ARISTOTELIS
PHYSICORVM
Libri Quatuor,

CVM IOANNIS GRAMMATICI,
COGNOMENTO PHILOPONI,
Commentarijs.

QVOS NVPER AD GRÆCORVM CODICVM fidem ſumma diligentia reſtituit Ioannes Baptiſta Raſſarius, Nouarienſis Medicus, & in ſingulis paginis errores innumeros ſuſtulit, vt plane alia nunc interpretatio videatur.

VENETIIS, Apud Hæredem Hieronymi Scoti.
M D LXXXI.

IOANNIS ALEXANDREI
COGNOMENTO
PHILOPONI
IN QVATVOR PRIMOS
ARISTOTELIS DE NATVRALI AVSCVLTATIONE

Libros animaduerſiones, ex colloquijs Ammonij ermeæ F. cum quibuſdam ſuis annotationibus.

CVM duæ ſint ex Ariſtotelis ſententia, Philoſophiæ partes, vna contemplatiua, altera actiua côtemplatiuæ ſummum ſtudium Ariſt. potiſsimum adhibuit. Hac.n. eorũ, quæ ſunt natura, quia ſunt, cognoſcimus. cum autẽ contemplatiua in tres partes ſecetur, in naturalẽ diſciplinã, & rerum diuinarum ſciam, ac mathematicam, circa naturalem diſciplinam, tũ quia naturę nr̃æ cognatior eſt, tum ẽt quod multi ante Ariſt. in diuinarum rerũ cognitione, mathematicaq; ſummopere laborarunt, qui non ita ſciæ de natura inuigilarunt, Ariſtoteles maxime verſatus eſt. Vnde côplures naturales libros ẽt conſcripſit, & multitudinem librorum ſuorũ oĩb. vt ita dicam, reb. naturalibus diſtribuit. verum vt hoc indicemus non ab re id nobis factum erit, ſi eorum quæ res naturales conſequuntur diuiſionem & diſtributionem explicabim'. Nam hoc modo percipiemus Ariſtotelis libros pro rerum naturalũ ſectione ac ordine condiuiſos fuiſſe. Quocirca aliqua ſunt q̃ oĩa côiter conſecuntur, aliqua verò quæ nônullis reb. peculiaria ſunt. Rurſus eorum quę ſigillatim aliqua côſequũtur, alia ſempiternis peculiaria exiſtunt, alia vero his q̃ ortui interituiq; obnoxia ſunt. Item eorum quæ inſunt reb. ortui interituiq; ſubiectis alia peculiaria ſunt his quæ ſupra terram oriuntur, alia vero ijs quę in ea naſcuntur. Quorum præterea alia inanimatis rebus propria ſunt, alia vero animatis. Rurſus eorum quæ animatis, inſunt alia quidem ſenſibilib. propria ſunt, alia autem inſenſibilibus. Is ergo liber in quo explicantur ab Ariſtotele ea quæ rebus naturalibus omnibus communiter inſunt, præſens opus eſt. Et is in quo declarantur ſempiternorum propria, eſt liber de Cœlo. Item in libro de Generatione & Corruptione aguntur quæ omnibus rebus ortui interituique ſubditis cômuniter inſunt. Præterea in libru Meteorum, tractantur ea quæ inſunt rebus præcipue quæ ſupra terram apparent, ac ea quæ metallis propria ſunt, quam tractationem continet quartus liber Meteorum. in quibus omnibus de his quæ aſſequũtur in animata diſſerit. Cęterũ in omnibus libris de Animalib. & plantis partim de his quæ conſequũtur inanimata & inſenſibilia agitur, ceu ſunt libri de plantis, partim autem diſſeritur de his quę animatis & ſenſibilibus tribuũtur vt ſunt omnes de Animalibus libri ac hiſtoriæ. Verum eorum quæ animalia conſequunt̃, alia conſequũtur animalia, velut vniuerſa ac tota, alia vero partibus eorum tribuuntur. De ijs ergo quæ côſequunt̃ animalia vt tota, diſſeritur in libris de hiſtoria animalium: de his autem quæ partes ipſorũ côſequunt̃ in libris de partibus animalium, ac in his qui de inceſſu animalium inſcribuntur, & alia quæ de ſomno & vigilia, de vita & morte, & id genus ad contẽplationem de animalibus pertinent. accedunt ad hæc libri de Anima. Huiuſmodi ergo eſt vniuerſum Ariſtotelis de natura negotium. Præſens autem liber (vt diximus) de his quæ côiter omnes res naturales conſequunt̃, idcirco proprio nomine ac titulo Naturale opus appellauit. hæc autem quinque ſunt, materia, forma, locus, tẽpus, & motus. Quorum quatuor in primis quatuor voluminib. explicat, in reliqs vero quatuor de motu agit. Varius.n. eſt ſermo de motu, quem etiam multa conſequunt̃ & comitãtur. Vnde, ſæpe ſolet vniuerſum opus de motu appellare cum ait, in his de motu diximus, id eſt in lib. de Naturali auditu, partis nomine vniuerſum opus nominans. Præterea cum apud quoſdam philoſophos vacuum & infinitum omnes res naturales conſequerentur: Nam Democ. tradidit oẽs res naturales atomis & vacuo conſtare: Anaxagoras præterea infinita ſimilaria in vnoquoq; eſſe aſſeruit; quanquam & Democritus atomos infinitas eſſe ſtatuerit: Idcirco Ariſtoteles in quarto huius operis libro oſtendit nullo pacto vacuum eſſe poſſe. Similiter demonſtrat infinitum actu totumq; ſimul eſſe nõ poſſe, ſed ſolum adeſſe poteſtate & partium ſucceſſione. Sunt.n. in vniuerſo huiuſmodi nõ nulla quę vniuersè conſiſtere nequeunt, ſed partiũ ope ſubſiſtunt, vt dicimus ſubſiſtere diem non quia tota ſimul adſit, ſed quia eius pars aliqua ſemper ſuccedit. Eodem etiam modo certamen ſubſiſtere dicimus: & non ſimul totum ſubſiſtit: ſed quia pars verbi gratia, pugnę ceſtusque aut luctæ, vel id genus aliorum ſubſiſtit, quo etiam pacto infinitum eſſe demonſtrat, quod quidem partim ens eſt, partimq; non ens. Verum quo ad vniuerſitatem eius illud prorſus reſpuit, partibus autem adeſſe nihil vetat, quandoquidem res particulares quia ſemper generentur in infinitum abeant. Priuatio quoq; res naturales, licet non oẽs, ſed eas ſolum quæ ortui interituique ſubijciuntur, quandoquidem hæc ſuapte natura partim aliquando forma, partimq; priuatione participent, conſequi videtur: itaque de his quæ conſequunt̃ naturalia, hactenus. In primo itaque libro refellit veterum opiniones de principijs naturalibus, & diſſerit de forma & materia. In ſecũdo autem de forma diſputat,

Vide conſimile in Simpli. in prologo.

Vide Simpli.

Idem in 9. lib.

ac de materia.vt in lib.1.diſputat de forma, verū in pri primo magis diſputat de materia,quàm de forma,vt ēt in ſecundo magis de forma quā de materia agit.In tertio agit de motu & infinito,in quarto autē d loco, tpe, & vacuo,in reliquis autem quatuor de motu,ac de omnibus illis quæ conſequuntur motum. In 2.li.idem. Nimirum & ipſe Ariſto.quando vult hos libros indicare ita inquit.Quoniam nobis dictum eſt in libris de motu.

Cum circa omnes methodos quarum ſunt principia vel cauſæ, vel elementa ex horum perceptione cognitio fiat atque ſcientia.

Conſuetudo Ariſt.eſt à cōibus quibuſdam dignitatibus librorum initium facere,quo pacto ſane & in libro Metaphyſices à cōi quodam conceſſo incæpit,qm̄ inqt omnes homines natura ſcire deſiderant, cuius rei inditium eſt ipſa ſenſuum dilectio.Idem in libro de Demōſtratione facit vbi inquit.Omnis doctrina & omnis diſciplina ex præexiſtenti cognitione fit.Idem quoque in libris de Morib. Omnis ars diſciplinaq; ſimiliter actio & prælectio quoddam bonum appetere vr̄. Hóc igiī modo etiam in hoc libro à quadam cōi dignitate initiū facit.Eſt autem dignitas huiuſmodi, omnis ſciētia quę habet principia,vel cauſas,vel elementa comprehenditur principijs cauſis,& elementis cognitis cum igiī rerum naturalium principia cauſæ,& elementa ſint,tunc profecto ipſas cognoſcemus,quum principia ipſarum, cauſas,& elementa perceperimus.Sed talis eſt totus ſyllogiſmus:ſcientiæ de natura ſunt principia cauſæ & elementa.Omnis ſcientia cuius quidem ſunt principia,vel cauſæ, vel elementa comprehenditur principijs cauſis & elementis cognitis,itaque ſcientia de natura cōprehendetur ſuis perſpectis principijs cauſis & elementis. Totus itaque ſylls talis exiſtit. Verùm ipſe breuitati addictus cum ponat maiorem propoſitionem dicentem. Omnis ſcientia cuius quidem ſunt principia,vel cauſæ, vel elementa comprehenditur principijs cauſis , & elementis cognitis,minorem omiſit hanc,videlicet. Scientiæ de natura ſunt principia cauſæ & elementa,omittit etiam concluſionem,& ponit duntaxat id quod ex concluſione ſequitur.Nam concluſio erat.Itaq; ſcīa de natura comprehenditur principijs perſpectis. Hoc autē eſt conſequens,cum ſcientia de natura comprehendatur principijs cognitis(quod quidem ex ſyllogiſmo cōcludebatur)ea quæ ad principia ſcientiæ naturalis attinent enitendum eſt determinare.Hunc igitur in modū Ariſto.facit.Theophraſtus autem totum ſyllm in ſuo libro de natura explicauit,& inſtitutione dignam exiſtimans minorem propoſitionem,ipſam poſuit: Scientiæ de natura ſunt principia cauſæ & elementa.Et qm̄ hoc non perſpicuum eſt,hunc in modum probat.Et inquit res naturales vel corpora ſunt,vel in corporib. ſunt cōſtitutæ,vt vires,momenta,& id genus. Sed omnia corpora & ea quæ in corporibus ſunt conſtituta,compoſita ſunt.Nam ꝙ corpora compoſita ſint perſpicuū eſt. Sed quod vires & quæcunq; alia quæ ſunt in corporib. ſubiectis conſtituta,compoſita ſint,atq; oēs formę ſimpliciter & ſpecies quæ in ſubiecto ſunt,probat,quia cōſtant genere,& differentia. Deinde quanquam diffinitione ſimplicia ſint,cum ipſa definitio non exiſtat, ſed in ſola animi cogitatione verſetur,Verùtamen cum ipſæ res quæ deāniunt ur ſubſiſtunt, cum ſubiecto conſpiciuntur.Nam aſpectus,qui actu eſt, non eſt ſolum ipſa vis cernendi,ſed cum ipſo viſiuo Spiritu iuncta eſt. Sed & naturales philoſophi res vt naturales & exiſtētes cōtemplantes,cum ſubiecto ipſas ſpeculantur. Nam earū diffinitio(vt dicebam)in ſola animi apprehenſione cōſiſtit,qua ratione neque earum ideas eſſe Ariſtoteles voluit,quod naturales formæ à corporibus abiunctæ non ſubſiſtunt,ſed illas.ſ. ideas in tenui animi conceptione eſſe voluit,alioquin hæc non differrent à formis corporum.Quemadmodum igitur & hoc propria rōne ſimplex eſt,ſ.ipſa trina dimenſio attn̄ quo ad ſui exiſtentiā ſubiecto eget, quocirca,reliquum corpus quod exiſtit non eſt ſimplex, ſed forma & materia compoſitum, ſic etiam de cæteris formis quæ ſuis ſubiectis herent,dicēdum eſt,qm̄ ſi propria rōne illas contemplabimur ſunt profecto ſimplices,tn̄ quum illas ſpeculabimur vt exiſtunt,ac actu ſunt,eaſdē cum corpore earū ſubiecto cōſiderabimus:Et ita non ſimplices ſunt, ſed compoſitæ, ſi ergo res naturales,vel corpora ſunt,vel in corpore cōſiſtunt(hæc.n.ſunt compoſita)omnes res naturales cōpoſitæ ſunt,omnia autem compoſita habent principia, cauſas,& elementa.Huc modo itaque minorem propoſitionem probauit,cui cum addat propoſitionē maiorem.ſ.omne quod habet principium cauſas & elementa comprehenditur cognitis principijs , hunc in modū concludit,igitur res naturales cognoſcūtur perſpectis principijs.Sed principia rerum omnium ſex eſſe Plato aſſeruit materiam,formam,cauſam effectricem,exemplarem,inſtrumentalem,& finalem . Et vocat materiā principium in quo,quippe qui eam appellat matrē receptaculum,& altricem,formam autem appellat principium(quod)qm̄ ipſa eſt vniuſcuiuſq; rei id quod informat & informando diſtinguit,& non eſt ipſa materia quæ vna & eadem omnium rerum eſt. Cauſam quoque effectricem vocat principium à quo,inſtrumentalem per quod.Exemplarem ad quod:finalem denique ꝓp quod.Sed horum ſex principiorum tria quidem cōcauſas vocat,tria vero cauſas. Nam,cām effectricem finalem & exemplarem cauſas nuncupat, cum ſint ſeiunctæ,& veluti ſuarum actionum principes ac dominæ. Materiam vero,formam,& inſtrumentalē appellat cōcauſas,propterea qđ non ſunt ſuarum actionum dn̄æ. Plato igitur(vt dicebā)ſex inquit eſſe rerum principia, at Ariſt.quatuor ſolum ſtatuit materiam,formam,effectricem cām,& finalem , quippe qui inſtrumentariā & exemplarem cām vt naturalis philoſophus amiſit: qn̄qdem nihil ad exemplar alicuius natura efficiat. Nam cū quædam ſit vita minimeq; cognoſcat veluti mens ipſa, quicquid producit ſine cognitionis ope procreat.Itaq; is philoſophus naturalis merito nō commemorat cām inſtrumētariā & exemplarē: Verūtn̄ diſputatio de natura pōt aliqn̄ commentatione rerum diuinarum tractari,vt Plato in Timæo facit,vbi de cauſis quæ à rebus naturalib.alienæ ſeparatæq; ſunt differit,pariter commētatio de rebus diuinis pōt explicari medio opeq; rerum naturalium cognitionis,quemadmodum Ariſtoteles in libris Metaphyſices naturalium rerū auxilio diuina docet. Talis ergo philoſophus eum.ſ.dico qui de coordinatis cauſis rerū naturalium diſputat, exemplari cā ob antedictā rōnem non indigebit.Item nec ea inſtrumentaria huic inſtituto eſt neceſſaria,ſiquidē cōiter de omnibus cauſis naturalibus ac longe oīum primis, ſermonem faciat. Nam ſi de aliquo naturali inſtr̄o dicere ad philoſophum ſpectaret,velut medicis de corporib. humanis tractare accidit,potuiſſet aſſerere naturæ inſtr̄m eſſe forſitan complexionē,vel calorē naturalem corporibus inditum,vel aliquid ſimile. Nam propria opera natura per hęc efficit, ſed quoniam ipſarum complexionum,& principalium quatuor elementorum cauſas indagat,merito cām inſtrumentariam prætermiſit,qm̄ nullius inſtrumenti ſubſidio principalia elementa natura cōſtituit,ſed ſine medio ex materia & forma ipſa ꝓcreat materiam:vocat Ariſ.principium ex quo, formā ſm quod , qm̄ per ipſam res formantur diſtinguuntur & numen ſuſcipiunt.Efficientem cauſam vnde motus principium,finalem vero propter quod(vt Plato)nuncupat.

pat. Cæterum Ariſt. in contextu vel principia & cauſas
dicit idem ſignificando geminatione verborũ, vt prin-
cipia & cauſas vocet efficientem cauſam & finalem, &
elementa reliqua duo materiam, &, formam nuncupet.
Vel principium communiter prædicatur de omnibus,
quandoquidem ipſe videatur vbique vnãquamq; cau-
ſam appellare principium, vt cum dicit: Neceſſe eſt vnũ
vel plura principia eſſe, vbi de principijs naturalibus lo
quitur. Rurſus alias inquit. Quod quidem igitur opor-
teat principia eſſe contraria perſpicuum eſt: quo in lo-
co de materia & forma loquitur. Item paulo poſt cum
de ipſa materia & forma dicat agitque ſic inquit. Vnũ
igitur principium. ſ. materia & alterum cuius ratio ſor-
ma. Cauſa autem de finali & efficiente prædicatur, & re
liqua duo materia & forma elementa vocantur. Adie-
cit præterea (quorum ſunt principia) quoniam nõ quæ
uis ſcientia doctrinaq; proprijs vtitur principijs ſed q̃-
dam ſiunt, quæ diuerſarum ſcientiarum principia ipſiſ-
met accommodant, qualis eſt Dialectica quæ oẽs ſcien
tias ingreditur omneſque ſibi vſui eſſe poſtulat. Nã ſpe
culationes medicinæ vtens medicinæ principijs nititur
oſtendere. Et mathematicas mathematicis, ac alias ſimi
liter in alijs facit. Ipſa itaque diſciplina Dialecticę cũ pe
culiaribus principijs non potiatur, ſed alienis vtat̃ hunc
in modum circa ſubiectas res agit. Huiuſmodi ſere rhe
torica etiam eſt. quæ cum aliarum ſcientiarum vtatur
principiis ſuum quoque inſtitutũ, probat. Idcirco rhe-
torica conſimilis dialecticę, dici ſolet quod vtræque eo
dem modo verſantur circa eadem. Methodus autẽ eſt
quidam habitus qui viam præſtat cum ratione. Cũ cir-
ca omnes methodos, quarum ſunt principia vel cauſæ
vel elementa ex horum perceptione cognitio fiat atq;
ſcientia. Diximus paulo ante illum cum maiorem ſyllo
giſmi propoſitionem ponat, minorem & concluſionẽ
omittere. Statim itaque in proœmio propoſitio maior
elucet. Quocirca vt clarius exploratiuſque intelligam⁹,
quod dicitur, oportet adimere illam coniunctionẽ (cũ)
& hoc modo contextũ legere. Circa omnes methodos
quarum ſunt principia, vel cauſæ, vel elementa, ex horũ
perceptione cognitio fit atque ſcientia. Hoc .n. modo
propoſitio vniuerſalis apertior habetur. Vel hoc modo
legamus, circa omnes Methodos quarum ſunt princi-
pia vel cauſæ vel elementa cognoſcere ſcireque accidit
eorum perceptione, & deinde accipientes illam coniũ-
ctionem (cum) extrinſecus addamus minori propoſitio
ni, quoniam & naturalium rerum ſunt principia & cau
ſæ & elementa, igitur res naturales cognoſcemus cogni
tis principijs ipſarum cauſiſque & elementis, deinde re
liquam quæ ex cõcluſione ſequitur, legamus patet igi-
tur, & ea, quæ ad principia naturalis ſcientiæ (& cętera)
Hæc itaque de conſtructione cõtextus. Circa vero ver-
ba cognitio & ſcientia ſeu cognoſcere & ſcire nolunt
idem ſignificare, ſed pro cognitione, aut cognoſcere
volunt intelligi ſimplicem cognitionem ſine demõſtra
tione, & pro ſcientia, vel ſcire, cognitionem cum de-
monſtratione intelligunt.

Alij autem accipiunt hæc idem ſignificare verbis ge
minatis, cuius rei Plato quoque teſtis eſt qui cognitio-
nem pro exactiſsima, & ſciẽtifica cognitione ponit, qñ
quidem in Phædone ſic ait. Nam cognoſcere, eſt acce-
ptam ſcientiam retinere nec amiſiſſe. Deinde dicit, qua
rum ſunt principia, vel cauſæ, vel elementa.

Si enim hanc diſiungendi particulam, vel, acceperi-
mus vt diſiungit cõmunior vniuerſaliorque fiet ac plu
ribus ſcientijs ipſa propoſitio accommodabitur. Quo-
niam nõ ſolum naturales ſcientiæ, ſed etiam rationales
ac intellectuales principia, & cauſas habent, licet elemẽ
ta non teneant. At ſi eam particulam vel, pro hac copu-
landi, &, acceperimus, termino in ſolis naturalibus locũ
habebit, vt dicamus. Quarum principia, & cauſæ, & ele
menta. Nam elementa ſunt ſolum rerum earum quę cõ
poſitæ ſunt, idem dico compoſitas, & naturales, q̃m ele
mentum eſt id quod conſtituit rem, & ſit cõpoſiti pars.
Verum non eo modo pars quo ſunt propriæ partes ſi-
milares & inſtrumentariæ, quandoquidem hæ propriũ
in corpore locum propriamq; circũſcriptionẽ, & actio
nem habeant, ac vnaquæq; ipſarum aliquam partẽ cõ-
poſiti certam occupet. At elementa tota totis compoſi
tis ſinguliſq; adeo minutiſsimis partibus ſeſe inuehunt,
ac recipiuntur, vt nulla ſit pars, corporis quæ elementũ
non capiat Poſtremo nomẽ principij vniuerſalius eſt,
quoniam dr̃ de materia, forma efficiente fine ac reliqs:
cauſa vero & elementum magis particularia ſunt. Cau
ſa nanque de duobus dr̃ principijs, quæ ab effectibus ſe
parata ſunt, videlicet de cauſa finali, & efficiẽte, ac de in
ſtrumentaria, & exemplari. Elementum autem tribuit̃
his principiis quæ ſunt rerum conſtituentia, formæ. ſ. &
materiæ, quæ etiam ſunt ipſius effectus partes. Verum
non exiſtimes hęc elementa eſſe partes veluti eæ, quæ
diſsimilares ac ſimilares appellantur, ſed partes ſunt ve
lut eę, quę complent, & conficiunt rei ſubſtantiá. Quo-
modo autem differat pars ab elemento, diximus.

*Tunc enim arbitramur vnamquamque rem cognoſce-
re. Cum cauſas primas principiaque prima, & vſque ad
elementa cognoſcimus.*

Prima principia inquit, & cãs, vel vt à maxime pri-
mis principijs incipiamus, & ita procedendo quouſque
ad propinquiſsima perueniamus, quod ſi hoc ſecerim⁹
tunc diligenter exacteq; vnumquodq; cognoſcemus,
quandoquidem, & illius maxime prima principia, me-
dia, proxima, & conſtituentia percipiemus, quod qdẽ
his verbis oſtendit. Et vſq; ad elementa. Etenim cauſa
efficiens rerum naturalium proxima ipſa. ſ. natura, rem
ipſam conſtituit, & elementum eius per totam rem ip-
ſam peruadit. Vel cum dicit prima, intelligẽda ſunt pri-
ma vniuſcuiuſq; rei principia. Quod quidem ſignifica-
re videtur cum dicat, tunc .n. vnamquamque rẽ cogno-
ſcimus. Nam cognoſcimus ea, quæ fiunt in ſublime ac
conſtituũtur, cum eorum maxime prima principia, vt
ſunt eorum quæ fiunt in ſublime principia, cognoueri-
mus, quod talem materiam ac talem formam atque ta-
lem cauſam efficientem talemq; finalem habent. Nam
primam materiam prorſus cognoſcere, non eſt ſimpli
citer vt earum rerum quæ in ſublime conſiſtunt, princi
pia percipere, ſed ſimpliciter vt corporum: quum itaq;
vniuſcuiuſq; rei principia hęc efficiens & finale ꝓpria
peculiariaq; cognoſcim⁹, & peruenimus vſq; ad ipſorũ
elementorum cognitionẽ, materiá inq̃, & formá, tũc re
uera vniuſcuiuſq; rei exactã cognitionem habebimus.

*Patet & ea quæ ad naturalis ſcientiæ principia atti-
nent enitendum eſſe prius determinare.*

Diximus Ariſtotelẽ cũ omitteret cõcluſionẽ ſyllo-
giſmi quæ ſane erat, igit̃ res naturales cognoſcuntur co
gnitis principijs conſequẽs concluſionẽ poſſuiſſe quod
quidẽ eſt hoc, ſi naturales res cognoſcunt̃ principijs co
gnitis, patet vt ijs enitendũ ſit de principijs naturalibus
determinare, qui res ipſas nãles cognoſcere voluerint.

*Natura nobis inſita eſt via, vt à notioribus nobis ma
giſq; manifeſtis, ad notiora magiſq; manifeſta natura
proficiſcamur. Non enim eadem ſunt nobis nota & ſim-
pliciter. Quapropter hoc modo neceſſe eſt ex hiſce quæ na
turæ minus manifeſta ſunt, nobis vero notiora, ad ea quæ
apertiora magiſque nota natura ſunt proficiſci. Sunt au-
tem confuſa nobis primo nota ac magis manifeſta.*

Cum dictum ſit in ſuperiore proœmij parte ſcien-
tiam de natura nos aliter aſſequi non poſſe, quam co-
gnoſcentes illius principia. Nam (inquit) res naturales

Alexã. & Eudemus aliter. vide Simpli.

Vide Simpli. vbi diſſentit cum Alexandro de hoc.

Vide Simpli. in calce primi commẽ. quid Methodus.

Idem Simpli.

Idem. ſentit Simpli.

Contra Alex. & Eudemus.

Vide hanc expoſitionẽ et Simp. affert.

habent principia, aut cauſas, aut elementa, & omnis doctrina habens cauſas vel principia vel elementa cõprehenditur principijs cognitis: In præſentia vult aſſerre modum cognoſcendi principia. Sciendum eſt itaq; Ariſtotelem dixiſſe in libro de Demonſtratione, duos eſſe modos cognitionis ſcientificæ, primus quidem eſt demonſtratiuus, ſecundus autem præceptorius, Hi autẽ contrarias inter ſe affectiones habent, quoniam demõſtratiuus ex primis potioribusq; natura oſtendit poſteriora, præceptorius autem, cum ſit & ipſe, aliquo modo demonſtratiuus iuxta ſecundas regulas demonſtrationis, ex poſterioribus natura priora demonſtrat, quẽ etiam à ſigno coniecturaq; demonſtrationem appellat, ceu ſi quis cerneret fumum dicat ignem ibi adeſſe. Nã is ex poſteriore natura prius probauit, quo etiam docendi modo in quibuſdam vtimur quoties nobis nõ eſt facultas vtendi veriore demonſtratione ac potiore, qđ ſanè fit, quia ſæpe rerum natura hoc modo ſe habet cũ vel principaliora non habet vel ſi ea habet, ſunt tamen nobis occultiora & minus manifeſta, quo pacto & ipſe cum voluiſſet oſtendere in libro de Cœlo qualis eſſet lunæ figura ex luminibus ipſius vario ſolis aſpectu ſuſceptis, probauit ipſam eſſe orbicularem. Nam ipſa apparet bis cornicularis, bis media, bis vtrinque gibboſa & ſemel plena, at huiuſmodi lumina aliæ figuræ quam rotundę ineſſe non poſſunt, quo igitur in loco coniectura ſignoque ex luminibus, quæ ſunt poſteriora naturæ figuram eius demonſtrauit, quæ natura prior eſt. Sed veriore demonſtratione hoc modo debebat oſtẽdere lunæ figuram, luna eſt quintæ eſſentiæ, igitur eſt rotũda, qm̃ non poteſt eſſe aliquod corpus ſempiternum, quin orbiculare ſit, poſtea vero ex hoc quia lunæ corpus eſt orbiculare oſtendendum eſt oportere omnino lunam ita illuminari. Hoc n. eſſet verius conſequens. Si quidẽ ex prioribus natura probantur poſteriora, ſed quoniã nobis magis manifeſta ſunt ipſius lunæ lumina quã ſint figura & ſubſtantia eius, merito ex notioribus ignotiora probauit. Idem etiam facit cum vniuerſaliora genera docet quorum diſcriptiones, & non definitiones tradens ipſa ex poſterioribus natura docet, aut quãdo materiam indicat omnium formarum negatione, q̃ quoniam non habent ipſiſmet priorb, neceſſe eſt de his doctrinam facere ex poſterioribus natura. Cum igiť nũc proponitur nobis principiorum rerum naturalium cognitio: Neceſſe eſt vt altero horum modorum ipſa cognoſcamus. Sed primo modo non poſſumus, quoniam ſi voluerimus ex principijs ſemper principia oſtẽdere, hoc modo probatio abibit in infinitum, ſemper ab his, principijs quæ demonſtrantur alia diuerſaque inquirẽtes. Reliquum ergo eſt vt ſecundo demõſtrationis modo ad docenda rerum principia vtamur, atque ex his q̃ ſunt naturæ poſteriora ad eorum cognitionem veniamus. Nã (inquit) ſemper natura priora & apertiora nobis poſteriora ſunt & minus manifeſta, & ea quæ apud nos priora & magis manifeſta ſunt naturæ poſteriora, & ignotiora. Quapropter inquit oportet nos ex notioribus nobis prioribusque naturæ autem poſterioribus, & ignotioribus doctrinæ initium facere. Hæc autem inquit cõfuſa ſunt; nam hęc nobis ſunt notiora, & magis manifeſta, naturæ vero ignotiora. Confuſa autem ſunt ipſa vniuerſalia. quamobrem ab vniuerſalibus exordiũ doctrinæ ſumendum eſt atque hæc quidem Ariſtoteles. Quærunt hic quonam pacto Ariſtoteles inquit, vniuerſalia eſſe naturæ poſteriora, & ignotiora: nobis verò priora, & notiora, & alibi contrarium oſtẽdat. ſ. vniuerſalium cognitionem nobis poſteriorem aduenire ignotioremque eſſe. Nam ſolius ſcientiæ eſt vniuerſalia cõplecti, ſed ſcientia in nobis poſterius naſcitur. Itẽ quærunt quæ Ariſtoteles vocat vniuerſalia hoc in loco? Reſpondemus itaque illum hic vocaſſe vniuerſale ipſum particulare quod quidem (vt ipſe ait in libro de Interpretatione) à ſingulari diſtinguitur eo quod ſingulare definitum eſſe videtur, ipſum autem eſt indefinitum. Quid enim aliud eſt particulare quam ſingulare indefinitum, quod pluribus poteſt competere. Hoc igitur particulare tum quia indefinitum eſt, tum etiam quia confuſum merito vocauit vniuerſale, vocauit illud inquam vniuerſale, quoniam pluribus congruere poteſt, cum ſingulare vni ſoli congruat, vocauit etiam confuſum, quoniam indefinite, & indiſtincte cõpetit his quibus competit. Quo ſit, vt cognoſcentes vniuerſalia, & ſingularia claram diſtinctamq; ipſorum habeamus cognitionem. Nam quando dicimus Socrates animal eſt, vel homo eſt, definitam diſtinctamque hominis & animalis naturam habemus, atqui ſingularia cognoſcimus per particulare, ceu quãdo dicimus aliquod animal eſt, vel aliquis homo, ut cum aliquod animal eminus, vel hominem intuemur, indiſtincte confuſeque cognoſcimus, quoniam quoddam animal poteſt eſſe hõ, equus & cæterorum animalium unumquodque. Eodem etiã modo aliquis homo poteſt eſſe Plato, Alcibiades, uel aliquis alter. Prima igitur nobis eſt confuſorum cognitio. Nam Socratem cum eminus ipſe uideam illum prius, cognoſco aliquod animal eſſe, & hac ratione ipſius cognitio qua animal eſt, confuſa habetur, ſiquidem quoddam animal quoduis aliorum animalium eſſe queat. Deinde cum propius acceſſerit, quem dicam eſſe aliquem hominem, hac rurſus ratione etſi ab alijs animalibus ſeparetur confuſam nihilominus habeo illius cognitionem, quippe aliquis homo aliorum hominum, quicunque eſſe queat. Quam primum tamen huic cognitioni confuſæ peculiares Socratis proprietates adiũxero, mox eius exactiſſimam cognitionem aſſequar. Hoc modo porrò inquit & pueri facere ſolent, qui primum cum cognitionem parentum confuſam habeant, eos non velut patres agnoſcũt, ſed vt homines, quo circa & omnes homines, patres exiſtimant, poſtea vero cum reliquo ętatis tempore aſſueſcunt patris mores peculiariaque animaduertere, tunc diſtinctam eius cognitionem habentes illum à cęteris hominibus diſcernũt. Verum quidam aliam interpretationem adducunt. Nã aiunt, vt proprium vniuerſalis conceptum ſeruemus, dicendum eſt nunc Ariſtotelem illud appellaſſe vniuerſale quod eſt in multis. Quoniam vniuerſalium aliud eſt ante multa nobis notum, ſed ſero apprehenditur, aliud eſt in multis & poſterioribus quod nobis aduenit cognoſciturque poſtquam perfecte intellectu & ratione potimur, quando ſcilicet poſſumus ex particularibus quandam naturam ipſius communem abſtrahere. Atqui de illo quod eſt ante multa vniuerſale differere ad theologum magis ſpectat, de illo quod eſt poſterius genus poſteriusque abſtrahitur, ad dialecticum ſpectat agere. Naturali autem philoſopho cõgruit de illo agere quod in multis eſſe dicitur. hoc igitur aiunt Ariſtotelem in pręſentia dicere nobis eſſe prius & notius atque confuſum dici. Nam cum aliquid eminus veniens intuemur, primo illud per vniuerſalia confuſaque cognoſcimus, quoniam illud prius percipimus eſſe corpus ſimpliciter, deinde animal, poſtea hominem, atqui quale corpus, quale animal, qualiſque homo ſit nondum perſpeximus. Ego tamen ſecundam interpretationem neque Ariſtotelis doctrinæ, neq; ipſi rerum naturæ cõſonare affirmo. Primum exempla, quæ ipſi proferunt ne gñis qđ eſt in multis ſunt, ſed particularis & ĩdefiniti. Quid .n. aliud eſt genus in multis quam congregatio particularium, videlicet pręedicatum quod cõiter de omnibus prædicatur, atqui quũ id quod progreditur, dixero animal eſſe, vel hominem, hoc ſane non exiſtimo eſſe congregationem

Vide Simpli. qui negat ſecundum modum eſſe demõſtrationẽ.

Primo Poſteriorum Ariſt. & Io. Gram.

Simpl. paucis ſi expedi vide.

Quo particulare hic appellauit vniuerſale & confuſum.

Alia expõ ſeu ſententia.

Triplex vniuerſale.

Refutat ſecũdã expoſitionem quæ etiã latinorũ eſt, vide Simplicium.

gregationem particularium, vel animal, quod de omnibus particularibus prædicatur, ſed opinor illud eſſe ſingulare, quod eſt proxime ſub ſpecie ordinatum, quod quidem eſt indefinitum, quoniā neſcio neque ferre ſententiam queo, quale ſit eorum ſingularium quę ſub ſpecie collocātur, propter id etiam particulare dico aliqđ animal & non ſingulare, quoniam cum ſit indefinitum poteſt pluribus ſingularibus competere, & hac ratione illis vniuerſalius eſſe. Nam ſingulare quum definitū ſit, non poteſt cuidam alteri congruere, particulare autē, quoniam indefinitum eſt, poteſt pluribus competere, primo igitur (vt dicebam) exempla, quæ illi afferūt non ſignificant genus quod eſt in multis. Deinde genus qđ eſt in multis & ſi naturæ particulari poſterius eſt, & ignotius, quoniam natura id ſcit, quod ipſa efficit, at ipſa nullum uniuerſale efficit, ſed ſolum ſingularia, tamē quia ex collectione particularium vniuerſalia conſiſtunt, poſterius eſt nobis cognitione, qua propter & ignotius erit. Nam in primis ſingularia percipimus, ſiquidem ſenſus hæc primum ſuſcipiat, primo nanque ꝑ ſenſum agimus, deinde oratio colligens, particularia ſenſu cognita, omnium congregationem, vel ſimpliciter vel omnibus communem genus vocat, quapropter cognitio generis quod eſt in multis nobis poſterior ē, & ob id ignotior, facilius nanque ac promptius ſingularia percipimus, quam vniuerſalia. Præterea neque ipſa interpretatio exemplis Ariſtotelis accommodari poteſt, quoniam puer quanquam omnem virum velut patrem agnoſcat, attamen vniuerſalis cognitionem non habet, ſed particularis & indefiniti. Nam cum ipſe non teneat diſtinctas ſingularis figuras, quas principio formas hominis adeptus eſt, cuiuis hominum accommodat & nos, vt preueniendo diximus, quādo aliquid paſſim accedens videbimus, ut animal cognoſcimus illud, & non vt genus. Scimus enim ipſum vnum aliquid eſſe, ſed velut indefinitum ſingulare, quod quidē eſt particulare, prorſus itaque ſecunda expoſitio incongrua, contextui eſt, quamobrem intelligamus vniuerſale ſm primam expoſitionem ipſum particulare. quod ſane eo quod eſt indefinitum, confuſum, & vniuerſale merito dicitur. Nam genus non eſt confuſum, quoniā quando animal dico iam ipſe definiui ſubſtantiam, etſi de infinitis vel de vno dicerentur non magis vel minus animalis ſubſtantia cognoſceretur: quum autem dico aliquod animal, quoniam animus cognitioque nō ſolum nobis fert animalis cognitionem verumetiam quandā differentiam exhibet quæ eidem ineſt & ſeparat idem ab alijs, non tamen quænam differentia ſit, addit: quoniam hoc proprium eſſe ſingulari: ideo confuſum eſt & indiſtinctum. Item idem eſt (vt dicebam) naturæ poſterius: quoniam hoc infinitum ex ſingularibus componitur, quandoquidem eſt quædam communis vox, quæ poteſt omnibus ſingularibus proprie conuenire. Cum igitur hoc modo vniuerſalia & confuſa ſint nobis notiora & priora, neceſſarium eſt in diſputatione ſermonē, de principijs à confuſis, & communioribus nobis vero notioribus exordium ſumere. At ſi quis diceret cōmuniora & confuſa nobis non ſolum notiora & priora eſſe, ſed etiam naturæ, quippe quæ opificium ex communioribus ſemper & indiſtinctis incipiat, ceu cum vult Socratem producere ipſius corporis ſimpliciter prius, ſuſcipit rationes, quod quidem commune non modo conuenit animatis ſed etiam inanimatis, quapropter confuſum eſt. Nam quantum ad corporis opificiū, non conſtat quale ſit illud corpus, quod ipſa inſpicit, & procreant, ſed deinde procedens illud magis diſtinguit, & animal efficit, quod quidem adhuc indefinitum & cōmunius eſt, ſimiliter ſecundum eandem rationem hūc hominem producit, & poſtremo adiungit eas differentias quæ ſunt magis propriæ, & facit ſingularia ceu Socratem, Alcibiadem, ergo quæ ſunt naturæ priora, hæc communiora & confuſa ſunt, quocirca & notiora eidē tanquam proximiora & propinquiora. Atqui ſiquidē reſpondebunt dicentes, ipſam naturam intentionem habere producendi ſingularia, & horum cauſa imprimis communes rationes procreare aggredi, abſurdum profecto eſt, quoniam & cognitio noſtra intentionem cognoſcendi ſingularia habet, cuius rei cauſa vtitur à principio quadam via ex communioribus. Nos igitur hanc dubitationem ſoluentes dicimus naturam nunquam communiora & confuſa, ſed ſemper ſingularia & determinata facere. Non enim vt nos quod eminus accedens affirmantes aliquod corpus eſſe, poſſumus dicere, hoc aliquod corpus eſſe animatum vel inanimatū aut equinum, vel humanum, cum cuiuſdā corporis nullo pacto impediatur ipſa phantaſia ad aliquid horum duci, ita etiam natura cum Socratem primo efficit, tale corpus prius procreat quod queat lapidi vel equo conuenire (certe nequaquam) immo neque cuiuis hominū illud corpus quod procreat poteſt congruere, ſed ſolū Socrati. Similiter etiam animal hominemque natura efficit quæ ad Socratem tantum attinent, vnde natura ſolum particularia efficit. Nam etſi cum prima ꝑcreat quæ materiæ rationem continent, ante illa poſtque illa & ſecundum illud cum ea conuenimus quatenus etiam nos ab his quæ magis materialia ſunt, initium capim⁹. tamen ab ea diſſentiemus, quatenus ea quidem ab his rebus incipiat quæ ſunt magis particulares quæ deinde collectione ſingularium facit vniuerſale, nos autem econtra ab vniuerſalioribus incipientes ad ea quę magis ſunt particularia proficiſcimur, etſi ſemper natura efficit diſtincta, ex his tamen poſtea confuſa fiunt iuxta eum modum quem diximus, à quibus nos facientes, principiū id diſtincta procedimus: ſed.n. ſuperius intētionem prędictorum ac deductionem, repetamus. Proponitur quidem nobis res naturales cognoſcere, naturales videlicet quæ exiſtunt & ſubſiſtunt. Hæc aūt ſunt ſingularia, qm̄ nullum vniuerſale communiusq; per ſe ſubſiſtit: neque.n. habetur corpus ſimpliciter, quod nō omnino ſit hic lapis, vel hoc lignum. Item nec ſimpliciter animal quod non ſit equus vt flauus, vel maculoſus: aut hic homo, quoniam non omnino ſit vniuerſale, neque natum illud cognoſcit, quoniam quod ſcit illud ꝓducit, & contra quod producit illud item cognoſcit, at ipſa ſolum particularia procreat, hoc itaque ſolum cognoſcit: qm̄ ſi vſe cognoſceret profecto illud efficeret. Qm̄ ergo nobis propoſitū eſt res naturales, quæ ſubſiſtunt cognoſcere, cognoſcitur autem quodcunque cognitis principijs, ergo res naturales, quæ ſubſiſtunt cognoſcimus propria vniuſcuiuſq; principia cognoſcentes, at quia non eſt cuiuſuis principiorum primorū, alia inuenire principia, oportet ex poſterioribus natura, nobis autem priorib. & notiorib. recurrere ad principiorum cognitionem. Sed poſteriora naturæ, nobis autem priora, & notiora, ſunt ipſa communiora & ea quæ pluribus competunt, quæ confuſa ſunt reſpectu magis peculiarium, & diſtinctorum principiorū, qn̄quidē communiores atq; indiſtinctæ imaginationes nobis ſp primo occurrant, & adueniāt, poſtea vero ex his ad magis proprias atq; determinatas ꝓficiſcemur, vt inditio eſt puerorum cognitio atq; ea idē ſignificent, quæ eminus exiſtentia paſſimq; accedentia intuemur. Nam primo intuitu atq; aggreſſu totius rei cognitionem aſſequi nobis inditū eſt. Quocirca Ariſtoteles (inquit) oportet ex communioribus confuſiſq; doctrinæ exordium facere, ob id ergo hic incipit communiter de principijs q̄rere. Vtrū vnū ſit vel plura. Hæc nāq; doctrina ſumit initiū à cōioribus, & confuſis, qm̄ qui inueſtigare proponit, ſi

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

Contra latinos.

Quartum argumentum.

Quintum argumentum.

Contra reſpōſum qđ quiſpiam diceret. Obiectio bona cum ſint diſſimiles pceſſus naturales cognitionis noſtræ.

Optima deductio & collectio prædictorum vt ipſo nemo clarius diceret.

Themiſti⁹ & Simp. idem dicunt.

Hæc Simpll. optime confuſa.

vnum vel plura ſint rerum naturaliũ principia nullius proprij principij naturalis proprietates docet, ſed ipſa communia perſequitur.ſ.quot ſunt vniuſcũq; rei principia naturalia, quod quidẽ poſterius eſt natura ex particularibus collectum & confuſum. Nam cum nollum vl'e, natura agat, ſed vnũquodq; particulare efficit(quẽadmodum diximus) comprehendit tñ in generatione alicuius tot principia numero definita quem modũ ẽt ſeruat in cunctis reb. Hoc ergo doctrinæ principiũ cõe & vl'e poſterius eſt, & ex gñatione particularium rerũ capitur & ſubſiſtit. Item confuſum eſt, qm̃ non diſtinguit quæ ſit proprietas vniuſcuiuſq; principij, ſed deinde ad aliquod magis determinatum ſeriatim ſermo ꝓcedit. Item id doctrinę principium reſpectu propriorũ principiorum vniuſcuiuſq; confuſum & indiſtinctum eſt. Nam qñ dicimus aliquod principium eſſe materiã, hoc formam, illud vero priuationem communem profecto & confuſum ſermonem dicimus, qñ alia eſt materia quæ ſubijcitur cœleſtib. ſempiternisque rebus, & alia quæ gñandis caduciſq; tribuitur. Item & horũ quę ortui ſubdita ſunt, alia materia eſt illa quæ ſubijcitur rebus, quæ in ſublimi regione videntur, alia his q̃ ex ipſa terra ortum trahunt, videlicet alia eſt plantarum, alia animalium. Qoamobrem ſi materiam in hoc libro docet tamen de illa diſſerit, quæ communiſsima materia appellat̃, & de quacunq; materia prædicari poteſt. Eqdem non eſt vna natura materiæ neq; ipſius primæ: qm̃ alia eſt materia quæ in cœleſtibus ponitur, & alia quæ generabilibus tribuitur. Itẽ aliquis poteſt facillime aiauertere aliud eſſe ſubiectum in rebus quod velut materia ipſis ſternitur, & aliud eſſe formam quæ in materia introducitur, ceu in ligneis cereiſq; vaſib. ac alijs omnibus rebus quæ ita ſe habent, Præterea aliquis poteſt inſpicere eandem eſſe in omnibus proportionem ſi proprium vniuſcuiuſq; principium cognouerit, ceu ſi his rebus quæ fiunt in ſublimi regione, ſubijci calidam & humidam exhalationem, & cœleſtibus quintam eſſentiam cognouerit, quo fit vt magna diligẽtia ac nõ exiguo ſtudio opus eſt ſi propria rerum principia complecti voluerimus.

Dubitatio optima.

Sed aliquis forſitan ambiget, quoniam ſi de informi primaq; materia hic diſſeritur, quoná pacto ex poſteriorib. natura haberi doctrinam aſſerimus: ipſa.n. eſt omnium rerum primum principium.

Reſponſio.

Atqui ipſe rñdeo principaliſsimam materiam primum principium eſſe rę vera vt corporum, at uero vt animalium, plantarum, metallorum, & eorum quæ in ſublimi fiunt vel cœleſtium aliud peculiare principium eſt. Cũ itaq; rerum quæ in ſublimi loco fiunt, primum principiũ inueſtigamus illud profecto non poſſumus affirmare primam materiam informem eſſe, quippe quæ non ſit magis harum rerum principium q̃ omniũ ſimpliciter corporum, ſed oportet inquirere peculiariter illis ſubiectũ ac principaliſsimũ principiũ quatenus in ſoblimi fiunt.

Alia] reſponſio.

Item aliter reſpondeo, qm̃ & ſi docet informem materiam nihilominus doctrina à communioribus confuſis que incipit. Equidem à confuſis qnoniam materia cœleſtium nihil minus informis eſt, quam illa rerum quæ generantur, qua ratione, nihil proprium de propria horum, vel illorum materia dixit, ſed quendam communẽ ſermonem de ipſis facit. Et hoc commune profecto eſt natura poſterius, qm̃ natura nullum commune producit, ſed ſingularia ex quibus colligitur commune. Vnde neque primam materiã omnino natura prodncit. Nã ipſa(vt ſæpe dixi) ſingularia producit, quorum vniuſcuiuſque materia proxima habetur, quam natura cuiuſuis rei, opifex facit, primam igitur materiam nulla natura efficit, qm̃ à primo ipſa proficiſcitur & pendet, & nõ à natura, ergo ſi quæ prima dicuntur à natura ignorantur & ipſa materiem informem non efficit: Ariſtoteles cum docet informẽ materiam, de primis naturæ & notioribus non diſſerit, niſi aliquis autumet informẽ materiam naturæ ſimpliciter vl'ẽ, ac et quæ vniuerſa continet, notiorem eſſem.

Dubitatio de vniuerſali in primo poſt. & hoc loco.

Sed dubitatione dignum eſt, qoonam pacto quæ hic dicuntur, non aduerſantur his quæ in primo libro de Demonſtratione aguntur. Nam hoc in loco, cum dicit nobis inſitam eſſe quandam viam ex notioribus nobis maniſeſtioribuſq; ad maniſeſtiora naturæ & notiora procedere, aſſerit vl'ia nobis notiora, & ſingularia quidem nobis occultiora, & naturæ notiora, quocirca(inquit) ex vl'ibus ad ſingularia oportet procedere Nã inquit totum ſenſu notius eſt, atqui vl'e totum quoddam eſt. His ergo quæ in hoc libro aſſerit in primo libro de Demonſtratione aduerſatur, vbi vl'ium cognitionem nobis poſteriorum eſſe aſſerens. ſic inquit. Dico.n. quo ad nos priora & notiora quæ ſunt proximiora ſenſui. Sunt autem longiſsime poſita vl'a, propinquiſsima vero ſingularia. Quæſtiones itaq; ſunt duæ,

Duæ quæſtiones prima.

vna quomodo in hoc libro aſſerat vl'a eſſe notiora ſenſui, qua de cauſa inquit nos oportere incipientes ab vl'ibus ad ſingularia procedere. Et in libro de Demonſtratione aſſerit ea quæ proxima ſunt ſenſui ſingularia eſſe & longiſsime poſita vl'a.

Secunda.

Altera eſt quomodo in libro de Demonſtratione prima naturæ, inquit eſſe vl'a: Hic autem ſingularia. Quanquam.n. hæc non ita in contextu verborum Ariſtotelis ponantur, attamen neceſſe, eſt vt hoc modo ſequantur, quoniam ſi naturæ maniſeſtiora ſunt ſingularia nimirum etiam prima, & nos paulo ante diximus id cognoſcere naturam quod efficit, & efficit ſingularia. At vero nos iam pridem quæſtionẽ primam fere diſſoluimus, qm̃ vl'e hic nõ aſſerit proprie vl'e ſed particulare & confuſum eo quod pluribus cõgruit, quapropter hæc illis non aduerſantur, uerum tñ ſingulare ſenſui notius eſt, qm̃ ſenſus vl'e nõ percipit, ſed qm̃ oĩs naturalis cognitio ex imperfecto ad perfectũ proficiſcitur, idcirco prius confuſe & indiſtincte ſenſus occurrit ſingulari & illud apprehendit, qui mox proprias ſingularis figuras diſcernere à cæteris non poteſt. Vnde ob id hanc ſenſus cognitionem vl'em appellauit. At in libro de Demonſtratione vl'e proprie accepit. Quamobrem hæc inter ſe conſona & non cõtraria ſunt. Sed quonam pacto hic ſingularia & diſtincta, prima naturæ eſſe inquit, ibi uero vl'ia.

Reſponſio ad ſecundam dubitationem.

Reſpondeo itaq; quemadmodũ in ſingulis aĩalibus non ſolum unicuiq; parti eorũ quædam naturalis nis tale officium commiſit, ſed etiã quædam alia eſt quæ toti prouidet & uitam unam concentumq; ex omnibus partibus ꝑficit, ſiquidem partes ad totum comparatæ habẽt rationem materiæ, ita neceſſario oportet eſſe in ipſo uniuerſo naturam, quę illi ꝓuideat ut in unoquoq; particularis quędam natura eſt uniuſcuiuſq; opifex & ſeruatrix.

Vide Platonẽ pro hoc decimo Dialogo de legibus.

Nam oportet ſingularia in unam uniuerſitatem concentu quodam redigi. Vnde nam haberentur cõitates in generibus & ſpeciebus niſi foret huiuſce cõitatis cã. Neque.n. ex caſu neq; per accidens cõitas fit, ergo illius cã, quædam naturalis eſt. Et ſi aliquid eorum uniuerſalium per ſe non ſubſiſtat, ſed in generatione omnium particularium conſiſtat: Vt in unoquoq; indiuiduo ſine partibus uniuerſitas non conſiſtit, quæ generatione partium exiſtit. Vñ ſi dixerimus nullum totum ſimpliciter generari uerum eſt, qm̃ neque totum ſimpliciter ipſum per ſe gignitur, ſed in generatione partium ſimul apparet. Eodem etiã modo neque aliquod uniuerſale ſecundum ſe fit, ſed cum ijs, qnorum eſt oniuerſale ſimul apparet.

Quoniam ergo natura unaquæq; id primum cognoſcit cuius eſt cã, igitur quemadmodũ ipſa ſingulare ꝓducit, & illud primo ſcit etiã ſi ex hoc ad uniuerſale poſterius procedat: Ita quod eſt uniuerſalium cauſa id ẽt illa primo comprehẽdit, quæ ẽt illi ſunt notiora. In hoc

igitur

igitur opere de natura, quoniam non ſolum intẽtio eſt vt naturalia ſolum ſciamus, ſed etiam vt hæc naturalia, hæc animalia, hæc metalla, atq; in libro Meteorum, vt tonitruum, corruſcationem, & cætera huiuſmodi cognoſcamus. Merito Poſteriorem nobis ſingularium cognitionem eſſe aſſerit, primam autem eorum quæ ſunt magis vniuerſalia & confuſa, quem procedendi modum præueniendo diximus. At in libro de Demonſtratione, quoniam de ſcia ſermo habetur. quæ vniuerſalium eſt cognitio, prima naturæ & notiora aſſerit eſſe vniuerſalia, & nobis Poſteriora aduenire, qui cãm ibi. ſ. vniuerſalium naturam eſſe affirmat. Quãobrẽ hæc inter ſe non diſſentiunt, ſed ipſiſmet cohęrent cõſonaq; ſunt. Cæterum contextum legamus. Inquit itaque incipientes ex nobis notioribus, naturæ autem occultioribus perueniem^9 tãdẽ ad ea q̃ nobis in manifeſta ſunt naturæ, autem clara & manifeſta. Cum igitur inquit ad capeſcendam rerum cognitionem hoc modo prorſus nobis inſitam viam eſſe, neceſſe etiam nunc eſt nos cupientes rerum naturalium cognitionem conſequi, hoc modo doctrinæ vti.

Poſterius autem ex hiſce nota fiunt principia, & elementa his qui hæc diuidunt. Idcirco ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere nos oportet. Ipſum nanque totum ſenſu notius eſt. Vniuerſale autem totum quoddam eſt, quippe vniuerſale multa complectitur, vt partes.

Nam communiora & confuſa diuidentes occurritur in magis propria & diſtincta, totum .n. ſenſu notius eſt. Vniuerſale autem totum quoddam eſt, quippe qđ multa complectatur, vt partes. Nam vt in ſenſibilibus videre licet, ſi aliquod aĩal eminus adueniet citius profecto aſpectus toti corpori occurrit, ac illud comprehendit q̃ caput, & manum. Vnde ocius aliquis dicet id quod accedit animal eſſe q̃ hominem, hoc etiam modo euenit his rebus quas ratio contemplatur, vt uniuerſalia & cõmunia nobis notiora ſint, quam proxima, & propria. Nam ſemper eſt quædam proportio uniuerſalis ad totum, quoniam quo modo totum continet ſuas partes, eodem etiam vniuerſale continet particularia. Verum inter ſe differunt, quoniam vniuerſale tradit his q̃ ſub illo ordinata ſunt proprium nomen. totũ vero id prorſus non efficit, quando quidem digitus manus non appelletur, neq; vnguis digitus. Cũ igitur vt totũ ſenſui notius eſt, ita vĩe rõni & ex notiorib. manifeſtioribusq; initium facere oportet, ex hiſce ergo. ſ. vlibus principiũ doctrinæ, & hic ſumẽdum eſt. Atq; ita etiã oratores primũ differunt de cõib. rerum capitibus, deinde hoc modo de proprijs uniuſcuiuſq; ſpeciei diſputant. Hoc etiã modo facit Ariſtoteles in libro de Priori reſolutione, q̃ prius inſtituit ſermonem de ſyllogiſmo ſimpliciter, q̃ de ſyllogiſmo demonſtratiuo dialectico & ſophiſtico. facilius .n. ex communibus propria comprehendimus.

Primo Poſte. & primo priorum vide Io. Gram.

Sic affecta ſunt quodammodo & nomina ad rationẽ. Totum enim quoddam indiſtinctumque ſignificant: ceu circulus definitio diuidit in ſingula. Pueri quoque appellant primũ omnes viros patres & mulieres matres. Poſterius autem horum vtrumque diſcernunt.

Nomen .n. vľiter, & confuſè ſubſtantiam rei ſignificat, vt homo, animal, circulus, atqui ratio, i. definitio diſtinctæ vnumquodque eorum quæ rei inſunt, ſignificat, ac quaſi diuidit in proprias partes. Nam quum ipſe hominem dixero certe totam, & confuſam quandã uocem dixi complectentem in ſeipſa multa res. Atqui definitio ſimilis eſt diuiſioni in partes q̃m qui ait aĩal rõnale mortale ſubiectam nobis ſubſtantiam diſtincte ſignificat. Sed pulchre adiecit hoc verbum, quodammodo, quoniam non quemadmodum totum ipſum diuiditur in partes, ita & ipſum nomen eſt ab ipſa diffinitione diuiſum, ſed nominis ſignificatum diffinitio diuidit, neq; quo pacto ſingulare eſt vľis pars, definitionis partes ſunt nominis partes. Non .n. hæc ſyllaba, a, ſi acciderit eſſe ſyllaba hominis. ſ. huius nominis græci anthropos ſignificabit animal, neque alia rõnale definitio igitur non diuidit niſi nominis ſignificatum, quoniam hic à nõie ſignificaĩ. Nũc aũt ſermo eſt de ipſa uoce, atqui vniuerſalis animalis partes ſunt ipſa ſingularia aĩalia.

Neceſſe eſt itaque aut vnum eſſe principium aut plura etſi vnum, vel immobile: vt aiunt Parmenides & Meliſſus, vel mobile vt naturales aſſerunt: quidam aerem: quidam aquam primum principium eſſe dicentes. Si vero plura aut finita aut infinita. Et ſi finita et plura vno; duo. vel tria: vel quatuor: vel alio quodam numero eſſe oportet.

Hinc ſermonem de principijs aggreditur. Et id, qđ quidem facere conſueui, nunc .n. facit. In primis veterũ opiniones falſas cõfutat. Quocirca eas ex diuiſione ſciẽtifica ſimul & manifeſta accipit. Ex ſcientifica quidem q̃m hæc fit ẽm contradictionem. Nam hæ diuiſiones q̃ ſciam pariunt haberi ſolent per contradictionẽ. q̃ ſciẽtificæ appellantur, q̃m ineuitabiles ſunt, quandoquidẽ nihil ſit quod effugiat contradictionem. Ex manifeſta quoq;, q̃m fit ex his quæ omnibus perſpicua ſunt. Nam vnum & multa omnibus conſtant. Idcirco inquit neceſſe eſt itaq; principia vel unum uel plura eſſe. Et quãquã hæc non ſit per ſe contradictio, attamen æquiualet contradictioni, q̃m non unum neceſſario multa eſt. Neceſſe eſt igitur (inquit) principium uel unum eſſe uel plura. Et ſi unũ uel immobile uel mobile. Si uero plura uel finita, uel infinita, & ipſe hactenus diuiſionẽ produxit. Et quia in his quæ deinceps explicauit, vĩ alias diuiſionis partes ipſimet addere, conſentaneũ nobis eſt à principio perfectam diuiſionem afferre. Itaque neceſſe eſt principium vel unum eſſe uel plura, & ſi unum uel immobile uel mobile, etſi immobile aut finitum aut infinitum. Etſi mobile vel finitum uel infinitum. Item ſi plura uel finita uel infinita, etſi finita, aut mobilia aut immobilia, etſi ĩfinita uel mobilia uel ĩmobilia. Et hęc eſt abſoluta principiorum diuiſio. Verum ſi quis quęreret, quãobrem vnum principium mox diuiſimus in id qđ immobile, atq; in id qđ mobile eſt, & deinde in infinitũ & finitum, & plura principia in primis diuiſimus in finita & in infinita, deinde in mobilia & immobilia? Rñdemus fieri poſſe vt eodem modo vtranq; diuiſionis partẽ diuidamus, illud tamen excipitur, quoniam vni magis peculiaris eſt motus quam infinitũ, & multitudini magis infinitum congruit, quam motus. Idcirco vnũ principium mox in mobile, & in immobile diuiſimus, plura vero in finita & infinita. Vnum itaque principium eſſe & immobile Parmenides & Xenophanes arbitrati ſunt quos conſtat vbique de rebus naturalibus minime loquutos fuiſſe, vt ipſe Ariſt. etiam in libris Metaphyſices dixerat. At ij viri neq; ita inſanire vĩr, vt nullum eſſe diſcrimen inter aquam & ignem cenſerent, ſed eiſdẽ Ariſtotelis verbis perſpicuum eſt, hos verò non, vt naturales de hoc vno principio infinito diſſeruiſſe. Quoniam cum dicit, etſi vnum vel immobile quemadmodũ aiũt Parmenides & Meliſſus, ſubiunxit vel mobile (vt naturales tradunt) perinde ac Parmenides non ſit naturalis. Præterea manifeſtum eſt ipſos non de naturalibus reb. diſſeruiſſe. Quorum Parmenides (vt ipſe Ariſtoteles ẽt in libris de Generatione aſſerit, atque aſſentiunt eius interpretes) in libris quos ẽm opinionem conſcripſit, ignem & terram dixit eſſe omnium principia, ſed in libris iuxta ueritatem edidit, vnum eſſe omne finitum & immobile. Verum nobis exiſtimandum, non eſt vt in libris quos opinionem conſcripſit, ea quæ ſibi videbantur non dixerit, ſed ea quæ multis placebant, & in libris quos ſcripſit iuxta veritatem ea tractauerit, quæ ſibi uidebantur. Etenim in his libris quos ad opinionem con

Textus.

Pro hac diuiſiõe vide Simplicium idem fere & alia dicit.

ſcripſit,

ſcripſit, diſſeruit etiã de his quæ ita ibi ſentire videbã-
tur. Sed quoniam de intellectualibus rebus in libris iux
ta veritatem ſermonem faciebat inre de veritate librũ
inſcripſit, in libris autem ad opinionem, qm̃ diſſerit ibi
de ſenſibilibus, quæ quidẽ Timæus opinabilia vocauit,
idcirco librum ſic inſcripſit. Nam quæ ſemper ſunt, in-
telligentia vna cum rõne comprehenduntur. Senſibilia
autem quæ generabilia diſſolubiliaq́; vocat, opinio cõ
prehendit ſimul cum ſenſu irrationali. Quapropter de
intellectualibus, vnum, immobilia, & finita dici aſſer-
uit. Nam cum intellectualia ad vnum magis redigãtur,
veluti proximiora vni rerum omnium principio, idcir
co illa vnum vocauit. Vnum itaque finitum & immobi
le Parmenides & Xenophanes dixere. Vnum autem im
mobile, & infinitum Meliſſus aſſeruit, qui etiam de eiſ-
dem (vt dicebam) diſſeruit præter quã quod ipſe illud
vnum infinitum eſſe affirmauit, & ſectatores Parmeni-
dis illud finitum tradidere, quod quidem illi ſecerãt vt
conoſceretur vis definita & ſpecifica ipſorum intelle-
Aduerte.
ctualiũ eſſe, at ipſe Meliſſus, vt ad infinitatem virtutis
ptãtisq́; vnius cæteros deducere, ita illud infinitum eſſe
aſſeruit. Quicunque igitur vnum ens eſſe dixerũt mox
illud immobile eſſe, recte opinati ſunt. Qm̃ ſi moueret.
vnum vbique non foret, ſiquidem motus, locus, tp̃s, &
hmõi alia foret in quibus motus tranſigeret. Sciẽdũ tñ
eſt hos, cum vnum oẽ eſſe dicunt non de principijs ſer-
Dubitatio pul chra.
monem facere. Nam ſi vnum eſſe rerum oſum princi-
pium affirmaſſent, tueri profecto non poſſent vnũ ens
duntaxat eſſe, qm̃ cum principium eſt, oportet etiã vt
ea ſint quæ ex principio proficiſcuntur, ſiquidem hæc
ad aliquid ſunt. Nam principium, aliquorum eſt, princi
pium, Quapropter hi non loquebantur de principijs,
ſed de entibus ſimpl̃r. Atqui ſi de principijs ij nõ diſſe-
rebant, cur Ariſtoteles hos refellit tanq̃ vnum eſſe prin
cipium male ſtatuerint? Rñdeo itaque qm̃ etſi de prin
cipijs non diſputarunt, attñ Ariſtoteles ſic corũ rõnes
refellit, cupiens tale dogma de medio tollere, perinde,
ac quiſpiam vnum eſſe rerum naturalium principium
ſtatuerit, vnum quidem principiũ dixerunt ij, qui illud
etiam immobile eſſe autumarunt. Sed eorum, qui vnũ
& mobile principium affirmauerunt, alij finitum eſſe,
alij vero infinitum poſuerunt. Vnum autem mobile fi-
nitum Hippaſus, Heraclitus, Thales, Hippon, cogno-
mento impius, aſſeuerunt. Heraclitus nanque & Hippa
ſus ignem eſſe rerum principium dixere, qm̃ inter alia
tenuioribus partibus conſtat, & facile beneq́; formabi-
le eſt. Neque idcirco nobis cenſendum eſt illum rõnem
formæ obtinere, quia continet alia, ſiquidem de mate-
riali principio modo diſſeramus, Thales autem, & Hip
pon ob rerum prolem ac quia uiderunt genituram hu
midam. eſſe aquam rerum principium dixerunt. Et q̃q̃
ſemina ſicca eſſent attñ niſi humecta ſint, deincepsq́ue
diffluant non producunt Item eorum qui vnum prin
cipium mobile, & infinitum dedere, quidam illud aerẽ
eſſe poſuerunt, quidam vero mediũ inter aerẽ, & aquã,
vel inter ignem, & aerẽ ſtatuere, Diogenes nanque Ap
polloniates, & Anaximanes aerẽ ſuppoſuerunt eſſe pri-
cipium, tum quia facile formabilis eſt, tum etiam quia
inter corpora incorporalis magis ac in ſenſibilis eſt. Itẽ
Anaximander medium inter aquam, & aerem, vel inter
aerem, & ignem principium eſſe dixit. Nam cũ ea trãſ-
mutatio qua in aerem aqua mutatur, non immediate
fiat, ſiquidem oporteat, vt prius aqua euaporet, deinde
vapor attenuatus in aerem mutetur, eodem modo de
tranſmutatione aeris in ignem, dicendum ſit, medium
inter hæc dixit eſſe principium, quod quidem aere den
ſus eſt, aqua vero rarius aut igne denſius, aere autem
rarius. Hic ergo Philoſophus rectius quàm alij verita-
tem attigerat, cum nullum elementum materiam eſſe
ſtatuerit, ſed aliud quippiam præter elementa. attamẽ
non ſcite illud poſuit, qm̃ principium qualitate formæ-
que impreſſum poſuit eſſe, cũ dixerit illud eſſe aere den
ſius, aqua uero rarius. Hi præterea autumarunt aerem,
uel medium infinitum eſſe, qm̃ exiſtimarunt quod ſi ex
eis ſp fiunt gñabilia, & non forent infinita, neceſſario
generationem defuturam, quod quidem non conuenit
regreſſui neque rerum vicisſitudini. Qui ergo vnũ prin
cipium ſtatuerunt tot ſunt. Nullus nanque eorum qui
vnum dederunt principium, illud terram eſſe poſuit ꝓ
pterea ꝙ difficulter mouetur, atque mutatur. Cæterũ
eorum qui multa eſſe principia ſtatuerunt quidam in-
finita eſſe contendunt, quidam uero finita. Et vtro-
rumque quidã immobilia, quidam vero mobilia. Mul-
ta itaque finita & immobilia. Timæus dedit Deum. ſ.
Vide Simpli. pro hoc qui dicit neminẽ poſuiſſe plura finita & immobilia eſſe principia.
ideam & materiam, plura deinde finita & mobilia. Em
pedocles aſſeruit, qui quatuor elementa ac litẽ, & ami-
citiam ſtatuit rerum initia eſſe. Hippocrates medicus
eodem etiam modo quatuor elementa principia eſſe
uoluit. Verum Empedocles duos mundos eſſe cõiecit,
vnum ex quatuor elementis ſenſibilem, & alterũ ſphæ-
rum, ſ. intellectualem, quẽ ſphericũ appellauit, qm̃ ad
ſeipſum reuertitur, & vni magis ſimilis eſt. Hos autem
mundos tulit inuicem tranſmutari. Nam quoties ami-
citia dominat̃ elementa trãſmutantur in ſphęrum. At
lite dominante. ſphęrum econtra in elementa mutat̃, q̃
illę profecto aiebat, non ea de cauſa, vt mundi ſeſe alte
natim tranſmutarent, ſed ut ſignificaret tranſmutatio-
nem animi noſtri in hos mundos, qm̃ in animo noſtro
eſt uis & potentia quæ idem & diuerſum facit. Cũ igit̃,
ſm̃ eam vim idem facientem animus operabit̃, & aget,
quam animi circulum Plato vocauit, cum intellectuali-
bus conuenit, ad hæc etiam intendit, & conuertit̃. Hãc
itaque vim Empedocles amicitiam appellauit, quoniã
amicitia vnitatem efficit. Cum verò aget animus ſecũ-
dum vim & poteſtatem diuerſum efficientem, quam al-
terius animi partis circulum Plato appellauit, & Empe
docles litem, ad ſenſibilia conuertitur, & his ſimilis fit,
tranſmutationem igitur animi ſm̃ ſenſibilem, & intel
lectualem mundum, trãnſmutationem mũdorum Em
pedocles appellauit. Vnde & illud uulgatiſſimũ de ani
mo dixit. (Vt ipſe etiam hic ſum diuinitus exul errabũ
dusque) qui litu inſanienti fidem adhibui, i. qui credidi
ei potentiæ animi, quæ diuerſum efficit. Pręterea q plu
ra principia infinita, & mobilia dixerunt, Anaxagoras,
Democritus, Epicurus, & Leucipp' fuere. Anaxagoras
nanque ſimilaria rerum principia poſuit. Similaria ue-
ro ſunt quorum partes ſunt toti ſimiles. Hæc igitur ſi-
milaria inuicem commiſceri dixit, ceu in ligno, ꝙ cum
ſimilare ſit, carnem, oſſa, aquam, ignem, aurum, & cun
cta ſimpl̃r eſſe uoluit, ita ẽt in unoquoque, & quouis in
finita ſimilaria eſſe ſtatuit. Hæc igitur ſuppoſuit, qm̃ vi
derat cuncta mutuo vicisſimq́; fieri, etſi non per primã
generationem, attamẽ per multa media. Cum materiã
itaque opportunam aptamq́; in omnia ab oĩbusq́; trãſ
mutari imaginatione conciperet atque ipſam perfecte
contemplari non poſſet oẽs res ſimul eſſe ſtatuit, & ita
mutuo generari ſm̃ ſeparationem & non ſm̃ mutatio
nem ſubſtantiæ. Sed cum ita ſent iar, ſimilaria ſimul mi
ſceri inter ſe, & minimè diſsimilaria recte poſuit, qñ q-
dem nullus ſtatueret in facie manum, uel in manu pedẽ
eſſe. Democritus autẽ Leucippus, & Epicurus atomos.
ſ. inſectilia, & vacuum principia poſuerunt, atque ſenſe
runt vacuum, & inſectilia quæ in eo ſunt, infinita eſſe.
Vocarunt autem atomos quædam corpora quę ꝓpter
paruitatem perſpicui non poſſunt, & ob duritiem indi
uiſibilia ſunt, qualia ſunt ea ramenta puluerulenta quę
per foramina oſtiorum in radijs apparent, quæ ſane nõ
elucente radio non apparent, quod quidem fit non eo
quod

quod ibi non ſint,ſed quia ſunt paruiſsima. Poſtremo plura principia infinita & immobilia nemo poſuit.

Etſi finita aut ita genere quidem vnum,figura autem & ſpecie diuerſa, vt Democritus ſenſit.

Genus inquit ſubiectū,& ſubſtantiam atomorū, Democritus.n.fatebatur vnius ſubſtantiæ omnia inſectilia eſſe,ea tamen differre inter ſe figura quoniam quædā rotunda ſunt,quædam cubica,quædā pyramidalia, vel Quo ad verbu. quadam alia figura formata. Vt autem hoc in loco ipſū genus ſubiectum vocat,ita etiam in libro de Demōſtratione ſæpe vocauit.Item per figuram,& ſpeciem,idem geminatis vocabulis dicit,ſiquidem Democritus figuram in atomis habere rationem ſpeciei,aſſeruerit.

Aut & contraria ſunt.

Huiuſmodi,aut,inquit,qm̄ Democritus vnū genus atomorum eſſe ſuppoſuit,& eas figuris differre,& non ſolum differre,ſed etiam contraria eſſe. Nam cum neq; caliditatem, & frigiditatem,neq; albedinem,& nigredinem in atomis eſſe Democritus dixerit, ex figuris autem,& habitu poſitioneq; atomorum in nobis diuerſas affectiones fieri aſſentit. Nam rotunda inſectilia tāquā facile mobilia caliditatis, & ignis cauſas eſſe dicit,quoniam facile mobiles atomi ſunt,ocius diuidunt, & diſgregant,peculiare nanque igni eſt diuidere poſſe,& facile moueri. Cubicas vero atomos tanquam ea vt ita dixerim,quæ magis pellunt,& ſtipant,frigiditatem efficere dixit,frigus.n.vim ſtipulandi obtinet. Eodem etiam modo in coloribus fieri aſſeruit,quandoquidem pyramidum vertices cum feriunt oculos talem coloris imaginationem,vt albi,efficiant. Nam album diſgregandi viſum vim obtinet. Item quod acutum eſt, diuiſiuum eſt,qualis eſt pyramidis vertex. Sed cū baſes eius nigræ fuerint,congregant, quoniam nigrum cōgregatiuum eſt,& obtuſum,ſimiliter congregat.n. & quæ diſtāt in idem cogendo in vnū adducit. Cum itaque atomi ſeu inſectilia corpora differentibus figuris,contrarias affectiones efficiant,eas non modo figuris differre,ſed etiā Alia expoſitio. contrarias eſſe aſſeruit. Aut ſermo Ariſt. hic ſpectat ad Anaxagoram,qui etiam cōtraria ſimilaria eſſe,vt ignē, & aquam aſſentit,quod quidem magis verū eſſe fateor, vt etiam ſeruetur contraria diuiſio,quoniam quum dicat: Et ſi infinita,aut ita genere quidem vnū,figura au-Textus 2 tem & ſpecie diuerſa,vt Democritus ſenſit, affert deinde alteram diuiſionis partem dicens,aut contraria,q.d. vel vt Anaxagoras contraria dixit.

Eodem modo quærunt & hi qui quærunt quot ſint ea quæ ſunt. Nam ea primo quærunt ex quibus conſtant ea quæ ſunt: vtrum vnum aut plura. Et ſi ſint plura vtrū finita vel infinita ſint: quapropter quærunt principium, & elementum vtrum ſit vnum vel plura Conſiderare igitur ſi vnum ſit & immobile,non ad naturalem ſcientiam ſpectat. Nam vt geometræ non eſt ratio ad eum qui geometriæ principia tollit: ſed aut ad aliā ſcientiam attinet, aut ad communem omnium: ſic & illi nulla eſt contra eum ratio qui principia naturalis ſcientiæ tollit. Nō enim eſt amplius principium,ſi vnum duntaxat eſt atque vnum hoc modo. Nam principium alicuius,aut aliquorum eſt.

Cum poſuiſſet diuiſionem,nunc oſtendere vult ipſū nec curioſe nec communiter hac diuiſione principiorū vſum fuiſſe,ſed cunctos phyſicos ante ipſum de principijs differentes eadem principiorū diuiſione vſos fuiſſe,cum hi quærerent,nunquid vnum eſſet elementum ex quo res ſiunt,vel plura: & vtrum mobilia vel immobilia. Cōſiderare igitur ſi vnum ſit ens, & immobile ad Textus. naturalem ſcientiam non ſpectat. Cū poſuerit opinionem de principijs naturalibus ex diuiſione, & dixerit, cui parti diuiſionis veterū aliquis præſit,& faueat: Conſiderat etiam contra quas opiniones ad naturalem philoſophum ſpectet diſſerere,& econtra quas nō ſpectat. Etenim ſcientis eſt naturam rerum quæ ſubijciuntur conſiderare,& diſcernere quæ ſibi conueniunt,& quæ, ſibi non conſonant,quemadmodum & ipſe faber lignarius multis ſibi obiectis lignis quædam profecto eligit veluti arti ſuæ idonea: quædā autem abijcit. Quocirca nunc Ariſt. ſecernens vnam aliquam diuiſionis partem eam.ſ.quæ dicit vnum eſſe principium,& immobile, q̄ Parmenidis & Meliſsi imitatores tuentur,inquit nō eſſe naturalis philoſophi munus contra hos diſputare,qm̄ quidem principia naturalia tollunt. Nam ſciæ nullius particularis eſt cōtra illos diſſerere qui ſua propria principia tollunt: quia etiam neque demonſtrare ſua propria principia poſſunt,ſed ſolum id munus eſt primæ & ſuperioris philoſophiæ. Nā ipſa oīum principia demonſtrat. Particulares autem ſcientiæ ex hypotheſi capiūt ſua peculiaria principia idcirco contra deſtruentē principia cuiuſuis ſcientiæ,non eſt illius eiuſdem diſſerere, ſed vel illius potius eſt quæ ſupra illam proxime ordinata eſt,vel illius quæ omnibus communis eſt. Communem autem omnibus ſcientiam appellat,vel primā, & nulli ſubiectam philoſophiam,vel dialecticem. Etenim ipſa omnium ſcientiarum principia demōſtrat. Hoc.n. modo Ariſtoteles definiuit ipſam in libro Topicorum (cum inquit)huius operis intentio eſt methodum viā.ſ. inuenire qua poſsimus ratiocinari de omni propoſita quæſtione ex probabilibus,qua ratione dialectice à prima philoſophia,differt,qm̄ hæc ex principiis quæ per ſe credenda ſunt,& ex communibus conceptionib. efficit demonſtrationes: At dialectice ex probabilibus. Nam contra eum qui tollit pūctum eſſe indiuiſibile vel lineā eſſe longitudinem ſine latitudine geometer non diſputabit: ſed primo philoſopho delegabit hoc demonſtrādi munus.præſtat.o.medicus medico. Rurſus principia perſpectiuæ geometria demonſtrabit,& principia grāmatices muſica,& huius arithmetica. Sumit.n.grammaticus hęc elementa quidem longa eſſe hæc vero breuia atque eadem nunc quidem breuia interdū longa. Cauſam autem huius rei ipſe profecto ignurat,ſed muſicus eam demonſtrat. Rurſus muſicus ſumit huius cordę ad illam eſſe proportionem ſexquialteram vel duplam, vel ſexquitertiam. Vnde in chordis ſolum numerorum rōnem proportionemq; accipit. Atqui arithmeticus vřiter quæ ſit dupli proportio ac reliquorum inueſtigat ſiue in chordis hę proportiones fuerint ſiue vbicūq;. Itē geometriæ arithmetica ſuccurrit. Conſtat.n.arithmeticam omnes ſcientias mathematicas(vt aiunt)præcedere. Nāmgeometer ſumit latus lateri duplum eſſe ſexquitertium,ac duplum tantæ magnitudinis,vel quantęcunque ſumit. Atq arithmeticus vřiter hoc accipit,& quæ ſit dupli,& aliarum proportionum rō demonſtrat. Sed primus philoſophus oīum ſciarum principia demonſtrat. Propterea nō attinet ad naturalē virū cōtra Parmenidē & Meliſſum diſſerere qui tollūt prīcipia nālia. Nam cum aſſerant vnum ens eſſe atq; immobile,eo qđ ſtatuunt unum ens eſſe,principia deſtruunt, eo autem, quod illud immobile eſſe aſſentiunt,principia vt naturalia dirimunt. Cum.n.dicunt vnum ens eſſe, eos prorſus neceſſe eſt id vel principium ſtatuere,vel fateri id eſſe quod oritur ex principio,ſed ſiquidem illud eſſe principium poſuerint eos oportebit umnino aſſerere ea ēt eſſe,quæ oriuntur ex principio,qm̄ hæc numerantur inter ea,quæ ad aliquid ſunt,quippe principium alicuius, vel aliquorum ſit principium,vt ipſe inquit: quare non erit vnum ens ſed multa principium.ſ.& ea quę ex principio proficiſcuntur,igitur tueri nequeunt vnū ens eſſe. Rurſus ſi unum poſuerint id eſſe quod orit̄ ex principio,eos oportebit etiam fateri illius eſſe principium, quapropter neque hoc modo vnum ens amplius erit,

ſed

ſed nunc ſtatuunt vnum ens eſſe igitur, vtroque mó.ſ. ſine principium ſiue id quod oritur ex principio illud vnum eſſe dixerit, abolent principium. Nam cum illud principium fuerit non poterit vnum ens eſſe: hac igitur rõne principium tollunt, ſed etiam principium, vt naturale dirimunt eo quod ponunt idem immobile eſſe. Nam motus plane rebus naturalibus ineſt. Generatio.n. & corruptio, auctio, diminutio, alteratio, & ſ᷒m locũ mutatio rebus naturalibus inſunt. Ipſeq; naturam diffiniens eam eſſe principiũ motus, & quietis inquit. Quãobrem qui motum tollunt, principia naturalia interimunt. Ob id igitur ait naturalis munus non eſſe contra eos diſceptare, vt tanq̃ naturales hoc negociũ exerceamus. Verumtamen inquit, qm̃ hęc conſideratio ad aliquam philoſophiam ſpectat, quippe ij de rebus q̃ſtiones concitent. Etſi non vt naturales, attñ vt philoſophi illis occurremus. Pręterea cum videantur nonnullas dubitationes naturales afferre ſic contra eos cõgreſsio cõſentanea erit. Eo nanque naturam tollendo quod vnũ eſſe ens atque immobile ſtatuunt. ideo de natura dubitant, qm̃ non amplius principium erit ſi vnum duntaxat, & hoc modo vnum eſt. Nam principium alicui', vel aliquorum eſt principium. Quod vero qui ens vnũ eſſe ſtatuunt principia tollant, in ſecunda figura hoc modo probat. Si vnum eſt ens, non eſt multitudo, ſed ſi principium eſt, multitudo habetur, ergo ſi vnum ens eſt non erit principium, qm̃ cum principium fuerit oportebit etiam ea eſſe quæ ex illo principio prodeunt, quo fit vt multitudinem eſſe oporteat. Verum ſi vnum intelligũt hoc modo videlicet pro immobile, adhuc ſequitur incommodum. Nam cum fuerit immobile neque aliquid ex ipſo emerget neq; ipſum ex alio, ſed cum principiũ eſt, oportet motũ eſſe: qm̃ ſi prorſus immutabile ac immobile erit: neque aliquid ex ipſo fieri poterit.

Vide Simpli pulchre in hoc loco.

Simile eſt itaque conſiderare ſi hoc modo ſit unum: perinde ac de quauis alia poſitione differere quæ ſermonis cauſa dicitur: qualis eſt Heracliti: vel ſiquis id quod eſt vnũ hominem eſſe dixerit.

Poſitio eſt (vt ipſe dixit in libro de locis dialecticis) opinio extranea alicuius notorum in philoſophia. Ceu Heraclitus, qui contraria idem eſſe dixit, ſimiliter & hij, qui omne vnum eſſe, & immobile autumant, vel vt Zeno, qui motum eſſe negauit, vel vt Anaxagoras, qui oĩa moueri aſſenſit. Itaque conſiderare ſi ens vnũ ſit, & immobile, inquit, ſimile eſt perinde ac de quauis alia poſitione differere. Ceu de illa Heracliti, qui aſſerunt cõtraria eadem eſſe. Nam veluti ſtultum eſt huic poſitioni contradicere cum ipſa euidentia oĩ demõſtratione manifeſtior ſit, aut illi obſiſtere, qui vniuerſum vnũ indiuiduum hoĩem eſſe cõcẽderet, ita ſtultũ eſt contradicere rõni Parmenidis & Meliſsi. Dicit aũt (ſermonis cauſa) pro hoc.ſ. gratia alicuius quod ſimpliciter eſſe, vel non eſſe enunciando dicimus, & non concludendo ſyllogiſmo aliquid, ut ſi quis proferat hominem tripedem eſſe.

Vide Simpli. pulchre. Et p̃ opinione antiquorum lege Platonis in libro preſertim de recta nominum ratione Textus.

Aut contentioſam ſoluere rationem.

Communiter dixit. Simile eſt itaq; cõſiderare, & aut contentioſam ſoluere rõnem. Differt aũt cõtentioſa rõ à ſophiſtica hac rõne, qm̃ ſophiſtica quo ad materiam vtitur veritate ſed figuram concludendi ſyllogiſticam non habet. At contentioſa ſecundum vtranque partem peccat, & ſecundum materiam, & ſecundum formam.

Quod quidem vtraque rationes habent Parmenidis et Meliſſi. Nam falſa aſſumunt, & praua forma concludut. Inepta autem magis eſt ipſius Meliſſi ratio, nec dubitationem affert: ſed vno abſurdo dato cætera accidunt: hoc autem non eſt difficile.

Inquit Parmenidis & Meliſsi rõ contentioſa eſt. Nã vterq; ipſorum falſis ꝓpoſitionibus vſus eſt, & ſine forma ſyllogiſtica procedit. Verum quas propoſitiones falſas accipiant, & quonam pacto eas praua forma connectant, cum aggrediemur ipſas rõnes demonſtrabimus. Et quamuis ambæ rõnes contentioſæ ſint, attamen magis inepta eſt Meliſsi rõ, & nullam affert dubitationẽ. Nam illa Parmenidis quanquam falſa ſumit, & vitioſa forma concludendi vtatur, attamen non nihil difficultatis, & acuminis habet. Sed ea Meliſsi cũ ſuperficialis ſit, ſtulta ineptaq; eſt, & nullam auditoribus mouet dubitationem. Verum vno abſurdo dato ſic cætera concludit: Hoc autem (inquit) neq; difficile eſt, i. concedenti vnũ abſurdum reliqua probare quæ ſequuntur. Nam ſi hoc detur, ſ. aerram volare, accidet nos in ſublimi collocatos eſſe. Item grauia extra medium ſtare atque aliá infinita, vel dicit: Non eſt difficile ſcilicet ſoluere & refellere hæc ſic in ſuperficie dicta.

Duplex vltima particula interpretatio

Nobis ſubijciatur eorum quæ natura conſtant, aut omnia aut quædam moueri. Quod quidem in ductione perſpicuum eſt.

Res naturales aut omnes aut quaſdam moueri loco principiorum huius ſciæ habemus. Pręterea huius rei fidem à ſenſu accipimus.ſ. aut oĩa, aut quædam moueri. Adiecit autem, (aut quędã) ꝑ ꝑ potentias quæ ſunt in ſubiecto, ac ꝑ ꝑ aĩas irrationales quæ cũ naturales res ſint tamen ſunt immobiles quoniam non alterantur neque augentur neque mouentur ſecundum locum.

Inſuper nec omnia ſoluenda ſunt. Sed ea ſolum quæ aliquis ex principijs demonſtrans metitur. Quæcunque autem non ex principijs oſtenduntur minime ſoluenda ſunt.

Cur priuſquam refellet ea q̃ ab illis dicuntur, ſuppoſuit res naturales moueri, pro hoc rñdẽs adiecit, nec oĩa ſoluẽda ſunt, ſed illa q̃ ſeruatis prĩcipijs, ex eiſdẽ aliquis falſa ꝓbat. Cõtra eũ vero qui tollit principia, & eas affert dubitationes, q̃ principia demũt, differẽdũ nõ eſt, neq; eius q̃ſita ac dubitata ſoluenda ſunt. Dixit aũt Inſuper nec oĩa ſoluẽda ſunt pro hoc, nec, n. oĩa ſoluẽda.

Veluti circuli quadraturã, quæ per ſectiones fit ad geometram diſſoluere pertinet: at illud Antiphontis non ad geometram diluere ſpectat. Verum cum de natura quidem non, naturales autẽ dubitationes ipſos dicere accidat: res forſitan bene ſe habebit ſi parum de ipſis diſſeruerimus.

Hippocrates Chius mercator cum in piratarum nauem incidiſſet omniaq; amiſiſſet, Athenas venerat latrones accuſaturus, & cum diu Athenis accuſandi criminis cã moraretur, acceſsit ad philoſophum, qui adeo geometriam calluit, vt circulum quadrare contẽderet, cuius quidem quadraturam non inuenit, ſed cum quadraret lunulam, falſo ratus eſt ex hac circulum quadrare. Nam ex lunula quadrata circulum quadratum concludere arbitrabatur. Sed etiam Antipho circulum quadrare conatus eſt, qui cum non ſeruet principia geometriæ hoc modo idem, oſtendere nitebatur inquiens, ſi fecero circulum, & in eius ambitu deſcripſero quadratum, ac ſectiones circuli quæ fiunt in quolibet quadrati latere, ſecuero in duas partes, deindeq; duxero ex ſectione vtrinque rectas lineas ad terminos ſectionum, certe ipſe conſtituam octangulam figuram.ſ. octo angulorum. Rurſus ſi eas ſectiones, quæ continent angulos, in duas partes incidero & iterum deduxero à ſectionibus vtrinque rectas ad terminos ſectionum, faciam equidem figuram multorum angulorum, ſi autem idẽ per multum fecero figura fiet maiore angulorum numero conſtituta, q̃ paruiſsimos angulos habebit, quos lineæ rectę continentes ob prauiſsimam earum molem adęquabunt circulo. Cum igitur datur omnem datam figuram recti lineam quadrari poſſe, ſi quadrauero hãc figuram multorum angulorum, quæ cum adequet circulo quadrabo etiam circulum. Is itaque deſtruit principia

cipia geometriæ. Nam principium geometriæ eſt, nunquàm circumferẽtiam adęquari lineæ rectæ Hippocrates itaque cum ex principijs geometriæ cæpiſſet & quadraſſet lunulam quandam circuli ſectionem male deinde concluſit, inquit igitur quadraturam circuli, quã falſis dictis Hippocrates probabat ad geometram attinet diſſoluere. Cum ipſe Hippocrates ſeruet, principia geometriæ. At illam formam quadrandi circulum, quã Antiphon adducebat non ſpectat ad geometram diſſoluere, quoniam negatis principijs geometriæ ita Antiphõ procedebat. Verum cum de natura quidem non, naturales vero dubitationes ipſos dicere accidat. (Nam eo quod vnum eſſe ens, & immobile ſtatuerunt, naturã dirimunt, eo autẽ quod naturam tollunt eos accidit dicere non naturales dubitationes) inquit neceſſarium eſſe, vt nos parum contra illos diſſeramus, non quia dogma eorumque ſententia quadã ratione, & certamine egeat ſed propter dignitatem perſonarum, atque ea de cauſa quia manifeſta, multis ambigua videri ſolent.

Præterea ipſa per ſe de his conſideratio quandam philoſophiam nimirum habet.

Ideſt hæc inquiſitio de entibus ipſa per ſe. Vtrũ vnũ ſit vel plura, conuenit primæ, & nulli ſubſtãtię phiæ.

Principium omnium nobis accommodatiſſimum eſt ab illis percunctari cum ens multis modis dicatur, quonã pacto dicant aſſerentes omnia eſſe vnum.

Cum diſtinxerit ſuperioribus dictis contra quos naturalis interſit diſputare, & contra quos minime interſit. Et dixerit contra Parmenidem ac Meliſſum nõ eſſe naturalis philoſophi munus diſſerere, ꝓpterea quòd ij tollunt naturalia principia dicentes vnũ eſſe ens, & immobile. Et deinde dixerit, quanquam contra eos diſſerere ad naturalem non ſpectet, attamen hæc conſideratio habet quandam dubitationem & philoſophiam, abſurdum non eſſe ſi parum contra ipſos diſputauerimus ac deinde dixerit. Et ſi non de natura aliquid dicunt, verũtamen quia naturales ambiguitates moliuntur quod deſtruunt principia naturalia, & cætera. Hæc igitur cũ dixerit ſuperioribus verbis, hic aggreditur rõnes contra illos. Et priuſquam reſpondeat ad ea quæ ipſi dixerunt, communiter ipſam quæſtionem per ſe examinat. Nam proprie illis contradicemus ſi eorum rõnibus occurremus ac reſpondebimus, quibus illi ſuam ſententiam probare nituntur. Communis autem de problematis conſideratio eſt, idem problema communiter exercere, & demonſtrare ſi hoc modo eſſe queat, an aliter. Deinde cum demonſtrabit hoc magis proprie, occurret ac reſpondebit rationibus eorum. Nam oportet imprimis ipſa problemata ſm ſe exercere, & dubitationes, contra ipſa reſellere, vt ne inſolutę manentes ſimpliciores confundant. Quocirca diuiſione vtitur, cũ dicat quot modis vnum dicatur. Deinde oſtendit iuxta nullum ſignificatum vnius vnum ens eſſe. Inquit ergo vnum vel nomine vnum eſt, vel re. Dico autem nomine vnum quemadmodum ſiquis diceret hominem verum & depictum vnum eſſe, propterea quod vnum hominis nomen habent. Vel ſiquis aſſereret omnia prædicamenta vnum eſſe, qm̃ vnum nomen entis habent. Vnum ergo, vel nomine, vel re vnum eſt. Et ſi re, vel re vniuerſali, vel re particulari. Item ſi vniuerſali re, vel genere vel ſpecie: ac gñe quẽadmodum ſi quis diceret omnes particulares ſubſtantias vnum eſſe, qm commune genus ſubſtantiam habent, ſpecie, vt ſi quis aſſerat albedinem, & nigredinem vnum eſſe, qm commune habent alterationis nomen, vel potius ſiquis affirmat albedinem in ceruſſa & albedinem in pallio vnum eſſe, propterea quod communem ſpeciem habent ipſam. ſ. albedinem, vel ſi quis dixerit omnia rationalia vnum eſſe, propterea, qđ ſpecies animalis eſt ipſum rationale. Si autem particulari re vnum fuerit ens, vel erit vt continuum, ceu dicim⁹ lignum vnum eſſe, vel erit vnum vt indiuiſibile vt punctum & vnitas, vel ratione vnum ceu polyonyma, vt tunica & indumentum atquè enſis & gladius. Hæc.n. rõne vnum ſunt. Accipit ergo alteram diuiſionis partem, .ſ. vnum re & eam qua vnum re vniuerſali dicimus. Et inquit ea quæ vniuerſali re vnum dicũtur, vel profecto ſubſtantia ſunt, vel aliquod accidẽs. Et ſi accñs, aut quãtum, aut quale, aut aliquid aliorum prædicamẽtorum accñs, ſed oſtendere omnia non eſſe vnam ſubſtantiam nunc ſuperſedet & prorogat dicendum eſſe in ſequentibus, qm̃ demonſtrabit neque id quod eſt vnum ens, eſſe ſubſtantiam, alioquin tolleremus naturam accidentium. Nunc autem probat nunquam poſſe affirmari id quod eſt vnum ens eſſe aliquod vniuerſale accidens ceu quantitatem. Nam eo quod omnia eſſent quantitates ita ens diceretur ſecundũ aliquod vnum vniuerſale quãtitas. Sed antequam hęc refellat interſerit argumẽtum quo probat dici non poſſe vt ſit ens vnum nomine, ceu ſubſtãtiam & accidentia multa, ꝙ autem omnia appellãtur entia hoc modo vnum ens dici poteſt. At (inquit) ſi hoc foret, perſpicuum eſt multa entia eſſe & nõ vnũ. Neque.n. inquit ſi quis aſſereret ea quæ re multa ſunt participare communi nomine, idcirco hæc vnum erũt. Hoc itaque quærit, ſi omnia queant eſſe quantitates ac ratione generis omnia vnum dici: inquit.n. huic quantitati vel coexiſtit ſubſtantia, vel non, ſi autem non coexiſtit quantitati ſubſtantia, ergo quantitas merito per ſe ſubſiſtet, quod fieri non poteſt, quoniam accidentia in ſubſtantia eſſe habent: ſi vero coexiſtit vel erit idem conceptus ſubſtantiæ, & quantitatis, quæ ſignificent aliquam vnam rem diuerſis nominibus, vel alter eſt ſubſtãtiæ conceptus & alter quantitatis, ſi ergo idem eſt conceptus ſubſtantiæ & quantitatis ergo quæ coniungi nequeunt ipſi coniungunt ac in vnum redigunt ſubſtantiam & accidens. Si autem aliud quidpiam eſt ſubſtantia præter quantitatem, iterum multa entia erũt. Cum igitur hæc explicat, cæterum demonſtrabit non temere ſuppoſuiſſe quantitatem aliquod ens dici, quoniam Meliſſus hoc ens vnum poſuit eſſe infinitum, infinitum autem, vel ſpecies quãtitatis, vel pars, aut potius paſsio eius eſt quæ per ſe illi competat. Verum aliquis poſſet aſſerere infinitum eſſe velut aliquam ſpeciem quantitatis dicendo, quãtitatis alia infinita alia vero finita, meo tamen iudiciu infinitum paſsio potius eſt de numero earum paſsionum, quæ alicui per ſe competere ſolẽt. Nõ .n. ſimpliciter infinitum eſt, quantitas, ſed ineſt quantitati. Verum dupliciter dicitur per ſe (vt Ariſto. fatetur in libro de Demonſtratione) vel in cuius definitio ſubiectũ aſſumitur, ceu in definitione ſimitatis naſus clauditur, quippe ſimitudo ſit naſi cauitas: & hęc eſt paſsio per ſe naſi, eodem etiam modo in definitione numeri paris, vel imparis ſubiectum ſumitur. Nam dicimus numerum parem eſſe numerum in duas partes diuidendum: ſimiliter hinnibile per ſe equo ineſt, quoniam ſumitur in definitione ſubiectũ. Nã dicimus equus eſt animal irrationale hinnibile. Item circuli paſsio eſt, lineas æquales eſſe quæ à centro ducuntur ſiquidem in definitione circuli comprehendatur. circulus.n. eſt figura plana vna linea contenta ad quam omnes lineæ rectæ incidentes à centro productæ ad circunferentiam vſq; ſunt æquales. Infinitum itaq; per ſe quantitati ineſt, quoniã in definitione eius ſubiectum capitur dico. ſ. ipſa quantitas. Nam dicimus infinitum eſſe quantitatem quę ꝑcurri non poteſt. Si ergo ens infinitum Meliſſus aſſeruit & infinitum per ſe quantitati ineſt, igitur ens aliquam quantitatem eſſe affirmauit. Nam ſit infinitum quidpiam aliud eſſet, dicendũ foret ipſum quantitate per accidẽ.

participare,

participare,perinde ac album vel nigrum multum diceretur non per ſed per ſe accidens, quoniam multum eſt quia ſuperficies in qua color eſt(vt ipſe in prædicamentis inquit)multa eſt.Eodem igitur modo ſi ſubſtātiā affirmaretur eſſe infinita cum non per ſe infinita ſit quippe in nullo dicendi modo per ſe incidat, neque in definitione infiniti ſubſtantia comprehendatur,& ecōtra neque infinitum in definitione ſubſtantiæ ſumatur: quamobrem ſubſtantia non per ſe infinita ſed per accidens erit,cum participet quantitate cui per ſe ineſt infinitum.Si ergo Meliſſus ens infinitum eſſe dixit et infinitum per ſe & non per accidens eſt, alioquin vnum non eſſet ſi alicui accideret,conſtat Meliſſum quantitatem eſſe conſtituiſſe:quapropter non incaſſum ſuppoſuimus illos dixiſſe ens eſſe quantitatem. Principiū omnium nobis accommodatiſſimum eſt. Qm̄ inquit ens multifariam dr̄ principium omnium nobis accommodatiſſimum erit ſi poſuerimus ſignificatus entis ac percunctari ab ijs quo ſignificatu entis aſſerant vnum eſſe. Deinde etiam cum vnum multis modis dicatur quonā pacto hoc ens eſſe vnum aſſentiant. Nam reuera principium accommodatiſſimum cuiuſuis quæſtionis eſt ꝓprias ſignificatorum ſignificationes inuenire & ꝓpoſitum ſignificatum diſtinguere ab alijs quæ cū illo ęquiuoce dicuntur,quandoquidē cauſa maximi erroris hominum ſit ipſa nominis æquiuocatio: Complectit̄ itaque Ariſt. vtranque diuiſionem & illam vnius & illam entis. Nam diuidens ens in ſubſtantiam & accidens ſtatim diuidit ipſum in ſpecies genera & indiuidua. Deinceps quod ait,quoniam & ipſum vnum multifariam dicitur,quanquā nō ſit diuiſiū vnius vniuerſalis ſed eius, quod maxime ꝓprie vnum eſt,particularis.i.vnius qđ indiuiduum dicitur, diuidet hoc vnum in continuum, & in vnum indiuiſibile ac in vnum ratione.

Vtrum velut ſubſtantiam omnia: an ut quantitatē an qualitatem. Et rurſus num quid omnia vnam ſubſtantiam, velut hominem vnum: aut equum vnū: aut animam vnā. Vel qualitatem & hanc identitatem vnam: vt albedinem aut caliditatem: aut aliquid tale dicunt.

Quidam opinantur Ariſt. his afferre eam diuiſionis partem,in qua dr̄, Et ſi re vnum vel vn̄. Et ubi id dicere. Vtrum omnia vt ſubſtantiam,an vt quantitatē,an qualitatem,quod ſane dictū eſt vtrum omnia vnum genere ſunt. rurſus cum ait. Vtrum omnia ſubſtantiā vnam eſſe,vt hominem vnum vel equum vnū quod eſt dictū vtrum omnia ſint ſpecie vnum. Nam particulare paulo poſt adijciet vbi inquit,dr̄ autem vnum,vel cōtinuū vel indiuiſibile,vel cuius rō eadem eſt. Verum nos dicimus qm̄ cum audiuerimus vnum hominem, vel vnum equum mox intellectus trāsfertur ad particulare. Quocirca dicimus per hæc. Vtrum velut ſubſtātiam oia, vel aliquā quantitatem,vel qualitatē,ipſum vře ponere cōiter,ſ.vel vnum genere,vel vnum ſpecie. Et per illa velut hominem vnum,aut equum vnum,particulari. Deinceps vero(vt iam dixi)ipſum particulare diuidit.

Duplex expō

Sua expō.

Hæc enim omnia nimium inter ſe differunt: & dici nequeunt, nam ſi erit ſubſtantia & qualitas atque quantitas ſiue ſeparata inter ſe fuerint non vnum ſed plura profecto ſunt. Sin vero omnia qualitas vel quantitas ſiue ſubſtantia ſit ſiue non ſit, abſurdum eſt ſane ſi liceat appellari id quod non poteſt eſſe, abſurdum.

Ea quæ numerauit.ſ.accidens & ſubſtantiā ſiue vniuerſalem ſiue particularem, eodem etiam modo quantitatem,qualitatem,& reliqua accidētia inquit inter ſe multum differre,& ſi quis eorum qui ſectantur Parmenidem quoduis horum quæ ſuppoſuimus dederit, profecto impoſsibilia prorſus eorum poſitioni accident.

Textus. Nam ſi ens erit ſubſtantia & qualitas atq; quātitas. Hic (vt iam dixi)interſerit ſuppoſitionem dicentē ens vnū nomine eſſe,quemadmodum decem prædicamenta ſecundum ipſum ens vnum ſunt,quia vno putiuntur nomine entis. Inquit igitur,quod ſi ens quod quidem vnū eſſe ſtatuunt, dicunt ipſum eſſe ſubſtantiam quantitatem,qualitatem,& alia prædicamenta, ſiue hæc disiuncta,& ſeparata inter ſe poſuerint ſiue in vnum inter ſe collecta,& coniuncta dixerint, vt etiam verum eſt qm̄ omnia accidentia habent eſſe in ſubſtantia. Vtroq; modo accidet multa eſſe ea quæ ſunt: Et ſolo nomine inter ſe conuenient,quatenus omnia entia appellantur: quapropter nomine ſolo vnum erunt & non re. Sin vero omnia qualitas aut quantitas. Textus. Recurrit ad aliam diuiſionis partem,quę ponebat omnia eſſe vnum re, vel vt accidens vnum vel vt ſubſtantiam vnam. Sed nūc vt dicebam,ſermoni de ſubſtantia ſuperſedet, & tractat illā partem qua dr̄,ſi omnia ſunt vnum velut accidens. Et inquit ſi igitur ens erit vnum aliquod accidentium,ceu hoc ens ſit quantitas,ſiue eidem ponant coexiſtere ſubſtantiam ſiue non,ſermo eorum abſurdus eſt,qm̄ ſi coexiſtit non amplius vnum ens erit ſed multa, ſi autē nō coexiſtit ſed per ſe quantitas exiſtit,erit accidens ſeparabile à ſubſtantia,quod quidem non ſolum abſurdum eſt,ſed etiam id quod fieri nequit,idcirco & ipſe dicēs, abſurdum ſubiunxit mox dicendo ſi oportet abſurdū appellare id,quod fieri nequit. Nam impoſsibile auget & intendit ipſum abſurdum. Abſurdo.n. opponitur cōſentaneum,quoniam illud eſt abſurdum quod quis nō conijceret affirmaretq́;,propterea quod non habet rōnem neq; vere ſequitur. Abſurdo igitur opponitur conſentaneum,impoſsibili autem opponitur neceſſariū. Et auget impoſsibile ipſum abſurdum, qm̄ ipſum abſurdum aliqn̄ pōt eſſe ac forſitan erit,ceu hoc nemo putat oēm hoīem ſlauari,hoc quidem exiſtimare ſentireq; ſalſum eſt,ſed nun impoſsibile. At impoſsibile & falſum eſt & fieri nequit, ceu ſiquis dicat hoīem habere alas. Hoc.n.appoſitū eſt falſum,& vltra falsū impoſsibile ē.

Nihil enim aliorum præter ſubſtantiam ſeparatum eſt. Nam omnia dicuntur de ſubiecta ſubſtantia.

Abſurdum ſuperius adduxit tanquam ſecundā ſuppoſitionem conſequens in qua ſupponebatur id quod eſt vnam eſſe quantitatem ſeiuncta ſubſtantia, conſequens aliam ſuppoſitionem.ſ.eam in qua ſupponit̄ ſubſtantiam coexiſtere quantitati nondum adduxit,inquit igitur hoc conſequens deinceps quod iā ipſe proxime dixit. Nam ſi erit illud vnum ens,ſubſtantia,quātitas,& qualitas,ſiue hæc ſeparata ſeiunctaq́; fuerint inter ſe, ſiue non,multa ſunt ea quæ ſunt. Etenim hoc in loco inquit,ſi coexiſtit ſubſtantia quantitati multa ſunt ea q̄ ſunt & nō vnū,& ſuas tollunt ſuppoſitiones ſi hoc aſſeuerint. Nā oīa dicuntur de ſubiecta ſubſtantia. Verū in præſentia dicit de ſubiecto ꝓ eo quod eſt in ſubiecto.

Atqui Meliſſus id quod eſt infinitum eſſe aſſerit: ergo id quod eſt quantitas aliqua erit. Nam infinitum in quantitate eſt. Subſtantia autem infinita: vel qualitas aut affectio infinita eſſe non poteſt niſi per accidens. Si ergo ſubſtantia eſt cum quantitate. Et qualitas & quantitas quadam eſſent. Nam infiniti ratio quantitate vtitur, ſed non ſubſtantia neque qualitate.

Qm̄ nondū quid ſenſerint opiniones ſubiecit. Equidem oīa eſſe ſubſtantiam non affirmant,ſed forſitan q̄titatem vel qualitatem. Hiſce igitur oſtendere illos id ens quod quidem dicebant, quantitatem eſſe poſuiſſe. Nam illud infinitum appellabant,infinitum autem q̄titati per ſe ineſt. Subſtantia vero vel qualitas, aut quidpiam aliud infinitum eſſe per ſe non poteſt, niſi per accidens,eo quod quantitate participant,quemadmodū album multum eſſe dicimus nō per ſe, ſed per accidēs,

quoniam in multa ſuperficie eſt. Verum inquiſitione opus eſt quõ ipſe inquiat non ineſſe ſubſtantiæ infinitũ niſi per accidens, quatenus quantitate ipſa participat, cuius affectio per ſe eſt infinitum, ſi.n. corpus ſubſtãtia eſt, & definitio terminuſq; eius eſt trina dimenſio, igit̃ corpus aliqua magnitudo & quantitas erit. Si autẽ hoc conceditur, infinitum igitur & finitum eidem per ſe inerunt. Item ſi tres ſunt ſpẽs magnitudinis, ſola, bina, ternaq; .ſ. linea, ſuperficies, & corpus, & corpus ſubſtantia eſt, ergo magnitudo ſubſtantia eſt. Nam vt in qualitatibus quarum aliquæ ſunt ſubſtantiales quales ſunt illę q̃ inſunt elementis, aliq̃ autem non ſubſtantiales ſed ꝑ accidens inſunt ſuis ſubiectis, vt ſunt illæ q̃ noſtris corporibus inſunt albedo .ſ. nigredo, calliditas quæ extrinſec⁹ aduenit & frigiditas, ita ẽt aliqua & ſubſtantialis quantitas eſſe dẽt q̃ primo corpus formet, deinde deſignet, deſignandoq; diſtinguat. Verum ad propriã ſpeculationem de his attinet diligentius diſſerere, an reuera trina corporis dimenſio ſubſtantialis ſit, & ipſum corpus q̃dam ſubſtantia habeat q̃ non ſit nec magnitudine nec dimenſione impreſſa & formata, an non. Soluentes tñ primo dicimus apud Ariſt. non eſſe aliquod corpus ſimplex ſed compoſitum ex materia prima & quãtitate .ſ. trina dimenſione: quocirca perſpicuum eſt corpus nõ eſſe ſimpliciter q̃titatem. Præterea ſubſtantia non eſt vox æquiuoca q̃m genus eſt, ſed potius vt aĩal ſignificat quandã naturã cõem, quæ vnicuiq; particulari aĩali ineſt, videlicet ſignificat ſubſtantiam aĩatam ſenſibilem, ita etiam ſubſtantia ſignificat per ſe ſubſiſtentiã. Nam per ſe ſubſiſtunt ſubſtantiæ corporeæ atq; incorporeę. Quapropter ſi ſubſtantia eſt, per ſe ſubſiſtens erit, ſed quod per ſe ſubſiſtit non eſt q̃titas, infinitum aũt aliq̃d quantitatis eſt, igitur per ſe ſubſtans .ſ. ſubſtantia nõ eſt infinitum, item & ſi de ſola ſubſtantia corporea rõ haberet cui trina dimenſio aduenit veluti dña, neq; hoc mõ ſubſtantiæ corporali inerit per ſe infinitum vel finitum: nam finita, vel infinita eſſe continua, per expoſitionem dr̃, & non ꝑꝑ trinam dimenſionem, ſed hæc quantitas per extẽſionẽ accidit corporib. & non cõficit ſubſtantiã corporũ. Non.n. quia lignum eſt trium cubitorum, vel digitale, vel mille cubitorũ, facit vt idipſum lignum ſit. Nam ſi foret definita cubiti q̃titas v.g. cubitaſis, quæ ad ſubſtãtiã ligni cõferret quãq; cõficeret, ꝑfecto nullũ lignũ eſſe poſſet qd̃ excederet lignũ vnius cubiti, vel minus eo eſſet, igit̃ & ſi aliquis cogitaret extenſionẽ ligni in infinitũ protendi, hæc q̃titas nõ ꝑ ſe ſed ꝑ accidẽs ineſſet ligno, quare ſi finitũ & infinitũ in cõtinuis quantitati ſ̃m extenſionẽ ineſt, hęc aũt corporib. accidit finitũ igit̃ & infinitũ per accñs ineſt corporib.

Si ergo ſubſtantia eſt & quantitas: duo igitur & non vnum erit id quod eſt. Sin vero ſolum ſubſtantia ſit, infinitum ſane non eſt: vllum quidem habebit magnitudinem. Erit enim quantitas quædam.

Cum ſuppoſuiſſet ens vnũ eſſe quantitatem vlẽm, ꝑficiſcit̃ modo ad ſubſtãtiã, & cõius ſimplr̃, velut ſubſtãtiam ſupponẽs ita probat rõnẽ. Si ergo (inquit) hoc vnũ ens ſtatuerint ſubſtantiam eſſe, non poterunt amplius ponere illud eſſe finitum vel infinitum, quoniã hęc quãtitati peculiaria ſunt, quoniam ſi ſubſtantia ſola eſt, nõ erit quantum, quare ſi Parmenides ſuppoſuit ens eſſe finitum, Meliſſus autem infinitum, profecto ipſum vnũ ens ſubſtantiam ſtatuere non poterunt.

Præterea cum multifariam & ipſum vnum dicatur, quemadmodum id quod eſt, conſiderandum eſt quonam modo ipſum vniuerſum dicunt eſſe vnum.

Cum propoſuerit ſc. Meliſſi Parmenidiſq; ſectatoribus contradicẽtium, cenſuit prius oportere contra ipſum problema inſtare, & deinde vſus eſt diuiſiõe vni⁹. Nam dixit vnum vel nomine vel re vnum eſt. Et ſi re vel vlẽ, vel particulari. Prius ergo demonſtrauit fieri nõ poſſe vt id quod eſt vnum noĩe ſit, deinde deſtenderat ad vnum re, & id vlẽ, atque demonſtrauit neq; id quod eſt vnum vt accidens eſſe. Item oſtendit ex his quæ dixerunt Parmenides, & Meliſſus, eos potius poſuiſſe ens q̃titatem aliquã eſſe, q̃m illud eſſe finitum, Parmenides dixit, & Meliſſus infinitum, quare non temere poſuim⁹ eos dixiſſe ens quantitatem eſſe: poſtremo oſtendit eos non potuiſſe illud quod eſt ſtatuere ſubſtantiam eſſe. Reſtat itaque vt inueſtigemus ſi illud vnum ens ſit vnũ re particulari quod quidem vnum trifariã diuidit. Nã particulare vel continuum eſt vel indiuiſibile vel definitione vnum, vt multiuoca. Hæc.n. rõne ſubſtantiæ eadẽ ſunt, noĩe autem duntaxat differũt: ſi ergo vt continuũ id quod eſt vnum erit, q̃m cõtinuum eſt, vt ipſe in quinto huius operis libro definit, cuius partes copulãtur ad vnum terminum cõem, conſtat ergo vt continuũ plures partes habeat, quamobrem ſi vnum actu eſt, multa tñ potentia erit. Si ergo continuum eſt potentia multa, igitur id qd̃ eſt, nõ erit vnũ, ſed multa, igitur id qd̃ eſt, non erit vnum, ſed multa. At illi multitudinem prorſus ſuſtulerunt, nullo pacto illam aſſerentes, quod ſi hoc admittitur, non poterunt affirmare illud quod eſt continuum eſſe, q̃m continuum multa eſt p̃tãte. Si aũt fuerit indiuiſibile, ceu punctum, vnitas, nunc, vel motio, quæ in naturalibus indiuiſibilia ſunt, quõ hoc erit finitũ (vt ſenſit Parmenides) vel infinitum (vt inquit Meliſſus) Nã impartibile terminus quidẽ eſſe poteſt vt nunc vel punctum, finitum autem vel infinitum nequaquam eſſe poteſt, q̃m hęc quanta quædam ſunt, igitur qui fateretur id quod eſt, hoc modo vnum eſſe vtraſq; ſuppoſitiones tollet. Item ſi qd̃ eſt indiuiſibile foret, quantitas & qualitas tollerentur. Quod vero quantitas tolleretur perſpicuum eſt, quippe quãtitas ſit diuiſibilis. Nam duę ſunt quantitatis ſpecies, vna cõtinua, altera diſcreta, & vtręque ſunt diuiſibiles. Item qualitatem tollent, in primis quidem, q̃m ipſa eſt in magnitudine, deinde quia forma & figura ſunt qualitatis ſpecies, quę diuiſibilis eſt, quare qualitatem ẽt tollunt ſi id quod eſt, aſſentiũt partibile eſſe. Si vero vnum rõne illud erit (vt caducum & mortale.) Nam hæc rõne ſubſtantiæ vnum ſunt, & noĩe tantum differunt cum ſubiectum vnum ſit, his nanque accidet rõnem Heracliti dicere, qui contraria eadem eſſe aſſeruit ceu album & nigrum, bonum & malũ, dulce & amarum. Si ergo ij quod eſt hoc modo vnum eſſe dixerint, eo quod vnam & eandem rõnẽ habet, & ſi pluribus vocetur nominibus, perſpicuum eſt eos redigere cõtraria in vnum, & idem ceu calidum frigidum ſiccũ & humidum, bonum & malum, quæ noĩe dũtaxat differant. Verum quidam pro Heraclito reſpondentes aiũt illum cum aſſeruit contraria eadem eſſe, hoc non dixiſſe vt nullo modo bonum & malum, vel nigrum & albũ differant, ſed id Heraclitus dixit in primis, quia contraria ſunt vnum ſubiecto atque gñe. Deinde quia ea quæ ſunt hic contraria, pura ſinceraq; non habentur, ſed aliquo modo inter ſe adeo miſcentur vt ſincere bonũ inuenire non ſit, vel ſincere malum. Nam horum ideæ cũ in materia non ſunt, puræ ſinceræq; ſunt, ſed in materia cum fuerint, propterea quod ipſa eſt contrariorum capax commiſcentur aliquo modo inter ſe, & ſincerę amplius non manebunt. Atqui non modo contraria in idẽ redigunt verum etiam & contradicentia, cum.n. non albũ aliquid ſit quod album negat, & ſignificet aliquid alterum: Si aiunt cuncta quæ ſunt ſubſtantia vnum eſſe, noĩe autem ſolum differre, prorſus neceſſe eſt, vt albũ atq; non album idẽ ſint, quare contradicentia ſimul vera erunt, atq; idem erunt album & non album, homo & non homo. Et cogẽtur, rõne hac, non modo negare oĩa

eſſe

eſſe vnum, ſed etiam prorſus negare aliquid eſſe. Nam ſi album idem eſt quod non album, igitur albū non erit magis per affirmationem quam per negationem non ſit, præterea ſi q̃titatem, qualitatem, decemq́; prædicamenta in idem reducunt, igiť noīe duntaxat diſtabunt & non re, quæ igitur cum dicit deinceps inducit nos recte illos accuſare ac damnare vrgentes illos vt hoc abſurdiſsimum aſſentiant, contraria .ſ. in idem redigi: conſtat ēt ex ijs quoſdā ante nos in quæſtione hac de continuo tumultuaſſe vt videretur, aliqñ idem eſſe vnum & multa: q̄m cōi conſenſu habuerunt hoc pro comperto, vt contraria ſimul eſſe non poſsint. Quocirca Zeno eleates qui aduerſus obiurgantes, Parmenidis præceptoris ſui opinionem, aſſerentem id ꝙ eſt vnum eſſe inſtati: Et illius opinioni ſuccurrens demonſtrare nititur fieri nō poſſe vt in his quæ ſunt multitudo habeatur. Nam inq̃t ſi multitudo eſt q̄m ipſa ex multis vnitatibus componitur. neceſſe eſt vnitates plures eſſe quibus multitudo cōſtet: ſi igitur demonſtrabimus impoſsibile eſſe vt plures ſint vnitates, manifeſtum eſt vt etiam nequeat eſſe multitudo. ſiquidem ea ex vnitatibus conſtet, ſi autē nequit eſſe multitudo & neceſſe eſt vnum eſſe vel multitudinē. Cum multitudo eſſe nequeat, ſupereſt vt vnū ſit. Hoc modo igitur oſtendit non eſſe plures vnitates, q̄m hi qui multitudinem aſſeuerant euidentia illā ſtatuunt. Eſt .n. equus & homo & vnumquodq; particulare quorum congregatio multitudinem conficit, euidentia igitur cauillo refellere cum Zeno voluiſſet, dixit quoniam ſi multitudo his conficitur quæ vnitatibus conſtet, eadē particularia igitur erunt vnitates, ſi ergo oſtendem' eadem non eſſe vnitates, conſtabit etiā ex eis non eſſe multitudinem, ſi quidem multitudo ex vnitatibus cōſtituatur. Hoc modo itaque illud oſtendit. Soc. quem aſſeritis vnitatem eſſe quæ ad conficiendam multitudinem cōfert non modo. Soc. eſt, ſed etiam albus philoſophus vētricoſus & ſimus, quamobrem ipſe etiā multa erit, ſed idem vnum eſſe & multa impoſsibile eſt, non igiť Soc. vnum erit eodem modo neque reliqua quibus multitudinem cōfici aſſeritis. ſi autem nequeunt eſſe multæ vnitates, conſtat ꝙ neq; multitudo ſit. Quod ſi neceſſe eſt id quod eſt, vel vnum eſſe, vel multa, & iam demonſtratum eſt, non eſſe multa: propterea quod plures vnitates non ſunt, neceſſe eſt igitur vnum eſſe. Item idipſum ex continuo demonſtrat. nam ſi continuum vnum eſt, q̄m ipſum ſemper eſt diuiſibile atque ſemper diuidendum, in plures partes, quod ſi ita eſt, igitur continuum multa eſt, idem ergo vnum & multa, ꝙ quidam fieri non pōt, quamobrem non erit vnum: ſi uero nullum continuum vnum eſt, & oportet ſiquidem multitudo erit, vnitatib. conſtare, q̄m neq; in vnitatibus multitudo eſt, reſtat igiť vnum eſſe ꝙ eſt. Verum antiqui vt ait circa hanc ambiguitatem tumultuarunt, ne aliquando idem vnum eſſe & multa concederent, q̄m cōi conſenſu fatebantur contraria non poſſe in eodem collocari, quidam tñ dubitationem perſoluentes hoc verbum (eſt) demi tolliq́ue aſſentiebant vt Licophron ſuphiſta, nam is aſſeruit non eſſe dicendum Soc. albus eſt, ſed Soc. albus. Hoc .n. verbum eſt additum albo exiſtentiam affert. Quidam vero (vt inquit) dictionem mutabant dicentes non oportere vt dicamus Soc. albus eſt, ſed albeſit vt verum prædicatum ſit & minime nomen, ꝙ quidem ridiculum eſt, ſi .n. in hac oratione Soc. albus, non adijcitur hoc verbum eſt & nihil exterius ſubauditur percipi nun poterit oratio, & imperfecta erit. Nam ſine verbi indicatiui coniunctiune oratio enunciatiua non perficitur quippe ſi proferatur. Soc. albus latet an Soc. ſit vel non, attamen ſi verbum ſubauditur rurſus eandem vim retinebit, & ſi à principio toti propoſitioni illud non ingeſſerit. Itē dicere Soc. albeſit, & Soc. ambulat idem dictū eſt Socr. eſt albus, & Soc. eſt ambulans, quippe omne verbū indicatiuum reſoluatur in participium & verbum eſt. Hæc igitur ad Zenonis dubitationes antiquiores rñdebant. Verum vt Ariſt. ait illi hæc paſſi ſunt & tumultuarūt ne qñ idem vnum & multa faterentur ob logici argumenti ignorantiam, & ſignificationes vocum æquiuocarū. Nam vnū æquiuocum eſt, vel ſubiecto quidem eſt, vel definitione. Rurſus vnum vel potētia uel actu eſt vnū eodem modo etiam multa, omnes igiť coniugationes ſex ſunt, vnum .n. & multa ſubiecto & rōne connexa efficiunt quatuor coniugationes. Vel .n. ſubiecto & rōne multa, uel neque ſubiecto neq; rōne multa, uel quidem ſubiecto multa, & unum rōne, vel econtra ſubiecto quidem vnum diffinitione vero multa vt album, & calidū ſubiecto vnum ſunt, ſed diffinitione multa: hæc .n. ſubiecto vnum & idem ſunt q̄m vtraq; ſunt in eodem corpore vt in Socrate, ſunt autem rōne diuerſa q̄m altera eſt calidi diffinitio & altera albi, econtrario autem ſunt rōne vnum, ſubiecto vero multa ut album in ceruſſa, & album in niue. Nam vna eſt vtriſq; diffinitio, q̄m vtrunq; eſt color diſgregans viſum, multa tñ ſubiecto ſunt, quoniam nix & ceruſſa multa ſunt. Item rōe ſimul & ſubiecto vt veſtis & tunica. eodem etiam modo tellus & terra, ſubiecto autem & rōne multa vt humiditas & ſiccitas, quippe nequeāt in eodem ſubiecto ſimul eſſe, licet ſcientia, & caliditas alia in animo ſit alia vero in corpore. Tot itaque coniugationes vnum & multa ſubiecto & ratione coniuncta efficiunt. At qui ſi multa & vnum potentia & actu colligantur duas duntaxat efficient cōiugationes, vel .n. vnum potentia, & plura actu vt igniculi in multis lichnis, vel aquæ multæ in multis amphoris. hæc .n. potentia vnum ſunt propterea quod ſi conuenerint, in vnum redigi queunt, actu autē multa ſunt, quippe inuicem ſeiuncta diuiſaq; ſint. Itē vel actu vnū, multa uero potentia, ceu continuū. Reliquæ vero partes, coniungi ſimulq; ſtare nequeunt. Nam idem ſimul potentia & actu vnum eſſe non poteſt, eodē modo vnu & multa. Quid .n. impoſsibilius eſt quam vnum & multa potentia, & actu ſimul eſſe. Aſſeruit itaque Ariſ. hoc reuera eſſe impoſſibile vt idem eodem modo vnum ſit & multa: q̄m contraria vel ſimpliciter oppoſita ſm idē ſimul eſſe non poſsint ceu idem ſubiecto vnum & multa, uel rōne eſſe nō poteſt. Item idem eſſe vnum & multa potentia uel actu unum & multa nequit. Hæc .n. pugnant inter ſe, quo circa neque coexiſtere queunt, ſed quippiam vnum eſſe & multa diuerſis modis in his nihil uetat uelut quippiam unum ſubiecto eſſe, rōne veru multa quemadmodum dulce & flauum in melle uel in uino rubor & conſtringendi uis. Rurſus actu quidē unum eſſe plura uero potentia nullum abſurdum eſt, ut continuum uel econtra actu quidem plura potentia uero unum, uelut aquæ multæ uarijs uaſibus incluſæ. Quum igitur unum multifariam dicatur, primam Zenonis dubitationem perſoluemus per primam unius diuiſionem in qua dr̄ aliquid eſſe unū uel ſubiecto uel diffinitione. Nam album in Socrate, & caluitium cæteraq; alia ſunt unum & idem ſubiecto, uidelicet Socrati, ſed diffinitione plura. Item ſecunda dubitatio de continuo per ſecundam diuiſionem tolletur, uidelicet unum uel multa aut actu aut potentia. Nam cōtinuum unum eſt & plura, attamen non eodem reſpectu ſed multa potētia unū uero actu, quare contraria ſimul non erunt. Nō .n. pugnant id quod eſt multa potentia, & id quod unū actu, ſed id quod potentia multa eſt, & id quod potentia, unum eſt, pariter & id quod eſt unum actu atq; id quod eſt actu multa. Præterea ipſa Zenonis ratio p eundem refellitur, nē (ut inquit) de eo ꝙ omne appellauit, quod ſi multa non eſt, unum prorſus erit propterea q̄d ens uel unum, uel plura eſſe oportet, ita de Socrate ac de cæteris.

cæteris. Si.n. Socrates Caluiſſimus philoſophus,& quęcunque alia eſt oportet (vt cum Socrates fuerit) vel eũdem vnum eſſe vel plura, at vnum non eſt, ergo neceſſario multa. Quamobrem cum fugiat vnumquodque particulare vnum affirmare ne multa, eſſe vnũ ex multis vnitatibus conſtitutum inquiat vnumquodque ens multa aſſerere vrgebitur. Non itaque id quod eſt duntaxat multa erit ſed ſæpe numero multa.

Dicitur autem vnum vel continuum ipſum vel indiuiſibile, vel quorum ratio vna & eadem eſt, quæ id quod quid erat eſſe appellatur vt temetum, & uinum, ſi igitur continuum eſt id quod eſt vnum, multa erit, quippe continuum in infinitum diuidi queat.

Vnum ſingulare (vt ait) Trifariã dr̃, vnum, quidẽ vt continuum, vt dicimus vnum lignum. Item vnum vt indiuiſibile, vt punctum, & demum vnum, vt ſynonyma velut enſis, gladius, cultellus. Cum igitur Socratẽ vnum eſſe dicimus ad quem horum modorum reducemus (Dico igitur ad continuum reduci, Etenim Socratis proprietates, quæ ipſum perficiunt, & vitæ ipſæ, & ſi non ſunt per ſe continuæ, attamen in continuo ſunt. Quapropter ipſum ad continuum reducimus.

Habet autem dubitationem de parte & toto non ad hanc diſputationem forſitan accommodatam, ſed per ſeipſam contemplandam.

Quoniam oſtendit, quod ſi dixerint ens vt cõtinuũ vnum eſſe, qm̃ continuũ diuiſibile eſt, ens non amplius vnum proprie erit, ſed multa eſſe dixit, quia potẽtia diuiſibile ſit. Nam continuum, & totũ idem ſunt; at totũ, & partes eadem ſunt, quippe totum à partibus diuerſum non ſit. Quare continuum etiam, & partes eadem erunt. Si autem continuum eſt propterea, quod totũ, eſſe aſſeritur, perſpicuum eſt vt partes plures non ſint ſed vnũ? Neq;.n. actu eſſe accipiũtur ſed potentia, actu tñ vnum ſunt. Inquit itaq; Ariſt. qõnem de parte ac toto an diuerſa ſint inter ſe vel eadem, habere dubitationem non ſolum præſentis diſputationis cã ſed etiam ipſam per ſe quæſtionem dignam eſſe. Siue.n. quis ſupponat hæc eadem eſſe, ſiue diuerſa videbitur vtranq; ſuppoſitionem, non nihil abſurdi ſequi. Nam totum ſi diuerſum eſt à partibus, qm̃ ſane nihil aliud eſt totum, q̃ vniuerſæ eius partes, continget idem à ſeipſo diuerſũ, eſſe, q̧ quidem abſurdũ eſt, & talis eſt ſyllogiſmus. Totum nihil aliud eſt, q̃ omnes partes, ſed oẽs partes à toto diuerſæ ſunt (Nam hoc ſupponebatur) igitur totum à toto diuerſum erit, & idem a ſeipſo, ſiquidem alterũ, à partibus eſſe ponitur, at ſi idem omnibus partibus, totum eſt, & vnicuiq; idem erit, ſi.n. nõ idem vnicuiq; neq; omnibus ſimul, ſi vero vnicuiq; idem eſt erunt et inter ſe partes eædem, q̧ profecto abſurdũ eſt. Nã quæ eidem eadem ſunt, & inter ſe eadem erunt. Quap p q̃tum ex hiſce dubitationib. vr̃ totũ neq; idem partibus neq; alterum erit. Sciendũ itaq; totũ partim idem eſſe partib. partim vero diuerſum, alterum.n. eſt à partibus tanq̃ id quod oĩum conſtitutione fit, & eorum effect⁹ eſt. Rurſus idem partibus eſt tanq̃ nihil extrinſecus p̃ter partes adueniat, vt totũ exiſtat exempli gratia, qm̃ ſi citharæ vnãquãq; cordam ſeorſum adeo intẽderis vt lydium quẽ vis concentum ſimul cõficiat. Deinde oẽs ſeparent, & minime in vnum conſonent, vnaquæq; diuiſim propriã vocem profecto exhibebit. Atqui concentus, qui poſt oĩum cordarum modum ex oĩum voce conficitur alter eſt, videlicet à uoce oĩum priuſquã conuenirent. Nam oĩum concurſus aliquam ſpeciẽ cõficiet, quæ non erat in ſingulis ſigillatim ſonõu in vnũ conuenientibus, ſic igitur concentus vniuerſitas altera eſt ab oĩbus vocibus diuiſim, & ſi inuicem interuallo, diiunctæ ſimul ſonent eadem etiam eſt eo, q̧ nihil alterum præter particulares ſonorum ictus, innergit ad conſtituendam concentus ſpeciem: ſic ẽtde homine dicendum eſt, ſi intellexeris partes eius ſeparatas, quarũ vnaquæq; proprium opus retinet ceu oculus videt, & manus ſimiliter ſuum, & reliquæ partes habent. Quum autem oẽs fuerint diuiſæ ea ſpecies, quæ ex earum concurſu perficitur, altera eſt, quæ rurſus diceretur eadẽ, qm̃ nihil præter vnãquãq; partem, & peculiares earũ, operationes conuenit ad perficiẽdam totam ſpeciem. Nam ex omnibus operibus particulariũ, hominũ cõe opus animalis efficitur. Sed forſitan non ad hanc diſputationem, ſed eam per ſe contemplandam. Sed qũo de toto dubitatio ad præſentem diſputationem non videtur attinere? Et ſi nihil ad eam cur illam commemorat? Videtur igitur non ſpectare ad propoſitum, qm̃ cũ ipſa quærit an ens vnum ſit vel non, dicat ſi vnum erit vt continuum, qm̃ ipſum diuiſibile eſt in infinitum multa erit, ad cuius rei probationem vel confutationẽ dubitatio de toto, & partibus nobis minime conducit: ſiue.n. idem eſſet nõ ob id ens vnum erit, qm̃ poteſt hoc modo in infinitum diuidi, ſiue nõ idem ſed diuerſum, neque ob id multa erit niſi ipſum vt diuiſibile accipiamus. Vnde vniuerſaliter dubitare vtrum totum idem ſit partibus, vel diuerſum, non videtur, ad præſentem dubitationem attinere. Sed cur eius meminerit, & quẽnam habeat reſpectum ad hanc contemplationem diximus à principio, & vniuerſaliter qm̃ ad memoriã reuocat diuiſionem continui in partes talis, quæſtio à propoſito penitus deuia non eſt. Nam dicentem aliquid diuidi in partes oportet intelligentiam naturæ totius, & partium aſſequi.

Vtrum unum vel plura ſunt pars et totum, et quo pacto vnum uel plura ſint: et ſi plura quo nam modo plura, atque de partibus non continuis eadem ſunt petenda.

Vnum poſuit pro eodem, & plura pro altero. Item & quomodo vnũ vel plura pro hoc, & quo modo idẽ vel diuerſum, & de partibus non continuis dicit, vel de his partibus, quæ ſunt ſecundum appoſitionem vel de ſeparatis. Secundum appoſitionem, quidem ceu partes quę in domo ſunt. Quærendum enim eſt de ipſa, ſi tota eadem ſit partibus vel diuerſa, ſi enim eadem eſt, & vnicuiq; parti eadem erit. Quod ſi hoc dabitur, & eædem partes inter ſe eædem erunt. Quare tectum, & culmen idem erunt, ac ipſum, & parietes eadẽ, quod quidem abſurdum eſt. Separatas autem partes appello vt pedes, manus, & reliquas partes, nam ſi totũ vnicuiq; partium diſsimilarium idem eſt, ipſe quoque inter ſe eædem erunt. Quapropter manus, & pes eædem erunt.

Et ſi vtraque pars & ipſum totum ſint unum ut indiuiſibile quod & eadem partes eaſdem erunt.

Si vtraque pars (inquit) eadem ſit toti propterea quod ipſum indiuiſibile eſt, perſpicuum etiã eſt ipſas ipſimet eaſdem eſſe. Illud igitur verbum (vt indiuiſibile) eſt redditio cauſæ, cur toti pars eadem ſit, illud quoque (vtraque) ponitur pro vnaquæque, id eſt ſi propterea, qđ partes totius indiuiſibiles ſunt, vnaquæq; pars toti eadem eſt, illud rurſus vnum ponitur pro hac particula (idem) partes etiã ipſiſmet eædem erunt, hoc eſt inter ſe eædem, itaque caput manui idem erit. Si vero illud (vtraque) pro (vnaquæque) intellexerimus talis eſt contextus ſententia. Si vero (vt conſuetudo eſt) illud (vtraque) de duobus intelligatur, certe ſignificaret totum, & partem (Et ſententia talis eſt.) Si quoniam totum indiuiſibile eſt, & in ipſo etiam pars conſideratur & conſpicitur. ob id pars eadem toti eſt, & ipſæ partes, ipſiſmet, id eſt inter ſe mutuo eædem erunt. Sed cur ſi toti pars eadem eſt, ipſa inter ſe eædem erunt. Reſpondetur, quoniam ſi vnaquæque pars Socratis eadem eſt toti Socrati, & quæ eidem eadem ſunt, inter ſe ſunt eædem, partes Socratis inter ſe eædem erunt.

factũ habeat principium, ſi ergo oẽ factum hẽt principium, ergo quod non eſt factũ nõ hẽt principium. Qđ vero habens principium, & finem habeat, rurſus ex cõmunibus poſtulatis accepit. Etenim ipſum principiũ, finis aliquis eſt. Hæc eſt igitur tota rõnis Meliſsi deductio. Ariſt. autem obijcit ei multa. Et primum conuerſionem malam, quoniam male ex deſtructione antecedentis conuerſionem faciebat. Nam lex conuerſionis cum contra poſitione dẽt fieri ex conſequente. Nam tunc vera ſit, qñ acceperimus oppoſitum conſequentis, & probauerimus oppoſitum antecedentis. Si vero ex antecedente fieret conuerſio, nõ prorſus vera erit, niſi termini, qui conuertunť adæquanť. Si.n. homo eſt, prorſus, & animal eſt, non tamen ſi quippiam non fuerit homo, ob id neq; prorſus, aĩal erit. Nam equus hõ quidem non eſt, licet ſit animal. At ſi quippiam nõ fuerit aĩal neq; hõ erit, vera igitur ſp eſt conuerſio ex cõſequente, falſa autem ex antecedente. Si ergo conuerterimus ex conſequente deductionẽ, quẽadmodũ lex cõuerſionis cum contra poſitione iobet: quæ ſp vera, & neceſſaria eſt, ſyllogiſmum in ſecunda figura ex duab. negatiuis faciemus. Nam ſi factum principium habet, quod non hẽt principiũ, neq; factũ erit, igiť ens nõ eſt factum, illud aũt quod non hẽt principium non eſt factum, eſt quædam inutilis aſsilogiſticaq; coniugatio. Deinde ſi conceſſerimus conuerſionem Meliſsi, hoc ẽt modo rõ eius confutabitur. Nam principij ſignificatus duplex eſt, quippe principium vel tpis dicatur. ſ. ipſum momentum tpis in quo fit aliquid, vel rei, ceu materia, vel forma. ſ. in aĩali, quod primum natura efficit. v.g. caruncula. Rurſus principium vel cor vel cerebrum, quale igitur principium Meliſſus accepit. Nam ſi principium temporis accepit, videamus quod ex rõne ſequatur, dicit itaq; quod eſt non eſt factum, quod nõ eſt factum non hẽt principiom tpis, quod non habet principium tpis, neq; finem tẽporis habet, quippe oporteat finem accipere non ſine proportione ad principium, quod ergo nõ habet finem temporis ſine fine eſt: ergo id quod eſt, ſine fine erit. Atqui & id qđ eſt ſine principio id ſine temporis initio eſt, qm̃ non eſt factũ, ſed qđ caret principio temporis, & ſine ſempiternum eſt, igiť id quod eſt ſempiternum eſt, ſequetur igiť ex conuerſione nobis accipientibus principium tpis id quod eſt ſempiternum eſſe, ſed non infinitũ. At ſi acceperimus principium rei, non amplius cõuerſio locum habebit. Neq;.n. qm̃ factũ principium rei habet, non factũ non habebit principium rei. Nam quid vetet, & ſi id quod eſt ingenitum foret (modo corpus exiſtat) principium rei habere materiam, & formam ſuam. ſphærarum autem principium rei eſſet cẽtrum, finis autẽ ſuperficies q̃q; ingenitæ ſint, & hoc aliquis concederet. Deinde inquit quid prohibet, quanquam illud eſſet infinitũ, circa ſeipſum moueri poſſe, & alterum locum non occupare, ceu in vaſe aqua mouetur, ac veluti omnia, q̃ mouentur in orbem, ceu cæleſtia. Item inquit quanquam infinitum ſm locũ moueri nequeat, quid prohibet ſuis iſtantibus petitionibus ipſum alterari poſſe. Ipſe igitur Ariſt. oſtendit ipſum infinitũ ſi omnino eſſet, vndiq; ac prorſus potentiam infinitam habiturum, quocirca immutabile eſſet, in omni gñe mutationi. Si.n. mutaretur opus ei eſſet, vt transmutaretur, à trãſmutãte, & id quod patitur ſemper à maiori vi, & potentia patiť. Neque enim à minore, neq; ab æquali aliquid pateretur, ſed infinito, nihil maius eſt. Item nihil aget in ipſo infinito, ſiquidem nihil aliud coexiſtere, queat cũ infinito vniuerſum capiat. Non.n. ſm vnam dimenſionẽ eſſet infinitum, ſm aliam vero minime, hoc.n. commentum, fabulaq; eſſet, & placitum dicentis, ſed perſpicuũ eſt, quod ſi prorſus poteſt eſſe aliquod corpus infinitũ, ſm oẽs dimenſiones erit infinitum, igitur Ariſ. (vt dicebam) oſtendit infinitum oĩno immutabile eſſe propterea, quod infinitæ ptãtis foret. Sed qm̃ Meliſſus ob id ſolum dixit infinitum non moueri, quoniam nõ haberet, quo mearet, & moueretur, ſiquidem oẽm locũ occupet, propter hoc velut contra hanc ſuppoſitionẽ inquit, nihil ꝓhibet ipſum ſm locum, & ſm alterationem moueri poſſe. Siquidẽ ob id ſolum Meliſſus dixit id quod eſt immobile eſſe reuera nihil prohibet ipſum circulo moueri, & alterari, ſi autem non ſolum ob id, ſed qm̃ vnum ipſum eſſe ſtatuit, quantum ex his nõ cõfutaretur. Nam reuera vnum, & duntaxat vnum immobile foret ſm omnem tranſmutationem, qm̃ ſi mutaretur erit aliquid aliud. ſ. ipſa mutatio, & rurſus hæc modo non erit vnũ ſed plura. Hæc igiť ſunt obiecta Ariſt. contra rationem Meliſsi. Sed contra illam qua dicit id quod eſt non fieri, non cõtradicit. Nam videtur etiam ipſi ita rem ſe habere cum exiſtimet vniuerſum ingenitum eſſe. Verum conſentaneum exiſtimo non miſſam facere argumentationem, qua probaretur id quod eſt fieri non poſſe. Nam ſimpŕr ens non fieri ex ente puto, cuiq; compertum eſſe, alioqui priuſquam produceretť eſſet, ſed quõ ex non ente põt fieri. Neq;.n. quia multis philoſophis ita videbatur, iam id verũ eſſe oportet, q̃ppe ipſis multa alia viſa ſint, quæ à vero ſunt aliena, quorum multa Ariſt. confutauit ac reiecit. Sed neq; ſi ens prius, q̃ eſt factum fieri poſſe dicamus, iam ob id ex præexiſtente ſubiecto, quodam velut ex cã materiali dicimus ipſius fieri gñationem. Nam quid vetat eo, qđ præexiſtit cã efficiens, & non quia aliqua materia præſupponatur, quæ in id quod fit, commutetur, hac rõne non aſſerere id quod fit prius potuiſſe fieri. Nam materialem cãm, niſi demonſtrareť ipſa per ſe ingenita eſſe, conſentaneum non erit dicere per ſe potuiſſe fieri antequam produceretur. Nam quõ materia dicereť poſſe hoc aliquid eſſe, niſi prius hoc ipſum demonſtrareť ſubſiſtere, qm̃ neq; forma diceretur poſſe aliquid eſſe, priuſquam ſubſiſteret, quare ſiquidẽ aliquis dixerit ipſum ens fieri ex ente. i. ex cã efficiẽte, fatebimur, quidẽ oẽ qđ fit ex ente fieri. Nã cuiq; impoſsibile eſt ſine cã gñationem habere: verum ſi ex ente aliquid fieri velut ex præexiſtẽte cã materiali, diceremus, ꝓ nõ amplius neceſſe erit eo, quod dŕ ens anteq̃ fieret potuiſſe fieri, ipſum produci ex ente aſſerere, ſed ex non ente, ſiquidem non demonſtratũ fuerit materiam ipſam ſm ſuã rõnem ortus interituſq; expertem eſſe. Verumtñ argumentũ, quod diximus nõ vrget, q̃ fiunt ex materiali cã fieri, ſed q̃tũ ad ipſam ſane ipſa ẽt põt eſſe ex non ente cum materia ſimul cũ formis ab opifice proficiſcatur. Nã vt formas producit, q̃ non erãt prius, quid vetat ẽt materiam nõ exiſtẽtẽ ipſum producere, vt etiam vndique & oĩno ſit opifex. Si autem materiã producit oportebit ipſam vel ex ente, vel ex non ente produci, & hoc in infinitum abibit. Nunquã aũt neq; oĩno de ente ſimpliciter quæſtio habet locum, an factum ſit, vel ne, ſiqdẽ non ens nõ ſit decem prædicamentorum genus, ſed vox æquiuoca in diuerſos ſignificatus diuidenda. Nã genera, & prorſus vĩa aliquam naturam indicant, q̃ppe aĩalis natura quippiam aliud ſit præter hoĩem, & ꝑter vnũquodq; reliquorum. Vnde quamuis in particularib. aĩalibus conſpiciať, & conſideretur, attñ quandã naturam per ſe ſecundum ſuam rationem habet, ſiue factum ſit, ſiue non. Voces autem æquiuocę ſubſtantiã vel quandam ſubſiſtentiam cõem non ſignificãt, vnde q̃omodo hæ dicerentur fieri vel non fieri. Nam agemus nullam naturam cõem ſignificat, cum nulla itaq; ſit cõis natura ſignificata ſubiectaq; in æquiuocis: q̃uo ergo fieri vel non fieri æquiuocum diceretur. Similiter itaq; ſi ens genus non eſt, ſed vox ſolum æquiuoca, ꝓ-

Cum chriſtianis conuenit aut nõ cum Platone in Timæo

Vide Platonem in Timæo pro hoc quoniam hæc eſt ſententia eius.

Cum religione chriſtiana conuenit, & cum Plato.

Contra deſtantes terminidus.

Pro Scotiſtis.

fecto ab ente nulla communis natura ſignificatur. Iſ prædicamenta ſola voce conueniunt. Non eſt igit̃ aliquod ens ſimpliciter, ſed vel ſubſtantia, vel quantitas, vel aliquid aliorum eſt, quare non eſt conſentaneum, quærere de ipſo ſi ſit factum vel ne, quærimus autẽ ſi ſit factũ corpus, vel ne, ceu ſi mundus ſit factus, vel ne, & ſi factus, nunquid ex entibus, vel ex non entibus. Et in his non eſt impoſsibile dicere, vt fiant ex entibus, ſi demonſtratum fuerit materiam prius ſubijci, in qua id quod fit ſubſiſtit, iterum ex nõ entibus, ſi materia vna cum formis produceretur. Ad illud igitur argumentũ, quo probabatur ens non fieri, tot etiam à nobis in præſentia ſufficiant cum alias abunde hæc theoremata tractata ſint. Sed qm̃ ipſe Ariſt. fatetur hos viros non eſſe naturales, id quoq; indicant eorum libri. Nam in his libris quos ſcripſit iuxta veritatẽ, quum vnum eſſe ens, dixerit, in libris vero quos ſcripſit iuxta opinionẽ duo ſtatuit eſſe principia rerum, ignem & aquam vt ſimul complectatur media per extrema, ſic itaq; libris de Naturalibus diſſerit, q̃ opinabilia vocant. In libris aũt iuxta veritatem de intellectualib. conſiderare propoſitionum deductionem opus eſt, qm̃ ibi iuxta intentionem viri diſputaſſe vr̃. Sciendum igit̃ eſt oẽ intellectuale ipſum appellaſſe ens, & ſenſibile, id quod fit. Porrò hoc modo Plato etiam ipſa vocauit, cum pro eodem acceperit aliquod ſemper ens, & gñationem non habẽs de intellectuali loquens, & id quod ſemper fit, & nunquã ens dicens de ſenſibili, quorum alterum intelligentia, cum rõne comprehenditur, alterum autem eſt opinabile ab opinione vna cum ſenſu irrõnali cõprehẽſum. Cum igit̃ in intellectualibus, vidiſſet vnitatẽ dominari ac præualere. Nam in oĩbus eſt vnitas, & ſeparatio, verum id quod ſp melius eſt, & proximũ vni rerũ oĩum, principio vnitate præualet magis: porrò in nobis atq; in aĩalibus irrationalibus vnitas, & diuiſio inueniunt̃, ſed in nobis magis præualet vnitas, q̃ in illis. homo.n. eſt aĩal cicur, & ad ſocietatem natum, in illis aũt econtra magis diuiſio ſegregatioq; eſt, quàm vnio. Rurſus in nobis, & cœleſtibus vr̃ vnitas, & diſtinctio, ſed in illis magis viget vnitas, q̃ in nobis, ſimiliter ẽt in ipſis intellectualibus magis viget vnitas, q̃ in omnib. alijs. Cũ igitur ipſe vidiſſet ea, q̃ vnitate præualent, & quaſi ob vnitatem ad id principium, quod vr̃ cõe oĩb. ac prorſus vnũ, omne intellectuale dixit eſſe vnũ ac ſine principio non diſtinguens ipſa à ſuo proprio principio. Neque.n. dicebant aliud eſſe principiũ, & aliud qđ ab eodem proficiſcitur, qm̃ videbat̃ vna eſſe ſubſtantia per oĩa, ac ſine principio, ob id igit̃ deinceps dicebant ipſum vnũ neq; habere finẽ, qm̃ infinitæ virtutis erat, & in oĩa potẽs minimeq; ab alio finitũ & terminatũ, quare ſi oẽ intellectuale ens vocabat ẽt nõ factũ, & rurſus oẽ tale ob dictã cãm erat ſine principio, ergo inter ſe hæc adequant̃ id quod non fit, & principium non habens. Nam vtrunque de eiſdem dr̃, ſimiliter ſi oẽ, quod gignitur ſenſibile dicebat, & oẽ tale hẽt principiũ tpis vel rei, igitur hæc inter ſe adæquant̃. ſ. id qđ fit & principiũ habẽs, quare ſi aliquid factũ eſt hoc ẽt principiũ habet, & econtra ſi aliquid principium hẽt hoc etiam factum eſt. Et rurſus ſi aliquod factũ non eſt hoc principium non habet, & econtra ſi aliquod principiũ nõ habet, hoc neq; factum eſt: quare quũ hæc inter ſe adæquantur, & conuertuntur ac æquiualent, & in his, q̃ conuertuntur nihil differt ſi fit conuerſio ex antecedẽte vel conſequente, merito & Meliſſus velut cõuerſionẽ in reb. quæ æquiualent, cenſuit ſine vllo diſcrimine conuertendum eſſe ex antecedente, ceu in hoĩe, & riſibili nihil intereſt dicere ſi hõ eſt, riſibile eſt, ſi aũt non riſibile, neq; hõ, vel ſi nõ hõ, neq; riſibile, poſtremo oẽ intellectuale dixit Meliſſus eſſe immobile, qm̃ oĩa illa ſtabilem ſubſtantiam, & actum, ac oĩno immutabilem habent: ſic profecto & Ariſ. omnia intellectualia vocat immobilia, non ſolum diuina, ſed etiam animas in quibus oſtendit oportere vt ea, quæ primo mouent immobilia ſint. Pulchre igitur Ariſto. cum ſit naturalis, modo magis naturali obijcit rationibus, & Meliſſus cum de rebus diuinis diſſerit, talibus vtebatur rationibus.

Hoc igitur modo nobis facientibus impoſsibile videtur ea quæ ſunt vnum eſſe. Ea neque ex quibus ſuam ſententiam demonſtrant non difficile eſt ſoluere. vterque enim cõtentioſe ratiocinatur, et Meliſſus, et Parmenides. Nã falſa ſumunt, et rationes forma vitioſas efficiunt. Meliſſi tamen ratio magis inepta eſt, neque vllam profecto habet dubitationem. Sed vno abſurdo dato cætera accidunt, quidem nullam difficultatem habet. Quod quidem ergo Meliſſus vitioſe ratiocinetur patet, putat enim accepiſſe ſi omne, quod factum eſt principium habet: id ergo quod factum non eſt, non habebit principium.

Qm̃ cum propoſuiſset confutare opinionem Parmenidis, & Meliſsi, prius ipſum cõius problema per ſe tractauit, modo autem debet rõnem Meliſsi confutare. Quocirca, inquit, hoc igitur modo ſiquis fecerit talem opinionem confutando quæ oĩa vnum eſse aſserit, inueniet illius opinionem impoſsibilem eſse, ac rationes, quibus illam ipſi probare nituntur, facile ſolui, & confutari poſse. Nam non modo ſciẽtem oportet res ipſas per ſe, quo pacto natura ſe habeant, oſtẽdere, ſed etiam adductas dubitationes, ſm veram opinionem de ipſis diſsoluere. Nam vtrum eorum abfuerit vel defecerit, alterum claudicat. Nam ſiue rõnes contrarias confutabit, nondum perſpicuum eſt, quomodo res natura ſe habeant. Nam poteſt aliquod verũ probari licet nõ ex neceſsarijs propoſitionibus ceu animũ eſse immortalem, qm̃ ſepulchra antiquorum venerãtur nec tamẽ confutans has rationes iam dogma deſtruxit. Vnde.n. conſtet non eſse alias rationes, quæ hoc neceſsario probent. Siue ipſas res per ſeipſas demõſtrabimus, quomodo earum natura ſe habeat, & minime dubitationes, ꝓſoluemus, ipſæ ita manentes confundunt ingenio hebetiores, ac ſimpliciores. Quocirca Ariſt. oſtendens fieri non poſse, vt vnum ens ſit, & rationes, hoc demonſtrãtes, nunc proponit oſtendere, & confutare. Vterq; (inquit) igitur & Meliſsus, & Parmenides cõtentioſo modo ratiocinantur propoſitiones falſas ſumentes, & vitioſe ratiocinantes: obijcit igitur ipſis vitioſum modũ concludendi, quoniam vterq; male vtebatur cõuerſione ipſam facientes ex antecedẽte. Etenim Parmenides etiam eadem conuerſionis modo vtebatur, cum dicat quod eſt præter ens, eſt non ens, quod eſt non ens, nihil eſt, igit̃ vnum ens eſt. Nam ex propoſitionibus deducẽda erat hæc concluſio, igitur quod præter ens eſt, nihil eſt, qui concluſionem hanc conuertens ex antecedente, conuerterat, cum oporteat ex conſequẽte cõuertere. Nã inqt ſi qđ eſt ꝑter ens nihil eſt, igit̃ ens eſt vnũ: opponit̃.n. nõ enti ens, & vnũ nihilo, oportet igit̃ ex cõſequẽte cõuertere, & dicere igit̃ vnũ eſt ens. Hoc igit̃ modo eorũ rõnes vitioſe ſunt male vtentes conuerſione. Item accipiunt falſa præſertim Meliſsus, qm̃ putat quod non eſt factũ, nõ habere principiũ. Nam etſi per conuerſionem acciperet̃ talis propoſitio, attñ qm̃ aliquod verum vitioſa forma cõcluditur, vt cum dixero, homo non eſt lapis, lapis non eſt equus, igitur hõ non eſt equus, hic concluſio vera eſt, tamen deducatur forma vitioſa ex duabus negatiuis, cum igitur non prorſus vitioſam formã ac deductionem ſequatur falſum, idcirco ei non modo obijcit vitioſa forma propoſitiones accepiſse, ſed etiam, quia vna cum vitioſo ſyllogiſmo falſa ſumpſit. In eadem etiam Parmenides inciderat, qui ob vitioſam conuerſionem falſum deduxit. ſ.

ens

ens vnum eſſe. Verum(inquit) Meliſsi rõ magis abſurda eſt, qm̃ duas rationes cum poſuiſſet, in una quidem, quam paulo ante commemorauimus, accipiens veras, propoſitiones. ſ. quod eſt, præter ens, eſt non ens, quod non eſt ens, nihil eſt male concluſionem conuerterat. Atqui Meliſſus mox à principio vtens male conuerſione per contra poſitionem in eadem propoſitiones falſas accepit, magis ergo inepta eſt, quia mox cum propoſitiões dictæ ſunt, auditores male afficit, & nihil graue dicit & ſimilis ei eſt, qui mouet tm̃ quæſtionem. Atqui Parmenides in ſecunda rõne ſolertius procedit. Rõ autem talis eſt, ſi ens vnum ſignificat, & contradictio ſimul vera eſſe non põt, igitur ens vnũ eſt. Neq; .n. propoſitiones ad communem terminum copulans, & connectens ordinauit rõnem, neq; concluſioẽ ex terminis, qui intra ponuntur deduxit, concluſionẽ, quã de eã non facit manifeſtum reprehenſionem, quo merito fit, vt auditoribus moueat ipſe dubitationem vbi dicta vera ſint aut falſa: ob id igiť Meliſsi rõnem magis ineptam eſſe, qm̃ nullam dubitationem hẽt, ſed ſtatim carpiť ab auditorib. Nã reuera tales rõnes magis ineptas cum arbitremur minus etiam moleſtiæ afferunt, quæ aliquid falſi dicunt, neq; quippiam exactũ, & quod confutari facile non queat habent, ſed vno abſurdo dato alia accidunt. Nã cum Meliſſus ſtatim à principio vnũ abſurdũ videlicet, vitioſam conuerſionem, ac ex eadẽ falſam propoſitionem dicentẽ, qđ non eſt factum, non hẽt principium. ſ. rei, ſic ex eodem principio cætera abſurda deduxit. ſ. ens vnum, infinitum & immobile eſſe, hoc aũt neq; difficile eſt petenti vnum falſum ex eadẽ mille concludere ac deducere, Nã ſi daretur hominem volatilẽ eſſe, ſequitur profecto ipſum habere alas, item volare, irrationalem eſſe, oua parere, & infinita alia.

Deinde etiam hoc abſurdum eſt cuiuslibet eſſe principium rei, & non temporis.

Quoniam Meliſſus perſpicuo accepit principiũ rei, principij autem nomen æquiuocum eſt, & ipſe in loco de æquiuocis nobis tradidit, quod quum vox æquiuoca nobis in quæſtione, & ꝓblemate offertur, ſignificatus vocis æquiuocæ diſtinguere oportet, & illum ſignificatũ ſeparare de quo ſermo habendus eſt: ideo Meliſſo obijcit, qm̃ cũ diſputaſſet de pricipio, quod eſt vox æquiuoca, eius ſignificatus non diſtinxit, ſed de illo, ita diſſerit ꝑinde atq; vnũ aliquid principiũ rei ſignificet.

Et generationis, non ſimplicis, ſed etiam alterationis perinde ac non ſit aliqua mutatio tota ſimul.

Qm̃ ſuppoſuit Meliſſus omne factum mox habere principium rei, illud videlicet principium rei ſm partem. Neq; .n. principium ſimpliciter veluti, elemẽtum ſtatuit, alioquin hoc modo non concluderet, quod volebat, maxime, quidem ſi aliqua facta non fuerint, quæ tamẽ corpora ſunt, his prorſus neceſſe foret principiũ habere id, quod elementum dř. Nam oẽ corpus conſtat materia, & forma, & ſimpliciſsimis elementis. Deinde neq; ſi non habet principiũ, qđ eſt elementũ, neceſſe eſt hoc magnitudine infinitum eſſe, immo cõtrarium ſi aliquid non conſtat elementis, hoc neq; prorſus habebit magnitudinem, quare multo magis neque finitũ, neq; infinitum erit, talia vero ſunt oĩa incorporea, ceu aĩus, mens, & punctũ, principium igitur accepit ſm partẽ, ceu qđ oĩs rei, quæ fit, hæc pars prior ſit. Obijcit igiť Ariſt. ei qm̃ male non ſolũ putat tale principiũ ſimplicis generationis eſſe, ſed etiã oĩs gñationis ſimpliciter, ſimplicem autẽ vocat eã gñationem, quæ ſubſtantiæ eſt. Nam(inquit) eſt quædã alteratio, q̃ non fit ſm partẽ, ſed res tota ſimul alteratur, ceu in coagulatione lactis. Non .n. alia pars prius, & alia poſterius alteratur, ſed pariter per totum fit talei coagulatio, ſimiliter eodem etiam modo cum ſol caleſacit, omnes partes, quas ipſe prius attingit pariter totæ per totum nigrę fiũt, & minime pars hæc prior, illa vero poſterior. Praue igitur cuiuſcunque facti idem principiũ ſtatuit. Nã ſecus eſt principium in tota ſimul alteratione cum forma ſimul momentoq; nõ aduenit neq; introduciť, ceu ꝑfecta congelatio, ſed quædã veſtigia præeunt aduenientq; ceu pręuia ꝑfectæ ſpeciei veſtigia quædã, dico. ſ. ipſas remiſſas imperfectaſque coagulationes.

Præterea cur ſi eſt vnũ immobile eſt, cur enim & vniuerſum nõ perinde atq; pars, quæ quidẽ eſt vnum, ceu hæc aqua in eodẽ loco mouetur. Deinde cur alteratio nõ erit.

Inquit quid prohibet ſi vnũ eſſet, idipſum moueri. Nã vt aquæ pars cum ineſt toti, q̃q tota nõ moueatur aqua, attñ ipſa mouetur, quemadmodum nos immergentes manum in mare volueremus aquã quæ circunſtat manui. Hmõi ſunt etiam gurgites, qui in aqua fiũt. Inquit igitur, quid vetat id quod eſt infinitum, & vnũ immobile eſſe ſm totum, moueri autẽ ſm partes, quẽadmodũ, & cœlũ ſm totum immobile eſt, partib. autẽ moueť. Siquidẽ igiť illud verbum. ſ. non perinde atque pars, q̃ quidẽ eſt vnũ, intellexerimus legerimuſq; ꝑ interim illud (q̃ quidẽ eſt vnũ) pro hoc (cũ ineſt) hoc modo interpretatio textus haberi dẽt. Si vero ſm diuiſionem pro hoc, non perinde atq; pars aquæ, hanc dico aquam q̃ cum vna ac eadem eſt, in ſeipſa moueť. Etenim pars à toto ſeiuncta ceu aqua in dolio, & ipſa eſt vnum aliquid, quemadmodum igitur hæc, & vna eſt, & nihil ꝓhibet ipſam in ſeipſa moueri, cur & id qđ eſt, ſi vnum ſit, non mouebitur in ſeipſo. Deinde(inquit) Eſto vt illud non moueatur, ſm locum, quid vetat illud moueri ſm alterationem, diximus autem nos etiam ſuppoſitionem vnius prorſus de medio motum tollere.

Dupliciter legi particulã contextus.

At vero ſpecie neque vnum eſſe poteſt, niſi eo ex quo fit hoc autem modo quidam naturales dicũt, ille autem modo minime, homo nanque differt ſpecie ab equo, et contraria inter ſe ſimili modo.

Tanquam opinioni Meliſsi conſentiens inquit, qđ ſi oportet reuera id quod eſt vnum dicere, ꝑfecto ſic illud vnum eſſe. ſ. ſubiecto, & non ſpecie affirmandum eſt, quemadmodum(inquit) nonnulli naturales dixere, ceu qui atomos dedere. Nam ij aſſerebant eas genere vnum eſſe, & figura differre. Item ceu ij, qui vnum elementum eſſe ſtatuerũt cuius denſitate, & raritate alia fieri autumarunt, quanquam autem entia vnum ſubiecto ſunt, attamen formis differunt, quare ea, quæ ſunt non magis vnum erunt propter ſubiectum, quã multa propter formas, præſertim cum res non ſecundum materiam, ſed ſecundum formam informentur.

Et idem modus rationum contra Parmenidem eſt, et ſi quædam alij proprij ſint.

Cum inſtetiſſet vir contra problema. qm̃ nõ põt eſſe, id quod eſt vnum, deinde tractaſſet Meliſsi rõnem, qua ille probauit id quod eſt vnũ eſſe, & quia cõfutaſſet ipſum, cõſequens eſt, vt nunc aggrediať rõnes Parmenidis, & illas confutet. Verum vt opiniones Meliſsi, & Parmenidis. q̃dã cõia hñt, cum aſſerant ambę id qđ eſt vnum eſſe ac immobile, & quædam vnaquæque hẽt propria, quum altera illud, qđ eſt ſentiat eſſe infinitum, alia vero finitum, ita ẽt argumenta cõtra eos, quędam cõia ſunt, quædam vero propria contra vnumquemq; adducunť. Cõia nanq; argumenta ſunt, quib. confutať id qđ eſt vnum, & immobile eſſe, propria vero quib. alter cõfutať qm̃ non eſt infinitum, alter vero, quia illud vnum ens non eſt finitum. Nam oſtendet hoc, quod eſt, qđ quidem ſuppoſuit vnum eſſe, neq; infinitũ eſſe poſſe neq; finitum. Sunt autẽ Parmenidis rõnes duæ, quarum alteram in his ponit, quam etiam Theophraſtus, & Plato cõmemorarũt, alteram vero ſuperiorib. dictis explicauimus. Eſt autem rõ talis(vt inquit) quod

eſt præter ens eſt non ens, quod eſt non ens nihil eſt, igitur vnum eſt ens vel econtra ergo ens eſt vnum. Hmôi rõ igiẽ peccat ẽm propoſitiones, & ẽm conuerſionem. Nam concluſio male conuertitur ex antecedente. Nam hoc eſt concluſio: ergo quod eſt præter ens eſt nihil, cũ igitur conuerſio cum contra poſitione ſit cõmuni ter vera, quum acceperimus oppoſitũ conſequentis, & deduxerimus oppoſitum antecedentis, ipſe male faciebat conuerſionem ex antecedente accipiens oppoſitum antecedentis & inferens concludensq; oppoſitum conſequentis. Eſt autem antecedens concluſioni, quod eſt p̃ter ens, conſequens autem, hoc nihil eſt, opponitur aũt huic (ꝙ præter ens eſt) hoc .ſ. ens, huic autem nihil opponitur vnum. Si ergo recte voluiſſet facere conuerſionẽ, ex conſequente deduxiſſet, igitur unum eſt ens, & vera eſſet hæc concluſio, tale igitur eſt peccatum ẽm conuerſionem concluſionis. Item Ariſt. obiicit propoſitionibus primum minori in quadr̃ ꝙ præter ens eſt, nõ eſt ens. Nam (inquit) cum multa plane ſint entia, hæc nãq; ſumuntur ex euidentia, idcirco adduci rõnem in ſingulari numero non oportet. Item neq; opus eſt accipere hanc vocem æquiuocum .ſ. vnum in propoſitione, ſed dicere quæ ſunt præter entia, ipſa non ſunt. Verum & ſi illi concederemus id quod eſt vnum aliquid ſignificare, & veram eſſe propoſitionem minorem, maior tamẽ erit falſa. Nã ſit uerum hoc quod eſt præter ens eſt non ens, vnum aliquid ente ſignificante, verbi gratia ſignificante ſubſtantiam, attamen non amplius erit verum, ꝙ non eſt, nihil eſt, etenim accidentia non ſunt, quoniam non ſunt ſubſtantiæ, quæ tñ nihil dici nõ poſſunt. Item Plato in dialogo qui inſcribitur ſophiſta eidẽ propoſitioni occurrit. Nam cum encomia & laudes Parmenidis multas prius dicere contendiſſent ac latius explicaſſet, quem præterea patrem appellauit, profecto inquit. ſi verum foret, vt id quod eſt præter ens ſit non ens. (Nã ſcimus ipſum ens appellaſſet intellectuale, ſi ergo aliqd eſt præter intellectuale quod quidẽ reuera eſt ens, hoc non erit) non amplius verum erit, non ens nihil eſt. Nã omnia ſenſibilia, cum entia non ſint, propterea, qđ dũtaxat intellectualia ſunt entia, nihil tñ non ſunt. Sunt.n. aliquid ipſa ſenſibilia, quare & ſi minorem propoſitionem ſupponeremus veram eſſe, maior tñ falſa erit. At ex vna propoſitione nihil concluditur. Præterea quomodo dicit id quod eſt vnum eſſe, vel.n. noĩe unũ erit, vel re, & ſi re vel genere, vel ſpecie, vel numero. Et ſi numero vel vt continuum, vel vt definitione vnum. Nunc vero omittit vnũ vt indiuiſibile, quoniam neq; hæc petitio habet locum apud hos viros, ſiquidẽ alter ens dixerit infinitum eſſe, & alter finitũ. At finitum & infinitũ magnitudini competunt, indiuiſibile autem neq; infinitũ neq; finitũ eſt. Si ergo nomine duntaxat vnum eſt rebus ipſis differentibus, multa igitur entia per ſe erunt. Si autem re vnum ſiue genere, ſiue ſpecie, rurſus multa ea ſunt quæ ſunt, quippe genus multa contineat q̃ ſpeciebus differunt, & ſpecies cõtineat multa quæ ſunt indiuidua. Si autem numero vnũ erit id quod eſt, ſiquidẽ erit definitione vnum & idem velut multiuocũ in Heracliti ſermonem incident, quem ipſe iam dixit, quare contraria eadem erunt & contradictio tota ſimul vera: quare non magis ens erit, q̃ nõ erit. Si autem velut continuum vnum erit, inquit neceſſe eſt hoc vel ſolum ſubſtantiam eſſe, vel accidens ſolum, vel compoſitum ex ſubſtantia & accidente. Si ergo compoſitũ erit ex ſubſtantia & accidente, plane multa erunt entia. Neq;.n. quia ſubſtantia & accidens ſunt coniuncta inter ſe, idcirco ſunt vna aliqua & eadem res. Nã hoc (inquit) fuit cã erroris Parmenidis, quippe qui hoc non vidit neque cognouit, aliud equidem eſſe id quod recipit accidẽtia, & aliud ſunt ipſa accidentia non ſolum comparata ad ſubiectum, ſed etiam inter ſe. Nam hęc omnia & ſi vnũ aliquid perficiunt, attamen rõ vniuſcuiuſq; diuerſa eſt quippe aliter aſsignabis ſubiecti dico .ſ. ſubſtantiæ definitionem, & aliter quantitatis, qualitatis, & reliquorũ, quare ſi ſtatueres vnum eſſe continuum velut compoſitum ex ſubſtantia & accidẽtibus plane multa rurſus entia erunt & non unum. Si autem ſubſtantiam ſolam, qđ quidem cõſentaneum eſſe ſuſpicari eos dixiſſe, quippe ij non dicebant id quod eſt accidens eſſe: Deinde cum commemoret ſubſtantiam, & dicat non eſſe conſentaneum dicere illos ſuppoſuiſſe, id quod est accidens eſſe, prius ipſum membrum diuiſionis confutat, deinde recurrit ad ſuppoſitionẽ quæ ſupponit illud ens eſſe ſubſtantiam. Nam (inquit) ſi diceremus id ꝙ eſt accidẽs eſſe, qm̃ accidens alicui accidit dico .ſ. ſubſtantiæ, neceſſe igitur eſt id cui accidit aliquid eſſe, igitur ſubſtãtia eſt, ſed quoniam id quod eo ſolum accidẽs eſſe dicebatur, perſpicuum ergo eſt ſubſtantiam quæ eſt non ens eſſe, & non aliquid quidẽ ens, aliquid non ens: alioquin multa eſſent quæ ſunt, ergo prorſus eſt id quod non eſt. Atqui ſupponebatur eſſe vt accideret ei id quod eſt, ideſt accidens, igitur aliquod non ens erit, quod quidem abſurdum eſt, non ens inq̃, quoniam ſolum accidẽs eſt, ac rurſus aliquod ens erit, qua ipſi dr̃ accidere id quod eſt igitur ſubſtantia aliquid erit dico .ſ. ſubſtãtia erit ens & non ens. Item non ens erit quoniam ſic ſupponebatur, erit quoque ens, quoniã ente participat, dico .ſ. accidente, quæ autem aliquo participant denominãtur ab illo. Nam id quod albo participat album dr̃ & quod participat muſica muſicus eſt. Nam muſica & ſcĩa eſt, & mulieris nomen. quare ſi non ens, ideſt ſubſtantia participat accidente, i. ente ipſa quoque erit ens, quare idẽ erit ens & non ens. Rurſus quoniã accidens eſt id quod eſt, & hoc ens alteri accidit, & hoc non ens eſt, igitur erit idem id quod eſt, & id quod non eſt, quoniam eſt in eo quod non eſt. Eo nanque quod eſt in eo quod non eſt, non eſſe vr̃, quare non poteſt id quod eſt accidens eſſe, quod cum demonſtraſſet, recurrit ad id quod à principio propoſuit, quoniã nõ poſſunt ſupponere illud vnũ eſſe ſubſtantiam ſolam, ceu hominem vnum, vel ſimpliciter aliquod corpus, ſed ſi hoc eſt, (inquit) quoniã accidentia inſunt ſubſtantijs, idcirco verum eſt dicere Socratem album, vel hominẽ album, vel corpus, rurſus idẽ erit ens & non ens. Nam ſi uerum eſt dicere ſubſtantiã albam eſſe, & album non ens eſt, igitur ſubſtantia dicet eſſe non ens. Atqui eſt ens, igitur idem erit ens, & non ens. Rurſus ſi album non ens eſt, & hoc eſt in ſubſtantia, & ſubſtantia eſt ens, igitur non entia in ente collocabuntur, ſed id quod eſt in ente eſt ens. igitur non ens erit ens. igitur non poſſunt id quod eſt ſupponere ſubſtantiam ſolam eſſe. Sed dices nullo pacto ſupponunt accidentia eſſe, ſed ipſam ſolam ſubſtantiam per ſe, quocirca nullum abſurdum eorum quæ diximus, ſequitur. Verum hanc ſuppoſitionẽ deinceps exercebit ac tractabit. Ceterum nos oportet æquo animo audientes rationes Parmenidis ex eius dictis ſententiam eius trahere ac conſequi. Quid ergo in carminibus ſuis ipſe de ẽte ſentit? Profecto aſſerit totum vniuerſumq; eſſe vnius generis immobile, & ingenitum, præteria, quod non fuit, neq; erit ſimul totum & vniuerſum, ſed eſt ſolum. præterea, ens enti hæret. Si aũt inquit vniuerſum ſimul eſt, & ens enti hæret, igitur ſciuit multitudinẽ rerum. Sed quoniam ei ſermo non erat de rebus naturalibus, ſed de intellectualibus, ob id contemplans vnitatem in illis ac immutabilitatem, ſic ipſa appellabat. Et idem modus rationum cõtra Parmenidem, & ſi quidam alij proprij ſunt, id eſt eodem modo rationum, Parmenidem confutabimus dicentem id quod eſt vnum eſſe, & immobile. Nam & ipſe ſimiliter falſas accepit propõnes & vitioſe

Quæ fuerit ſententia Parmenid.

ratioci-

rõcinatus eſt. Si ergo idem modus rõnum nobis eſt cõtra ipſum, perſpicuum eſt ꝙ nos ſoluemus & illius rõnes, partim eas confutãtes quia falſæ ſunt, partim, quia vitioſam formam concludendi habent. Eiſdem etiam modis refelletur, quibus Meliſſus, & alijs proprijs. Vnde inquiunt Ariſto. conſcripſiſſe librum proprium ac peculiarem contra Parmenidis opinionem, quod nũc clare inſinuat ꝓpter hęc verba, & ſiquidẽ alij proprij ſint.

Plato fecit librum, quem inſcripſit Parmenidē.

Et ſolutio eſt eo quia partim falſa ſumit: partim eo quia non concludit: falſa inquam quatenus ſumit id quod eſt ſimpliciter dici.

Inquit ſoluemus rationẽ Parmenidis dupliciter, tũ quia falſas accepit propoſitiones, tum quia neq; ita cõcludit ex eis quod volebat concludere. Etenim à principio dixit vtrumq; Meliſſum & Parmenidem falſa accepiſſe ac vitioſa forma concludere. Nam falſas ꝓpõnes aſſumpſit, quoniam ens quod multa ſignificat, accepit perinde ac vnum aliquid ſignificaret in minori propoſitione. Hic. n. inquit ſumptr pro vno mõ, & conſtat ex eo ꝙ verbũ multipliciter ei opponiť. Inquit ergo ſimpliciter .i. vno mõ, dici id qđ eſt qđ multipliciter dř, diximus ẽt maiorẽ ꝓpoſitionẽ falſam eſſe. Equidem in propoſitionibus falſum tale eſt qđ vero ait, nõ cõcludit, vř Ariſto. accipere propter malam conuerſionem.

Non concludit autem. quia ſi ſola alba ſumatur ipſo albo vnum ſignificante nihil minus plura alba erunt: & non vnum. Neque enim album continuatione: neque ratione vnum erit.

Ideſt ſi conceſſerimus ipſi propoſitionẽ minorẽ veram accepiſſe, & id quod eſt vnũ ſignificare, ceu albũ, verum quidẽ diceret quod id quod eſt præter ens eſt non ens, .i. ꝙ eſt præter album eſt non albũ. Verũ maior propoſitio non amplius habebit locũ, quæ dicit ꝙ non eſt ens, nihil eſt. i. non album nihil eſt. Nam non ens eſt non album. Neque eo quod ens vnum ſolum ſignificat album, iam nihil erit, qm̃ ẽt nos materiam dicentes eſſe diuerſam ab omnibus alijs rebus. i. ab omnibus quæ ipſam informãt qm oĩbus ſubſternitur, tñ nõ dicimus ipſam nihil eſſe, quare deſtructa maiore propoſitione nihil amplius concluditur, quippe ex vna ꝓpoſitione nihil ſequať. Item ſi dabimus ei id quod eſt vnum eſſe, quod ſane album ſit & hoc mõ multa erũt q̃ ſunt, qm multa alba ſunt. Nã albũ vel vnum gñe vel vnũ ſpẽ duntaxat eſſe põt. Si aũt hoc modo album eſt vnum, multa profecto alba erũt & nõ vnũ, quippe genus & ſpẽs multa contineant. Nõ. n. albũ velut vnũ aliquid indiuiduum accipiemus. Nã (inquit) hoc fieri nõ põt. Neceſſe. n. ſi vnũ eſſet indiuiduũ, vel vt continuũ eſſe vnum, vel vt definitione idẽ, At vtroq; modo fieri nõ põt. Neq;. n. albũ eſt veluti vnũ cõtinuũ. Nã plane ſunt ſeparata inter ſe, neq; rõne ſunt eadẽ, quippe alia ſit definitio albi, & alia ſit definitio ſubiecti recipiẽtis ipſum. Sed videamus in ipſis verbis quomodo inquit.

Alia namq; erit ratio albi: & illius quod recipit album.

Cum dixerit, quod & ſi vnũ ſignificat album, nihil minus multa alba forent, propterea quod vel vnũ gñe erit album, vel vnum ſpecie, induxit: Neq;. n. continuatione album erit vnũ, neq; definitione, quod quidẽ dictum eſt, neque. n. vt ſingulare album vnũ erit. Singulare nanque dicebatur vnum eſſe vel vt continuum, vel vt indiuiſibile, vel vt rõe definitione vel idem. Cum igiť neq; ipſi congruat indiuiſibile eſſe, nunc illud omittit. Cum ergo diuiſiſſet dupliciter ſingulare oſtendit neutro modo dici poſſe id quod eſt vnum eſſe. ſ. albũ, hoc. n. modo ſupponitur nunc ſignificare id quod e. t. Q̃d vero nequeat eſſe velut rõne idem, inquit. Alia namq; erit rõ albi, & illius quod recipit. i. vna. n definitionem albi aſſignare nequimus. Nam album eſt corpus taliter coloratum, & alia definitio traditur ipſius ſubiecti, & ipſius albedinis, qm̃ album nõ eſt de numero illorũ q̃ per ſe ſubſiſtunt, ſed de numero illorũ, quæ ſunt in ſubiecto, ſi ergo non põt afferri vna definitio ſubiecti & albedinis, non ergo albũ erit vnũ velut definitione idẽ.

Atque non erit ſeparabile quicquam præter album. Non enim qua ſeparabile eſt habet rationem propriam: ſed albi ratio altera diuerſaque eſt à ratione illius in quo eſt. At Parmenides hoc nondum vidit.

Q̃n dixit albũ eſſe diuerſum à ſubiecto, ne quis ſuſpicetur aliquam ideam albi ſeparabilem eſſe, & nõ in ſubiecto quodam, qm̃ hac rõne diuerſa eſſet albi definitio à ſubiecto, ꝑꝑ hoc inquit nõ eſſe aliquam formam ſeparabilem diuerſam ab albo quod eſt in corpore ſubiecto, quemadmodum forte Plato poſuit. Non. n. q̃a eſt aliquod album ſeparabile, ipſum eſt diuerſum à ſubiecto, ſed eo quod habet diuerſam ſubſtantiam, & ſi millies ſuapte natura ſeparari nequeat, hac rõne alteram diffinitionem recipit, quare ſi non poteſt eſſe albũ rõne vnum, quod eſt dictu ens, igitur neq; hoc modo ens vnum erit. Si vero aliquis ſupponeret illud vnum eſſe ſubſtantia neque hoc modo poterit eſſe ſubſtãtia rõne vna. Nam ipſa eſt capax accidentium quæ rurſus alteram diffinitionem à ſubſtantia habent, quare nullo pacto ens vnum velut rõne idem eſſe poteſt, ſed hoc Parmenides nondum vidit, qm̃ & ſi ſimul ſint, ac in eodem res differẽtes quæ diuerſas definitiones ſuſcipiũt, non magis erunt vnum propter ſubiectum, q̃ plura ꝓpter definitiones. Et hoc fuit cauſa erroris eius, quia videbat omnia prędicamenta ſimul eſſe. Nam ob id etiam exiſtimauit id quod eſt vnum eſſe.

Neceſſe eſt igitur eos accipere: qui id quod eſt vnum eſſe inquiunt: non ſolum vnum ſignificare id quod eſt de quo prædicabitur. ſed etiã quod proprie eſt ens: & quod proprie vnum eſt. Nam accidens de ſubiecto aliquo dicitur. Quare id cui accidit ens non erit: quippe aliud ſit ab eo quod eſt: ergo non ens erit aliquid.

Cum oſtendiſſet id quod eſt nõ eſſe vnũ velut idẽ rõne, nunc vult oſtendere ꝙ neq; ſit vnũ velut continuũ, dictum autem eſt, ꝙ ſi vt continuum unum eſt, vel erit unum ut ſubſtantia ſolũ, uel ut accidens ſolum, uel mixtum ex ambobus, deniq; ꝙ nequeat ſubſtantia ſolum eſſe demonſtrat, & inquit. Neceſſe eſt igiť audientes rõnes attentius non ſolum accipere id quod eſt unum ſignificare (vt ipſi aiunt) ſed ẽt id quod vere unum eſt i. quod proprie vnum eſt, qđ quidẽ eſt vnum numero. Non. n. (inquit) id quod eſt accidens dicerent, hoc autẽ ſignificauit dicens. Nã accidens de ſubiecto aliquo dř, hoc eſt, in alio eſſe hẽt, quare magis ꝓprie id quod eſt ſubſtantiam dicerent, quod cum dicat, vertitur ad demonſtrandum eos non potuiſſe ſupponere id ꝙ eſt accidens eſſe. Nam (inquit) ſi hoc eſſet id ꝙ eſt, id cui accidit ens, non foret, ſed accidit ſubſtantiæ: quare ſi accidens ſolum eſt ens, ſubſtantia non ens erit. eſt. n. diuerſa ab ente. ſi vero ſubſtantia eſt non ens, igitur aliquod ens non erit ens. Nam ſubſtantia accidenti ſubijcitur, quare ſubſtantia aliquid erit, ſed ſolũ accidẽs eſt id qđ eſt, quare ſubſtãtia nõ eſt id qđ eſt, idem igitur erit id ꝙ eſt & quod non eſt, quod ſane fieri non poteſt.

Non ergo id quod proprie eſt ens alij inerit. Non enim rationem entis ſcribit: niſi id quod eſt multa ſignificet hoc pacto: vt quodque quippiam ſit. At id quod eſt vnum ſignificare ſupponitur.

Inquit ſi non põt idem id quod eſt ſimul ens eſſe & non ens, & hoc ſequiť eo qđ ſuppoſuimus id qđ eſt accidens eſſe, igiť id ꝙ eſt alij accidere nequit, nõ põt igitur ens eſſe accidens (inquit) niſi ens multa ſignificet, quoniam oportet dicere id quod eſt ſubſtantiam eſſe

& accidens. Nā ſi unū aliquid ſignificat id quod eſt dicta abſurda conſequent. Atqui id quod eſt ſupponitur vnū ſignificare, ergo id ꝙ eſt nō poteſt accidens eſſe.

Si ergo id quod proprie eſt ens nulli accidit ſed illi aliquid aliud: cur id quod eſt ens ſignificat potius proprie ens quam non ens.

Cum oſtendit eos non potuiſſe ſupponere quod eſt accidēs eſſe, recurrit ad id ꝙ ex principio dixit (vt videlicet) quod neq; poſſint aſſerere illud eſſe vnā ſubſtantiam ſolam, dupliciter autem punctum fieri debet, vel hoc modo. Si ergo id ꝙ ꝓpric eſt ens nulli accidit, ſed magis illi aliquid aliud accidit, deinde prope punctum ſic ſubiūgere id ꝙ eſt ens ſignificat propric ens vel nō ens, vel potius punctum faciūdum eſt ibi, ſed illi & deinde adiūgere, cur id ꝙ eſt ens ſignificat potius ꝓpric ens & cætera. Sn̄ia autem eſt, ſi ergo non pōt id ꝙ propric eſt ens alicui accidere, ſed illi quod vere ens eſt aliquod alterū accidit, i. ſubſtātiæ accidēs, cur id ꝙ vere eſt ens, id eſt ſubſtantia potius ſignificat ens, quam nō ens, id eſt nihil magis erit ens, quam non ens ſubſtantia, quomodo autem hoc accidit ſubiungit.

Nam ſi id erit quod proprie eſt ens: erit etiam album. Ratio autē albi non eſt id quod proprie eſt ens. Neq; .n. id quod eſt ipſi accidere poteſt: nihil enim eſt ens quod nō proprie eſt. Album igitur non eſt ens. Verum non hoc quidem modo: vt quippiam non ſit: ſed vt omnino non ſit.

Quod dici tale eſt, qm̄ propric ens .i. ſubſtātia eſt alba. Nam dicimus Socratē eſſe albū. Et album nō eſt qđ propric eſt ens, quippe ſola ſubſtantia ſit id quod propric eſt ens, quod quidem fieri nō poteſt. Nam ſi verū eſt dicere ſubſtantiam albam eſſe, & album nō eſt ens, ſubſtantia igitur erit non ens, qm̄ ipſi album accidere nō pōt: quippe nihil ens ſit quod nō ꝓpric ens eſt, igitur album non eſt ens. Album (inquit) non eſt ens, qm̄ ipſi nō competit ens. Nam oē quod eſt ſtatim eſt illud quod vere eſt, ſed quod vere eſt duntaxat eſt ſubſtantia, igitur ſubſtantia ſolum eſt ens, ſi autem hoc, igitur Textus. album non erit ens. Verum non hoc quidem modo, vt aliquod non propric ens ſit, ſed vt oīno non ſit. Qm̄ demonſtrauit album non eſſe ens, quia duntaxat ſubſtantia eſt ens. Et non ens dupliciter eſt, non ens inquā ſimpliciter, & non ens aliquod, vt Socrates aliquod nō ens eſt, quippe qui non ſit Plato vel Alcibiades, ob id inqt album non eſt ens, non vt quippiam non ens ſit, ſed vt omnino non ens, propterea quod ſubſtantia cū ſolū ſit ens nō ē aliqđ ens, ſed ſimpl'r ens, Quare ſi ſimpl'r ens ſubſtātia & ſolū ens, igiť accidēs eſt ſimpliciter nō ens.

Ergo quod proprie eſt ens non eſt ens. Nam vere dicimus id quod eſt proprie ens eſſe n b.am. At hoc non ens ſignificabat.

Hoc eſt concluſio totius rōnis. Nā ſi quod vere eſt, ſubſtantia eſt, & ſubſtantia eſt alba; & albū nō eſt ens, ergo quod propric eſt ens non eſt ens, per hæc autem Textus. quæ ſequuntur idipſum repetens probauit. Nā vere dicimus quod propric eſt ens, qm̄ album. Inquit vere dicimus, qđ propric eſt ens, eſſe album. Nam ſi quod ꝓpric eſt ens ſubſtantia eſt, & vere dicimus ſubſtantiam albam: Nam dicimus corpus eſſe album, igitur qđ propric eſt ens vere dicimus eſſe album. At album nō ens ſignificabat, quippe cum ſubſtantia ſolum ſit ens, quare etiam id quod vere eſt ens non ens erit.

Quare ſi a bū ſignificat ens: p!u‹a ergo ens ſignificant.

Inquit ſi abſurdum eſt quod uere ens idipſum non ens eſſe, propterea quod id quod propric ens eſt etiam album eſt, & album nō ens eſt, falſum ergo erit album non ens eſſe, igitur album erit ens, ſed qđ eſt ens mox illud eſt, ꝙ propric eſt ens iuxta ſuppoſitionem, quare album etiam erit id ꝙ propric eſt ens. Si autem hoc admittitur, & ſubſtantia quoque eſt id quod proprie ens eſt, igitur ens plura ſignificat & non vnum.

Neque magnitudinem habebit id quod eſt: ſi quidem quod vere eſt id ſit quod eſt. Vtrique enim alterū eſt partium eſſe.

Ad alteram rōnem deuenit. Inquit ſi duntaxat qđ vere eſt ſubſtantia eſt, neceſſe erit, vt nullam magnitudinem habeat id ꝙ vere eſt. Nam magnitudo quātitas eſt, & quantitas eſt accidēs, & accidens nō ens eſt. Si ergo quod vere eſt non habebit magnitudinem, igiť neque finitum neq; infinitum erit, quare ſnas poſitiones tollunt, cum vnum ens ſupponant ſingificare ſubſtantiam. Vtrique .n. alterum eſt eſſe partium ſubſtātiæ habentis magnitudinē. Et hic vocat corporis partes ſubſtantiā ipſam, & q̄titatem. Hæc itaq; inquit qm̄ ſi ſubiecto vnum & idem ſint, attn̄ rō eſſeq; ipſorum vtrique diuerſa ſunt. Nam alia eſt rō ſubſtantiæ, & alia magnitudinis, quare ſi quod uere eſt ſolum ſubſtantia ſit, igitur magnitudo non ens erit, quare ſubſtantia non habebit magnitudinem, ne idem ſimul ſit ens, & nō ens. Si autem non habebit magnitudinem, neque infinita neque finita erit, quoniam hæc competunt quātitati.

Quod autem diuidatur id quòd proprie eſt ens in aliquid aliud proprie ens: ex ratione etiam patet: ceu homo ſi ens proprie quippiam eſt: neceſſe eſt, & animal proprie aliquid eſſe: & itidem bipes.

Cum propric vnum, dico .ſ. vnū numero, diuiſiſſet, in continuum, & id ꝙ eſt rōne idem, & dixerit quod ſi ens vnum eſſet velut connnuum, vel ipſum eſſet, vt ſubſtanna, vel ut accidens (Nā ſi compoſitum eſſet ex vtriſque, plane multa forent ea quæ ſunt) ac deinde demonſtrauerit non eſſe ſubſtantiam ſolum, quia ipſa eſt capax accidentium, atque quia verum eſt dicere ſubſtantia eſt alba, & album non eſt, igitur ſubſtantia erit non ens. At ſupponebatur eſſe ens, igitur idē erit ens & nō ens, quoniam itaque concludebatur abſurdum ex eo, quia ſupponebatur ſubſtantiam eſſe accidentium. At quiſpiam diceret non oportet omnino ſupponere accidentia eſſe, ſed ſolū ſubſtantiam eſſe, idcirco nunc hoc proponit oſtendere, quoniam ſi ſtatuerimus ens ſubſtantiam eſſe & hanc vnam numero, neque ipſi penitꝰ accidentia ineſſe, nihil minus, & hoc modo demonſtrabitur multa eſſe, ea quæ ſunt & non vnum. Hæc autem in virtute dicit. Num vos qui ita dicitis docetis nos aliquid de ſubſtantia hac, vel non, ſiquidem nos nihil docetis, ſed putatis nos veſtris propoſitionibus debere fidem adhibere ac eas ſequi, non credemus neq; quicq̄ uobis aſſentiemus, ſi autem docetis quicquam, vel per nomina nos penitus docetis, vel per rōnem ſi ergo per nomina nos docetis, & nomina ſuapte natura nequeūt nobis rerum naturam oſtenderé. Nam ſi quis voluerit diſcere hominis naturam nihil plus ſciet per vocē hāc (homo) item ſi nomina rerum ſufficerent ad declarandam rerum ſubſtantiam, omnes homines ſimiliter eſſent ſcientes, cum ſcirent id ꝙ ab vnoquoque nomine ſignificatur, ſi autem per rationem docetis, vel omnino per definitionem, nel per deſcriptionem, omnis au- Tres modi do ĉtrinæ. tem doctrina atq; omnis diſciplina vťr fit ẜm tres modos, uel .n. per negationem vt Plato inquit doctrinā de Deo & materia fieri, quod neque hoc, neque illud eſt Deus, ſed quod ipſe eſt id, quod ſuper omnia ponitur, quemadmodum etiam de materia dř, quod ipſa ſit omnium rerum infima, nel per analogiam, quomodo iterum uſus eſt dę ipſo Deo ac de materia quippiam docendo, cum dicat quam rōnem habet ſol ad oīa quę intra mundum hunc exiſtunt, hanc quoque rōnem hēr, Deus ſimpliciter ad oīa quæ ſunt, & quam rōnem habet æs ad vaſa ærea, eandem etiā habet materia ad oīa

materialia:

materialia:uel per definitiones,omnis autem definitio
& deſcriptio plurib. cõſtat nominib. vel verbis & no
minibus,itaq; hæc plura nomina,vel vnum & idem ſi-
gnificant,vel plura & dña,ſi autem vnum & idẽ ſigni-
ficarent,per nomen doctrina fit , quid ergo intereſt ſi
ſubiectũ & rem ipſam docuerimus per hæc nomina,
enſis,gladius vel ſpatha, quippe iuxta vnumquodque
nomen idem ſubiectum ſignificemus,ſi vero voces, q̃
ſumunť in definitione plura ſignificant & dña, vel plu
res ſubſtantias,vel plura accidentia ſignificant : ſiqui-
dẽ plures ſubſtantias ſignificãt,ergo multa per ſe erũt
ea quæ ſunt. Nam multæ ſubſtantiæ ſunt, & ſubſtantię
entia ſunt,ſi vero ſignificãt accidentia , vel hæc eidem
rei accidunt,vel diuerſis,atque vel ſeparabilia ſunt vel
inſeparabilia,oſtendit igitur nullo modo ſuppoſitio-
Quatuor dignitates vide ſimpli. nem veram eſſe poſſe . Verum ad demonſtrandũ hoc
quatuor quaſdam dignitates prius accipit. Vnam qui-
dem vt accidens ſeparabile poſsit abeſſe à ſubiecto: Se
cundum vt accidentium inſeparabilium nonnulla ali-
cui definitæ ſubſtantiæ inſint,vt par & impar numero
inſunt,& lineę rectitudo & curuitas,nõnulla vero mul
tis ſubiectis inhæreant:Nam nigredo ab Aethiope ſe
parari,non põt,tamẽ Coruo ebanoq; ac multis alijs in-
eſt. In definitione igitur accidentis inſeparabilis,quod
vni definitæ ſubſtantiæ ineſt,ſubiectum aſſumitur. Et
hic eſt vnus ſignificatus eorum,quæ ſunt per ſe, ceu in
definitione ſimitatis collocatur naſus. Nam dicimus ſi
mitatem eſſe cauitatem in naſo, & par dicimus eſſe nu
merum,qui in duas partes diuidendus eſt. Tertiam di-
gnitatem accipit,vt in definitione totius complectanť
partes,& in definitione partium totum minime com-
prehendatur. Vt ſi definientes hoĩem comprehenderi
mus animal rõnale mortale , q̃ ſane ſunt hominis par-
tes. At ſi animal definiuerimus,vel rõnale,non amplius
in alicuius horum definitione hominem aſſumemus.
Quartam autem dignitatem, quam modo non ponit,
deinceps illam commemorabit hæc eſt, quibus partes
inſunt,eiſdem neceſſario & totum inerit,& econtra q-
bus totum ineſt etiam & partes inerunt. Hæ igiť ſunt
dignitates,oſtendit ergo quæ aſſumuntur in definitio
ne non poſſe ſic eidem rei accidere, vt queãt ab ipſa ſe
parari. Sit itaq; exempli cã vnus homo id quod eſt,cu-
ius definitio ſit animal rõnale bipes,ſi ergo animal rõ-
nale bipes accidentia ſeparabilia hominis ſunt,quũ ac-
cidens ſeparabile id ſit quod poteſt à ſubiecto auelli ac
in eodem non ſemper eſſe,conſtat ergo, vt aliquando
homo neque animal,neque bipes,neq; rõnale ſit,qua-
pp hæc accidentia non erunt definientia hominẽ. Nã
quæ illum definiunt,etiam illum diſtinguũt à cæteris ſa
ciũt ac idem ſemper inſunt,impoſsibile ergo eſt,vt ac-
cidentia à re,& eo quod eſt ſeparentur in cuius defini-
tione ſumuntur,ad quod oſtendendum iuuabit etiam
prius poſtulatum in quo aſſeritur accidentia ſeparabi
lia non ſemper adeſſe ſubiecto,ſi ergo animal & bipes
fuerunt accidentia homini inſeparabilia,vel eidem ſo-
li accidunt,ceu ſoli numero par,& impar,vel alijs vt ni
gredo,quæ non modo Aethiopi; ſed etiam Ebano in-
eſt,ſi ergo eidem ſoli accidunt quæ in definitione en-
tis comprehenduntur,opus eſt in definitione vniuſcu
iuſcuſq; illorum accipi ſubiectum.i.hominem,quippe
q̃d ſit id quod eis ſubijcitur iuxta ſuppoſitionẽ in qua
dr̃ quædam accidentia inſeparabilia eſſe, & impoſsibi
le eſt in definitione animalis bipediſq; hominem aſſu-
mi. Nunquam.n.in definitione partis totum compre-
henditur,partes autem ſunt animal & bipes,totum ve
ro eſt homo,quod quidem patet ex euidentia,ac etiã,
quia vt definitio vniuerſam rem ſignificat, ita & par-
tes eius partes rei declarant, ſi ergo ſubiectum non po
teſt aſſumi in definitione earum,neq; igitur aliqua ta-
lium accidentium comprehendi poterunt in definitio
ne entis. Nam ſi in definitione vniuſcuiuſque ſubiectũ
comprehenditur,q̃m quæ aſſumũtur in definitione ali
cuius partes eiuſdem ſunt,erit ergo totum pars partis,
ſiquidem comprehẽditur in definitione partis, fieri er
go non poteſt vt ea quæ cõprehenduntur in definitio
ne entis,ſint accidẽtia inſeparabilia entis,vti ea quæ ei
dem ſoli inſunt,hoc itaque oſtenſum eſt per ſm̃ & ter
tium aſſumptum,quorum alterum eſt,vt in definitio-
ne accidentium per ſe comprehendatur ſubiectum,al
terum vero,ut in definitione partis non comprehẽda-
tur totum. Sed quum duplex ſit id,q̃ per ſe dr̃, vnũ in
cuius definitione aſſumitur ſubiectum , & alterũ, quo
aliqd dr̃ aſſumi in definitione ſubiecti & definiti, ceu
animal bipes,& ſimpliciter partes ſubſtantiarum meri
to primi modi meminit,hic.n.ſolum accidentium eſt,
alter uero ſubſtantijs etiam conuenit:eſt.n.pars ſubſta
tiæ. Et ſi quippiam ſupponeret id quod volumus facile
etiam dabit ſubſtantiam diuiſibilem eſſe in ſubſtãtias.
Quod vero ea quæ complectũtur in definitione entis
neque velut inſeparabilia neque vt ſeparabilia, eidem
accidant,ex dictis perſpicuum eſt. Sed neque cuidã al-
teri accidunt,quod ſi hoc aliquis affirmare contendẽ-
rit,totum etiam eidem accidet. Nam cui partes inſunt
totum etiam ineſt,& econtra, ſed non poteſt ens alte-
rius accidens eſſe,quare neque ea quæ aſſumũtur in de
finitione,alterius accidentia eſſe poterunt. Hoc autem
demonſtratum eſt per quartum aſſumptum videlicet,
per hoc cui inſunt partes,eidem etiam totum ineſt. At Obiectio.
ſi quis diceret,q̃ ſi quidẽ ſingulæ partes ac oẽs vni acci
derint,recte eidem totum accideret, ſed ſi ſingulæ ſin
gulis ac alia alij acciderent,non amplius aliquid incõ-
modi ſequiť: verbi cã ſi animal alij accideret & alij bi-
pes,quum non ſtatim poſito bipede conſtituatur ho-
mo. Dico igitur cum accepero indiuiduum hoĩem.ſ. Reſponſio.
etiam huius proprium animal propriumq; bipes acci-
piam,ſi autem hoc admittitur totus homo diuidetur
in partes,quare cui bipes inerit,& pars totius inerit cui
vero partes inſunt etiam totum ineſt, quare ea quæ ſu
muntur in definitione poterunt alij accidere,igitur ne
queunt prorſus accidentia eſſe,ſi autẽ ſubſtantiæ. mul
ta igitur ſunt ea quæ ſunt,& non vnum , quippe id q̃d
eſt diuidatur in ea quæ ſunt diuerſa ſpecie. Quod autẽ Textus.
diuidatur id q̃ proprie eſt ens in aliquid aliud proprie
ens ex rõne etiam patet. Cum dixerit proxime, igiť ne
que habebit magnitudinem,id quod eſt. Nam id quod
eſt vnum eſt,quod quidem ſubſtantia ſit, profecto nõ
habebit aliquam magnitudinem,quippe hæc quantita
ti conueniat. Nam & ſi habebit,q̃m alia eſt definitio q̃
tatis,& alia ſubſtantiæ,plura erunt ea quæ ſunt. Si qs.n.
ſtatueret quantitatem quæ ineſt ſubſtãtiæ nõ ens eſſe,
iam dixit hoc incommodum ſequi,vt idem ſit, & non
ſit. Neceſſe igitur eſt ſiquidem ſubſtantia eſt id q̃d eſt,
nullam habere magnitudinem,neque penitus aliquod
alterum accidens. Item ſequitur ex hac rõne ipſos ad-
uerſari ſuis ſuppoſitionibus,quoniam hoc modo neq;
id q̃ eſt,finitum,neque infinitum erit , quocirca nunc
item oſtendit,quoniam & ſi eos ſuppoſuerimus dice-
re id quod eſt ſolam ipſam ſubſtantiam per ſe ſine acci
dentibus eſſe,nihil minus,& hoc modo demonſtratur
multa eſſe ea,quæ ſunt. Nam ipſa ſubſtantia diuiditur,
in diuerſas ſubſtantias definitione,licet ſubiecto,eædẽ
ſint . Nam homo,& ſi vnus ſit in eo,q̃ homo eſt, at-
tamen diuiditur in animal rõnale,& mortale,quę etiã
diuerſa ſunt inter ſe definitione. Cæterum vel punctũ
ibi ponendum eſt ex rõne etiam , vt hoc modo textus
intelligatur. Quod autem diuidatur ſubſtãtia in diuer
ſas ſubſtantias,quæ definitione differant & ſi ſubiecto
non differant. Vel punctum ponendũ eſt ibi,in aliquid
aliud

aliud, quòd proprie eſt ens, & deinde addendum hoc (ex ratione etiam patet) pro eo quod eſt, & ratione poteſt demonſtrari, quod ſubſtantia diuidatur in diuerſas ſubſtantias tanquam hoc cum manifeſtũ ſit ex euidentia, etiam ratione demonſtrari poſsit.

Nam ſi non ſunt id quod proprie eſt ens: accidentia erunt vel igitur homini vel alicui alij ſubiecto accidunt. At neutrum eſſe poteſt.

Si enim ea in quæ diuiditur homo ab ipſa definitione non ſunt ſubſtantiæ neceſſe eſt illa accidentia eſſe, ſi autem hoc conceditur, vel neceſſe eſt eidem illi hæc accidere, vel alteri. Item vel ſeparabilia eſſe, vel inſeparabilia, vtraque autem fieri non poſſunt.

Accidens enim aut dicitur id quod ineſſe poteſt: ac non ineſſe.

Hæc eſt prima dignitas, vt accidens ſeparabile non ſemper inſit ſubiecto, ſed aliquando ineſt, aliquando vero minime ineſt.

Aut id cuius in ratione ſumitur id cui accidit.

Secunda dignitas, quod in definitione accidentis inſeparabilis ſumatur ſubiectum, verum non omnis accidentis inſeparabilis, ſed illius quod per ſe ineſt. Nam per ſe naſo ineſt ſimitas.

Ceu, ſeſſio quidem eſt velut illud, quòd ſeparatur. Simitas autem id cuius in ratione ſumitur naſus: cui ſimitatẽ dicimus accidiſſe.

Exemplum prioris dignitatis. Nã homini ineſt ſeſſio non ſemper ſed aliquando ineſt, aliquando autem non. Exemplum ſecundæ cum dicit. Simitas autem id in cuius ratione ſumitur naſus.

Præterea quæcunque in eorum definitione ſunt: aut eorum ex quibus quippiam conſtat: nunquam in eorum ratione ipſius totius ratio eſt: ceu in bipede ratio hominis: aut in albo ratio hominis albi.

Tertia dignitas, quod in definitione totius pars cõplectitur, ſed econtra totum in definitione partis non ponitur. Verum cum dixit quæcunque in definitione ſunt, addidit, vel eorum ex quibus quippiam conſtat. Nam vt ipſe inquit in libro de Demonſtratione, non poſſumus omnium rerum definitionem tradere, quoniam generum, generaliſsimorum, neque indiuiduorum eſt definitio. Nam ſi definitio conſtat generibus, differentijsq́; conſtituentibus, certe non poſſumus accipere genus generaliſsimorum neque indiuiduorum. Etenim genera, ſunt profecto genera ſpecierum & nõ indiuiduorum, conſtat etiam, vt neque quiſpiã queat horum definitionem aſsignare. Nam Socratis, Platonis, & Alcibiadis nullum commune genus eſt, neq; ſpecies, ſiquidem vnumquemque aliquis aceruus accidentium proprius informet, & diſtinguat. At de his cumulis nihil eſt quod vniuoce prædicetur, cum.n. dixero Socra. animal eſt, vel homo, de nulla aggregatione accidentium, quæ informant, & deſignant Socra. prædicat animal, niſi præter naturam. Ea.n. prædicantur præter naturam, qñ ſubſtantiæ prædicantur de accidentib. vt cum dixero hoc album eſt homo. At ſm naturam prædicantur accidentia de ſubſtantia, cum igitur dico homini particulari animal ineſſe, profecto non quoduis animal dico, ſed particulare, quod eidem illi ineſt, quippe Socra. non ſit illud animal, quod cum ſit genus, cõmuniter de omnibus prædicatur. Eodem etiam modo cum hominem de eodem prædicari dicimus, eidem ineſſe aſſerimus illum, qui conſtituitur ex hoc animali, atque ex hoc rõnali. Cum igitur (vt dicebam) non omnia definitione declarentur, ſed quædam deſcriptione, ꝓpter hoc dixit ex quibus quippiam conſtat. Neque.n. q́ aſſumuntur in definitione in vnamquamque definitionẽ, ſui ipſius totum accipiunt, vt animal hominẽ vel equũ in cuius definitione animal collocatur. Neq; quattuor elementa, quibus corpus compoſitum conſtat, in vnaquaq; definitione ſua propria corpus compoſitum aſſumunt. Præterea neque in definitione pedis lecti ponitur lectus, neque in definitione manus ponitur Socrates, cæterum obſerua vt omittat modo quartam dignitatem, quam deinceps addet.

Si ergo hæc ita ſunt: atq; homini bipes accidit: ſeparabile ipſum eſſe neceſſe eſt. Quare fieri põt vt homo bipes non ſit: vel in rõne bipedis ineſt ipſius hominis ratio. At hoc fieri nequit: quippe illud in ratione hominis inſit.

Inquit ſi dignitates quas ſumpſimus ita ſe habent vt diximus: Et ſunt partes definitionis hominis accidẽtia homini, vel ergo illi ſeparabilia ſunt, & ita cõtingit hominem interdũ bipedem non eſſe, aut non animal, vel rõnale: Vel ſunt inſeparabilia, & ita in definitione bipedis, vel animalis, aut rõnalis complectemur hominem, ſed hæc vtraque fieri nequeunt, quippe homo ſit ſemper bipes, & minime in definitione partium tota comprehendantur, ſed econtra in definitione totius partes collocentur. Vnde ait neceſſe eſt, vt ipſum ſit accidens ſeparabile, vel in definitione bipedis inerit ipſius hominis ratio, ideſt neceſſe eſt ipſum accidens ſeparabile homini eſſe, vel inſeparabile.

Quod ſi bipes, & animal alij cuipiam accidunt: & neutrum eſt id quòd proprie eſt ens: homo quoque ex his erit profecto quæ alij accidunt.

Cum oſtendiſſet fieri non poſſe, vt partes definitionis eidem illi accidant cuius eſt definitio, vult nũc oſtẽdere eas, neq; alii accidere poſſe. Inquit, ſi.n. partes definitionis, nõ ſunt ſubſtãtiæ, (hoc quidẽ ſignificãt ea verba cum dicit, & neutrũ eſt id ꝙ ꝓprie eſt ens) ſed accidũt alij quipiam, cũ cui partes inſunt, & totũ ineſt, igitur totum eſſet accidẽs alteri, quare hõ & ſimpl'r ſubſtantia erit de numero alicui accidentiũ, qđ quidẽ abſurdum eſt, & impoſsibile. ſ. ſubſtantiam accidens eſſe.

At quod proprie eſt, nulli ſit accidens.

Quoniam dixit & homo erit alteri accñs, & ad hoc tanquã ad abſurdũ rõnẽ deduxit. Idcirco ait ſupponat tanquã nobis conceſſum, qm̃ euidentia teſtatur ſubſtantiam non eſſe de numero eorum quæ alicui alteri accidunt, ſed de numero illorum, quæ per ſe ſubſiſtũt.

Et de quo ambo dicuntur: atque vtrunque: & id quod conſtat ex vtriſque dicatur.

Qm̃ accepit cui partes accidunt, eidem totum accidere oportere, & ipſum non ꝓſupponens, idcirco nunc ipſum ponit, & inquit, hæc dignitas ſit nobis poſita ex euidentiaq́; conceſſa, & approbata, de quo partes omnes prædicarentur, totum etiam compoſitum ex omnibus illis prædicari. Nam ſi totum à partibus alterum non eſt, prorſus oportet cui partes inſunt, eidem ineſſe totum. Si vero ſcriptura habuerit hoc (atq; vtrũq;) ſic exponẽdũ eſt. Et de quo ambæ ſimul partes ꝓdicabuntur, & vtrũq; ſigillatim ꝓdicabiẽ, totum etiã ex his cõpoſitum prædicabiẽ. Sed ſi hoc modo fuerit ſcriptura, (& vt'r) ſic intelligendum eſt, & vniuerſali ratione ambo de eodem prædicari oportet, de quo partes prædicantur de eodem totum, & econtra prædicabitur.

Igitur vniuerſum ex indiuiſibilibus conſtat.

Hoc dupliciter exponendum eſt vel.n. ex indiuiſibilibus. ſ. ex punctis, qm̃ proprie vnum. i. vnũ numero trifariam dicebatur, vel vt continuum, vel vt indiuiſibile, vel vt idem rõne. Cum ergo deſtruxerit neq; fieri poſſe vt idem rõne ſit, neq; vt continuum iuxta nullum cõtinui modum, videlicet neq; vt ſubſtantia continui, neque vt accidens, ita neq; vt compoſitum ex his, præterea neq; vt ſubſtantia ſiue ſit capax accidentiũ ſiue nõ, merito relictum modum introducit. Nam ſi proprie

vnum

vnum neq; ut continuum fuerit, neq; vt rõne idem relinquitur vt ipſum punctum ſit, vel ex punctis, punctū inquam eo quod neque continuum eſt, neq; rõne idē, ex punctis autem, qm̃ definitio eius neceſſario multa nomina aſſumit, quæ ſignificant nonnulla, quæ partes eius fiunt. Vel igitur hæc verba (ipſum igitur vniuerſū, ex indiuiſibilibus conſtat, hoc modo intelligēda ſunt, vel ex in diuiſibilib. dicit pro hoc vel ex ſubſtantijs. Nā quum oſtenderit nõ poſſe hominis, vel entis definitionem diuidi in accidentia, ſequitur ergo illud vt in ſubſtantias diuidatur eiuſdem, cum multa neceſſario definitio ſignificat: quapropter componeretur ſolum ens ex entibus.i. ex ſubſtantijs tantum, atq; ita multa erũt entia, & ſi actu totum non diuidaẽ, ſi vero ex ſolis ſubſtãtijs componeretur, nequaquā ergo q̃titatis erit particeps, ſi autem hoc dabitur, igitur neq; finitum neque infinitum erit. Et de induſtria dixit, in textu (vniuerſū) & non dixit (ens) qm̃ plus complectiẽ vniuerſum, & oē. Nā de q̃titatib. diſcretis dr̃. Vniuerſum, & oē intelligit id quod dixit vnum eſſe, & hoc modo ex pluribus ſubſtantijs erit, & non amplius vnum erit ſed multa.

Quidam autem vtriſque rationibus conceſſerunt.

Cum refutaſſet Parmenidis rõnem, nunc inquit nos illi non modo contradixiſſe, ſed etiā illos qui ante nos extitere, & ſi minus cõgrue recteq; obijcerent, deinde cum velit refellere eoſdem, qui non recte perſoluebãt rõnem Parmenidis, prius rõnem eius in medio adducit, non eam tñ, quam prius attulit, ſed ſecundam quæ hmõi eſt, ſi ens vnum ſignificat, & contradictio, nõ eſt ſimul vera, igitur ens vnũ erit. Sunt autem duæ ſuppoſitiones, quæ pro vna in antecedentis rõne aſſumunẽ, videlicet, ſi ens vnum ſignificat, & contradictio nõ eſt ſimul vera, conſequens igitur erit vnum ens. Sed id mirum non eſt, qm̃ ſæpe ex vna ſuppoſitione non ſequiẽ conſequēs, ſed ex duabus, vt ſi dixero ſi animus immortalis eſt, ſub terra loca iudicandi erunt, hic nempe conſequens neceſſario non ſequitur antecedens, quomodo.n. ſequeretur, & ſi animus foret immortalis, & prouidentia non eſſet. Atqui ſi vtranq; ſuppoſitionem cõplectar, videlicet ſi animus eſt immortalis, & prouidentia eſt, tunc neceſſario ſequetur loca iudicandi eſſe, attamen alteram ſolam non ſequitur. Nam & ſi prouidentia foret, & animus immortalis non eſſet, non ſequitur vt ſub terra ſint loca iudicandi, vbi non eſſet id de quo fit iudicium. Vt igitur hic ex duabus ſuppoſitionibus, ſequiẽ cõſequens, & ex altera ſola non concluditur, ſic etiam dicendum eſt in rõne Parmenidis. Nam & ſi vera eſt contradictio, & vnom ens ſit, non amplius ſequitur vnum ens eſſe. Nam ſi vera eſt contradictio, etiam erit non ens. quod ſi hoc concederetur, igitur nõ erit, vnum ens. Rurſus & ſi uera ſimul non eſt cõtradictio, & ens non vnum ſignificat, ſed plura, conſtat etiam nõ ſequi, vt vnum ſit ens. At ſi vtranq; nectemus ſuppoſitionem eam.ſ. in qua dr̃ ens unum ſignificare, vt eā in qua aſſeritur contradictio non ſimul vera eſt, conſentaneum eſt, vt ex vtriſq; ſuppoſitionibus concludatur vnum ens eſſe. Rõ itaq; Parmenidis quæ vnum ens eſſe probat huiuſmodi eſt, Zeno autem Parmenidis diſcipulus aſſentiens præceptori probauit neceſſarium eſſe, vt vnum ens ſit & immobile, quod quidem ꝓbauit ex, diuiſione continui in infinitum. Si.n. non eſſet vnũ ens & indiuiſibile, ſed diuideretur in plura, nihil profecto, erit proprie vnum. Nam ſi diuidatur continuum in infinitum erit diuiſibile. At ſi nihil eſt proprie vnum neque multa erunt, ſiquidem multa multis vnitatibus cõſtent, ergo ens non poterit diuidi in multa, ergo duntaxat vnum eſt, vel potius hoc modo, ſi ens non erit vnũ, & indiuiſibile, neq; multa erunt, quippe multa ex multis vnitatibus conſtituantur, vnaquæq; igiẽ vnitas, vel vna eſt, & indiuidua, vel ipſa etiam in multa diuiditur, ſi ergo vnaquæq; eſt vna, & indiuiſibilis, ex atomis ergo ac indiuiſibilibus magnitudinibus, omne erit. ſed ſi etiam ipſę diuiduntur rurſus percunctabimur eadē de vnaquaque vnitate diuiſa, & hoc abibit in infinitum, quapropter omne infinities infinitum erit, ſi multa forent entia, quod ſi hoc abſurdū eſſe exiſtimabitur, igiẽ duntaxat erit vnum ens, & multa entia eſſe non poterunt. Nam oporteret vnamquamq; vnitatem diuidi in infinita, quod quidē abſurdum eſt quod vero hoc vnũ etiam immobile ſit, hac vtebatur rõne ſi quippiam mouetur ſuper hanc lineam, finita oportet oĩno, vt prius, moueatur media. Item priuſquam medium totius moueatur, neceſſe eſt, quartam partem moueri, & hoc in infinitum, quippe continuum ſit diuiſibile in infinitũ, ergo neceſſe eſt, vt ſi moueatur aliquid ſuper lineam finitam quaſdā magnitudines infinitas prius, motas eſſe, quod ſi hoc conceditur, & omnis motus in tempore finito fiẽ; Nihil.n. in tēpore infinito mouetur, ergo dabitur infinitas magnitudines moueri in tempore finito, quod quidem fieri non poteſt, quippe infinitum prorſus percurri abſoluiq; nõ poſſit. Inquit itaq; Ariſt. eos qui ante nos extitere, hiſce rõnibus conceſſiſſe illis ſ. Parmenidis & Zenonis. Verum hos aſſenſiſſe his rationibus aſſerit, quoniam imbecille egreq; cõtra rationes inſtitere, imbecillius autem inſtitere quia conceſſerunt propoſitiones, & concluſioni repugnarunt. cum autem rõnes ſoluere non poſſent contra cõcluſionem, obnixe inuecti ſunt. Nam quod ens vnum ſignificet, & cõtradictio ſimul vera non ſit, ipſi conceſſerunt, ſed cõſequens amplius concedere noluerunt, hoc videlicet ens vnum eſſe. cum itaque rõnes ſoluere ignoraſſent, & contra quippiam probaſſent, rationem ad alteram dubitationem deduxerunt. Hæc autē aiunt Alexander & Themiſtius Ariſt clam innuere in Platonem. Nam cũ Plato ſupponeret (vt aiunt) in libro qui inſcribitur ſophiſta, eſſe vt non ens quippe fugiat naturam entis deſtruxit hoc modo omnia eſſe vnum. Si omne ens vnũ eſt, ergo non ens non erit, ſed eſt ipſum nõ ens, igitur omne ens non erit vnum. Vnde Plato etiam cum conceſſerit ens vnum ſignificare, attamen non aſſentit omnia eſſe vnum, quocirca ratus eſt eos dixiſſe illud ens, quod vere ens eſt videlicet ideā & intellectuale, quod ſolum eſſe vere ens etiā ipſe aſſeruit. ac præter hoc vniuerſum, & omne non ens eſſe, item conceſsit hoc vere ens eſſe vnum. Verum & ſi hoc vnum & ſolum ens eſſe aſſeruit, attamen non dixit extra hoc vniuerſum, & oē non ens eſſe. Nam ipſum non ens, i. informis materia, & ſi prorſus eſt diuerſa ab ente, attamen ipſa quoque eſt. Aſſeruit ergo omne componi ex ente quod etiam vnum eſſe concedebat, & ex non ente, quod quidem materiam eſſe opinatus eſt. Hinc cum propoſitionem conceſsit in qua dr̃ ens vnum ſignificare, non amplius aſſentit hoc.ſ. quod eſt ens vnum eſſe, quod ſane ſyllogiſmi concluſionem eſſe, voluit Ariſt. itaq; reprehendit ipſum tanquam egre reſpondiſſe ad ſyllogiſmum Parmenidis, quod quidem accidit propterea quod cõcedens ens vnum ſignificare non amplius aſſentit omne ens vnum eſſe, vt quandam aliam naturam introducere poſſet, quàm & ſi diuerſam ab ente prorſus eſſe dixerit, tamen hanc quoq; eſſe aſſeruit. Verum hoc nihil aliud eſt, q̃ in contradictionem incidere. Nam quum ipſe concedit vnum ens eſſe, etiam affirmat multa entia eſſe, propterea, quod aſſerebat etiam non ens eſſe, quod quidem ab ente prorſus diuerſum eſt. Sed quid intereſſit inter hæc, & fateri vnum ens, & nõ vnum ens eſſe? Neq;.n. quia aliquod ens proprie, dr̃ & quoddam non proprie fugit cõtradictionem, immo magis in eā incidit, quippe qui cum multas rerum differentias efficiat, plane

Vide in Parmenidis libro Platonis.

Quid Alexander, vide Simplicium.

Contra Pla

ciat, plane eiſdem numerum tribuat, ob id itaq; Ariſt. reprehendit ipſum, & ait eum potuiſſe, qui cōcedit vnā eſſe naturā entis hoc modo oſtendere multa entia eſſe, & non quia ſupponitur ſimpliciter eſſe non ens, quod quidem prorſus eſt ab ente diuerſum. Hoc.n.(vt dicebam) nihil eſt aliud q̃ in contradictionē incidere, quia ſuppoſuit non ens eſſe hoc aliquid, quod ſane ab ente non eſt diuerſum, ſed in eodem ente habet ſuam eſſentiam, videlicet illud non ens ſm diuerſitatem, qđ quidem Plato non minus eſſe neq; inferius ente dixit. Nā & ſi inducitur ex rōne Parmenidis vnum ens eſſe, attamen non oportet vnum numero concludi, qm̄ neque hoc ex propoſitionibus ſequitur. Nam ens vnum ſignificare non eſt indicare vnum numero, neque hoc concederemus, ſed potius vnum genere: quare in concluſione concludetur etiam vnum genere, qđ ſi ens vnū genere eſt, ceu ſi contingerit eſſe animal vel ſubſtantia erit etiam in hoc plane non ens, verum non ſimpliciter non ens, ſed hoc aliquid non ens, quod quidem etiā aliquod ens eſt. Nam homo ens eſt, & non ens eſt, quippe qui nō ſit equus vel aſinus, ſi vero eſt, etiam nō ens, multa itaque erit ens, & hoc non eſt in contradictionē incidere. Neque.n. qui dicunt vnum eſſe ens, ꝑ hoc alterum non eſſe .ſ. non ens introducunt, quod prorſus, ab ente excidat ac diuerſum ſit. Hoc.n. nihil aliud eſt, q̃ ipſum ens, & non ens dicere, ſed ſm diuerſitatem non ens, quod quidem etiam ens eſt, quare idē diuerſis modis erit ens, & non ens, licet idem ſm idem non poſſit eſſe ens, & non ens. Non.n. qua homo eſt ipſe non ens eſt, ſed qua equus non eſt. Verum cum aſſerant aliquid eſſe, quod omnino diuerſum eſt ab ente, ac idem adnumerent inter entia, & multa entia eſſe dicant, plane idē ſm idem eſſe ens, & non ens efficiunt. Aliter ergo & ꝑ ſe oportet propoſitioni dicenti ens ſignificare vnū repugnare, & contradicere, ac diuidere quot modis vnū dr̄, qm̄ vnum vel re, vel nomine eſt, & ſi vnū re, vel ſpē, vel genere, vel numero, & ſi numero, vel vt cōtinuum, vel ut indiuiſibile, vel ut rōne idem, deinceps oſtendendum eſt iuxta nullam ſuppoſitionem valere Parmenidis rōnem vt Ariſt. fecit. Ad rōnes Parmenidis itaque ſic reſpondendum eſt. Ad rōnem vero Zenonis aiunt, Xenocratem reſpondiſſe, qui negat ſectionem magnitudinis fieri in infinitum. Nam dixit lineam diuidendā diſſolui in lineas indiuiſibiles. Sed etiam is ignorauit cū in contradictionem incidat q̃uis illam fugere ſibi videretur. Idem.n. vnum eſſe, & multa non eſt impoſsibile, neq; hmōi eſt contradictio, ſiquidem actu fuerint vnū & plura potētia. Nam aſſerere lineam idem eſſe, quod indiuiſibile plane eſt efficere lineam non eſſe lineam, & magnitudinem non eſſe magnitudinē, ſiquidem in infinitum ſit diuiſibilis magnitudo. Quidam autem inquit, vtriſq; rōnibus cōceſſerunt, dixit autem (vtriſq;) .ſ. rationibus Parmenidis, & rationibus Zenonis eiuſdē diſcipuli, illis Parmenidis præceptoris, Plato magiſter aſſentitur, illis vero Zenonis diſcipuli Xenocrates Platonis diſcipulus videtur aſſentiri.

Huic quidem qui omnia vnu eſſe concludit, ſi id quod eſt vnum ſignificat, id quod non eſt dicentes eſſe.

Rationi quidem Parmenidis probanti omnia eſſe, vnum eo, quod accipit propoſitionem dicētē ens vnū ſignificare aſſentiunt nonnulli, quibus mox decebat repugnare propoſitioni, & percunctari ab eo, quomodo ens accipiebat vnū ſignificare. Præterea diuidere quot modis vnum dicatur, & oſtendere quod iuxta nullum vnius ſignificatum rō ipſis faueat, quod quidem nos fecimus, ſed cum hoc illi conceſsiſſent, contra concluſionem, quæ neceſſario concludebatur, pugnabant, quia ſupponit ēt non ens eſse. Verum nos iā aperuimus Platonis ſnīam, qm̄ ipſos opinatus eſt dixiſse ac vocaſse illud, qđ eſt intellectuale. Materiam quoq; q̃ non ens appellauit, eſse dixit, immo oīa ipſa ſenſibilia ē nō entia vocauit, propterea quod ens vnum eſset, concedit, tamen omnia eſse vnum negauit, quia etiam nō ens eſt.

Hu c vere, quæ ex ſectione procedit indiuiduas magnitudines facientes.

Quoniam, & Zenonis dubitationi, qua ꝓbauit vnū eſse ens, & immobile ex ſectione magnitudinis in infinitum nonnulli praue aſsentiunt, cum falſo ſupponāt magnitudines non eſse diuiſibiles in infinitum. Nā cōceſserunt, quod ſi magnitudines in infinitum diuiſibiles forent, neq; motum, neque proprie aliquod ens eſſe, ac ob id neq; multa entia eſse, quoniam multitudo, multis vnitatibus conſtat. Hinc Xenocrates impulſus, tollit de medio ſectionem magnitudinum in infinitū. Idcirco Ariſt. cum multipliciter concedat hoc verum eſse, dubitationem vno modo ſoluebat in his quibus, dicit ſectionem magnitudinum eſse potentia in infinitum, ſed actu minime, qm̄ non poteſt eſse actu infinitum. Quapropter motus infinita potentia tranſibit, actu autem finita. Neque.n. ſupra punctū fit motus, ſed ſupra magnitudinem definitam. Cæterum vocauit argumentum Zenonis ſectionem in duas partes, & perſpicua eſt cauſa quia ex eo, quod cū ſumptam magnitudinē in duas partes diuideret, probationem faciebat.

Conſtat autem, & verum non eſſe, ſi id quod eſt vnum ſignificat, & fieri non poteſt vt ſimul ſit contradictio, non fore quicquam non ens. Nihil enim vetat vt id quod non eſt abſolute non ſit non ens, ſed non ens quippiam.

Plato (inquit) nō verum cogitauit, vt ex ſyllogiſmo Parmenidis concluderetur deſtrui abſolute nō ens, & iuxta nullum modum fieri poſse, vt non ens ſit. Nā ex tota deductione ſyllogiſmi ſequitur, vnum eſse ens, nō tamen non ens nequaquam eſse. Nam cum Plato materiam non ens appellet, & illā putet ſeiungi à natura entis, ex rōnib. Parmenidis cōcludi inquit, id nullo pacto eſse, quod eſt expers naturę entis. Hinc Plato induxit ex rōne Parmenidis concludi non ens nequaquā eſse. Inquit ergo Ariſt. hoc non eſse verum, quoniam nihil vetat, vt eodem ſyllogiſmo: qui .ſ. probat vnum ens eſſe etiam non ens ſit, verum hoc non ens, non ens ſimpliciter non dico, quod prorſus diuerſum eſt ab ente, ſed illud q eſt aliquod non ens, quod etiam complectitur ab ente .i. ſolum ſm diuerſitatē eſt non ens. Inquit ergo illud verum non eſse, quod ſi id quod eſt vnum ſignificat, & contradictio ſimul vera eſse non poſsit, ꝓinde dicat non eſt verum, ut ex toto ſyllogiſmo Parmenidis concludatur non ens eſse prorſus nihil. Nam propoſitiones hic ꝓ toto ſyllogiſmo poſuit, ſed deinceps addit. Nihil enim vetat vt id quod non eſt non ſimpliciter non ens eſse, ſed quippiam non ens.

Dicere quoque ſi non quippiam aliud erit præter idipſum, quod eſt, vnum omnia fore abſurdum eſt.

Quod ex ſyllogiſmo Parmenidis non neceſsario habeatur non ens non eſse, his quidem probat. Hanc itaque coniunctionem quoq;, pro hac (.n.) intelligere debemus. Inquit dicere.n. quod niſi fuerit aliud præter ipſum ens, quod prorſus diuerſum eſt à ſubſtantia entis, neceſse eſt, omnia eſse vnum. Plato.n. perinde ac conſequeretur id, coactus eſt, ſupponere ſimpliciter nō ens: ſed vt ſit oſtendat multa entia eſse, abſurdum eſt.

Quis enim aliud eſſe id quod eſt intelliget; quam id quod proprie eſt. Quod ſi ita eſt nihil tamen prohibet id quod eſt, multa eſſe vt diximus.

Ideſt quis cum audierit ab ipſis ens non putabit eos dicere vere ens .i. proprie ens .ſ. ſubſtātiam, quod ſi hoc eſt id q ꝓprie eſt ens, nihil vetat vt idem multa ſit (vt diximus. Nam hoc pacto intelligemus ens eſse vnum genere, non autem vnum numero. Quod ſi ita eſt in

hoc

hoc etiam complectetur non ens aliquod. Nam vnaquęque ſpecies ſub gñe, & vnumquodq; indiuiduum ſub ſpecie, non eſt id qđ prorſus diuerſum eſt ab ente. Igit non vere opinatur ex ſyllogiſmo Parmenidis concludi non ens prorſus dirimendum eſſe. Verum pót hoc etiam peculiare argumẽtum eſſe, quoniam neq; oportet per ſuppoſitionem qua dr̃ eſſe nõ ens refellere Parmenidis rõnem. Nam ſi poteſt intelligi vnum gñe, & non vnum numero, ſuperuacaneum eſt per ſuppoſitionem non entis velle multa entia demonſtrare, cum liceat hoc in loco oſtendere per diuiſionem multa entia eſſe, quippe multa ſint vnum genere, & non vnum numero. Vnde iuxta hanc interpretationem non mutabimus neque transferemus eam coniunctionem(quoq;) in hanc enim, eſt enim ipſa inchoatiua particula.

Perſpicuum eſt igitur impoſsibile eſſe, ut id quod eſt hoc modo vnum ſit. Vt naturales autẽ dicant duo ſunt modi.

Cum refutaſſet opinionẽ Parmenidis, & Meliſsi ſectatorum, quæ dicit ens unum eſſe, cecidit ad confutãdas opiniones naturalium, & inquit, & perſpicuum eſt non poſſe (vt illi aiunt) vnum ens eſſe. Vt autem naturales aiunt vnum ens eſſe ſic ſentiunt nõ eo quod oĩa ſint vnum, ſed quia ſupponunt vnum eſſe oĩum principiũ. Vnũ quidem principium Heraclitus ſtatuit ignẽ eſſe. Anaximenes autem aerem, Thales aquam. Anaximander inter medium aeris, & aquæ. Sed horum naturaliũ ſunt duo modi. Nam quidam eorum ex dẽſitate, & raritate elementi cætera alia generari aiunt, vt Thales, q cum ſupponant aerem elementum, huius raritate dixit fieri ignem, & cum illud ſenſim denſatur, fieri ventum ex eo. Item cum magis ac magis denſaretur fieri aquam, & ſi multo maxime denſaretur omnia terrena fieri autumauit: ij ergo ſic dicebant ex vno generationem fieri, Anaximander autem medium inter ignẽ, & aerem, vel inter aerem, & aquam elementum eſſe cum dixiſſet, ex hoc alia ſeparari aſſeruit, cui profecto cum infinitum ſit ineſſe contrarietates dixit, ex quo cum ſeparetur, reliqua fieri dixit. Hi ergo qui dẽſitatem, & raritatẽ aſſerunt, alia fieri alteratione elementi iuxta ſuã opinionem poſiti aſſerunt, quare his contingit generationem alterationem appellare, ſic ergo aiunt id tale; quod generatur alterari Anaximander autem non alteratione inter medij elementi alia ꝓduci dicit excretione eorum, quæ in eo ſunt. Præterea Ariſt. cum vult apertius oſtendere, quomodo Anaximander ſegregatione vnius fieri alia dixit, cõmemorat ea, quæ ſpectãt ad Anaxagoram, & Empedoclem. Eſt autem Anaxagoræ huiuſmodi opinio, qm̃ ipſe ſtatuit materialia rerum principia ipſa ſimilaria, quæ numero, & contrarietate ſunt infinita. Itẽ dixit oĩa ſimul miſceri priuſquã totum generaretur. Præterea tulit mentem, quam poſuit effectricem cauſam, quodam temporis initio cœpiſſe oĩa abinuicem ſeparare, haud tñ potuiſſe explere perficereq; ſeparationem, ſed diſsimilaria confuſa concretaq; à ſimilaribus ſegregaſſe, quæ tñ ſimilaria ſincere pureq; ſegregare non potuit, aliorum tamen cum illinc principium datum ſit ſeparationis, ſemper hoc facit. Hoc igitur modo omnia fieri ex omnibus cum inuicem cuncta eſſent permixta dixit. Nã in ligno carnes, oſſa, aurum, & ſimpliciter omnia eſſe dixit. Verum ſenſit vnumquodq; appellari traheréq; nomen ab eo, qđ plus in eo abundat, vt ſit in cumulo ſeminum. Nam ſi plus tritici eſt, q̃ aliorum ſeminum, cumulus ille appellabitur triticum, qm̃ plus in eo abundat, hoc modo ẽt vbi plus carnis eſſet, q̃ aliarum rerum carnem appellari dixit, ac vbi plus oſsis oſſa, eodem etiam modo in ligno in auro, & cæteris dicendum eſt. Quemadmodum igitur ſi quis ex toto ſeminũ æterno occulta ordei grana paulatim colligeret adeo, vt aceruũ ordei explicat, is quidem non videretur generaſſe ordeum, ſed ſolum indicaſſe ſeparaſſeq; illa, ita etiam res naturales ſe habere dixit. Nam quando ex carne os generaretur, vel aliquid alterum, non foret hæc mutatio vera generatio, ſed manifeſtatio ac ſegregatio illius, qđ prius erat occultum. Veruntamen in cumulo ſeminum licet aliquã vnam ſpeciẽ puram ſeparare ordeum, ſed in ſimilarib. hoc fieri nequit, quippe nunquam poſſit pure ſecerni caro vel lapis vel aurum, vel aliquid aliud, ſed vbi ſemper in toto, quod ſeiungitur aliquod tale eſt omnia ẽt inſunt; Verum illud appellari, & ab illo nomen trahere quod plus eſt in eo. Hæ igitur paruiſsimę carnis partes coniunctæ ſimul, vel lapilli carnes, vel lapidem, vel aliquid hmõi faciunt. Item compoſitio ſimilarium facit diſsimilaria. Sic ergo Anaxagoras ſenſit de principijs. Empedocles autem quatuor poſuit materiales cauſas, quæ ſunt illa vulgatiſsima elementa. Vnde etiam illa omnium primas radices appellauit. Præterea efficientes cauſas ſtatuit litem, & amicitiam, nõ ſimul ſed ſeorſum, quoniam cum amicitia vinceret ſuperaretq; coniungi congregariq; elementa, & ita fieri mũdum intellectualem dixit, quem ſphærum vocauit: cum vero cõfecto quodam temporis circuitu, lis rurſus ſuperaret, ſphærum illum diſgregari, & fieri denuo, quatuor elementa, & hunc mundum ſenſibilem. Cum igitur vidit omnia alia ex his, quatuor elemẽtis facta, ac ipſa inter ſe mutuo fieri, dixit quidem compoſita ſola elemẽtorum congregatione fieri. Nã ipſi immutabilia eſſe ſtatuit, & cum fieret ex aqua aer, vel ex aere ignis, & ecõtra non trãſmutata aqua, vel aere reliqua fieri dixit, ſed elementa actu inter ſe mutuo ineſſe: cum itaque aer rareficeret, ignẽ, qui in exiſtebat, & continuum locum inuenit ſeparari dixit, rurſus autem cum denſaretur aer, aquea quæ inerant, & in eadem diſſeminata atq; interſperſa ſunt, compreſsione denſitatis contorqueri atq; emitti, quæ extruduntur, ecu aliquid tale patiuntur ẽt accini, qui comprimentibus digitis extruduntur. Nam cum adſint, & inter digitos occultantur, quando dẽſantur, & comprimuntur digiti extruſione iaciuntur, qui ſane tunc non fiunt, ſed ſolum ſeparantur, & apparẽt, quo igitur modo inquit Anaxagoram, & Empedoclẽ dixiſſe ſegregatione fieri generationem. Sic & Anaximander ex elemento infinito, & continente omnia in ſeipſo, quod quidem ipſe ponebat medium inter aerẽ, & ignem, vel inter aerem, & aquam alia fieri immo ſegregari dixit. Nam generationem nihil aliud eſſe, quã ſegregationem, & manifeſtationem rerum dixit. Et ſane conſtat, quod cum Anaximander hæc dicat, ſuas poſitiones ipſum tollere ac deſtruere, qppe Inter mediũ non amplius erit commune principium omnium, ſiquidem illud ipſum non ſubijcitur rebus gignendis. Niſi quis etiam domum dicat omnes, qui intra ſunt ex vno elemento eſſe ipſa domo continente, igitur magis hęc dicens vr̃ incidere in opinionem Anaxagoræ, ſed cum hæc dicit Ariſt. vertitur ad elenchum diſputationemq; Anaxagoræ opinionis, ſed priuſquam aggreditur rõnes, & argumẽta, explicat, vnde motus Anaxagoras ſic opinatus ſit omnia in omnibus ſingulaq; in ſingulis eſſe, & nihil purum ſincerumq; haberi quod eſt. Inquit igitur ipſum ita ſenſiſſe ob duas cauſas. Vna eſt, quia exiſtimauit communem omnium naturalium opinionem veram eſſe. ſ. vt nihil ex nihilo prorſus fiat, ſed oĩa quæ fiunt ex aliquo ente producuntur. Vtebatur igit tali argumento, cuncta quæ fiunt, vel ex non entib. vel ex entibus fiunt. Et ſane conſtat cauſam fuiſſe, erroris ſui, quia circa diuiſionem aliquam partem eius omiſit, quoniã omne, quod fit vel ſimpliciter ex ente, vel ſimpliciter ex non ente, vel partim ex ente partimque ex non ente fit. Tertium igitur membrũ diuiſionis omit-

tens,

tens, quod ſane verum eſt, in hunc errorem incidit. Arguebat igitur, vel ex ſolis entibus fiunt ea, quæ fiūt, vel ex non entibus. non ex entibus inquam fieri nequeunt, ob communem dignitatem, igitur ex entibus fiunt, ſi autem ex entibus, vel ex ijs, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, vel ex ijs, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum. Sed gñari nequeunt ex his, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum, quippe homo generet hominem, & equus equum, ſed homo, equum minime producit: Quod ſi ex his, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei generantur, prorſus oportet cum nouerimus os ex carne generari, quoniam ea, quæ ſunt diſsimilis ſpeciei inter ſe viciſsim generari nequeunt, vt in carne ſit os, quod quidē ex ea generatur, ita etiā de cæteris dicendum eſt, quoniam igitur omnia ex omnib', ſiue prima ſolum, ſiue pluribus intercedentibus generationibus fiunt(. Nam ſanguis ex pane, ex ſanguine caro, deinde ex carne ſæpe os, vel alterum, quid generaſ, qua item putreſcente aqua vel ignis, vel terra, vel vermis producitur) penitus oportet exiſtimare omnia oībus miſceri. Nam cum in communi ſubiecto non collocentur, neq; ſubſiſtant, idcirco omnia ex omnibus fieri acridit. Hæc eſt igitur prima cauſa, quæ coegit Anaxagoram ita ſentire. Secunda autem eſt, quia videbat contraria inuicem fieri, quippe calidum ex frigido, ſiccum ex humido, album ex nigro, & cætera alia fiant, quum ergo contraria nunquam poſsint generare alia contraria, quoniam vnum contrarium alterum potius interimit, & corrumpit, q̄ generat, neceſſe eſt penitus vt in corpore frigido ſint corpuſcula calida, quibus diſcretis calidi, fiat generatio, atq; ita neceſſe eſt contrarietates ſimul in eiſdem eſſe: ſed omnia à ſuperante nomen ducere. nam calidum dr̄, in quo plura calida corpora ſunt: itemq; frigidum, album, & cætera alia, cæterum hæc omnia cum abſoluat obiectiones aggreditur. Vt autem naturales aiunt duo ſunt modi, oportet ſubintelligere, vt naturales dicunt vnum ens eſſe. Nam cōueniunt atq; confirmant vnum ens eſſe. Verum notandum eſt Ariſt. ſeparare Parmenidem & Meliſſum à naturalibus, quippe eos non de rebus naturalibus diſſerere putet. Veruntamen ipſe cōfutauit illorum rōnes tū, qnia nonnulli opinabantur illos de rebus naturalibus, diſſeruiſſe, tum etiā, vt perſonarum authoritatem circa falſas ſententias de rebus arceret atque depelleret.

Quidam enim id quod eſt vnum ſubiectum corpus fecerunt, aut trium vnum aliquid, aut aliud quod igne denſius, aere vero ſubtilius eſt. Cætera vero alia generāt dēſitate & raritate multa faciētes. Hæc autē ſunt contraria.

Inquit quidam naturalium faciētes omne, quod eſt vnum eſſe. i. vnum omnium principium, & illud cū ſubiectum efficiant, quod etiam non incorporeū aliqd ſed corpus actu dicunt eſſe, & corpus vel vnum aliqd trium elementorum videlicet ignis, aeris, vel aquæ, aut aliquid aliud præter ipſa, inter medium tamen ipſorū, vt ſtatuit Anaximāder cætera alia corpora gigni ex ipſius elementi raritate, & denſitate aiunt. Sed inquiens cum quidam. n. naturalium vnum ens eſſe corpus ſubiectum dederint, ex denſitate, & raritate alia produci inquiunt, non ſtatim ſubiunxit redditionem, ſed paulo poſt adducet, vbi inquit. Quidam autem ex ipſo vno innexas inſertasq; cōtrarietates excerni dicunt vt Anaximander. Hic autem cum dicit, quidam. n. id quod eſt vnum eſſe facientes, non vr̄ proprie vſus fuiſſe redditione. Nam cum inquit. Quidam. n. id quod eſt vnum eſſe facientes poſtea affert redditionem cum dicit. Quidā autem ex vno innexas inſertasq; contrarietates, & cætera. Conſequens autem erat redditionem volenti afferre hunc in modum dicere. Quidam autem multa faciētes, operæ pretium igitur eſt parum ponderare verba, vt conſequentem aſsignationem ſciamus, hoc igit̄ modo textus connectendus copulandusq; eſt. Vt autē naturales dicunt duo ſunt modi. Quidam. n. id quod eſt vnum eſſe corpus ſubiectum fecerunt, & cætera, alia gigni inquiunt, ſed quidam hæc generari raritate, & denſitate ſentiunt. Quidam vero ex vno inſertas contrarietates ſequeſtrari aiunt. Verum cum hoc ait. Vt naturales dicunt, non omnes naturales ſummatim vr̄ Ariſto. complectitur. Nam perſpicuum eſt, quoſdam naturales ſuppoſuiſſe vnam eſſe ſubiectam materiā, & ad hoc induxit oppoſitam aſsignationem dicēs, quod alij vnā alij vero plures materias dederunt, & hæc ſunt contrariæ aſsignationes. Cum aſſerit itaque eos ſuppoſuiſſe vnam materiam eſſe ſubiectam ac dixiſſe alia generari ex raritate, & denſitate, de induſtria inſinuat atq; ſignificat denſitatem, & raritatē contraria eſſe, quippe hoc ipſi pro ſua firmanda opinione non parum conducat, & conferat. Nam ipſe etiā debet deinceps aſſerere principia eſſe contraria cum ipſa materia. Idcirco innuit ac indicat quod naturales, qui ante eum extitere, & ſi nō diligenter exacteq; dixerunt attamen contraria rerum principia imaginati ſunt. Nam ſi autumāt alia gigni ex ſubiecto, quod ipſi aſtruunt raritate denſitateque, adhibita, denſitas autem, & raritas contraria ſunt ergo ex contrarijs generationem eſſe affirmant.

Et vniuerſaliter exceſſus atque defectus, quemadmodum magnum et paruum Plato dicit.

Qm̄ dixit naturales accepiſſe principia contraria tāquam materiam informantia. hoc in loco ad exceſſum & defectum tanquam ad vtiorem contrarietatem continentem in ſeipſa omnes cōtrarietates redigit omnia contraria. Et eſt tota ſn̄ia talis. Vnum facientes corpus ſubiectum raritate, & denſitate alia gñari aiunt, & hæc contraria ſunt, quare naturales ſtatuunt principia ſpecifica rerum contraria eſſe. Et vt complectamur ſummatim ſm̄ quam contrarietatem cuncti fatebantur haberi generationem rerum ex materia, quam ipſi ſtatuerunt, dicimus illam eſſe exceſſum, & defectum. Hæc. n. communior eſt cunctis contrarijs oppoſitio, atq; in ſe ipſa alias oppoſitiones continet. Huiuſmodi etiā ſunt principia; quæ Plato appellabat magnum, & paruum, quorum id quod eſt exceſſus magnum appellabat, qd̄ vero defectus paruū, & ſi ipſe atq; alij varia ſenſerint, circa illud vnum, & cōtraria, vt deinceps dicit. Verum exceſſum, & defectum vocat cōtraria vel quatenus cōtrariorum vnum melius eſt, & alterum peius. Nam ipſe in ſequentibus aſſerit contrarium deterius aſsimilari priuationi, & melius ipſi formæ. Et hic igitur peius velut nigrum defectus erit, album autem erit exceſſus, vel ergo hoc modo vt diximus, vel vt dicamus contrariorum æque potentium fluētiumq; ſubiectum, quod maiori mole conſtat exceſſum eſse, quod vero minori defectum, verbi gratia ſi acceperimus aerem, & terrā, quorum aer tātum interualli abſoluat, cum ſurſum petit, quantum terra pertranſijt cum deorſum deſcēdit, & vt breuiter dicā percipiamus æqualiter contrarios motus, quibus contraria mobilia cientur, quorum aer cum ſit in maiori ſubiecto ob molem magnitudinemque exceſsus erit, terra autem cū in minori ambitu magnitudinis exiſtat defectus appellabitur, idcirco corp' graue denſum cum tranſmutatur in leue maiorē prorſus magnitudinis ambitum ſubit atq; accipit, ſed cum leue tranſmutatur, in graue minorem magnitudinem ſuſcipit. Si ergo ſm̄ ſuos fluxus, æque poterunt fluere neceſſe eſt, vt leue maiorem molem obtineat. Hoc idē autem quiſpiam dicere poſset de albo, & nigro cæteriſque contrarijs. Nam cum ex nigro album fit, forte, & rarius generabitur ſm̄ ſubiectum. Verum cum albū diſgregatiuum viſus ſit, & nigrum congregatiuū erit, album exceſſus tanq̄ cauſa eiuſdem, nigrum vero defectus,

Vide optimū ſenſum dicti antiquorum.

ctus, quatenus congregatiuū eſt, & de reliquis contrarijs dicendum eſt ſimiliter, & forte non de oībus ſimpliciter contrarijs rationem aſſerre oportet, ſed de his, q̄ ſunt quidem generationis, & corruptionis cauſa.

Verum hic quidem hoc facit materiam, ipſum autem vnum formam. Illi vero vnum quidem ipſum inquam ſubiectū materiā, contraria vero differentias atq; formas.

Similiter, quidem Plato, & quicunq; unum eſſe elementum aſſerunt, ac ex eodem adhibita raritate, & dēſitate alia gigni affirmant tria, ſtatuunt principia. i. cōtraria, & vnum, vt etiam ipſe Ariſt. deinceps ponit, Veruntamen Plato ſecus infert q̄ alij circa horum principiorum modos. Nam alij aiunt materiam, & ſubiectū vnum eſſe: contraria vero, quæ ſubiectum informat inter ſe differre. Nam quum ſubiectum aliquando denſitatem, & aliqn̄ raritatē obtinet, ſic ex eo alia corpora generari autumant. Plato autem econtra ſentit, quippe qui contraria videlicet magnum, & paruum materiam eſſe ſtatuat, & vnum formam efficiat, quę de materia educitur, & conſtituit corpora. Verum non ignoras Platonem Pitagoreum fuiſſe, qui aliquando (vt ferme omnia Pitagorei narrare ſolent) ſymbolice loquit̄, quādoquidem, & illi dualitatem indefinitam materiā vocent. Nam id ꝙ definit terminatq; ac vnitatem cuique præbet forma eſt, materia autem indefinita eſt, & cā vt formæ diſſcindātur. Nam cum ipſa recipit ea, q̄ ſuapte natura indiuiſibilia ſunt diſſcindit. Etenim rōne hominis, quæ impartibilis, ac indiuiſibilis ſuapte natura eſt, recepta in materia diſſcinditur in diuerſas differentesq; partes. Porrò forſitan ſeminis genitalis pars, q̄ manet, totum hoīem gignit, qm̄ ſane ſine diuiſiōe vniuerſo ſpermati, & cuiuis parti eius inſunt rōnes aīalis. Quocirca per dualitatem materiam inſinuauit. Itē quia materia ante alias, qualitates quātitatem prius recipit. (Nam primo quantitate formatur, & fit triſariā dimēſa) idcirco dualitatem magnum, & paruum appellauit, quapropter materia cum prorſus indefinita ſit, & nullum terminum proprium obtineat ea de cā ipſam dualitatem appellauit. Nam poſt vnitatem id ꝙ primo recipit diuiſionē ac partitur ipſa dualitas eſt, deinde quia recipit materia primo q̄titatem, & in diſſolutione cōpoſiti hæc eſt extrema forma materiæ ob id eā vocauit ēt magnum, & paruum. Nam hæc quantitatis inſunt.

Vide quō ſententiam Pla. ad veritatem deducit. Vide cur Plato vocauit materiā dualitatem, & magnum ac paruum.

Quidam autem ex vno innexas contrarietates excerni dicunt, vt Anaximander.

Hæc copulantur antedictis hiſce videlicet. Quidam .n. id quod eſt vnum ſubiectū corpus facientes, alia generari dicūt dēſitate, & raritate. Deinde hæc eſt redditio, & inq̄t. Quidā aūt ex vno innexas cōtrarietates excerni aiunt, vt fuit Anaximāder. Nā in illo intermedio, ꝙ qdē erat elemētū apud ipſū, poſuit actu cōtraria eē.

Et quicunque vnum, & plura principia inquiunt eſſe, vt Empedocles, & Anaxagoras. Ex ipſa nanque miſcela cætera ſegregant: differunt tamen inter ſe. Alter enim periodum horum, alter ſemel ſegregationis initium facit. Item alter quidem infinita ea, quæ ſunt ſimilarium partium, & contraria: alter ea quæ vocantur elementa tantum modo ſumit.

Cum dixerit Anaximandrum ex vno dixiſſe ſegregari contrarietates, vt apertius exhibeat nobis quomodo ille dixerit contraria ex vno ſeparari, idcirco in exēplo commemorat Empedoclis & Anaxagoræ opinionem, & quonā modo hi dicebant elemēta inuicem ſecerni. Nam ex ea congerie alia ſequeſtrari, aiunt, Anaxagoras autem cum iam ſimilaria ſimul commixta eſſent, mentem ex illa miſcela eas ſeparare cæpiſſe, & nūc ſemper ſecernere ab inuicem dixit. Nam vnumquodq; mixtum aliquod eſſe ex multis ſimilaribus dixit. qui ēt Empedocles, & ipſe à prīcipio ex ſphæro ſegregari elementa dixit, & aliqn̄ inter ſe cōmiſceri aſſenſit & nūc, inquit, commixta inter ſe ſunt quatuor elementa. Verum non omnia vt Anaxagoras dixit. Deinde tulit ſm̄ ſeparationem à ſeſe mutuo, & viciſſim fieri eo modo, quo diximus. Diſcrepant autem inter ſe Empedocles, & Anaxagoras, quoniam Anaxagoras inquit ſemel mētem cepiſſe ex prima miſcela cuncta ſeparare, & ſemꝑ idem efficere, neq; amplius in vnum, ita redigi omnia poſſe affirmat, vt vna rurſus miſcela fiat. Atqui Empedocles ſæpe numero ait hæc inuicem coniungi ac ſeparari. Nam elementa ex ſphæro interdum ſeiungi excerniq;, inquit, interdum autem ipſa in vnum denuo coniungi coireq; contendit, & hoc circuitu, quodam retro viciſſim commeare, aſſerit. Hæc igitur eſt, prima dr̄ia inter Empedoclem, & Anaxagoram. Altera autem eſt, qm̄ Anaxagoras elemēta. i. ſimilaria infinita eſſe dixit, ſed Empedocles ſtatuit finita eſſe. ignem, aerē, aquā, & terrā. Et dixit, q̄ appellantur, elementa, qm̄ non ſunt proprie elementa. Neque .n. ſunt ſimplicia, ſed compoſita. Proprie autem elementa ſunt materia, & forma.

Vide in prologo Simpli. quoque primo Cœli & 4. Phyſic. & fere vtrobiq; tenet elemēta non eſſe ſimplicia.

Videtur autem Anaxagoras ſic infinita putaſſe, quia ſibi perſuadebat communem illam opinionem naturaliū veram eſſe, nihil unquam fieri ex eo quod non eſt.

Hic ponere vult, qua intelligentia impulſus Anaxagoras ſuppoſuerit infinita eſſe ſimilaria, & cunctis cuncta miſceri. Et inquit, qm̄ cenſuit communem illā opinionem naturalium veram eſſe, nihil inquā fieri ex eo, quod prorſus non eſt, quare oportet id quod fit prius, extitiſſe, quod ſi hoc concedatur, gn̄atio erit excretio. Ob id itaq; ſtatuit, omnia oībus miſceri, quia vidit oīa ex oībus fieri, ſed quia opinat' eſt ſempiternā eſſe gn̄ationem & non deficere, infinita poſuit in vnoquoq; ſimilaria vt non deficiat gn̄atio, quæ dictū eſt excretio.

Quapropter hoc modo dicunt omnia erant ſimul, & generationem alterationem inquiunt eſſe. Quidam vero congregationem, & ſegregationem.

Inquit quoniam naturales opinātur nihil fieri ex eo quod prorſus non eſt, aiunt, ꝙ oīa ſimul erant. Simul autem oīa fuiſſe præſertim Anaxagoras dixit, deinde Anaximander, qui in illo intermedio elemēto omnia ineſſe, fieriq; alia ex eodem non tranſmutato adhibita excretione, vt ex illo cætera excernantur dixit. Empe. autem mutuo inuicemq; inter ſe elementa ineſſe ac in vnum commiſceri, & redigi aſſenſit, quæ tū principia, tum etiā radices omnium rerum appellauit, præterea dixit cū ex aqua produceretur aliquid aliorum ipſam, non tranſmutari in illud, ꝙ producitur, ſed cum inſit ex eadem excerni, idem de cæteris dicendum eſſe exiſtimauit. Item in ſphæro autumant non modo cuncta elementa ineſſe, quæ etiam nunc mutuo in vnum redigūtur, ſed etiā compoſitorum ſpecies. Verum lite dominante ac ſuperante ſeiunguntur ex ſphæro elementa, & compoſitorum ſpecies. Vnde quidam aiunt generationem eſſe alterationem: vt quicunq; aquam vel aerē principia ſtatuunt, alia ex raritate, & dēſitate fieri ſentiunt, quidam vero congregationem, & ſegregationē autumant, vt Democ. & Emp. Equidem Emp. ſeparationi elementorum alludit. Democritus autem atomorum congreſſu ac congerie alia generari inquit, & ſeparatione interire, & corrūpi. Sed ipſe Anaxa. aſſeruit, ſeparari auelliq; ſimilaria, & hanc ſeparationem vocauit generationem, atq; coniungi plura ſimilaria ad generationem compoſiti, quæ rurſus ab inuicem ſeparātur in corruptione. Verū omnibus cōior alteratio conuenit. Etenim ſeparata vel coniuncta, & diſiuncta aliq̄ alterationem ſubeunt, & ſuſtinent, alia quidem ſecundum poſitionem, alia vero ſecundum apparentiam.

Inſuper ex eo, quia contraria ex ſeſe mutuo fiunt: inerant ergo. Nam ſi omne quod fit, neceſſe eſt aut ex entib.

aut

aut ex non entibus fieri, & ex non entibus nihil fieri poteſt. De hac enim opinione omnes naturales conſentiunt, reliquum accidere iam neceſſario putauerunt, ex entibus quidem, atque ex hiſce quæ inſunt fieri, ex inſenſibilibus, vero nobis ob paruitatem magnitudinis. Quapropter inquiunt quodcunque in quolibet mixtum eſſe, quia quodlibet ex quouis oriri videbant. Videri vero diuerſa inter ſe ac appellari ex eo, quod maxime excedebat per multitudinem infinitorum in mixtione. Nam totum album, aut nigrum, aut dulce, aut carnem, aut os ſincere quicquam nõ eſſe, ſed cuius plurimum vnumquodque habet, id ipſius eſſe rei naturam videri dicebant.

Qm̃ & hinc ſuſpicatur Anaxagoras ſingula in ſingulis eſſe, propterea quod nihil fieri ex nihilo, & ex contrarijs fieri ea, quæ fiunt videbat. Verum cum contrariorum vnum alterum potius interimat, & corrũpat, quam generet, hinc igitur concluſit ac deduxit omnia mutuo miſceri, ac minime apparere ob exiguam magnitudinem. Verum vnumquodque nominabat ex eo, quod plus abundabat miſcela, vt videri licet in cumulo omnium ſeminum. Nam ipſum appellatur triticũ, vel caro, vel aqua, ſi tritici ſpecies magis abundauerit, vel plus carnis, vel aliorum habuerit. Sed cur Anaxagoras, errauerit in cauſa eſt, quia aſſeuerabat omnino oportere vel ex nihilo prorſus aliqua fieri, vel ex non ente. Nam fiunt ex non ente, ſed non ſimpliciter ex non ente, ſed ex aliquo non ente, quod quidem ei Ariſtu. deinceps obijciet ac perſoluet difficultatem.

Triplex infinitum.

Si ergo infinitum qua infinitum ignotum eſt. Et infinitum multitudine, aut magnitudine eſt, quantum quodam ignotum erit. Infinitum autem forma quale quedam ignotum. Cum igitur principia rerum tam multitudine, quàm ſpecie ſint infinita, fieri profecto nequit, vt ea quæ ex hiſce conſtant ſciantur. Nam ſic ſcire compoſitum putamus, cum ex quibus & quot ipſum conſtat cognoſcimus.

Cum poſuerit opinionem Anaxagoræ, ac dixerit, qua intelligentia in hanc poſitionem deuenerit, quoniam ex non ente nihil fieri putat, & quia videbat, mutuo atque inter ſe fieri contraria, nunc ſe conuertit ad refellendum illius opinionem, & affert in medio multa argumenta, quæ confutant opinionem antedictã, quorum quidem primum probabile eſt, & nõ ex natura rerum, ſed tanquam ad Anaxagoram, & ſimpliciter perſonam ſcientis. Demonſtrat. n. hac poſitione de medio tolli omnem ſcientiam. Eſt autẽ huiuſmodi argumẽtum, ſi principia rerum ſunt ſimilaria, & ſimilaria ſunt infinita, ac infinitum ſuapte natura ignotum eſt, igiť principia rerum ignota erunt, ſed quorum principia ignorantur, ipſa quoq; non percipiuntur, ergo res naturales ignorãtur, quare aboleretur rerum ſcia, immo ipſa plane rerum cognitio, ſiquidem ſcientia eſt, quædam cognitio, quoniam cognitio cõmunior amplior que eſt ipſa ſcientia. Nam ſcientiæ definire res, & comprehendere eas ratione ac demonſtrarẽ innatum inditumq; eſt, ſed indefinitum rõne definiri complectique non poteſt, alioquin mox ipſum infinitum finitum eſſe diceremus. Si ergo infinitum eſt, quatenus extra id qď capitur, continuo aliquid eſt capiundum, profecto deſtruemus altiſſimas ſciẽtias ac clariſsimas, aſtronumiã .ſ. & geometriam: ſed conſtat Anaxagoram ipſum exiſtimaſſe, ſe ita ſcientia præditum eorum, quæ ſunt, quã nos docuit, quare non ſunt infinita rerum principia, ſi quidem Anaxagoras vir peritus eſt, & ſcitu autem infinita ſunt, ipſe ergo ignarus eſt, quod ſi rerũ neſcius, ipſi de rebus temere diſſerenti, quas ignorat nullam adhibebimus fidem. Hoc igitur eſt primum argumẽtum probabile eſt, & non à re ductum. Secundum argumẽtum cum ſit, & ex natura rerum, prius aſſumit hanc dignitatem, omnibus formis inſitum eſſe in quodã quanto definito ſubſtarẽ, præterea neq; natura cuipiam augeri ad quamuis magnitudinẽ neque diminui ad quacunq; paruitatem datum eſſe, ſed quidã terminus magnitudinis, & paruitatis figitur extra quem forma conſtare non poteſt. Sed primo diſſeramus de perfectioribus formis. Nam hiſce tanquam clarioribus apertioribusq; rõ manifeſtior fiet, forma itaq; hominis poteſt in magnitudine vnius cubiti conſiſtere ac quatuor, & quinq; attamẽ ipſe augeri in infinitum non poteſt, qppe homo centum cubitorum altitudine augeri, atque mundo æqualis fieri nequeat. Non. n. hominem animi cogitatione concipimus, ſed eum qui exiſtit. Hunc igitur perſpicuum eſt non poſſe ad aliquam maiorẽ, quantitatem augeri, q̃ ſibi congruat, neq; excedere molem vniuerſi, ſed quadam magnitudine determinaſ, quam excedere non poteſt. Nam formæ cum in aliquo maiore ſubiecto extenduntur maiores euadunt, quẽadmodum igitur fieri non poteſt, vt ſecundũm quamcunque auctionem ſpecies, & formæ coaleſcant magnitudine, ita dicendum eſt nullam ſpeciem ita minui magnitudine, vt eſſe nequeat. Nam ſit pigmeus homo, non tamen digitalis, vel æqualis acino, quippe paruiſsima magnitudo haud queat hanc formam ſuſcipere. Vt itaq; faber lignarius, in ligno cubitali nauigij formam conderet, hanc tamẽ in ligno digitali efficere non poſſet, itẽ figulus formam amphoræ in argilla æquali acino, non ſtrueret. quemadmodum itaque opus eſt horum magnitudinem ac paruitatem alicuius definitæ quantitatis eſſe, vt formæ inſint, ſic etiam de ſimilaribus dicendum eſt, ſiquidem ipſa etiam quædam formæ ſint, quare, carnis videlicet oſſis, & aquæ forma neq; in quauis magnitudine conſiſtit, qm̃ neque inæquali, neq; in maiore vniuerſi mole conſiſtere poteſt, quãdo quidem nihil tale ſubſiſteret. At modo ſermo ſit de his, quæ ſubſiſtunt. Item neque in quauis paruitate forma cõſiſtit, ſed quædam eſt magnitudo, qua minore conſtare forma carnis non poteſt. Eſt igitur quædam caro impartibilis, & minima, ſic etiam alia ſimilaria ſe habẽt. Verũ ꝙ ita ſit ex hoc cognoſces. Omnia nanq; corpora compoſita non ex materia vtcũq; temperata fiunt, ſed vnaquæq; forma eget materia taliter temperata, vt cum illa ita apta ad recipiendum eam fuerit, ex eadem educi ac illi aduenire queat. Non. n. elementis vtcunq; commixtis aduenit eis forma carnis vel oſsis, ſed forma carnis eget tali mixtione ſubiecta, alterius, forma oſsis, & alia alterius. Si ergo hoc ita ſe habet, ſubijcitur autem formis corporum compoſitorum non ſolum qualitas, quædam. ſ. talis elementorum cõplexio vel mixtio, ſed etiam q̃titas eſt, quẽadmodum qualitas conſentaneũ, qualitas non quæuis poſsit ſubijci formis, ita neq; quæuis quantitas, quæ. n. eſſet maior rõ cum ſubiecta, qualitatis, & quantitatis æqualiter ſe habeant vt non quæuis, qualitas complectatur, ſed quædam determinata, & quantitas quæuis. quare definita, & certa erit quantitas quæ ſubijcitur formis, quare quædam caro minima eſt, & minima aqua, quarum magnitudine alia minore hæ formæ non cõſtarent atq; exiſterent, quod ẽt merito aſtruitur. Nam ſi caro, quæ generatur, patitur aliquid ab efficiente, conſentaneum eſt, quod quemadmodum diuidenda magnitudo non in quamlibet partem diuideretur, ſed fugeret diuidi in minima, quamuis potentia diuiſibilis ſit, ita etiam illud, ꝙ in qualitatem paſſurum eſt, non debet pati quãtumlibet exiſtit, ſed fugere ob paruitatẽ ita affici. At vero id quod non patitur non recipit formam efficienti. Sed circa hæc nonnulli mathematici dubitant. Nam inquiunt ſi daretur recta linea, quæ in duas partes ſecetur, quoniã omnis magnitudo põt diuidi in infinitum, caro etiã quam dicitis eſſe minimã diuidi poterit in duas partes, ergo

Primum argumentum.

2. argumentũ

Vide Ariſto. aut Nicolaũ Peripateticũ in lib. de Mũdo q̃ illis aloy dis .i. gigantibus qui altitudinẽ cor. ex excedere ſua magnitudine credebant. Vide inſulã Homeri. 11. lib. Olyſſeæ & alibi & Virgiliũ in ſexto.

portiones

portionis diuiſæ vel ſunt carunculæ, vel non, ſi aũt carũculæ, erit igitur accipere data carne minores, & illa nõ erat minima. Si ergo illæ portiones diuiſæ non ſunt carunculæ, quomodo rurſus in vnum conſtitutæ carnem efficere poterũt. Et ſi caro ſimilare quoddam ſit, patet φ ipſius partes ẽt carnes ſint, ergo poterimus tota carne quã diuidẽdã ſumpſimus, minorẽ accipere, qm̃ tota caro ſimilaris eſt. Verum ad hæc dicimus nõ poſſe carnẽ ſumere, vt quædã ſpecies eſt, atq; vt magnitudo. Caro itaq; vt magnitudo eſt, in infinitũ diuidi põt, idcirco minimam magnitudinem accipere non licet, caro tñ vt ſpecies eſt non poterit amplius partiri in infinitũ, ſed prorſus deſinet in minimam carnem q̃ ſi diuiſerimus, mox ſimul cum diuiſione carnis formã ipſam corrumpimus. Nam vt licet accipere hominem vel hominem atq; vt magnitudinẽ, & vt magnitudo diuidi poteſt infinitum ac ſp in magnitudines eiuſdem ſpeciei, erit ipſa diuiſio, ſi vero diuiſerimus ipſum vt hominẽ, in caput & pedes ſimul cum diuiſione corrumpet, & forma hominis quæ neq; in toto eſt, qm̃ totũ non eſt, neq; in aliqua parte, qm̃ homo indiuiſibilis eſt, ſic etiã dico ſi diuiſeris minimam carnem. ſtatim ipſa diuiſione totum corrũpes, quippe quæ indiuiſibilis ſit, & eius partes diuiſę magnitudines ſunt, ſed non carnes, quemadmodum igitur in homine cuius partes ſi millies coniunxeris in vnum amplius hominem efficere nõ potes, quippe qui non ſolum egeat partium cõpoſitione, ſed etiam natura quæ conſtituit, & formas introducit, idẽ etiam ſentio de ſimilaribus, qm̃ & ſi millies coniunxeris partes carnis diuiſæ non poteris amplius carnem efficere, ſi natura non aderit ac opem tulerit. Nam vt ex omnibus lignis cumulatis ex quibus ſtruitur nauis, ipſa non fieret, ac ex coaceruatis lignis lapidibusq; quibus domus conſtare ſolet, ipſa non ſtrueretur, niſi ars præſit atq; conſtituat, ita & ſi partes carnis coniunxeris caro fieri non poterit, niſi opem ferat ipſa natura in componẽdis carnib. Caro itaq; ſimilaris & minima cum in quantocunq; ſeruat ſuam totalitatem, tunc etiam ſeruat carnis formam. Vnde partes, quæ diuidendæ ſunt, tunc potentia ſunt carnes, quando iam totum eſt, ſed cũ diuiſæ fuerint, non amplius carnes ſunt, quapropter oſtenditur hiſce minimam carnem eſſe, & hoc conſequenter conuenit rerum proceſſui. Nam quędam ſunt rerum generaliſſima & communiſſima quæq; in omnibus ſunt ac diffunduntur, vt ens, & vnum, quippe nihil ſit quod ente & vno non participet. Quædam vero indiuidua quæ ſpecies appellantur, quæ inſunt in prædicamentis, qm̃ maxime particularia vt in ſpeciebus ſunt, quæ præterea de nullo prædicantur, ſed homo de ſolis hominibus, & equus de equis duntaxat, neque de quibus prædicatᷓ in his contingit eſſe, quippe mortuus homo non ſit homo, neq; hominis pars ſit hõ. Caro autem & os & cætera ſimilaria medium ordinem retinent, equidem in paucioribus ſunt, quam ens & vnum, & magis in pluribus, quam ſpecies indiuiſibiles. Nam caro & os de equo, & de aliis animalibus prædicantᷓ atque de partibus, attamẽ de minima carnis parte vel oſſis, quando ipſa diuideretur, tunc caro vel os de illis nõ prædicaretur, tamen ens, & vnum nihil minus prædicarentᷓ de illis partibus diuiſis. Nam & ſi partes minimę carnis non ſint carnes, attamen entia ſunt, quippe quæ magnitudines atq; corpora. Hactenus itaq; de prima dignitate. Secundam autem accipit, quod omne corpꝰ finitum menſuratur corpore finito ac maius à minore, vt corpus centum cubitorum metimur cubitis decies decem, & centies cubito ac digitali menſura, & vt ſummatim dicamus quocunq; corpore minore maius metitur. Quib. aſſumptis oſtendit fieri non poſſe, vt oĩa in oibus vel ſingula in ſingulis ſint, neq; fieri ſeparatione in infinitum. Et primum argumentum à cã & re ipſa, licet ſm ſit à principio, hoc eſt. Inqt ergo ſi ex aqua hac ſimilari educatᷓ caro ſimilaris, & continuo alia atq; alia, qm̃ caro in aqua finita magnitudine eſt, ſiquidem etiam ſimilaris aqua magnitudine finita ſit, ſed oẽ finitũ demptis ſp finitis quibuſdam cõſumitᷓ, igitᷓ prorſus neceſſe eſt ex ea carne quæ in aqua erat ſublatis ſp carũculis, vt aliqñ ipſa cõſumatᷓ. Non. n. quia magnitudines diuiſibiles ſunt in infinitum ſp diuidẽda erit caro, q̃ in aqua eſt in minores partes, quin diuiſa aliquãdo ĩ duas portiones non intereat. Nam & ſi continuo in duas partes diuideretᷓ, tñ ad minimã carnis magnitudinem veniet. Nam demõſtrauimus minimã q̃dã carnem eſſe, ſi ergo caro diuidenda quæ in aqua eſt, peruenerit ad minimam carnis magnitudinẽ, perſpicuũ eſt, vt ſi illa minima auferatᷓ, non poſſe amplius excerni carnem ex illa aqua, quod ſi hoc conceditur, neq; amplius oĩa in oĩb. erunt, neq; in ĩfinitũ dabitᷓ rerũ excretio. Et nihil apud me itereſt ſi carnes ſup excernuntᷓ puræ nõ exibũt, ſed mixtæ cũ alijs ſimilarib. Nã & ſi nõ exeunt puræ ſinceræq;, qm̃ ſuppõnũt in infinitum fieri excretionẽ, neceſſe eſt tñ ſi carunculæ q̃ ſp excernuntᷓ, minimæ ſunt, totã carnẽ q̃ in aqua eſt aliqñ cõſumi, iuxta ſcd̃am dignitatẽ in qua fertᷓ finitũ à finito metiri. Vnde ſi hoc aſſeritᷓ excretio dubio ꝓcul nõ durabit in infinitũ. De duob. igitᷓ neceſſe eſt alterũ eſſe vel tãdẽ excretionẽ conſumptũ iri, vt rõ demõſtrat, vel ſi in infinitũ excernuntᷓ carunculæ qm̃ certa definitaq; eſt carnis magnitudo, neceſſe eſt æqualiter infinita eſſe ĩ magnitudine finita, qd̃ quidẽ fieri nequit, qm̃ hoc eſſet ꝑinde ac ſi diceremus finito infinitũ cõtinẽri. Nã qd̃ cõſtat infinitis infinitũ eſt. Tertiũ argm̃ adducit: Si caro ad maximum & minimum terminatᷓ aliquid aliud carnis à minima excerni nõ poterit. quippe oẽ corpus finitũ quodã ſublato minus reddatᷓ, ſiquidẽ oẽ finitũ à minore finito metitᷓ, quare ſi ex minima carne ſeparabitᷓ, aliquid ꝑfecto erit minus minima, qd̃ ſane ĩpoſſ. eſt, itaq; nõ erũt ſingula in ſingulis. Quartũ argm̃ affert inquiẽs, ſi ſingula in ſingulis ſunt, & in infinitũ durat excretio igitᷓ in vnaquaque parte ſimilari erunt infinitæ carnes oſſaq;, ac demũ oĩa ſimpľr, & ecõtra in vnaquaq; parte carnis ſimilaris, vel ſanguinis, vel cuiuſuis alterius erunt infinita, in quibus ꝑterea erũt alia infinita, quare ĩ vnoquoq; ſimilari erit infinities infinitũ, quo ſane quid magis ꝑ ridiculũ eſſe põt, vt in minima carnis parte corpa magnitudine, & multitudine ĩfinities infinita ſint, multitudine inq̃, qm̃ cũ attigua ſint, ſolũ à ſeſe mutuo ſeparantᷓ, magnitudine vero, qm̃ qd̃ ex infinitis cõſtat infinitũ eſt, quare nõ ſolũ vnaquæq; pars ſimilaris cõtinebit ĩfinities infinita, ſed ẽt loci ĩfinities infiniti erũt. Nã ea ſunt diuiſa q̃cunque ſimul nõ ſunt, ſed diſtigui ꝓperarũt q̃ ꝑterea infinita ſunt, quare loci qui cõtinebunt ea ĩfiniti erũt, ac interſtitia, quib. intercipiuntᷓ, ſi igitᷓ infinities infinitũ dabimꝰ, qd̃ ſane ridiculũ eſt. Quintũ argm̃ eſt, φ mẽs illa q̃ poſuit Anax. demẽs ſtolidaq; eſſet. Nã ſi vult oĩa ſm q̃titatẽ, & qualitatẽ ſeparari, vt neq; differãt inter ſe ſimilaria vt caro, os, & reliqua, neq; eadẽ ſint ſpẽ, & numero, differãt veluti partes carnis ſimilares, & hoc fieri nõ põt, ꝑpea, φ in infinitũ magnitudo diuidi põt, atq; impoſſ. eſt hęc ſimilaria pura ſinceraq; interdũ ſeiũgi, ſtolida itaq; mẽs ipſa erit, qm̃ nititᷓ ea facere, q̃ fieri nequeũt. Verũ illud qd̃ aſſeritᷓ ab Anaxagora. ſ. nunq̃ res ſeparari recte aſſeritur, licet non ſcite. Nã in entib. ſunt etiam accidentia & habitus, quæ à ſuis ſubiectis nunq̃ auelli ſeiungique poſſunt, ſi ergo mens vult cuncta ſegregare, certe ẽt accidẽtia & habitus, q̃ profecto ſeiungi non poſſunt, igitur mens ſtolida & inſana periclitatᷓ, ea facere quę fieri prorſus nequeunt. Itẽ Anaxagoras fallitur cum aſſerat oĩa quæ ſiunt ex iis quæ ſunt eiuſdem

Similaria medium modum prædicãdi habent inter generaliſſima et ſpẽs ſpecialiſſimas. Ecce partes propter totalita.

Secundum argumẽtũ. pr à cipio ſed primum et re.

3. argumẽtũ.

4. argumẽtũ.

1. argumẽtũ.

dem ſpeciei produci. Nam inquit quædam fieri ex his, quæ ſunt eiuſdẽ ſpeciei, quoniam lutum fit ex luto eiuſdem ſpeciei maius.ſ. ex minori, ꝙ etiam fit ex aqua & terra quæ ſunt diuerſarum ſpecierum. Item domus fit ex lateribus, & lignis, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum, quare praue aſſerit quæ fiunt prorſus fieri ex his, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei: quandoquidem non contrarium nõ modo in artibus ſed etiam in naturalibus perſpiciamus. Nam ex lignis producitur ignis, & ex aqua, aer, atque ex putreſcentibus corporibus non ſolum animatis, ſed in animatis diuerſa animalia fiunt quibus dictis ab Ariſto: ipſe fatetur longe melius eſſe cum eadem ex infinitis proficiſci poſſunt & ex finitis vt ex finitis fiant res, quam ex infinitis, ſiquidem infinitum ignotum ſit, quare quantum attinet ad hoc, rectius ac longe melius ſenſit Empedocles, quã Anaxagoras, quoniam ille ſuppoſuit finita eſſe principia. Si ergo infinitum qua infinitum ignotum eſt. Hic primum argumentum probabile. Infinitum nanque eſt vel quantitate, vel qualitate. Vnde ſi infinitum ſecundũ qualitatẽ eſt, prorſus oportet, vt ſit infinitum ſm quantitatem. Nã ſi ſpecies ſunt infinitæ, neceſſe eſt etiam ſubiecta earum infinita eſſe, verum ſi numero erit quippiam infinitum nõ amplius ſequiť, vt infinitum ſpecie ſit. Nam fieri poteſt, vt ſupponamus infinita numero eſſe, quæ tamen ſunt eiuſdẽ ſpeciei. quẽadmodũ igitur infinitum erit, ita erit ignotum, ſi ergo aſſerebant numero infinita eſſe principia, ſpecie autem finita ex quibus profecto res conſtarent cognoſcere poterant, ſed ex quot conſtarent, minime. Et qm̃ principia q̃titate, & qualitate infinita eſſe Anaxag. aſſeruit, perſpicuum eſt principia omnino ignota eſſe, ſed ignoratis principijs, quæ ex his conſtant, ignorantur. Nam tunc compoſita cognoſcuntur, quando cognoſcimus ex quibus quotq; principijs conſtant.

Præterea ſi neceſſe eſt ipſum mole quantumuis eſſe poſſe cuius pars magnitudine paruitateq́, quãtauis eſſe pot.

Primum inter aſſumpta eſt, quod magnitudo carnis, & reliquarũ ſpecierum definita ſit ad maius & ad minus, ac ꝙ neq; in infinitum augeatur, neq; in infinitum diminuatur. Probat autem hoc ex totius compoſiti argumento, cuius partes ſunt ſimilares, & confirmat ſecundo hypotheticorum, & is eſt ſyllogiſmus, ſi partes poſſunt in infinitum augeri ac minui, totum quoq; id aſſequi poterit, quippe totum ex partibus componatur, neque enim poteſt totum augeri vel minui non auctis, vel diminutis partibus, ſed non poteſt totum in infinitum augeri neque minui, itaque neque partes: quare ſtabit quantitas partium ad maius & ad minus, quare erit quædam minima caro minimumq́ue os, ſicut ẽt ſunt maxima. Sed quiſpiam forte cõtradicet deductioni argumenti, qui faceret rationẽ pro Anaxagora, qm̃ non oportet ſi in infinitum fit diminutio ſimilarium, vt animalia quoq; & plantæ in infinitum minuanť. Nã ſi foret in vnoquoque animali in vnaquæque pars carnis ſimilaris, vel oſsis, vel ſanguinis, conſentaneum eſſet ſi augeretur pars, vel diminueretur, vt totũ creſceret, & minueretur. At modo non ſic ſe habet res, ſed cũ plures partes ſimilaris carnis conueniunt vel oſsis, vel reliquorum ſimilarium ita efficiunt carnem animalis, & oſſa, igitur non neceſſe eſt animal vna diminui cum diminuãtur ſimilaria. Nam poſſunt multa ſimilaria, & ſi paruiſsima ſint, componere animalis corpus, verbi gratia, vt lapides ex quibus domus conſtat, poſſunt in infinitum minui, attamen domus non amplius diminueretur in infinitum, quia ex multis & non ex vno lapide domus conſtituitur, componitur etiam interdum paucioribus ſi maiores fuerint, interdum ex pluribus ſi minores extiterint, quod ſi hoc ita ſe habet, omnino definita ſimilarium quantitas erit ex quibus hominis, caro componitur. Sunt ergo quinque partes ſimilare carnis, vtrum hæ in infinitum minui queunt an non, ſiquidem poſſunt minui in infinitum vna earum aliquã magnitudinẽ prorſus habebit in qua eſſe hominis carnes, vt in digitali aut milij magnitudine non poſſunt, quamobrem ſi homo non poteſt ad tantillum minui, perſpicuũ etiã eſt, vt partes carnis ſimilares nequeũt, quare ꝙ idem rurſus deducitur rõ. Verum ſiquis diceret aĩas ſimilares portiones ſuapte natura poſſe in infinitum minui, ſed compoſitum ceu hominem non amplius poſſe ſuapte natura ſeruari diminutis partibus ſimilaribus cum etiam ſecundum vos in minima magnitudine carnis potentis conſiſtere ipſe ponatur, ſiquidem hominis caro eſt qualis puerorum, vel embrionis, tamen in animali perfecto quippiam magni diminui, prius non poſſet, quin totum animal corrumperetur; ſic etiam ſi partes ſimilares in infinitum diuidentur, tamen totum animal ſuapte natura non poſſet conſiſtere in quantalibet parte ſimilari. Sed hæc ratio eſt corũ qui non tuentur neq; ſeruant ſuppoſitiones Anaxagoræ, qui dicit nihil aliud eſſe compoſitum & totum quã concurſum partium ſimilarium. Nam id apud nos merito ſequitur, qui huiuſmodi elementorum cõpoſitioni, & mixtioni aſſerimus formas extrinſecus aduenire, quæ ſunt entia à ſubiectis diſtincta. Non.n. vtcunque ſe habentibus ſimilaribus formæ ſuapte natura aduenire poſſunt. At apud Anaxagoram hoc ſequi non põt, quoniã nihil extrinſecus aduenire præter ſimilaria voluit, ſed ipſa prorſus in ſimplicibus eſſe dixit. Etenim oculi v.g. diuerſæ tunicæ & pili, ac ipſi colores & oẽs, qualitates compoſiti cum inſint ſimplicibus, conſentaneum eſt ſequi, vt prorſus vna cum diminutione ſimilarium & totum minuatur. Nam cur quẽadmodũ plures vel maiores ſimilares portiones oculi cum conueniunt magnũ efficiunt oculũ, non ita minores vel paucæ non efficiẽt paruũ? Quare deductio neceſſario vera eſt quãtum ad ſuppoſitiones Anaxagoræ. Quid autem eſt aliud, dicere hoĩs carnes pluribus cõſtare carnibus? Nã cur vnumquodq; ex his tam multis carnibus, & nõ ex pluribus conſtitutum eſt, ſiquidem ſectio ſimilariũ fit in infinitum, quare neque prorſus vna quædam erit portio ſimilaris neque vna hominis caro. Item accidit illud ridiculum Elephantis carnes ex minoribus paucioribusq; carnibus componi poſſe, & carnem culicis, ex pluribus. Nam nihil intereſt amplius dicere ex paucioribus vel pluribus aliquid conſtare, cum principiorum magnitudo ad maius, & ad minus indefinita ſit.

Dico autem aliquam talium partium in quam inexiſtentem totũ diuiditur, ſi vero non poteſt eſſe animal vel planta quantacunque ſecundum magnitudinem & paruitatem, patet etiam vt neque partium vlla poterit mole quantauis eſſe. Erit enim & totum ſimiliter. At os & caro & iſtiuſmodi cætera ſunt partes aĩalium & fructus plantarum. Patet igitur neque os, neque carnẽ, neq; aliud quicquã in maius vel in minus mole quantũuis eſſe poſſe.

Dupliciter ea particula textus (inexiſtẽtẽ) põt accipi intelligiq; vel vt ad partẽ referať, vel vt ad totũ. Ad partẽ aũt hoc mõ. Dico aũt has partes, q̃ poſt diuiſionẽ totius ſubſiſtũt, & nõ corrũpunť. Nã ſp ſũt q̃dã deflux', ex corpore, cũ igiť corpora defluãt, poſſunt poſt diuiſionẽ totius ꝑ ſe ſubſiſtere. Si aũt, illa particula inexiſtẽtẽ, ad totum referri intelleximus ſic exponendus eſt textus, partes aũt dico has, q̃bus ẽt à toto diuiſis nihilo minus totũ ſeruať. Hæ vero ſunt (vt dicebã) corpora q̃dã quæ ſp ex nobis defluunt. Hæc autem eſt ſñia authoris. Verum hoc adiecit, qm̃ cum dixerit ſuperius (cuius pars magnitudine paruitateq́; quãtauis eſſe põt) neqs ſuſpicet ipſum totius partes appellare materiã & formam, propter hoc inquit. Dico autem eas partes quæ

poſt

poſt diuiſionē totius per ſe ipſa ſubſiſtunt, videlicet, q̄ diuiſæ à toto non corrumpūt totum, quorum neutrū materiæ, & formæ competit. Nam cum materia & forma ſeparantur, non amplius totum remanet: neq; poſſunt per ſe ipſas ſubſiſtere. Præterea materia, & forma non ſunt corporis partes, ſed elementa. Idcirco neq; dicerent diuidi ab eo ac ſeiungi. Nā diuiſio dr̄ eſſe totius in partes, & reſolutio ī elemēta. Caro aūt, & hmōi alia ſunt partes aīalium, & ſructus plantarum. Nam quemadmodūm animal diſsimilare eſt, ita etiam plantæ. Nā partes plātarum truncus, ramus, cortex, folia, fructus, medulla, & aliquid aliud ſimile, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum interſe, licet vnumquodq; in ſe ſit ſimilare.

Præterea ſi talia omnia ipſiſmet mutuo inſunt, & non generatur quicquam: ſed ſeparantur ea quæ inſunt: & appellatur ab eo quod magis abundat in eo: ex quouis quodlibet demum excretione fit: ceu aqua ex carne & ex carne aqua. Cum autem omne corpus finitum ablatione finiti corporis conſumatur: perſpicuum eſt non poſſe quodlibet in quouis eſſe.

Primum argumentum vult afferre, deinde dicēs opinionem Anaxagoræ priuſquam concludat conſequēs, ponit ſecundam dignitatem, qm̄ ex vtriſq; primum argumentum concludit, inquit ergo oē corpus finitum corporis finiti tollit̄ ablatione, dicit aūt conſumit̄ pro menſurat̄. Nā id quod metit̄ cum ſemꝑ æqualia demāt̄ur de ipſo à ſua mēſura, deficit tādem, & conſumitur.

Ablata.n. ex aqua carne rurſus q. ex aqua reliqua ſegregata. & ſi ſemper minor ea quæ ſecernitur erit: non tamen omni magnitudine minor euadet. Quare ſi excretio ſtabit non in quolibet quoduis erit. Nam in reliqua aqua non inerit caro, ſi autem nō ſtabit: ſed ſemper ſequoſtratio fiet infinita magnitudine ſane æqualia finita erunt multitudine infinita. Quod quidem eſt impoſſibile.

Vt nequis dicat minime oportere ſp ſublatis carunculis in aqua carnem deficere; ſiquidem æqualia ſemꝑ auferantur, etenim neceſſarium eſſet deficere illā, quia metitur finitum à finito, & quia eo modo, q̄ auferunt̄ ſp minora ſunt, quare non eſt neceſſe eā deficere cum continuum ſit diuiſibile in infinitum. Ob id ergo inqt Ariſto. quod q̄uis ſp minora auferant̄, attn̄ quandā magnitudinē ſm paruitatē prorſus nō excedunt ſeiuncta. Qm̄ igit̄ definit̄ terminatq; quantitas carnis, nō erunt profecto hæ portiones, quæ ſeparant̄ minores minima carne, ſed ſtabit ſegregatio vſq; ad minimā carnem, ergo prorſus neceſſe eſt vt minoribus carunculis ſeparatis totum conſumatur, quoniam finitum à finito tollit̄ ablatione, vel ſi non hoc dabitur, æqualia finita numero tamen infinita in ipſo finito inerunt, quod impoſſibile eſt, igitur magnitudo aliqua non excedet paruitatē. i. non ex quacūq; magnitudine minor ſeparari pōt, q̄q̄ minor ſemꝑ ſeparetur. Nam eſt aliqua magnitudo minimæ carnis à qua minorem ſeiungi eſt impoſſibile.

Præterea ſi omne corpus parte aliqua ab eo ſublata fieri minus neceſſe eſt: & carnis quantitas definita eſt magnitudine & paruitate: conſtat ex minima carne nullū omnino corpus ſecerni poſſe, alioquin minima minor foret.

Alterum argm̄, & tertium à principio, qm̄ ſi definita eſt, quantitas carnis non poterit ex minima ſeparari aliquid. Nā ſi ſeparareť ex ea aliquid foret minor minima quod profecto fieri nequit. Verū hoc impoſſe eſt, partim, quia oē corpus, quodam ſublato minus fit, partim etiam quia omne finitum menſuratur ab omni finito.

Item in infinitis corporibus caro iam infinita ſanguis cerebrumq́; ineſſet.

Quartum argumentum hoc eſt, quoniam accidet in vnaquaque portione ſimilari infinitis exiſtentibus, & rurſus in vnaquaque alia infinitis exiſtētibus, & hoc in infinitum, infinities infinitum eſſe.

Singula tamen, eſſent ab aliis ſeparata, & nihil minus infinitum. hoc autem à ratione alienum eſt.

Separata dixit ꝓ his, q̄ actu, & locis ſunt diſiūcta, & non quēadmodum dicimus in materia potētia oīa ineſſe. Nō.n. ita dixit Anaxagoras oīa inter ſe miſceri ac mutuo ineſſe, quēadmodū materia dr̄ oīa eſſe in potētia, ſed potius dixit quēadmodū in aceruo oīum ſeminū cuncta inſunt, vt ordeū, triticum & reliqua ſemina q̄ actu ſunt in cumulo, igit̄ (inquit) inſunt in vnaquaq; ſimilaritate infinita corpora, & nihil minus vnūquodq; eorū quæ inſunt infinitū eſt. Nā & in illo infinita ſunt.

Id vero quod aſſeritur nunquam omnia ſegregata fore non ſcite quidem dicitur licet recte dicatur. Nam affectiones inſeparabiles ſunt.

Quod mēs ſtolida ſit quā poſuit Anaxagoras patet, quia tētat impoſſia facere, ſiquidē velit ipſa oīa ſeparare, qđ quidē impoſſe eſt. Verū ꝗ nunq̄ oīa ſeparent̄, q̄q̄ ignare minuſq; perite Anaxagoras dixerit, attamen recte dixit. Nā ipſe ſenſit corpora nunq̄ abinuicē ſecerni ſiue ſm habitus, ſiue ſm affectiones. Verum non eo ꝙ ipſam naturam nō habeāt per ſe ſubſiſtēdi, ſed qa ꝑꝑ mixtionem ea quæ miſcentur non poſſunt pure ſincereque ſeparari, ceu ſi quis diceret vino mel commixtū abinuicem ſeparari non poſſe vinum neq; mel. Si ergo in omnibus affectiones, & habitus ſunt, quæ per ſe ſubſiſtere ſuapte natura nequeunt, & mēs ipſa quærit hęc ſeparare, quoniā vult omnia ſecerni, igitur ſtolida eſt quia periclitatur ea facere quæ fieri non poſſunt.

Si ergo colores atque habitus mixti ſunt: ſi fuerint ſegregati: erit quippiam album ſanum quod non aliud quicquam erit: nec de ſubiecto: quare ipſa mens abſurda eſt ſane ea quærens quæ fieri nequeunt. ſi ſeparata quidem reddere vult. Hoc enim effici non poteſt tam quantitatis quam qualitatis etiam ratione. Quātitatis quidem: quia non eſt minima magnitudo. Qualitatis autem: quia affectiones inſeparabiles ſunt.

Non.n. eſt aliqd albū, qđ ꝑ ſe ſit, ſed oportet prius aliquid alterū eſſe, deinde albū vel nigrum eſſe, vel aliquid hmōi. Nā album vel hō, vel equus, vel ceruſſa, aut aliquid aliud eſt. Si ergo affectiones ſeparant̄, erit profecto qppiā albū qđ neq; hō erit neq; aliquid aliud, prętera neq; in aliquo ſubiecto erit quod quidē impoſſe eſt. Verum dixit. Ariſt. de ſubiecto pro hoc. ſ. in ſubiecto eſſe, quod multis in locis dicere conſueuit.

Neque etiam recte generationem eorum quæ ſunt eiuſdem ſpeciei capit. Nam lutum in luta diuiditur atque in ea qualuta non ſunt.

Quod praue acceperit ea quæ fiunt ex ſimilibus fieri oſtendit. Nā hō fit ex hominibus & equus ex equis, & quædā alia fiunt ex his quæ diuerſarum ſpērū ſunt. Nā ex putreſcentibus equis veſpæ naſcuntur, & ex tauris apes, ex aqua aer, & ex aere ignis. Praue igitur accepit prorſus ex ſimilibus in ſpecie generationē fieri. Verū hoc accepit, qm̄ exiſtimabat, ex nō ente nihil fieri, & ea q̄ ex aliquo fiūt nō ſine cōtrario ꝓduci. Vnde nō recte accepit ex non ente aliquid nō fieri. ſ. ex nihilo, tā quā ex materia aliqd nō fieret, qm̄ neceſſe eſt aliquid ꝓduci ex nō ente. Etenim qđ fit ex materiali cā gnāt̄ ex nō ente. Nā ſperma aliqđ nō ens eſt, quippe id non ſit hō. Itē qđ fit ſm cām efficientem fit ex nō ente, qm̄ oportet neceſſario differre cām ab effectu, & ſi nō ſm aliud differret, ſaltim prorſus differret ſm hoc, quia cā non eſt effectus, quare cauſa efficiens eſt aliquod non ens, quippe quæ non ſit id quod à cauſa producitur. Q̃ſoque efficitur ex non ente fiat.

Et non idem modus eſt: quo lateres ex domo, & domus ex lateribus fit.

Inquit non eundem eſſe modum, quo domus ex lateribus fit, & quo lutum ex lutis. Nam domus fit ex lateribus qui ab ea ſunt ſpecie diuerſi, ſed lutum fit ex lu-

tis eiuſdem ſpeciei. Dicebam autem, quod non ꝓprie dicitur lutum ex luto generari, quippe hoc non ſit generatio, ſed additio, niſi quis dixerit generari ſimpliciter, quando tantum luti ſimpliciter generatur.

Sic aer, & aqua ex ſeſe mutuo fiunt & ſunt. Melius autem eſt minora: & finita principia, quod quidem Empedocles facit.

Textus.

Ideſt, quæ ſunt diuerſarũ ſpecierũ, quẽadmodũ etiã domus ex lateribus fit. (Atqui lõge melius eſt finita accipere principia, qđ quidem facit Empedocles.) Nã ſi gñari queunt ex finitis princi[illegible], quæcunq; ex infinitis producuntur, longe melius erit ex finitis generari, q̃ ex infinitis, ſiquidem infinita ignorentur. Vnde Empedocles eo quod finita poſuit principia rectius ſenſit.

Omnes igitur contraria principia faciunt.

Cum opinioni Parmenidis & Meliſsi à principio cõtradixerit, & demonſtrauerit fieri non poſſe, vt vnum ens ſit, quippe id neq; principium eſſe queat, neq; idqđ proficiſcitur à principio, & deuenit ad opiniones naturalium, & dixit, quod eorum, quidã vnum ſtatuunt eſſe principium. Quidam vero plura, & horum quidam ea infinita eſſe, quidam vero finita aſtruxerunt, ac deinceps confutarit opinionem Anaxagoræ, qui aſſerebat infinita eſſe principia. Cæterum conſequens erat oſtendere plura non poſſe principia eſſe, & finita, quo demonſtrato relinquitur id, ꝙ verum eſt. ſ. vnum eſſe elementum materiale. Nam de hoc dicere Ariſtoteli propoſitum eſt. Etenim cum feciſſet principiorum diuiſionem, qm̃ neceſſe erat principiorum, vel vnũ eſſe, vel plura de materialibus principijs loquebatur. Quod vero aliquod principium rerum naturalium eſſe huius libri principio demonſtrauit, vel potius accepit tanq̃ ab omnibus conceſſum ac datum. ſ. rerum naturalium eſſe principia, cauſas & elementa. Nos quoq; adiecim⁹ Theophraſti rõnem, qua demonſtrauit res naturales, habere principia. Præterea idipſum oſtendit Ariſto. in rõnibus, quas adduxit contra Parmenidem, & Meliſſũ in primis vbi nitebatur tollere de medio eam ſuppoſitionem, quæ preſertim deſtruebat rerum naturalium, principia, eam. ſ. ſuppoſitionem in qua dicebatur ens, vnum eſſe. Nam ſi vnum duntaxat erit principium tolli tur (vt dicebam) principium, & id ꝙ proficiſcitur ex principio. Deinde vbi dixit ſi plura ſunt quæ ſunt, introduxit aſſeruitq; ipſa à quodam principio emerſiſſe. Nam cum ſit quædam conuenientia ac differentia in multis, quæ neq; à caſu ipſis aduenit neq; ab vno illorũ cæteris datur; qm̃ illud eſſet principium, relinquitur ergo cõitatẽ ipſis à ſummo, quodã alio prĩcipio immitti ac impertiri. Quod quidem igitur ſit rerum naturaliũ principiorũ patet. Hoc aũt neceſſe ẽ vel vnũ eẽ, vel plura, ac finita, vel infinita, qđ quidẽ igitur nõ poſſint eſſe infinita principia demonſtrauit in rõnibus cõtra Anaxagoram, & merito primam hanc ſuppoſitionem confutauit, qm̃ ipſa magis oppugnat veritatem, dico. ſ. eã, quæ dicit vnum eſſe materiale principiũ. Si ergo vnũ eſt materiale principium, & nõ poſſunt plura eſſe, multo magis neq; infinita, conſequens autem erat, ſm̃ probare. ſ. neq; plura, & finita eſſe poſſe, vt reliquum verũ eſſe ſic relinquatur. ſ. vnum eſſe materiale principium. At ipſe modo hoc non facit, ſed primum aggredit̃ principia formalia ponere, deinde recurrit ad reliquum, & oſtẽdit neq; pl̃a, & finita principia materialia eſſe poſſe. Nam cum oſtendat oportere principia formalia cõtraria eſſe, vt agendo, & patiendo mutuo inter ſe generationem, & corruptionem efficiant, qm̃ non quoduis agit in quouis, neque quodlibet patitur à quolibet, ſed contrarium à contrario, rationem affert, & oſtendens quod non poſſint eſſe ſola principia contraria, qm̃ ipſa in ſeipſa agere non poſſunt, neq; à ſeipſis pati, ſiquidem ipſa ſimul eſſe ſm̃ ſe prorſus nequeant. At ea, quæ agũt & patiuntur neceſſe eſt, vt ſimul ſint, & in idem conueniant, neceſſario introducit ſermonem de materia, qñ oportet eſſe, quoddam tertium principium, ꝙ contrarijs ſubijciatur, & diuiſim patiendo ab ipſis generationem, & corruptionem efficiat. Deinde hoc accipiẽs ꝓbat reliquum membrum diuiſionis materialium principiorum, qđ non poſſint plura eſſe & finita principia materialia, qm̃ ſi ſufficit vnum ad generationẽ rerũ, ꝙ contrarijs ſubijciat̃, ſuperuacaneũ aliud erit. Hæc autẽ ſuis locis explicauimus, ac enarrabimur. Nã hæc in pñtia diximus gratiã continuationis ſermonis, & diſpoſitionis eorum, quæ ſequuntur. Propoſitũ igit̃ eſt oſtendere principia formalia cõtraria eſſe, quod igit̃ contraria ſint teſtimonio antiquorũ, & ex ipſa rõnis facit fidem, Etenim cuncti ſtatuerũt principia contraria eſſe tum ij, qui vnũ eſſe poſuerunt, tum etiam ij, qui entia plura eſſe aſſeruerunt. Etenim ipſe Parmenides in libris, quos ſcripſit iuxta veritatem cum dixerit id quod eſt vnum eſſe, in libris vero ad opinionẽ contraria principia eſſe ſtatuit calidum, & frigidum. Appellat autem frigidum terram, & calidum, ignem, calidum autem, & frigidũ, ſunt contraria. Item Empedocles, quatuor elementa dixit principia, & ignẽ calidum eſſe, cætera vero frigida. Itẽ, qui denſitate, & raritate elemẽti, qđ ipſi ſtatuebãt, alia fieri dicebant, quorũ vnus eſt Thales, qui cõtraria poſuit prĩcipia. Nã raritas, & dẽſitas cõtraria ſunt. Præterea Democrit⁹ cũ ſtatuat vacuũ, & atomos, quas plenũ vocauit. Nã plenũ, & vacuum dixit eſſe principia rerũ, plenum aũt & vacuũ contraria ſunt, quæ ẽt appellauit ens, & nõ ens ac vnum & nihil, vnũ quidem plenũ, nihil aũt vacuũ, cõgregationẽ vero, & ſegregationem Democritus, & Anaxagoras dixerũt eſſe cãs gñationis & corruptionis, quorũ alter eas cãs gñationis atomorum, alter vero ſimilarium. Item Plato poſuit magnũ & paruum principia. Hæc aũt oĩa contraria ſunt. Sed forſitã, quiſpiã dicet non oẽs ſua principia formalia poſuiſſe contraria, qm̃ Plato magnum, & paruum materiam appellauit. Et Empedocles quatuor elemẽta materiam rerum eſſe ſtatuit, Parmenides, quoq; ignem & terrã materialia principia poſuit, quippe qui certe nõ ita dixit, vt quiſpiam poſſit opinari illum dixiſſe ignẽ cãm efficientem, vel cãm formalem, & terram materialem. Nam ſi hęc contraria ſunt, nõ poteſt, alterum alteri ſubijci velut materia, qm̃ contraria ſeſe mutuo interimũt ac perdunt, materia aũt eſt formę ſeruatrix quare hac rõne nõ eſſet vnum forma, & alterum materia, immo neq; ignis eſſet efficiẽs. Nã ponunt ipſa eſſe contraria. At contraria ſunt æque potentia, & nihil magis vnũ in alterũ agit, q̃ econtra alterũ in alterum. Verum ſi quidã horũ poſuerint cõtraria velut materiã nec ne, nunc nõ eſt ſimpliciter propoſitũ demonſtrare. Equidem nõnulli ipſa velut materiã acceperũt, nõnulli vero vt formã, ſed qđ ſimpl̃r ab ipſa rerũ natura moti, cõtrarietatẽ in prĩcipijs poſuere. Ex hoc merito. Nã oportet principijs oĩno maximeq; primis hæc tria incẽ, primũ vt nõ ſint ex alijs, alioquin nõ eſſent prima principia, ſm̃ vt neq; ex ſeipſis mutuo fiãt, qm̃ nõ eſſent proprie principia prima. Nã hoc mõ vnũquodq; eſſet prĩcipiũ, & nõ principiũ. Tertiũ vt ex ipſis alia fiant, hoc .n. eſt maxime ꝓpriũ principijs. Hæc aũt oĩa primis cõtrarijs inſunt, prima aũt cõtraria dico, quæ ſunt gñaliſſima, ad q̃ alia reducunt̃. Hæc aũt nõ fiunt ex alijs, qm̃ ſm̃ coniunctionẽ illorũ ad materiam omnia alia fiunt.

Ex quoniam ſm̃ mutationem generatio fit, & oĩs mutatio eſt ex contrarijs in contraria, vt demonſtrabitur. Hoc igit̃ modo oſtendit ex veterũ opinione principia eſſe contraria, idipſum, quoq; oſtendit ex rõne.

Verum

Vide q̃m Ariſto. à principio libri eñ dixit. Neceſſe eſt aut vnum aut plura principia eſſe, loquebatur de principijs materialibus.

Q̃m principium rerum naturalium, & vide.

Qua de cã introduxit ſermonẽ de materia. Vide ſimplicium & Alexandrum [illegible] ſorghy.

Q̃m Parmenides poſuit plura principia.
Vide idem in Simplicium.

Dubitatio pulchra.

Tres con[illegible] nes principiorum.

Prima dignitas.

Verum prius accipit duas dignitates, quaſdam q̃ conceduntur ex communibus conceptionib. Vnum eſt vt quoduis à quouis non ſit idoneum pati, neque agere in quoduis, nõ.n. ageret linea in dulce, neq; pateretur ab eodem, neq; ferrum certe in adamantem ageret, itaq; quoduis nõ fit à quouis, & hoc ſit ſecunda dignitas. Nõ .n. fieret ex muſico aliquid dulce, vel ex nigro muſicũ, ſed album ex nigro fit, & calidum ex frigido, & ex bono malũ, & econtra, ſimiliter aũt & corruptum nõ corrumpitur in quoduis. Nõ.n. corrumperet muſicũ in nigrum, vel nigrũ in dulce, ſed muſicum in immuſicum corrumpit̃, & nigrum in album, & dulce in amarũ, quare contrarium fit ex contrario, & corrumpit̃ cõtrariũ in contrarium. Et non oportet admirari ſi dixerimus à principio contraria non fieri ex ſeipſis mutuo, & nunc dicimus ipſa eo modo fieri potius vero ex euidẽtia accepimus non quoduis à quouis gigni, neq; in quoduis corrumpi, ſed fit ex contrario, & corrumpit̃ in contrarium. Nã paulo ſuperius dicebamus contraria ex ſeipſis mutuo non fieri, neq; velut ex cã efficiente, neq; velut ex materiali. Neq;.n. frigidum productiuum eſt calidi, neq; vim creandi producendiq́; illud habet, ſimiliter neq; calidum frigidi, neq; ſimpl'r contrariũ contrarij, immo contrarium fieri ſolet, q̃m contraria ſeſe mutuo viciſſimq́; interimunt. Item neq; contraria ex ſeſe mutuo fieri dicimus veluti ex ære, dicimus fieri ſtatuã, q̃m non ſuſtinet alterum reliquum adueniens, quẽadmodum æs ſuſtinet formã ſtatuę, & ſimpl'r materia formam. Nam hoc modo ſimul eſſent contraria. Sic ergo diximus cõtraria mutuo viciſſimq; à ſeſe nõ fieri. Rurſus dicuntur fieri à ſeſe mutuo.i. poteſt ſeſe.ſ. vnũ poſt alterum, quẽadmodũ Plato in Phędone magis ꝓprie nominauit cum dixit ipſa poſt ſeſe fieri, q̃m poſt albũ mox ſuapte natura idoneum eſt nigrum fieri, & econtra corrupto nigro rurſus fieri album, & ſic in oĩbus fieri contingit. Sic ergo oportet fieri contraria à ſeſe mutuo, q̃m non fieret aliquod calidum niſi prius extiterit id frigidum, ita calidum corruptum mox in frigidum mutat̃, igitur gñatio prorſus fit ex contrario in cõtrariũ, & corruptio ſimiliter. Si hoc ergo admittitur, ſint principia oĩum q̃ natura fiunt cõtraria. quod quidem pſpicuũ ẽt eſt in gñatione, & corruptione accidentiũ, ſed q̃m cõiter oĩum principia quærimus, & ipſarũ ſubſtantiarum oportet demonſtrare, qũo & ſubſtantiarũ principia ſunt contraria. Nam demonſtratum eſt ſubſtantiæ nihil eſſe contrarium, igitur gñatio ſm alterationem perſpicuo fit ex contrarijs in contraria, & non ſolum ipſa, ſed ẽt mutatio ſimplicium corporum inter ſe. Nam & ſi ſubſtantia non ſit ſubſtantiæ contraria, at tamen ſm contrarias, qualitates mutatio elementorũ inter ſe mutuo fit, q̃m ignis non eſt contrarium aquæ, vt ſubſtantia ſubſtantiæ. Nam cõe ſubiectum habent, ſm tñ contrarias formas vnumquodq; ipſorum formatur & ſpecificatur, alterum quidem ſm calidum, & ſiccum, alterum vero ſm calidum, & humidum, cũ dr̃ aũt ſubſtantiam non eſſe contrariã ſubſtantiæ non ſimpliciter omnis ſubſtãtia intelligitur, ſed compoſita cum ſimplices formæ ſm contrarietatem deſignent̃, ac determinentur, dico.ſ. calidum, ſiccum, humidum, & frigidum, in compoſitis autem nihil eſt oĩno alteri cõtrarium, quippe oĩum idem & vnum ſubiectum ſit. itaq; ꝙ ſimplicia ex contrarijs fiant & in contraria corrumpant̃, ſiue mutatio ſit ſm ſubſtantiam vt in elementis, ſiue ſm accidens, perſpicuum eſt. At vero in compoſitis ſubſtãtijs nõ amplius liqueat eas habere ortũ ex cõtrarijs, & in contraria corrumpi. Verum hoc accidit (vt ait) quia contrariæ affectiones ac diſpoſitiones in gñationibus non nominãtur. Vt igit̃ oſtendat compoſitorum gñationes contrarias eſſe, inuenit methodũ & viã ſuapte induſtria, qua oſtendet ſubſtantias compoſitas oĩno ex contrarijs fieri. Inquit igitur eas ſubſtantias, q̃ per compoſitionem ſimplicium fiunt, quãdã hr̃e compoſitionis ſimplicium proportionem, & concentũ. Nã hmõi ſimplicium compoſitio, & temperamentũ, compoſita efficit. Et vt ſummatim dicamus compoſitæ res vel ſolum ordinem retinent quo factæ ſunt, vel compoſitionem ſolum, vel vtrunq;, ceu ſtatua, quæ quidem ſolum ordinem hẽt, cum vnãquãq; partẽ oporteat ꝓpriũ locũ habere, cumulus vero fructuũ ſolam cõpoſitionẽ habet, neq; oportet grana habere ordinem, ſed duntaxat coaceruũ. Domus aũt ordinẽ, & compoſitionẽ habet. Hæc ipſa quoq; licet videre in naturalib. Nam in ſimilaribus ſola compõ eſt ceu lapidum, carnis, ſanguinis, & talium hmõi. Compoſitio vero, & ordo habent̃ in aĩalib. plantis, & alijs hmõi quæ ſunt diſſimilaria, ordinem aũt ſolũ in naturalibus inuenire non poſſumus. Perſpicuum aũt eſt differre compoſitionem naturalium à compoſitione artificialium, q̃m in illis ſolũ eſt cumulus, & appoſitio cõpoſitorũ, in naturalib. autem quædam compoſitorum inter ſe mutua conuenientia & cognatio eſt, quam complexionem vocamus. Si ergo ſm quandam compoſitionem, & harmoniã conuenientiamq; lapis fit lignum, equus, & hõ, conſtat etiam hæc fieri ex inconuenientia, & incompoſitione, ceu domus, quæ cum componitur, & figura eius fit, ex incompoſitione atq; ex huiuſmodi in figuratione fit, ſic etiã concentus fit lydius, vel phrigius, aut Ionicus, qui cum ſit concentus cordæ ſuperioris ad inferiorem, ſeſquialteram. v.g. aut ſeſquitertiam, vel duplam proportionẽ habet. Etenim conſtat illum fieri ex dupla & nõ ex ſexquialtera neq; ſexquitertia, quæ quidem eſt inconſonãtia fortaſſe concentus lydij vel phrigij, vel Ionici. Rurſus etiam harmonia, & compoſitio corrumpit̃ in compoſitionẽ, & in ipſam inconuenientiam vocum. Quẽadmodum igit̃ ex ſe habent ita ſe hẽt gñatio ſubſtãtiarum. Nam hõ eſt, quædam talis compoſitio, & ſimplicium conuenientia cui apta eſt forma aduenire, cõſtat eam ex incompoſitione, & inconuenientia fieri, atque ſimpliciter oẽ ꝙ fit ex non tali producitur, verum nõ ex non tali quocunq;, ſed ex oppoſito, & q̃q; habitus & formæ quęcunq; proprio noĩe appellarent̃, tñ horum proprię affectiones diſpoſitionesq́; non potiuntur propriis nominibus, ſed cõi priuationis nomine vocantur. Vnde hęc non plane videntur fieri ex contrarijs, quẽadmodum calidum, frigidum, ſiccum, & humidũ, quibus viciſſim inter ſe corpora ſimplicia tranſmutantur. Vnde perſpicuum eſt in his eſſe contrarietatẽ, qua fiũt ſed in gñatione compoſitorum, propterea quod oppoſitæ diſpoſitiones propria nomina non retinent, latere atq; occultum eſſe videtur, ſi eorũ generatio ſit ex cõtrarijs, & non ſimpliciter ex priuatione, vt artificialiũ, generatio ſe habet. Nam lydius concentus fit ex inconcentu lydio, & inconcentus lydius põt fieri concẽtus, Phrygius, & quicunq; alter, põt nanq; cordis vtcunq; ſe habentibus fieri inconcentus, & is varie alius atque alius fit cordis, vario diuerſoq; modo magis intẽſis, vel remiſſis. Domus etiam compoſitio cum ſit ex incõpoſitione, ipſa extruitur ex indefinita incõpoſitione. Nã põt alius atq; alius fabricator ex alia atq; inconuenientia, & incompoſitione lapidum componens lapides, domum condere, & adaptare. In artificialibus igitur non eſt, aliquid definitum certumque oppoſitum, quoniam in multis artificialibus neque generatio fit ex cõtrarijs, ſed ex priuatione ſolum, & hoc accidere ſolet, q̃m neque figuræ neque formæ aliquid cõtrarium eſt, niſi aduerſetur res vacans figura rei figuratæ ac informis formatæ, ſed hæc tanquam habitus, & priuatio opponuntur, & non velut contraria. Quæcunq; igitur ar-

Margin notes (left column, in order): Secunda dignitas. — Tollit obiectionem, quandam. — Ecce quando dissolutionis ipsius obiectionis. — Qũo principia ſubſtantiarum ſunt contraria. — Hoc in loco conſentit Alexandro qui voluit dictũ Ariſt. intelligi de ſubſtantijs cõpoſitis. Ecce quo dicit qualitates formas elementorum contra Alexandro.

Margin note (right column): Cur lateat in cõpoſitis generatione ex contrarijs vide ſimplicium.

tes figuram ſolam, vel formam proprijs operibus inge
runt, qm̃ formæ figuræq; nihil eſt contrarinm, idcirco
neq; ex contrarijs propria opera condunt, ſed ex priua
tione ſolũ, quæcũq; aũt circa alias, qualitatis ſpẽs agũt
operanturq; in quib. contrariũ inuenitur, eadem pror
ſus ex contrarijs, vel oĩno intermedijs, quippiã conſti
tuunt. Nam ex albo, vel intermedijs nigrum tinctores
efficiunt, & craſſum ex tenui, & durũ ex molli, & econ
tra fiunt, quocirca idem in oĩbus obſeruandũ eſt. Sed
de artib. hactenus. Natura aũt, qm̃ non ſolum figuram
rebus immittit, ſed reliquas qualitates, ſubſtantiales in
quibus etiam contrarietas eſt, oĩno oportet, quæ ab ip
ſa producunt̃ ex contrarijs quibuſdam fieri, & ſi mini
me ipſę contrarietates habeant nomina. Non. n. ſimpli
citer ex priuatione hoĩem facit dico. ſ. ex non homine,
qm̃ etiam equus nõ homo eſt, & lapis, & oĩa, quę ſunt
præter ipſum non homo ſunt, cur ergo homo non ge-
neratur proxime ex lapidibus, vel ex equo, vel ex alio,
quodam eorum, quæ ſunt præter ipſum, dico. ſ. tanquã
ex cauſa materiali, vt quodnis ſperma, equi habẽs pro-
portionem cum menſtruo mulieris, cum equus miſcet̃
cum ea non fiat materia hominis? Similiter cur proxi-
me materia hominis non fit lapis vel aliquid animato-
rum, vel inanimatorum? Qm̃ neq; quæcunq; fiunt ſim
pliciter ex priuationibus, & non ex contrario, eadem
ſimpliciter ex quauis priuatione generantur. Equidem
diceretur aqua non domus, ac equus non domus, verũ
tamen ex his domus non fieret, qm̃ in his proprie non
eſt priuatio, ſed ſolum negatio, priuatio autem in his
eſt in quibus habitus fieri ſuapte natura põt, ſed in qui
bus ſolum eſt generatio figurarum, & formarũ, in his
inuenire non eſt contrarietatem in priuatione, in qui-
bus autem ſunt etiã qualitates paſsiuæ, in his neceſſario
contrarietas inuenitur cum priuatione coniuncta, ita-
que in ꝓxima materia ex qua hõ fit, dico. ſ. ex ſperma-
te, & menſtruo, & ſi hæc appellentur non homo tanq̃
habentia in ſeipſis priuationem hominis quam cũ abij
ciunt mox formam hominis recipiunt, tñ neceſſe eſt,
quandam contrarietatẽ reſpectu hominis habere, ho-
minem autem voco cõpoſitum. ſ. corpus formatũ ap-
ptumq; vt ei forma animalis adueniat. Nam ſi aliquid
patitur, & tranſmutatur ſubſtantialiter, & ſimile non
prorſus in ſimile tranſmutaẽ, neq; ſimpliciter in aliqd
diuerſum, ſed in contrarium, prorſus neceſſe eſt in ſper
mate aliquam contrarietatẽ eſſe per quam patiens effi
ciat corpus formatum ex humidiore, v. g. ſiccius, ex te
nui craſſum, & ex calidiore frigidius, & ita patiens ma-
gis, vel minus ſm contrarias, qualitates varias hominis
partes perficit oſſa videlicet, carnes, neruos, & reliqua
alia. Verum quod de hoc dixi illud ẽt de omnibus ani-
matis inanimatisq; ſentio videlicet de metallis. Nã ibi
ẽt quædam proportio eſt, quare ſi hæc ita ſe habent, ꝑ
ſpicuum eſt omnem generationem fieri ex contrarijs
in contraria, ſimiliter & corruptio, igitur demonſtra-
tum eſt ẽt ex ratione oportere formalia principia con
traria eſſe. Verum in cunctis artificialibus nunquã ob-
ſeruanda eſt proportio, & ſimilitudo, quippe nõ ex ea-
dem inconuenientia, & incompoſitione ſedes fieret, &
abbaculus. Nunc autem ſermo eſt de materia propin-
quiſsima, quæ vniuſcuiuſq; proxima eſt. Nam ob id ẽt
dicimus nõ oĩa ex omnibus fieri, qm̃ ſi loqueremur de
materia ſimpl̃r liqueat ſm hanc oĩa fieri ex omnibus,
cum vnumquodq; diſſoluat̃ in materiã, & ita materiã,
cũ vni ſubiecta foret oĩbus alijs ſubijci poſſe, & vel ſta
tim & immediate, vel per quædam media dico. ſ. prima
ĩ alia atq; alia trãſmutari ceu lapide corrupto quatuor
elemẽta quæ ei ſubiecta erant trãſmutarent̃ in fructus,
& illi in ſanguinẽ, & ſanguis in ſperma quod quidẽ eſt
proxima hominis materia. Itẽ immediate trãſmutaret̃

Vide pro hoc primo de generatiõe hũc interpretem. ſ. Ioannem ipſum Grammaticum.

vt qñ putreſcente equo gñantur veſpæ, & vermes. Qm̃
igitur nobis ſermo nõ eſt de materia ſimpliciter & cõi
ſed de illa q̃ eſt maxime ꝓxima, dicerẽ nõ ſolum in na-
turalibus, ſed etiam in artificialibus non ex quauis incõ
uenientia, & incompoſitione temere quamuis formã
educi. Nam faber lignarius aliter præparat materiã ab
baculi, & aliter ſedis, vel alterius cuiuſdam, recte igitur
pręparata, & diſpoſita materia abbaculi, & ſedis nõdũ
tamen materialibus principijs in vnum digeſtis eſt q̃-
dam in materia abbaculi incõuenientia, & incompo-
ſitio. Idem ẽt in materia ſedis fit. Prætereа neq; abbacu
lus fieret ex inconuenientia ex incompoſitione, q̃ eſt in
materia ſcamni ſimiliter neq; ſcamnũ fieret ex incõue
nientia abbaculi, ꝓpria igitur inconuenientia & incõ-
poſitio vnicuiq; diuiſim & ſigillatim opponit̃, in qua
forſitan quandam contrarietatem cõſpicere licet ſm
idipſum inconueniens, & incompoſitum, idem de cæ-
teris dicendum eſt. Etenim in lydio concentu, ſi is eſſe
acciderit, eſt quędã vniuſcuiuſq; cordę extẽſio qua fa-
cta mox forma concentus naſcit̃, id aũt quod erat ante
ipſam eiuſdem extenſionis, & conuenientiæ inconue-
nientia erat, igitur & ſi vnaquæq; corda congruam ex-
tenſionem acceperit anteq̃ cordæ componerentur, &
in eiſdem ſonus contemperaretur, inconſonantia ma-
xime proxima eſt lydio cõcẽtui cõtraria, & nulla alia.

Et qui vniuerſum dicunt unum eſſe atque immobile. Nam Parmenides calidum frigidumq́, principia facit: atque hæc ignem, & terram appellat. Et qui rarum, & denſum principia eſſe aiunt: Democritus quoque plenum, & uacuum ipſa eſſe principia aſſerit, quorum alterũ ut ens: alterum ut non ens eſſe dicit. Item & haſce differentias affert, poſitionem inquam figuram, & ordinem, hæc autem ſunt genera contrariorum, poſitionis enim ſurſum & deorſum, ante et retro. Figura vero angulis conſtans, atque non conſtans, rectum et circunflexum.

Aliquando. n. Parmenides, & omne dixit vnum eſſe,
in libris tamen quos ad opinionem conſcripſit calidũ,
& frigidum poſuit eſſe principia rerum. Et quidam ra
rum, & denſum, quorũ eſt Thales, quippe qui ſtatuẽs,
aerem velut materiã raritate, & denſitate eius reliqua
formari dixit. Et Democritus plenum, & vacuũ. Nam
atomos vocabat plenum, quas vacue dirimi dixit, atq;
ex cõiũctione vacui, & pleni oĩa formari dixit, ſed qm̃
non parua dña eſt in his, quæ ſunt cum diuerſas cõtra-
rietates ſupponeret ſic tradebat rões differentiæ eo-
rum, quę ſunt. Nam quantum ad plenum, & vacuũ, qm̃
oĩa ex his conſtant, non debebãt nec poterant inter ſe
mutuo differre, ob id igitur tria alia cõtrariorum gña
aſſeruit ad quorum differentias effectæ res differrent.
Nam atomos contrarias eſſe figuris, eo quod nonnul-
læ angulis conſtant, nõnullæ vero non conſtant ipſe aſ-
ſeruit. Nam id ꝙ angulis conſtat contrarium eſt ei qđ
angulis vacat, inqnit igitur compoſita differre ſm hãc
contrarietatem eo, qđ aliqua conſtant angularib. con
trarijs, alia vero ex his, quæ angulorum expertes ſunt,
præterea ipſa ordine atomorum diſcrepant, ceu ſi in
eodem primæ atomi orbiculares eſſe cõtingant, & po
ſteriores pyramidales, ceu forte in homine atomi, quę
ſupra ſunt conſtitutæ orbiculares ſunt, vnde caput ad
rotunditatem vergit, pyramidales autem in genis aut
gula ſunt, in altero econtra. primum autem contrariũ
eſt reſpectu poſterioris. Præterea differunt poſitione
atomorũ, ceu in eodẽ Pyramides inferius verticem ha
berent & baſes ſupra ceu in gula mãdibulaq; inferius,
vertex, & ſuperius baſis, & in altero econtra vertex ſu
perior, & baſis inferior ant infra conſtituta fuerint. Cõ
trarietates autem ſecundũ poſitionem ſunt ſupra, in-
fra, dextrũ, ſiniſtrũ, ante, & retro, quamobrem is etiã
aſſeruit principia eſſe contraria. Verum vocauit figu-
ram,

Sed quomodo Democrit. poſuit principia contraria, vide principium libri.

ram, poſitionem & ordinem vocibus abderiticis, ryſmum, conuerſionem, diſtributionemq́; Ryſmum vocauit figuram, conuerſionem poſitionem, & diſtributionem ordinem.

Quod quidem igitur omnes contraria quodammodo principia rerum faciant perſpicuum eſt.

Adiecit (quodammodo) quoniam non proprie id ꝙ conſtat angulis contrarium eſt ei quod non cõſtat, vel rectum cuius priuatio eſt curuũ. Nam rectum finitur terminaturq́;, curuum autẽ indefinitum eſt, ſic etiam angulare, & inangulare. Huiuſmodi .n. ſunt habitus, & priuationes, quare vel inter ſe non prorſus opponunt, ſed ſolũ diuerſã ſunt, vel ſiquis vellet ea opponi, aliter quidem nequeunt opponi quã vt habitus, & priuatio.

Et hoc conſentaneum eſt. Nam oportet principia neque ex ſeſe mutuo, neque ex alijs eſſe, & ex eis omnia contrarijs autem primis hec inſunt quia nanq; prima ſunt, ideo ex alijs non ſunt, quia uero contraria ſunt, ideo non ex ſeſe mutuo fiunt. Verum idipſum, quo pacto accidat, & ratione conſiderare oportet.

Tres conditiones principiorum vide ā im plic. hic.

Merito (inquit) contraria poſuerunt principia. Nã hæc communi conſenſu primis principiis cõpetũt. Imprimis id competit, vt non ſint ex alijs, alioquin nõ eſſent prima principia. Secundum vt non ex ſeſe mutuo fiãt. Nam ſi vnum ſit ex altero, id quod eſſet ex altero, profecto non eſſet principium, ſi vtraq; ex ſeſe mutuo ſint, nihil magis vtrunque eſſet principium, & nõ principium. Quod vero alia ex ipſis eſſe oporteat perſpicuum eſt. Hæc igitur oportet primis principijs ineſſe, quia cum prima ſint non poſſunt eſſe ex aliis, & cũ ſint contraria ex ſeſe mutuo fieri nequeunt. Neque .n. contraria ſe mutuo efficiunt, immo contrariũ accidit, quia contraria ſeſe perimunt, & corrumpunt, neq; alterum alteri ſubijci poteſt, ſi quidem oporteat primum principium immutabile eſſe, ſi autem immutabile exiſtens alteri ſubijceretur contrario, ſimul cõtraria in eodem erunt, quod quidem impoſſibile eſt. Quomodo autẽ omnia ex his ſunt ſic oſtenditur, quia omnis generatio per tranſmutationem fit vt demonſtrabitur, omnis autem mutatio ex contrario in contrarium fit.

Sumendum eſt igitur primum non quoduis eoru͂, quæ ſunt in quoduis agere, neque quoduis pati à quouis aptum eſſe, neq́; ex quibuſcunq́; fieri n. ſi quis per accidens ſumpſerit. Quo nanq́; pacto fiet album vel nigrum ex muſico, niſi albo vel nigro ſit accidens muſicum. Sed album quidem fit ex non albo, atq́; ex hoc non quouis, ſed ex nigro, vel aliquo mediorum. Muſicum autem ex non muſico, atque ex hoc non quouis, ſed ex immuſico, vel ex medio, ſi aliquid mediũ inter ipſa eſt. Neq́; rurſus in quoduis primum vnumquodq́; corrumpitur. velut album in non muſicum niſi idipſum nonnunquam accidat ſed in non albũ corrumpitur, atq́; in hoc non quoduis, ſed in nigrum, aut in medium. Eodem etiam modo muſicum in non muſicũ atque hoc in quoduis, ſed in muſicum, uel in medium ſi aliquid horum inter medium ſit corrumpitur.

Cum oſtenderit ex teſtimonio veterũ principia cõtraria eſſe, vult etiam ex ratione hoc oſtendere. Imprimis autem ponit ea, quæ communi conſenſu gñabilib. & corruptibilibus inſunt, videlicet ꝙ neq; quoduis generatur ex quouis, neq; corrũpitur in quoduis. ſed ex contrario in contrarium eſt generatio & corruptio, ꝙ quidem patet in omni generatione accidentium. Nam ex frigido fit calidum in quod rurſus corrumpitur, & id quod ſupra fit ex his quæ infra ſunt tranſmutatur, & contra id quòd fit inferius ex his, quæ ſupra ſunt generatur, eodem etiã modo in omnibus niſi quis accipiat per accidẽs ex calido album fieri, qm̃ nigro ex quo fit, calidum eſſe accidit. Similiter etiam muſicus ſi caleſit, ſm̃ accidens ex muſico calidum fieri contingit, cũ frigido ex quo fit, accidat muſicum eſſe. Verum Ariſt. vr̃ ipſimet aduerſari, quippe qui ſuperioribus dixerit contraria ex ſeſe viciſsim non fieri, & hic affirmet contrarium non aliter fieri quam ex contrario, Sed quomodo ibi negauit contraria ex ſeipſis mutuo fieri ſatis explicauimus. Hic autem ex ſeſe viciſsim fieri inquit, ideſt poſt ſeſe ordine quodam fieri, vt etiã Plato magis, proprie ipſa nominauit. Nam accommodatius magisque proprie dicerent contraria poſt ſeſe ordine quodã fieri, q̃ ex ſeipſis viciſſim, qm̃ neceſſe eſt omnino aliqđ nigrum aliter fieri non poſſe, niſi prius album ſit. Item neque fieri calidum, niſi antea fuerit frigidum.

Dubitatio.

Quid Plato optime dixit.

Similiter fit & in alijs, atque in medijs.

Ceu ex fuſco fit aliquod album vel nigrum, mediũ nanque inter album, & nigrum fuſcum eſt. Nam & ſi fieret aliquid ex intermedio colore ex eodem non ſit quatenus intermedium eſt, ſed quatenus cõtrario participat. Nam fit ex fuſco nigrum non quatenus fuſcum eſt albi nigrique commixtio, ſed quatenus albo participat, quare hæc ex contrarijs fiunt.

Quoniam & ea quæ non ſimplicia ſed compoſita ſunt eandem ſubeunt rationem. Sed latet idipſum, quia diſpoſitiones oppoſitæ nominibus carent. Etenim omne cõueniẽs fieri ex inconueniente, atque inconueniens ex conueniente neceſſe eſt conueniens etiam in inconueniens, & non in quoduis, ſed in oppoſitum corrumpi oportet.

Non vt quidam interpretati ſunt, q̃ paulo ſupra dicta ſunt de his dicta fuiſſe, quæ per accidens tranſmutãtur, hec autem modo de his, quæ tranſmutantur ſecundum ſubſtantiam, vt compoſitum intelligamus ſubſtãtiam. Nam ſi compoſitum hic ſubſtantiam dixit, quia conſtat ex materia & forma vt (aiunt) neq; qualitates, in ſubſtantia conſpiciuntur, & conſiderantur ſine ſubiecto. Item ſi de omni ſubſtãtia hoc dixit, cum inquit. (Qm̃ & ea quæ non ſimplicia, ſed compoſita ſunt (quomodo ait oppoſitas diſpoſitiones, ſubſtantiarum ſm̃ quas fit nominibus carere. Cum igitur ſimplicium oppoſitæ diſpoſitiones perſpicuæ ſint, ex quibus trãſmutantur, dico inquam diſpoſitiones elementorum. (Nã ex calido in frigidum, & ex ſicco in humidum, & econtra fit mutatio.) Quid habeo dicere. Dico quod cum propoſuerit ſe dicturum de mutatione omnium, & dixerit, quomodo tranſmutata ſm̃ accidens tranſmutentur, & quomodo ſimplicia corpora, quoniam perſpicuo ex contrarijs mutantur, poſtea vero cum compoſitæ ſubſtantiæ videantur mutationes non ex contrarijs obtinere, idcirco de ijs etiam diſputat. Inquit igiť qđ etiam in compoſitis ſubſtantijs prorſus ex contrarijs, ſunt generationes, ſed quia oppoſitæ diſpoſitiones nominibus carent non ita perſpicuum eſt hoc in illis. Nã in quibuſdam communiter priuationes ipſorum nominantur, in quibuſdam autem neq; priuationes, ſed ſolum negationes, habentur nominatæ. Nam ſubiectorũ compoſitionem, & conuenientiam ex quibus fiunt generationes, & eorundem inconuenientiam, & incõpoſitionem cõmunibus nominibus appellare poſſumus, hæc ipſa appellantes conuenientiam, & inconuenientiam, & compoſitionem, & incompoſitionem. Veruntamen propriam vniuſcuiuſq; conuenientiam, vel oppoſitam huic inconuenientiam non amplius habemus proprijs nominibus appellare. ſubiecta autem ſic nominamus, & his oppoſita ex quibus fiũt, & in quę corrumpuntur, tamen ipſarum ſpecierum oppoſitum priuatiue non amplius poſſumus nominare, ſed per negationem ipſum appellamus, non homo, non equus, quãquam ſpecies definitis nominibus nominentur, ceu homo, equus, & reliquæ ſimiliter. Sed quanquam (inquit) non homo diceretur de equo, lapide, & omnibus præter hominem, conſtat tamen hominem non ex quouis

Interpretatio quorundam.

non homine fieri, quoniam non fit ex equò, vel ex lapi
de, ſed eſt aliquid definite oppoſitum homini ex quo,
vel poſt quod fit, quod ſane, quia non proprio nomine
appellatur, errorem præſtat, & efficit, quo videatur ge
neratio nunquam fieri ex contrario. Quod autem de
homine dico, idem ſentio de omnibus. Item quod pro
fero de generatione, idem de corruptione aſſero.

*Nihil autem intereſt ſiue de conuenientia dicere: ſiue
de ordine, ſiue de compoſitione. Nam patet eandem ratio
nem in cunctis eſſe, atque domum, ſtatuã & quoduis aliud
ſimiliter fieri. Domus enim fit ex non compoſitis, ſed hoc
modo diuiſis. Et ſtatua, ac figuratorum aliquid ex non fi
gurato ſic conficitur.*

Quoniam velut de conſtructione conuenientiaque
rõnem exercuit propter hoc dixit. Nihil autem inter-
eſt, & ſi non ſecundum conuenientiam ceu in lyra ſed
ſm compoſitionem, vel ſm ordinem, ceu in exercitu
fieri ſolet. Et.n. domus cõpoſitio fit ex in compoſitio-
ne, & exercitus ordo ex inordinato naſcitur. Eodẽ etiã
modo, id quod figura imprimitur, vt ſtatua ex non fi-
gurato fit, & minime ex horum quouis, quoniam neq;
ex inconuenientia, neq; ex incompoſitione, neq; ex in
ordinato, neq; ex non figurato fit, ſed ex his, quæ proxi
mæ ſuæ compoſitioni, vel conuenientiæ, vel alicui alio
rum oppoſitorum correſpondent. Nam incompoſitio
ad quamuis compoſitionem vt domus, nauis, vel ſtatuę
reſpectum habet ex qua non poteſt fieri domus: quare
neceſſe eſt, quãdam definitam incompoſitionem eſſe,
ex qua domus ſtruatur. Et ſi non ſm aliquod penitus
indiuiduum.ſ.& ſi non ſm definitam prorſus ac talem
incompoſitionem ſaltem ſm quandam latitudinem.
Rurſus neque hic fit ex quauis priuatione ſimpliciter,
ſed eſt, quædam propria priuatio, vel contrarium ali-
quod ex quo fit, & in quod corrumpitur. Quod vero
de hac dico, idem quoque ſentio de reliquis.

*Etq; horum vnumquodque partim ordine, partimque
compoſitione conſtat. Si ergo hoc verum eſt, omne quod fit
ex contrarijs profecto, aut medio fit, & omne q corrum-
pitur in contrarium corrumpitur, vel in medium.*

Domus, quidem quædam compoſitio eſt, ſtatua ve-
ro potius eſt ordo partium. Nam compoſitio magis in
uenit in diſsimilaribus, vt in lignis lapidibus, & laterib.
ex quibus domus conditur. Vel potius in domo eſt ali-
quid primum, vt fundamenta, deinde aliquod ſecũdũ
& poſterius, ceu parietes, deinde tectũ, & aliter fieri ne
quit. In ſtatua aũt nõ ſolũ ordo partiũ eſt, ſed ẽt cõpõ.

*Media vero ſunt ex contrarijs, ceu colores ex albo &
nigro. Quare cuncta quæ natura ſunt aut contraria aut
ex contrarijs ſunt.*

Media.n. ſunt ceu fuſcum, pallidum, rubeum, & om
nes colores inter album, & nigrum, qui ex mixtione ni
gri & albi fiunt, quare ſi aliquid fit ex medio rurſus ex
contrario fit. Nam quatenus medium participat con-
trario, ſic ex eo fiunt ea, quæ fiũt, quare ſi hæc ita ſe ha
bent, neceſſe eſt omnem generationem, & corruptio-
nem fieri ex contrarijs, atq; in contraria abire. Hoc ſi
eſt, contraria ſunt principia ſpecifica rerum. Illud autẽ
ex cõtrarijs, & in contraria dixit, quia generatio ex cõ
trarijs eſt, & corruptio in contraria, perſpicuũ tñ eſt, q
reliquum de vtraq; dr, quippe generatio fit etiã in con
traria, & corruptio ex contrarijs. Verum vſitatius cõ-
modiuſq; illa præpoſitio (ex) generationi tribuitur, & illa
(in) corruptioni vt ipſe poſtremo demonſtrat.

*Plurimi igitur cæterorum huc, quo fere conueniunt et
conſentiunt, quemadmodum diximus prius. Nam cuncti
elementa, & ea quæ ab ipſis appellantur principia.*

Cum oſtenderit teſtimonio veterum principia for
malia contraria eſſe, atq; rõne, quoniam cum tranſmu
tantur omnia, fit mutatio inter contraria, qm vult prin
cipia communiſsima accipere cuiuſuis rei quæ trãſmu-
tatur, & non oĩa quæ mutantur ſm contraria mutan
tur. Etenim à malitia in virtutem, atq; ab inſcitia in ſciẽ
tiam nonnulla mutantur, quæ non ſunt contraria. Ne-
que.n. malitia & virtus ſunt contrariæ, neq; inſcitia, &
ſcientia, ſed ſunt habitus, & priuatio, quippe indefini-
tæ ſint malitiæ vti priuationes. At contraria ſunt defini
ta, quoniã etiam ſunt formalia & ſpecifica, inſcitia nan
que eſt plane priuatio ſolum ſcientiæ. Nam prius imbi
bunt peruerſas opiniones viri, deinde ad ſcientiam du
cuntur. Nam & ij maxime opponentur his, qui ſciunt.
Siquidẽ malitia & ipſa eſt vtr priuatio, ſed indefinita
priuationis non eſt vnicæ vnoq; modo oppoſitio mali
tiæ ad virtutem. Quemadmodum.n. curuitas cum ſit
rectitudinis priuatio non habet aliquem terminum. i.
non eſt definita, ſed vnaquæq; eſt rectitudinis extẽſio,
ita ſe habent malitiæ. Verum ſi quempiam acceperim'
qui nondum imbiberit peruerſas opiniones, ſed à pue- Vĩſ oppoſitũ à Plat. in Menone qui vult puerũ non ex priuatiõe ſcię ſed ex obliuia ac ad memoriam perduci.
ro optime educatus in ſcientijs, perſpicuum etiam eſt,
vt is ex priuatione.ſ. ex imperitia ad ſciẽtiam ducatur,
velut ad formam, quippe nulla præſupponatur aduer-
ſa ac mala opinio in eo eſſe, ſed ſolum veri ignorantia.
Cum igitur velit accipere principia cõmuniſsima, quo
rumcunque quæ mutantur, & nõ omnia (vt dicebam)
quæ mutantur ſm contraria mutantur, vult ergo redu
cere contraria ad communiſsima omnium principia,
dico.ſ. ad formam, & priuationem, quatenus non ſolũ
naturalia ſed etiam ſuperiora ac excellentia mutantur,
ac vult oſtendere hæc duo principia eſſe cauſas omnis
mutationis, quæ ſua præſentia ac abſentia diuiſim om
nes tranſmutationes efficiant. Vult igitur ad hæc prin
cipia velut ad maxime vniuerſalia contraria reducere,
ſed priuſquam hoc facit, in medio affert opiniones il-
lorum, qui ante ipſum de principijs diſſeruerunt, & do
cet id, in quo conſentiunt, & id, quo diſcrepant. Inqt
igitur q cuncti, qui de principijs rerum nõnihil opina
ti ſunt, & ſi viderent, quaſdam contrarietates in princi
pijs poſuiſſe licet diuerſi alias atq; alias ſtatuerint, attñ
conſona ipſis dixerunt, qui cum ſm aliquid diſcrepare
videantur etiam ſm aliquid conſentiunt, diſcrepant.n.
inter ſe, qm nonnulli principia contraria magis parti-
cularia accipiunt, nonnulli vero magis vniuerſalia. Itẽ
quidam illa ſenſui notiora quam rationi, quidam aũt
econtra magis rõni nota, q̃ ſenſui ſtatuunt. Nam con-
trariorum, quædam ſunt magis nota ſenſui, quam rõ-
ni, quædam vero econtra magis nota rõni, q̃ ſenſui. Et
horum vtrorumq; quædam ſunt magis vlia, quædam
vero magis particularia, quæ autem ſenſui magis nota
ſunt q̃ rationi hæc ſunt, ceu calidum frigidum, humidũ
ſiccum, denſum & rarum. Quæ autem magis nota rõ-
ni, quam ſenſui hęc ſunt, ceu lis amicitia, par impar vni
tas, & dualitas in vtriſq; etiam quædam ſunt magis vni
uerſalia, & quædam magis particularia, ſed in his quæ
ſunt magis nota ſenſui particularia ſunt. v.g. album, &
nigrum, & ſuper hæc ceu magis vlia calidum, & frigi-
dum, deinceps rarum, & denſum, ſuper quæ magnum,
& paruum, & deniq; excellentia, & defectus, in his autẽ
quæ ſunt nota rationi ponantur hæc eſſe particularia
congregatio, & diſgregatio, quibus communiora ſunt
lis, & amicitia, ſupra quibus etiam par, & impar, & de,
inde ſuper his vnitas, & dualitas. Quicunq; igitur prin- Vide Simplicium hæc dicit.
cipia ſtatuerunt vel calidum, & frigidum, vt Parmeni-
des vel rarum, & denſum, ceu Thales, vel paruum & ma
gnum, vt Plato, qui principia notiora ſenſui ponunt,
ſed quidam magis vlia, quidam vero magis particula-
ria. Item quicunq; litem, & amicitiam ſtatuerunt prin
cipia vt Empedocles, vel par & impar, aut vnitatem, &
dualitatem ceu Pythagorei, ij certe acceperunt ea quę
ſunt notiora rationi. Rurſus horũ Empedocles magis

particularia

particularia contraria poſuit. Pythagorei vero magis vniuerſalia, qua ratione diuerſa poſuere principia. ſ. dico ſubiecto. Nam diuera ſunt hæc cõtraria calidum, & frigidum à raro, & denſo ſm vniuerſale & particulare. Eadem tñ cuncti poſuerunt eſſe, quatenus omnia dixere eiuſdem ordinis eſſe. i. eiuſdem proportionis. Nam vt ſubiecto aliqua eadem ſunt, & ratione, ita etiam ꝓportione, qm̃ dicere ſolemus vt hoc calidum ſe habet, ita & hoc frigidum. Hæc. n. identitas ſiue ſimilitudo neque ſubiecto eſt, neq; rõne, quippe vtriuſq; diuerſa ſit definitio, ſed proportione duntaxat identitas eſt. Nam dicimus vt duo ſe habent ad quatuor, ita quingenta ad mille, hic rurſus eſt identitas ſecundum proportionẽ. Itaq; eo cuncti dixere contraria, quod ipſa omnia eiuſdem ordinis eſſe affirmarunt. Sciendum eſt. n. Pythagoreos omnia entia, & omnes cõtrarietates in duos vtrinque ordines redigiſſe. ſ. in ordinem boni, & in ordinem mali. Nam his omnem contrarietatem diuiſerunt. In ordine nanq; boni, quod melius eſſet contrarium poſuit. in ordine vero mali, deterius collocauit, ceu albũ, & nigrum, rationale in rationale, frigidum, & calidum, litem, & amicitiam, ſed rationale, album, calidum, & amicitiam collocauit in ordine boni, his vero oppoſita in ordine mali, quas cõtrarietates cum veteres vt rerũ principia ſuſciperent, alteram eorum partem in ordinem boni redigerunt, alteram vero in ordinem mali. Præterea earum contrarietatum, quæ ſunt ſenſui notiores, quædam ceu calidum, ſeparatio, & magnũ ſub exceſſu collocata in ordinem boni rediguntur, oppoſita vero ſub ordine mali. Cuncti ergo poſuere contraria ſecundum eundem ordinem, vel. n. calidum, & frigidum, vel congregationem, & ſegregationem, vel item, & amicitiam. Nam vt ſe habent calidum, & frigidum, ita ſe habent congregatio, & ſegregatio, ac magnum, & paruum, atq; lis, & amicitia, quippe ſimiliter opponantur, igitur & coalternatim ſe habẽt, quoniam vt ſe habet magnum ad ſegregationem, & ipſa ad calidum ita ſe habet paruum ad congregationem, & ipſa ad frigidum. Nam ſimiliter magnum eſt contentiuum ſegregationis, & ipſa calidi, vt paruum continet congregationem, & ipſa frigidum, quatenus igitur veteres principia vtriuſq; ordinis ſimiliter acceperunt ſiue illa ſint magis particularia ſiue magis vniuerſalia, hac profecto ratione accipiunt ipſa eadem eſſe. Nemo. n. accepit verbi gratia magnum, & ſegregationem, vel ſegregationem, & frigidum, quippe hæc non ſimiliter à bono, & à malo diſtẽt, ſed aliud magis, aliud vero minus, ſed oẽs ea principia, quæ eadem diſtantia diſtant à bono, & malo accipiunt, igitur quatenus cuncti accipiunt, ex eadẽ coordinatione per ſe contrarietatem, hac ratione cuncti accipiunt illa eſſe eadem, verum ſunt diuerſa, quia alia ſunt magis nota rõni, alia vero magis nota ſenſui. Item quia alia ſunt magis vſia, alia vero magis particularia. Cum igitur, quærimus communia omnium principia, perſpicuum eſt eos rectius dicere, qui contrarietates magis vniuerſales accipiunt, quare ſi qui magis, particulares contrarietates accipiunt cõſentire recti⁹, voluerint, eligant potius atq; ament dicere contrarietates magis vniuerſales, vt ad plura extẽdãt principia, propterea nos, quærentes quæ ſint communiſsima omnium principia oportet hæc ponere. (Plurimi igitur cæterorum hucuſque ferè conueniunt, & conſentiunt. Inquit cũctos vna voce vnoq; conſenſu in idẽ incidiſſe cum ea quæ principia vocabant, contraria ſtatuerint.

Quo veteres dixere eadẽ eſſe pricipia.

Quãquam ſine ratione ponentes, tamen contraria ponunt quaſi ab ipſa veritate compulſi, differunt tamen inter ſe, quia quidam [illegible] riora, quida poſteriora, & alij ratione, alij ſenſu notiora accipiunt. Nam quidam calidum, & frigidum, quidam vero humidum & ſiccum.

Non quia nulla rõne vtebantur ad probanda principia, quæ ſtatuebãt, ſed quia nulla illarum adeo perſuadebat, vt eis fides adhibenda foret, ſed quanquã inepte ignaueq; poſuerint ſua dogmata, attamẽ vna voce cũcti principia contraria eſſe ſtatuerunt. Hactenus itaq; conuenerunt, diſſentiunt autem, quoniam alij vniuerſaliora, & quæ magis. Item alij ſenſui notiora, q̃ rõni, alij autem econtra rationi magis clara tradiderunt. Nã alij calidum, & frigidum poſuere, vt Parmenides quorum calidum ignem profecto appellat, frigidum autẽ terram, alij humidum, & ſiccum. Vnde Porphyrius inquit Xenophanem ratum fuiſſe ſiccum, & humidũ eſſe principia terram dico. ſ. & aquã. Et adiecit verba eius, quæ hoc ſignificant terra, & aqua omnia ſunt quæ ꝓducuntur, & fiunt. Eiuſdem etiam opinionis vr̃ fuiſſe Homerus in quibus inquit. Atqui vos, quidem oẽs ex aqua & terra ortum traxiſtis. Et mirũ nõ eſt hũc ita dixiſſe quẽadmodũ Parmenides in libris ad opinionem duo dixit principia, in libris autẽ ad veritatem vnum.

Ide cõſim. le in ſimpli.

Alij par & impar. Nonnulli diſcordiam & concordiã cauſas generationis eſſe dixerunt. Hæc autem dicto modo inter ſe differunt. Quare quodammodo eadem dicere & diuerſa inter ſe videntur. Diuerſa quidem ut etiam plurimis videtur.

Litem & amicitiam Empedocles poſuit, par & impar Pythagorei, quippe ij ſtatuerint vnitatem, & dualitatem eſſe principia, ij. n. notiora rationi, quam ſenſui dicebant principia, quoniam ſenſui non ſunt nota, lis, & amicitia, neq; par & impar. (Diuerſa quidem, vt etiã pluribus vr̃), i. perſpicuum omnibus eſt eos aliquo modo diuerſa dicere principia. Nam calidum, & frigidum ſunt diuerſa à lite, & amicitia, & reliqua ſimiliter.

Textus.

Eadem autem proportione, quippe ex eodem ordine accipiant. Nam contrariorum alia continent, alia vero cõtinentur hac ratione eodem ac diuerſo modo deterius, melius aiunt. Et alij ratione, alij ſenſu notiora ſumunt, vt prius diximus.

Quomodo ſecundum eandem proportionem acceperint hoc exponens inducit. Quippe ex eodem ordine accipiant. Diximus vero quomodo ex eodem ordine accipiebant. Nam contrariorum alia continent, alia vero continentur, quomodo itaque ex eodem ordine acceperint hiſce explicat. Q. n cum contrariorum alia ſint vniuerſaliora, alia vero magis particularia eos dico ex eodem ordine accipere contrarietates, q m̃ coordinata, ſimiliter accipiunt contraria, vel continẽtia, vel contenta. Non. n. accipiunt v. g. calidum, & nigrum, qp pe calidum contineat, & nigrum ſit de numero eorum quæ contineantur, ſed accipiunt calidum, & frigidum, quæ ſimiliter ſunt contentiua, & deterius, & melius. Vnde qui contrariorum ea, quæ magis continent acceperunt, rectius accepere, cum oporteat accipere communiſsima principia, quæ omnibus rebus diſtribuantur. Qui autem magis particularia aſsignarunt, ij peius dixere, quoniam paucioribus competunt, & non pluribus vel omnibus competere acceperunt.

Etenim vniuerſale, quidem notius eſt ratione. Singulare autem ſenſu. Ratio namque ipſius vniuerſalis eſt, ſenſus vero particularis, veluti magnum quidem & paruum ratione, rarum, et denſum ſenſu notiora ſunt: patet igitur oportere principia rerum contraria eſſe.

Nunc & paulo ſuperius idem notũ non accipit. Nã cum ſupra diuideret contrarietates in eas, quæ ſunt notę rationi, & in eas, quæ ſunt notę ſenſui, & in vnaquaque earum diuiſionem faciebat ſm vl̃e, & particulare. Nam erãt in his quo ſunt nota ſenſui, quædam magis particularia, quædã magis vl̃ia, ſimiliter, & in his quæ ſunt nota rationi. Non igitur eodem modo quo ibi dixit ſenſui notum, vel rationi, hic dicit, ſed in vnaquaq;

earum

earum cathena dicit vl̄iora eſſe magis nota rōni & ſenſui magis particularia. Etenim in his quæ ſunt nota ſenſui magis vl̄ia ſunt ceu raritas, & denſitas ſunt etiā magis nota rōni, q̄ calidum, & frigidū, & hæc ecōtra magis nota ſenſui, q̄ rōni. Similiter vero exceſſus, & defectus magis ſunt nota rōni, q̄ ſenſui, & magis dēſitas, & raritas. Similiter etiam in his, quæ ſunt ſm rōnem nota vl̄iora ſunt rōni notiora, q̄ magis particularia, ſenſui aūt magis particularia nota ſunt, q̄ magis vniuerſalia.

Conſequens autem eſt dicere. Vtrum duo, vel tria, an plura ſint principia. Nam unum eſſe non poteſt, quia ipſa contraria nō ſunt unum, neque infinita, quoniam id quod eſt ſub ſcientiam non cadet.

Quod quidem ſumenda ſint principia rerum contraria iam ſuperioribus demonſtrauimus. Hic vero ꝓpoſitum eſt oſtendere primam maxime, & communiſſimam contrarietatem prorſus vnam eſſe, quod itaque cum velit oſtendere repetit ſermonem de principijs, & oſtendit fieri non poſſe, vt vnum ſit principium, neque infinita, ſed plura vno, & eadem finita. Verum ipſa diuiſio non eſt ſimpliciter formalium principiorū, aut materialium, ſed communiter principiorum. Nam vt materiale principium neceſſe eſt vnum, vel plura eſſe, & ſi plura vel finita, vel infinita, ita oportet vniuerſalia principia in eandem diuiſionem incidere. Neceſſe eſt .n. vel vnum eſſe principium, vel plura, & ſi plura, aut finita aut infinita. auferens igitur extrema reliquit medium, & id quod verum eſt. Vnum igitur eſſe principium non poteſt, quoniam demonſtratum eſt oportere principia contraria eſſe. At contrarium alicui, cōtrarium eſt, qm̄ nihil eſt ipſimet contrarium. Nam contrarium eſt ad aliquid, quare impoſsibile eſt vnum eſſe rerum naturalium principium. Item neq; poſſunt eſſe infinita principia. Primum, quidem qm̄ tolleretur de medio ſcientia, vt antea dicebatur, vel potius ipſa tenuis rerum cognitio. Nam infinita comprehendi cognoſcique nequeunt, ſed ignoratis principijs ea, quoq; ignorantur, quæ ex principijs proficiſcuntur, igitur ij vl̄em omnium ignorantiam introducunt, qui principia infinita ſtatuere volunt. Deinde illud etiam ſequitur, qđ in libro de Generatione dixit. ſ. quod duplicandum eſſet infinitum. Nam cōtrarietas continet duo cōtraria, quare ſi infinitę eſſent contrarietates, duplicia forent contraria, quare, duplum erit infiniti. Deinceps inquit in vnoquoq; genere vnam quandam contrarietatem eſſe maxime vniuerſalem, quod quidem indicat ex inductione. Nam in ſuperficie eſt maxime prima contrarietas ſm latum, & anguſtum. Nam aſperum, & leue quanquam primo inſint ſuperficiei, attamen non quatenus ipſa eſt aliqua quantitas continua, ſed quatenus, prædicamento poſitionis participat, quippe aſperum, & lene ſecundum quandam poſitionem partiū inſint eidem, æqui latum, & anguſtum ſuperficiei primo inſunt tanquam vni ſpeciei magnitudinis. Similiter in genere numeri maxime prima contrarietas eſt par, & impar. Item genere coloris nigrum & album. Nam ſub ijs reliqua continentur. Si ergo ſubſtantia eſt aliquod genus cuius principia quærimus, prorſus oportet, vt in eadem ſit vna maxime prima contrarietas. Eſt ergo in ſubſtantia maxime vniuerſalis contrarietas ſm formā, & priuationem ad quam omnes aliæ reducuntur, quæ non ſolum in generalibus, & corruptibilibus, ſed etiam in cœleſtibus ſupernisq; rebus eſſe comprehenditur.

Nam animus cum ex ignorantia ad cognitionem mutatur, ſm priuationem, & habitum mutatur, ſimiliter etiam cum ex vitio ad virtutem peruenit, ſiquidē ſubſtantiæ animi perfectio ſit ipſa virtus. Sed quod perfectionem recipit formam ſuam recipit, ſed quod recipit ſuam formam priuſquam reciperet, eam erat in priuatione eius. Idcirco in libro de Anima hanc mutationem animi pulchre generationi potius, quā alterationi aſsimilat. Item in cœleſtibus huiuſmodi oppoſitio eſſe cognoſcitur. Nam & ſi interdum formam interdumq; priuationem diuiſim non recipiunt, ceu generabilia, & corruptibilia, attamen alteram habēt, quæ ſubiectum obtinet, dico. ſ. formam. Præterea in motu cœleſtium ſecundum locum inuenies diuiſim vtranq; harum dominari, ac præeſſe. Nam quoties hemiſperiū in loco ſub terra voluitur, tunc priuatur loco ſuper terram, & vnaquæq; eius pars ſimiliter. quare ſi vna contrarietas maxime prima in omni ſubſtantia eſt ad quā omnes aliæ reducuntur, perſpicuum eſt neq; infinitas, eſſe contrarietates, neq; finitas, neq; duas. Quęrunt aūt hic im primis, quid genus Ariſt. appellet. Deinde quomodo in omni genere ſit vna contrarietas. Tertio ſi de omni tranſmutatione hic loquitur, vel potius ſi de cōmuniſsimis principijs omnium rerum naturalium ſimul ſermonem facit, cum non modo, ſubſtantiæ ſint res naturales, ſed etiam reliqua prædicamenta: quomodo ergo inueniēs ſubſtantiæ principia putat omnium, rerum principia inueniſſe. Nam tantum comperuit in ſubſtantia, quæ vnum genus eſt, cum ſit aliquid, vnum eſſe principalem contrarietatem, quam dicimus eſſe ſecundum formam, & priuationem. Reſpondent itaque interpretes hic Ariſto. non appellare genus id quod de pluribus, & differentibus ſpecie in eo quod quid prędicatur, ſed ſubiectum. Hic .n. eſt vnus ſignificatus generis apud Ariſt. quippe qui multis in locis atq; in præcedentibus ſubiectum genus vocauerit. Nam aſſeruit Democritum ſtatuiſſe atomos eſſe vnum genere .i. vnum ſubiecto. Accipit ergo hoc in loco omnem ſubſtantiā non quatenus diuiſam in formam, & priuationem, ſed quatenus eadem ſubijcitur formæ, & priuationi diuiſim, quēadmodum diceremus omnia humana corpora ſubijci albo, & nigro, ita dicimus omnem ſubſtantiam ſubijci ac receptaculum eſſe maxime primæ contrarietatis ſecundum formam, & priuationem. Nā quaſcunq; alias recipit ad hanc illæ reducuntur, ſiue animati, & inanimati oppoſitionem dixeris, ſiue illam rationalis, & irrationalis, ſiue quamuis aliam. Quum .n. fieret, quoddam rationale videlicet id ꝙ fieri debet rationale antequam hanc formam rationalis aſſecutum ſit, priuationem eiuſdē formæ obtinuit. Ceu paulo prius, embrio formatus, deinde cū forma aduenit ſubiecto, cedit & tollitur priuatio, idemq; in omnibus obſeruandum eſt. Sed forſitan quiſpiam contra hæc dicet, quia ſic dicentes nihil aliud modo per hæc dicimus, quā genus, quod prædicatur de pluribus. Nam cum dicit in omni genere ſubſtantiæ, & complectitur omnem ſubſtantiam, quid aliud inquit quàm communiſsimum genus. Præterea rationalis, & irrationalis, vel animati, & inanimati oppoſitionem cum ad habitum, & priuationem reduxero, quam dico eſſe ſubſtantiæ contrarietatem maxime primam, quid aliud quam genus in hęc diuiſum accipio? Dicerem itaq; ad hæc, ꝙ ſi eandem ſubſtantiam accipio dico. ſ. communiſsimam, attamen alterum atq; alterum habitum ſeu reſpectum habet ad ſuas differentias. dictum .n. eſt, recte quidem, quod genera præcedunt differentias generatione, quibus coexiſtit ac ſimul adeſt poſt generationem, quippe in generatione hominis primo in materia fiat corpus, deinde in hoc ſubiecto tanquam in materia ſecunda introducitur forma animalis, & eidē aduenit cui poſtremo, tanquam materiæ prorſus proximæ forma humana aduenit. Vnde Porphyrius dixit genera reſpectu ſuarum differentiarum habere rationem materiæ, hoc pacto igitur genus præcedit differētias, quibus deinde adeſt in his rebus, quæ iam cōditæ ſunt. Cum igitur maxime

Quorum ſit diuiſio principiorum.

Dubitatio.

Reſponſio.

Multitudo formarum in eodem idem Auer. quibus oppugnant latini & ſeculares.

vniuerſalia

vniuerſalia acceperimus tanquam ea, quæ rōnem materiæ continent, tunc profectò eadem diuidi per differentias in ſpecies non dicimus, ſed ipſis ſubijci, ſed quãdo eas acceperimus vt ipſis differentijs adſunt, ceu in rebus iam productis, tunc non amplius ſubijci, ſed diuidi per eas fatebimur, qm̃ igitur diuidemus genus, qđ de pluribus prædicatur iam id, ꝙ ſubſiſtens eſt coexiſtens differentijs diuidemus ſolum non dicentes, quod eſt, quædam natura communis, quæ huic, & huic ſpeciei ineſt. Quum igitur nobis oppoſitum non ſit res, q̃ ſunt diuidere, ſed eas ſpeculari, quatenus fieri poſſunt, commune genus ſubſtantiæ ſubijci contrarietatibus, quibus vnaquæq; res ſit aſſerimus, & dicimus contrarietatem maxime primam eſſe ſm formam, & priuationem. Idcirco dicimus principia maxime prima ex quibus res producuntur formam, & priuationem eſſe. Perſpicuum etiam hinc eſt nos non dicere genus illud quod de pluribus prædicatur, quoniam hoc modo etiã. ſpeciem ſpecialiſsimam diceremus genus eſſe. Nam cũ diceremus in genere hominum eſſe contrarietatẽ, ſm ſcientiam, & imperitiam, vel ſm cognitionem, & ignorantiam, nihil aliud diceremus, quàm hominem ſubijci cognitioni, & ignorantiæ, quam cõtrarietatem primam ineſſe homini rationali diceremus. Prima itaque dubitatio hoc modo ſit expoſita. Secunda autem erat, quonam pacto in omni genere eſſet vna contrarietas. Dico ergo in quantitate eſſe diſcretum, & continuum, ſumantur rurſus exceſſus, & defectus in quibus quantitas non ſit velut diuiſa, ſed potius velut ſubiectum illis in ratione materiæ. Nam poteſt, quantitas diſcreta reduci ad exceſſum, & ad defectum ipſa continua. Eadẽ.n. magnitudo ſi diſcreta ſeparataq; fuerit, tota vt tota à maiori loco continebitur. Item qualitatis erit contrarietas maxime prima, ſm rarum, & denſum. Quod.n. paſsibiles qualitates, & paſsiones ad rarum, & denſum reducibiles ſint liquido conſtat. Nam ad calidi ſicci, humidi, & frigidi, oppoſitionem omnes aliæ ordinantur, quippe harum mixtione omnes aliæ fiant, quæ ad raritatem, & denſitatem perſpicuo rediguntur, quare etiã ipſe ad has reducuntur. Nam quatuor elementa, quæ ex complexione duarum contrarietatum fiunt, perſpicuo raritate, & denſitate viciſſim inter ſe tranſmutantur. Potentia autem, & impotentia ſiquidem de paſſibilibus qualitatibus dicerentur ceu id quod habet vim potentiamq; calefaciendi, frigefaciendi, rarefaciẽdi, & humectandi, aut ſm aliam qualitatem tranſmutandi, vel impotentiam aliquid habendi, perſpicuum eſt, qđ etiam eædem ad raritatem, & denſitatem reducerentur, ſiquidem qualitates, quibus ipſa inſunt ad eaſdem reducantur. Si autem de potentijs rationalibus animæ potentia diceretur ceu potentia diſcendi muſicam vel quandam aliam ſcientiam aut impotentia, qua quis nõ poteſt ſcientias conſequi, qm̃ animus in corpore collocatus ex varia diuerſaq; cõplexione, quam ſortitur in ipſo recipit diuerſas aptitudines, corpus namq; ex mixtione, qualitatum paſsiuarum conſtituitur. Vnde hoc modo etiam qualitas ſm potentiam, & impotentiam, ad paſſiuas qualitates reduceretur, quæ etiam (vt oſtendimus) ad raritatem, & denſitatem reducuntur. Et ſi impotentia de irrationalibus dicerentur, profectò dicemus equum habere impotentiam adipiſcendi grammaticam, in quo etiam patet non ſine huiuſmodi cõplexione, qualitatum paſsiuarum talem impotentiam fieri. Non.n. quæuis anima in quauis corporis temperatura ſplendet. Quocirca dicuntur corpora brutorũ habere impotentiã conſequendi rationales ſciẽtias, quia rõnalis anima ſuapte natura idonea non eſt, vt in huiuſmodi corporum complexionem appareat, & videatur. Similiterq; habitus, & diſpoſitio cum naturali potentia, & impotentia reducuntur, quæ partim cum dicũtur de paſsiuis qualitatibus, & partim de habitu animi, & diſpoſitione ſm ſcientias, ob maiorem, & minorem aptitudinem, quam ex potentia animæ ſortimur in nobis habitus, & diſpoſitiones fiunt. Diximus autẽ aptitudinem atq; ineptitudinem animum obtinere ex complexione corporis ac coniunctione eius ad illud. Quarta etiam qualitatis ſpecies, ſ. figura, & forma hoc pacto reduci poteſt ad raritatem, & denſitatem, figura inquam; qm̃ cum oſtenſum eſt eam figuram inter planas maiorem loci ambitum occupare, in qua maior angulorum multitudo deſcribi fieriq; poſſet, idcirco angularibus figuris planis ſphærica capacior eſt. Reduces igitur ſphęricas figuras ad raritatẽ, & angulares ad dẽſitatem, propterea quod idem corpus rarũ maius erit, denſum verò minus, ſed forma, quædam poſitio eſt, ac ferme diſtantia partium. Raritas namq; erit perſimilis alicui raritati artificiali, quæ fit ſm diſtantiam partiũ, vt illa ſe habet, quæ in corrigijs extenſis, vel in lana expenſa fit. Hoc igitur modo raritatem, & denſitatem cõtrarietatem vnam facimus, ſed qm̃ cætera prædicamẽta propriam exiſtentiam non habent, ſed in his, idcirco redactis horum prædicamentorum contrarietatib. ad maxime vniuerſales harum ope etiam reliquorum, prædicamentorum contrarietates ad eaſdem ſint reductæ. Verum hæc perſuadendi potius, quam veritatis cã dicta ſint, qm̃ operæ pretium eſt accuratius intelligere vnam eſſe in vnoquoq; genere.i. in vnoquoq; prædicamento contrarietatem, qua forma abijcitur, & aſſumitur, hęc autem eſt forma, & priuatio, & in prædicamento ſubſtantiæ contrarietas eadem eſſet. Sed hoc rurſus nihil aliud eſt, q̃ idem per idem demonſtrare. Etenim quærit oſtendere in ſubſtantia eſſe primam contrarietatem, quæ eſt inter formam, & priuationem. Et rurſus petit hoc conceſſum ſibi dari, quòd in omni genere ſit vna contrarietas ſecundum formam, & priuationem, & ob id erit contrarietas in ſubſtantia.

Sed demonſtrat etiam ſic vnam eſſe in vnoquoq; genere contrarietatem, & inquit ſi vniuſcuiuſque rei ſiue vniuerſalis ſiue particularis vna eſt definitio, & non cõtingit duas eſſe eiuſdem definitiones, perſpicuum erit vt definitio illius, quidem efficiat generationem, & oppoſitum definitionis corruptionem, quare ſi vni definitioni exiſtenti vnum eſt oppoſitum, neceſſe etiã eſt, vnam eſſe contrarietatem in vnaquaq; re circa quã generatio, & corruptio verſatur. Verum cum vnaquæq; ſuo ꝓprio nomine nõ poſſit ſignificari, ſufficit vt omnes cõmuni formæ, & priuationis nomine appellemus, ſed etiam hoc demonſtrat, quod vnaquæq; res ſm vnã contrarietatem habeat generationem, & corruptionem. Veruntamen non amplius ſequitur vt omnes ſpecies ſub genere collocatæ, ceu quatuor ſpecies, qualitatis ad eam contrarietatem reducantur, quæ proximæ in qualitate exiſtat, quod quidem hoc videbatur, hoc .ſ. in vnoquoq; genere eſt vnam contrarietatem, ſignificare. Nam forma, & priuatio æquiuoce prædicantur de omni contrarietate. Tertia autem erat quæſtio qũo inuentis principijs ſubſtantiæ putat habere omnium reliquorum prædicamentorum principia. Inquiũt ergo interpretes ens primo ad ſubſtantiam peruenire, deinde per ſubſtantiam ad reliqua prædicamẽta, quippe q̃ in ipſa ſint, ſic etiam forma, & priuatio ſubſtantię propriæ inſunt per quam poſtea reliquis prædicamentis inſunt, quare ſi forma, & priuatio à ſubſtantia proficiſcũtur ad reliqua genera ſm ea quæ ab vno ad vnum vergunt, merito inuentis ſubſtantiæ principijs etiam omnium rerum principia inuenit, quæ ſane dicta conſona erunt ijs, quę diximus in procemio, vbi initiũ ſumendum eſſe diximus ab ijs, quæ communiora, & cõfuſa ſunt.

Videtur Ioã. Gram. primę expoſitioni et ſententiæ aſſentire.

Secunda dubitatio.

Quę ſint primę contrarię in qualitate. [illegible] in qualitate.

Vide authorẽ ſphęræ & Ariſt. 2. Cœli, & Plato. in Timæo quomodo figura orbicularis ſit capacior.

Alius modus demonſtrãdi in vnoquoq; genere eſſe contrarietatẽ.

Tertia qõ.

ſunt. Nam oſtendere priuationem, & formam eſſe omnium rerum principia, profecto eſt communia & confuſa demonſtrare, communia inquam, quoniam omnibus, confuſa vero, qm̃ nullum proprium principiũ alicuius ſignificant. Sunt præterea natura poſteriora tanquam cõmuniora ex ſingularibus collecta. Ad hæc aũt ponit Ariſt. tertium argumentum quo demonſtrat nõ eſſe infinita principia, & hoc eſt, ſi alia alijs priora contraria ſunt, & oportet ſemper principia manere, neceſſe eſt non ſolum finita eſſe principia, ſed neq; plura, q̃ duo, ſed ſi admittitur primum etiam ſm admittendũ eſt. Verum quærimus in hoc ſyllogiſmo imprimis, quidem quid ſibi hoc velit (ſemper manere principia.) Deinde quomodo veram deductionem efficit.

Prima expō.

Quidam igitur exiſtimarunt Ariſt. hic cœleſtia principia appellare ac dicere, quippe quæ ſempiterna ſint.

Confutatio.

Atqui hoc in loco non eſt ſermo de cauſa efficiente, ſed de formalibus principijs, quapropter neq; de cœleſtibus inquit.

Secũda expō.

Vnde alij inquiunt ipſum appellaſſe principia formas, quæ ſunt ante multa, qm̃ his ſemper permanẽtibus, ſic ſemper ea quæ ſunt hic fiunt.

Confutatio.

Sed neq; hoc verum eſt primo, quia Ariſt. non ponit iſtas formas ante multa. Deinde quia hic differit de contrarijs principijs, quę viciſſim inter ſe agunt, & patiuntur, & ſua præſentia, & abſentia generationem, & corruptionẽ efficiunt. Hæc autem non ſunt ante multa.

Tertia expō.

Proinde alij aiũt ipſum appellaſſe principia ipſam trinam dimenſionem, quippe quæ ſemper maneat cum ſit immutabilis.

Confutatio.

At neq; hoc verum eſt, qm̃ ſermo eſt de formalibus principijs rerũ, ipſa vero trina dimenſio potius retinet rõnem materiæ, q̃ formæ.

Expoſitio ſua.

Vnde nos dicimus illud ſemper manere, Ariſt. ſignificare in omni mutatione inueniri, ac oẽm transmutationem ſm ipſa fieri, ceu ſi quis de materiali cauſa, quærens dicat ligna materiam rerum non eſſe, qm̃ non ſemper inueniuntur, qm̃ in æneis vaſibus, neq; in aureatis ligna vt materia non ſubijciuntur, oportet autem materiam communem ſemper in omnibus inueniri .i. in omnibus rebus ac in omni tranſmutatione. Sic igitur Ariſt. cum quærit hic communiſsima rerum omnium principia formalia, inquit oportere ipſa ſemper inueniri, i. in oĩbus rebus materialibus eadem eſſe, atq; per ipſa omnem tranſmutationem fieri.

Ad ſecundam dubitationē ſyllogiſmi.

Sed quomodo deductio vera ſit deinde oſtendẽdum eſt, q m̃ ſi ſunt alia alijs priora contraria, & horum quædam continent, quædam vero continentur, qm̃ communia rerum omnia principia inueſtigamus, perſpicuum eſt, ꝙ contraria maxime vniuerſalia aſſumimus in rationem principiorũ, quia ergo ſemper principia manere oportet ideo eadem ſemper erunt, & minime alia atq; alia. Ex his autem neceſſe eſt vt eadem principia finita ſint. Nam cum acceperimus contraria maxime prima neceſſe eſt eadem eſſe finita. Nam ſi infinita eſſent multo plura infinito ſorent ea quæ continentur ſub ipſis, qppe multo plura ſint, quæ continentur, quam quæ continent, ſed quamuis principia maxime vniuerſalia oporteat eſſe finita, tñ non eſſent finita, niſi neceſſe foret vt in omni tranſmutatione ſemper eadem eſſent, & ita deinceps, qm̃ & ſi non eſſent infinita, quæ ſubſiſterent, attamen vt fiunt. infinita forent. Nam ſemper alijs atque alijs acceptis contrarijs contingeret numerum principiorum augeri in infinitum, quare per vtranq; ſuppoſitionem neceſſe eſt finita eſſe principia, & item per eaſdem, duo tantum. Nam ſi duo non fuerint, neq; amplius ſtatuere poterimus, quãdam contrarietatem communiſſimam, ac eandem vel ad quãdam aliam reduci, vel non eſſe cuiuſcunq; tranſmutationis cauſam, ſed alterius hanc, & illam alterius. Nimirum igitur duabus exiſtentibus contrarietatibus, quibus elementa generantur ea .ſ. calidi & frigidi, atq; illa humidi, & ſicci, nõ ſm vtranq; contrarietatem fiant mutationes in omnibus elementis, ignis nanq; tranſmutatur in acrem ſm ſiccitatem & humiditatem, minime vero ſm caliditatem, & humiditatem, quippe vtraq; ſint calida. Rurſus aer in aquam tranſmutatur ſm caliditatem, & frigiditatẽ minime ſm ſiccitatem, & humiditatem, qm̃ vtraq; humida ſunt. Item aqua conuertitur in terram ſm ſiccitatem, & humiditatem ſolam, qm̃ ambo ſunt frigida. In ſolis autẽ contrarijs ſm vtranq; fit mutatio ceu in igne aere, aqua, & terra, ſed in cunctis ſm vtranq; contrarietatem non fit mutatio, quare ſi oportet communiſsimam elementorum oppoſitionem inuenire per quam omnia tranſmutentur forte raritas, & denſitas erit: per has.n. omnium fit mutatio, ſi autem hoc concedit ꝑſpicuum eſt fieri non poſſe, vt duæ contrarietates ſint cauſæ cuiuſcunq; tranſmutationis, quare oportet contrarietatem maxime primam, & communiſsimam ſm quam omnis mutatio fit vnam eſſe: Ariſto. igitur hiſce tantum demonſtrat finita eſſe principia formalia. Itẽ ſi poſſunt ex principijs finitis eadem generari, quę ex infinitis generarentur, longe commodius eſt ex finitis gigni produciq;. Nam melius eſt finitum infinito, & natura ſemper verſatur circa melius, qua põt, & ipſa põt ex finitis principijs cauſas omnium afferre, quẽadmodum facit Empedocles, igitur ex finitis faciet omnia. Tantum igitur, quod quidem dicebam demonſtrat .ſ. oportere cãs formales contrarias rerum naturalium finitas eſſe, quibus ſimul etiam oſtenditur atq; apparet, aſsignãdã eſſe vnã cõtrarietatẽ maxime primã & cõiſſimã vt explicauim⁹, deinceps aũt cũ diſputabit de materiali cã idipſum tractabit. Demonſtrabit &̃ diligenter oportere vnã eſſe contrarietatẽ maxime primã, & vnum ſubiectum, & quod plura vno eſſe non poſsint.

Vna quoque contrarietas eſt in omni genere vno. Subſtantia vero genus eſt, quoddam vnum: Et quia generatio ex finitis, fieri poteſt: melius eſt ex finitis quemadmodum opinatur Empedocles, quam ex infinitis. Nam cuncta putas ex finitis reddere perinde atque Anaxagoras ex infinitis. Præterea alia alijs priora contraria ſunt, & ex alijs alia fiunt ceu dulce, amarum, album, & nigrum. Principia vero manere ſemper oportet. Ex his igitur neque vnũ neque infinita eſſe principia conſtat.

Genus dixiſſe Ariſt. Themiſtius coniecit cuius diuiſionem ſolum in ſpecies, & nõ in gña facimus, inqt igitur circa colorem vnam eſſe contrarietatem album, & nigrum, & circa ſaporem dulce & amarum.

Contra Themiſtium.

At hoc nõ eſt conſonum ſentẽtiæ Ariſt. Nam circa totum genus ſubſtantię inquit vnam eſſe contrarietatem. Atqui diuiſio communiſsimæ ſubſtantiæ in proximas ſpecies, non eſt, ſed in genera ſubalterna.

Quid ſit contrarietas.

Contrarietas autem eſt reſpectus duorum contrariorum.

Cum autem ſint finita non facere duo ſolum aliquam rationem habet. Nam dubitaret quiſpiam, quomodo denſitas a, ta eſt facere raritatem, aut raritas denſitatem, & alia quæuis ſimili modo contrarietas. Non enim concordia diſcordiam congregat, & facit aliquid ex ipſa, neque diſcordia ex illa.

Cum multis oſtendiſſet principia eſſe contraria atq; maxime prima, ac eadem neq; infinita eſſe, ſiquidẽ cõplecti oporteat in rõne principiorum contrarietatem maxime primã & cõmuniſsimam. (Nam ex hoc oſtendebatur duo eſſe principia, qm̃ vna eſt maxime prima, contrarietas) cũ ergo velit tertiũ principiũ ſtatuere dico .ſ. materiã ſubiectã contrarijs non ſine dubitatione ſermonem introducit, & in contrariũ argumentatur, demonſtrans, ꝙ non ſufficit compleri contraria in rõne principij, ſed quod oporteat ſtatuere aliquod principium ꝙ non ſit cõtrarium, & quod per ſe ſubſtat, qđ quidem nititur oſtẽdere ex prioribus, quibus demon-

ſtrabatur

ſtrabatur oportere principia contraria , quoniam res
tranſmutari oportet, tranſmutantur autem, quæ vicisſim
inter ſe agunt, & patiuntur mutuo. Agunt vero &
patiuntur non quæuis temere ſed contraria. Ex his aũt
quæ nunc dicit, oſtendit minime rõnẽ principiorũ ex
plere cõtraria, quatenus cõtraria ſunt, ſed oportet ali
quod eſſe cõtrarijs formis ſubiectum. Nam vtraq; ſeſe
inferunt ſimul ſubiectum, & contraria principia. itaq;
multifariam argumentať non omnia principia eſſe cõ
traria, & imprimis hoc modo inquit, nullum cõtrariũ
idoneum ſuapte natura eſt per ſe agere in alterum cõ-
trarium. Neq; .n. raritas in denſitatem agit ſine aliquo
ſubiecto, quippe cum eorum pugna ſit circa ſubiectũ,
cum vtrunq; cupiat illud accipere. Item neq; calidum
agit in frigidum neq; amicitia in litem. Nõ .n. amicitia
litem congregat, neq; lis ſeparat amicitiam : ſed alterũ
quoddam ſubiectum ipſis eſt in quod, diuiſim vel ami
citia, vel lis agit, non igitur ipſa principia ẽm ſe contra
ria ſunt, ſed magis pp ſubiectum. Nam idem eſt quod
tranſmutatur, & cui contraria agant, & patiantur,
quare ſubiectum erit principium. Præterea ait contra
ria eſſe in ſubiecto, principia autem ſubſtantiæ nõ ſunt
in ſubiecto, qm̃ ſubiectum, & principium eſt prius eo,
quod eſt in ſubiecto, hoc modo inquam ſubſtantia cũ
ſubiectum ſit reliquis prædicamentis eſt prior, natura,
& principalior, quare ſi contraria ſunt principia, & cõ-
traria non ſunt in ſubiecto, erit igitur principium prin
cipij. Item contraria nullum ſubiectum ſunt, principia
autem ſubijci oportet, itaq; contraria non ſunt princi-
pia. Rurſus contraria non ſunt ſubſtantiæ, principia au
tem ſubſtantiæ ſunt ſubſtantiæ, igitur contraria non
ſunt principia, quod vero principia ſubſtãtiæ oporteat
eſſe ſubſtantias ſic oſtendit. Et inquit ſi ex non ſubſtan
tijs ſubſtantia eſt, ante ſubſtantiam erit non ſubſtãtia:
ſed non ſubſtantia ſunt accidentia, ergo accidẽtia erũt
ante ſubſtantiam, quod quidem fieri nõ poteſt, immo
contrarium accidit, vt ſubſtantia ſit prior natura ipſis
accidentibus, quippe ipſa deſtructa ſimul accidẽtia de
moliantur, at accidentibus deſtructis ſimul ipſa nõ tol
litur, quare principia ſubſtantiæ oportet eſſe ſubſtan-
tias, ſubſtantia autem ſubiectum eſt, qm̃ per ſe ſubſtat,
ſed contraria non ſunt ſubſtantiæ, igitur ſubiectum, &
non contraria erit ſubſtantiæ principium. Verum aliqs
ambiget, quomodo dicit principia ſubſtantiæ eſſe ſub
ſtantias. Nam principium oportet eſſe diuerſum ab eo
cuius eſt principium Et ſi iuxta alium ſignificatũ fue-
rit ſubſtantia principium, & ẽm alium id quod ex prin
cipio emergit, cur etiam forma non erit ſubſtantia ẽm
alium ſignificatum, quo ſubiectum eſſe ſubſtantia dr̃,
quomodo igitur omnino ſubiectum, & materiam in-
quit eſſe ſubſtantiam, & minime formam, ſiquidem in
ſecundo libro inquiat formam eſſe magis ſubſtantiã,
qm̃ per illam formantur res atq; diſtinguuntur, at ẽm
materiam nulla inter ſe differunt. Quod quidem igiť
ſignificatus ſubſtantiæ indifferens ſit apud Ariſt. per-
ſpicuum eſt, ſiquidem formam, materiã, & id quod ex
his coniunctum eſt ſubſtantiam appellare ſoleat. Nam
ſæpe omnes ens ſimpliciter ſubſtantiam appellat qua-
tenus ſubſtantia ſignificat ſolam rerum exiſtentiã, hic
vero ſubſtantiam vocat quatenus ſubſtans eſt, & nõ in
diget ſubiecto vt ſit quemadmodum in prædicamẽtis
dr̃. Qm̃ igitur non ſine dubitatione hic ſermonem in-
troducit. Eſt autem compoſita ſubſtantias per ſe ſub-
ſtans, & in altero non eſt qm̃ ei per ſe ſubſtare ex mate
ria magis competit, quam ex forma. Nam forma ſubie
cto eget, vt ſit, materia autem non eget ſubiecto, quo-
dam, ob id ergo magis principium, & cauſam ſubſtan-
tiæ compoſitæ materiam vocat. Nam & ſi formam ma
teria appetat, attamen non vt exiſtat, quemadmodum
forma eget materia vt exiſtat, ſed potius vt ornetur &
determinetur. Ea igitur rõne, quia per ſe ſubſtans eſt
materiam ſubſtantiam appellauit, & inquit oportere,
principia ſubſtantiæ compoſitæ per ſe ſubſtantis prin
cipia eſſe per ſe ſubſtantias. Nam ſi principia ſubſtãtiæ
non per ſe ſubſtarent, non per ſe ſubſtans foret cauſa
per ſe ſubſtantis ac eo prior: quod quidem fieri nequit
quãdoquidem eius contrarium. ſ. per ſe ſubſtans ſit cã
non per ſe ſubſtantis, & eo natura prius ceu accidenti-
bus ſubſtantia. Nam deſtruitur eo deſtructo, ſed illud
nõ tollitur hoc deſtructo, hoc pacto igitur materia eſt
magis ſubſtãtia quam forma. Sed alio modo forma eſt
magis ſubſtantia, quam materia, qm̃ forma eſt ea, quæ
informat, & diſtinguit vnamquamq; ſubſtantiam, ma *Dubitatio.*
teria autem communis eſt. Præterea aliquis dubitaret,
quomodo inquiat principia ſubſtantiæ non eſſe in ſub
iecto, & quomodo in ſubſtantia prius eſſe, ſubiectum
aſſerat, quoniam primum aliquis non concederet, qm̃
quædam principia in ſubiecto ſunt, & ẽm confutabit, *Reſponſio.*
qm̃ nunquam eſt materia ſine forma. Dico ergo, quod
quanquam materia nunquam ſit ſine forma, attamen
ea eſt prior natura, qm̃ ea ſimul tollit, & non ſimul tol-
litur. Nã cogitatione poſſumus ſeparare formas à ma-
teria, & ipſam intelligere poſſumus vt ſubſiſtat. Nam
alio ſubiecto non indiget vt ſit. At forma neq; animi
cogitatione poteſt per ſe ſubſiſtere atq; eſſe ſine mate
ria. Et ſi particulares res Deus produxit, qui tum præ-
exiſtebat aut ſubſtabat? Conſtat ſane, quod præfuerat
ſubiectum, & id quod recipit formas, deinde in illo in-
eſſe, debebant formæ, itaq; prius natura ſubiectum eſt,
& hac rõne ſubſtantiæ compoſitæ magis principium
eſt materia, quam forma, non tamen quia forma nõ ſit
principium, ſed vt dicebam deducit ſermonem non ſi
ne dubitatione, vt oſtẽderet, quam opportunum eſſet
ſubiectum in rõne principiorum, ſic itaque ex rationẽ
probauit materiam eſſe principium illud. ſ. quod ſubie
ctum eſt. Inquit igitur ſi prima opinio vr̃ vera eſſe, quę
concedit principia oportere contraria eſſe, etiam ſecũ
da erit vera. Sic nanq; oportet ſimul vtranq; dicere, &
coniunctim, qm̃ ſi contraria principia ſunt, quia agunt
&, patiuntur, & tertium oportet eſſe materiam, ſiqui-
dem contraria non ſunt ſuapte natura idonea in ſeipſã
agere, ſed in quodam altero cum inſunt agere queunt.
Pręterea neq; poteſt materia ſola principium eſſe, qm̃
ipſa nihil efficere poteſt, oſtẽdens igitur rõne tertium
principium eſſe materiam confirmat idipſum teſtimo
nio antiquorum, & inquit hoc modo numerus princi-
piorum ſubiecto indiget. Vnde veterum quidam neq;
hoc vnum fecere, ſed plura. Empedocles inquam qua-
tuor elementa dixit. Parmenides vero duo ignẽ, & ter
ram, alij aũt tria, alij vnum. Item eorum, qui vnum eſſe
dixerunt alij vnum, quatuor elementorũ eſſe dixerũt,
alij vero præter ipſa mediũ inter eadẽ ſtatuerunt. Ap-
probat ergo illos, qui vnũ ſubiectũ pluribus ſubijciũt.
Nam demonſtrabit deinceps fieri non poſſe vt duę ma
teriæ ſint, quemadmodum etiã impoſſibile eſt duas cõ
trarietates eſſe. Verum inter eos, qui vnum dederunt
ſubiectum potiſſimum Anaximandrum laudat, qui il-
lud intermedium ſtatuit tanquam ad materiã propius
quodãmodo accedat, qm̃ nullam formã earum obtinet
quæ in ipſo generantur. Poſt hunc rectius ſenſit Anaxi
manes, qui aerẽ materiã ſtatuit. Nã aer minime differẽ
tias ſenſibiles habet, poſtea Thales, qui poſuit aquam
eſſe materiã. Etenim hæc præter q̃ ꝙ ſine qualitate eſt,
etiam contrarias affectiones ſuſtinet, quippe idem ca-
leſiat, infrigidetur, liqueſiat, & congeletur, & idẽ ma-
neat. Nam cum ſit humidum proprio termino diffici- *Vide pro hoc*
le terminatur, alieno autem facile clauditur. Nam hoc *a librum de*
modo, definitio humidi in libro de Gñatione traditur, *Generatione.*

idemque

idemque exſiccatur, cum in glaciem concreſcit. Sic eſt .n. difficulter alieno termino terminatur, ſuo autem ac proprio facile clauditur, ij poſtremo qui de materia ſermonem faciunt dicẽtes illam ignẽ eſſe maxime improprie dicunt. Nam complexio ignis ad diuerſas partes contrariorum eſt efficacior. ſiccitas. i. dico & caliditas, idcirco in contraria non mutatur, cum idẽ maneat. Hi ergo omnes vel vnam, vel plures ſtatuẽtes materias ipſas contrarijs formari dicunt. Verum quidam raritate & dẽſitate, quidam lite & amicitia, quidã deniq; alia & alia contrarietate ipſas formari ſentiunt vt diximus.

Sed vtraque quidem alterum quoddam tertium.

Communiter enim congregant vtraque, quoniam neque amicitia litem congregat, neque econtra lis amicitiam, ſed ambæ lis & amicitia alterum quoddam tertium congregant vel ſeparant.

Sunt autem qui plura accipiunt ex quibus eorum quæ ſunt naturam conficiunt. Item & id quiſpiam dubitauerit, niſi aliquis quandam contrarijs naturam ſubiecerit. Nullius enim eorum quæ ſunt, videmus ſubſtantiam contrariam eſſe, principium autem de nullo ſubiecto dici oportet. Alioquin principij erit principium. Subiectum enim principium & prius prædicato eſſe videtur.

Tam oportunum eſt ſubiectum in ratione principiorum, vt etiam quidem eorum qui ante nos extitere, plura ſubiecta contrarijs ſubiecerint. Nullius .n. eorum quæ ſunt, videmus ſubſtantiam contrariam eſſe, principium autem de nullo ſubiecto dici oportet. Alioquin principij erit principium. Hæc igitur poſſunt coniunctim vt vnus ſyllogiſmus accipi, & diuiſim intelligi vt duo ſyllogiſmi, vt hoc ſit vnum argumentum. Nullius .n. eorum quæ ſunt, videmus ſubſtantiam contrariam eſſe, & reliqua ſint alterum argumẽtum. Si ergo ea oĩa redigemus ad vnum ſyllogiſmum hoc modo dicemus. Præterea inquit aliquod nobis dubitandum ſequitur, niſi contrarijs aliquam materiã ſubiecerimus. Nullius .n. eorum quæ ſunt, videmus ſubſtantiam contrariam eſſe. i. nihil habet ſubſtantiam in eo quod contrariũ eſt, quoniam & accidentia contraria ſunt. Principium aũt eorum quæ ſunt, de nullo ſubiecto dici oportet. i. non oportet in ſubiecto eſſe. ſ. accidens eſt. Huiuſmodi ergo totus ſyllogiſmus conficitur. Contraria ſunt accidẽtia, principia autẽ rerum nõ ſunt accidentia, ergo principia rerum non ſunt contraria, cur autem principia rerũ non ſunt accidentia cauſam adiecit dicẽs. Alioquin principij principium erit. Nam ſubiectum ipſis accidẽtibus principium eorum foret. Nam præſupponi oportet ſm naturam eſſe aliquod quod ſit capax. Dixit autẽ prædicatum, quoniam accidens de ſubſtantia prædicatur. Nam dicimus hominem album eſſe. Præterea ſi nihil ſubſtantia eſt, eo quod contrarium eſt, & accidentia ſunt contraria, igitur patet non poſſe principia ſubſtantiarum eſſe contraria, alioquin principia ſubſtãtiarum erunt accidentia, ſi vero hoc conceditur, & principium accidentium ſubiectum eſt, igitur erit principij principium, quod quidem fieri non poteſt. Si ergo textus eſt continuus ita intelligendus ac exponendus eſt, ſi vero diuiſus hoc modo explicandus erit. Præterea & id quiſpiam dubitauerit niſi tertium quoddam principium contrarijs ſubiecerit, ideſt quædam dubitatio inducitur. Nullius .n. earum quæ ſunt, videmus ſubſtantiam contrariam eſſe. Neq; .n. ignis eo quod cõtrarium eſt aquæ ſubſtantiam adipiſcitur. alioquin nunquã mutaretur in aquam, ſed eſt aliquod ſubiectum in mutatione qua ignis in aquam mutatur quod quidẽ non eſt contrarium. Si autem non ſubijceretur contrarijs qđdam tertium principium hoc accideret, vt res eſſent ac ſubſtantiam haberent in contrarietate, & ſic deinceps in alio principio eſſent. Principium autem nõ oportet de aliquo ſubiecto dici & cætera. Principium de ſubiecto non dicitur, contraria autem dicũtur de ſubiecto, ergo contraria non ſunt principia. Nã ſi principiũ de ſubiecto diceref, profecto principij erit principiũ, qm̃ ſubiectum eſſet principiũ illius, quod eſt in ſubiecto.

Primus ſyllogiſmus.

Si textus diuiſus legeſ.

Textus. Secundus ſyllogiſmus.

Præterea ſubſtantiam non eſſe contrariam ſubſtantiæ dicimus. Quonam .n. pacto ex non ſubſtantijs ſubſtantia, aut non ſubſtantia prior erit ſubſtantia. Quapropter neceſſe eſt eum qui priorem atque hanc rationem veram eſſe exiſtimauerit, & ſi ambas voluerit ſeruare, tertium aliquod contrarijs ipſis ſubijcere, quemadmodum aiunt ij qui vniuerſum ſolam vnam naturam quandam eſſe aſſerunt, ceu aquam, vel ignem, vel medium inter hæc.

Inquit, contraria non ſunt ſubſtantiæ, principia ſubſtantiarum ſunt ſubſtantiæ, igitur contraria non ſunt principia ſubſtantiarum. Verum vnde demõſtrauit ꝙ principia ſubſtantiarum non ſint ſubſtantiæ? Ibi, cum dr̃, aut non ſubſtantia prior erit ſubſtãtia, in virtute dicens, quod principia ſubſtantiarum non ſunt ſubſtantiæ. At non ſubſtãtiæ ſunt accidẽtia, igif erũt principia ſubſtãtiarum accidẽtia, ſed ſi hęc ſunt principia, erit accidẽs natura pri' ipſa ſubſtãtia, qđ quidẽ fieri nõ põt, immo cõtrarium, ſubſtãtia accidẽtib. natura prior eſt.

Atqui videtur ipſum medium magis. Nam ignis, terra, aer, & aqua cum contrarietatibus ſunt annexa. Ideirco non ſine ratione faciunt qui ſubiectum ipſum aliud ab his efficiunt, cæterorum autem qui aerem ponunt. Nam aer minus, reſpectu aliarum differentias habet ſeu ſibiliq; ſequuntur autem ij qui aquam ponunt.

Inquit rectius ſentiunt ij qui inter medium ponunt tanquam materiam, quam ij qui ponunt vnum aliqđ elementorum, ſiquidẽ quatuor elemẽta cũ cõtrarietatib. quibuſdã coniuncta ſint, oportet autẽ materiã (vt demõſtrauimus) nõ habere quandam contrarietatem.

Verum omnes vnum contrarijs formari veluti figura ſentiunt, denſitate inquam & raritate, & eo quod maius ac eo quod minus, quæ quidem prorſus exceſſus defectuſq́; ſunt, vt antea diximus. Hæc etiam opinio videtur vetus quædam eſſe. Vnum inquam & exceſſum atque defectum principia rerum eſſe. Attamen non eodem modo. Sed veteres duo quidem agere, vnum autem pati dicebant. At poſteriorum quidam econtra vnum quidem agere duo vero pati potius aſſerunt.

Id ait, quoniam veteres non ſolum materiæ intelligentiam habuerunt licet nõ recte, ſed etiam principiorum formalium, quæ ſunt contraria, quæ etiam omnia reduxerunt ad exceſſum, & defectũ, quare inquit principia eorum, quæ ſunt, tria ſunt, materia, exceſſus, & defectus, & hæc principia eſſe cuncti dixerunt. Verũ diſſentiebant circa ordinem ipſorum, & circa ea q̃ agunt & patiuntur. Nam Pythagorei quos Plato imitaf duo velut materiam ponentes ipſam pati ab vno. ſ. forma dicebant, & ita ſentiebant fieri rerum generationem. Naturales autem Platone antiquiores vnam materiam facientes inter medium, vel vnum aliquod quatuor elementorum, hoc pati dicebant à dualitate contrariorum, & ſic fieri generationem & corruptionem, quos Ariſto. vndique ac per omnia imitatus eſt.

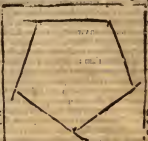
Tria igitur elemẽta eſſe dicere ex his & huiuſmõi alijs nobis conſiderãtibus videbitur aliquam rationem habere.

Quod igitur oporteat principia eſſe contraria, ac pręter hæc aliquod ſubiectum tertium, ſatis ex his q̃ in ente poſuit demonſtrauit. Verum de definitione & numero principiorum non ſufficiunt ea quæ dixit. Nam cũ dubitauerit quiſpiam, quoniam conceſſum ac datum eſt oportere principia eſſe cõtraria, & præter ea ſubiectum, nunquid duo, vel plures ſint contrarietates. ſimiliter nunquid duo, vel plura ſint ſubiecta. Item quia ex his quæ ſumpſit, non ſatis demonſtrauit oportere vnã

eſſe maxime primam contrarietatem idcirco his præſentibus oſtenditur fieri non poſſe, vt plures ſint contrarietates, q̃ vna & vnum ſubiectum. Accipit ergo ex diuiſione quædam principia eſſe formalia, & quædam materialia. Inquit igitur prorſus neceſſe eſt, vel vnam eſſe contrarietatem in principijs, vel non vnam, ſed plures. Sic etiam neceſſe eſt ſubiectum, vel vnum eſſe, vel non vnum, ſed plura: quatuor igitur cum ſint huius ſectionis membra fiunt ſex coniugationes, quarum duæ quidem contrarietates ſimul ſtare nequeunt, reliquæ autem quatuor ſimul ſtant, quarũ duæ ſubalternatim; ponuntur; aliæ vero duæ ſunt angulares. Vel enim contrarietates plures ſunt, & plura ſubiecta, vel plures contrarietates, & vnum ſubiectum, vel econtra plura quidem ſubiecta, & vna cõtrarietas, vel vnum ſubiectum, & vna contrarietas, ſi ergo demonſtratum fuerit non poſſe tres alias coniugationes conſiſtere ac eſſe, relinquitur ergo relinquam ſtare in qua dr̃ vnum ſubiectũ, eſſe & vnam contrarietatem. Pertractat igitur prius

Angulares plures cótra.

Plu. cõtra & vnum ſubi.

Plu. cõtra & ſubie.

Vnum ſub. & vna cõtra.

Plura ſub. & vna cõtra.

vnam coniugationem, in qua dr̃ vnum eſſe ſubiectum & plures contrarietates. Accipit autem perſpicue orationis cauſa, ex ipſis multis contrarietatibus duas, qm̃ quæ de duabus oſtenſa erunt contrarietatibus, de pluribus eadem demonſtrari poterunt. Si ergo fuerit vnũ ſubiectum & duæ contrarietates, percunctabimur ab ijs, qui hoc ſtatuunt, vtrum vtraque contrarietas poſsit generare omnia, an alia generabit alia. atque alia alia: Si ergo vtraq; cũcta generabit, vna ſuperuacanea erit, cum vna ſola poſsit producere omnia, ſed nihil ſuperuacaneum neque vanum Deus & natura agunt. Si autẽ vnaquæq; nõ omnia efficit, ſed quædam producit hęc, & quædam illa, igitur tollemus de medio mutationem rerum mutuam inter ſe. Non.n. tranſmutatur quoduis in quoduis, ſed contrarium in contrarium. Nam demõſtratum eſt omnium eſſe mutationẽ inter ſe, ergo hoc modo impoſsibile eſt duas eſſe contrarietates & vnum ſubiectum. Item ſi fuerint duo ſubiecta, & vna contrarietas eaſdem dubitationes rurſus excitabimus. Nam ſi ne ex vtroque ſubiecto cuncta fieri poſsint, & vnũ ſup fluum ſit, ſiue vno quædam generentur, & ex reliquo quædam alia, rurſus deſtruemus mutationem viciſsitudinariam rerum inter ſe. Nam vt non contraria non tranſmutantur inter ſe, ita idem ſubiectum obtinent, quæ nunquam tranſmutarent viciſsim, idcirco cereus equus tranſmutatur in ceream ſtatuam, ſed æreus equ' nunquam tranſmutaretur in ceream ſtatuam, quare neque duo ſubiecta eſſe poterunt & vna contrarietas. Itẽ eiſdem rationibus, neque duo ſubiecta & duæ contrarietates erũt, quare ſi neceſſe eſt vnam quatuor ſuppoſitionum eſſe veram, tribus reiectis ac confutatis quarta relinquitur eſſe vera in qua dr̃ vnum eſſe ſubiectum & vnam contrarietatem. Huiuſmodi autem demonſtratione pleriſque in locis vtuntur geometræ, quando cunque recta nequeunt vti demonſtratione deſtruunt

Q̃o Geometræ ſæpe demonſtrant.

enim ea quæ cõtra veritatem ſunt, & relictam partem diuiſionis veram eſſe ſtatuunt ceu diameter, vel æqualis commenſurarique poteſt lateri, vel æquari commẽſurarique non poteſt cum ergo tollit diametrum adæquari lateri, quod ſane relinquit, verum eſt, ſ. q̃ illa ſit inæqualis atque ei commenſurari non valeat. Adiecit etiam illud quod quidem paulò prius dixit, quoniam ſi in omni generatione eſt vna contrarietas etiam in ſubſtantia; quæ eſt vnũ genus, vna erit maxime prima cõtrarietas. Hæc itaque inquiens deinceps, quærit numerum principiorum, quot ponenda ſint, nunquid duo, vel tria. Nam videbitur ſecundum aliam, & aliam conſiderationem interdum duo eſſe, interdũ vero tria ipſa appellanda eſſe. Poſſunt enim tria eſſe, duo quidem contraria, forma, & priuatio, & vnum ſubiectum ipſa materia, poſſunt etiam non tria principia dici, ſed duo, redactis tribus ad duo, quippe quidam redigant materiam & priuationem in idem, & putent idem atque vnum eſſe materiam & priuationem. Quoniam igitur ſeſe confert ad oſtendendum nũquid duo vel tria principia aſſerenda ſint, atque ſi vtrunque verũ fuerit, quo modo oporteat duo, & tria aſſerere, idcirco pri' determinare diſtinguereque vult quod inter ſe differãt materia, & priuatio, & ſi non differunt ſubiecto, attamen ratione diſcrepant. Primum igitur hoc facit, & duobus modis oſtendit priuationem à materia differre, ex cõmuni vſu, & ipſa rerum natura, ex communi quidem vſu, quoniã de priuatione loquentes, dicimus, ex hoc, & item, hoc. Nam cõſueuimus dicere ex immuſico muſicum fieri, ac muſicum generari, & non philoſophum philoſophum, atque ex non philoſopho philoſophum euadere. At de materia vtraque adiecta dicimus, attamen non de eadem, ſed diuiſim, de alio quidem dicim' (ex hoc) & de alio (hoc). Nam dicere ex ære fit ſtatua vſu venit, & minime æs fit ſtatua. Item dicere licet hominem ex ſpermate & menſtruo produci, attamen nõ dicimus ſperma, & menſtruum fieri hominem. Sed ſi vtraque de ambobus dicuntur, tamen materiæ magis, proprium commodiuſque eſt hoc adiũctum (hoc) priuationi autem ex hoc. Nam cum materia maneat ſuſtineatque formam ingredièntem, priuatio vero minime, igitur ei quod fert & ſuſtinet magis propriũ eſt (hoc) & ei quod non ſert neque ſuſtinet magis congruit alterum. ſ. ex hoc. Verũ ſi peculiare eſt materiæ illud (hoc) quia manet ac fert, cur aliquando vtriſque (ex hoc) & (hoc) in priuatione vtimur, in materia vero altero tantum. Dico igitur quoniam cum ſubiectum nominam' à priuatione, & vna voce ſimul comprehendimus cum materia priuationem. (Nam quando dixero ſed illud quod participat immuſica) quoniam igitur vox participans etiam ſignificat, merito materiæ cõgruit (hoc) & de ipſa ac de priuatiõe dicimus illud, ex hoc. De priuatione itaque hoc modo dicendum eſt, de materia autem qm̃ vox non comprehendit ſimul aliquid aliud, dico. ſ. immuſicum. (Etenim cum dixero, Socrates albus fit, in Socrate quidem non eſt aliqua priuatio albi apparens (dico. ſ. non album) ob id igitur vno ſolo adiecto eam nominare ſolemus, ceu homo muſicus fit, & Socrat. albus, vel philoſophus & minime ex homine fit muſicus, vel ex Socrat. fit philoſophus. Sed ſi ea de cauſa vno ſolo aduerbio materiã ſolemus nominare, quoniam non comprehẽditur ſub vna voce materia & priuatio, cur in omni materia non vtimur eodem aduerbio dico. ſ. illud (hoc) quod quidem diximus magis proprium peculiareque materiæ eſſe, ſed de quadam ſolũ materia illud (ex hoc) dicimus quod ſane magis priuationi conuenit, & tamen vna voce ſimul non comprehenduntur materia & priuatio, cur ergo non ſemper eam nominamus ex proprio aduerbio eius, atq; potius

Vide Euclidẽ decimo de quantitatibus irrationalib. ſicut ſtatus & diameter.

Dubitatio.

Solutio.

Altera dubitatio.

dicimus ſperma fieri hominem, & lapides domũ, quam ex ſpermate produci hominem, & ex lapidibus conſtitui domum? Reſponſio. Dico igitur ad hoc, quoniam quum dicimus aliquid fieri ex materia, quia non ex prima, ſed ex proxima materia fieri dicimus, quæ in his non permanet ſecundum ſubſtantiam, ſed tota tranſmutatur, qppe nihil ſpermatis & fœtus permaneat, & illud aduerbium oſtendit indicatque illud quòd permaneat, idcirco in huiuſmodi materijs non hoc dicere ſolemus, ſed ex hoc. Nam in generatione ſecundum ſubſtantiam nihil proximę materiæ, ſ. ſpermatis, & fœtus permanet p̃ter ſubiectam primam materiam, & trinam dimenſionem, ob id ergo in omni generatione ſubſtantiali non hoc dicimus, ſed ex hoc. Non enim dicimus triticum fieri cibum, ſed ex tritico fieri triticum, & ex ordeo ordeum, quoniam cum triticum vices materiæ & ſpermatis contineat non permanet quando ex ipſo aliud triticum fieret, ſed ſecundum totam ſubſtantiam tranſmutaretur nihilo eius remanente præter materiam & trinam dimenſionem, vt dicebam. In generationibus ergo ſecundum ſubſtantiam ob id ſolum dicimus ex hoc & non hoc, atque in his quæcunque non ſunt ſecũdum ſubſtantiam, ſed imitantur generationes ſecundũ ſubſtantiam. Nam generatio ſtatuæ ex ære, non eſt ſecũdum ſubſtantiam, imitatur tamen aliquo modo generationem ſecundum ſubſtantiam, idcirco cum calefit æs, & fit rubeum, vel cum tranſmutaretur ſecũdum aliquam huiuſmodi mutationem, quæ ſimilis ſit mutationi per accidens, non dicimus ex ære fit rubeum, ſed æs fit rubeum, vel æs fit calidum, quoniam ſecundum accidens huiuſmodi tranſmutatur, quando autem fieret ſtatua, vel tripes, vel lebes, vel aliquid huiuſmodi, non amplius dicemus æs fieri ſtatuam, vel lebetem, vel tripedem, ſed ex ære fieri ſtatuam, vel lebetem, & tripodem quoniam hæc ęmulantur generationem ſecundũ ſubſtantiam, ſic etiam in cunctis talibus mutationibus ceu ex lapidibus & ex lignis domus, & tabula ex lignis, quoniam ceu forma naturalis in hiſce introduci videt̃, quã do igitur dixero rubeum, vel calidum non apparet ſimul materia capax huiuſmodi, quemadmodum cũ dixero hominem, vel equum mox mente cõcipimus materiam ex qua trãſmutatur, ceu tale ſperma ex quo generationem trahit, ita etiam cum dixero ſtatuam, vel domum mox ęs, vel ligna, vel lapides comprehendo. quemadmodum ibi nihil ſpermatis permanet præter trinam dimenſionẽ ita videtur in generatione domus tranſmutari penitus particularium forma lapidum, & quidpiam aliud ex omnibus generari, idem in reliquis dicendum eſt. Quoniam igitur non parua eſt talium, ad generationes ſecundum ſubſtantiam ſimilitudo, idcirco communis vſus eodem modo in ipſis & generationibus ſubſtantiarum illud aduerbium (ex hoc) intulit, & queadmodũ dicimus ex aqua aerẽ fieri, & minime aquam aerem, ita ex ære fieri ſtatuam, & non æs ſtatuam dicimus. Ars enim imitatur naturam. Præterea vt aquam dicimus fieri calidã: fit enim in qualitate mutatio, & ſubiectum etiam permanet, ita in alijs omnib. dicendum eſt. Sciendum autem q̃ neque in omni priuatione ſimpliciter vtimur vtriſque aduerbijs. ſ. hoc & ex hoc. Non enim diceremus quemadmodum ex non homine hominem fieri, ita etiam non hominem fieri hominem, ſed duntaxat ex non homine, Item ex nõ domo domum fieri, & ex nõ ſtatua ſtatuam dicimus, ſed minime conſueuimus dicere non ſtatuam fieri ſta. uã, & non domum ipſam domum. Cauſa autem huius ex dictis conſtat, quoniam quidem, vt diximus hoc aduerbium (hoc) materiæ eſt proprium, tamen non prorſus, de eadem dicitur. vbi non permanet & ſuſtinet, ita etiã ſi ſemper materia ſimul cum priuatione comprehenderetur, quoniam materia ſubiecta priuationi nõ ſemper permanet. [illegible] his ſolum dicimus de priuatione ex hoc in quibus materia non permanet, minime autem hoc. Nam dicimus ex non homine fieri hominem, minime autem non homine fieri hominem, ex priuatione in his generationem nominãtes, & non ex materia. Verum in quibus materia permanet, tunc ex materia, & priuatione generationem nominamus. Nã dicimus ex immuſico fieri muſicum, & immuſicum fieri muſicum. Et ſi in ſtatua permaneret materia non diceretur non ſtatuam fieri ſtatuam, ſed ſolum hoc, ex non ſtatuam fieri ſtatuam, quod quidem conſentaneum eſt p̃ dictis verbis. Nã idcirco dicimus has generationes imitari generationes ſecundum ſubſtantiam in quibus nihil proximę materiæ permanet, quoniam vt non hominem fieri hominem non dr̃, ita neque non ſtatuam fieri ſtatuam. Vt igitur quæ dixi paucis abſoluã, de priuatione eadem aſſero vtrunque aduerbium (hoc) & de hoc, dici & ſi non de omni priuatione, ſaltem in quibuſdam. At de eadem materia nunquam vtrunq; dr̃, ſed interdum illud (ex hoc) interdum quidem (hoc). Si ergo de priuatione aliquando de eadem vtrunq; dr̃, de materia autem nunquam vtrunq; de eadem, ſed alterum: vr̃ priuatio à materia differre, diſcrimẽ igitur inter materiam, & priuationem ex cõmuni vſu huiuſmodi eſt. Verum ſeparatur etiam ac diſtinguitur à materia priuatio ſm ipſam rem, quoniam materia ipſa in tranſmutãtibus permanet cum forma aduenit, priuatio vero cũ ſit contraria formæ non permanet, ſed ipſam fugit. Nã homo muſicus & albus permanet, & non abijt. At immuſicum non permanet cum muſicum aduenit, ſimiliter neq; nõ album manet cum aderit album, ſic etiam de omnibus dicendũ eſt, quare ſi materia remanet vna cum forma, & priuatio tollitur: ergo priuatio & materia ſunt inter ſe diuerſæ. Verum ſi non omnis materia permanet, quippe ſperma atq; fœtus non permanent ſimul cum forma humana, mirum non eſt, imprimis quidem, qm̃ & ſi materia non omnis permanet, attamẽ aliqua ſemper eſt, quæ remanet, priuatio autem nulla p̃manet. Hoc itaq; ſufficit ad oſtendendum diſcrimen eorum. Deinde q̃q; materia proxima in cunctis non p̃maneat, tñ materia prima, ac trina dimenſio in cunctis quæ tranſmutantur permanent. At priuatio nunquã permanet. Præterea impoſſibile eſt, vt funditus tollantur materia prima & proxima cui mox aduenit forma, quippe ſit pars compoſiti. Perſpicuum igitur eſt ex ipſis rebus diſcrimen inter materiam & priuationẽ eſſe.

Tria igitur dicere elementa eſſe ex his et huiõi alijs nobis conſiderantibus videbitur aliquam rationem habere: vt antea diximus. Sed tribus plura ponere minime.

Notandum eſt, quoniam non dixit tria igitur aſſerere principia, ſed dixit tria igit̃ aſſerere elemẽta ſignificans, quod quidem à principio nobis dictum eſt, quoniam elementa ſunt principia, at minime econtra principia ſunt elementa, qđ quidẽ igit̃ principia vocet elemẽta materiam, & formã iam explicauimus, qui poſtea in cæteris, & ſequẽtibus plane forma, & materia vocat principia. quod vero non omne principium ſit elementum aperte indicauit dicens. Tria igitur dicere elementa eſſe. Nam principia plura ſunt quàm tria, quoniam efficiens cauſa & finalis ſunt principia.

Ad patiendum enim ſufficit vnum.

Quod nequeant eſſe duo ſubiecta, & vna contrarietas probat. Nã ſufficiens eſt vnũ ſubiectum quod diuiſum ab vtraq; parte contrarietatis patiens oĩa generet.

Si vero quatuor contrarijs ſumptis dua contrarietates, erunt vtriſque oportebit ſeorſum aliam quandam naturam mediam ſubijci.

Cum ſuppoſuerit duo ſubiecta,& vnam contrarietatem,nunc ſupponit reliqua duo ſectionis membra quorum aliud dicit duas eſſe contrarietates,& vnũ ſubiectum,& alterum quod aſſerit duas contrarietates & totidem ſubiecta,verum nimio defectu verba legũtur, oportet igitur ſubaudire aliquid extrinſecus, qui vult perfecte oſtendere hoc modo.Si vero quatuor contrarijs ſumptis duæ contrarietates erunt,oportebit vel vtriſq; ſeorſum aliam quandam naturam mediã ſubijci, vel vnam,& eandem ambabus ſimul contrarietatibus. Nam ſi hoc non ſubintelligemus, neque quippiam neceſſarium concludit rõ. Non.n.oportet pluribus exiſtẽtibus contrarietatibus plura eiſdem ſubiecta ſubijci, quippe vnum,& idẽ ſubiectum queat plures contrarietates recipere. Nam idem ſubiectum calidi,frigidi, ſicci,humidi,raritatis ac denſitatis atq; aliorum infinitorũ eſt capax. Illud aũt,ſi vero quatuor exiſtentib.intelligendum eſt pro partibus contrarietatum,ſiquidẽ duobus exiſtentibus contrarietatibus,quatuor ſint earum partes. Dixit autem naturam mediam ſubijci,ideſt materiam. Nam ipſa eſt veluti quidã communis locus belli,& campus in quo contrarietates pugnant.

Materia eſt campus contrariorum.

Quod ſi ex ſeſe viciſſim generare poſſunt : ſuperuacanea erit altera contrarietas.

Illud ex ſeſe non dixit,vt ſignificet hanc contrarietatem hæc gñare,& hanc illa, ſed nec ꝙ complexa coniunctaq; poſſunt ex ſeſe omnia generare, quemadmodum calidi,frigidi,ſicci,& humidi contrarietas omnia elementa generat, ſed quoniam ſi vtraque earum per ſeipſam poteſt omnia generare. Et quoniam hoc dixiſſe voluit, ſignificauit dicens, ſuperuacanea erit altera contrarietas. Nam ſi vna contrarietas poteſt omnia generare,ex neceſſitate altera vana erit.

Inſuper per neque vt primæ cõtrarietates ſint plures. Nam ſubſtãtia vnum quoddam genus eſt entis, quare eo quod priora, & poſteriora ſunt principia inter ſeſe ipſa duntaxat differrent non genere. Semper enim eſt vna cõtrarietas in vno genere, atque omnes contrarietates ad vnam reduci videntur.

Alterum argũ adducit,qđ ẽt ante dixit,qm̃ in vnoquoq; gñe eſt vna contrarietas. Vnum autem genus ẽt ſubſtantia eſt,igitur & in ſubſtantia erit vna vniuerſaliſsima contrarietas. Nam & ſi plures inuenirent cõtrarietates,oẽs ſub ipſa generaliſsima reducerentur, ceu in qualitate nigri & albi coloris eſt ꝓxima cõtrarietas,quare & ſi plures erunt contrarietates,principia ẽt ꝓxima rerũ ſpecie,& non gñe diſtabunt, ac quatenus priora & poſteriora eſſent. Nam oẽs ſub vna communiſsima redigentur quæ genus eſt quæ ſunt poſt illam.

Conſtat igitur neque vnum elemẽtum: neque plura duobus, vel tribus eſſe. Horum autem vtrum aſſerendum ſit, quemadmodum diximus magnam dubitationem profecto habet. Hoc igitur modo nos dicimus primo de omni generatione ſimpliciter pertractantes. Etenim natura accommodatum primum communia dicere, ſic deinde circa vnumquodque propria ſpeculari.

Duo quidem ſiue vt accipiamus vnum ſubiectum, & vnam contrarietatẽ quæ cõtineat formam & priuationẽ,ſiue quod quidẽ longe melius eſt,acceperim⁹ materiã & formam,qm̃ priuatio non eſt proprie nec ꝑ ſe principiũ,ſed per accidens,quẽadmodũ etiã ipſe in ſequentibus declarabit illã ineſſe ſubiecto qđ eſt materia atq; non conferre per ſe ad gñationẽ rerum. Non.n.ea quę fiunt ipſa egent,ſed eius abſentia. Horum aũt vtrũ aſſerendum ſit quẽadmodum diximus magnã dubitationẽ hẽt. Dubiũ inquit eſſe nunquid duo, vel tria principia dicere oporteat. Et conſtat ipſum non ambigere de principijs ſimpl'r quot & qualia ſint. Nam hoc quidem iam demonſtrauit,ꝙ tria ſint,duo inquam cõtraria & vnum ſubiectum. Sed ambigit nunquid nos oporteat hęc inuenta principia tria appellare connumerãtes priuationem,vel duo tm̃,cum priuatio non ſit proprie principium ex dictis. Hoc aũt(quemadmodũ diximus)ſignificat id ꝙ proxime dixit videlicet ꝙ tria ſint principia.(Conſtat igiť neq; vnum elementum,neque plura duob.vel trib. Hoc igiť modo nos dicim⁹ primo de omni gñatione ſimpliciter tractantes) Qm̃ vult demonſtrare,nunquid duo ſint dicenda principia elemẽtaria,vel tria inquit oportere prius dicere,quo fiant ea quæ fiunt. Nam occaſionem hanc ad propoſitam quæſtionem inuenimus oportet.n.cõia prius ſ'm naturam dicere,ſic deinceps circa vnũquodq; propria contẽplari. Nam ſp cognitio vl'ium pręcedit cognitionẽ particulariũ. Nã ẽt hoc modo volens docere dr̃ias ſyllogiſmorũ prius docuit,quid eſſet ſyllogiſmus ſimpl'r, qm̃ qui ignorauerit quid ſit ſyllogiſmus ſimpl'r, nunq̃ ſcire poterit quid ſit ſyllogiſmus demonſtratiuus. Idem quoq; a principio facere propoſuit ex cõib.ſ.doctrinæ initium facere. Habes igiť & hic propoſiti operis intẽtionẽ,qm̃ ipſa eſt de ijs quæ cõiter conſequuntur omnia gñabilia,& corruptibilia. Dixit aũt de oĩ gñatione, ſimpl'r,qm̃ non ſolum de gñatione ſ'm ſubſtãtiam, ſed etiam de gñatione ſ'm accidens dicturus eſt. Et cõſtat etiã,qm̃ & hic clarum eſt quo modo dixit à principio ex vl'ibus oportere initium facere tanquam ex apertioribus,& ſenſu notioribus,vl'ia inquam dicens non cõia genera & ſeparata à particularibus,ſed particularia, q̃ pluribus competunt,hoc.n.modo hic etiam inq̇t oportere ſimpliciter de gñatione dicere,qm̃ naturæ accommodatum eſt ex cõiorib.initium facere,& deuenire rationis ope ad ſingulares particulareſq; generationes. Neq;.n.eſt ſimpliciter eſt aliqua generatio,qm̃ neq; eſt aliqđ cõe genus entis ſed quẽadmodũ ens eſt vox,q̇ uoca ita ſunt & ipſa gñatio. Dubitaret aũt quiſpiã,ſi de conſequentibus oẽs res naturales hic diſſerat,& cum q̇rat nũc quot ſunt principia nunquid duo, vel tria,quo igitur ad inuentionem huius qõnis q̃rit quo oĩa fiunt q̃ fieri debent,vt ex his principiorum numerum nunciſcat. Neq;.n.ſola naturalia fiunt, ſed etiam quædam naturalium ingenita ſunt dico videlicet ipſa cœleſtia. Dico igitur ipſum de gñalib.& corruptibilibus tanquam de apertioribus ſermonem facere ex his poſtea deducet ſermonẽ ad ea quæ ſunt ingñabilia. Porrò & cõcludẽs ſermonẽ hunc,de oĩb.ſimpl'r concludit dicẽs. Conſtat igiť(inquit)ſiquidẽ ſunt cauſæ & principia eorũ, q̃ natura ſunt,ex quib.primis ſunt,vel fiunt,qđ oĩa fiunt ex ſubiecto & forma,quare & in cõtẽplatione principiorũ tanq̃ per manifeſta prius tractauit ea quæ fiunt, & corrumpunt,attñ ipſa principia demonſtrat etiã eſſe in ſempiternis. Nam vt generationis gñabiliũ principia ſunt,ita ſunt ſempiternorum eſſentiæ principia.

Textus.

Intentio totius operis.

Dubitatio.

Reſponſum.

Aduerte hoc pulcrum.

Nã dicimus quippiam ex quopiam,ac aliud ex alio fieri aut ſimplicia dicẽtes,aut cõpoſita. Dico aũt hoc ſic:fit .n.hõ muſicus:& nõ muſicus,muſicus,aut nõ muſicus hõ: muſicus hõ. Simplex vtiq; ipſum id ꝙ fit,hoiem inquã: & non muſicum.& id etiam ꝙ fit ſimplex muſicum. Compoſitum vero,& id ꝙ fit ad id quod factum eſt,cum nõ muſicũ hominẽ muſicũ hominem fieri dicimus. Horum aũt alterum non ſolũ dicitur hoc aliquid fieri,ſed etiã ex hoc,ceu ex non muſico muſicus. Alterum non hoc modo dicitur in omnibus,ceu ex homine fit muſicus: ſed homo fit muſicus.

Quando(inquit)ex quodã dicimus fieri, vel ex ſimplici,vel ex compoſito dicimus fieri. Et rurſus id quod fit,vel ſimplex fieri dicimus,vel compoſitum,ceu quũ dixero hõ muſicus fit,vel immuſicum muſicum fit ex ſimplici dico homine,vel muſico ſimplex aliquod fieri muſicum,quando autẽ dixero ex homine immuſico

hominem fieri muſicum, ex compoſito dico fieri compoſitum. Nam compoſitum eſt. Et immuſicus hō compoſitus ex immuſico & homine, & qđ fit muſicus homo eſt. Equidem eſt accipere & ſimplex, & compoſitum, ceu quando dixero ex immuſico homine fit muſicus, vel quando ex immuſico muſicus homo fit. Nam interdum accipiebam illud ex quo fit compoſitum, interdū illud quod fit, alterum vero ſimplex. Simplex autem dico hoīem, & non muſicum. Et nunc id quod fit appellat ſubiectum, deinceps id ꝙ fit vocabit id in qđ fit, mutatio, qđ aūt fit ipſa forma eſt, vt exempla ēt indicant. Verum qđ ipſe inquit hoc eſt, ſimplicem dico gñationem qñ & id ꝙ fit ſimplex fuerit & factum, cōpoſitum vero qñ vtraq; compoſita fuerit. Vnde ſubiūgit. (Horum aūt aliquod nō ſolum dr̃ fieri hoc aliqd.) cum dixerit igitur, qūo fiant ea quæ fiūt, qm̃ vel vt ſimplicia ex ſimplicibus, vel vt compoſita ex compoſitis vult nunc ſimplicia hæc ex quibus fiunt ea quæ fiūt, declarare, quam dr̃iam habent inter ſe, dico.ſ. hō & immuſicus. Nōnūquā.n. ſunt duo nomina ſolum, q̃ duntaxat vnam & eādem rem ſignificent. Et hic traditur diſcrimen inter materiam, & priuationem. Diſtinguit igitur prius ex cōi vſu dicendi, quoniam de priuatiōe non ſolum dicimus hoc fit, ceu immuſicus fit muſicus, ſed etiam ex hoc, ceu ex immuſico fit muſicus. In materia autem diuiſim ſolemus dicere hoc, vel ex hoc.

At vero eorum quæ vt ſimplicia fieri dicimus alterum permanens fit: alterum non permanens. Nam homo quidē permanet cum fit muſicus homo. Non muſicum autem & immuſicum, neque ſimplex neque compoſitum permanet.

Cum ſeparaſſet ex communi vſu materiam & formam, nunc diſtinguit eaſdē ex ſuapte natura earū, quę quidem ſm rem eſt diuiſio atq; diſtinctio. Materia nāque in gñatione permanet & formam non fugit neq; priuat, priuatio aūt non permanet ſed fugit tolliturq; ingreſſu formæ. Adiecit aūt. (At vero eorū quæ vt ſimplicia fieri dicimus) qm̃ gñatio compoſita nihil ipſi cōfert ad ſe mouendam ſeiungendamq; materiam à priuatione. Nam quum comprehēderimus materiā & priuationem ſimul dicentes immuſicū hoīem, qūo in hoc poterimus ſeparare materiā à priuatione, vno.n. noīe factum appellamus ſ. immuſicum hoīem queādmodū etiam, id ꝙ nihil complexum in gñatione eſt hic, ſiquidem non permaneat muſicus homo vt ipſe etiam ait.

His ergo determinatis ex omnibus his quæ fiunt accipiendum eſt ſiquis inſpexerit vti diximus, aliquid ſemper ſubijci oportere ipſum inquam quod factum eſt: quod quāquam vnum numero ſit, tamen non ſpecie vnum eſt.

Cum demonſtrauerit quomodo fiant ea quæ fiunt, & ſeparauerit materiam à priuatione, cæterum oſtendit id quod à principio præpoſuit nū duo, vel tria elementa aſſerere oporteat. Et inquit definito terminatoque ſermone de his quæ fiunt. Ex his omnibus q̃ fiunt, hoc ſyllogiſmo concludendum eſt. Deinde ſuam ſententiam ad cuncta quæ fiunt, extēdit, qm̃ neceſſe eſt aliquid eſſe quod debeat generationem recipere, hoc aūt materia eſt quam eſſe vnam numero fatetur, licet rōne non vna ſit, ſed duo. Nam aliud eſt hoīem eſſe, & aliud immuſicum eſſe, Vnde in generatione homo permanet, immuſicus autem non permanet, quare ſi oportet in omni generatione aliquod factum ſubijci, & eſt aliquod etiā quod generatur quod quidem forma eſt, ergo ſubiectum cum vnum numero ſit, & duo ratiōe, vno modo erunt duo elementa, alio autem modo tria. Numero inquam duo, ſed ratione tria, cum vnum ex his, ideſt priuatio non permaneat. Ea nanque ſunt proprie elementa, quæ rei partes ſunt, conſtant vtique proprie & per ſe duo elementa eſſe, quoniam alterum non eſt per ſe, ſed per accidens elementum,

¶Quo duo & tria ſunt principia ſimile in ſimplicio.

Nam ſpecie & ratione idem dico. Non.n. eſt eadē hominis & immuſici ratio. Atq; alterū permanet: alterū nō item. Id.n. quod non opponitur permanet: hō nāq; permanet. Non muſicum autem & immuſicum non permanet neque id ꝙ ex vtriſq; componitur velut immuſicus homo

Quoniam materiam & priuationem dixit eſſe vnū numero, forma autem non vnum. Vt nequis ſuſpicetur ipſum dicere formā materiam, & priuationem eadem eſſe, ob id inquit formam dico pro definitiua oratiōe, quod vero materia & priuatio non ſint vnum definitione, rurſus repetens dicta diſcrimina exponit.

Atqui ex quopiam quippiam fieri & non hoc magis in hiſce dicitur quæ non permanent: ceu ex immuſico muſicū fieri dicitur. Ex homine vero non dicitur. Verum & in hiſce quæ permanent interdum eodem modo dicitur. Nā ex ære ſtatuam, & non æs ſtatuam fieri dicimus. In eo tamen quod opponitur, & non permanet vtroque modo dicitur, & ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc. Etenim ex immuſico & immuſicus fit & muſicus. Idcirco & in compoſito ſimiliter dicitur. Ex immuſico nanque homine, atque immuſicus homo muſicus homo fieri dicitur.

Qm̃ & ſi de materia & priuatione dici ſolet illud (ex hoc) atq; illud (hoc) magis tñ illud de materia dr̃, & illud (ex hoc) de priuatione. Item de materia diuiſim alterutrum dr̃. In priuatione aūt vtraq; de eodem & (ex hoc) & hoc) dici ſolent, neq; exiſtimare oportet, qm̃ cū dicat vtraq; dici de priuatione, vt de oī priuatione vtraque dici poſſint, ſed de quadam priuatione vtrūq; dr̃. Nā de priuatione formarum ſecundum ſubſtantiam, demonſtrauimus non dici hoc, ſed duntaxat ex hoc.

Cum autem fieri multis modis dicatur, & quædam nō ſimpliciter fieri, ſed hoc aliquid fieri, ſimpliciter autem fieri ſolis ſubſtantijs competit. In cæteris quidem patet aliquid, ipſum inquā quod fit neceſſario ſubijci. Etenim quātum, et quale, & ad aliquid quando, & vbi fit aliqua re ſubiecta. Propterea quod ſola ſubſtantia de nullo ſubiecto alio dicitur cætera aūt omnia de ipſa ſubſtantia dicuntur.

Qm̃ oſtenderat non modo neceſſariam eſſe in principijs rerum contrarietatem, propterea quod nō qđuis in quoduis temere agit, aut à quouis patit̃, ſed dūtaxat contrarium in contrarium, verumēt opportunum eſſe ſubiectū in quod diuiſim cōtraria agunt: Verū exēpla huius quod oporteat penitus eſſe ſubiectū in his, q̃ tranſmutant̃ ſm ſubſtantiam non dedit, ſed in his quæ trāſmutant̃ ſm alterationem: Nam ex immuſico hoīe fieri muſicum hoīem cum dr̃, ſubiectum immuſici, & muſici homo eſt, & æs cum fit ſtatua: Qm̃ igitur hæc tranſmutationes non ſunt ſm ſubſtātiam, ſed ſm qualitatem, vult modo oſtendere etiam in his quæ trāſmutantur ſm ſubſtantiam opportunū eſſe aliquod ſubiectum, circa quod cum cōtraria viciſſim agunt gñationem rerum & corruptionem efficiant, quod quidē ea, quæ tranſmutantur ſm alia prædicamenta in aliquo ſuperſtite ſubiecto tranſmutentur perſpicuum eſt. Porrò ſtatim eorum quæ tranſmutantur ſm quantitatem ceu quæ augentur, quædam prius ſunt & poſtea augētur. Nam hō eſt, qui auget̃, vel planta, vel aliud quippiā ſimiliter ēt id ꝙ diminuitur prius eſt. Eodem quoque modo quæ tranſmutantur ſm qualitatem quoniam id ꝙ fit album, vel calidum, corpus aliquod eſt. Præterea id quod tranſmutatur ſm locum quoniā prius eſt aliquod ſurſum antequam fiat deorſum ac petat. Similiter etiā cum quiſpiam fit pater, vel dexter, vel ſiniſter, aliquid prorſus eſſe vel hominē, vel animal, vel corpus oportet. Quod quidem igitur ea quæ tranſmutantur ſecundū hæc prædicamēta ante mutationē ſubijci oporteat perſpicuū eſt. In his aūt quæ tranſmutantur ſecundum ſubſtantiam, hoc non videtur manifeſtum eſſe, quoniam ſubſtantia de nullo ſubiecto prædicatur, ceu

alia

alia prædicamenta prædicantur, eſt tamen in tranſmutatione eius nihilo ſecius ſubiectum, quippe plantæ, animalia plane ex ſpermate generationem trahant, metalla etiam cum ſint ſuſilia plane ſubiectum habẽt ipſum humidum. Verum omnium rerum naturalium ſubiectum cõiter ſunt, quatuor elementa, dico autem in generatione, & corruptione earũ ex quibus taliter, ac taliter commixtis ſpecies naturales fiunt, ipſis quoq; elementis, & ſimpliciter cunctis rebus trina dimẽſio .i. corpus ipſum ſine qualitate, circa quod immutabile manens tanquam corpus mutationes fiunt in ipſum agentibus, & patientibus qualitatibus ſubſtantialibus, quod aũt ſubiectum ſm tanquam corpus immutabile ſit, indicatum eſt nobis in theorematibus commixtis: Ariſt. aũt cuncta quæ fiunt ad quinq; redigit, vt oſtendat in oĩb. modis gñationis prorſus eſſe aliquod ſubiectũ. Inquit igiť eorum oĩum q̃ fiunt, q̃dam transfiguratione fiunt, q̃dã vero appoſitione, quędam ablatione, q̃dã cõpoſitione, & q̃dã alteratione. Transformanda cõpoſitione igiť ea fieri inquit q̃ trãſmutanť ſm alterationẽ, i. ſm qualitatẽ, q̃. ſ. eſt ſm quartam ſpẽm qualitatis figuram & formam, ceu ſtatua. Nam nihil aliud trãſmutať in ære, q̃ figura, & poſitio partium. Item appoſitione ea fieri aſſerit q̃ ſm quantitatem tranſmutanť. Nã id quod augeť appoſitione creſcit quippe cibi continui, appoſitione augeať, verũ non augeť additione ſimilis. Non. n. per appoſitionem carnis caro ſimul augeť, ſed quemadmodum in libro de Gñatione dicemus mutatio fit in partib. ex ea cibi humiditate q̃ contineť in eiſdem. Idcirco ea q̃ augenť plus cibi requirunt. Præterea ablatione detractioneque fiunt, vel vt ipſe inquit ſicut Mercurius, ex lapide, qui. n. quibuſdam ex lapide ſublatis detractiſq; partibus fit, vel etiam in his quæ natura ſunt, vt in his quæ labefactanť, & diminuunť per diſſlationem. Item compoſitione fieri dici ſolent, quæ arte, induſtriaq; geruntť. ceu domus & lectus. Nam hæc domus lignis lapidibuſq; conficienda eſt, & lectus compoſitione partium ſtruiť, quippe artifex in his nihil aliud efficere videať quàm materiã accurate cõditam cõponere. Sunt etiam in naturalibus rebus, quæ compoſitione fiunt. Nam ad producenda ſimul natura elemẽta cõponit, ſimiliter ſimilia coniungit ad gñanda organica, quæ ẽt connectit, ad producẽdum totum aĩal quaten⁹, talis forma conſequiť extrinſecus hanc compoſitionẽ vt in artificialib. conſtat. Componi aũt dicunť ſimilia, minime vero diſſimilia. Neq; ſane diceres ſuperficiem, componi cum corpore, ſiquidem corpus non componať ex corpore, & ſuperficie, neq; ſuperficiem ex ſuperficie & linea, ſed linea lineæ componi dr̃, & ſuperficies, ſuperficiei, & corpus corpori, hoc igiť modo non diceres proprie materiam & formam componi, ſed formã fieri materia, hac rõne quoq; elemẽta ſimplicia appellare ſolemus, qñ quidem in his videať eſſe compoſitio, ſimilium, ſed congreſſus materiæ, & formæ quæ diſſimiles ſunt. Demum ex alteratione fieri inquit quę ſm ſubſtantiam tranſmutanť, qm̃ ſubiectum totum alteratur & nihil eius manet ſub forma nuper accedẽte. Nulla. n. forma ſpermatis, & menſtrui permanet in gñatione aĩalis, ſed totum vertiť, & mutať. Cũ igiť quinq; modis fiat gñatio, in his oĩbus ſubiectum inueniť, in quo ſeruato conficiť mutatio, nã in his q̃ transfiguratione fiunt ſubiectũ eſt ceu æs, domus, in his quæ appoſitiõe coagmentanť & coaleſcunt ſubiectum eſt aĩal, & planta. Itẽ in his quæ ablatione detractioneq; fiũt ſubiectũ eſt lapis. Præterea in his, q̃ compoſitione ſtrueq; molimur ceu in domo lapides, & ligna. In his demum q̃ ſm ſubſtantiam vertuntur, & tranſmutanť corpus ipſum, & trina dimenſio ſubiecta ſunt, quare ex dictis conſtat quod quemadmodum in oĩ eo quod fit, eſt vna contrarietas qua illud fit, ſic ẽt aliquod ſubiectũ eſſe penitus, oportet, in quod cum agant & patianť contraria generationem, & corruptionem efficiant. Verum hos quinque gñationis modos poſſumus etiam in his quæ tranſmutanť ſm ſubſtantiam conſiderare, quippe cum natura non ſolum elementa inter ſe componat, ſed etiam alterare, & vertere velit, & ſic ex his ſperma efficit, quo ẽt alterato carunculam producit, deinde eam auget & tandem format. Dices præterea in his naturam operari ipſam detractionem. Nam detrahitur demiturq; de ipſo ſpermate & menſtruo ſuperfluum, ſi quippiã fuerit, & minime conduxerit ad ponendum aĩal. Ex oĩbus igiť his dictis inquit perſpicuum eſſe, vt oẽ compoſitũ quod ſit ſubiecto, & forma conſtet, ſubiectum aũt duplex eſt, quoddam formæ oppoſitum, quod etiam formam fugit, hæc ſane priuatio eſt, quoddam autẽ, quod permanet cum forma & recipit eam aduenientem, & hoc eſt materia. Item ipſum factum materia eſt, & id q fit ipſa forma. Cum autem fieri multis modis dicať, & quædam non ſimpliciter fieri, ſed hõc aliquid fieri, ſimpliciter autem fieri ſolis ſubſtantijs conuenit. Sæpe diximus Ariſtotelem generationem ſubſtantiarum ſimplicem appellare, & eam accidentium quandam generationem, idcirco in gñationibus ſm ſubſtantiam ſimpliciter dicimus hominem fieri, in gñatione autem ſm accidens non ſimpliciter fieri dicimus, ſed aliquid fieri. Albus. n. fit, vel muſicus homo. Quod itaq; in gñatione alicuius ſit ſubiectum patet. Verum inquiſitione opus eſt ſi hoc ſit etiam in gñatione ſubſtantiæ, ac in gñatione eorum quæ ad aliquid aliud ſunt nã q̃ ad aliquid alterum ſunt eſſentiam ſuam obtinent quatenus ad alterum referuntur, ob id igiť cum dicere ad aliquid voluiſſet, dixit ad aliquid alterum. Propterea quod ſola ſubſtantia de nullo ſubiecto alio dr̃, cætera autem oĩa de ipſa ſubſtantia dicunť. Qm̃ liquet in gñatione accidentium eſſe aliquod ſubiectum, eo crediť ipſa neq; poſſe, abſq; aliquo ſubiecto eſſe, quod quidem ſubſtantia eſt. Qm̃ aũt ſubſtantia de nullo ſubiecto dicitur, idcirco videretur generatio ſubſtantiæ ex ſubiecto non eſſe.

Vide Theophraſtum in libris de plantis. Vide Albertum in libris de Metallis. Quomodo circa dimẽſionem fiunt mutatio.

Primo de generatione vide hunc authorem & in ſerpentem q d de auctione ſentias.

Quod vero ſubſtantia & quæcunque alia ſimpliciter ſunt, ex ſubiecto fiant aliquo patefiet diligenter conſideranti. Semper enim eſt aliquid quod ſubijcitur, ex quo generatur id quod fit. Plantæ nanque & animalia ex ſemine fiunt. Eorum autem quæ fiunt ſimpliciter, quædam quidem transfiguratione fiunt ceu ſtatua. Quædam additione, vt ea quæ augentur. Quædam ablatione, vt è lapide Mercurius. Quædam compoſitione vt domus. Quædam alteratione, vt ea quæ vertuntur ſecundum materiã. Omnia autem quæ hoc modo fiunt ex ſubiecto fieri patet.

Textus.

Quinque modis res fiunt.

Dicens (ſubſtãtia) ad magis cõe peruenit, qm̃ & ſimpliciter oĩa fiunt. Nam cõiter demonſtrabit in cunctis quoddam ſubiectum prorſus oportunum eſſe. Diuidit aũt, quod iam dixi, omnia quæ fiunt in quinq; modos, in qb. oĩbus oſtendit opportunum eſſe ſubiectũ. Sed iam omnes diuiſim ac ſigillatim pertractauimus.

Quare ex dictis conſtat, omne quod fit ſemper eſſe compoſitum. Atque eſt quidem aliquid quod factum eſt, & aliquid quod hoc fit.

Compoſitum ex materia & forma, quarũ factũ eſt forma, & ipſum quod fit materia. Nam materia fieri dicitur id quod quidem forma eſt, quoniam ſuſcipit eã. Verum ſuperius appellauit factum, ipſum ſubiectum, hic vero vocat ipſam formam. Nã eſt aliquod factum inquit, id eſt forma, atque aliquid quod hoc fit, id eſt, materia. Nam ipſa fit quædam forma.

Et hoc eſt duplex. Nã aut ſubiectum eſt, aut oppoſitum. Atq; oppono quidem immuſicum, ſubijci autem hominem dico. Et infigurationem & informitatem vel inordinationẽ oppoſitũ, æs autem aurum, lapidemq; ſubiectum.

Et idem inquit ſubiectum rõne compoſitũ duplex eſt. Quoddam.n.opponitur ipſi formæ, & hoc eſt priuatio. Quoddam vero ſubijcitur & permanet vna cũ forma aduenẽte,& cum ipſa compoſitum perficit.

Conſtat igitur quoniam ſiquidem ſunt cauſa & principia eorum quæ ſunt natura ex quibus primis ſunt ac facta ſunt non per accidens: ſed vnumquodq; quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, omnia fieri ex ſubiecto ac forma. Componitur enim muſicus homo ex homine quodammodo & muſico. Nam rationes in eorum rationes diſſolues. Vniuerſa igitur quæ fiunt ex hiſce fieri conſtat.

Conſtat(inquit)ſiquidẽ ſunt principia rerũ quæ natura ſunt ex quibus primis cũ inſunt vnumquodq; fit & perficitur,qm̃ hæc ſunt ex quibus componitur vnũquodq; veluti ex ſubiecto & forma. Nã hæc ſunt principia componentia vnũquodq; naturale. Si ergo principia ſunt prima cõponentia, & materia formaq; ſunt ea q̃ primo cõponũt,itaq; ipſæ erunt prima principia omnium rerũ naturaliũ ex quibus primo ſunt,vel fiũt. Recte dixit,ſunt vel fiunt. Nã hoc verbum(ſunt)accõmodatur vniuerſitatibus totalitatibusq; elemẽtorũ & cœleſtibus. Illud vero(fiunt)accommodatur oĩbus particularib. quæ gñantur & corrumpuntur. Dicit item nõ per accidens,ſed vnũquodq; id quod per ſubſtantiam dr̃. Componitur.n.ſtatua ex rubeo & ære, ſed per accidẽs ex rubeo. Vnde ſicut in materia eſt aliquod per accidens ita etiam in forma. Nam dr̃ ſtatuæ trium cubitorum cauſa per accidens eſſe tricubitum. Sed æs per ſe

Textus.

ſtatuam facit,tricubitum vero,per accidens. Componitur muſicus homo quodammodo ex homine & muſico. Nam rõnes in eorũ rõnes diſſulues. Quod homo muſicus ſit compoſitũ facit fidem ex reſolutione eius, quippe vnumquodq; reſoluat̃ in ea,ex quibus componitur. Nam rõnẽ hoĩs muſici diſſolues in rõnes ex quibus conſtituit̃ dico.ſ. in rõnem hominis, & in rõnem muſici. Diffinitio.n.hominis muſici reſuluitur in diffinitionem hoĩs & diffinitionem muſici. Scribitur etiam in nonnullis codicib.(& in terminos.)Nam reſoluitur muſicus homo in hoĩem,& in muſicum. Addidit nõ in caſſum illã particulã(quodammodo) qm̃ componẽtia vel corpora ſunt,vel res quæ ꝑ ſubſtant. Muſicũ autẽ neq; corpus eſt,neq; per ſubſtat,ſed in ſubiecto eſt.

Verba in aliis codicibus.

Eſt autem ſubiectum quidem numero vnũ,forma autem duo. Nam homo,& aurum,& prorſus materia numerabilis eſt. Eſt enim hoc aliquid magis & non ſecundum accidens ex quo fit id quod gignitur. Priuatio autem & oppoſitio,accidens.

Cum oſtendiſſet dupliciter priuationem à materia diuerſam eſſe tum nominum pronunciatione, tum ẽt ipſa rerum natura. Nunc proponit oſtendere quomodo ſe habeant. Vtrum in eo ꝙ principia ſint eodẽ modo materia & priuatio ſint principia, vel non, & quõ vtraq; ſint principia. Vt igitur hoc inueniat, prius quærit quomodo ſe habeant ad eſſentiam. Nam vt ſe habẽt ad eſſe,ita ſe habebũt profecto ad id quo principia eſſe dicuntur. Eſt igitur proprie ens hoc aliquid & numeratile,loquor modo de rebus naturalib. Vnum numero aũt,& hoc aliquid eſt proprie ipſum compoſitũ, hoc.ſ.demonſtratum. Vnde igitur compoſito accedit hoc aliquid,inquit id magis ipſum à materia quã à forma obtinere,qm̃ forma quã primum à materia ſeparat̃ & corrumpitur. Materia aũt manet. Præterea forma ſine materia non ſubſiſteret, materia vero & ſi nũquã ſit,ſine aliqua forma, tñ quo ad propriam eius rõnem, eſt ſine forma,quare cõpoſito accedit,vt potius à materia q̃ à forma per ſe ſubſiſtens ſit, quod hoc aliquid, vnum numero,& hoc ens appellare ſolemus. Materia igit̃ eſt ens & propriè ens, priuatio aũt nõ põt numerari in ſingulis rebus neq; hoc aliquid eſt, quippe ſit in

Hic locus fauet his, qui materiã principium indiuiduationis ponunt.

definita,quare neq; ꝓprie ens erit,ſed ꝑ ſe quidẽ non ens,& ſi ens eſſet hoc aliquid per accidẽs erit ens,qm̃ in ente eſt.i.in materia,quare ſi materia per ſe & proprie ens eſt,& priuatio per ſe non ens,iure erit ens per accidens:quo fit vt hæc quemadmodũ ſe hñt vt ſint, ita ſe habent vt ſint principia,igit̃ patet materiã propriũ, & per ſe principium eſſe,priuationẽ aũt per accidens. Et vt ſummatim dicamus, rerum quædã ſunt dũtaxat, nõ entia, quædam ſolum entia,quædã partim entia,& partim non entia. Ea igit̃ ſunt duntaxat nõ entia quę prorſus nihil ſunt,& ea ſunt entia ſolũ quæ ſunt formæ,qm̃ eis innatũ eſt non ſimul eſſe cũ priuationib. ſiquidẽ oppoſita ſimul coniungi nequeant. Ea vero quæ partim entia ſunt,& partim non entia, ſunt materia & priuatio. Verũ materia per ſe ens eſt,& per accidens,nõ ens, qm̃ in ea eſt aliquod non ens.i.priuatio,ex hoc ẽt conſtat quõ forma ſit dũtaxat ens. Priuatio aũt ꝑ ſe quidẽ eſt non ens,ꝑ accidẽs vero ens. Vt igit̃ ſe hñt ad id quo ſunt entia,ita ſe habebũt ad eſſe principia: quare ſi materia quidem per ſe eſt ens,ẽt per ſe erit principium,& proprie principiũ,ſed priuatio qm̃ per accidẽs eſt ens, ẽt per accidens erit principium. Neq;.n.priuatio quippiã confert ad rei exiſtẽtiã,ſed ſolũ ſua abſentia cõfert ad gñationem rerum. Hæc igit̃ dicens,quę iam dixit in ſummã collegit,qm̃ perſpicuũ eſt ex oĩbus dictis quot & quæ ſint principia,qñ quidẽ aliquo tria ſint,& quodãmodo duo. Nã proprie duo ſunt principia materia, & forma,quippe quæ ipſas res compleant, & maxime conferant vt ipſæ ſint. Dicito tñ aliquo pacto tria principia eſſe,qm̃ priuatio etiam confert aliquõ ad gñationem rerum. Nam oportet priuſquam forma recipiat̃, vt materia priuetur ea,deinde eã priuationẽ abijciens hoc modo formam recipiat. Quo pacto itaq; ſint tria principia,& duo perſpicuũ eſt. Sic ẽt affirmabis principia partim eſſe cõtraria,partim vero non cõtraria. Nã cum quoduis minime à quouis temere patiat̃, ſed contrarium à contrario,ita non abſq; rõne dicẽdũ eſt contraria eſſe principia. Verũ quia contraria per ſeipſa nõ idonea ſunt, agere neq; pati inter ſe videbit̃ non oportere,vt principia ſint contraria,ſed ſufficit alterũ cõtrariorum pñtia,vel abſentia res gñare & producere. Diſſoluit autem quandam oppoſitionem apparentem dicendo opere pretium eſſe ſubiecto & contrarijs, verũ altero contrariorũ cum ſubiecto tãquam compleat rei ſubſtantiam, altero autem.ſ.priuatione per accidẽs, q̃uum ipſe dicat, deinde modum affert quo materiã cognoſcere poſſumus. Sciendum autem eſt, quoniam Plato ante ipſum duos modos eſſe tulit, quibus in materię cognitionem venire qnimus, vnũ profecto ex ablatione cũ nos dicimus materia nõ eſt equus, neq; hõ, neq; prorſus aliquod corpus,ſed quoddam alterum præter ipſa,quod quidẽ hiſce oĩbus ſubijcitur, hoc præterea modo inquit primam cauſam cognoſci: ſiquidẽ de eadem non ſit aliquod affirmãdũ, ſed ex ablatione ipſius cognitionem aſſequimur dicentes ipſam non eſſe corpus,neq; animum,neq; mentem, neq; aliud quippiam. Sed aliquod alterũ præter ipſa quod omnibus ſupereminet. Idcirco inquit materiam primæ cauſæ tum ſimilem eſſe,tum etiam diſsimilem, aſsimilatur inq̃ qm̃ ex ablatione oĩum rerũ vtræq; percipiunt̃, diſsimilis autẽ eſt qm̃ cum de materia diſſerimus,ipſam non eſſe, aliquod ens affirmamus,ſed quoddã alterũ ab his omnib. quibus tamen deterius eſt,& cunctis ſubiectum. Ac prima cauſa licet non ſit aliquod eorum, quæ exiſtunt, attamen cunctis melius ad ſupereminẽs eſt, igit̃ materia ei ſimilis atq; diſsimilis eſt. Nã illius ablatio melior eſt, huius autem.ſ.materiæ deterior. Similitudo inquã eſt, qm̃ ipſa ſine forma eſt,diſsimilis autem, quoniam prima cã eſt ſupra formã, materia vero inferior forma.

Duos modos cognoſcendi materiã Plato dedit.

Damaſcenus Theologus. Auguſt. Theologus imitantes Platonem dicere Deum cognoſci poſſe magis per negationẽ, quam per affirmationem. Sed quo ſecundum Pla. poſſumus cognoſcere Deum, vide Plotinum & vide Marſiliũ ficinum in Theologia.

Is itaque

Item lege in librũ Parmenidis de ente & vno.

Hi itaque eſt vnus modus cognoſcendi materiam. Secũdus autem eſt per proportionem, quo etiam nunc Ariſtot. vtitur, qm̃ quam proportionẽ æs habet ad omnia vaſa ærea, & lignum ad omnia vaſa lignea, eandem ẽt rationem habet materia ad omnia entia. Nam quo pacto ſi vellemus cæco quandam naturam ligni diſcribere, duceremus ipſum in cognitionem ligni dicentes illud eſſe lignum quod neque lectus eſt, neq; ianua, neq; abbaculus, neq; aliquid aliud vas, ſed id eſt, quod his cũctis ſubſterneretur, atq; id eſſe quod cum nullam formam in ſua ſubſtantia non habet idoneum eſt omnes recipere, ſic etiam deduceremus, quempiam ad intelligentiam materiæ aſſerentes ipſam nullam formam naturalẽ eſſe, ſed illud quod omnibus ſubiacet & ſuſternitur materiam eſſe. Vnde & Plato ipſam adulterina cognitione comprehendi aſſeruit, qm̃ aſſequi ſubſtantiã eius, & quid illa ſit cognoſcere impoſſibile eſt. Verum ex negatione aliorum, & ex proportione conceptionẽ ipſius obtinemus, quo rurſus pacto aſſerimus nos in cognitionem primi venire, cuius ſimulachrum vnum & ſolũ aiunt eſſe Solem. Nam alias virtutes, quæ hñt particulares actiones dixere ſimulachra eſſe ad proportionẽ cuiuſcunq; actionis. Verũtñ primi & omnium maximę cauſæ inuenerunt vnum, & ſolum ſimulachrum exemplarẽ, naturale ipſum Solem. Nam quo pacto Sol oibus rebus mundanis præſtat, eo etiam oẽs res incomparabili excellẽtia primum excellit, & quemadmodum ſol cuncta illuminat, ita & illud omnia bona efficit, quatenus vno acceſſu ſtudioq; vnumquodq; iuxta ſuam mẽſuram actione optimi opificis participat, ſicut etiã ea quæ lumen ſolare capiunt iuxta vim & potentiam participant vna actione illius qui cuncta illuminat. Eſt autem ſubiectum, quidem numero vnum ſorma, autem duo. Qm̃ proxime dixit oĩa fieri ex ſubiecto & forma, & cuncta quæ fiũt Ariſt. reduxit ad iſta duo principia, nunc ait hoc ſubiectum non eſſe ſimpliciter vnum, ſed numero vnum, rõne aũt duo. Nam in ſe hẽt priuationem, q̃ à materia rõne differt, quippe aliam aſsignabis, materiæ diffinitionẽ, & aliã priuationis, ceu hois, & immuſici. Prius igiẽ oſtendit vtrunq; componentiũ compoſitum ſimiliter vnum eſſe. Hõ.n. & aurum (ac prorſus materia numerabilis.) Eſt.n. hoc aliquid magis, & non ẽm accidẽs, ex quo fit id quod gignitur. Qm̃ dixit ſubiectũ eſſe vnum numero, formam autem duo, vult hoc idem oſtendere, & ex eodem ſimul ſtudet inducere, qũo vtræq; ſint principia. Inquit igitur materiã eſſe numeratilem, qm̃ hoc aliquid eſt muſici materiæ hõ, qui ſane hoc aliquid eſt, & numeratilis. Item lignũ ẽt lecti numeratile eſt. Atqui immuſicam, & informitatẽ hoc aliquid eſſe dicere non licet, tum quia non habet, terminum, tum etiam quia ſubſtare non põt. Nã hoc aliquid eſt aliquod ens, quod vero non eſt hoc aliquid, non erit proprie ens. Hoc igiẽ eſt eorum diſcrimẽ. Habes hic etiam qũo vtraq; ſit principium. Nam materia cum ſit hoc aliquid, & perficiat compoſitũ, per ſe principium erit. Priuatio autem non eſt per ſe hoc aliquid, qm̃ non apparet in compoſito, qm̃ vero accidit principio per ſe, dico.ſ. ipſi materiæ. Idcirco erit principium per accidens. Verum cum dicit homo & aurum ad vſ. ultra procedit adijciens & prorſus materia. Atqui dicẽdum eſt formã magis eſſe hoc aliquid quam materia. Verum (vt dicebamus iam) comparatio hæc fit inter materiam, & priuationem, qm̃ materia eſt magis, hoc aliquid q̃ priuatio. Hoc autem dico ꝑ ꝑ materiam primam, quippe quæ per ſe non ſit numeratilis, tamen eſt magis numerabilis quam priuatio, qm̃ ad conſtituẽdum compoſitum ꝙ quidẽ eſt ꝓprie hoc aliquid materia magis cooperatur, cum permanet, & in ipſo poſſit aliquo modo conſpici, cum priuatio præſentia formæ non appareat: magis materia quam priuatio numerabilis eſt. Subiunxit demũ (priuatio aũt & oppoſitio, accidẽs) nõ dixit oppoſitionẽ, velut aliquod alterũ ſignificans præter priuationem, cum de eodem ambo dicantur, priuatio nanq; & quoddam oppoſitum eſt.

Quocirca Homerus vocauit ſolem Deorum parẽtẽ. Vide Pla. in libro de Recto nominum ratione, De Dei bonitate lege Philonẽ Iudæũ, atque Phil. in mundo. De ſimilitudine ſolis ad Deum lege Porphyrium Iamblicum. Proclum qui nitũtur exponere quomodo inuocato Deo ſupra illo Timęi paſſu vbi docet nos Pl. in principio cuiuſuis magni vel parui operis inuocare Deum, ipſe nos illuminet, pulchra vſque intelliges.

Ponderatio verborum textus.

Obiectionẽ quandam tollit. Et his habetur quod materia forma & compoſitũ dici queunt hoc aliquid verum non eodem modo.

Forma autem eſt vnum: ceu ordo, vel muſica, vel eorum aliquid quæ ſimili modo dicantur.

Hoc continuum eſt ſuperiorib. verbis. Cum dixit. Eſt autem ſubiectum quidem numero vnũ, forma aũt duo, deinde ſequiẽ hoc.ſ. forma aũt eſt vnum, verba vero quæ media ſunt priorem ſnĩam probant. Inquit igitur ꝙ non quemadmodum ſubiectum eſt rõne duo, ita & forma, ſed ipſa eſt rõne & numero vnum. Sed ſi forma vnum eſt, patet ẽt ipſam eſſe vnum numero & hoc aliquid, quæ ẽm aliud magis eſt hoc aliqd q̃ materia, quippe per ipſam vnumquodq; dicaẽ eſſe hoc aliquid ceu homo, equus. At ẽm aliud magis materia eſt hoc, aliquid q̃ forma, ſiquidẽ oẽ hoc aliquid ſit per ſe ſubſtans, & non in alio ſubſiſtens. Compoſitum nanq; per ſe ſubſtare magis hẽt à materia q̃ à forma, ſiquidẽ forma ſine materia eſſe nequeat, & materiã ſine forma cõcipere poſsimus, vt æs ſine formis artificialib. Itẽ quatenus materia propria rõne ſubijciẽ per ſeipſam. Nam ipſa forma non eget vt ſit, ſed vt ornetur & decoretur.

Quapropter ipſa principiatum duo, tum tria dicenda ſunt tum ẽt contraria, ceu ſiquis dicat immuſicum & muſicum, calidum & frigidum, aut conuenions & inconueniens. Tum ẽt vt non contraria. Nam fieri non poteſt vt mutuo contraria patiantur. Soluitur autem & hoc quia aliud eſt ipſum ſubiectum. Hoc enim non eſt contrarium.

Duo quidem ſiue materia & forma fuerint vt diximus, ſiue contraria, quod vero intelligenda ſint contraria videtur conſonum id quod ſubiungit. Tum etiam vt contraria. Tum etiam vt non contraria. Nam cũ generatio & corruptio fiant, quia contraria agunt & patiuntur, videbuntur principia contraria eſſe. Nam contraria agunt, & patiuntur, quare duo principia ſunt cõtraria. Videbuntur etiam non eſſe contraria principia, qm̃ ipſæ contrarietates per ſeipſas nõ ſunt idoneæ agere inter ſe viciſsim. Sed inquit hanc etiam dubitationẽ ſoluemus ſi ſubiecerimus tertiam quandam naturam contrarijs circa quam nonnullæ contrariæ affectiones, generationes, & corruptiones verſantur, quæ ipſa non ſit contrarium: quare conſtat ex his tria aliquo modo, eſſe principia vt contraria & ſubiectum, & aliquo modo duo, vt forma, & materia, forma nanq; ſua præſentia, & abſentia generationem, & corruptionem facit.

Quare neq; plura principia contrarijs quodammodo ſunt, ſed duo, vt ita d cã numero. Neque rurſus penitus duo, quod ipſorum rõ eſt diuerſa, ſed tria. Diuerſa.n. eſt hominis ratio, & immuſici, & figuræ expertis, & æris.

Non hoc inquit quod contraria ſolum ſint principia, ſed quia numero non erunt plura principia contrarijs aliquomodo, id eſt ſecundum quantitatem. Dixit plura contrarijs pro hoc ſcilicet plura quã duo, aliquo modo non ſunt. Et quod hoc dicat perſpicuum eſt ex his quæ inducit (ſed ſolum duo) vt ita dicam, numero. Neque rurſus penitus duo, quoniam diuerſa eſt ratio ipſorum. Nã & ſi duo principia materia & forma ſunt, attamen quia eſſentia & diffinitio materiæ non eſt eadem quippe ẽm aliud ſit materia, & ſecundum aliud, forma priuetur, quod exemplis perſuadet, inqt enim hominis rationem aliam eſſe, & aliam immuſici, quocirca cum homo callet muſicam homo quidem adhuc eſt, ſed non immuſicus, cedit enim priuatio formæ.

Quot igitur ſint principia naturalium quibus generatio compleẽ, & quonammodo ſint tot, ſatis diximus. Patet etiam aliquid ipſis contrarijs, ſubijci oportere. &

contraria duo eſſe. Modo autem quodam alio non neceſſarium eſſe. Erit enim ſufficiens alterum contrarium ſui abſentia præſentiaq́, ad faciendum mutationem.

Videtur hic fauere Thom. & fratri Egidio Heremitæ qui ſentiũt materiam in cœlo eſſe & diſſentire ab Auerroe tamen nihil ex hoc certi habetur quidſen ſerit in hac re Ioãnes cũ aliis materiã ad locum ſolum in cœlis collocet.

Non dixit naturalium ſolũ, ne cœleſtia prætermiſiſſe videatur, ſed dixit naturalium quibus competit generatio, qppe priuatio in cœleſtibus rõnẽ principij nõ ſubeat, ſed ſolum ibi materia & forma ſunt. Illud itaq; quibus gñatio competit, ob id dixit, ſubiunxit aũt (naturalium) ob ea quæ ope intellectus fiũt, quippe in his neq; formam, neq; materiam ſpeculemur, niſi quadam proportione & ſimilitudine, ceu ſyllogiſmi materia dicunt propoſitiones, & forma concluſio. Et contraria duo eſſe, merito qm̃ cõtrariũ alicui cõtrarium eſt, quũ nihil ſit ſibijpſi contrarium. Modo aũt quodã alio nõ neceſſarium eſſe. Nã forma locum priuationis & vicẽ ſupplet, ſed forma abſens faciet corruptionem, pſens autem gñationem: igitur ſufficiens eſt alterum contrariorum cum materia in rationem principij acceptum.

Natura autem ea quæ ſubijcitur ſimilitudine ac proportione ſub ſcientiam cadit. Vt enim æs ad ſtatuam: aut ad lectică lignũ: vel ad aliquid aliorũ quæ formam habẽt materies atq́, informe ſeſe habet, antequã recipiat formã ſic ad ſubſtãtiã & hoc aliquid. ac id quod eſt hoc ſe habet.

Hic qui ſit modus cognoſcẽdi materiã ponit, qm̃ ꝓportione & ſimilitudine. Diximus autem Platonem ẽt modo percipiendi materiã ablatione vſum fuiſſe. Sic ad ſubſtãtiã, & hoc aliquid, ac id qđ eſt hęc ſe habet materia. Vnde in his verbis ꝓcedit ad magis vſe cũ dicit ac id qđ eſt. Nã materia ſubiecta ſubſtantijs, per ipſas ꝑfecto & accidentib. ſubijcit̃. Et ſic ſyllogiſmo ratiocinabere. Materia ſubſtãtiæ ſubijcit̃, ſed ſubſtantia accidentib. ſubijcitur, igitur materia accidentibus ſubijcit̃.

Hæc igitur vnum principium eſt: non tamen vnum: neque ita vnum ens perinde atque hoc aliquid. Vnum etiam principium rõ. Itẽ & huic contrarium ipſa inquam priuatio. Hæc autẽ quẽ duo ſint: atq́, plura pauloante diximus.

Repetit rurſus principiorum numerum. Eſt igitur tandem materia vnum principium. Verum & ſi vnum appellatur, tamen non ita eſt vnum aliquid & numerabile ſicut hoc aliquid quod ſane compoſitum eſt. Hoc .n. eſt & particulare, & proprie numerabile. Nã & ſi cõpoſito merito materiæ ineſſe competereq; hoc aliquid dicebamus, attamen hoc aliquid & magis numerabile eſt ipſum compoſitum. Neque mirum eſt, qm̃ corpora etiam patiuntur merito materiæ, quippe ob materiam huiuſmodi corpora aptitudinem habeant, attamen materiam cum ſm ſeipſam contemplabimur expertem paſsionis penitus eſſe fatebimur. Poſſunt autẽ hæc verba. Non tamen vnum: neq; ita vnum ens perinde atque hoc aliquid de forma accipi, vt hoc aliquid dicat ſignificetq; formam. Nam vnumquodq; per formã eſt. Quocirca vnum & hoc aliquid de forma magis diceretur, quod ſane fit quia forma ſemper vna & eadem eſt nullam alterationem ſuſcipiens. Materia vero varijs diuerſiſq; modis alteratur & tranſmutatur ſm diuerſos modos ſuſcipiendi formas. Eo igitur qđ forma ſemper manet, & materia diuerſis modis alteratur, hac ratione formam magis eſſe vnum dixit q̃ materiam. Verum quatenus materia non eget altero ſubiecto vt ſit quemadmodum forma eget materia, ſed per ſeipſam ſufficit ſubſiſtere, erit hoc modo magis hoc aliquid materia, q̃ forma. Sed quomodo materia magis ſit hoc aliquid, & quo magis ipſa forma prædictis abſoluimus.

Textus. Quędam hic adijciũtur ꝓpter loci expoſitionẽ eſt ter locus non intelligetet.

(Vnum etiam principium rõ) hic, & hæc ambo articuli ſunt. Rõnem vero (vt ſæpe diximus) formam vocat, cũ igitur dicat principium materiale, dicit ẽt formale: & ait formam ẽt eſſe vnum principium, quo ordine igit̃ ſubiecit duos articulos de eodẽ quatenus ratio eſt principium, cum principium in Græco per articulum fœmininũ flectatur, iure fœmininum articulum adiecit. Qm̃ vero rõ in Græco eſt maſculini generis, ei adiecit maſculinum articulum, ob id igitur duos articulos ſtatuit de eodem, fœmininum. ſ. & maſculinũ, per fœmininum principium inſinuat, & maſculinum rationi adiecit ac ſi dicat, ſed alterũ principiũ eſt rõ, id eſt forma.

Primũ igitur dictum eſt contraria ſolum principia eſſe. Deinde neceſſarium eſſe, quoddam etiam aliud ſubijci: triaq́, eſſe. Ex his autem quæ nunc diximus patet quænam ſit differentia contrariorum: & quomodo principia mutuo ſe habent, & quid ſit ipſum ſubiectum.

Hic oĩa dicta ſummatim colligit, & epilogum facit. Et qũo principia mutuo ſe habeant, qm̃ quædã ꝑ ſe ſunt principia, q̃dã vero per accidẽs. Item materia & priuatio ſunt numero vnũ. Et materia aſsimilatur fœminæ, & forma maſculo, & quæcũq; alia de ipſis dixit.

Sed vtrum forma ſubſtantia ſit an ſubiectum nondum conſtat.

Contemplationẽ de his in libris Metaphyſices ꝓrogat, & differt. Ibi vero erit an forma ſit ſubſtantia occ ne, & qũo ſit principiũ. Itẽ ſi omnis forma corruptionis expers ſit, an quædam ſint corruptibiles. Præterea indagat ꝙ ſi non oĩs forma incorruptibilis eſt, qũo oĩs ſit principium. Et bř dicamus, illic ab eodem hæc dicũtur de ipſa forma. Inquit ergo quod vtraque vt ſit vna magis quam altera ſubſtantia, habet aliquid peculiaris cõditionis. Nam materia magis ſubſtãtia eſt, q̃ forma, qm̃ materia res, quædã per ſe ſubſtans eſt, forma ſine materia eſſe non poſsit. Et materia econtrario non indigeat forma vt ſit. Forma quoq; magis ſubſtãtia eſt, q̃ materia ſiquidem materia formæ præſentia ornetur ordinetur, & terminetur, & ipſa ornet & terminet. Itẽ quia vnumquodq; ens non per materiam ſed per formam impreſſam diſtinguitur, quare ſm aliquid materia magis ſubſtantia eſt, quàm forma, & ſecundum aliquid forma ſubſtantia magis eſt, quàm materia. 7. & 8. Metaphy.

Conſtat autem tria principia rerum eſſe, & quonã pacto tria: & quis ſit ipſorum modus. Quot igitur & quæ ſint principia rerũ ex hiſce quæ explicauimus cõſiderandũ ſit.

Dixit qm̃ pacto pro qualia ſint tria, qm̃ materia forma & priuatio ſunt principia. Et quis ſit modus ipſorũ diximus, qm̃ quædã ſunt principia per ſe, q̃dã vero per accidẽs, & qđ materia ẽ ſubiectũ, & ꝙ forma terminet & ornat ipſã, ceu ſtatuæ forma æs terminat & ornat.

Poſt hæc autem & veterum dubitationem vno modo ſic ſolui dicamus.

Inditium tũc eſt quod rõnes rectæ ac ſcientificę habitæ ſint, qm̃ tales cum tradunt̃ & fiunt de ipſa re eiuſdem rei naturam nobis exhibent ac explicant & dubitationes, quæ aſferuntur contra ipſam diluunt ac diſſoluunt. Sunt oanque huiuſmodi rationes de principijs rerum naturalium ab Ariſto. traditæ, quippe quæ communiſsima rerum naturalium principia affatim abundeq; nobis explicauerint, & dubitationes quę aduerſus ipſa principia nonnullis allatæ fuerunt per eaſdem diſſoluemus, quod quidem in præſentia Ariſt. facit. Adducuntur autem in medium dubitationes de rebus naturalibus, quas olim in rationibus contra Anaxagoram commemorauimus. Ea autem ſunt quæ videntur generationem de medio tollere. Inquit enim cum antiqui veritatem inquirere vel inuenire niterentur imperitia dialectices à veritate longiſsime receſſerunt, ac putauerunt penitus generationem non eſſe. Nam aiunt ſi fieri aliquid poteſt vel ex ente illud fiet, vel ex nõ ente, ſed ex ente fieri non poteſt, quomodo enim ens fieret, alioquin prius eſſet q̃ generaretur, neq; fieri poteſt ex non ente, qm̃ impoſsibile eſt aliquid ex non quodam præſuppoſito fieri, atq; omnium Philoſophorum cõis ac eadem eſt opinio, vt nihil ex non ente prorſus fiat. Conſimile re. 4. libro cita.

Nam

Nam oportet id quod producendum eſt antequã generetur habere quandam potentiam & aptitudinẽ qua illud generari queat. Si.n. antequam aliud fieret, gigni non poſſet, neq; etiam fieret. Neceſſe igitur eſt vt prius quam fiat potentiam habeat vt generetur. At id quod põt fieri aliquod ens eſt, & ipſa potentia, nihil igitur ex nihilo fit, quare vr neque omnino generationem eſſe, ob id igitur generationem de medio tollentes ſegregatione congregatione, & poſitione hiſce talibus res fieri produciq; dixerunt. Ex hoc principio (inquit) cũ cæpiſſent, multitudinem ex rebus tollebant. Nã vno abſurdo dato (vt ipſe inquit) infinita ſequent̃. Ex eo.n. generationem auferebant, quod generabilibus non ens ſubijci non poteſt ex quo fierent. Nam ſi non ens ipſis ſubijceretur, accideret ex hoc non ens fieri, & ſic multitudinem tollebant. Nam ſi multitudo eſt, ẽt diuerſitas erit, quare ſi hoc concedit̃ etiam nõ ens erit, qm̃ Socrates non eſt Plato, quare Socrates eſt non ens, quippe q̃ Plato non ſit. Præterea ens eſt, qm̃ Socrates eſt, idẽ itaque erit ens & non ens, quod quidẽ fieri nequit, quod ſi hoc impoſſe eſt, multitudine ẽt in rebus eſſe non poterit, quare ens fieri nõ poſſet, & imobile foret. Illi ergo ex his tollebant de medio generationem ob imperitiã dialecticæ diſciplinæ, q̃q̃ recte cum de generatione diſſererent ex diuiſione rõnem deduxerint, ea præſertim diuiſione quæ fit p cõtradictionẽ dicentes, quod ſi quippiam fit, vel ex & non ens. Verum praue quia imperfecte vtebantur diuiſione. Neq;.n. ens vnam quandã rem ſignificare poteſt, eodem etiam modo non ens, oportebat igitur in diuiſionẽ hæc ẽt afferre, & ita oẽs partes diuiſionis conſiderare ſi contingit ſm aliquid eorum fieri gñationẽ. Nam æquiuoca vox ens eſt, ſimiliter & nõ ens. Etenim ſimpliciter non ens nihil eſt. Item neq; ens eſt communis quædam natura, ſed vox æquiuoca quæ de pluribus prædicatur, quoniam ens vel eſt ſubſtantia ſimiliter. Eodem etiam modo nõ ens vnum aliquid & ſimplex non ſignificat, ſed vel ſimpliciter non ens, qđ quidem prorſus nihil eſt, vel non ens aliquid. Nam ſubſtantia eſt aliquod non ens, quippe quæ non ſit quantitas, vel qualitas, neq; ſimiliter aliquid aliorũ. Vnde quippiam poteſt eſſe tum ens, tum etiam non ens ſm aliud atq; aliud, ens nanq; aliquod eſt ſm aliud, & nõ ens ſm aliud. Illi ergo ob imperitiam dialecticæ diſciplinæ in hanc ignorantiam inciderunt, quare (inquit) veteres ratione impulſi ac victi generationem & multitudinẽ, quæ ſunt cuiq; manifeſtæ de medio tollere nitebantur. Verum Ariſtot. in rationibus quas de principijs tradidit has dubitationes exoluit. Diximus.n. principiorum quædam eſſe per ſe ceu materiam & formam, quędam vero per accidens vt priuationem. Vnde ex hac diuiſione per ſe, & per accidẽs ſoluit dubitationem, & ex alia qua dr̃ aliquid eſſe in potentia vel in actu. Si.n. ſimpliciter fiebat aliquid perſpicuum eſt ex ſimpliciter nõ ente fieri. At modo aliquod fit, & non ſimpliciter, igitur ex quodam non ente fit. Nã ſicut ſimpliciter ens ex ſimpliciter non ente fit, ita aliquod ens ex aliquo non ente producitur, ſed ſimpliciter ens gigni non poteſt, quia ex eo, quod penitus non eſt, generaretur. Et hæc ratio apud eos maxime valet. Qm̃ ergo factum non ſimpliciter fit, ſed aliquid, & illud ex quo fit aliquid, nõ ens erit aliquid autem non ens eſt, ẽt aliquid ens. hoc autem eſt cõpoſitum ex materia & forma, & omne actu ens eſt huiuſmodi. cum igitur dicemus id quod fit ex ente fieri, ceu cum ignis ex aere producitur, fatebimur nanq; ex nõ ente per ſe videlicet ex aere ignem produci. Nã aer eſt ens per ſe, non tamẽ per ſe vt ex ente, ſed per accidens hoc modo producitur. Nam principium per ſe id paulo prius appellauimus, quod pars geniti ſit, ceu ſunt materia, & forma, ſi ergo aer non ſit pars ignis, profecto nõ ex ente per ſe ex aere ignis producetur, ſed accidit vt id ſit per ſe, ex quo gignitur, dico. ſ. vt materia, aeris formam habeat. Nam ad producendum ignẽ forma aeris nihil confert, cũ ignis nihil minus fiat ex aqua & terra, & cæteris omnibus compoſitis. Si ergo conſideramus id q̃ fit ex materia produci, fatebimur ex eadem veluti ex ente per ſe illud fieri, quippe materia ſit ens per ſe, & per ſe fiat, vt ex ente quandoquidem materia eius pars euadat. Et nihil abſurdi eſt, qm̃ materia non eſt illud ens, quod gignitur, ſed aliud eſt ipſa, & aliud quod gignitur. Veteres autem generationẽ ex materia nequaquam intellexerunt, ſed de particularib. generationibus dubitationes excitabant & afferebãt, qm̃ cum aerem ignẽ fieri viderent, & aer eſſet qui fit ignis, ens itaq; fieri aſſerebant. Nos igitur ad ipſorum dubitationes reſpondentes dicimus, q̃ ſi ex aere ignis gignitur, non tamen ex eodem producitur quatenus aer eſt, ſed per accidens, qm̃ ſubiecto accidit vt aeris formam habeat, quare, & ſi ex ente producuntur ea quæ ſiunt, attamen non quatenus ens eſt, ſed quatenus accidit ei ex quo per ſe fit, id eſt materiã ens eſſe. ſ. informatam. Item quum ex non ente fieri affirmabimus id dicimus, non quatenus non ens eſt. Neq;.n. ex fit id q̃ producit̃, quippe priuatio ignis, non ſit eius pars. Aſſerimus igit̃ ignem ex non ente fieri, ſed nõ ex nõ ente ſimpliciter ſed ex quodam non ente. Nã fit ex non igne, q̃q̃ nõ per ſe ex nõ igne fiat, ſed per ſe ex ſubiecto. Verũ quia hoc habet priuationem ignis quod quidem eſt per ſe non ens, idcirco dicimus ignem ex non ente fieri licet p accidens ex non ente produci dicat̃. Et ſi proximam gñationem conſiderabimus, in aere profecto ignis priuatio eſt. Nam aer non eſt ignis. i. aliquod non ens eſt, igit̃ ex non ente fit. Verum non per ſe ſed per accidens, per ſe autem fit duntaxat ex ſubiecto & materia. Sed ſi ex materia quæ eſt ens p ſe, ac ex ea veluti ex p ſe ente fit aliquid, nihilominus abſurdum deducitur. ſ. factum p̃fuiſſe antequam fieret. Dicimus neq; illud reuera fieri, quod iam eſt, ſed aliud quidem eſt, aliud vero generat̃ vt æs, quod fit ſtatua, nõ id fit, q̃ eſt, ſed aliud eſt, aliud vero fit: ita etiam in cunctis quæ natura producunt̃, dicẽdũ eſt. Nã cũ gñationem eorũ ex materia & trina dimenſione cõſiderabimus idem accidet. In oĩ ergo gñatione, quippiã eſt prima materia, & ꝓxima, atq; ex ente & nõ ente, & hoc nõ eſt cõtradictio, quippe nõ ſm idẽ & eodẽ modo intelligamus ens & non ens, ſed ex ente qm̃ alterum aliquod eſt, ex non ente aũt, qm̃ hoc nõ eſt id qđ fit, ſed in materia gñationis, fit ex ente per ſe, nequaquã vero ex non ente per ſe, qm̃ priuatio non ſit pars oppoſiti vt materia. Verũ in proxima gñatiõe, vt quũ fieret ex aere ignis, neq; ex ente p ſe fit, neq; ex p ſe non ente, qm̃ neq; priuatio ignis. neque aer ſit pars ignis, ſed ipſe ꝓducit̃ partim ex ente, & partim ex non ente, & p accidẽs fit ex aere ignis, q̃q̃ ex alio quodã ente per ſe. ſ. materia fiat iuxta eum modũ quẽ diximus. Is igit̃ eſt vnus modus diſſoluẽdi dubitationes. ſ. ex diuiſione p ſe & p accidẽs, q̃ in ſermone de principijs cõplexus eſt. Dixit.n. principiorũ q̃dã p ſe eſſe materiã, & formã, & quoddẽ p accñs priuationẽ, quare ex quo fit, non prorſus ex p ſe ente fit, ſed ex eo quod eſt ens p accidẽs. Sublatæ ſunt itaq; dubitationes ex ſermone, q̃ fecerat de principijs. Eaſdẽ quoq; ſolui, ex diuiſione qua aliquid dici ſolet eſſe in actu vel in potẽtia qm̃ rerum quædam ſunt per ſe in actu q̃dã vero in potẽtia, cũ igit̃ dicimus aliquid ex ente fieri, illud ex ente in potẽtia & non in actu fieri, dicimus. Eodẽ ẽt modo quũ dicimus ex non ente fieri aliquid, nõ ex nihilo, ſed ex nõ ente in actu, licet in potẽtia ꝓduci fateamur. Nã materia eſt in potẽtia oẽs formæ naturales, actu vero nulla, qñ quidem ſine formis vnq̃ eſſe non poſſet. Item neq;

Nõ ens vox æquiuoca

Obiectio ad hunc reſpõſ. Reſponſum.

Alia quoque ſolutio.

idem penitus ſunt id quod eſt in potētia, & id quod eſt in actu, quippiā eſt in potentia per ſe, & quippiam in potentia per accidens. Eodem etiam modo quippiam eſt in actu per ſe, & quippiam in actu per accidens. Nā cum ipſe dixero medicum ſanare, actum dico, & per ſe ſed cum dicerem medicus ſanabit, potentiam dicerē, & per ſe. Rurſus cum dixero medicus ædificat actu dixi, & per accidens, qm̄ non quatenus medicus, ædificat ſed quatenus accidit vt ſit ædificator & medicus. ædificatorē igitur per ſe ædificare ſolemus dicere, & per accidēs medicum ædificare domos, qm̄ idem ſubiectū ꝙ homo eſt medicus, & ædificator eſt ſimiliter cum dixero medicus ædificabit, in potētia dixi & per accidēs, quare ex materia, quæ eſt per ſe ens fiunt ea quæ ꝓducuntur, ex ente. ſ. in potentia & non in actu, quoniā materia non per ſe ſubſiſtit extra formam ſed ſuapte rōe eſt omnia in potentia, & in actu nihil eſt. Verum poſtq̄

Obiectio.

formata eſt, in actu exiſtere dr̄. Item cum aliquid fit ex priuatione, ex non ente in actu ſed ente in potentia fit. Sed quæ differētia eſt inter materiam & priuationem, ſiquidem ex vtriſq; cum ſint in potentia & non in actu aliquid fit. Dicimus igitur ꝙ de materia ens per ſe dr̄,

Solutio.

quippe quæ per ſe ens ſit, & non ens per accidens, qm̄ ei accidit priuationem habere, de priuatione autē ecōtra, qm̄ non ens per ſe de illa dr̄, & ens per accidēs. Nā priuatio per ſe non ens eſt, per accidens vero ens, qm̄ accidit ei eſſe in materia quare ſi quod producendum eſt ex ente in potentia, & non ente in actu fit, non igitur id quod gignitur prius erat, quàm producatur, quoniā nō erat actu. Præterea qn̄ dicimus ex nō ente fieri ens, non aſſerimus ex non ente penitus, ſed ex actu nō ente ꝙ eſt ens in potentia, quare ex hac diuiſione qua qppiam dr̄ eſſe in actu vel in potentia dubitationes ſoluuntur. Et huiuſmodi ſolutionis cauſę ſunt ea, quæ de principijs diſſeruimus. Nam cum priuatio inſit materiæ efficit vt ipſa ſit in potentia, & non in actu. Nam ꝙ hēt facultatem ſuſcipiendi formam, id etiam ſuapte natura poteſt recipere priuationem. Itē neq; reciperet priuationem niſi idonea eſſet recipiendi forma, vt in libro Prædicamentorum dictum eſt, ob id cum in materia ſit priuatio, ideo forma idonea eſt, vt ſit in ea, qm̄ igitur ſuapte natura forma in ea eſſe poteſt, idcirco nōdum eſt. Nam fieri non poteſt, vt ſimul ſint in ea priuatio, & forma, ob id igitur dr̄ eſſe in potentia, & non in actu. Conſtat aūt nos priuationem hoc in loco accipere ex qua aliqd tranſmutatur in formā, & non vt in prædicamentis dr̄ habitum ſolum tranſmutari in priuationē, & non econtra. Ibi. n. ob id explicatum eſt, qm̄ habitum, & priuationem vti ea quæ fiunt in re ipſa iā formata dicebamus. Hic aūt contēplamur priuationē & formam quatenus fiunt in ſubiecto informi, & primo.

Hic & in lib. Prædicamentorum aliter de priuatione loquitur.

Primi nanque Philoſophi veritatem & naturam eorum quæ ſunt quærentes: exorbitarunt quaſi ad aliquam aliam viam ab ipſa imperitia depulſi. Et aiunt neque fieri quicquam eorum quæ ſunt: propterea quod oportet quidem omne ꝙ fit aut ex ente: aut ex non ente fieri. At ex vtriſque his fieri aliquid non poteſt. Neq; enim fit id quod eſt. Iam enim eſt. Et ex non ente nihil fieri pōt. Aliquid. n. ſubijci oportet. Atque hoc pacto id quod deinceps accidit augentes, neque multa inquiunt eſſe: ſed ſolum id quod eſt. Hi ergo ob ea quæ diximus hanc opinionem acceperunt.

Primos Philoſophos vocat & inquit eos, non qui dignitate primi fuere, ſed qui tempore præceſſerūt. Dicit etiam veritatem & naturam, pro hoc. ſ. veritatem, quæ eſt in natura. Exorbitarunt quaſi ad aliquam aliā viam ab ipſa imperitia depulſi. ſ. dialecticæ ignorantia à veritate deuiarunt. Nā ſi diuidere ſciuiſſent, quot modis ens & non ens dicatur. Item id ꝙ eſt per ſe & id qđ eſt per accidens ſimiliter qđ eſt in potentia & in actu,

Prius multifariā dicitur in prędicamētis & quinto Meta. Sed de ordine primorum legeſimplicitū in prologo. Plenumum in

non putaſſent fieri non poſſe, vt aliquid ex ente & non ente fieret. Ex non ente nihil fieri poteſt. Aliquid enim ſubijci oportet. Semp oportet ſubijci id ex quo fit. Non ens autem (inquit) ſubijci enti non poteſt, alioquin in eodem eſſent ens, & non ens. Et ita quod accidit deinceps augentes. Dato (inquit) abſurdo accidentia aduenientiaq; multa alia augēt adijciuntq; quoniā dato vno abſurdo infinita ſequuntur, quorum vnū eſt, quia tollunt multitudinem & his quæ ſunt, dicentes ſolum vnum eſſe id quod eſt ſicut fuere Parmenides, & Meliſſus. Illi quidem ob ea quæ diximus hinc opinionem acceperunt; eam. ſ. opinionem quæ generationē, & multitudinem à rebus aufert, qm̄ exiſtimarunt non ens funditus eſſe non poſſe. Nam propter hoc aſſerūt neq; quippiam generari ex non ente, neq; in rebus multitudinem eſſe, ne idem accidat eſſe ens & non ens.

libero de Materia.

Textus. 7

Nos autem vno quidem modo nihil inter hæc intereſſe dicimus, ex ente inquam aut ex non ente fieri, & id quod non eſt, aut ex eo quod eſt agere, aut pati quippiam, aut quo duo hoc fieri vel medicum agere quippiam aut pati, vel è medico aliquid eſſe aut produci, quare cum id dicatur dupliciter, patet et ex ente fieri et id quod eſt, aut agere aliquid aut pati. Aedificat igitur medicus, non vt medicus, ſed vt ædificator. Et albus fit non hoc ſane quo medicus eſt, ſed quo niger. Medetur autem, et medicinæ ignarus fit, quo medicus eſt.

Nos (inquit) diſſoluentes dubitationem dicimus ens & non ens dupliciter dici, vel per ſe, & per accidēs, vel actu, & potentia, & primi modi tale exemplum ponit. Dicimus (inquit) medicum mederi rurſus dicimus medicū ædificare; ſed medicū mederi per ſe dicimus, qm̄ quo medicus medetur, at medicum ædificare dicimus per accidens, quoniam accidit medico eſſe ædificatorem. Non. n. qua medicus ædificat, ſed qua ædificator. Vnde quemadmodum dicimus medicum aliquid agere per ſe, aliquid vero per accidens. Ita dicimus illum pati. Nam dicimus medicum fieri ignarum medicinę, dicimus etiam econtra medicum fieri album. At medicus fit ignarus medicinæ per ſe, quoniam quo medicus amittit medicinam ſed albus fit non quo medicus, ſed quo niger eſt. Etenim quia accidit medico nigrū eſſe, ob id fit albus & dicitur per accidens medicus fieri albus. Quemadmodum igitur de medico diximus, ita de ente ac non ente dicimus. Nam dicimus fieri ex ente, atq; ex non ente, ſed per ſe neq; ex ente, neq; ex non ente, ſed per accidens non eſt abſurdum aliquid ens fieri ex ente. ſ. ex alio ente aliud ens. Nam multipliciter ens eſt, ſed non quatenus ens ſit, ſed quatenus ens per accidens ens eſt. Similiter ex non ente aliquid fit non quatenus non ens eſt, ſed quatenus per accidens eſt nō ens. Nam idem ens ex eodem ente penitus fieri neq; per accidens poteſt, ceu aqua ex aqua, verūtamen ex alio ente aliud ens per accidens produci poſſet. Verum de his iam diligentius diximus. Hęc eſt igitur ſentētia textus iuxta verbum. Sed quoniam diximus in ſuperioribus, vtraque aduerbia dici de priuatione. ſ. ex hoc atq; hoc, & de materia etiam vtraq; dicimus, tamen non de eodem, ſed de alio quidem hoc aduerbium ex hoc. Nam ex ſpermate & menſtruo dicimus fieri hominem minime autem ſperma monſtruum hominem fieri. Itē æs dicimus fieri ſtatua, & non ex ære ſtatuam: quoniā igitur & de materia dicimus (hoc) & ex hoc, atq; de priuatione, ob id ipſe in præſentia, & de ente ac nō ente vtriſq; aduerbijs vtitur. Nunc aūt dicimus (inquit) illud ex ente, vel ex non ente. Ecce quomodo de ente ac non ente illud aduerbium (ex) dicat. Rurſus etiam illud (hoc) de eiſdem inducit, cum inquit vel non ens vel ens facere, aliquid vel pati. Verum cum dicat ex ente vel ex nō ente fieri ſermonē deducit ad aliquod magis vniuerſale,

quoniam

quoniam inquit ens vel non ens facere, aliquid, vel pa-
ti. Nam amplior eſt generādi actione ipſa agendi & pa
tiendi functio. Nam cum quippiam generatur etiā pa
titur, & non econtra, quippe mutationes quæ in alijs,
prædicamentis ſunt, generationes, quidem nō ſint, ſed
duntaxat actiones, & paſsiones quædam, quoniam ſo-
la mutatio in ſubſtantia eſt generatio, ſed quoniam cō-
muniter generatio dr̄ de omni mutatione, quippe ſo-
leamus dicere album generatur, vel ſuperius, vel inferi⁹
quippiam generari, ob id rurſus procedēs ad magis vni
uerſale peruenit cum dicit ens, vel non ens pati aliquid
aut agere, mox induxit aut quoduis hoc generari ne ſo-
lum de generatione ſm ſubſtantiam dixiſſe videatur,
ſed etiam de ea quæ eſt ſm quātitatem, qualitatem, &
locum. Quare poſtea quam hoc dupliciter dr̄. ſ. medi-
cū agere vel pati, fertur. n. per ſe agere, vel per accidēs,
ſimiliter dr̄ pati, vel per ſe, vel per accidens. Vnde vtra-
que exempla eiuſdem qui agit & patitur ſubiecit, dico
inquā exempla quibus declaratur quippiam agere, vel
pati per ſe, & per accidens. Quemadmodum igitur de
medico dici ſolet, quoduis agit vel patitur dupliciter,
vel per ſe, vel per accidens, ita cum ex ente, vel ex non
ente aliquid fieri dicimus, hoc ens, vel non ens fieri du
pliciter diceretur, vel per ſe, vel per accidens.

Cum autem dicimus ipſum medicum maxime proprie
aliquid agere aut pati: vel ex medico fieri: ſi illud agat,
vel patiatur vt medicus, patet & hoc ex nō ente inquam
fieri id ſignificare quatenus non ens eſt.

Cum dixerit dupliciter dici ex non ente, vel ex ente
fieri, quēadmodum & ex medico fieri aliquid dr̄, nūc
diſtinguit qualis præſertim duorum ſignificatorum ad
propoſitum attineat, & inquit quemadmodū quo ma
xime dr̄ medicus agere aliquid, vel pati quādo quo me
dicus faceret aliquid vel pateretur, ceu quando mede-
retur, vel ignarus medicinæ euaderet, ſic (inquit) ex en-
te, vel ex non ente aliquid fieri dicuntur, id eſt quando
ens permaneret, & aliquid alterum fieret, tunc igitur,
ex non ente proprie aliquid fieret, quando non ens cū
permaneret ſic reciperet ens, quod quidem impoſsibi-
le eſt. At minime proprie aliquid ex nō ente fit, ſed po-
Error Antiquorum. tius per accidens quando non ens cedit enti. Priores ita
que Philoſophi hos duplices ſignificatus nō diſtinguē
tes putauerūt (vt inquit) quod cum quippiam gigni ex
non ente affirmaretur, illud proprie ex non ente gigne
retur, atq; nullum alium ſignificatum entis eſſe, quàm
ſignificatum proprie. Ob id etiam inquit eos abſtinuiſ
ſe abhorruiſſeq; generationem prorſus ponere, ſed po
tius affirmaruntnihil gigni produciq́. At conſtat id ex
quo, ex ente inquā fieri, vel ens ſignificare, vel non ens.
Et proprie diceretur gigni ex ente, vel non ente quan-
do quatenus ens, vel quatenus non ens gigneretur. Nō
ſolum enim proprie non ens hoc ſignificat, quatenus
non ens, ſed etiam proprie ens quatenus ens.

Quod quidem illi non diſtinguentes longe a veritate ſe
moti ſunt: & ob ignorationem hanc adeo ignorarunt, vt
nihil fieri prorſus, neque cæterorum quicquam eſſe arbi-
trarentur, ſed tollerent omnem generationem. Nos autē
& ipſi dicimus nihil fieri ſimpliciter ex non ente, tamen
ex non ente per accidens fieri. Ex priuatione enim quæ eſt
per ſe non ens, & quæ non ineſt, fieri dicimus, ſed hoc mi-
rum videbatur ac impoſsibile ſic fieri ex non ente. Simili
ter autem neque ex eo quod eſt, neque id quod eſt fieri dici
mus niſi per accidens. Sic autem ex hoc fieri hoc modo di
cimus, ceu ſi animal ex animali fieret, & aliquod aīal ex
quopiā aīali, ceu ſi canis ex equo fieret. Canis enim non ſo
lum ex animali quodam, ſed etiam ex animali generare
tur. Verum non vt animal, iam enim id ipſum eſt.

Non diſtinguentes ens in per ſe & per accidens. Ne
que cæterorum quicquam eſſe, i. neq; aliquam multitu
dinem eſſe, ſed vnum ſolum ens, & neq; aliorum quic-
quam eſſe præter ens, dixerunt. Hæc autem ſunt quæ-
dam non entia, quæ quidem non eſſe aiunt. Ex priua- Textus.
tione enim quæ eſt per ſe non ens, & quæ non ineſt fie
ri aliquid dicimus. Inquit & nos dicimus ex non ente
fieri aliquid, ſed non ex per ſe nō ente, ſed ex nō ente ꝑ
accidens. Nam fit ex priuatione quæ ſane per ſe nō ens
eſt, ſed non per ſe ex priuatione fit, quoniam ipſa non
ineſt ei ꝙ fit, ſed per accidens, quoniā ſolum per ſe ex
materia fit. Poteſt et id quod fit ex materia dici ex non Q̄ño non ens eſt pars entis
ente fieri, q̄m materia eſt non ens per accidens, ꝓpea
quod ei ineſt priuatio. Sic aūt pōt concedi non ens in-
eſſe his quę fiunt veluti pars eorum. Sed non per ſe nō
ens, ſed per accidens materia eſt non ens cui accidit nō
ens; Sed hoc mirum videbatur, ac impoſsibile ſic fieri
ex non ente. Q̄m dixit & nos dicimus ex non ente qp- Textus.
piam fieri, ex non ente inquam non per ſe, ſed per acci-
dens, hoc inquit mirum ac impoſsibile videri, vt hoc
mō ex non ente aliquid fiat. Verum iuxta noſtras ſup- Textus.
poſitiones, non videretur amplius impoſsibile. Simili-
ter aūt neq; ex eo quod eſt, fieri dicimus niſi per acci-
dens. Hoc autem continuum eſt & coniungitur cū his
ſuperioribus verbis. Nos aūt dicimus nihil fieri ſimpl'r Textus.
ex non ente, attamen ex non ente per accidens fieri, de
inde ſubiungit hæc. Similiter autē neq; ex eo quod eſt, Textus.
neq; id quod eſt fieri dicimus niſi per accidens. Quem
admodum inquit ex non ente dicimus, ſed non per ſe
ex non ente, ſed per accidens, ita ex ente per accidens
fiunt ea quæ fiunt. Hoc autem dixit de proxima gene-
ratione. Nam fit ex ente quod eſt aer ipſe ignis, ſed per
accidens, ex ente inquam fit, quoniam accidit aeri, vt
tranſmutetur in ignem aliquo modo tamen per acci-
dens tranſmutari dicimus, ſiquidē aeris forma nihil cō
ferat ad generationem ignis. Porro ex multis alijs fit,
& eius pars aer non efficitur ſed cedit & corrumpitur.
Ceu ſi animal ex animali fieret, & aliquod aīal ex quo-
piam animali. Quoniam quando ens dicimus fieri ex
ente non quatenus id ex quo fit ens eſt, ita dicimus ex
eodem fieri ipſum, ſed per accidens ex ente. Nunc facit
fidem exemplis. Nam dicimus animal ex animali fieri,
ex animali autem nunc dicimus velut ex materiali cau
ſa, quoniam modo de hac ſermo eſt. Neq; enim velut
ex homine hominem tanquam ex cauſa efficiente, ſed
velut ex equo veſpæ, & ex tauro apes. Equidem equi
ſunt generationes veſparum, & tauri apium, quādo igi
tur dicim⁹ animal ex animali fieri, ceu ex equo veſpas,
non certe hoc dicimus, quod equus quatenus aīal trāſ-
mutetur in veſpas, quæ ſunt animalia, neq;. n. ſubijcitur
veſpis, vt materia equus, ſed hoc dicimus, quoniam ex
quodam cui accidit animal eſſe aliquid aliud fit, cui &
eidem animal eſſe competit. Hoc modo igitur & ſi fie
ret aqua ex aere ens ex ente fieri dicimus, non quia ens
modo fiat, neq; quod iam factum ſit antequā fiat, ſed
id ex aliquo de quo etiam ens prædicatur, aliquid aliud
fit per accidens, quod ipſum quoq; eſt ens. Dicens aūt;
ceu ſi animal ex animali fieret, quoniam neque ſimpli
citer, vt animal fit, ſed id ꝙ factum eſt prorſus aliquod
animal eſt, mox ſubiunxit, & aliquod animal ex quodā
animali. Nam fieret canis non ſolum ex quodam ani-
mali, ſed etiam ex animali, verum non quatenus aīal,
quippe hoc iam exiſtat. Nam vti verum eſt aſſerere, ꝙ
fit ex equo canis forte, vel veſpæ vel alterum quippiā,
ſic eſt verum dicere, ꝙ ex animali fiat canis. Verum &
ſi dicimus ex animali fieri animal, tamen non quate-
nus animal dicimus illud ex quo fit ſic fieri ex eodem
animal. Non enim quatenus animal ex eo ente fit neq;
fiebat. Nam animal ex quo fit aliud iam exiſtit. Patet
igitur non quatenus animal ex quo fit ita fieri ex eodē
animal, ſed per accidens ex animali vt dicimus.

Si autem

Si autem debet aliquid fieri animal non per accidens, non erit ex animali. Et ſi quid ens fiet non ex ente neque ex non ente fiet. Nam diximus quid ſignificet ex non ente fieri, quoniam non quatenus non ens.

Inquit ſi gignitur ex quodam animali non per accidens ſed per ſe, non ex animali producetur, ſed ex non animali ceu ex ſpermate, vel ex materia. Quemadmodum igitur inquit hæc ſe habent, ita ſe habet ens, ſi fieret aliquod ſimpliciter ens non ex ente fiet, quippe illud iam ſit, ſed ex non ente penitus. Verum neq; quicquam produci poteſt ex non ente ſimpliciter. Nã proprie ex non ente ſignificare dicimus, quatenus nõ ens, hoc autem dr̃ per ſe quod ſit pars compoſiti, fieri argo nequit ens ſimpliciter, ſed quoddam ens producit̃ ex quodam non ente, non quatenus non ens, quoniam neque ens neq; non ens permanent, ſed per accidens ſolũ.

Inquiſitio optima. Quæres autem ſi recte diceretur animal ex animali fieri perinde ſi dixerimus ex equo canem fieri, vel veſpas, & ex tauro apes. Neque.n. animalibus exiſtentibus hæc fiunt, ſed veluti ex quadam alia materia. Corrupto.n. animali atque eiuſdem materia reſoluta quæ aliã formam animalis aſſumit ea producuntur. Vnde in his omnibus ita fit, vt animal non ex animali fiat, ſed potius ex non animali producitur animal, quare in his ſuperuacaneus eſt labor dicendi, quod nõ quatenus animal fit id.n. prius ſuberat: ſed quatenus quoddam animal, ceu equus. Dicimus enim quod vere & quatenus animal, fit ex his, non tamen ex animali. Si autem aliquis inquiat interdum animal fieri, cur magis de hoc animali dices, quàm de quauis alia materia, ſiquidem vnumquodque poteſt fieri materia aĩalis. Si ergo in his oportet, vti accommodatioribus exemplis, vtamur profecto, quibuſdam aĩalibus allatis, quæ fiunt ex vermibus & bruchis. Nam bruchi prius cum ſint & vermes non corrupti ex forma in formam mutãtur, & hæc eſt generatio ex animali in animal. Manens.n. animal alterum fit. Et conſtat etiam hic non eſſe generationem quatenus ex animali, quoniam nullum animal tranſmutatur in ſubſtantiam animalis. Nam eandem definitionẽ animalis id ꝙ erat bruchus, vel vermis ſuſcipiebat, & id alatum, ꝙ poſtea hoc fit non ex animali fit quatenus animal, ſed ex quodam aĩali quoddam aĩal fit, cum autem dico quodã, formã dico, ceu ex tali forma animalis talis forma fiat. Si aũt quatenus aĩal fiebat, ex aĩali fiebat. Neq;.n. eſt, priuſquam fieret, ceu vermes ex ſpermate orti. Nam fiunt quatenus animalia, ſed non ex animalibus.

Item neq; hoc, eſſe omne, aut non eſſe, tollimus.

Quoniam dixit neq; ex ente fiari, neq; ex non ente aliquid quod vr̃ ſane dignitatem contradictionis de medio tollere: idcirco inquit, non tollimus. Nam cum dicimus ex ente atq; ex non ente quippiam fieri non incidimus in contradictionẽ, qm̃ non iuxta eadẽ dicimus, vel ex ente, vel ex non ente, aut neq; ex ente, neq; ex nõ ente. Ex ente.n. qm̃ id ex quo aliquid fit quippiam alterum eſt, ex non ente autem, qm̃ non eſt id quod fit. Sed vt breuiter dicamus propter priuationem neq; ex ente quatenus ens ſit, qm̃ ipſa eſt ſimul cum materia, qua etiam rõne dr̃ fieri ex nõ ente, ſiquidem priuatio ſit nõ ens ꝑ ſe. Itẽ neq; ex nõ ente quatenus nõ ens, qm̃ priuatio nõ eſt eõ ſubalis materię, ſꝫ cedit formæ aduenıẽti.

Is igitur eſt vnus ſoluendi modus. Alius autem eſt quia eadem poſſunt dici ſecundum potentiam & actum.

Cum ex diuiſione per ſe & per accidens dubitationes quæ de generatione adducebantur reieciſſet nunc eaſdem refellit ex diuiſione alicuius ꝙ eſt potentia & actu. Nam aſſerimus ea quæ fiunt ex ente in potẽtia & non in actu fieri, huiuſmodi autem materia eſt, quare ſi dicimus ex ente fieri non dicimus eſſe id quod fit antequam fieret, quippe ex ente in actu fieri ens in actu non dicimus, ſed ex ente in potentia actu non ente. Verum & ſi hoc modo ex non ente diximus, non tamẽ ex non ente prorſus quippiam fieri dicimus, ſed ex eo qđ actu non eſt, licet potentia ſit, quare his rerum ortum generationemq; non tollimus, & dubitationes, quibus tolli videbatur generatio, perſoluimus.

Hoc autem in alijs locis exacte magis determinatũ eſt.

In nono libro Metaphyſices. Nã totum illum librũ ĩ hæc cõſumpſit, dicẽs quid ſit potẽtia, & quid in actu.

Quare vt dicebamus dubitationes illæ ſoluuntur ob quas compulſi veteres tollunt quædam eorum quæ dicta ſunt, ob hoc.n. tantum exorbitarũt ab ea uia qua ad generationẽ, corruptionẽ, & prorſus mutationem accedimus.

Rerum naturalium de quibus diximus quaſdã tollunt, generabiles inqnam & corruptibiles.

Ipſa enim natura ſi viſa fuiſſet, omnem ipſorum ignorationem profecto diſſoluiſſet.

Ipſa natura.i. quæ ipſum per ſe & per accidens, & id quod eſt potentia atq; actu indicat. Nã ſi cognouiſſent ac ſciuiſſent hanc diuiſionem rerum, ſoluiſſent dubitationes per quas generationem de medio tollebant.

Ipſam igitur & alij quidam, ſed non ſufficienter vtique tetigere.

Cum tradidiſſet ſermonem de materia, & oſtendiſſet hac rõne ſolui veterum dubitationes de generatione rarum naturalium, nunc vult oſtendere ꝙ nemo ante ipſum determinate dearticulateq; de ipſa reuera ſermonem fecerit. Inquit ergo qm̃ huius materiæ ſermonem attulimus, tamen ante nos quidem eam tetigere, ſed non ſufficienter. Nam quicunq; poſuerunt vnũ elementum id formatum eſſe dixerunt, ſiue illud ſit vnũ, quatuor elementorum, ſiue aliquid aliud inter hęc medium, qui neq; in cognitionem materiæ prorſus peruenerũt Plato autem venit in cognitionem materiæ. Nã ſi illam vocauit altricem, & receptaculum formarum ab omnibus formis alienũ, plane ipſam cognouit atq; aſſeruit. Inquit.n. Plato in illam cuncta recidere atque formam, & nihil ingredientium ipſam haud quaquam refutat, quare Plato tetigit naturam materiæ, quam ſtatuit informem & omnibus ſubiectum eſſe. Verum nõ ſufficienter de ipſa ſermonem fecit, quippe qui non ſeparauit ipſam à priuatione, quemadmodum nos ſeparamus. Nos.n. dicimus, rõne priuationem à materia ſeiungi, ꝗq̃ ſubiecto eadem ſint, noſq; eam noſtro vſu diſtinguimus, dicimuſq; eo differre, ꝙ materia ꝑmanet cum forma quæ aduenit, priuatio autem tollitur & nõ manet. Plato autem quanquam tria principia dicere videatur, magnum.ſ. atque paruum, & ipſum vnum qđ quidem formam appellauit, attamen vtrunq; magnũ, & paruum ſubire rõnem materiæ dixit. Nam duo nomina de eadem re prædicari voluit, quippe qui magnũ & paruum materiam appellauerit, quare trinitatẽ principiorum non ſimiliter poſuit ſicut nos poſuimus. Nã materiam & priuationẽ nos dicimus eſſe ſubiecto idẽ, ratione tamen differre. Ipſe autem magnum & paruũ non ſolum ſubiecto vnum eſſe dixit, ſed etiam ratione, & nomine ſolum differre, ceu ſe habent res multiuocę. At ſiquid dixerit apud Platonem non idem ſignificare magnum, & paruum, ſed hæc nomina diuerſa ſignificare atque de diuerſis prædicari, is tamen non demonſtrabit, ꝙ alterum dicat de materia, & alterum de priuatione. Et ꝗq̃ concederemus apud Platonem aliud ſignificare magnum, & alterum paruum, attamen hæc duas materias penitus ſignificarent quare nihilminus non ſeparabitur à matèria priuatio. Nã exiſtimare Platonem penitus priuationem non eſſe exiſtimaſſe ſtultum eſt. Hic nanque vnus eſt qui dixit non ens eſſe aliquid ꝙ non inferius ac minus eſt ente, & ſi dixit materiam nullam formam habere: iam ergo cognouit priuationem

Quomodo Plato poſuerit materiam lege Plotinũ in libro de materia.

rationem formarum ei inexiſtentem, quare non ignorauit priuationē eſſe. Rurſus ipſe profectò inquit omnia eſſe propter formam & fieri ſecundum viciſsitudinem formarum & aſſumptionem, corrumpi vero ſm abiectionem, quare cum eiecta ablataq; fuerit forma; materia habebit priuationē. Si ergo priuatio eſt, & tamen nihil de ipſa dixit, an quia exiſtimauit ipſam eandem eſſe formæ an eandem materiæ. At formæ illā eſſe eandē ratus non eſt, quippe ſimul eſſent contraria, quare non ſine ratione cenſuit illam eſſe eandem materię, quod ſi eadem materiæ eſt, vel ergo ſubiecto, & ratione eadem vel alia ratione & ſubiecto eadem duntaxat, ſi ergo ipſe ſuſpicatus eſt ipſam alteram eſſe ratione vt nos aſſerimus oportuit ipſum hoc idem determinaſſe ac dearticulate dixiſſe, ſed cum hoc non videatur feciſſe, conſtat vtique illum ratum fuiſſe priuationē & materiam idem eſſe ſubiecto, & ratione. Hæc igitur Ariſ. dicit.

Defenſio Platonis.

Sed ꝙ Plato non cenſuerit materiam eſſe eādem priuationi ſic planè ipſum dicentem inuenire non eſt. Quod vero ſciuerit ipſam à priuatione differre ex dictis manifeſtum eſt. Nam ſi materiam appellauit matrem, altricem, & receptaculum formarum, atq; nullā formarum ingredientium ipſam habere, patet etiam ipſam priuationem formarum habere, quando igitur ſuſciperet formas, amplius priuationem formarū, quas recepit ſimul habere, non poterit, alioquin accideret, vt idem ſimul eſſet & non eſſet, quare eo quod recipit formam, abijcit earum priuationem, ſi hoc concedit, materia altera erit præter priuationem. Item ſi inquit cuncta eſſe per formam & fieri per viciſsitudinem formarum, corrumpi vero per abiectionem earum. Materia nanq; abijcit formam, hæc autem abiectio formarū nihil aliud eſt, quàm priuatio earum, itaq; priuſquam forma abijceret ab ipſa materia, priuatio ſeparata erat quare Plato putauit materiam à priuatione differre, & ſi non adeo aperte verbis id explicauerit vt Ariſto. qui aſſeruit priuationem à materia ratione differre, mirū non eſt. Nam ipſe Ariſtote. dixit nos diſtinctam rerum cognitionem aſſequi non potuiſſe, niſi veterum principia ſeminaque inquirendi accepiſſemus. Et certe nil mirum eſt cum alij nobis afferant occaſionem ac opē cognoſcendi res, noſque ab illis diſputata ſunt dilatare, ac dearticulate diſtincteque tractare.

Primum enim fatentur ſimpliciter aliquid fieri ex nō ente ea ſane ratione: qua Parmenidem recte dicere arbitrantur.

Quod attigerint ſermonem de materia, licet non ſufficienter imprimis oſtendit eo quod receperunt rationes Parmenidis. Nam ſi concedebant ens vnum ſignificare, & hoc ingenitum eſſe, & dicebant etiā quædam fieri, neceſſe omnino eſt, vt hæc fiant ex non ente ſimpliciter. Nam quoduis ens vnum eſſe & ingenitum eſſe dicebant. Et rurſus ſi concedebant, ꝙ eſt præter ens, non ens eſſe, & ens ingenitum eſſe, igitur quod fit ex ſimpliciter non ente fieri dicebant, quare cum dicāt id ꝙ fit ex non ente fieri, & qm̄ non ens appellabant materiam, quoniam communis opinio naturalium eſt nihil fieri penitus ex nihilo, in cognitionem materię venerunt quæ nihil eſt tale eorum quæ fiunt. Verū quia materiam non ens ſimpliciter dicebant non rectam, & exactam eius intelligentiam habebant, quoniam ipſa non eſt ſimpliciter non ens, ſed partim non ens, quoniam per accidens eſt non ens, quia habet priuationē, ac actu, non ens potentia ens. At illam ſimpliciter non ens dicebant illi qui Parmenidis propoſitionibus conceſſerunt ac aſſenſerunt. Vni. ſ. dicendi ens ſignificare vnum, & alteri dicenti, quod eſt præter ens, eſt nō ens. Nam ſi Parmenides dixit id quod eſt vnum eſſe, & quicquid eſſet præter hoc non eſſe ens, & non aliquod non ens, ſed ſimpliciter non ens, oportet eum penitus, qui amplectitur & admittit hanc opinionē dicentem ens, vnum eſſe & ingenitum, cum fateretur generationem, eſſe quoniam ex ente nihil produci poteſt, quippe hoc immutabile ſit, ex oppoſitio dicere idem fieri, hoc autem eſt ſimpliciter non ens, quanquam plane hoc non dixerit, quare Plato non ſeruat naturam materiæ cum ipſam ſimpliciter non ens vocat ex qua fiunt ea q̄ fiūt, quæ quidem partim eſt, & partim non eſt, potentia inquam eſt, actu vero minime. Item per ſe ens eſt, & per accidens non ens, quoniam habet priuationem quæ per ſe non ens eſt. At de his ſatis ſuperioribus diſſeruimus ac diximus Platonem ens intelligere intellectuale, atque ipſum minime introduxiſſe illud nullo pacto ens, ſed non ens appellauit ſecundum diuerſitatem.

Cum ex ente nō poteſt eſſe generatio, ergo ex nō ente ſimpliciter quoniam quod eſt p̄ter ens eſt non ens ſimpliciter ſecundū Parmē. vt voluit Plato.

Deinde ſi eſt vna numero, & vna potentia ipſis ſolum eſſe videtur.

Non. n. videntur hæc diſtinguere, ceu Ariſto. facit. Præterea ſi dicebant ex ſimpliciter non ente. ſ. ex materia eo modo quo diximus fieri ea quæ producuntur, hoc ſane fit, quia materiam accipiebant vnum aliquid cum priuatione quæ ſimpliciter eſt non ens.

Hoc autem plurimum ſane differt. Nos enim materiā & priuationem diuerſa dicimus eſſe: atque materiam quidem non ens eſſe per accidens: priuationem autem per ſe cenſemus. Et materiam quidem prope atque quodammodo ſubſtantiam: priuationem vero nullo modo ſubſtantiam eſſe aſſerimus.

Forſitan quiſpiam dicet non differre hęc. ſ. aſſerere materiam eſſe vnam numero & rōne, atq; aſſerere illā eſſe vnā numero, rōne aūt duo ꝑꝑ priuationem. Atqui non parua eſt dr̄ia inter hæc, & quanta ſit Ariſt. infert, & inquit materiā eſſe prope ſubſtantiam aliquo pacto priuationē aūt nequaquā. Inquit autem materiam prope ſubſtantiam, qm̄ ſit pars ſubſtantiæ, & quoniā ſubſtantia quemadmodum cæteris prædicamentis ſubijcitur, ita etiam materia ſubſtantijs, ob id materia eſt aliquo modo ſubſtantia, priuatio autem nullo pacto ſubijcitur, ſed fugit & cedit formis aduenientibus.

Quidam autem ꝙ non eſt magnum paruumq́, ſimiliter inquiunt eſſe: aut vtrunq́, ſimul: aut vtrunq́, ſeorſum. Quare hic modus trinitatis diuerſus ab illo eſt penitus.

Inquit nos ita priuationem à materia ſeiungimus. Illi autem magnum & paruum materiam eſſe dicunt, ſiue autem vnum aliquid vtraq; nomina apud eos ſignificant, ſiue diuerſa nihil ad rationem attinere videtur. Nam ſi apud eos magnum, & paruum materiam ſignificant, ergo diuerſo modo nos ponimus principia tria, & illi ponunt. Nos enim tres res poſuimus materiam, formam, priuationem. Illi vero tria nomina duas autē res. Nam magnum, & paruum apud eos materiam indicant, ſiue vna ſit materia apud illos, ſiue duæ.

Hic patet q̄mo Ariſtot. vult diſſentire à Pla. Sed re uera dicit cū Pla. lege Plotinum vt iam is interpres ſuperius oſtendit.

Hucuſque nanque peruenerunt: vt aliquam naturam oportere ſubijci dicant hanc tamen vnam faciunt. Nam & ſiquidam dualitatem facit magnum & paruum ipſam appellans: nihilominus tamen idem facit. Nam alteram deſpexit priuationem.

Inquit Hucuſq; cum ſupponerent naturam quandam ſubiectam omnibus formis ſermo eorum recte ꝑuenit. Verum deinceps nihil de ipſa ſcite deriteque dicunt. Nam eandem naturam non ſolum vnam numero eſſe dicunt, ſed etiam ratione, & minime poſuere, vt nos duo ratione. Cæterum deinceps repetit demōſtrationes quibus alterā eſſe priuationē à materia oſtēdit.

Etenim materies quidem permanens cum forma con cauſa eſt eorum quæ fiunt perinde ac mater.

Recte & more Platonico materiam & formam con cauſas appellauit. Nā eam quæ eſt proprie cauſa oportet ſeparari ab effectu, ceu cauſa efficiens, & exēplaris,

ſed materia concauſa eſt cum ad ortum rei cõferat & fiat pars rei. Dixit autem perinde ac mater, propterea quod ſicut mater recipit ſemen & ſeruat ac fructificat, ita & materia recipit formas, & ſeruat, atq; ſuapte facultate & diſpoſitione ducit ad perfectionem quippiã ſemper ſeſe adhibens, adijciensque formæ veluti ſcabellum facit præſentem rerum perfectionem.

Aut altera contrarietatis pars per ſeſe ei videbitur, qui ad maleficium mente intuetur neque omnino eſſe.

Quaſi pro Platone reſponſum hæc adiecit, aſſerens cauſam cur Plato non ſeiunxit materiam à priuatione. Nam(inquit)ſiquis reſpexerit ad maleficium priuationis, videbitur ei illam omnino non eſſe, ſed quod quis videt non eſſe quomodo poterit illud ſeparare ab ente. Nã oportet diſtinctionem ac ſeparationem eſſe in his quæ ſunt, & non in his q̃ nõ ſunt. Vocat autem priuationem maleficium, quoniam ipſa eſt, corruptionis cauſa, vt forma eſt generationis ac eſſentiæ cauſa. Vnicuique autem bonum, beneq; adeſt per eſſe atq; eſſentiam. Quoniam igitur commune omnium principiũ eſt ipſum bonum, conſtat ergo omne ꝙ eſt bonũ eſſe, quippe nihil ſit quod bono non participet. Itaq; vnicuiq; eſſe bonum eſt, quoniam eſſe à principio primo emergit, & ipſum bonum eſt, ſi autem eſſe bonum eſt, non eſſe ergo malum erit, quod ſi erit malum, cauſa igitur ipſius non eſſe erit maleficium. Cum igitur nihil eſſe queat, ꝙ non participet bono, priuatio igitur cum ſit malefica, nihil penitus erit, ſiquidem omne ꝙ eſt & bonum ſit. Inquit itaque propter hoc videbitur priuatio penitus non eſſe. Rurſus econtrario vr̃ ipſa neceſſario eſſe, qm̃ ſine hac non habetur generatio. Nã reuera vt Themiſtius inquit mirum quidem eſt ſi ſit, & eſſentiam corrumpat, atque mirum eſt, ſi non fuerit, cum ipſius merito generatio fiat. Nihil enim fieret niſi quodã corrupto, alioquin omnia forent ſempiterna.

Nam cum ſit quoddam diuinum & bonum ac appetibile: alterum contrarium ipſi eſt. Alterum ſuapte natura affectat atque appetit ipſum. Illis autem euenit contrariũ ſuum inquam appetere interitum, & tamen fieri nequit vt forma ſeipſam appetat, quippe non indigeat ſe, neq; cõtrarium, cum contraria mutuo ſeipſa corrũpant: ſed hoc eſt materia appetens illud perinde atque ſi fœmina marem: & turpe pulchrum appetat. Verum non per ſe eſt, ſed per accidens turpe, nec per ſe fœmina, ſed per accidens.

Quomodo priuatio ſit maleficium his probat. Nã cum ſit quoddam diuinum, loquitur autem de forma materiali. Et ne quis ſuſpicare poſsit ipſum de primo bono diuino ac appetibili dixiſſe, adiecit huic, alterum contrarium ipſi eſt. Primo autem nihil eſt contrarium. Diuinum igitur appellat formam materialem, diuinũ inquam quoniam ab ipſo Deo procedit, bonum quoque quoniam eſſe vnicuique bonum eſt. Priuatio autẽ diximus contrarium formæ eſſe, quoniam ipſa eſt cauſa cur aliquid non ſit, ſed ſi bono aduerſatur priuatio, ergo ipſa mala eſt. Materia autem formæ non eſt contraria, quoniam appetit ipſam, vt turpe pulchrũ, & fœmina marem. Nam ſicut ipſa turpitudine participat dico. ſ. ipſa priuatione, ita appetit bonum, quoniam ab ipſo ornatur, & decoratur. Si ergo materia appetit formam: Ij ergo qui materiam & priuationem vnum eſſe dicunt, priuationem aiũt appetere formam, ſiquidem materia & priuatio idem ſint, ergo contrarium ipſum contrarium cupit, ſed ꝙ cupit ſuum cõtrarium ſuum interitũ auet, ꝙ ſane impoſsibile eſt, quippe nihil ſuã corruptionem appetat. Item ſi forma deſideratur, qm̃ eſt cauſa eſſentiæ atque eſſe, & eſſe bonum eſt, prorſus oportet, vel eandem appetere ſeipſam, vel cõtrarium, ſuum priuationem. ſ. dico ſui in materia, ſed neque eadem ſeipſam appetit, quippe ſeipſa non egeat. Appetit autem quis id ꝙ abeſt & minime habet. Item neq; priuatio ſuam corruptionem appetit. Relinquitur ergo materiam appetere formam, quod ſi materia formam appetit, & materia eadem eſt cum priuatione, ſuimet corruptionem appetet. Præterea ſi materia eſſet eadẽ priuationi quomodo tueremur ſucceſsiuis vicib. quãdam formam recipere. Nam ſi hominis materia eadẽ foret cum priuatione humana, atque ſimpliciter ſi quędam materia alicui priuationi eadem foret, cum ergo interiret priuatio hominis in generatione eius, corrũperetur etiam eiuſdem materia, ſed ſi corrumperetur, quomodo ſuſciperet formam, nõ igitur in materia hominis forma eſſet. Et ſi quædam materia alicui priuationi eadẽ eſſet, & ſimpliciter materia, ſimpliciter priuationi eadem erit, & econtra ſi ipſa ſimpliciter materia eadem eſt ſimpliciter priuationi, & quædam cuidã erit eadem. Quod ſi ſimpliciter materia eadem eſt priuationi, & conſtat ipſam vicibus ſuis, quandam formã recipere, quandam autem minime, itaque corrumperetur, & non foret incorruptibilis, quare ſi materiæ eadem eſſet priuatio neque ipſa incorruptibilis eſſet, neque formæ in materia conſtituerentur, quoniam ipſa corruptibilis eſt. Vt.n. priuatio formam fugit huicque cedit, ita etiam materia cũ ſit eadem priuationi ipſam fugeret. Diuinam igitur appellat formam quoniam à Deo proficiſcitur. Bonam vero quoniam eſſentia ac eſſe cuique bonũ eſt: ob id etiam appetibilem inquit eſſe, quippe bonum ab omnibus expetendum ſit. Verum quo pacto inquit formam non egere aliquo, cum materiæ indigeat. Dicimus ipſam nõ egere aliquo, non hoc modo, vt non egeat materia vt ſit, ſed quoniam cum materia deformis ſit & indeterminata eo indiget, quod ipſam terminet & informet, forma autem cum ſit quoddam pulchrum, & terminus non eget aliquo, vt hoc ſit. Nam oportet id ꝙ non eget aliquo, imprimis eſſe, deinde non egere aliquo, vel egere. Materia igitur & ſi non eget forma, vt ſit quo ad ſuam rationem, tamen eget aliquo quo ipſa terminetur, & ornetur, forma autem amplius non eget aliquo, quod ipſam ducat trahatque ad ordinem, vel ad terminum. Inquit etiam materiam non per ſe turpem eſſe ſed per accidens. Nã turpitudo quædã priuatio eſt, materia ergo turpis eſt, quoniam priuatione participat, turpis autem per accidens eſt, qm̃ quo ad ſuam rõnem non eſt turpis, licet priuatio ſuapte natura turpis ſit. Sed cum materię accidat habere formarum priuationem, & ſi idonea ſit formas recipere, non erit per ſeipſam turpis, alioquin contrarium nunq̃ reciperet. Similiter autem & fœmina eſt ꝑ accidens, quoniã fœmina patitur, & mas agit, & format, ſic etiã materia patitur, & fit in ipſa forma.

At vero tum corrumpitur & gignitur: tum neque fit neque corrumpitur. Nam vt eſt quidem id, in quo per ſe corrumpitur. Id enim quod corrũpitur in hoc eſt ipſa priuatio. At ſuapte potentia non per ſe, ſed neceſſe eſt nec occidat nec oriatur. Nam ſi fit: ſubijci aliquod primũ oportet: ex quo hoc pacto inexiſtente fiat. Hoc autem eſt ipſius natura: quare ſit vt ſit antea quam fiat.

Oſtendit hic materiam eſſe ingenerabilem & incorruptibilem. Ingenerabilem autem non ſecundum cauſam, ſed tempore, quod quidẽ conſtat argumentis quibus oſtendit ipſam eſſe ingenerabilem, & incorruptibilem. Conſtat etiam ex dictis eius alias. Nam cum de primo loquitur, ait illinc datum cunctis eſſe atq; viuere, licet quibuſdam clarius, quibuſdã vero obſcurius, quare etiam materiæ eſſentia ex illo pendet. Rurſus dixit ex eodem principio igitur pendet cœlum & mundus, quare & mundi ſubiectum ex eodem proficiſcet. Conſtat ergo ex eiſdem argumentis hic quod ipſe tollat generationem à materia quæ fit in tempore. quid

enim

Ponde ratio verborum.

Obiectio. Solutio.

An fœmina in generatione patiatur tãtum lis eſt inter medicos & philoſophos. Vide tu quoque occultas Egidium de formatione corporis humani. Tu vero peripateticæ lege librum Ariſto. de Generatiõe animalium, & Pl in Timæo cum de homine diſſeris.

Confimile. 12. Metaph. Sed lege Timæum Platonis.

enim ait. Si non eſſet ingenerabilis, ſed fieret, oporteret aliquid ſubijci primum, ex quo fit per ſe, & non ſecundum accidens, & ex hac ſuppoſitione oſtendens aliqđ abſurdum ſequi, deſtruit ipſam, & ipſius oppoſitum inducit: ſi autem inquit fieret materia, oporteret aliqđ eidem ſubijci prius, conſtat ipſum ſane tempore materiam generabilem eſſe dicere, ſi quidem eidem neceſſe ſit aliquid prius ſubijci, ſed hanc ſuppoſitionem tollit, igitur tollit materiam eſſe generabilem ſm tempus, & non ſecundum cauſam. Generabili nanq; ſm tempus, opponitur id ꝙ eſt generabile ſecundum cauſam. Vult ergo materiam eſſe generabilem in tempore, non ſm cauſam. Inquit igiť materia eſt ingenerabilis & incorruptibilis, licet gigni & corrumpi per accidens diceretur. Nam cum priuatio ſit in materia præſentia formæ corrumpitur per ſe, cuius cauſa materia diceretur corrumpi per accidens. Si .n. materia informis eſt, & quod informe eſt formis priuatur, quoniam formis aduenientibus perit informitas materię, quoniam hiſce formaꝫ, igitur ipſa etiam per accidens corrumpi diceretur. Nō .n. eſſentia eius, & vt ita dicam neque eius natura & ſubſtantia corrumpitur, ſed ſolum tollitur informitas, quēadmodum in cera quæ per ſe informis eſt, cum autem formaretur eiuſdem informitas interiret aboleretur q; qua rōne diceretur, & ipſa cera corrumpi per accidēs, licet ipſa ſubſtantia ceræ non corrumpatur. Idem quoque de materia dicendum eſt. Nam priuatio cum in ea ſit per ſe corrumpitur, cuius rōne materia corrumpi, per accidens diceretur. Rurſus fieri affirmaretur, quando abijciens formam aſſumeret priuationem. Nam eo quod denuo in ea fit priuatio ipſa gigni per accidēs diceretť, qm̄ ſuapte rōne informis eſt, ceu ſi quis amphoram diceret corrumpi, quando vinum corrumperetur vel equum album corrumpi cum album interiret, rurſus fieri cum denuo album fieret, ita ſane dicendum eſt ipſam materiam generari & corrumpi, verum nō per ſe, ſed per accidens, per ſe autem inquit materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. Et vt hoc demonſtret materiæ definitionem tradit, ex qua oſtendit ipſam nō poſſe, vel generari, vel corrumpi.

Dico enim materiam id ꝙ eſt primum vniuſcuiuſque ſubiectum, ex quo quippiam fit cum inſit non ſecundum accidens. Si corrumpitur, ad hoc vltimum ſane proficiſcetur, quare erit corrupta antequam ſit corrupta.

Dixit primum propter trinam dimenſionem, quoniam & ipſa eſt reliquis omnibus ſubiectum: Verum non primo. Et licet vnum altero ſit magis particulare ſubiectum, attamen non primum. Subiectum nanque omnibus primum eſt materia. Dixi etiam illud ex quo fit cum inſit propter priuationem, qm̄ quæ producunť etiam ex priuatione fiunt. Verum illa non ineſt, ſed ꝑ accidens eſt, ex materia autem per ſe quæ quidem inſit, quo in loco etiam habes ex quo per ſe fiant, quęcunque producūtur. Vnde cum definitio materiæ hoc modo ſe habeat, oſtendit tandem ipſam eſſe ingenerabilē hoc modo. Nā ſi fieret ex quodam ſubiecto fieret, quippe nihil ex nihilo fiat. Hæc .n. eſt natura materiæ, quod eſt primum ſubiectum, quare materia prius eſſet quā fieret. Præterea ſi corrumperetur, in aliquid interire neceſſe eſt, ſed id in quo vltimum extremumq; corrūpitur, quicquid interijt, materia eſt, ergo corrupta erit anteq̄ corrumpatur. Nam ſi id in quo res corrumpuntur materia eſt, anteq̄ materia autē interiret ipſa erat, igitur priuſquam corrumpatur corrupta erit, & poſtq̄ corrupta eſt, rurſus erit. Vn de illa materia ex qua rurſus fit, & in quam corrumpitur percunctādum eſt ſi illa ſit ingenerabilis & incorruptibilis, vel ne. Nam ſi illa gigneretur, & interiret, & eidem oportet alterā prius, ſubijci, & ita in infinitum procedere oportet, quod quidem abſurdum eſt, vel conſiſtere oportet ad aliquid ingenitum, & incorruptibile, ſed hoc tale quicquid erit prima materia erit. Sed cur de prima hæc dicimus, quia de prima loquimur. Hoc modo igitur oſtenditur materia eſſe ingenerabilis, & incorruptibilis: hac poſita conſtitutaq; dignitate, vt nihil ex nihilo fieri queat. Et ſi qs non concederet hanc dignitatem. (Etenim apud Ariſt. formæ cum ex complexionibus non ſint, ſed extrinſecus corporibus aduenian, quippe elementorum mixtio complexioq; non efficiat animam irrationalem, vel omnino vitam, neque ſane reliquas formas .ſ. carnis, oſſis, & aliorum id genus, ſed extrinſecus ex vniuerſo naturæ opificio complexionibus adueniant, quæ tamen prius non erant) conſtat certe, vt etiam apud Ariſto. aliquid ex nihilo fiat, dico .ſ. ex non materiali cauſa. Non .n. prius ſubijcitur aliqua materialis cauſa quæ ita trāſmutata efficiat animam irrationalem. Complexio autem duntaxat corpus efficit aptum idoneumq; ad recipiendum ipſam, attamen complexio non eſt ipſa aīa.

Sed vide oppoſitum ab Ariſt. primo lib. de Generatione aſſa lium vbi ſolam mentem extrinſecus venire dicit.

Nam vt is qui lyræ, chordas conderet, ipſas congruas, idoneaſq; conſtitueret, vt concentus formam ſuſciperent, attamen chordæ non ſunt ipſi concentus, ſed extrinſecus ab eo qui pulſat, concentus chordis aduenit, ita ſe habent corporum animatorum complexiones. Nam complexionibus optime diſpoſitis extrinſecus vitæ immittuntur ab ipſo opifice. Nam peius melioris eſſe cauſa non poteſt. Vnde neq; inanimatum poterit eſſe cauſa animæ, neq; vitæ expers cauſa vitæ: quare ſi hę formæ ſempiternæ non ſunt, ſed fiunt & adueniunt igitur non ex aliqua præſuppoſita materia ſubſtātiam: & exiſtētiam recipiunt quomodo igitur quis poſſet oſtēre nihil fieri ex nihilo, ſed fieri veluti ex pręſuppoſita cauſa materiali. Hæc autem refero ad primam ſubſtantiam materiæ, quoniam nihil vetāt ipſam eſſe ex nihilo, ſi quidem omnes formæ, modo non ex quodā præſuppoſito ſuam ſubſtantiam capiant. Nam compoſitū eſt illud quod fit ex materia. Verum de his particularibus, quæ fiunt modo dicimus conſtare, vt cuiuſcunque materia non generetur, neque corrumpatur. Hæc hactenus quo ad præſentem rationem, cū in hoc loco plura poſſint adduci argumenta. Sed aliquis hoc in loco merito q̄rere poteſt quomodo materiæ definitio tradatur. Nam ſi perſpicuo clareq; ſubſtantiam materiæ amplecti cognoſcereq; non poſſumus, & ob id cognitionem eius aſſequimur, per proportionem, vel per negationem, quomodo igitur affert definitionem materiæ. Nam definitio affirmat aliquid de definito. At de materia nihil affirmari poteſt. Reſpondemus igitur definitionem eius quam nunc tradit Ariſto. non ſignificare eius ſubſtantiam, quippe quæ de ipſa nihil affirmat, ſed reſpectum quem ipſa erga formas habet. Et quemadmodum generum definitiones non aliud quippiam de ipſis affirmāt, ſed duntaxat reſpectum explicant, quem habent erga ea quæ ſub ipſis collocantur. Nam cum dixero genus eſt illud ꝙ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo quod quid, non quandam ſubſtantiam generis dixi, ſed quēdam reſpectum ad ea quæ ſub illo collocātur, & hæc potius deſcriptio quàm definitio appellanda eſt, ſic etiam de materia dicimus, qm̄ hæc non eſt definitio eius quæ nunc tradiť, ſed magis deſcriptio ſignificans, qualem habitum ipſa obtinet ad res materiales. At ſuapte potentia non per ſe. Id eſt ſecundum propriam potentiam per ſe incorruptibilis eſt. Nam ſemper ipſa eſt potentia omnia. At in priuatione non ſemper eſt, ſed potentia omnia ſemper eſſe videtur. Hæc igitur eſt ipſius natura.

Vide Ioannē quid pro religione dicat.

Dubitatio.

Reſponſio.

De principio autem formali: verum vnum ſit, an plura, & quid nam ſit, aut quæ ſint, prima philoſophia diligēter exquiſiteq; munus eſt determinare. Quare hæc contemplatio

contemplatio

temelatio in illud temrus reijciatur. De natural.bus vero formis quæ oriuntur ac occidunt, in hiſce quæ poſterius oſtendentur dicemus Hoc igitur pacto ſint hæc a nobis determinata principio & quæ, & quot numero ſint. Rurſus alio ſumpto principio dicamus.

De priocipio inquit ſm formã. Dicit autem de forma ſeparata & cauſa eſſentię aliarum formarum q̃ hic ſunt. Nõ.n. loquitur de illa quæ in multis eſt, de qua ad naturalem diſſerere attinet. Nunquid vnum ſit vel plura, & ſi vnum quid hoc ſit. Et ſi plura, quæ & quot ſint diſſerere determinareque primæ philoſophiæ munus eſt. Idcirco in illis libris ſermonem de his facere diſtulit. Diſſerit autem de eiſdem in trigeſimo Metaphyſices. Nunquid vnum ſit, vel plura, & ſi plura quot ſint hæc, & quomodo multa ad vnum ſe habeant. Item, q̃ omnia inde pendent, quippe non expediat multos dominari, quamobrem ipſe etiã non ignorauit apud Platonem ſeparabiles formas abiunctasq; & cauſas earum rerum, quæ hic ſunt. Vnde non temere cum in ſuperioribus dicebamus, principia ſemper oportere manere, illum de his formis dixiſſe aſſeruimus. De naturali autẽ forma quæ eſt generabilis & corruptibilis ſequenti libro diſputabit, atq; in omnibus operibus naturalibus, vt de formis animalium, vel earum rerum quæ fiunt in ſublimi, atq; ſimpliciter de alijs formis rerum naturalium. Quod itaque ſint principia ratione demonſtrauimus. quoniam ſi ſunt res naturales compoſitæ, & compoſitorum ſimplicia principia, res naturales igitur habent principia. Et quæ, & quot numero ſint, quoniam materia, forma, & priuatio ſunt & partim tria ſunt principia numerata, & partim duo, proprie & per ſe materia, & forma ſunt principia. Nam priuatio non eſt per ſe principium, ſed per accidens.

Duodecimũ librum vo at Metaphy.

Finis Primi Libri.

LIBRI SECVNDI

Phyſicæ auſcultationis.

ANNOTATIONES IOANNIS GRAMMATICI.

E*Orum quæ ſunt quædam ſunt natura, quædam ab aliis cauſis.*

PRincipio Ariſto. propoſitum erat rerum naturalium principia afferre, quocirca in primo libro diſputatũ eſt de materia & forma. Verum de materia longiſsimis verbis cum falſas veterũ opiniones de ipſa repurgaſſet, & ſuam poſuiſſet inquiens, materiam eſſe primum ſubiectum ſubſtãtiarum, atq; ipſam numero vnam eſſe rõne autem non vnam. Præterea, dixit nos vtẽtes modo proportionis venire in cognitionem eius ipſam quoq; appetere formam, vt turpe pulchrum, & fœmina marem, quãquam ipſa nõ eſſet per ſe velut fœmina & turpe ſed per accidens. De forma autem cum diſſeruiſſet ipſam aſſeruit eſſe diuinum quoddam, per ſe appetibile, & nullo egens, quam uis quid eſſet forma non explicans ſic ad calcem libri, ſubiunxerit, De forma ſeparata & ſempiterna diſſerere primæ philoſophiæ munus eſt. De generabili autẽ, & corruptibili in ſequentibus dicemus. Proponit itaq; Ariſt. in hoc libro agere de forma, ſed q̃m forma vniuſcuiuſq; eſt natura cuiuſq;: (Nam vniuſcuiuſque natura nihil aliud eſt, quàm forma vniuſcuiuſq;, & cõtra forma vniuſcuiuſq; nihil aliud eſt, q̃ natura vniuſcuiuſq;.) Ob id cum de forma tractare velit, quærit quid ſit natura. Nam ſi, quid natura ſit, inueneri mus, etiam quid ſit forma inuenerimus: quærit ergo in principio, quid natura ſit: deinde diſſerit de his, quæ denominantur à natura. ſ. quid ſit habens naturam, quid natura, & quid ſit ſecundum naturam. Verum quia natura non ſolum eſt formalis cauſa ſed etiam efficiens, & finalis vt ipſe procedendo inquit hæc tria formam, efficiens, & finẽ in idem ſæpe venire, ob id recurrit ad diuiſionem principiorum, & diuidit, quot modis ſint prĩcipia, & affert trinam principiorum diuiſionem. Principiorum quædam ſunt proxima, quædam vero per media. Item quędam ſunt per ſe, & quædam per accidens. Rurſus quædam ſimplicia, & quædam compoſita, & hæc cũcta vel actu, aut potẽtia, quo io loco denuo ſermoném de materia inuoluit, & de ipſa diſputat. Itẽ hic diſſerit de reliquis omnibus cauſis, ac de fortuna & caſu, & explicat quomodo ſiot cauſæ eorum quorum cauſæ dicuntur: quoniam etiam nonnulla fiunt à caſu, vel à fortuna. Eſt igitur vt breuiter dicamus horum duorum librorum, intentio agere de materia & forma, ſed in primo libro potius de materia quàm de forma diſputatum eſt, in ſecundo autem magis de forma q̃ de materia, ac de reliquis omnibus cauſis naturalibus quæ per ſe dicuntur, cauſæ, vel per accidens. Et tãdem principio huius libri de forma agere inſtitutum eſt, & quoniam (vt dicebã) forma eſt vniuſcuiuſq; natura, imprimis diſſerit qd ſit natura. Vt igitur inueniat qd ſit natura accipit id quo res naturales à non naturalibus differunt. Nam quatenus naturalia differunt à non naturalibus, hac ratione, ſunt naturalia. Idem fecit in libro de Anima, vbi cũ voluiſſet accipere quid ſit anima prius quæſiuit quomodo animata ab inanimatis diſtarent, & id eſſe animam dixit, quo differunt, quodam igitur differunt res naturales à rebus non naturalibus, quoniam naturalia vidẽtur in ſeipſis ſui motus ac quietis habere principium. Nam animalia cum mouẽtur ab aliquo extrinſeco nõ mouentur, ſed in ſeipſis habent id quod mouet. Item inanimata ceu lapides cum demittuntur deorſum nõ eo qui dimittit deorſum feruntur, quippe qui duntaxat lapides præcipites dedit, ſed in eis clauditur vis naturalis, & momentum quod ipſos deorſum defert. Ita ignis deorſum ſi dimittatũ, ſuapte nã ſurſũ ducit & fert.

In prologo idem.

Vnde cum tandem elementa ad ſuam vniuerſitatẽ peruenerint ac illi reſtituta fuerint, proprijs io locis ſuapte natura quieſcunt. Verum naturalia non modo in ſe ipſis obtinent principium motus localis, ſed etiam alterationis & auctionis. Nã id quod intus auget eſt materia, quæ vtitur nutrimento, & ſecundum qualitatem eſt tranſmutans ex nigro album, vel ex magis frigido magis calidum, vel humidum, & ſiccum efficit.

Quod enim non à quadam natura extrinſeca, ſed à natura materiæ, quæ vtitur cibo & nutrimento alteremur & augeamur patet, quæ etiam cum cibum in ſanguinem conuertit, & ad vnamquanq; partem illũ mutet & diffundat alteratione vtitur. Sic igitur cuncta naturalia habent principium motus in ſeipſis. At non naturalia, ceu quæ ab arte fiunt cauſam motus externam obtinent. Nam lecti cauſa externa eſt faber lignarius, quippe in ligno non ſit cauſa quæ lectũ ædificet, & cõdat, ſed extrinſecus eſt. Eodem etiam modo qui domũ extruit, ac ipſam ad talem formam deducit, ædificator eſt externus. ſi ergo hac ratione naturalia à rebus ooo naturalibus differunt eo quod ipſa naturalia habent in ſeipſis motus quietisq; principium, & quæ arte fiũt extrinſecus principium habent, vr̃ igitur vt natura ſit prĩcipium motus & ſtationis. Verum natura nõ eſt ſolum principium motus, ſed etiam quietis. Nam ipſa quippiam mouet vt ad formam redigat, manet autẽ vt cõſeruet in forma. Tradit igitur hic definitionem naturæ

Aduerte optimam declaratioñé quietis.

quod

quod ipſa ſit principiũ motus, & quietis in quo eſt primo per ſe & non ſecundum accidens. Quies autẽ apud me non ſolum modo intelligẽda eſt ea, quæ cõtra motum diuiditur, ſed etiam ipſa ſtatio, quippe natura nõ ſolum ſit cauſa quietis, quæ motui ſuccedit, ſed & cuiuſcunq; quod ſemper ſtant, & non mouentur: vt dicere ſolemus de immobilitate centri, & cardinum polorumq́. Hæc igitur eſt definitio vt natura non ſolum ſit principium motus, ſed etiam quietis, quoniã ipſa quẽdam finem intendit. Non.n. ſimpliciter ob id ipſum naturam mouet vt moueantur mobilia, ſed etiam vt aliquem finem & formam attingant, qm̃ ipſa ad hanc tẽdit idq́; animaduertit merito quam primum ad hanc deduxerit, ſiſtit rem, quæ mouetur, cum iam finẽ aſſecuta ſit, vt eam conſeruet in eo propter quod etiã mouebatur. Adiecit etiam (primo) qm̃ & anima rationalis mouet animal, & talis eſt principium motus non externum, ſed eo ipſo, quod mouetur internum inſitumq́, quæ tamen primo non mouet, ſed per animam irrationalem, quæ etiam primo non mouet animal niſi eo, ꝙ natura eſt. Hæc igitur eſt, quæ primo mouet. Nam ſenſus mouet ad aliquod, ſiue ille ſit viſus, ſiue auditus, ſiue aliquis alius ſenſus, quippe nos cum aliquid intuemur ad ipſum moueamur, ſed non primo viſus aſpect⁹ q́ue animal mouet, dico autem primo, ideſt proxime, quoniam viſus prius vim appetendi ciet, ipſaq́; deinde naturales potentias excitat. quæ poſtremo animal mouent. Si ergo neq; anima irrationalis primo mouet animal, multo magis neq; rationalis, quare & ſi anima tũ rationalis, tum etiam irrationalis moueat, atq; ſit cauſa mouens in ipſo mobili, tamen quia non primo mouet animal, id eſt proxime, ob id anima non eſt natura. Item nauis habet in ſeipſa id quod mouet. ſ. gubernatorem, qui ipſam ciet. Verum eam temone mouet qui extrinſecus mouet neq; eſt in ipſo temone initium motus, & cauſa, ſed in gubernatore, qui mouet temone veluti quodam inſtrumẽto nauem. Si ergo natura inſtrumento quippiam mouet, tamen ipſa ineſt eis quæ primo mouet. Gubernator aut non eſt in temone, ſed extrinſecus ipſam nauem mouet, ſiquidem ope temonis, ipſam ciect, qui externus eſt, aut ſaltem affirmari non poterit, vt anima animalium quo animalia ſunt, natura ſit. Nam ſi motus animalium, quo animalia ſunt, anima eſt cauſa, primo & non ſm accidens, & eſt in eiſdem & non ſolum inanimata naturalia ſunt, ſed etiam animalia, & ſimpliciter animata, igitur ipſa vr̃ eſſe natura, niſi animata quo animata minime naturale appellare debeamus. Præterea vr̃ omnis anima præter rationalem eſſe, natura, quippe quæ proxime moueat naturalia, neque dici vnquam poſsit primo mouere. Nam intellectus, qui in mobili eſt, mouet, ſed non primo, ſed in anima rationali. Adiecit quoq; per ſe, & non ſm accidens, qm̃ medicus cum ægrotat, & ſibi ipſi reſtituit ſanitatẽ, non quatenus ægrotat in ſeipſo habet principium mouendi ſe ad ſanitatem, ſed per accidens quatenus accidit vt medicus ſit qui ægrotat. Quod.n. non quatenus, ægrotat, neq; quatenus ſanatur in ſe principium ſanitatis medicus habeat, ex his patet, qm̃ non ſemper hęc inuicem conueniunt, & concurrunt, qm̃ non quicunq; ſanatur in ſe retinet principium ſanitatis, quare per accidens medicus ſeipſum curat. Similiter & ſi quis alius peritorum inueniens ſpeculationes, & theoremata ſine præceptore ſeipſum moueret. Definitio igitur naturæ hæc eſt. Sed id dubitatione dignum eſt, qm̃ hæc definitio non explicat quid ſit natura, ſed potius indicat, actionem naturæ. Non.n. quid eſt natura didicimus eo quod didicimus ipſam eſſe principium motus, & quietis, ſed didicimus quid efficiat natura. Vt ergo eiuſdẽ ſubſtantiæ definitionem aſsignemus in hunc modũ dicendum eſt. Natura eſt quædam vita ſiue vis, quæ per corpora diffunditur eorum formatrix & gubernatrix principium motus, & quietis in eo cui ineſt per ſe primo, & non ſm accidens.

Aduerte quid iſte dicit quo nõ inuenio Ariſt. in libr. de Hiſtoria animaliũ dicere animam rationalem non eſſe naturã vbi mouet quæſtionem, ſed non animam irrationalem immo appoſitũ quod ipſa ſit natura item in libr. de Genera. animalium ſolum intellectum venire extrinſecus ſed alias educi ex ſemine cur ergo non natura erunt. Tu vero conſidera hæc loca quæ meliora ſunt in hac re.

Ad dubitatio.

Hæc diffinitio partit ſ la.

Quod autem natura non modo ſit animatorum gubernatrix, ſed etiam inanimatorum patet. Nam vnum quodque habet vim naturalem, quæ coniungit cõſeruatq́; eſſe, quippe corrumpi ſoleat, & mutetur in non ens, quoties non participaret aliquo connectente & coaptante ipſum. Sed patet vt quemadmodum forma in animatis, quædam clariſsima eſt, ita etiã eſt naturæ ꝓuidentia. Patet igitur & hic, qm̃ definitio comprehendit, & ipſam naturam animatorum, quæ anima eſt. Nã animatorum vita nihil aliud eſt, q̃ anima. Dubitaret autem aliquis contra diffinitionem naturæ, quomodo dicimus ipſam eſſe principium motus, & quietis, ſi quidem cœleſtia ſint etiam corpora naturalia, & ipſa principium, quietis in ſeipſis habere minime videant, quippe, quæ ſemper moueantur: vr̃ igitur hæc definitio nõ cuiq; naturæ communis eſſe, immo etiam vniuerſitates elementorum ſunt immobiles. Nam ignis in proprio loco non mouetur, ſed duntaxat, quieſcit ac manet, q̃ppe orbicularis ſit eius motus ac proximi aeris, qui ſupnaturalis eſt, & non naturalis eum circum agatur corporum cœleſtium circunductu. Quod vero propria ratione vniuerſitates immobiles ſint, ex reliquis duobus elementis patet, aqua. ſ. & terra, quæ vt tota immobilia ſunt, quare ſi totalitates vniuerſitatesve immobiles ſunt, quõ ergo dicimus naturam eſſe principium motus, & quietis. Dicimus igitur ad hoc in cœleſtibus præſertim naturam non ſolum eſſe cauſam motus, ſed etiã quietis. Nam totalitates, & centra ac cardines poli ve manent, quorum ſtationis immobilitatiſq́; cauſa eſt ipſa cœleſtium natura. Item quia natura finem reſpiciẽs, mouet vt illum aſſequatur quem aſſecuta quieſcit. Cęleſtia autem ſemper in fine atq; in principio ſunt, quippe quodcunq; momentum ſit principium & finis reuolutionis, Sol.n. modo exiſtat in ariete, q poſtea ſuo circuitu redeat ab eodem in idem, ac rurſus principium, alterius circuitus faciat, atq; ita in vnoquoq; ſigno res, ſe habet, ſic etiam dicendum eſt de partibus totiſq́; orbibus, quare ſi illa ſunt ſemper in fine, & nunquã exeũt ab illo, ſane hoc modo dicerentur quieſcere, quo nunquam à fine recedunt, quare natura in his non ſolũ eſt, cauſa motus, ſed etiam eiuſmodi quietis qua ſem p cœleſtia ſunt in fine, & in eo quieſcũt. Item de reliquis elementis dico. ſ. de vniuerſitate ignis terræ & reliquorũ, quæ & ſi vt tota ſm locum non moueantur à ſua natura, attamen mouentur motu alterationis, cum calida, vel frigida fiunt. Terra quoq; germinat. Nam & ſi vniuerſitates vno alterationis motu definito certoque ſimul totæ non alterantur, tñ ſingulis partibus alia. ſ. atque alia aliter alterata tota vniuerſitas aliquando trãſmutata erit. At ſi quis diceret elementa extrinſecus habere cauſam alterationis videlicet Solem: Scito qđ neque animalia motibus naturalibus mouerentur ſine ſole, qm̃ neq; ſine illo eſſe poſſunt, ſed vt in animalib. eſt quædam mouendi cauſa, licet à cõuerſione ſolis in ſuo orbe extrinſecus adiuuetur, ſic etiam eſt in elementis. Nã ſi inſitus calor, atq; alij motus naturales alteri fiunt iuxta temporum circuitum, attamen naturam diuerſitatis motuũ animalis cauſam facimus, & alterationũ eius. Et ſi aliquis non concederet cauſam motuum qui alterationes ſunt, in ipſis elementis eſſe, ſaltem perſpicua eſt motus localis cauſa in ipſis. Non.n. omniũ motuum qui ſunt in vnoquoq; natura eſt cauſa. Poſſum⁹ etiam definitionem hoc modo intelligere, ſ. ꝙ ſit principium motus, vel quietis vel e conuerſo, qm̃ in rebus, naturalibus motus, & quietis natura eſt cauſa, ſiue ſint

tonicam eſt, Vide Timæũ, & expoſitorẽ proclum & alios præcipue Plotinũ, hoc modo & accepit naturam Ariſtot. aut Nicolaus peripateticus in ſub libr. de Mundo cum dicit, iuxta interpretationem Budæi. Mundus eſt compages cœlo terraq́; coagmentata, atque ex ijs naturis quæ intercontinẽs ſicut nos & in commẽtario huius libri diffuſa declarauimus.

Reſponſio.

Conſidera & hoc quoniam cum ſint. 30. gradus in ariete vt in cęteris ſignis Zodiaci & in quolibet ſol ſuum paralellum efficiat quomodo ab eodẽ in idem reactutur.

Reſpõſio quo ad elementa.

Quõ elemẽta alterẽtur primo Metheorum vide.

Alia expoſitio definitionis particula quia legit ipſam & pro vel & diuiſiue.

vtraque

vtraque in eodem duntaxat alterum. Item aliter dici-
mus, qm̃ in vniuerſitatibus elementorũ natura eſt prin
cipium motus & quietis ſm partes. Nam omnes partes
elementorum ſuapte natura idoneæ ſunt vt moueanẽ,
& quieſcãt, vti ſolemus dicere totum cœli moueri ſm
partes. Quidam vero aiunt philoſophũ definiuiſſe na-
turam generabilium, & corruptibilium, & non omnẽ
naturam ſimpliciter, quod quidem mihi vr̃ dici ſine ra
tione, qm̃ hic liber eſt de his quæ cõmuniter conſequũ
tur omnia naturalia. Quid igiẽ ſit natura dicim'. Quæ
autem habent naturam inquit ea eſſe quæ in ſeipſis hu
iuſmodi principium retinent. i. principium motus, &
quietis. Hæc autem vt inquit ſunt ſubſtantiæ, pſertim
corporeæ, & materiales, quod quidem in hunc modũ
probat. Quæ habent naturam ſubijciũtur naturę, quip
pe natura ſit in ſubiecto, ſed accidẽtia non poſſunt eſ-
ſe ſubiecta, qm̃ nullum accidens ſubiectum eſt, & quę
cunque non ſunt accidentia ſubſtãtiæ ſunt, igitur quę
habent naturam ſunt ſubſtantiæ. Secundum naturam
autem ſunt (inquit) quę habẽt naturam. Nam dicimus
ignem eſſe ſm naturã quia ab arte non ſit, ſimiliter ho-
mo, equus, & omnia naturalia. Item dicuntur (vt inqt)
ſm naturam actiones per ſe naturales perficientes ea,
quæ naturã obtinent, vt ignis ſurſum latio, & terræ de-
orſum delatio. Hæ (inquit) neq; natura ſunt, neq; habẽt
naturã, natura nanq; non ſunt qm̃ ipſa natura eſt prin
cipium motus & quietis. Hæ aũt ſunt motus, quare ne
que motus erunt cauſæ. Item neq; naturam habent, ſi-
quidem quæ naturam habent ſubiecta ſint, & hæc in ſu
biecto ſint non ſubiecta, quare communius eſt ſm na-
turam, q̃ habens naturam. At id ꝙ cõſtat natura dr̃ de
illo quod haber naturam, ac de eo quod eſt ſm naturã.
Exordium itaq; ſumens inquit ea fatemur conſtare eſ-
ſeq; natura quæ ſunt animalia, & partes ipſorum. Sic ſa
ne dicit Ariſt. qua rõne in idem redigit id quod eſt ſm
naturam, atq; id quod natura eſt, ſiquidẽ ambo de eiſ-
dem dicatur. Verum exactius dicere poſſumus, qm̃ qđ
eſt ſm naturam duntaxat de actionibus perficientibus
dr̃, ſed id quod eſt natura dr̃ de actionibus perficienti-
bus de his. ſ. dico, quę à natura proficiſcuntur, in quib.
inuenitur id ꝙ ſm naturam dr̃, ac de ſubſtantijs, & ſim
pliciter habentibus naturam, & à natura emanantibus
& non extrinſecus productis, quanquam præter natu-
ræ intentionem fierent, ſicut dicimus mortem natura
lem, & natura corpus ægrum, ac ſenectutem mortem
naturalem eſſe. Item dicimus ea eſſe natura quæ nõ ſm
intentionem naturæ fiunt, ſed ob imbecillitatẽ corpo-
rum & præter naturam accidunt. Quærimus autem de
illo ꝙ eſt communiter præter naturã, ceu de mõſtris
prodigijsq;, ac de leuibus corporibus quæ præter na-
turam deorſum feruntur, nunquid ipſa eſſe natura, di-
cere oporteat vel ne. Et ſi non natura ſunt quæcunque
fiunt præter naturã: an arte, vel caſu, vel ratione, vel mẽ
te, aut ſimpliciter alio modo præter naturam. Vñ mul-
ti quidem ac clari interpretes Ariſt. aiunt ea quę ſunt
præter naturã, eſſe natura, quippe, ars non efficiat mon
ſtra, neq; ratio, aut mens, ſola igitur natura hæc fiunt.
Nos igitur ad hoc dicimus, qm̃ cum natura habeat fi-
nem ipſum bonum, ad quod reſpicit, idcirco habet ẽt
certa definitaq; opera. Nam ſemper duos oculos in ho
mine duasq; manus, & aliorum vnumquodq; certum,
& definitum facere vult: at quæ ſunt præter naturã in-
definita incertaq; habẽtur, quare quæ ſunt præter na-
turam non ſunt natura, ſiquidem quæ natura ſunt cer-
ta determinataq; habentur, & ea quæ præter naturam
fiunt nullo termino ſint conſtituta. Item quia ars natu-
ram ſemper pro viribus imitatur, nos videamus in ar-
tificiarijs quid arte, & quod præter artem fit, quomo-
do ſe habeat, & vt inueniemus in artificialib', ita in na-
turalibus aſſeramus. Dicim' itaq; quod ſcientiã ipſam
artem appellare conſueuimus, ceu ædificandi peritiã,
vel quandam aliam, & opus artis elaboratum arte. Nã
ſæpe dicimus aliquod ſimulachrum intuentes illud ma
gnam artem habere, quoniam igitur id quod eſt ſecũ-
dum artis principia recte elaboratum artem vocamus
igitur conſtat vt id ꝙ non ſm artem elaboratum erit,
ſed vt ſors tulit à quouis non opifice, præter artem ap-
pellandum ſit. Si ergo præter artem quippiam aliqua,
temeraria artis profeſſio efficit, vt ſe habet ars ita ſe ha
bebit natura. Igitur quod eſt præter naturam non erit
natura, hoc igitur modo vr̃ cõſentaneum rõni, vt quę
ſunt præter naturam non ſint natura. Verum neq; hæc
ſimpliciter ſunt præter naturam, ſed in natura particu
lari hæc ſunt præter naturam, & non natura. In vniuer
ſali autem ſunt natura & ſm naturam. Nam particula- Vide quō mōſtra & violenta ſunt naturæ & præter naturam. Ma Id non eſt pręter naturam vniuerſa opinio Manichæorum.
ris natura vnam formam intendit, & vnam priuationẽ
fugit, idcirco in natura hac hominis monſtrum neque
natura eſt neq; ſm naturam, ſed vniuerſali natura, qm̃
nihil eſt vniuerſo præter naturam, quinimo malũ non
ſit in vniuerſo præter naturam, ſed natura, & ſm natũ
ram eſt. Nam monſtra fiunt à tota ipſa natura, quæ ma
teriam ſubiectam tranſmutat, quam ineptam rudẽq;
efficit ad recipiendum particularis naturæ formã, ver-
bi grã ſi continens à circũducta forma cœleſtiũ ata affe
ctum atque diſpoſitum ageret aliquid vltra in materia
hominis gignendi vt fieret, inconueniens indiſpoſita-
que ad ſuſcipiendum formam, quam natura illi immi-
nere ingerereq; apta eſt, natura humana ſua intẽtione
pariundi hominem ob materiæ ineptitudinem fruſtra
retur, & altera forma fieret, quæ eſt præter naturã par
ticulari naturæ, vniuerſali tamẽ naturę eſt ſm naturã,
quippe ipſi nequeat aliquid eſſe præter naturam. Item
neq; corruptio eſt præter naturam, ſiquidem genera-
tio eſt ſm naturam. Nam cum ortus rerum eſt ſecun-
dum naturam, interitus quoque neceſſario erit ſecun-
dum naturam, ſiquidem vnius generatio ſit alteri' cor
ruptio. Vtitur autem quodam exẽplo, quo perſpicuũ
ſit uobis id ꝙ accidit in his quæ fiunt præter naturam.
Nam ponatur quis citharedus, qui lyram iuxta quen-
dam concentum temperet deinde aliquam cantilenã
facere incipiat, & quidam extrinſecus quaſdam chor-
das vel omnes extenuet, ſiue vt proximiore exẽplo vta
mur, lyra humiditate vel ſiccitate continentis affecta,
in ea chordæ ex ſuo temperamento mutentur, & dein
de citharedus digitis chordas ſic temperet, vt quemli-
bet concentum, & ſonum artificialem reddat atq; per
ficiat, ſiquidem chordæ iuxta congruam proportionẽ
ordinatam coaptatæ fuerint. Quemadmodum igitur
hic citharedus lyram percutit vt ei eſt inſitum, tamen
materia cordis ſubiecta cantilenam, quam citharedus
propoſuit non pficit nec reddit, ſed quædam rudem
incompoſitum non artificioſum ſed indefinitum effi-
cit, ita dicendum eſt de natura. Nam cum materia for-
mæ humanę ſubiecta vel cuidam alij formæ animalis à
circunductu cœleſtium & cõiunctione ſit inepta & nõ
idonea, accidit vt actio naturæ ſit in ea deprauata ſit,
& ſicut ſonum quem fecerat citharedus ex inordinata
cithara dicimus non arte, neq; ſm artem fieri, & ſi ab
artifice ſit factus, ſic etiam quæ fiunt præter naturam,
non eſſe natura, neq; ſm naturam aſſerimus, qm̃ neq;
fiunt ſm certam definitamq; proportionem naturæ.
Veruntamen ſi ea comparentur ad vniuerſi naturã ea
produci natura affirmauimus, qm̃ ſm naturam eſt vni
uerſo vt quædam intereãt & corrumpantur cum alia
fiant, ſic igitur ob vniuerſi motum corrumpitur cõue-
nientia ſubiecta complexioni materiæ animalis, & alia
ſit, quæ ob ineptitudinem eiuſdem non ſuſciperet for-
mam naturalem, ſed quandam aliam incongruam ac

indefinitam

indefinitam iuxta aptitudinem, q̃ temere ſortiretur materia. Eorum quæ ſunt quædam ob quædam natura, quædam alias cauſas. Non ſimpliciter oĩum quæ ſunt, ſed vel eorum quæ fiunt, & corrumpuntur, vel omnium naturalium, & eorum quæ fiunt circa naturalia. Etenim quę fiunt ab arte, & à caſu circa naturalia conſiſtunt. Vnde per alias cauſas intelligit artem, fortunam, voluntatem, caſum, rationem, & mentem.

Natura quidem ſunt animalia parteſq; ipſarum, & plantæ, & ſimplicia corpora, vt terra, ignis, aer, & aqua. Hæc.n. & hmõi natura eſſe dicimus, omnia aũt quæ dicta ſunt ab hiſce quæ non natura conſtant, differre videntur. Nam ea quidẽ quæ natura cõſtãt, principiũ in ſeipſis motus & ſtatus habere videntur partim eius qui eſt in loco, partim auctionis & diminutionis, partim alterationis.

Quæ ſint partes hominis, & animalis ſimilares ac diſſimilares organicæ atque non organicæ vide lib. de Hiſtoria animaliũ & de partibus.

Partes adiecit, qm̃ non vt ſe habent artificialia ita ſe habent naturalia. Nam in naturalibus tota, & partes eorum penitus natura ſunt, ceu totum aĩal natura eſt, & manus pedeſq; ſilr, & non ſolum partes diſſimilares, ſed ẽt ſimilares. Atq; nõ ſolũ hæ, ſed ẽt elementa quibus ipſæ conſtant. Et ſimplr ea, quæ natura ſunt, cum ſunt, ſiue pars, ſiue elementũ ſit, prorſus natura ſunt. In artificialibus autẽ & ſi tota artificialia ſunt, vt domus lectica abbacus, attñ non quæcunq; partes ſeu elemẽta artificialia ſunt, quippe ligna & lapides, quæ ſunt partes domus vel potius elementa artificialia dici nequeant, ſed naturalia. Nam vnumquodq; horum in ſeipſo retinet, principiũ motus naturalis, & ſtatus illius, motus inquã obtinent principium, quo ad formam tendunt ad quã mouentur, ſtatus aũt, quo permanent in forma ad quam ipſa mota erant. Et aĩalia, quidem in ſeipſis oĩs motus, principium habent. Etenim gñationis, & corruptionis motuſq; ad locum principium hñt, ſed plantæ carent, priuanturq; motu locali, alios tñ motus habent. Econtra vero corpora ſimplicia in ſeipſis ſolum motum ad locum hñt. Naturalia, quoq; non mõ principiũ motus, in ſeipſis habent, ſed ẽt quietis, excipimus aũt cœleſtia. Nam hæc principium motus in ſeipſis habent, quietis autem minime, niſi eo modo quẽ paulo ante diximus.

Ac lectica, veſtis, et quicquid ſit aliud ſimilis generis. quo quidem huiuſce nominibus appellantur, et quatenus, ab arte ſunt nullũ principiũ mutationis inſitum habent.

Genus rurſus vocat ipſam ſubſtantiam velut ſubiectũ, & non velut pdicatũ de plurib. Oẽs igit artificiales formæ vt domus abbaculus, quatenus vnumquodq; aliquid hmõi dr, ceu domus & lectica, quod quidem.ſ. tale eſſe eis accidit ab arte, & non à natura nullum inſitũ principium mutandi hñt. Nã & ipſa hñt cãm mutationis, ſed non inſitã, ſed externã.ſ. ipſum opificem qui fecit. In ſeipſis nanq; nullam habent cauſam motus, quo ad formã, quippe forma quã ars appoſuit ſp quieſcat. Verum quatenus horum vnicuiq; accidit, quoddã naturale ſubiectum habere, ceu lapides, ligna, vel aliquid tale, in ſeipſis hñt principium motus. Nam à cã naturali quæ in ſeipſis eſt deorſum ferrentur & putreſcerent.

Quo vero ipſis accidit, vt ſint lapidea, vel terrea, vel ex his mixta eo motus quietiſve principiũ habent. Quo fit vt natura ſit principium & cã mouendi & quieſcendi in quo primo, per ſe & non per accidens ineſt. Dico autẽ nõ per accidens, quia ſibipſi quiſpiam medicus ſanitatis cauſa fieri poteſt. Attamen non per ſe ſanatur, quo medicinã habet, ſed accidit vt idem medicus ſit, et ſanetur, quapropter et ſeparantur nonnunquam à ſeſe mutuo.

Dixit vel ex his mixta.ſ. ex ſimplicib. igne terra, & reliquis. Illud ẽt cũ ait. Eo motus hñt, ſubintelligendũ eſt cõiter de his quæ hñt principium motus inſitum. Quapropter ſeparant nonnunquã à ſeſe mutuo, per hæc nã que hr probauit medicũ ægrotantẽ ſuæ ſanitatis eſſe cãm per accidens. Nam ſi medicus ægrotis per ſe ſanaret ſeipſum, nunquam ſepararetur ab ægrotante quod ſanum eſt. quippe tale ſit per ſe. At nunc ſeparantur à ſeſe mutuo, qm̃ non omnis qui ægrotat ſeipſum ſanat.

Similiter ſeſe habet, & vnumquodque cæterorum, quæ efficiuntur. Nihil enim ipſorum principium motus in ſe habet, ſed quædam in alijs, & extrinſecus habent, ceu domus & vnumquodque eorum quæ manu conficiuntur. Quædam enim id quidem in ſeipſis habẽt, non tamen per ſe quæcunque cauſa per accidens ſibi fieri poſſunt. Id igitur eſt natura quod dictum eſt.

Inquit q̃ efficiuntur, pro hoc.ſ. quæ ab arte conficiuntur.

Naturam autem habent quæcunque tale principium habent, atque hæc omnia ſubſtantia ſunt. Subiectum.n. quoddam & in ſubiecto eſt ſemper natura. Secundum naturam autem ſunt hæc ipſa, & etiam quæ hiſce per ſe competunt, ceu igni ferri ſurſum.

Cũ dixerit quid ſit natura, ẽt explicat quid ſit id qđ habet naturam, & inquit ea habere naturam quęcunq; in ſeipſis habent tale principium quale diximus, dico.ſ. motus, & quietis. Quæ aũt hæc ſint ſubiunxit dicẽs eas eſſe ſubſtantias. Vnde aũt quod ſint ſubſtãtiæ per id ꝙ adiũgit meminit dicẽs eſſe vnumquodq; horum aliqđ ſubiectum. At nullum accidens eſt ſubiectum ſed magis ſubſtãtia. deinde, vnde ſubiectum quoddã ſit, oſtẽdit, dicens naturam eſſe in ſubiecto. Si ergo natura eſt in ſubiecto, & quod habet naturam ſubijcit, & ſubiectum ſubſtantia eſt, igit ꝙ habet naturam ſubſtãtia eſt. Quod autem natura ſit in ſubiecto ex diffinitione oſtẽdit. Nã ipſa eſt principiũ motus, & quietis in eo cui primo, & per ſe ineſt. Si ergo ipſa in quodã prorſus eſt cuius motus, quietiſq; initium eſſe dr, conſtat ſane ipſam in ſubiecto eſſe. Verum non quemadmodum accidentia dicuntur eſſe in ſubiecto ſed vt forma in materia, q̃ complet & perficit vnam ſubſtantiam cum ſubiecto. Secundum naturam autem ſunt ea quæcũq; his inſunt per ſeipſa. Item ea ſm naturam ſunt quæcunq; habent naturam, id eſt ſubſtantiæ, & quicunque ipſarum ſubſtantiarum actus per ſe, vt ignis ſurſum latio, atque calefaciendi lucendique actus, ac de alijs ſimiliter.

Hæc.n. natura non eſt neq; habet naturam. ſed eſt natura atque ſecundum naturam. Quid igitur natura, et quid eſt id quod natura, atque ſecundum naturam dictum eſt.

Cum dixerit quid eſt ſm naturam, vt ne quis dicat, cur.n. hoc non eſt natura, oſtẽdit id non eſſe naturam, neq; id quod habet naturã, quod profecto natura non ſit, hinc conſtabit. Nam natura eſt principium mot' & quietis. Hæc autem oĩa quidã ſunt motus, & non principia motus, & quietis, igitur hæc non ſunt natura. Pręterea neq; naturã habent, qm̃ quæ habẽt naturam ſunt ſubiecta & ſubſtantiæ. Hęc autem ſunt in ſubiecto, igitur neq; naturam habent, ſed ſunt natura atq; ſecundũ naturam. Vnde demonſtrat, ꝙ id ꝙ eſt natura dicatur, etiam de illo, ꝙ eſt ſm naturam. Nam dicimus ignẽm natura lucere. Quod vero & id quod eſt natura dicatur de illo quod eſt ſm naturã oſtendit in principio dicẽs. Eorum quæ ſunt quędam ſunt natura, loquens de reb. quæ ſubſiſtunt quæ quidem habent naturam. Et rurſus natura eſſe dicimus aĩalia, & partes ipſorum. Verũ proprie ea dicimus ſecundum naturam quæ dicuntur eſſe actiones actuſq; naturales. Id autem, quod eſt natura & de hiſce dicitur, atq; de his quæ habent naturam.

Enti autem naturam eſſe oſtendere ridiculũ eſt. Nã patet tales res eſſe complures. Oſtendere vero ea quæ ſunt manifeſta per ea quæ non ſunt manifeſta, hominis profecto eſt qui nequit id quod eſt per ſe notũ. & id ꝙ non eſt per ſe notũ diſcernere. Atq; id fieri poſſe non latet. Nam ratiocinabitur, quidam de coloribus ortu cæcus. Quare oportet tales hoĩes de nominib. diſſerere, nihil aũt intelligere.

Ipſe dixit in libro de demonſtratione, cum quatuor

ſint quæſtiones quibus de vnaquaq; re quærimus ſi eſt, quid eſt, quia eſt, & propter quid eſt præponendam cæteris eſſe, quæſtionem, ſi eſt. Quoniam ergo demõſtrauerat, quid ſit natura, & non demonſtrauit ſi omnino natura ſit. Idcirco ad hoc ipſum hiſce reſpõdet, qm̃ eniti oaturam eſſe oſtendere ridiculum eſt, cum adeo pateat, eſſe manifeſtaq; ſit ſubſtantia eius. At quæ manifeſta ſunt, non oporteret eniti demõſtrare ipſa eſſe, ſed circa, ꝙ quid eſt eorum & reliqua quæ inſunt ſermonẽ perſequi. Porro ſic & tempus eſſe ac locum cum omnibus manifeſta ſint, quid vero ſint opus eſt inquirere ac inuenire. Vt igitur ſiquis eniteretur oſtendere ignem adurere ſenſu careret, ſic etiam, qui vult oſtendere naturam eſſe caret ipſa vi rõcinandi. Nam conſtat multa quæ ſuot, ab ipſa natura eſſe diſpoſita atq; recta & digeſta. Vnde non opus eſt manifeſta demõſtrare, neq; omnium demonſtratiooem petere, ſed duntaxat eorũque ambigua in dubitationem veniunt. Nam, vt ipſe oſtẽdit in libro de demonſtratione fieri non põt, vt oĩum ſit demooſtratio, alioquin ſi oĩum eſſet demonſtratio, nullius eſſet demonſtratio. Nam ſemper cum principia quibus demonſtramus ſtudebimus demonſtrare io infinitum procedemus, & qm̃ infinitum comprehendi nõ põt, neq; illud percurrere poſſumus, nihil demonſtrabitur non demonſtratis primis principijs, ergo non cuiuſuis demonſtratio petenda quærendaq; eſt. Sunt.n. multa quæ cum ſint oĩ demonſtratione meliora de ſeipſis fidem claram apertamq́; præſtãt, vt colores eſſe, & corpora, atq; talia ſuntq́ ſunt ſm̃ naturam, & qui vult talium demonſtrationẽ afferre eidẽ vis cogitandi atque judicandi ꝓbet errandi argm̃, cũ oequeat diſcernere iudicareq; quid occultius ſit quidq; manifeſtius, ac quid propriã fidẽ, & quid nõ propriã ſecũ gerat, ſed demonſtrationẽ hẽat ex alijs principijs. Oportet.n. talẽ ex obſcuris nota claraq́; ꝓbare: qualis extiterat Antiphon, q nitebatur demõſtratiooe aſſequi quęcunq; eſſent ęqualia eidem, inter ſe æqualia eſſe, qui ẽt quadrando circulũ hallucinatus eſt. Dicebat.n. quęcũq; eidẽ ſunt æqualia eundẽ locũ cõtinẽt, ſed quęcũq; eundẽ locũ cõtinẽt ẽt inter ſe ſunt æqualia, igiẽ q̃ eidẽ ſunt æqualia inrer ſe ẽt æqualia ſunt, hoc.n. mõ rem manifeſtã per ea quę lõge occultiora ſunt oſtẽdere conatus eſt. Nã quid ſit locus, qualẽq; habitũ reſpectũq; habeat ad ea quæ ſunt in loco multis ac longis demonſtrationib. vt intelligatur, opus eſt. Sunt igitur cæcis ab ortu ſimiles qui nituntur oſtendere colores eſſe. Nã vt ij ſi videndi facultate potirentur, ſane non egerẽt demõſtratione, q̃ rõnib. ſit cũ ſenſu fidẽ longe meliorẽ haberent, q̃ demonſtrattone, quippe ſenſu & nõ rõne colores eſſe cognoſcit, ita ẽt, qui manifeſta demõſtrare ſtudio cõtẽdũt, ſi obtinuiſſent, vim iudicandi atq; dignoſcẽdi validã, nõ niterent manifeſta p occulta, & ignota ꝓbare. Et queadmodũ vſu venire cæcis ab ortu ſolet verba colorũ proferre, rẽ aũt nullã intelligere, quippe eorũ cogitãdi rõcinãdiq; vis nunq̃ ſciet naturã colorum, ita ẽt pueros iudicio & ea animi parte diſcernẽdi inualidos hoĩes ſi enitemur, ſyllogiſmis perſuadere, eos ſane verba docebimus, res aũt nequaq̃. Quare oos ſequẽtes naturam rerum oportet eã ponere ſtatuereq; ſine rõnib. quippe longe meli⁹ ſi oĩ rõne ipſam naturã eſſe. Nã plane cõſtat talia eſſe p naturã, q̃ ex ipſa conſtãt. Atq; id fieri poſſe.i. aliquis pt eſſe ita ſenſib. vel rõne, & vi ipſa diſcernendi peruerſus ac inualidus, q nequeat cognoſcere, q̃ ſint res illæ, q̃ de ſeipſis fidẽ faciũt, & nõ egẽt demõſtratione: Huius igitur, exẽplo ponit ipſum cęcũ ab ortu enitentẽ oſtendere verbis colores eſſe. Nam talis de nominibus diſputabit, de rebus aũt nihil intelliget, ſiquidem colores non idonei ſint rõnib. verbiſq; cognoſci ſed ſenſu percipi.

Hoc idẽ Pla. in multis locis indicat in mentione & alibi.

Quid Antiphon.

Natura autem & ſubſtantia eorum, quæ ſunt natura id quibuſdam eſſe videtur, quod primum cuilibet ineſt informe per ſe. Veluti lectica quidem natura eſt lignum, ſtatue aũt æs. Signum aũt inquit Antiphon. Nam ſi quiſpiã lecticam obruerit homo vimq́; putredo acceperit vt germen emittat non lectica, ſed lignum inde pullulabit.

Cũ dixerit quid ſit natura, & diſſeruerit de his q̃ denominanẽ à natura.ſ. quid eſt hñs naturã, quid natura, quidq; ſm̃ naturã hic q̃rit nunquid vno mõ natura dicaẽ vel multipliciter. Inquit ergo naturã trifariã dici. Nã ferẽ natura eſſe id ꝙ eſt primó vnicuiq; ſubiectum, ceu Antiphonti vr̃, & antiquiorib. naturalib. qui quidẽ aſſerebãt cuiuſq; dr̃ ẽt forma cuiuſq; oã vt Ariſt. & vera rõni vr̃. materiã eſſe vniuſcuiuſq; naturã, tertio, gña tio, & via ad formam eſt natura. At quibuſdam vr̃ materia magis eſſe natura. Vnde hoc Antiphon in hũc modũ probauit, quod eſt vniuſcuiuſq; ſubiectum, & non mutaẽ in aliud atq; aliud, id cuiuſcunq; natura eſt. Oĩa nanq; alia p quæ gñabilia, & corruptibia mutanẽ, talia ſunt affectiones: & nõ natura. Vnde natura ſtatuæ non eſt figura, ſed æs, & lecticæ lignũ, qm̃ figura eſt quædã affectio, q̃ fit & corrumpiẽ, æs aũt & lignum ſp manẽt. Huius rei ſignũ.ſ. ꝙ lignũ ſit natura lecticæ Antiphõ dedit, qm̃ ſi quis lecticam humo obrueret, & putreſceret, deinde viin gignendi putredo conciperet non germinaret produceretq́; lecticã ſed lignũ pinde atq; ſit figura, quędã affectio, lignũ aũt natura ꝙ eſt materia lecticæ. Nam in quoduis.i. natura quod põt gñare ac mouere vnumquodq;. Sed quod artificialibus accidit, idẽ etiã naturalib. vſu venit, qm̃ ars imitaẽ naturam, quare vt in artificialibus inuenimus naturam vniuſcuiuſq; nõ eſſe formã, ſed materiã, eo quod ſp permanet materia, forma vero non permanet, ſic ſane in naturalibus materia erit vniuſcuiuſq; natura, forma autẽ affectio, quare, & ſi lecticæ materia lignũ dico, nõ ſit aliqua res ſimplex ſed cõpoſita ex ſubiecto, & forma, eandem tñ retinet ſubitq́; rõnẽ, quam ligoum, reſpectu lecticæ ſubit. Vnde ſubiectum, & materia ligni erit natura eius, ſiue hoc fuerit aqua, ſiue terra, ſiue quoduis aliud. Ligni autem forma erit quędã affectio de numero eorũ, q gñantur, & corrumpuntur, qm̃ ſubiectum lignum mutaẽ in alterã formam vt in terram, quare ſi ſubiectum permanet, & formæ viciſſim mutanẽ, ſubiectũ erit magis natura, q̃ id quod mutaẽ: vr̃ aũt rerum naturalium materia magis eſſe natura, q̃ forma. Ob id igitur inquit, qđ quidem videbaẽ vnicuiq; eſſe materialis cã rerum naturaliũ, ſiue vna, ſiue plẽs, id ẽt rerũ naturã eſſe ponebãt, atq; hãc permanere, formarũ aũt aliam atq; aliam corrũpi & fieri, ſi ergo lignum cum vriẽ, cinis permanet, q̃ terra eſt, igiẽ terra vr̃ eſſe natura lignorũ, & aqua metallorũ, quæ liquefiunt, qm̃ cum liquefiunt, aqua pmanet. Et ſi aqua non foret ſimplex ſed forte ꝓ ſubiecto, aerẽ hẽt, certe aer erit eius natura, qm̃ in corruptione aquæ ipſe permanet, quare quicunq; materialem cãm affirmant, ſiue aerẽ, ſiue aquã, ſiue quoduis aliud, hanc ẽt aliorũ naturã eſſe autumabunt, quicunq; aũt plures materias dant, plures, ẽt naturas affirmabunt. Qđ quidem igiẽ materia ſit natura hunc in modũ demonſtratũ ſit. Sed quod forma ſit magis natura, q̃ materia multis argumẽtis demonſtrat, ſed primũ adducit exemplũ eorum, quæ fiunt ſm̃ artem. Tũc inquit vnumquodq; artificiale eſſe ferẽ, & habere ſuijpſius artẽ qñ actu fuerit tale quale eſſe dr̃, & non quum fuerit potẽtia huiuſmodi. Nam minime fertur materiam lecticæ habere artem, vel ſtatuæ, quando eſt potentia ſtatua, vel lectica, ceu æs materia ſtatuę, vel ligoum quod eſt materia lecticę. Non.n. quia lignum eſt potentia lectica idipſum dicimus habere lecticę artem, ſed qñ acceperit formã lecticæ tunc dicetur habere lecticę artem. Eodem etiam modo ęs quando acceperit formam ſtatuæ, tunc

Primo Meta. diſputat an materia ſit magis ſubſtãtia an forma, vide ibi, quæ poſſunt conferri ad hoc.

habebit

habebit artem ſtatuæ, minime vero quando eſſet potētia ſtatua. Item is fertur callere artem grammatices, qui non potētia, ſed actu grammaticus literatusq; eſt. Vt igitur in artificialibus ars non prædicatur de materia (Nam potentia eſt materia actus, & non formæ) Ita ſane in naturalibus natura non prædicabitur de materia ſed de forma. Si.n. dr̃ natura hoīs, & equi natura, nō vtiq; potentia hō vel equus haberet hoīs vel equi naturam, ſed actu hō, & id ꝙ iā accepit hoīs formam, ſimiliter & de alijs dicendum eſt. Vnde ſi hoc cōceditur, forma erit vniuſcuiuſq; natura. Secundū tale argm̃ adducit, & inquit tunc vnumquodq; tale eſſe fertur cū acceperit ſuiipſius naturam. Nam hō appellatur is qui iam formam hoīs accepit. Igitur forma vr̃ eſſe cuiuſcunque natura. Et ſyllogiſmus cōficit in tertia figura hoc mō, tunc vnumquodq; dr̃ eſſe, cum habuerit ſuiipſius formam, ſed vnumquodq; fert̃ eſſe cum obtinet ſuam naturam, igit̃ forma eſt natura, & hic particulare non per ſeipſum eſt verum, ſed ꝑ ꝑ vt̃e. Sed hoc modo ēt ſyllogiſmus confici pōt: Cuius præſentia res naturales ſunt illud eſt natura, ſed pñtia formæ res naturales ſunt, igit̃ forma eſt natura. Verum hoc argm̃ eſt idem cum primo. Nam & ibi dixit artificiale qñ acciperet ſuam formam, tūc ſuam artem habere, ita etiam naturale, quando acciperet ſuam formam tūc habere naturam: hic ēt idem dr̃ cum fert̃ vnumquodq; tale eſſe qñ receperit ſuam formam. Sed interpretes diuidunt argumēta, q̃q̃ Ariſt. hæc plane diuiſiſſe non videatur, ſed tanquā vnū argumentum deducit. Tertium argumentum autē qđ affert, eſt reſponſio argumenti quo materiam eſſe naturam dicunt. Nam quibus probauerunt, materiā eſſe naturam, eiſdem quoq; Ariſt. formam eſſe naturam ꝓbat. Nam quantum (inquit) ad argumentum quo ipſi demonſtrarunt materiam eſſe naturam, oſtendetur nihil minus formam eſſe naturam. Nam ſi ob id quia ex lectica non ſit lectica, ſed lignum, quod quidem eſt materia lecticæ, dicitis materiam eſſe naturam, propterea quod materia permanet in eo ꝙ gignitur ex lectica, cū n. homo fiat ex homine, & homo eſt forma, id ſane erit natura. Nam ſi ob id quia ꝙ fit ex lectica non eſt lectica, ſed materia eius eſt lignum, idcirco materia eſt natura, cum etiam homo fiat ex homine & non materia hominis, perſpicuum igitur erit formam eſſe naturam, quippe forma ſit id ꝙ gignit̃, ceu materia lecticæ quatenus igitur accidit ex his rationibus vel vtræq; erunt naturæ materia & forma, vel neutra, quamobrem nobis demonſtrantibus formam eſſe naturam, concedāt aſſentiantq́, vel neq; ipſi affirment materiam eſſe naturam. Nam ex eiſdem argumentum conlectum vtriſq; ſeruit, ſed vtraq; eſſe natura non pōt, qm̃ non eſſet materia in alijs natura, & forma in alijs, q̃ppe oportet eādem naturam in cunctis eſſe. Hoc.n. quoddam placitū dicentis eſſet aſſignare materiam in his & formam in alijs. Vr̃ igitur quārū ad hæc neutrum eſſe natura, quippe vtraq; eſſe natura nō poſſit ob ea quæ dicimus mō, neq; altera tm̃ ob argm̃, qm̃ vtraq; in eadē erunt, ꝙ impoſſibile eſt, igit̃ nihil horū eſt natura. Sed nos reuera dicimus formam artificialem non eſſe naturā, & ob id quia non eſt natura neq; fit ex lecto lectus, lignū tn̄ cū ſit forma naturalis & non materiā merito lignum efficit, quare ſi ex hoc coniectant materiam eſſe naturam, qm̃ ꝙ fit, non ſit forma, ſed materia, ceu in artificialib. eſſe vr̃, cū nos oſtendimus formā gigni ex forma (Nam forma ſunt hō, & equ⁹, & oēs fructus, & fit hō ex hoīe, & triticum ex tritico, ſimiliterq́; in ceteris) igit̃ forma erit natura & nō materia. Nā hęc eſt q̃ gñandi hēt facultatē, & genita eſt, quare hæc ſola erit natura, atque ex quib. alij conati ſunt ꝓbare materiā eſſe naturā, nos ꝓbauimus formam eſſe naturam. Nā ob id lectica non ꝓducit lecticam, ſed lignū, quia lectica nō eſt forma naturalis, ſed artificialis, lignū autem materia lecticæ vt artificiale eſt, qđ per ſe eſt forma naturalis, quēadmodum homo, triticum, & reliqua id genus. Tertius ſignificatus naturæ eſt, quo dicimus gñationem & viam in formam. Nam germen & productionem fructuum ſolemus appellare naturam, quo rurſus oſtendit̃ formā eſſe naturam, & non materiam. Nam omnis gñatio denominatur, à forma ad quam tendit, quippe dealbationem dicamus viam in albedinem ex fine ad quem motus vergit viam nominantes, & non ex quo motus vt ex nigritie principium ſumit, ſīr viam ad calliditatem calefactionem appellamus. Item in gñatione plātarū à fine gñatio denominabit̃. Qm̃ igit̃ ꝑgit tenditq; in naturā non poterit denominari vt ita dixerim, naturalitas, ob dicēdā .ſ. inconcinnitatē. æquiuoce & ſub appellatione quadā à fine appellabit̃ natura, igit̃ patet ēt hīc formā eſſe naturā. Nam ſi ad formam mouentur, & motus à fine denominat̃, appellabit̃ itaq; motus ipſa natura, quia in naturam pergit, ſed in formā tēdit, ergo forma eſt natura. Nam vt̃r (vt dixi) oē ꝙ fit nomē trahit ab eo ad quod gñatio tendit, & non à quo diſcedit. Scabellum.n. dr̃ à fabricatore fieri & nō lignū, qñ in ſcabellū format̃. Item quum aqua tranſmutat̃ in aerē dicimus fieri aerē, & non aquā, & hmōi aereum denominatur, hoc mō ēt ſi appellamus gñationē plantarum naturā, conſtabit vtiq; formam eſſe naturam, ſiquidē oēs gñationes denominationē trahant à fine ſuo. Cum igit̃ tripliciter natura dicat̃, prima & maxime propria forma eſt natura, deinde materia, tertio gñatio & via in formam, igit̃ poterit definitio naturæ vnicuiq; horum accommodari. Eſt.n. materia principiū motus, & quietis hunc in modū. Nā forma cum ſuapte rōne ſit indiuiſibilis, materia eſt cā ipſius diuiſionis & diſtātię. At diſtēſio quidam motus eſt, & qm̃ formā diſtendit, tn̄ in infinitum non extēdet, ſed vſq; ad quendam terminum, idcirco erit ēt principium ſtandi. Itē & forma eſt principium motus, & quietis. Nam cū oīa non oīb. motib. moueantur, ſed alia alijs, atq; nonnulla quibuſdam, nōnulla eiſdem, nonnulla vero diuerſis, ſane huius rei cā non erit materia, quippe ipſa ſit cunctis cōia, itaq; perſpicuum eſt formam driæ motuū cauſam eſſe ſi ergo forma eſt cauſa motus, & quietis profecto erit, quippe nullus motus vnus, & idem numero ſit infinitus. Cæterum & via in formam dici pōt principiū motus, & geſtis, principium inquam non vt cauſa motus, quippe eadem ſit motus, ſed ſc̄m partes, ceu cum habuerit in ſeipſa primam partem motus ipſam dico primam germinationem, & finem eiuſdem, qua cum plāta ſui formā perfectam accepit, deinceps quieſcet, & amplius non mouebitur tanquam id ꝙ producendum eſt.

Quõ vide in natura diffinitio naturæ accõmodatur

Textus.

Vr̃ autē natura, & ſubſtantia eorum, quæ natura ſunt, id eſſe ꝙ primum cuilibet ineſt informe per ſe, i. materia. Nam ſuapte ratione informis eſt, quippe quæ ſit vnicuiq; ſubiectum, & ſi proxima fuerit materia atq; formata, attamen reſpectu formæ educendæ procreandęq; informis eſt, ceu ligna informia ſunt reſpectu abbaculi & lecticæ.

Dubitatio.

¶ Sed inquiſitione dignū eſt, q̃uo ſuperius dixerit illa habere naturam quæcunq́; hmōi principiū habēt, atq; hęc oīa eſſe ſubſtantias. Nam ob hæc ſubſtātias dixit ſubiecta profecto naturæ eſſe, & naturam non eſſe ſubſtantiam, ſed habere, eſſe in ſubſtantia veluti in ſubiecto. At nunc inquit. Vr̃ autem natura & ſubſtātia eorum quæ natura ſunt, perinde ac natura & ſubſtantia, idem ſint.

Solutio.

Dico igit̃ ipſum paulo prius ſubſtantiam appellaſſe corpus ꝑ ſe ſubſiſtens, nunc autem formam vocat ſubſtantiam ꝑ q̃ vnaquæque pars ſubſtantiæ habet eſſe. Nam eſſentia aquæ non eſt quatenus ipſa corpus eſt, ſed quatenus talem ideam videlicet naturam tenet

Nam Ariſt. non ignorauit multiplex eſſe nomen ſubſtátię, quippe qui triplicem eſſe dixerit, imprims materiá ceu ſiquis dicat ſubſtantiam lecticæ eſſe lignum, & æs ſtatuæ, deinde formam, ceu quum dixerimus ignẽ hře ſubſtantiam per calidum, & ſiccũ, tertio illud ꝙ ex vtriſq; conſtat, ceu quum dixerimus compoſitũ eſſe ſubſtantiam hoïs ex aïa & corpore, hoc igitur in loco naturam, quæ eſt forma ſubſtantiá appellauit per quam vnumquodq; eſt: ſed paulo prius per ſe ſubſtans. i. corpus ꝙ reſpectu ſormarum elementorũ habet rõnẽ materiæ, vel ẽt corpus formatum & compoſitum ſubſtantiam dixit, in hoc enim natura manet & firmatur.

Propterea quidem per accidens eſt diſpoſitio qua lege arteq́, conficitur. Subſtantia vero eſt illa quæ & continue diſpoſitiones huſce ſuſcipiens permanet.

Inquit figuram non eſſe naturam, quippe quæ inſit, per accidens, & quædam affectio ſubiecti ſit & materiæ q́ fit & corrumpiť, & alia atq; alia alteri ineſt, materiam aũt eſſe naturam aſſerebát, qm̃ ipſa ſꝑ ꝑmanens, hæc recipiebat patiebatve, atq; aliá & aliá figurá recipiebat. Sed cum dicit ꝓpterea, qdem per accidens eſt, quid hoc dicere velit, ſubiunxit, diſpoſitio, q́ lege arteque conficiť. i. forma lecticæ, qm̃ diſponiť velut inſtitutis legiſq; artis placet. Verũ ſcribiť in alio codice diſpoſitio ꝑ rithmum. ſ. modulationem & conuenientiá. Ná ſm quandam commenſurationem proportionis inter ſe forma perficit lecticam, ſed ſi textus ſcriberetur hoc modo(quæ lege) ſignificat nempe diſpoſitionem non natura, ſed poſitione. Nam pro arbitrio artifex diſponit figuras artificialium quæ natura non ſunt, ſed cogitatione, lege, arbitrioque voluntatis fiunt.

Alius textus.

Quod ſi cuilibet iſtorum ad aliud quippiam hoc idem accidit, ceu æri, & auro ad aquam, oſſibus atque lignis ad terram, cæteriſq́, ſimiliter patet, & illa eſſe ſubſtantiam, atque naturam ipſorum. Quapropter quidam terram, quidam aquam, quidam horum aliqua, quidam hæc omnia eorum quæ ſunt naturam eſſe dixerant. Quod enim quiſque putauit tale eſſe ſiue vnum, ſiue plura, id totque vniuerſam ſubſtantiam eſſe dixit: cætera vero alia affectiones, habitus ac diſpoſitiones horum.

Id ꝙ aliquis dubitauit cõtra eos qui dixere materiá, eſſe naturam, hoc ipſe dubitat, & ſoluit. Ná aliqs dixit ſi hoc, ꝙ permanet dicit materiá, & ob id ligna qm̃ ꝑmanent, natura ſunt, & forma non eſt natura, quia corrumpiť, profecto neq; ligna eſſent natura lecticæ neq; æs ſtatuæ, qm̃ & ligna corrumpuntur, & in terram forte reſoluunť, & illud in qđ reſoluunť permanet, & forma ligni aboleť neq; apparet, ceu in cõbuſtiõe ligni relinquiť cinis, q́ terra eſt, ſiťr etiá æs corrũpiť, & in aquá reſoluiť, poſtea quam liquefactum ſit humor, quare neque æs eſt ſtatuæ materia, neq; lecticæ ligna. Inquit igitur hoc verum eſſe, qm̃ æs & ligna ſunt materia ſtatuæ & lecticæ, quarum rurſus ſunt quædam aliæ materiæ, quare lecticæ & ſtatuę natura erit lignum, & æs, quorum iterum eſt, quædam alia natura. Idcirco (inquit) quidam Philoſophi exiſtimarunt terram eſſe naturam eorum, quæ ſunt, quidam aquam, quidam aliud quoddam elemẽtũ ſiue vnum, ſiue plura, quod quidem quiſque putauit tanquam materiam ſubijci his quæ fiunt.

Reſpondet ad dubitationem.

Et horum quodam perpetuum eſſe. Non enim ex ſeſe ipſis mutationem competere, cætera autem infinities fieri atque corrumpi.

Quod quidem quiſq; putauit ſubijci tanq̃ materiá alijs, hoc ẽt ſempiternum eſſe neceſſario ſtatuerunt. Ná oportet primũ principium ſempiternũ & immutabile eſſe, & alia oïa quæ ex eodẽ ꝓficiſcunť gñabilia & corruptibilia eſſe. Itẽ qui plures materias ſtatuerunt, ij ẽt has ſempiternas eſſe poſuerũt, atq, tráſmutari affectiones, & diſpoſitiones, in cõpoſita eorũ, ipſa tñ immutabilia eſſe inter ſe dixerunt. Nam nihil quatuor elemẽtorum, quæ quidẽ ſtatuit Empedocles mutari dixit, qm̃ inter ſe ĩmutabilia ſunt. i. vnũ in altero non mutatur.

Vide in primo de Generatione pro hoc.

Vno igitur modo natura ſic dicitur prima cuique ſubiecta materies eorum quæ motus in ſe mutationiſq́, principium habent. Alio vero modo forma & ſpecies quæ rationi accommodatur.

Concludiť dicta, qm̃ vno mõ dř natura prima materia vnicuiq; rei naturali ſubiecta. Cũ vero dicit eorũ, q́ in ſeipſis motus mutationiſq; principiũ hñt, ſignificat ipſa naturalia, quippe quæ hñt principiũ motus & mutationis in ſeipſis. Cæterũ ponit ſm ſignificatũ naturę, quo. ſ. natura ſignificat formá, q́ quidẽ eſt proprie ná.

Vt enim ars dicitur id ꝙ ſecundum artem extructum eſt, atque artificioſum, ſic & natura dicitur ꝙ eſt ſecũdũ naturam & naturale. Atque neq; illud habere quicquá ſecundum artem, dicimus, ſi lectica tantũ potentia eſt, nõdum aũt habet formá lecticæ neque eſſe artem, neque inibi ſec quæ conſtans natura. Quod. n. eſt potentia caro, vel os id nondum habet ſuam naturam, antequam accipiat formam, quæ ad rationem accommodatur, quam definientes quid eſt os dicimus aut caro, neque natura eſt.

Hoc eſt primum argm̃, qm̃ vt in artificialib. tũc vnũquodq; dř habere ſuam artẽ qñ accipit formá ſuam artificialem, ſic etiam in naturalibus tunc vnũquodq; hẽt ſuam naturam qñ accepit ſuam formam naturalẽ. Nõ .n. informe lignum, & æs, qm̃ potentia ſunt lectica, vel ſtatua habent aliquomodo ſtatuæ, vel lecticæ formam, ſed figura & forma ſunt artificialia quippe quæ ſm artem fiant. Vt igitur hæc ſe habent, ita etiam naturalis, quippe potentia caro naturam carnis nõ habeat, ſed ca caro quę actu eſt. Si ergo ſimul accipiendo formá vnũquodq; dř ſuam naturam accepiſſe, itaq; forma erit caro aut natura. Anteq̃ accipiat formá quæ ad rõnẽ accõmodať. Qm̃ dicimus formam de ipſa effigie per quam dicimus non nulla pulchra turpiaq; eſſe, idcirco ſubiũxit & adiecit, quę rõnem accommodatur, per quam definientes aſsignamus, quid vnumquodque ſit.

Textus.

Quare alio modo natura forma & ſpecies eſt eorum, quæ in ſeipſis principium motus habent, quæ ſane ſeparabilis non eſt niſi ratione. Id autem ꝙ eſt ex his compoſitum natura quidem non eſt, ſed eſt & conſtat natura: vt homo. Atque natura magis hæc eſt, quàm materies.

Hanc formam quam quidem naturam dicimus eſſe, non aſſerimus ipſam ſeparabilem ſubſiſtentia, ſed ſolũ oratione definitiua, & conſideratione. Id aũt quod eſt ex his natura quidẽ non eſt, ſed natura conſtat ceu homo. Ideſt compoſitum ex materia & forma non amplius dicitur natura, vt vnumquodque ſimplex, ſed ex natura. Et magis ipſa eſt natura quam materia.

Textus.

Vnumquodque enim tum magis dicitur cum actu eſt, quàm cum potentia.

Secundum argm̃. Nam vnumquodq; tunc dř eſſe qñ acceperit ſuam formá. Et vnumquodq; dř eſſe cũ acceperit ſuá naturam, igiť ꝙ accipit ſuá formá accipit ſuá naturam. Eſt aũt is textus continuus, & proximus ſuperiori. Ná cũ dixerit forma, & ſpẽs eſt natura, ſubiũxit: Atq; natura magis eſt quá materies. i. forma, cætera vero alia ſunt ꝑꝑ medium, ceu id autem ꝙ ex his compoſitum eſt, non eſt natura, ſed natura conſtat vt homo.

Præterea ex hoïe fit hõ, ſed non ex lectica lectica. Quapropter inquiunt nõ figurá eſſe naturá: ſed lignũ, quia fiet ſi pullulabit non lectica: ſed lignum. Quod ſi ita eſt, & ipſa forma profecto eſt ipſa natura: fit. n. homo ex homine. Itẽ generatio ea natura dicitur quæ eſt via in naturam.

Tertium argm̃. Nam his probabant ipſi materiam eſſe naturam, quibus & ipſe probat formam magis eſſe naturam quam materiam quemadmodum diximus.

Item

Item generatio eſt ea natura quæ eſt via in naturam. Vnde ex tertio ſignificatu naturæ quo naturalitas, vt ita dixerim natura dicitur, formam eſſe magis proprie naturam quam materia oſtenditur.

Non enim vt medicatio non ad medicinam: ſed ad ſanitatem dicitur via.

Non quemadmodum inquit medicatio via quidem eſt in ſanitatem. Equidem non appellatur à fine, ſed ab efficiente medicina, ita & in generatione qua ad formam itur hoc ſe habet, ſed quemadmodum ſanatio ex fine nominaẽ, ita etiam natura nominatur ab ipſa via, & deductione in naturam, ſed ducit hęc in formam, igitur forma eſt natura. Verum neq; ſanationem appellari nomenq; trahere ab efficiente medicationem, aduerſatur dictis Ariſt. immo magis conuenit. Nam in his q̃ per artem fiunt, quoniam aliud eſt id quod perficit, & aliud ꝙ perficitur, merito ex vtroq; appellari denominariq; poterit gñatio, & via in formã, & via in ſanitatẽ, pōt denominari tum ab efficiente medicatio, tum ẽt à fine, ſanatio. At in rebus naturalibus quia ſæpe numero idẽ eſt efficiẽs ei ꝙ fit, vt ipſe in ſequẽtib. dicet cãm efficiẽtẽ formalẽ finalemq; in idem venire (Nam hõ ex hoĩe gignitur) merito vnã denominationẽ natura obtinet, ſiue illa ſit ex efficiente, ſiue, ex fine, cum idem ſit efficiens ei quod fit. Excipimus aũt ea quæ putredine fiunt, & quæcunq; cogitatione hoĩum exiſtimanẽ adulterina, & non germana, ceu muli. Et quanquam in his etiam id ꝙ gignitur eſſet idem aliquo modo his quæ generant nihil minus oſtenditur nomen naturæ aptius commodiusq; formæ conuenire, quàm materię.

Nam medicationem à medicina non ad medicinam eſſe neceſſe eſt, non ſic ſe habet natura ad naturam.

Quod dicit tale eſt, quoniam gñationes & viæ à ſuis finib. denominãtur, & ab eo à quo fiunt tanq̃ ab efficiẽte cã, ſiquidem appellare ſoleamus medicationẽ à medicina, & non viam in medicinam, quippe non ſignificent viam in principiũ, ſed deriuationẽ à principio. Vnde medicatio ſignificat viã à quodã in aliquid quæ denominaẽ à quo, vt ẽt natura. Verũ non eodẽ modo naturã dico .ſ. ipſam, vt ita dixerim naturalitatẽ, quippe quæ cũ ſit via à quodã in aliquid non obtinet denominationem à quo, ſed dr̃ ex quo in quod. At non ſic ſe habet natura ad naturã .i. non quẽadmodũ ſe habet medicatio ad medicinã, ita ſe hẽt natura ad naturam dico .ſ. ipſam naturalitatem. Nam medicatio nõ eſt via in medicinam, ſed originem à medicina ſignificat. Atqui natura non originem à natura, ſed viã ad naturã indicat.

Sed id quod naſcitur ex quodam ad quoddam proficiſcitur qua naſcitur. Ad quod igitur proficiſcendo naſcitur. Equidem nõ ad id ex quo fit profectio. ſed id ad quod: itaque forma eſt natura.

Illud (qua) pōt eſſe particula disiungendi, vt ſic textus legaẽ, ſed id ꝙ naſcitur ex quodam ad quoddã proficiſciẽ, vel naſciẽ. Nam idẽ vtraq; verba ſignificãt, pōt ẽt aduerbium eſſe cũ iota ſubſcripto pro hoc (quã.) Nã qua naſciẽ ad quoddã proficiſciẽ. Ad quod igiẽ proficiſcẽdo naſciẽ (inquit.) Nẽpe nõ in ipſum ex quo .i. ad materiam, ſed ad id quod .i. ad formam. Si ergo qua producẽ in formã proficiſciẽ, igiẽ ex fine vr̃ denominari, ceu ſanatio & dealbatio, ſi ergo hoc conceditur, forma igitur erit natura, vt igitur ſanationis ſanitas eſt finis, & dealbationis albedo ſic ſe habet forma generationis.

Forma autem & natura dupliciter dicitur, ipſa nanque priuatio forma quodammodo eſt.

Cum oſtenderit formam magis eſſe naturam, vult modo oſtendere quot modis forma dicatur, & inquit eã dupliciter dici. Nam fertur aliquo modo & ipſa priuatio eſſe forma, ſiue priuationem modo vocet id ꝙ eſt cõtrariorũ peius. Nã ſæpe in hoc libro id ꝙ eſt contrariorum melius appellat formam, quod vero deterius priuationem, ideo mutationem ex nigro in album ſimpliciter gñationem vocat, & corruptionem quandam, econtra autem ex albo in nigrum ſimpliciter corruptionem, & gñationem quandam, vel igitur hoc modo intelligit priuationem vel proprie priuationem appellauit formam & ſpeciem propterea quod ipſa eſt q̃dam diſpoſitio ſubiecti, ſi quidem non oĩa ſint formę, ſed q̃dã ſint ſine forma .ſ. priuatio nõ eſt forma. Si autẽ oẽ quoduis formam appellamus redigentes in idẽ formam & ens, cum priuatio quidẽ non ſit de numero eorum quę nullo modo ſunt, ſed partim eſt eorum quæ ſunt & partim forma ſane erit. Nam ipſa ſubiectum efficitur. & aliquo modo formatur. Nã cæcitas ſubiectũ aliquo modo afficit atq; oĩs priuatio. Qm̃ igitur oẽm diſpoſitionem ſubiecti formam & ſpeciem eius appellamus propter hoc Ariſto. id indicauit. Vide ſimpliciũ quiſ̃ariũ ꝙ hoc differat qñ. ſ. priuatio ſit forma, verum aduerte quod his Ariſt. ut inuehatur in pręceptorẽ dixit hoc mõ quia priuationem & materiam idem poſuit.

Si vero ſit priuatio, & contrarium aliquod circa generationẽ ſimplicem nec ne poſterius conſiderare oportet.

Circa gñationẽ ſimplicem inquit pro circa gñationem ſubſtantialẽ. Nam in primo libro demõſtrauit generationem ſubſtantialem fieri ex oppoſitis. Et incompoſitione inquit compoſitam ſubſtãtiam, & ex incõuenientia fieri ſubſtãtiã, quę quidem ſunt priuationes & non contraria. Si ergo priuationes ex quibus fiunt ſubſtantiæ contrariæ ſunt his quæ fiunt, poſterius cõſiderabimus, & hoc differt & ꝓrogat vſq; ad librũ de Gñatione, & Corruptione, in quo oſtẽdit oẽm gñationem prorſus fieri ex contrarijs & ibi declarat q̃ & quot ſint cõtraria ex quib. gñationes fiunt, qm̃ igiẽ, vel non demonſtrat in his libris gñationẽ fieri ex cõtrarijs, ſed ex oppoſitis ſolum, vel non ſufficienter oſtendit, iõ hoc diſtulit vſq; ad librũ de Generatione & Corruptione.

Cum autem determinatum ſit quot modis natura dicatur. Poſt hæc contemplandum eſt quod mathematicus à naturali philoſopho differt.

Cum dixerit trifariã naturam dici materiam, formã & viam gñationemve in formam, atq; formam ꝓpriiſſime naturam dici, & aliã dico .ſ. materiam & gñationẽ dici naturam, qm̃ habent formam, materia inquam ob ſuam aptitudinẽ recipiendi formas, gñatio aũt quia tẽdit ad eã, cũ diſciplina naturalis ſit pars partis philoſophiæ contemplatiuæ, & ſpectatiua ſcĩa diuidiẽ in naturalẽ diſciplinam, in mathematicem, & rerum diuinarũ cognitionẽ, vult hic ſegregare diſciplinam naturalẽ à mathematica, & theologia. Nam ſcientis eſt cũ diſſerit de his reb. quæ ſubijciunẽ ipſi, ſeparare ſecernereq; ea quæ videntur ſubijci & tñ ei non ſubijciuntur. Cũ igiẽ ſciæ ipſius ſint quædam cognitiones, cognitiones autẽ ſunt ſpecierum (Nam ſi eſt cognitio eorũ quæ ſunt informia, hanc ſane cognitionem ex cognitione formarũ & ſpecierũ habemus, quippe vel ſ̃m proportionem vel ꝑ ablationem informe cognoſcamus, vt prius diximus ob id igiẽ merito facit diuiſionẽ harũ ſcĩarũ. Verum non ſeiungit oẽs inter ſe, ſed ſolũ reliquas à diſciplina naturali, & minime alias à ſeſe. Et primo diſtinguit mathematicã ſcĩam à diſciplina naturali, & inq̃t non ea rõne diſtingui abiungiq; philoſophiã à mathematica qua multis vr̃, quo in loco patefacit neceſſitatẽ diſtinctionis harũ ſcĩarũ. Nam quidam arbitrati ſunt naturalẽ diſciplinam à mathematica differre quod naturalis ſcĩa verſaẽ circa ſubſtantias rerum, mathematica aũt circa affectiones, & figuras, ſed hoc verum non eſt (inquit.) Etenim naturales non modo videtur diſſerere de ſubſtantiis, ſed etiam de figuris & affectionib. Porrò Ariſt. in li. de Cœlo nõ mõ de ſubſtãtia cœleſtiũ rerũ diſſeruit, oſtẽdẽs ipſam eſſe alicuius alterius ſubſtantiæ præter quatuor elementa, ſed etiam illa, ſ̃m naturam obtinere figurã orbicularem, & in orbem ferri: Idem ſexto Metaphyſices, & in proœmio huius.

Item ibi diſſeritur de elementis non ſolum qualis ſubſtantiæ vnumquodq; ſit, verum etiam oĩa eſſe orbicularia demonſtrat, in quibus locis elegantiſsime ꝑ lineas & deſcriptiones oſtendit aquam & terram orbicularia eſſe, quare ſi ẽt philoſophi diſſerunt non modo de ſubſtantijs, ſed ẽt de accidẽtib. ſubſtantiæ, nõ vr̃ hac rõne differre mathematicus à philoſopho. In qno igitur diſcrepant? Dico non eo quod de rebus differentibus diſſerant ac tractent, ſed modo docendi, qm̃ mathematicus diſſerit de figuris & accidentib. earum non excogitans aĩaduertensq; quali quãtæq; materiæ inſint, ſed cum rõne cogitationeq; ſeparat ea ab oĩ materia, ſic accidentia earum cõtemplatur. At vero naturalis cũ conſideret figuram & reliquas affectiones eas nimirum in materia contemplatur. Nam ea ſunt in cœlo, vel in ſole vel in terra, vel in quadam alia re naturali. Theodoſius igitur cum in ſuo lib. de Sphæra docuiſſet affectiones q̃ ſunt accidentia ſphæræ, nullo pacto materiam conſiderauit, ſed orbicularem figuram ſeiungi ab omni materia, & hoc mõ eius accidentia conſiderat, vt ſi ſphæra, ſecet in plano efficeret circulũ, & quæcunq; alia eiuſdẽ gñis docet. Aphtolicus cum ſcripſiſſet de ſphęra mota & de quibuſcunq; accidentib. ſphęrę motę de reb. magis particularib. ac de his q̃ magis accedunt ad phyſicã cõtemplationem tractauit, q̈ Theodoſius, quippe motus ſit aliqũo prope ſubſtantiam. Nam & ſi non cõſiderauerit ſubſtantiam quandam in ſphęra mota, attñ q̈dam compoſitionem accipit ex figura & motu, qua rõne prorſus accedit aliqũo ad ſubſtanriam, huius etiam placitis magis particularia ſunt Phænomena Euclidis, & vno verbo, tota aſtronomia, quippe cum his ſimul ẽt excogitetur conſidereturq; ſubſtãtia. Nam cęli motum, ſolis, & aliorum ſyderum conſiderat. Non. n. ſimpliciter motum ſphęrę conſiderat, ſed etiam motũ firmamenti, vel Saturni ſphæræ, vel alicuius alterius. Præterea aĩaduertit aſpectus eorum inter ſe. Vnde nonnulla ſunt mathematicæ diſciplinæ prorſus extrema quæ facile abiungi queunt ab his quæ in philoſophia tractãtvr, qualia ſunt ea quę à Theodoſio de ſphæris diſputãtur, qualesq; extant illi tredecim Euclidis libri de numeris. In his materiæ mentio nulla habita eſt, ſed extrema Aſtrologiæ aliquo modo prope accedunt ad philoſophiam. Etenim aſtronomus conſiderat ceu figuram ſolis, atq; motum ſolis, magnitudinisq; ipſorum, naturalis autem ſimiliter conſiderat. Quæ igitur differentia eſt, cum de eiſdẽ atq; de his q̃ inſunt eiſdẽ vtriq; aſtronomus & naturalis diſſerant. Verum naturalis ſpeculatur hmõi figuras, & motus' quæ ſunt propria innataq; tali ſubſtantiæ dico. ſ. quintæ. Nam ob id cœleſtia eſſe orbicularia, & in orbem ferri inquit, qm̃ ipſa neque ex vno, neq; ex oĩbus elemẽtis cõſtant, ſed ex altero quodam quinto corpore ſunt, quib. ẽt talem figurã, & motum commodius meliusq; tribui dixit. Mathematicus, autem motum ſolis ſimpliciter ſpeculat̃, & ſecum non reputat vtrum is motus innatus ſit, vel figura huic ſubſtantiæ congruat nec ne. Itẽ neq; ſcire contendit, ſi hęc meliora ſint corporib. cœleſtib. vel ne, ſed duntaxat in eis contemplat̃ motus & figuras. Præterea neq; rõcinatur ſi ignea ſint ea quæ mouent̃, vel alicuius alteri' ſubſtantiæ. Et ſi ea profecto, q̃ tractãtur ſcĩa magis vniuerſali mathematica hiſce adaptant, ceu cum oſtendunt, oẽm ſphęram ſic diuiſim hęc pati atq; hoc idem ꝓpoſitæ ſphæræ conueniret, tñ hęc extra materiam cõſiderant, & ſi ipſa velut in cœlis eſſe ac facta eſſe ſpectarẽt. Item naturalis ſolam qualitatem motus conſiderat, mathematicus autem ſpectat etiam quantitatem, quemadmodum igitur & Ariſt. in libr. de Arte demonſtrandi cum oſtenderit demonſtrationem eſſe vñum, & nullum particulare demonſtrari poſſe, dubitauit nunquid aſtronomia poſſet vti demonſtrationib. Nã quæcunq; de ſolis & lunæ deliquio, ac de aliorũ aſtrorum dicunt de q̃buſdã particularib. agunt̃, ceu de ſole, luna, aut aliquo alio aſtro, aut de hac ſphæra. Cum igit̃ ſoluit dubitationẽ inquit, qm̃ & ſi de particularib. aſtronomus ſermonẽ facit, attñ non de his loquit̃, vt particularia ſunt, ſed accidentia eorum tanq̃ nonnulla vl̃ia inquirit. Nã cum oſtendit verbi cã cõgreſſum ſolis, & lunæ efficere deliquium ſolare, & talẽ eorũ aſpectũ efficere lunare, hęc profecto nõ ita oſtendit, qm̃ vnus ſit ſol vnaq; luna, qm̃ hęc hoc modo accidunt, ſed oſtẽdit hoc accidere ꝑinde atq; ſi mille infinitiq; ſoles eſſent ac totidem lunę. Vt igit̃ in his aſtronomus de particularib. efficit ſermonem, & vnum ſolem, vnamq; lunã inueſtigat de quibus non vti particularib. ſed tanq̃ vl̃ib. quibuſdam diſſerit. Item & ſi velut ſolarẽ ſphęrã, vel motũ inueſtiget, hæc tñ nõ tractabit, vt ſimpl̃r inſunt ſubſtantiæ ſolari, ſed ſimpl̃r accidẽtia tali ſphęrę motæ inquirit & ꝑſcrutat̃ cũ cognitione animiq; rõne motũ, & figurã ſeiungendo à ſubſtãtia. Et ij (vt ipſe inqt) cũ cõſideratione ac intelligentia affectiones à ſubſtãtia ſeparant nullũ incommodũ abſurdumq; efficiũt, quippe q̃ idoneæ ſint, vt ꝑ intelligẽtiã & cõſideratiõnẽ à ſubſtantiis ſubiectisq; ſeparent̃. Nã ſi ſepararent ſubſtantiã ab eis falſum certe & impoſsibile illis accideret, ſed cũ ſola cogitatione eorum, ſeparationem faciunt, qm̃ idonea ſunt cogitatione abiũgi nullum incõmodum hmõi ſeparatio atq; diuiſio ſuſcipiet. Ij ergo vt inquit nullum abſurdum aſſerunt. Verum econtra ij qui ponunt ſpecies formasq; ſeparatas, q̃ cogitatione neq; idoneæ ſunt ſeiũgi abſtrahiq; immo eas ſentiũt non modo cogitatione ſeiungi, ſed ẽt per ſe ſubſiſtere maxime aberrãt impoſsibilia ſtatuẽtes. Nã affectiones, quæ nihil conferunt ad ſubſtantiæ rõnẽ, ſed propriã habent rõnem eſſentiæ ſuę, ſi ſm̃ hoc cogitatione à ſubſtãtiis ſeparent̃ nullum abſurdũ, ſequeret̃ ẽt ſi à mathematicis ſepararent̃ non ſm̃ ſubſiſtentiã, ſed cõſideratione. At vero naturales formæ ceu forma hoĩs, equi, lapidis, & reliquorum, neq; cogitatione queunt ab ipſa ſubiecta materia ſeparari. Nã cũ ipſe cogito formam carnis, mox cogitabo poſt talẽ complexionem elemẽtorum humiditatẽ eius, ſanguinem, mollicię̃, & in cæteris eodem modo. Sed diſcrimẽ earũ ẽt patet ex diffinitionib. inquit. Nam figurę ſphęricæ, vel motus, vel alicuius alterius affectionis ceu curuitatis, vel rectitudinis ſiquis diffinitionem attulerit, nullã de materia mentionẽ faciet. At ſiquis voluerit reddere diffinitionẽ oſsis, vel carnis, aut alicuius alterius rei naturalis prorſus cõmemorabit ſubiectam materiã, qm̃ ipſa participat tanta humiditate, vel caliditate, aut mollicię, & his ſimilibus quæ indicant complexionem elementorum formę carnis ſubiectam, itaque intelligi accipique cogitatione formas ſubſtantiales eſſe ſine materia eſt impoſsibile, atque ipſas ſtatuere per ſe ſubſiſtere ſine materia, ocioſum eſt ac ſtultum.

Vide pro hoc Simplicium.

Aſpectus qui ſunt proprie.

Quo eclipſis ſunt 4. capite de ſphæra vide.

Quid dicat hic interpres de ideis vide. 2. Poſter. ſuper illo loco, valeant ideę gaudeant cetera.

Sexto Metaph. dem & primo de aia.

Etenim corpora naturalia ſuperficies habẽt ſolida longitudines atq; puncta de quibus cõſiderat mathematicus.

Naturalis inquit diſſerit de naturalibus corporibus. In corporibus autem naturalibus ſunt ſuperficies, ſolida, lineæ, & puncta, & de ijs conſiderat mathematicus, igitur vtręque ſcientię videntur verſari circa eadem.

Et inſup ſi aſtrologia ſit altera, an pars ſcĩa naturalis.

Aſtrologiam vocat quam proprie vocamus aſtronomiam. Nam apud veteres nomina cõfundebantur, & viciſsim de ſeipſis ambo dicebantur. Sed cum dixerit vniuerſaliter de mathematica, ſpecialiter, mentionem de aſtronomia fecit, propterea quod non parua cognatio eius eſt ad naturalem, quippe cum prorſus ſine materia non videatur accidentia rerum cœleſtium conſiderare, vt diximus.

Aſtrologia. i. ſermo de aſtris aſtronomia. i. ſciẽtia de lege & mõ curſus ſyderum.

Etenim

Etenim ſi ad naturalem philoſophum ſpectet quid nã ſit ſol: aut quid luna ſit ſcire, & nullam earum affectionũ per ſe illis competunt ad eundem ſcire attineat: abſurdum profecto eſt. Præterea iſ qui de natura dicunt de ſolis ac lunæ figura dicere videntur, & vtrum terra mundus ve rotundus ſit an ne.

Diſcrimen harum ſcientiarum quod videbatur nõnullis, oſtendit non eſſe verum. Erat autem diſcrimen, quoniam naturalis ſcientia de ſubſtantijs agebat, mathematica autem de accidentibus per ſe. Vnde inquit exiſtimare nullo pacto ad naturalem attinere de accidentibus per ſe ſubſtãtijs differere, primum hoc per ſe abſurdum eſt; ſi non diſputabit de grauitate & leuitate naturalis, vel definita, vel infinita figura corporum naturalium. Nam ſi de nullo horum diſputabit, accidat ipſi agere diſſereréq; de corpore mathematico. Sed quomodo cognoſceret vniuſcuiuſq; ſubſtãtiam, & quo inter ſe differunt, ſubſtantiæ. Neque.n. ſimplicium vniuſcuiuſq; ſubſtantiam attingere poſſet cum non ſuppetat dicere illa ex materia & forma conſtare, neq; in cõpoſitis dicere ſimplr, ꝙ ex quatuor elementis cõſtent. Præterea oẽs qui de natura dicunt, de figura mundi & ſingularium tractantes dicere videntur, quare abſurdum eſt exiſtimare tum ex ratione, tum etiã ex ipſa euidentia, non ſpectare ad naturalem de accidentibus per ſe rerum naturalium differere; ſed de ſolis ſubſtantijs, igitur hoc non erit diſcrimẽ naturalis, & mathematici.

De iis igitur & ipſe mathematicus tractat; ſed nõ vt eſt vnũquodq; naturalis corporis finis, neq; accidẽtia cõtẽplatur quatenus talibus accidũt. Quapropter & ſeparat.

Hinc verum diſcrimẽ harum ſciẽtiarum affert, qm̃ q̃q̃ vterq; de eiſdem agãt, tñ naturalis in materia talia eſſe conſiderat, & contemplatur, mathematicus aũt ipſa ſeparans à ſubiectis ipſa per ſeipſa cõſiderat ſine oĩ ſubſtantia, nihil curãs ſiue natura ſubiecta ipſis ſit ex eadẽ ſubſtantia cum his quæ ortui ſubiacent, ſiue aliunde. Item ſiue figura ſit naturalis ſuis ſubiectis, ſiue non.

Mente nanque à motu ſeparabilia ſunt, nihil ꝑ intereſt. Neque cum ſeparant efficitur falſum.

Aduerte quid per motum intelligat vide Simpliciũ.

Nullum impoſſibile facit geometer cum ſeparat tales affectiones, & figuras à ſubiectis, quippe cum apta ſint ſeparari ſm intelligẽtiã, igit̃ geometer facit id, ꝙ ſane inſitũ eis eſt. Dixit aũt a motu ꝑ hoc, naturali materia ipſorũ, ſiue ſubiecto. Nã in hoc eſt cã motus. Diximus aũt prius quõ non ſolũ corpus naturale eſt cauſa motus, ſed etiam materia videtur eſſe cauſa motus.

Latent autem id facientes, et iſ qui dicunt ideas eſſe. Nam naturales formas ſeparant, quæ minus ſeparabiles ſunt quàm mathematica forma. Quod quidem eſſe patebit ſi quiſpiam vtrorumque diffinitiones: ipſarum inquã et accidentium dicere enitatur. Etenim par quidem & impar, rectum et curuum erit.

Quod quidem mathematici faciũt id aptum eſt fieri. Quid aũt faciunt? Separant.n. affectiones à Subſtantijs ſm intelligẽtiã, q̃ ſic abſtrahi ſeparariq; aptæ ſunt, hoc ẽt faciunt iſ qui ideas ponũt, latent aũt ſeipſos, qm̃ formæ ſubſtãtiales non ſunt aptæ ſeparari à ſubiectis, quemadmodum figuræ & affectiones. Dixit aũt q̃ minus ſeparabiles ſunt pro hoc quæ nullo pacto ſeparari queunt. Itẽ auget abſurdum, qm̃ formas nõ ſolũ intelligentia ſeparat ceu figuras, & affectiones mathematici ſeparãt, ſed ẽt dãt exiſtẽtiã eis, q̃ rõne ac intelligẽtia, nequeunt ſuapte natura abſtrahi. Qđ vero formæ ſubſtantiales, neq; intelligentia aptæ ſint ſeparari à ſuis ſubiectis, & materia, veluti figuræ affectioneſq; patet: (inquit) ex diffinitionib. vtrorumq;. Nam triangulus, circulus, ſphera, & oĩa id genus poſſunt definiri nulla mẽtione habita de materia. Nam circulus eſt figura plana vna linea contenta, par eſt numerus diuiſus in duas partes, & oĩa huiõi poſſunt definiri ſine vlla mentione materię tanquam ſint apta ratione & intelligentia ſeparari, quanquam non ſubſiſtant. Caro autem, os, neruus, & omnis forma ſubſtantialis non poteſt definiri nõ cõmemorata materia ſubiecta, tanquam nequeant hec ratione, nec intelligentia ſeparari. Nam cum caro verbi gratia eſt mollis, & humida atque talem actum actionemq; habeat quõ continget, talia omnia à materia ſeparata ipſa per ſe, vel concipi imaginatione vel intelligi, vel rationem ipſorum tradere aſſignareq;. Nam dicere ipſum humidum, & calidum complexionẽ ſubiectorum elemẽtorũ, quæ quidẽ ſunt carnis materia, vel oſſis eſt dicere. Non.n. quemadmodũ figurã intelligo, non ſimul intelligens in qua materia talis ſit, ſic ẽt carnis, & oſſis formam poſſum intelligere. Nã quã primũ ſiccum & album oſſis intelligo, & quæcunq; alia quæ ipſi inſunt intelligam. Et ſi voluero carnem aliter definire forte hoc modo caro eſt corpus calidum, & humidum ſanguine plenum molle tales habens actiones ſtatim hoc dicendo ſubiectam materiam dixi, ſed neq; aliquod ſimplicium poteſt intelligi ſine materia. Nã mox intelligendo aquam forte humidum eius & frigidũ intelligo, hoc autem intelligens compoſitum intellexi & non eſt aliquod ſuſile per ſe intelligere vel humidum. Quantum igitur abſurdum eſt quæ ſuapte natura nequeunt conſideratione, neq; intelligentia concipi ſeparata, ea ſeparare ſm ſubſiſtentiam. Hęc igitur ſunt Ariſto. & quomodo perſuaſionem habeant diximus, & q inuectus ſit in Platonem conſtat. Ego autem dico qđ ſiquidem ipſi obiectum eſt, quod ſm ſubſiſtentiã concedebat proprias formas naturales ſeparari; obiectio, conſentanea eſt, quippe cum ea, quę habent ſuum eſſe in ſubiecto, ipſa per ſe nequeant ſubſiſtere. Verum ſi hoc inquit ꝙ nequeat forma rõne, vel intelligentia ſeparari à materia, id mihi à rõne alienum eſſe vr̃. Nam & ſi formæ ſubſtantiales per ſe difficillimæ ſint imaginatione concipi, attñ rõ apta eſt & hæc ſeparare. Porro dicimus formam eſſe diuerſam à materia & materiam vnam, & eandem manentem diuerſas formas diuiſim recipere, perinde atque formæ ſint diuerſæ ab ipſa, & quid dico de materia, immo ſm ſubiectũ p ſe, ꝙ eſt ipſa trina dimẽſio diuerſum eſt à carne, & oſſe, & reliquis oĩb. formis, igi͂ erit qualitatis expers p ſe, quõ itaque, inqt formas neq; intelligẽtia poſſe ſeparari à ſubiecto. Ipſe nanq; in libro de Gñatione inquit carnes, os, & oĩa naturalia tripliciter dici, interdum de materia, interdũ de forma, interdum de aggregato ex vtroq;, aliquõ ſane ſeparãs ſm intelligentiã formas à materia. Nam cũ hoc facit ſic inquit trifariã dici carnem, & aliorũ, vnũquodq; aliqñ.n. nomẽ carnis dr̃ de materia, aliqñ de forma, aliqñ autem de aggregato ex vtroq; & ipſe deinceps ſupponit formas ſeparabiles eſſe à naturalibus, circa quas inquit verſari Theologum, quare vr̃ non pulchre dicere, ꝙ formæ non ſint ſeparabiles rõne & intelligentia niſi ſic formas, & ſpẽs vocet velut ſubſtantias, ſi aũt formas ſubſtantias dicit, & naturales ſubſtantiæ, ſunt cõpoſitæ ex ſubiecto & forma, ſic aliqñ tales ſubſtantias intelligi ſine materia eſt impoſſibile, hoc autẽ videntur facere qui ideas ponunt. Nam aiunt ipſum p hoĩem.ſ. ideam, & ipſum per ſe equum.i. ideam equi p ſe ſubſiſtentẽ. At ſimul intelligendo hominem ſubſiſtere iam formam in materia intellexi, & compoſitum ex vtriſq; quare qm̃ ideas ponentes non ſimpliciter hominis rationem, vel equi rationem poſuerant ſine materia, ſed ipſum per ſe hominem, & ipſum equum, pulchre dixit quod huiuſmodi formæ, ideſt ſubſtãtię cõpoſitæ non ſunt ſeparatæ à materia neq; intelligentia, ſed ſi quis hęc intelligere voluerit & definire mox neceſſe eſt, & materiam opinari atq; intelligere, ſic ergo

Aduerte quid de Platone dicat circa ideas, ſed & Tertio Poſteriorum quid ipſe agat contra ideas.

intelligendum eſt ipſum dicere formas ſubſtantias, vt dicebam non vt ipſi hoc videbatur, ſed tanquam deductum ex his, qui ponunt ideas. Nam dicẽtes ipſum per ſe, hominem, & ipſum per ſe equum quid aliud quam ſubſtantiam hominis, & ſubſtantiam equi & reliquorum ponunt. Dicunt namque tales ſubſtantias eſſe in ꝓpria ſubſiſtencia ſeparabiles à materia quas neq; intelligentia ſine materia poſſumus intelligere, vt diximus, igitur quæ intelligentia non poſſunt ſeparari ſm ſubſiſtentiam erunt ſeparata, ꝙ quidem abſurdum eſt.

Inſuper numerus, linea, & figura ſine motu nimirum diffinientur. At carnis, oſsis ac hominis definitio ſine ipſo non erit, ſed hæc veluti naſus ſimus, ſed non velut curuum concauumq́, dicuntur.

Ideſt ſine materia. Nam dicimus cãm motus eſſe materiam. Nam forma quæ carens dimenſione eſt, in ipſa extenditur. At carnis, oſsis, ac hominis diffinitio ſine ipſo non erit, ſed hæc veluti naſus ſimus. Ideſt non quemadmodum definientes rectum vel curuum vel cubum non vtimur materia, ita & in definitione carnis, oſsis, & reliquorum accidit, ſed quemadmodum ſimitatem definientes complectimur ſubiectum naſum. Nam dicimus, ꝙ ſimitas eſt cauitas in naſo, ſic etiam carnẽ definimus, os, & reliqua ſubiectũ complectentes in definitione, quemadmodum autem ſi non ſimitatem, ſed ſimpliciter cauitatem definimus nullam prorſus faciẽtes mentionem de materia definimus, ita & accidẽtia definiẽtes in definitione non complectemur ſubiectũ.

Loquitur de accidentibus mathematicis.

Hæc aũt indicant & mathematicorum facultatũ, quæ magis ſunt nãles. Vt perſpectiua, muſica, & aſtrologia.

Inquit quod formas naturales neque cõſiderare, neque, definire ſine materia poſsimus indicant inter mathematicas diſciplinas quæ propius ad philoſophiam accedunt, dico. ſ. aſtronomiam, perſpectiuam, & muſicam. Nam perſpectiua conſiderat viſuales lineas rectas & quæ accidunt circa aſpectus, ac ea quæ conſtant ex his. Item eas lineas & refractiones, quæ à conis emittũtur, angulos quoq; & quæcunque alia conſiderans modo geometrico ea inquirit, & tractat. Nam cum geometria huiuſmodi affectiones conſideret ſeorſum, perſpectiua autem tales lineas ſubſiſtentes, & affectiones, quæ conſequuntur eas non ſine motu, & materia accipit. Similiter aſtronomia figuras cœli & quæcunq; alia quæ modo mathematico demonſtrat à motu ſeiũcta non conſiderat, quoniam ipſa hęc actu ſubſiſtentia accipit, & cum materia coniuncta ſpeculatur. Rurſus cũ geometria & arithmetice ſimpliciter duplam, ſexquialteram, & huiuſmodi alia ſeparatã conſideret, muſica autem tales proportiones actu exiſtentes contemplat̃, quas neq; ſine materia conſiderare poteſt. Si ergo quacunque ratione ſeparari poſſunt, quando actu ſubſiſtẽtia acciperentur neq; ratione ſeparantur, quanto magis ea quæ neque conſideratione, & intelligẽtia abſtrahi poſſunt, conſentaneum erit non abiungi abſtrahiq; à ſubſiſtentia. Huiuſmodi ſunt formæ ſubſtantiales. Cęterum antiqui aſtrologiam communiter vocabãt quã nunc exquiſitius appellamus aſtronomiam. Item dixit & mathematicarum facultatum, quæ magis naturales ſunt, qm̃ quæ modo geometrico demonſtrantur, eadẽ in corporibus naturalibus ſpectantur ab illis.

Nam econtrario modo ſeſe habent atque geometria. Geometria nanque de naturali quidem linea conſiderat, ſed non vt naturalis. Perſpectiua vero mathematicam, quidem conſiderat lineam: at non vt eſt mathematica, ſed vt eſt naturalis.

Quod inquit per hæc, hoc eſt quoniam geometria cum accipiat lineas ex corporibus naturalibus (Nam lineæ ſunt termini corporum naturalium) non velut de corporibus naturalibus ita conſiderat de ipſis, ſed cum ipſas ſeparet ratione à corporibus naturalibus ſic de ipſis velut de mathematicis, & non naturalibus conſiderat & agit. At aſtronomia, muſica & perſpectiua econtrario modo ſe habent cum geometria, quippe quæ cũ accipiant demonſtrata in geometria, non amplius ijs, quæ à mathematicis acceperunt velut mathematicis vtuntur, ſed velut naturalibus ipſa non ſeparata à materia intelligentes, quare ſi hæ ſcientiæ, quoniam ea q̃ ſunt ratione intelligentiaque ſeparabilia velut ſubſiſtẽtia accipiunt, mox & materiam intelligunt. hæc. n. cœleſtia corpora, hęc chordas, hæc denique aſpectus ſpeculatur, igitur vanum erit naturales formas aliq̃n ſeparari à ſubiectis quod quidem faciunt qui ideas ponunt.

Cum autem natura ſit duplex materia: atque forma: res naturales perinde contemplari oportet, atque ſi de ſimitate quid nam ſit conſideremus: Quare neque ſine materia, neque ſine ratione materiæ res huiuſcemodi cõſiderandæ ſunt.

Cùm diſtinxerit mathematicum à naturali & dixerit mathematicum conſiderare formas in naturalibus rebus, ſed non velut naturales, ſed velut mathematicas ſeparantem ipſas à ſubiectis: Phyſicum ipſas inſeparabiles, & cum materia conſiderare, deinceps hic conſiderat nunquid ſpectet ad naturalem diſſerere de vtriſque, vel nõ. Nam cum prius demonſtrauerit naturam dici de materia, & de forma, inquit nunquid igitur de vtriſque naturalis diſputabit, & aſsignans definitiones rerum naturalium an ex altero tantum, an ex vtriſque tradet definitionem, & inquit quod rerum eſſentias ꝑ formas deſignabit, ac maxime definitionem ex forma aſsignabit, neque omittet materiam ſed ipſam quoq; comprehendet. Quæſiuit etiã idipſum in libris de Anima. Nam ibi dixit tripliciter definitiones conſtituendas eſſe, vel ex forma, vel ex materia, vel ex vtraq; ſimul vt cum iram ex materia definiuerimus eſſe feruorẽ ſanguinis circa præcordia, ex forma autem cũ dixerimus, ipſam eſſe iniuriam vlciſcẽdi appetitum. Inquit igitur cum ſit triplex definitio, naturalis non ex ſola materia, definiet, neq; ex ſola forma, ſed ex vtraque ſimul. Verũ vt dicebam eſſentiam rerum per formam tradet neque materiam definiendis rebus prætermittet. Nam inquit quantum ex philoſophia veterum aſſequi poſſumus, phyſici intereſt ſolum de materia diſſerere. Nam antiqui omnes multum materiæ inuigilarunt, de forma vero quidam nullum ſermonem fecere, qui autem nonnihil de ipſa attigerant breui ſeſe expediſſe ac parum ei inſudaſſe, videntur. Hi autem ſunt Democr. & Empedoc. Nam cum Democ. aſſeruiſſet materiam eſſe ſubiectam atomis, formales cauſas atomorum dixit eſſe figuras. Ignem. n. conſtitui figuris orbicularibus, aquam vero cubica figura, atq; alia alijs figuris formari dixit. Similiter Empedocles litem, & amicitiã cauſas formales eorum, quæ ſunt affirmauit. Nam & ſi litem & amicitiam cauſas efficientes aſſeruerit, attamen formari reliqua per ipſas dixit, ceu ſphęrum mundum illum. ſ. intellectualem per amicitiam formari, & hunc noſtrum ſenſibilem per litem. Quare cum cauſas efficientes dixerint non prorſus de cauſis formalibus dicere neglexerunt. Nam faciunt tales cauſas materiam & non formas. Item Anaxagoras quãquam mentem cauſam formationis rerum eſſe cenſuit, formalem tamen cauſam nõ commemorauit, forte ob ea quæ de ipſo dicta ſunt in Phœdone ſtatuit cauſam productionis vniuerſi mẽtem ipſam. Verum generationi rerum particularium, illam non accommodauit, ſed rurſus inciderat in materiales cauſas, quippe qui eorum cauſas carnis. ſ. oſsis, & aliorum ſimilaria poſuit, quę profecto vt materialem cauſam ſubiecit. Quantum igitur antiquorum opinione aſſequi poſſumus, vĩ Phyſici munus eſſe de materia diſſerere.

Primo de Anima.

Vide pro hoc 1. Metaphy.

1. argumentũ. differere. Verum ꝙ de vtriſque oporteat naturalẽ diſſerere multis argumentis demonſtrat, & imprimis ex ꝓportione reſpectuq́, artis ad naturam: qm̃ ipſa eſt ſimulachrum naturæ, ſi ergo videmus ad eandem artem attinere vt ſciat, materiam & formam. (Nam ædificator non ſolum ſciuit formam domus, ſed etiam materiam aptam idoneamq; efficit ad ſuſcipiendum formam domus. Item opifex cum ſciuerit formas vaſorum lecticæ, ſcabelli, & reliquorum, ſciet etiam qualis materia, apta idoneaq́; ſit ad talem formam) ſi inquam eiuſdem artificis eſt formam, & materiam domus cognoſcere, igitur & ad naturalem conſideratio de materia & forma attinet.

Secundum. Secundum argumentum quoniam inquit eiuſdem artis eſſe vt finem ſciat, & quæcũque alia quæ cauſa finis fiunt. Nam cum ædificator ſcit qualis dom⁹ forma eſſe debeat, quam ſtatuit intentionem & finem artis, ſciuit etiam viam iterq́; quo ad finem perueniet. Item medicus ſciens ſanitatem ſciuit etiam viam attingendi ſanitatem, alioquin ſi artifex cognouerit finem, & viam attingendi illum ignorauerit, nunquam ad finem perueniet. Si ergo eiuſdem eſt ſcire id cuius gratia idest finem, & id quod fit gratia illius idest viam attingendi finem, cum materia ſit illud, ꝙ eſt gratia finis ac via in formã ſit ipſa materiæ aptitudo: naturalis, igit̃ cognoſcet finem, & id ꝙ eſt gratia eius, idest materiã, quare ad naturalem attinet vtraque conſiderare materiam. ſ. formam. Sed quoniam finis duplex eſt, vnus qui dẽ qui gratia cuius dici ſolet, alter vero cui, ceu ianuæ forma, hęc profecto eſt finis cuius: Nam hunc artifex intendit, quem ſcopum vocãt, alius autem eſt finis cui vt oſtium. Nam fit ianua non propter idipſum vt talis forma fieret, ſed vt vſui commodoq́; hominum ſufficeret ac veniret quare cum homo ſit aliquo modo finis, ianua fit, vt ſeruet domum: igitur ſciens finẽ cuius gratia. Idest formam ianuæ, mox ſciuit etiam quæ gratia huius, quod quidem materia eſt. Item qui ſcit finẽ cui ceu homo ſciens, ꝙ ianua fit ad vſum eius: Nam hic eſt abſolutiſsimus finis ianuę vſus hominum, ſciuit etiã ea quę fiunt gratia huius. Nam qui ſcit oportere tutam firmamq; habere ſuppellectilem, ſciuit etiam illum egere quodam ſolido & corpore retinente ꝙ vetet inhibeatq́; volentes impetum facere. Quare cum finis dupliciter dicatur, ſciens quemuis finem, neq; ignorabit ea quæ ſunt ad finem de quorum numero eſt materia, quare naturalis intereſt non ſolum formas cognoſcere ſed etiam materiam. In his quoq; perſoluit dubitationem, quandam tanquam ab aduerſarijs adductam. Nã dubitauit quidam ſi naturalia aſsimilari cenſes artificialibus, cum videamus nonnullas artes materiam præparare, nonnullas vero materiæ formam apponere, igitur in naturalibus alterius ſcientiæ erit cognoſcere materiam, & alterius formam rerum naturalium. Nam peritia gubernandi nauem ſcit qualis eſſe debeat forma temonis iubetq́; fabricatori nauium vt ſibi inſtrumẽtum extruat, quo ipſe nauim circũducere q̃at, & ob id oportet ipſum effici forte inſtar cylindri vt facile circunducatur. Item forte oportet inferius latum eſſe vt aquarũ multitudini occurrat atq; impingat, & renitendo impellat nauem. Hanc igitur formam ordinat & iubet gubernator, at materiam ex qualibus lignis eſſe oporteat minime ſciuit, ſed nauis fabricatori cedit huius ſcientiam. Immo & nauis extructor cum ſcit talem formam temonis opificium materiæ alteri committit & ordinat. Nam ſimpliciter ars ſcindendi ligna præparat materiam arti ædificandi, & vt facile efficiatur, peritia incidendi ligna facit, deinde formam naui apponit ars efficiendi naues. Item ei qui domos condit alia quidẽ ars materiam ſimpliciter parat, ceu ars incidendi lapides, & alia illam facile extruendam efficit, veluti ea quæ lapides aptos idoneosq́; poliendo dolandoq́; vt recte ponantur præparat ad conficiendam domum. Item alia præparat æs vt ea quæ verſatur circa metalli congregationem, & compreſsionem, alia autem apponit formã æri ceu ars æraria, cur ergo & in diſciplina naturali ita dicendum non eſt, vt ad aliam attineat differere de materia, & ad alterã de forma. Inquit igitur ſoluens hãc dubitationem, in artificialibus materiam ipſorum non ineſſe eiſdem, ſed extrinſecus nos illam aſſumimus, quã etiam conſideramus, & cum ingenium noſtrũ naturamq; omnia recte efficere nequeat, alia quidẽ ars verſatur circa materiam, alia autem circa ipſam formam. At in his quæ conſtant natura nihil extrinſecus ſuppeditat diſponitq́; materiam naturæ ſed ipſa materiã diſponit & formam introducit materiã autem dico proximam. Nam hominis natura quanquam ipſa non efficiat elementa, attamen ipſa cum nihil extrinſecus accipiat ſed in ſeipſa vim agẽdi obtinet, eadem miſcet, hæc autem mixtio eſt proxima materia animalis & vniuſcuiuſq; particularis naturæ. Si ergo natura formam efficit & proximam formæ materiam, qui conſiderabit naturales formas, etiam ſpectabit materiam eiſdem ſubiectam, ceu ipſum metallum ſed cũ alia ſit quæ hoc operetur, ob id ærarius non cognoſcit illud, neque ſciuit metalli naturam quando & quomodo extruenda præparandaq́; ſit, conſequens igitur eſt poſtquã natura ꝓximam ſibi materiam, & formã efficit, vt phyſicus vtrãque cognoſcat, quare naturalis ſimpliciter materiã, & formam conſiderat, qm̃ natura ſimpliciter materiam, & ſimpliciter formã procreat, & q̇dam naturalis, quãdam materiam, & quandam formam cum quædam natura quandam formam, & quãdam materia efficiat. Dubitatio. Verum id ꝙ modo prolatũ eſt, vr̃ dictis ſuperioribus cõtrarium eſſe. Nam ſi eadem ars etiam efficit materiam & formã, quoniam paulo prius diximus eſſe eiuſdem artis vt materiam & formam ſciat, quomodo igit̃ ars, gubernandi nauem formam temonis ſciuit, & materiã ex qualibus lignis eſſe oporteat, ignoret. Solutio. Dico igitur vtrunque eſſe verum & primum & ſm̃, quoniam eiuſdem ſunt plures materiæ quędam proximiores, quædam autem remotiores ceu humani corporis materia, maxima proxima eſt totius corporis diſsimilaris vt ipſe ait, ſed ante hæc præcedit alia materia ipſa. ſ. ſimilaris, quippe quę in ratione ordineq; materiæ ſubijciant partibus organicis. Et ãte hanc materiam ſunt humores, & ante humores elementa, & ante elementa eſt ipſa trina elementorum dimenſio, & deniq; ante hanc eſt prima materia. Inter partes organicas mi[n]us ſunt orga[n]a organorũ. Proximam igitur materiam neceſſe eſt penitus artificem ſcire. Nã ſi faber lignarius, & opifex materiam maxime proximam vaſis quam ipſe poliendo dolãdoq́; taliter ac taliter ligna, & ſecãdo ea in partes, atq; alia pręparando ad ſuſcipiendam formam operatur, quæ quidem habent eam rationem materiæ reſpectu formæ quam partes animalis ad formam animalis, quippe horum cõpoſitioni immittatur forma, igitur & in alijs artibus ſimiliter erit. Etenim ars gubernãdi nauem quia ſciuit formã temonis, ſciuit etiam hoc modo materiam, quoniam ſciuit ſimpliciter illũ oportere ex lignis conſtitui. Verum ex qualibus lignis conſtituendus ſit ad conditorem nauis ſcire attinet, qm̃ ad eum attinet formã operari, cum is qui formam efficit, ſcire debeat qualis materia ſit capax illius. Proximam igitur materiam omnis artifex ſcit ſed remotiorem ei ſcire non opus eſt. Idcirco faber ærarius naturam ferri & æris, ac qualeq́s ad talem formam ſuſcipiendam aptum ſit, ſciuit, licet ignoret, quomodo metallum ꝓducatur, quoniam hoc eſt materia remotior. Ad hoc eſt illius artis ſcire quæ operatur circa metallum. Si ergo omnis ars proximam materiam ſciuit, & remotiorem

minime,

minime, alterius artis erit eãdem cognoſcere, quare q̃ prius diximus veriſsima erant.ſ. eiuſdem artis munus eſſe formam, & materiam proximam cognoſcere, atq; veriſsima ſunt, quæ poſtea ſubiunximus.ſ. ꝙ alia ſit ars quæ circa formam agit, & alia quæ circa materiam nõ proximam, ſed remotiorem. Vnde ipſe etiam Ariſtot. cum dixiſſet eiuſdem ſcientiæ eſſe formam & materiã ſcire: ſubiunxit vſque ad terminum quandam. Nã medicus cum ſciat corpora conſtare quatuor elemẽtis, atque hęc ipſa eorum eſſe materiam non tamen quatenus medicus ſciet ꝙ hæc nõ ſint prima materia ſed ante hæc eſſe alteram quæ informis eſt. Sed poſtquã hæc dubitauit tertium argumentum Ariſt. adducit quo cõcludit ad naturalem ſpectare vtranq; cognoſcere. Nã inquit materiam & formam eſſe de numero illorũ quę referuntur ad aliquid, quippe materia ſit formæ materia, & non quæuis materia cuiuſuis formæ temere eſt, ſed quædam certa ac definita materia eſt cuiuſdam definitæ ac certæ formę, ſi autẽ materia & forma ſunt de numero eorum, quæ ſunt ad aliquid, qui ergo ignorauerit alterum eorum quæ referuntur, & reliquũ ignorabit, quippe quæ mutuo referantur ac ſimul cognoſcantur, patet ergo ad naturalem ſpectare de materia, & forma diſſerere, ſed cum hęc inquit, diſtinguit & ſeparat naturalem à theologo, & inquit quoniam vt medicus cum aſpectus viſioneſq; cõſiderat, & de ipſis ſermonem facit, ſane non de quacunque actione ipſorum quatenus medicus diſceptabit, ſed ſibi ſat eſt didiciſſe eas idoneas eſſe vt talibus coloribus diſgregẽtur, & ab alijs congregentur, & ſi aliquam aliam actionem habeant vel affectionem, quæ ſpectet ad medicum de quibus nihil aliud conſiderat ceu, quomodo ab oculis exeant, & quæ actio earum circa viſibilia propterea quod eminus minora videntur & per aquã maiora, quæ etiã ſit actio eorum circa ſpecula, & nunquid ſuapte natura queant refrangi vel non, atque ſi ad rectos angulos reflectantur vel non, & quæcunq; alia infinita fere quę de ipſis perſpectiuis conſiderant. Similiter faber ærarius aliquas actiones æris hucuſq; conſiderat quod ad extruendum cimbalum oportet id ſumere, ꝙ optimũ ſonum reddere poſsit, quod autem bonum ſonum reddere poteſt tale eſt, & vnicuiq; formæ congruit. Verũ an æs habeat aliquam vim ad curam alicuius ægritudinis vel ſit adurens & ardens, & vnde ſit aſſecutum bonum ſonum cum participet ſpiritu, & aere, & quæcunque alia quæ ſimpliciter non conferunt ad artem eius non conſiderat. Eodem igitur modo cum naturalis attulerit rerum naturalium cauſas, eas profecto aſsignabit quas peculiare naturali eſt tradere. Hæ autem ſunt quæcunque ſine materia eſſe nequeunt. Nam & ſi proximas cauſas nõ ſolum tradiderit, ſed etiam primas, & ſeparatas ab ijs quæ fient, attamen, neque hęc ſine materia ſunt. Aſsignabit nanque hominis gñandi cauſam non ſolum patrem illius atque naturam, ſed etiam ſolis motum, qui etiam non eſt aliqua res à materia ſeparabilis, ſed in materia eſt. Verum ſi quędam alię cauſæ naturales ſunt quę à materia ſeparantur ſiue formales, ſiue efficientes, aut finales fuerint, quę & quot quomodoq; hęc ſint & ſe habeant inter ſe non amplius phyſici munus eſt conſiderare, ſed theologi. Nam hac rõne differt theologus à naturali, quoniam ſpectat ad theologum diſſerere de his formis quæ prorſus à materia ſe iunguntur. cum tantum phyſici interſit de formis diſſerere, quæ ſunt in materia. Cum autẽ natura ſit duplex forma & materia. Alterum ſignificatum omiſit quo generatio natura appellabatur, quoniam illa eſt via & mutatio in naturã denominata ab ipſa, ſicut dealbatio ab albedine. Cum igitur ſit duplex, quęrit vtrum naturalis definiat naturalia quemadmodum definit ſimum, ꝗ pe qui aſsignet definitionem eſſentiamq; ſimitatis per concauitatem & mẽtione facta interdum de ſubiecto, quod quidem naſus eſt. Nam dicimus ſimitatem eſſe concauitatem naſi, quare non per materiam eſſentiam rerum aſsignabit, ſed per formam, quemadmodum et eſſentiam ſimitatis per concauitatem tradimus, neque mentionem faciet de materia veluti neque hic de naſo cum dicimus ſimitatem eſſe cauitatem.

Proinde Auicenna primo ſen. recte dixit hoc modo cunque aliqs medicorũ loqui inceperit & affirmare elementa & complexionẽ & quæ iſta ſequuntur ex eis quæ ſcientiarum naturalis ſubiecta exiſtunt egreſſus fuerit errabit, ideo qđ in ſcientia medicina mittit qđ eius nõ eſt.

Motus ſolis & Zodiaco cauſa generationis & corruptionis verũ eſt vide ſecũdo de Generatione hoc.

Nam & de hoc ipſo quiſpiam dubitauerit, cum duæ ſint naturæ de vtra conſiderare ad naturalem ſpectet, an de eo ꝙ ex vtriſq; componitur quod ſi de ipſo, & de vtraque contemplari ad eundem vtique ſpectat. Verum igitur eiuſdem ſit facultatis, vel alterius vtranque cognoſcere.

Quoniam dixit naturalem de vtriſque diſputaturũ, vult oſtendere, ꝙ neceſſario ſermonẽ de his tractabit, qui conſentaneas dubitationes habeat. Verum illud an de eo ꝙ de vtriſq; componitur ſubiunxit tanquam iudicium afferẽs, pro eo quod dixit, an profecto de eo ꝙ ex vtriſq; componitur, ſi aũt de eo ꝙ ex vtriſq; componitur naturalis diſputabit, patet etiam ipſum diſputaturum fore de vtroq; ſimplici, Quod ſi de vtroq; naturalis diſputabit, igitur vnus, & idẽ naturalis diſputabit de vtriſque, vel alius quidem de materia, & alius de forma.

Nam reſpicienti quidem ad veteres materiei cognitio ad ipſum pertinere videbitur. Per parum enim Empedocles & Democritus formã & illud ꝙ quid erat tetigerũt.

Quantum inquit ad veteres naturales, videbitur profecto ad naturalem ſcientiam ſpectare de materia diſſerere, quoniam & illi multa de eadem tractauerunt, ſed de forma aut nemo, aut breuibus agere curarunt.

At ſi ars imitatur naturam, eiuſdem autem ſcientia eſt formam atque materiam vſque ad terminum quẽdam cognoſcere, veluti medici ſanitatem bilem & pituitam, in quibus eſt ſanitas, & ædificatoris ſimiliter formam ipſius domus atque materiam, lateres inquam et ligna, & cæterorum ſimiliter. Eodem modo naturalis etiam facultatis erit profecto vtraſque naturas cognoſcere.

Hinc primum argumentum ex ſimilitudine artis ad naturam. Pulchre aũt adiecit ꝙ ſciuit artifex non ſimpliciter materiam ſed vſq; ad aliquem terminum. Nã medicus procedens vſque ad elementa, cum hæc eſſe materiam corporum aſſeruerit, non vltra procedit. Eodem etiam modo de alijs artibus dicendum eſt.

Præterea facultatis eiuſdem eſt id gratia cuius & finem, & ea quæ horũ gratia ſunt, cognoſcere. At natura finis eſt, & cuius gratia. Quorum nanq; motus continuus eſt finis aliquis, eorum is vltimus eſt, & id cuius gratia.

Secundum argumentum. Id cuius gratia & finis ex geminatione vocabulorum idem ſignificant. Id ergo cuius gratia in naturalibus eſt forma, quippe huius gratia natura cuncta efficiat, ex principio quidem vt generet, & deinde conſeruet. Id autem ꝙ eſt gratia finis, eſt materia, inſtrumenta, & ſiquid aliud eſt perſimile. Nã quorum motus continui eſt aliquis finis, is eſt etiam extremum & cuius gratia. Verum oportet verba parum mutare. Quorum nanque continui motus eſt aliquod extremum, hoc eſt finis & id cuius gratia. Sed ſententia menſq; prædictorum hæc eſt, quoniam appellauit id cuius gratia finem, hoc idem propoſuit oſtendere. Inquit igitur quando id ꝙ continue mouetur, deinde peruenit ad aliquod extremum & quieſcet eo itinere, quod prius ceperat, hoc inquam finis eſt motus cuius gratia fiebat, quare id cuius gratia finis eſt, & econtra finis eſt cuius gratia: intellige autem hoc loco, eum motum, qui nulla interpollatione interceptus, nullaq; cauſa extrinſecus impeditus ſponte ad finem tendit peruenire, ſi vero interpolaretur nõ eſſet finis motus, ſtatio illa per quam fit interpolatio, verbi gratia ſi aliquis medicus remedium adhibebit alicui & interea aliquod

impedimentum

impedimentum fieret, quo morbus peior euaderet, deinde alterum remedium denuo adhibens ſanaret ipſū ē reſtitueretq; ſanitati hunc motum, & non præcedento dicimus ſanitatem eſſe, finem & id cuius gratia, immē neque priorem diſpoſitionem præcedentis motus qu remedium operabatur, finem eſſe aſſerimus, qm̄ ad eam non tendebat intentio, neq; ex eadem, ſed ex quodam euentu extrinſecus peior diſpoſitio excitata eſt, qn̄ igitur motus qui vergit ad ſanitatem interpollatus non erit, finis eiuſdē & extremū erit, in quo quieuit, i. id cuius grā oīs motus fiebat, hoc aūt eſt ipſa bona valetudo. Nā ſi nō interpollabitur actio medici nunq̄ ſtabit, quouſq; ad ſanitatē pueneri t, qm̄ igitur motus generationis niſi quippiā impedimento fiat, finis eſt forma ad quam ducitur: Hæc etiam eſt in cuius gratia.

Quapropter & Poeta ridicule compulſus eſt ad hanc ſententiam afferendam. Extremum ob quod natus erat fatumq́ petiuit. Nam vult non quoduis vltimum eſſe finem, ſed id quod eſt optimum.

Poetam Euripidem dicit. ꝙ (inquit) recte definierimus finē, & id cuius gratia atq; de motu nō interpollato Euripides fidem facit. qui cōi conſenſu accipit continui motus extremum eſſe finem, & id cuius gratia verum ridicule hanc vl̄em conceptionem adaptauit particularibus. Qm̄ igitur continuæ vitæ finis eſt mors, exiſtimauit eam eſſe finem & id cuius gratia. quare qn̄ q̄ antecedunt finem, ad finem referūtur omnia, exiſtimauit ideo naſci hominē, vt moreretur. at inquit, hoc nō eſt. nō. n. omnis ſimpliciter finis eſt etiam id, cuius gratia. At omne cuius gratia, eſt finis, econtra autem minime omnis finis eſt id cuius gratia, ſed optimus finis eſt id cuius gratia, & cum melius ſit eſſe, q̄ non eſſe, igitur mors non eſt id cuius gratia, immo neq; continui motus ab ortu mors eſt extremū aliquod & finis, qm̄ mouetur natura vſque ad integrum vigorem animalis, cū que perduxerit ad pfectionem, quieſcit, hoc igit ſummū ætatis incrementum eſt finis continui motus à generatione, poſtea vero qm̄ forma ſuapte natura in materia ample firmata eſt, ſi animal vltra procedendo imbecillius fit non à natura id conſequi vr, ſed cum ex cōtrarijs animal conſtet, & natura amplius non poſsit cōtraria in concentum & concordiam naturalem cōgregare, & continere, alterum contrarium fit pollentius, & ita cum ipſe concentus paulatim diſſoluitur mortē fieri accidit. Nam vult non quoduis extremum eſſe finem, ſed id quod eſt optimum. Vult, non poeta quidē, ſed rerum natura, quoniam igitur id ꝙ eſt optimū eſt, finis & cuius gratia, igitur generationis optimum erit finis, ſed ipſe vigor eſt optimum, quippe animal ea ętate conſtitutum omnes actiones naturales exerceat, & maxime eas, quibus generat: Nam hic eſt proprie, finis naturæ deducere animal ad hoc vt ita generet alterum quale ipſum eſt, & quoniam cuncta bonum appetunt, & eſſe cuiq; bonum eſt. Quocirca quæ nequeunt manere eadem numero appetūt, & amant ſempiterna fieri in ſpecie, quare cum hoc ſit optimum, natura ad tantum continuo vehit ducitq; animal, quouſque hoc attingat vt hmōi actiones exerceat, de hinc cum prior, motus ceſſat ea aſſecuta de quibus erat intentio, principium accipit præter naturam tendens, ad corruptionem eo modo quem explicauimus, & diximus.

Idē in calce primi li. Vide Auicennā primo fen. ſi vis ſcire ætates hominis vbi flos ętatis eſt de cęteris aliis nihil certi habetur quia eius exigua ſunt niſi quædā coniecturam.

Cum etiam artes materiam efficiant quædam ſimpliciter, quædam idoneam aptamq́ ad opus, Et vtimur quaſi omnia ſunt gratia noſtri. Scimus enim & nos quodammodo finis. Nam id cuius gratia cætera ſunt dupliciter dicitur vt in philoſophia diſtinximus. Duæ igitur ſunt dominæ materiei cognoſcentesq́ artes ea qua vtitur, & ea quæ præeſt facultati operandi ipſa tanquam architectura. Quapropter & ea qua vtitur aliquo modo architectura eſt.

Sed hoc intereſt, altera namque formam cognoſcit, altera velut materiam facit.

Cum multa in conſtructione præſentis loci interſerat, verba reddit obſcuriſsima. Nos igitur oportet vt textus ſeruetur cōtinuatio ſingula verba diſcurrere, & ponderare, & vnicuiq; locum ſuum aſsignare. Illud itaque (Et vtimur quia oīa ſunt gratia noſtri) cum præcedentib. ſic conſtruendum eſt vbi ſic inquit. Præterea facultatis eiuſdem eſt gratia id cuius finemq; & ea q̄ horum gratia ſunt cognoſcere; At natura, finis eſt & cuius gratia, quibus deinde copulans hæc dic. Et vtimur, quia oīa ſunt gratia noſtri vſq; ad ea verba, vt in Philoſophia diſtinximus. Hæc igitur eſt huius loci conſtructio, ſentētia autem eſt, quoniam duplex eſt finis, alter cuius, & alter cui, dicens autem finem velut cuius, quoniam dicit natura eſt finis, & cuius gratia, adiecit & alterum ſignificatū finis dico. ſ. finem cui, quia dicit. Et vtimur quia oīa ſunt gratia noſtri. Vnde apertius hoc faciens ſubiunxit. Sumus. n. & nos quodammodo finis. Nam dupliciter dr̄ id cuius gratia cætera fiūt vt diſtinximus in philoſophia, dicit autem per philoſophiam libros de moribus, quos vocat philoſophiam, qm̄ in ijs, optimos mores docet. Hæc igitur eſt conſtructio. Quæ autem interiecit partim probant finem eſſe cuius gratia, partim ad cōfutationem. Euripidis adducūtur. ſed ea verba. (Cum etiam artes materiam efficiant. Quædam ſimpliciter. Quędam aptam idoneamq; ad opus) coniungenda ſunt his verbis. Duæ igitur ſunt dominæ materiei cognoſcentesq; artes & cætera. Hic autē eſt dubitatio quam diximus, qm̄ non quemadmodum artium, quædam verſantur circa materiam: quædam autem circa formam, ita ſcientiarum naturalium, alia quidem formam cognoſcit, alia vero materiam. Quod vero hęc tanquam dubitationem proferat, deinceps oſtēdit cum ſolutionem inſert in quibus dicet. In his igitur quæ per artem conficimus nos operis extruendi cauſa materiam facimus, vt cauſam dr̄iæ indicet hāc eſſe, qm̄ eadem prorſus ars non verſatur circa vtranq; . ſ. materiam & formam. Eſt igitur tota ſententia textus talis. Artium quędam efficiunt materiam, quędam præſunt & dominantur eidem. Item earum artium quæ materiam efficiunt, alia materiam ſimpliciter efficit, ceu ars ſcindendi ligna, alia vero efficit illam idoneam aptāq; ſimiliter earum artium quæ ſunt dominæ materiei. Nā hę artes præſunt materiæ quę verſantur circa formam quippe nauis opifex iubeat ei qui ligna incidit qualia ligna ſibi pręparare debeat, qualiaq; fiat idonea ipſi ad hæc faciundum, & qua ratione ſint apta. Artium igit quę præſunt materię quę etiam architectonicę. i. principes appellantur alia formam apponit vt æs extruendi naues, alia autem vtitur eadem ceu ars gubernandi nauem, recte igitur appellauimus peritiam gubernādi nauem architectonicā, quippe quæ magis ſit architectonica quam ars extruendi naues. Nam ipſa iubet pręeſtque arti quę naues condit qualem formam ſibi claui ipſa debeat facere. Verum differunt inter ſe artes, q̄ verſantur circa formā quę etiam architectonicę ſunt. quoniam alia efficit formam, ceu ars condendi naues, alia vero ſolum cognoſcit formam & non efficit. Item quędam vtitur forma, quędā minime, quare quatuor ſunt quę circa idem verſantur, quarum duę circa materiā, duę vero circa formam, ſed cum hęc dicit reliquum dubitationis non adiecit, quod quidem erat, igitur nunq̄ in naturalibus eiuſdem ſciētię naturalis erit verſari circa materiam, & circa formam, ſed altera verſabitur circa formā, altera aūt circa materiam, ob id ergo ſn̄iam obſcuram fecerat, ꝙ hęc appoſuerit gratia dubitationis, ſed quia ſubiunxit ſolutionem (vt diximus) claram apertamq; ſuam ſententiam facit. Poſtremo dicens ars

gubernandi

gubernandi princeps eſt non ſine aliqua determinatione dixit, quoniam inquit aliquo modo architectonica eſt. Adiecit autem hoc (aliquo modo) qm̃ ars gubernandi non ędificat. Nam potius præeſt arti extruendi naues, quam extruat. Itaq; adiecit hoc (aliquo modo) ob id quia ipſa non extruit, ſed non ob id quia præſit.

Nam gubernator quidem qualis eſt forma claui cognoſcit ac iubet. At architectus ex quali ligno, & ex qualibus motibus erit cognoſcit.

Vtræq; igitur artes verſantur circa formam, quę ēt non ignorant materiam. Verum ars quidem gubernandi nauem, magis formam cognoſcit, quàm materiã, & iubet hanc gubernatori, ſed ars extruendi naues potius ducit ab ipſo gubernatore formam & materiam ex ſe callet, igitur, ipſiſmet viciſsim aliquid mutuant. Nam ars extruendi naues diſcit formam à peritia gubernandi nauem, ars autem gubernandi, materiam accipit ab ipſa arte extruendi naues. Cum autem dicit ex qualib. motibus, ponit pro hoc ex qualibus naturalibus momẽtis viribusq;, quoniam non quoduis ſignum temere aſſumetur ad extruendum nauigium vel clauum.

In his igitur quę per artem conficimus nos operis extruendi cauſa materiã facimus: in naturalibus autẽ eſt.

Solutio dubitationis, qm̃ in artificialibus materiam extrinſecus artifex ſuſcipiens eidem ſic formam apponit, quocirca ipſa ſpectat ad aliam artem, & forma ad aliam. At in naturalibus naturæ non traditur extrinſecus materia, ſed eidem ineſt, & ab eadem efficitur, & ꝓcreatur. Quod ſi hoc conceditur, igitur qui huiuſmodi naturæ ſcientia peritus fuerit, materiam etiam cognoſcet. Nam vtriſque natura operatrix eſt, & ei qui vtranque ignorauerit non patet aditus ſcientiæ naturalis ſiquidem vtriuſque natura ſit magiſtra.

Item materies eſt eorum quæ ſunt ad aliquid.

Tertium argumentum ꝙ ſpectet ad phyſicum cognoſcere vtranque materiam & formam.

At quouſque naturalem philoſophum formam & ipſum quòd quid eſt ſcire oportet. An vt medicum neruũ: vel fabrum æs vſque ad quendam terminum conſiderare oportet. Nam alicuius gratia eſt vnaquæque & circa res verſari quæ ſeparabiles quidem ſunt ratione, in materia autem ſunt. Homo nanque generat hominem atque ſol. Quo vero modo ſeſe habeat ſeparabilis forma: & quid nã ſit, philoſophiæ primæ munus eſt determinare.

Hic ſeparat naturalem à theologo. Siquidem de materia ita conſiderat naturalis, quemadmodum dixim', ſed de forma vſque ad quendam terminum conſiderabit, id eſt quoniam eiuſdem rei plures formas accipere poſſumus: Nam Socratis eſt vt hominis forma animal rationale mortale, & ante hanc ſubſtantia animata ſenſitiua. Nam quædam ſunt naturalium formæ ſeparatæ ceu numeri apud Pythagoreos ſiue illæ formæ quæ dicũtur ante multa, & hæ ſiue ſint apud Platonem per ſe ſubſiſtentes, dico. ſ. ipſum hominem, & ipſum animal, ſiue ſint rõnes quas ipſe in opifice ſtatuit, idcirco inqt, vel naturalis de omni forma ſimpliciter diſputabit, vel vſque ad aliquem terminum deducet doctrinam. Inqt igitur non eſt munus naturalis de omni forma diſſerere, ſed vſq; ad aliquem terminum procedit. Et quemadmodum faber ærarius non ſingulas actiones æris conſiderat. v. g. ſi quippiam conferat ad medendi peritiam, ſed ꝙ ſit liquabile & fluxibile, & quæcũq; conferũt ad res ſubiectas ei. Item medicus cum conſiderat de neruo ſpectabit etiam omnes actiones, quę ad ſuam artem conferunt, v. g. ꝙ ſit motus cauſa, non tamen rimabitur ſi aliqua illius forma ſit, apud opificem, vel ſi ex forma, & materia conſtituatur, ſed ſpectabit, quomodo fortaſſe alijs ſit ſiccior, & frigidior. Eodem etiam modo naturalis nõ de omni forma ſimpliciter diſputabit, ſed procedet vſq; ad aliquem terminũ, i. quatenus à materia non ſeparatur. Nam ſi forte quiſpiam interrogabit eum cuius cauſa homo ſit, certe non reſpondebit quia, forma hominis in opifice genitabilem, oportet autem eam eſſe factã & eſt. Idcirco hic forma ponitur & eſt, ſed ſufficere putabit aſsignare cauſas non ſine materia quoniam homo & ſol generant hominem. Nam ſolis acceſſus atq; receſſus eſt cauſa generationis & corruptionis eorum quæ hic fiunt, hæc inquam generantur ex proximis, & non quoduis à quouis, ſed ſimile ex ſimili, cum igitur hanc cauſam affert, hominem & ſolẽ generare hominem affirmauit, & vtriq; ſunt in materia. Et forte non affirmabit quaſdam formas medias eſſe in vniuerſo, atq; hmõi eſſe animam noſtram quæ recedit & reuertitur, quocirca homo in modo eſt, quoniam attinet ad theologos hæc & hmõi inueſtigare vtque & quot ſint formæ ſeparatæ, atq; qs ſit habitus reſpectus ipſarum, & quidam habitus eſt ad ſeipſas, & quidã ad hæc quę hic ſunt, naturalis igitur interrogatus nõ omnem cauſam aſsignabit neque efficientem neque formalem, ſed ſolum eas, quæ non ſunt ſine materia.

Adverte hic interpretem ponere formas & materias in cõpoſito ponere.

Determinatis autem hiſce conſiderandum eſt de cauſis quales, & quot ſint numero.

Cum diſſeruerit de concauſis, quæ ſunt materia, & forma, vult nunc de reliquis duabus agere. ſ. efficientẽ, & finẽ quæ proprię ſunt cauſæ. Nam cum noſtra intentio ſit res naturales agnoſcere, nihil vero prius cognoſcere poſſumus antequam principia eiuſdem & cauſas omnes cognoſcamus, quare oportet omnes cauſas rerum naturalium pernoſcere ſi exactam earum cognitionem aſſequi volumus. Qm̃ igitur vult de reliquis cauſis agere. ſ. efficiente & finali, repetit ſummatim ſermonem de cauſis, & inquit eſſe quatuor cuiuſuis rei cauſas materiam, formam, efficientem, & finem, ceu domus cauſæ ſunt veluti materia, lapides, & lateres, ac ligna, forma vero talis figura, efficiẽs ædificator, finis deniq; vſus hominis per quem domus extruitur, quã definire ſolemus cooperimentum, ꝙ nos ab imbrib. æſtuque defendit, ſimiliter de omnibus rebus dicẽdum eſt. Appellat autem materiam ex quo, formãm autem ẜm quod, efficientem vnde motus principium, finem vero propter quod. Sunt etiam eorum quæ fiunt aliæ duę cauſæ vna inſtrumentalis, altera exemplaris, quas Plato inter cauſas numerauit. Verum Ariſt. tanquam naturalis his nos vtitur, exemplarem inquam omiſit, quoniã ipſa ſuperior præſtantiorq́; eſt cauſis ẜm naturam, qppe natura exemplaria nõ intueatur cum quippiã agit, quæ quanquam habeat rationes eorum, quæ producũtur, tamen non cognoſcit vt faber & opifex, ſed duntaxat rationes animantes obtinet quibus agit, & producit. Item cauſam inſtrumentalem ſimul comprehẽdit, cum materiali, ſiquidem ſit inſtrumẽtalis cauſa, velut, inſitus innatusq; calor naturæ. Verum hęc, vt dixi cõprehenditur ſimul cum cauſis materialibus, quoniam ſtatuit omnino quatuor elementa in quibus ſunt quatuor qualitates, materiam omnium quæ fiunt, ſed quale eſſet inſtrumentum generationis eorum prætermiſit. Plato igitur theologus dixit omnium, quæ fiũt cauſam efficientem eſſe opificem, inſtrumentalem autem materiam. At vero Ariſto. naturalis merito naturam & hanc vnde motus initium ſtatuit eſſe cauſam efficientem, inſtrumentalem autem non habere proportionẽ. Etenim inſtrumenta vult prorſus eſſe ſeparata à cauſis efficientibus, & ab effectibus. Atqui calor inſitus nõ ſeiungitur ab ipſa opifice natura ſed eſt ſubiectum ipſi naturę in quo firmata, & fuſa anima procreat. Poſſumus etiam ipſam naturam in naturalib. exemplar appellare, ſiquidem ipſa ſimile ex ſimili producat, & intẽtio illius naturę quę in patre eſt atque in matre ſit ſibi

Idem in commentario primi textus.

Vide Platonẽ in Timæo cũ agit de ortu vniuerſali.

Quo natura exemplar.

ſimile

ſimile procreare, verum non cognoſcẽdo(vt diximus)
in ſeipſam intuetur velut exemplar, & vult exemplar à
cauſis efficientibus ſeparari ſm ſubſtãtiam. Quæ cum
Ariſt.dicat deinceps narrat, quæ conſequuntur cauſas,
& imprimis inquit. Cũ multę ſint rerum cauſæ accidit
vt eiuſdem ſint plures cauſæ ꝑ ſe. Nam illæ cauſæ qua-
tuor omnes ſunt per ſe cauſæ, ſed non eodẽ modo qp-
pe aliter ſit materia cauſa & aliter efficiens, ac de reli-
quis ſimiliter dicendum eſt. Item ait has eſſe inuicem
cauſas ceu labores bonæ valetudinis cauſæ ſunt, & ecõ
tra bona valetudo cauſa laborum eſt. Verum non eodẽ
modo, qm̃ labores ſunt bonæ valetudinis cauſæ efficiẽ
tes. At bona valetudo eſt eorum cauſa finalis. Nam la-
boramus vt obtineamus bonam valetudinem. Etenim
ſi quis me interrogaret cur ambulas. Reſponderem ꝑ
ſocto, vt valeam. Præterea inquit fieri poſſe vt idem ſit
cauſa contrariorum. Nam gubernator nauis ſi ad ſit
ſit cauſa ſalutis nauis, ſi vero abſit cauſa naufragij eſt,
& inquit gubernatorem cum abſit, non eſſe cauſam ꝑ
ſe naufragij, ſed per accidẽs, quippe qui ſeruari poſsit
abſente gubernatore. Idcirco inquit exemplum com-
modius veriusq; in ſole afferri poſſe qui præſens lumi-
nis cauſa eſt, abſens vero tenebrarum, & vtriuſq; per ſe
cauſa ſol eſt. Nam ſi abſens foret cauſa per accidens te-
nebrarum & non per ſe, igitur quãquam abſens ſit nõ
eſſet cauſa tenebrarũ. Nam huiuſmodi ſunt cauſę per
accidens. Dico itaq; quanquam gubernatoris abſentia
ſit cauſa naufragij, non tamen ob id exiſtimandum eſt
ipſum eſſe cauſam per accidens naufragij, cum & præ-
ſentia eius non ſit omnino cauſa ſalutis, & tamen non
propter hoc, quando ſeruaret nauem, non per ſe, ſed ꝑ
accidens ſeruaret, ſic igitur quanquam abſente guber-
natore nauis ſaluaretur, fortuna illius ſalutem dicimus
vt etiam naufragium quod ſit præſentia gubernatoris
per vim fieri dicimus. Nam artes verſantur circa ea q̃
plerunq; fieri ſolent. At qui naufragij ꝙ ſit abſentia gu
bernatoris cauſa per ſe erit abſentia eiuſdem, quare gu
bernator ſua abſentia & præſentia eſt cauſa per ſe con
trariorum dico ſcilicet ſalutis, & naufragij.

Nam cum ſciendi gratia ſit naturalis pertractatio,
ſcire autem vnumquodque non prius putemus, quàm cir-
ca vnumquodque propter quid eſt capiamus idque eſt pri-
mam accipere cauſam. Patet & à nobis hoc eſſe agẽdum,
& de generatione corruptioneq́, ac de omni mutatione na
turali, vt ipſarum ſcientes principia enitamur vnum-
quodque quod quærimus in ipſa reducere.

Inquit illud verbum propter quid, pro hoc cuiuſq;
rei cauſas, quarum gratia eſt. Nam interrogati cur ho-
mo eſt, reſpondebimus afferentes cauſam efficientem,
Textus. vel finalem, aut aliquam aliam vel omnes. Patet & à no
bis hoc eſſe agendum, & de generatione corruptione-
ve, ac de omni mutatione naturali.i. de cauſis genera-
tionis, & corruptionis, & vt omnis mutationis natura
lis, quare & hinc habes ipſum agere de his quę cõmu-
niter cõſequuntur generabilia & corruptibilia. Vt
Textus. ſcientes ipſarum principia enitamur vnumquodq; qđ
quærimus in ipſa reducere. Nam ſcientes omnium na
turalium quatuor eſſe cauſas vnamquamq; redigemus
in ſeadẽ principia, ceu cũ de lectica quærimus, dicimus
eius efficiẽtẽ cãm eſſe ędificandi artẽ, formã vero talẽ
figurã, materialem ligna, & finalem hominis vſum.

Vno itaque modo cauſa dicitur id ex quo quippiam fit
eo pacto vt inſit, vt æs ſtatuæ, argentumq́ phialæ, vt ho-
rum genera.

Materialem cauſam inquit quam nuncupat ex quo
vt dicimus ex lignis abbaculũ, & ex materia & forma
æs conſtare. Verum ſi nos ſuperiore libro aſſeruimus il
lud(ex quo)magis proprium eſſe priuationi, & mate-
riæ(hoc)tamen hic contrarium non dicimus. Nam ibi
diuidentes ſeiungentesq́; ratione priuationem à mate
ria eo ꝙ ipſa permanet iſtud aduerbium (hoc)eidem
adaptauimus. Nũc autem quoniam volumus quatuor
cauſis proprium aduerbium tribuere, nimirum inter
omnia illud(ex quo)tanquam magis proprium mate-
riæ congruere vr̃. Nam ipſa eſt quæ mutatur, & altera
tur, & minime cauſa efficiens, finis, & forma mouẽtur.
Dixit autem(vt inſit)perinde ac dicat cum cauſa mate
rialis inſit eidem rei quæ ꝓducitur ac eiuſdem fiat ele-
mentum, & non quemadmodum cauſa efficiens q̃ ex-
trinſecus adeſt. Nam artificialium artifex extera cauſa
eſt & pater filij, & cœleſtium orbicularis motus omniũ
quæ producuntur. At materia in ipſis eſt(Et horum ge Textus.
nera)quoniã proximas materias tradidit, idcirco adie
cit. Et horum genera, ideſt & quæ ſunt his communio
ra, vel quæ ſunt genitabilia ſubiecta. Nam æs eſt proxi-
ma materia ſtatuæ, quoniam huic etiam altera materia
ſubijcitur ceu aqua, igitur & aqua erit materiæ ſtatua.
Item erit trina dimenſio quæ ſubijcitur aquæ & prima
materia q̃ ſubijcit̃ trinę dimẽſioni, ſiue igit̃ ex aqua exi
ſtimet qſpiã extare æris metallũ, ſiue ex terra, cui⁹ erit
materia æs, eiuſdẽ ẽt erũt materiæ q̃ ſubijciuntur æri ſi
ue proxima, ſiue per multa intermedia materia fuerit.

Alio modo forma atque exemplar, hæc autem eſt ratio
illius ꝙ quid rei appellatur, & huius genera.

Alio modo inquit principium eſt forma. Verũ exẽ-
plar dixit non eo modo quo ij qui poſuerunt ideas, ne-
que quia putet ad naturalem ſpectare exemplarẽ cau-
ſam afferre, quippe cum natura nullum exẽplar intuea
tur, cum quippiam agit, ac nihil cognoſcat eorum quę
ipſa operatur, ſed tenet rationes eorum, quæ fiunt ſine
cognitiõe. Sed qm̃ qui aliquid iuxta exemplar efficiũt
determinata certaq; agunt, cum neq; pauxillum, quip-
piam eis vltra adijciant, neq; mancum opus magis quã
exemplar operentur. Et cum etiam quæ à natura ꝓdu-
cuntur certa definitaq́; ſint, quippe determinata certa
quę habeat forma hominis, bouis, fici, vitis, & reliquo-
rum, atq; in tm̃ natura moueat materiam donec ad for
mam perueniat: propter hoc formam exemplar voca-
uit. Hæc autem eſt ratio illius ꝙ quid rei appellatur, &
huius genera, ceu ſtatuæ forma, & non æs, quippe hoc
ſit materia, ſed ſimulachrum hoĩs, huius autem genus
imago eſt. Nam omnis ſtatua imago eſt, ſed nõ omnis
imago ſtatua, igitur imaginis artificioſum erit genus,
in naturalibus vero forma erit definitio rei, genera hu
ius ſunt partes eiuſdem, vt ipſe diuinitus dicit. Nam ge
nus hoĩs definitionis eſt animal rõnale mortale, quip-
pe vnaquæq; pars communior latiorq́; ſit rõne hoĩs.
Genera autem ſolent dici materia definitionum.

Velut concentus diapaſon ratio eſt duorum ad vnum
proportio, atque omnino numerus, itemq́ partes quæ in ra
tione ſumuntur.

Exẽplum ponit de his quæ ſunt formales cauſæ, &
non modo de forma proxima, ſed etiam de generibus,
earum, quæ tum proxime tum remotiores ſunt. Inquit
igitur forma concentus qui diapaſon dr̃, erit reſponſũ
duorum ad vnum. Eſt.n. diapaſon cõcentus quidam in
quo corda vel vox inferior dupla eſt ad ſuperiorem.i.
duplum illius ſonum habet. Eſt igitur forma eiuſdem
concentus duorum ad vnum proportio. Quam.n. pro-
portionem habẽt duo ad vnum, eandem etiam habet,
corda vel vox inferior ad ſuperiorem. Item genus duo
rum ad vnum quod duplum eſſe dicimus ſub ſe ſpeciẽ
habet concentum diapaſon. Nam duplum eſt commu
nius, quàm duo ad vnum, ſiquidem duplum competat
omnibus duplatis numeris, preterea dupli genus eſt nu
merus, quippe qui latior ampliorq́; ſit ipſo duplo. Nã
ſi aliquid eſt duplum id etiam numerus eſt, econtra aũt
non ſequitur, aliquid numerus eſt, igitur id duplũ eſt.

Cęterum

Cæterum cum dicit hoc. Itemq́; partes quæ in ratione ſumũtur: expoſitio eſt illius loci vbi dicit quædam eſſe genera definitionis. Inquit igitur ipſa genera definitionis partes eiuſdem voco. Nam cum in exemplo de forma proximo genere eius accepiſſet proportionẽ duorum ad vnum, & numerum velut genus in eodem propoſito transferens ſermonem ſubiunxit. Item partes, quæ ſumuntur in ratione.

Præterea id vnde primum motus principium vel quietis, qualis eſt cã his qui conſuluit & pater filij: atque prorſus, quod efficit eius ꝙ efficitur, & ꝙ mutat eius quod mutatur. Item vt finis, hic autem eſt cuius gratia cætera fiunt ceu ambulandi ſanitas. Cur enim ambulat interrogati, dicimus vt valeat. Atq; ſi hoc pacto dixerimus reddidiſſe cauſam arbitramur. Et quæcunque alio mouente inter ipſum & finem fiunt, vt inter medicum ſanitatemque macies, aut purgatio, aut potiones, aut inſtrumenta. Nam vniuerſa hæc gratia finis fiunt.

Vide quõ ex diffinitione cauſa efficiẽtis inſtrumẽtum talẽ cãm eſſe negat.

Explicat efficientem cauſam. Nam cum interrogati fuerimus quis extitit cauſa belli? Reſpõdebimus eum eſſe qui conſilium dedit. Item quis gignit filiũ? Reſpõdebimus patrẽ. Verum dixit (primum) quoniam inſtrumenta quoq; videntur mouere, tamen primo non mouent, quare hæc non erant cauſæ efficiẽtes, qm̃ efficiẽs cauſa eſt principium primum vnde motus, & quemadmodum cauſa efficiens eſt principium motus, ita etiã eſt principium quietis. Nam qui de ineunda ſtatuẽdaque pace conſilium affert is hmõi quietis cauſa eſſe vr̃. Et quæcunq; alio mouente inter ipſum & finem fiunt. Nam (inquit) vniuerſa hæc gratia finis fiunt & propter finem habent eſſe, i. quæcunq; fiunt alio mouente inter cauſam efficientem finalem hæc omnia fiunt gratia finis, ꝗ̃ꝗ̃ intermediorũ aliud ex altero fieret ceu ex laboribus macies. Non ſolum .n. labores fiunt propter ſanitatem, ſed etiam macies, quare horum omnium finis eſt ſanitas, ſed forte fortuna ipſa ſanitas propter exercitium legendi expetenda eſt. Nam idcirco cupimus incolumes eſſe vt legamus, ꝙ etiam alterius gratia eſt. Nam gratia adipiſcendi felicitatem legimus, quæ eſt omniũ maxime finis, & alia omnia huius gratia fiunt.

Inter ſeſe autem differunt. Alia namque ſunt opera. Alia inſtrumenta, cauſæ igitur tot fere modis dicũtur, fit autem vt cum multipliciter cauſæ dicantur, multæ etiam eiuſdem ſint non per accidens cauſæ ceu ſtatuæ ſtatuaria ars, & æs, non per aliud quicquam, ſed quo ſtatua eſt. At non eodem modo, ſed æs quidem velut materia. Ars autem vt id à quo motus proficiſcitur. Sunt præterea quæ ſibi mutuo ſunt cauſæ vt exercitium & labor cauſa bonæ valetudinis, & hæc laboris. Verũ nõ eodẽ mõ, ſed hæc vt finis, ille aũt vt principiũ motus. Itẽ idẽ eſt cã cõtrariorũ. Nã ꝙ præſens cã cuiuſpiã eſt, et id abſens nõnunquã cãm cõtrarij eẽ dicimus. Vt gubernatoris abſentiã ſubuerſionis nauis, cuius præſentia erat cã ſalutis. Vniuerſæ aũt nũc dictæ cauſæ quatuor in modos manifeſtiſſimos cadunt. Elementa namque ſyllabarum, & materia eorum quæ arte conficiuntur. Ignis & talia corporum partes totius, et ſuppoſitiones concluſionis, vt id ex quo fit, cauſæ ſunt. Atque horum quædam ſunt veluti ſubiectum vt partes. Quædam vt quid rei. Totum quoque compoſitio, atque forma.

Inquit ea quæ fiunt ante finem differunt, qm̃ nõnulla ſunt opera vt deambulatio & attenuatio purgatio; nonnulla autem inſtrumenta & remedia venæ ſecatio, & reliqua, fit autem vt cum multipliciter cauſæ dicantur

Textus.

etiam multæ eiuſdem ſint cauſæ non per accidens. Numeratis cauſas deinceps vult afferre ea quæ conſequuntur cauſas, & imprimis inquit eiuſdem multas eſſe cauſas per ſe & non per accidens. Verum non eadem ratione, ceu ſtatuæ cauſæ ſunt æs, & ſtatuarius, & non alio modo quam per ſe, attamẽ alia eſt vt cauſa efficiens, alia vero vt materialis.

Textus.

Vniuerſæ autem nunc dictæ cauſæ in quatuor modos manifeſtiſſimos cadunt. Redigit ad ſummã breuiter ea, quæ dixit cum aſſerat, quatuor eſſe modos cauſarum, materialem, efficientẽ, formalẽ, & finalem. Deinceps adducit multa exempla materialis cauſæ, qm̃ elementa ſunt ſyllabarum cauſæ vt materia, & ſubiectum fictilium ceu Thuribuli & huiuſmodi aliorum atq; omnium artificialium. Item elementa ſunt materia corporum compoſitorum, & partes materiales cauſæ ſunt totius, & propoſitiones ſunt cauſæ concluſionis velut materia. Atq; horum quędam ſunt

Textus.

vt ſubiectum veluti partes. Hæc autem verba ſunt copulanda his ſuperioribus. Vniuerſę autem nunc dictæ cauſę in quatuor modos manifeſtiſſimos cadunt, quib. deinceps copulanda ſunt hęc. Atq; horum quædam vt ſubiectum & cętera. Quæ autem ipſe inſeruit exempla ſunt materialis cauſæ. Sed cum multa adiecit exempla, idcirco repeteris ſermonem recenſet iterum quatuor modos cauſarum. Quædam vt quid rei, totum, compoſitio, & forma.

Textus.

Dixit vt quid rei loco huius vt forma. Nam per ipſam vnumquodq; habet eſſe. Itẽ forma hęc dicitur compoſitio partium & vniuerſitas earum, & id ipſum quod ei ſubiectum eſt, forma dicitur.

Semen autem genitale, & medicus, ac qui conſuluit, et omnino efficiẽs: omnia ſunt cauſa vnde mutationis, vel ſtationis, vel motus principium.

Semen genitale inquit eſſe cauſam efficientem, qm̃ in ſeipſo tenet rõnes naturales, & menſtruum ſubſternitur eidẽ velut materia, ſunt aũt rõnes formæ ex quibus procedunt in formam. At prius accepimus ſemen genitale vt materiam tanq̃ ad producendam prolẽ aptiſſimum, quatenus ſperma & mẽſtruum vt materia ſubijcerentur naturæ. Præterea ſi eſt natura velut efficiẽs in eo, ꝙ mouet, ꝓfecto erit ſemẽ genitale velut materia quo ad hãc rõnem, quẽadmodũ, & aĩal ipſi naturæ, ſubijcit in ordinẽ materiæ, cũ mutatur mutationibus naturalibus auctione. ſ. & alteratione, atq; cæteris alijs.

Quædam autem cauſa ſunt vt finis bonumq́; cæterorum. Nam id cuius gratia cætera fiunt, optimum eſſe ſolet ac finis aliorum vult eſſe. Interſit autem nihil bonum ipſum an apparens bonum dicatur.

Duplex finis bonum & apparens.

Quædam autem ſunt cauſę (inquit) velut finis aliorũ & velut bonum, & cuius gratia cuncta fiunt. Nam finalis cã eſſe optimum, & bonum vult eſſe. Nam omne ꝙ fit propter ipſum bonum fit. Deinde qm̃ non oĩa bonum finem habent, inquit: Interſit autem nihil, ſiue re uera finis bonum ſit, ſiue apparens. Nam hoc patet vt omne ꝙ fit alicuius boni gratia fiat, & circa electionẽ, boni exiſtentis aliquando error fit, tñ omnia intentionem & finem ponunt hoc bonum eſſe atque ſtatuunt.

Tales igitur atque tot cauſæ ſpecie eſſe videntur. Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi. Si vero in capita redigantur, & ipſi pauciores euadunt.

Cum egreſſus ſit ſermonem de cauſis per ſe, qm̃ cũ cauſas aſsignamus non ſolum eas quæ ſunt per ſe afferre conſueuimus, ſed aliquando eas, quæ ſunt per accidens. Nam dicimus caluum ędificare domum, vel ſimũ philoſophari. Idcirco explicaturus cauſas per accidens ſermonem de cauſis ſummatim repetit, & diuiſionem earum vniuerſalem efficit. Nam inquit cauſarum quædam ſunt per ſe, quædam vero per accidens. Item quædam propinquę, quędam remotę. Rurſus aliæ ſimplices, alię autem compoſitę & coniunctæ. Per ſe igitur cauſa ſtatuę eſt ſtatuarius, per accidens autem caluus, vel muſicus. Item cauſa propinqua per ſe ſimiliter eſt hic ſtatuarius huius ſtatuæ, remota autem artifex. Præterea in cauſis per accidẽs propinqua eſt album, remota vero coloratum. Rurſus ſimplex eſt artifex, vel ſtatuarius, aut caluus, coniuncta autẽ vt ſtatuarius caluus,

vel

vel artifex ſtatuarius, in quarum prima collegi coniūxiq; in vnum cauſam per ſe & per accidens, in ſecunda proximam & remotā. Cum igitur tres ſint oppoſitionis partes, ſex oppoſita eſſe patet, quorum vnicuique ſi adiunxerimus diuiſionē qua quiſpiam in actu, vel potētia dici ſolet, numerus duplabitur, & duodecim erunt, omnes partes cauſarum. Nam cauſa per ſe in actu eſt, quando ſtatuarius condit efficitq; ſtatuam, in potētia, quando ipſe efficiet ſtatuam. Rurſus cauſa per accidēs in actu eſt vt caluus ædificat, potentia vero caluus ædificabit, & de alijs ſimiliter dicendum eſt. Cum igiẽ duodecim ſint mēbra ſectionis cuiuſq; cauſæ, qm̄ quatuor ſunt genera cauſarum videlicet, efficiens, formalis, finalis, & materialis, quibus igitur ſi coniungant̃ illi duodecim modi cauſarum totus numerus earum erit quadraginta octo. Dubitaret aūt quiſpiam cōtra collectū numerum cauſarum, qm̄ ſi voluerimus ſingularum cārum duodecim modos afferre non inueniemus nos recte ſupputaſſe. Sit. n. de cauſa efficiente quęſtio. Nam cum ipſe dico ſtatuarium eſſe cauſam ſtatuæ mox eundem dico cauſam per ſe ſimplicem, & propinquā, quare fieri nequeūt tres inter ſe abiunctæ & ſeparatæ, quin alia in aliam incidat aut alia cum alia conueniat. Rurſus cum dr̃ cauſam ſimplicem, & cōiunctam eſſe, ſiquidem ſuſceperis per ſe ſolum ſignificatum cauſarum, & non iuxta vocum collectionem, fieri non poſſet vt aliqua cauſa ſimplex ſit ſm̄ ſignificatum. Nam cum ipſe profero ſtatuarium, ſimul etiam dico per ſe cauſam, & proximam, quomodo itaque erit cauſa ſimplex, ſimiliter de alijs dicendum eſt. At ſi ſolum ſm̄ prolationem vocum accipimus ſimplex & compoſitum vt Ariſt. ꝑ exempla ſentire vr̃; Nam coniungentes nos voces dicimus Polycletum ſtatuarium, eadem rurſus cauſa per ſe, & ꝑ accidens proxima, & remota nihil minus in ſimplicibus, & in compoſitis ſimul intelligetur. In ſimplicibus igitur demonſtrauimus, cęterum de cōpoſitis non item. Nam ſi dixero Polycletum ſtatuarium, ſimul intelligo ſpectoq; per ſe, & per accidens, quippe ſtatuarius ſit cauſa ſtatuæ per ſe, & Polycletus per accidens. Item ſimul animaduerto cauſam proximam. Præterea ſimul cuncta inueniri poſſunt ceu ſi hoc modo proferam homo ſtatuarius. Nam in hac vocum complexione homo eſt cauſa remota, & per accidens, qui quatenus ſtatuarius eſt cauſa proxima, & per ſe, quare hæc inuicem ſeparata inueniri nequeunt.

Solutio.

Ad hanc igitur dubitationem reſpondemus Ariſtotelem hęc non ita adduxiſſe in medium vt partietur numerum trium oppoſitionum eorum, qui modi cauſarum appellātur, quippe hoc reuera fieri nequeat, ſed voluit nobis afferre ꝓprietates cauſarum. Nam & ſi infinities vnumquodq; eorum diuiſim conſiderare nequiremus, attamen rōne à ſeſe viciſſim abiungi queunt. Cum igitur dico ſtatuarium & ſi vnam aliquam rem ſubiecto dixi attamē ratione non eſt vna, quippe cum ſtatuario non ſit idē, cauſam eſſe, & proximam. Nam ſi hęc eadem eſſent cā, & proxima profecto omnis cauſa proxima foret, ſimplex autem, & compoſita, ſiue vt iungamus per ſe, & ꝑ accidens, ſiue propinquum & remotum, & vtraq; vel per ſe, vel per accidens inſint, ſimiliter rōne differunt, quare per hęc proprietates cauſarū nobis tradidit Ariſto. & non ſimpliciter numerum cauſarū, quæ poſſunt à ſeſe abiūgi & ſeparari. Neq; magni intereſt ſi alijs tribus oppoſitionib. hanc adiecerim' qua aliquid in actu, vel in potentia dr̃, vel aliam quandam connectere oppoſitionē ſm̄ potentiam, & actum cum alijs. Nam ſimpliciter quærimus earum inter ſe coniugationes: Ariſt. igitur cum reliquarum vnamquamq; per ſe, & per accidens, propinquam, & remotam, ſimplicem & cōpoſitam tōnc ſeiungat, inuenit ſex harum drias eſſe, quarū vnaquæq; coniuncta cū diuiſione qua aliquid in actu, vel in potentia dr̃ duodenarium numerum efficit. Verum ſi quis non ſola rōne has differentias contemplari voluerit, ſed contenderit eas ita inuenire, vt queant in re ipſa ſubſiſtentiaq; afferri, ſic inuenire poterit. Nā cum vel cauſę per ſe ſint proximę, vel remotæ, & etiā, quæ ſunt per accidens, quatuor partes ſimplices duntaxat nobis ſubijciendęq; ſunt, ſtatuarius inquam per ſe, & proxima cauſa eſt, artifex per ſe, & remota. Vñ ſimplices modi longe plures, quam hi habere non poſſunt.

Verum ſi hos modos inuicem coniungere voluerimus oriuntur naſcenturq; ex his omnibus iuxta regulam, q̄ introduximus ſex coniugationes. Nam ſi accipiamus numerum ternarium, qui vnitate deficit à quatuor, & multiplicauerimus ꝑ quatuor, numerus emerget duodenarius, cuius medietatem ſi poſtea accipiamus i. ſex, tot coniugationes cauſarum duntaxat eſſe comperiemus. Hæ autem ſint velut ante oculos ſubiectæ. Prima artifex ſtatuarius, quæ per ſe, & remota ſimul eſt. Secūda ſtatuarius albus, quę eſt per ſe, & per accidens, & ꝓxima ſimul. Tertia ſtatuarius coloratus, quæ proxima, remota, per accidēs, & per ſe ſimul eſt.

Cōiugatiōes cauſarum.

Quarta artifex albus, quæ etiam proxima, remota, per ſe, & per accidens eſt, quare quarta & tertia eędem eſſent, tamen differunt, qm̄ in tertia ſtatuarius erat cauſa per ſe, & proxima, per accidens vero & remota erat coloratus, in quarta autem econtra artifex per ſe, & remota cā eſt, albus vero proxima, & per accidens. Quinta coniugatio eſt coloratus artifex per ſe, & per accidens, & remota ſimul. Sexta coloratus albus per accidens, proxima, & remota ſimul. Oportet igitur cum cauſam diuiſerimus in eam, quæ per ſe, & per accidens eſt, atq; in proximam & remotam, non amplius has partiri in ſimplicem, & coniunctam, ſed mox in eam, quæ in actu, & in potentia eſt, quo fit vt non eadem bis accipiamus atq; tuebimur, & ſeruabimus numerum duodecim modorum.

Addubitatio.

Sed quiſpiam forſitan addubitabit adhuc de ipſa diuiſione accipiens occaſionem ex dictis, qm̄ cauſa ꝓxima per ſe cum diuiditur in ſimplicem & compoſitā non oportet amplius per ſe remotam ſecari, diuidiq; ne in compoſitam, & ſimplicem, ſiquidem propinqua per ſe coniungatur ei quæ eſt per accidens, vel ei quę eſt remota.

Solutio.

Reſpondeo igitur, immo hoc fieri debet, quemadmodum per accidens coniungitur ei quæ eſt per ſe, ita ei etiam quæ eſt remota per ſe copulatur ea quæ eſt per accidens, & oportet hanc per hęc diuidi. Item quādo dicimus proximā per ſe coniungi cum remota, hoc nō prorſus fatemur, ꝙ per ſe remotæ copuletur, ſed ei quæ maxime per accidens eſt, vt ſic ſit proxima & per ſe coniuncta connexaq; ei quæ eſt per accidens, vel remotæ coniungentur, vel proximę, ſed qn̄ proximę copularetur non eſſet coniugatio cum proxima, quippe vtraq; ſint vnum, & idem hac in re, ſed ſolum erit coniugatio, quando coniungetur ei quæ eſt per accidens, quemadmodum igitur quando proxima per ſe remotæ per ſe coniungeretur, coniugatio non foret cauſæ ꝑ ſe, ſed remotæ, & propinquę, ſic etiam quādo dicimus, remotam per ſe coniungi, vel ei quę per accidens eſt, vel proximam ei quę eſt per accidens, vel proximę, vel remotę dicimus copulari rurſus in hoc cōiugatio, quæ eſt cauſę remotę per accidens non eſt remotę, ſed eius ſolum quę eſt per accidens, ſi ergo proximæ per ſe cōiungitur vt proximę, & non vt per ſe, conſentaneū eſt, igitur vt proximam per ſe, & remotam diuidamus, in ſimplicem & compoſitam ſignificantes communiter, quidem eſt coniugationē ad ipſam per accidēs, in vtriſque, priuatim proximę coniugationem, quę eſt ad remotam, ſiue hęc remota ſit per ſe ſiue per accidens, & econtra remotę competit ea quę eſt ad proximam ſiue

hæc

hęc ſit per ſe ſiue per accidens. Nam diuiſio fit ſuſcipiturq; in ea quæ ſunt magis vn̄ia ac gn̄alia, & minime in ea quæ ſunt magis ꝓpria. Modi ergo cauſarū tot ſunt. Quot modis itaq; cauſarum dicũtur totidem etiã ſunt effectuum. Nam horum alij ſunt per ſe, alij vero per accidens. Item alij propinqui, alij remotiores. Rurſus alij ſimplices, alij coniuncti, & hi omnes diuiduntur in potentiam, & in actum. Verum appellat materiales & formales effectus Nam perſpicuum eſt neq; efficiẽtes, neque finales eſſe effectus, ſed formalis eſt ceu ſtatua, materialis autem cauſa ceu æs, immo neq; materia eſt effectus, ſed potius ipſa forma ſolũ, quippe omne ꝙ fit aliqua forma fit, & nihil fiat vt materia. Nam materia ꝓpriæ neq; ſit à natura neq; corrumpitur. Verum & ſi nihil vt materia producitur, attamen quia ꝓpinquę materiæ ſunt aliquæ formæ, & multæ fiunt præſertim materiæ artificialium, quæ non ꝓ ſe fiunt illæ, ſed vt ſint aliorum materię, ceu æs, cæteraq; metalla, idcirco materiam effectum appellat non tanquam materia id ſit ꝙ producitur, ſed forma, qm̄ ita accidit proximam materiam formam eſſe, ob id aſſerit materiam fieri. Inquit, igitur ſunt hi omnes harum cauſarum modi. Nam cũ dico Socra. Simulachrum effingi, per ſe dixi effectum, & proximum, ſed cum ſimpliciter dico ſimulachrũ aut imaginem, per ſe dixi effectum, & remotum. Item cum animo imaginem eſſe bicubiti, vel decem cubitorum, effectum dixi per accidens, & proximum, quam ſi magnam adhuc, vel paruam affirmauero, per accidens effectum, & remotiorem appellabo. Rurſus qn̄ decẽ cubitorum imaginem, vel magnam dixi, coniunctum effectum protuli. Poſtremo cum dixero imaginem effigiemq; extruendam eſſe, effectum in potentia ex primam, quando vero eam modo effici dixero, tunc ꝓfecto effectum in actu dicam. Similiter de materia dicendum eſt, ceu cum dico æs fieri, metallum, vel ęs flauum vel æs aptum idoneumq; ad ſonum, & ſic de omnibus Verum patet nos aliter accepiſſe formam vt cauſam, & aliter vt effectum, quippe forma appellanda ſit cã cum eam ſpectamus tanquam id ꝙ perficit & complet cõpoſitum, quæ poſtea vt effectus opusq; efficientis cauſæ appellatur res effecta. Cum ergo accipiat eo modo, quem diximus cunctos cauſarũ modos, deinceps multa theoremata quæ cauſas conſequuntur, affert, & hoc primum eſt vt cum ſint cauſę, & effectus in actu & in potentia, non eodem modo ſe habeant cauſæ in potentia reſpectu ſuorum effectuum in potentia, ſicut ſe habent cauſæ in actu ad effectus in actu. Nam cauſæ & effectus actu ſimul ſunt & ſimul nõ ſunt, ceu actu ſimul vrens, & id ꝙ vritur, atq; actu ſimul is qui ædificat, & id ꝙ erat fabricandum. At in cauſis effectibusq; in potentia non ita dicendum eſt, quippe non ſimul corrumpatur ædificatur cũ domo, ſed remanet domus poſtquã obijt ędificator. Item opifex potentia non eſt, ſed id ꝙ extruendum eſt potentia eſſe dr̄. Sciendum autem eſt id modo in potentia appellari vt conſuetudo tulit, ſed .ſ. dico, ꝙ nondum ad actum perductũ eſt, ſed duci poteſt, at id dicimus modo in potentia ꝙ ceſſauit à motu, & non amplius eſt in motu ceu domus iam condita atque abſoluta: eam nanq; vocat potentia ædificabilem, quia nunc non ædificatur. Verum cum & ipſe ſciuit effectum, qui eſt proprie in potentia ſimul eſſe, & nõ eſſe cum ſua cauſa, quemadmodum ſe habẽt cauſa actu, & effectus in actu mox dixit, oportere cauſas, quę ſunt in potentia tradere ac tribuere effectibus, qui ſunt in potẽtia & poſſunt eſſe, & cauſas actu ijs, quæ ſunt in actu. Is ergo non ignorauit vt ſe habent cauſæ ita ſe habere effectus in actu, vel in potentia. Cæterum inquit eum oportere, qui vult vniuſcuiuſq; rei cauſas reddere maxime proprias, & propinquas afferre, atq; illam aſsignare in quam ceſſat quęſtio ꝓpter quid, ceu ſi quæratur. Vndenam cauſa domus reſpondere non oportet, hominem eſſe, vel artificem, ſed maxime propinquam vt ædificatorem, qui etiam non dr̄ cauſa eſſe, quatenus aliquid aliud eſt, ſed quatenus artem ædificandi callet, verbi gratia non qua caluus eſt, vel muſicus, vel penitus homo. Pręterea inquit generales cauſas generalibus effectibus aſsignandas eſſe, & particulares particularibus, ceu ſi quis à me percunctaretur alicuius rei artificialis, cauſam mihi reſpondendam non eſſet ædificatorem, neq; geometram, ſed generalem cauſam afferre .ſ. artificem, ſimiliter & domus particularis aliquam particularem mihi opus eſſet aſsignare, ceu ædificatorẽ, & tãdem huius domus hunc artificem. Vnde ſi effectus fuerit maxime generalis, tradenda aſsignandaq; eſt cauſa generaliſsima, ſi vero maxime particularis, vel ſingularis, ſimiliter erit cauſa particularis, vel ſingularis. Pręterea inquit effectibus in potentia cauſas in potentia aſsignãdas eſſe, & effectibus in actu cauſas in actu, ceu domus in actu ędificator actu eſt cauſa, & domus in potẽtia ædificator in potentia. Hęc autem Theoremata ipſe affert quæ prorſus ad animum noſtrum erudiendũ ſuppetunt vt queat cauſas maxime naturales & rationales attingere. Vnde ex his etiam ſoluitur dubitatio, q̃ in pręedicamento eorum quę ad aliquid dicuntur, adduci ſolet. Quæritur. n. quo modo ea quę ſunt ad aliquid, ſimul natura ſint, quippe circuli quadraturã ſcire poſſimus, & tamen eius ſcientia non eſt. Habes igitur hoc in loco ſolutionem, ſiquidem non oporteat quaſcunque cauſas quibuſcũq; effectibus temere aſsignare, ſed ſunt cognata. Nam circuli quadratura potentia ſcibilis eſt, & non actu, quare huius erit ſcientia in potentia, & ſi actu ea cognoſci poſſet prorſus eius ſcientia actu haberetur. Verum dubitatio orta eſt, ex eo, quod ſcientia actu, quæratur eius, quod potentia ſcibile eſt.

Idem oſtendit de effectibus.

Lege caletẽ ſecundi Poſteriorũ de cauſis circa ſuos effectus quo ſeſe inferãt.

Q̃ſo ex dictis, ſoluitur quędam dubitatio & ſibi cõſimilis Sed aduerte quòd ſcibile & ſcientia non ſeſe perimũt & ponunt vide. 7. Metap. ſed ablato ſcibile ſoluitur ſcientia primo Poſteriorũ & non econtra.

Modi autem cauſarum numero quidem ſunt multi. ſi vero in capita redigantur, & ipſi pauciores euadunt.

Inquit vnamquamq; cauſam multos habere modos vt efficientem, & vnamquanq; aliam, dico .ſ. materialẽ, formalem, & finalem. Verum inquit modos numero multos eſſe vt ædificandi, vel geometriam tractãdi, vel circa architecturã verſandi modi ſunt, atq; in alijs particularibus artibus ſimiliter dicendum eſt, ij tamen in capita redacti ad cauſas per ſe rediguntur. Rurſus dicere ſolemus album eſſe cauſam, vel caluum, vel ſimum, & in omnibus huiuſmodi, ſed omnia hæc generã cauſarum rediguntur ad cauſas per accidens, ſimiliter, & de alijs dicendum eſt.

Dicuntur enim cauſa multipliciter, & ipſarũ quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, alia prior alia & poſterior.

Eiuſdem ſpeciei dixit ceu efficientes, vel materiales. Nam vnaquæque harum multipliciter dicitur. Affert autem oppoſitionem per ſe, & per accidẽs, & proximæ, & remotę coniunctam. Nam cum adducit cauſam per ſe, ſtatim eidem connectit proximam & remotam. Item cum affert cauſam per accidens, rurſus eidẽ copulat proximam, & remotam.

Cauſa ſanitatis medicus, artifex, & concentus diapaſon, duplum, & numerus, et ſemper ea quæ continent ad ea quæ ſunt ſingulares.

Cauſę per ſe exemplum adducit, & hoc de cauſa ꝓxima & remota. Nam remota cauſa & per ſe medicus eſt, proxima vero & remota artifex, & ad huc remotior agens. Item concẽtus diapaſon proxima cauſa eſt duorum ad vnum proportio, duplum vero remotior, quæ longe remotior eſt numerus, & ſemper ea quę cõtinent ad eas, quę ſunt ſingulares, .i. quę ſunt proximę cauſę. Nam has proximas ſingulares appellauit, quoniam nequeunt diuidi in magis particulares.

Aduerte quod recte duorũ ad vnum proportio diapaſon tribuitur quia aliter diapente & diateſſaron ſe habẽt patet à muſicis hoc & a Boetio in ſua muſica.

Pręterea

Præterea vt accidens et huius genera. Ceu ſtatuæ alio modo Polycletus, alio ſtatuarius, quoniam accidit ſtatuario vt ſit Polycletus. Ea etiam quæ continent accidens, vt ſi homo ſit cauſa ſtatuæ, aut omnino animal.

Cum oſtenderit exempla de cauſa per ſe, proxima, & remota; vult etiam idem oſtēdere & de cauſa per accidens. Verum antequam hoc indicet, prius diſcrimen inter cām per ſe, & per accidens oſtendit. Ceu ſtatuæ alius Polycletus, & alius ſtatuarius. Nam ſtatuarius eſt cā per ſe ſtatuæ, Polycletus autem per accidēs, quippe accidat ſtatuarium Polycletum eſſe. Hīc patet Ariſt. dixiſſe ſtatuario accidere vt ſit Polycletus, ceu in prædicamentis dr̄ accidere domino vt ſit hō. Et ea etiā quæ continent accidens. Cum dixerit diſcrimen inter cām per ſe, & per accidens, vult deinceps dicere cauſas proximam, & remotam. Nam cauſa per accidens propinqua homo eſt, remotior autem eſt animal, vel animatū homo enim non eſt per ſe cauſa ſtatuæ, ſed per accidēs, quia accidit ſtatuario vt homo ſit.

Sunt aūt & accidentium alia remotiora alijs, atq; propinquiora, ceu ſi albus ac muſicus cauſa ſtatuæ dicerētur.

Ad probationem eius, ꝙ prius dixit hoc ſubiunxit. Qm̄ cārum per accidens quædam ſunt propinquę, quędam vero remotæ. Vnde illud (autem) loco huius (.n.) intelligere debemus. Vel his oſtendere vult quaſdam cās, in eodem ordine cārum per accidens magis proprias, eſſe his quæ ſunt per ſe, quaſdam vero minus, vt intelligamus per remotiora, & proximiora magis propria & minus propria. Vnde ēt, exempla poſuit hmōi albū, & muſicum, quorum neutrum magis continet, q̄ alterū, ſed muſicum magis proprium eſt, ſiquidē hoc nulli accidat q̄ homini, quemadmodū ēt nihil aliud muſico accidit, q̄ hō, ſed minus proprium eſt album. Etenim pleriſq; ac multis alijs præter hominem inſit & competit.

Præterea autem oēs quæ propriè dicuntur & per accidens, alia vt potentes, alia vt operātes ſunt, ceu vt extruatur domus ædificator cā dicitur, aut ædificans ædificator.

Hæc eſt tertia oppoſitio modorum cārum, quæ fit per id, ꝙ ptāte eſt vel actu, quæ differt ab ea oppoſitiōe qua dr̄ cauſa per ſe, & per accidens, dixit enim quæ ꝓpriè dicuntur loco huius, quæ per ſe dicuntur.

Similiter & in hiſce dicentur, quorum cauſę ſunt ipſæ cauſæ, vt huius ſtatuæ, aut ſtatua, aut omnino imaginis, & æris huiuſce, aut æris, aut omnino materia.

Inquit quæcunq; de cauſis diximus, eadem ēt aſſerere, poſſumus de his, quorū cauſæ ſunt cauſæ, dico. ſ. de effectibus. Illud vero ſimiliter & in his dicetur, quorū cāæ ſunt ipſæ cauſæ, vt huius ſtatuæ, aut ſtatuę, aut omnino imaginis, velut cā exēpli poſuit, proxima cauſa dr̄ hæc ſtatua ceu Homeri ſimulachrū, remotior vero eſt ſtatua ſimpliciter, & hæc remotior ipſa imago eſt. Cæterum ponit æs in exemplo cauſæ quæ materia vocatur, tanquam ipſa ſit res effecta. At nos diximus nihil produci vt materia, ſed id ꝙ fit & producitur forma eſt.

Et in accidentibus ſimili mod.

Qm̄ dixit exempla de affectis per ſe, inquit eundem modum aſſignabimus etiam de rebus effectis per accidens, vt cum ipſe dico ſimulachrum imaginemq; eſſe trium cubitorum, aut magnam aut quippiam ſimile.

Præterea & hæc coniuncta ac illa dicentur, veluti non Polycletus, nec ſtatuarius, ſed Polycletus ſtatuarius.

Alteram oppoſitionem quæ fit per ſimplex & coniunctum præterea adiecit. Inquit igitur cauſæ quę ſimpliciter proferuntur, coniungi queunt, dico videlicet cauſam per ſe, & cauſam per accidens. Nā & hæ inter ſe, & cum cauſis proximis & remotis coniungi queūt.

Attamen hæc oīa multitudine quidem ſunt ſex. Dupliciter autem dicuntur. Nam vel vt ſingulare, vel vt genus vel vt accidens, vel vt genus accidentis, vel vt coniuncta illa hæc, vel vt ſe iuncta dicuntur, & inſuper omnia aut potentia, aut actu.

Rurſus numerat q̄ dixit, qm̄ ſex ſunt cārū modi ſm̄ tres oppoſitiones. Dupliciter aūt dicunt̄, vel potētia, vt actu, quare accidit duodecim eſſe modos cārū ſingulariū. Vel .n. vt ſingulares, vel vt genus, vel vt accn̄s, vel vt genus accn̄tis. Cum aūt inquit, vel vt ſingulare, vel vt genus oppoſitionē ꝓpinquarū & remotarū cārū afferre vr̄, ſed quia ſubiunxit (vel vt accn̄s.) indicauit priorē oppoſitionē fuiſſe de cauſis ꝑ ſe quas diuidit cōtra eas q̄ ſunt ꝑ accn̄s, tn̄ vt ſupra dicebā oppoſitionē cāæ ꝓximæ & remotæ vtriq; coniunxit, dico. ſ. ei q̄ ꝑ ſe eſt, & ei q̄ ꝑ accn̄s. Poſtremo addit oppoſitionē cāæ ſimplicis & cōiūctæ, & earū q̄ ſunt in potētia, vel in actu cauſæ.

Intereſt aūt tantum. Nam cauſa actu ſingulares, atq; ea quorum ſunt cauſa ſimul ſunt & non ſunt. Vt hic qui medetur, cum hoc qui ſanatur, & hic qui ædificat, cū hoc quod ædificatur. Sed quæ ſunt potentia non ſemper. Non enim ſimul domus & ædificator corrumpuntur.

Inquit cās q̄ ſunt actu, prorſus ſic ſe hn̄t cū reb. effectis, quippe ſimul ſint, vel nō ſint. Sed cāæ in potētia nō prorſus cū effectis ſimul ſunt & nō ſunt, ſꝫ alterū eorū eſſe pōt cū alterū nō fueri, ſed ēde qua potētia Ariſt. dicat ſupra diximus. Dicit ergo intereſt aūt tm̄ inter cauſam in potētiam & cām in actu, qm̄ cauſæ in actu & ꝓpinquæ (Nā ſignificat apud eū ſingulare ipſum proximū) ſimul ſunt, vel non ſunt cū his quorū ſunt cauſæ.

Oportet autem ſemper cauſam quærere prorſus extremam quēadmodum & in cæteris, ceu homo ædificat quia eſt ædificator. At ædificator eſt per artem ædificādi. Hæc igitur prior eſt cauſa & in omnibus ſimili modo.

His qui cām indagare cōtēdunt, opus eſt extremā cām quærere. i. maxime ꝓpinquā. Nam cū qui cām artificialē afferre vult, ꝑfecto oportet nō q̄uis cām temere aſſignare, ſed maxime propriā. At cā maxime propria eſt maxime propinqua, ceu ſi qs interrogaret cur hō ædificat, cū nō oportet hmōi afferre rn̄ſum, quia hō ſit artifex, ſed quia ædificator eſt, qꝫ ſi vltra inſtabit, qui interrogat, dicens cur ædificator ædificatis rn̄dendū eſt, quia artem extruendi condendiq; ædes callet. Vltra vero procedere, dementis hominis eſt, quippe prima, & maxime propinqua ædiū cauſa ſit ars ipſa ędificandi.

Præterea generum quidem genera, ſingularium vero ſingulares dicendæ ſunt cauſæ, ceu ſtatuarius quidem ſtatuæ, hic autem huius.

Alterū theorema non ſine magna arte ponit, qm̄ cū rn̄debim' cām alicui' ꝙ qdē fuerit maxime gn̄ale, cām ēt gn̄alē reddere afferreq; oportebit, vt alicui' imaginis cām aliq̄ eſſe pictorē quēdā dicētes, & ſimpl̄r imaginis pictorē nō aliquē, ſed gn̄alē & ſimpliciter rn̄debimus.

Et potentia quidem cauſa effectuum potentia, & actu effectuum actu.

Alterū theorema ponit ꝙ poteſtate cauſæ affectib' in potentia ſunt referendę ac aſſignādæ ceu extruendę domui, ædificaturus ædificator tribuendus eſt. Itē actu effectibus actu cauſæ reddēdæ, vt domui quæ modo extruitur aſſignandus eſt ædificator qui modo ædificat.

Quot igitur ſint cauſæ, & quō ſint ſatis a nobis determinatum. Fortuna & caſus de numero cauſarum eſſe dicūtur multaq; eſſe, & fieri ob fortunam & caſum.

Cum diſſeruerit de cauſis per ſe, & de cauſis per accidens, & eaſdem diuiſerit à ſeſe inuicem atque accurate & diligēter de ipſis ſermonem abſoluerit, qm̄ caſus & fortuna ſunt de numero cauſarum per accidens, vult etiā de ipſis diſſerere. Etenim multa eſſe venireq; à caſu & fortuna dicere conſueuimus. Et quærit de ipſis vt ecōtrario ordine numerandi quæſtiones dicamus, quēadmodū & ipſe, in quo genere cauſarum ponenda ſint caſus, & fortuna, nunquid in genere cauſæ efficientis,

vel formalis, vel aliarum , deinde quærit quomodo à
ſeſe inuicem differant caſus & fortuna atq; ſi aliqñ pe-
nitus ſunt fortuna & caſus, deinde quid ſint hæc. Item
cur differunt à ſeſe inuicem, & quarto in quo gñe cau-
ſarum hæc collocentur. Imprimis igitur quæret vtrum
prorſus fortuna & caſus ſint. Equidem dubitabit con-
trarium adducens videlicet nõ eſſe omnino fortunam
& caſum, ſed ipſa eſſe, quædam nomina dũtaxat futilia
& inania vulgò dicta, quæ nullam rem ſignificãt. Et.n.
ortus eorum quæ dici ſolent à fortuna euenire, cauſas
quaſdã definitas certasq; facilè inuenire poſſumus, ceu
ſi quis in forum exiuerit ob aliquod negotium, qui ꝓ
cedens oſtendat ibi amicum ex itinere redeuntẽ, quem
videre cupiebat ac volebat, tamen non exiſtimabat il-
lum ſibi fieri obuiũ, vel ex itinere redire, vel in foro of-
fendere, is ergo fertur amicum fortuna hic nactus fuiſ-
ſe, ſed vanum incaſſumq; eſt tradere huius rei cauſam
fortunam. Nã huius rei cãm redigere poſſumus in cer-
tam præſcriptamq; cãm videlicet voluntatem qua ille
mouebat̃ in forum exire. Nam & ſi non ob id in forum
prodiuit attñ nulla alia cã eſt cur amicus compertus ſit
q̃ voluntas illius, qui ad forum proficiſci voluit, ſi ergo
fortunam inſtabilem indefinitámq; cãm etiam ij aiunt,
qui eam cãm ſtatuerunt, & eorum quæ à fortuna eueni
re dicuntur aliqua cã certa definitaq; aſsignanda eſt, igi
tur vr̃ vanum & ſine re vlla nomẽ fortunæ inter cãs col
locari. Eodem etiam modo de caſu cenſendum eſt. Nã
in bello ſi quidam equus ſitis cã deiecerit equitẽ & aſ-
cenſorem, & cucurrerit ad amnem & confecta pugna
dominus victus concidiſſet in prælio & interfectus eſ-
ſet, equus diceretur caſu liberatus . Item ſi lapis à quo-
dam eminenti loco laberetur ac caderet, & frangeret,
adeo circum eminẽtiã, vt fiat aptus idoneusq; alicui ad
ſciendum, caſu ita fieri diceret̃, ſed horum quoq; cer-
tæ definitæq; cãæ ſunt aſsignandæ, im primis lapidis na
turalem impetum quod deorſum tendit, cãm dicimus
eſſe. Deinde equi ſitim qua ex acie fugerat: quare fortu
na & caſus non ſunt cãæ aliquorum. Præterea inquit ſi
caſus & fortuna forent cãæ, cur veterum ſapientũ nullꝰ
qui de cauſis tractauerunt caſum , & fortunã inter cãs
numerauit. Hæ igit̃ ſunt dubitationes, quæ fortunã, &
caſum ex cauſis tollere vñr, quas ꝑſoluit Ariſt. & prio
rem rõnem ex eiſdem deniq; quib. ipſi fortunã de me-
dio adimunt, ipſe efficiet. Nam quæ illi veteres ad tollẽ
dam fortunam protulerunt, contrarium probant.ſ. for
tunam eſſe aliquorum cãm. Nam ſi fieri põt, vt oĩa quę
procreant̃ & fiũt ad quaſdã cãs certas determinatasq;
rediganẗ, ceu ſentiunt ij qui ambigũt, & veritas admit
tit, tñ cõi conſenſu oẽs hoĩes nonnulla fieri à fortuna,
& quædam non fieri aiunt, q̃q̃ & non dubitent ea quæ
dicuntur fieri fortuna, ad certas definitasq; cãs reduce-
re, igit̃ vr̃ fortuna collocanda eſſe inter cãs aliquorum,
præter definita & ſtatuta principia. Nam reuera ſi nõ à
cã definita reducebant hoĩes, quædam in indefinitam
cãm fortunam, & caſum, profecto viſi ſunt, aliquid di-
cere dubitantes, ſi autem perſpicua eſt cã definita eorũ
quæ dicunt̃ fieri à fortuna, & cũcti veluti veritate & cõ
muni conſenſu compulſi non definitam cãm, ſed fortu
nam eorum, quę ita eueniunt, cãm ſtatuere, qũo igitur
dubitatio eorum, quæ non probat contrarium ei ꝙ vo
lebant. Vnde oẽs hoĩes dignos venia putant qui teme-
re quicquam & fortuito committunt ex his quæ ꝓhi-
bent̃, vt ſi quis palum in aerem ludendo iaceret ita vt il-
lud contra amicum iacere nolit , ille tñ fortuito vulne-
ratus intereat, certe homicidam cuncti dignum venia
putant, qm̃ homicidium fortuna & non voluntatis ar-
bitrio accidiſſe dicimus. Et q̃q̃ liceat in his ẽt volunta-
tem cãm homicidij dicere, qm niſi palum iacere aut te
lum voluiſſet, profecto amicus vulnera nõ tuliſſet, attñ

nemo voluntatem homicidij cãm approbaret, qm̃ de
dit huius voluntatis penas ſed voluntatem cãm iacien-
di, homicidij autem non voluntatem, ſed fortunam af
firmabit, quare fortuna eſt aliquorum cã, hæc eſt rñſio
ad primã rõnem. Ad ſecundam autem dubitationẽ re-
ſpondet non eo quod veterum nullus fortunã cãm ali-
quorum dixit, ipſam tollere inficiariq; oportet, ſed qm̃
fortuna eſt, idcirco veteres taxandi arguendiq; ſunt cũ
eandem cãm ſtatuerent, ꝑtermiſerint, & nihil de illa tra-
ctauerint, obijcit veterib. qui de natura agere ſtudue-
runt, qm̃ ij q̃q̃ nonulla caſu & fortuna euenire aſſerue-
rint, nihil tñ de ipſa diſputarunt.ſ. quid eſſet, & qũo fo-
ret cã eorum quæ ab ipſa fiunt. Empedocles igit̃ inquit Quid Empedocles.
aerem fortuna ſuperiorẽ locum & regionem occupa-
uiſſe, cum in ſphæro.i. in ipſo intellectuali mundo oĩa
confuſa concretaq; eſſent, q̃ primum ſeiunctã ſeparata
que ab odio liteq; fuerunt, vnumquodq; non ſponte ꝓ
uidentiaq;, ſed vtcunq; ſors tulit locum petijt in quo cõ
tinet̃, quem profecto de motu aeris dixiſſe quo ipſe ſur
ſum peruenit eius verſus pandit. Sic cecidit volitans ali
ter quoq; ſæpius aer. Hic.n. tulit aquã ſupra terram col Verſus Empedoc.
locatã eſſe, alio tñ modo (ſi acciderit) collocabit̃ & or-
dinem habebit in genitura mundi, cum denuo mundus
à ſphæro ꝓducet̃. Is ẽt partes aĩalium plurimas fieri fa
ctas eſſe à fortuna cecinit, perinde ac quadam prouidẽ
tia factæ fuiſſent. Equidem dentes an poſitos acutos, &
aptos ad ſcindendum cibum, & molares ad extenuãdũ
à fortuna factos fieri que dicebat, quare merito à nobis
accuſandi damnandiq; ſunt veteres ꝓpterea quod cũ
nonnulla fieri à fortuna aſſeruerint, nihil de fortuna de
terminarunt. Verum Empedocles qui paucis quibuſdã
fortunam cãm conſtituit ſi nullam mentionem de ipſa
feciſſet minus à nobis culpãdus accuſanduſq; eſſet. Sunt
autẽ quidam (inquit)quos imitatores Dem. eſſe dicit, Quid Demo.
qui cœli ac rerum diuinarum cauſam eſſe cũ exiſtima-
rent, neq; pauca ac ꝑ exigua de illa cõmenti ſunt ac tra
ctauere. Nã Demo. cũ ſtatuiſſet infinitos mundos, for-
tuna dixit in hac infiniti vacui parte hũc mũdũ fieri, &
in alia aliũ, immo eiuſdẽ rerũ ordinis atq; diſpoſitionis
cãm fortunã eſſe cãm autumauit. Nã atomos, cum for
tuna cierentur, in vnum redigi conuenireq; dixit, qua-
rum ope fortuna ipſa extra hoc vniuerſum, cœlũ & re-
liqua deinceps iuxta eorum ordinem collocauit. Item
fortuna terram ſtare dixit, qm̃ cœli circumuolutio cũ
aerem intra ſe circunducat, ipſe q̃ terræ ꝓximus vndi-
que & attiguus veloci curſu ſuo nõ ſinit eã labi cadere-
que, ſed immobilẽ ſeruat, ceu ij qui phialas aqua plenas
circũ agere ſolẽt nihil aq̃ ob velocẽ phialæ reuolutio-
nẽ effundentes. Nam cum ſit motus & illa continentis,
reuolutio velocior motu eius, quod intus eſt, ꝑuenit cir
cũducendo anteq̃ illud ꝓpria baſi ſedeq; deijciat̃. Vn-
de taxat Democritum, qm̃ is nihil rerũ particularium
fortuna euenire fieriq; dixit , qm̃ non quoduis temere
fit à quouis, ꝑterea cum vellet affirmare redderéq; cãm
cur calida & alba diſgregarent, vel cur mel dulce eſſet,
cãs ſtatuit, ordinem, poſitionẽ, & figuram inſectilium,
qui etiam aſſeruit cauſam ortus generationisq; totius
caſum eſſe, quanquam contrarium (vt ait) eum aſſerere
oporteret. qm̃ in cœleſtib. atq; vniuerſitatibus elemen
torum nihil à caſu & fortuna fieri vr̃, ſed potius rerum
particularium caſum, & fortunam cauſas conſtituere,
debuit. Nam in cœleſtibus nihil fit contingenter, neq;
aliquid eorum interdum eſt, interdumq; abeſt, ſed ipſa
ſemper eodem modo ſe habent & elementorũ vniuer
ſitates. At res particulares nihil neceſſarij tenẽt, qm̃ na
tura non ſemper quinq; digitos in manu efficit, ſed ali
qñ ab intentione longe abeſt, ſi ergo caſus & fortuna,
cauſæ ſunt eorum quæ ex neceſsitate nõ eueniunt, ſed
eorũ quæ raro contingunt, cõſentaneum magis eſt, vt

ea potius rerũ particulariũ cauſas eſſe ſtatuamus, quæ quidem neceſsitatem nõ hñt, q̃ vniuerſitatum, q̃ ſp neceſſario ſunt. Veruntñ Democritus cum cauſas hmói rerum caſum & fortunã conſtitueret, tñ deprehendiť nullum ſermonem nobis de fortuna & caſu reliquiſſe.

Quenam igitur modo ſunt in his cauſis fortuna & caſus, & vtrum idem ſint an diuerſa, atque omnino quid ſit fortuna & caſus. Nam quidam & ſi ſint, nec ne, dubitãt. Nihil n. à fortuna fieri dicunt. Sed omnium definitã cauſam quãdam eſſe, quæ fieri à caſu dicimus, aut à fortuna, ceu profectionis à fortuna alicuius ad forum, & inuentionis eius quem volebat, non putabat autem inuenire, cauſam hoc aiunt eſſe illum inquam profectum illuc emere, quippiam velle. Similiter & in cæteris quæ à fortuna prouenire dicuntur, ſemper cauſam quandam inquiunt eſſe, quam ſumere liceť, ſed non fortunam quod ſi quippiã eſſet fortuna abſurdum ſane videbitur, & dubitabit quiſpiam, cur nullus veterum ſapientum cauſas generationis, & corruptionis dicens, & de fortuna quicquam determinauit. Sed vt videtur, nec illi quicquam eſſe à fortuna putabant. Verum hoc mirabile eſt, quippe multa fiant, & ſint à caſu & fortuna.

Quæ hiſce verbis numerat hæc ſunt, an fortuna & caſus collocenť in gñe cauſæ efficientis, vel reliquorũ triũ Verum recenſet problemata aut quæſtiones econtrario vt diximus deinceps inquit. Textus. Cãm hoc aiunt eſſe illũ inquam profectum illuc emere quippiam velle, emere quippiam. i. in foro verſari. Vnde Ariſtophanes, vbi certe Cliſtenes verſabitur in foro & Strato. Quod ſi quip- Textus. piam eſſet fortuna, videbitur ſane dubitatio perſonarũ non ignobilium in philoſophia habere rõnem cur nullus veterum ſapientum cauſas eorum quæ fiunt cũ tradidiſſet, caſum & fortunã inter eas numerauit, ſed erat veriſimile, vel amicitiam, vel ignem, vel mentem aut aliquam aliarum. Verum hoc mirabile eſt. Hinc ſolutio p̃dictarum dubitationum capit initium, & demum perſoluit primam dubitationem inquiens idipſum exquo dubitationẽ probatis ac ſacitis mirabile erit. ſ. quo modo fieri poſsit, vt ea quæ à fortuna fieri dicuntur in certas cauſas redigantur. Sed aiunt nonnulla eſſe q̃ fortuna fiunt quod ipſi nõ dicerẽt ſi adeo pateret cã determinata ad quam poſſent reduci oĩa quæ fiunt fortuna, tñ talium fortunam dixerunt eſſe cãm, quod non feciſſent, niſi foret ipſa fortuna, pręter definitam cauſam, quæ teſtimonium habet ex ipſa rerum natura. Vnde (vt dixi) eos qui in tali cauſa peccant, dignos venia putamus.

Quæ etiam non ſcilicet ignorantes vnumquodque eorum quæ fiunt ad aliquam cauſam reduci poſſe vt ille ſermo antiquus dixit qui fortunam tollit, eorum tamen omnes alia à fortuna, alia non à fortuna fieri dicunt.

Cũcti hoĩes nõ ignorãtes ea q̃ dicunť fieri à fortuna poſſe reduci ad aliq̃ cãm determinatã, quẽadmodũ & ij q tollũt fortunam aiũt, tñ ad cãs definitas nõ referũt.

Quapropter & mentionem aliquam ipſius illis facere oportebat. At vero neque quicquam illorum vt litem aut amicitiam, aut ignem, aut mentem, aut aliquid aliud huiuſmodi fortunam eſſe arbitrabantur. Abſurdum igitur eſt, ſiue non eſſe putauerunt, ſiue putantes eſſe omiſerunt, præſertim cum interdum vtantur, Vt Empedocles nõ ſemper aerem ſupra inquiens ſegregari, ſed forte vt accidit. Dicit enim cum de mundi loquitur extructione Sic cecidit voliitans aliter quoque ſæpius aer. Item partes animalium plurimas ortas fuiſſe fortuna dicit.

Solutio ſecũdæ dubitationis his verbis adduciť, qm̃ oportuit eos, qui de naturalib. cauſis diſputarunt, ſaltẽ per parum, de his diſputaſſe & tractaſſe. Non. n. quia ipſi de his nõ tractarũt, caſus & fortuna tollerenť, ſed cũ oẽs hoĩes cõi conſenſu hęc fateanť, oportuit ẽt veteres, ſaltem parum de his diſſeruiſſe. At vero neq; quicquã illorum fortunam eſſe putabant. Vt ne quis dicat eos diſſeruiſſe de fortuna & caſu hęc ſubiunxit. Nam Empedocles vel litem & amicitiam, vel ignem Heraclitus vel mentem Anaxagoras cauſas dixere. Textus. Inquit igiť hæc non arbitrabanť eſſe fortunam, & caſum. Imprimis q̃a idipſum apertiſsime non determinarunt, deinde cauſę quas illi attulere, ſunt definitæ & effectiuę earum rerũ quæ certo ordine conſtant. Nam amicitiæ munus eſt congregare conciliareq; ſimilaria & lites ſegregare, & mentis ſm Anaxagoram opus officiumve eſt velle ſeiungere ſimilaritates, fortuna autem & caſus indefinitæ ſunt & indefinita atq; incerta efficiunt. Abſurdum igitur eſt, ſiue nõ eſſe putauerunt, ſiue putantes omiſerunt. Textus. Nã ſiue fortunã non eſſe putauerũt, idipſum tñ dicere oportuit eos cum viderent multos opinari ipſam eſſe ac non exiguam opinionem multos imbibiſſe de ipſa, ſiue putauerunt cum tñ de ipſa nihil diſſeruerint, nõ euadunt crimen. Et quanquam in ſuis ſermonibus de ipſa mentionem fecerint, tamen quid illa eſſet, quẽq; ordinem teneret inter cauſas, minime explicarunt.

Sunt etiam qui & huiuſce cæli cæterorumq; cælorum, omnium caſum eſſe cauſam aſſerunt. Nam à caſu conuerſionem motionemve fieri dicunt, quæ quidem diſtinxit, & in hunc ordinẽ redegit atq; conſtituit vniuerſum. Hoc ẽt ipſum valde dignũ admiratiõe eſt, quippe dicãs aĩalia, et plãtas neq; eſſe neq; fieri à fortuna, ſed aut naturam, aut mẽtẽ, aut aliquid aliud tale cãm ipſorũ aſſerunt eſſe. Nõ n. ex cuiuſuis ſemine quoduis naſcitur, ſed ex tali quidẽ oliua, ex tali homo. Cælum vero et diuiniſſima ſenſibiliũ caſu fieri aſſerunt, nullam autem cauſam talem ipſorum eſſe, qualem animalium atque plantarum inquiunt eſſe.

Non ſine admiratione ponit hoc. ſ. (& huius) qm̃ talium & ſimilium atq; magis diuinarum rerũ inſenſibilibus poſuerunt abſurdã & indefinitam cãm eſſe. Nam à caſu conuerſionẽ motionemve fieri dicunt, quæ quidẽ diſtinxit & in hunc ordinem redegit atq; cõſtituit vniuerſum. Textus. Qm̃ vnumquodq; elemẽtorum proprium motum hẽt qui ipſum diſcernit ac ſeiungit ab alijs. Nam cum ſimul exiſtit ignis deorſum mox recipit ſeſe ad p̃prium locum, & ſeiungiť ab heterogeneis, ſimiliter, & ſi aqua ſurſum conſtituta fuerit, vel terra, ſtatim in proprium ſecedit locũ, & aqua apta eſt in concauitates terræ confluere, & tellus aquæ ſubſtare, & vtraq; aeri, talẽ ergo motum quo elemẽta à ſeſe inuicẽ ſeparanť, fortuna fieri aiunt, atq; reuolutionẽ, q̃ vniuerſum in hunc ordinẽ cõſtituit quẽadmodum nunc eſt. Vnde cum aer ſimul cum cœlo circumagať p̃p velocẽ cõuerſionẽ eius terra in medio ſeruať, q̃ ſilr fieri caſu & fortuna aiunt. Sed quod aiunt admiratione dignum eſt, q̃o in aĩalib. quidẽ & in plantis, atq; in partib. eorum nihil aiunt fieri à fortuna, nec à caſu quæ ſane nõ ſp eodẽ modo ſe habent. Et diuiniſsima ſenſibilium, & ea quæ ſp eodẽ modo ſe habent caſui ſubijciunť, qui ſane neq; eſt cã eorũ quæ plerunq; fiunt, ſed eorum duntaxat quæ raro eueniunt. Magni ergo deliramẽti ac dementiæ erit caſum eorum, quę ſp eodẽ modo ſe hñt, cãm eſſe dicere, & eorum quæ non ſp eodem modo ſe hñt, ſed ſunt de numero eorum q̃ aliq̃n intentionẽ naturalẽ non conſequuntur, qualia ſunt ea quæ ortui ſubijciunť, horum prudentiam quandam efficere & nõ caſum aſſerere cãm. Niſi quis ob dementiã opinionis & ſñiæ reſpondens pro illis dixerit eos appellaſſe caſum materialem cãm, quẽadmodum nos dicimus qualitates ex caſu fieri, quoniã non eſt aliqua cauſa particularis generationis ipſarum ſed ex materiali cauſa generationem habent. Defenſio pro veteribus.

Atque ſi hoc ipſum ita ſeſe habeat cõſideratione eſt dignũ, et bene ſe habet ſi aliquid de hoc ipſo dicatur. Et alio nanque mõ abſurdum eſt id q̃ dicitur. Item & abſurdius eſt hæc illos dicere, cum videant in cœlo nihil à caſu fieri,

Si hęc ita ſe habent(inquit)idipſum etiam dignum eſt conſideratione ob rei abſurdum,& non oportet ipſos ita ſine inquiſitione procedere, ſed dicere de ipſo caſu quid ſit qui eſt ſimilium ac talium cauſa.

In his autē in quibus fortunam de medio tollunt multa eueniunt ab ipſa quod tamen par erat contrariū fieri.

Non à fortuna inquit ea quæ obnoxia ſunt ortui interituiq;.Nā hæc illi dicebant nō eſſe à fortuna. In quibus igitur illi dicunt nihil eſſe à fortuna multa fieri ab ipſa & à caſu videntur,ceu ſunt ea,quæ naſcuntur præter naturam. Nam quæ fiunt à fortuna raro eueniunt, hæc autem ſunt præter naturam, ſed in cœleſtibus nihil raro fit,quæ quidem illi à fortuna fieri dicunt.

Sunt autem quidam quibus fortuna cauſa eſſe videtur:tamen ipſa obſcura eſt humanæ menti ceu diuinum quoddam & admirabilius.Quare ſpectandum eſt quidnam ſit vtrunq; fortuna inquam & caſus,& ſi idem ſint, an diuerſa,& quē,in eas cauſas quas definimus cadant.

Quidam autem alij(inquit)fortunam eſſe aliquid dicunt,diuinum quoddam inquam, & rem admiratione dignam. Verum hæc eſt obſcura & immanifeſta menti noſtræ, & definiunt ipſam pro ipſorum ignoratione, dicentes fortunā eſſe occultam menti humanæ. At hoc non eſt dicere quid ſit fortuna,ſed quid non ſit. Quare

Textus. ſpectandū eſt,& quid vtrunq; ſit. Quoniam demonſtrauit fortunā eſſe,cęterū oportet(inquit)ad reliquas quęſtiones proficiſci,& oſtendere quid ſit vtrunq;, & quo differant,& in quo genere cauſarum ſint collocanda.

Primum itaq; cum videmus alia ſemper fieri eodē mō: alia plerunq;:patet horū neutri fortunā cām dici. Neq; id qđ à fortuna ꝓficiſcitur,aut ex his eſſe quæ neceſſario & ſp,aut ex hiſce quę plerunq; ſæpeq; fiunt. Sed cum quædam ēt præter hæc fiant,atq; hæc omnes à fortuna proficiſci dicant perſpicuum eſt fortunā atq; caſum aliquid eſſe.

Cum oſtenderit fortunam eſſe tum quia ſoluit dubitationes,quæ adducebātur cōtra eam,tum etiam quia rerum naturam,& cōe oīum ſnīas tanquam teſtimonia huius rei adhibuit,cæterū proficiſcitur ad reliquas quōnes,& quærit quid fortuna & caſus ſint. Verū prius docet quid eiſdem cōe inſit, deinde aperit, quo à ſeſe inuicem differant,& cum ſit quoddam cōe caſus nomē ꝙ de fortuna,& de illo ꝙ propriè appellaţ caſus ꝑdicatur,imprimis de illo diſſerit,deinde de illo qui propriè ac reuera caſus eſt. Vt ergo inueniat quid ſit fortuna, & caſus,qm̄ effectus ſæpe ſunt notiores ſuis cauſis,atq; plerunq; ex effectib. cauſas cognoſcere ſolemus primū docet quę à fortuna & à caſu eſſe dicuntur. Nam patet, ſi cognouerimus quæ ſint hęc,vt eorū etiam ope poſſimus deduci ad cām eorū efficiētē. Vt ergo cognoſcat quæ hęc ſint,eorū quæ producunţ, accipit plures diuiſiones, ex quib. inducit quid ſit vtrunq; & ipſorum definitiones affert. Inquit ergo eorum quæ fiunt alia ſp eodem modo fiunt,alia aūt plerunq; & ex maiori parte,alia quoq; raro & ex minori parte proueniunt. Quę .n. ſp eodem modo ſe habent cœleſtia ſunt. Nā ſp ſol in ariete ſuis ſtatutis diebus inuenitū, ſimiliter in tauro cæteriſq; ſignis. Vnde ſimiliter de oīb. cœleſtibus dicēdum eſt. Quę aūt plerunq; & ex maiori parte fiunt naturalia ſunt,quippe natura plerunq; manum quinque digitis formet & procreet,quib. aduerſanţ ea quæ raro fiunt. Nam cum ſint nonnulla quæ plerunq; eueniunt, & nō hēt ſp neceſſarium euētum, quæ quidem ſunt naturalia & artificialia:Natura.n.& ars plerunq; & ex maiori parte intentionē aſſequunţ,neceſſe eſt, vt quędam ſint quę raro fiant,qualia ſunt q̄ neceſſariū illorum ortum abrumpunt. Verum Ariſt. omittit quæ ęquo euentu fieri ſolent,vt ea quæ in nr̄o arbitrio noſtraq; voluntate duntaxat cōſiſtunt tanq̄ perſpicuum ſit quæ à fortuna,& caſu fiunt,non eſſe de numero eorū quæ in nobis ſunt,quę vero ęque fiunt,in nobis eſſe. qm̄ igiţ quæ neceſſario quę plerūq;,quęq; raro fiunt, nō ſunt de ijs, quæ ſunt in noſtra ptāte, & quę à fortuna fiunt, de ijs

ſunt,quæ nō ſunt in nr̄a ptāte:ideo inquirit in quo gn̄e Tollit dubitationem.
horum fortuna & caſus collocāda ſint. Et ne quis ambigat cur nullam mentionem fecerit de his quæ haud q̄q̄ fieri poſſunt. Dicimus manifeſtum eſſe, vt ipſe efficiat diuiſionem eorum quæ fiunt. At quæ fieri nequeūt nūquam fiunt,quare merito nullā mētionē fecit de materia impoſſibili. Itaq; fortuna & caſus in his q̄ ſp & neceſſario fiunt locum non hn̄t,qm̄ nemo diceret ſolē ad arietē fortuna acceſſiſſe,vel lunā fortuitum lumen à ſole recipere,quę ēt neq; ex caſu neq; ex vlla rōne euenire dicēdū eſt. Pręterea fortuna & caſus nō ſunt reponēda in his quæ plerunq; fiūt,quis nā aſſereret caſu Socratē cū quinq; digitis naſci, relinquiţ ergo vt caſus & fortuna collocenţ in his quę raro fiūt & ex minori parte. Nā quę fortuna & caſu accidūt raro vel ex minori parte accidunt caſu & fortuna fiunt. Habemus igiţ ex hac diuiſione fortunam & caſum in his collocari quæ raro fiunt. Rurſus eorum quæ producūtur alia alicuius gr̄a fiunt, talia aūt ſunt oīa naturalia & artificialia,alia aūt

nullius gr̄a exercenţ,vt cum is qui diſputat manū mouet,vel caput,aut barbę pilos tradit. hęc.n. quadam potius conſuetudine exercenţ,q̄ alicuius gr̄a,caſus igiţ & fortuna ponunţ in his quę alicuius gr̄a fiunt,tn̄ in his talibus non tanquam primo collocanţ,ſed in his quę conſequunţ ea quæ alicuius gr̄a fiunt. Habemus igitur fortunam & caſum in his eſſe quæ alicuius gr̄a fiunt per ſecundam diuiſionem,atq; in his collocari quæ raro accidunt per primam. Item diuidit ea quæ alicuius gratia fiunt in his quæ voluntate & arbitrio agunţ,& in his,q̄ non voluntate fiunt. Ea aūt oīa agunţ imperio volūtatis,quæ à nobis tractanţ geruntur q;,ea aūt ſunt præter cōſilium & voluntatē,quæ tū natura tum ēt arte ꝓducunţ,fortunā ergo reducet ad ea quæ ſponte nr̄a & volūtate agunţ,caſum aūt ad ea quæ non pręelectione,& conſilio eueniunt. Nam artificialia rōne induſtriaq; gerunţ,& minime ex pręelectione & decreto, Nam præelectio eſt electio huius ante hoc, opifex aūt nō eligit, id ꝙ vult,ſed quod quidē fortuna expoſtulat. Et q̄q̄ interdū ſeſe conſulerent opifices in extruēdis reb. tn̄ nō quatenus opifices ſeſe conſulerent. Nam conſiliū vt ipſe inquit,defectu prudētiæ requiritur, quare ſi pn̄s ars eſt,conſilio nō eget,quare neq; ars verſaţ circa ea quæ in nobis ſunt. Nam quæ in nobis ſunt,volūtate & cōſulto fiunt,hæc v.g. ſunt lotio & nō lotio,& ſimilia. Vnde tertia diuiſione vtiţ,vel magis ea quæ alicuius cā fiunt aliter diuidit. Nam eorum alia fiunt rōne,alia vero natura. Verum ſub ijs,quæ dixit fieri rōne,& mēte cōplectiţ tum ea q̄ fiunt arbitrio & voluntate, tum etiam ea q̄ arte conſtruunţ. Nam latior cōiorq; eſt rō menſq; ipſa voluntate atq; pręelectione,ſub ijs ēt quę dixit natura fieri cōprehēdit nālia quippe oīa gr̄a alicuius fiant. Natura.n. quippiā efficit alicuius gratia,qm̄ ipſa cupit, ac vult aſſequi naturalem formā,& rō ſimiliter, qm̄ tū ea quę fiunt arte,tum ēt ea q̄ voluntatis decreto agunţ alicuius gr̄a quoq; fiunt, ceu ipſe volo lauari vt valeā, & lego vt eximius & elegās fiā. Reduces igitur fortuna ad ea quę rōne proueniunt,& caſum ad ea quę natura producuntur. Nā cum ea quę rōne aguntur, & ea quę natura orīunţ alicuius gratia fiant, qn̄ hęc ſuam intentionē conſequunţ,nihil caſu fortunaq; fieri accidit,ſed quū ipſam intentionem finemq; non aſſequuntur, vel ēt quum ea quę voluntate vel naturali impetu accidūt, aliquid extrinſecus per accidens conſequeretur quod nequaq̄ erat naturę intentioni ac decreto propoſitum aſſequi,id dr̄ vel fortuna accidiſſe ſi imperio volūtatis

aſſequi

Alia diuiſio

aſſequi finem propoſitum erat, vel caſu, ſi naturali im-
petu ac principio ducebatur, quippiam naturale ſuum
deſideriũ implere. Ceu ſi quis lauaturus amnem acce-
dere velit, qui priuſquam lauari incipiat, quempiã of-
ſendat quem antea ſe inuẽturum non opinabatur, qui
ſibi oſtendat venales libros, quos alias emere diligẽter
inquiſiuit, quos etiam modo inuenire non ſperabat, is
ergo lotionem negligens ad emendũ libros reuertatur
certe dr̃ fortuna emptio librorum fieri, qm̃ hoc conſe
cutũ eſt ex ĩpetu quo ad lotionẽ ꝑueniebat. Quocirca
hic volũtas intẽtione fruſtrata & nõ aſſequuta eſt eam,
impetus & principium tale aliquẽ aliũ finem per accñs
aſſecutũ eſt. Rurſus quiſpiã ſi proceſſerit lotum, qui de
miſſoq; lapide in terrã vulneret̃, & non amplius lauet̃.
Item ſi quiſpiam egreſſus fuerit verſandi in foro cã, q
cum exeat ibi amicum ex itinere redeuntem inueniat,
quem inuenire non ſperauit, hęc ſane fortuna dicunt̃
intẽtionẽ, & finẽ voluntatis conſecuta fuiſſe per accñs.
Sĩr & in natura lib. dicẽdũ eſt, ceu cadat lapis ex aliqua
altitudine nõ tuto, & firma ſede locatus in terrã q na-
turali principio ac impetu deferat̃ ad proprium & na-
turalẽ locũ, & lapſus deorſum quibuſdam ſolidis corpo
rib. adeo rumpat̃ vt fractis eminentiorib. partibus fiat
idoneus ad cathedrã, hoc ſane factũ fuiſſe à caſu dr̃ con
ſequẽs naturalem impetum ac principium intentionẽ-
que naturæ per accñs. Item naſci cũ ſex digitis, & ſim-
pl̃r cuncta monſtra caſu naſci dicunt̃, qm̃ naturalẽ im-
petum ac naturale principium conſequunt̃ & finẽ na-
turalem non conſecuta ſunt, ſed natura aberrante illo-
rũ, hæc accidit fieri, quare ex his habemus caſum & for
Quid fortunas. tunã collocari in gñe cãrum per accñs. Vnde colligens
ex his oĩb. quæ oſtenderat fortunam definit eſſe cãm ꝑ
Quid caſus. accñs in his quæ raro & volũtate fiunt alicuius grã. Ve
rũ vt definitio apertior fiat ſic oportet trãſponere ver
ba, fortuna eſt eorũ quæ fiunt alicuius grã in his, quę vo
luntate & raro fiunt cã per accñs, ſĩr & caſus definitio
nẽ aſsignabit quem definit eſſe eorũ q̃ fiũt alicuius grã
in his quæ natura & raro eueniunt cãm per accñs. Nam
vt ipſe dicebã cũ in his quæ fiunt voluntate, alia quædã
eueniant p̃ter ꝓpoſitum qđ à principio receptũ erat,
horũ euentus fortuna fert̃ eſſe cã, ſed cum his quæ na-
tura ꝓducunt̃ aliter euenit q̃ inſtitutũ fuerat caſus dr̃.
Adiecit ẽt in definitione in his, q̃ alicuius grã fiunt, qm̃
in his q̃ alicuius grã proueniũt per accñs, ſi ſecus euene
rint, hoc accidit naturæ & volũtati. Sed ſi abieceris ab-
ſtuleriſq; in definitione illorum hanc partem (in his, q̃
voluntate) atq; hanc, in his q̃ natura, ꝑfecto conſtitues
definitionem caſus cõis qui de fortuna, & illo qui eſt ꝓ
priè caſus prædicat̃. Sed quõ differunt caſus & fortuna
cæteris cauſis ꝑ accñs, ceu à caluo vel albo? Nam caluus
vel albus ædificare per accñs dr̃, & cã filij ſi pater is fue-
rit & ædificator. Dicimus quia vnaquæq; aliarũ cãrum
per accñs cum ſit diuerſa à cã per ſe illi tñ accidit & v-
nius ac eiuſdẽ finis dicunt̃ eſſe cauſæ tum illa per ſe, tũ
ẽt illa per accñs. Nã ædium cã per ſe, ædificator eſt, & ꝑ
accidens caluus. Nam rõne caluus alter eſt ab ædifica-
tore, & caluus accidit ædificatori. At fortuna & caſus
econtrario ſe habent, qm̃ vna & eadem cã alterius finis
eſt cã per ſe, & alterius finis ꝑ accñs. Nam itio in forũ
cum vna & eadem rõne & numero ſit, verſandi & qp-
piam in foro agendi eſt cã per ſe, inueniendi autẽ ami-
cum eſt cã per accidens, & lapſus lapidis ac deuolutio
deorſum vt in proprio loco conſiſtat, eſt cã per ſe, ſed
vt tranſeuntem vulneret, vel vt fiat aptus vt ſupra eum
ſedeat̃, cã per accñs eſt, quare hic duo ſunt fines & cau-
ſa vna, ſed in alijs cauſis per accidens econtrario vnus,
adeſt finis & duæ cauſæ eiuſdem ſm̃ naturam, quippe
alia ſit rõ calui, & alia ædificatoris, quare dices tu gñali
ter fortunam eſſe cãm per accidens quæ verſat̃ circa ali
quid quod agere inſtitutum propoſitumque non erat,
ſpecialiter vero & ꝓxime quæ agit infinita, incerta, ac
determinata. Etenim itio ad lauãdum eiuſdem poteſt
eſſe cã, & viſendi templum ac aliorum infinitorum. Si-
militer de caſu aſsignabis eius naturam generaliorẽ eſ-
ſe, quæ verſatur & agit circa aliquid quod naturalium
rationum intentio & finis non eſt. Item dicito caſum
eſſe magis ſpecialẽ cãm quæ agit infinita & incerta. Pri Textus.
mum itaq; cum videmus alia fieri ſp eodem modo. Pri
ma diuiſio eſt in his, quæ vel ſp & ex neceſsitate ſunt,
vel quæ æqualiter accidunt, vel quæ raro fiunt. Sed cũ
quædã ẽt præter hęc fiant. Quæ fiunt neq; neceſſario, Textus.
neque plerunque, ea ſunt, quæ raro proueniunt.

*Nam & ea quæ talia ſunt à fortuna eſſe, et ea quæ à for
tuna ſunt, talia eſſe dicimus.*

Inquit ea quæ raro ſunt à fortuna & caſu eſſe. Nam
hæc mutuo conuertuntur, quæ raro fiunt à caſu vel for
tuna proficiſcuntur, & quæ fortuna & caſu proueniũt
raro fiunt. Sciendum tñ eſt non prorſus quæ raro fiunt
à fortuna eſſe & à caſu. Neq; .n. ſi quis raro obſoniũ ali-
quod ob inopiã, vel ẽt ſi non egeat talis, obſonium for-
tuna comediſſe dr̃, qui etiam non inuitus cũ emiſſet co
medit. Præterea margaritæ, raro inueniunt̃, attñ ipſi ca
ſu non fiunt ſed natura. Item neq; venator à fortuna ve
natur, quippe qui huiuſce rei cã venerat, vt venaretur,
& inueniret margaritas, & alia huiuſmodi multa ſunt.

*Eorũ aũt quæ fiunt alia fiunt, alia non fiunt gratia hu
ius. Et horũ alia fiunt per electionem alia non per electio
nem. Ambo autẽ in hiſce ſunt quæ alicuius gratia fiunt.*

Secũda diuiſio eſt in ea quæ alicuius grã producunt̃,
& in ea quæ nullius gratia exercent̃. Vnde inquit vtrũ-
que. ſ. caſum & fortunam collocari in his quæ alicuius
gratia producunt̃. Sed aduerte notaq; qm̃ diuidens ea
quæ alicuius grã fiunt in ea quæ voluntate ꝑueniunt,
ac in ea quæ non ita ſuccedunt, caſum & fortunam ad
hæc non reduxit, ſed ad genus eorũ, qñ inquit. Ambo
aũt in hiſce ſunt quæ alicuius grã fiũt. Vel intelligam⁹
cũ dicit. Ambo aũt in hiſce ſunt q̃ alicuius grã fiunt, ea
quæ electione voluntateq; fiunt, & illa quæ non volun-
tate gerunt̃, in quib. fortunã & caſum inquit collocari,
fortuna nanq; reponit̃ in his quæ voluntate fiunt, caſus
autem in alijs quæ ita non fiunt, quę nõ proueniunt vo
luntate natura, & arte producuntur & facta ſunt.

*Quare patet ẽt in hiſce quæ non neceſſario, neque ple-
runque fiunt eſſe aliqua circa quæ poteſt id eſſe quod ali-
cuius gratia fit.*

Cum acceperit ex diuiſionibus fortunam & caſum,
eſſe tum in his quæ raro fiunt, tum etiam in his quæ ali
cuius gratia producuntur, id ꝙ ex his oſtendendũ eſt,
ſyllogiſmo cõcludere vult, quod quidem eſt, vt aliqua
eorum quæ fiunt raro & alicuius gratia fiant. Syllogiſ-
mus autem in tertia figura ponit̃, fortuna & caſus ſunt
in his quæ raro agunt̃, fortuna & caſus ſunt in his quæ
alicuius gratia fiunt, igit̃ quæ alicuius gratia fiunt ſunt
in his quæ raro eueniunt. Vr̃ tamen ſyllogiſmus idem Dubitatio.
per idem probare, qm̃ in propoſitionibus habemus idẽ
eſſe id cuius gratia, & id ꝙ fit raro: quare videbit̃ idem
ſuperuacaneum eſſe. Hoc tamen non ſumitur in propo Solutio in his
ſitionibus. ſ. id ꝙ fit raro, eſſe in eo ꝙ alicuius gratia fit,
ſed fortuna & caſus ſunt, q̃ raro & alicuius gratia fiũt,
& hoc diuiſim & ſeorſum oſtenſum eſt. Syllogiſmus
ergo concludit non ꝙ fortuna, & caſus ſunt in his quæ
raro & alicuius gratia fiunt, ſed concludit quòd id qđ
raro fit eſt in his, quæ alicuius gratia fiunt.

*Sunt autem alicuius gratia quę à mente, et à natura
agerentur.*

Tertia diuiſio, diuidens autem id, quòd eſt alicuius
gratia in his quæ electione fiunt ac non fiunt, ſecundũ
aliam ſubdiuiſionem magis proximam idem diuidit.

Nam quæ ſunt alicuius gratia, alia à mente quidem fiunt, alia vero à natura. Deinde diuidas tu ſecundum primam diuiſionem ea quæ à mente fiunt, quoniam ea quæ à mente fiunt, alia ſecundum electionem ſunt, alia vero non ſecundum electionem.

Talia igitur cũ per accidẽt fiunt, à fortuna dicimus eẽ.

Inquit cum ea quæ mente, vel natura producunt nõ ex mente vel ex natura fierent primo, ſed gñationẽ haberent per accidens, talia dicimus eſſe à fortuna, & à caſu, ceu inuenire amicum, vel argentũ, à debitore recipere exigereq́; mentis opus eſt, qñ igit̃ hoc quod quidem eſt opus mentis non fieret ex mente per ſe, ſed ꝑ accidens haberet euentum, à fortuna diceret̃ factũ eſſe. Rurſus naturæ opus eſt ſimile ex ſimili producere, ceu ex vite vitem, & platano platanũ, qñ igitur aliquid horum ex ſimili non produceretur idem caſu produci dicimus. Ob id itaq; dicere cõſueuimus herbas caſu naſci quæ ex non ſimilib. iuxta naturæ legem naſcuntur. Non.n.ſemina herbarũ præcedentis anni tꝑisve in terra prorſus relinquuntur vt herbas præſentis anni ſic ꝓducant, quæ q̈q̈ ſemina omnino non habeãt, tñ germinant, ac pullulãt, huius rei inditio ſunt loca, & prata in quib. vites naſcunt̃, quæ agricolæ continuo ſuis vitibus purgant, & m̃ in his ſꝑ, herbæ naſcunt̃ & pullulãt, quæ etiam pedibus calcata multum tꝑis euolat, anteq̈ germinent, ſi aũt non calcarentur, germinaret herbas, quare ſi non fuerit id ꝙ perſpicitur naturale, ſed duntaxat conſequens naturalem impetum, id caſu fieri diceret̃, ceu cum deuoluitur in terra lapis qui aptus ſit ad cathedram. Nõ.n.is finis naturalis. Item ſi equus ſitim explẽdi cã deijciens in bello dominum & confecta pugna atque dño interfecto ipſe liberatus eſſet, ſane diceret̃ caſu ereptus eſſe, non quod finem naturalem obtinuit à caſu, ſed quòd naturale principium ſequebatur.

Nam vt ens aliud per ſe, aliud per accidens eſt, ſic & cã eſſe poteſt, ceu domus per ſe quidem cã eſt ars ædificandi, & per accidẽs muſicũ aut album. Ea igitur quæ eſt per ſe definita eſt, ea vero quæ per accidẽt indefinita. Vni nãque infinita accidere poſſunt. Vt igitur dictum eſt, cum in hiſce quæ alicuius gratia id fit, tũc dicitur à caſu fieri atq́; à fortuna. Horum autem ipſorum quam habent inter ſe differentiam poſterius aſſignabimus. Nunc autem hoc pateat, ambo inquiam in his eſſe quæ alicuius gratia ſunt.

Quod ſint aliquæ cauſæ per accidens hiſce probat. Nam (ſi inquit) eorum quæ ſunt aliqua per accidens habentur, patet etiam horum aliquas cãs per accidẽs eſſe. Nam per ſe profectus eſt aliquis ad forum qui poſtea ꝑ accidens amicum ab hoſpitio venientem inuenit. Si ergo quædam ſunt per accidens, horum etiam cauſæ per accidens erunt. Verum his quæ ſunt per ſe interdũ cauſæ per accidens tribuuntur, videlicet ædium cauſa per ſe ædificator eſt, per accidens autem caluus. Sunt autẽ (vt inquit) cauſæ per accidẽs, indefinitæ, & incertę, qm̃ ædium poſſunt eſſe cauſæ album, ſimum, & muſicum, & alia infinita, cauſæ autem per ſe definitæ certæq́; habentur, qm̃ ædium cã ſcd̃am affirmabit̃ ædificator eſſe, nauigij qui naues condit, qñ igitur (vt inquit) cauſę per accidens conſequunt̃ comitanturq́; ea atq; in his collocantur, quæ alicuius gratia fiunt tunc aliud fortuna & aliud caſu fieri dr̃. Hinc itaq; habes cognitionem & ſententiam, ſm̃ quam paulo ante dicebamus fortunam & caſum collocari in his quæ alicuius gratia fiunt, qm̃ dicuntur eſſe in his quæ alicuius gratia aguntur, qm̃ conſequuntur illa, dico.ſ. ea quæ natura fiunt, & rõne. Hęc igit̃ ipſis cõiter inſunt.ſ. id ꝙ raro fit, & id quod alicuius gratia geritur, & ſm̃ accidens. Quæ autem differentia ſit eorum inter ſe paulo poſt dicit, quam nos iam diximus eſſe, qm̃ fortuna ſequitur ea quæ ratione fiunt videlicet, ea quæ voluntatis decreto aguntur, caſus autẽ collocatur in his quæ duce natura producuntur.

Ceu argenti recipiẽdi gratia veniſſet deferent ſi ſciuiſſet. Venit autem non huius gratia ſed accidit veniſſe: idque feciſſe reportandi gratia, neque plerunque, neque neceſſario proficiſcentem ad locum.

Quod fortuna & caſus collocent̃ in his quæ alicuius gratia aguntur, q̈q̈ ipſa non ſint alicuius gratia oſtẽdit. Quod quidem igit̃ fortuna, & caſus non ſint de numero eorum q̃ alicuius gratia quippiã faciũt, patet. Nam ſi qui mutuo accepit & reportauerit æs manuarium ſibi datum mutuo ſi huius rei conſcius fuiſſet fęnerator, veniſſet. At ob id non venit, igitur cã accipiendi argentum quam dicimus eſſe fortunã non eſt de numero eorum quæ fiunt ꝑꝑ finem, ſed de numero eãrum per accidẽs, qm̃ venit lauandi gratia, & recipit argentum nactus eum qui reportabat ipſum mutuo datum, itio igitur ad lauandum quę erat alicuius gratia dr̃ eſſe cã recipiendi argentũ licet per accidens, erat inquã & ĩe numero eorum quæ alicuius gratia fiunt. Nam lauãdi cã itio fiebat, cã igit̃ per accidẽs, eam quæ eſt per ſe, & alicuius grã comitata eſt. Verum in codicib. ſcribit̃, deferẽs, & accepturus, vt de creditore id dicatur. Magis tñ primo modo legatur. Illud aũt ſed accidit veniſſe idq́; feciſſe reportandi cã neq; plerunq; neq; ex neceſsitate proficiſcentẽ in locũ dixit proficiſcens, pro hoc proficiſcentẽ. Neq;.n.ſi cõſuetudo erat debitori, vel ſꝑ, vel plerunq; ad locũ illũ proficiſci, illic fœnerator inueniẽs illum accepit argentũ. Nã à fortuna argenti receptio ex ãctinq; fit, ſi ergo nõ ad ꝓpoſitum eiꝰ qui accepit, qm̃ nõ hoc ꝓponẽs accipere illuc ꝓfectus eſt, fortunã huius ꝓprie & eorũ cãm eſſe dicimus in quib. nihil cõſuetum eſt fieri plerunq;. Si aũt erat conſuetũ debitori ꝓficiſci ad eum locum, non eſt aduentus fœneratoris recipiẽdi argẽtum incertus & ꝓuiſus. At fortuna eſt incerta & de numero eorum, q̃ temere fiũt. Verũ põt & illud neq; plerunq; ꝓficiſcentẽ ad locum intelligi & de illo qui accipit. Nã oportet eum qui inuenit debitorẽ, nõ plerunq; proficiſci ad locum vbi illum inuenit alioquin ſi debitor inuenerit fœneratorẽ in aliquo loco in quo ipſum cõſueuit inuenire, certe nõ erit ꝑter ſpẽ & incõſulto debitorẽ, cum illuc acceſſerit, ſoluere argentum. At fortunam oportet ſꝑ præter rationem facere

Finis vero ipſa acceptio ſcilicet non eſt ex his cauſis, quæ ſunt in ipſo, ſed ex hiſce quæ eligibilia ſunt, & à mente fiunt, & dicitur tunc à fortuna veniſſe. Quod ſi venerit electione præmiſſa & huius gratia, aut ſemper proficiſcẽt, aut plerunq; reportans non dicitur à fortuna veniſſe. Patet ergo fortunam cauſam eſſe per accidens in hiſce quæ per electionem alicuius gratia fiunt.

Ideſt nõ eſt naturalium acceptio argẽti. Nã naturalia ea ſunt q̃ hñt in ſeipſis cãm, acceptio argẽti extrinſecus hẽt cãm, mẽtẽ inquã quæ mouet ad lauãdum, acceptio inq̃ argẽti eſt de numero eorum quæ fiunt à fortuna, & nõ à caſu. Nã quæ fiunt à caſu in ſeipſis hñt cãm, licet ꝑ accidẽs eã habeant in ſeipſis, qm̃ & natura eſt cã eorum quæ ſunt à caſu per accidẽs, quẽadmodum etiã mẽs eſt cã eorum quæ fiunt à fortuna ꝑ accidẽs, quare quæ à fortuna fiunt, dicunt̃ eſſe & à mẽte ꝑ accidens & nõ ꝑ ſe. Nã vt ſe hẽt cã ita effectus, qui proficiſcit̃ ab ea, & ecõtra. Hæc itaq; cum dicat, fortunã deinde definit colligẽs definitionẽ eius ex his quæ demonſtrauit.

Quapropter circa idem mens & fortuna verſatur, electio nanque ſine mente non eſt.

Circa idẽ dr̃, ceu circa acceptionẽ argẽti verſant̃ rõ & fortuna. Verum illa per ſe, fortuna autẽ per accidens.

Indefinitas igitur cauſas eſſe eas neceſſe eſt a quibus id fiet quod proficiſcatur à fortuna.

Cum dixerit quid ſit fortuna, ꝙ ipſa eſt ipſa per accidens in his, quæ raro fiunt, conſequens ea quæ alicuius

gratia

gratia aguntur, nunc oſtendere vult omnia quæ cōi cōs ſenſu fortunæ competunt, cōſona eſſe, definitioni eius quam demonſtrauit. Nam fertur fortuna incerta atq; occulta eſſe hominibus, qm̄ dicimus nobis occulta eſſe quæ à fortuna proficiſcuntur. Item dr̄ præter ratione͂, inſtabilis, & nullius eſſe cā, & quęcunq; alia de ipſa ferū tur, definitioni eius, quam demonſtrauimus, congrue competunt. Dr̄ ergo merito in definita, qm̄ cā eſſe cauſam eorum, quæ fiunt per accidens definimus, cauſę autem per accidens indefinitæ habenẗ. Nam cauſæ per ſe definitæ aſſeruntur, qm̄ ædium cā definita eſt ædificator, & ipſius nauis ille, qui condit naues. At vero cauſæ per accidens indefinitæ ſunt, qm̄ ædium cauſæ per accidens eſſe poſſunt caluus ſimus muſicus iunior, & alia infinita. Item accipiendi argentum cuius cauſa non exiuit, qui accipit, cauſæ poſſunt eſſe itio ad lauandum, ꝓfectio ad templum & alia infinita. Præterea inuētionis, theſauri ab eo qui fodit, cauſæ multæ eſſe poſſunt, foſſio ipſa, iactio fundamentorum, & puteum fodere, atq; alia infinita, ob id etiam dr̄ fortuna obſcura quia eſt in definita cum ſit ca uſa per accidens. Nam domus cauſa certa manifeſtaq; per ſe ædificator eſt, ſed quę ſit cauſa eiuſdem per accidens, occulta eſt, atq; incognita eſſe videtur, quia eſt indefinita. Item non ab re dr̄ eſſe præter rationem, (quippe rō ſit eorum quæ manent & neceſſario fiunt vel vt pluribus) fortuna autem eſt in his, quę raro accidunt, ob id etiam inſtabilis appellaẗ, qm̄ ſtabile eſt de numero eorum quæ ſꝑ ſunt, vel plerunq; fiūt. Ad id quod raro accidit non ſtabile firmumq; habetur fortuna autem in eorum numero collocantur quæ raro fiunt. Item fertur fortuna aliqn̄ nullius eſſe cā, qm̄ nihil fit à fortuna, & hoc conuenit definitioni eius quam diximus, ſiquidem cauſæ per ſe ſint ſolæ propriæ cauſæ, & illa quæ per accidens, æquiuoce eſt cauſa, vel ſalſo cā dr̄, vel æquiuoce, ſed fortuna eſt cā per accidens, igitur non proprie cauſa erit, igitur nullius fortuna cauſa eſt. Nam ob id, ea quæ fiunt fortuna, ſine cauſa eſſe dicimus, qm̄ non habent per ſe cauſam definitam & certā, ſi autem quæ fortuna proueniunt, ſine cauſa ſunt, iure ergo fortuna nullius eſt cauſa. Nam ſi foret cauſa, præſertim eorum, quæ fortuna fiunt, eſt cauſa: ſi vero neq; eorum eſt cauſa, prorſus nullius cauſa erit.

Vnde fortuna indefinita cauſa eſſe videtur. & homini non manifeſta. At aliquo modo nihil à fortuna videbitur proficiſci.

Quoniam eorum quę ſunt à fortuna nihil habet cauſam certam & definitam, patet etiam fortunam indefinitam eſſe, quocirca & homini immanifeſta eſt.

Nam hæc omnia recte dicuntur, quia rationi conſentanea ſunt. Nam aliquod quidem ex parte fit à fortuna. Nā per accidens fit. Et fortuna eſt cauſa vt accidens.

Oīa (inquit) quæcunq; de fortuna dicunẗ recte dicūtur, qm̄ & rōni cōſentanea ſunt, i. cōgruūt definitioni, q̄ ei tribuimus atq; ex vnoquoq; ꝙ de ipſa diximꝰ, poſſumus reddere cauſam eorū quæ feruntur de eadem. Hæc autem eſt optima definitio cui competūt omnia quæ dicuntur communi conſenſu de ipſa.

Simpliciter aūt nihil, velut ædium ædificator quidē eſt cauſa, per accidens autem modulator. Et profectus argentum recipiendi cauſa non eſt profectus, cuius rei cauſa poſſunt eſſe multitudine infinita. Nam & videre aliquem volens & perſequens, & ſpectaturus ludos & fugiens.

Inquit ſecundum aliquid fortunam eſſe cauſam aliquorum, & ſecundum aliquid nullius. Nam ſimpliciter eorū quæ ſunt per ſe & propriè nullius fortuna eſt cauſa. At per accidēs eſt cauſa eorū quæ raro proueniunt.

Recte etiam fortuna, præter rationem aliquid eſſe dicitur. Nam ratio aut eorum eſt quæ ſunt ſemper, aut eorum quæ ſunt plerunque; At fortuna in his eſt quæ præter hæc fiunt. Quare cū indefinita ſint ea quæ hoc pacto ſunt cauſa, fortuna etiam infinita nimirum eſt. Verum in quibuſdam quiſpiam dubitauerit.

Dixit ꝑter hæc. i. ꝑter neceſſaria & ea q̄ fiūt plerunque, hæc aūt ſunt ea q̄ fiūt in paucioribꝰ. cum igiẗ cauſę eorū q̄ raro fiunt, ſint indefinitæ & fortuna nimirū indefinita erit. Verū in quibuſdā quiſpiam dubitauerit.

An quæuis fuerint cauſa eius q fit à fortuna nec ne.

Quod his dictis quærit, hoc eſt. qm̄ fortunam numerant inter cauſas per accidens. (Et iā diximus cauſarum per accidens quaſdā eſſe propiores, quaſdā vero remotiores, vtrū oēs ſunt effectus cā, exēpli gratia ſi quis in forum exeat & interea cuipiam occurrat cū quo colloquium habeat, & colloquendo aliquod tꝑis ſpatiū immoreẗ, poſthac in forum deſcēdēs, offendat cū q argētū ſoluere tenebaẗ & recipiet: Qm̄ ipſa itio & mora inter verſandū & colloquēdū cauſæ ſunt ꝑ accidēs inueniēdi debitorē, ēt ſi nō immoratus eſſet, ocius ad forū ꝓfectus eſſet, qui fortaſsis non offendiſſet debitorē, & ille nō cōceſsiſſet ad forū. Cā ꝓxima vtiq; & media nāciſcēdi amicum eſt ꝓfectio in forū, remotior aūt eſt ipſa itio: Similiter igiẗ an quāuis horū cām dicimus eſſe? quatenus igiẗ ad id cuius ſunt cauſæ ẜm fortunā, nihil intereſt, ſi quāuis eā proximā vel remotā appellemus. Nā ſilr̄ hæ ſunt cāæ ẜm fortunā: ſed quatenꝰ ad euētū, plurimū intereſt, qm̄ magis cā eſt euentus ea, quæ propior eſt (nā recipiendi argentū eſt ēt ipſa itio cā ꝑ accidens, ſi. n. nō exiſſet in forū nō offendiſſet debitorē minimeq; argētū accepiſſet) Verū magis cā eſt ipſum interea cū amico colloquiū. Si. n. nō collocutus eſſet amicū ocius veniēs nō inueniſſet, qb. ēt ꝓpior cā eſt & magis, acceſſus ad forū. Inquit igiẗ nō ſine dubitatione de his dicēdū eſſe. Si oporteat q̄cūq; cōtigūt, aſsignare vt cās fortunā aūt rei euētū q̄a fortuna ſucceſsit, appellauit.

Vt ſanitatis, aut ſpiritus, aut æſtus, ſed non capillorum remoriæ.

In his cā proprior quidē eſt vel ſpūs vel æſtus, i. ſolis ardor. Sed remotior eſt ipſa capitis tonſio. Nā ſit quiſpiam qui morbo laborans capillos deponat, cū tn̄ hoc valetudinis cā non efficiet ſed potius deponendi capillum, deinceps aūt à ſpū vel ſole caput calefiat. Hæc. n. geſta ſunt ab eo nō valetudinis gratia ſed forte exiuit ob aliquē aliū vſum aut aliquid aliud negociādi cā, & interea ſolis calore vel ſpū relaxabaẗ caput eius qui ſudorē emittēs bonā valetudinē reciperet, cū tn̄ horū nihil ſalutis gr̄a fecerit. valetudinis cā itaq; ꝓpior erit æſtus non capitis tōſio, quatenus igiẗ ad euētū rei, aliquid dici pōt propior cā, ſed quatenus ad fortunā ſimplr̄, vel ad id ꝙ oritur ex fortuna ſpectat, nihil intereſt ſi quippiam proximam vel remotam cauſam dixerimus.

Cauſarū. n. per accidens aliæ propinquiores alijs ſunt.

Diſſolutio dubitationis, ꝑinde ac his dicat qm̄ ꝑ accidēs cārū aliæ alijs ſunt effectui proximiores: Verum quatenus ſunt cauſæ per accidens nihil intereſt ſi vna ſit propior, altera vero remotior. Sed quatenus ad euētum rei, proximior eſt magis cauſa.

Fortuna autem dicitur bona, cum bonum aliquid, mala cum aduerſi quid euenit, proſperitas vero fortuna, & infortunium, cum illa ſunt magna.

Quum talis finis, qualem elegiſſet, occurrerit ei, qui non elegerit, talis finis diciẗ bona fortuna, mala autem quotiens contrarium accidit, proſpera aūt fortuna, & mala quando vel magnū malum, vel magnum bonum per accidens alicui veluti finis occurrerit.

Quapropter & cum parum defuit, ut malum quiſpiam magnum aut bonum acceptat. Infortunatum tum illum, aut fortunatum dicimus eſſe propterea quod mens perinde dicit de illo, ac ſi eſſet. Quod enim parum deeſt, id quaſi minime diſtare videtur.

Quando quis caſurus in maximum periculum prope fieret, vt periculum ſubiret, & in magnum malum, ecu naufragium vel aliud quippiã incideret, deinde nõ nihil parui deficiat intercidat, quo periculum euadet, talem appellamus bene fortunatum, qm̃ cum prope periculum obiturus eſſet, euaſit. Similiter etiam qui ꝓpe foret vt magnum bonum obtineret poſſideretq́; quotiens non obtineret inſortunatus dr̃, nam dicimus, hic adeo infortunatus eſt, vt cauſa conſequendi hæc bona vel illa v, enerit, deinde parum defuit. quoniam .n. parũ defuit, nihil vr̃ à fine abfuiſſe cum animus non animaduertat id parum, tanq̃ hæc iam euenerint, eum qui fruſtratus eſt, fortunatum, vel infortunatum appellat, nã qui in magnum diſcrimen prope cecidit, tanquam in illud incidiſſet cũ mens ipſa conſideret, qm̃ non animaduertit illud parum, quo liberatur ideo cum is eo periculo eripit̃: Sic fortunatus appellat̃. Similiter etiam infortunatus dr̃, qui prope fuit, vt maxima bona cõſequeretur, quoniam animus iam illum conſecutũ ea bona cõſiderat ſpectatq́; & non concipiens, cogitanſq́; illud parum. Deinde his illum fruſtratum infortunatum appellat. Etenim eos conſueuimus appellare fortunatos, qui non parentum diuitijs, rerumque copia late ampleque perfruuntur: Sed eos, qui ex obſcuro genere nati, repẽte ad felicitatem deuenere. Similiter eos infeliciſsimos nuncupamus, qui ex felicitare exciderunt.

Inſuper fortunæ proſperitas inſtabilis non ſine ratione dicitur eſſe: nam ipſa fortuna inſtabilis que eſt, nam neque poteſt aut ſemper, aut plerunque quicquam eorum eſſe quæ à fortuna proueniunt.

Quod ſm rõnem diffinitionis fortunæ proſperitas ipſius, bonaq́; fortuna inconſtans ſit, his oſtendit, nam quod ſtabile eſt, vel in neceſſarijs rebus collocatur, vel in his quæ plerunq; fiunt, fortuna autem collocatur in numero eorum, quę raro fiunt, quare forma autem collocatur in numero eorũ quæ raro fiunt, quare fortuna inconſtans eſt, ob id etiam proſperitas inſtabilis erit.

Sunt igitur ambo caſus inquam, atque fortuna per accidens vt diximus cauſæ in hiſce quæ non ſimpliciter, neque plerunque fieri poſſunt, atque horum in hiſce quæ alicuius gratia fiunt.

Cum oſtẽderit fortunam, & caſum eſſe, & quid ſint, & adaptauerit traditę diffinitioni fortunæ quęcunque communi exiſtimationi vidẽtur illi ineſſe: Proficiſcitur ad reliqua problemata, ſeu quæſita, quæ profecto erãt, quo fortuna, & caſus à ſeſe mutuo differrent, & ad quẽ cauſarum modum reducerentur. Verum ante hæc diſſerit de caſu, qui communis dr̃ quem oſtendit fortuna ampliorem communioremq́; eſſe, ſyllogiſmo in tertia figura. In pueris, inaĩatis, & brutis caſus eſt: ſed in pueris inanimatis, & brutis fortuna nõ ineſt: Igitur aliquis caſus non eſt fortuna, hic igitur eſt ſyllogiſmus. Ariſt. autem probat vtraſq; propoſitiones, & affirmatiuã inductiõe. Nam dicimus temere, caſuq́; equum liberatũ fuiſſe, qm̃ deiecit dominũ, & ſugit deſiderio potus ex agmine peditum. Accidit autem, vt cõfecta pugna Dominus eius interfectus ſit, equus igitur caſu, temereque dr̃ ereptus fuiſſe. Item pueri aliquid à caſu pati eodem modo dicuntur, v.g. Siquidem puer amiſerit nutricẽ, aberraueritq́;, qui nullo ducente domum propriam redeat, ignorãs quo ferat̃, atq; eas, is profecto caſu domũ rediiſſe fertur. Sic etiam accidere ſolet in adultis, quos, cum non animaduertant quo vadant, temere mouere pedes dicimus. Item poeta. Hunc pedibus rigidis curſus, caſuſq́; ferebat. Sed negatiuam propoſitionem probat per ſyllogiſmum in ſecunda figura in quo accipit, medium terminum bonam fortunã. (Et inquit) in pueris, inanimatis, & brutis bona fortuna nõ eſt, ſed in quibus eſt fortuna his etiam ineſſe poteſt bona fortuna, ergo pueris inanimatis & brutis fortuna non ineſt. Vnde bonam fortunam nulli puero neq; inanimato & bruto in eſſe rurſus oſtendit per hoc medium, ꝙ eſt ipſa felicitas, in ſecunda figura, pueris, inanimatis, & brutis felicitas nõ ineſt, ſed quibus ineſt bona fortuna ibi fęlicitas eſt: igitur pueris inanimatis, & brutis fęlicitas nõ ineſt. Vnde oſtendit etiam in ſecunda figura hoc medio qđ pueris inanimatis, & brutis non inſit fęlicitas. Pueris inanimatis, & brutis non ineſt bona actio. Sed in quibus, eſt bona actio fęlicitas inuenitur. In pueris ergo inanimatis & bruris fęlicitas non eſt. Item ꝙ bona actio non inſit eiſdem oſtẽdit in eadem figura per medium ꝙ eſt ipſa actio. In pueris & inanimatis ac brutis actio nõ eſt. Sed in quibus inuenitur bona actio & mala, actio ineſt. Igitur in eiſdem non erit bona actio neque mala. Vnde diligentiæ cauſa ſumere in ſyllogiſmis oportet oppoſita fęlicitati & bonæ fortunę. In pueris inanimatiſq́; & brutis bona malaq́; fortuna non inuenitur. Sed in quibus collocatur fortuna, bona vel mala fortuna inuenit̃, ſimiliter de fęlicitate ſyllogiſmus conficiatur hoc modo. In pueris inanimariſq́; & beluis fęlicitas, & infelicitas non collocantur. Sed quibus ineſt proſperitas fortunæ vel aduerſitas, in his fęlicitas & infelicitas collocantur. Igit̃ in pueris inanimatis, ac beluis proſperitas fortunæ vel aduerſitas non collocantur. Eodem modo ẽt de bona actione. Ariſtotelis autem ſyllogiſmus proficiſcitur concludendo hęc vſq; ad id medium, ꝙ eſt ipſa actio, cum accipiat tanquam oĩbus conceſſum in pueris inanimatiſq́; ac belluis actionem non eſſe. Tu tamẽ probabis etiam hoc per id medium quod eſt ipſa prę electio. In pueris inanimatiſq́; ac feris prælectio non eſt, qm̃ horum nullum eligit hoc ante illud. Sed quibus ineſt actio etiam ineſt pręlectio, ergo pueris inanimatis, & feris non eſt actio tribuenda. Conficies ergo totum ſyllogiſmum hoc modo. In pueris rebuſque inanimis & brutis pręlectio non eſt, in quibus prælectio non eſt, neq; actio inuenitur: In quibus autem actio nõ eſt, neq; bona actio ſtatuẽda eſt. Præterea quibus bene agendi facultas nõ tribuitur neq; proſpera fortuna poteſt tribui. Item quibus non elargitur bona fortuna neque proſperitas ipſa competit. Deniq; quibus bona fortuna non conceditur neq; fortuna ineſt, igitur in pueris inanimariſq́; ac feris fortuna locum non habet. Verũ pueris, & inanimatis, & brutis caſus ineſt, vt demonſtrabimus ꝑ inductionem. Quibus igitur fit vt aliquis caſus non ſit fortuna, ꝙ quidem à principio oſtendere propoſitum erat. Dr̃ autem (inquit) caſus de reb. quæ fortuna accidunt, quod quidem deinceps conſuetudineq́; vulgi accipit. Qm̃ ea quæ à fortuna accidũt ex caſu fieri dici ſolent, igitur caſus latius patet, q̃ fortuna. Verum ſi quis contendat inueſtigare demonſtrationẽ, qua ea quę à fortuna proueniunt à caſu prouenire dicuntur, ijs ſciat non de ſignificatu rei demonſtrationẽ quærere ſed de hominum conſuetudine. At conſuetudinis nulla eſt demonſtratio niſi hominũ mos, pręterq̃ ſi vſus videatur non ſolum caſum accommodare his (q̃ fiunt fortuna,) quippe qui dicere ſoleamus hunc caſu comperiſſe amicum: Sed etiam conſueuimus dicere ea quæ caſu accidunt à fortuna prouenire. Nam ſolemus dicere fortuna equum liberatum fuiſſe cum ex inſtructa acie peditum bibendi gratia fugeret. Atq; fortuna accidiſſe, vt lapis, qui cecidit ad ſeſſum cõmodus aptus q́ue fieret, nullum igitur opus eſt vt de vſu hominũ cõtendatur, quoties ſignificatus rerum non aduerſat̃, neque impedimento eſt. Poſt hęc caſum proprie diſtinguit à fortuna. Et in medium adducens, quæ ſępe numero diximus. ſ. fortunam conſequi ea quæ prælectione geruntur. Caſum autem proprie dictum, ea conſeq quæ natura producuntur, quæ cum à ſeſe mutuo diſtinguat,

guat, quęrit pręterea reliquum problema. ſ. in quo genere cauſarum conſtituenda ſint caſus & fortuna, qm̃ in genere cauſarum efficientium poni debent. Nam ſi caſus, & fortuna ſunt cauſæ per accidens eorum, quæ fiunt à natura vel à mente. Certe mens, & natura ſunt, cauſæ efficientes, igitur fortuna & caſus collocantur in genere cauſarum efficientium. Sunt igitur ambo caſus inquam, & fortuna per accidens vt diximus cauſæ. Cõmune inquit hoc & caſui ineſt vt ſit cauſa per accidẽs, in his, quæ raro fiunt, licet non in omnibus, ſed in his q̃cunque fiunt alicuius gratia. Sunt. n. nonnulla eorum, q̃ raro fiunt, quæ temere exercentur. Vt ſiquis pilos barbæ non continuo moueat, quod quidem non fit alicuius gratia, licet temere fiet, & non conſequatur ea quæ alicuius cauſa geruntur. Deinde dicit (atq; horum in hiſce quę alicuius gratia fiunt) pro hoc, atq; horum quæcunq; conſequerent ea quę alicuius gratia fiunt. Nõ. n. ea quæ fient à caſu, alicuius gratia fiunt. Neq;. n. argenti reportatio alicuius gratia eſt, ſed ſi igitur cuius gratia eſt, & hoc per accidens fieri arbitrandum eſt. Nam profectionem lauationis cauſa factam reportatio pecunię conſecuta eſt. Quare ipſa reportatio eſt finis per accidens, & cuius gratia ipſius profectionis, & ecõtra. Profectio per accidens fiebat gratia reportationis, quæ ẽt caſu dicitur & per accidens cauſa receptionis pecunię.

Intereſt autem inter caſum & fortunam. Nam caſus ad plura ſeſe extendit. Etenim quod à fortuna proficiſcitur à caſu ẽt fit, hoc autẽ non oẽ prouenit à fortuna. Fortuna namq; atque id quod eſt à fortuna in his eſt quæ fortuna poſſunt euadere. Et oĩno quibus actio cõpetit. Quapropter & neceſſe eſt circa ea fortunam eſſe, quæ agi poſſunt.

Cum dixerit ẽm quod conueniunt caſus, & fortuna, dicit etiam quo differunt. Verum diſcrimen ipſorũ nõ eſt de fortuna, & caſu proprie dicto, qui diſtinguitur contra fortunam. Qm̃ hoc deinceps facit. Sed drĩam affert de communi caſu, & fortuna quemadmodum ſiqs dicat diſcrimen inter hoĩem & animal, qm̃ eo differt, animal ab homine quod prædicatur de plurib. Hoc igitur modo & hunc facit, qm̃ hac rõne differt caſus à fortuna. Qm̃ de quibus fortuna prædicatur de eiſdẽ & caſus prædicatur. Sed de quibus caſus dr̃ non omnino id, ꝙ eſt à fortuna prædicatur, quare patet, vt caſus ad plura ſeſe extendat & communior ſit ipſa fortuna. Quod quidem igitur caſus ſit in eiſdem in quibus collocatur fortuna accipit vt ex vſu vulgi conceſſum eſſe. Nam ab vſu non à rõne ducitur horum demonſtratio, ſed ꝙ de quibus caſus prædicatur, fortuna omnino nõ prædicetur probat ſyllogiſmo, quẽ iam expoſuimus, qui talis eſt, in pueris inanimatiſq; & brutis caſum cõſiderare licet, ſed in pueris inanimatiſq; ac brutis fortunam conſiderare non licet: igitur caſus fortuna non eſt. Harum igitur propoſitionum affirmatiuam poſtremo ponit & eam nobis probat inductione, vt ſuo loco commemorabimus. Sed negatiuam prius probat, deinde exponit. Cũ igitur probat de quibus fortuna prædicatur qualẽ naturam huiuſmodi habeant, deinde dicta adaptat accõmodatq; pueris inanimatis, & brutis, quoniam fortuna his nõ ineſt, propterea ꝙ eis inſunt circa, quæ verſatur fortuna, fortuna. n. & id ꝙ ab ea geritur verſatur in iis, quibus cõpetit proſpera fortuna, & prorſus actio: quapropter neceſſe etiam eſt, vt fortuna verſetur circa ea, quæ agi queunt. ſi fortuna diuiſa eſt in bonam fortunã & malam in quibus igitur non poteſt eſſe mala neq; bona fortuna, ab his etiam manifeſtum eſt abeſſe fortunã: verum ipſe protulit alterum contrariorum. ſ. bonã fortunam: tanquam perſpicuum ſit vt quibus poteſt congruere alterum oppoſitorum, etiam eiſdem reliquum competere queat, quamobrem in quibus non põt eſſe bona fortuna in his etiam mala inueniri nequit. Quod vero in quibus bona collocatur fortuna, in his quoq; verſatur fortuna perſpicuũ eſt. Reſtat igitur vt diſcamus in quibus bona fortuna inueniatur, & proinde inquit in his bonã fortunã verſari, id quæ pertinet actio. Nã bona actio eſt quædã bona fortuna, qđ aũt in qbus verſat̃ bona fortuna, his ẽt tribuẽda ſit actio oſtẽdit, ꝑ medium, quod eſt ipſa felicitas, itaq; hoc modo infert.

Cum hoc inditium eſt. Nam bona fortuna aut idẽ ꝙ felicitas, aut prope eſſe videtur, felicitas autem eſt quædam actio: Eſt. n. actio bona. Quare quæ agere nequeunt, ea nec à fortuna quicquam efficere poſſunt. Et propterea neque inanimatum nullum, neque bellua, neque prius puer quicquam efficit à fortuna, quoniam electionem non habet.

Signum inquit huius rei quod fortuna verſetur circa ea geri poſſunt, quæ tanquam fortuna ſit quædam actio, quodq; bona fortuna ſit quædam bona actio, & mala fortuna ſit mala actio eſt, quoniam vr̃ nullo modo differre bona fortuna à felicitate vel ꝓpe ipſam eſſe. Sed felicitas eſt quædam actio vt inquit deinde quonam pacto ſit actio, probat per bonam actionem. Inqt felicitas. n. eſt quædam bona actio. Sed bona actio eſt, quædã actio, ergo bona fortuna eſt quædam actio, ſed bona fortuna eſt, quædam fortuna, igitur fortuna eſt q̃dam actio. Et ſylls conficitur in tertia figura, hoc modo bona fortuna eſt fortuna, omnis bona fortuna eſt q̃dam actio, igitur fortuna eſt quædam actio. Si ergo fortuna eſt quædam actio, in quibus non inuenitur actio, in his neq; fortuna collocabitur. Verum ipſe Ariſto. vt Paulo prius dixi, deduxit rationem vſq; ad hoc qđ eſt actio. Sed ſi contenderis inuenire quibus tribuenda ſit actio, inquit illis tribuendam fore, quibus ineſt electio. Si ergo omnis fortuna quædam actio eſt, & actio in his collocatur in quibus electio adeſt, igitur fortuna eſt, in his quibus electio adeſt. Si autem fortuna in his eſt in qbus electio inuenitur ergo in quibus electio non eſt, neque in his erit fortuna, cum itaq; hoc modo demõſtretur in quibus fortuna collocatur, in his actio ponitur, & in quibus actio non ponitur, in his etiam fortuna nõ collocatur, deinceps affert propoſitionem negatiuam, & inquit ob id neq; inanimatũ neq; fera, neq; puer qcquam à fortuna efficiunt, feram ponit pro bruto, quoniam id quod eſt maxime cicur, & ad ſocietatem natũ, maxime eſt rationis proprium, quare contrarium irrationalitati poſuit agreſte & ferinum quod quidem per feram deſignauit. Si igitur, neq; inanimatum, neq; brutum, neque ferinum quicquã, facit à fortuna: Et de eiſdem caſus prædicatur vt deinceps indicauit: Vr̃, aliquẽ caſum non eſſe fortunam. Signum autem quoniã vr̃ vel felicitatem, & bonam fortunam idẽ eſſe vel prope. Ideſt ſignum eſt quod fortuna verſatur circa ea quæ geri poſſunt, quoniam felicitas quæ vt pro comperto & oĩbus conceſſo habetur, eſt quædam bona actio, vel eadẽ eſt bonæ fortunæ, vel prope eam. actio autem eſt quædam felicitas, ergo bona fortuna, etiã erit actio, ſed bona fortuna eſt, quædã fortuna, ergo etiam fortuna erit quædam actio. Verum inquit vel idem vel prope, quoniam videtur bona fortuna circa hæc extrinſeca verſari. Si ergo bona fortuna verſatur circa extranea & multis quoque ſolet videri felicitas circa extranea verſari, in hunc igitur modum bonæ fortunæ eadem erit felicitas, ſed cum felicitas circa bonam animi actionem verſetur. Si quis non definiuerit felicitatem illud eſſe ꝙ ſolum verſatur circa bonam animi actionem ſed etiã circa bonam actionem rerum, quæ externæ ſunt, profecto bona fortuna erit prope felicitatem & non eadem: alioquin proprie fortuna nõ ſimpliciter verſaretur circa bonam actionem extraneam, ſed circa illam quæ ẽt animi eſt, quæ & in idem venit cum felicitate.

Neque proſperitas hiſce fortunæ, aut infortunium competit:

pe tit:

petit, niſi ad ſimilitudinem quandam, quemadmodum Protarchus eos fortunatos lapides dixit: è quibus extructa ſunt altaria quod honorantur. Et hi qui ſunt eiuſdem fermae calcantur, pati autem à fortuna & hiſce quodãmodo inerit cum is qui agit aliquid circa ipſa fortuitò aget. alio autem modo non eſt.

Inquit non inueniri bonam fortunam in pueris inanimatis, & brutis niſi ſm aliquam ſimilitudinem & proportionem. Illud autem quemadmodum inquit Protarchus, non huic parti copulandum eſt niſi ſm ſimilitudinem, qm̃ Protarchus non aſſeruit lapides etiã fortunatos ſm translationem ſed ſimpliciter fortunatos, appellauit. Quamobrem in hunc modum legẽdum eſt, neque vt inquit Protarchus bona fortuna & mala his, ineſt, & deinde illud niſi ſm ſimilitudinem, eiuſdem eſt comparatio, quomodo poſsimus in rebus inanimatis aſſerere bonam malamq; fortunam eſſe. Protarchũ autem vel eum dicit de quo habita eſt mentio in Philebo, apud Platonem, vel aliquem alterum. Hiſce autem pati inerit à fortuna aliquomodo non eſt quando aliqs circa hæc cum quippiam efficit à fortuna egerit, aliter autem non. His indicat fortunam poſſe in rebus inanimatis inueniri ſm ſimilitudinem & proportionem, & non quemadmodum Protarchus dixit, qm̃ ſiquiſpiã, cum agit aliquid circa inanimata à fortuna illa efficeret tunc illa etiam à fortuna pati dicerentur, vt cũ quis lapides iaceret feriendi aliquos cauſa, quos quidem nõ feriret, ſed trigonos ipſos efficeret, ſed cum ita efficino luiſſet. Certe dicuntur fortuna ita conſtructi elaborati que fuiſſe etiam quia qui conſtruebat eos à fortuna ita faciebat lapides etiam à fortuna trigoni facti fuerunt, in hunc modum igitur inquit dũtaxat fieri poſſe vt in rebus inanimatis fortuna collocetur. Quid ergo. Ignorauit vulgus conſuetudoq; in pueris collocandam eſſe fortunam, quod quidem infanti modo genito euenire poſsit, vt aliquis relinquat ei hæreditatem ſuam, q non eſt parens eius neq; affinis, quem profecto fortunatum diceremus neq; à caſu hæredem inſtitutum fuiſſe, quoniam, neq; hoc, impetum naturalem conſequebatur neque puerum neq; illum qui ſuas opes puero delegauit.

At caſus cæteris animalibus, & multis inanimatis cõpetit, ceu dicimus equum caſu veniſſe, propterea quod eua ſit quidem profectus, non autem euadẽdi gratia venit. Et tripoda etiam cecidiſſe à caſu, ſtetit enim hoc modo vt ſit ſedes, ſed non huiuſce gratia cecidit.

Hic ponit propoſitionem affirmatiuam qm̃ caſus in rebus inanimatis pueris & brutis ineſt, quod quidẽ exẽplo ſuadet, qm̃ dicimus equum ex acie fugiẽtem vel ſiti, vel alio impetu naturali impulſum, caſu liberari. Vt equũ temere caſuq; dicimus veniſſe, vt cu acceſſerit liberaret, non.n. venerat, vt liberaretur, oportet hæc verba curſim legere. Equus caſu veniens liberatus eſt. Verum ſi venerat non ſuæ ſalutis cauſa venerat, quoniam ob aliud acceſsit qm̃ vel hæc faciundi gratia vel aliquid aliud cui nempe addit vt liberaretur. Item tripus cecidit. latet.n. vt ad ſeſſum accommodatus fiat, verum nõ cecidit vt ſupra illum ſederetur. Si tripus caſu ceciderit talem poſitionem obtineat vt aptus fiat ad ſeſſum, certe caſu dr̃ habuiſſe hanc poſitionem, quoniam cecidit,

Textus. & deorſum ferebatur proprio naturaliq; impetu, quoniam non cecidit vt cathedra fieret. Verum ſi lapis qui cadit cubicam haberet figuram, non caſu diceretur poni ad ſeſſum accommodatus, quoniam eiuſdem natura apta erat vt ſi caderet in hunc modum deſcenderet, & collocaretur, ob id etiam neque ignis caſu ſupra ferri dicitur, ſed quoniam hæc eſt illius natura.

Quare cõſtat cum eorum aliquid quæ ſimpliciter alicuius gratia fiunt, non eius quod euenit gratia factum eſt, cuius extra cauſa eſt nos tunc caſu quippiam fieri, dicimus. Horum autem eã fortuna fieri dicuntur, quæ eligibilium caſu fiunt in hiſce quæ habent electionem.

Hæc eſt definitio communis caſus, vt ſit cauſa in his quæ fiunt alicuius gratia ſm naturam, & voluntatem. Quando fieret aliquid alicuius accidentis gratia, vt reportationis argenti. Nam ob id neq; venerat vt argentũm referret. Neque lapis ceciderit vt aptus ad ſeſſum fieret, deinde dicit, cuius cauſa extra eſt, pro hoc, in his quæ fiunt alicuius gratia, cauſa illius, qui cecidit, extra ipſum eſt. Vnde illud extra ponẽdum loco huius.ſ. ad finem non confert, ſed extra id, ꝙ accidit, cauſa erat, & alterius gratia. Vt conueniendi amicum cauſa per accidens eſt in forum profectio, ſed eadem cauſa extra id ꝙ accidit, i. ad id ꝙ accidit nihil confert & alterius gratia eſt, qm̃ lauandi gratia vel verſandi in foro, profectio fieri poterat. Hæc eſt igitur tota ſententia vt paucis abſoluam. Caſus eſt ſimpliciter id ꝙ conſequitur na quę fiũt gratia alicuius, quando non proueniũt eiuſdem, quod accidit, gratia. Cuius cã eſt extra id quod accidit, qm̃ in his non eſt cauſa per ſe illius ꝙ accidit, nam in illis non eſt cauſa extra id ꝙ accidit in quibus inuenitur cã per ſe effectus vt cauſa domus, non eſt extra ipſam peritiã ædificandi ſed in ipſa collocatur. Nam ad domum peritia ædificandi confert. Horum autem à fortuna fieri dicuntur quæ de numero eligibilium caſu fiunt, in hiſce quæ habent electionem. Definiturus communem caſum, definit etiam id quod proficiſcitur à fortuna, quoniam ea dicit eſſe à fortuna, quæcunq; à caſu fiunt eligibilium, in his qui habent voluntatem vt exactio argenti eſt ex eligibilibus, ſed quando ex caſu conſecutus eſt ea quę habent electionem, à fortuna dr̃ euenire. Verũ dixit eligibiliũ loco huius.ſ. eorum quæ electione fiũt, vel eorum quæ conſequuntur ea quæ fiunt ſm voluntatem. Dixit igitur eligibilium, qm̃ quædam fiunt caſu in his quæ habent voluntatem, & non ſunt de numero eligibilium, vt ſi alicui comedenti aliquid eorum, q̃ comedit ceciderit in arteriam vel ambulãs vulnere pedem, nam impetum naturalem aliquid extrinſecus à caſu conſecutum eſt. Vel ſi quis è loco ſuperiore cadat, atque apoſtema rumpatur & curetur. Hæc.n. accidunt his qui habent electionem non ſequentes actiones eorum ſm electionem, adiecit aũt quæ habent electionẽ, qm̃ multa inanimata quippiam pati à fortuna dicunt, qñ aliquis faciens aliquid circa eadem aliquid à fortuna egerit, verũ non habẽtia electionẽ paterent, iõ hæc non proprie à fortuna fieri dicunt ſed ea quę accidunt habentib. electionem, hæc proprie à fortuna dicuntur.

Signum autem eſt ipſum fruſtra. Tunc.n. dicitur, cum id quod eſt alicuius gratia non eſt factũ illius gratia, ceu ſi deambulatio egeſtionis gratia eſt, ſi nõ euenit ei qui deambulauit fruſtra dicimus illum deambulaſſe, fruſtraq; deambulationem fuiſſe. Eſt.n. id fruſtra, quod aptũ eſt eſſe ob aliud, cum non efficit illud gratia cuius erat ac aptũ.

Inquit, ſignum eſt, quod caſus hmõi ſit quemadmodum diximus, ꝙ conſequit̃ ea q̃ fiunt alicuius gratia qñ non ipſius vniuſcuiuſq; gratia fiebat atq; hæc eſt nominis ꝓprietas, deducitur.n. caſus ab eo quod temere eſt. Nam automatos componitur ex eodem & fruſtra. Vnde illa dicuntur temere accidere quibus finis nõ reſpõdet, neq; euenit cuius gratia fiebat. Nam cum quiſpiã deambularet cauſa laxãdi deijciendiq; aluum, & reuerteretur ventre non purgato fruſtra eundẽ dicimus deambulaſſe. Si ergo id eſt, fruſtra quod idoneum aptum que eſt vt conſequatur finem à quo tamen longe abeſt, igitur recte caſus deriuatur formaturq; ab eodẽ & fruſtra, dicimus autem lapidem caſu fieri ad ſeſſum commodum tanquam cauſa huius inſtitutus ſit caſus eius. Qm̃ delatio lapidis deorſum eſt cauſa per accidens huius figuræ, ipſa appellatur caſus tanq̃ temere conferat

ad conſe-

ad conſequendum finem per accidens. Nam quia alius erat finis naturalis delationis deorſum, videlicet tripodis in propria vniuerſitate conſtitutio, conſequitur aliquis alius finis per accidens huiuſmodi effectum & impetum. Exempli gratia tecum cogitas delationem vt ad hunc finem & hunc fore eius finem cœpis, deinde dicis non huius finis gratia illam delationem fieri, cognoſces profecto, id ꝙ huiuſmodi delatione deferebat nō huius gratia atq; ad hanc intentionem delatum eſſe cui accidebat eiuſdem finem eſſe. Siue igitur accidat ſiue non accidat naturalis vel inſtitutus ac propoſitus finis, qm̄ accideret hunc motum alium finē habere, ob hoc autem non fit, fruſtra quod ad hūc finem, factus eſt. Vt ſi loquendi finis fuerit vt viciſsim noſtra conſilia ſignificaremus, & quis proferret ea quæ nihil ſignificant, & adhuc finem non aſpexerit, is fruſtra loquit̄. Hoc quoque modo qm̄ motus quatenus ſequitur id quod caſu fit, quod ſane eſt finis eius per accidens huius gratia nō fiebat, fruſtra haberi dr̄, tanquam ad hunc finem minime ſit inſtitutus, & ſi quo ad ſuum finem nō fruſtra diceretur. Differt autem id ꝙ fit à caſu ab ipſo temere vt finis differt ab efficiente, & quemadmodum differt, id ꝙ fit à fortuna ab ipſa fortuna. Nā cum prorſus aliquis finis hmōi accidit qui ſane proprias cauſas efficientes habet: Et ex præcedentibus cauſis efficientibus non fit, ſed ex quibuſdam alijs quas & eaſdem conſequit̄ ſuus alter ac proprie finis, tunc quæ præexiſtunt temere dicuntur facta eſſe, qm̄ propoſitum finem non ſunt conſecuta, ſed hæc ex caſu contingunt eſſe, qm̄ ex proprio principio præexiſtente non producebantur. Vt lapis ſi ceciderit vulnerauit prætereuntem. Hoc loco percutere finis eſt, cadere autem diceremus cauſam efficientē. Veruntamen aliud principium proprium habuit & nō caſum eius. Verbi gratia voluntatem alicuius qui forte deijcit lapidem vt vulneraret eum qui exibat. Item neq; cadere habuit finem ipſum ferire, ſed recipi ad ꝓprium locum inuicem autem facta ſunt per accñs aliud cauſa, aliud autem finis. Quæres tamen nunquid caſu monſtra produci liceat dicere. Vr̄.n. vt ipſa quoq; caſu producantur. Nam cum naturalis affectio proprium finem non conſequitur horum cauſa per accidēs fit. An non caſu appellanda ſint, quippe quæ peculiarem cauſam præcedentem in ſeipſis habeant, aut.n. refrigerationem, vel defectum vel copiam materiæ habent. Sed quiſpiam diceret nonne de lapide qui deuoluitur deorſum idem dici poſſet, qui molem in ſe grauitatis, & pōdus habet quod deuolutionis eius deorſum cauſa efficiens eſt, & non percuſsionis niſi per accidens præterea in lapide qui ad ſeſſum cōmodus efficit̄, prorſus eſt vel quædam eminentia, vel aliter lapis ad quem percutitur, & frangantur eminētes partes, vt idoneus fiat ad ſeſſum, quæ tamen caſu fieri dicimus, qm̄ non eſt cā efficiens determinata hmōi figuræ lapidis, quo ēt modo de portentis dicere poſſumus, qm̄ vel frigidum vel materiæ exceſſus, vel defectus ſunt cauſæ materiales, ſed cauſam eorum efficientem definitam certamq; inuenire non poſſumus, quamobrem hæc caſu proueniunt.

Nam ſi quiſpiam lauiſſe dixeris fruſtra, quia ſol nō deficit: ridiculus vtique eris. Non.n. hæc illius gratia erat, caſus nomine ſuo tunc dicitur: cum quippiam fit fruſtra. Cecidit enim non percutiendi gratia lapis, caſu ergo, ac fruſtra cecidit lapis ipſe quia cadere & ab aliquo proijciēte percutiendi cauſa poteſt. Maxime autem ſeparatur id quod a fortuna fit in hiſce quæ natura fiunt. Cum.n. quippiam eſt effectum præter naturam, tum non a fortuna illud, ſed a caſu potius effectum fuiſſe dicimus.

Quod fruſtra temereq; fit quod non conſequit̄ ſuū finem his oſtendit, quanq̄.n. vt inquit fortuna in alijs finibus, non ſibi proprijs nō dr̄ temere: neq;.n. cum nos ipſos lauaremus ſi non defecit ſol fruſtra non lauaſſe dicimus, qm̄ finis lauationis non erat deliquum ſolis, ſed ſanitas, vel aliquid huiuſmodi fruſtra igitur non ſuſcepimus lauationem non deficiente ſole ſed cum natura non conſequitur proprium finem. Hinc nempe etimologiam caſus traxit. ſ. cum quippiam fruſtra fit & peculiarem finem non obtinet. Hoc certe modo dicimus lapidem cecidiſſe caſu, & percuſsiſſe prætereuntem quādo cecidit non ꝑcutiendi gratia, qm̄ non habuit à principio ſuæ deuolutionis hanc intentionem, vt cadendo percuteret prætereuntem, fruſtra ergo quo ad hunc finem cecidit, qm̄ nihil eius deuolutio deorſum ad hunc finē contulit. Seiungitur autem maxime id quod à fortuna fit in hiſce, quæ natura fiunt. Separatio eſt illius, quod fortuna fit ab eo quod proprie dr̄ caſu, quoniam id quod proprie caſus nūcupatur accidit his quæ natura producuntur, ſed quod à fortuna egreditur, accidit his qui voluntate vel conſilio aliquid gerunt. quādo.n. quippiam produceretur præter naturā, tunc non à fortuna, ſed magis à caſu produci dicimus, dicit præter naturam pro hoc. ſ. vltra naturam. i. vltra intentionem naturæ, qn̄ ergo aliquid accidit ꝑter intētionē naturę tūc quia cōſequit̄ naturalē affectionē, ſeu impetū ꝑ accñs, non ſm̄ intentionem naturalem, à caſu fieri aſſeritur.

Eſt autem & hoc aliud. Illius enim externa, huius interna cauſa eſt. Quid itaque eſt caſus, & quid fortuna, atque quo pacto inter ſe differunt, ſatis iam diximus.

Qm̄ dixit caſum ſeiungi à fortuna eo quod caſus inuenitur in his quæ natura producunt̄; Vult impræſentia diſtinguere caſum à natura, ne quis opinetur illa eadem eſſe, inquit igitur ea inter ſe abiungi, eo quod finis naturalis qui euenit, intra ſe cauſam gerit & habet, ſed caſus externa gaudet cauſa. naturalia nanque intra ſeipſa cauſam retinent, tum quia in ſeipſis mouens habent, tum etiam quia conferunt ad finem. At ea quæ caſu ꝓducuntur neque intra ſe cauſam habent: ſed externam poſcunt, neque ad finem ſed ad alia alludunt.

Vtrumque autem ipſorum ad modum eius reducitur cauſa, vnde eſt principium motus. Etenim eorum aliquid quæ aut natura, aut mente aguntur, ſemper eſt cauſa, ſed horum multitudo indefinita eſt.

Reliquū quæſitum adiicit in quibus. ſ. cauſis collocanda ſint caſus, & fortuna, & inquit ea reponenda eſſe in genere cauſæ efficientis, quoniam conſequuntur, cauſas efficientes naturam & mentem, quæ & ſi quibus accidunt definitæ ſint, attamen ipſa indefinita & in certa multitudine ſunt vt ſæpe diximus. Nam eiuſdem infinitæ queunt eſſe cauſæ per accidens.

Quoniam autem caſus & fortuna cauſæ ſunt eorum, quorum aut mens aut natura fieri cauſa poſſunt.

Qm̄ paulo ſuperius cum voluiſſet oſtēdere fortunā eſſe, & caſum dixit eadem profecto eſſe, qm̄ nōnulli ēt cauſam huius cœli & mundorum omniū caſum eſſe dicunt, ob id impræſentia in eorum opinionem impiam ex his quæ explicauit, inuehitur. Nam ſi caſus & fortuna ſunt cauſæ per accidens, quoniā in his videntur collocari, quæ raro proueniunt: Vt demonſtratum eſt: Et cauſæ per accidens ope cauſarum per ſe ſubſiſtunt, ob id.n. appellātur cauſæ per accidens, qm̄ adijciunt̄ alijs, atq; accidunt: Itaq; cauſæ per ſe præcedunt cauſas per accidens, quamobrem caſum & fortunam cauſæ per ſe præcedunt quæ ſunt (vt explicatum eſt) mens et natura, ergo fortunam & caſum mens & natura pręcedunt, quarum aliæ ſunt cauſæ per ſe, aliæ vero per accidens. Nam & ſi concederemus his qui Democritum imitantur atq; alijs, vniuerſum caſu fieri, tamen neceſſe eſt, vt cauſa per ſe mens, & natura præcederent, quamobrem ſi cœlum caſu factum eſt, longe prius mente naturaq; conditum fuiſſe dicere oportet. Sed quis ad hæc dicet,

oportere

oportere cauſas per ſe præcedere cauſas per accidens, ob id mens, & natura caſum & fortunã præcedere debent, quibus hæc aduenuiuntq́; non tamen neceſſe eſt vt & eorum cauſæ ſint per ſe cauſæ dico.ſ. mens & natura quorum fortuna & caſus eſſent cauſæ. Nam lauandi cã per ſe mens eſt, attamen reportandi argentum, quod quidem fit à fortuna, cã non eſt. Item cauſa per ſe vt equus ex prælio diſcedat bibendi deſiderium eſt attamen ſalutis eius enim receſsit ab acie qui caſu euenit ipſa ſitis deſideriumq́; bibendi cauſa amplius non eſt, neq;.n. ipſe diſceſſus eſt cã per ſe, ſed per accidens, quamobrem mentem & naturam cauſas eſſe aliorum per ſe ex his, demonſtrauimus: cœli tamen cauſa cum ſit ipſe caſus, amplius non erit nĉceſſe vt mens vel natura ſint cauſæ niſi per accidens. Nam mens ſolet eſſe eorum cauſa per accidens quæ fortuna fiunt & natura eorum, quæ caſu producuntur. Ad hæc itaque ipſe reſpondeo, qm̃ illi dicebant omnes mundos caſu fieri & in diuerſis partibus vacui collocari: Si demonſtratum eſt ante caſum fortunamq́; cauſas per ſe eſſe dico.ſ. mẽtem & fortunam, ab ijs percunctabimur cuiuſnam mens, & natura erãt cauſæ per ſe. Si.n. omnium mundorum ſunt cauſæ per accidens, cuius erunt ergo per ſe, quando quidem nihil aliud ſit ꝑter infinitos mundos, quapropter mens & natura vel prorſus nullius erunt cauſæ per ſe, quod quidẽ fieri non poteſt, vel ſi ſunt profecto infinitorum mundorum erunnt cauſæ. Recte igitur conceditur iuxta eorum ſuppoſitiones mẽtem & naturam eſſe cauſam huius mundi & omnium per ſe. Si.n. demonſtratum fuerit à nobis fortunam, & caſum neceſſario cauſis per ſe menti.ſ. & naturæ accidere atq; earũ ope ſubſiſtere ẽt erit & ante has cauſas per accidens ſint cauſæ per ſe. Cuius ergo mens & natura erunt cauſæ per ſe niſi fuerint cauſæ mundorum. Quamobrem ex his quæ demõſtrauimus, & ex ſuppoſitionibus illorum deducitur mẽtem & naturam eſſe cauſas vniuerſi & ſi cõcederemus cauſam etiam eiuſdem caſum eſſe.

Quoniam autem caſus & fortuna cauſa ſunt eorum quorum aut mens, aut natura fieri cauſa poſſunt, cum per accidens quippiam horum ipſorum fuerit cauſa, atque nihil eorum quæ ſunt per accidens prius eſt hiſce quæ ſunt per ſe, quare neque per accidens eam per ſe cauſam antecedit, caſus nimirum atque fortuna poſterior & mẽte eſt & natura. Quare ſi quam maxime cœli caſus eſt cauſa, neceſſe eſt priorem mentem atque naturam & aliorum multorum, & huius vniuerſi cauſam eſſe.

Fortuna inquit & caſus eorum dicuntur cauſæ quorum mens & natura ſunt cauſæ per accidens. Nam reportationis argẽti fortunã eſſe cauſam dr̃ multo prius mens mouit quæ eſt cauſa per accidens. Nam ſi non impuliſſet illum, qui ad forum proficiſcebatur, aut ad lauationem neq; reportatio argenti eueniſſet, quæ etiam fortuna & caſu fiunt: quamobrem ante fortunam & caſum natura & mens ſunt cauſa eiuſdem per accidens. Vbique.n. per ſe præcedit id ꝙ eſt per accidens, quaꝓpter ſi mens eſt cauſa mundi per accidens, multo prius eiuſdẽ erit cauſa per ſe: alioquin cuius alterius eſſet cauſa per ſe? Verba habent quid inconſtans. Nam cum dicat mentem, & naturam eſſe cauſas per accidens, inq̃t deinceps qm̃ cauſa per ſe prior eſt his quæ ſunt per accidens, mens igitur & natura præcedunt caſum & fortunam: atqui ſi mentem & naturam dixit eſſe cauſas ꝑ accidens, & eadem ſunt per ſe cauſæ, eadem ergo erũt ipſiſmet priora & poſteriora. Si quidem eorũdem ſint cauſa per ſe, & per accidens, alioquin ſi aliquorum eſſent cauſæ per ſe, & aliorum per accidens, nihil eorum concluderet, quæ ipſe contendit vultq́; inferre, qm̃ non concluderet mentem eſſe mundi cauſam per ſe. Si autẽ (cum cauſa quædam per accidens fieret) intelligamus .ſ. fortunam, & caſum.i. cum fortuna & caſus fierẽt eorundem cauſa, quorum mens vel natura fierent cauſa per ſe, non amplius verum eſſet eorum mentem & naturam cauſas eſſe quorum fortuna & caſus ſunt cauſæ per accidens. Verum ꝙ cauſæ per ſe.ſ. menti & naturę fortuna & caſus accidant ex his, quæ explicauimus demonſtratum eſſe habemus, atqui mentem & naturam eorum eſſe cauſas, quorum fortuna & caſus ſunt cauſę; adhuc non demonſtratum eſt, indicat.n. id verbum per accidens referendum eſſe ad fortunam & ad caſum. Nã cum dixiſſet id, ꝙ eſt per ſe prius eſſe eo quod eſt ꝑ accidens, mox induxit, caſus & fortuna ergo ſunt mente & natura poſteriores. Si.n. per ſe prius eſt eo quod eſt per accidens, & mens ac natura ſunt priora fortuna, & caſu: ergo fortuna & caſus ſunt cauſæ per accidens. At ſi quis diceret immo eorum dabimus mentem & naturam eſſe cauſas per ſe, quorũ fortuna & caſus ſunt cauſę, reſpondebimus immo quorundam aliorum, qm̃ nihil eſt in rebus naturalibus præter vniuerſum, de quib. nos & illi ſermonem faciamus. Et multorum huius vniuerſi) multorum aliorum.i. particularium; nam particularibus effectibus particularem mentem & naturam, & generalibus communibusq́; generalem communemq́; reb. omnibus mentem & naturam aſsignare debemus.

Eſſe autem cauſas & tot numero quot diximus patet. Tot.n. numero quæſtio propter quid ſane complectitur.

Cum dixiſſet de cauſis per ſe, & de cauſis per accñs, & de eiſdem ſermonem exacte expreſſiſſet, in pręſentia vtilitatem ſermonis affert, qñ non incaſſum de ipſis tã diligenter diſſeruit. Sed quia naturalis interrogatus de cauſis rerum naturalium, ſolet vel omnes vel quaſdam afferre, idcirco de eiſdem ſermonem repetit, quanquã idipſum primo conſiderare agereq́; nolit. Sed id quod dicebam.ſ. vt oſtendat neceſſario de eiſdem ſermonẽ feciſſe, qñ interrogatus naturalis de cauſa vniuſcuiuſq; rei naturalis, vel quatuor ipſas aſsignabit, quas diximꝰ, materiam, formam, efficiẽtem, & finalem, aut ſi de quibuſdam oẽs aſſequi non poteſt, aliquas profecto reddet, vel vnam vel plures vt etiam mathematici ſolent, à quibus ſi percunctabimur cauſam de vnoquoq; quod rebus mathematicis ineſt vel formam vel diffinitionẽ alteri aſsignabunt, vt ſi percũctabimur cur linea recta rectæ æqualis ſit. Reſpondebunt, qm̃ ex centro proueniunt ad circunferentiam ſunt æquales: quod ſi vltra inſtabimus, cur aquæ ſunt lineæ quæ à centro ad periferiam trahuntur: Dicent qm̃ hoc eſt circuli definitio vt ſit figura plana vna linea contenta ad quam omnes lineæ rectæ quæ intra figuram ſunt conſtitutæ, à centro protractæ inter ſe ſunt æquales. Nam ſoli circulo id tribnitur peculiareq́; eſt habere.ſ. vnum punctum ꝙ profecto centrum eſt à quo incidentes lineæ protractæ ad peripheriam inter ſe ſint æquales, quo pacto ad vltimã definitionem deſinentes putant interrogationi ſatisfeciſſe. Hæc quidem circuli definitio eſt eius forma quapropter interrogatus propter quid, cum affert fortunã interrogationi ſatisfiet. Rurſus ſi interrogabitur cur trianguli tres anguli ſunt vno recto maiores. Reſpondebit, qm̃ duob. extrinſecis ſunt æquales & duo extrinſeci ſunt duobus rectis. Item interrogatus cur duo extrinſeci ſunt æquales duobus rectis. Reſpondebit quia cum linea recta ſuper rectam ſteterit vel duos rectos angulos vel æquales duobus rectis efficiet. Vnde cum peruenerit finiueritq́; ad definitionem, interrogationi ſatisfecit. Verum hoc non aſſero ꝙ operæ pretium ſit definire quoduis interrogatum neq; ſiſtere finireq; definitionem eius, qm̃ non tradidit definitionẽ anguli vel angulorum, ſed vt ad definitionem quandam id quod phyſici appellant, quod quid reducamus. Ariſt. autem hæc dixit gratia exempli huius quod quid eſt cum fuerimus

rimus

rimus interrogati, cum aliquando formam reddere debeamus, quemadmodum fieri ſolet in cunctis reb. mathematicis, quippe qui interroganti propter quid hoc eſt non ſatisfaciamus antequam idipſum ꝑꝑ quid reduxerimus ad definitionem. Definitio autem forma eſt ꝓ inde ꝙ ipſum ꝑꝑ quid in mathematicis redigerint ad formam ſolum, i. ad definitionẽ ſatis illud dediſſe videntur: qm̃ mathematicus materiã non ſpectat, neque cauſam efficientem, neq; finem, ſed duntaxat formas mathematicas. Atq; naturalis omnes cauſas tradet, vt ſi ab eo percunctamur, cur Socrates eſt homo, reſpondebit per formam, dicens quia eſt animal rationale mortale. item per cauſam efficientem, quia ſimile ſimilis eſt cauſa. homo .n. ab homine producitur. præterea materiam affert, vt ſi quis eum interrogat ꝑꝑ quid gladius ſcindit. Reſpondebit, qm̃ ferreus eſt, vel ex forma, quia acutus eſt, vel ex fine, quia ita conſtitutum vt in hominũ, vſum veniat. ita igitur per omnes cauſas reſpondebit, ſi fieri poteſt vt alicuius omnes cauſæ reddantur. Si veto non poterunt omnes afferri, qm̃ veriſimile nõ eſt vt vniuſcuiuſq; materiam proximam inuenias: quædã .n. propria eſt mixtioni elementorum, quę Socrati ſubijcitur, Platoni & de cęteris alijs ſimiliter, quaſdam igitur vel vnam reddet cauſam. Verum de quibuſdam omnes cauſas tradere licet, vt ſi interrogetur naturalis ꝓpter quid Socrates obijt, per formam Reſpondebit, qm̃ eſt animal rationale mortale. Deinde per materiam, quia hoc conſtitutum compoſitumq́; ex contrarijs eſt. Itẽ per cauſam efficientem, qm̃ qui illum generauit accedit & recedit: demum per finem ꝙ longe melius commodiusq́; eſt animæ extra corpus eſſe quam in corpore collocari ob corporis moleſtias & perturbationes. Si igitur naturalis has cauſas reddiderit rediget eas ad antedictas. Recte igitur ſi de ipſis admodum diligenter, diſſerendo ſtatuimus quatuor dũtaxat eſſe formã, materiam, efficientem, & finem quarum tres in vnum idẽq́ue incidunt forma efficiens & finis, dico autem idem non numero, ſed ratione. Nam homo ex homine fit & equus ex equo & idem eſt generans genito non numero ſed ſpecie. Similitur cauſa efficiens à fine, numero diuerſa, forma vero eſt eadem. Nam quatenus nondũ exiſtit id ꝙ à natura producendum eſt ſed ſolum apud intentionem naturæ eſt, quippe quæ illud intendat finis appellatur: ſed poſtquam productum eſt, & in compoſito collocatur forma eſt. Cæterum cauſarum efficientium quædam moueri non poteſt, quædam vero mouetur, & huius quæ mouetur, alia ſemper mouet, alia vero eſt ortui interituiq́; obnoxia quocirca tres ſunt vniuerſæ philoſophiæ facultates. qua ꝓpter inquit nobis ſunt tres conſcriptæ tractationes de cauſis efficientib. vna de cauſa efficiente immobili quæ metaphyſica appellatur, alia de cauſa efficiente quę cum mouet continuo mouetur, vt liber de Cœlo, alia eſt de his quæ ortui interituiq́; ſunt obnoxia, in quo genere oĩa opera naturalis philoſophiæ collocantur. Tot .n. numero quæſtio propter quid cõplectitur, hoc in loco idipſum ꝓpter, quid finem non appellat, ſed generaliter omnem cãm. Nã cum ſint quatuor quæſita, ſi eſt, quid eſt, quale qd eſt, & ꝓpter quid eſt, in tot etiam cauſas propter quid reducimus materiam. i. formam efficientem & finem. Nam quoties interrogabimur de vnoquoque propter quid ſit, hac, quatuor cauſas afferre conabimur.

Nam ipſum propter quid, aut ad ipſum quid eſt reducitur vltimum in immobilibus, ceu in mathematicis. Ad recti. enim diffinitionem vt commenſurabilis aut ad cæterorum ſimilium alicuius vltimum reducitur.

Inquit ipſum propter quid reduci ad ipſum quid vltimum loco huius ad definitionem quę quidem eſt forma definiti ſeu ſubiecti. vocat autem mathematica immobilia, propterea quod naturalia cum motu contemplamur, qm̃ natura motus, quietisq́; initium eſt: at mathematica quia in noſtra animi conceptione ſunt, immobilia; eſſe videntur: non .n. alterantur neque prorſus mutanẽ, neque in materia ſunt. Dixit autem vltimum, qm̃ cum de mathematicis interrogati, quamobrẽ hoc ſit, & voluerimus afferre cauſam, interroganti ſatisfacere non poterimus priuſquam ad vltimam definitionem, quæ quidem forma eſt, occurremus. hoc mõ oĩa mathematica ſe habent, vt ſi interrogabimus Geometram quamobrẽ duæ rectę lineæ æquales ſunt. Reſpõdebit, qm̃ à centro proficiſcuntur. Si vltra inſtabimus, cur lineę quæ à centro egrediũtur ęquales ſunt. Reſpõdebit, qm̃ hęc eſt circuli definitio, vt omnes lineæ quæ à centro ducuntur ad periferiam vſq; inter ſe ſint ęquales, quo pacto intelligentes definitionem conquieſcimus, & nobis ſatis factum eſt. [Quod igitur ipſe inquit in hoc eſt, qm̃ interrogati quãobrem hoc ſit ad quòd quid eſt confugiemus, ꝙ ſane formam appellamus, vt in mathematicis videre licet. Nam in his deſinit cauſæ aſsignatio in definitionem vltimam quę eſt forma. Verum exempli cauſa ipſe adducit in medium mathematica. Sed verborum conſtructio hoc modo habẽda eſt, propter quid .n. vel vt in rebus immobilib. qđ quid eſt, vltimum redigitur Sub intelligendum tamen eſt, quẽadmodum ad vltimam .n. recti vel commenſurabilis definitionem. Siquidem duo puncta in circulo acceperimus, deinde diſſerimus hæc duo puncta inter ſe diſtare forſitan quinque digitorum interuallo, deinde interrogati: Vnde nam ipſi cognoſcimus tm̃ inter ea comprehendi interſtitium. Reſponcebimus, quia linea recta q̃ à puncto ad punctum duximus tm̃ longitudinis capit. Sed ſi vltra interrogaret aliquis, cur non metiti ſumus hãc intercapedinem iuxta deſcriptam circulorum periferiam, vel iuxta helicen. Reſpondebimus quia oportet menſuram eſſe definitam, & certam & quod eſt definitum ac certum minimum eſt, & lineam rectam minimam eſſe, quippe quæ omnium linearum habentiũ terminos ſit minima. Vnde hanc definitionem intelligentes, non vltro procedimus. Rurſus dicere ſolemus hoc latus alteri cõmenſurari poſſe. Si interrogabimur. Quã obrem latera ſunt commenſurabilia. Reſpondebimus qm̃ quam proportionem inter ſe habet numerus ad numerum exempli gratia duo ad octo, eandem retinẽt latera inter ſe. Et ſi inſtabit qui interrogat dicens, cur latera eam proportionem habẽt inter ſe quam habet numerus ad numerum. Reſpondebimus quoniam hæc eſt definitio eorum quæ poſſunt inuicem menſurari.

Nam ea ſunt commenſurabilia quæ eadem menſura dimetiri queunt. Quemadmodum igiẽ quater duo metitur numerum octonarium, ita etiam vnum latus metitur alterum. Vnde cũ adducta fuerit definitio ceſſabit tolleturq́; dubitatio & ſummatim omnis mathematica methodus cauſas ad definitionem vltimam aut ad communes conceptiones redigit.

Aut id ꝙ primum mouit, veluti propter quid bellum geſſerunt quia templum ſpoliarunt, Aut gratia cuius ceu vt imperium conſequantur.

Cum dixerit cãm formalem deſcendit ad cãm efficientem. Inquit. Nam interrogati quamobrem Phocẽſib. Thebani bellum intulerũt. Rñdebimus cãm efficiẽtẽ, quia Phocenſes templa ſpoliauerũt. Aut ad id cuius gr̃a, & finẽ rñdebimus, vt quamobrem Græcis rex Perſarum indixit bellum: dicemus, Vt Græcię imperaret.

Aut in hiſce quæ fiunt ad materiam. Quod quidem igitur hæ ſint cauſæ & tot ſint manifeſtum eſt.

Cum dixerit formalem efficientem & finalem cauſas & materiam inquit, Verum ait in hiſce quæ fiunt ad diſtinctionem eorum, quæ diuina & quę vndequaque

ſunt

ſunt immutabilia dico.ſ.incorporea.Hæc.n. Plato vocauit ſemper exiſtentia,corporea autem non exiſtentia,ſed facta.in his igiť quæ fiunt naturalis adducet materiá,qm̃ illa diuina ſunt materiæ expertia & de his ſolam formã munus eſt Theologi tradere & minime materiam.Vel qm̃ de alijs cauſis ſubiecit exempla quę animi ope cogitantur & mathematica ſunt,quorum nihil exiſtit per generationem.Nam mathematicæ res ĩmobiles ſunt,vt ipſe dixit,quocirca neq; gñatio in eis ſpectatur,at in his quæ ſunt naturalia,oĩno gñatio & motus inueniunť, ſed ea quæ fiunt ope tum intellectus tũ voluntatis ſine gñatione vel non ſunt,aut ſi ſunt,in habitu intellectus verſanť & ſunt.Cum ergo in his materiam non ſpectamus,qm̃ neque generationem,idcirco inquit ad diſtinctionem contra hæc,naturalem allaturum redditurumq́ue materiam in his quæ fiunt. Quo in loco tum artificialia tum etiam naturalia vocat,quę fiunt:in his enim materia prorſus aſsignanda eſt.

Quoniam autem cauſæ quatuor ſunt,omnes cognoſcere nimirum ad naturalem philoſophum attinet,atq; ad omnes ipſum propter quid redigens ipſe materiam,formam, id quod mouit,& id cuius gratia naturaliter reddet.

Quod repetat ſermonem de cauſis ob id hoc in loco plane indicauit,inquit.n.cũ quatuor ſint cauſæ omnium quę fiunt cauſas in has quatuor naturalis rediget & cum attulerit de vnoquoq; ꝑꝑ quid,has profecto aſſignabit cauſas.Et cũ redegerit ipſum ꝑꝑ quid ad omnes.ſ.materiá formá id ꝙ mouit & cuiꝰ gratia naturaliter aſsignabit.i.cauſam vnicuiuſq; cũ tradiderit, naturaliter in has quatuor rediget, recte dixit naturaliter, qm̃ poteſt reducere in eaſdem cauſas non naturaliter, nam de cauſa immobili differere non amplius ſpectat ad naturalem,ſed munus eſt Theologi:quãquàm & de ſeparatis formis phyſicus aliquando diſputet. Verum ſi Ariſt.in operibus naturalis philoſophiæ aliquãdo de cauſa immobili diſſerit,vt in octauo huius operis libro atq; in libro de Anima,cum de mente ſeparata,quę omnino ſeiungitur à corporibus, præterea in libro de ortu interituq; rerum vbi & de cauſa immobili agit:Dicimus reuera perfectũ naturalẽ ꝑꝑ ſummá eius excellentiá poſſe cõmemorare cãs immobiles & ſupra naturá.

Tres autem cauſæ in vnum plerunque veniunt. Nam ipſum quid eſt & cuius gratia vnum ſunt.

Tres cauſæ forma efficiens & finis. Recte dixit(plerunq;)qm̃ hæ cauſæ non ſemper in idem incidunt,cum neq; oẽ quod efficit ſimile ſit illi ꝙ gignitur. Neque.n. Sol,quia agit in aerem ſimilis aeri eſt.Item omnes prorſus immobiles & diuinæ cauſæ in nos agunt quæ à nobis actione & ſubſtantia differunt, immo neq; in his,q̃ fiunt omne ꝙ efficit ſimile eſt rebus genitis.Nam motus cum non ſit calefactio calefacit,& frigiditas denſet cum ipſa denſa non ſit.Item aqua calida euaporans efficit aerem,vt ea quæ ab igne calefit, quæ tñ aer non eſt & alia infinita.Cæterum artificialia perſpicuo differũt à ſuis cauſis efficientibus.Nam quid eſt & id,cuius gratia vnum ſunt,quoniam forma eadem eſt fini vt diximus,quoniam cum duplex ſit finis vt in ſuperiorib. explicauimus,finis gratia cuius,& cui,nõ cuilibet fini forma eadem eſt,qm̃ non eadem eſt finis cui ſed potius fini gratia cuius,cum finem dico,quem intendit natura, quæ coniectat & intendit vnũquodq; reducere ad ſuá perfectionem formam ſm naturam. Quãobrem finis hmõi & forma ſunt idem numero & ſolo habitu rõne que diſcrepant,vt diximus. Nam cum natura formam ſpeculatur,tanquã producendam,& nondum exiſtentẽ, finis eſt cum vero iam factam contẽplať, forma eſt.

Ea vero vnde motus primum effluit, ſpecie cum hiſce concurrit,homo nanque hominem gignit.

Primum pro proximo dixit,cã igiť efficiens propinqua eadem eſt formæ & fini.eandem dico, non numero,ſed ſpecie. Nã Sophroniſcus idẽ Socrati eſt ſpecie. Vtriq;.n.homines ſunt, quanquam numero differant.

Et prorſus quæcunque motum ſubeuntes mouent, quæcunque autem non ſunt tales, hæ naturalis conſiderationis non ſunt. Non enim in ſeipſis habentes motum aut principium motus mouent,ſed ſunt immobiles.

Hic contextus ſiue ad proximum coniungať vt hæc ſit ſententia,quoniam cauſa efficiens proxima eadem eſt formæ & fini & ſummatim dicimus quæcunq; cauſæ efficientes proximæ quæ motæ mouent eadem ſunt formæ & fini.Nam anima quãquam proxime moueat animal attamen,quia non mota mouet idcirco mobili eadem non erit,ſiue is contextus quod magis approbã dum eſt, continuus ſit ſuperioribus verbis,vbi inquit. Et cum redegerit propter quid ad omnes.ſ.ad materiá formá id ꝙ mouit,& cuius gratia,naturaliter aſsignabit,quibus deinceps hæc copulat, & quæcunque mota mouent.i.naturalis eaſdem cauſas aſsignabit quæcũq; eo quod mouentur etiam mouent,& quod hæc verum ſit conſtat ex his quæ ipſe inducit. Quæcunq; autẽ nõ, non amplius ſpectat ad naturalem contemplationem, id eſt,quęcunque mouent cum ſint ipſa immobilia nõ amplius ad naturalem diſciplinam attinent. Nam ſi de natura phyſici intereſt differere & natura eſt principiũ motus & quietis in quo primo ineſt ꝑ ſe & non ſm accidens,quæcunque igitur naturalia mouent, in ſeipſis, motus quietisq; initium habent,ergo quæcunq; nõ habent principium motus,& quietis naturalia non ſunt, huiuſmodi autem ſunt quæcunq; ſm naturam mouẽt & ſunt immobilia.Si ergo ad phyſicũ ſpectat de principijs naturalib. differere & hmõi non ſunt naturalia, de his profecto phyſicus non diſputabit ergo de ſolis principijs diſceptabit in eo,quòd mouẽdo mouentur.

Quapropter tres ſunt tractationes. Vna circa immobilia. Alia circa id quod quidem mouetur, eſt autem ex ers corruptionis. Tertia circa ea quæ corruptibilia ſunt. Quare propter quid in materiam quod quid eſt,& quod primo mouet reducente aſsignatur.

Qm̃ eorum q mouẽt aliud immobile eſt, aliud vero mobile,& eorũ quæ mouenť,aliud ſp mobile aliud vero mobile & interitui obnoxiũ,tres idcirco de ijs facultates facturi ſumꝰ,in ea q̃ appellať metaphyſica diſputãtes de immobilib.in libro aũt de Cęlo de ijs,quæ ſemp cienť,in cæteris aũt libris naturalis philoſophiæ, de his quæ mouentur & ſunt ortui interituiq; obnoxia.cætera quæ in contextu dicuntur ſunt epilogus cauſarũ. Verum ſi omiſit cauſam finalem,nullum nobis faceſſit negotiũ.Nam deinceps ante vniuerſa ipſa adnumeratur.

Nam de generatione maxime cauſas hoc modo conſiderat quid poſt quid fit,& primum fecit,aut quid paſſum eſt & ſic ſemper quod eſt deinceps.

Qm̃ dixit ipſum ꝑꝑ quid interrogatũ reduci oportere in quatuor antedictas cauſas huius ſententiæ rõnẽ affert.Inquit.Nam de his quæ ortui ſubijciunť præſertim in hunc modum conſiderare conſueuerunt de quibus ſane phyſici præſertim munus eſt.ſ. de his quæ producuntur,negotium ſuſcipere circa hæc,porro phyſici oẽs verſanť.& de ijs ſermones multos aggreſsi ſunt: has igiť quatuor cauſas quęrunt,quas denuo numerat, quid poſt,quidq;,quæ ſunt forma & cuius gratia.Nam phyſicus conſiderat, id cuius gratia natura operať, vt hominis natura cũ ſemen efficiat:cauſamq́; reddat, qm̃ gratia formæ humanæ vt permaneat,ſperma ſemẽq; & omnia deinceps natura procreat quæ ſtatuit horũ omnium finem formam humanam ſempiternam efficere, quandoquidem cũcta eſſe appetant. Sed cum nequeãt hic ſempiterna eſſe & eadem numero permanere ſucceſsione quadam machinať ſempiterna.Et quid primũ

efficit,

efficit.i.efficientem cauſam:quoniam querit naturalis quid ſit,vnumquodq; naturale mouens primum & q̃d paſſiuum.i.quæ ſit materia quæ patitur ab efficiente & alteraſ ac in formam ducitur. Quærit inquã nunquid ſit ſperma,vel menſtruum:an aliquid ante hæc,vt elementa quatuor,& ſi ante hæc elementa ſit aliquid quod patiatur & communiter omnibus ſit ſubiectum,vel non.

Duplicia autem ſunt principia quæ naturaliter mouẽt quorum alterum naturale non eſt,quippe cum non habeat in ſe principium motus. Atque tale eſt ſi quid moueat & non moueatur vt id quod eſt penitus immobile,& quod eſt omnium primum.

Quoniam dixit naturalem ita inueſtigare cãm efficientem quemadmodum alias cauſas generationis, nã quærit quid ſit id ꝙ primum mouet,& cum non interſit naturalis de omni cauſa efficiente agere:Idcirco inquit,cum ſint duplicia principia mouentia & id quod prorſus immobile eſt,& id ꝙ in ſeipſo hẽt principium motus,& quietis,illud principium omnino immobile non eſt naturale,alterum verum naturale. Quamobrẽ non ſpectabit ad phyſicum de omni principio diſſerere:Sed de ſolo naturali principio.& quomodo aũt vtraque principia mouẽt naturaliter & vtraq; non ſunt naturalia. Verum non dixit hoc ꝙ ita principium mouẽs moueat vt naturalia mouere apta ſunt , ſed ꝙ id quod mouetur ab eodem,naturaliter mouetur , ſed non neceſſe eſt ita mouens moueat ſicut mobile mouet. Sol profecto nos alterat,ipſe tñ non alteratur & motus calefacit,ipſe tamen non calefit flagellum vibices efficit & tamen ipſum non eſt vibex.Hoc igitur modo nó eſt impoſsibile naturaliter mouere,& tñ naturale nó eſſe. Huiuſmodi aũt eſt anima noſtra quæ nullo motu mouetur & ipſa mouet animal & adhuc ipſum corpus diuinum.Nam mouet nos & ipſum non mouetur . oĩum autem primum vocat id ꝙ mouet ſphæram ſtellarum fixarum,quod etiam primũ in duodecimo Metaphyſices volumine appellauit.Poteſt quoq; intelligi primũ omne id quod cœlum mouet,& illud eſſet maxime primum omnium mouentium immobiliter.

Et ipſum quod eſt,& forma,eſt enim finis et id gratia cuius cætera fiunt.

Cum dixerit alterum mouentium quod etiã immobile appellauit,adiecit reliquum ꝙ in ſeipſo initiũ motus,& quietis habet quod ſane forma naturalis eſt . Nã hoc principium eſt id quod mouet alterat & ad generationem materiam ducit,mouet autem non modo vt cã efficiens,ſed etiam vt finis,quoniam hunc natura appetit huncq; aſſequi vult.diximus autẽ ſæpe numero tres cauſas in idem incidere.Quamobrem ſpecies & forma cum eſt in patre vt cã efficiens mouet materiam atque vt finis & id quod appetiſ.Itẽ in cæteris motib.qui ſunt ad aliquod accidens,forma ẽt mouet quod in ſeipſo tenet principium motus & quietis.Nam hó per formam ad tantam creſcit molem & taliter alteratur , ſimiliter animalia diuerſos motus in loco habent & non per materiam,quippe quæ etiam mouetur, ſed per formam.

Quare cũ natura alicuius gratia faciat, et hanc ſcire, oportet,ac ipſum propter quod omnino aſsignandum eſt.

Quoniam natura inquit alicuius gratia agit (vt demonſtrabitur) oportet naturalem ſcire naturam ac operæ pretiũ eſt cum interrogatus fuerit de rebus naturalib.quamobrem hæc ſint cãs dictas afferre. Niſi.n. natura oĩa ageret alicuius gratia , nó opportunus eſſet ſermo de quatuor cauſis,quo complerent oẽs rerũ naturaliũ cãæ,ſufficit.n.ſcire duntaxat cãm efficientẽ , & materialem.Sed denuo repetit numerum cauſarum.

Velut ex hoc neceſſe eſt hoc fieri. Ex hoc autẽ hoc, aut ſimpliciter eſt aut plerunque.

Ex homine.n.homo naſcitur(vel ſimpliciter,vel plerunq;)Simpliciter quidem ex hoc fit hoc,in ſempiternis,quoniam ſm neceſſario ſequitur ex primo,plerunque autem in his quæ generãtur , nam plerunq; homo fit ex homine.Verum hoc dicit propter monſtra.

Et ſi hoc eſſe dẽt,vt ex propoſitionibus ipſa concluſio.

Finalem inquit cauſam.Nam velut ſi futura ſit forma oportet prorſus præexiſtere materiã.Ita ſi hęc concluſio fieri debet opus eſt vt præexiſtant propoſitiões.

Et quia hoc erat quidditas ipſa. Et quia melius eſt hoc, modo non ſimpliciter,ſed ad ſubſtantiam vniuſcuiuſque.

Formam inquit.Nam interrogatus naturalis cur Socrates ſit rõnalis.Reſpondebit quoniam hęc eſt forma atq; definitio hominis,animal rationale mortale diximus autem ſæpe numero hanc cauſam incidere ſimul cum fine.Et quoniam hoc modo melius eſt exẽpli grã expedit homini magis vti manibus ſane inſtrumẽto rationis & equo vti quatuor pedibus.Inquit ergo vniuſcuiuſq; melius aſsignandum eſſe. Verum non ꝓmiſcue & generaliter vt hoc bonum ſit,vel non ſit,ſed id quod maxime ad cuiuſcunq; ſubſtantiam conducit.In naturalib.itaq; quatuor cauſæ inueſtigandæ perquirẽdæq; ſunt.In mathematicis vt ſæpe diximus vna dũtaxat formalis,& non materiã nec efficiens,nec finis. per ridiculum.n.dictu eſſet.Si bonũ circulo eſſe diceremus vt talis ſit.ſ.habere lineas quæ à centro proficiſcuntur ęquales,tum etiam magis,quia mathematica nó propriam habent ſubſtantiam,ſed cum ope aliorum ſint animus ea abiungit & ſeparat , de illis igiſ oẽs cauſæ perquirẽdæ inueſtigandæq; ſunt quibus ipſę naturaliter inſunt.

Dicendum eſt igitur primo quidem naturam ex his eſſe cauſis quæ alicuius gratia faciũt. Deinde de neceſſario. quomodo ſeſe habeat in naturalibus rebus. In hanc enim cauſam omnes redigunt. Nam calidum & frigidum et vnumquodque talium ſuapte natura ſit tale, hæc neceſſario et fiunt ac apta ſunt.

Cum dixiſſet in ſermone de caſu & fortuna , naturã agere alicuius gratia,ſm autem eſt,ꝙ ſit in rebus naturalibus neceſſarium,quoniã cum primum ineſt oportet vt etiam ſm ſit,vel econtra cum ſm fuerit neceſſe etiam eſt vt primum ſit,vt cum materia fuerit talis nũquid neceſſe ſit vt forma ſit talis, vel econtra quia forma talis eſt an neceſſe ſit vt materia talis habeatur. Et nũquid ſi forma eſt ex neceſsitate ſequatur materiam eſſe.Hæc igitur ſunt ea quæſita q̃ explicaturus eſt Ariſ. Verum imprimis quærit ꝙ natura agat alicuius gratia. Et vt oſtendat hanc quæſtionem opportunam eſſe , in primis contrarium oſtendere conatur,& ambigit, qm̃ vř natura nihil agere alicuius gratia , probat autẽ exẽplo.Inquit.n.quemadmodum Iupiter pluit non vt triticum huius creſcat neq; vt alicuius alterius id ꝙ eſt in area diſsipeſ,ſed decidit ex materiæ neceſsitate, propterea quod oportet vaporem ſubeuntem calori refrigerari congelariq; hieme & cõgelatum in aquam verti & denuo in aquam concretum,in imbrem decidere, ꝙ quidem fit ex neceſsitate,adeo vt accidat huius triticum adoleſcere,vel id quod in area collocatur interire, quoniam non ob id aqua defertur ita quid vetat in his quæ natura conſtant.vt partes animalium,alicuius gratia fiant & nihil natura operetur,neq; gerat,vel dentes anteriores acuti qui apti idoneiq; ſunt ad ſcindendum cibum & molares latiores validiſsimi vt eundem molant & extenuent qui ſane non aliqua intentione ita natura conſtituti ſunt,vt priores ſecent & molares attenuent,ſed ita accidit ob materiæ aptitudinem,vt huiuſmodi dentium collocatio ſit, & ita illi ſe habeant,tanq̃ hui⁹ rei cã facti ſint vt.ſ.anteriores aptiſsimi ſint ad ſcindendum cibum & molares ad extenuandum:eodem ẽt modo in alijs partibus videre licet quæcunq; videntur eſſe alicuius gratia factæ,vt iecur ad digerẽdũ & trãſ-

mutandum cibum, nerui ad coniungenda connectendaq; membra & venæ ad deducendum vndiq; ſanguinem vt ſingulæ partes ſimiliter nutriantur. Vnde in oĩbus ita dicendum eſt. Idcirco inquit quæcũq; hoc modo fiunt perinde alicuius gratia fierent ita ſeruant, alia vero interire quæcunq; non ita facta ſunt ac conſtituta vt monſtra. Dubitatio hactenus pergit. Cæterum ipſe pluribus argumentis oſtendit naturam alicuius inſtituto & gratia agere, & primum oſtendit in ſecunda figura, hæc quæ ipſi veteres dicunt. ſ. pluuia, & animaliũ partes & id genus neq; à fortuna neq; à caſu ꝑduci, deinde per ſyllogiſmum hypoteticum demõſtrat eſſe alicuius gratia omnia. Item in tertia figura oſtendit quædã eorum quæ natura cõſtant alicuius gratia gigni, qđ quidẽ demonſtrare proponebat, talis ergo eſt primus, ſyllogiſmus, pluuia & ſingulæ partes animaliũ vel ſemper eundem tenorem ſeruãt, vel plerunq;. Sed caſus & fortuna. i. quæ fiunt caſu & fortuna neq; ſemper eundẽ tenorem neque plerunq; ſeruant. Nã demonſtrauimus hæc raro accidere, igitur pluuia, & cuncta quæ natura ſubſiſtunt neq; à caſu neq; à fortuna fiunt. Quod vero pluuia & cuncta quę natura ſubſiſtunt alicuius cã ſint oſtendit ſyllogiſmo hypotetico & diuiſiuo, in quo deſtruit vnum & reliquum confirmat: pluuia. n. & cuncta quæ natura conſtant, vel ex quodã ſymptomate ſunt, appello ſymptoma caſum & fortunam, vel alicuius gratia. Sed ſymptomata, non ſunt, vt demõſtrabatur ſuperiore ſyllogiſmo, igitur inſtituta ſunt alicuius gratia. Quod etiam quæ natura exiſtunt alicuius gratia facta ſint hoc modo in tertia figura demõſtrat, pluuia & ſingulæ partes animalium & huius generis omnia natura producuntur, vt ipſi etiam dicũt: hæc profecto naturã produci atq; eſſe aiunt, quanquam negarent naturam hæc alicuius gratia efficere, ſed idipſum eſt quod in q̃ſtione ꝓpoſuimus, ſi quod natura agit, id alicuius gratia efficit. Vnde imbres & partes animaliũ natura ſunt ac ſubſiſtunt imbres & partes animalium alicuius gratia ſunt & ſubſiſtunt, nam idipſum ſyllogiſmo hypotetico ſuperiore demonſtratum eſt: ergo quædam eorum quæ natura ſunt ac ſubſiſtunt alicuius gratia ſunt. Hoc igitur modo ſyllogiſmus iuxta primã inuaſionẽ, oſtendit naturam agere alicuius gratia ſecundo impetu congreſſuq; idem oſtendit hoc modo. imprimis accipit duas dignitates, primam accipit quoniam, in quibus inuenitur aliquis finis, in quẽ deſinit motus, qui cũ continue tendat in illum finitur & ſiſtit, in his etiã omnia quæ ante finẽ ſuſcipiuntur, alicuius gratia facta eſſe videntur, vt artis ædificandi finis eſt domum ædificare, ante quem omnia quæ aguntur alicuius gratia agunt, vt lapides incidere, ligna cædere polireq; & tegulas fingere & omnia alia quæ ad condendam domum requiruntur. Secunda dignitas eſt vt ſi quæ fiunt arte natura produci poſſent, neq; ipſa natura ſecus cõderet, vt ſi natura nauigium condere poſſet, ligna caua efficiens, ita eadem cõponeret & fingeret, vt modo ab arte fieri ſolent, quo ſane nihil ſapientius clariusq; conijcere & excogitare poſſum⁹. Rurſus ſi quæ à natura facta ſunt poſſent etiam ab arte effici, dubio procul eadem ſic ars cõderet velut natura efficit, vt homo ſi nõ ita à natura, ſđ ab arte fact⁹ eſſet, & natura artificialia efficeret, vt modo ab arte fiunt non omnino diſcreparent. Hæ igitur ſunt dignitates ex quibus oſtendit hoc modo naturam alicui⁹ gratia aliqua efficere. Si. n. artificialia natura fierent ita conſtituebantur vt impræſentia cõſtituuntur. Et in artificialibus omnia quæ ante finem agũtur finis gratia fiunt, igitur & in naturalibus cuncta, quæ præcedunt finem gratia ipſius à natura fiunt, rurſus ſi naturalia ab arte fierent ita gignerentur quemadmodum impræſentia producuntur. Sed ars omnia quæ ante finem exercet alicuius finis gratia efficit, ergo & natura hoc modo imprę̨ſentia cum aliquid ageret vt ars condidit & ædificauit certe oĩa quæ præcedunt finem illius gratia afficeret, ergo natura alicuius gratia agit. Verum Ariſt. non vř mihi ſane recteq; hoc argm̃ feciſſe. Imprimis qa prima dignitas nõ vř recte accipi in qua ſic dř in quibus eſt aliquis finis in his etiã oĩa quæ præcedunt finem, gratia eiuſdem aguntur, quo in loco de quo, nã ſine loquiť. Nã ſi omne extremum ſimpliciter & id in quod reciduntur motus finem appellat nõ falſa eſt. Nã ipſe teſtis eſt, ꝗ prius dixit, ſe non appellare quodcunq; extremũ finem: Sed id ꝙ melius eſt, quapropter accuſabat Euripidem dicentem mortem eſſe finẽ, cuius gratia aliquid naſcebatur. Non. n. quia vnus quidam eſt & continuus vitæ motus vſque ad mortem neque quoniam mors eſt huius motus extremum idcirco cuncta quę exercentur ante mortem, gratia mortis tractãtur. Neq; nauis qm̃ nimio pondere preſſa naufragium fecit ob id onerabatur, vt naufragium faceret. Itẽ neq; portenta qa ſunt quiddam extremum præter naturam, & finis idcirco omnia quæ pręcedunt hunc finem gratia huius finis fiunt, quippe natura nõ intendat finem præter naturam, neq; habeat propoſitum procreandi mõſtra. Vnde alia infinita hoc modo ſe habent. Verum ſi finem non ſimpliciter extremum appellauerit, ſed bonum, & id cuius gratia, ipſummet quæſitum velut conceſſum accipit. Nam quærimus ſi huiuſmodi ſit finis in his, quæ natura producũtur quod gratia cuius appellať & iam hunc ſi natura intendens omnia ante ipſum efficiat eiuſdem gratia. Verum nunquam generaliter erit vera hæc dignitas quo ad ſecundum ſignificatum, quo ꝓprie finis accipitur neq; prorſus eaq ab Ariſt. dicuntur congruunt his quæ natura conſtant, ſed his quę arte geruntur, in quibus etiam dignitas vera eſt. Nam cũ quidam in rebus artificialibus conſtituitur finis quem ars intendit ipſa profecto omnia quæ hunc finem præcedunt eiuſdem gratia efficit. Hæc igitur hoc modo ſe habeant cętera autem minime vera ſint, qm̃ & ſi artificialia fierent à natura & eo modo fierent ab ea quemadmodum impræſentia ab arte geruntur, attamen nõ ob id, neceſſe eſt vt ſi ipſa ars efficit alicuius gratia vt ẽt ipſa natura eodem modo cuncta efficiat. Etenim ſi ars aliqua portenta efficeret & ante finem, omnia quæ ipſa efficeret finis gratia prorſus ageret, non tamẽ ob id, quia natura portenta modo efficit, quæ ars agit, omnia quæ illa pręceſſerunt, eorum gratia natura fecit. Si quidem non ſit naturæ intentio portenta procreare, quippe talia ſint ꝑter natura & peccata deliquiaq; naturæ. Vnde ipſa neq; alicuius gratia neq; naturæ finis ſunt neque neceſſe eſt ſi ars alicuius gratia aliquid efficit vt eodẽ modo natura efficit & ſi apta eſſent fieri alicui⁹ gratia. Hæc hactenus dicta ſint. Cæterum inquit artẽ imitari naturam eiuſq; famulam ac adiutricem eſſe. imitatur. n. naturam, vt ars condendi ſtatuas, famula aũt eius atq; adiutrix eſt medicina. Nam cum natura vult. v. g. excrementa eijcere quæ cum non poſſit ars ſimul operatur atque iuuat clyſteribus & ſimilibus. Si ergo ars æmula & adiutrix naturæ alicuius gratia aliquid agit, multo magis princeps & exemplar dico. ſ. natura, alicuius gratia ſua procreabit. Sed neq; hoc in loco hæc dici veriſsime poſſunt', qm̃ ſi ars ad monſtrum fingendum depingendumq; naturam imitatur, deinde omnia quę ſimulachrum monſtri præcedunt illius gratia ſecerit, tñ neceſſe non eſt vt ipſa quoq; natura intentionem, & finem ſibi ſtatuat portẽtorum productionem & omnia quæ ante illa fiunt eorum gratia faciat. Et ſi penitus quid arte factum eſſet natura efficeret nõ alicuius gratia, quid incommodi ſequeretur cum etiam peritia medicinæ vna cum natura aliquid opereť, & huius rei cã

cuncta efficiat quod tamen natura eodem modo non efficit. Poſtremo adducit argūm quo apertiſſime oſtendit naturam efficere omnia alicuius gratia. Videmus.n. vt ait pleraq; animalia, quæ tñ neq; arte, neq; conſulto ſed ſolo naturali impetu agunt, cuncta alicuius gratia pſequi. Nam aīalium naturæ vt Hippocrati vī ſunt rudes. Porro aranea non temere araneam ſtruit, ſed alicuius gratia, cum ibi venetur alimentum & incolat harū rerum gratia cuncta quæ prius egerat ſuſcepiſſe vr. Itē hyrundo, non fruſtra vtiq; nidum condit. Sed alicuius gratia, quapropter paleis ſtramento lutū minutiſſime connectit & formam capaciſſimā & minutiſſimam cōſtituit. Similiter etiam ſunt apes admiratione digniſſimæ quod locum ſex angularem ſibi conſtituunt quod, etiam nihil incaſſum efficiunt. Sed quis nidum alcionū in aquis poſitum non admirabitur, quem aqua iuxta littora decurrens minime euertit? multa etiam alia de formicis tum etiam de multis alijs ad huius argumenti cōfirmationem adducere poſſumus. Sed quid loquor de animalibus, quando in plantis natura cuncta efficit alicuius gratia. Etenim folia, fructus cooperiendi protegendiq; cauſa efficit ne à ventis procellis æſtuq; lædantur. Et cum radices huius finis gratia.ſ. alimoniæ capiūdæ procreat, eaſdem immo loco & nō alio produci ſtatuit vt quam commode ex ipſa altrice terra alimētum haurirent. Si igitur hæc natura producta non ſorte quadam neq; temere, ſed alicuius gratia fiunt cōſentaneū rōni eſt vt idem in cunctis rebus natura efficiat. Alicuius gratia igitur natura agit & non vt ſors tulit. Nam cuncti ad hanc cauſam redigunt poſteaquam calidum idoneum ſit & frigidum & cætera hmōi. Primum inquit problema hoc nobis propoſitum ſit quomodo neceſſarium in rebus naturalibus collocetur, nunquid forma neceſſario materiam ſequatur, vel econtra. Et merito hoc quærimus, qm̄ veteres neceſſitatē ad materiam & non ad formam reduxerunt. Verū cum dicit ad hāc cām redigunt ad quam cām induxit dicens calidum frigidū & huiuſmodi alia quæ ſunt materiales cauſæ. Sed quia inquiunt calidum tale & frigidum tale, dicit, quare id hoc fiebat an quia ex talibus atomis conſtituebantur; & vnuſquiſq; ſimpliciter quam materiam ſtatuebant, hac ratione cauſas eorum quæ fiunt aſſignauit.

Etenim ſi aliā cām dixerint hic cōcordiā et diſcordiā: ille mentem, tangunt illā duntaxat deinde valere ſinunt.

Vt nequis dicat Anaxagorā cām eorum, q̄ fiunt mētem ſtatuiſſe & Empedoclem, odium & amicitiam & non ſimpl̄r tradidiſſe vniuerſum ex cauſis materialib. ob id inquit. Quod quanquam aliquas cauſas efficientes ſuppoſuerint quantum tñ attigiſſe videntur de his ſolum in genitura mundi mētionem fecerunt, quas cū de generatione rerum particularium agerent minime attigerunt. Sed vnuſquiſq; afferebat materiam quā ſtatuerat. Hic quidē ſimilaria cās eſſe dicebat, hic vero frigidū & calidum. Hæc quoq; Plato ante Ariſt. Anaxagoræ obiecit, qm tanq̄ experrectus cæteris philoſophis, cām genituræ mundi mentē inſtituens dormientibus, cū res efficeret, quaſi mētis oblitus ſimilaria cauſas eſſe poſuit quæ apud eum rationem materiæ obtinebant.

Habet autem dubitationem quidnam prohibet naturam non alicuius gratia facere, neque quia ſic eſt melius; ſed perinde atque Iupiter non vt frumentum augeat, ſed neceſſario pluit. Quod n. eleuatum eſt id frigefiat oportet, & quod frigefactum eſt, id aqua iam factum deſcendat neceſſe eſt. Accidit hoc pacto frumentum incrementa ſuſcipere. Similiter & ſi cuiuſpiam frumentum in area pereat non huius ce gratia pluit, vt illud pereat, ſed id accidit. Quare quid prohibet partes etiam in natura ſic ſe habere veluti dentes anteriores quidem acutos aptosq; ad diuidendum, molares autem latos atque vtiles ad cibum terendum neceſſario ortos fuiſſe. Nam nōn huiuſce cauſa tales ſunt orti, ſed accidit. Eadē & de cæteris putāda ſunt partibus, quæ alicuius gratia conſtare videntur. In quib. igitur accidit, vt omnes perinde ſint orta atque alicuius cauſa fierent, ea conſeruata ſunt à caſu congrue conſtituta. In quibus autem id non accidit ea periere ac perdita fuerunt, vt Empedocles dicit animantium ea quæ ex hominis partibus bouisq; conſtabant. Atque ratio quidem qua quiſpiam dubitauerit, hæc eſt. & ſi qua ſit alia ſimilis, impoſſibile autem eſt hæc ita ſeſe habere.

Cum poſuiſſet, quæſita hoc in loco circa primū dubitat nunquid ipſa natura alicuius gr̄a non agat quemadmodū Iupiter pluit nō vt triticum increſcat, ſed ex neceſſitate, cur ergo non aſſerimus triticum adoleſcere per accidēs & pluuiam non alicuius gratia, ſed ex neceſſitate fieri. Siquidem oporteat vaporem ſurſum eleuatum ſimpl̄r refrigerari. Item ſi penitus aliquid fit p accidens ab ipſa prouidentia, nunquid funditus id à ꝓuidentia cognoſcat, quæſtione dignum eſt. Dicimus ergo cum prouidentia vniuerſum regat nihil fortuna neque vt ſors tulit ꝓduci euenireq;. Sed cūcta alicuius boni gr̄a fieri ꝑterea neq; prouidentiā agere aliquid p accidens. Eſt igitur in pluuia quoddam ēt mūdi bonum. Nam ob mundi permanentiam, & conſtōnem motus, elementorum in girum orbemq; fit. Etenim quęcunq; manſionem hn̄t, & perdurant hæc ſane in orbem circūducunt dico.ſ. ipſa cœleſtia. Vt igitur & ipſa elementa permaneāt in orbem mouent, quocirca ex terra aqua & ex aqua aer & ex his ignis ex quo rurſus aer ex aere, aqua & ex aqua terra viciſſim generatur, & in idem ex quo initium traxere reuertuntur. Quod quidem orbiculari motu circum vehitur id ab eodē in idem redit. Præterea quoddam particulare bonum perpendendū, conſiderandumq; eſt, ſi quidem iuxta vniuſcuiuſq; rei meritū exteriora taliter ac taliter à prouidentia diſponant. Verū prouidentia p ſe cunctis bn̄facit, accidit aūt iuxta noſtra merita taliter atq; taliter afficiet pati, per accidēs igit factum eſt in his, quæ patiunt minime aūt in his quæ agunt. Quod quidem fieri non pōt, ſiquidē id quod efficit per ſe agat, & id q patit nō per ſe patiatur. Sed interdum per accidens. Vt ſi Plato in concionē cætumq; vtiles orationes facturus eſſet, quo aīo propoſitoq; cunctis auditorib. plurimum cōducere ſperaſſet quidam vero concioni præſens, qui alterius negotij cā huc aduenerat nulla intētione ſed fortuna adductus vt auditurus emolumētum aſſequeret is ſane per accidēs vtilitatem conſequit Plato tñ per ſe illi prodeſſet, qm̄ ille non adhibita intentione, ſed fortuna vtilitatem nactus eſt. Plato aūt ex intentione non nihil auditoribus cōtulit quippe qui decreuerat cunctis prodeſſe, qui cōcionem audituri eſſent. Hoc quoq; modo cum ſol oriretur vt cuncta illuſtraret. Si quis autem ad forum non vt illuſtretur, ſed alterius negocij cauſa proficiſceretur per accidens.n. luceret & ſole illuſtrante ac illuminante per ſe. Hoc modo igitur mirum non eſt, cū fuerit aliqua ſimpl̄r ꝓuidētia q oīb. p ſe & nō p accidēs bn̄facere velit. ſi p accidēs triticum corrūpat, vel augeat: qm̄ hoc illi nō erat propoſitum vt ſimpl̄r creſceret, vel in area diſciparet, ſed iuxta meritū eorum quib. ipſa bn̄facit p accidens hęc fiunt. Vbi igit acciderit vt omnia fiant perinde atq; alicuius gr̄a fierent, ea, quidē conſeruarentur à caſu aptiſſime conſtituta. Inquit ſi natura nihil alicuius gratia ageret, ſed aliquo modo fortunæ. Hic quidem accidit ita aliquid ab eadē fieri, quēadmodū ſi hoc de induſtria alicuius gratia efficeret. Vbi oīa quæ ad ſalutem conſeruationemq; ſe habent conſeruarentur eadem etiam (inquiunt) cōſeruantur caſu ad cōſeruationem aptiſſima, ſed quæcunq; ita fieri non poſſunt aboleri perireq; neceſſe eſt qualia ſunt portēta vt

Empedocles dixit Bouigena, & prora viri. Empedocles cum dixiſſet omnes ſpecies in ſphæro miſceri qui in prima illa ſeparatione rerum à ſphæro, & principio genituræ mundi anteq̃ oĩa perfecte à ſeſe mutuo diſſociaret atq; abiungeret nonnulla mixta aĩalia fieri dixit qualia fabulæ narrant centauros fuiſſe qui vſq; ad imas corporis partes equi formam retinent, & vſq; ad ſuperiores .ſ. ad caput effigiem hoĩs hñt. Hoc modo & Empedocles, priuſquam rerum ſpecies à ſeſe mutuo lis ꝑfecte ſeiungeret aſſeruit, quædam animalia commixta produci, quorum nonnulla Bouigena; & prora viri appellauit. Verum prora viri inquit .i. ea quorum partes, ſuperiores quæ .ſ. vergunt ad caput hoĩs effigiem hñt. Nam prora eſt anterior nauigij pars, reliquæ vero partes formã bouis hñt. Vñ in ſphæro nõ ſolum mixtura elementorũ inuicẽ collocaṫ, ſed ẽt partium aĩalium agitur oĩa cũ abiungerenṫ ita diuiſa ſuis, vt ſors concedebat locis recipiebanṫ. Et ſæpe caput bouis ad hoĩs pectus aut ad alias partes adiungebaṫ, ac in cũctis, vt ſors tulit, ſic fieri contingebat. Quęcunq; igiṫ partes inquit ita coniunctæ erant adeo coniungebanṫ perinde alicuius gratia conuenerint In vnum velut in præſentia hominis ac vniuſcuiuſq; aĩalis partes inter ſe conueniunt & qm̃ ſimul concurrunt ad mutuam conſeruationem, idcirco conſeruatur eorum compages. Verum quæcũque ita in vnum conuenerunt vt ſeſe mutuo iuuare nequierint, ad conſeruationem, hæc interierunt, qualia ſunt Bouigena, & prora viri cũ hmõi nõ ſimul ad mutuam conſeruationem conueniant. Vt ergo ipſe inquit partes aĩalium alicuius gr̃a nõ ita cõſtitutæ ſunt, tñ accidit in vnũ fortuna coniũgi, ac ſi huius gr̃a factæ fuiſſent. Inqt ergo hoc mõ veteres negaſſe naturã alicuius gr̃a agere, qm̃ quæcunq; ita efficit ꝑinde atq; alicuius gr̃a efficeret, hæc ſeruanṫ, quæcunq; aũt non ita conſtituta ſunt hæc ipſa intereũt vt Empedocles Bouigena, & prora viri dixit, hæc .n. cum non ita fiant ꝑinde alicuius boni gratia facta ſint, intereunt neq; ſeruanṫ. Exempla igitur de portentis quæ Empedocles dixit, indicãt, ipſum aſſeruiſſe portenta quæ ab exordio conſtitutionis facta fuerunt non conſeruari neque permanere.

Hæc enim & omnia quæ natura conſtant, aut ſemper, aut plerunque ſic fiunt.

Primus ſyllogiſmus quoniam imbres & dentes ac generaliter partes animalium vel ſemper eodem modo ſe habent vel vt plerunque.

At nihil eorum hoc pacto fit quæ à fortuna caſuq́ proficiſcuntur. Neque enim hieme crebro pluere fortuito caſuque videtur, ſed ſi id fiat cum ſol eſt ſub cane. Neque æſtus ſub cane ſed ſi in hieme fiat.

Neque ſemper eodem modo ſe habent, neque plerunque, igitur fiunt à caſu.

Si ergo ea quæ fiunt, aut à ſymptomate, aut alicuius gratia fiunt, ſi impoſſibile eſt hæc aut à fortuna eſſe, aut à caſu, alicuius profecto gratia erunt.

Secundus ſyllogiſmus hypotheticus ẽm diuiſionẽ: imbres .n. & partes aĩaliũ vel à fortuna vel alicuius gratia fiunt atq; cum demonſtratum ſit ea non fieri à fortuna, ergo alicuius gratia fiunt. Vocat autem ſymptoma id quod vel caſu, vel fortuna aduenit, quamobrem ſymptoma promiſcue de fortuna, & caſu prædicatur.

At vniuerſa talia natura ſunt & vt ipſi dixerint, qui hæc dicunt. Eſt igitur in hiſce quæ natura fiunt & ſunt id quod alicuius gratia ſit.

Tertius ſyllogiſmus in ſecunda figura. Hæc omnia ſunt natura. Hæc omnia alicuius gratia, quędam igitur eorum quæ natura fiunt, alicuius gratia fiunt:

Præterea in quibus eſt aliquis finis, in his & id q̃ prius & in quod deinceps agitur huiuſce gratia agitur.

Secundum argumentum adducere vult, vnam aſſumit prius earum dignitatum quas diximus, in quibus, (inquit) cunq; eorũ quæ fiunt finis eſt, in quem motus finitur, & abſoluitur, cum continue fit, in his etiã cuncta, quæ ante finem habentur, gratia finis aguntur.

Vt igitur ita eſt aptum agi, & vt eſt aptum agi ſic vnũ quodque, niſi quid obſtet agitur. At alicuius gratia agitur igitur aptum eſt alicuius gratia agi: veluti ſi domus ex his eſſet quæ natura fiunt, ſic vtique fieret, vt nunc ab arte conficitur. Quod ſi ea quæ natura fiunt non ſolum natura: ſed etiam arte fierent eodem modo conficerentur, ut apta ſunt confici.

Secundã dignitatẽ adducit, qm̃ ſi artificiale à natura fieret ita aptũ eſſet cõfici, Velut ab arte conficeretẽ. Et ecõtra q̃ natura fiũt ſi ẽt arte fierẽt, ita cõſtituerentur, quẽadmodũ ſi natura ꝑducerenṫ alioquin ſi ita nõ fierẽt, neq; conſeruanṫ. Verũ id (niſi aliqd obeſt agiṫ) adiecit ob ea errata & pc̃tã, q̃ tũ in artificialib. tũ ẽt in naturalib. vel ex ipſa materia, vel ex aliquo extrinſecus accidẽte fiũt. Si ergo ars & natura ſua opera alternatim efficiũt, ergo ſi ars alicuius gr̃a oĩa efficit, natura quoq; & ſi artificialia egerit eodẽ mõ aget rurſ' ſi ars naturalia fecerit; manifeſtũ & vt alicuius gr̃a oĩa efficiat. Ars .n. gñaṙ oĩa alicui' gr̃a facit. Cũ igiṫ eadẽ natura mõ efficit tãq̃ ars cõderet, nimirũ & ipſa oĩa alicui' gr̃a efficit.

Alterum igitur gratia conficitur alterius.

Id eſt ea quæ fiunt ante finem, gratia finis aguntur. Nam hoc modo ars omnia operatur.

Atque ars omnino alia perficit quæ natura nequit perficere, alia imitando naturã facit. Si ergo ea quæ arte conficiuntur alicuius cauſa fiunt, & ea profecto quæ natura fiunt alicuius gratia fieri conſtat, priora nanque poſteriora vio ſimiliter vtrĩ ſeſe habent in hiſce quæ arte, & in hiſce quæ natura conficiuntur.

Alterũ argm̃ adducit. Nã medicina bonã valetudinẽ deiectionẽ alui & carnis rẽtõnẽ operaṫ q̃ natura agere nõ põt, imitanṫ aũt naturã fingẽdi, & pingendi artes. Si ergo ars adiutrix naturæ eſt, & eiuſdẽ ſimulachrũ aliquid alicuius gratia efficit, ergo multo magis exẽplar.

Maxime autem id patet in animalibus alijs quæ neque arte, neq; diſcurſu, neq; deliberatione faciunt. Quapp & ſunt qui dubitãt vtrũ mente vel alio quodã principio aranea, formica, cæteraq́ hmõi aĩalia operentur. Procedenti etiam vlterius, & in plantis ea quæ conferunt ad finẽ fieri hoc pacto videntur, veluti frondes fructus tegendi cauſa. Quare ſi natura gratiaq́ alicuius hirundo nidulum extruit: araneus araneũ texit: plantæ denique frondes gratia tegendorũ fructuũ explicant, radicesq́ nõ ſurſum, ſed deorſum emittunt ſumẽdi cãm nutrimẽti patet eſſe cauſam talem in hiſce quæ natura gratia fiunt & conſtat. Atque cum natura ſit duplex, altera quidem vt materies, altera autem vt forma, & hæc ſit finis; gratia vero finis cætera fiant, hæc ea eſt profecto cauſa, cuius cætera fiunt.

Procedẽdo accedit ad efficaciora argumẽta. Inquit, quid .n. dico de aĩalib. rõnalib. q̃ arte aliqd efficiũt, quorũ argõ diximus naturã alicuius gr̃a agere, cũ manifeſtiſsime natura ĩ aĩalib. irrõnalib. oĩa alicuius gr̃a agat. huius inditio ſunt, Aranea, hirũdo & ſimilia, q̃ cũ natura, & nõ rõne operenṫ, nihil tñ temere efficiũt. Qua ꝑp nõnulli ambigũt, nũquid hęc natura operenṫ, an rõne quadã. Et inquit, quid ipſe aio de aĩalib. q̃nquidẽ in plãtis ẽt ſpectemus naturã oĩa alicuius gr̃a facere. nã ipſa radices imo loco cõſtituit alimẽti cã, q̃ſi os altrici adaptauerit: folia aũt ſupremo collocauit ad tegẽdũ & cõſeruãdũ fructus. Ex his oĩb. igiṫ quõ ꝑſpicuũ nõ eſt, vt ea oĩa quæ natura fiunt, alicuius gr̃a producanṫ. Sed ẽt vlterius procedenti. Nam cum prius rationem fecerit in hominibus, deinceps deſcẽdit ad animalia irrõnalia, & poſtremo hac via proficiſciṫ ad plãtas. Et cũ natura

duplex

duplex ſit alia vt materia, alia vero vt forma. Poſteaq̃ oſtēdit naturam alicuius gratia agere, vult modo explicare quid illud ſit cuius gratia oīa efficit, quidq; illud ſit, quod ipſa intendit, & inquit naturā agere oīa gr̃a formæ naturalis, quæ ipſa quoq; eſt natura. Dixit autē efficientem cām, finalem & formalē plerunq; in idē venire. Quamobrem natura cum agit, & cuncta efficit alicuius gratia certē egit gratia naturæ non illius tñ, quæ materia eſt, ſed illius, quam formam appellamus. Verũ cum principio ferē naturam duplicem eſſe dixit, formā ſ. & materiam, impræſentia indicat de qua natura ſermo ipſi habendus erat, quoniam non de natura, quæ materia dicitur, ſed de ſpecie erat, & forma dicturus.

Fit autem & in hiſce peccatum, quæ per artes conficiũtur. Scripſit.n. grammaticus non recte, & potionem medicus non recte porrexit. Quare patet, & in hiſce fieri poſſe quæ natura conficiuntur. Quod ſi aliqua ſunt in arte in qbus iā quod recte fit alicuius efficitur gratia, in his aũt quæ peccantur, gratia quidem alicuius ars aggreditur facere, ſed non aſſequitur illud, ſimiliter & in naturalibus erit, & monſtra peccā erunt illius, quod alicuius gratia fit.

Cum oſtendiſſet naturam omnia alicuius gratia efficere eo argumento quo natura eſt in his quæ plerunq; fiunt, & eo quo multa quæ naturam emulantur, alicuius gr̃a omnia agunt, atq; ex reliquis. Impræſentia dubitationes, quæ adducebant contra antedictũ Theorema perſoluere vult. Nā ambigebat ſi natura cuncta efficeret alicui' gr̃a qua de re ſæpenumero aberrat & nō ſp aſſequit propoſitum. Rñdet igitur ad hoc, nō ob id exiſtimandum eſſe, naturam nō agere oīa alicuius gratia, ſed vt ſors tulit, quia fallitur & peccat, cum aliquando & ars, quæ pſpicuo omnia efficit alicuius gratia, ſæpenumero aberret ob prauam ſubiectæ materiæ aptitudinem. Etenim qui ſcribit cum belle recteq; ſcribere debeat ſæpe ob chartam, quæ denſa eſt vel pp auaritiam, vel pp prauam diſpoſitionem atramenti ab intentiōe aberrat. Similiter & pictor eadem patitur, vel ob malā colorum vel tabulæ aptitudinem in qua depingit. Itē medicus cum ſtudeat iuuare, & alicuius boni gratia videatur purgationem inſtituere, vel ob proprietatē ſubiecti corporis, quam ſcire non pōt, vel ob intemperati aeris iniuriam, aberrat aliqñ, qui tñ tradidit purgationem alicuius boni gratia: eodem igitur modo, ſi etiam natura interdum non aſſequitur ſuam intentionem, nō ob id auferendum ab ipſa eſt, eam alicuius gratia efficere. Sed cum plerunque intentionem aſſequatur, & q̃ rariſsima ſint ipſius peccata, ob id credendũ eſt, ipſam agere alicuius gratia. Nā cum æque accuſandæ ſint ars & natura cum aberrent, & peccent, nefas eſſet naturæ adimere facultatem agēdi alicuius gratia, ob peccatũ, & arti non auferre. Vel ergo ea facultas vtriſq; demenda eſt, vel nulli earum detrahenda. Si ergo arti non eripimus, id cuius gr̃a, igit neq; naturæ. Sed q naturę adimunt id cuius gr̃a dr̃, exēplo Empedoclis vtuntur, quo ille dixit ab exordio mūdi, Bouigena & priora viri collocari in illis primis conſtitutionib. rerum, at ipſe eodē argumento rōnem illorum reprehēdit. Inquit.n. natura omnia alicuius gratia agit, quare, & qñ ab intētione aberrauerit non longe abeſt à ſua intentione, ſed quo ad fieri poteſt illam attingit. Siquidem nunq̃ ex homine plantam gñret vel lapidem vel ficum. Sed ſ p hō ex hoīe prodijt, quæ ſi aliqñ ob prauam materiæ diſpoſitionem aptitudinemq; hominem procreando aberrat, animal profecto producit, & non plātam, vt dicebam, vel lapidem, quæ ſi ēt aīal pcreare poterit aīali affinē, proximamq; efficit carnem ipſam. Rurſus ficus ficum efficit. Si aũt nō aſſequit intētionē caprificũ producit, & non quercũ neq; piceam. Item olea producit oleam. Si aũt aberrauerit, oleaſtrũ producet, & non pyrū neque populum. Vndiq; igit perſpicuum eſt ipſam naturam non operari vt ſors tulit: Sed ad finem intendens, quem ſi non aſſequit, contenta eſt aſſequi, id; q gñe pximũ eſt quamobrē inquit, Et ſi fabulæ Empedoclis acquieſceremus, vt q̃dā aīalia fierent à principio cōſtitutionis Bouigena ſ. & priora viri, ea vtiq; rōe fierēt, qua impræſentia monſtra ēt fiũt, cum ipſum principiũ materiale dico ſ. ſperma corrumpit, quo pacto ille ēt non ignorauit naturā efficere alicuius gr̃a, cum pctū & errorem eius vt iam dicebam aſſerat, non longe ab intētiōe incidere, quippe qui nō Bouigena priora oleę, ſed Bonigena prora viri fieri aſſeruit. Hoc modo itaq; & ipſe ſciuit naturam habere, q̃dam intentionē definitā ac certam, qua hoīem vel bouem producit, & cum eā nō aſſequit, proximo gñe, dico ſ. aīali ſimpliciter producto contentam eſſe. Deinceps huic opinioni ēt aduerſatur. Inquit.n. cur in illis primis ab exordio cōſtitutionib. cũ aſſerat in aīalib. Bouigena priora viri fieri non hoc modo etiam in plantis, & quidē magis in his, q̃ in aīalib. pduci dixerit, qñ minus in plantis inuenit id, q alicuius gr̃a dr̃, q̃ in aīalib. propterea quod ēt in aīalib. forma, & ſpēs magis cōpoſita eſt & ordinata, oportet autem in quib. minus alicuius gratia apparet in his maxime aberrare: Sed hoc non fit in plantis cum idipſum dixiſſe non vr̃: ergo neq; in aīalib. aberrare contingit. Quamobrem ij qui ex his naturę adimunt id cuius gr̃a appellatur, ſeipſos magis redarguũt q̃ naturam. Quod etiā alijs argumentis deinde cōfirmat. Si aũt natura oīa non efficit alicuius gr̃a cur non ſtatim producit hominem, ſed primum ſperma, deinde carnem; ac deinceps, aliud atq; aliud, quouſq; pcogitatũ finē adepta fuerit. Qua.n. de cā nō prius embrionē, deinde ſperma producit. Ordo.n. alicuius gr̃a inſtitutus eſt. Qua pp ſi aliud ante aliud ordine quodā ſuſcipit atq; cōplectit, & nunquam tranſmutat ordinem ante, q̃ id q fit intereat pſpicuũ eſt, ſane vt & ipſa cuncta alicuius gratia efficiat. Verum ipſe Empedocles, totigenum primum fieri dixit, quod quidem apud ipſum nihil aliud ſignificare, q̃ ſperma quod gñaliter hēt in ſeipſo rōnem eius in q cōuertit, & q producit. Nam apud ipſum totigenum appellabat, qm̃ totius naturam continebat. Si aũt totigenum primum aīalium, & plantarum fit, igit gr̃a aīalis, & plantarum fit. Quod ſi hoc concedit, natura ergo alicuius gr̃a agit. Si quidē priora ſunt gr̃a poſteriorum. Quod quidem igit dicebā licet, qs fateret, fabulā Empedoclis veram eſſe, & in illa prima conſtitutione quædam aīalia Bouigena, priora viri cōſtituerent, certe totigeno hoc corrupto, conſtarent, quemadmodum etiā portenta fiunt ex ſemine genitali corrupto, vel abūdāti vel deficienti, qua pp natura boni gr̃a totigeni actionē ac munus inſtituit, quod naturam fruſtrari accideret cum ipſum corrumperet. Item inquit qui eripiunt naturæ id cuius gr̃a vocat, longe prius naturam ac naturalia funditus euertant, ſeipſos fallunt. Quoniam ea natura conſtare, communi conceptione conſenſuque omnes exiſtimant quæcũq; à quodam principio quod in ſeipſis ineſt, continue ordinatimq; mota ad aliquē finem perueniũt, verũ nō ad quencunq; finem à quouis principio temere dicuntur mouenturq; ſi quidem hæc quæ hoc modo ducuntur, fortuna caſuq; moueri dicere conſueuimus, quæ aũt à natura proficiſcũtur, vel ſp, vel vt plerunq; ab eodem principio per eandem viam ad ſuum proueniunt finem. Nunquam.n. ex ſemine hominis canis oritur vel equus. Quod ſi natura non ageret alicuius gratia, oporteret, quoduis temere à quouis naſci atq; proficiſci. Quod modo fieri non videt. Quapropter ſi negant naturam agere alicuius gratia, ſed quicquid cōtigerit: Temere naturæ nomē circũferũt, cũ fortunā naturamq; in idem incidere, ac connectere

illa velint quæ coniungi nequeunt. Quamobrem ſi natura, & fortuna nõ eadem ſunt, ſed longo interuallo diſtant, cum fortuna à quouis principio quoduis temere efficiat, & natura ex determinato initio ad definitum finem res ſuas deducat, fieri non poteſt vt natura cuncta non efficiat alicuius gratia, cum præſertim in idem hoc modo natura conueniat cum fortuna. Poſtremo affert cãm oĩum, qua commoti cenſuerunt naturam nihil agere alicuius gratia. Nã hi vñr, vt inquit, eo quod non vident naturam conſilio agere, alicuius gratia faciundi poteſtatem eripere naturæ, tanq̃ decẽs olno ei ſit, qui vult alicuins gratia agere, conſilio agere. Quod quidem (vt inquit) ridiculum erit, qm̃ ipſis operæ pretium erat vt ſimul perſpicerent neq; artes quicq̃ ex cõſilio efficere: qm̃ conſilium eget prudentia, & cum artifex conſulit, non vt artifex conſilium ſuſcipit, ſed velut ignarus artis, qm̃ ex ignoratione proficiſcitur ad cõſulendum. Artifex. n. non eget conſilio non. n. aliquem cõſulit faber lignarius ſi ligna cedere, & polire oporteat, neq; ædificator Si prius fundamenta iacienda ſint, neq; ſcriptores qũo oporteat elemẽta a. vel. b. ſcribere. Præterea neq; cum nomen Socratis ſcripſerit conſilium ſuſcipiet, quale elemẽtum primum, quale ſm̃ qualeq; tertium ſcribendum eſt. Sed vniuſcuiuſq; artis definitus finis eſt, quẽadmodũ naturæ & principium: & via qua ex principio proficiſcitur ad finem, definita autem conſilio non egent, nam cõſultamus vel de principijs, vel de fine, vel de via quæ ducit ad finẽ, qñ hæc incognita occulta, & indefinita ſunt. quãobrem, ſi veteres adimunt naturæ munus agendi alicuius gratia propterea, quod conſilio non regitur, etiam idem artibus eripiant. Si autem ob id arti non auferũt id cuius gratia vocatur, par eſt vt neq; naturæ hoc adimant. Sed quid aio de artib. qñ quidem neq; diuinus opifex quicq̃ conſilio agat ſed ſua eſſentia, qñ voluerit, oĩa producit nullo egens cõſilio. Si quidem conſilium vt dicebam ob egeſtatem prudentiæ ſuſcipiatur. Minime igitur naturæ, qm̃ non regitur conſilio eripiendum eſt id, ꝙ cuius gratia vocaẽ, qm̃ idipſum neq; arti, neq; diuino opifici tollitur. Peccatum verò fit, & in his, quæ arte conficiunẽ, cum dubitatio, vt velut perſpicua ac maniſeſta ſilentio exorditur ſolutionem. Si ergo quædam in artib. ſunt in quib. recte alicuius gratia inuenitur: Inquit ſi in artificialib. eſt id ꝙ cuius gratia nuncupatur, & in multis videmus artes recte agere, & aſſequi id cuius gratia, & quædam agere alicuius gratia contendunt: Verum ab intentione aberrant vtiq; ob aliquam cãm non ob id quia ita efficere non propoſuerint, quare in aliquem finem bonũ deſinunt, quid vetat vt idem de natura aſſeramus, nec exiſtimemus eiuſdem pctã fieri, non quia ipſa fortuito agat: Sed quia vel ꝑꝑ materiã, vel propter aliquod extrinſecus accidens à prima intentione depellitur.

Et in primis igitur compoſitionib. ea quæ partim ex hominis partibus partim ex bouis conſtabant, ſi non ad aliquem terminum finemve peruenire aliquo ſane principio perinde atque nunc ſemine corrupto fiebant.

Ex his igi (inquit) manifeſtũ eſt hmõi Bouigena ꝓra viri apud Empedoclem, ſi quis cõcederet fabulã, & ſi ad aliquẽ terminũ fineq; ꝑuenire non poterunt. i. ad formam aliq̃ perfectã, vt poſſent in rerum natura ꝑmanere, planum eſt, id ex principio ipſorũ, & ſemine corrupto fieri. Vnde neq; durare permanereq; poterant. Quod quidem etiã nunc in ortu portentorum accidit.

Præterea primum ſemen neceſſe eſt oriatur ſed non animalia ſtatim. Atque ipſum congeſtum quod primum oriebatur, ſemen nimirum erat.

Niſi alicuius gr̃a cuncta natura faceret, cur eius procreatio ordinata eſt, cũ ſeriatim alia ante ſuſcipiat, eam. n. ſine ſemine aĩalia ſtatim ꝓducere oporteret. Si ergo primum aſſumit ſemen genitale ex quo deinceps carnẽ efficit, & deinceps hoc ordine vſq; ad formam ꝑfectã progrediẽ, ad q̃ cum ipſa peruenerit poſtea motus ceſſat, perſpicuũ igiẽ eſt vt ipſa oĩa, quæ ante finẽ ſunt, gratia finis ſuſceperit, alioquin cur ceſſat forte in formam humanam vel equinã, & non continue ex eo, aliquid aliud mouens id efficiat quodcunq; contingat.

Præterea in plantis etiã ipſis id ineſt, quod alicuius eſt gratia. Minus autem eſt diſtinctum fiebant ne igitur vt ex bouis partibus ac hominis aĩalia, ſic & ex vitis, oleaque partibus planta, an non fiebant, eſt n abſurdum, at oportebat tamen, ſi in animalium genere illa fiebant. Præterea & in ſeminibus quoduis ſine vllo diſcrimine fieri oporteret. Omnino autem qui ita dicit tollit ea quæ natura conſtant, & naturam. natura autem conſtant, quæ à quodam principio quod eſt in ipſis continue mouentur, atque ad quendam perueniunt finem.

Hinc, qđ quidem dixi, aduerſaẽ opinioni, & obijcit. Qm̃ ſi minus in plantis alicuius gr̃a inueniẽ, q̃ in aĩalib. & in quib. minus inuenit id cuius gr̃a vocaẽ, in his magis oportet mõſtra fieri: Cur ergo nõ aſſeruit Empedocles, vt in aĩalib. Bouigena, priora viri fiunt, ẽt hoc modo in plantis vitigenæ priora oleæ naſciẽ Si autem hmõi portẽta in plãtis non fiunt, qm̃ hoc aſſeruiſſe nõ vr̃, igiẽ neq; in aĩalib. hæc fieri naſciq; debent. Neq; mirum eſt quemadmodum in aĩalib. quædam portenta naſcunẽ, ita fieri in plantis. Verũ minus apparet id, ꝙ eſt præter naturam in plantis, quam in aĩalib. cum non ita ſint diſtinctæ dearticulatæq; ſpẽs in illis, quẽadmodũ in aĩalib. Nam in quib. eſt exquiſita forma, in his ẽt ꝑſpicua eſt exigua quæuis mutatio. Et quẽadmodum alibi ipſe inquit, mortui manum nemo diceret manum eſſe, niſi æquiuoce vt lapideam vel depictam, qm̃ plane interijt forma & actio eius. Verũ tñ quiſpiam mortui carnem nihil minus vitã habere exiſtimabit propterea qđ nõ plane videt formã eius ac vſum quem vniuerſo aĩali ꝓbuit poſt mortem corruptum. quod quidem vſu venit qm̃ ſimiliaria cũ ſint magis materialia purã ſinceráq; formam non habent. Eodem etiam modo plantæ, qm̃ materiæ viciniores ſunt q̃ aĩalia, idcirco formã obſcuriorem occultioremq; hñt, & in tranſmutationib. earũ diſcrimen nõ apparet, vt neq; in carne mortua, ob id ergo non vñr fieri monſtra in plantis. Verũ hoc argm̃ minime ex re duciẽ, potiſsimum tñ eſt aduerſus perſonã Empedoclis, & in his, quæ narrat ſibi non cõſtãt, cum portenta naſci in aĩalib. aſſerat in plantis vero nequaquam ea fieri explicauit. Atqui rõni magis conſentaneũ erat vt ea naſci in plantis aſſereret. Quod ſi naſcuntur in plantis, cur obticuit? Si vero ſiluit, qm̃ non in eis naſcunẽ, equidẽ abſurdũ eſt, qm̃ in his formis, quæ magis ſynceras puraſq; habenẽ, & in quib. magis apparent alicuius gratia ac naturæ prouidentia in his, vt ſors tulit, ea fieri dixit, in plantis aũt minime, in quibus minus apparet naturam omnia agere alicuius gratia, ſed ſermo ille verus eſt, quo in vtriſq; id, ꝙ præter naturã appellatur, fieri dicimus. Verum hoc fieri raro, & cum aberraẽ ab eo, ꝙ cuius gratia vocaẽ, & qđ ſm̃ naturã eſt. vt ẽt in artib. cõmitti ſolet id, ꝙ ꝑter artẽ appellatur.

Ab vnoquoque autem non ad eundem, neque ad quẽuis, attamen ad eundem ſemper niſi quid impedierit.

Neque ipſa natura plures fines efficere poteſt neque plures naturæ vnam eandemque formam operantur, & perficiunt, ſed in vnaquaque eſt forma definita niſi qđ extrinſecus impediat. Sæpe. n. diuerſa animalia copulamus vt equum & aſinam ad producendum vnum quæ procreant ex duabus ſpeciebus vnam, attamẽ, & in his prouidentia naturæ admiratione digniſsima eſt cũ huiuſmodi animalia, infœcunda producat, vt diſcas & intelligas, q̃cũq; ab ipſa ꝓcreanẽ nullo externo, vt gente

vel

vel impediente, hæc ipſa optatiſsimum finem aſſequi, qui ſane eſt ipſa ſpecierum ſucceſsio. Sed quæcunque hoc modo non fiunt, mutilata mancaque ſunt, & neq; omnino permanent, vel ſi permanent naturaliſsimum finem non aſſequuntur, quanquam copulatio eorum ſit proxima & non eorum quæ longe diſtant.

Atqui id cuius gratia & quod huius gratia fieri à fortuna etiam poſſunt.

Quoniam demonſtrauit in natura inueniri id quod cuius gratia vocatur & ipſum finem habere cuius gratia omnia efficit, igitur inquit in ſola natura vel fortuna inuenitur id, quod eſt gratia alicuius & id cuius gratia hæc fiunt. Vnde aſſerit etiam in fortuna illa inueniri, verum non per ſe, ſed per accidens. Nam ſi quis ex hoſpitio proficiſcens ſe abluerit, non huius gratia profectus eſt vt lauaretur, attamen fiebat lauatio alicuius gratia per accidens, id ergo quod appellatur alicuius gratia per accidens, & non per ſe in fortuna inuenitur, vt etiam ſuperioribus explicauimus.

Veluti dicimus hoſpitem fore fortuna veniſſe, lotumque abiiſſe, cum id egerit, qui ſi gratia huiuſce profectus, non huiuſce autem gratia venerit. Hoc autem & per accidens Fortuna nanque cauſa per accidens eſt, vt antea diximus. Sed cum hoc ſemper fit, aut plerunque, non per accidens nec fortuna dicimus eſſe. At in naturalibus ſic ſemper, ſi nihil impedierit, fiunt.

Scribitur etiam redempturus, loco huius lotum abiiſſe, vt ſi quis ad ciuitatem acceſſerit qui aliquem victum inueniat, quem ſoluat liberetque, dicimus profecto ipſum acceſſiſſe, vt illum è vinculis eriperet, quamquam huius rei gratia non venerit: verum ita euenit perinde ac huius rei cauſa veniſſet. Nam cum exiret ad certandum in olimpijs certaminibus: Et inuenisset Platonem vinctum in foro quem cum ibi verſaretur liberauit dicens ſe hoc factum cum multis victorijs in olympia comparatis non eſſe permutaturum.

Abſurdum autem eſt alicuius gratia fieri non putare, ſi id quod mouet non videriat deliberatione vtam eſſe mouere. Nam & ars non deliberat. Etenim ſi in lignis extruendarum nauium ars inesset, perinde atque natura faceret nauim. Quare ſi id quod alicuius ſit gratia ſit in arte & in natura proſecto ineſt.

Abſurdum inquit eſſe ſi aliquis exiſtimat naturam non agere alicuius gratia quod illam non vident deliberare conſilioque agere, quoniam neq; ars deliberat. Si ergo cogitaueris artem condendi naues ligno inditam eſſe, quid plus ipſa efficeret quam natura facit, quæ abſque conſilio agit. Non enim ars conſiderat quia in homine eſt. Sed ſi quis ipſam ligno inſertam ſine homine contemplatur eam nihil plus intueberis facientem, quam modo extrinſecus operatur. Vt igitur modo cum extrinſecus ſit omnia alicuius gratia efficit, profecto cum fuerit ligno indita, eodem modo operabitur, perinde ac natura omnia in naturalib. efficit alicuius gratia: cur ergo naturam cum inſit reb. naturalibus eodem modo impræſentia agere non aſſerimus.

Maxime autem hoc patet cum quis ipſiam ſibi ipſi medeatur: huic enim per ſimilis eſt natura. Quæ cum ita ſint, patet naturam cauſam eſſe atque adeo, vt alicuius gratia faciat. Nunc conſiderandum eſt vtrum neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, an & ſimpliciter ſit in ipſis rebus natura.

Quoniam ſtatuit artem ligno ineſſe vt ipſam naturæ ſimilem redderet proximum eius ſimulachrum adducens, vtitur eo exemplo quo etiam prius vſus eſt, in artificia lib. enim medicus qui ſeipſum curat eſt, naturæ perſimilis, quippe qui principium ſanitatis in ſeipſo habeat. Verum accidit eundem, qui curat ſimul medicum eſſe. Nunc conſiderandum eſt. Vtrum ſit neceſſarium ſimpliciter vel ex ſuppoſitione. Cum duo eſſent quæſita quæ ipſe propoſuit & alterum explicaſſet, hoc autem eſt natura omnia agere alicuius gratia, in præſentia ad reliquum proficiſcitur, quod ſane erat, quo in reb. naturalib. neceſſarium collocaretur. Nunquid ſimpliciter, & quodam ordine neceſſario, prius ſequatur ſecundum poſteriusque ac tertium, & ita deinceps vt in cœleſtib. videre licet. Nam neceſſe eſt planetam ex ariete ſenſim ſuccedere in tauro & eodem in geminis, & ita deinceps aliquo & neceſſario ordine cum poſteriora priorib. ſuccedant. Vel non hoc modo aſſerendum eſt neceſſarium in naturalib. eſſe ſed ex ſuppoſitione, vt cum ſupponatur poſteriora eſſe ex neceſsitate, ſequatur vt priora ſint. V.g. ex neceſsitate forma ſequitur materiam, quod quidem eſſet ſimpliciter neceſſarium. Nam cum materia habet talem potentatem oportet & prorſus & funditus ſequi formam vel non hoc modo. Sed ſi oportet formam fieri neceſſe eſt vt talis materia præſupponatur. Philoſophi ergo neceſſarium ſimpliciter ſtatuebant in his, quæ fiunt. Nam cuncti aſſerunt iuxta potentates materiæ neceſſario ſequi formas, vt ſi domum talem eſſe dicerent ob naturales potentates materiæ, ex qua componitur, vt quia lapides graues, & his lateres leuiores, quibus etiam leuiora ſunt ligna, idcirco domus conficitur, cum habeat fundamenta deorſum deinde ſupra his lateres, & ſupra omnia ligna, & tectum, quoniam ſunt leuiora. Si ergo ſtatuunt domum talem figuram habere ob materiæ potentates perridiculi ſunt, quoniam non oportet idcirco talem materiam præparari, quia talem domum eſſe oportet. Nam ſi talis forma ſequeretur ſimpliciter potentates materiæ, oporteret domum fieri temere, & caſu cum ipſa materia hoc modo eſſet, & nullo conſtitutore ſibi opus eſſet, quo etiam modo fatebantur veteres philoſophi neceſſarium eſſe in his quæ fiunt. Nam aſſerebant ob tale frigidum taleque; calidum oſſa, carneſque; & quæcunque; alia fieri, videlicet propterea, quod atomi ſphericæ eſſent, ignem vrere dicebant vel aquam refrigerare, quoniam cubicis atomis conſtabat, & vnuſquiſque eas ſimpliciter ortus ſpecierum redigebat ad materiam quam ipſe ponebat. Verum non hoc modo neceſſarium in naturalib. collocandum eſt, quoniam nihil opus eſſet natura operante. Neque enim in natura agit materia ſed iam exiſtente vtitur ad generationem formarum. Nam cum iam elementa ſunt ea colligit miſcetque; taliter ac taliter adeo vt aliam, atque aliam formam eis ingerat. Quod ſi formæ ſimpliciter ſequerentur poteſtatem materiæ, quid opus eſſet cauſa efficiente, naturam ſcilicet quare neceſſarium eſt ex ſuppoſitione, nam cum oporteat talem formam eſſe, idcirco materia aſſumitur. Et deinceps vt dicebam ſi aſſumeretur materia & recte præpararetur ac formæ, quæ prius educendæ gignendæque; eſſent, non prorſus forma conſiderata: & interea produceretur: Igitur neque; neceſſario formæ ſequuntur potentates materiæ. Sed econtra vt dicebam, & foret neceſſarium ex ſuppoſitione, vt ſi forma talis eſt neceſſe eſt vt talis aſſumatur materia, exempli gratia tantum caloris tantumque; frigidi & de alijs ſimiliter. quodam igitur modo vt inquit neceſſarium in reb. naturalib. collocat, quemadmodum in mathematicis, quoniam in mathematicis neceſſarium ex ſuppoſitione ponitur. Vocat autem mathematica demonſtrationes mathematicas ſyllogiſmi formam obtinentes, quamobrem generalius dicamus vt per mathematicas ſyllogiſmos intelligamus, quoniam vt in illis ſe habet neceſſarium, ita ſe habet in naturalib. Nam in ſyllogiſmis neceſſarium ex ſuppoſitione inuenitur, quoniam ſuppoſitis propoſitionib. ex neceſsitate ſequitur concluſio, vt etiam in naturalib. ſuppoſita forma neceſſario materia erit. Neceſſarium igitur ex ſuppoſitione in vtriſque; ſimiliter ſe habebit. in his tamen ordo conſequentis contrario vertitur, quia in ſyllogiſmis ſi propoſitiones ſunt, & concluſio erit. i. ſi primum eſt, & ſecundum eſſe oportet, attamen minime conuertitur. Si concluſio eſt, & propoſitiones ſtatuendæ ſunt. Nam ſi veræ ſunt propoſitiones, neceſſario concluſio vera erit, non econtratio, ſi concluſio vera eſt propoſitiones etiam veræ habebuntur, quippe eadem concluſio poſsit diuerſis propoſitionibus, inferri ac deduci & non ſolum ex veris, ſed etiam ex falſis verum concluditur.

Nam ſi quinque & quinque ponantur decem prorſus eſſe ſequitur, & ſi decem ponantur non prorſus ſequũtur quinq;, & quinq;. Poterant.n. eſſe tria & ſeptẽ aut, quatuor, & ſex idem quoq; exemplum in ſyllogiſmis, adhibeatur, vt homo animal, animal ſubſtantia, igitur homo ſubſtantia cuius ſyllogiſmi concluſionem etiam ex falſis concludens homo lapis. Lapis ſubſtantia igitur homo ſubſtantia eſt. Quamobrem tales propoſitiones ſequitur etiam talis concluſio econtra minime talẽ poſitam concluſionem oĩno ſequuntur tales propoſitiones. Nam ſi quis diceret ex falſis propoſitionibus verã concluſionem deduci poſſe, vt homo animal eſt, aĩal triſillabum eſt, igitur homo triſillabus eſt. Sciat itaque huiuſmodi ſyllogiſmum canones quibus formari conſtituiq; dñt propoſitiones non ſeruare, qm̃ medius terminus non eſt cõis ſiquidem aliud ſit prædicatum in minori propoſitione, & aliud ſubiectum in maiori. Nã in minori propoſitione animal ſubſtantiale de ſubiecto prędicatur: in maiori autem, vox ipſa & nomẽ animalis ſubijcit. Quamobrem eædem propoſitiones non ſunt ſyllogiſmi propoſitiones neq;.n. cõi termino coniunguntur. Sed ſolum duæ propoſitiones abiunctæ. Verumtñ in hoc pcedẽti ſyllogiſmo homo eſt lapis, lapis eſt ſubſtantia, & ſi falſa ſit propoſitio minor, attñ coniugatio ſyllogiſmi bona eſt, cum medius terminus ſit cõis, tũ ẽt figura ex coniugatione propoſitionum perfecta eſt. In ſyllogiſmis itaq; vt dixi primo poſito dico.ſ. poſitis propoſitionib. quæ ſunt materia ſyllogiſmi, ẽm neceſſario ſequitur dico.ſ. ipſa concluſio, econtra vero poſito conſtitutoq; ſecundo non ſequit primum &c. In naturalib. autem & ſummatim in cunctis, quæ agunt ſiue ſint artificialia, ſiue ea quæ conſulto tractant, econtrario mõ ſe hñt. Nam ſcđo poſito poſterioreq; dico videlicet forma ſuppoſita prorſus neceſſe materiã, q̃ eſt prior ſequi, econtra tñ non ſequit ſi materia ineſt, prorſus, & formam eſſe, vt iam dixi. Hoc igit diſcrimẽ inter naturalia, & vr ea quæ agunt ac mathematica. Sed cõueniunt, qm̃ neceſſarium ex ſuppoſitione in oĩbus eſt. Nam vno ſuppoſito, alterum ſequit, in his, quidẽ quæ agunt ſuppoſita forma, materia neceſſario ſequitur. Et qm̃, aliquo modo in naturalib. poſito primo ſequit ẽm vt in mathematicis fit. Nam forma, quæ quidem eſt finis actionis, principiũ eſt ſpeculationis. Si ergo ſpeculatio initium capit a forma, & deſinit in materiam, materia igit ſequit formã, in naturalib. igit aliquo modo, principium ex neceſſitate finis ſequit, quẽadmodũ & in mathematicis: deinde cãm huius affert, qm̃ inquit in mathematicis actio non eſt ſed ſola ſpeculatio, alioqn ſi eſſet in mathematicis actio ſimiliter in illis econtrario ſe haberent actio contemplationis, & actionis principium finis contemplationis eſſet, & quia impræſentia ſola in mathematicis ſpeculatio inuenit & ppoſitiones in illis ſunt principium, quib. propoſitis neceſſario ſequitur concluſio. Similiter etiam in contemplatione naturalium, primum quidem forma eſt extremum, & vltimum ipſa materia. Et neceſſario materia ſequit formam, qua rõne etiam in naturalib. poſterius neceſſario ſequit prius. Verũ & ſi oĩno forma non ſequit materiã attñ fieri non põt vt forma producat ſine materia vt ẽt in mathematicis videre licet, qm̃ ſi propoſitiones non penitus concluſionem ſequunt, attñ ſi non eſſet cõcluſio neq; propoſitiones eſſent, fieri.n. non põt, vt cũ vera non fuerit concluſio propoſitiones ſint veræ quę cũ explicat inducit phyſico vtraq; principia dicenda eſſe. Diſputabit.n. de forma & de materia. Verum formam accipit ex diffinitione, ex qua poſtea ſyllogiſmo de materia multa concludere põt veluti artifex facit, qui ędiũ formam accipit ex diffinitione eiuſdem dicens domũ, eſſe integumentum quod vetat interitum, & mortem quæ imbrib. & caloribꝰ puenire põt, ex qua definitiõe ſyllogiſmo concluſit ẽt de ipſius materia, ꝙ ante conſtituẽdã ædiũ formã nõ opus eſt q̃uis materiã ſumere, qm̃ domus non eſt conficienda ex calamis vel papiro, ſed de ſolida materia quæ pluuiã tolerare poſſit. Hoc igit modo & naturalis accipiet formam ex diffinitiõe, vt hõ eſt aĩal rõnale mortale ex hac deinde rõcinabit illi opus eſt, qui futurus eſt aĩal rõnale, nõ ſimplr ex quauis materia procreari, ſed cũ proprium ſit rõni, vergere magis ad ſuperiorẽ partem, oportet etiam idem corpus non inflexum procliueq; fieri ſed rectũ eſſe, ad huius itaq; corporis gñationem oportet non q̃uis materiam temere complecti, ſed eam in qua tenuior calor eſt, & magis vergens ad ſuperiorem partem, vt non hoc mõ ſit, ſurſum in rectũ corpus extẽdat. Itẽ cũ forma æris ſit fuſilis, & flabilis, hmõi materia non erit terrea, ſed aquea magis, & ſpiritalis, qm̃ in his fuſile & ſonum efficiens eſt, ꝙ quidem maxime in aere ſit & ita de oĩb. dicendum eſt. Ars aũt ſi pfectam rei definitionem acceperit, inde ẽt habebit materiam. Nam diximus in lib. de demõſtratione triplicem eſſe definitionem, aliã ex materia, aliam ex forma, tertiam vero ex vtriſq; quẽadmodũ irã definire ſolemus. Ipſam aliqñ definimus, p materiã, qa eſt ſanguinis aduſtio circa cor, aliqñ ex forma, qm̃ eſt appetitus vlciſcẽdi iniuriã: aliqñ aũt ex vtraque, qm̃ eſt aduſtio ſanguinis circa cor, ob appetitũ iniuriã vlciſcẽdi, cũ igit triplex ſit definitio pfecta abſolutaq; definitio, q̃ ẽt phyſico magis cõgruit, eſt illa, quę cõplectit vtrãq; materiã, & formã, qui ergo acceperit hmõi definitionẽ, inquit, ei opus nõ erit, vt ex eadẽ materia ſyllogiſmo cõprobat, ſed in ſeipſa p ſe cõplectit, materiã. Vñ in definitione hoĩs mortale, materiã indicat. Definitionẽ aũt rerũ naturalium nemo aſſignabit, niſi ipſe naturalis, qui vtit methodo diuidẽdi & diffiniẽdi, tanq inſtrõ. Diuiſionẽ aũt rerũ naturaliũ efficiet cũ acceperit in rõne ea q̃ actu rebus naturalib. inſunt, qm̃ aliæ res naturales vita participãt aliæ minime: Itẽ eorũ q̃ vita participãt aliæ ſenſu participãt, alia vero nequaquã: Vnde de cæteris oĩb. q̃ inſunt eiſdẽ diuiſionẽ faciet q deinceps colligẽs, q̃ vnicuiq; gñi & ſpeciei cõia, & ꝓpria inſunt, aſſignabit vniuſcuiuſq; definitionem.

Nunc enim ipſum neceſſarium in generatione perinde eſſe arbitrantur, atque ſi quiſpiam neceſſario domum extructam eſſe putaret, quia grauia quidem deorſum, leuia vero ſurſum ſua ſe natura feruntur. Idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra.

Naturales (inquit) introducunt neceſſariũ in ortu rerũ qui aſſerũt ea q̃ fiũt ob neceſſitatẽ materiæ, neceſſario fieri. Eſt quidẽ neceſſariũ ſimplr, qd ſine ſuppoſitione neceſſariũ eſt, vt dicimus ſolẽ neceſſario in ariete collocari. Ex ſuppoſitione aũt cũ id ꝙ nõ eſt pinde ac eſſet ſupponẽtib. aliquid alterũ ſequit neceſſario, vt ſi quis in luce ambularet; Sequit oĩno vt vmbrã efficiat.

Terra autem ſupra, quam ob leuitatem, & ligna maxime ſupra, quippe cum ſint leuiſſima.

Terram forte dicit, quæ fundamentis inijcitur, id ꝙ dicit, exempli gratia dictum eſt, quapropter non admodum diligenter locus diſcutiendus eſt.

At quanquam non ſine his, non tamen propter hæc, niſi vt ob materiam, ſed cælandi quædam conſeruandique cauſa extructa eſt domus.

Inquit non ſine materia formam fieri, quanquam non propter materiam fiat. Non enim quia lapides, & ligna ſunt ideo domus efficitur, ſed quia domus ædificanda eſt, idcirco oportet ligna lapideſque haberi, ſine quibus certe domus non ædificaretur, quæ tamen domus extruendæ vt materia ponuntur. Eſt enim materia in numero cauſarum per ſe cauſa, ſed forma non eſt propter illã, alioquin ſi poteſtates materiæ eſſent cãæ formæ,

formæ, his oportet ædificatorem domum condere, at contrarium eſt, quia materia aſſumitur ꝓp formã, nam quædam cęlandi, & conſeruandi cã extruiť, quod quidem eſt domus rõ, & formæ: ſed quæ domus cęlat & cõſeruat, ſunt corpora nr̃a, & opes quorum cã domo egemus, qm̃ igitur domus ob hæc nobis opportuna neceſſariaq́; eſt, nõ igitur ex quauis materia conficienda eſt, ſed ex hac vel illa, materia igitur eſt gratia formæ, ſed cum materia contineat rõnem eorum, quæ ſine illa eſſe nequeunt, cum non fuerit materia, neq; forma erit.

Similiter & in cæteris vniuerſis in quibus eſt id quod alicuius gratia fit, non ſunt quidem ſine hiſce quę neceſſariam habent naturam, non tamen ſunt ob hæc ipſa, niſi vt ob materiam, ſed alicuius ſunt gratia.

In omnibus alijs artificialibus, & naturalibus. Adiecit autem in quibus eſt id, ꝙ cuius gratia fit, ꝓp mõſtra quæ in naturalib. naſcunť, & quæcũq; funditus accidũt præter naturam. & ꝓp omnia alia, quæ natura quidem non fiunt, ſed ratione & conſilio, quæ fruſtra temereq́; naſcuntur nullo fine conſtituto. conficitur inquit ſerra non vt quidem ferrum ſit, ſed quia oportuit ſecare ligna & lapides, quod quidem fieri non poterat niſi materia formæ ſerræ, ſubijceretť, quæ eſt ferrum, ob id ꝑfecto ferrum acuere effundereq́; ſolemus, qm̃ volumus ſerram ſecurim, & aratrum facere, minime vero qa ferrum eſt, hæc facimus, ſed quia his opus eſt. Hæc autem ſine ferro cum recte confici nequeant ferrum acuẽdũ eſt: ergo materia propter formam ponitur, & non ecõtra forma ꝓpter materiam. igitur ex ſuppoſitione neceſſarium eſt in rebus naturalibus, eadem. n. videmus in naturalib. quæ ſane perſpicimus in artificialibus fieri. non. n. homo eſt propter ſemen genitale & fętũ, quoniam, oportet ex his ſemper hoĩem produci, ſed econtra, quoniam oportet hominem oriri naſciq́;, ſine autẽ non eſſet, idcirco natura hæc præparat & efficit.

Veluti propter quod ſerra eſt talis. Vt hoc & huiuſce gratia ſit. Hoc tamen gratia cuius eſt fieri non poteſt ſi non ferrea ſit. neceſſe eſt ergo ferream eſſe, ſi ſerra atque opus ipſius erit.

Ideſt ſerra cur ferrea eſt, & dentib. conſerta. Rñdemus vt ſecet. Secat aũt ſiſr alicuius gratia, vt ianua fiat. Itaq; ſerra eſt ianuæ gratia, & non ianua gratia ſerræ.

Eſt igitur neceſſarium ipſum ex ſuppoſitione, ſed non vt finis. Nam neceſſarium quidem in materia, id vero, gratia cuius eſt, in ratione conſiſtit.

Si. n. penitus forma ſequereť materiam, neceſſarium ſimpl̃r in naturalib. collocareť, vt qm̃ ſubſtantia cœleſtium eſt in orbem moueri, iõ neceſſarium abſolute eſt in eis, & non ex ſuppoſitione. Sed qm̃ in his, quæ gñanť aliter accidit exempli gr̃a neq; ſi fuerit ferrũ erit ſerra, neq; ſi fuerit ſemẽ genitale & fœtus, hõ erit: Vñ liquet naturalia habere neceſſariũ, licet non ſimpl̃r. Nã in materia eſt neceſſarium, cuius aũt gratia in ratione. Quæ ſane inquit non quia cum fuerit materia neceſſario fit forma: Sed econtra, qm̃ cum ſuppoſuerimus formam eſſe, neceſſe oĩno eſt, vt materia ſequatur. Quamobrem neceſſario ſequitur materiam eſſe, ſuppoſita conſtitutaq́; forma, forma aũt non eſt alicuius gratia & ob id non ſequitur neceſſario materiam. Nam id ꝙ eſt gratia alicuius, ſequitur illud cuius gratia, & non econtra.

Eſt aũt ipſum neceſſarium & in doctrinis, & in hiſce quæ fiunt ſecundum naturã aliqua ex parte ſimili modo.

Inquit neceſſarium ex ſuppoſitione eſſe in doctrinis quemadmodum ẽt in naturalib. Verũ non vndequaq; ſimile. Sed in aliquo conueniunt & in aliquo differunt. Sed cum dicat neceſſarium conſtitui aliquo per ſimile in doctrinis & naturalib. anteq̃ explicet, in quo conueniant iuxta neceſſarium, quod in ipſis ſimile eſt, prius eorum diſcrimen adducit, diſcrepat. n. quatenus in doctrinis poſito principio ſequitur ẽm. Sed in naturalib. ſuppoſito fine priora ſequuuntur. Nam principium ſyllogiſmorum ſunt propoſitiones, eorũ aũt quæ fiũt materia initium eſt, pterea ſyllogiſmorum finis eſt cõcluſio, nãliũ aũt forma. Neq; in naturalib. prorſus forma ſequiť materiã neq; in ſyllogiſmis ꝓpoſitiones ipſam cõcluſionẽ. Vt. n. dixi vera cõcluſio ex alijs atq; alijs ꝓpoſitionib. deduceť cũ ẽt ex falſis eadẽ cõcludi queat. Hæc igiť eſt dr̃ia, dixit aũt in doctrinis, & in mathematicis, id eſt mathematicas demonſtrationes, quas oportet vtique eſſe ſyllogiſmos. Quo fit vt primum afferat diſcrimen eorum, deinceps conuenientiam.

Nam cum rectum hoc ſit, neceſſe eſt triangulum tres, angulos æquales duobus rectis habere.

Hoc inquit exempli cã. Accipit ergo rectũ pro ipſis ꝓpoſitionib. & duob. rectis æquales habere ꝓ cõcluſione. Nam per diffinitionem rectorum oſtẽditur tres angulos trianguli eſſe æquales duob. rectis, dicimus. n. tres duobus extrinſecis æquales eſſe. Sed duo extrinſeci duob. rectis æquales ſunt, ergo tres ſunt duobus rectis æquales. Sed ſi quis interroget cur duo extrinſeci ſint æquales duob. rectis: Rñdendum eſt, qm̃ hæc eſt definitio recti, vt cũ linea recta ſupra rectã ſteterit, effeceritq́ue vtrinq; duos angulos æquales: Vnuſquiſq; eorũ rectus erit. Quãobrẽ reſoluẽdo ꝓpoſitiones ex definitioni recti, labi poſſumus in cõcluſione hac, vt ſint tres anguli æquales duob. rectis. Nã qa dixim⁹ definitionẽ recti, formem⁹ mõ ſyllogiſmũ. Duo extrinſeci ſunt æquales duob. rectis: Sed duob. extrĩſecis tres anguli ęquales ſunt, igiť tres anguli triãguli ſunt duob. rectis ęquales.

Sed ſi hoc eſt, neceſſe eſt illud eſſe, ſed ſi hoc non eſt, neque rectum hoc eſt.

Neq; ſi concluſio fuerit oportet eſſe ꝓpõnes. Nã diximus eãdẽ cõcluſionẽ plurib. modis demõſtrari poſſe demonſtratione recta quæ oſtendendi demõſtratio appellať, & demõſtratione quę ducit ad impoſsibile & falſis veriſq; propoſitionib. Sed ſi hoc non eſt rectum eſt. Inquit ſi quidem igiť fuerit concluſio non prorſus propoſitiones erunt vt, ſuperiori contextu diximus, tñ ſublata cõcluſione ex neceſsitate tolluntť, & propoſitiones ſi nõ. n. erit cõcluſio vera neq; propoſitiones veræ erũt fieri. n. nõ põt, vt ex veris propoſitionib. aliquid falſum cõcludať, vt ſupra demonſtrauimus. Verũ ex falſis propoſitionib. falſum aliquod deduci põt vt ſupra quoq; explicauimus. Nam ex falſis cõcludereť verum & ſi nõ eſſet per eaſdem propoſitiones, attñ ẽm naturam rei. ex veris tñ fieri non poteſt, vt falſum concludatur.

At in hiſce, quæ alicuius gratia fiunt contra.

Cum dixerit, qũo neceſſariũ ſe habet in mathematicis, dicit qũo ſe habet & in naturalibus, qm̃ econtrario concludendi ordo ſe habet, vt dixi, diſcrimẽ imprimis adducẽs inquit. At in hiſce, quæ alicuius gratia dixit in naturalibus & vniuerſaliter in his omnibus, quæ aguntur, & adminiſtrantur. Nam mathematica neque fiunt neq; alicuius gratia ſunt. in naturalibus aũt econtrario ſe habent ad ſeſe conſequendi ordinem diximus.

Si finis erit, aut eſt, & id quod eſt ante erit, aut eſt.

Finem vocat formam, quoniam ipſa etiam eſt id qd̃ cuius gratia appellare ſolemus, id vero quod ante eſſe; inquit, materiam vocat. Nam ipſa eſt gratia alicuius. ſemper enim prima ſunt gratia poſteriorum.

Si vero hoc non erit, aut non eſt vt ibi, ſi non eſt concluſio, principium non erit: ſic & hic finis, & id gratia cuius eſt, non erit, aut non eſt.

Cum dixerit ſi forma eſt, neceſſario materiam eſſe vult explicare, quomodo hæc viciſsim conuertantur, qm̃ ſi materia non erit, neq; forma erit, quod quidem dictu conſequens eſſet, ſi materia nõ eſt, neq; finis erit

& id cujus gratia. Sed cum velit vti exemplo in doctrinis inquit ſi autem non eſſet ideſt materia, quemadmodum ibi ideſt in doctrinis cum non fuerit concluſio, neque propoſitiones erunt, ita in his cum non fuerit materia, non ſupererit forma.

Eſt enim & hoc principium non actionis: ſed cogitationis, ibi autem eſt cogitationis. Non.n. ſunt actiones Quare ſi erit domus, hæc neceſſe eſt fieri, vel eſſe vel etiam fore, aut omnino materiam, quæ quidem alicuius eſt gratia. Veluti lateres atque lapides, ſi extruenda eſt domus, non tamen eſt propter hæc ipſe finis, niſi vt ob materiam. omnino tamen ſi non ſint, neq; domus fuerit, neq; ſerra illa ſi nõ ſint lapides, hæc ſi ferrũ nõ ſit. Neq;.n. illic principia ſunt, ſi nõ triãgulus tres habeat angulos duob. rectis æquales.

Quoniam explicauit eorum differentiã inter ſe, nũc conuenientiam aperit quoniam vtriſq; commune eſt. poſito conſtitutoq; principio ſequi reliquum, fertur.n. ab ipſo in libro de moribus actionem e contrario ſe habere ad ſpeculationem. Nam ſpeculatio ſumit principium, à fine actionis, actio autem principium capit à fine contemplationis. Nam finis ædificandæ domus eſt integumentum efficere, quod nos protegat ab interitu qui ab imbribus, ſeu procellis à ſummis caloribus ꝓuenire poteſt, qui ſane eſt ſpeculationis principium, q̃ ſibi finem ponit terram fodere, quod ſane actionis eſt initium: Sed de his ſæpe diximus. Verum hoc modo ſe habent non ſolum artiſicialia, ſed etiam naturalia. Nã phyſicus quoties contemplatur naturalia exordium ſacit à formis, deinde ex his proficiſcitur ad vniuſcuiuſq; materias, natura autem e contrario opus aggreditur ex materia, & deſinit in formã. Hoc igitur in loco inquit, quod quanquam diuerſus ſit ſeſe conſequendi ordo in naturalibus & in diſciplinis, quoniam in naturalib. ſuppoſito fine ſequitur primum & principiũ, & in his forma eſt: In diſciplinis autem principia quidem ſunt propoſitiones finis vero eſt ipſa concluſio in naturalibus, ergo ſuppoſito cõſtitutoq; fine dico.ſ. forma. ſequitur materia, qua ratione neceſſarius eſt ordo inferendi. Et in diſciplinis ſuppoſito principio dico.ſ. propoſitis ꝓpoſitionibus ſequitur finis qui eſt concluſio, attamen aliquomodo in naturalibus etiam ſuppoſito principio ſequitur finis. Nam forma eſt quidem actionis finis, & ſpeculationis principium. Nam cum ſecum cõſiderat ædificator domum ædificandam fore, primum illius integumentum quod nos proteget ab imbribus ſummiſque caloribus intendit qua via procedens, vt ſæpe numero diximus, peruenit, ad finem, in naturalibus itaq; finis ſequitur quemadmodum etiam in diſciplinis. His igitur conueniunt inter ſe, qua etiam ratione neque diuerſum diſtinctumq; principium ſumunt naturalis, & mathematicus. Nam cum ſit in naturalibus actio & cõtemplatio neq; ſuppoſito actionis initio, quod eſt materia, ſequitur deinde forma, ſed ſuppoſito ſpeculationis principio quod quidem eſt forma, ſequitur materia. Sed cum in diſciplinis non ſit actio, ſed ſola contemplatio, principium ſpeculationis ſupponitur ac conſtituit, quod quidem eſt ipſa propoſitio. Quamobrem ſi acceperimus in vtriſque principium ſpeculationis, inter ſe conueniunt mathematica & naturalia, quatenus vtraq; idem principium ſpeculationis accipiũt. Quod vero propoſitiones ſint principia ſpeculationis ſyllogiſmi, manifeſtum eſt. Nam ſi nobis oblatum ac ꝓpoſitum eſſet vt demonſtraremus animum eſſe immortalẽ ob id exiſtimandum non eſt hanc propoſitionem (animus eſt immortalis) eſſe concluſionem. Equidem diximus in commentarijs logices concluſionem propoſitionem problema quæſtionemve enunciationem eadẽ eſſe ſubiecto, ratione habituq; differre, ſiue cum conſiderabimus, quomodo oſtenderemus animum eſſe immortalem, tum hanc propoſitionem non vt concluſionem conſiderabimus, ſed velut problema, quoniã tũc velut concluſio habetur, quando inuentis poſitiſq; propoſitionibus ſequitur. Quare prius propoſitionum cõſideratio fit deinde ex his concluſionem deducimus, ꝙ quidem maxime liquet in antedictis commentarijs. q- dam nanque ſunt quæ ante demonſtrationem à nobis, proponi nequeunt, ſed ex quibuſdam propoſitionibus datis aliorum gratia ſequuntur. Hoc igitur ꝗ̃ principium ſpeculationis ſyllogiſmorum ſunt propoſitiões. Eſt.n. principium hoc non actionis ſed cogitationis ratiocinij. cum dixit quomodo ſe habent ſcdm conſequendi ordinem, quoniam quemadmodum mathematicis, cum non extiterit finis neque principium erit, fieri.n. nunquàm poteſt vt ex propoſitionibus veris aliqua cõcluſio falſa concludatur: ita in phyſicis cum non fuerit materia, neque forma erit. Cum igitur velit aſſimilare mathematicis naturalia induxit. Etenim prĩcipiũ hoc. Nam hæc coniunctio .n. reddit cauſam: principium.n. hoc ideſt forma naturalis quam finẽ & cuius gratia dixit, principium autem non actionis: Nam actio exordium ſumit à materia non contemplationis. Nam ipſa ſpeculatio cum inceperit à forma, deſinit in principiũ actionis. Quamobrem ſi domus extiterit, hæc fieri vel eſſe vel fore neceſſe eſt, hic repetit ea prorſus quę dixit. Verũ inquit vel eſſe artium alię jam exiſtentibus materijs vtuntur, aliæ in alijs, quoq; producunt & efficiunt vt æs & ſimilia, quippe cum nos elaboremus ipſum æs.

Patet igitur neceſſarium in rebus eſſe naturæ, quod vt materia dicitur: & huius etiam motiones.

Inquit perſpicuum eſſe ex oĩbus q̃ dixit formã nõ ſequi materiã neceſſario, ſed quoties forma ſuppoſita cõſtitutave fuerit, neceſſe eſt ſequi materiã, quapropter id qđ neceſſario ſequitur materia eſt, & forma motiones vocat in præſentia alterationes, & mutationes quæ ſunt viæ ad formã, & quæ fiunt gratia formæ vti materia.

Atque ambæ quidem cauſæ dicendæ ſunt à naturali philoſopho. Magis autem ea gratia cuius cætera fiunt. Hæc eſt enim materiæ cauſa: ſed non hæc cauſa finis.

Inquit naturalem diſſerere de vtriſque principijs de materiali & formali, magis tamen de formali, quoniã vnaquæq; res naturalis eſt per ipſam atque eſſentiã habet ac eadem eſt materiæ cauſa, ſed non econtra materia eſt cauſa formæ. Igitur forma eſt magis cauſa, quã materia, quoniam hæc etiam eſt finalis cauſa. ipſius.n. finis gratia ſunt omnia quæ finem antecedunt.

Atque finis ipſe gratia cuius quique principium eſt à diffinitione rationeq; ſumitur, vt in hiſce patetque, per artem conficiuntur. Nam cum domus ſit tale, hæc fieri neceſſario & eſſe oportet. Et cum ſanitas ſit hoc, hæc neceſſario fieri oportet ac eſſe. Pari modo ſi homo eſt hoc, hæc fieri neceſſe eſt atque eſſe. Et ſi hæc ſint hæc, ſint hæc neceſſario vel fiant oportet. Fortaſſe aũt neceſſarium ipſum in rõne etiã ineſt. Serra nanque ſi diffinieris opus talem ipſam diuiſionem eſſe dicis. At hæc non erit niſi ſerra tales habuerit, dentes, & hi rurſus non erunt, niſi ferrea fuerit ipſa. Sũt enim & in ratione nonnullæ partes vt materia rationis.

Quoniam ſumetur forma in definitione ex qua poſtea multa de materia ſyllogiſmo oſtenduntur inquit, ergo ſumetẽ à definitione finis qui ſane eſt id cujus gratia nuncupatur. Et principium maxime proprie à definitione ſumendum eſt. Et cum fuerit ſanitas talis, hæc neceſſario fieri oportet, quoniam ſanitas eſt, quædam menſurata ſicci, humidi, calidi, & frigidi mediocritas, cum plus fuerit adhibẽdum erit frigidum, materia igitur ſanitatis eſt hoc frigidum ſimiliter in omnibus fieri ſolet, fortaſſe ipſum neceſſarium, quoque erit in ratione.i. in definitione materia etiam apparebit. Ipſa.n. eſt id ꝙ neceſſario ſequitur. Nam ſi diffiniuero ſerræ formam

mam, quoniam ipſa eſt diuiſio lignorum, & lapidum ſimul ipſe complectar materiam cum aliter ſecare diuidereq; non poſſet, niſi id ꝙ ſecat, ferreum ſit, taliter formatum, quoniam alia materia talia huiuſmodi diuidere non poſſet. Quare ſi proprie tradidero definitionē ſecandi, commemorabo etiam materiam, quoniam diuiſio lignorum & lapidum fit ab eo ſerro quod dentes habet. Sunt igitur quædam partes in ratione vt materia rationis. hæc curſim legenda ſunt. Sunt igitur quædam partes in ratione, id eſt definitione, quæ ſunt rationis partes, vt materia. Quod inquit, quoniam ſunt quędam definitionis partes vt materia, quēadmodum & aliæ ſunt quæ formam inſinuāt. Nam in definitione iræ hæc pars, aduſtio ſanguinis circa præcordia, ſignificat materiam: illa vero ob iniuriam vlciſcendi deſiderium formam indicat. Item in definitione hominis, mortale ſignificat materiam, quapropter in perfecta definitione materia comprehenditur atq; ſumitũ. Quare quicunque voluerint ſolam formam in definitionib. collocare eorundē rõcinio naturalis conſiderans, materiā inuenire poterit. Verum in quib. eſt perfecta abſolutaq; definitio, eadem etiam ipſammet materiam complectẽ.

Finis libri Secundi.

LIBRI TERTII

PHYSICAE

Auſcultationis.

Annotationes Ioannis Grammatici.

CVM autem ipſa natura motus quietis mutationiſque principium ſit, noſtra autem doctrina ſit de natura, non lateat nos oportet, quid nā ſit motus. Nā ſi ignoretur ipſe, naturam etiam ignorari neceſſe eſt.

CVM quinque ea ſint quæ res naturales conſequũtur, de quibus Ariſ. in hoc libro agere diximus, materia, forma, motus, locus, & tempus, de materia quidem & forma in pręcedentibus voluminibus diſſeruit. Verũ in primo magis de materia tractauit, in ſecundo autem magis de forma. Reliquũ ergo eſt, vt ipſe de reliquis tribus diſſerat. Et tandem proponit hoc in loco agere de motu. Et opportunum eſſe phyſico de motu diſſerere hunc in modum ſyllogiſmo declarat. Inquit quoniā ſuperiore libro definiuimus naturam eſſe principium motus, operępretium ei quidem eſt, qui cogniturus eſt, quid ſit natura & definitionem eius multo prius ſcire, quid eſt motus, qm̄ oportet ea quæ comprehenduntur in definitione alicuius prius manifeſta claraq; haberi. Nam qui motũ ignorauerit, definitionem naturæ ſcire non poterit, ſi quidē in definitione naturæ collocetur motus, itaq; operæpꝛ̄tium eſt naturali de motu ſermonem facere. præterea cum omnis motus ſit continuus vt oſtendit in poſtremis huius tractationis voluminibus: Nā oīs motus eſt in magnitudine, & omnis magnitudo continua eſt. igitur omnis motus etiam continuus erit. Item cum in definitione continui aliquando complectatur infinitum. Nam qui definire voluerit continuum dicet continuũ eſſe, quod poteſt in infinitum ſecari: Neceſſe eſt ergo, vt cum quid ſit motus cognouerimus, etiam quid ſit infinitum pernoſcamus, itaq; naturali opus erit etiam de infinito agere. rurſus cum omnis motus ſit in loco atq; in tempore: Nam omne mobile corpus eſt, ſed oē corpus in loco ponitur, ergo motus etiam in loco ponendus erit. Item oſtenditur in extremis voluminibus de tempore diſſerendum eſſe. Verum cum quidam philoſophi arbitrabantur per vacuum fieri motum, quippe qui non poſſet per plenum fieri alioquin duo corpora eundem locum occuparent, idcirco oportebit phyſicũ de vacuo quoque diſſerere. Verum ſiue per vacuũ motus fiat, ſiue non intercapedine vacui agatur efficiaturque, prorſus opportunus eſt ſermo de illo, præcipue ad probationem loci, & confutationem vacui. Item de loco diſſerendum eſt, quoniam definiunt eum eſſe vacuũ priuatum corpore. Intentio igitur huius libri & ſequētis eſt agere de motu, infinito, tempore, loco, & vacuo, in hoc autē libro diſſerit de motu & infinito, in ſequēti autem de tempore loco, & vacuo, de quibus pfecto diſſerit non ſolum quia conferunt ad tractatum de motu, ſed etiam de illis tanquam de his quæ omnes res naturales conſequuntur. Hoc quidem erat à principio ꝓpoſitum dicere. ſ. de communibus, quæ omnes res naturales cõſequuntur. Imprimis ergo de motu diſputat & quærit quid eſt motus deinde in quibus ſit, tertio, quot ſint motus ſpecies. Verum antequàm hæc explicat, quatuor dignitates aſſumit, quæ ſibi conferunt ad hæc ipſa demonſtrandum. Et prima eſt quoniam cum ſint rerum earum, quæ ſunt aliæ ſolum actu, aliæ vero actu, & poteſtate: Nam aliquid eſſe ſolum pt̃ate nequit ſi ſubſtat & exiſtat. Nunquàm. n. materia formis nudatũ ſpoliaturq;, res ergo quæ duntaxat actu ſunt, diuinę, & incoporeæ, vocantur, de quibus etiam in libro de interpretatione dixit, quod actus ſunt ſine poteſtate, res autem quæ ſunt actu & poteſtate omnia naturalia ſunt, actu. n. ſunt quia habent aliquam formam vel actũ, potentia autem quoniam aliam formam per ſucceſsionē poſſunt inducere, ſed hoc quidem tribuitur his, quæ ortui interituiq; ſubijciuntur. Aethereum autem corpus ſm ſubſtantiam actu duntaxat eſt, quippe hoc nunquā transmutatur, vi ſuæ naturæ, participat tamen ad quendam modum poteſtate, quo ad motum localem: cũ vbique non ſimul ſit, immo neque ſm ſubſtantiam omnia cœleſtia à potentia liberantur, & abſunt, ſiquidem conſtant materia, & forma, materia autem eſt id ꝙ in potētia, videlicet neque omnia cœleſtia prorſus potētia vacant. Nam & ſi materia eorum non habet formam poteſtate, attamen cum materia iuxta ſuam rationē prorſus generaliterq; ꝓſit in potētia idcirco penitus nõ ſunt poteſtatis expertia, quemadmodum ſunt res quæ prorſus à materia alienæ ſunt, quæ haud quaquam poteſtatem habēt. Quocirca Plato illa vere entia appellat. Sed ſenſilia omnia non ſemper entia ſed ſemper facta ac fiēda. Primam ergo dignitatem aſſumit, quod eorum quę ſunt alia actu duntaxat, & primo actu extant, alia vero actu & potentia. Secundo autem dignitas eſt, qm̄ eorũ quæ ad aliquid referuntur, alia ſunt ſm exceſſum & defectum, alia ſm mouens, & motum, exempli gratia ſm exceſſum & defectum ſunt maius, & minus: Nā maius eſt aliquo paruo ſeu minori maius. Quorum maius exceſſus eſt alterum vero eſt defectus. Item mouens mouet mobile, & econtra mobile à mouente cietur. Verũ reliquas relationis & eorũ quæ ſunt ad aliquid ſpecies omiſit, vt eas quibus aliquid dr̃ æquale, vel inæquale ſimile ac diſsimile cauſa, & id quod à cauſa naſcitur, qm̄ primis duabus ſpeciebus ſolum opus eſt. Eam. n. quę dr̃ eſſe ſm exceſſum & defectum accepit quoniam nõnulli rati ſunt in his motum verſari, alteram veru mouentis, ad motum, vt in his duntaxat motũ haberi eſſeq; oſtendat. Tertium aſſumptũ eſt, quoniam nullus motus eſſe poteſt ſine iis rebus, quæ mouentur, & mobilia ipſa vel ſunt ſubſtantiæ, vel quantitas, vel aliquod aliorum prædicamenturum

dicamenturum

dicamentorum atq; aliquod mobile per ſe eſſe nequit, quod ſit ſubſtantia vel quantitas, aut aliquid cæterorũ prædicamentorum. Vnde neq; motus eſt præter hæc, ſed omnis motus vel vergit ad ſubſtantiam, vel ad quãtitatẽ, vel ad reliqua prædicamenta. Sed duplex eſt motus alter quidem quo à deteriore, quippiam in melius peruenit alter econtrario à meliore ad deterius. Exempli cauſa in ſubſtantia, alter eſt à non ente ad ens, alter econtrario ab ente in non ens. Item In quantitate vel à pfecto ad imperfectum & ſimpliciter à maiore ad minus vel econtra. Præterea in qualitate aut ab albo in nigro, in album, atq; in alijs contrarijs ſimiliter itẽ in loco aut ab infimo loco ad ſupernum vel econtra. Quod fit vt in omnibus contrarijs alterum ſit melius & alterum peius. Nam ens in ſubſtantia potius meliusq; eſt ipſo nõ ente & per ſe perfectum imperfecto, & album nigro atque ſuperior locus inferiori pręſtantior eſt & demum in omnibus ſimiliter ſm proportionem. Hæ igit̃ quatuor dignitates conferunt ei non modo ad tradendam definitionem motus, ſed etiam vt oſtendat aliqua mouere contraq; moueri, & nonnulla mouere tantum & nõ moueri de quibus deinceps diſputabit. Has ergo dignitates cum prius petat ſibiq; concedendas accipit, cæterum, quid motus ſit aperiet quem hoc modo definire contendit. Motus eſt rei in potentia actus quatenus talis eſt. ſ. in potentia. Sed hoc nomen actus apud Ariſt. ſignificat actum & perfectionem ſiquidem dicit̃ ἐντελέχεια παρὰ τὸ ἐν, καὶ τέλειον καὶ ἔχειν: id eſt componitur ex χ in his tribus perfecto, & habere. cum igitur vnumquodq; habuerit ſuam perfectionem in actu eſſe fertur. Adiecit præterea quatenus talis eſt pro quaten' eſt hoc aliquid in potẽtia, perinde dicat motũ eſſe actũ cũ manet potentia, & conſeruatur cuius erit actus. Etenim duplex eſt vniuſcuiuſq; alter quidem iam rei perfectæ, & abſolutæ, & qui omne quod eſt in potẽtia abijcit, alter autem mouentis aliquid ex potentia & ſm ipſum alterantis ac ducentis ad actum, & formam, vt cũ ex ære in potentia ſtatua ſit, cuius. n. actus eſt motus cũ fieret ſtatua taliter formanda, ab ipſo ſtatuæ magiſtro. Sed cum iam ſtatua elaborata perfectaq; eſt & formam ſtatuæ abſolutam accipit tunc idem actus non amplius eſt ſeruata manenteq; potentia, quæ fieri ſtatua poterat, iam. n. ſtatua eſt, & non eſt in potentia vt ſit, qua ꝑpter neq; hæc perfectio eſt potentiæ, alioquin quomodo eam corrumperet? ſed is actus eſt perfectio rei in qua potentia erat, actus autem quem prius diximus eſſe ſecundum, quem fiebat ſtatua & adhuc potentiam conſeruat: talem igitur actum motum appellat perfectionem potentiæ, quippe omnis perfectio ſeruat id ꝙ perficit. Nam donec potentia durat ſeruatur etiam motus potentiæ perfectiuus, ceſſante autem potentia tolletur etiam motus, ceſſat tunc potentia, quando forma ſpeciesq; introducitur. Motus igit̃ eſt perfectio rei in potẽtia quatenus in potentia eſt. Quod vero motus ſit rei in potentia perfectio quatenus in potentia eſt, etiã quodam exemplo declarat. Nam inquit cum res ædificatilis actu fuerit talis, ſ. cum ædificatur tunc mouetur, qm̃ ducitur ad formam domus, & ipſa ædificatio motus appellatur. Sed res ædificatilis adhuc retinet potentiam, quippe aliquid ſit res ędificatilis, ſed cũ penitus fuerit ædificata, & abſoluta potentiam deinceps nõ ſeruabit neq; mouebit̃. Si ergo ipſa ædificatio eſt motus & ędificatio, & ſuperſtite potentia, recte igitur definitur motus, vt ſit rei poteſtate actus, quaten' poteſtate eſt. Cæterum prima dignitas iuuat ad reddendum definitionem motus in qua dicebat̃, quod rerum quæ ſunt aliæ actu duntaxat extant aliæ autem actu, & potẽtia. Hinc. n. inuenit motum eſſe actum eorum, quæ ſunt in potẽtia & non in actu. Secunda quoq; dignitas in qua dicebatur quod eorum quæ ſunt ad aliquid alia dicunt̃ ſm exceſſum & defectum, alia autem ſm mouens, & mobile conducit Ariſt. ad probandũ motum non eſſe in his, quæ ſm exceſſum, & defectum dicũtur vt quibuſdam videbatur, ſed in ijs motum verſari, quæ dicuntur referri ſm mouens, & motum, motus inquam trahit initiũ à mouente, & eſt immobile. Nam idipſum in ſequentibus demonſtrabit. ſ. non eſſe in mouente motum, ſed in mobili conſtitui. Tertia dignitas in qua petebatur motum non eſſe præter res ſed omnem motum vel in ſubſtantia, vel in quantitate, vel in qualitate, vel in eo qđ ſub hoc aduerbio vbi deſignari ſolet, confert etiã Ariſto. ad explicandum quot ſint motus ſpecies immo potius ad oſtendendum motui non eſſe aliquod commune genus, ſed motum quandam vocem multiplicẽ eſſe, quam æquiuocam appellare ſolẽt quæ prius de vno, & poſtea de alijs prædicatur. Nam oſtenſurus eſt motum ſm locum primum eſſe cæteros vero poſteriores, atq; oſtendet eo ſublato vna cæteros tolli, ſed non econtra, cæteris ſublatis ſimul illũ eripi, quapropter cæteris erit natura prior. In quibus igitur eſt prius, & poſterior cõmune prædicatum de ijs non poteſt eſſe genus, quamobrem neque proprie definitionem motus aſſignabit, ſed quandam orationem deſcribẽtem illum quæ cuiq; motui ſm proportionem conueniat, vt etiam in libro de anima fecerat, quanquã ibi oſtendiſſet non eſſe vnũ commune genus animarum, quoniam nomen animæ inter ea collocatur in quibus prius, & poſterius inueniuntur, tamen inquit aſſignabimus, quãdam communem animi definitionem ſi quidpiam commune de anima dicere liceat. Hoc igitur modo nunc de motu facit. Quarta dignitas iuuat ad declarandum duplicem eſſe motum in vnoquoque mobili. Quoniã natura eſt principium motus, & mutationis. Equidẽ natura eſt pricipium motus, & quietis. Verum cum im præſentia ſibi opus ſit agere de motu ſolo, idcirco de motu duntaxat mentionem facit.

Poſt motus vero determinationem, enitẽdum eſt hũc in modum de his etiam, qua deinceps ſequuntur determinare. Motus autem de genere continuorum eſſe videtur.

Quæ deinceps ſe habent ſunt infinitum locus tempus & vacuum. Verum dixit deinceps ſiue ea ſiot deinceps, qua cunque in definitione motus continẽtur. Nã cum ſit ſermo de motu ſequuntur equidem definitionem de motu infinitum tempus, & vacuũ oportet itaque & de his dicere, ſiue dixit ea quę deinceps ſe habẽt poſt motum. i. quæ communiter ſequuntur omnes res naturales. Hunc autem in modum. i. huiuſmodi via inueſtigantes, quid vnumquodque ſit, & ſi prorſus aliqđ ſit vel noo, & quomodo ſit vel non ſit motus autem vr̃ de genere continuorum eſſe. Vr̃ inquam vel multis, vel vr̃ omnibus & ipſi. i. apparet. Cæterum vr̃ Ariſtot. non collocaſſe motum ſub continuo, quoniam neque illum repoſuit in prædicamento, quantitatis neque prorſus, in aliquo prædicamento. Quamobrem ſi duæ ſint ſpecies quantitatis vna diſcreta, altera vero cõtinua & nõ redigitur motus ad prædicamentum quantitatis multo minus ad continuam quantitatem. Nam prædicamẽta continent perfectas ſpecies ac ſpecialiſſimas res, motus autem eſt actus imper ectus, quamobrem (quantũ ex prædicamentorum dictis conſequi poſſumus) hæc particula, vr̃ motus de genere continuorum eſſe, ſic exponenda eſt. i. multis vr̃. Sed cum Ariſt. pluribus verbis in hoc libro probat motum eſſe cõtinuum initium eſt vt illud vr̃ ſumendum ſit loco huius apparet & placet. Nam & ſi motum in prædicamentis ad ſpẽ q̃titatis cõtinuæ Ariſt. non redegit ob id illũ non omiſit, quia cõtinuus non ſit ſed veluti dicebam, quia ipſe eſt actus imperfectus, at ibi duntaxat de perfectis ſpeciebus agit.

Et infinitum

Et infinitum in ipſo continuo primum apparet.

Primum dixit ſiue pro eo, quod appellatur per ſe iuxta ſm ſignificatum illius ꝙ per ſe nuncupant, qui dr̄ eſſe illius rei quæ complectitur in definitione ſubiecti, quo pacto etiam ſe habet infinitū, quippe illud cōplectatur in definitione continui quod eius ſubiectum eſt. Nam definire ſoemus continuum eſſe id, ꝙ poteſt ſecari in infinitum ſiue dixit primum, pro eo ꝙ dici ſolet principaliter, & ſm primam rōnem. Nam cum ſit infinitum ēt in quātitate diſcreta vt in numero, qm̄ numerus augetur in infinitum, tñ imprimis continuæ q̄titati ineſt, & per illam ineſt quātitati diſcretæ. Nam eo quod continuum diuidi pōt in infinitum hac nēpe rōne numerus augeꝰ in infinitū, ſi quidem continui diuiſio in infinitum producat augmentationem numeri in infinitum. Quamobrem imprimis infinitum continuę quantitati ineſt & per illam quantitati diſcretæ.

Quocirca fit, vt qui continuum ipſum diffiniunt, infiniti ratione ſæpe vtantur, continuum id eſſe dicentes, quod in infinitum eſt diuiſibile.

Recte dixit (ſæpe) quoniam non ſemper cum definiuerimus cōtinuum aſſumemus complectemurque in definitione ipſius infinitum. Nam plures poſſumus de ipſo afferre definitiones. Nā cum ipſe in prædicamentis, definit continuum, inquit continuum eſſe cuius partes ad aliquem terminum communem copulantur, vnde in hac definitione non vtitur infinito.

Inſuper impoſſibile eſt ſine loco, vacuo, atque tempore motum eſſe.

Ipſi & veritati vr̄ motum citra locum & tempus cōſiſtere non poſſe. Nam motus alicuius mobilis eſt motus. Quod vero ſolum mouetur eſt corpus, & oē corpꝰ locum occupat: igitur motus citra locum non erit. Qđ vero motus ſm locum ſine loco eſſe non queat per ſe perſpicuum eſt. Nam idipſum hoc nomen hēt quia in loco fit. Sed quod neque cæteri motus eſſe queant ſine eo motu in loco qui fit deinceps oſtendit, ſiquidē motum localē omnium motuum caput ac principem eſſe demonſtret. Item neque motus ſine tempore fit vt in poſtremis huius operis voluminibus oſtenditur, cū omnis motus habeat id vnde originem initiumque ſumit, denique motus ſine vacuo eſſe non poterit quod quidem inquit potius iuxta placitum aliorum q̄ ſuum.

Patet igitur partim ob hæc ipſa, partim etiam quia cunctis hæc communia ſunt, vniuerſiſque competunt vnumquodq; iſtorum proponendum eſſe atq; conſiderādū. Propriorum.n. contemplatio cōium contemplatione poſterior eſt. Atque primum vt diximus de motu conſideremus.

Duabus de cauſis inquit de his diſſerendum eſſe, imprimis quidem, qm̄ opportunus eſt naturali ſermo de motu, ſiquidem natura ſit principium motus. Hæc.n. vna cum motu apparent. Deinde quia nobis propoſitum eſt diſſerere de his quæ conſequuntur omnes res naturales. Hoc.n. principio libri explicauimus & merito, ſiquidem ſemper ſpeculatio communium præcedere debet contemplationem de proprijs. Nam fieri nō poteſt, vt quis diſcat quid ſit ſyllogiſmus demonſtratiuus niſi prius didicerit quid ſit ſyllogiſmꝰ ſimpliciter, hoc igitur modo naturam animalium principiumque diſcere non poterimus niſi cognouerimus quid ſit natura ſimpliciter, Vel igitur hoc modo intelligimus cū dicit, ꝙ ſpeculatio proprij poſtponenda eſt. Nam propriorum contemplatio poſterior eſt doctrina de communib. vt hic, & in proœmio propoſiti operis vna voce ſibi ipſi cōſtat. Etenim principio huius inſtituti operis aſſeruit ex nobis apertioribus ſumendum eſſe initium, atque nobis notiora eſſe magis confuſa, ac eadē eſſe magis vniuerſalia. Hoc modo igitur impræſentia dicere oportet quid ſit ſimpliciter motus deinceps diſtinguere explicareq; ſeriatim, quid ſit motus in loco, & quid ſit vnuſquiſq; aliorum. Vel igitur ita intelligit, cum dicit poſtponendam eſſe ſpeculationem propriorum vt dixi, vel potius, communia nunc vocat non cōfuſa, & ea quæ pluribus competunt, ſed quæ plura conſequuntur, oportet igiť (inquit) imprimis agere de his, quæ communiter conſequuntur omnes res naturales, deinde perſequi ea, quæ ſunt aliquibus propria, & qđ hoc explicet, ex contextib. liquet cum dicit, perſpicuū igitur eſt partim ob hæc ipſa partim quia omnib. ſunt communia vniuerſiſq; competunt. communia ꝑfecto vocat ea, quæ omnia conſequuntur. Et cum adhibet cauſam cur modo de his diſſerere velit, ſubdit ꝓpriorum.n. contemplatio communium cōtemplatione poſterior eſt. præterea nuſquam diſſerit de particulari tēpore, neq; de loco, ſed cum dicit omnibus ſunt cōmunia, & eadem vniuerſis competunt pro his dicit: Hæc cōia omnibus ſunt, & conſequuntur oēs res naturales. Nam oē corpus continuum occupat locum, & in tēpore eſt, vacuū aūt iuxta opinionē ſuīamq; veterum naturalium oēs res naturales conſequitur, quippe qui inane nihil aliud eſſe putent, q̄ locum corpore priuatum.

Eorum igitur quæ ſunt, quædam actu tantum, quædam potentia ſunt, At quæ actu horum autem aliud eſt hoc aliquid, aliud tantum, aliud tale, & in cæteris ſimili modo, quæ prædicamenta eius quod eſt appellatur.

Hoc in loco dignitates prius accipit. Et prima eſt, quoniam eorum, quæ ſunt, aliqua actu duntaxat ſunt, aliqua actu, & poteſtate. Et hæc non ſolum in ſubſtantia inueniuntur, ſed & in cæteris prædicamentis. At ea quæ actu duntaxat ſunt in ſubſtantia comperiūtur. Vt enim prius diximus nihil aliud potētiæ prorſus immune eſt præter ea quæ ſunt penitus expertia materiæ vt diuinæ ſubſtantiæ ſunt, quando quidem omne corpus prorſus ac funditus iuxta aliquem modum eorū, quos paulo prius explicauimus, ſit poteſtatis capax. Si quis autem putabit dicendam eſſe cœleſtium ſubſtantiam ſolo actu conſiſtere, propterea quod non idonea aptaque ſunt de ſua natura in aliud tranſmutari, non ſolum is videbitur ea quæ duntaxat actu, conſiſtunt hoc modo in ſubſtantia ponere, ſed etiam in qualitate cæteriſque prædicamentis. Etenim cœleſtium numerus, & cōgenitæ inditęque illis qualitates duntaxat actu ſunt, & nullā, ſm hoc ipſum ſuſcipiunt tranſmutationem.

Eorum præterea quæ ſunt ad aliquid, aliud extenſione defectione dicitur, aliud actiuo paſſiuoque, atque omnino motiui ac mobilis ratione.

Secunda dignitas.

Motiuum nanque mobilis, & mobile à motiuo mobile dicitur.

Qm̄ dixit motiuū, & mobile eſſe, de numero eorū, q̄ ad aliquid referunꝰ, hoc ipſum ꝓ hæc probare voluit. Nā inquit motiuū mobilis eſt, motiuum, & ecōtra mobile eſt, mobile à motiuo. quapꝓ hæc ſunt ad aliquid.

Non eſt autem vllus motus præter res ipſas, Id enim quod mutatur aut in ſubſtantia, aut in quantitate, aut in qualitate, aut in loco ſemper mutatur.

Tertia dignitas motus collocat in mouentib. & motis, & non eſt aliquod ens ꝑ ſe, nec quod ſeparari queat quāobrem totidem erūt motus, quot ea quæ mouenꝰ. at ea quæ mouenꝰ quatuor modis cientur, ſubſtantia, quantitate, qualitate, vel loco, itaq; in his erit motus.

Commune autem in his nihil accipere poſſumus, vti diximus, quod quidem neque hoc, neque quantum, neq; quale, neque cæterorum quicquam ſit prædicamētorum. Quare neque motus, neque mutatio cuiuſpiam præter ea, quæ diximus erit, cum nihil ſit præter ea quæ diximus.

Quod motus non ſit præter res probat. Si.n. duntaxat, in eiſdem prædicamentis motus reponitur, & non eſt aliquid

eſt aliquid ens ſubſiſtens commune prædicamentis, ꝙ citra ipſa atque diuerſum ab ipſis, & veluti genus ſit vt ſimpliciter animal eſt commune particularibus animalibus, quod quidem eſt ſubſtantia animata & ſenſibilis & diuerſum ab vnoquoque particulari animali, licet in vnoquoque illud concipimus. Nam ens æquiuoce prædicatur de prædicamentis profecto motus neque erit præter eadem prædicamenta. Ex hoc autem loco interpretes acceperunt occaſionem aſſerendi motum non eſſe genus, ſed vocem æquiuocam multiplicemq́;. Si.n. motus conſiſtere nequit citra prędicamenta & prædicamentis non tribuitur commune genus certe conſtat neque motum genus eſſe. Nam ſi affirmaretur eſt commune genus prædicamẽtis in quibus motus reponitur, id quod primum in illo genere conſtitueretur, neceſſario motus eſſet, & motus multipliciter non diceretur. Sed velut illud genus prædicamentis in quibus collocatur motus ineſſet ita etiam in illo motus genus eſſet eorum motuum, qui in eiſdem prædicamentis ſub illo genere ponuntur. At modo ita ſe habet motus, vti res ſe habent, cum igitur ante dictorum generum definitiones differant profecto, & diffinitiones motuum, qui in eiſdem firmantur diſcrepant, quamobrem ſi vnam definitionẽ motus afferre voluerimus hæc erit multiplex & æquiuoca. Quocirca Alexander plurimis verbis probat motum non eſſe genus, ſed vocem multiplicẽ. cum igitur motum nunquam conſiſtere citra tres aſſerere poſſimus ex hoc conceſſo nititur probare motum, non eſſe genus, ſed quemadmodum id quod ſcientia comprehendi poteſt, quatenus ſcibile, ſub genere, qualitatis redigitur. quod tamen non ſolum eſt in genere qualitatis, ſed etiam in alijs prædicamẽtis. Etenim ſubſtãtia ſcibilis haberi poteſt, & vnaquęq; alia res, eodem etiam modo de motu dicimus. Nam & ipſe collocatur in prædicamentis quantitatis, quippe qui ſit cõtinuus, & vbiq; Ariſ. aſſeueret illum eſſe de numero cõtinuorum, vt tñ eſſe etiam in alijs prædicamentis. Quã obrem cum motus redigetur ad prædicamentum quãtitatis, quantitas erit genus, & motus ipſe erit genus eorum quæ ſub illo collocabuntur, & merito hoc vſu venire ſolet. dico.ſ. motum non eſſe in vno prædicamento, quemadmodum neque id ꝙ ſcibile vocãt, ſed cum prædicamenta neq; inter ſe abiũcta ſeparataq; ſint, ſed omnia ſimul atq; in vnum coniuncta alioquin ſi ſeparentur inter ſe motus inueniri nequiret niſi in quantitate. Sed cum ſint iuncta colligataq; in eodem ſubiecto, merito eſt inuenire motum in pluribus, quod quidem abſonum, & ab re dictum nõ eſt. Verum quiſpiã ambigere poteſt quoniã ſi motus numeratus inter cõtinua quo ſit vt ſub quantitate redigatur, cur ipſe Ariſ. in prædicamentis non reduxit illum, ad ſpecies, quantitatis continuæ. Rñdemus itaq; prædicamenta complecti ſpecies perfectas, & res ſpecialiſſimas ac determinatas. At motus aſſeritur eſſe actus imperfectus & via perueniendi ex potentia ad actum. Quocirca non potuit illum connumerare inter ſpecies quantitatis continuę.

Vnumquodque autem dupliciter cuique ineſt. Vt hoc, aliud.n. eſt ipſius forma, aliud eſt priuatio. Et quale, aliud enim eſt album, aliud nigrum. Et quantum: aliud enim eſt perfectum, aliud imperfectum. Et in loci mutatione ſimili modo. Aliud enim eſt ſupra, aliud infra, aut aliud leue: aliud graue. Quare quot ſunt ipſius ſpecies, entis, tot motus mutationis ve ſpecies ſunt.

Quartum aſſumptum, ꝙ in vnoquoq; prædicamento in quo eſt motus, nõ eſt vnus ſimplex motus, ſed duplex eſt. Nam, vt inquit, in vnoquoq; pdicamẽto cõtẽplari poſſumus formam aliq̃ & priuationem, & viam vel à forma in priuationem vel econtra à priuatione in formam. Diximus autem illum appellare priuationem id ꝙ eſt contrariorũ deterius, & formã id ꝙ melius.

Cum autem eorum, quæ in vnoquoque genere collocantur, aliud actu, aliud potentia ſit, actus eius quod eſt potentia, vt eſt tale, motus nimirum eſt.

Cum adduxiſſet, quas diximus dignitates cæterum, vult afferre diffinitionem motus, qm̃ primum aſſumptum confert ad tradendam definitionem motus, idẽ repetit, qm̃ vnumquodq; genus entis diuidit̃ in actu & potentia: Inquit ergo motus erit actus eius, ꝙ eſt potẽtia, quatenus tale eſt, id eſt quatenus vnumquodq; eſt potentia, non actu ſeruata adhuc potentia.

Velut alterabilis quidem vt alterabile eſt alteratio.

Definiturus gñaliter motũ definitionẽ adaptat particularibus motib. recte igit̃ inquit alterationẽ motum in qualitate, qm̃ alteratio eſt perfectio alterabilis quatenus alteratile eſt. Nã alterabile priuſquã alterari ceperit exempli gratia cum cãdidum albumq́; fit vel nigreſcit imperfectam potentiam habet, ſed tũc perficitur alteratile cum mouebitur ſecundum ſuam potentiam.

Accreſcibilis autem atque oppoſiti decreſcibilis, nullum eſt enim his commune poſitum nomen accretio ac decretio, generabilis item & corruptibilis, generatio atque corruptio, & eius quod fertur, latio.

Inquit nõ quẽadmodũ cum quiſpiã albus fit vel niger & cũ frigeſcit & caleſcit atq; in oĩ mutatione q̃ fit ſm̃ contrarietatem in qualitate, habemus cõe nomen tributum ipſis alterationẽ ita tenemus in augmẽtatione ſm̃ quantitatẽ: Sed hi motus ſuis proprijsq; inter cõtraria nominib. gaudent. quorũ alterum vocatur auctio, alter aũt diminutio. qui nullum cõe nomẽ habẽt.

Atque hoc motum eſſe inde perſpici poteſt. Nam cum ædificabile tale eſt, cum ipſum vt ædificatur dicimus eſſe, atque hoc eſt ædificatio. Similiter & medicatio, volutio, & ſaltatio, & huiuſmodi cetera.

Exemplis fidem facit vt recte tradita ſit motus definitio, lapides, qui potentia ſunt ædificatiles, quum actu ædificantur, & ad ædificium conſtituendum ſumuntur tũnc obtinent eam perfectionem, quam in potentia retinent, cum ſint actu ædificatiles, & actu perfectioq; appellatur huiuſmodi ædificatio, quæ quidem motus eſt, quamobrem, & auctilis in quatenus auctilis, actus ille, motus erit, qui vocatur auctio, & diminutilis, quatenus diminutile ipſa diminutio; ac ſimiliter de alijs oĩbus dicendum eſt. Verum Themiſtius definit motum paucis mutatis, qui fert motum eſſe actum rei quatenus talis, eſt poteſtate primum. Nam motus eſt ille actus, qui durat vſq; ad formam in qua deinde quieſcit primam autem in illam formam itionem vocat motũ, & prior actus eſt actus imperfectus, qm̃ petit migratq; ad formã & ad eum actum, qui proprie ſimpliciter actus eſt, & poſterior actus eſt perfectus. Nam mobile cum illũ attigerit in eo quieſcit, & omnino potentiam perdit.

Quoniam autem aliqua potentia ſunt, atque actu: At non ſimul, aut non in eodem, ſed vt quippiam calidum eſt quidem potentia, frigidum autem actu complura iam viciſſim agent, ac patientur.

Cum dixerit quid ſit motus impræſentia vult oſtendere, quædam eſſe, quæ eo quod mouentur etiam mouent. Et ſimul perſoluit quandam dubitationem, quæ adduci poteſt ex his, quæ in definitione motus collocabantur: Qm̃ ſi idem ſimul mouet, & mouetur. Et mouens, quatenus mouet actu eſt, aliquod igitur mobile actu erit. Sed contrarium diximus, qm̃ motus dicebatur eſſe actus entis potentia, quatenus in potentia eſt.

Quamobrẽ vel definitio motus falſa eſt, vel dici nõ poteſt, quædam mobilia eo, quod mouentur mouere, alioquin ſi hoc verum fuerit motus igitur definitio nõ erit vera, talis igit̃ eſt dubitatio, quam his modo dictis perſoluit, qm̃ oſtendit, quomodo quædam mouentia

econtra

econtra mouentur. Et prius patefacit nulla ſimul mouentia, & mota eſſe, hoc autem oſtẽdit, iam ante dicta dignitate vtens. Nam ſuperioribus ſibi concedi voluit, eorumq; quæ ſunt alia actu duntaxat eſſe, alia vero actu, & potentia, & hmõi omnia inquit cum mouent neceſſe, eſt etiam moueri. Verum non eodem reſpectu eodẽ ve modo mouent, & mouentur, quoniam aliquid mouetur, quatenus poteſtate, quidem eſt, mouet autẽ quatenus in actu exiſtit, vt ignis actu, quidẽ calidus eſt, poteſtate vero frigidus. Quapropter mouet, quaten' actu calefacit aquam, repatitur quatenus eſt potentia frigidum, quoties migrat, & tranſmutatur in terram, vel in aerem, & aqua ſimiliter quatenus actu frigida, & frigefacit, calefit autem quatenus potentia eſt calida, quare his tollitur dubitatio. Nam erat dubitatio, qm̃ ſi ꝙ mouetur mouet, & omne quod mouet actu eſt, igitur mobile actu erit. Nam illud appellamus mobile, quandiu eſt in potẽtia. Hæc igitur dubitatio per ſoluitur ex his dictis, quia & ſi mobile motumq; prorſus moueret, attamen non quatenus mouetur, ipſe eodem modo mouet. Sed mouetur, quidem quatenus potentia participat dico.ſ. materia, mouet autem quatenus actus eſt dico videlicet ſm formam. Non ergo quatenus mobile mouet. Sed quum hæc explicat reperit definitionẽ motus cum ipſam clarius apertiusq; interpretari explicareq; velit, perficit autem ipſam ac magis determinat.

Vnaq; demonſtrat ſubiectum, & potentia eius eadem non eſſe, ſed aliud quippiam erit vniuſcuiuſq; eſſe, quatenus hoc aliquid dr̃, aliud.n. eſt quatenus eſt tale in potentia, exempli cauſa non eædẽ ſunt æs, & potentia ſtatuæ, quod itaq; diuerſa ſit differatq; potẽtia à ſubiecto multis etiam alijs exemplis indicat. Vt eadem non ſunt color ac coloris rõ, & potentia viſible, quoniam color actu eſt, & ſi non videat vt in nocte accidere ſolet, quo tpe color, eſt ſolum potentia viſilis. Et color ſiue aſpectu intuituq; luſtret ſiue non, actu eſt. At viſile id.ſ. qđ ferire oculos poteſt nõ eodem modo ſemper ſe habet, vt color, quamobrem potentia non eſt eadem cũ ſuo ſubiecto, qm̃ ſubiectum ſimiliter ſemper ſe habet. Aes quidem ſemper actu eſt æs, ſed non ſemper ſtatua cum aliqñ ptãte ſit aliquando actu. ſed potentiam à ſubiecto differre ex contrarijs potentijs præcipue oſtendit, qm̃ idem animal nõ modo poteſt morbo laborare, ſed etiam valere: at ſi potentia eſſet eadem ſubiecto, certe non vna cum ſubiecto eadem eſſet, ſed omnes, quapropter ægrotandi potẽtia eadem eſſet cum ſuo ſubiecto, conſtat profecto, vt etiam potentia conualeſcendi bonamq; valetudinem attingẽdi cum ſubiecto eadem ſit: quamobrem ſi vtræq; eædem ſubiecto ſunt, profecto eædem inter ſe erunt. Nam quæ eidem ſunt eadem, inter ſe quoq; eadem ſunt. Si ergo potentia ægrotãdi eadem eſt cum potẽtia ſanandi, vtiq; ægrotatio, & ipſa incolumitas eædem erunt: quapropter cõtraria eadẽ eſſent. Itaq; potentia nõ eſt eadem cum ſuo ſubiecto, qđ ſi potentia non eſt eadem cum ſubiecto, recte igiť ac diligenter motus definitio tradita eſt, vt mot' ſit actus entis poteſtate quaten' tale eſt. illud certe in definitione, quatenus tale eſt, diligẽter adiecimus: Si quidẽ oporteat mobile ſm aliud eſſe actu, & ſm aliud in potentia. Nihil.n. mouetur quod dũtaxat eſt poteſtate ens, quo circa nullum ens, quod ſolum in potentia eſt, aliquid dici libet, quapropter neq; materia per ſe mouet, qm̃ neque eſt ſm ſe, oportet itaque mobile actu, & ptãte eſſe, quod quidem non mouet, quatenus actu extat ſed quatenus eſt in potentia: Vt Aes actu eſt idipſum æs, quod ſane eſt etiam in potentia ſtatua. Cum igitur id quod eſt in potẽtia deduciť ad actum ab ipſo ſtatuæ opiſice, tũc æs moueri, dicamus: illa.n. rõ immobile eſt, cũ æris ſubſtantia non mutetur, dum ſit ſtatua: ſed non cietur, quatenus actu eſt.i. non quatenus eſt æs, ſed quatenus, eſt in potentia: Cum quidẽ id quod eſt in potentia ſuimet actum aſſumit & duciť ad actum perfectũ, qui cũ aderit potentiam demolitur è medioq; tollit. Motus igitur eſt actus rei poteſtate quandiu permanet ſeruaturq; ipſa poteſtas. Cum hoc itaq; modo motus definitionem interpretatus ſit, & declararit, deinceps multis rationibus confirmat non poſſe aliter adduci definitionem motus, & imprimis argumentum adducit ex differentia temporum rei, circa quam verſatur motus. Nã æs, quod eſt in potentia ſtatua tribus tẽporibus diſtinguitur, aliquando.n. duntaxat eſt poteſtate ſtatua cum nondum ab artifice formata ſit, aliquando autem ſolũ actu, & nequaquam in potentia, quando iam formã ſtatuæ accepit, aliquando etiam cum intercapedine interualloq; temporis ex potentia ducetur ad formã adhuc ſuperſtite potentia. Cum ergo triplex ſit tẽporum diſcrimen, in quo reponendus collocanduſq; motus eſt? Non.n. qñ ſolum eſt in potentia id, ꝙ mouetur.ſ. cũ nõdum cœpit ars effingere aliquid in ære, minime etiam quum ſuſcepit ſtatuę formam, qm̃ cum ſuſcepta eſt forma ſtatuæ ſemel, fingendi, ars nihil amplius agit in ęre. Itaq; relinquiť vt motus ſit in illo interuallo temporis, quo ars fingendi ciebat ipſum æs, & ducebat ipſum ex potentia ad formam adhuc ſeruata ſuperſtiteq; potentia in ipſo ære. Similiter id nobis liquet de potẽtia domus, quippe qui dicere non ſolemus domũ moueri neque cum ædificatile eſt ſolum poteſtate. Exempli gratia cum ponerẽtur lapides, & ligna, & ædificator nihil ageret in ipſo, neq; cum perfecta abſolutaq; domus eſſet, & formam ſui recepiſſet, qm̃ tunc non ędificať, ſed iam condita eſt. Aedificatio.n. eſt ædificatilis cũ adhuc ædificatile eſt, quamobrem motus erit duntaxat in eo temporis interuallo, quando eſt etiam ædificatio, quoniam ædificatio nihil aliud eſt, quàm motus, ex prima potentia ad actum perfectum. Vnde quandiu ædificatio eſt, nondum potentiam abijcit ædificatile, alioquin amplius non moueretur. Qm̃ autem nonnulla poteſtate actuq; eadem ſunt. Hoc eſt aſſumptum ex dignitatibus, quas prius poſuimus. Verum hæc omnia quæ ita ſe habent ſunt ortui interituiq; obnoxia, quorum alia quidem actu ſunt, alia vero poteſtate, & quanquam ſingula apta ſint in ſingulis mutari, attamẽ non ſimul vel eodem modo, alioquin ſi idẽ ſimul actu, & poteſtate eſſet, fieri non poſſet, vt actus, & potentia eſſent eiuſdem formæ, nam idem in eodem tempore eſſe actu, & poteſtate non poteſt, ſed aliud alioque tempore erit poteſtate calidum vel frigidum & aliud actu.

Omne nanque ſimul erit actiuum, & paſsiuum.

Actiuum quidem ſm actum, qm̃ formæ agunt. Paſſiuum vero ſecundum potentiam paſsiuam. Nam materia paſsiua eſt id vero ꝙ eſt in potentia, materia eſt.

Quare & id ꝙ naturaliter mouet mobile eſt, Quippe omne moueat, & ipſum moueatur.

Illud aduerbium, naturaliter non propter mobile intelligendum eſt, quo motu à mouente naturaliter, ab ipſo mouetur, & non vi. Non.n. oportet vt omne, qđ ita mouet, idipſum econtra moueatur. Etenim anima dico.ſ. rationalis, mouet corpora, non vi, ſed naturaliter, attamen ipſa nõ mouetur. Eodem etiam modo de illa virtute dicẽdum eſt, quæ cœleſtia ciet, quemadmodum ſuperioribus dixit, duo eſſe principia, quorum alterum nõ eſt naturale. Vnde illud naturaliter propter mouens intelligendum eſt, qm̃ ꝙ ita mouet quẽadmodum res naturales idoneæ ſunt mouere, prorſus idem etiam mouebitur. Nihil.n. eorum quæ naturaliter mouent immobile eſt, cum & ipſa natura corpora ciens, ſimul cieatur alterata & facta imbecillior, & potẽtia augendi alterandi, & gignẽdi, ac oẽs aliæ ſitr debilitẽtur.

Si ergo

Si ergo inquit Ariſt. de his ſolum, quæ ſunt ſubiecta ortui, & interitui, quod mouens naturaliter ſit etiã mobile intelligere debemus mobile, ꝓ pariter mobili capiẽdum erit, qm̃ omne huiuſmodi mouens econtra mouetur. Si autem de omnibus naturalibus, ſimpliciter, & de cœleſtib. intelligendum eſt, duntaxat mobile, & non viciſsim mobile intelligemus. Etenim cœleſtia mouent cum nõ ſint immobilia & moueant̃, quæ actũ econtra viciſsim non moueant̃. Nam cœleſtia motã mouẽt ea, q̃ hoc orbe continentur, à quibus viciſsim non patiũtur.

Videtur igitur quibuſdam omne, ꝗ mouet moueri. Verum de hoc quomodo ſe habeat, ex alijs ſane patebit. Eſt enim quoddam mouens, & immobile.

Poſteaquam oſtendit nonnulla eſſe mouẽtia ac mota, inquit quoſdã fuiſſe, qui cenſuerũt omne, quod mouet ipſum, quoq; penitus moueri. Quod quidem hoc falſum ſit ac non ita ſe habeat inquit ex alijs demõſtrãdum eſſe, qm̃ prorogat rõnem, ac ſuperſedet vſque ad octauum huiuſce operis librum, in quo demonſtrabit, non omne mouens moueri. Porrò appetibile mouet, ipſum tamen non mouetur. Item ſimulachrum, mouet ipſo non moto. Præterea panis mouet eſurientem, & ipſe non mouetur, ſimiliter pabulum mouet aſinum.

Actus autem eius, ꝗ eſt potẽtia, cum actu eſt operatur vel ipſum, vel aliud qua mobile eſt, motus nimirum eſt.

Definitionem motus repetit. Verum dupliciter ſcribitur is contextus, vno modo quidem. Actus entis poteſtate, quando actus exiſtens operabitur nõ qua aliud motus eſt, i. actus entis ptãte, quando hoc ptãte aliud, qd inexiſtens actu effecerit non quatenus acto, ſed quatenus ptãte, hic erit motus. Sed ſcribit̃ etiam alio modo apud Alexandrum, qm̃ ipſe in antiquis exemplarib. ſic inueniſſe inquit. Actus entis ptãte cum actus exiſtens, operabitur in ſeipſum, vel in aliud quid actu exiſtens, qua mobile eſt hic eſt mot⁹. Hæc vel ſeipſum vel aliud dixit, qm̃ eorum quæ mouent aliqua in ſeipſis habent, principium motus, vt naturalia, exempli gratia quæ augentur, & alterantur aliqua vero extrinſecus motus initium nanciſcuntur vt artificialia. Ob hæc igitur dixit vel ſeipſum, vel aliud, perinde ac dixerit, actum autem dico virtutem, quæ ſiue in ſeipſum operabitur, id eſt ſiue in ſeipſo virtutem mouendi habuerit, ſiue aliunde, ideſt extrinſecus illam obtinuerit.

Dico autem quo ſic eſt. Nam eſt æs potentia ſtatua, attamen non ens actu vt eſt æs, motio eſt. Non enim idem eſt eſſe æris, & aliqua potentia mobilis.

Exponit definitionem cur adiecerit, quatẽnus mobile. i. quatenus põt moueri. Inquit. n. æs poteſtate ſtatuã eſſe, licet ſit actu æs. dico igitur motum eſſe actum ęris nõ qua æs eſt, ſed actum eius potentiæ, qua fieri ſtatua põt. Deinde ne qs ſuſpicet̃ non differre inter ſe eſſe rei ac rõnẽ eius, & id ꝙ eſt ptãte ſtatua, qm̃ vnum vt idem eſt eſſe æris, & illius ꝙ eſt in potentia ſtatua, merito idipſum deinceps oſtẽdit, in vnoquoq; aliud dici hoc aliquid eſſe & aliud id quod eſt in potentia mobile.

Quoniam ſi eſſet idem ſimpliciter ratione, æris vt æs eſt actu motus nimirum eſſet. At non eſt idem vt diximus. Patet autem in contrarijs. Nã valere quidem eſſe, ac ægrotare poſſe, non eadem ſunt ſed diuerſa.

Quod ipſe inquit hoc eſt. Qm̃ ſi idem eſſet æris rõ eſſentiaq; & id ꝙ eſt potentia mobile, qm̃ æris eſſe actu eſt, & actu mobile mouet̃. Aes igitur quatenus æs, moueret̃: quapropter idem eſſet dictu actu æs, & motum, quod quidem apertiſsime falſum eſt. Nã tripus æreus manet, & ipſe actu eſt licet motus actu non fit, immo penitus non mouetur, ſed ſtat, & quieſcit. duplicauit autem hæc verba idem ſimpl̃r, & ſm̃ rõnem, vt inſinuet, ſi eſſent idẽ æs actu, & æs quatenus ptãte vergit ad ſtatuam, hoc modo gñaliter eſſent idem. quamobrem nõ ſolum idem ſubiecto eſſent, ſed etiam rõne, at certe ſic ſi poteſt quiſpiã dicet vt æs actu, & ptãte mobile ſunt, idem ſubiecto, q̃ tñ rõne diuerſa ſunt, qm̃ alia eſt vtriuſque definitio. At ipſe deinceps oſtendit in potentijs repugnantibus, contrarijsque exempli cauſa in poteſtate ſanandi, & poteſtate ægrotandi aut calefaciendi vel frigeſcendi fieri non poſſe vt eædem ſubiecto ſint: alioquin contraria inter ſe eadem eſſent. Nam quæ eidem eadem ſunt inter ſe eadem eſſe nemo dubitat.

Eſſet enim idem ægrotare & valere.

Inquit ſi potentiæ contrariæ eædem ſunt, certe, & actus potentiarum erunt iidem. At in præſentia liquet non modo ægrotare idẽ non eſſe huic actui ſanari Sed etiam omnino repugnare atque contrarium eſſe.

Subiectum autem, & id quod valet atque ægrotet vnũ & idem eſt.

Inquit ſubiectũ id ꝙ diuiſim valet, & ægrotat vnũ idemque eſſe. Quamobrem ſi potentiæ ægrotandi, & ſanandi non vnum ſunt, ſed contrariæ & ſubiectum ꝙ illas defert viciſsim ac diuiſim vnum idemque eſt, ergo potentiæ non ſunt eædem ſubiecto.

Cum aũt non ſit idem, quẽadmodum neq; color eſt idẽ atq; viſibile: Patet actum poſsibilis ea ratione qua poſsibile eſt motum eſſe. Hunc igitur eſſe atque tunc rem moueri cum eſt iſte actus, & neque prius, neque poſterius.

Altero vtitur exemplo. Nam color ſm̃ idem non eſt color, & viſibile. Sed color. i. ꝙ luce præſente põt actu mouere diaphanum. ſ. corpus tranſparens, viſibile aũt accidit colori. Item color non collocat̃ inter ea quę ad aliquid referuntur, qm̃ eſt qualitas. Sed viſibile numeratur inter illa, quæ mutuo ſe referunt. Si quidem viſibile ſit alicuius videntis viſibile, præterea color eſt, & ſi nõ vt̃, at viſibile eſſe nõ poteſt niſi videatur. Si ergo demõſtrauimus, diligenter potẽtias à ſubiecto differre, recte definitionem motus attulimus, vt motus ſit actus entis ptãte, quatenus ptãte eſt, & non qua actu eſt, eſſe igitur motum. i. quod motus ſit id, quod diximus. ſ. actus entis in potentia, qua tale eſt inquit, & tũc moueri cũ iſte actus accidit, id eſt tunc motus fit quando id quòd eſt potentia, quatenus in potentia, acceperit ſumet actũ, & non prius, quàm accipiat, quando duntaxat eſt in potentia neq; cum acceperit, poſtquàm ſolum in actu eſt.

Contingit. n. vnumquodq; interdum operari & nõ operari, ceu ædificabile qua ædificabile, & ædificabilis actus, vt ædificabile ædificatio eſt. Nam actus, ipſius aut eſt ædificatio, vt domus. At cum eſt domus tum non eſt ædificabile. Aedificabile vero ædificatur. Neceſſe igitur eſt actum, ipſius eſſe ædificationem. At ædificatio motus eſt quidam. Eadem & ad cæteros motus accommodabitur ratio.

Quoniam dixit motũ duntaxat eſſe huiuſmodi actũ dico. ſ. entis poteſtate, qua tale eſt, ac neq; illum eſſe potentiam, neque poſt illã, hoc modo vult probare. ſ. motum non eſſe affectionem ante potentiam neq; poſt eã. Nam inquit id ꝙ eſt poteſtate aliquando agit, aliquando non agit. Lapides enim & ligna cum ſint ædificatilia, aliquando non habent hanc actionem, exempli gratia quando mouentur per ſe in quibus nihil ædificator agit. Interdum hñt, qñ ædificatio eſſe dicitur. Quod vero antequàm obtineant actum non moueantur perſpicuum eſt. Nam motus eſt, quidam actus. Reliquum igitur eſt, vt motus adſit vel quando ædificatur ædificabile, vel poſtquam conditum erit. Sed poſtquàm abſolutum eſt ceſſat motus, mouet̃, autem quod ædificatur, quandiu ædificatile eſt, quãobrem motus, aderit in eo tẽpore medio, quo ædificatio fit, ſuperſtite adhuc ędificatili. Nam definiuimus motum eſſe actum entis poteſtate quatenus tale eſt. Cæterum inquit, quod quidẽ diximus de ipſo ædificatili, idem dicimus de alijs motibus, vt in dealbatione calefactione cæteriſque alijs.

Quod

Quod autem recte diximus de motu, patet ex hiſce quę de ipſo cæteri dixerunt, & quia non eſt facile ipſum aliter definire.

Signum, quod recte definiuit motum, hoc adhibet, quia cuncti, qui de illo tractauerunt, nihil recte dixerunt, atq; illud, qm̃ aliter definire illũ nemo poteſt. Diximus autem ſupra, non ſat eſſe motus definitionẽ probare. Sed oportere, vt demonſtreẽ, non poſſe aliter haberi exactam definitionem eius. Vnde inquit modo neque alios recte ſenſiſſe, qui aliter de ipſo nitebantur dicere, neq; poſſe aliter de ipſo dicere, q̃ ſtatutum eſt. Pythagorei quidem aiebant motum eſſe alteritatem inæqualitatẽ, & non ens. Quocirca Ariſtoteles inquit ij ergo qui motum eſſe alteritatem inæqualitatem, & non ens aſſerunt vel hæc motum eſſe inquiunt, vt eundem motum aſſerant eſſe inæqualitatem alteritatem, & nõ ens, vel vt ex his motum adeſſe contendant, exẽpli gratia, vt cum omne mobile idipſum dicant ex non ente, vel ex inæqualitate, vel ex alteritate moueri. Quod igitur motus inæqualitas alteritas, & nõ ens eadem dictũ non ſint, patet, qm̃ in multis eſt alteritas, in quibus motus non adeſt. In oĩb. ferè alteritas eſt attamen cũcta, q̃ ſunt non mouẽtur. Nimirum alteritas in terra eſt cum altera ſit ab alijs elemẽtis, quæ tamen ob id non cieẽ, item in Socrate eſt alteritas, quia ab equo alter eſt q̃ tamen ob id non mouetur, quia alter eſt ab equo, prætetea inæqualitas eſt inter decem & quinq;, & inter diametrum, & latus, attamen hæc moueri quia inæqualitatem habent, neceſſe non eſt. Rurſus animalium partes, inter ſe alteræ ſunt, & numerus digitorũ inæqualis eſt, numero pilorum capitis aut barbæ, & tamen partes nõ idcirco repente mouentur quia alteræ ſunt neq; numerus, quia inæqualis, cietur. Eodem etiam modo motus neq; erit non ens. Nam ſiquis aſſéreret motum eſſe nõ ens in cunctis autem rebus non ens eſt, motus vero nõ in omnibus. Si vero non ens ſimpliciter motũ diceret, ergo cũ amplius latiusq; ſit non ſimpliciter, multo magis non omnibus erit. Cæterum q̃ neq; ex his, neq; ad hæc motus eſſe poſſit, oſtenditur. Quoniam nõ modo mobile ex inæqualitate, & alteritate mouetur, ſed etiã ex identitate. Siquidem non ſolum altera eo q̃ altera ſunt mouẽtur neq; inæqualia quoniam inæqualia ſunt, ſed etiam ipſa æqualia & eadem nihilominus ex identitate, & æqualitate mouentur. quare motus non minus erit idẽtitas æqualitasq;, quam alteritas inæqualitas, & non eas, quæ cum dixerit deinceps explicat qua mente Pythagorei hæc motum eſſe dixerunt, & inquit eo argumento commotos fuiſſe, quia motus eſt indefinitus. Et indefinitũ eſt priuatio, igiẽ motus erit priuatio. cũ .n. determinatus ſit, & ad formam peruenerit, non amplius mouetur, ea autem oĩa quæ prius diximus .ſ. inæqualitas alteritas, & non ens ſunt indefinita, priuatiua. Vñ & alia principia in eodem ordine poſita merito ipſa motum eſſe dixerunt. Sciendum enim eſt in duos ordines vtrinque ex aduerſo collocatos Pythagoreos diuiſiſſe principia rerũ, & vnãquãq; cõiugationẽ decẽ quibuſdã pr cipijs dſcribebãt, quarũ vnã, ordinẽ bonorũ, alterã malorũ appellabãt. Subijcianẽ declaratiõis cã ij ordines vtriq; ex aduerſo cõſtituti vt ipſe aliàs narrat.

Bonum	Malum
Finitum	Infinitum
Par	Impar
Vnum	Multitudo
Dextrum	Siniſtrum
Lumen	Tenebrę
Mas	Fœmina
Quietum	Motum
Rectum	Curuum.
Quadratũ	altera parte longius,

Hæc igitur principia rerum in hũc modum in vtrunq; ordinem vtrinq; ex aduerſo cõſtituta Pythagorei diuiſerunt, quæ cũ diuiſiſſent alterum ordinem ſtatuerunt in quo meliora cõtrariorum continerentur, alterum vero in qua peiora deterioraq; haberentur ad quæ omnia redegerunt. Inquit Ariſt. quoniam alter ordo erat peiorum ad deteriorum principiorum qui cũ ſit priuatiuus indefinitus eſt, idcirco motum veluti indefinitum ſub eo redigere. Verũ nõ diuiſere hos duos ordines vtrinq; ex aduerſo conſtitutos tanquam prædicamenta informalia, & priuatiua principia. Hoc modo itaq; Ariſto. priuatiua eſſe principia alterius ordinis dixit qui etiam diuiſit principia in formã & priuationem & ſuo more potius, hunc ordinem peiorum priuatiuum inſtituit, qm̃ conſueuit meliora contrariorũ formas appellare, & deteriora priuationes. Vnde igiẽ Pythagorei ſuſpicati ſunt alteritatem inæqualitatẽ & nõ ens motũ eſſe explicauimus, proinde inquit motus vẽ etiam aliquid indefinitum, quoniam alterius ordinis, principia etiam ſunt priuatiua, & ob id indefinita, merito igitur ad indefinita principia motum redegere, ſi quidem alterius inæqualitas, & non ens in ordinẽ peiorum collocantur. Talia igiẽ ſunt principia motus apud eos, cæterum motum eſſe infinitum probat hoc ſyllogiſmo, motus eſt indefinitus, indefinitum eſt priuatio, Motus igitur priuatio: alteram quidem propoſitionẽ, dico .ſ. maiorem probabimus vtentes conuerſione ex cõtrapoſitione. Nam ſi forma definita eſt, priuatio igitur erit indefinita. Sed minorẽ ipſe probat dico .ſ. motum eſſe infinitum. Nam eorum quæ ſunt quædã ſunt actu ſimpliciter, quædam poteſtate, in quorum neutra diuiſionis parte collocatur motus, qñquidẽ nec ea q̃ ſolum poteſtate entia ſunt, moueantur, neq; ea quæ ſolum actu ſunt. Sed cum motus in neutris pure colloceẽ, tñ vtriſq; participat, & ob id indefinitus eſt, quia ipſe in nullo certo genere rerum ponendus eſt, cum igitur, dixerit cauſam, cur illi reducebãt motum in principia priuatiua, deinceps probat ipſum motum aliter definiri non poſſe. Inquit, & ſi concederemus res non modo diuidi in ea quæ poteſtate ſunt, & ea quæ actu exiſtũt: ſed etiam in priuationem, qm̃ ad nihil aliud motum redigere reducereq; poſſunt, & iam diximus motum neque actum eſſe eorum quæ ſola poteſtate ſunt, neq; eorum quæ ſolo actu conſiſtunt, tamen quod neq; ad priuationem reduci queat perſpicuum eſt. ſiquidem res, non propterea quod priuatione participant, ob id motu participabunt, qm̃ fieri poteſt vt priuẽtur forma, & non moueantur, ſed quieſcãt. Præterea recte diximus, motum eſſe rei poteſtate actum, priuatio autem nõ eſt alicuius rei actus: ergo motus non eſt priuatio. Quamobrem ſi motus in nullo iſtorum collocandus eſt: Reliquũ eſt, vt modus quem explicauimus, ſolus verus ſit, is erat modus vt ipſe in genere actus collocaretur. Verum non illius actus perfecti, qui pro forma accipi ſolet: Sed illius, qui vna adeſt cum potẽtia, & eam ſeruat. Quocirca motus actus imperfectus dici ſolet, qm̃ adhuc retinet potentiam. Verum actus appellaẽ propterea quod penitus ex potentia ad actum perfectum tendit. Hęc omnia itaq; diſſerit antequam finem imponat ſermoni de motu. Imponet autem finem cum demõſtrauerit in calce, motũ non eſſe in mouente, ſed in eo, quod mouetur. Repetit proinde ſermonem de mouentib. & mobilib. Et quærit qualia ſint mouentia, quæ pcipuè cum mouent econtra moueantur, de quibus in lib. de Generatione, ac in lib. de Anima exactius exploratiusq; inquirit. Sed hoc in loco inquit ea eſſe mouentia econtraq; & mota. quæ præterquàm q̃ mouendi facultatem habeant, etiã mobilis ſunt. Sed quæ ſunt hæc: inquit ea eſſe quorum immobilitas eſt quies. Nam quibus motus ineſt: Hæc ipſa quando non cientur, quieſcere dicuntur. Econtrario eorum quæ non ſunt apta moueri, immobilitas non appellatur quies ſed hoc ipſum immobilitas, & ſtatio, merito itaq; huiuſmodi mouẽẽ,

& mo-

& mouentur. Siquidem habent potentiam, quibus.n. operæpretium eſt agere, & aliquando ex quiete moueri, & aliquo modo talia mouere & moueri, p̃terea aſſerit oportere vt mouens, & mobile ſeſe tangant, quæ ſe tangunt, quatenus vtrunq; eſt in actu, & in alterum viciſsim aget. Sed quatenus in potentia vtrunq; viciſsim patientur. Verum cœleſtia cum ea quæ hoc orbe continentur, mouent, etiam tangunt, à quibus tamen non patiuntur, quoniã non ſunt poteſtate mobilia. Sed actu mobilia, & facultatem habent mouendi ſm motum localem. Sed alijs motuũ generibus cœleſtia neq; actu neque poteſtate mobilia ſunt. Et vt paucis complectar velut ipſe in lib. de Generatione dixit, quæ ſunt eiuſdẽ materiæ, cum mouent, patiũtur. Nam eo quod omnia, quæ ortui ſubijciuntur communem habent materiam ea ſunt poteſtate, fit vt agens cum tangit patiens agat ſm actum, qui eſt in ſeipſo, & poteſtatem, quæ eſt in illo quod etiam patitur ab illo in quo agit per eandẽ rõnem, vt calidum appoſitum, & iunctum frigido & cale facit, quid em illud qua actu calidum eſt cum frigidũ, ſit poteſtate calidum, econtra autem patitur ab eodẽ, qua poteſtate eſt frigidum & illud actu eſt, & frigeſcit. Quib. habitis cæterum motum definit exactius dicens motum eſſe actũ mobilis, quo mobile eſt. Prior quidẽ diffinitio in qua dicebat̃ motũ eſſe actũ rei ptãte quatenus talis eſt, cõplectit̃ ẽt actũ pfectũ. Etenim potẽtiarũ altera prior dr̃, quæ eſt ſm aptitudinẽ, & altera ſcd̃a, q̃ eſt ſm ordinẽ cuius actus non erat motus, ſed perfecta formæ receptio, motus autem eſt ex priori potentia in priorẽ actũ mutatio, quãobrem magis propria eſt hæc definitio, quam nunc affert, qm̃ potentiã complectit̃.

Neque enim motum mutationemq́, quiſpiam in alio genere ponere poteſt.

Qm̃ motũ in gñe actus collocauimus inquit fieri nõ poſſe vt ad aliud genus reducetur quã nos reduximus.

Id ita eſſe inde continuo patebit conſiderantibus, vt quidam alij ponunt ipſam diuerſitatem, & inæqualitatẽ, & id quòd haud eſt motum eſſe dixerunt.

Truncatim dicit. Nam cum duas quæſtiones poſuiſſet alteram, vt alij non recte ſenſerint de motu, & alterã, fieri nõ poſſe vt aliter tradat̃ definitio eius: Cũ velit aggredi probationem reuertit̃ ſolum ad priorem quæſtionem. Et dicit. Neq;.n. motũ & mutationem in alio gñe quis ponere ſtatuereve põt, & cũ non reuertat̃ ad ſcd̃am induxit probationem tanq̃ reuerſus ſit & inqt, conſtat aũt nobis conſiderantib. neq; motum eſſe velut nonnulli poſuere dicentes ipſum inæqualitatem alteritatem & non ens eſſe, qua p p opus eſt vt aliquid adijciatur extrinſecus ne mancã faciamus rõnem. Vnde cõiũgenda cum his: Neq; motum & mutationem in alio genere, quis ponere ſtatuereve poteſt. Hæc deinceps. Neque ij qui ſecus de motu tractauerunt recte dixerunt, quibus mox connectenda eſt hæc probatio. Cõſtat autem nobis conſiderantibus neq; motum eſſe velut nõnulli poſuere dicentes ipſum eſſe inæqualitatem &c.

At eorum nihil prorſus ſiue ſit diuerſum, ſiue inæquale, ſiue non ens neceſſario moueri videtur.

Primam ſuppoſitionem his verbis ponit & confutat eam cum ſupponat motum eundem eſſe cum alteritate inæqualitate & non ente.

Et inſuper non ad hæc, aut ex hiſce magis ipſa mutatio, quam ex oppoſitis eſt.

Reliquæ ſuppoſitiones, vt neq; motus ex his ſit, qm̃ neq; magis ex his, q̃ contrarijs eſſet, neq; magis in hæc, q̃ in contraria haberetur. Sed forte pro his hominibus reſponſum dari poteſt, qm̃ non ita ſentiebant motum eſſe alteritatem inæqualitatem & non ens, vt impræſentia Ariſt. accipit q; vel eadem, vel ex his, vel in hæc, qd̃ reprehendi facile poſſet: ſed vt veriſimile non eſt, vt ij viri prudẽtes peritiq; hoc ſuppoſuerint, Sed pot', quia omnis motus eſt, quidam exceſſus ab eo, à quo mouet̃, videlicet mobile aliquo modo à ſeipſo alienat̃, eo quo dimouetur à forma q̃ prius obtinebat, & idem à ſeipſo fit diuerſus, mutatione vel ſm qualitatem, vel ſm locũ. Item ſibi euadit inæqualis, quoties mouet̃ ſm quantitatem, qui etiam fit aliquo modo nõ ens, propterea q; prior forma, q̃ obtinebat non eſt, inæqualitas igit̃, & alteritas eſt motus non reſpectu alterius rei inæqualis vel alterius moti, ſed reſpectu eiuſdẽ, & ad ſeipſum. Hoc mõ ẽt motus eſt non ens, quia oẽ quod mouet̃, in eo q; moueri dr̃, non eſt id ipſum quod quidem prius erat.

Cauſa autem in hæc ponendi motum fuit, motum indefinitum quoddam eſſe videri. Alterius vero principia ſeriei, indefinita ſunt ſane, quia ſunt priuatiua.

Hic mentem eorum explicat, qua commoti motum hæc eſſe affirmare contenderẽt, & inquit ꝓpterea, qd̃ motus quippiam indefinitum eſt, ita eos ſenſiſſe. Nam altera ſeries eſt ad quam reducebãtur alteritas inæqualitas, & non ens, ad quæ motum redegere, qui eo q; priuatiuus erat, indefinitus appellatus eſt. Merito itaque motum collocarunt in ea coniugationem principiorũ quæ indefinita erat quoniam ipſe indefinitus eſt. Sed fieri põt, vt ij qui motum eſſe non ens aſſeruerũt, illius naturam magis attigerint: Si non ens ita vocauerint, vt nullo modo vſquam ſit, ſed per non ens ſenſerint mobile ipſum nondũ id aſſecutũ ad quod mouet̃, ſed adhuc imperfectum. Hmõi.n. ens in potentia nos vocamus.

Nihil.n. ipſorum aut hoc aliquid ſunt ſane, aut tale, aut cæterorum quicquam eſt prædicamentorum. Aut vt videatur motus indefinitum quoddam eſſe cauſa fuit nõ poſſe ipſum aut in potentia rerum, aut in actu poni ſimpliciter. Neque n. id q; eſſe põt quantum, neque id q; eſt actu, quantum neceſſario mouetur. Et motus actus quidẽ eſſe quidam videtur, imperfectus tamen, propterea quòd ipſum poſſibile imperfectum eſt, cuius eſt actus motus.

Quærunt hoc in loco interpretes, quo pacto inquiat Ariſt. priuationem eſſe indefinitam ꝓpterea quod ſub nullo prædicamento concluditur. Cum contrariorum eadem ſint genera. Sed reſpondent ſingulorum priuationem formis ac proximis oppoſitam eſſe, ex quibus ſolent mobilia ad habitum trãſmutari, quocirca priuatio vnaquæq; collocat̃ in eo genere in quo habitus reponitur. Sed quomodo non homo, nõ equus, & omnia huiuſmodi priuatiua, cum modo accipiat priuationẽ pro negatione, ſiquidem in his, quæ priuatiua ſunt nõ licet appellari oppoſitum formæ: Sed cum ij vnam formam negent, & cum nihil definitum inferant, non modo formã, ſed neq; priuationem, idcirco inquit priuationem in nullo gñe collocari, nõ q; reuera ad nullum redigi queat, ſed quia definitũ genus in id reduci non poteſt. Non homo.n. poteſt eſſe alia ſubſtantia præter hominem, & quantum, & quale, & vnumquodq; aliorum prædicamentorum. Inquit igitur priuationẽ certe definiteq́; non poſſe ad aliquod genus reduci. Cauſa autem cur videatur motus eſſe indefinitum quoddam: fuit quia motus indeterminatus eſt ſimul etiã cauſam erroris Pythagoreorum aperuit. Sed impræſentia idipſum probat. ſ. motum eſſe indefinitum ex diuiſione rerum in actu & in potentia. Et oſtendit motum in neutro rerum genere proprie reducendum eſſe. Siquidem neque actu ens, q; eſt ſubſtantia, vel quantitas, aut aliquid aliorum mox cum fuerit, moueri neceſſe ſit. Neq; poteſtate ens, quoniam neq; poteſtate album cum fuerit, neceſſe eſt repente moueri. Nihil horum igitur motus eſt neque actus ſimpliciter neque potentia, ſed medium horum aliquid. ſ. actus, quidam imperfectus non abijciẽs poteſtatem, p p hoc motus eſt indefinitus, qm̃

in nullum

in nullum eorũ q̃ ſunt dico videlicet neq; in his q̃ ptãte ſunt, neq; in his q̃ actu (Siquidem oĩa quæ ſunt in his diuidi ſolent) pure ſincereq; motus reponendus eſt.

Et idcirco difficile eſt accipere quidnã ſit motus. Neceſſe.n.eſt ipſum aut in priuatione, aut in potentia, aut in actu ſimplici ponere. At nihil horum eſſe poſſe videtur.

Cũ indicaſſet veteres nõ recte definitionẽ mot⁹ tradidiſſe & qua mẽte cõmoti ad hæc abſurda deuenere, mõ alterũ q̃ſitũ pbat vt neq; aſr definiri motus q̃ãt q̃ definitus ſit. Et inquit ſiquis annueret votis eorũ cõcedẽs ea q̃ ſunt diuidi in ea q̃ tũ actu conſiſtunt, tũ vero ptãte, tñ ſub nullo horũ gñe motus cõprehẽderet. Sed qd' neq; motus ſit ens ptãte, neq; actu ſimplr, perſpicuum eſt, q vero neq; priuatio ſit, neq; in eo gñe collocet priuatiõis ex hoc clariſſime patet, quia multa ſunt quę priuatione participãt, & tñ motum non obtinent.

Reſtat igitur modus ille iã dictus, actum quidem ipſum aliquem eſſe, talem autem actum, qualẽ antea diximus, q difficilis quidem eſt cognitu, poteſt autem eſſe.

Cũ deſtruxiſſet oẽs opiniones quibus nõnulli ita de motu ſenſere, ſiue eas q̃bus poterãt ſic ſentire reliquũ eſt, vt ea vera ſit q̃ ipſe dixit. Nã cũ duplex ſit actus alter qdẽ q fit ſm pfectæ ſpẽi receptionẽ, vt actus videndi oculorum per quẽ iã viſionẽ & actionẽ recipiunt alter vero potẽtiæ actus appellat, qui in re ipſa ſeruat idipſum q ptãte eſt motus in igne, q.n.cũ ſurſum fert adhuc retinet potẽtiã delatiõis ſurſum, priorẽ itaq; actũ motum eſſe nõ aſſerimus. Siquidem ille magis ſtatui & quieti aſſimilet q̃ motui. Secũdus itaq; erit, eo q act⁹ eſt, & penitus potẽtiã egreſſus eſt, ĩperfectus autem, pptea quod nõ abiicit oĩno ptãtẽ, ſed ſimul adhuc eã trahit. Nam mobile cum ſurſum ducitur habens adhuc potentiam ad mouendum ſurſum; ſic mouetur.

Mouetur autem & omne mouẽs, vt diximus quod eſt potentia mobile. Et cuius immobilitas quies eſt. Cui enim motus ineſt, huius profecto immobilitas quies eſt.

Hic repetit ſermonẽ de mouentibus & motis. Et inquit oẽ mouens q cũ mouet ẽt ptãte mobile eſt: Hoc pprius mouere & moueri dr, ea autem mouentia ptãte mobilia dicimus, quorum ĩmobilitas quies eſt. Verum hęc ĩ ſequẽtibus huius operis voluminib. demõſtrabit.

Nam in hoc agere ratione, qua tale eſt, mouere motum eſt. At hoc facit tactu. Quare ſimul etiam patitur.

Cũ dixerit qualia ſunt mouentia & mobilia q̃ cũ motiua ẽt mobilia ſunt, & hmõi eſſe, quorũ imobilitas qes eſt: Impntia docet, quo pacto hæc mouẽtia ecõtra moueant. Imprimis aperit qd ſit mouere, qm mouere eſt ĩ hoc agere, quaten⁹ tale eſt, vt agere circa calidũ, vt calidũ eſt, q qdẽ eſt calefacere. Sed agere in hoc aſr fieri nõ põt niſi ſeſe agẽs & patiẽs tetigerint. Cũ igiſ agens nõ ſolum actu eſt hoc aliqd, ſed ẽt ptãte aliud, neceſſe eſt vt id q ẽ ptãte ĩ mouẽte (cũ ſeſe ĩuicẽ tetigerit) pati ab eo q eſt actu in mobili, q qdẽ mot⁹ eſt, quapp mouẽs pri⁹ ecõtra mouebit. mouet aũt viciſſĩ a patiente, qm vnũqdq; ſm̃ ante quicq̃ aliud quidẽ nõ agit q̃ ĩ ꝯrũ. Eſt aut oĩno id q ẽ ĩ potẽtia veluti ꝯriũ. Cũ igit calidũ, ptãte ſit frigidu, & agit calidũ in frigidũ ipſu tãgẽdo & q eſt ptãte, cũ pximũ fuerit actui, ducit in actũ, neceſſe oĩno ẽ id q ptãte frigidũ ẽ, pati ab eo q actu frigeſcit. Quãobrẽ neceſſe eſt calidu cũ agit, viciſſĩ ppeti.

Quare vt iam motus actus eſt mobilis, vt eſt mobile, accidit aũt hoc ipſius motus tactu. Quare ſimul etiã patitur.

Vt dictũ eſt, diligẽtius ex dictis definitionẽ mot⁹ tradit, cũ motũ nõ eſſe entis ptãte ſimplr, ſed mobilis actũ ĩ pntia dicat. Verũ q̃ſpiã ĩſtaret aduerſ⁹ priorẽ definitionẽ dicẽs id q ẽ ptãte dextrũ, cũ dextrum me.v.g. actu mutãte ad leuã, mutaret quidẽ ex potẽtia in actu, & tñ nõ mouereſ. Sed ꝯ dubitãtes hoc recte dr, q ptãte ſiniſtrũ mouebat ſolũ & nõ potẽtia dextrum, potẽtia nanq; vna eſt eorũ q̃ ad aliquid referunt. Nã ipſe reſpẽtus inter ea q̃ inuicẽ referunt vl potẽtia eſt, vel actus, actus qdẽ ciuſdẽ pñtis habit⁹ eſt, potẽtia vero oppoſitę ĩ q̃b⁹ cõuerſio fieri oĩno põt. Sed in relatiõe qua pr̃ & fili⁹ mutuo referunt aſr euenit. Cũ fili⁹ nõ poſſit eſſe patris ſui pr̃, ibi nõ erit oppoſit⁹ habit⁹ ipſorũ. At in dextri & ſiniſtri ſimiliumq; relatione, vnus habitus, erit poſitionis actus & oppoſiti potẽtia. Si ergo fuerit vnus habit⁹ eorum q̃ ad aliqd referunt ĩ quo dextrũ, ſiniſtrum, ante, retro, mutuo ſeſe referũt ac referri dñr, neceſſe eſt vt alterũ moueſ & reliquũ moueri. Nã dextrũ & ſiniſtrũ hñt eſſe ĩ hoc igiſ habito motũ neceſſe ẽ vt vtraq; moueant q̃ hñt eẽ ſm illũ. Themiſti⁹ ergo abſolute rñdet actũ q̃ eſt ĩ gñe aliqd nõ ſeruare pri⁹ ptẽ, quẽadmodum actus ſm alterationẽ ſeruat eã ptãtẽ qua alterabile duciſ ad perfectum actũ. Sed ĩ his fieri mutationẽ ſubitã ex potẽtia ĩ actũ. In gñe igiſ eorũ q̃ ad aliqd ſunt, vnus act⁹ ſolus ꝯſpiciſ qui perfectus & abſolutus ẽ. Imperfectus vero nõ ꝯſpiciſ. Nõ.n. pedetẽtĩ dextrum fiebat me mutãte ad leuã ſiniſtrum, ſed repente atq; mõmẽto. Idẽ ergo cum in dextrum me ꝯfero moueor ſm locum uõ moueor autẽ ſm relationẽ. Primum igiſ eos q ꝯ Ariſ. hãc mouent q̃õnẽ oportebat ĩ his ĩperfectum actum oñdere q quidpiã facere non poterant, q̃n quidẽ illa ducantur ex potentia in actum non per motum, deinde definitionem motus ab illo aſſignatam refellere. Sed hęc dubitatio hoc mõ deleta dilutaq; ſit. Q̃n autem in oĩbus p̃dicamentis poteſtas eſt & motus non ĩ oĩb. reperiſ, ac q̃n vt iam dixi deductio ex potentia in actum nõ ſolum dr̃ de actu ĩperfecto dico. ſ. de eo quo duciſ quidpiã ex priori potentia in priorem actum: Sed ẽt dr̃ de perfecto actu qui eſt ex ſcd'a ptãte in ſm actũ merito Ariſ. definitionẽ commodius adaptat. Et ne q̃s hãc definitionẽ reprehendat pptea q motum per mobile tanq̃ idẽ per idẽ indicare cõtendit. Nã cum motus ex eorum numero ſit quæ ad aliud referunt, Hoc.n. ſuperioribus poſtulatum & conceſſum accepimus, cum ergo motus referaſ ad mobile, ſiquidem motus ſit mobilis motus, aſr definiri non poteſt quam definitus ſit non pmittentibus nobis id in definitiõe ad q refertur, quemadmodum neq; patrem ſine filio & duplum ſine dimidio, conſtituere, definireq; poſſumus. Accedit etiã q mobile aliquãto notius eſt q̃ motus. Nõ.n. idem eſt noſſe motum eſſe & quid ſit motus. Nã vt ſit cuiq; patet, Quid autẽ ſit, Hunc quoq; nos quærimus. At uero motum eſſe res motæ nobis ĩdicãt, quas mobilia nũcupamus. Quare vtiſ mobili definiẽdo motũ rẽ perfecto notiorem ad declarãdum id q erat ignotius, affert.

Semper autem id quod mouet formam aliquam afferret aut hoc, aut tale, aut tantũ, qua quidem principium erit, & cauſa motus, cum mouet. id enim quod actu eſt homo, facit hominem ex eo quod eſt potentia homo.

Inq̃t mouẽs oĩno formã vnã decẽ p̃dicamẽtorũ habebit. Nã hoc eſt cã & pricipiũ motus. materia.n. eſt principiũ paſſiuũ & forma actiuũ. Neceſſe eſt igiſ mouens aliq̃ habere formã q̃ q̃dem in mouente cã ſit mouendi.

Quæ cum ita ſint: patet motum in ipſo mobili eſſe, id in quam quod mutatur. Eſt enim actus huius ab ipſo motiuo. Motus quoq, actus non aliquiſ nam eſt.

Propoſitũ eſt ĩ his q̃rere cũ ſint mouẽs motũ & mot⁹ nunqd mot⁹ ĩ mouẽte vl ĩ moto collocet, ſed pbat ex definitione motus, ipſum in moto ꝯſtitui. Eſt.n. inquit motus actus qui pficiſ a mouẽte in mobili. Si mot⁹ eſt actus mobilis & vniuſcuiuſque actus in eo eſt cuius actus eſſe dr̃, motus igſ erit in mobili, ſed mobile moueſ, ergo mot⁹ erit in moto. Et pprius in eodẽ actus eſt in quo fuerat verum ſi aliqs actus mouẽtis potẽtia eſt (vt inq̃t) attamen ipſe alter nõ eſt ab eo actu, q̃ rei mobili hæret, neq; ꝯiungitur ab eo, ſed in eodem eſt, qui

ſine fit à mouente, & moto ineſt. Non.n. cēſendum eſt vt alius, quidem fiat à mouente, & alius inſit moto, ſed vnus ſit quē ſimul cum mouēs mouet efficit & mobile mouet. Vn' igiť vtriſq; actus eſt, vnus inq̃ ſubiecto, ſed nō rōne: quemadmodum itaq; aſcendentes, & deſcendentes vnum idemq; ſpacium q̄q̄ peragant alio aſcēdētes ceperunt iter, alioq; deſcendentes: Ita de motu dicēdum eſt vnus quidem actus ſubiecto eſt, diuerſus tñ habitu & conſideratione habeť, qui profecto cum à mouēte capit initiū, factio appellať, cū vero à moto patienteq; paſsio nuncupať, qui ſiue factio dicať, in patiēte reſidere conſpiciť, qm agēs efficit in patiente: Siue paſsio adhuc multo magis in patiente cōſiſtere videri libet. Sed cum hæc dicit rōnem adducit, qua ꝓbāt motū nō eſſe vnum vtriſq; actū, ſed duos. Nam alius eſt act' actiui & alius actus paſsiui, quod quidē cōſtat ergō diuerſorum nomium, & finium, actus.n. actiui appellať factio, & paſsiui paſsio. Itē opus, & finis factionis eſt factū, & paſsionis paſſum. Sed quorum fines differunt principia ēt differunt, q̈obrem duo actus erunt, atq; duo motus. ſi ergo duo, vel alter quidem in mouente erit, & alter in moto, vel vterq; ſit in moto. Alterū nanq; ſectionis mēbrum cōſtitui nō pōt, dico.ſ. vt vterq; in mouente, qm ꝑſpicuum eſt huius ſuppoſitionis abſurdum. Nā ſi vterque in mouente eſſet, accideret aūt vt mouēs duos motus obtineret, & id ꝙ moueť nō habere motum, quod quidē abſonum eſt. Si ergo alter eorum cōſiderabit in altero ceu factio in faciente, & paſsio in patiente, econtrario fieri non pōt.ſ. vt ſit paſsio in agente & factio in patiente, alioquin patiens eſſet nō patiens, ſed agēs ſiľr agens non agens, ſed patiens. Si vero vt diximus, factio reſidebit in agente & paſsio in patiente, prorſus neceſſe eſt quemadmodum patiens motum tanq̈ proprium actum in ſeipſo tenet ita ēt mouens teneret. Si igiť mouens in ſeipſum motum habebit, vel mouebiť, vel non mouebiť, ꝙ ſi migrabit, & mouebitur, accidet vt oē ꝙ mouet ēt moueať. Siquidem oē mouens ſuimet actum in ſeipſo tenet, quod quidem plane falſum eſt. Nā amātem effigies & ciet, & cib. panisq; eſurientē ac gramen aſinum, quæ tñ econtra non cienť mouentē. Quod ſi mouens non mouebiť aliquid habebit motum & non mouebiť quod abſurdum ꝓfecto eſt. Vnde ſi vtroſque actus in moto, & patiente collocabimus, primum quidem incōmodum ſequiť vt alterius peculiaris actus alteri tribuať. Deinde ſequeť vt duo motus ſpē differētes in vnum, & eundem finem tenderent quod quidem fieri nequit. Nā fieri pōt vt quippiā moueať duob. motib. diuerſis ſpē; qui tendāt ad differentes formas, qñ quidē idem queat moueri in locū ſimul ac alterari augeri & diſcere. Atq duo motus differētes ſpē in vnā & eandē formā tendere puenireq; nequeunt, qm ij duo motus vel ex diuerſis principijs in vnum & eūdem finē ducūtur vel ex eodem vnoq; in idē & vnū perueniunt. Siquidem ex differentibus qm oīno ex contrarijs in contrarias formas tendunt atq; oīs mutatio conſtituta eſt inter cōtraria, ſequeť incōmodum vt duo eidem vndiq; ſint cōtraria, quod quidē abſurdum eſt, qñquidem vni ſp vnum contrarium eſt. Quod ſi ex eodem vnoq; principio ad vnum & eūdem finem motus tenderint per eadem media etiā fluent, qm ſp mutationes, q̄ ab eodem in idem cōtendunt p eadem media trāſeunt, ceu mutatio ex nigredine in albedinem ſp, p fuſcum mediū fit, & aquæ in aerem mutatio per medium vaporem ꝓduciť, & de oīb. alijs ſimplr dicendum eſt, quare fieri non pōt vt duo differentes motus ab eodē principio in eūdem finem veniāt. Summatim igiť cōcludam', nō poſſe actus ita cōſtitui vt vnus viciſſim in altero ſit, nec vterque in vno tm nunq̈.n. ex vtriſq; dico.ſ. ex mouente, & moto vnus actus ꝓficiſci, alioquin ex hāc ſuppoſitione ſequerenť quidem abſurda, primum.n. inquit, ſequetur id ipſum abſurdum ꝙ paulo prius diximus, vt duæ res ſpē differentes vnum & eundem actum haberent, quemadmodum.n. albi & callidi nō erit vnus, & idem actus ita cōſentaneū, & nō ab re eſt neq; agentis & patientis eundem actum eſſe. Deinde inquit, ſi vtriuſque vnus actus erit ēt ambulatio & adiſcentia eædem erūt, & adhuc gñalius factio & paſsio eædem, qm ipſę quoq; actus ſunt. Qđ ſi hoc cōcediť agere, & pati eadem erūt quod quidem eſt ipſum agere ſm actum. Nā cum dixero dealbationem, & doctrinā ipſum actum dicā. Sed cū dixero albeſcere, & moueri inquiā, & agere ſm actum vel motum cum itaq; vnus ac idē actus ſit, & ipſum agere per actum vnum & idē erit. Si aūt hoc cōcediť agēs etiā vnus & idem erit. Igiť p̄ceptor diſcipulo ſeu docēs adiſcenti & facienti, idem erit ergo accidet p̄ceptorē, quaten' docet adiſcere, & agētem qua agit, pati, quod quidem abſurdum eſt. Præterea quod quidem ipſe in dubitatiōe nō adiecit, veluti iā idipſum poſuerit ī priori ſuppoſitione in qua dř, ſi duo eſſent actus, verumtñ in ſolōne cum hoc ponat tanq̈ abſurdum idipſum per ſoluit, ſi ergo vn', & idem actus in aliquo erit: vel.n. in mouente vel in moto, ſed illum in mouente eſſe abſurdum eſt, alioquin eſſet motū ſine motu, & aliqđ mouebiť ſine motu. Si aūt in moto ſtatueť, rurſus idē abſurdū emergit, vt alteri' actus peculiaris alteri tribuať, & in vnoquoq; nō eſſe ꝓpriū vniuſcuiuſq; actū. Hoc igiť enim ambigat aduerſus definitionē, cæterū ꝓſoluit dubitationes. Ad ſuppoſitionem quidem ī qua ſupponiť duos eſſe actus factionem & paſsionē, & abſurda, q̄ illi accidunt, nihil rñdet, ꝓpea qđ neq; vera eſt ſuppoſitio & abſurda, q̄ vīr deduci, ſunt elenchi & nō dubō. Sed alia abſurda, q̄ alterā ſuppoſitionem ſequunť in qua dř vnū actū eſſe in vtriſq; ꝓſoluit qm eadē ſuppō ipſi vř vera eſſe atq; exoluit prima rōne in qua habeť alterius actū alteri tribuere, q̄ poſuit in dubōne tanq̈ ſequentē primā, ſuppōnem, in qua dicebať ſi duo eſſent act' vtrique in moto, in ſolōne autem ꝓſoluet eā tāq̈ cōſequentem eā in qua dicebať ſi vn' erat act', & idem in moto eſſet. Nā vt dicebā nihil rñdet ad rōnē, q̄ refellit ſuppōnem in qua dř ſi duo eſſent act', qm neq; ipſi vř vera eſſe ſuppō. Rñdet igiť ad alterā & inqt nihil incōmodi ēt ſi alteri' act' alteri tribuať immo neceſſarium eſt in his, q̄ ſunt ad aliquid. Porrò poſuim' à principio mouēs & motum de numero illorū eſſe, q̄ ad aliquid referunť. Exēpli grā actio patris in alio quidē nō ſuſcipiť, q̄ in filio ſiquidē actio patris nō ſeiungiť à filio, ſed in ipſo filio eſt cōſtituta, q̄ quidē cū ortū trahat atq; initium à patre, reſidet cōſiſtitq; in filio, ita etiā act' illi' qui ꝑ cādorem facit, in quodā alio nō ſuſcipiť, q̄ in albefacto, & p̄ceptoris doctrina in alio niſi ī diſcipulo recipiť & gñaliter agentis actio ſuſcipiť in patiente. Nihil.n. aliud patiť patiens, q̄ id ꝙ agens agit, ſiquidem cū agit agēs ſimul patiens patiť. Si ergo qđ efficit agens, hoc idem patiť patiens, & quod patiť patiens in ipſo reſidet patiente, nā in patiente paſsio ſtatuiť: Ergo qđ efficit agens, hoc in patiente erit. Vñ ſylls in prima figura cōficiť, q̄obrem ſi factio act' eſt facientis, ipſe erit in patiēte. Neceſſe náq; eſt, vt eorū q̄ ſunt ad aliquid, act' alteri' in altero ſit. Cæterū ad ſm abſurdū rñdet quo dicebať id incōmodi ſequi vt duorū dřium ſpecie vnus idemque actus eſſet. Inquit ergo id in quibuſdā neq; abſurdū eſſe dico.ſ. in his, q̄ ſunt ad aliqđ, qñquidē aliud erit ptīs, aliud vero act' eiuſdē pñīæ. Verum vnus eſt eorū actus ſubiecto, ſed nō rōne. Vna.n. eſt dealbatio quatenus albū cādorē efficit & albefactū albeſcit, idē etiā eſt Theorema qđ docet p̄ceptor & adiſcit diſcipulus, igitur doctio Theorēmatis vna eſt quā docet magiſter diſcipulum & diſcipulus docetur. Nō.n. aliud doctio eſt quam

ipſa adiſcentia aut ſuſceptio diſciplinæ à præceptore, ſimiliter ēt diſciplina quæ eædem ſubiecto ſunt, rōne autē diſcrepāt. Quēadmodum aſcenſus & deſcēſus, & ex Thebis ad Athenas ꝓfectio, & ex Athenis ad Thebas reuerſio, q̄ ꝓfecto vnum iter vnumq; ſpacium hn̄t, ſed rōnem proficiſcendi diuerſam, ſicut ēt ab infimo loco ſurſum migratio, & ex alto loco ad deorſū delatio. Nā hinc cœpto itinere aſcēſus eſt, illinc vero deſcenſus, ita ēt, in agente & patiente repetit, qm̄ vtriuſq; eadē vnaque actio eſt, ſed qua capit initiū ex agente, actio: qua ex patiente, paſsio, ſit ex diſcipulo diſciplina, & ex magiſtro doctrina eruditioq;. & hoc merito accidit, qm̄quidē nihil aliud agens agat, q̄ id q̄ eſt ptāte patiēs, igitur actus agentis idē erit ac vnus pn̄æ patiētis, vnus igitur eſt vtriuſq; actus ſubiecto ſola rōne ſoloq; habitu differens. Deniq; ad vltimū abſurdū rn̄ſum affert, qm̄ dicebat ſi vnus eſſet vtriuſq; actus doctio eruditioni q̄ in diſcipulo ſuſcipit eadē eſſet, q̄ ſi hoc dat pceptor idē erit diſcipulo. Ad hoc itaq; rn̄det, non oportere, vt diſciplina doctrinæ eadem ſit, qm̄ iā id abſurdum valere, vt docere diſcereq; ac docētes, & addiſcētes eadē eſſent. Nā ſi prorſus, & quoad oīa veluti veſtis, & tunica eadē ſunt ita doctio, & diſciplina eſſent, oporteret ſequi abſurda quæ diximus. Sed cum non quoad oīa eædem ſunt, ſed ſubiecto eædem rōne aūt differentes, nō neceſſe eſt, vt pceptor ſit idem cum diſcipulo, neq; doctrina cum diſciplina, qm̄ ēt cum aſcenſus, & deſcēſus ſubiecto vnū ſint, tn̄ nō ſunt idem aſcendere ac deſcendere, neq; aſcēdens, & deſcendēs. Itē neq; cū vnā ſit intercapedo vnūque iter eſt Athenis ad Thebas, & ecōtra ex Thebis ad Athenas, iā ꝓficiſci ex Athenis ad Thebas idē erit cum ipſo reuerti ex Thebis ad Thebas; neq; proficiſcēs ex Thebis ad Athenas, idē erit cum eo, qui redit ex Athenis ad Thebas. Hoc igit modo doctrina diſciplinę eadē erit. Vn̄ neq; oportet vt diſcere, & docere, neq; docens & adiſcens eadem ſint, & vt, neq; doctrina & diſciplina quoad oīa ꝓprie eædem erunt, ſed duntaxat ſm ſubiectum, quod ſi doctrina & diſciplina funditus non ſunt eædem, neq; docere, & diſcere, neq; pceptorē & diſcipulum eadem fatebimur. Verum antecedens conceſsit doctrinā. ſ. eandē eſſe diſciplinæ, qui deinde retellit cōſequēs, tanq̄ falſum dico. ſ. vt docere, & diſcere, docēs & diſcens eadem ſint, ſed conſequens neq; à principio cōceſsit dicēs neq; doctrinā diſciplinæ eadem eſſe, qm̄ neq; definitione eædem ſunt, ſed ſubiecto. Quapp nullū incōmodum ſuſcipit ſi vnum eſſe vtriuſq; actū conceſſerim us, qui ab agente ꝓficiſcit, & in patiente ſubſiſtit quare ſi actus mobilis motus eſt, qui vnus, & idem motiui ſit & idē eſt in mobili ꝓductus à mouente, ac mobile eſt motū, igit in moto motus ſedebit; & nō in mouente. Etiā patet id qđ dubitat. Nā dubitat nūquid motus ſit in mouente, vel in moto, vel in vtriſq;. Nam actus eſt huius ab eo, qui mouet. Præterea oñdit ex diffinitione motus ipſum eſſe in moto & nō in mouento. Eſt. n. inquit motus actus moti à mouente ꝓficiſcens. Vn̄ ēt pfectiorem motus definitionem nūc tradit, qm̄ cōplectit ēt cām actus. Nā inquit act⁹ eſt mobilis à mouente ꝓueniēs, prior aūt definitio erat motus eſt act⁹ mobilis, quaten⁹ mobile eſt, i qua nō aperit à quo hmōi act⁹ ꝓducat, & fiat, ſed ea q̄ mō ꝓponit idipſum oſtendit. Motiui quoq; act⁹ nō ali⁹ eſt. Si. n. mot⁹ act⁹ eſt mobilis à mouente, nō igit alter eſt motiui act⁹ ab eo q̄ eſt in mobili, ſed vnū & idē pficiēs quidem ſubiectum, dico. l. motū, qui ſit à mouēte. Nā mouere mobile eſt motiui act⁹, ſed mouere mobile idē eſt cū moueri mobile.

Ambo nāque actum eſſe oportet. Eſt enim hoc quidem motiuum, quo poteſt, hoc autē mouens, quo agit. At ipſius mobilis eſt actiuum. Quare perinde amborum vnus eſt actus. Atq; vnius ad duo, & duorum ad vnum idem eſt, interuallum, & vt accliue, atq; decliue. Hæc e'im vnum quidem ſunt: at ratio non eſt vna. Similiter res ſeſe hēt & in hiſce quorum alterum mouet, alterum mouetur.

Cum dixit nō alium eſſe motiui actum idcirco inqt hoc ipſo nō dico vt vtrunq; ipſorum nō hēat aliquem actum neceſſe. n. eſt, vt hēat. Et qđ motum hēat actum pſpicuum eſt, qđ vero mouēs hēat aliquē actū in pn̄tia ꝓbat, & inquit. Eſt. n. motiuum quaten⁹ poteſt mouere, mouere autē eſt agere. Si mouēs inquit aliqn̄ mouendi pn̄iam ſolum hēt & aliqn̄ agit p eā, patet vt mouens ēt aliquē actum hēat, quo ptāte motiuum ſit actu mouēs: Mō actiuum ſit circa rē mobile. Quapp ſin rōne vtriuſq; act⁹ eſt. Ideſt & ſi mouēs agit tū nequaq̄ aliter agit, q̄ in mobili quatenus mobile actu mouet, quare ſi in mobile agit, & act⁹ motiui eſt ipſe mobilis mot⁹ vn⁹, igit erit vtriuſq; actus. Et quod mirum non ſit, vnū eūdemq; actum eſſe duarum rerum, qui ſola rōne differt, & duob. vocat nominib. exēplis pſuadet. Inquit nā quēadmodum idē eſt vnius ad duo, & duorum ad vnum interuallum: Vnum quidē & idē ſubiecto, nihil. n. intereſt aliquid vnū ex duob. ad vnū moueri, & ecōtra ex vno ad duo. V. g. dicere rōnē hēt vnum ad duo, nihil differt ſi cōtra dixerim us, q̄ rōnem hn̄t duo ad vnum: Vnde ſolo habitu rōneq; differunt, ſed ſubiecto eadē ſunt. Sed q̄q̄ eſt vnum interuallum ac ſpacium, tn̄ habitu cōſiderationeq; diſcrepat. Nā duo ad vnum hēt proportionē duplā at ecōtra. ſ. vnū ad duo habet rōnem dimidij ad duplum. Similiter etiam, qui aſcendunt & deſcendunt, habitu rationeque differunt, licet vna ſit diſtancia.

Exiſtit autē hoc loco dubitatio differendi facultati ac commodata. Neceſſe eſt. n. actū aliquem eſſe ipſius activi, & ipſius paſsiui. Eſt. n. actio quidem illius, paſsio vero huius. Et opus finiſve illius actio, huius affectus.

Differēdi facultati accōmodatā dicit ꝓ hoc. ſ. digna diſcuſsione quadāq; diſputatione quaſi pſuadēda ſit & rōe, & ſolōne tractāda. Quæ eſt igit dubitatio modi uſ ſidius hæc, vt nunq̄ videat recte dictū vnū eſſe vtriuſq; actū, ſed vtriq; oportet quēdā peculiarē actū tribuere, qui ab altero ſit alienus atq; diſtinctus vt quoq; noīa indicāt, q̄ cum differāt vniuſcuiuſq; actui tribuunt, aliud .n. factio ē aliud aūt paſsio, differūt ēt effect⁹. Nā factionis finis ē factū paſsionis aūt paſſū. Si ergo noīa actiuū & fines differūt certe & ipſi act⁹ erūt inter ſe diſtincti.

Si igitur ambo ſint motus, ſintq; diuerſi, in quo nam ſunt. Aut. n. in patiente, & eo quod mouetur ſunt ambo, aut actio quidem eſt in agente paſsio vero in patiente.

Inquit ſi duo ſunt act⁹ vel vtriq; vel vn⁹ in mouente ſunt vel vtriq; & vn⁹ reſidēt i moto. Verū (vt dixi vtroſque i mouēte eſſe nō ſuppoſuit. Sed poterat hoc ēt mō effici diuiſio. Si duo ſunt act⁹ vel vtriq; ſunt mot⁹ qui ſane à ſeſe viciſsim differāt vel vn⁹ ex vtriſq; ꝓficiſcāt vel eorū alter mot⁹ eſt alter vero nequaq̄, ſed hāc tertiā diuiſionis partē nō ſupponit eā. ſ. dico, vel alter eorū motus eſt alter vero nequaq̄. Dico itaq; dubitationē nō ponere actus tanq̄ funditus diuerſos à motib. ſed inquit, motum, & actum idē eſſe vt hoc mō hēat dubitatio aliquid veriſīle ac id q̄ facile ſuaderi pōt, in hūc modum procedit apud Ariſt. ipſa diuiſio cū ſint mouens, & motum vel horū duo actus duoq; motus ſunt. Nā idē ſunt actus, & mot⁹ vel vnus act⁹ & mot⁹ vtriſq; ineſt. Quod vero dubitatio actum & motū in idē redigat ex his, q̄ hoc in loco inquit perſpicuum eſt, cum dicat ſi igitur ambo motus ſunt, in reliqua vero diuiſionis parte inqt ſi vnus erit actus in qua accipit idē eſſe actū cū motu.

Qđ ſi hāc ēt actionē oporteat appellare nōie ſolo cōuenien-

Qm̄ ex dr̄ia nominum ꝓbauit duos actus eſſe, eo q̄ alter vocatur factio alter autē paſsio: Vt nequis dicat, non voco agentis patientiſq; actum diuerſis diſtinctiſque nominib. vt ex hoc impellar ipſos duos nominare:

Nihil.n.apud me differt etiam patiẽtis actum factio
nem appellare,qui eſt vnus ac idem cum patiẽtis actu.
Et qm̃ neq; inueniret gñaliter in vſu græcorum nomẽ
diſciplinæ proinde ad hoc inquit. Quod quanquã eiſ-
dem nominibus eos actus ille appellaret, profecto illa,
non erunt ſynonyma ſed æquiuoca,qm̃ actus patiẽtis,
non ſuſciperet definitionem actus agẽtis,alioquin erit
agens patiens,& econtra patiens agens, quamobrẽ na-
turæ actuum ſimul diuiderẽtur cum ipſis actibus, & ſi
vno & eodẽ nomine vtriuſq; actus ille appellaretur.

At vero ſi hoc eſt,motus profecto in eo quod mouet erit. Eadem enim eſt,& in eo quod mouet,& in eo quod mouetur ratio.Quare aut omne mouẽs mouebitur,aut aliquid motum habens haud mouebitur.

Inquit ſi duo extiterint motus,quorum alter in mo-
uente reſidebit,& alter in moto, quemadmodum mo-
tus erit in moto ita etiam in mouente erit. Vt ergo id
ꝙ mouetur habet in ſeipſo motum vt particularẽ actũ
ita etiam mouens habebit in ſeipſo motum veluti pro
prium motum.Eadem quippe ratio eſt de vtroque. Si
autem motus in mouente ſtatuitur aut mouebitur,aut
non mouebitur,ſiquidem admittit illud moueri opor
tebit,quoq; admittere vt omne mouens ſtatim mouea
tur,quod quidem falſum eſt:neq;.n.appetibile mouet,
& mouetur,neq; primum mouens mouetur,vt videbi-
tur in octauo libro.Si autem nõ mouebitur,abſurdum
erit,vt motum poſſideat,& non moueatur.

Quod ſi ambo,actio inquam & paſſio in eo eſt,quod mouetur ac patitur,& hac duo doctio diſciplina ve ſunt in ipſo diſcente,primum quidem actus in vnoquoque cuiusque non erit.Deinde abſurdum eſt duobus quippiam motibus ſimul moueri.Erunt enim alterationes,quadã vniusdua atque ad vnam formam.At fieri nequit.

Cum ſuppoſuiſſet alteram motionem eſſe in mouẽ-
te,& alteram in moto,impræſentia ſtatuit vtrunq; mo
tũ in eo,ꝙ mouet,& inquit. Accidet igit doctionẽ &
diſciplinã in factionem & paſſionem eſſe in eodem qđ
mouetur.Si autem hoc conceditur,primum incommo
dum ſequitur,vt actus alterius in altero collocetur.De
inde accidet,vt duo motus differentes ſpẽ in vnum,&
eundem finem tendant ac ducant:quod quidẽ fieri ne
quit,qm̃ nunq̃ duæ alterationes in vnam & eandẽ for-
mam tendere,& peruenire queunt vt dealbatio & cale
factio in albedinem commigrant,alioquin ſi ex differẽ
tib.in eandem formam motus differentes,tenderẽt id
abſurdi ſequet,vt duo vni aduerſent. Nam mutatio nõ
ex quouis temere,ſed ex ſuo contrario fit, ſiquidẽ mo
tus ſp ab vno eodemq; in vnum & idem per eadem me
dia ſp fiat. Etenim ſp ex Thebis ad Athenas per eadẽ
media fit commigratio vt per eadem confinia,diuerſo
riaq;& cætera.Sed quiſpiam contra rõnẽ ambigere po
terit,qm̃ ſiquis moueatur ab eodem in idem per eaſdẽ
intercapedines,is etiam ex diuerſis in idem moueri po
terit.V.g.ſint duo termini diametri circuli:Et moueat
aliquis ex vtroq; termino in alterum,verum per diame
trum vnum motum conſiciet, alterum per ſemicircu-
lum,quamobrem differentibus motis dico.ſ.motu or-
biculari,& motu recto ab eodem in idem moueretur.
Item moueat quidpiam in eodem medio aeris ſtatuto
ſigno & alter motus fiat à terra qui capiat idem aeris ſi
gnum & alter motus à cœli culmine defluat ad idem ſi
gnum.Ad primam igitur dubitationem rñdeo,impri-
mis de naturalib.motib.impræſentia ſermonẽ fieri, &
non de his q̃ ab aĩa ꝓficiſcunt.At fieri nõ põt vt aliqd
in motib.naturalib.qđ recto motu ciet, in orbẽ ferat.
Nã & ſi exhalatio ignita ſucceſſioq; vna cum proximo
vicinoq; aere ab vniuerſo ĩ gyrum & in orbẽ rapit, nõ
tñ ſm naturã moueri,ſed ſupra naturam. Vt ẽt corpora
aĩalium cũ grauia ſint ſm naturã motu nẽpe obliquo
non à natura cient:ſed ab aĩa,fieri ergo nõ põt,vt idem
moueat motu orbiculari,& motu recto naturalr:Nam
ignis nõ põt aliter conſequi vt in ſublime ferat, niſi ꝑ
motum rectum & eundẽ ad rectos terminos hoc eſt,
æquales & ex quo in quod perductum.ſi.n.formica poſ
ſet ex eodem in idem per diametrum, & circunferẽtiã
moueri,ij duo motus nõ eſſent ſpẽ diuerſi, ſed eſſet via
ſolũ,q̃ ocius,& minori tp̃is interuallo & lõgiore ꝑagi
tur vt ſiquis moueret ex nigro in album interdũ is mi-
nus tp̃is interdum maius cõſumeret alteratione quoq;
habita vel tardiore,vel velociore aut momẽtanea, hoc
ẽt modo aſſero fieri in his motib. Si deſcriberet in pla-
no circulus,& quiſpiam per diametrum cieret,& alter
ꝑ circunferentiã ad eundem finem, certe ij nõ diuerſis
motus ſpecieb.mouerent:Sed vtriq; mouerent eodem
motu obliquo,quẽadmodũ ẽt ſiquis ꝑ immenſum aut
ambitum terræ moueret, non diceret in orbẽ moueri,
alioquin hoc mõ cũcta aĩalia in orbẽ moueri dicerent:
qm̃ in ſuꝑficie quæ circumambit terrã mouent,& aius
amplius efficere hunc motum obliquum non diceret,
ſed quid differrẽt ſm hoc ab ijs,q̃ circulo mouent: Nõ
ergo ſunt hi motꝰ diuerſarũ ſpecierũ, quippe vtriq; ab
eadẽ virtute fiant,differunt aũt ſola intercapedinis lõ-
gitudine.Sed quid multis ipſe moror,neq; id qđ in ſyl-
logiſmis accidit ꝓbat rõne,dico.ſ.hoc, eadẽ cõcluſio,
põt oſtẽdi aliis atq; alijs ꝓpoſitionib. & demonſtratio
ne,quæ recta appellatur,& ea quæ ducit ad impoſſe.In-
ſuꝑ & ea quæ oſtendit demõſtratiõe recta põt alijs at
que alijs tũ veris,tum ẽt falſis ꝓpoſitionib. cõcludi,vt
ẽt ipſe in ſuperiorib.dixi,ſed conſtat vt ſylloi non ſint
naturales motus,ſed inſtrã ad rõcinãdum ac rõcelogi-
ces at de naturalib.motib.mõ ſermo eſt. Hæc itaq; ad
primã dubitationẽ rñderoꝰ.Ad ſecundã dico his admiſ
ſis fieri non poſſe,vt ex diuerſis principijs in aliquem fi
nem naturalem vnum & eundem aliqua proficiſcant.
Nam ĩter medius terræ ac cœli locus neq; grauiũ, neq;
leuiũ eſt finis,ſed via grauium & leuium, qm̃ & viæ ex
contrarijs in contraria per eadem media ſunt, vt ex al-
bo in nigrum mutatio & ex nigro in album per eadem
media,v.g.per fuſcum & inter medios colores.

At vnus ne actus erit. At rationis finis egreditur, diuerſorum ſpecie duorum vnum actum,eundemq; eſſe.

Ad aliam deſcendit ſuppoſitionem in qua dr̃ vnum
& eundem eſſe actum mouẽtis,& illius ꝙ mouet. Inqt
ergo nõ oportere ſupponere vt vtriuſq; agẽtis.ſ.patiẽ
tis vnus ſit actus,qm̃ vt inqt abſurdũ ſupponit duarũ
rerum ſpecie differentium vnũ & eundem actum eſſe.

Et ſi idem doctio diſciplina ve: Et actio atque paſſio docere etiam diſcere idem erit:& agere atque pati. Quare neceſſario diſcet omnia qui docet, & patietur qui agit.

Quatuor hæc ſeriatim ſe habent docens, doctio,do
cere,& eruditio.Et eſt eruditio finis, quem introducit
doctrina.Verbi gratia vt ipſum ædificium,eſt quodqui
dem ædificatores perficere nituntur,ita etiam rei eru-
ditio eſt ipſum theorema quod animo inſeritur. Doce
re autem,& doctio eadem eſſe videntur, tamen eadem
proprie non ſunt.Differunt inter ſe,qm̃ doctio manife
ſtat motum ipſum & actum per ſe,at docere reſpectũ
actus præceptoris ad diſcipulum ſignificat:quẽadmo-
dum.n.ſe habent motus,& mouere,ita ſe habẽt doctio
& docere,& ſimpliciter factio,& facere.Inquit ſi duo-
rum dico.ſ.docentis & diſcentis & ſimpliciter agentis,
& patientis vnus eſſet actus,doctio & diſciplina vniuer
ſaliter actio & paſſio eædẽ eſſent, ſed ſi hæc ſunt inter
ſe eadẽ,& ea quæ deinceps ſequuntur eadẽ erunt, vide
licet docere,& diſcere,vnde accidere hoc maximũ in-
cõmodum docẽtẽ qua doceret adiſcere, & agentẽ qua
parte ageret,pati:quod quidem abſurdũ eſt. Præterea
ſi vnus,& idem actus eſſet in mouente, accideret id,ꝙ
mouetur,

mouetur, non habere motũ. At ſi motus erit in eo qđ mouetur, igitur actus alterius peculiaris erit in altero.

An neque alicuius actum in alio eſſe abſurdum eſt. Eſt enim doctio docentis actus.

Hoc in loco ſoluit dubitationes, & tãdẽ à prima ex ordit in qua dicebat, vt alterius actus in altero eſſet, & inquit hoc neq; abſurdũ eſſe, vt in quibuſdã alteri⁹ act⁹ in altero cõſtituat. nã ita hñt oĩa, quæ ſunt ad aliquid, ſed vr hãc ſołonẽ ponere veluti rñſum ad eã priorem ſuppoſitionẽ, in qua ſupponebat vtroſq; actus in eo ꝙ mouẽs eſt collocari. Nã in hac ſuppoſitione dixit ſeq, hoc abſurdũ vt alterius actus ſit in altero. Sed magis rõni cõſentaneũ eſt (vt diximus) hãc ſequi eãdẽ ſuppoſitionẽ in qua dicebat vnũ eſſe actũ, & hunc conſtitui in eo, quod mouet. Neq; .n. prorſus veram exiſtimat eam ſuppoſitionem in qua ſupponit duos eſſe actus, vt dubitationes, quæ ex ipſa proficiſcentur modo ſoluat.

In aliquo tamẽ eſt, & nõ inciſus. ſed eſt huiuſce in hoc.

Nam præceptoris actus nõ abiungit ab eo, qui eſt in diſcipulo, ſed ab eodem ꝓcedit & fit in diſcipulo. Verum non oportet ſimpłr exiſtimare p̄ceptoris actũ impreſsionẽ qſitorũ eſſe. Nã per ſe neminẽ docẽdo, pertractare theoremata pōt, ſed motũ illum theorematum, qui aĩo diſcipuli fit, qm̃ & ſi p̄ñte diſcipulo, quidpiã p̄ceptor narrauerit, & nõ ingñet quippiã aĩo diſcipuli, neq; docere diceret. Hoc igit modo doctrina erit non ſimpłr Theorematũ traditio, ſed ea ſuaſio q̃ rõnibus p̄ceptoris diſcipulo innaſcit, & ingerit, q̃ ſm vnũ habitũ diſciplina vocat: qñ ſumimus exordiũ à diſcipulo & ad p̄ceptorẽ ꝓficiſcimur; atq; ſimpliciter quoties ab effectu ad cãm redimus diſciplina vocatur: cum vero econtrario incedimus, factio doctioque vocatur.

Neque quicquam prohibet vnum duorum eundẽ eſſe. non vt idem habeat eſſe.

Secundũ abſurdum diſſoluit, nihil vetat, inquit, duorum diuerſorum ſpecie vnum actum eſſe. Verum intellige tu ſubiecto vnum & non definitione.

Sed vt eſt id quod eſt potentia ac id quod eſt actu. Neque neceſſe eſt docentem diſcere, & ſi pati, atque agere idẽ eſt, non vt ea tamen qua rationis eiuſdem ſunt, vt veſtimentum ac tunica, ſed vt via vna ex Thebis Athenas, & ex Athenis Thebas ſeiu tur, vt & antea diximus.

Siue hoc inquit quod ipſe hoc modo explico. ſ. nihil prohibere, vt vnus ſit duorum ſpecie differentiũ actus, verum non ſm oĩa vnus, ſed quẽadmodum vnũ eſt id, ꝙ eſt p̄tãte & actu. Nam p̄tãte grammaticus deinde actu fit grammaticus, qui vnus, & idem ſubiecto eſt, rõne tñ & diffinitione non vnus, qm̃ aliter definimus ipſum cum eſt p̄tãte grãmaticus, & aliter cum actu eſt. Hoc igit modo inquit fieri poſſe, vt vnus duorũ ſit, vel igit hoc inquit, vel vt iam diximus, qm̃ horum differẽtium ſpẽ pōt eſſe vnus & idẽ actus, qualia ſunt ea quę p̄tãte & actu eiuſdem potentiæ ſunt & ducũt ipſum in actum. Hæc autem ſunt gñałr ea, q̃ agunt & patiuntur. Neq; neceſſe eſt docentem adiſcere neq; ſi agere & pati eadem ſint. In alterũ abſurdum deſcendit. Hoc .n. nõ dixit ſi duorũ vnus eſt actus, qm̃ huius. ſ. doctoris actus appellet doctrina, & huius. ſ. diſcipuli diſciplina, erit quidem doctrina diſciplinæ eadẽ. ꝙ ſi hoc concedit, oportet ẽt hæc cõcedere, quę hoc ſequunt. ſ. docere, & diſcere eadem eſſe. ſi autẽ hoc admittit, accidet docẽtẽ oĩa diſcere. Ipſe igit ſołonem affert reſoluendo cũ à poſterioribus initium faciat & ad priora reuertat. Inquit non .n. neceſſe eſt, ſi docere idẽ eſſe cum hoc qđ hmõi vocabula explicamus diſcere, vt docens diſcat, quatenus docet, qm̃ ſi hoc mõ idem eſſent ea ſubiecto & rõne idem eſſe vrgebimur fateri. ſi vero non ita idem ſunt, ſed veluti & via ex Thebis ad Athenas, & ex Athenis ad Thebas, neceſſe nõ erit vt, idẽ ſint rõne, ſed ſolo ſubiecto.

Non enim eadem his omnia competũt: qua aliquo modo ſunt eadem. Sed hiſce duntaxat quorum eſt eadẽ rõ.

Non eſt neceſſe inquit ſi aliqua eadẽ eſſe affirmarentur, iam oĩa quæ eiſdem inſunt vel eadem conſequunt, vt ipſa ẽt eadem ſint. Sed illa ſm omnia eadẽ ſunt, quibus definitio eadem eſt. Impræſentia autem nos dicimus docere & diſcere eadem eſſe, non definitione: hæc .n. differunt, ſed ſubiecto: quamobrem non eſt neceſſe, ſi hoc modo ſint eadem, vt docens etiam diſcat.

At neque ſi doctio & diſciplina ſunt idem: idem erit & docere ac diſcere, quemadmodum neque ſi interuallum ſit eorum que diſtant vnum, idemq; eſt ab hoc ad illud, atque ad hoc ab illo diſtare.

Retrocedit vt dixi, ad id, ꝙ prius oſtendit, qm̃ nõ oportet vt ſi docere, & diſcere idem eſſent mox docentem diſcere. Sed cũ ipſa dubitatio induxit docere diſcereq; idẽ eſſe, eo qđ accepit doctrinam eandẽ eſſe cum diſciplina: In p̄ñtia inqt, neq; hoc neceſſario ſequi. Ecce .n. nonne intercapedo ex Thebis ad Athenas, & ex Athenis ad Thebas vna atq; eadẽ, tñ hinc diſtare & illuc accedere, atq; illinc ꝓficiſci, & huc concedere nõ eadem ſunt. Hoc igit modo neq;, qm̃ doctrina eadem eſſet cũ diſciplina, neceſſe eſt iam docere diſcereq; idem eſſe.

Omnino autem neq; doctio proprie idem eſt quod diſciplina, neque actio idem quod paſsio, ſed motus cui hæ inſunt

Qm̃ ex eo qđ ſuppoſuit doctrina eandẽ eſſe cum diſciplina, cætera abſurda deducebant, prius quidẽ conceſſit, doctrinã eandẽ eſſe cum diſciplina, & oſtẽdit nõ neceſſe eſſe, vt docere & diſcere idẽ ſint, p̄terea neq; ſi hæc eadẽ eſſent, oporteret vt docens quatenus docet, ipſe diſcat, Impræſentia autẽ explicat neq; doctrinã eandẽ eſſe penitus cum diſciplina, ſed illud idẽ eſſe cui tanquã ſubiecto ineſt ipſa doctrina & diſciplina, Vt neq; aſcenſus & deſcenſus ſunt idẽ, ſed ſcala cui ijdẽ inſunt ipſe inquã motus. ſ. ipſa ambulatio & pedum trãſlatio, ꝓprie eadẽ eſt, quippe q̃ vnã & eandẽ definitionẽ ſuſcipiat. At q aſcẽſus & deſcẽſus q inſunt hmõi motui, vel ut ſuo ſubiecto, nõ ꝓprie idẽ ſunt, qm̃ horũ definitiones differũt. Sed motus cui hæc inſunt vnus eſt, motum appellat mutationẽ ipſam, q̃ fit à doctrina I diſcipulo. Ipſa .n. vna eadẽq; eſt, q̃ cum refert ad docẽtẽ, doctrina vocat, cũ vero reſpicit diſcipulum, appellat diſciplina.

Nam huius in hoc, & huius eſſe actum ab hoc diuerſum eſt ratione.

Quod diuerſa doctrina à diſciplina ſm definitionẽ demõſtrat. Inquit .n. alio mõ definimus actum hui⁹ in hoc. ſ. actum efficientis in patiente, & huius ab hoc. i. actum patiẽtis ab ipſo efficiente ꝓductum. Nã alterũ definimus eſſe actum ꝓficiſcẽtẽ a motiuo & ꝓficiſciẽ id ꝙ mouet, & alterum ſimiłr dicimus illius actum, ꝙ mouet a mouente ꝓductum. Hæc igit ab Ariſt. dicta ſunt. Quæret forte aliquis ſi vere aſſerat de oĩ mouente, & de eo ꝙ mouet, vt motus ſit ſolum in moto. ſ. eo ꝙ mouetur & nequaquam in mouente, in alteratione quidem & in auctione quod reuera mouetur non eſt agens, ſed patiens. Nam albeſcit id quod album fit, & non id quod efficit album. Item augetur non augens, ſed id quod augetur ideſt, non agens, ſed patiẽs tamẽ motui ſecundum locum in quo aliqua mouẽtia eo ꝙ mouentur mouent, non videbitur hic ſermo conuenire poſſe. Nam ſi cœlum eo mouet ſuccenſionem ignitamque exhalationem quod mouetur, quomodo non dicimus mouens per idipſum, quo mouet, moueri, atque duos eſſe motus, alium quidem mouentis, alium autem illius quod mouetur, item alium cœli motum eſſe, & alium quo ea quæ hic ſunt, mouentur taliter, vel taliter ab illo motu alterata? Quamobrẽ duo actus & duo motus non ſolum ratione, ſed etiam ſubiecto

erunt, licet ſucceňſio moueatur eodem motu, quo mouetur mouēs, quemadmodum ēt veſtis vna cum eo, in quo eſt, eodem motu mouet. Verum nō eodem motu duntaxat, quo cœli moti ſunt, proxima mouentur, ſed etiam gñaliter oīa alterationis motum ſubeunt. Nam ab eodem ſolis motu ad locum, quo ipſa rapiūtur in loco ēt taliter, vel taliter alterantur. Ad hanc autem dubitationem bř rńdeo, illud nō dixiſſe Ariſt. vt nullum mouens ſit, qđ moueat eo, qđ mouet. Plane admodum dixit cūcta naturalia hmōi eſſe, vt aliter mouere nequeāt q̈ & ipſa mouent. Sed tulit vim ciēdi à mouēte inditam eſſe ei, qđ mouet. ſ. ipſam vim, & actum, quo ēt ptāte mobile mouet cū ꝑfectum eſt à tali actu, q cū vnus ſit, atq; idem, itineris principium à mouēte capit, ſed finē & perfectionē tanq̈ ſolam in moto adipiſcit, ſiquidē ille cum in eo, qđ ptāte eſt, introductus idipſum non relinquat, ſed velut mouēs ꝑficiat. Perfectio aūt eſt virtutis acceſsio, q̄ quidē eſt motus. Nā ꝓponit artifex theorema: Et ſi nullus ſit, qui diſcat, ſed qñ ipſa acceſsio ſuſcepta in diſcipulo egerit in ipſum laborioſā virtutē, q̈ nitit aſſequi, illā affirmo vnū & eūdē actū eſſe, qui à ꝑceptore exordiū ſumit & ſuſcipit ī diſcipulo monetq; ipſū ac ꝑficit id qđ ē ī ptētia, q ꝑfecto reſidet ī eo ꝙ mouet, & nō in mouēte, qm̄ per ipſum mouens nō mutat.

Quid igitur eſt motus, & vniverſaliter, & per partes etiam diximus. Non eſt enim obſcurum, quo nam pacto, queque ſpecies ipſius deffiniatur. Alteratio enim actus eſt alterabilis, vt eſt alterabile.

Primum. n. definiuerat motū eſſe actū rei ptāte quatenus tale eſt, deinde quia ptās ſumebat ꝓ habitu, exactius diligētiusq; definiēs motum, dixit illum eſſe actū mobilis, qua mobile eſt. Inquit igit ſummatim hæc eſt motus definitio: atq; hinc patet, quo modo vnaquæq; motus ſpēs definiat, Nā dicemus alterationē eſſe actū alterabilis quatenus alterabile eſt, & augmentationem actū augmētabilis, quatenus auctile eſt, & lationē, quatenus ductile eſt. Sed cum dicit, quid eſt motus ſummatim, & ſigillatim diximus, qm̄ nequaq̈ dixit definitiones, particularium motuum, q̄ ipſos explicēt, qm̄ ea definitio gñalis pōt cuiq; particulari motui adaptari idcirco ſubiunxit: Non. n. obſcurum eſt, qūo definiat vnaquæq; ſpēs eius. Hæc coniunctio. n. reddit cauſam, perinde ac dicat, ob id dixi per partes, qm̄ ex aſsignata vniuerſali motus definitione, manifeſtum erit, quomodo etiam vnaquæq; ſpecies motus definietur.

Enim vero motus hoc pacto etiam diſſinietur: ſi potentia activi atq; paſsivi vt tale eſt, actus eſſe dicatur, & ſimpliciter, & per ſingulos, vt ædificatio, vel medicatio. Modo eodem, & de cæterorum motuum vnoquoque dicitur.

Item (inquit) ex dictis rō de motu clarior luculētiorq̀ue aſsignari pōt, qm̄ eſt actus actiui ad paſsiuū. Nam actus actiui ad paſsiuum eſt ipſe motus, vel vt paulo ante diximꝰ, eſt actus mobilis à motiuo. Cōuenit aūt hæc definitio ēt ſingulis motib. & non ſolum ſpeciebus. Inquit. n. ædificationē eſſe factum ædificatiui & ædificatilis quatenus tale eſt, & de alijs ſiſr dicendum eſt. Hæc aūt definitio oſtēdit vnū eſſe actum mouentis & moti, (nā & ob id ēt hoc mō definiuit ipſum) Nā motꝰ eſt actus actiui & paſsiui potētia, duorū igit eſt vnus actus.

Cum autem ſcientia naturalis circa magnitudines: motum tempusq; verſetur, quorum vnumquodque finitū, aut infinitum eſſe neceſſe eſt.

Principio huius libri diximus duo eſſe, de quib. agit, philoſophus in hoc lib. ſ. de motu. & de infinito quēadmodum in ſequenti volumine de tempore loco & vacuo ſermonem facturus eſt. Cum igitur ſermonem de motu abſoluit, & dixit quid ſit motus, in quibus ipſe conſpiciatur, & quod ſint ſpecies motus, cæterum hic proponit diſſerere de infinito. Et quemadmodū conſueuit in omnibus ferè problematibus: Hoc ēt modo hic facit, imprimis oſtēdit ꝓpoſito huiuſce operis neceſſarium eſſe, vt agat de ꝓpoſito ꝓblemate. Et hoc in loco diſputaturus de indefinito, ſi ſit, an ſecus: Et ſi ſit, nunquid ſubſtantia, vel accñs habeat, & in quib. collocet in primis ꝓbat ſermonē de infinito, philoſopho faciendū eſt, vt breuib. eos, qui philoſophiæ ſeſe adiungunt, ad capeſcēdum naturalis cōtēplationis habitū cupidos efficeret. Quod igit ſit neceſſariꝰ naturali ſermo de infinito, dupliciter oſtēdit. Primum, quia oēs res, q̄ phyſico ſubiectę ſunt, diuidunt in finitum, vel infinitū deinde argō eorum oīum, qui in philoſophia quoquomodo claruerunt, non modo de infinito diſſeruerunt, ſed ēt idipſum ſtatuere rerum principium. Sed q̄ nā res ſubiectæ ſunt naturali, de quib. ſermonem facit: inquit eſſe magnitudinē motum & tpſ: de his. n. oēs philoſophi diſſerunt. Hæc autē oīa prorſus neceſſe eſt vel finita eſt, vł infinita atq; ſiſr magnitudinē motū, & tpſ finita vel infinita eſſe. Nā de vnoquoq; horū, hoc quæſitū tractari ſolitum eſt. Quāobrē ſi naturalis hæc vult cognoſcere, ſuſcipiet profecto horum diuiſionē, qua diuidunt in infinitū & finitum. Verum fieri non pōt diligenter hæc cognoſcamus, ſi non calluerimus, quid ſit prorſus infinitum, atq; ſi prius non cognouerimus, an penitus ſit vel nō ſit. Quod vero in opere de natura rōnem de infinito recte percunctari debeamus argō coniecturæq; ſunt cuncti veteres, qui cū aliquē naturalis cōtēplationis ſermonē cum laude attigerunt nō ſolū infinitum eſſe dixerunt, ſed ēt idipſum eorum, q̄ ſunt principiū poſuere. Sed de infinito varia eſt, & cōiter, & priuatim illorum ſnīa, oēs. n. naturales infinitum poſuere principium: Verum non principium per ſe, ſed ꝑ accidens, quippe qui aliud eſſe aiunt principium per ſe ceu aerem, vel ignem, vel aliquid aliorum, aut oīa hæc vel aliqua, vel intermedia, quib. infinitum quiſq; accidere fatebat. Quapp per ſe quidem principium forte erat aqua vel aer, vel intermediū. Sed quia accidebat aquā vel aerem magnitudine infinita eſſe ob id infinitum ꝑ accidens cōtinere rōnem principij dixere. Plato aūt & Pythagorei infinitum ſtatuerunt eſſe principiū per ſe, cum ipſi infinitum, neq; terram, neq; aerem, vel ignem aut aliquid aliud corpus dicerent, ſed aliqūo per ſe ſubſtantiam infiniti, quæ in eo eſſet adepta eſſentiā, qđ infinita eſſet, q̄ ēt principium, & cām eorum quæ ſunt poſuerunt. Verum diſſentiunt inter ſe Pythagorei & Plato, qm̄ Pythagorei numerum dixerunt eſſe infinitum, numerum. ſ. nō illum à materia ſeiunctum neq; incorporeum, ſed aliquē ſenſibilē qui eſt oīum ſenſilium elemētum & principium. Qm̄ ij oīa ſenſilia ex numeris tā quā ex principijs prouenire arbitrant. Hinc ſumpta occaſione aiunt oīa in numerum conferenda eſſe, qui ēt naturæ fontē quaternitatē inſtituerunt, ij ꝑterea infinitum nō ſolum in ſenſibilib. collocarunt, ſed ēt extra cęlum eſſe dixerunt, qui illud neq; quale ſit, neq; cui vſui ſit determinarunt. Plato autem infinitum collocari in ſenſibilib. principiūq; oīum ſenſilium eſſe & ipſe aſſentit. Sed extra cœlū nihil eſſe oīno neq; corpꝰ, neq; incorporeum, inquit tñ ipſe infinitum nō ſolum inueniri in ſenſibilib. affirmat, ſed ēt ī ideis eſſe, quas neq; intra cęli ambitum neq; extra cōtineri autumat, qm̄ neq; oīno corpus extra cœlum locauit. Sed Pythagorei quoq; numerū imparē infinitum eſſe aſſenſere. Plato autē duo infinita ſtatuit, q̄ magnū & paruū appellauit, diſſentiunt igit Plato & Pythagorei à phyſicis, eo ꝙ illi īfinitū ſubſtātiā eē poſuerūt: Naturales autē ſtatuere infinitū accidēs ſubſtātiæ. Quocirca illi infinitū principiū ꝑ ſe arbitrati ſunt. Naturales vero ꝑ accñs. Vñ fit, vt accidat Platoni & Pythagoreis, quidē aſſerere infiniti partē eſſe infinitam, qm̄ infinitum aiunt eſſe per ſe ſubſtantiam.

Et cum

Et cum pars ſubſtantiæ ſit ſubſtantia ita etiam pars infiniti infinitum. At naturalib. id minime accidit. ſ. aſſerere partem infiniti infinitum eſſe. Nam vniuerſo aeri vel igni & non parti infinitum accidere putant. Cæterum etiam naturales non exiguo diſcrimine inter ſe diſcrepant, quanquam id omnes conſentiant infinitum. ſ. vel magnitudine, vel multitudine dari, cuncti nanq; naturales diuiduntur in hæc duo, alij. n. ſectanť magnitudine infinitũ, alij vero multitudine. Sed quæ ſit inter eos diſſenſio cum explicabimus verba videbimus. Sciendũ eſt, ꝙ Pythagorei, quẽadmodum allegoricè numerorum doctrinã tradidere ita ẽt repoſuere allegoricè inter principia infinitum. Quod vero ita ſit ex eiſdẽ verbis Ariſt. trahere poſſumus. Nam inquit eos dixiſſe numerum parẽ eſſe infinitũ quẽadmodũ imparẽ fecere finitũ. Nimirum oĩa componunť ex finito & infinito. Quẽadmodũ ergo in numeris, qui vſq; ad denarij ſummam ꝑueniũt aliũ alterius rei ſignum eſſe dicebãt: Nã appellabant quinarium numerum, ius, propterea ꝙ denarium numerum bis diuidebat: numerum, quoq; quinarium nuptui tribuebant ꝑpterea, qđ ex primo numero pari duo. ſ. & primo impari. ſ. tria varijs numeris, formatis, numeri ſeipſos perficiebant, aſsimilať aũt numerus par fœminę, impar aũt maſculo. Qm̃ igiť ex hac numerorum coniunctione fiebat, numerus quinarius, illum nuptias appellabant, & aliã aliarũ rerum ſignum faciebant. Vt ergo numeros rerum aliarum ſigna inſtituebant, ita ẽt affectiones ipſorum. Equidem ſignum materię aſſerebãt eſſe ipſum numerum parẽ, & ſignum formæ ipſum imparem, ex quib. in vnum cõiunctis res fiunt, aſsimilať inq̃ materiæ numerus par, ꝑpterea qđ vt numerus par diuiſioni aptus eſt, & impar ipſi rei diuiſæ, ita ẽt materia eſt diuiſionis & interminationis cã, & forma finis, & terminationis, ob id certe dicebãt numerum parem infinitum eſſe, qm̃ par eſt cã ſectionis in infinitum. Nã ipſa bina inciſio efficit ſectionem magnitudinis in infinitum. Materia aũt ẽt infinitum eſt propterea quod magnitudinibus, & omnibus dimenſionibus terminatis, ac interminatis ſubijciť, & cauſa eſt ſectionis in infinitum, & paſsionis. Verum quod Plato q partes Pythagoreorum defendit, vocauerit materiam eſſe infinitum, in ipſo verborum contextu Ariſto. indicat. Inquit, Plato duo infinita dicit magnum & paruũ. Quod vero maguum, & paruum materiam. Plato appellauerit multis alijs in locis ab Ariſt. dictum liquet, q præſertim in primo huiuſmodi operis lib. inquit apud Platonem hæc duo magnum, & paruum rationem materiæ tenere, & vnitatem formæ.

Et ſi nõ oẽ q̃duis neceſſe eſt, aut infinitũ eſſe, aut finitũ.

Qm̃ ea quæ ſubiecta ſunt phyſico, diuiduntur infinitum & infinitum (Verum hæc diuiſio non eſt illa generalis in habitum & priuationem, Sola. n. diuiſio per cõtradictionẽ oĩb. tũ his quæ ſunt, tum his quæ non ſunt congruit) ob id inquit oĩa quæ à phyſico cõſideranť diuidi in finitum & infinitum. Etſi non oĩa quæ ſunt, infinita vel finita habeanť. Nam in his diuiſio ſm habitũ, & priuationem fit in quib. prorſus oportet priuationẽ & habitum inueniri, tamen æquiualet diuiſioni ſm cõtradictionem. Nam veluti quiſpiã diceret hominum, alij vident, alij cæci ſunt, is certe complexus eſt omnes homines, qm̃ quicunq; homo aptus idoneusq; eſt vt viſum ſtatim capiat, vel cęcitatẽ, atq; hæc diuiſio ſm habitum & priuationem æquipollet diuiſioni per cõtradictionem: Attamẽ ſi diuideret hoc modo canum, alij vident, alij cæci ſunt, diuiſio minime omnes canes cõplecteť, ꝑp catulos. Hęc igitur dixi quoniam ſingula q̃ à naturali conſiderantur ſuapte natura queunt mox diuidi in infinita vel finita, quocirca dicit neceſſe eſt, vt quæcunque a phyſico tractantur, finita ſint vel infinita, & ſi ipſa diuiſio non complectitur omnia, quæ ſunt.

Vt affectum ac [illegible]. Talium enim fortaſſe nullũ neceſſe eſt in horum altero collocari. Ad naturalem ſane philoſophum de infinito ſi ſit, nec ne, & ſi ſit, quid nam ſit contemplari pertinere videtur.

Affectionem inquit ceu albedinem vel nigredinẽ, & ſimpľr qualitatẽ. Hæ ſane neq; finitæ, neq; infinitæ ſunt, qm̃ neq; prorſus magnitudines ſunt. Verum adiecit fortaſſe, qm̃ interdum dici ſolet multa albedo, & exigua, q̃ vt diximus in li. Prædicamẽtorũ multa dici ſolet ꝑ accidẽs, & non per ſe. Nam eo albedo multa dř, qđ in magna ſuperficie eſt. Hoc modo ẽt qualitas infinita dici peterit vel finita, quia ſupficies cui ineſt vel finita vel infinita eſſe dř. Punctum ẽt dici poſsit infinitum nõ eo quod percurri nõ poſsit, ſed qm̃ nõ hẽt terminum, quẽadmodum ſolemus circulũ infinitũ dicere eo, quod terminis nõ claudiť. Et veſtẽ infinitã contextu, qđ nõ hẽt diuiſionem vel numerum, cum infinita in re fila contineat. Dicit autem in horum altero. ſ. finito vel infinito.

Atq; ſcientiæ huiuſce cõtemplationem de ipſo propriã eſſe, hoc ſigno patet. Omnes enim qui digne talem philoſophiam tetigiſſe putantur, de infinito ſermonem fecerunt. Ac omnes ipſum vt principium quoddam rerum quæ ſunt poſuerunt. Alij quidem per ſe, vt ſubſtantiam, non vt rei cuique accidens, vt Pythagorici atque Plato.

Ad hanc ſcientiam. ſ. naturalem cum oſtendiſſet ex ipſis rebus ſermonem de infinito præcipue ſpectare, nunc demonſtrat idem ex vſu, & teſtimonium veterũ, præcipue præclariſsimorum philoſophorum.

Verum Pythagorici quidem in ſenſibilibus ipſum ponunt. Non. n. ſeparabilem ipſum numerum faciunt: & id quod eſt extra cœlum infinitum eſſe dicebant. Plato autẽ extra quidem cœlum neque corpus eſſe: neque ideas putabat, propterea quod neque vſquam ſunt ipſa. Infinitum tamen, & in ſenſibilibus, & in illis eſſe cenſebat.

Pythagorei numerũ, quidem ſimpľr non aſſerebãt infinitum eſſe, ſed numerũ parẽ, quẽ non abiunctum. i. nõ incorporeum ſeparatumq; oĩno à ſenſibilib. autumãt, ſed in ipſis veluti eorũ elementum ſtatuunt, qđ ẽt extra cœlum eſſe fateť, tanq̃ aſſeuerent aliquid infinitũ extra vniuerſum cœli ambitũ eſſe ſiue illud vacuum ſit vel potius forſitan corpus, quod quidẽ nos reſpirantes viuere dicunt, quẽadmodum Ariſto. ẽt dicit cui rurſus cõſtare potuit hoc ab illis allegoricè dictum fuiſſe. Si quidem non cogitãt cœlũ perforari & hoc modo infinitũ in mundum hunc ingredi, quo nos reſpirãtes viuimus. Sed illi forſitã vim ſummi opificis infinitũ inſinuarunt cuius ope cunctis datum eſt, eſſe, ac ꝑmanere. Sed extra cœlum eandem eſſe nõ ſm locum, ſed ſm ſubſtantiam intelligendum eſt. i. ab omni ſubſtantia corporea liberatã. Plato etiam cum id infinitum in ideis collocaret, certe infinitum virtute in illis ſtatuit, eo quod habet vim, quæ hic continentur, in infinitum producere.

Et illi quidẽ par ipſum infinitũ eſſe dicebant. Hoc. n. cõprehenſum, atq; finitũ ab impari præbet hiſce quæ ſunt infinitionẽ. Signumq; huius id eſſe quod in numeris accidit.

Inquit Pythagorei dixerunt numerum parẽ infinitum. Nam aſſeruerunt illũ eſſe cãm infinitatis in rebus, ſed numerus impar apud eos terminatiuus rerum erat ac definitiuus, qm̃ is nõ ſuſcipit diuiſionẽ ſed eius par. Inquit ergo eos aſſeruiſſe parẽ numerũ cum cõprehendiť ab impari, cãm ſectionis rerũ eſſe in infinitas ſpẽs, & indiuidua, & penitus diuiſionis rerũ in infinitũ. Nam numerus impar finit & terminat, at par cã eſt ſectionis in infinitũ, ſp in ſuas partes diuiſionẽ ſuſcipiens. Ex quibus etiam manifeſtum eſſe poteſt eos per numerũ parẽ inſinuaſſe materiam, & per numerum imparem formam. Nam cum ſit vnaquæq; forma ꝑ ſe impartibis, & indiuiſibilis, quãdo ipſa materiæ aduenerit, & materia

complectatur formam, vt terminantem ſe, accidet qđ forma in multa indiuidua partiatur: Verum non per ſeipſam. Nam verbi gratia: Ratio ſubſtantiæ hominis, per ſe ſimplex vniformis & dimenſione vacans eſt, ſed per materiam in qua ſuſcipitur in multa diuidiť. Nam ipſa materia eſt cauſa, augēdę multitudinis indiuiduorum in infinitum, forma exiſtente vna ac eadem. Quēadmodum ſi annulus aut ſigillum, alia atq; alia immo, mille vt infinitis figuris ceram impreſſerit, certe hic cã infinitatis nō eſt forma annuli vel ſigilli. Nam ipſa vna & eadem eſt, ſed materia eſt cauſa. i. ipſa cera quæſem per alia atq; alia forma comprehenſa definitur & terminatur cum per ſe ſit indefinita. Huius rei ſignū eſt, id ꝙ accidit in numeris. Nam oppoſitis gnomonibus, circa vnum, ac ſeiunctim ſemper alia atq; alia numerorum ſpecies fit, quo etiam in loco notandum eſt, Ariſt. non ignoraſſe ipſos Pythagoreos hæc myſtice dixiſſe, qm̃ ipſe perinde, ac dixerint numerum parem, quem inquit ab impari terminari, non ſignificare impare parē que in numeris, ſed alia quædã per hos numeros ſignificare contenderunt ſubiunxit ſignum eorum, quę diximus, id quod accidit in numeris facit, tanquam. ſ. illa quorum numerus ſigna eſſe dixerunt, minime numeri ſunt. Et quanquam impar, & par ea eſſent quorum alterum finitum, alterū vero infinitum appellauere, tamē alia quædam his inſinuabant. Hæc dicta ſint hactenus.

Cæterum ſi volumus diſcere parem imparemq; huius loci ſententiam imprimis explicemus, quid arithmetici, & geometræ gnomonem appellent. Accipito itaq; locum quadratum, quem diuidito in quatuor quadrata æqualia, quorum tria conſtituant figuram ſimilem huic elemento. Hæc nanq; figura gnomō à geometris appellatur. Quiſquis poſtea adiunxerit reliquo quadrato gnomonem quadratum auxiſſe, & non alteraſſe dr̃, vt in prædicamentis explicatum eſt. Nam ob id ea figura ſic conſtituta gnomon appellatur, quoniam ipſe additus, quadratis eandem formam figuramq; retinet, q non ſolum in quadratis eandem formam ſeruat: Sed ēt in omni parallogrammo. Nam gnomon eſt vt geometra definit, omnis parallogrammi quantum vis ſpacij, paralellogrammorum, quæ ſunt circa diametrum cum ſupplementis, quæ ſane circa eandem formam poſitus, ſemper eandem formam ſeruat, vnde & arithmetici, gnomones omnes impares numeros vocant. vt. 1. 3. 5. 7. 9. 11. 13. & ſic in infinitum. Nam ſi exordiū ſumpſeris ab vnitate quam conſtitueris cum tribus, numerum quaternarium efficies quadrangulum, quadrangularis autem eſt ipſa vnitas cum cuiq; lateri ſemel ſuam vnitatem iunxeris. Rurſus ſi huic numero adiunxeris quinq; efficies, quidem tu Numerum nouenarium: rurſus quadrangularem, cui deinde ſi copulaueris numerū ſeptenarium orietur numerus ſexdecim, cui etiam adiungito nouem, conſtituetur numerus vigintiquinq;, & huic demum copulato vndecim produceť numerus trigin-
1. 3. 5. 7. taſex. Et hoc modo in infinitum, ſi deinceps impares iã
9. 11. productis numeris iunxeris ſemper eandem figuram,
49. 16. 25. quadrangularem ſeruabis, præterea aliam quadrangulorum generationem tradunt. Si paulo à propoſito digredi libet, quam fieri inquiunt per curſum reciprocū numerorum, qui non ſolum generationem numerorū quadrangulorum nos docēt, ſed etiã latus, in quo vnuſquiſq; deſcribitur. Quod vt tibi hoc clariſſimū fiat extende latitudinem numerorum ab vnitate vſq; in infinitum, deinde ab vnitate initium ſumito, quam cū cæteris numeris componito, denuo reuertere ad vnitatē vſq;, & omnes quadrangulos inuenies. Exempli gratia. Vnum 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & ita in infinitū, dehinc componito vnitatem cum dualitate, & retrocedito in vnitatem apponendo illam & facito Numerum quadernarium quadrangularem. Rurſus incipito à numero ternario, denuo rediens vſq; ad vnitatem iam appoſitam, & facito numerum octonarium. Et numerū vſquequo hanc compoſitionem faciendo inueneris latus iam producti quadranguli. Nam duo eſt, quadrati huius. ſ. quatuor & tria alterius, quadrati. 8. nam vſque ad tria componentis retroceſſimus, & ita in infinitū. Hæc igitur vt dixi extra propoſitum vagati ſumus. Cæterū quod ipſe in hoc contextu inquit hoc eſt, qm̃ aſſerit numerum parē eſſe ens infinitum cum fuerit cum impari coniunctis erit cauſa infinitatis numerorum eorum qui producuntur ab eis. Impar autem propterea quod terminatiuus eſt, & terminus cauſa definitionis, & idētitatis illius eſt, quod producitur ab eo. Huius rei ſignū eſt id ꝙ accidit in numeris, qui digitales lineareſq; vocantur. Quoniam ſi ceperis ab vnitate, & deinceps cōpoſueris omnes impares inter ſe, quos gnomones appellat. Semper productos, quadrangulares comperies, quo pacto numerus, impar fit cauſa definitionis & vnitatis. Vnde ipſum appellarunt terminum. At ſi numerum parem coniunxeris cum vnitate, & deinceps cum cæteris numeris tum etiam imparibus nunquam eandem formam ſeruabis, ſed procedes in infinitum mutatione eorum numerorum, qui continuo producuntur. Nam ſi compoſueris vnitatem cum dualitate, efficies ternarium numerorum trigonum, cui ſi adiunxeris quatuor efficies eptagonum, cui alius iunctus numerus alia ſemper emerget numeri ſpecies. Vnde numeri pares non modo ſeipſis coniuncti infinita ac infinita ꝓducunt, ſed etiam ſi iungantur imparibus. Hoc igitur modo numerus par eſt cauſa infinitatis & indefinitatis. Et impar cauſa terminationis, & finitudinis. Recte igitur numerum parem vocabant infinitum. Verū huius loci verba obſcura ſunt propter breuitatem.

Cum enim norma circa vnum: ſeorſumq; ponitur: nūc alia ſemper fit ſpecies, nunc vna. At Plato duo infinita facit magnum inquam ac paruum.

Cum circa inquit, gnomones ponuntur. i. ſm̃ cū numerum, quo diximus illud inter ſe coniungi vna ſemꝑ & eadem ſpecies orietur, qui ſi ſeorſum. ponerentur. i. ſi ſeipſis non adiungerentur, ſed paribus nunquam eadem ſpecies fiet. V. g. vt diximus, duobus additis vnitati, deinde tribus additis quinq;, & deinde adiūctis gnomonibus, ſemper cæteris numeris paribus, vt tria duabus. & . 4. 5. Nam nullo modo ex eorum congeſtu collectioneq; fiet determinata ſpecies. ſed in infinitū procedat mutatio, quo fit vt recte aſſeruimus numerum parem comprehenſum à numero impari, & terminatum eſſe his, quæ ſunt præbere infinitati. Quorum alterum, quidem eſſe oportet, vt collectionem numeri ac coniunctionem in propriam, & peculiarem ſpeciem redigat, cum numerus par ſit ſolū cauſa infinitatis vt oſtēſum eſt. Plato autem duo infinita poſuit magnum, & paruum. Ob id nanq; magnum, & paruum poſuit duo infinita, qm̃ in illa bina magnitudinis ſectiōe, aliud numero partiū in infinitū adoleſcit alterū vero in infinitū diminuitur, huius. ſ. diuiſione magnitudinē cãm materiã eſſe aſſeruit, q̈ ēt magnum & paruum appellauit ꝓpterea quod ipſa erat cã horum quæ diximus. Quam primum enim in materia forma introducta eſt, mox ipſa diſcrimen ſecundum magnum & paruum obtinet.

Naturales autem omnes aliam quandam ſemper naturam eorum quæ elementa dicuntur ipſi infinito ſupponunt, vt aquam, vel aerem, vel id quod inter hæc mediū collocatur.

Naturales diſtinguit à Pythagoricis & Platone, qppe qui theologiæ potius operam nauauerunt. Inquit igitur Phyſici omnes infinitum non eſſe ſubſtantiam, ſed accidens ſtatuerunt, cui alteram ſubſtãtiam ſubijci voluere.

voluere. Verum ſinguli infiniti eam ſubſtantiã ſubiecere, quam eſſe rerum principium opinabantur. Verum conſentiunt omnes, vt infinitum nullo pacto ſubſtantiam eſſe admittatur, ſed accidens, quocirca idipſum, principium per accidens dici, & non per ſe contẽdunt. Nam principium per ſe apud vnumquemque illorum, aliud eſt, ſiue illud ſit aqua, vel aer, vel aliquid alterum, qui profecto principio rerum infinitum ob ſempiternum rerum ortum tribuere. Eſt igitur hæc de infinito cõis philoſophorum ſententia atque opinio, quo vero diſſentiant, inter ſe, deinde oſtendet, quippe quiſq; ſuũ quod ſtatuerat principium infinito ſubiecerit.

Præter eos, qui elementa finita fecerunt. Nullus enim ipſorum infinitum facit.

Nullus inquit eorum, qui ſtatuerunt plura habenda eſſe elementa, numero autem finita vt Empedocles, q̃ quatuor elementa rerum principia aſſeruit, ea neque ſi vnum neque ſi plura ſint, magnitudine infinita facit. Nam hoc abſurdiſſimum eſt atq; fieri nequit, alioquin ſi vnum eſſet infinitum oẽm dubio procul occuparet, locũ, & cæteris nõ ſineret locũ, vt exiſtere queant, ſi vero plura eſſent infinita, abſurdior erit ſuppoſitio q̃m ſi vnũ multorũ elemẽtorũ nõ pôt eſſe ĩfinitũ: Certe multo magis fieri non poterit, vt plura infinita admittant.

Qui vere elementa faciunt infinita, vt Anaxa. atque Demo. hi infinitum ipſum tactu continuum eſſe dicunt. Ille quidem ex hiſce quæ ſunt ſimilium partium, hic autẽ ex indiuiduis illis corpuſculis quæ figuris differunt, ſuntque generandarum ſemina rerum.

Inquit qui numero elementa infinita affirmãt hi extitere Anaxa. & Demo. ſectatores aliter dixit ſimilaria infinita eſſe, alij vero atomos qui diſcrepant ab ijs, qui poſuerunt vnum elementum magnitudine infinitum. Hi autem fuere, qui aerem vel aquam aut intermediũ ſtatuerunt principium, quod illi contrarium dixere infinitum, q̃m illud vnum corpus infinitũ a ſtipulati ſunt ij autem tactu infinitum fecerunt. Nã cum ſimilaria numero infinitæ ſubſtantiæ ſint, accidit ex his in vnũ redactis atq; cõnexis vnum aliquod producatur ſm extenſionem, & corpus infinitũ fiat. Dicit aũt ex toto veluti ſemine figurarum q̃m ſectatores Demo. inſectilia nõ ſolum numero, ſed etiam figuris infinita eſſe dixerunt.

Atque ille quidem quamuis congeriei partem congeſtam eſſe perinde atque totam dicebat, quia videbat quod uis ex quouis oriri. Hic enim & omnes res olim ſimul fuiſſe dixiſſe videtur, vt hanc carnem, & hoc os, & quod uis ſimili modo. Igitur & vniuerſa, & ſimul, ergo non ſolum enim in vno qu quo principium eſt ſegregationis, ſed in ipſo et am vniuerſo.

Anaxagoras, & Democrit. diſſentiunt à cæteris naturalibus eo, quod illi infinitum eſſe continuum, hi aũt contactu infinitorum numero infinitum conſtitui aſſeruerunt, tanquam ijs accidat ſumere exordium ex infinito ſm numerum, & deſinere finireq; in infinitũ magnitudine. Democritus ergo & Anaxagoras cõueniũt ſm hoc: differũt autem eo quod Anaxagoras ſimilaria ſegregatione ex ſeſe viciſſim produci inquit, Democ. vero atomos ipſas ex ſeſe mutuo generari non aſſentit. Item ille quidem quamlibet partem eſſe toti ſimiliter, commixtam argumento, quod quodlibet fieri ex quolibet videbat: Equidem Anaxagoras, vt inquit quemadmodum principio omnia in toto cõmiſceri aiebat. Et eſſe veluti quandam magnam ſimilarium miſcellã, quæ omnia in ſeipſo contineret, ita etiam in vnoquoq; particulari aſſentit omnia eſſe. In hanc autem opinionẽ inciderat (inquit) argumento, quod ſingula ſingulis oriri conſtituiq; videbat, quippe qui nihil ex nihilo, neque ex ente alterius generis, ſed ſimile ex ſimili produci autumabat. Quamobrem huic carni inexiſtebant omnia actu, ex qua illud quidem prius ſeparabatur, quod forte fortuna aptum idoneumq; erat, vt ſepararetur. Hinc .n. inquit, vt ſimul fuiſſe omnes res, aliquãdo aſſeruiſſe. Nam ſi caro & os fiebant ex omnibus, & ex ipſis omnia etiam quodcunq; ex quocunq; producebatur: quapropter omnia ex omnibus prodibãt in lucem. Quod ſi omnia ex omnibus emergebant, cum vero non ſolum habeatur diuiſionis huiuſmodi oſsis, & huius carnis, ſed etiam omnium principium: Vt igitur omnia priuſquã ceptum eſſet ea diſſociare ſeiungereq; in omnibus cõſtituta eſſe. Nam ſi rerum omnium diuiſionis principiũ eſt, & quodcunque ex quocunq; ſecerni aptũ eſt, priuſquam igitur res initium ſuæ diuiſionis acceperunt ſimul omnes erant. Q̃m omnis diuiſio quodam tempore cepit. Verũ quod res omnes ſimul fuerint, & omnis, diuiſionis initium ſit, deinde probat tanquam ex perſona Anaxagoræ. Verum quædam obiter ex eius ſentẽtia concedenda petit, quædam ex aſſumptis poſtulatiſque tanquam conſequentia ſyllogiſmo concludit. Sed hoc in loco videbitur forte Ariſt. contrarium aliquod afferre his, quæ in. 1. lib. de Anaxagora dixit. Ibi .n. dixit Anaxagoram aſſeruiſſe mentem primordio rerum ſeparare omnia ſimilaria voluiſſe, tamen non potuit id aſſequi: quapropter dixit mentem illam eſſe ſtolidã cum ea quæ fieri nequeunt aggredi ac facere niteretur. At hoc in loco inquit mentem, quodam principio cepiſſe cuncta ſegregare diſſociareq; quæ loca inter ſe pugnantia videntur. Reſpõdemus igitur hæc inuicem nõ diſſidere, ibi .n. de vnoquoq; ſimilari locut' eſt, q̃m vnumquodq; ſimilare non poteſt, pure ſincereq; ſeiungi, vt caro adeo ſeiungi nõ poteſt, quin in ſeipſa alias ſubſtãtias cõtineat. At hoc in loco loquitur de illa miſcella ex ſimilibus infinita magnitudine conſtituta, in qua olim erãt omnia, per quam etiam dixit, omnes res ſimul eſſe, ſeiungique in particulares, vt ita dixerim ſimilaritates, non ſinceras puraſque, ſed ipſas habentes, quoque oĩa ipſimet commixta & concreta, quæ tales elucebãt atque nominabãtur ex eo quod plus in eis abundabat.

Nam cum omne quod fit ex tali corpore fiat, omniumque ſit generatio, non ſimul tamen, atque aliquod principium generationis eſſe oporteat, & id ſit vnum, quod ille mentem appellat, mensq; à principio, quodã operetur cum intellexit. Neceſſe eſt olim omnia ſimul fuiſſe, mouerique olim cepiſſe. Democrit. autem non aliud ex alio primorum illorum corporum fieri dicit.

Vult probare principium omnium rerum diuiſionis eſſe omnia ſimul fuiſſe illa priuſquam ſepararet, petit aſſumitq; igitur omne ꝙ fit ex ſimili produci. Nam hoc ex tali eſt, & omnium eſt generatio. Verum non ſimul omnia generantur, ſed illud prius, quod quidẽ aptiusque idoneum eſt, vt ſeparetur. Oportet autem (inquit) quoddam principium generationis efficiens eſſe, quod apud Anaxagoram eſt ipſa mens. Si ergo nihil ortus generationiſque expers, & mens ipſa generationis, cauſa quodam initio res ſeparare cepit, igitur concedẽdum eſt principium diuiſionis omnium fuiſſe, ſed ſingula ex ſingulis fiunt. Nam fieri poteſt, vt id ꝙ fit ex ſimili nõ producatur, igitur neceſſe eſt ſingula in ſingulis eſſe, vt hoc modo ſingula à ſingulis ſegregentur. Et cum nihil ſeiunctum ſemotumq; eſſet antequam mens ſeparare cepit: Nihil aliud .n. cauſa ſeparationis eſt, quã mens ipſa: Neceſſe eſt vt omnia ſimul hæreant. Verum ſiue mens ſit diuiſionis rerum cã, & quodlibet ex quolibet ſuapte natura fieri non poſſet, ſimul omnia aliquãdo fuiſſe non neceſſe eſt, ſiue aptum ſit quodcunq; ex quouis fieri, & mens non haberetur ſola diuiſionis cauſa, hoc etiã modo neq; vrgebimur fateri omnia in omnibus eſſe: poteſt enim & aliter totum, quẽadmodum impræſentia accidit, per exigua ſimilaria diuidi.

Ipſum tamen commune corpus omnium eſt principium, magnitudine partium differens atque figura. Patet igitur ex hiſce quæ diximus, infiniti contemplationem ad naturales philoſophos pertinere. Principium autem omnes ipſum ponunt cum ratione. Impoſsibile eſt enim aut ipſum in ratione rerum eſſe fruſtra, aut aliam vllam ipſi præter principij vim ineſſe.

Democritus illa prima corpora dico.ſ.inſectilia ortu immunia liberataq; eſſe aſſeruit, qm̃ alterum ex altero non producitur ceu corpus orbiculare ex Pyramidali, tamen ſuppoſuit vnam corporis naturam omnib. figuris cuius partes atomos eſſe magnitudine, & figura inter ſe differentes dixit. Nam hæc.ſ.inſectilia corpora non ſolum aliam, atq; aliam figuram habent, ſed eorum quædam ſunt minora, quædam vero maiora. Cæterum cuncti nõ ab re idem principium eſſe ſtatuerũt. Cum oſtendiſſet Phyſico agendum eſſe de infinito, tũ quia res quæ à naturali conſiderantur, in infinitum & finitum diuiduntur, tum etiam quia cuncti veteres non modo infinitum eſſe conſtituerunt, ſed etiam idipſum omnium, quæ ſunt principium eſſe affirmarunt: Nunc autem vult oſtendere eos non ab re cum infinitum eſſe poſuerunt, idem eorũ quæ ſunt principium autumaſſe. Nam ſi prorſus eſt, fieri nequit, vt idem nõ ſit principium. Quoniam ſi eſt, vel incaſſum dabitur, vel alicuius rei gratia inſtituitur, temere igitur, fruſtraq; haberi non poteſt, qm̃ quæ temere fiunt, raro euenire ſolent, at infinitum inter ea numeratur, quæ ſemper eodẽ modo ſe habẽt, ſiquidem illud ſit ortus interituſq; expers: ergo infinitum fruſtra temereq; haberi non poteſt. Si alicuius gratia eſt inſtitutum admiſſumq;, à veteribus, vel igitur erit principium, vel ex principijs, quandoquidem vnumquodq; eorum quæ ſunt vel ſit principium vel à principio proficiſcens. Quo ſit vt ſi oſtenderimus haud fieri poſſe, vt ipſum à principio naſcatur reliquũ erit, vt aſſeramus ipſum eſſe principium. In terea animaduertamus principium multifariam dici. Nam principium magnitudinis dici ſolet, vt nauigij initium puppis vel carina, item domus ædiumq; initia ſunt fundamenta, præterea principium temporis, vt belli principium dies hæc dr̃. Item principium rei vt prima elemẽta, materia forma & reliqua duo principia efficiens, & finis, dicamus ergo iuxta nullum horum ſignificatum infinitũ poſſe principium habere. Sed imprimis videamus, quomodo non habet principium magnitudinis. Nam ſi haberet tale initium mox finem terminumq; teneret, ſiquidẽ cuius eſt principium, illius etiam terminus finiſq; inueniatur, quamobrem non amplius infinitum eſſe, qm̃ illud vocamus infinitũ, quod termino priuatur, & caret: nam priuatione, termini appellatur vocitaturq; infinitum. Conſtat vtiq; non eſſe idem dictu prorſus terminum, & principium vel finem, ſiquidem principium ſit id quod finẽ præcedit, & terminus non ſit ante principium, neq; ante finem ſed terminatũ ſolum præcedat. Superficiei nanq; termini lineæ ſunt. Et lineæ puncta. Item termini natura ſunt, principium autem, & finis non penitus natura ſunt, ſed poſitione: q̃q̃ .n. extra me. v.g. ſi principium ad quemuis terminum extendere in rectum voluero, & terminum ſimiliter ac principium & finem, attamen terminus non prorſus, eſt principium vel finis. Quod itaq; infinitum non habeat principium magnitudinis, perſpicuum eſt, præterea oſtendetur infinitum neq; temporis principiũ obtinere, qm̃ neq; habet rei initiũ, vt ergo id oſtendamus prius accipiamus illud veluti axioma, vt omne, qđ ſm ſubſtantiam produci poteſt, ſi temporis principiũ habet, prorſus neceſſe eſt, vt etiam teneat principium rei, quare per contrapoſitionem, ſi omne ꝙ ſm ſubſtantiã producitur non habuerit principium rei, neq; illud temporis obtinebit. Vnde ſi demonſtrabimus infinitũ nõ habere principium rei, neque profecto habebit principium temporis. Etiam oſtẽdimus ipſum non poſſe magnitudinis habere initium: igitur infinitum nequaquã, habebit principium quo fit, vt ratione adducamus. Neceſſe erat vel vt infinitum eſſet principium, vel id qđ à principio oritur & ꝓficiſcitur, cum ergo à principio naſci non poteſt, igitur duntaxat erit principium. Verum dixi ſm ſubſtantiam propterea, quod ea quæ non vt ſubſtantia fiunt, ſed gignuntur velut ea quæ alterantur non prorſus principium rei tenent, ſiquidem ſit habeaturq; ipſa momentaria mutatio, atqui ea quæ fiunt ſm ſubſtantiam, ſi temporis initium habuerint, omnino neceſſe eſt, vt aſſequantur etiam principiũ rei. Nulla.n.ſubſtantia habet momẽtariam generationem, ſed prorſus in generandis ſubſtantijs alia præcedit aliam, atque ante aliam fit. Siquidem prius producatur ſemẽ genitale quod quidem eſt materia totius animalis, ex quo deinde ſit caro, & ita deinceps ſemper aliud ante aliud producitur. Item oportet materiã prius recte diſponi præparariq; ac idoneam aptamq; fieri. Quamobrem recte diximus, ea quæ ſm ſubſtantiam fiunt, ſi fierent producerenturq; in tempore eadem principiũ rei prorſus habere. Verum econtra nõ ſequitur, vt ſi principium rei obtinent principium temporis etiam habebunt, vt argumento ſunt cœleſtia ipſa, ſiquidem, ſempiterna ſint. Hoc itaq; modo ſequitur, ſi quippiam non habet principium rei neque habebit principium temporis. Vnde cum demonſtratum fuerit, infinitũ principium rei non habere: cognoſcemus mox, ipſum neq; temporis principio potiri. Nam cum ſint quatuor rerum principia materia, forma, efficiens, & finis: Si oſtẽderimus infinitum neq; principium materiale neq; formale obtinere commoſtraſſe etiam videbimur ipſum neq; finale neq; efficiens habere. Quod vero infinitum non habeat principium materiale hoc modo oſtendemus. Nam ſi ipſum habet principium materiale oportebit, vel illud eſſe finitum vel infinitum. Si ergo erit finitum, omnia merito, quæ ex illo conſtituuntur, erunt finita, qm̃ nihil eſt infinitum, quod habet materiam finitam. ſi vero materia infinita fuerit, principium itaq; infinitum habebimus, & alia ex eo proficiſci, ipſum vero non ex alijs deductum neque ortum. at ſi aliquid haberet infinitum non propter ſe habebit, ſed quia principium eiuſdem, ex quo conſtituitur, eſt infinitũ. Non ergo poteſt infinitum habere principiũ materiale. ſed quid multis moramur, ſi.n. principiũ materiale fuerit, infinitum id ꝙ quærimus, & volumus profecto habemus. ſ. principium quoddam infinitum eſſe, ſi vero finitum, id quod ergo ex ipſo conſtituitur, erit finitũ. Præterea neque formale principium habere poteſt imprimis, quia ſemper formæ munus eſt res terminare ac definire, infinitum autem eſt indefinitum incircumſcriptumq; deinde forma vel erit finita vel infinita & rurſus eadem incommoda ſequentur, quæ prius diximus, igitur infinitum neque habebit principium formale. Si ergo hæc non habebit certe neq; principium formale neq; efficiens obtinebit, quandoquidem principium efficiens cum quippiam efficit, in materiam vel in aliquam formam agit. Concludamus igitur, ꝙ ſi infinitũ non habet principium materiale nec formale merito neque habebit principium efficiens, quod maxime cõſtare debet, quia in præſentia loquimur de rebus naturalibus, quæ prorſus materia conſtant. Eodem ferè argumento oſtenditur ipſum neq; habere principium finale, quoniam forma ante finem eſt, atque ſubiecto eadẽ eſt cum illo, vt ſuperiore libro explicauimus. Quãobrem ſi fieri non poteſt, vt infinitum principiũ rei habeat ꝓculdubio neq; principium tẽporis, tenebit igiť

prorſus

prorſus ſine prĩcipio erit:quapropter reliqnum eſt, vt
illud principium conſtituamus probemus,& confirme
mus.Hæc igitur ſunt ea quibus oſtendimus infinitum
eſſe principium,& idem nullũ principium habere. Ve-
rum ipſa ratio dubitationem habet, primum quomo-
do inquit materiam infiniti ex neceſsitate, vel fiaitam
eſſe vel infinitam. Nam ſi oportet materiam prorſus in
formẽ expertemq́; magnitudinis,& quantitatis eſſe ꝓ
fecto non erit finita neq; infinita, ſed fugiet ipſam diui
ſionem,ceu neq; neceſſe eſt pũctum vel finitum vel in-
finitum eſſe,quamobrem ipſa diuiſio non erit per con
tradictionem.Item qũo ſequitur,ꝙ ſi materia prorſus
eſt finita,vt id ꝙ ex ea proficiſcitur finitum ſit,qm̃ ne-
que ſequitur,ſi materia eſt incorporea,& ſine magnitu
dine ac formæ ꝑ ſe ſunt incorporeæ, & magnitudinis
immunes,vt id ꝙ his conſtat ſit incorporeum magni-
tudineq́; priuatum.Item ſi corpus hoc ſenſile fieret ex
non ſenſili,quidem corpore produceretur,qm̃ omne,
ꝙ fit ex ſui priuatione oritur.Nam ex non tali fit,& ꝓ
ducitur:hoc etiam modo ſi infinitum fieret ſiue in tem
pore ſiue ſm modum quo aliqua à ſua cauſa depende-
re ac fieri dicuntur,ex non tali quale eſt ipſum produ-
ceretur,quamobrem ex non infinito fieret. Verum vt
alia ex materia,& forma conſtent ita infinitum conſti-
tueretur. Neceſſe itaq; non eſt,vt hæc infinita ſint,neq;
finita propter eam cauſam quam diximus, cæterũ hũc
in modum dubitationem ſoluunt, aſſerentes nihil eſſe
in compoſitis,ꝙ non inſit ipſis ſimplicib. Qm̃ & ſi ma
teria magnitudo non eſt,attamen forma corporis quæ
in tempore materiæ adnaſcitur,talis eſt propter quam
compoſito ineſt magnitudo.Quod etiam ipſe nõ aſſe-
ro vt magnitudo ſit corporis forma ſenſibilis, ſed qm̃
propria rõne magnitudo eſt ſeparabilis à materia quæ
ſane rõ materiæ innata ſenſilem facit ipſam magnitu-
dinem. Hoc etiam pacto ſi aliquod infinitum materia
& forma conſtaret, oporteret ipſam infinitudinem in
principijs eſſe,qm̃ ſi principia infinitudinẽ non habue
rint certe neq; id quod ex his conſtat infinitũ erit, qua
propter ſi finitum & infinitũ materiæ tribui nequeũt,
attamen neceſſe eſt,vt formæ inſit ac tribuant. Sed qſ-
piam rurſus contra hoc dicet,qm̃ ſi cuncta, quæ cõpo-
ſitis inſunt neceſſe eſt vt ſimplicib.quoq; tribuant. Cũ
corpus poſsit in infinitũ ſecari ac diuidi igit forma vel
materia poterit etiam diuidi in infinitum. Sed forma
non eſt diuidua, porro dicere conſueuimus formã eſſe
ſua rõne impartibilem: Verum impartiri & diſtare, cũ
in materia producitur.Præterea dicimus materiã ma-
gnitudinis diſtantiæ dimenſioniſq́; expertem,quapro-
pter non conuenit ſimplicib.eſſe diuiduum, niſi pote-
ſtate,ſed hoc nihil confert ad rõnẽ,qm̃ non diſſerimus
de ipſo actu infinito. Rurſus albũ in corpore dicimus
eſſe id, quod poteſt diſgregare viſum & tñ ipſa forma
albi per ſe,neq; elemento ineſt cum hmõi nondum ma
teriæ ſit implicita,neq; in opifice vel in agente cõſtitu
ta.Item homo eſt animal rõnale mortale, attamẽ idea
ipſa hominis mortalis non eſt,neq; materia eiuſdẽ. Hu
iuſmodi.n.formas non aſſerimus eſſe omnino in opifi-
ce,vt formam corporis non triplici dimenſione forma
ta neq; quantitatis formam continuam vel diſcretam,
vel animal rõnale mortale formam hominis,ſed rõnes
horum,& cauſas in opifice ſtatuimus.Sed ad hęc reſpõ
dent,quandam omnium eſſe ſimilitudinem ſm ſubſtã
tiam in formis,quæ ſunt in opifice,& in formis quæ ex
illis vſq; ad materiam proficiſcuntur. Vnde neq; ſimpli
citer eſt,æquiuocus multiplexq́; homo iſte cum illo ho
mine,qui in mente opificis eſt, ſed analogiam inter ſe,
habent,qua vnum ab altero denominatur,ac proficiſci
tur in quibus ſolet eſſe communio,quædam ſubſtãtię,
eorum reſpectu,de quibus dicunt, & dñia ceu dicimus

à ſanitate cibum ſanum. Si ergo ea quæ hic conſtituta
ſunt,opifex agit,cum exemplar archetipumq́; vel idẽ-
que,vel ideam reſpicit:Certe oportet non exiguam in-
ter hæc,& illas rerum rationes communionem conue
nientiamq́; ſm ſubſtantiam eſſe:ſiquidem opifex aliter
efficiat,quam ipſe pictor,qui cum hominem intuetur,
ſimulachrum hominis,quod ſimile illi, qui eſt dum ni-
titur effingere aſformareq́; per accidens imitatur ea, q̃
inſunt humano corpori,ceu colores,figuras:tractuſq́;
opifex.n.non ſimilia ſolum ſimpliciter,quæ nullam ha
beant ſubſtantialem communionem cum illis,quę hic
naſcuntur,efficit,ſed illas imitatur,ſm ſubſtantiam,cũ
hæc effingit ceu ſolet annuli area formata, quæ in ipſa
cæra ſuum characterem imprimit. Cũ igitur inter hęc
ſit ſimilitudo ſm ſubſtantiam,ſiquidem erit, aliqd per
ficiens ſubſtantiam, quod compoſitis ineſt, & id tanq̃
elementum,& totius concreti perfectio ſit, prorſus id
compoſita nanciſcuntur à ſimplicib.Sed cum formę ac
ideæ à mente opificis vſq; ad materiam procedũt, qm̃
prorſus neceſſe eſt aliquando eſſe inter deducens,& de
ductum conuenientiam,quædam accidũt ipſis formis
dum ad exitum tendunt,quæ ſane ipſu opifici,& dedu
centi non inſunt. Exempli gratia lumen,quod in aere
naſcitur,cum à ſole procedit,Certe eſt aliqua ſimilitu-
do ſubſtantialis inter lumen productum,& ſolem non
exigua,qm̃ hæc non ſunt æquiuocè. Verum dum lumẽ
exit à ſole inter procedendum ei accidunt nonnullę aſ-
fectiones,quæ ſoli non inſunt, ceu formari earum rerũ
figuris,quas illuminat,ſibiq́; obuias eſſe tenebras, & a-
liæ infinitæ paſsiones. Vt ergo ſolis lumini dum proce-
dit ab eo,nonnulla accidunt neceſſario, quæ tamen ob
id non perficiunt ſubſtantiam illius, quod illinc à ſole
proficiſcitur:Eodem etiam modo ſentio euenire for-
mis,& materiæ:Equidem ſi aliquid compoſita habent
ꝙ ſuam ſubſtantiam perficiat,compleatq́; ex ſimplici
bus illud trahunt ac conſequuntur,quibus pręterea cũ
fiunt ac vergunt ad exitum, in materia nonnulla acci-
dere poſſunt,quæ ſimplicib.ac primis exemplarib.non
inſunt,ceu diuiduum eſſe mortaleq́; & alia id genus. Si
ergo infinitum qua infinitum eſt,ex principijs aliquib.
fit,velut ex principio formali,& materiali. Neceſſe om
nino eſt,quæ eidem inſunt ſm ſubſtantiam etiam ali-
cui ſimplicium.i.formæ vel materiæ hærere ac tribui.
Quamobrem ſi infinitum ex materia non habet vt ta-
le ſit,neceſſe omnino tamen eſt,vt à forma id aſſequat,
& obtineat,qm̃ infiniti non eſt aliqua affectio ſimplici
ter,ſed in eo habet eſſentiam. Cum nempe dicebat oẽ,
ꝙ fit produci ex non tali ac quodcunq; fieri ex ſuimet
priuatione:id nos dicimus,quia quod factũ eſt, ex ma-
teria,& forma,eſt id,ꝙ fit. Veruntamen ſi ante formã
ſeparabilem coniecerimus conſiderauerimuſq́; illius,
proceſſum ac apparentiam quæ in materia fit,omnino
neceſſe eſt,vt ſimile à ſimili producatur,ſed qm̃ vt dice
bam,id ꝙ ſit alteratur.Nam generatio eſt alteratio q̃-
dam & mutatio)alteratur autem non forma,ſed mate-
ria,quæ idonea redditur ad capeſcẽdum formam, ſem
per vero materia in priuatione eſt:ob id veriſsimũ eſſe
comprobatur,omne ꝙ fit tale ex non tali produci.Sed
rurſus contra rõnem exempla pugnant. Nam cum ex
quatuor elementis viciſsim coniunctis ac commixtis,
omnia compoſita naſcantur vt communis poſtulatio,
eſt,attamen naturales proprietates,quæ compoſitis in
ſunt,potentijs elementorum tribui nequeunt,ceu qua
virtute ſimpliciũ magnes ferrum attrahit,vel quæ eſt,
illa huic cõtraria affectio,quæ illum expellit, & eiecit
Item ſæpenumero in eadem gleba vtræq; affectiones,
contrariæ ſm alteram ac alteram partem eſſe ſolent, ꝑ
terea herbarum ſtirpium & lapidum atq; partium ani
malium,& eorũ oĩum generaliter, quæ ſolo cõtactu
quandam

quandam contrariam affectionem efficiũt infinitæ vir
tutes ſunt. quamobrem quæ compoſitis inſunt, ſimpl i
cibus in eſſe tribuiq; non poſſunt. Sed ad hoc philoſo-
phus, aliquis reſpondebit non oportere vt omnes vir-
tutes, quæ compoſitis inſunt, ſimplicib. tribuant ſicut
medicis videtur, ſed ſimplicium complexionem mate
riæ rationem continere. Nam eo, ꝙ materia taliter ac
taliter eſt diſpoſita ita formæ ab vniuerſo opificio in-
troducuntur in ipſa atq; fiunt. Hæc igitur ſupra quam
res ipſa petebat, diſſeruimus. Quocirca ad continuatio
nem eorum, quæ præpoſuimus, redeamus. Cum oſten-
diſſet Ariſto. Oportere ſi infinitum ſtatuunt idipſum,
principium ponere, inquit etiam idem eſſe ingenera-
bile ac incorruptibile. Et hoc merito, quõ ſi ab aliquo
principio prorſus produceretur certe fieri produciq;
inciperet, ceu prius ſimilarium carnem fieri contingit
& membrorum inſtrumentalium cor. Et in plantis ra-
dices, ſed infiniti nõ eſt principium, alioquin finis tan-
quam eius principium diceretur. Si corrumperet om-
nino neceſſe eſt, vt in aliquod vltimum intereat. Nam
omnia, quæ corrumpuntur hoc modo intereũt, impri-
mis corrumpuntur ea, quæ facillime patiuntur, deinde
quæ minus apta ſunt ad patiendum: poſtremo ea, quæ
ægre patiuntur, & ita donec quod corrumpitur, alicui
obuiarit. Quamobrem infinitum ortus interitusq; ex-
pers haberi neceſſe eſt. Sed cum Ariſt hoc diſſerit dein
ceps cauſas explicat, quibus veteres impulſi infinitum
in rebus collocarẽt. Sunt ergo quinq; cauſæ, prima, quõ
tempus augetur in infinitum, ſecunda ex ſectione ma-
gnitudinum in infinitum, ceu videre licet in ipſo trian
gulo, qui habet duo latera altero maiora. Si.n. demere
volueris ex duob. lateribus maioribus, latus, ꝙ vni qui-
dem æquale ſit: Et duxeris à puncto ſm quod incidis
maius, æquale minori lineã rectam parallelã, qui æqua-
lem ex duobus lateribus ſecabis, facies quidem triangu
lum minorẽ. Rurſus cum huius latera reliquo ſunt ma
iora, deinde efficies ipſum minorem triangulũ, & hoc
modo in infinitum: quãobrem ſectio magnitudinum,
eſt in infinitum. Oportet.n. triangulum rectangulorũ
deſcribere. Nam perſpicuum eſt vt in alijs aliquando
ſectio ablatioq; non efficiet triangulum æquis laterib.
conſtitutum. Vnde non poterit amplius ex altero late-
re ſecari alterum, quõ amplius in ipſo triangulo inciſo,
haberi non poterit. Quod ſi nun inciſio cadet in trian-
gulo, ſemperq; itaq; non poterit intus deſcribi triãgu-
lus. At ſi acceperimus triangulum rectangulum & abla
tionemq; ex linea oppoſita eidẽ angulu fecerimus, an-
gulum rectum conſtituemus. Et ſemper diuiſio trian-
guli intus incidet. Nam linea oppoſita angulo recto ſp
maior eſt reliquis lateribus, qui continent rectum an-
gulum, quo pacto ſemper cum fuerit conſtitutus trian
gulus ſemper ex linea oppoſita angulo recto eſt demẽ
da linea æqualis minori, & ita triangulos intus deſcri-
bere in infinitum poterimus, ſed ſi ex duobus ſimul de
mes ſermo in omnibus triangulis valebit tertia cã cur,
ſtatuerint veteres, infinitum eſſe, eſt ipſa perpetua gña
tio. Nam ſi aliquod infinitum non haberetur ex cuius
mole tanquam perenni fonte ea, quæ fiunt continuo,
auferentur dubio procul deficeret generatio. Cum ip-
ſiſmet perſuadere non poſsint, vt aliquid corrumpat,
in eo, ꝙ eſt prorſus non ens.ſ. ad nihilum redigetur cũ
vnius interitus ſit alterius ortus atq; elementa in ſeipſis
mutuo ac viciſsim reſoluantur. Quarta cauſa cur exiſti
mauerint infinitum hoc eſt, quõ omne, quod termina-
tum eſt ſemper ad aliquid terminatur, quamobrem, &
ipſum ꝙ terminat, aliquo clauditur, & finitur alioquin
id ꝙ terminat vel finitum eſt, vel infinitum, ſiquidem
igitur fuerit infinitum per ſe infinitum erit. Si vero fini
tum ab aliquo terminabitur & ita procedere libebit in
infinitum. Nam ſi quod ſumitur, ab aliquo alio termi-
natur, neceſſe eſt nullum finem, eſſe eorum, quæ ſumũ
tur: ſi ſemper quod ſumitur, terminatur, quapp vtrin-
que oportebit aſſerere infinitũ eſſe, quinta cauſa, quæ
maxime propria eſt, & ſummã fidem cæteris, quas mo
do attulimus præſtat, quõ cogitatione ſemper aliquid
vltra comprehendere fingereq; poſſumus.i. nullus finis
terminusq; apprehendi poteſt cum ſemper aliqua rẽ
quantauis data, aliquid plus extraq; mens ipſa imagina
ri queat. Nam & hoc modo numerum infinitum con-
cipere ſolemus ac ſectionẽ corporum in infinitum po-
ſtulare, & aliquid vaſtum extra cœli cardines imagina-
ri, quõ phantaſia non habet ſtatum, ſed quomodo cœ-
lo egreditur, extrinſecus quoddam inane infinitũ, aut
corpus fingit, quæ ſi corpus infinitum cõcipit inde, qđ
ſit infinitum, quandam magnitudinem ſtatuit. Si vero
quoddam inane infinitum af ingit, mox neceſſe eſt, vt
etiam corpus infinitum conſtituatur. Hinc Democri-
tus mundus infinitos eſſe ſuppoſuit, cum vacuum infi-
nitum eſſe aſſeruiſſet. Nam erat hæc conditio vt mundi
pars vacua impleretur: aliæ non: quamobrem ſi in vna
aliqua vacui parte mundus erat, etiam in omnibus alijs
vacuum erat cum igitur infinitum vacuum ſit, infiniti
etiam mundi erunt. Verum non ſolum ipſo incommo
do viciſsitudinis mundorum, ac partium recipientium
ipſos infinitũ eſſe refellitur, ſed etiam ipſa ratione tolli
tur de medio. Quoniam veteres inane nihil aliud eſſe
ſentiunt, ꝗ locum corpore priuatum, quod ſi hoc verũ
eſt, cum omnis locus ſit corporis capax: Vacuum omnẽ
igitur erit ad capeſcenda corpora idoneum. Si autem
ſuapte natura poterit recipere, oportebit omnino, vel
iam corpora recepiſſe vel recipere: ergo cum vacuum
ſit infinitum, in eo collocabitur infinitum corpus. Nã
vt inquit in ſempiternis poteſtas nihil differt, ab actu,
quanquam in rebus generabilibus id ꝙ eſt poteſtate,
queat in actum non deduci, cum plerunq; dum res ten
dit ad perfectionem, corrumpi ſoleat, antequam perfi-
ciatur ſua poteſtas, quæ ducitur, ad actum. In ſempiter
nis autem, ſi aliquid prorſus poteſtate eſt, id mox opor
tet omnino actu eſſe, fruſtra.n. ea haberetur potentia,
quæ nunquam ad actum perueniret, quapropter ſi ali-
quod ſempiternũ poteſtate eſt, omnino actu eſſe opor
tet, ſimiliter ſi nunquam fieret, neq; etiam fieri poterit
quare neq; poteſtate erit. Nã id poteſtate eſt, quod fie
ri actu poteſt. quapropter in rebus ſempiternis, neque
proprie contingens eſt, cum non habeat inclinationẽ,
in alterutrum, ſed ſemper ſunt neceſſario, in quibus nõ
differt ipſum contingere à verbo eſſe, neq; viciſsitudi-
nes patiuntur: quamobrem ſi infinitum vacuum eſt ne
ceſſe erit corpus infinitum eſſe, porro hoc modo etiã
aliqui infinitos mundos eſſe aſſentiunt, alij aerem infi-
tum, alij aquam, alij vero intermedium. Sed cum hæc
dicat deinde inquit, ſermo de infinito multas hẽt dubi
tationes ſiue illud poſuerimus vacuum eſſe, ſiue ſecus il
lud ſtatuerimus. Quod ſi ex medio infinitũ tollere cõ-
tẽderim⁹, circuitũ r pis infinitum, numeri augmẽtum,
magnitudinum ſectionẽ in infinitum demere videbi-
mur. Si vero infinitum à nobis admittẽdum eſt, inquiſi
tione opus eſt, num ſubſtãtia ſit, vel accidens. Et ſi for-
te accñs cõcedẽdum eſt, nunquid per ſe ſit accñs, an nõ
per ſe, ſed per accidens ſimpliciter. Verum ipſe diſtin-
guit infiniti nomẽ, vt noſcat de quo infinito diſſerat,
quõ de infinito ſecundum magnitudinem dicturus eſt.
Nam de hoc præſertim an ſit corpus extenſione infini
tumque an ſecus ad naturalem diſſerere ſpectat.

*Omne enim quod eſt, aut principium aut e ? ex princi-
pio. At principium infiniti non eſt, eſſet enim ipſius finis.
Præterea ingenitum ipſum eſſe, corruptioneq; vacare cen
ſet, quippe cum ſit principium quoddam.*

Omne

Omne enim quod eſt aut principium, aut eſt ex principio. At principium infiniti non eſt, eſſet enim ipſius finis. Præterea ingenitum ipſum eſſe, corruptioneq́; vacare cenſent, quippe cum ſit principium quoddam.

Omne inquit quodcunq; non temere ſubſiſtit nec per accidens prorſus habet; Vel continet rõnẽ principij, vel ex principio eſt. nã ea quæ temere accidunt, qm̃ caſu fortuitoq; ꝓducunt, neutrũ iſtorum eſſe poſſunt. Infinitum aũt fruſtra introducit, quippe quod ſit ſempiternũ, quãobrẽ vel principium erit, vel ex principio.

Nam & quod naſcitur id habeat finem neceſſe eſt, & omnis corruptionis eſt finis. Quapropter (vt diximus) huiuſce non eſt principium. Sed hoc principium cæterorum eſſe videtur.

Si id quod fit neceſſe eſt corrumpi, ea autẽ quę corruptibilia ſunt cum intereunt aliquẽ magnitudinis terminum habent in quem deſinit ipſa corruptio. Sp.n. corrumpuntur prius ea, quæ facilius corrumpi queunt igitur nullum infinitum gñabile eſt. Item qm̃ nihil, ꝙ producit ſm̃ ſubſtantiam habet momentaneam mutationem vt nonnulla ſolent q̃ citiſsime alterant, ſed partim ac partim fiunt, igitur ſi infinitum eſſe admittitur, neceſſe eſt idipſum ingenitum eſſe, & incorruptibile.

Et continere etiam ipſum omnia gubernareq́; dicunt: vt hi qui præter infinitum nullas alias cauſas faciunt, vt mentem aut concordiam, & hoc eſſe ipſum diuinum. Eſt enim immortale, nec vnquam perire poteſt, vt Anaximander, & naturalium plurimi dicunt. Eſſe autem infinitum in ratione rerum, ex hiſce quinque maxime quiſpiam credet. Ex tempore, eſt enim hoc infinitum, ex magnitudinum diuiſione.

Inquit quicunq; veterum naturalium, qui cãm efficientem non cõſiderarunt neque ad eam inſpexere vt Anaxagoras mentem cãm effectricem dixit & Empedocles litem, & amicitiam, quod ſtatuerunt eſſe oĩum materiam idipſum infinitum mole ingñabile ac interitus expers eſſe dixerunt, & hoc eſſe diuinum, aliquod, cui munus eſſet omnia regere, & præeſſe vniuerſi omniumq́; conſtitutioni. Item immortale ac nunquam interiturum defectusq; prorſus immune, aſſenſerunt, qđ Anaximenes aerem eſſe coniecit. Thales aquam, Anaximander autem intermedium quoddam, & ſinguli alij aliud infinitum pariter, & principium inſtituere. Sed Ariſt. nihil admiratione dignum hoc noſtro ſeculo dicit, vt cum primi philoſophi ignorauerint pŕãtem vim q̃ue vniuerſi ac oĩum rerum elementis inſidere, quiſq; id mox coniecerit diuinum eſſe, qđ aliorum cauſam eſſe coniectarunt, vt igitur ij qui ſolam cãm materialem ſpectarunt ipſam cãm rerum omnium primam eſſe rati ſunt, ita plane Anaxagoras mentem omnium rerum principium ſtatuit. Et Empedocles odium & amorem.

Vtitur enim & mathematici infinito. Ex eo præterea quia hoc pacto duntaxat generatio & corruptio nunquã deficiet, ſi infinitum ſit id ex quo per ablationem id quod naſcitur fit. Inſuper ex eo quia infinitum ad aliquod ſemper finitur. Quare neceſſe eſt nullum eſſe finem, ſi aliud ad aliud ſemper finiri neceſſe eſt. Maxime vero propriiſſimeq́; ex eo quod vniuerſis communem efficit dubitationem. Nanque mens non deficit in cogitando, & numerus, & mathematicæ magnitudines, & id ꝙ eſt extra cœlum, infinitum eſſe videtur. Quod ſi illud ſit infinitum, & corpus infinitum eſſe videtur, infiniti; mundi. Cur. n. magis hac parte vacui quam hac, moles eſt collocanda.

Ideſt mathematici loco poſtulati accipiunt ſectionem magnitudinum fieri in infinitum. Aiunt. n. omnẽ rectam lineam datã diuidi poſſe in duas partes & à quacunque recta linea data ſemper minorem demi poſſe, quoniam videlicet ex ipſius trianguli duobus minoribus lateribus reliquum ſemper demẽdum eſt ex maiori & minori & ex ea ſectione ducere lineam parallelam & efficere triangulũ, & ita hoc fieri in infinitũ poterit.

Quare ſi aliqua ſit in parte, & vbique neceſſe eſt eſſe.

Quæ eſt hæc aſsignatio, vt in vna vacui parte corpus contineatur, & non vbique ſit? ſiquidem vacuum eſt locus priuatus corpore?

Et inſuper ſi ſit vacuum infinitumq́; locus, & infinitũ corpus eſſe neceſſe eſt. In perpetuis enim non differunt poſſe ac eſſe. Habet autem dubitationem ipſa contemplatio infiniti. Nam ſi ponatur eſſe, impoſsibilia multa ſequuntur, & etiam ſi non eſſe ponatur. Præterea vtronam ſit modo. Vtrum vt ſubſtantia, an vt accidens alicui naturæ per ſe, an neutro modo.

Qm̃ ſupra, eo quod ſolum eorum ſermo erat pro arbitrio, reiecit, in præſentia idipſum probat, qm̃ neceſſe eſt corpus infinitum eſſe, ſi ſit vacuũ infinitum, qm̃ nihil aliud ſentiunt vacuum eſſe, q̈ locum priuatum corpore. At oĩs locus capax corporis eſt, qđ ſi is locus infinitus ſempiternus erit, nihil magis pŕãte eſt capax corporis quam actu. ſ. ſimul cum poteſt comprehendere illud corpus infinitum mox actu illud complectitur.

Sed nihilominus ſit infinitũ, & multitudine infinita.

Inquit non tollit quin idipſum infinitum ſtatuatur vel ſubſtantia, vel accidens, per ſe aut ſimpliciter. Nam cum aliquo modo ipſum poſuimus, nihil vetat ipſum eſſe extenſione infinitum, quod quidem cum fuerit diuiſum, multitudine infinitum efficiet.

Maxime autem ad naturalem philoſophum pertinet, ſi magnitudo ſenſibilis infinita ſit conſiderare.

Hoc in loco habes intentionem, de quo infinito deinceps diſputat. qm̃ de ſenſibili infinito agendum eſt. .i. de naturali, quod naturalibus qualitatibus afficitur. Nam ſiue ſit extra cœlum aliquod corpus non naturale ſine qualitate, ſiue aliquid aliud huiuſmodi in libro, de Cœlo indagabit quo in loco oſtendet extra cęli cardines prorſus non poſſe, aliquod corpus conſtitui. In præſentia autem perſcrutatur num habeatur aliquod corpus naturale quod queat in infinitum extendi. De infinito autem ſecundum multitudinem, quod ipſum eſſe nequeat demõſtrauit in primo huius operis libro, in illis præſertim rationibus quas contra Anaxagoram & Democritum adduxit. Quod etiam diligentiusque in libro de Ortu atque interitu rerum oſtendet.

Atque primum determinandum eſt, quot modis dicitur infinitum. Vno itaque modo dicitur infinitum quod impoſsibile eſt pertranſire, ex eo quia non eſt aptum vt per ipſum tranſitio fiat: perinde atque vox inuiſibilis dici ſolet. Alio modo id dicitur infinitum, quod habet ſine fine tranſitionem.

Cum indicaſſet phyſico agẽdum eſſe de infinito, ſac iure veteres illos idipſum principium rerum poſuiſſe qui illud inter ea quæ ſunt connumerarunt. Cæterum hic aggreditur ipſum conſiderare. Et cum infinitum multifariam dicatur prius exponit illius ſignificata deinde oſtendit, quæ ſint infiniti ſignificata, & q̃ non, ſint. ſcientis. n. eſt, vocum æquiuocarum ſignificata determinare, ac dicere quale ſignificatum admittat, qualeq́; negat, inquit igitur infinitum quinq; modis appellari, imprimis vno modo dr̃ infinitum quod ita natura eſt, vt prorſus nõ poſsit habere terminum nec percurri ac peragi poteſt, quod quidem eo non pertranſitur, quod prorſus quantum non eſt: Quemadmodum etiam vocem inuiſibilem dicere ſolemus, quod haud quaquam ſub aciem oculorum cadere idonea eſt huiuſmodi autem ſunt punctum, & quantitates. Hæc. n. infinita dici ſolent, punctum infinitum eſt, quia cum ſit terminus, ipſum terminum non habet, ac omnino magnitudinis expers eſt. Non. n. eo, quæ eius fines comprehendant, ideo extendit in infinitum. Similiter album & gñaliter

omnis

omnis,qualitas vocatur infinita,q̃m prorſus tranſitu va
cat.Secundo dr̃ infinitum,quod permeationem habet
atq; tranſitum termin̨ carentem cuius,quidem termi
num aliquando inuenire non eſt,non. eadẽ cauſa,quia
nos ipſum percurrere non poſſumus,ſed q̃m ipſum nuſ
quam deficit ſm̃ extenſionem neq; ipſius magnitudo,
terminis clauditur.De quo etiam conſiderare proponi
tur an ſit hm̃oi aliqua magnitudo in his quæ ſunt,an lo
cus.Tertio appellamus infinitum,quod quidem iã ter-
minum habet,ſed cum nos ægre illud ac cum labore p
agimus,nunq̃ vr̃ deficere.Et hoc modo infinitum du-
pliciter vel quantitate vel qualitate eſſe cõtingit. Nam
ſi ita aſperum inuium tortuoſumq; fuerit, vt nobis in-
acceſſum ſit,huiuſmodi iter dicere conſueuimus infini
tum eſſe,propterea quod ipſi non poſſumus illud con-
ficere,quo igitur pacto vocamus labyrinthum infini-
tum,qui ita appelletur ea de cauſa, quia non habeat ali
quem viæ terminum,ſed q̃m eſt tortuoſus, & ob id no
bis inuius ac inacceſſus eſt.Solemus etiam iter infinitũ
dicere ob ingentem itineris ambitum ac lõgitudinem
interualli,quemadmodum dicimus oceanum infinitũ,
eſſe propterea,quod illud vndiq; nauigare non poſſu-
mus cum magnus ſit illius ambitus ac vaſta illius altitu
do habeatur,quod tamen circunſcribitur,& telluris fi-
nibus vndiq; cingitur.Similiter eadem cauſa rubeũ pe-
lagus infinitum dr̃,ſolitum itaq; nobis eſt cum longiuſ
culum iter aliquando faciamus illud appellare infinitũ.
Quarto dr̃ infinitum quod ſuapte natura aptum eſt ha
bere terminum,& non habet huiuſmodi eſt circulus,
in quo actu poteſt accipi punctum, & ibi principiũ de
ſignare,quanquam ipſe actu,aliquod punctum deter-
minatum certũq; non habeat.Nam vnde libet quiſpiã
poterit ſibi principium fingere,ac ſtatuere,cum etiam
ille qui circulum ſupra quouis dato centro,& ſpatio de
ſcribit non ex aliquo certo determinatoq; puncto ini-
tium faciat,ſed vnde libet circino principiũ accipit itẽ
ſiquis in orbem moueretur poteſt vnde voluerit, mo-
tum aggredi.hoc igitur modo circulus eſt infinitus.ac
ita appellatur:quia proprium ex ſe non habet terminũ
cũ alterius climatis aut terræ vel loci ſitu aliud initiũ,
quiſpiam poſſit deſignare.Quintum infiniti ſignifica-
tum,& vt inquit per additionem vel diuiſionẽ aut vtrã
que ſimul per additionem inquam vt in numero & tẽ-
pore vſu venire ſolet. Nam dicimus numerum infinitũ
eſſe,q̃m poteſt augeri in infinitum,ſiquidem quocun-
que dato numero maiorem ſumere liceat:ob id etiã tẽ-
pus augeri in infinitum poteſt,per diuiſionem autẽ in
finitum collocari poteſt in magnitudinibus, q̃m earũ,
ſectio in duas partes ſemper fieri poteſt. Vtroq; autem
modo ſimul,ſi animo conceperimus vnam lineam re-
ctam deinde hanc bipartitam cuius ſectionis rurſus al-
teram partem opinabimur bipartitam,vel ſemper di-
uidendam eſſe in duas partes,ac denique totidem eidẽ
lineæ adiungendas eſſe partes,quot demi queunt, hoc
modo nanque infinitum partim augetur, partim dimi
nuitur. Tot igitur modis cum infinitum appelletur, q̃
rit modo ipſa diſputatio de ſecundo infiniti ſignifica-
tu,quo dicebatur aliquod infinitum eſſe ſm̃ extenſio-
nem,an in rebus collocetur velut & naturales ipſum eſ
ſe ſuppoſuerunt.Quod ſiquis infinitum eſſe contende
rit,quoad cætera ſignificata cum hoc viro nulla nobis
erit diſſenſio,quippe & nos attulimus huiuſmodi eſſe,
infiniti ſignificata.Verum quod infinitum ſm̃ extẽſio
nem haberi nequeat modo proponit diſſerere. Et eos,
imprimis refellit qui infinitum, eſſe ſubſtantiam affir-
mant.Nã ſi prius non aliquod aliud ens ſtatuunt,& po-
ſtea infinitum,ꝙ illi inhæreat,ſed per ſe infinitũ ac ſub
ſtantiam huiuſmodi eſſe ceu aeris vel ignis,& ita infini
ti hoc inquit,vel diuiſibile erit vel indiuiſibile,ſi ergo di
uiſibile vel magnitudine diuiſibile vel multitudine.Oẽ
n.quod diuidi poteſt ſm̃ vnam harum ſpecierum diui
ditur.Si ergo aliquam harum ſpecierum quas diximus
ipſi conceſſerint,infinitum quantum erit, & non ſub-
ſtantia,q̃m hæ vtraque ſpecies continuum,& diſcretũ
in quantitate collocantur,quamobrem infinitum non
erit ſubſtantia per ſe.Si vero infinitum eſſe impartibile
dixerint,infinitum certe non erit amplius infinitum il-
lud de quo nos modo quærimus,atq; idipſum,qđ om-
nes naturales eſſe ſuppoſuerunt.Infinitum ſm̃ exten-
ſionem,ꝙ quidem prorſus eſt diuiſibile cum ſit magni
tudo,quædã. Niſi infinitum eo modo acceperint, quo
punctum,& qualitates infinita appellauimus. Sed nobis
nullo de huiuſmodi infinito facieda eſt diſputatio, ſed
de illo diſſerimus,quod eſt infinitum ſm̃ extenſionem
quod confici non poteſt extremis vndiq; carens,quam
obrem non poteſt huiuſmodi infinitum ſubſtantia eſ-
ſe.Sed cum hæc inquit deſcendit in aciem contra illos,
qui infinitum eſſe alterius accidens ſentiunt,deinde ad
propoſitum mox redit inquit ergo ſi infinitum eſſet al
teri accidens,ipſum non haberetur rerum principium,
ſed illud ſtatueretur principium cui infinitum accidit,
Nam vt dicimus vocem eſſe elementum ſermonis, qui
etiam cum aſſerimus vocem inuiſibilem eſſe non am-
plius vrgemur affirmare elementum ſermonis eſſe in-
uiſibile,q̃m non per ſe voci ineſt inuiſibile, ſed per acci
dens.Hoc etiam modo dicimus de infinito,quoniã nõ
ea de cauſa qua ipſum accidit alteri, vt aeri, vel aquæ,
quæ eſt per ſe rerum principium,fateri debemus,& ip
ſum infinitum eſſe rerum principium. Verum ſi quis
contendere voluerit adhuc aſſerens ipſum infinitũ eſſe
principium,ſaltem per accidens,is neq; poterit demõ-
ſtrare illud eſſe principium,quoniam cauſæ alicuius p
accidens cauſæ prorſus non ſunt,ceu dr̃ caluũ eſſe cãm
domus,qui nullo modo eſt cã.Siquidem aliquis nõ qua
caluus ædificator,ædificet . Vnde & ſi non eſſet caluus,
nihil minus ædificaret.Igitur neque hoc modo infini-
tum,eſſe principium tueri poſſunt.Atqui demonſtraui
mus,quod ſi illud ſtatuendum eſt,aliter ſtatui nõ poſ-
ſe,q̃m rerum principium conſtituatur.igitur infinitũ
neque per ſe,neq; per accidẽs inter res numerari ac cõ
ſtitui poteſt,quod etiam Ariſt.vltra procedens perfe-
ctius indicabit interim reuertitur ad propoſitum,quo
niam fieri nequit, vt idem infinitum per ſe ſubſtantia
ſit.Sed argumentum conficitur à loco,qui dr̃ à maiori
ad minus & inquit.Infinitum magnitudini & numero
ineſt. Si ergo hæc numerus.ſ.& magnitudo, quæ ſunt
veluti ſubſtantia infiniti,magis per ſe exiſtere eſſeq; de
berent,& tamen ipſa alijs inſunt,quoniam ſubſtantiæ
inhærent,cum per ſe ſubſiſtere nequeant, multo minꝰ
ergo infinitum per ſe erit,quoniam accidit numero,&
magnitudini,quæ etiam ſubſtantiæ accidunt. Eſt igiť
ſyllogiſmus hypotheticus.Si infinitum cum ſit ſubſtã-
tia,per ſe eſt,multo magis numerus,& magnitudo eſſe
per ſe debent.Si ergo numerus,& magnitudo magis,p
ſe eſſe debent,& tamen nõ ſunt,multo minus per ſe in-
finitum erit.Pręterea inquit ſi infinitum actu ſubſtan-
tiam fatentur,vel diuiſibile erit vel indiuiſibile. Quod
ſi illud diuiſibile dabunt,vbiq; ac omnino ſecabitur ve
luti ſimilaria,quẽadmodum itaq; aer diuiditur in par-
tes,quarum vnaquæq; aer vocatur,& aqua in guttulas
ita etiam infinitum,eo ꝙ ſubſtantia infinita eſt in infi
nita ſecabitur:quamobrem accidet vnamquamq; par-
tem eſſe infinitam,ergo idem infinitum erit multa in-
finita ac infinities infinita:ſiquidem vnaquæq; pars di
uiſibilis ſit,quod quidem fieri non poteſt. Quod ſi in-
ſtabunt dicent.ſ,illud quidem diuidi,ſed non in infini-
ta,certe cogentur fateri illud diſſimilare eſſe. Quod ſi
hoc admiſerint, infinitũ neq; ſimplex, neq; principiũ
erit,

erit, quoniam diſsimilaria illius principia erunt. At infinitū ſimplex eſſe oportet, qm̄ principium eſt, & ſi principium habebitur, ecōtra neceſſe eſt, vt ſimplex habeatur, alioquin ſi fuerit compoſitum, non poterit affirmari principium, ſed illa ſtatuentur principia ex quib. ipſum conſtituitur, at cuncti qui infinitum dedere idipſum principium eſſe aſſeruerunt. Quod ſi ipſum indiuiſibile conceſſerint, certe non erit infinitum. Nam infinitum de quo diſputamus vel magnitudine infinitum eſt vel multitudine, indiuiſibile autem nullum iſtorum eſt, qm̄ vnumquodq; diuidi poteſt, quapropter fieri nō poteſt vt hoc modo infinitum ſit indiuiduum. Si ergo neque diuiſibile neque indiuiſibile poteſt eſſe infinitū, cum ſit ſubſtantia, vr̄ quoque infinitum nullo mō ſubſtantia eſſe. Si autem ſubſtantia non eſt, igitur accidēs. Si illud accidens eſſe admittitur, non ergo erit principium, veluti Pythagorei ſuppoſuerunt. Sed hæc inquiſitio (inquit) .i. cū infinitum ſit quædam communis natura, quæ in mathematicis collocetur, aut in ſenſibilib. vel in rebus incorporeis ſeparatis, an potius ſubſtantia quædam intellectualis, vel aliquid aliud cōmuniſsimū, eſt, & inſtitutionis noſtræ excedit qualitatem. idcirco ſuperſedebimus ab his quæſtionib. & noſipſos conuertemus ad eā magis quæ nr̄o inſtituto huicq; operi conuenit. Hæc ꝑfecto eſt, an aliquod corpus ſenſibile magnitudine infinitum impercurſibile tueri poſſumus, ſi quidē veteres naturales tale infinitum eſſe ſtatuerint.

Aut quod vix aut quod aptum eſt quidem habere, non habet tranſactionem vel finē. Praterea infinitum omne, aut in appoſitione: aut in diuiſione, aut in vtriſq; cōſiſtit.

Cum dicit, aut ægre vixq; pertrāſiri poteſt tertium ſignificatum infiniti dat, cū mox ſubiungit, aut qđ ipſa natura poteſt habere, & tamen acceſſum permeationem vel finem non habet, quartū explicat, dico eo modo infinitum, quo paulo prius circulum appellauimus infinitum. Verum dixit quod ipſa natura poteſt habere permeationem acceſſum vel finem pro hoc poteſt, totus circulus percurri conficiq;, vel etiam terminari. Sed cum circulus aliud punctum actu datum non habeat, vel id ꝙ mouetur in eo, non teneat finem vbi ſtare queat, ideirco circulus impercurſibilis dici ſolet.

Separabile igitur à ſenſibilibus infinitum eſſe non poteſt, quod quidem ipſum ſit infinitum.

Infinitum .ſ. de quo eſt ſermo illud profecto quod extenſione infinitum dicitur, idipſum igi̊ eſſe aliqua ſubſtantia per ſe nequit. Quoniam tale infinitum prorſus à ſenſibilibus alienum eſſe, non poteſt, ſed vel aquā, vel aer, vel aliquid id genus concedere oportet, quemadmodum idipſum eſſe naturales ſuppoſuerunt.

Nam ſi infinitum ipſum neque magnitudo ſit, neq; multitudo, ſed ſubſtantia & non accidens, indiuiſibile erit profecto. Diuiſibile .n. aut magnitudinem, aut multitudinem eſſe conſtat. Si vero indiuiſibile ſit, infinitum non erit, niſi perinde atque vox eſt indiuiſibilis. At neque illi qui dicunt infinitum eſſe ipſum hoc pacto ponunt, neque nos quærimus ſi ſit idenitidem ipſum, ſed vt habet ſine fine tranſactionem.

Hinc primum argumentum adducit, quod infinitū non ſit ſubſtantia. Et inquit ſi infinitum non eſſet magnitudo, neq; multitudo, quæ quidem quantitatis ſpecies ſunt: Sed ſola ſubſtantia per ſe .i. ab ijs ſeiuncta, infinitum certe non habebit diuiſionem, qm̄ diuiſio fit merito quantitatis, quamobrem erit indiuiſibile, ſed ſi illud indiuiduum experſq; diuiſionis eſſe affirmat, neq; erit infinitum, de quo nos mō quærimus, ac de quo naturales diſſerere cōſueuerunt. Niſi ij velint infinitū accipere, velut punctum vel quale, eo quod huiõi infinitū ſuapte natura idoneū nō eſt vt diuiſionē ſuſcipiat.

Quod ſi infinitum per accidens ſit, non hoc elementum erit eorum quæ ſunt, quo eſt infinitum: quemadmodum nec ipſum inuiſibile locutionis eſt elementum, & tamen vox eſt inuiſibilis.

Quonium oſtendit infinitum ſubſtantiam eſſe non poſſe, idcirco interſerit confutationem quandam alterius ſuppoſitionis, qua quis poſſet dicere infinitum eſſe accidens. Vnde inquit ſi infinitum eſt, & non eſt ſubſtantia ergo relinquitur idipſum eſſe accidens. Sed ſi accidens eſſe affirmatur, infinitum igitur non erit rerū elementum, ſed illud potius cui accidit infinitum, quē admodum neq; inuiſibile eſt elementū locutionis, ſed vox quatenus talis elementum eſt, cui accidit inuiſibile.

Praterea quonam pacto quippiam ipſum infinitum eſſe poteſt, ſi neque numerus neque magnitudo per ſe eſſe poteſt, quorum per ſe affectus quidam ipſum eſt infinitum. Minus enim ipſum per ſe quam magnitudinem aut numerum eſſe neceſſe eſt.

Rurſus deſcendit ad oſtendendum infinitum nō eſſe ſubſtantiam. Et argumentum conficitur ab eo loco qui vocatur à maiori ad minus. Inquit ergo ſi ſubiectū alicui magis ſubſiſtit per ſe quam illius accidens: Subiectum autem infiniti eſt ipſe numerus, qui non ſubſiſtit per ſe: Ergo multo minus infinitum quod numero accidit, poterit ſubſiſtere per ſe. At ſi non eſt de numero, eorum quæ ſubſiſtunt per ſe, igitur non erit ſubſtantia.

Perſpicuum etiam eſt infinitum ſic eſſe non poſſe vt actu ſit, & vt ſubſtantia principiumve: nam infinitum erit quicquid ipſius accipias ſi habet partes. Eſt enim idem eſſe infiniti ac infinitum vt patet.

Alterum argumentum adducit, quod fieri nequeat. vt infinitum ſit ſubſtantia ac rerum principium. Nam prorſus neceſſe eſt, ſi infinitum dabitur rerum initium aliquod ſimplex eſſe, & nullum ſubiectū habere in quo firmetur. Alioquin ſi compoſitum eſſet aut omnino aliquod haberet ſubiectum, non amplius illud infinitum dabitur, ſed vel ſubiectum eius, vel illa ex quib. ipſum conſtituitur, quoniam oportet principium aliqđ ſimplex eſſe. Si ergo huiuſmodi infinitum eſt aliquod ſimplex, nullumq; ſubiectum habens, ſed potius eſt veluti, animus, & mēs idem erit infinitum, & ratio infiniti. In cōpoſitis .n. aliud eſt hoc eſſe, & aliud quo illud eſt, ſeu illius ratio, vt diximus in prædicamentis. Nam compoſitum hoc eſſe ſignificat, vt cum ipſe dixero animal, id animalis eſſe .ſ. quo animal eſt, ipſa forma animalis eſſe dr̄. Significat, quidem per illud eſſe animal. At in ſimplicibus idem v.g. eſt animus, & animi eſſe. Nam ratione neq; diuideretur in plura mens ipſa ac ſui eſſe. Si ergo huiuſmodi eſt natura infiniti vt .ſ. idem ſit infinitum & & infiniti eſſe .i. rō eius, dubio procul ſingulæ illi9 partes erunt infinitæ. Nam ſi pars ſuſcipit totius rationē, & pars ſane infinitum erit, ſed ſi alterum erit, non amplius ſimplex habebitur, ſed potius conſtitutum ex partibus diſsimilaribus, quemadmodum neque homo ſimplex eſt, qui conſtat ex animali rōnali, & mortali. Verū ſi infinitum quis ſtatuerit eſſe numerum vel magnitudinem infinitam, propterea ſequi nō poterit, vt ipſe infiniti partes etiam infinitas eſſe aſtruat, quippe qui ſubijceret naturam alteram in qua reciperet infinitas, ceu numerus vel magnitudo. Neque vetat rō quin numeri pars ſit numerus & tamen non eſſet numerus infinitus, quoniam non eſt ratio numeri cum illa infiniti eadem. Eſt .n. numerus ex vnitatibus multitudo collecta. Infinitum autem eſt quantitas impercurſibilis .i. quæ peragi nō poteſt. Similiter etiam de magnitudine dici poteſt. Qui ergo infinitum hoc modo aſſentiunt ſubſtantiam eſſe dicunt, perinde ac in definitione eius comprehenſam ac collocatam, quo pacto fieri poteſt, vt ij non videant ſingulas eius partes infinitas eſſe oportere. Nam vt pars aquæ quælibet eſt aqua, quoniā totū ac ſingulæ

eiuſdem

eiuſdem partes eandem definitionem obtinent, ita neceſſe eſt, vt partes infiniti ſint infinitæ. Cum igitur multæ ſint partes infiniti, quinimmo cum vnaquæque illius pars in infinitum ſit diuiſibilis, neceſſe igitur erit vt infinitum ipſum habeatur infinities infinitum, quod quidem abſurdum eſt.

Si infinitum ſubſtantia ſit, & non de ſubiecto. Quare ſit vt ipſum, aut indiuiſibile ſit, aut in infinita ſit diuiſibile. At ſane nequit, vt idem multa ſit infinita.

Dicit de ſubiecto pro hoc, in ſubiecto, ideſt ſi infinitum eſt ſubſtantia & non accidens.

At vero vt pars aeris aer eſt, ſic & infinitum & pars cuiuis infiniti, ſi ſubſtantia quædam & principium ſit, vti dicunt. Vacat igitur partibus atque indiuiſibile eſt. At eſſe non poteſt id tale quod actu eſt infinitum. Neceſſe eſt enim ipſum quantum quod eſſe. Per accidens igitur infinitum ipſum eſſe videtur. Quod ſi ita ſit, dictum iam eſt antea non poſſe ipſum principium dici. Sed illud cui accidit, vt aerem, aut par. Quare abſurde dicunt profecto, qui tale illud eſſe cenſent, vt Pythagorici dicunt.

Hæc verba continua ſunt ſuperiori contextui. Eſt igitur hæc tota huius contextus ſententia atq; conſtructio, poſtquàm .n. dixit, ſiquidem fuerit ſubſtantia infinitum & non ſm ſubiectum continuans deinceps hæc inquit. Velut .n. aeris pars eſt aer, & ita infinita pars eſt infinitum. Et cum mox adiecit, ſiquidem eſt, quædam ſubſtantia & principium, deinde copulat alteri parti cõtextus ſuperioris illi videlicet, vel ergo indiuiſibile, vel in infinita diuiſibile. At idẽ multa infinita eſſe nequit, poſtremo ſequitur dictis copulando, igitur impartibile eſt, & indiuiſibile.

Nam ſubſtantia faciunt ipſum, & ſimul ẽt partiũtur.

Inquit eos praue ſentiſſe, qui illud affirmarunt eſſe, per ſe ſubſtantiam. ſ. ab alijs rebus abiunctam, quoniã his accidit, idem fateri partibile, ac impartibile eſſe, ac ſubſtantiam & accidens. Nã ſubſtantia eſt ea parte qua illi ita ſentiunt eſſe infinitum, accidens vero, quoniam quam aiunt ipſum eſſe infinitum, mox velint nolint ipſam quantum faciunt: quoniam infinitum eſt diuiſibile, alioquin ſi infinitum eſt ſubſtantia, commonſtratũ iam eſt, vt ipſum indiuiſibile ſit. quamobrem indiuiſibile, faciunt diuiſibile, & ſubſtantiam, accidens.

Verum hæc quidem forſitan inquiſitio vniuerſalis eſt magis, ſi poſſit vnquam infinitum & in mathematicis, & in intelligibilibus, & hiſce quæ nullam habent magnitudinem eſſe. Nos autem ſi ſit in ſenſibilibus, de quibus doctrinam facimus, infinitum corpus incremento necne, perſcrutamur.

Quoniam oſtendit infinitum non poſſe ſubiectum eſſe, infinitum dico ſm extenſionem, quod illi collocari in ideis non aiunt, ſed de illo, quod in ijs collocarunt, inquirere, an illud ẽt ſubſtantia infinita ſit, ſiue in mathematicis, ſiue in ideis ponaſ, cõiorts ſciæ munus eſt conſiderare, q̃ de oĩbus principijs rerum, quà principia ſunt, conſiderat, at huius diſciplinæ quæ naturalis eſt, munus eſſe dr indagare an infinitum extenſione corpꝰ ſit, quod neq; principium magnitudinis, neq; terminũ habeat. Quod itaq; aliqđ hmõi corpus non ſit, ceu veteres naturales tradidere, deinceps indicare proponit.

Si igitur differenti modo conſideraremus, e conſeſſo videtur infinitum non eſſe. Nam ſi ratio corporis eſt ſuperficie terminatum eſſe, non erit infinitum vllum aut intelligibile aut ſenſibile

Cum oſtendiſſet infinitum non eſſe hoc modo veluti ipſum per ſe ſubſtantia in eo ſubſtantiam habeat, qđ infinitum ſit, queadmodum Pythagorei dixerunt. Ceterum proponit in præſentia oſtendere neq; eo modo infinitum eſſe, quo phyſici alij ruerunt, neq; aliquid cõſtitui ſubſtantia in ipſo infinito, ſed ſubſtãtiam eſſe aliquid aliud ceu aerem, aquam, vel intermedium, quod quidem infinitum eſt magnitudine infinitum. Quod itaq; neq; hoc modo infinitum ſit in primis quidem vt ipſe inquit oſtendit logicis argumentis, i. perſuadentibus, & ex opinabilibus conſtitutis vel logicis. i. cõmunioribus, qm̃ demonſtratio ipſa non ſolum cõuenit naturalibus corporibus, ſed etiam mathematicis, ob id ergo dixit, logicis argumentis deinde adducit argumenta magis neceſſaria, quæ ex ipſa rerum natura ꝓcedũt. Eſt igitur prima ratio logica hæc, geometræ corpus definiunt eſſe, id quod ſuperficie clauditur. Sed infinitum non clauditur ſuperficie. Corpus ergo non eſt infinitũ, hæc rõ eſt in ſecunda figura. Deinde inquit non ſolum corpus infinitum non eſt, ſed neq; numerus poteſt eſſe infinitus, qm̃ nullus numerus eſt ſeparabilis per ſe, ſed omnis conſtituitur in ipſis rebus, quæ numerãtur, & cũ omne numerabile poſſit percurri, infinitum autem percurri non põt. Nullus ergo numerus eſt infinitus, cũm ergo ſint duo ſyllogiſmi in hac ſecũda ratione primus quidem conficitur in prima figura, ſecundus autem in ſecunda hoc modo, Numerus eſt in rebus numerabilibus, numerabilia autem poſſunt numerari percurriq;, igitur numerus poteſt percurri, ſed infinitum non poteſt percurri, ergo numerus non eſt infinitus. Hi ergo ſyllogiſmi ſunt argumenta logica, dixit autem logica propterea q̃ non ſunt neceſſaria, ſed vt dixi ex opinabilibus efficiuntur. Nam aduerſarij qui infinitum eſſe ſtatuunt neq; darent definitionem corporis vniuerſalem, eſſe vt corpus ſit, q̃ ſuperficie terminaſ, perinde ac cõtingat ipſum non habere latitudinem longitudinẽ neque profunditatem, neq; aſpectui obijci poſſit. Nã vt omne, quod complectiſ corpus, non eſt definitio eius, ſic etiam circunſcribi ſuperficie non erit definitio eius, ſiquidem ſit aliquid corpus infinitum, q̃ nõ circunſcribitur ſuperficie, vt cœlum, qm̃ externa ſuperficies non eſt definita. Similiter reſpondebant ad aliam rationem negantes omnem numerum numerabilem eſſe, cum ſit numerus infinitus, qui numerari nequit. Sed poſt has rationes tranſit ad ea argumenta quæ ſunt magis naturalia & neceſſaria. Et oſtendit ex naturalibus poteſtatibus actiuis, & paſſiuis caliditate. ſ. frigiditate, ſiccitate, & humiditate fieri non poſſe, vt ſit corpus infinitum. Secundo idem oſtendit ex locis corporum. ſ. infimo, & ſupremo, præterea ex momentis. ſ. grauitate, & leuitate. Et deniq; ex alijs conceptionibus, primum igitur ex poteſtatibus naturalibus confutat, & reijcit infinitum. Verum rationem conficit per diuiſionem hunc in modum. datur corpus infinitũ prorſus neceſſe eſt hoc vel ſimplex vel concretum eſſe, ſed ſiue ſimplex, ſiue compoſitum ſit fieri nequit, vt ſit infinitum, igitur corpus infinitum prorſus tollẽdum de medio eſt. imprimis itaque oſtendit corpus compoſitum non poſſe infinitum eſſe, qm̃, ſi compoſitum haberetur, vel infinitis elementis vel finitis conſtaret, infinitis namq; conſtare non poteſt, vt demõſtrauimus in primo libro cum infinita elementa eſſe nequeãt: quod quidem in libro de Cœlo ac præſertim in libro de Generatione & Corruptione demonſtrabitur: Sed neq; hoc loco ſub ſilentio ꝑter eundem eſt: Nam ſi infinita eſſent elementa inquit, prorſus oportet infinitas etiam cõtrarietates eſſe, alioquin ſi nõ haberentur infinitæ contrarietates, neq; elementa infinita, ſed certa ac finita penitus neceſſe eſt, vt ea quæ ex ipſis ſunt conſtituta finita eſſe affirmentur. At coniugationes contrarietatum finitæ ſunt, qm ſi contrarietates infinitæ eſſent cum vnaquæq; contrarietates cõtineat duas qualitates (Etenim contraria ad minus duo ſunt) infinitum duplicari contingeret, quod ſane abſurdum eſt. fieri ergo non poteſt, vt ipſa elementa ſint infinita, quapropter infinitum conſtare infinitis non poterit.

Quod

Quod ſi conſtabit infinitis molē, ſed finitis multitudine, vel ergo vnum aliquod illorum erit infinitum magnitudine, vt plura vel oīa aut nullum. Si dabit nullum ergo cōſtabit oībus finitis. Quamobrē ſi ſuam ſnīam tueri voluerint, neceſſe eſt eos, aut vnum vel plura, vel oīa infinita concedere: in primis ergo oñdit, nō poſſe aliquid illorum vnum eſſe infinitum, qꝫ cum a nobis dēmonſtratum fuerit, vnum ēt indicatum erit, neq; plura poſſe infinita eſſe, qm̄ ſi plura admitti īfinita volumus, cur non oīa multo magis dabimus infinita? Tñ ſeorſum oñſurus eſt neq; plura īfinita dari poſſe. Quod vero hēri nequeat vnum aliqđ elementorum infinitum quibus cōſtat ipſum infinitum, hunc in modum oñdit. Oē corpus naturale, de quo potiſſimum nos mō diſſerimus, in ſeipſo quandam vim naturalem ingenitam videlicet caliditatē, vel frigiditatem, aut humiditatē, vel ſiccitatem habet, quo fit vt oīno neceſſe ſit, ſi aliquid eſt corpus compoſitum, æquatas eſſe vires cōponentes ipſum, vt hoc mō aliquod tēperatum ex ipſis naſcaſ, qꝫ fit quoties nullum illorum pollentius fit, ſed vniuſcuiuſq; immoderatum robur ab alterius contraria vi temperatur. Nam ſi eorum aliquod vnum valentius eſſet reliqua imbecilliora corrumperet, & in ſuam naturam illa transmutaret. Si ergo infinitum cōpoſitum habet aliqđ vnum earum quibus cōſtat infinitum. Cum funditꝰ operęprętiū ſit corpus mole īmēſa infinitū hēre ptātē infinitā, q̄ in ipſo infinito cōſtituta ſit certe delebit reliqua, & in ſuā natura conuerteret quo fit, vt dēuo illud totum erit ſimplex & incompoſitum. Quod ſiquis obiecerit qm̄ & ſi corpus mole īmēſa infinitum attñ minore potentia, ac ībecilliore erit q̄ ipſum infinitum. Verū nos dicimus qm̄ cum ea vis eſt in magnitudine īfinita excedit hac rōne oēm finiti poteſtatē ac corrumpit in eo vim finitā. Qđ ſi adhuc cōtēderit illam finiti poteſtatem valentiorem eſſe, huic obijciamus hoc mō. Supponaſ in illo concreto infinito vnum aliqđ eorum qbus conſtat. v.g. aqua q̄ diuiſim a cæteris ſit infinita, & alterum eſſe magnitudine finitum ceu ignis eq̄dē vis in aqua, vt frigiditas longe imbecillior ea virtute ac poteſtate, v.g. caliditate quæ in eadem ignis magnitudine ſit, ſi ergo ipſe ex ambobus accepero duo æquę magnitudinis corpora ceu ſextarium ab vnoquoque, qm̄ in ſextario ignis caliditas pollentior eſt quam frigiditas aquæ, in ſextario certe caliditas conſumet frigiditatē, qm̄ hęc eſt natura duarum poteſtatum aduerſantium iter ſe, vt minor à maiore ſupereſ, ſit ergo inęquali magnitudine ignis caliditas decuplo calida, pariter etiā in tanta magnitudine aquæ frigiditas decuplo frigida ſit, quāquam hac æqua data magnitudinum ignis & aquæ menſura caliditas ignis pollenitor ſit, tñ ſi decies duplicauero aquę magnitudinem, & decem vrceolos aquæ accepero, profecto æquabiſ aquæ frigiditas q̄ in decem vrceolis conſtituta eſt, caliditati ignis, quā in vno vrceolo repoſuimus. Qm̄ igiſ ignis habens pollentiorem vim mole finitus ſupponitur, atq; finiti ad finitum prorſus aliqua proportio eſt. Certe & totus ignis ad aliquam ſui partem, aliquam proportionem habebit. Sit ergo iſta proportio totius ad partē centies aut millies, cum itaq; vrciolus ignis aquā habet poteſtatē cum decem vrceolis aquæ poterit vtiq; totus ignis habere proportionem cum aliqua infinitæ aquæ parte. Si ergo accepero decies mille aquæ vaſa vrceoloſq; æquabitur ſane frigiditas in tanta quantitate ſcilicet in mille vaſibus conſtituta caliditati ignis in mille vaſibus aſſignatæ. Sed cum aqua ſupponitur infinita eſſe, & infiniti ad finitum nulla eſt proportio, quippe frigiditas in tota aqua infinities infinita ſit, quam ea quæ in aliqua data parte collocatur, q̄ ponebatur eſſe æqualis caliditati, q̄ i toto igne ꝯſtituebaſ, igiſ ſi hoc cōcedrīſ frigiditas quæ, in tota aqua infinities infinitæ poteſtatis erit quam ſit caliditas, quæ in toto igne poſita eſt. Quāobrem illam frigiditas trāſmutabit & abſorbebit. quo igitur pacto totum infinitum erit ſimplex ſincerumq; & non compoſitum. Et deniq; qꝫ volebamus concludatur non poſſe vnum aliquod illorum quibus cōponebatur ipſum totum, infinitum eſſe. Quod etiam cōſtat ex eadem illorum actione. Nam exiguum aquæ cū iniectum fuerit in maximo igne corrumpitur & ignis cōuertit in ſuam ſubſtantiam. At vero ſi ſignis ille conijcereſ in ciſternam aquæ, & circuitum ecōtra idem patietur, qm̄ corrumperetur & tranſmutareſ in naturam aquæ. Et quanq̄ ſit ignis caliditas valentior frigiditate aquæ, ſiquidē frigiditas aquæ elementaris fuerit, caliditas ignis nanq; qui nobis obſequio eſt, excedit caliditatē elementarē, quēadmodum glaciei frigiditas excedit frigiditatē elemētarē. Verū & ſi ipſa ptās ignis fortior ſit, qm̄ agit in multum aquę, & qualitas aquę remiſſior tñ frigiditas aquæ vincit caliditatē ignis pp multitudinem quantitatis. Nā qualitates ſpēi ſimiles cum fuerint in vnum coniunctæ fortiores hñtſ quod ſane cōſtat, & clarius pſpicere poſſumus in ipſis momētis, qm̄ ſi duas libras ponderis ſimul iunxeris, id quod ex vtriſq; conſtitutum eſt, grauius vtraq; ſeorſum ac ſeparatim erit, ſiquidem non ſolum pondus duarū librarum, ſed ēt plus ponderis contineat. Similiter & ſi magnitudinem duarum librarū ſecaueris in duas æquas partes, non habebit vtraq; pars libræ grauitatē, ſed minorē quo pacto igiſ, ſi ea quæ ſunt ſimili ſpēi ſimul cōnectunſ pollētiora euadunt, diuiſa aūt ac ſeiūcta imbecilliora ſimiliter, & in motibus ipſis quanto plus adieceris grauitatis tāto citius mouebitur ipſum graue, atque ſi diuiſa & abiuncta verbi gratia, quinque librarum corpora quanquā ſeſe tangerent non ita velocem motum habebunt, ſed ſi compoſita atq; in vnum connexa ea fuerint ociſſime mouebuntur. Et quoq; modo de leuibus dicere poſſumus, vt igitur de his dicimus ita etiam de ipſo calore frigoreque ac cæteris contrarietatibus aſſerere poſſumus. Nam ſi idem lignum inieceris in paruam & magnam ignis flammam, iniectum quidem in maiori flamma ocius conſumeſ, q̄ ſi in paruā iniectum infuerit. Quamobrem, & ſi infinitum eſſet minori qualitatis, attamen pro imēſa ſui mole & cōpoſitione partium ſimilarium in infinitum, augebitur eius qualitas in infinitum. Qm̄ ſi partes ſimul in vnum cōpoſitę qualitatē roborant & augent, hæ igiſ in infinitum cōnexæ ac cōiunctæ infinitū robur qualitate pſtabunt, quapp neceſſario in infinito ſtatuenda eſt infinita vis q̄ cū fuerit infinita neceſſario reliquas qualitates corrūpet. quare non pōt eſſe aliquod vnum componētium ipſum totū infinitū. Sed contra hanc rōnē hmōi dubitatio adduci ſolet, qm̄ non oportet qualitatē vna cum q̄titate augeri. Neq;.n. ſi acceperis corpus trium librarum, qđ habeat tot albedinis gradus, & deinde hoc ampliauero apponens multa eidem magnitudini iam totum corpus magis album efficiam. Prætereaneq; ſi amplā glebam in partes ſecauero, albedo in ipſis partibus conſtituta denſior euadet ipſa totius albedine: item neque ſi plurima vaſa eiuſdem ſpeciei aquæ in fudero ciſternæ tota aqua fiebat vnaquaq; parte frigidior. Similiter neque ſi multa calida feruidaq; ſimul infuerimus totū fiet vnaquaque parte calidius. Vndeſi apparet idem lignum in minori flamma breuiore tempore conbuſtum, & à maiori flamma breuiore tempore conſumptum, tamen hoc non accidit, quia vrendi qualitas fortior ſit facta, ſed quoniam omne id quod patitur ab aliquo eiuſdē ſimiliſq; materię, pſus reagit ī id quod efficit. Et id quod magis exiguū ē funditus patitur a maiore, vel agit in ipſum, nō certe ob validiorem maioris

qualitatē,ſed qm̄ vnumquodq; cōcretum minus facile
effici poteſt,quam vniuerſum membratim diſſipatum.
Vt igiť id quod facile patitur,diſſipatum eſt in ſuis par
tibus,ita quod haud facile patitur,cōcretum ſubſiſtit.
Quod quidē non ab re vſu venire ſolet.Nā cū ſint mul
tæ partes ſimilis ſpēi in magna mole:Et vnaquæq; ſane
vim effectricē habeat,cum appoſitum fuerit contrariū
ꝙ paruum,eſt & egerit aliqd in partē mox ſimilis ſpēi
partes appoſitæ cū tangunt id quod patiť,ipſæ quoque
agent in idē & nō ſinunt agentis partē trāſmutari, ſed
vna cum eo ꝙ afficiť cōuertunt in primā naturam qua
rōne accidit,vt patiēs quoties ei ꝑpotens contrariū ap
poniť nō poſſit reagere in partes efficientes.Ex quo ac
cidit illius agendi vim imbecilliorē fieri,& ocius tranſ-
mutationē fieri.V.g.ſupponať qdē incendiū magnum
ꝙ contineat ꝓfunditatem.decē cubitorum.Cum igiť
in ipſum iniȷcereť paruū lignum certe,& ipſum in non
nullas incendij partes aget,quibus erit appoſitum atq;
ꝓximum exēpli cā in eā proximā incendij partē q̄ eſt
vnius brachij,ſed qm̄ huius incendij vnius brachij ſunt
ipſi alię ſimilis ſpēi qualitates innatę,q̄ nihil patiunť,&
hn̄t vim agendi mox agūt in id ꝙ iā cepit pati,& illud
in ſuā naturā conſtituunt atq; opē ferunt ei parti quæ
attigua eſt ligno,vt ab eo nihil incōmodi patiať.Atqui
exiguum lignum & vndiq; ab igne patiens cum tinge
re nō poſſit,ocius ſubiȷt mutationem. Verum ſi in par
uo incēdio magnum lignum iniȷcereť,eo ꝙ pollentio-
re conatu ageret,vel patereť,idcirco diuturniorē mu-
tationem ſubibit.Nam cum ea ignis pars q̄ patitur nō
habet appoſitum ſubſidium ſimile ſibi & reducere de-
bet ad ſe vim patiēdi hac de cā cū extrinſecus illius q̈-
titas augeť,actiuum pollētius eſſe vř.Verum ob id qua
le ſimul non augeť cum quanto.Etenim aťr abſurdum
eſt & oīno,hoc poſtulatum falſum eſt vt oporteat vna
augeri qualitatē & quantitatem.Nam ſi admitteretur
poſtulatum,certe hoc mō ſinapis oporteret in ſimila-
ribus,quæ maiorem molem haberēt,ēt pollentiorem
vim ac ptāťē agendi obtinere.At mō neceſſe non eſt,ſi
quidem piper maiorem qualitatem calefaciēdi quam
ipſe magnus raphanus habeat, & ne qs aduerſeť dicēs
aliā,atq; aliā eſſe caliditatis ſpēm, hoc ꝓponiť oñdere
qm̄ eidem calido qua calidū idipſum intendi ac remit-
ti nō iuxta molē magnitudinum accidit,ſed iuxta apti
tudinē eorum q̄ recipiunt,quo circa quale vna cū quā
to inoleſcere ſuapte natura non pōt.Qđ ſi quale ſimul
cum quanto non adoleſcet,non neceſſe erit,ſi vnū eo-
rum elementorum componentium ſit magnitudine ī
finitum & ſubſidens qualitati minus pollēs quam alia
finita ſimul cum infinita magnitudine augeri. Sed quē
admodum pōt moles plerunq; augeri vi ipſa nō aucta,
ita certe infinitum creſceret nihil plus imperij conſe-
quereť,cuius rei fidem ex actione ſuſcipere poſſumus:
ponať.n.aerem qui vniuerſam ciuitatem ambit maxi-
me gelidum eſſe, cui adiȷciatur lichni flamma nimirū
ſi quale vna cum quanto augeretur, proculdubio opor
teret flammam lichni ab aere extingui,q̄ cum non ex-
tinguať certe non erit tantus exceſſus qualitatis ad qua
litatem,quantus eſt exceſſus quantitatis ad quantitatē,
ſed longe minor eſt qualitatis exceſſus.Et qm̄ nō auge
tur ſimul qualitas cum quantitate potius flamma lich-
ni agit in aerem cum ſit valentior, quā patiať ab ipſo.
Sed licet frigidum aerē non includā vſq; ad ciuitatem,
ſed extendatur idem per totum vniuerſi ambitum ita
vt qui in oī mundo eſt aer, frigidus fiat:nihil plus flam
ma lichni certe patietur,ſiquidem flamma lichni q̄ mō
cōtineť ab vniuerſo aere frigido qui intra parietes eſt
aut circa nos exiſtit,nihil patiať. Quapꝓp frigidus aer ī
infinitum augereť,nihilominus idē accideret.Quo cla
rius fiat,ſumať non tanta aeris frigidi craſsiq; magni-
tudo,ſed velut guttę & aqua,cū ergo nō minorem fri
giditatē accepimus,ſed æqualem vel parum ab æquali
tate diſtantē certe potius agit q̈ patiať ſumma adhibi-
ta ſimilarium partiū ſm modū quē diximus, quare &
ſi imbecillior vis eſſet nihil tn̄ patereť & ſi īfinitum fie
ret,qm̄ flāma lichni terræ appoſita in ipſam quoq; age
ret & nihil patereť,quāobrē ſi fortior ſit auctione quā
titatis ipſa qualitas,qm̄ lichni flamma totæ terræ cōpa
rata nihil eſt,oportet, vt multipliceť adeo frigiditas to
tius terræ,vt nullo pacto queat a caliditate flāmæ lich-
ni pati ꝙ quidē fieri non videmus. & hoc merito. qm̄
neq; aer,neq; terrę ſm ſeipſa tota agunt in ea q̄ ipſis ap
ponunť,ſed ſolum ſm eas partes patiēti appoſitas. Vn̄
cum imbecillior ſit qualitas,potius patiť ab ipſa flāma
appoſita quam agat in ipſam.Quo itaq; erit abſurdū ſi
vnum elementorum cōponentium ipſum infinitū, cū
& ipſum fuerit mole infinitum cætera vero qualitatis
vehementiam non hēant,vt potius patiať ab ipſo infi-
nito habente fortiorē vim q̈ agat in ipſum finitum,ſed
ſm partē finito proximā,quēadmodū neq; aer conti-
nens lichni flāmā ſm ſe totum agit in ipſam,qm̄ ſi id
eſſet,multitudine & continuatione agendi extinguere
tur.Nā cum plura in idē cōtinuo agūt accidit vim quæ
agenti ineſt,ſꝑ roborari magis ēt ſi obſcurior ſit, facit
aūt eā;quæ in patiente eſt,dicit illud ſit vehementius,
vel magis pati,vel fieri ab infirmiore valentiorem.Ni-
mirum infuſum continue oleum in flāmam lichni extī
guit ipſam.Si ergo infinitum non ſm ſeipſum totum,
ſed ſm eā partem quæ cōtinua eſt parti finitæ agit, &
fuerit vis imbecillior in eo,certe non agit infinitum, ī-
mo contrarium.qm̄ patieť ab ipſo finito:Et ſꝑ augebi
tur finitū.Verū neq; deficiet,īfinitū,neq; finitū euadet
infinitū.Hactenus igiť obiectio cōtra rōnē hētur. Sed
ipſi qui talē adducunt dubitationē ſoluere nitunť:ipri-
mis.n.aiunt hoc falſum eſſe.ſ.ptātes naturales, q̈q̈ ſint
in magna ſubiecti mole,cōſtitutæ, nō agere ſm ſeip-
ſas totas,ſiquidē momēta .i. ipſę vires quibus res cionť
perſpicuo hmōi ſe hēant:Si ergo decē librarū pondus
imponať alicui moles quidē eius non tanget ſm partē,
īmo ſm ſupficiem ſolū, & tn̄ agit ſm totam ptātē in
totā rei molē.Nam vt æqua nō ſit ſtatera,ſed ad vnum
ꝓpenſior ſm vniuerſum momentū & vim ciendi effi-
cit.ſi ergo diuiſeris eā partē ſcorſum quę nō tāgit ipſi⁹
trutinæ molē ceu trium librarum pondus quanquam
rurſus tangat eandē ſupficiē ipſius trutinæ,attn̄ nō ita
altera trutinæ pars ꝓpenſior reliquo pōdere fit tanq̈
momētū viſq; illa ciendi quæ ī altera quinaria erat par
te quæ nō tangebat partē illam trutinæ cum toto quip
piam ageret,quo pacto igiť tota vis vt tota ipſa natura
pōt in corpus agere,& ſi agens non ſm ſingulas ſui par
tes attiguum ſit patienti.ſiťr ēt in his quæ expellunt &
attrahunt.Nam aliqua pars appellantis vel trahētis vt
manus tangit id qđ trahit atq; id ꝙ expelliť.Et tn̄ non
ea vis ſola trahit & expelit quæ in manu eſt, ſed etiam
vis totius animalis, vt totum animal eſt, ſiquidem
multa hēantur quæ partibus patiuntur & agunt: Nam
pedibus homo ambulat cum totus de loco,ad locum
proficiſcitur,itē manibus ædificat,& ſi totus ipſe agat,
idēq; in multis alijs vſu venire ſolet:ſi ergo hæc, ſe ha-
bent,igitur & feruida gelida,exſiccantia,humectantia
q̄ue ac aliæ qualitates quæ paſsiuæ vocanť,licet ſm par
tem tangāt ea, quę faciunt,attamen ſecundum vniuer
ſam vim quæ in ipſis eſt agere uidentur,cum igiť agūt
ſm totum ſi ſubiectum extiterit infinitum,neceſſe eſt
vt vna augeatur vis agendi in infinitum. Diximus qui-
dem quod cum aliquod mole immēſum pluribus ſuis
partibus egerit in vnum & idem,quod mole minus ſit;
Et ſi efficiens poteſtate crederet patienti,attamen prę
eſſet excelleretq; ipſum multitudine partiū quę agunt.

Quod

Quod ſi hæc admittent, ſp id q̄ maius erit, plus faciet. Infinitū ergo vim efficiēdi infinitā hēbit. Sed qſpiā cōtra hæc obijcere poterit, qa nō id quidē accidit in ipſis momētis viribusq; ciēdi neceſſe eſt vt accidat in regijs qualitatibus. Si qdē non eiuſdē ſpēi ſint grauitas & caliditas, qm̄ caliditas, frigiditas, & aliæ id genus actiuæ & alteratiuę qualitates appellari ſolēt. Grauitas aūt & leuitas ſm locū motiuæ. Vñ nō oportet eadē ineſſe his q̄ ſpēi diſtāt. Præterea vide ne figura ſit qualitas, & tñ paſſiua nullo pacto eſt. Iſtē plane videmus aerē agētem qppiā in nobis nō ſm ſe totū, ſed duntaxat ſm eas partes quibus ꝓxime cōtinemur. Sin minus eaſdē affectiones oportet eos qui habitāt Scithiā, & eos qui Aethiopiā incolunt pferre ac pati; ſed qd ipſe p narro de his qui maxima intercapedine locorum mutuo diſtāt cū eos ēt qui idē clima eundēq; locū habitāt diuerſas vł aeris iniurias, vel iuuaméta pati hēreq; videamus, qn̄ alij eiuſdē materię ſub ſole, alij vero ſub vmbra ſteterit ſæpe lineæ vni' ſpacio abinuicē diuiſi, atq; diſiūcti. Atqui ſi totus aer tanq̄ totus ageret, oēs hoīes cunctaq; aīalia & cætera alia eaſdē affectiōes ferre oporteret cū ſit vna duntaxat aeris vniuerſitas, q̄ quidē nō vſu venire plane cōtuemur. Qd' quidē igiť poſita minore pt̄āte in infinito nō neceſſe ſit idē reliqua corrūpere, pſertī ſi illa lōge remiſſior fuerit, ꝓpterea q̄ nō ſimul cum quāto quaſe auget, ꝓ pn̄tis rei opportunitate ſatis dictum ſit. Sed quod fieri nequeat vt corpus cōpoſitum hn̄s vnum aliqd' elemētum, ſit extēſiōe infinitum; hunc in modum oñdes illud prius petimus, vt ſi agētiū ac patiētiū æquales ſint vires, cum æquales magnitudines ſint, vel viciſſim nihil agēt, vel atq; mutuo patienť. At ſi nō æquales extiterint vires & alius erit mole maior, alter vero minor ſp patieť qui minor magnitudine eſt a maiore ob eā q̄ diximus cām. Et q̄q̄ mole maior qppiā ageret pl' tñ patereť q̄ ageret. Quo itaq; cōceſſo dicimus nō poſſe aliqd' corpus magnitudine infinitum cōpoſitum eſſe, qm prorſus neceſſe eſt vt elemēta cōponētia ipſum cōpoſitum ęquas vires aliqñ hēant: ſin mi' ex his nō poterit aliqua mixtio cōſtare, ſed id q̄ pꝑotēs eſſet reliqua in ſuā naturā trāſmutabit q̄ quidē ex naturalib' oīb' corporibus præſertim corporibus aīalium manifeſtum eſt, quāobrē oportet & cōponentia infinitum æquas vires obtinere. Siquidē igiť ex finitis magnitudine cōponiť totum finitū erit, ſi aūt vnum aliquid cōponentium magnitudine infinitum eſt: Cum naturalium cōpoſitio hēat p mixtionē ſimplicium & nō p appoſitionē, qm̄ artificialia appoſitione cōponunť, atq; elementa cōponētia p totum ipſum cum veniunt ad mixtionē recipianť qua rōne differt pars elemēti ab elemēto, qñquidē elementum p totū cuius eſt elemētū ingerat, & pars minime neceſſe eſt ea vt īfiniti compoſitio hoc mō ſe habeat. Ceterum finita cōſtitui infinito nō poſſunt, quippe infinitum pręueniret corrumpēdo exilia ac ībecilla, antequā coirent in vnū, quēadmodum ſi vrceolus aeris vel ignis poneret in cētum coextēſis vrceolis aquę, vel metetra vini ī toto pelago certe pręueniēdo, totum corrūperet, vinū, aerē, vel ignē, antequā aliqua mixtura fieret, ſed quid ipſe dico ſi æquabuntur potētiæ qm̄ velint nolint infinitū plurimū excellit finitum. Et cum nullā ꝓportionē teneat infinitū ad finitū ꝓrſus neceſſe eſt id q̄ infinito coextēſum eſt, ocius corrumpi, quā miſceri qm̄ iā id in naturā infiniti eſſet conuerſum, ſi idipſum coextēſum infinito eſſet. Igiť infinitum nō pōt eſſe aliqđ corpus naturale cōpoſitum, cui' vnum elemētorum cōponētium ſit magnitudine infinitum. At ſi quis diceret cōpoſitionē hanc fieri appoſitiōe, is in primis nō tuet ſuppoſitionē, qm̄ de naturali corpore loqmur, deinde demōſtrauim', q̄ ſi æq; pollēs pt̄āte apponereť alicui rei minori magnitudine, funditus ipſa corrūpereť. Et hoc rōne oñdim', qm̄ ſi glacies iniecta fuerit in magnum incendium priuſquā ipſa aliquid in igne ipſo ſenſum ageret, abſorberet. Qd' quidē igiť nequeat eſſe īfinitum vnū elemētorū cōponētium corp' infinitum, ſatis atq; abunde demōſtrauimus, cæterū q̄ neq; plura, neq; oīa poſſint eſſe īfinita, hoc mō oñdit. Et inquit ſi hoc corp' vñquaq; atq; oīno immēſum, i. ſm oēm dimenſionē in infinitū extenſum habereť, ipſum ergo occupauerit oēs dimenſiones, oīaq; interualla cęteris alioq; īfinito nō relinquēt locū, quāobrē duo vł plura īfinita eſſe nequeunt, ſed hęc quoq; rō priori ſuppoſitioni & argumento adaptari & cōgruere poterat, qm̄ ſi vnum aliquid eſt īfinitum qd' penitus oēm locum occupas quippiā aliud quāuis paruiſſimū ſit, eſſe non poterit. Præterea pōt hæc rō ſuperioribus obiectionibus & his accōmodari, dico. ſ. ſi non oīa cōponentia infinitū fuerint īfinita, ſed q̄dā, nō poterit eſſe aliqđ corpus naturale cōpoſitum infinitū, & hæc rō merito & non ab re iā his q̄ demōſtrauim', accommodari pōt: Nā ſi demonſtrauim' qd' ſi aliqd' īfinitum eſſe aſſeriť illud oīno eſſe principium & nō ex principio deductum ac naſcens, ſed cum nullum principium proprie & primo ſit cōpoſitum. Similr̄ nunquā ſimplex poterit eſſe, qm̄ ſi ſimplex eſſet, vel vnum aliqđ elementorum erit, velut aer, aqua, aut aliquid aliorū: Vel erit aliquid aliud præter hæc, ceu dixit Anaximāder eſſe principium illud intermedium elementorū. vñ qđ nequeat eſſe vnum aliqđ elementorum, neq; aliud alterum præter hęc īfinitum corp' naturale, cōi quadā rōne ꝓbat, verum qd' penit' eſſe nequeat aliqd' aliud corpus qd' ſit intermedium elementorum, & aliorum principiū, īprimis oñdit. Nā ſi aliqd' corpus (inquit) īntermedium elementorum infinitum ſiue finitum eſſet, ex quo alia orirenť ac tegationē traherent, qm̄ oē ex quo ſit & cōſtituiť in illud diſſoluiť, oportebit ēt ipſa elementa corrumpi ac diſſolui ī illud, ſi aūt in ipſum diſſoluerentur, certe hoc aliqñ appareret. quēadmodum. n. aer cum ſit ex igne vel aqua oīno ī ipſa reſoluiť, plane comprehenduntť, ita oportet illa apparere. Sed non conſtat aliquod aliud elementum eſſe præter quatuor elementa, ergo neq; illud erit qd' de materia pt̄āte eſt & q̄ fiunt ex ea tāquā ea re q̄ eſt pt̄āte fiunt & ꝓducunť.] Materia nāq; eſt actus licet ſp aliquo actu formata ſit, quocirca ea q̄ reſoluuntur in ipſam materiam diſſoluuntur quæ merito non apparet nec videtur, quoniam cum non ſit actus, nunquam ſeiungitur ab omnibus formis. At ij aiunt illud intermedium actu eſſe quapropter idem oportet apparere. Verum non negant intermedium tanquam non ſit aliqua ſubſtantia media inter contraria, quoniam prorſus neceſſe eſt mutationem quæ inter contraria eſt, per quædam intermedia fieri, ſiquidem non ſit immediata tranſmutatio inter contraria. Verum hoc intermedium quod Ariſtotel. dat non eſt aliquod certum neque elementum aliorum, ſed quædam via proficiſcendi in contrarium. Quod autem neq; ſit vnum ſimplex elementum ſiue ignis, ſiue aer, ſiue quoduis aliud ſit, ſiue finitum, ſiue infinitum fuerit, communi argumento oſtendit. Nam ſi vnum eſt elementum, id certe non habebit contrarias poteſtates aliter contraria eſſent ſimul in eodem, at contraria ſimul in eodem eſſe non poſſunt, quod ſi non habebit contrarias pugnanteſq; poteſtates rerum ortus ac interitus, & generaliter omnis mutatio de medio funditus tolletur. Nam ex contrario in contrarium omnis mutatio ſit ceu ex calido in frigidum & ex non ente in ens, quapropter ſi vnum aliquod elementum ſimplex penitus eſſe non poteſt, perſpicuum eſt neque vnum aliqđ elemētum infinitum haberi poſſe. Nam ſimilis eſt ratio de infinito & finito.

At vero neq; numerus ita ut ſeparatus ac īfinitus. Numerus enim omnis & id quod numerum habet: numerabile eſt. Si igitur fieri pōt ut ipſum numerabile numeretur: & infinitum quiſpiam poterit pertranſire. Sed ſi magis naturaliter contemplabimur ex hiſce quæ deinceps dicētur: nullū infinitum corpus in rōne rerum eſſe uidetur. Neq; n. cōpoſitū eſſe poteſt nec ſimplex. Cōpoſitū igitur corpus nullum eſt infinitum, ſi elemēta multitudine ſint finita neceſſe eſt.n. & plura eſſe, & æqualitatem inter contraria ſemper eſſe, & unum ipſorum infinitum non eſſe.

Vel hoc inquit qm̄ numerus ſiue digitalis quo.ſ.res numeramus qui ēt vere numerus appellaī, ſiue numerus qui in ipſis rebus.ſ.numerabilibus eſt cōſtitutus, finitur & terminatur, vnde ſylñ hi ſunt: vterq; numerus eſt numerabilis numerabile pōt percurri ergo numerus pōt percurri. Sed infinitū nō pōt percurri igiī nullus numerus pōt eſſe infinitus. Verū ad explicationem huius loci ſcias quia in alio codice cōmittiī pleonaſmos in literis qm̄ ſcribiī eſchron pro echon, i. vel ꝙ habet numerū. Vñ vel hoc dicit (vt explicauimus) vel hoc ꝙ quidē magis cōtextui cōgruit.ſ.nullum numerū eſſe a numerabilibus reb. abiunctum, ſed qcunq; numerus ſit, cum eſſe cōſtitutum in reb. numerabilib. Et enumerabilia pertranſiri queunt igiī & numerus poterit pertranſiri: queunt, igiī & numerus poterit pertrāſiri: quare non erit infinitus. Verū ſi hoc ita ſe hēt haud fieri pōt, vt tp̄s ab aliquo principio non ꝓficiſcaī, vt mūdus ſempiternus ſit. Nā ſi mundus ſempiternus, cōſtat numerū hoīum infinitum eſſe, dico inq̄ numerū actu infinitum, qm̄ oēs hoīes actu extāt. quare numerus īfinitus poterit eſſe, & nō ſolum immenſus, ſed ēt impercurſibilis actu, qm̄ ſi oīum hoīum vnitates vſq; in hodiernū diē actu extant & nos ſumus veluti finis terminuſq; eorum, qui ante nos extiterunt actu infiniti. Certe cōſtat, vt actu infinitum ſit ēt īpercuſſibile, ꝙ quidē non ſolum erit abſurdū ꝫ hoc argm̄ Ariſ. ſed ēt aliqđ erit maius infinito. Immo magis infinitum, ſiquidē acceperimus priores origines iuxta vnāq̄ nanq; affinitatē & vnum quodq; vinculum quo plures ab vno naſci nomenq; hēre dñr, E quidē ſp ante illos inueniemus antiquiores infinitos actu extitiſſe quibus continuo additi hæredes maiorē numerum efficiunt. Vñ hæredum appoſitio augeī in infinitum, ſiquidē mundus nuſq̄ interiturus eſt. infinitū itaq; augebiī in infinitū. Accedit ēt vt infinities infinitū hēaī, qñquidē hoīum genus infinitos habebit progenitores, vt meos, vt tuos, vt oīum reliquorū, quibus ſi ēt adiunxerimus equorum aliorūq; aīaliū ſtirpium ac plātarum cumulū & multitudinē ꝑterea & motus vniuſcuiuſq; ſphæræ mundi, certe accidet vt prorſus infinities vel ſæpenumero infinitū actu ſit. Nā oīa q̄ numeraremus actu exiſterēt, Quāobrē ſi hæc fieri diciq; nequeunt, dico.ſ. actu īfinitū ſtatui, itē infinito eſſe aliquod maius ꝑterea infinities infinitū & nō deficere quoties augeī, ſed potius id qđ ſit iā facto amplius efficiī, ꝓculdubio tp̄s vel mundus ſempitern⁹ eſſe non pōt. Sed ad hæc qdē q̄ temere ignareq; rñdet, qui aſſerit nihil vetare, qui vnū infinitum in altero ſit ꝯſtitutum & terminatum. Sed is nō vidit in numeris dinō poſſe vnū infinitum in altero cōſtitui ac terminari cum illud vt in declarationibus geometricis habitum eſt ſolum in cōtinuo ponēdum ſit. Nā īfinitum ꝙ ī numero eſt, nihil aliud eſt, q̄ vnitatum infinitas. ꝑterea ſi ī cōtinuo vnum infinitū in altero, ꝓrſus ꝑcurſibile eſt, oīno ēt alterū erit ꝑcurſibile in reliquo. Nā q̄ aſſignatio ac rō potior erit, vt aliqua pars ſit ꝑcurſibilis & altera minime: preterea dixit Ariſ. nō poſſe infinitum ſimul qđ ad vniuerſas eius partes collectum in eodē tp̄e ſubſiſtere, licet ſm̄ partes ī actu ꝓficiſci queat. At Ari. hoc mō infinitum q̄ maxime collectū nō ignorās, hoc mō minime refellit, ſed ſimpł'r īfinitū. Sed qđ incōmodi ſequiī, ſi cōcedamus infinitum ſm̄ naturā, penitus īpercurſibile eſſe, ſiue infinitum ſic collectum, ſiue ſm̄ partes diuiſim ac per ſucceſſionē eiuſdē hēaī. Ego autē ſenſio magis cōſtituēdum multitudine infinitum eſſe tanq̄ pñs & adhuc vigens, q̄ velut trāſactum ac preteritum, qm̄ qđ mō viget ac pñs eſt, penitus percurri neceſſe nō eſt: at p̄teritum & iā elapſum neceſſario percurſibile eſt, ꝙ quidē fieri nequiī. Præterea īfinitum p̄ſens neq; augeī neceſſario eſt infinities infinitum, at in finito iā elapſo ea accidunt q̄ diximus. Sed de his diuiſim ac proprio loco diligentius diſputabimus. Equidē cōpoſitum corpus infinitum nō erit ſi elemēta multitudine finita fuerint, inqt.ſ. ſi cōpoſitum eſt infinitum vel ex finitis multitudine cōſtabit vł īfinitis. Sed īfinitis cōſtitui nequiī qm̄ demōſtrauimus infinita elementa haberi nō poſſe, neq; finitis, qm̄ neceſſe eſt vt cōponētia ipſum ſint contraria & in cōpoſitione, æquenī ꝑtātes contrariorum, aliter imbecille corrumpereī ab eo quod præpotens eſſet. Si ergo infinitum ex finitis multitudine componeretur, certe cum oīa eſſent magnitudine finita, & ipſa totius magnitudo erit terminata. Quod ſi vnum illorum componentium fuerit infinitum & infinitam habet poteſtatem, certe corrumperet reliqua. Oportet igitur componētia aliquo modo æquari vt ipſum conſtitutum ſeruetur, fieri ergo non poteſt vt vnum aliquod ſit infinitum componentium.

Nam ſi ignis quidem ſit finitus, aer autem infinitus, quanquā unius corporis uis inferior eſt alterius: ut, atque pars ignis æqualem aeris partem vi ſuperat, modo exceſſus aliquem ſubeat numerum, Tamen infinitum corpus ſuperabit, ut patet, atq; finitum ſane corrumpet.

Verba confuſa ſunt, tamen hæc eſt eorum ſententia. Inquit, ſi.n. eſſet infinitum, vt aer, finitum autē, vt ignis Et ſi longe minor eſſet ea vis q̄ eſt in infinito, q̄ ea q̄ eſt alterius, qđ eſt finitum, ſi ab eis extraxero duas ęquas partes ſm̄ magnitudinem: Vnam videlicet ignis, alterā aeris, Quanquam poteſtas quæ in ea parte ignis eſſet lōge pollentior poteſtate, quæ eſt in altera parte aeris, at tamen quia eſt proportio finiti ad finitum, ille vigor poteſtatis quæ eſt in ea ignis parte data omnino habebit proportionem ad vigorem poteſtatis, quæ eſt in altera aeris parte, exempli cauſa, decuplam aut centuplā. Si ergo inuenero in eadem ignis magnitudine vim dicendi gratia, centecuplam, & ex alia parte accepero centecuplam aeris magnitudinem, certe adæquabo vires poteſtateſque partium ignis & aeris, ſed cum ſuppoſuimus aerem eſſe infinitum & ignem finitum. Et nulla eſt proportio infiniti ad infiitum, neque vis quæ eſt in infinito habebit aliquam proportionem, ad eam quę eſt in ipſo finito. Nam vt ſe habent inter ſe magnitudines, ita ſe habent & poteſtates magnitudinum. Si ergo mutuam proportione magnitudinē non habent, ergo neq; poteſtates inter ſe mutuum reſponſum habebunt, ergo vis infinito conſtitutam nullam proportionem habebit ad eam vim quæ eſt in ipſo finito, ſed exuperabit omnia, & ſuperans reliqua corrumpet atque abolebit.

Nec unum quodq; infinitum eſſe poteſt. Nā corpus quidem eſt quod omni ex parte dimenſionem habet. Infinitū autem quod ſine fine extenſum dimenſione. Quibus fit vt infinitum corpus per omnem ſit dimenſionem in infinitū extenſum. At uero neq; poteſt infinitum corpus unum ac ſimplex eſſe, aut ſimpliciter aut ut quidam inquiunt, id quod eſt præter elementa, ex quo hæc generant.

Ad alteram deſcendit ſuppoſitionem, quoniam neque omnia componentia infinitum poſſunt eſſe infinita, & inquit. Nam ſi corpus eſt quod ex omni parte dimenſum

dimenſum eſt, i. q̄ h̄et oēs dimēſiones. Et infinitum eſſe corpus ſine termino oī ex parte dimenſum, q̄obrem alterum corpus non mō infinitū, ſed ēt finitu q̄uis paruiſsimū eſſet, non ſineret locū hēre cū ipſum occuparet oēm locū. At tu dices qd vetat infinitū eſſe nō ſm oēm dimēſionē inexhauſtum, ſed ſolum ſm longitudinē, vt alijs locum cedat, ſed hoc fictitiū eſt ac fingētis hoīs dictū, q̄obrē ſi eſt infinitum, non prorſus ac oī ex parte infinitū. Præterea nullus ſupponit hmōi infinitū eſſe. Sed cuncti aſſentiunt illud infinitum. Nā ſi ſuapte natura pōt eſſe infinitū, nō magis hac parte q̄ illa erit īfinitum ſed ex oī parte. Atqui neq; pōt vnum ſimplex vel ſimplr̄ corpus īfinitum eſſe, cum.n. oñderit nō poſſe haberi compoſitum infinitum, impræſentia demonſtrat, neq; affirmādum eſſe corpus ſimplex infinitum. Hoc enim erat reliquum totius diuiſionis membrum. Neque ſane erit vnum aliquod elemētorum, neq; īter medium, eorum, quemadmodum Anaximander tulit.

Sunt enim qui hoc faciunt infinitum: ſed non aerē: aut aquam, ne ab infinito cætera corrumpantur. Hēt enim inter ſe contrarietatem: quippe cum aer frigidus: aqua humida & ignis calidus ſit. Quorum ſi unum eſſet infinitū: cætera iam fuiſſent corrupta. Nunc autem aliquod infinitum inquiunt: ex quo hæc fiunt.

Anaximander exiſtimauit infinitum oportere principiū ob ſēpiternū rerū ortū ne deficiat, ſed ignorauit rerū viciſsitudinē: q̄m ex quo aliqd ꝓducitꝰ in idē reſoluitꝰ. Verū is cum vidiſſet q̄dā diſſidētiā & ꝯrietatē eſſe ī quatuor elemētis aduerſus reliqua, īmo īter ſe, dixit ꝙ ſi ſupponereꝰ vnū ipſorū eſſe prīcipium, cum neceſſe ſit principium infinitum ſuimet prāte ac vi īfinita, reliqua corrumperet. Vñ cum nihil horum ſtatuit eſſe prīcipiū, poſuit alterū p̄ter hæc initiū, ex quo ēt elementa & reliqua alia ortū traherēt, ꝙ qdē q̄dā naturā ītermediā ac ancipitē īter ſe quatuor elemēta aliquó ꝯſtituit, vt cōione & cōuenitētia quadā reliqua q̄ oriuntꝰ & producunꝰ ad contraria potius ſeruarentꝰ q̄ ab infinita prāte ipſa finiti corrumperentꝰ, ob id quicunq; alij ſtatuerunt aerem eſſe, vel aquam infinitum, idipſum ſtatuere infinitum, q̄m ignorarunt vim, quæ eſt in aliquo illorum eſſe, exilē magis ac imbeciliorem & neq; conſuevere reliqua corrumpit ſi mole infinita eſſent. Heraclitus tñ qui ignē poſuit rerum principium, ob valentiſſimā at fortiſſimam vim quæ eſt in eodem, non ſuppoſuit ipſum poteſtate infinitum, q̄m aliquid aliorum non ſubſiſteret aliquo tempore. Verum aſſeruit ſtatuens ipſum eſſe finitum aliquando omnia flagraturum, ac vniuerſum in ignem tandem diſſolutum iri (ceu aer gelidus) vocat hoc in loco aerem frigidum gelidumq; tanquam ſupponens ita eſſe, q̄m ipſe in libro de Generatione aſſerit illum eſſe calidum.

At impoſſibile eſt non ſolum infinitum hoc eſſe (de hoc enim cōe quod eſt dicendum omni ſimiliter, & aere, & aqua, & quovis alio ſimiliter) ſed etiam eſſe tale corpus ſenſibile, præter ea corpora quæ elementa vocantur. Omnia nanq; in id diſſoluuntur ex quo conſtant. Quare præter aerem, ignem, terram, & aquam, corpus hoc aliud eſſet. At nullum eſſe videtur.

Cum duplex ſit propoſita rei inquiſitio, vna vtrum poſſit eſſe aliquod alterū corpus p̄ter quatuor elementa, altera aūt ſi & aliqd ſimpliciū penitus infinitū, quale illud nobis admittēdū eſſet. Qd̄ vero non queat eſſe vnū ſimplicium corporū ſiue vnum fuerit de his q̄ a nobis cognoſcunꝰ, ſiue non fuerit de illorum numero, inquit cōi rōne nūc oñdemus, ꝙ p̄terea neq; aliqd aliud corpus ſenſibile ſit, de quo ſermonē facimꝰ, diuerſum ab elemētis & ipſorū prīcipiū ꝓpriū & prius ipſis ac ſubiectū demōſtrauimus. Vñ oñdit hunc in modum, q̄a ſenſus nunq̄ tale corpus ꝑcepit vel eorū q̄ fiūt vel quæ corrumpuntur, vltimum extremumq; ſubiectum eſſe.

Neq; igitur ignis neq; aliud quicquam elementorum infinitum eſſe poteſt. Omnino enim & abſq; hoc eſſe in quā ipſorum aliquid infinitum īpoſſibile eſt ipſum vniuerſum aut eſſe, aut fieri unum quid ipſorum, ſi ſit etiam infinitū perinde vt Heraclitus aſſerebat, omnia dicens tandem fieri ignem. Eadem & ad illud unum accommodabitur, quod præter elementa naturales philoſophi faciunt.

Cum oñdiſſet aliqdꝰ intermedium infinitum haberi non poſſe transit ad oñdendū, neq; oīno aliqd aliud corpus ſimplex & principium conſtitui poſſe infinitū, deinde cum hoc proponat oñdere, rōnē deducit ad aliquā magis gñalē & inquit. Quid.n. narro vnum aliqdꝰ ſimplicium eſſe infinitum. Nam demonſtrabimus neq; vnū ſimplex & principium rerū ſiue infinitum fuerit, ſiue finitum ſtatui poſſe. Vñ oñdit ex ſuperabundanti doctrina fieri non poſſe vt vnum ſimplex ſit īfinitum, ſiquidem prorſus nequeat, vnum elemētum dici ac eſſe, ſiue illud ſit infinitum ſiue finitum. Nam ſi eſſet vnū duntaxat elementum, tollereꝰ de medio oīs gñatio rerum, ac omnis trāſmutatio. Si ergo hoc abſurdum eſt, igitur non poterit vnum eſſe elementum, ſi.n. eſſet aliquod vnum elemētorum quatuor, ceu ignis apud Heraclitum, vel aliquid aliud, habebit ſane in ſeipſo aliq̄ contrarietatis partem, v.g. caliditatem, quo pacto nihil forte ipſum inhiberet tranſmutari ex contrario in contrarium, ſed non ſeruabit amplius contrarietatem in tranſmutatione per quam eſt, ceu ſi ignis id vnū elementum eſſet, nō poſſet ſeruare caliditatem ſuam, ſed corrupta ipſa caliditate, frigiditatem aſſumet, quo pacto deſinet eſſe ignis: at ſi fuiſſet principium primum, remanſiſſet, neque fuiſſet tranſmutatus & corruptus, ſed qua nam ratione non aſſeritur magis aerē eſſe elementum, quam ignem, cum non magis ipſe ignis in aerem conuerti queat, quam aer in ignem, itaque ſi nō poteſt eſſe vnum ſimplex elementum, multo magis non poterit eſſe vnum elementum infinitum, quoniā infinitum ſi eſt prorſus principium eſt, & primum elementum. Quod quidem eſt igitur nequeat eſſe vnū aliquod elementorum infinitum, oſtendimus, quod etiā nequeat eſſe aliquod īntermedium quemadmodū Anaximander dixit, iam demonſtrauimus, aerem eadem via hoc oſtendendi modo quo in alijs vſi ſumus ēt impræſentia demonſtrare poſſumus. Nam ſi illud intermedium nullam contrarietatem cum elemētis habet, neq; aliquid in illud tranſmutabitur quo pacto neque aliquid ex ipſo fieret, vnde incaſſum inutileq; habebiꝰ, ſed nihil quod inutile ac incaſſum habetur inter ſempiterna collocatur. At mox quiſpiam diceret nos etiam in abſurda Anaximandri incurſuros, qui materiam carere contrarijs affirmamꝰ? Sed reſpōdebimus plurimū intereſſe inter noſtram ſententiam & Anaximandri opinionem, quoniam ille aſſentit illud trāſmutari, nos autem aſſerimus in materia fieri tranſmutationes ac ſuſcipi diuiſim contraria, illud itaque non poteſt tranſmutari niſi aliquam habeat contrarietatem, ſed in materia fieri tranſmutationes ex contrarijs in contraria nulla ratio vetat. Vnde apud nos cum vna ſit materia, ſubeſt omnibus rebus generatis at qui ſupponunt vnū elemētū, id affirmare nequeunt. Præterea nos minime aſſerimꝰ illā ꝑ ſe ſubſtare duplici qualitati, ſed ſꝑ ab aliqua forma cōprehēdi, & ob id q̄a hēt aliq̄ qualitatē ſꝑ ſibi cōiunctā, quæ patiꝰ ab aliquo cōtrario, res ꝓduci ac trāſmutari affirmamus. Atqui Anaximāder cum dixerit corpꝰ īfinitum actu ꝑ ſe ſubſiſtere, cogiꝰ aſſerere oīno id ab aliquo pati, quod ſi patitur, a cōtrario certe patitur. Sed nihil illi contrarium, cum nullo pacto afficiaꝰ aliqua contrarietate, igitur neceſſe eſt ipſum nihil pati ab aliquo. Quamobrem nihil ex eo producetur.

Omne enim ad contrarium ex contrario, vt ad frigidum ex calido ſolet mutari.

Hic probat nullum elemẽtorum infinitum eſſe poſſe, neq; ſ. vnum aliquid ex quatuor, neq; intermedium naturæ ancipitis, quã ſi eſſet vnum aliquod elemẽtum, quonam pacto rerum ortum ac interitum tueri poſſemus, cum omnis tranſmutatio ex contrario in contrarium abeat. Sed quo pacto tueri non poſſemus rerum ortum ac interitum iam demonſtrauimus.

Atque ex his etiam de quouis conſiderare oportet, ſi poſsit nec ne infinitum eſſe ſenſibile corpus.

Qm̃ tanq̃ de Igne ac intermedio vr̃ feciſſe rõnẽ (Nã commemorauit Heraclitum, qui ignẽ poſuit eſſe principium ac dixit hac de cã aliqñ in ipſum cuncta cõuertenda eſſe. Nam vniuerſum tandem ab igne conflagrabit) idcirco hæc nõ adiecit, qm̃ eiſdem argumẽtis poteris tu demõſtrare, nullũ aliud corp᷑ poſſe ĩfinitũ ſtatui.

Ex his autem patebit infinitum ſenſibile corpus in ratione rerum eſſe omnino non poſſe. Omne nanque ſenſibile corpus aptum eſt alicubi eſſe. atque locus eſt quidam cuiuſque & idem eſt totius ac partis, vt totius terra vniuſque gleba, et ignis item atque ſcintillæ.

Cum indicaſſet ex viribus naturalib. non poſſe haberi aliquod corpus infinitum, nunc vult idipſum probare ex naturalib. locis, ꝓinde vtit᷑ rurſus ea diuiſiõe, qm̃ infinitum vel ſimplex vel compoſitum eſt, imprimis ergo oſtendit nõ poſſe dari corpus infinitum ſimplex, interea duas dignitates petit primam quidem, vt oẽ ſenſibile corpus, idem dico ſenſibile, & naturale, in loco ſit. Nam vnumquodq; elementorum quatuor diſtinctum quendam ac peculiarem locum occupat. Secundam autem, vt quicunq; locus ſit idem totius, & partis, qm̃ vbi ſuapte natura, vniuerſa terra manet, ibi certe & gleba terræ ſiſtere ac eſſe poſſe vr̃. Sic vbi vniuerſitas ignis apta eſt collocari, ibi ẽt recipi ſcintilla idonea eſt, quibus prius aſſumptis, oſtendit fieri nõ poſſe, vt aliquod corpus ſimplex naturale infinitum ſit. Nam de hmõi corpore impñtia eſt diſputatio, vt ſæpe ipſe dixi. Si ſit in naturalib. corporib. aliquod extenſione infinitum. Qđ vero extra cœlum nihil ſit neq; corpus neq; vacuũ neque aliquid alterum in libro de Cœlo demõſtrabit, qđ igit᷑ non queat aliquod ſimplex corpus extẽſione infinitum eſſe, hunc in modum oſtendit, qm̃ ſi daret᷑ aliquod corpus extẽſione infinitum conſtat ipſum oẽm locum occupaturum, quod ſi oẽm locum occupabit vniuerſũ erit eius proprius locus. Nam ſi nõ eſſet proprius locus in eo eſſet ꝑter naturam, at nihil eorum, quæ ſunt præter naturam, ſp̄ eſt. Equidem magis non eſſet aliquid, ſi ſp̄ eſſet in eo ꝑter naturam, quapp̄ alius erit peculiaris infiniti locus. Sed ſi vniuerſum eſt totius infiniti locus ꝑſpicuũ eſt, vt idem ẽt ſit partis eius ꝓprius ac peculiaris locus, at vniuerſum immobile eſſe conſtat, non .n. habebit quo ſeſe recipiat infinitum, item cum occupet oẽm locum, indigebit alio loco infinito, ſi moueri vagariq; dẽt. Sed de illius parte percunctabimur, nũqd hęc mouebit᷑, vel ne. ſi non mouebit᷑, infinitum nõ erit aliquod corpus naturale, ſiquidẽ nullũ corpus naturale ſit, qđ ſm̃ alia, atq; ſm̃ partes immobile ſit, ſi vero mouebit᷑, vbi locabit᷑ ſane vbiq; locabit᷑, qm̃ & vniuerſum eſt eius peculiaris locus. Et .n. non magis ſurſum, quam deorſum mouebit᷑, ſiquidem ſimile momentum vel ſimilem vim quocunq; ſiue ſurſum ſiue deorſum perueniẽdi hẽat. Sed deinceps hoc conſideremus, qm̃ ſi pars, vbiq; erit, certe vnius ac eiuſdem motus ope oĩa loca attinget. Nam ſi hẽret inclinationem ad oĩa ſeſe recipiendi loca, veluti graue exempli cã hẽt, moueret᷑ deorſum, & vt leue ſimul ſurſum cõtenderet. Vel igit᷑ pars oẽm locum occupauit, ꝙ quidem fieri non põt, vel ſtabit inter loca cõtraria fluctuãs vndiq;, ab his ꝑpariter attracta vel diuulſa mẽbratimq; ab ipſis lacerata. Sed rurſus idem quærit᷑ de ipſis partib. auulſis, qñquidẽ ipſa rerum actione nobis cõpertũ eſt, eundẽ eſſe totius & partis locũ. Alioqui ſi moueret᷑, vſquequo ꝑueniret. Nam vnumquodq; corpus naturale, qđ eſt ortus interitusq; particeps mouet᷑, & cũ quieſcit alicubi, cũ locũ ſuapte natura obtinet, & tãdiu mouet᷑, q̃diu poterit ſuũ naturalem locum occupare, in quo, cum ꝑuenerit, quieſcit. Si ergo pars infiniti quouis pacto mouetur certe ad locum naturalem cõtendet accedere, ſed cũ vniuerſum ſit locus peculiaris eius ac naturalis, qm̃ ipſum eſt, & toti infinito proprius vſquequo mouebit᷑, & quo in loco ſeſe recipiet. Non .n. magis hic quieſcet, q̃ ibi cũ vniuerſum ſit vndiq; locus eius naturalis. Vel igit᷑ vbiq; apta eſt quieſcere ac manere cum oĩs res, qñ ſuum occupat locum tunc quieſcat, vniuerſum nanq; eſt ei vndiq; ꝓprius ac naturalis loc᷑. Quãobrem vel vndiq; permanebit, & hoc mõ nuſq̃ ciebit᷑, ſed immobilis erit, vel vbique apta eſt moueri, & nuſq̃ quieſcere. Vtrunq; aũt fieri nõ põt, qm̃ nullus alius mot᷑ eſt ſempiternus præter motum orbicularẽ, ſed vnuſquiſq; motus eſt gr̃a alicuius: at id, ꝙ mouet᷑ gr̃a occupandi ſuũ, ac peculiarẽ locũ mouet᷑, q eſt illius finis, ſed infinitum, neq; circulo moueri põt, qm̃ cũ dico, circulũ iã finitum dixi, qñquidem oẽ, ꝙ figura formatum impreſſumq; eſt finitũ ſit, quade cã infinitũ neq; põt eſſe aliquid ſubſtantiæ quæ ducit᷑ in orbẽ, itaq; abſurdum eſt partẽ infinitã ſp̄ moueri. Accedit ꝑterea illud cur infinitũ mouet᷑ ſm̃ vnã partẽ, & non ſm̃ oẽs partes, quod ſi oẽs partes mouebunt᷑, id ẽt ꝙ cõſtat ex ijs partib. mouebit᷑, itaq; non põt moueri infinitum. Quocirca recte fecit Meliſſus, qui ab infinito ſuſtulit motũ. Verũ nullã infiniti partem moueri impoſsibile eſt, qm̃ nõ eſſet corpus naturale, & motũ ab vniuerſo demere res eſt nõ oĩb. ꝑſpicua: imo ſenſu, teſte prorſus abſurda, & nulla eget obiectione ac cõfutatione. Si ergo nõ mouet᷑ infinitum cum ſit corp᷑ naturale abſurdum eſt, ſi vero mouet᷑ ea abſurda quæ diximus ſequent᷑ fieri ergo nõ põt, vt aliquod corpus ſimplex ſit infinitum, reliquum eſt vt ſit cõpoſitum, ſed ſi cõpoſitum eſſe affirmabit᷑ cõtrarijs dubio ꝓcul cõſtabit, cum oẽ corpus naturale hmõi ſit, quare loca cõponẽtium erunt diuerſa ac cõtraria. cum itaq; oẽ corpus naturale cõpoſitum ꝑ ſimpliciũ mixtiõnẽ cõponatur, accidet equidẽ vt cõponẽtia ſint in loco ꝑter naturam, velut ẽt ſe hñt ea q̃ in noſtris corporib. & cæteris alijs ſunt. Nã ignis, qui eſt in nobis, & aer vi, & ꝑter naturã exiſtunt in loco. Itaq; fit vt multa cõponẽtia infinita ſint in eo loco, qui eſt ꝑter naturã. Sed infinitũ eſt ſempiternum, & id ꝙ ſp̄ eſt nõ põt manere in aliquo ꝑter naturã, qm̃ magis non eſſet aliquid ſi ſp̄ alicubi permaneret ꝑter naturã. Si ergo hoc infinitũ fuerit velut id qđ aliqñ diuideret᷑ in partes cui᷑ vnaquæq; pars ſuũ locum naturalem occuparet certe euadere nõ poterim᷑ quin id infinitũ cõſtare ex his, q̃ ſe tãgũt aſſeramus, at nullũ corp᷑ nãle cõſtituit᷑ ex partib. attiguis alioqui hoc mõ infinitũ neq; vnũ aliqđ, & cõtinuũ corp᷑ cõcederet᷑, at oẽ corp᷑ nãle eſt cõtinuũ. Itẽ ſi infinitũ eſt cõpoſitũ vel ergo ex infinitis ſpẽb. ac infinitis indiuiduis cõponit᷑, vel ex finitis ſpẽb. infinitis aũt indiuiduis. ſi ergo finitis ſpẽb. ſed infinitis indiuiduis cõſtabit, oportebit igit᷑, ea indiuidua, q̃ ſub vna ſpẽ cõprehẽdunt᷑, infinita eſſe. Sed forte nequit eſſe ĩfinitũ ꝙ ex finitis ſpẽb. cõſtat, ſed ſi infinitæ fuerint, & infinitorũ infinita eſt vis, vt paulo ante dicebat᷑, certe reliqua diſſoluet: Et rurſus totũ infinitũ ſimplex erit & nõ cõpoſitũ. Deinde qm̃ tentauit ex ꝑtãtib. denuo arguẽs, & ꝓpoſitum erat, ex locis oſtẽdere infinitum haberi nõ poſſe, idcirco cum velit ex locorũ diſcrimine ſuppõnẽ tollere, ac deſtruere eos in ſuis rõnib. adducit teſtes, qui infinitũ poſuere.

Hæc

Hæc in virtute verborum ſuorum explicans: vnumquodq; corpus naturale quēdam definitum locum occupat, grauia quidem locum imum, leuia autem ſupremum, ſi ergo id nobis concedendum eſt non poterit, vnum aliquod elementorum componentium infinitū, idipſum magnitudine infinitum eſſe, ceu ignis vel terra. At ſi infinitum daret̃, nullum locum definitum certumq́; haberet, & cum vnicuiq; corpori naturali proprius ac definitus locus tribuit̃: igit̃ non poterit vnū aliquod componentium totum infinitum idipſum mole infinitum eſſe, q̄m idipſum non occuparet locum definitum, & proprium, ob id ergo inquit. Et naturales quicunq; poſuerunt infinitum corpus eſſe, neq; ignē neq; terram ſtatuerūt eſſe principium, quod infinitum eſſe autumarunt, ſed illud vel aerem vel aquā aut intermedium ancipitis naturæ conſtituerunt. Nā terræ ac igni certa ac præſcripta loca tribuunt̃, ſiquidē terra infimū locum ſibi aſciuerit, ignis vero ſupremum ceperit, aeri autem & aquæ nullus tribui certus locus vr̃, q̄nquidem in cōcauitatib. terræ vtraq; aer & aqua ac ī locis ſupra terram eſſe videant̃. porro & aqua à ſuperiore loco vr̃ ad inferiorem locum deſcendere. cum itaq; infiniti locus ſit indefinitus, nec certus, videbat̃ & veterib. & horum loca indefinita ac incerta eſſe, proinde illi merito, vnum horum trium ſtatuere infinitum ex horum ergo teſtimonio comprehendit̃ infinito, oportere locum indefinitum ac incertum tribuere. Sed nullum corpus naturale hēt locum indefinitū nec incertum, ergo non poterit vnum aliquod horum infinitum eſſe. Itaq; neq; ex finitis ſpeciebꝫ. infinitis autem indiuiduis poterit eſſe aliquod infinitum, ac minime ex infinitis ſpeciebus, vt indiuiduis dummodo vnum indiuiduum ſub vnaquaque ſpecie contentum finitum ſit vt hoc modo fiat ꝓbabilior hypotheſis. Proinde neq; hoc verum eſſe hinc conſtat, imprimis.n. duplicaret̃ infinitum, ſiquidem infinitæ ſint ſpecies ex quib. conſtituit̃ infinitum, & quę differunt ſpecie ad diuerſa loca ſpecie concedunt, neceſſe eſt, vt etiam loca ipſorum ſint infinita, at hoc fieri non pōt. Nam loca maxime prima & veluti aliorū principia duo ſunt, ſupremus, & infimus, verum omnes ſex habentur: ij duo & reliqui quatuor. ſ. dexter ſiniſter, anterior, & poſterior. Si ergo finita ſunt loca naturalia, ergo elementa non poſſunt eſſe infinita, ſiquidē loca iuxta elementorum diuiſionem vna diuidant̃. Sed nō mō (inquit) ſpecie diuiſa ſunt loca, ſed & diſtantia ac intercapedine. Si ergo loca ſunt numero & magnitudine finita & corpora quæ in eis cōtinentur finita erunt, cū nequeat corpus eſſe maius loco quemadmodum neq; locus ipſo corpore maior eſt. Nam ſi corpus excederet locum, certe non oē corpus locum occuparet. hæc corpora igitur locis nō contenta vel in vacuo ſunt, vel nuſquam ſi nullibi eſſe diceren̄t, id profecto ridiculum haberet̃, qđ vero neq; in vacuo, ex hac rōne conſtat, quia in ſequenti libro demōſtrabit vacuum in reb. non eſſe, ſiīr ſi concederet̃ locum eſſe corpore maiorem, accideret vacuum eſſe. Sed quiſpiā ambiget, quonā pacto inquiet Ariſ. infinitarum ſpecierū infinita loca eſſe. quid .n. vetat vt in p̄ntia etiam ſic duo eſſe loca ſupremum, & infimum, & in vtroq; plura corpora collocari, ac plura in eodē recipi? At ipſe ad hæc rndeo, quonam pacto poſſumus infinita finitis diſtribuere. hoc.n. fieri nequit vel.n. in vtroq; loco collocabunt̃ infinitæ ſpēs, vel in vtroq; finitæ, aut in vno finitæ, in altero autem infinitæ, ſi ergo in vtroq; finitæ collocarent̃, & id qđ vtriſq; cōſtabit finitum erit. Si autem in vtroq; infinitæ reponentur, duplicabit ergo infinitū & idem ad ſeipſum duplū erit, ſi deniq; in vno infinita cōſtituent̃ & in altero finita augebit infinitū auctione finitorum, & idem maius ſeipſo erit. Itē infinitum non oēm locum occupabit, ſiquidē infinitæ in vno quodā collocant̃, & nō in alio, itaque nō poterunt eſſe finita loca infinitis ſpeciebꝫ. tributa ac data. Nā quid ipſe de duob. ſentio tu idē de pluribus ſenties. ſi autē infinita loca eſſe nequeunt, ꝑfecto & ſpēs rerū in his cōſtitutæ infinitæ eſſe nō poterūt, quare ſi neq; cōpoſitum neq; ſimplex poterit eſſe infinitū, negabit̃ oīno infinitum eſſe. Hēs igit̃ ex diſcrimine locorum infinitum de medio ſublatum. Nam oē corpus, ſenſibile ſuapte natura alicubi eſſe pōt, hoc eſt primum poſtulatum, q̄m oē corpus naturale ſuapte natura aptū eſt locum occupare, dico autē corpus naturale illud qđ ortus interitusq; eſt particeps. Nā de tali eſt neceſſaria, quæſtio ac diſputatio, ſi quippiā tale cēſendum eſt eſſe infinitum, quod quidē ſit eorum, quæ ſunt & corrumpunt̃ principium, qualia nō aſſerimus quatuor illa prima corpora oīum aliorum elementa eſſe, ac ea eſſe ex quib. res trahūt ortum, & in quæ reſoluunt̃: diſputatio, ergo indagare ac perſcrutari vr̃ an altruēdum ſit ante hæc alterum quippiā, vel vnum aliqd eorum, vel aliud ꝑter hæc, qđ ſit mole infinitum, ex quo & elementa & reliqua alia ortum trahunt, oē igit̃ tale corpus loco cōtinent̃, nō tn̄ ſimpliciter oē corpus, q̄nquidē orbis ſtellarum fixarum loco non circumſcribat̃, q̄m nihil eſt qđ ipſum ambiat complectat̃q́, nec corpus neq; inane ſed ipſe ſibimet locus eſt continēs ſeipſum, quod tn̄ ſequenti volumine exactius tractabit̃ (& idē totius, & partis) Secūda dignitas hæc eſt, q̄m vt totius idem locus, & ita & partis idem erit. Verum idē non ambitu, & q̄titate, ſed ſpē vel ſurſum vel deorſum. Nā vt ſi vniuerſam terrā extra cētrum ſtatueris, mouebit̃ adeo vſquequo centrum nanciſcat̃, & occupet, ita & gleba terræ, ſi de alto loco demitteret̃ ꝓlaberet̃q; inclinationē ac momētum habebit ſꝑ impulſa quouſque eundem teneat locum.

Quare ſi infinitū partiū ſit ſimiliū, immobile erit, aut ſꝑ ferretur. At id fieri nequit, cur .n. deorſum magis quā ſurſum, aut aliquemuis locum mouebitur. Dico autem ſi ſit gleba, quorſum hæc mouebitur, aut vbi manebit.

Hic exordit̃ ꝓbare nō eſſe infinitum, & imprimis, oſtēdit idipſum corpus ſimplex eſſe non poſſe. Nā hoc (inquit) ſi ſimilare fuerit vel immobile erit vel ſꝑ ciebitur, vnde non de toto infinito efficit argūm ſed de parte ipſius, vt deinceps indicat exemplis cum mox inquiat. Dico autem ceu ſi gleba fuerit, quo ipſa tenebit iter.

Corpus.n. eiuſdem formæ locus eſt infinitum, occupabit, ne igitur totum locum. At quomodo fieri poteſt.

Ideſt ſi terra exēpli cā eſſet infinitum, nunquid pars eius ceu gleba ſꝑ mouebit̃ vel ſꝑ manebit. Vr̃.n. alterutrum iſtorum neceſſario ineſſe. Si.n. pars fert̃, eo quo & totum ducit̃, ſiīr & pars quieſcit vbi totum manet. corporis.n. eiuſdem cuius partes cum toto eiuſdē gn̄is ſūt locus, eiuſdē dico. ſ. infiniti vniuerſitatis, eſt infinitus. Sed & partis idē locus neceſſario eſt, ſiquidē pars infiniti ſuapte natura in proprio loco moueri apta ſit. Sed cū locus infinitus illiꝰ ſit, ꝙ eſt aptum moueri, id tn̄ potiꝰ aptum eſt in naturali loco quieſcere q̄ moueri. Cęterū diximus eundē eſſe locum totius & partis. Verum non ſm̄ ambitum ac magnitudinē nō.n. vniuerſus ambitus in quo eſt tota terra ipſemet eſt & loꝰ glebæ, q̄m hoc mō partem æqualem toti quis vitare poſſet? Sed idem locus ſpē ceu locus infinitus. Quēadmodum ſi aīo cōceperis terrā augeri adeo vt ſub globo lunæ proxime, collocetur, dices profecto totum ambitum qui intra hanc ſphæram complectit̃ vnum eſſe terræ locum. Verum non ſimpr̄ totus ambitus haberet̃ pro loco eius, naturali, ſed dicitur locus eius naturalis, quod circa centrum ſit tamen accidit ob magnitudinem, quæ continue protenditur vt ipſa eminus à centro iaceat ſibiipſi tamen hærens ac coniuncta, quoniā & modo partes terræ circa cauam ſuperficiem eius, quā modo incolimus,

quæ non tantum ſuapte natura diſtare poſſunt in toto loco, in quo ſunt ſine quadam violentia permanere poſſint, ſed recipiunt in corpore cum quo gñe cõueniunt, quamobrem & ſi tellus ampliaret vſq; ad cœlum adeo vt ẽt locum leuium corporum occuparet, ſane totus locus, qui intra hunc ſphæræ ambitum continet appellaret locus eius, tanq́ locus totius, tñ ipſa non vbiq; manere, & pcul à cẽtro circunferentiã habere ſuapte natura põt, gleba igit terræ ſi diceret in loco moueri, qm̃ ex ſuperficie cœli ſuapte natura deferri ad centrum vſque idonea eſt, recte diceret. At ſi tu dixeris propterea quod tellus oẽm ſupra & infra cõtinet locum quia eius vniuerſitas vndiq; eſt glebã terræ vndiq; ſurſum, & deorſum moueri debere, non dices certe rem ſibiipſi cõſentaneã. Porrò neq; in pñtia quia terræ vniuerſitas extenſa eſt vſq; ad ſuperficiẽ aeris cõtinentis ipſam ac ea intercapedo eſt totius terræ locus, quæ ab eadem ſuperficie ad cẽtrum vſq; porrigit, idcirco debet gleba quocunq; intra hoc ſpacium petere, qm̃ neq; ſi glebę centrum nactæ eſſent, inde diſcederẽt, vt ſuperficiẽ terræ occupent, quo igit modo & de infinito ſentire nõ erit incommodum, dicentes eius partem quolibet moueri ac duci cum infinitum oẽm locum complectat ac naturalem inclinationem vbiq; permanendi habeat. Sed ipſum vel nulla inclinationem naturalem habet & ita immobile prorſus concedendum erit, vel ſi omnino inclinationem tenet non eſt conſentaneum dictu, vt pars eius vel vbiq; permaneat, vel quocunq; ferat, quemadmodum neq; de terra nunc diceret. Sed ad hæc dicere poſſumus, ꝙ cum terra ipſa ſit finita ac locus, qui cõtinet ipſam de ea dici poſſunt ea, q̃ diximus. Sed ſi locus eſt infinitus, qũo poſſumus infinitum diuidere hunc. ſ. fateri naturalem, illum vero pręter naturam? Vt ẽt ipſe in ſuperiorib. dicebat, qũo in infinito locus ac loci ſurſum, & deorſum vel an & retro, aſsignari poſſunt. Nam in infinito hæc eodem modo ſe hñt, & ipſum ſibi vndique ſimile eſt. quamobrem infiniti partẽ aut punctum abiungere non poſſumus, q̃ ſit naturalis corporis infiniti locus quemadmoum nunc dicimus centrum eſſe locum grauium naturalem. Reliquum igit eſt, vt aſſeramus vniuerſum eſſe locum corporis infiniti naturalẽ. Si ergo vniuerſum erit locus eius naturalis ſequent abſurda, quæ ab Ariſt. dicta ſunt, quare ſi ſimilare fuerit, immobile erit. Verum ſi hoc immobile erit põt accipi vt ſolum quod ex hoc ſequat, ſi ſimilare fuerit. Nã ſi infinitum, & ſimilare fuerit: Eiuſdem vniuerſum erit ꝓprius locus qui etiam erit partis. At nihil eorum corporum, quæ recto itinere ferunt in proprio loco cieť, igit pars infiniti non mouebit. Hoc quidem igit non ab re ſequitur ſuppoſitionem, quo dicebatur partem infiniti in proprio loco immobilem eſſe hic autem locus infinitus eſt. Sed ſi quis non dabit idem infinitum eſſe immobile, ne motum eripiat, ſaltem dabit idipſum ſemp ferri. Nam id ſignificant ea verba, quibus dicebat, vel ſp, ferretur. ꝙ quidem ſp moueri ſequitur tanquã deſtruens hanc partem, qua diceret ſp quieſcere. Nã qua rõne demonſtratum eſt ipſam infiniti partem immobilem eſſe, Si quis hoc non admitteret, demonſtrabit neceſſario eam eſſe ſp mobilem, qm̃ ſi ſuapte natura apta eſt in proprio loco moueri vt ſuppoſitio indicat, & locus eius ille eſt, qui quidem toti aſcribitur, & infinitus eſt, igitur mouebitur in loco infinito quare nõ ſtabit. Nã motus in infinito fit. Item neq; huc magis q̃ illuc ferret, ſed quocunq; ſiſt mouebit. atqui hoc fieri non põt, cur. n. magis deorſum q̃ ſurſum, aut quouis. Vnde inqt ſp moueri non poſſe. ſed quonã pacto nequeat ſp moueri ſubiunxit. quid. n. potius ſimul ſurſum & deorſum & eodem modo moueret, qm̃quidem vniuerſum eſt ꝓprius eidem locus & vniuerſum nõ magis ſurſum, quã deorſum ſit, quod. n. nihil ſm idem magis ſurſum quã deorſum ſimul moueat pro comperto accipio, ſiquidẽ quocunq; ferri aptum eſt, ſed idem moueri ad contraria loca non põt, itaq; non mouebit. Nam ſi quia impetum inclinationemq; hẽt ad oĩa loca proficiſci, iã & ipſe vniuerſitatis ſtatus duceret eo quo inclinatio vergit ac ducit: Sed ferri quæ ad oẽm locum, quod fieri neq; ergo non poterit moueri. Neceſſe igit eſt ſi moueť, vt ita moueat. Nunquid occupabit totum vniuerſi locum & qũo. i. igit cum aptum ſit in oẽm locum duci ac moueri ſimul quocunq; ciebit & ſurſum, & deorſum, ſed hoc fieri non põt, qm̃ hoc pacto ad cõtraria moueret.

Quæ nam igitur ipſius quies, aut vbi nam erit, & quis præterea motus. an vbique manebit, non ergo motu ciebitur. An omnem ad locum mouebitur, non ergo quieſcet.

Ideſt vbi, & ad quem locum mouebit, vel in quo loco manebit. Nã ſi quieſcet (inquit) vbiq; quieſcet. Nõ. n. qñ in proprium deuenerit locum, tunc quieſcet, qñ quidem vniuerſum ſit locus eius proprius, vbiq; igitur quieſcet: ſi aũt hoc admitti, prorſus: ergo non mouebitur. quod ſi mouebitur, rurſus quocunq; eodem modo mouebitur, qm̃ eius locus proprius ac peculiaris eſt vniuerſum, ſed ſi conceſſeris moueri illud quocunq;, quo fugere poteris ipſum motum nunquam ſtare.

Si vero ſit diſsimilium partiũ, diſsimilia & erũt, & ipſa loca. Atq; primo quidem ipſius vniuerſi corpus nõ erit vnũ niſi tactu. Deinde partes aut ſũt infinitæ ſpẽ, aut finita

Cum oſtendiſſet infinitum ſimplex corpus nõ eſſe, impñtia oſtendit ipſum neq; eſſe compoſitum, qm̃ ſi cõſtabit, & diſsimilarib. ẽt oportet plura eorum loca eſſe, qm̃ his, q̃ gñe diuerſa ſunt, diuerſa ẽt loca tribuuntur, ꝙ ſi hoc admitti imprimis hoc emergit abſurdũ, vt nõ ſit corpus vniuerſi cõtinuum, ſed ex his conſtitutum quæ ſeſe tangunt, ſed quonã pacto hoc accidat, ꝓueniẽdo dixit, qm̃ ſi diſsimilaria eſſent cõmixta, ſp locum ꝑter naturã occuparẽt; qd̃ ſi fieri neqt neq; oportet vnumquodque ſuum locum occupare peculiarem: ergo infinitum erit conſtitutũ ex his quę attigua ſunt. At nullum corpus naturale huiuſmodi eſt.

At finita nequeunt eſſe. Erunt. n. alia quidẽ infinita, alia vero non infinita. Si vniuerſum eſt infinitum, ignis inquã vel aqua. Tale aũt corruptio eſt cõtrarijs ipſis vt antea diximus, & ob hoc nemo naturaliũ infinitũ ipſum vnũ que ignẽ aut terrã fecit, ſed aut aerem, aut aquã, aut id quod inter ipſa mediũ collocarunt, quoniam illorũ quidẽ locus manifeſte erat determinatus atque diſtinctus. Hæc aũt vtroq; in loco in ſupero inquã ac infero eſſe poſſunt.

Inquit infinitũ ex finitis ſpẽb. cõſtitui nõ poſſe, qm̃ oporteret vnum aliqđ eorum quæ ſub ſpẽb. continent vel magnitudine vel multitudine infinitũ eſſe. Nam ſi ea indiuidua q̃ cõtinent ſub oĩb. ſpẽb. eſſent finita, certe id ꝙ ex oĩb. erit cõſtitutũ finitum erit, ꝙ ſi oĩa vel q̃dã eorum erunt infinita duplicabit igit vel multiplicabit infinitum, reliquum igit eſt, vt duntaxat ea indiuidua infinita ſint, quæ ſub vna ſpecie comprehenduntur. Sed hoc etiã fieri non põt, primum quia infinitum ampliaret adiectione finitorum ad infinita: Deinde id ſequet, quod paulo prius dicebamus. ſ. corrumpi conſumique finita ab infinito: Si quidẽ vis infinita in infinito cõſtituta ſit. Quocirca nullus naturalium ſtatuit vnum & infinitũ eſſe ignem aut terrã hoc argm̃ mancum eſt. Nã (vt dixi) ex his, quæ illi fatebant volens poſitionẽ eorum refellere hæc adiecit. decuit. n. ita dicere vt argm̃ perfectum haberetur: Præterea neq; poteſt eſſe vnum elementum in cpoſiõtione infinitum, ꝑpterea qđ vnumquodq; elementum certum ac definitum locum hẽt, infinitum autem nullum certum determinatumq; locum tenet: qobrem vnum elementorum nõ erit infinitum: Quod vero infiniti locus ſit incertus ac indefinitus,

tus, inditio ſunt naturales. Quocirca naturaliū nemo ſtatuit vnum & infinitū eſſe ignē & cętera. Ad hæc ſurſum & deorſum vtrunque ancipite loco collocari queũt. Verumtñ illos ēt oportebat conſueri non mō aerē & aquam in alienis locis vagari ſed ēt ignem & terram, nimirū multifariā crateres ignis emittunt, vt in mōte Aethna & in Cilicia. Itē ferē lapides fluminum ſurſum ꝓſiſtētes deorſum labi tñ manifeſtū eſt vt actu .ſ. alienis locis potiri nō poſſint, ſed duntaxat eū ꝓducunt, qm̄ qđcūque elementum in qđcunq; tranſmutari poteſt.

At neq; ēt infinitarū ſi ſint infinita ac ſimplices: & loca erunt infinita profecto: & infinita ēt elementa. Quod ſi hoc eſſe nequeat: finita ſi ipſa loca finita: & totum ipſum finitum eſſe neceſſe eſt. Fieri namq; non poteſt: vt nō aqua ſint locus & corpus. Neq; enim locus maior eſſe poteſt quā ipſum corpus: neq; corpus maius quam ipſe locus: Nam aut vacuum aliquid erit: & corpus inſuper infinitum nō erit: At corpus quippiam erit quod nuſquam aptum eſt eſſe.

Ad alteram proficiſcit̃ ſuppoſitionem in qua ſupponunt̃ infinitæ ſpecies cum infinitis indiuiduis, ſiqdem ad minus vnum indiuiduum ſub vna ſpē continet̃. Si ergo ſpē infinita eſſent ea quę componunt īfinitum qm̄ eorum quę differunt ſpecie ſunt diuerſi loci ſpē, neceſſe erit vt ēt loca infinita habeant̃. At hoc fieri nequit. Nam oēs loci finiti ſunt, qui ſi finiti habent̃, oportet ēt fateri corpora his cōtenta finita eſſe. ſi ergo finita ſunt corpora, ergo id ꝙ oībus conſtat finitum erit. Sed dices quamobrem ſi numero finiti ſunt loci neceſſe eſt ēt corpora, his cōplexa non ſolum numero, ſed ēt magnitudine finita aſſerere, qm̄ oīs locus mole finit' eſt, & cū corpus loco contineatur, ſi locus continet ipſum finit' eſt, oportet ēt corpus, quod ea cōplectit̃, finitum eſſe. Neque enim vt inquit, concedendum eſt locum corpore ampliorem eſſe. nam reſiduum loci inane eſſet, neque econtra corpus loco amplius, qm̄ reliquum corporis erit corpus ſine loco. Sed vbi inquit atq; elemēta infinita erunt. Hæc pars per ſe legenda & vim huius argumenti habet. Si .n. ex infinitis ſpēbus componeret̃ infinitum, oportebit ēt elementa infinita eſſe. At hoc fieri non poſſe oñdit ēt in primo libro, in his rōnibus quas aduerſum Anaxagoram adducebat, idē ēt demonſtrabit in libro de Cęlo, & pręſertim in libro de ꝑatione. Nā dicit quod ſi infinita elemēta eſſent, imprimis hoc abſurdum ſequet̃, qm̄ duplicaret̃ infinitum cum ſubiectis: deīde ipſe rerum ortus & funditus oīs mutatio de medio tolleret̃, oportet .n. fore infinitas mutationes eſſe, ſi quidpiā produci debet. Si autē hoc fieri nequit .i. ſi nequeunt eſſe infiniti loci. Vñ hæc particula loci finiti erunt, adijciat̃ ei, ſi autem hoc fieri nequit, & cætera. Deinde hæc altera particula, inſuper autem neq; erit infinitum corpus, copulanda eſt, huic: Neq; .n. vniuerſus locus maior eſt, q̃ corpus, & cetera. Deīde eadem pars, ſimul autē neq; erit īfinitum corpus q̃ q̃tumcunq; corpus ꝙ pōt eſſe ſimul cum eo, adhuc copulāda eſt huic, neq; corpus maius. Nā hęc eſt veluti ꝯcluſio alıarũ. Si .n. neq; locus eſt corpore amplior neq; econtra corpus, loco maius, igitur ſi locus eſt finitus, oportet ēt corpus finitum eſſe. nihil igitur erit corpus infinitum.

Anaxagoras autē abſurda de infiniti quiete dicit. Firmare .n. infinitum ſeipſum dicit. Id ꝗ ex eo fieri: quia eſt in ſeipſo. Nihil .n. aliud ipſum cōtinet. Quaſi vbi quippiā ſit ibi eſſe aptum conſiſtere: hoc autem verū non eſt. Eſſe enim alicubi ibi quippiam poteſt: non vbi aptum eſt eſſe. Quamuis igitur quam maxime totum non moueatur.

Anaxagoras (inquit) abſurdā cām cur finitū maneat & immobile ſit aſſignauit, quod quidē infinitum apud eum ex oībus diſſimilaribus infiniti erit conſtitutum, quod profecto aliquo tēporis initio mentem diuidere cœpiſſe tulit, cur igitur hoc totum miſcellaneum immobile eſſet, Anaxagoras hanc cām dicebat. Non .n. quia eſſet ī loco naturali hac rōne illud immobile dixit. Neque illud oīno in loco eſſe conſtituit ne hac de cā illud ſtatim finitum aſſerere cogeret̃, ſed hanc cām ipſiuſmet immobilitatis affirmauit, qm̄ ſua ſede ac baſi affirmabat̃ .i. ſibiipſi innitebat̃, ac ſemet ſuſpēſum tenebat, nuſquā opem & auxilium poſtulans, quæ illi in eſſe attumauit, qm̄ ipſum in aliquo non eſt, neq; extremo ambitu continet̃, ſed idem eſt in ſeipſo ac ſibimet baſim & locū offert. Hoc autē dicebat (vt inquit) quaſi dicens vbi totum collocat̃ ibidē conſiſtere aptum eſſe. Si ergo quietis & ſtationis cā non eſt locus naturalis, ſed ſeipſo fulciri ac in ſeipſo eſſe, poterit ēt alibi eſſe & ſtare. Si. v. g. tellus aīo vſq; in ſublimem regionem tolli concepero, ac duxero illam vſq; ad locum vbi ſuccenſiones apparent, qm̄ & ibi in ſeipſa eſt, & ſeipſa firmat̃, oportebit ipſam ēt immobilem eſſe. Sed hoc fieri non pōt, ſiquidem mouebit̃ ſp quouſq; naturalem locum nanciſcat̃ & occupet, qui medium mundi eſt, quāobrem ſicut mō terra non eo quod ſibiipſi innititur, manet, ſed deorſum vergit, ita dicendum eſt infinitum non eo immobile eſſe quod ſeipſo fulcitur ac firmatur. Prætereà neq; hæc eſt potiſſima cā ſ. ſeipſo veluti baſi firmari, ī ſeipſo manere à nullo contineri, cur infinitum ſecūdū naturam immobile ſit, immo cōtrarium, qm̄ hęc eſt cā eiuſdem violentæ quietis. Nam ob loci carentiā & qa non habet quo ſeſe recipere poſſit proinde non mouetur, & nō ea de cā quia non eſt ſuapte natura idoneum moueri. Non .n. conſtat ſi eo in loco, quē tenet ſuapte natura quieſcat. Nā ob id terram ſuapte natura immotam ac manere vbi eſt dicimus, qm̄ ſi adeſſet ēt ei vndique vagandi locus, nihil tñ magis moueret̃. Qm̄ itaque tellus habet quo moueri poteſt, & tñ non mouet̃, ob id quietis eius cā eſt aptum eſſe in medio ſtare. Quemadmodum igit̃ ſi ſupponamus terram eſſe īfinitum, ac eā nō minus tum immotam quā mō, & ſi liceret nobis dicere ipſam ſibimet niti in ſeipſa eſſe & nullo contineri, attamen hæc cā illius immobilitatis naturalis non haberet̃, ſed quia a medio ſua grauitate coerceret̃, & circa ſeipſum conſtat ac natat. Ita dicemus de ipſo infinito, qm̄ & ſi ſeipſo firmaret̃ & nullo contineretur: Hoc tñ non eſſet cā illius immobilitatis ſm naturā, immo ꝯtrium haberetur quietis violentæ cā. Nam vñ conſtat ſi chaos miſcellaneumq; illud locum haberet, ꝙ non moueretur. Quamobrem oportebit Anaxagoram afferre cām naturalem immobilitatis infiniti, qm̄ ea cā q̃ tradidit non eſt cā naturæ infiniti, quod qdem ex oībus cōmixtum eſt, ſed potius eſt cā molis ac magnitudinis infiniti. Nam ſi immobilitas infinito ſm naturam cōgrueret, & certe vnicuiq; partium eius infinitum ac inditū eſſet, qm̄ id ꝙ vniuerſæ terræ ſm naturā conuenit idē ēt vnicuiq; illius parti conuenit: ſic ꝙ innatum eſt toti aquæ, veluti tali naturæ congruens, ſm naturam & ad ſubſtantiæ eiuſdem perfectionem attinet idem ꝓculdubio & cyatho aquæ cōpetet. Quocirca percunctabimur ab Anaxagora, Nunquid vnicuiq; partium īfiniti compeiat ſm naturam firmari ac in ſeipſa eſſe vel nō. Si ergo ſm naturam hæc cauſa illis tribueretur, partes ēt ſuapte natura immobile ſerunt, ꝙ neq; ipſe concedit, neq; ſenſus admittit. Si ergo qm̄ partes finitæ ſunt ob id ſic etiam mouentur, igitur non ſm naturam corporis immobilitatis vniuerſo inerit, qm̄ & partibus ineſſet, ſiquidem ſimilare eſſet illud chaos, & in his quæ vniuerſo conueniunt ſingulis partibus, congruere debent. At ſi Anaxagoras contendit illud immobile aſſerere ob ſuam ingentem molem, hoc certe mō cām naturalem non aſſignat. Prætereà ſi prorſus īfinitum ſuapte natura poſſet in ſeipſo eſſe, idem ſibimet locum eſſe oportebit, ēt vnamquaq; illius partē ſibimet locum affirmare

affirmare ac in ſeipſa eſſe, qm̄ cum loci totiūs ſunt ſimilares, ét partium loci erunt ſimilares, vt diximus. Si ergo infinitum eſt ſibimet locus, vel ſeipſo manere, idem ēt partis locus erit. item ſi immobilitatis cā eſt in ſeipſo eſſe & ſibi locum afferre ergo & partes erunt ſimiles toti, quapp nihil vetabit vt ignis deorſum colloceť. & terra ſurſum, qn̄ quidē vtrūq; vbiq; fuerit in ſeipſo ſit, at hoc fieri nequit. Si ergo is locus partibus naturalis, nō eſt, igiť neq; vniuerſo toriq; naturalis erit. Nā idem locus ſpē eſt totiūs & partis. Cæterum inquit ꝙ quidē eu euenit ꝙ ſeipſa ſulcitur. quod ſeipſo firmari infinitum inquit ideſt hoc euenit quoniam in loco non eſt neque ab altero continetur, ſed in ſeipſo eſt quaſi vbi aliquid eſt ibidem conſiſtere aptum ſit, ſed hoc quam obſcure inquit, cum vero inqnit quaſi vbi aliqd eſt ibidem conſiſtere aptum ſit, hoc dicere vult. Si .n. in ſeipſo eſſe cā quietis eſt, quanquam ignis ſurſum nō eſſet, ſed deorſum, attamen in loco ſuo eſſet qm̄ in ſeipſo eſt. Quod quidam à veritate alienum eſt ſiŕ ét gleba pendens ex tecto non eſt ſuapte natura idonea in ſublimi loco quieſcere, quamuis in ſeipſa ibi ſit, ſed locus infimus ei tribuitur. Si ergo nō eſſet vniuſcuiuſq; rei locus definitus & certus, non magis ſorſum quam deorſum terra maneret ſimiliter etiam ignis.

Id.n.quod in ſeipſo firmatur:& in ſeipſo eſt immobile neceſſe eſt eſſe. Dicat tamen ipſe oportet, cur non eſt aptū moueri. Non.n.ſat eſſe hoc dixiſſe pacto, ac euaſiſſe Fieri enim pōt ut non moueatur:& quoduis aliud corpus. Sed nihil prohibet aptū eſſe moueri. Et terra nāq; nō fertur nec ſi infinita etiā eſſet:ex eo tamē quia medio coercetur. Non.n.quia non eſt aliud ad qđ fertur, in medio ipſo quieſcet, ſed quia non hoc mō eſt apta fieri. Et tamen liceret dicere ſeipſam terram firmare. Quod ſi neq; terra ſi infinita eſſet hac eſſet cauſa, ſed grauitatem habere, graue autem in medio ſuapte natura quieſcere ſolet. Similiter & infinitum in ſeipſo quieſcit ob aliquam aliam cauſam. Et non ex eo quia eſt infinitum & ſeipſum firmat.

Inquit ſi ēt hoc dabimus ſeipſo fulcitum ac in ſeipſo manens tum quia nullo continet, tum etiā quia non habet quo moueri queat, neceſſario immobile eſſe. Et tamen ſi non haberet quo duceretur, idipſum ſuapte natura moueri poſſe nihil vetaret, oportet igitur ī mobilitatis cauſam naturalem reddere & non violentā ac inuitam præter naturam. Qm̄ & terra non fertur neq; ſi īfinita eſſet coerceretur tn̄ a medio. ſ. hunc in modū. Si terra eſſet infinita, non quia finita eſſet & non haberet quo cieretur ob id īmota eſſet, ſed qm̄ a medio cohibetur. Quamquam liceret aſſerere ob id illam immotam eſſe qm̄ ſeipſa fulcitur & nullo continetur, & cætera. Tn̄ refellit hāc eſſe cām īmobilitas eius q̄ dicta eſt, ſed potius qa hēt quo moueri queat & tn̄ non moueť. Hoc igiť mō ēt ſi infinitum non moueť dicēda eſt cauſa īmobilitatis eius naturalis. Nam illa quā dedit Anaxagoras eſt potius cauſa magnitudinis quam naturæ.

Et inſuper patet & quamuis ipſius partem eodem mō quieſcere oportere. Nam ut infinitū in ſeipſo manet ſeipſum firmans ſic & omnis ipſius pars quamcunq; acceperis in ſeipſa manebit. Loca nāq; totius ac partis, ſpecie eſſe eiuſdem conſtat. Totius.n. terræ glebeq; idem eſt locus qui eſt inferus & etiam ignis totius atq; ſcintillæ qui eſt ſuperus. Quare ſi infiniti ſit locus in ſeipſo eſſe. & partis idem erit profecto. Qualibet ergo in ſeipſa manet.

Si enim cauſa immobilitatis vniuerſi eſt in ſeipſo cōſiſtere eādē ēt oportebit īmobilitatis partis cām hēri. Nā idē eſt locus totius & partis. Si ergo & parti ſm naturā cōuenit ſeipſa fulciri cuncta ſane īmobilia eſſent. Quo ſi pars eo moueť qm̄ finita eſt, neq; toti cōpetet īmobilitas ſm nr̄am. Sed qa nō hēt quo moueri poſſit.

Omnino autem patet fieri non poſſe, vt corpus infinitū in ratione rerum ponatur, & locus corporibus tribuatur. Si corpus omne ſenſibile, aut graue, ſit aut leue. Et graue quidē ad medium ſuapte natura feratur, leue vero ſimiliter ſupera loca petat. Et infinitum enim hanc eandē naturæ ſubeat legem neceſſe eſt.

Cū oñdiſſet ex viribus lociſq; naturalibus corpus infinitum haberi non poſſe in pñtia ex momento inclinationeue corporum quatenus corpora naturalia mouentur, idem probat. Sunt.n.in vniuerſo, duo motuum ſpecies alia motus recti alia uero motus orbicularis. Itē motus recti duæ ſpēs, vna motus leuium ſurſum altera grauium deorſum. Si ergo demonſtrabitur nullū corporum quæ recto, vel orbiculari motu cientur eſſe infinitum, quæ vno naturali motu mouentur, ac omnem motum eſſe finitum; conſtabit ét locum non eſſe infinitum, qui cum non fuerit infinitus neq; corpus naturale infinitum affirmari non poterit, qm̄ quidem oē corpus naturale loco complectatur. Hic itaq; oſtendit non eſſe motum rectum infinitum, in libro autē de cælo oñdit etiam motum orbicularem intra terminos ac limites fieri, qm̄ ſi corpus oē naturale vel circulo vel recto agitur motu & utraq; corpora ſunt finita motus & ēt mota neceſſe eſt vt finita habeantur. Quod igitur dicobam hic demonſtrat non poſſe aliquod corpus rectum infinitum eſſe & imprimis ſyllogiſmo hypothetico oñdit. At inquit ſi.n. infinitum eſt aliquod corpus ſenſibile, vel graue vel leue erit. Si nequit eſſe graue, aut leue ergo infinitum nullo mō poterit eſſe corpus, quod recto ducetur motu. Sed dices vrī haberi infinitum, neque graue neq; leue affirmari poſſe: proinde ſtatim inquit, ſi.n. totum eſſet graue, deorſum moueretur, ſi totum leue, ſorſum vergeret, quod quidem velut manifeſtum abſurdum non probat, imprimis, quia non ſolum grauia extant, ſed ēt leuia, deinde ſi ſolum ſupnum locum infinitum occuparet, deficeret locus infimus & econtra, ſi duntaxat locum imum teneret, locus ſupremus nō haberetur, aliquo modo: igitur probat eſſe infinitum quod ſimul omnē locum occupet, vel potius deducit ad abſurdum eam ſuppoſitionem, quæ infinitum partim graue, partim leue tueri niteretur. Nam ſi aliquid vero partim ſupernum locum occuparet partī infernum. Quonā pacto igitur inquit, ò aduerſarie potes ſecare infinitum vt pars vtriq; , æquiſſime tribuať, dicis dimidium graue eſſe, & alterum dimidium leue, vel aīr quātumlibet leue, aut graue. Sed dij boni quomodo is putat dimidium infinitum, aut diuiſionē duntaxat in duplicem partem, aut quantumlibet partē accipere? Præterea quonam pacto in infinito prorſus ſurſum & deorſum poteris ſtatuere. Nam vnde ceperis vſquequo conieceris oculos id certe interuallum erit ſurſum & deorſum. Hæc igitur de infinito dici non poſſunt. Item quod penitus ſupernum & infimum locum infinitum habet, certe extrema habebit: qm̄ hmōi loca ſunt ipſa extrema. At ſi extrema tenebit nō erit igitur infinitum. Poſſumus præterea hic adducere ea q̄ de poteſtatibus viribuſq; naturalibus diximus, qm̄ aut finitę erunt, aut veluti ea, quæ contactu colliguntť. Et ita priores rōnes adduci poterunt. Hoc igitur eſt primum argumentum. Secundum autem argumentum ꝑſus de locis fit. Et inquit omne corpus naturale in loco eſt. At loci ſex ſunt diſcrimina & differentiæ, principes & maxime primæ ſunt duo, ſurſum & deorſum, & alteræ autem præter has quatuor ſunt, videlicet ante retro, dextrum & ſiniſtrum, imprimis dixit ſurſum & deorſum, & qm̄ his ſublatis differentijs cæteræ tolluntur, ſed cæteris ſublatis ipſæ non demuntur. Nam cum fuerit latitudo & profunditas omnino neceſſe eſt, vt etiam longitudo: Sed cum fuerit longitudo, non oportebit cęteras eſſe: quod quidem in ſecundo libro de Cęlo exquiſitius

indicat

indicat. Sex igitur habentur, ſed & in vniuerſo ſuapte natura conſtituta ſunt, quorũ ſurſum & deorſum planiſsime in ipſo vniuerſo conſpiciuntur, & dextrum autem & ſiniſtrum cæteris in rebus particularib. perſpicuo noſcunt. Nam dextrum & ſiniſtrum ipſa natura in partib. conſtituta ſunt. In ipſo autem vniuerſo oriens, eſt dextra mundi pars, qm̃ ab ea parte capit motus initium, leua autem eſt pars contraria atq; huic oppoſita. Hoc modo etiam poeta appellat. Nã inquit ſiue in dextrum eat ſolem verſus aurora, ſiue in leuã ad ipſas occultas tenebras. Hęc igitur ſunt dextrum & ſiniſtrũ ꝓportione. Ante in vniuerſo eſt vbi illud cœli culmẽ eſt, quo flat Boreas, qui etiam ſeptentrio, aut cardo articus appellat̃, retro vero ibi deſignatur, vbi eſt alter cœli ſcardo, à quo notus auſterq; flat. Neceſſe eſt igitur ſi datur corpus infinitum, hoc certe quempiam locũ obtinere quod ſi loco complectitur, hmõi differẽtijs diſtare ac dimetiri debet. Sed nequeunt hæc diſcrimina infinito, corpori tribui, alioqui quã primum aliquid infiniti in loco perſpexeris mox oportebit illud ſm̃ partes differentijs loci condiuiſum finitum eſſe. Vel igitur aliquæ partes erunt infinitæ, & quædam finitæ vel omnes infinitę, aut omnes finitæ, Et ſi omnes finitæ, igitur id ꝙ ex omnibus cõſtituitur, dabitur finitum. Si vero quędam infinitæ, & quædam finitæ vel omnes infinitæ, aut multiplicabitur infinitum aut augebitur. Tertio arguitur, omnis locus ſuapte natura finitus eſt, quippe qui terminus continentis ſit. Si ergo corpus in loco eſt & omnis locus finitus eſt, igitur omne corpus finitum eſt. Item negatiuus poteſt confici ſyllogiſmus. Si omne corpus, loco ambitur, locus eſt infinitus, ergo nullum corpꝰ eſt infinitum. Quartum argumentum tale adducit. De quibus genus prædicatur, omnino neceſſe eſt, vt etiam aliqua ſpecies prædicetur, qm̃ nullum habetur genus ꝙ ꝓ ſe atq; à ſpecieb. alienum eſſe conſpiciatur, vtpote animal quoddam non eſt ꝙ protſus non ſit hõ, vel equus, vel aliqua altera ſpecies animalium, itaq; ſi infinitũ in loco eſt, omnino etiam in aliqua ſpecie loci inuenietur. Vel ergo cõplectetur loco vt ſupremo, aut in alio quodam cæterorum, qñquidem nullus alius locus reperiat̃, aut nullum aliud loci diſcrimen hactenus compertum ſit, præter ea quæ diximus. Sed ſæpe demonſtrauimus, infinitum nullo iſtorum contineri poſſe. Hunc igitur in modum Ariſt. in hoc libro de infinito diſſerit. Sed in libro de cœlo multis argumentis probat motum orbicularem infinitum affirmari non poſſe, qm̃ neq; circulus mole infinitus eſt. Ex quibus duo vel tria cõmemorabimus, quæ mihi magis in mentem veniunt, & ſumũtur ex deductis in geometria licet non huic modo contemplationi inſiſtemus. Oſtẽſum igitur in Geometria eſt, ꝙ ſi duæ rectæ lineæ ab vno puncto protraherẽtur in infinitum, intercapedo earum in infinitum auget̃, & ſi actu eaſdem lineas protractas in infinitum animo conceperis, etiam intercapedinem illarum actu infinitam exiſtimabis, quod ſi hoc admittitur, concipiet animo deinceps à cẽtro terræ duas rectas lineas porrectas, Vnam quidem extẽſam vſq; ad medium cœli, alteram vero ad partem orientis. Si ergo intercapedo harũ duarum linearum infinita erit, qm̃ ſol hmõi interſtitiũ ſex horis peragit abſoluitq; dico ſ. ab oriẽte vſq; in mediũ cœli, ergo finito tempore in infinitum interuallum cõfecit, quod quidem fieri nequit. Non ergo illud interſtitium linearum infinitum erit, ſed finitum. Eadẽ rurſus accidere poterunt ſi à centro vſq; ad cœli medium & ad occaſum duas rectas lineas protraxeris, profecto interſtitium inter cœli mediũ & occaſum finitũ erit. Item eadem dici queunt ſi lineæ ita deſcriberẽtur in altero hemiſpherio: quam obrem orbicularis motus non poterit eſſe infinitus. Hoc idem oſtẽdit etiam hoc modo, & inquit, quẽadmodum aſſerere non poſſumus, triãgulum infinitum eſſe vel quadrangulum, ſed eo quod hos ſolemus figuras appellare, nos concipimus animo id, quod tribus terminis vel quatuor clauditur, eſſe finitum, ita neq; circulum infinitum neq; ſimpliciter figuram aſſerere licet: nam ipſa figuræ conceptio ſeu definitio indicat terminum & finem. Si ergo circulus dici infinitus nequit, ergo multo magis neq; motus qui circulo fit, infinitꝰ erit, qm̃ eo modo ſe habet motus, quo ſe habet id in quo fit motus: quapropter ſi quæ mouentur, non ſunt infinita, neq; motus orbicularis infinitus, perſpicuum etiam eſt neq; loca eſſe infinita. Ergo nullum corpus infinitum eſt. Sed cum hæc dicit, his omnibus oſtendit corpus actu infinitũ haberi non poſſe. Deinceps in cõtrarium arguit, & inquit ſi nullo modo infinitum daretur, mille impoſſibilia ſequerẽtur, & quẽadmodum prius dixi, tempus non eſſet ſempiternum. Nam aſſerere tempus aliquando cœpiſſe, nihil aliud dictu eſt, quam tempus eſſe, quando non erat, omnia. n. q̃ in tempore ſunt, ac huiuſmodi verba aliquando, tum, ante tempus appellant de tempore prædicantur. Item oſtenditur motum eſſe ſempiternum cuius comitatu, tempus vna fluit. Hoc vnum abſurdum igitur ex opinione eorum qui prorſus infinitum excludunt. Alterũ autem abſurdum eſt, qm̃ continua non poterunt ſecari in infinitum. Tertium quia numerus augeri in infinitũ non poterit. Si ergo (inquit) rõnes eorum tum, qui negant motum, tum & eorum qui illum ſtatuunt, veræ ſunt, opus eſt iudice, qui recte iudicet inter vtrinq; cõtrarias rõnes, qui de medio tollat controuerſiam & aſſerat partim veras eſſe vtraſq; rõnes, partim aũt falſas. Nã ſi partim infinitum eſt partim non eſt. ſ. aliquo modo infinitum tueri poſſumus, aliquõ nõ poſſumus, merito vtræq; rõnes à veritate abeſſe videntur. Sed his dictis deinde ſniam vt bonꝰ iudex dat, ea q̃ ſunt diuidens.

DIGRESSIO.

Sed antequam contextum interpretamur quædam de tempore diſputata conſideremus, ſi dicendo aliquãdo fuiſſe ac hmõi verba olim, tum, & id genus, qñ non erat tempus aliquod incommodum, ſequi poſſit, hoc præſertim fuiſſe tempus, quando non erat tempus, & ob id ipſam negationem falſam eſſe, hoc modo erat, & aliquando, & cætera, quandoquidem & aduerbia temporis de ipſo tempore dici aſſerimus. Neceſſe porro eſt hanc affirmationem eſſe veram & nihil ex ea incõmodi proficiſci, dico ſ. illam propoſitionem affirmatiuã, in qua dr̃, ꝙ erat aliqñ, qñ erat tempus. Nam de omni re affirmatio vel negatio vera eſt. ſed cum aliqñ & erat tempus ſignificat. Nihil igitur aliud dicit affirmatio, q̃ tempus fuiſſe quando erat tempus, aliqua igitur eſt horum temporum differentia. ſ. huius tẽporis & illius, qđ in illo eſt, neq; aliter fingere poſſumus, ſi vellemꝰ. Quẽadmodũ. n. ſi quis diceret, erat aliqñ, cum Socrates erat is certe vr̃ dicere aliquid alterum eſſe tẽpus, & aliquid alterum Socrates, qui eſt in tempore, hoc etiam modo ſi diceret, erat interdum, qñ erat tempus, vr̃ aſſerere alterum tempus in altero eſſe. oportet igit̃ alterum ſubijci, alterum vero in illo eſſe. At ſi quiſpiam affirmaret ſe idem dicere cum profert hæc verba: erat aliquando, & tempus, is ridiculus habeatur, ac quicunq; affirmationem deſtruit, ſtatuens idem eſſe ſubiectum & prædicatum: dicit. n. ille riſu dignus exiſtimandus eſt, qui diceret, erat Socra. quando erat Socra. non explicans affirmationem in qua omnino ſubiectum oportet eſſe alterum terminum ac diſtinctum à prædicato, ſed vnam & eandem vocem proferens in ſeipſam inſtar circuli reductam, ita qui exiſtimaret idem eſſe tempus, qđ loco

ſubiecti,

ſubiectl, & loco prædicati ponitur, cum diceret, erat interdum cum erat tempus riſu dignus eſſet. Præterea ſi affirmatio, & negatio eoſdem terminos ſimiliter hēat: Et in negatione id verbum(erat)& hoc aduerbinm aliquando, negant deſtruuntq; tempus præfuiſſe, ergo in affirmatione eoſdem terminos eadem ſignificātes nobis ſeruandnm eſt. Erit igitur tempus cui alterum tempus inerat aliquod. ſ. in aliquo quod fieri nequit: quantum itaq; ex his grauiſsimis ſyllogiſmis colligere poſſumus tota contradictio erit falſa, qm̄ tam ex affirmatione, qnam ex negatione aliquod abſurdum proficiſcitur. Sed erroris cā eſt, qm̄ ob naturæ ingenijq; tenuitatem conſpicere non poſſumus, quippiam extra quandā tacitam temporis ſignificationem de altero prædicari immo neq; de rebus diuinis ſine tempore proferimus, quomodo itaq; non eſt perridiculum exiſtimare huiuſmodi verba erat, eſt prorſus de tempore prædicari, & minime de rerum exiſtentia, exempli gratia, cum dico quando erat Socra. Erat liceum, vbi ſimul cum rei exiſtentia apparet aliquomodo tempus. Nimirum Deum eſſe dicimus, de quo tamen tempus non prædicatur. Et ſi dicerent eſſe Dei diuidi contra reliquas temporis partes, cum vox ipſa ſit diuiſa, contra hmōi tempora erat, & erit, attamen nos dicimus intellectum corrigere vocis imbecillitatem, hoc igitur modo etiā cum dicimus aliquando erat, qnando non erat tempus. Illud nanque aliquando velut id, ꝙ praue ponitur omnitto ſubq; ſilētio prætereo. Sed illud (erat) aſſerimus non de tempore dici, ſed de quadam rerum exiſtentia, qm̄ erat v.g. ꝗuū vel aliquæ aliæ, ſubſtantiæ diuinæ ante tempus. Et vocis imbecillitatem aut ambiguitatem hoc modo cogitamus corrigimusq; cum, iſtud verbum(erat)vnum ſit ſm vocem, attamen ratione non eſt vnum, qm̄ ſignificat rei exiſtentiam de qua prædicatur, ſignificat etiam aliquam temporis partem præteritā atq; elapſam, quatenus itaq; rei exiſtentiam ſignificat hoc modo accipimus, minime vero quatenus ſignificat quandam tēporis ſectionem. Quemadmodū igitur & ipſum(eſt)aiūt ſignificare indiſtinctum, ꝙ etiam de Deo prædicatur & eſt aliqua temporis pars, & quanquam vox ipſa per ſe ſignificat, quandam temporis partem, & ſectionem tamen ex ſubiectis de quibus prædicatur ſignificatorū diuiſionem diſtinctionemq; facimus, hoc etiam modo de ipſo(erat)dicimus, ꝙ cum ſignificet aliquam temporis partem, & rei exiſtentiam cum dicimus aliquando, erat, quando non erat tempus, illud prædicari ſi non de tempore, ſed de exiſtentia rerum. Verum poſſumꝰ has, ridiculas cauillationes ſeu inutiles indagationes euadere dicendo. Non erat ſemper tempus, poſſumus etiam has ſtolidas rōnes plurib. refellere, ſed hæc ſatis pro huius rei ſignificatione habeantur. Accedit etiam alia qm̄ vr̄ falſum eſſe, vt omne ꝙ ſit ī tempore generetur, & fiat dico omne id ſimpliciter fieri, ꝙ prius eſt nō ens, & poſtea ens: cuius generis fere infinita eſſe ſpecies Ariſt. in extremis huius operis voluminib. indicat. Hmōi autē ſunt puncta tactus, & non ſolum id genus cætera, ſed ēt omnes formæ, nam repente momentoq; enaſcuntur de ſubſtantijs ac in ipſis introducunt, præterea, quāquam tempus ſimpliciter fieri negant, attamen aliquod tempus fieri non negabunt, vt hic annus, cum neq; hominē ſimpliciter fieri, ſed quendam hominē naſci aſſentiunt, atq; ideo conſtat, quia particularia omnia corrumpuntur, qm̄ igiť hic ſit, vel hic annus, oportet omnino hoc fieri prorſus in tempore. Si id verum eſſe tueri volunt, vt ſimpliciter omne ꝙ fit, naſcatur in tempore, quocirca oportebit eſſe aliud tempus, dies generabitur. Itaq; duo tempora ſimul erunt ceu duo dies, ſed ſi id eſſe faterent, quomodo illi inter ſe mutuo differunt. Sed hæc riſu digna ſunt. Quod autem non demōſtrareť neceſſario motum eſſe perennem ſatis oſtēdimus in octauo huius operis volumine. Cæterum redeundum eſt vnde digreſsi ſumus, cum Ariſt. conciliare rōnes, immo afferre ſnīam inter rōnes de infinito velit, hmōi rerum diuiſionē adducit, & inquit rerum aliæ ſint poteſtate, aliæ vero actu. Item earum rerum quæ ſunt poteſtate, aliæ hoc pacto ſe habent, vt aliqn̄ queant vniuerſa quo ad ſingulas ſui partes prouenire in actum, & prorſus tollere deleręq; poteſtatem, aliæ autem nunq̄ exacte perfecteq; abijciunt poteſtatem, ſed eo conſiſtunt, quia ſemper poteſtate ſunt. Exemplum primi poteſtate, literas abijcit, cum actu euaſit literatus. Exemplum ſecūdi, vt cum materiā eſſe omnia poteſtate dicimus. Hæc. n. nunquam totam, quo ad oēs eius portiones, & partes actu atque ad actum adeo reducitur vt amplius nullam ſibi retineat ſeruetq; poteſtatem. Nam quanquam vnā formam recipiat, attamen omnes aliarum poteſtatē eſt. ſ. capax omnium aliarum. Itē eorum quæ actu ſunt, alia quidem ita ſe habent vt vniuerſa quo ad ſingulas ſuorum partes actum ſuſcipiant, alia vero non ita ſeſe gerunt, vti dicimus, præterea diem adeſſe & certamen, q̄ adeſſe dicimus, non quia ſimul tota adſit dies, ſed ſolū parte adeſt, ſimiliter certamen ceſtus vel luctā aut qđdam aliud certamen. His ita exiſtentibus, ꝙ non ſit corpus magnitudine infinitum, ꝙ percurri nequeat, ſatis demōſtrauimus. Verum infinitum dari quo ad diuiſionem, & appoſitionem viciſsitudinariā diuiſioni. ſ. quot demendo magnitudini numeros tot addendo ſimul eā ſerues, nihil apparet incommodi. Nam dicimus continua eſſe diuiſibilia poteſtate in infinitum. Verum non ita poteſtate in infinitum quēadmodum dicimus ęs poteſtate ſtatuam fore, cum aliquando æs actu ſit ſtatua. At infinitum nūquam fieret. Nam in ære & ſtatua quoties aduenit actus tollitur poteſtas, qm̄ iam ſtatua habetur, & non amplius poteſtate ſtatua eſt. Præterea in his poteſtas præcedit actum. quocirca id ꝙ poteſtate eſt, poteſt prouenire ad actum ad quem tendit. Verum q̄ habent eſſentiam ac conſiſtunt quo ad potentiam non poſſunt aliquando actum hmōi aſſequi, vt abijciāt, excludantq; omnino poteſtatem, quemadmodum etiam diximus de materia. Nimirum hæc poteſtate omnia dr̄ eſſe, ſed nunquā prodit in hmōi actum vt omnino poteſtas eius repellať. Similiter etiam infinitum ſe habet. Dr̄. n. magnitudine in infinitum eſſe diuiſibili non tanquam ea ſit aliqn̄ tota diuiſa, ſed quia illam ſemper diuidi ac diuidendam eſſe cernimus animoq; concipimꝰ. Infinitum itaq; eſt actu, & poteſtate. Verum hoc non actu eſt, quemadmodum certamen eſſe dicimus, nō eo quod ipſa tota ſimul ſubſiſtat ac adſit, ſed ſolū ſm partes, quo pacto igitur infinitum actu eſt, tanquā aliqua eiuſdem pars ſemper adſit, & cōtinuo data aſſumptaq; parte extra ipſam alterum quippiam accipere licet. Si quis igitur vult tueri hoc modo infinitum actu eſſe, vti aliq̄ ſpeciem, & formam, & totum ſimul capit, is nihil aliud defendere ac inqrere vr̄, q̄ terminum infiniti numero illius interitum. Nam ſi vniuerſum in infinitū diuiſibile ſimul adeſſe cum ſua mole voluerit tanq̄ nihil reliq ſit, ꝙ ſecari adhuc queat, is certe tollit ac deſtruit vniuerſum. ſ. totam rei molem in infinitum diuiſibilē eſſe, quamobrem talis actus erit corruptio interituſq; illius, cuius eſt actus, ꝙ quidem fieri nequit, quandoquidem omnis actus ſeruare debet ſubiectum. Quēadmodum igitur mobilis actus, quatenus mobile eſt, demōſtrauimus, ſeruare poteſtatem mouendi, ac mobilis, ita etiam actus, & perfectio infiniti eſt ſemper vlterius ꝓcedere, & nunquam deficere. Si autem aliquando eiuſdem poteſtas ceſſaret, mox deeſſet infinitum, quemadmodum. n. his vſu venire ſolet, quorum eſſentia conſiſtit in fieri, quæ cum ꝓduci ceſſaret, mox nihil eſt, ceu

certamen,

certamen, dies, & tempus, & flamma. Hoc etiã modo nobis dicẽdum eſt, qui fatemur magnitudinem eſſe diuiſibilem in infinitum. q ſi quis voluerit defendere infinitum deſtruet. Nam infinitum nunquam terminari limitibusq; claudi poteſt. Vnde ſi tu ſectiones finitas eſſe poſueris, negabis illas eſſe infinitas. Nõ.n. dicimus in infinita magnitudinem eſſe diuiſibilem, ſed in infinitum diuidi poſſe, & inter hæc plurimum intereſt. Nam in infinita diuidi non poteſt, quoniam idem eſſet ſuimet diuiſiuum. Si.n. diuideretur in infinita omnino non diuideretur, qm̃ pertranſiri infinitum non poteſt. Nam oẽ q percurri poteſt, mox etiam finitum eſt. Præterea ſi infinito diuideretur ex infinitis, quoq; conſtituta eſſet, & id q infinitis conſtitutum iam mole actu infinitum eſt quod quidẽ fieri non poſſe aſſerentes finem huic q̃ſtioni imponemus. Sed ipſam magnitudinem diuidi poſſe in infinitum nihil vetat ſuperſtite ſp aliquo, q adhuc diuidi queat. Vnde infinitum partim poteſtate eſt, partimq; actu. Sed hæc de infinito contemplemur hoc modo, quo cõtemplamur de ipſa ſtatua, quæ tum in actu tum in potentia eſſe dr̃. Nam magnitudo cum nõdum cepit diuidi, eo mõ ipſa eſt poteſtate diuiſibilis in infinitum, quo æs eſt poteſtate ſtatua, ſed quãprimum diuiſio fieri ceperit, tunc diuiſibile in infinitum actu fit, ſicut æs cum actu impreſſum eſt forma ſtatuæ, id tamẽ excipitur, qm̃ in ære non ſimul poteſtas, & actu iacent, ſed in magnitudine actus, & potentia ſunt quemadmodum in certamine, die, & materia, quæ ſm̃ partes, actu adſunt. Nemo itaq; periclitetur inuenire talem actũ in infinito, qualem inueniũt in lecto & in domo, ſed poti⁹ (vt dicebam) veluti in certamine & die. Non.n. velut ſimul vnaq; collecta eſt ſectionum multitudo neq; vt ſimul ipſa diuiſio fieri poſsit, ſed quia fit per partes, veluti ea quæ paſsim & per ſucceſsionem habeatur, cum reliqua pars iã diuiſæ magnitudinis adhuc ſecari poteſt. Hoc etiam modo numeri incrementum poteſt fieri in infinitum, dato ſemper numerum accipiendo maiorẽ, qm̃ ſi quis augmentum aſſereret percurri poſſe in infinitum, iam is tolleret ac deſtrueret infinitum. Nã qui numeri augmentum firmat is certe finem terminumq; infinito addicit, ſed non modo in numeris collocat infinitum penes ipſius incrementum, ſed etiam in magnitudinib. Verum non hoc modo, vt id quod augetur oẽm magnitudinem excellat. Hoc.n. fieri nequit. Siquidem nequeat eſſe aliquod corpus mũdo maius. Sed ſi auctio fieret hoc modo, vt quot de aliqua mole ſecarent partes, totidem ſimul adderentur, conceditur augmẽtum magnitudinis in infinitum. Nam ſi rectam lineam finitam accipies in duas ſecauero partes: Et deinde poſtea quam alteram diuidendo ſegregaui, ſi tm̃ reliqua adiunxero, quantum ipſe diuiſi ſuſtuliq;, certe vt alterius partis diuiſio fiet in infinitum, ita reliqua increboſcet in infinitum. Sed hoc viciſsim diuidendo addendo q̃ fit, qm̃ quod ab illa ſeparamus, reliquæ adicimus, quo pacto ipſum incrementum nunquam deſinet, neq; id q percrebuit, maius euadet quam ea vniuerſi magnitudo. Item neq; æquale erit totum eidem magnitudini quæ diuiditur. Cum ſemper deficiat aliqua pars, quę iã totius erat pars, & diuiſione à tota ſeiũcta fuerat. Prorſus autem cum conſtat fieri non poſſe, vt ſimul corpus dicatur infinitum & aliquis locus tribuatur corporib. Inquit fieri non poſſe, vt ſtatuat corpus infinitum eſſe, & ſimul vnicuiq; corporum naturalium tribuatur locus. Nam ſi perſpicuo vnicuiq; corporum naturaliũ tribuitur locus, fieri igitur non poteſt, vt ſit corpus infinitum. Quod verò nequeat, Si omne corpus naturale in loco eſt, infinitum corpus eſſe, deinceps oſtendit.

At fieri nequit: vt aut totum graue ſit, aut leue, aut dimidium leue dimidium graue.

Ideſt vtrunq; dimidium vtranque affectionem ſubire non poteſt, & aliud graue eſſe, & aliud leue.

Quonanque modo diuides illud, aut quo pacto ipſius infiniti hæc quidem pars ſupra, hæc autem infra: vel vltima vel media erit.

Si enim ſeiunxeris partes infiniti quas deinceps ſuis locis tribueris, mox ipſum finitum efficies. Quo nã pacto põt altera infiniti pars ſupra collocari, & altera deorſum. Vbi.n. poneretur pars ſupior, ſit & pars inferior vbi deſignatur. Itẽ ſi infinitum habebit partẽ ſuperiorem mox & habebit extremum & mediũ. Nã ſupra & infra extrema ſunt, mediũ aũt eſt illud qđ intra hoc cõtinetur. At id quod habet media extremaq; non eſt infinitum.

Præterea omne corpus ſenſibile eſt in loco. Loci vero ſpecies ac differentiæ ſunt ſupra & infra, ante & retro, dextrum atque ſiniſtrum. Atque hæc non ſolum noſtra ex parte ſunt poſitione ve: ſed in ſe ipſa etiam tota diſtincta ſunt, atque hæc eſſe in infinito non poſſunt.

Alterum argumentum. Et inquit ſi omne corpus eſt in loco. Et loci differentiæ ſex habentur, neceſſario & infinitum his numeris diuidetur, quod ſane fieri nõ poteſt, quoniam illud mox terminis claudi oporteret.

Atque ſimpliciter ſi locus infinitus eſſe non poſsit, ſit autem omne corpus in loco, & in ratione profecto rerum infinitum corpus eſſe non poteſt.

Tertium argumentum. Et inquit fieri non poteſt vt locus ſit infinitus, ſiquidẽ omnis locus terminet id qđ eſt in loco ac idem contineat. At id q terminat magis eſt finis illius, q continetur, quam infinitum, pterea ſi locorũ diſcrimina ſunt ſurſum, deorſum, fieri nequit vt concedatur locus eſſe infinitus. Nam ſi eſſet vterq; infinitus, vnus alium non permitteret. Sed non põt eſſe, vel duntaxat ſurſum, vel duntaxat deorſum, quomodo.n. omnino diceretur eſſe infinitus locus, vel ſupra eſſe dicerentur, vel deorſum. Si ergo hi loci ſunt finiti & omne corpus eſt in loco, igitur omne corpus eſt finitum.

At vero quod alicubi eſt, in loco eſt, & quod in loco eſt, alicubi eſt.

Quartum argumentum. Eſt autem continuum his, quæ paulo ante dixit quoniam cum demonſtraſſet, locum ſupremum infinitum eſſe non poſſe, neq; imũ aut quempiam alium locum: Ne quis dicat infinitum his nõ cõtineri, ſed loco ſimpliciter ob id his explicat, qm̃ neceſſe eſt de quibus prædicatur genus, de his etiam aliquam ſpeciem eius prædicari & econtra. Eſt autem veluti genus loco, ſpecies autem aliquis locus, videlicet locus, qui hoc aduerbio vbi deſcribitur, quando enim dixero (vbi) definitum quendam locum ſignificabo, q̃ vel ſurſum vel deorſum appellabitur.

Vt igitur infinitum quantitatis rationem ſubire nõ põt: nam quantum fuerit quoddam, vt bicubitum aut tricubitum: hæc.n. ſignificat ipſum quantum, ſic & quod eſt in loco id alicubi ſane eſt. At id aut ſupra, aut infra, aut in aliqua alia ſex differentiarum eſſe ſignificat, quarũ vnaquæque finis eſt quidam vt conſtat.

Vtitur exemplis de quantitate. Vnde illuc prius verbum .ſ. quantum, legendum eſt cum accẽtu acuto quo pacto ſignificat genus quantitatis, ſm̃ autem cum deinuo dicit. Hæc.n. ſignificat ipſum quantum legendum eſt cum accentu graui, tanquam ſpurium, & non legitimum. Significat autem quantitatem determinatam, vt bicubitum tricubitum vt ipſe dixit. Quod autem dicit hmõi eſt. Si vnumquodq; quod quidem habet aliquod genus prædicatum, habebit etiam aliquam ſpeciem, q̃ ſub illo cõtinetur, & omnino de eodem prædicabitur. Nam color nullus eſt, qui prorſus non ſit vel albus vel niger vel aliqua alia ſpecierum coloris. Similiter ſi infinitum erit in loco prorſus etiã in aliqua loci ſpecie erit, .ſ. ſurſum vel deorſum. Atqui fieri nõ põt vt infinitum

ſit in

ſit in aliqua ſpecie loci.vt demonſtratum eſt, igiẽ neq; in loco prorſus erit. Atqui oẽ corp' in loco eſt, ergo fieri non pôt, vt infinitum aliqđ corpus ſit, quẽadmodũ .n.non pôt aliquid eſſe,quantum,quod prorſus non ſit aliquod quantum.i.bicubitum vel tricubitum, ita nihil poteſt eſſe in loco, quin ſit alicubi. Dico.n.alicubi, ceu ſurſum vel deorſum. Quod vero nequit eſſe alicubi,hoc neque poteſt eſſe ſimpliciter in loco.

Patet igitur ex hiſce quæ diximus infinitum corpus in ratione rerum actu non eſſe. Atqui conſtat impoſſibilium euenire complura, ſi non ſit ſimpliciter infinitum. Temporis enim erit aliquod principium atque finis. Et magnitudines non erunt in magnitudines diuiſibiles. Numerus etiam infinitus non erit.

Oſtenſum eſt infinitum magnitudine haberi non poſſe. At ſi nullo alio modo infinitum poterit eſſe multa impoſsibilia emergent.

Cum igitur his hoc pacto determinatis neutra pars aſſerenda eſſe videatur:arbitro profecto, moderatoreq; eſt opus. Atque patet partim non eſſe.

Inquit cum non ſine rõne infinitum tum nõ eſſe, tũ etiam eſſe videaẽ. His rõnib.opus eſt iudice qui diſcernat in vnoquaq; veritatẽ & falſitatẽ. Et cõſtat infinitũ aliqũo eſſe, aliquomodo aũt non eſſe. Nam ſi infinitum partim non dabitur partimque non eſſe affirmabitur, nihil conſentanei videantur vtræq; rationes habere.

Dicitur itaque quippiam eſſe, aliud & potentia, aliud actu. infinitum eſt additione ac etiam diuiſione. Magnitudo autem actu, quidem infinita non eſt, vt diximus. Diuiſione autẽ eſt. Non eſt enim difficile lineas indiuiduas è medio tollere. Reſtat igitur infinitum in ratione rerum potentia eſſe. Non oportet autem infinitum potentia ſic accipere vt actu tandem euadat, quemadmodum ſi poteſt hoc ſtatua eſſe, erit hoc ſtatua tãdem. Sed cum multipliciter quippiam eſſe dicatur, perinde eſt infinitum vt dies eſt atque ludus, ex eo quia ſit aliud atque aliud ſemper. Nã in his eſt eſſe potentia atque actu. Eſt enim olympicus ludus, & quia fieri poteſt, & quia ſit.

Hic de rõnibus aduerſantibus ſententiam affert. Et prius ſumit rerum nonnullas poteſtate eſſe, nonnullas vero actu, vt pluribus in locis demonſtrauimus. Item ſumit infinitum eſſe in magnitudinibus tum additiõe tum vero diuiſione. Vnum hic erit infiniti ſignificatũ.ſ. infinitum additione, & diuiſione, quæ cũ prius ſumpſerit deinceps oſtendit infinitum aliquomodo eſſe, & aliquomodo non eſſe. Et inquit in magnitudinib. infinitũ actu haberi non poteſt. Verum infinitum poteſtate admittitur eo, ꝙ oĩs magnitudo eſt diuiſibilis in infinitũ. Quod autem linea non cõponatur ex lineis indiuiduis: Sicut quidam volentes ſoluere dubitationem Zenonis illas praue temereq; ſtatuerunt; vt in primo volumine diximus, haud difficile eſt oſtendere. Nam extat quidã liber aduerſus Anaxagoram totus de lineis indiuiduis, ab Ariſt. conſcriptus, in quo nititur prorſus refellere indiuiduas magnitudines, qm̃ ſi à geometris oſtendiẽ, q̃uis datam rectam lineam in duas partes ſecari poſſe, fieri certe non poterit, vt linea ſit indiuidua, vel ex indiuiduis conſtituta, qm̃ ſi conſtitueref ex lineis indiuiſibilibus, non ſecareẽ in duas partes. Demonſtratur.n.omne quod ex indiuiduis cõſtituitur idem dico ex indiuiduis & impartibilibus, impartile ex indiuiſibili eſſe. Dixim' præterea in 1.lib.quoſdam Xenocratem putauiſſe & illum ſuſpectum habuiſſe, ne lineas indiuiduas eſſe affirmauerit, quo in loco demonſtrauimus eorum ſuſpitionem ac coniecturam à vero longe abeſſe. Reſtat igitur infinitum poteſtate eſſe. Si.n.oſtenſum eſt fieri nõ poſſe vt actu ſit. Et magnitudo poteſtate eſt diuiſibilis: igitur perſpicuum eſt infinitum haberi poteſtate, & non actu. Verum infinitum non oportet accipere ens poteſtate, quod poſtea ſit in actu.i.minime cẽſere debem', quia dixit poteſtate infinitum eſſe ẽm diuiſionẽ, vt omnino hoc poteſtate perueniat ad actum. Non.n.quemadmodum dicimus æs poteſtate ſtatuam eſſe, & poteſtatem hanc peruenire aliquando ad actum, ita ſentim' de infinito, qm̃ nunquam erit in infinita diuiſum. Neq; .n.hæc poteſtas magnitudinibus ineſt. Sed cum multifariam aliquid eſſe dicatur, i. cum quippiam actu eſſe, multifariam dictum ſit. Nam aliud actu in totum ſimul habet, vt homo equus & ſimilia, aliud autem ẽm partẽ in actu eſt, & ſit & nũquam ſimul totus adeſt: hmõi.n. ſunt quæ conſiſtunt in fieri, ac ea de cã ſunt, quia cõtinuò fiunt, vt dies ludus, & id genus, quo pacto etiã dicimus infinitum actu eſſe, non, quia totum ſimul ſit, ſed quia ſemper aliqua eius pars adeſt. Hoc etiã modo infinitum erit id, ꝙ eſt actu.ſ.dico non eo modo infinitũ eſſe poteſtate vt aſſero æs eſſe poteſtate ſtatuam. Nam æs hoc modo animo poteſtate eſſe, vt aliquãdo totum ſit in actu. At infinitum non ita poteſtate eſt, vt ſit aliquando in actu, ſed eo qui ſemper poteſtate eſt, ſemꝑ permanet. Etenim & in his eſt poteſtas & actus, videlicet in ludo & die, quæ priuſquam fieri incipiant poteſtate ſunt, ſed cum cepta fiunt actu eſſe dicunẽ. Verum hoc modo actu ſunt, vt per partes ſuccedentes exiſtãt. Poſſumus ẽt accipere ea eſſe ptãte dum fiunt. Nã actu dies eſt velut iam præſens, poteſtate autẽ quoniam vna ſimul non exiſtẽs, cũ adhuc habet eſſe cũ continuo fit.

Patet autem infinitum in tempore diuerſo modo & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum eſſe. Omnino nanque hoc modo eſt infinitum, vt ſemper aliud, aliudq; ſumatur, & id quod accipitur, ſit quidem infinitum. At aliud atque aliud ſemper.

Cum dixiſſet quomodo ſit infinitum, qm̃ adeſt per partem, quod quidem in magnitudinum diuiſione, & numero & tempore accidit: Nam augetur tempus, & generaliter numerus poteſtate in infinitũ, ſed actu nũquam, quemadmodum etiam magnitudinum diuiſio, attamen hæc inter ſe quandam differentiã habent. Nã in hominibus & tempore quæ ſemper augentur in infinitum, aliter inuenitur infinitum, & aliter in ſectione, magnitudinum. Verum cum proponit ſe dicturum diſcrimen ipſorum, prius cõmunionem, & id quo ad cõueniunt exponit deinceps ipſorum diſcrimẽ aperit, & inquit. Nam hoc modo prorſus infinitum admittendũ eſt, vt ſemper aliud atq; aliud accipiatur. Et licet id, ꝙ ſemper accipitur finitum ſit, ſemper tamen aliud atq; aliud eſt. Ideſt generaliter & communiter in quib. infinitum inuenitur ſiue in numeris, ſiue in magnitudinib. collocetur, ſemper altera pars atque altera accipi põt. Verum ea quæ accipitur ſemper finita eſt, quæ nõ ſemper eadem erit, ſed alia atq; alia. Nam quoties numerus augetur ſemper alia atq; alia pars ſumitur. Similiter autem & in ea diuiſione totius in duas partes fieri nequit vt totum, ſimul diuidatur, ſed ſemper altera atque altera eſt diuiſa. Et omnes q̃ ſunt partes diuiſæ finitæ ſunt. Hoc eſt igitur, quo conueniunt. Sed quiſpiam ambiget contra hanc ſententiam, qm̃ quomodo poteſt aſſerere, eam infiniti partem, quæ ſemper accipitur, finitã eſſe. Nam in numeris & in diuiſione magnitudinis, quæ incipiunt ab vnitate, ſermo verus eſt, qm̃ ſemper ſectiones magnitudinis, & vnitates numeri finita ſunt, at ſec' euenit in hominibus, & in tempore. Si.n.mundus ſempiternus eſt, certe non quæuis pars ſiue infinitatis temporis ſiue numerus multitudinis hominum accepta finita erit. Nam ſi accepero omne tempus, ꝙ vſq; in hodiernum diem eſt vel omnes homines qui omnes hac vita exceſſerunt, horum ſane numerus finitus non erit, ſiquidem partes illius ſint infinitæ. Vel igitur mundus non ſine principio eſt, ne vnũ infinitum tẽpus in altero

collocetur

collocetur, & vnus numerus hominū infinitus pariter, in alio ſit, vel licet nobis aliquam infiniti partem & eandem infinitam vel numero vel diuiſione magnitudinū accipere. Nam ſi licet numerum infinitum, quo ad diuerſas partes ponere, certe infinitum percurri poterit, omnis.n. numerus ab vnitate initium capit & duntaxat infinitum in numero ſm diuerſas partes erit, præterea, Ariſto. fatetur idem congruere etiam numeris. ſ. vt ſemper id quod infiniti ſumitur ſit infinitum. Si ergo aliqs fateretur licere infinitum ſumi quo ad diuerſas partes: Nihil profecto aſſerere vr̃ quam numerum actu infinitum eſſe. Nam quoties ipſe animum redeo decurroque à præſenti anno ad tempus elapſum: Inuenio equidem infinitum numero annorum actu ſuper eſſe atque modo exiſtere. At qui ipſi non modo, ſed etiam natura nequimus infinitum numerum pertranſire, qm̄ infinitū ſuapte natura eſt impercurſibile. Quod ſi infinitū poſſet in alterum actu prouenire, propter quid etiam illud in ꝙ deuenerat præcedens, non poteſt in alterum procedere. Vnde accidet non modo infinitum multiplicari, ſed etiam ſemper augeri & infinitum infinito maius eſſe. Nam cum ſit numerus annorum infinitus, numerꝰ menſium multiplicabit infinitum, qm̄ duodecies infinitum habebit immo dierum infinitus numerus multo, plus augebit infinitum, & quid multis moror, numerꝰ horarum & minutorum multo maxime infinitum ampliabit ꝙ fieri non poteſt. Item ſm vnamquamq; generationem temporis poterit augeri numerus infiniti. Si ergo non poteſt augeri vel multiplicari infinitum vel actu numerum infinitum fieri, tp̃s ſine principio eſſe, non poterit. Hæc dubitauimus ob id Ariſt. qui aſſuerat id ꝙ ſp de infinito demitur, eſſe finitum. Et vere dicit. Nam ſuapte natura infinitum eſt impercurtibile.

Quare non oportet infinitum perinde accipere. atq; hoc aliquid vt hominem aut domum. Sed ut dies dicitur atque ludus, quorum eſſe non vt ſubſtantia quedam eſt ortum, ſed in generatione ſemper corruptioneq; conſiſtit. finitum quidem ſi aliud atque aliud ſemper.

Hæc verba vſq; ad eā cōtextus partē vbi dicit licet ſp alterum & alterum ſit, in exactiorib. exēplarib. nō inueniuntur. Nam hæc perſimilia ſunt his quæ ſuperiorib. contextibus diximus, ea igitur expungenda ſunt.

Verum in magnitudinibus quidem hoc accidit permanente eo quod ſumptum, in hominibus autem atque tempore accidentibus ita, vt non deficiant. Atqui infinitum quod in additione, & quod in diuiſione conſiſtit, idem quodammodo eſt. Fit enim in magnitudine finita per additionem econtra.

Cum dixiſſet conuenientiam infiniti, quod ponitur in magnitudine & infiniti ꝙ ponitur in numero dico, .ſ. illius, infiniti quod fit ſm diuiſionem & illius ꝙ fit p adiectionem, impræſentia vult eorum diſcrimen afferre. Et inquit hoc eſſe diſcrimen, qm̄ infiniti temporis, ac infinitæ multitudinis hominis cum aliqua pars interijt non permanet. Nam omne tempus elapſum & homines, qui ex hac luce deceſſerunt, adeo interiere vt eorum nemo ſuper eſſe videatur. At in diuiſione magnitudinis in infinitum quæ ſecantur non intereunt, ſed permanent. Vnde adiecit hanc particulam viciſsitudinem partium, quæ diuiduntur, ſed quantum quoties demit de magnitudine tantundem toties adijciatur magnitudini à qua pars vna dempta erat. At infinitum adiectione, & id quod diuiſione fit, idem quoddammodo ſunt. Cum dixerit proxime conuenientiam, ac diſcrimen infiniti. quod in tempore ac hominum numero cōſtituitur, ad infinitum in magnitudine, ſm diuiſionem cum homines, aio ſimpliciter omnia tam animatorum quā inanimatorum indiuidua dico, verum Ariſt. complexꝰ eſt ea indiuidua, quæ ſunt cæteris præſtantiora. Cum igitur vt dicebam, conuenientiam & diſcrimen hactenus attulerit inter prædicta infinita, modo vult oſtendere, aliquo modo idem eſſe infinitum additione & infinitum diuiſione, quoties quodam veluti ſupplemēto partium earum, quæ demuntur de magnitudine diuiſibili in infinitum. i. quoties quātum de magnitudine toties dempſeris tantundem adieceris eidem. Vt ſi accepero finitam magnitudinem quam diuidā in duas partes, & alteri huius diuiſionis adiecero tantundem quātum ſuſtuli, quoniam tantundem toties adijcitur quantum, quoties demitur abraditurq;, igitur ſi diuiſio habetur in infinitum, certe & ipſa adiectio in infinitum erit. Sed hoc fit econtrario ſupplemento vel vice & reſponſo partium nouarum. Nam quod ab illa ſuſtulimꝰ illi æqui librum adiecimus, quapropter infinitum adiectione, & infinitum diuiſione aliq̄uo idem erunt. Siquidem in vna & eadē diuiſione vtraq; fiant & habeātur.

Nam vt cum diuiditur, cernitur in infinitum abire, ſic cum additio fit, ad magnitudinem ipſam determinatam videbitur.

Definitam magnitudinem appellauit dimidium, magnitudinis impartilis vel eo ꝙ ſemper manet indiuiſibilis vel ſi infinitum habet augmentum, attamen nō poteſt id ꝙ augetur magnitudinem vniuerſi excedere ſed eſt aliqua magnitudo maior definita & determinata, quoniam non quemadmodum minimum nō eſt accipere, ſed in infinitum, ꝙ minuitur procedit, ita ēt ꝙ augetur in infinitum procedit, ſed definitur perſcribiturque maius corpus, qđ in vniuerſo eſſe queat, & hoc erit ipſe mūdus, qua de cauſa hic Ariſt. appellauit magnitudinem quæ augetur, definitam ac determinatam.

Etenim ſi quiſpiam in magnitudine finita, definita magnitudine ſumpta eadem aliam accipiat ratione, non eandem tetius magnitudinem ſumens, non pertranſibit, vnquam magnitudinem illam finitam. Sin vero hoc pacto rationem augeat, vt ſemper magnitudinem eandem accipiat, pertranſibit ſane, propterea quod omne finitum quouis conſumitur definito.

Qm̄ dixit diuiſione & eadem in infinitum procedēte aliud minui, & aliud augeri infinitum, ꝙ cum omni diuiſione accidere non poteſt videlicet vt eadem aliud augetur in infinitum, & aliud minuatur ſimiliter impſentia explicat qualis ſit illa diuiſio, quæ in infinitū abeat & qualis non. Et inquit, ſi.n. acceperis aliquam magnitudinem vt cubiti magnitudinem, ex qua ſecaueris aliquam certam ac definitam partem, ceu decuplā vel dimidiam. Sit vero explicandi cauſa dimidia, quam rurſus eadem proportione diuiſeris. i. dimidiam, illius partem: Et rurſus, ꝙ reliquum eſt in duas dimidias partes diuiſeris: Hæc diuiſio abibit in infinitum. Atqui ſi non eadem ꝓportione diuiſeris, vt id ꝙ ſemper euellis, nō ſit dimidia, vel decupla, vel quæuis alia eadem proportio, ſed ſemper aliquam certam magnitudinem ſegregaueris ab ea, quæ ſecatur, eandem profecto magnitudinem, exempli gratia vnius digiti demendo non ſm, eandem proportionem, tandem conſumes, & ad nihilum rediges ipſum totum, quo pacto deficiet abolebiturq; ipſa magnitudinis ſectio, ceu ſi magnitudinē acceperis mille cubitorum & ab hac ſuſtuleris ſemper aliquam definitam magnitudinem v.g. digitalem: Certe deficiet delebiturq; totum quo pacto tā diuiſio, q̄ adiectio non abibit in infinitum, & ecōtrario ſe habet magnitudo proportioni. Si.n. ſemper eandem magnitudinem diuiſeris non ſm eandem proportionem diuides, ſed ſm maiorem. Similiter ſi ſeruaueris in eadem diuiſione eandem proportionem non eandem magnitudinem ſegregabis, ſed minorem, & ſi fuerit lignum decē cubitorum, à quo abſtuleris decimam partem, ceu cubitum vnum, ſiquidē ex hoc ſumpto ablatoq; ſemper

æqualem

æqualem magnitudinē ſuſtuleris, augebis profecto proportionem. Nam ex nouem cubitis ſi demas vnum non amplius decimum excipis, ſed nouem, maior autē eſt proportio partis nouem ad totum, quam ſit pars decima ad ſuum totum. Similiter ſi ex relictis octo cubitis dempſeris cubitum, Rurſus augebis totum. Nam octauum ſuſtuliſti, quo pacto ſi ſemper feceris, diuiſio defutura eſt. Si autem ex ligno decem cubitorum abſtuleris cubitum .i. decimum, & ex relictis nouem cubitis volueris eandem proportionem tollere demereq́ue non amplius magnitudinem cubitalem demes, ſed minorē. Et hoc modo ſi ſemper feceris eandem ſemper ſeruando proportionem in ſectione & non eandem magnitudinem auferendo, nunquam diſsipabis delebisq́; totum.

Alio igitur modo non eſt infinitum in rebus, ſed hoc pacto potentia inquam atque diuiſione. Et actu etiam eſt perinde atque diem ac ludum dicimus eſſe. Et potentia ſic eſt vt materies, & non per ſe · e ipſum finitum.

Quod .n. aliquod corpus actu infinitum non ſit demonſtrauimus, quod tamen poteſtate eſſe cōcedit. Sed quomodo poteſtate infinitum ſit, adiecit, qm̄ infinitū, in diuiſione habetur, quod quidem cum infinito in adiectione idem eſt. Verum econtrario reſponſio vel partium nouarum vicisſitudine. vt .ſ. quot demuntur, totidem adijciantur, ſicut iam diximus, item inquit non ſolum poteſtate infinitum eſt, ſed etiam actu, quēadmodum diem actu adeſſe dicimus, non eo quod totus ſimul adſit, ſed qa illius aliqua pars adeſt. Similiter olympia actu adeſſe dicimus, qm̄ aliqua pars eorum actu eſt ſimiliter pugnam ceſtus vel luctam, vel aliquid alterū, ita diuiſionem in infinitum actu adeſſe fatemur, nō eo ꝙ tota ſimul aliquo modo ſit, ſed quia aliqua pars diuiditur. Deinde, qm̄ idem infinitum poteſtate & actu dari aſſumit: Et quomodo actu eſſet explicauit, exemplo diei & ludorum: Quomodo autem ſit poteſtate cū adhuc non probauerit, idcirco repetit ſermonem de illo ꝙ poteſtate eſſe dr̄. Et inquit eo modo dico poteſtate aliquid diuiſibile in infinitum, quo dicimus materiam eſſe omnes formas poteſtate. Vt igitur cum dicimus materiam eſſe nmnia poteſtate, hoc non aſſerimus, vt illa ſimul actu omnia aliquando recipiat, vel nullā formam actu habeat, ſed quia habet aliquam formā actu: Et apta eſt omnes recipere per ſucceſsionem. ſimul autem omnes obtinere non poteſt, ita ſentimus, aliquod diuidi poteſtate in infinitum, qm̄ nequit magnitudo in infinita diuidi, ſm̄ partem ac per ſucceſsionem tamen ſemper ſunt ſectiones, licet ſimul nunquam eſſe queāt: Et non per ſe vt ipſum finitum. Nam vt ipſa materia q̃quam ſuſcipiet formas, attamen non per ſe, & in ratione ſubſtantiæ eius ineſt forma, ſed vt accidit ſubſtātiæ eius, ēt infinito ineſt finitum non per ſe. Etenim ſi accideret in infinitū diuiſibile finitum eſſe, tn̄ nō quatenus infinitum, ſubiret finitudinem, ſed quatenus accidit infinito finitum eſſe. Vt .n. ipſe deinceps explicabit, materia ē magnitudine īfinita, ſed hæc ī illis locis videbim'.

Et additione igitur hoc pacto eſt potentia infinitum, quod quidem aliquo modo dicimus idem eſſe quo id quod in diuiſione conſiſtit.

Qđ ſermonem fecerat tanquam de infinito ſm̄ diuiſionem, propter hoc adiecit ſimiliter dicimus etiā de infinito per adiectionem, ſimiliter .n. actu, & poteſtate eſt, quemadmodum illud, ſed quamobrem eædem, rationes huic infinito congruant, Cauſam reddit, quam olim in ſuperioribus dixit, qualis hæc eſt, quia aliquo modo eſt idem cum infinito ſm̄ diuiſionem, ſed qūo idem ſit iam diximus, qm̄ vna eademq́; diuiſione eidē quicquid abraſum demptumq́; eſt, adijcitur atq; apponitur. ſi ergo, idem ſunt, Eadem ēt de hoc infinito dicere licet. Verum non penitus idē ſunt, idcirco adiecit aliquo modo, ſed quę differētia inter illa eſſet, iā appoſuit.

Semper .n. eſt aliquid ipſius extra ſumendum. Hoc tamen definitam omnem exuperat magnitudinem, vt in diuiſione definitam exuperat omnem, & ſemper minor euadit. Vt autem omnem additionem exuperet, neque potentia eſſe poteſt, ſiquidem non ſit per accidens actu infinitū, vt naturales id corpus infinitum eſſe dicunt, quod extra mundum e ... icauere, cuius ſubſtantia aer eſt, aut aliquid tale. Sed ſi infinitum actu ſenſibile corpus hoc pacto in ratione rerum eſſe, non poteſt, patet neque per additionem poſſe ſic eſſe potentia infinitum. niſi vt dictum eſt diuiſionis contrario modo. Nam & Plato infinita duo propterea facit quòd in accretione exuperare videtur, & in diuiſione in infinitum abire.

Inquit & ſi commune ſit vtriq; infinito illi .ſ. quod diuiſione fit, & illi cui diuiſibile ſemper adijcitur, vt ſemper aliquid aliud facti extra capiundum ſit. Nam ſemꝑ extra diuiſionem eſt accipere alteram diuiſionem. Et ſimiliter etiam extra adiectionem ſemper alteram capere licet, ſi eandem proportionem ſeruabit ipſa diuiſio vt iam diximus, attamen quoddam diſcrimen habetur inter id, ꝙ augetur, & id ꝙ minuit, propterea quod id quod minuitur poteſt in infinitum minui. ſiquidem minima magnitudo afferri haberiq́; non poſsit, qm̄ omnis magnitudo eſt diuiſibilis, quocirca omni ꝓſcripta terminataq́; magnitudine minor accipi poteſt & nunquā defutura eſt ipſa diminutio. Atqui id quod augetur, nequit omnem definitam magnitudinem excedere, quandoquidem in vniuerſo ſit corpus maximum ipſe mūdus, quo magnitudine maius nihil eſſe poteſt. Quamobrem, quacunq; data magnitudine minorem inueniri licet. Et ſi non actu, attamen poteſtate: at quacunq; data definitaq́; magnitudine maiorem ſuſcipere neq; poteſtate natura concedit. Nam cęlo neq; poteſtate aliquid corpus maius eſſe poteſt, demonſtrauimus .n. fieri non poſſe vt aliquod corpus infinitum habeatur ceu naturales extra cœlum eſſe aſſeruerunt quod quidem vel aerem vel aquam vel aliud quippiam ſtatuerūt. ſi ergo rationibus conuicimus hoc modo infinitum haberi ſtatuiq́; non poſſe, cōſtat etiam vt neq; omni definita magnitudine poteſtate maius accipi queat, quod quidem accideret ſi actu infinitum corpus eſſe poſſet. At quacūque definita magnitudine minorem accipere, & ſi actu non poſſumus attamen quātum ad magnitudinum naturam attinet accipere licet, ſiquidem, oı̄s magnitudo quamprimum eſt mox fit diuiſibilis. Atqui oı̄ definita mole maiorem ſumere vetuit natura, qm̄ cum nequit admittere corpus actu infinitum, neq; poteſtate illud admittendum erit. Cum etiam Plato hac de cauſa duo infinita inuexit. Quorum alterum in augmento vr̄ excellere, & in infinitum, hoc inquit, quia infinitum in diuiſione & in adiectione poſitum eſt, idcirco Plato etiā duo infinita fecit magnum, & paruum quorū magnū in adiectione principium poſuit, paruum autem id ꝙ conſiſtit hac ratione in obuerſariam diuiſionem.

At quanquam duo fecit, non tamen vtitur. In numeris enim neque proceſsio per diuiſionem eſt infinita. Vnitas enim minimum eſt neque accretio, vſque nanque ad denarium incrementa numeri facit.

Obijcit Platoni, qm̄ cum duo aſſeruiſſet infinita magnum & paruum, neutro veluti principio vtitur. Principium nanque apud illum eſt numerus, at neq; infinitum diuiſione neq; additione his numeris ineſt, quoniā numeri ſm̄ diuiſionem non procedunt in infinitum, ſiquidem ſectio eorum ad vnitatem pedem figet. Infinitum autem per adiectionem in numeris ipſe non videt admittere quippe qui numerum augeri vſq; ad denarium concedit, qui poſtea inſtar circuli in ſeipſum replicādo reflectit ac redit. Verum notādū eſt Ariſtotelē

ſuperioribus dixiſſe apud Platonē magnum & paruū, indefinitum quippiā & materiā ſignificare. Nunc aūt ꝓinde ac idē Plato ſentiret innumeris ſermonē ſnīam quę eius abiurgat, tanq̄ vbi reprehendat id ꝙ apparet ſibi ex dictis antiquorum, ſed non eorum ſententiam.

Fit autem ut infinitum ſit contrario modo atq; alij dicunt. Non enim id eſt infinitū cuius nihil eſt extra: ſed id cuius aliquid ſemper eſt extra. Cuius hoc indicium eſt: nam & annullorum eos qui pala carēt, infinitos homines dicunt: quia ſemper aliquid eſt extra ſumendum.

Cum indicaſſet quo nā pacto infinitum ſit, quoq; nō ſit, qm̄ vt naturales ſentiebant non eſt aliqd' corp' extenſione infinitum, ſed diuiſione & obſeruaria additione ſtatui licet, impñtia vult ēt infiniti diuiſionē, quam nōnulli tradiderūt, ſutare. Nā illi definiētes infinitū dixere īfinitū id eſſe cui' nihil extra capere licet. At inqt Ego ꝯriū aio, ac ſentio, qm̄ infinitū eſſe cuius aliquo ſumpto ſp eſt aliquid extra ſumere, cui definitiōi ipſi aliqn vīr annuiſſe ꝗppe annulos qui fundā nō hn̄t infinitos appellēt, propterea ꝙ nō hēt aliquē terminū perſcriptū ac finē certū & definitū. Nā funda cū diſſimilaris toti ſit ceu terminus vel principiu eius hētur ac ſtatuiſ, quicūq; ergo nō hn̄t fundā quas, vocāt annulos cathenarū definitū, ſed ſp eius ꝙ ſumiſ ſp eſt aliquā partē ſimilarē extra accipere & qm̄ ij annuli quādā ſimilitudinē gerunt cum infinito tales īfinitos vocāt. Atr nēpe nō ſunt infinito ſimiles, qm̄ nō mō hoc infinito idē ineſſe oportet: Vt ſp aliquid ipſius aſſumpti atque dati extra ſumere liceat, ſed ēt vt neq; idē bis ſumaſ, ꝙ quidē nō ineſſe annullo vr̄, qm̄ ſępe idē accipimus cū totidē vicibus idē ſumemus quot & circumlationes & verſiones faciem', ꝑterea īfinitum appellāt perfectum totum & oīa cōplēs, hac rōne ipſum honeſtātes ap ꝓbanteſq;. Ego aūt cōtrarium ſentio, qm̄ infinitū nō eſſet īfinitū, ſiquidē totū & perfectū infinitū eſſe neqat. Nā totum eſt id cuius nihil eſt extra eas partes q̄ ipſum cōficiunt. Ceu hoīem totum dicim' cui' nihil abeſt à partibus. At infinitum difiniuim' eſſe idē cuius ſp aliquid extra capi pōt. Itē perfectum vel idē toti eſt vel proximum atq; affine. Nā ludum dicim' perfectum, quoties finē attingit & cui nihil deeſt earum partium, q̄ ipſum cōplēt. Hoīem quoq; perfectum dicimus, qui iā ad finē naturalē peruenit. Voco ꝑterea extremas naturæ actiones perfectas ad quas naturæ opus ac manus definit ſiſtitq;. At infinitum cōtrario ſe hēt, q̄ppe infinitum ſit cui nullus finis tribuiſ, ſed ſp aliqd extra relinquitur. Ex his ergo talē ſylm̄ cōfici. Totum & perfectum cū finē hn̄t ēt obtinent terminū, ſed ꝙ terminum hēt nō eſt infinitum, totum igiſ nō erit īfinitū. quare eorū ſermo ac ſnīa in cōtrariū potius incidit, qm̄ illi dixerūt infinitum eſſe perfectum & totum. Hæc ſnīa poti' cōtrarium indicat, ꝙ ſi perfectum & totum igiſ nō eſt īfinitum. Deinceps ēt oñdit infinitum non cōtinere oīa, vt ipſi aſſerebāt, imo cōtrariū ꝙ cōtineaſ. Et qm̄ infinitū potius rōnē partis ſubijt, quā toti' idcirco inquit exiſtimandum eſt, Parmenidē rectius dixiſſe, quā Meliſſum, quippe qui infinitum totum appellauit ea cōnectēs inter ſe, q̄ cōiungi nequeunt. Parmenides autē totum finitū eſſe aſſeruit. Nā illud aſſeruit eſſe a medio æq; pollēs, i. æq; a medio vndiq; diſtāſ, vt idē orbiculare eſſe oñdat. At rotundū oēq; ſimpl'r formatū finitum eſt, q̄ cū Ariſ. explicat deinceps cām erroris eorū exponit, qua ī pulli in idē redigebant infinitum totum & perfectum. Inquit. n. materia cum per ſe indefinita eſt, ēt īfinita eſſe vr̄, infinitā dicit materiā quia nullum proprium ſibi terminū ac peculiarē formā hēt, imo cōtrariū ipſa diſſipationis deſtructioniſq; formarum ac indefinitatis diuiſionis in infinitum cā eſt. Nā cum ſint rōnes formarū per ſe impartiles materia eaſdē ſuſcipiens diſtare ac extendi facit. Rō. n. magnitudinis cum per ſe ſit īpartilis ī materie ſuſcepta & extenſa dimenſaq; deduciſ ad īdefinitatē, & illius ſectionis in infinitum cā eſt ipſa materia. Silr̄ ēt aliarū formarū deſtructionis magis vel min' cā eſt: materia igiſ hmōi ſe hēt, forma aūt eſt quidā finis terminus & totum, terminat nanq; & circunſcribit materiā ac totum aliquod & perfectum cōficit cui aduenit. Na æs cum velut materia ereis vaſibus ſit. Et hac in parte quoddā indefinitum eſſe videaſ, ꝙ neq; totum vel perfectum appellaſ, cum aduenit vel tripodi vl' ſtatuæ forma maiori vel minori materię ipſam circumterminat & aliquam rē perfectam & totum efficit, ceu ſtatuam totum vl' lebetē totum: Hoc ēt modo & magis ꝓprie de materia & de formis dici potuit. Cum igitur forma ſit aliqd & perfectum & materia īdefinita ſit & hac rōne, ipſa eſt cauſa cur res abeant in infinitū. Eſt nempe materia poteſtate oēs formæ, & quæ ſunt ꝑāte ſolemus noībus eorum q̄ actu ſunt appellare videlicet æs ſępe appellamus ſtatuā. Et ſi nōdum formā ſuſceperit, itē lignum lectum, & triticum panē, ac ſemen genitale hoīem, idcirco illi quę qdē formę cōueniunt eadē de materia ꝑdicari voluerunt, propterea ꝙ ipſa ē ꝑāte oīa, qd' vero in materia ſit infinitum, conſtat ex diuiſione magnitudinum. Non. n. ſm̄ formā diuiſio ſit; qm̄ poſt diuiſionem etiam ſeruant æris vel ligni vel carnis formam, ſed ipſa fit ſecundum ſubiectum, In quo ipſa forma extenditur ac dimenſionem recipit. Materia igitur per ſe infinitum, finiſ autē & terminum ſuſcipit ab ipſa forma circunſcripta: ſi igitur forma terminat & id ꝙ terminat continet & ꝙ terminatur cōtinetur, igitur contrarium ipſis dicere accidit dico. ſ. ipſum īfinitum contineri & non continere vt exiſtimabant. Itē ſi materia quę eſt infinitum eſt compoſiti pars, nō igitur erit totum, ſiquidē pars totum eſſe non poſſit. Porro conſentaneum eſt materiam aſſerere ignotam cum ēt infinita eſſe traditur. Infinitum. n. ſuapte natura percipi non poteſt. Cum ergo oſtendit eiſdem rebus contrarium euenire ac longe aliter quam ipſi dicebant dico. ſ. infinitum non continere, ſed potius cōtineri, atq; idipſum potius partem eſſe quā totum, demōſtrat hoc idem deductione ad inconueniens atq; abſurdum. Et inquit ſi continet infinitum, cum non modo id ſenſibilibus reponatur, ſed etiam in ipſis intellectualibus. Nā idē in ideis Plato ingeſſit. quemadmodum igitur abſurdum eſt, vt in ſenſibilibus conſtitutum contineat, ita etiā ſtatutum in ipſis intellectualibus, īpar eſt, vt contineat. Abſurdum autē & impoſſibile inquit cognitionis cauſæ. Et cum ipſum cognoueris, eſſe ēt oīum termini definitiōiſq; cauſam ab ipſo ignoto ſm̄ naturam dico. ſ. ab ipſo infinito cōtineri, dices vel hoc modo, ſi aiunt infinitum omnia continere & ī omnibus comprehendatur intellectualibus, non ſolum intellectualium ordines congeſtæq; compages, ſed etiam ea quę ſunt ſupra hos ordines, conſtat igiſ vt īfinitum intellectualia contineat vel oīa ſimpliciter atq; ordines intellectualium.

Per ſimilitudinem tamē quandā: & non proprie. Oportet. n. & hoc eſſe & nunquam idem ſumi. In circulo uero nō ita fit: ſemper quod deinceps ſumitur eſt ſolum aliud.

Multi conſuetudine ꝑfecto adducti quædam ꝓferunt. Sed quo annullos quadam ſimilitudine infinitos eſſe inuulgent, & non proprie induxit, qm̄ non ſolum oportet hoc infinito tribui, vt ſemper illius quod ſumitur aliquid extra capere liceat. Sed ēt hoc vt non ſemper idem capiatur, quod quidem annulis non ineſt.

Infinitum igitur id eſt cuius ſemper aliquid extra rōne quantitatis accipi poteſt. Cuius uero nihil extra, ideo perfectum ac totum. Hoc n. pacto totum conſueuimus diffinire, totum dicentes id eſſe cuius nil prorſus abeſt. Vt hominem totum, aut ciſtellam, atque vt quodque.

Oportet ſubītelligere cū dicit ſm q̄titatē accipiētib. hoc.ſ.aliquam partē: Vt infinitum igitur id ſit cuius ſm q̄titatē accipiētib' aliquā partem licet ſp aliqd extra ſumere. Et hęc eſt definitio infiniti. Quāobrē ſi hoc eſt infinitū ut definitio tradit ¶ Totū autem & perfectum, ea ſunt quorū nihil extra capeſcēdū eſt, igiť īfinitū nō erit totū, neq; pfectū. In numeris nāq; q augenť ī īfinitū ſp ab illo q capiť alterū numerū accipere licet, ſiť ēt ī ſectiōe magnitudinis ī īfinitū, ſp alterā ſectionē ab illa q̄ ſumiť extra capere libet. Et pulchre recteq; dixit, ſm q̄titatē, non.n. fit diuiſio ſm formā, ſiqdē eadē forma ī vnoquoq; diuiſo ac ſeiūcto ꝯſpiciť. Nā ea q̄ ſecanť & diuiſiōis mēbra vł ſunt lineæ vł ſupficies vł corpora aťr.n. ī diuiſiōe oīum nō ſeruať forma, qm̄ ipſe demonſtrauit ſuperiorib. nō ī quis magnitudine temere q̄uis formā ſtatui poſſe: quapp ī diuiſione nō ſp ſeruať forma, ſed diuiſio vlteri' cū pceſſerit corrūpet ipſā. Porro carnē poſſum' diuidere ī īfinitū vt q̄dā magnitudinē & tn̄ vt caro neqt ampli' ſecari ī īfinitū. Sed aliqs ambiget nunquid definitio īfiniti cōgruere poſſit toti pfecto ac gn̄ať oī finito. Etenim de perfecto dicere licet id eē cui' ſm q̄titatē accipiētib. aliquā partē ſp ē aliqd extra ſumere. Nā ſi accepero partes ſm dimidietatē, in infinitū licebit accipere aliqd eorū q̄ ſumūi extra. Sed nos rńdem' hoc ī reb' finitis minime verū eſſe, qm̄ de ī finito hāc partē vł hanc ſi accepero nō ſumpť oēs ipſe percurrā, ſed ſi qualēcunq; partē ſumpſero at ī ipſo finito nō ita fit. Nā ſi aliquā partē definitā accepero ipſū exhauriā. Pręterea à vero lōgiſſime abeſt, vt ī ipſo finito ſp illi' q ſumiť aliquā partē extra capere liceat, qm̄ ſi cępero partes ex partib. nō ampli' ꝯtiget aliqd extra ipſas accipere in ipſo īfinito extremū īuenire nō eſt. Et ſi accidit ēt ipſo finito vt aliqua pas extra partē capiať, attn̄ non conuenit ei vt ſm oēs partes id fiat quēadmodum peculiare eſt infinito, accidit autem hoc gn̄ať ipſi finito aliquo modo, qa participat infinito quamobrem libebit in ipſo perfecto quadam diuiſione ſemper aliquid illius quod ſumitur extra capere non qua perfectum eſt id ei accidit, ſed quia infinito participat.

Sic & id quod proprie totum eſt: veluti totū ipſum cuius nihil eſt extra. Cuius vere aliquid abeſt: id quicquid abeſt vniuerſum non eſt.

Inquit quēadmodum ī particularib' locis ceu ī hoīe vel nauigio totū id dicimus cui nihil abeſt eorum quæ ꝯficiunt ſubiectum, ita ēt de toto pprie dico.ſ. de vniuerſo. Totū equidē & oē dicim' eſſe cuius nihil eſt extra ceu mundus tot' cuius nihil horū quæ cōferunt ad cōſtōnē vniuerſi extra eſt. Hoc mō.n. eſt pprie totum & oē, qm̄ ſi reuera aliquid defuerit ei, etiā ſi paululum forte quippiam illud ſit, non erit totum neque omne.

Totum aūt & perfectum: aut idē penitus ſunt: aut naturā finitā habent. Perfectū uero nihil eſt prorſus: qđ non habeat finē. Quocirca putandū eſt melius Parmenidem Meliſſo dixiſſe. Hic.n. ipſum infinitum totū appellat: Parmenides autē totum dicit eſſe finitū: à medio aqua diſtās.

Totum.n. de cōtinuo dř vt cōſueuimus dicere totū lignum & totum panē, oē autē de diſcreta q̄titate dř, vt dicimus oēs hoīes, perfectum autem cōe vtrique eſt cui nihil partium deficit. Si ergo totum & oē nō idem & perfectum cum vtriſq; idem eſt, igiť totum non pr ſus erit idem cum perfecto. Pręterea totum dicitur pter collectionem omnē partium ſimul, perfectum vero appellatur ob finis receptionem. Vtraque tamen de eodem prædicantur qua ratione vtraq; vnum aliquid atque idem ſecundum omnia eſſe videntur.

Fieri enim nō poteſt ut infinitum cum toto ac uniuerſo perinde atq; cum lino linum nectatur.

Inquit Meliſſus volebat ea quæ cōnecti ſimul nequeunt in vnum colligi atq; coniungi, & dicit. Non enim vt ſunt linū iuxta puerbium ſane apta ſunt ī vnum cōiungi, cum nequeant omne totum & infinitum ſimul eſſe, vt demonſtrauimus.

Nā hinc et hanc præclaram de infinito conditionē accipiunt oīa inqua ipſum continere & vniuerſum in ſeipſo complecti. Hēt enim ſimilitudinem quandam ad totū. Infinitum n materia perfectionis magnitudinis eſt & id quod eſt potentia totum non actu. Eſt autem diuiſibile ad diminutionem & additionem contrariam totumq; atq; finitum non per ſe: ſed per aliud.

Ob id inquit infinitum totum & perfectum appellabat vt idē indicaret inſigne ac pcipuum eſſe tāquā oīa īpleat atq; cōtineat. Sed deinceps explicat cām inſcitiæ eorum vn̄ decepti īpulſiq; ſunt vt dicerēt infinitum totum & perfectum eſſe. Et inquit ppea q quādā ſimilitudinem gerit cum toto & perfecto quę autem ſit iſta ſimilitudo mox adducit, dicens. Eſt.n. infinitum perfectionis magnitudinis materia, atq; totum ptāte, actu autē minime per magnitudinem vocat cōpoſitum. Inquit itaq; pfectiōis magnitudinis.i. formæ qua vnumquodq; eſt, & ſuā perfectionē hēt. Itē dicit materiā eſſe infinitum & ptāte totū ac perfectum.i. materia eſt ptāte forma. Actu autē minime, per ſe.n. materia eſt infinita & interminata quæ eſt ptāte totum & perfectum, qm̄ eſt capax formæ ex qua cōpoſitum cōſtituiť, materiā igiť eſſe ptāte totum inquit, ſed hoc velut infinito actu inexiſtens de ipſo pdicari aiunt. Qđ vero in materia cōſtituať infinitum deinceps his indicat. Nā ſectio magnitudinum in infinitum & obuerſaria reſpōdenſque adiectio ex materia naſcitur, ſiquidem formæ per ſe indiuiduæ ſint. Hoc igitur materię per ſe tribuitur, ſed totum ac perfectum qn̄ peruenit ad terminum nō per ſeipſam, ſed per aliud ei ineſt, ideſt per formam.

Et non continet: ſed ut infinitum eſt continetur.

Definitur.n. materia a forma, & infinitum terminať. Sed q definitum eſt ac terminatum non continet, ſed continetur, quāobrem ſi continetur perſpicuum eſt, vt infinitum non ſit aliquid totum, vt illi dicebant, immo contrarium eſt, pars illius, quod quidem continetur & contento componitur.

Quapropter & ignotum eſt ea rōne qua eſt infinitum: materia nanq; formā non habet. Quare patet partis magis infinitum quam totius rationem ſubire. Materia namque pars eſt totius: perinde ac æs eſt aneæ ſtatuæ pars.

Si enim vniuſcuiuſq; cognitio habetur per formam, materia autem eſt in formis, perſpicuum igitur eſt ipſam ignotam eſſe. Idcirco Plato aſſeruit ipſam peregrina non legitima conſideratione comprehendi propterea qđ ipſam nemo viſu ſenſuq; perſpicere poteſt, ſed formarum receſſu ſeparationeq; in illius cognitionem proficiſcimur, quamobrem modus cognoſcendi eam ex formis habetur.

Nā ſi in reb. ſenſibilibus cōtinet: & in intelligibilibus ēt ipſum magnum & paruū cōtinere: res ītelligibiles oportebat. At abſurdū eſt profecto ac īpoſſibile id quod eſt ignotum atq; indefinitum continere ac definire. Atqui cū rōne etiam ſit: ut id quidem q in additione conſiſtit non videatur eſſe ſic infinitum, vt omnem exuperet magnitudinem. Id uero quod in diuiſione conſiſtit infinitū eſſe eiuſmodi uideatur. Infinitum enim intus perinde atq; materia continetur, forma autem continet. Cum ratione etiā accidit in numero quidem uerſus minus: minimum eſſe ſi nemq; verſus autem plus, omnem ſemper multitudinem exuperare. In magnitudine vero contrarium. Verſus, quidem minus omnem magnitudinem infinitam. Hæc enim ita propterea fiunt quod ipſum vnū quicquid. tandem id ſit, indiuiſibile eſt: homo nanq; unus eſt homo, non multi.

Hic

Hic fidem fecit, quō recte dixerit mām contineri & non continere. Si.n. ſit infinitum eſt in ipſis intelligibilib. quemadmodum in ſenſibilib. par eſt, vt eo mō in ipſis itelligibilib. cōtineat, quo cōtinet in ſenſibilib. at impoſſe eſt ea q̄ ſunt cāæ termini & cognitionis ab ignoto & interminato cōtineri. Non igit̄ cōtinet infinitū, vt illi dicebant. Magnū aū & paruū ſunt in materia in qua infinitū poſuere. Vn̄ Plato magnū & paruum mām appellauit cōſentaneū aūt eſt, vt id q̄ adiectione fit nō videat̄ hoc mō infinitum, vt q̄uis magnitudinē excellat. Hoc in loco vult tradere multa theoremata q̄ cōſequūtur rōnes infiniti quas tradidit. Et primū inqt cōgrue ex his definitionib. quas attulimus de infinito, accidit infinitum dari, tum in diuiſione, tum in adiectione, verū aſſero in diuiſione accipi minimā magnitudinē non poſſe: Sđ q̄uis data magnitudine adhuc minorē accipiēdā eſſe. At in adiectione nō amplius cōcedendum eſſe puto, vt quauis certa ac magna mole amplior accipiq̄at, ſiqdē certa ac definita in vniuerſo magnitudo ſtatuta ſit. & hoc eſt mundi corpus. Nā oſtēdimus magnitudinē extēſiōe infinitā fieri non poſſe, cā huius rei eſt quia infinitum alia nō cōtinet, ſed continet̄, cōtinet nāque id q̄ pfectum ac totum eſt, q̄ quidem formā eſſe diximus. Cum igit̄ adiectio extrinſecus ſit, & diuiſio intra terminos efficiāt, merito ī infinitum extrinſec⁹ adiectio effici nō pōt, ppea quod terminus eſt forma & finis. oportet itaq; argm̄ cum peruenerit ad formā, ſiſtere neq; ſi eſt, extra formā cōſiſtit à qua cōtinet̄. At materia intra id qđ ſecat̄ cōtenta, ſectione ſibimet infinitudinē ingerit. Vn̄ in diuiſione forma ſæpe numero deficit cum aliquo termino potiat̄, vt ēt liquet ī adiectione, & vt in maiore, ita ēt in minore. Nā diximus formas nō ſuapte natura idoneas eſſe ī quauis magnitudine cōſiſtere, quo fit vt ſectio nō deficiat ob mām, cæterū inquit nō ſine rōne numerum ad minimum deuenire. Siquidem vnitatis vltimæ veluti minimo occurrat, q̄ qdē eſt indiuiſibile, qui tñ cum increbeſcit nullū hēt terminum, qm̄ numerum poſſumus in infinitū augere & in magnitudinib. ɔ̄rium accidit, ſiquidē cum augent̄ occurrant maiori magnitudini q̄ terminus ac finis eſt, & cum minuunt̄ nullum terminum offendunt. Cām hui⁹ rei eſſe exiſtimamus, quia numerus vnitatib. cōſtat, ex quib. a ſit aliquid cōponit̄ in eadē ēt diſſoluit, numerus vero diuidit̄ in vnitates, ipſę autē quaten⁹ vnitates, indiuiſibiles ſunt. Siquidē oē vnum quatenus vnum, ſit īdiuiſibile. Nā hō quatenus vnus hō, indiuiduus eſt. Si.n. diuideret̄ vt magnitudo, attñ nō vt hō diuideret, q̄nquidē nō diuidet̄ in hoīes, ſed in partes, quib. nō erat vnus, ſed vnus extat quatenus vna aliqua forma cōſtituit̄ ex his q̄ qdē nō amplius in partes ſimilares ſecat̄. Si ergo vnitas indiuiſibilis eſt, & diuidit̄ numer⁹ in vnitates, ſtabit pfecto diuiſio, cuius extremum ac terminus erit ipſa vnitas, quib. ergo fit, vt numeri ſectio in infinitū nō habeat, ſed illius adiectio merito abit in infinitū ppea quod adiectio eſt vnitatum collectio atq; appō. Cum igit̄ vnitas ſibimet in infinitum apponere ac connectere poteſt, merito ſeqnit̄ vt augumentum numeri in infinitum pcedat. Sed cum magnitudo vnitatib. nō cōſtet, ſed conficiat̄ ex magnitudinib. diuiſio igit̄ nunq̄ recidit in ipſa indiuiſibilia, ſed ſemper idonea eſt ſecari in magnitudines, q̄ ēt ſuapte natura diuidi queunt, quo pacto abibit ſectio in infinitum, at augumētū minime, qm̄ incidit in totū ac pfectum, qm̄ cęlo aliqđ maius eſſe nō pōt, quod quidē pprie totū & oē appellat̄ qua de cā ɔ̄rio ſe hēt numerus cum magnitudinib. Cæterum hæc q̄ dicturi ſumus cōſequunt̄ ea, q̄ prius de infinito diſſeruim⁹. Numerus.n. per ſe infinito nō potit̄, ſed per mām, qm̄ ſectio magnitudinum ſit merito materiæ q̄ magnitudo eſt cā augēdi numerum in infinitū ob id nāq; ad extremā vnitatē numerus puenit qm̄ cōtinuum, q̄ priuſq̄ diuideret̄ erat ptāte infinitum cum ſecat̄ auctionis ſibimet diuiſione numeri in infinitū cā ſit. In cunctis igit infinitum reponit̄ mā æ ope, quib. declaratis deinceps, q̄rit qm̄ cum in plurib. infinitum cōſtituat̄. (Nā dicim⁹ magnitudinē infinitā eo, q̄ in infinitum diuidit̄, & motum infinitum ac tp̄s) quō in his collocat̄ infinitum, inquit eo mō quē ſolēt obſeruāre quæ prius vni cōpetunt & ſui merito alijs tribuunt̄, quo in gn̄e ſolēt eſſe analogata, q̄.n. ordinē hn̄t inter ſe ſubiecta dico. ſ. magnitudo motus, & tp̄s eundē ēt æmulat̄ infinitum in his cōſtitutū. Eſt igit̄ magnitudo imprimis per quā deinde motus qui in ea abſoluit̄, cōtinuus eſt, ſiue is fuerit latio, ſiue alteratio, ſiue auctio, cuius ptera merito tp̄s continuum habet̄. Eſt igit̄ primo in magnitudine infinitū, ppter magnitudinē deinde in motu, & ppter motum in tpe. Vn̄ hæc. ſ. magnitudinē eſſe cōtinuā, & nō ſecari, neq; qualitatē eſſe in īdiuiſibilia. Itē ppter eā motum, & ppter motum tp̄s cōtinua eſſe ac nō diuidi in īſectilia veluti cōceſſa & poſtulata accipit. Siquidem pceſſu operis pſertim ī texto huius negocij libro hæc diligentiſſime demōſtrabit. poſt hæc inquit quod ſi nos infinitum actu in reb. negamus nō idcirco geometrarum principia ac demōſtrationes ſublata eē volumus. Sed ambiget aliquis qm̄ ſi mathematicæ res per abſtractionem à reb. naturalib. habent̄, & cōcipiuntur quippe geometra veluti quodam principio vtatur ipſa recta linea īfinita. Aiunt.n. extrahat̄ linea cōtinue in infinitum quo dato principio pcedunt geometricæ demonſtrationes ſublata ergo linea infinita quā veluti principium quoddā in cōſtituendis demonſtrationib. geometræ petunt certe demonſtrationes geometrice tollent̄ ac deſtruent̄. Atqui abſurdum eſt tollere demoſtriq; optimā ac certiſſimā ſciam. Hāc igit̄ dubitationē Ariſt. ingenioſiſſime perſoluēs inquit, minime nos tollere ipſas demonſtrationes. Si demōſtremus infinitam actu magnitudinē admitti nō poſſe, q̄nquidē neq; ipſi geometræ in demōſtrationib. ſuis ipſo infinito vtant̄. Sed ob id accipiunt lineā magnitudinēq; infinitā vt ex ea quantum ſinitæ voluerit extrahere dēpteq; poſſint, qm̄ ſi quis erit qui cōcederet lineā quātamlibet accipere, non egerent infinita, neq; illam admitti cōcēderent. Huius rei potiſſimum inditium eſt, quia neq; ad conficiēdas demōſtrationes geometrices ipſa linea infinita cōlert, qm̄ cum ſumunt ex eadē q̄ voluerint finitā: Hac ſanè vtent̄ ad demonſtrādum propoſitum theorema, & minime infinita. Nā ſi illis daret maxima recta linea ceu vniuerſi diameter nō amplius exquirerēt infinitā, q̄ ipſis oportuna foret, ſiquidē ex diametro mundi libebit q̄tum voluerit extrahere. Quāobrem ſi vtent̄ in demonſtrationib. ſuis infinito, pfecto rō illa quę tollit & negat infinitum illis adimeret ſcias, ſin autem vtunt̄ minime illis tollere ſcias videbit̄. Præterea inquirit ſub quo gn̄e cāſarum infinitum collocādum eſt. Siquidē oſtēderat oīno ſi ſit infinitum, principium eſſe, non proficiſcens ex principio. Oſtenſum quippe eſt extenſione infinitum haberi nō poſſe, licet illius diuiſiōe & obuerſaria adiectione illud tueri poſſimus. Merito igit̄ inueſtigat ſub quo principio ipſum redigēdū ſit. Quatuor .n. principia ſtatuimus mām formam efficiēs & finale. Inquit igit̄ infinitum eſſe principium veluti materiam quod quidē rōne oſtendit, & veterum teſtimonio imprimis equidē formam dici nō poſſe conſtat, quippe q̄ ſit terminus, & finis, at infinitum eſt ſine fine incircunſcriptum ac impercurſibile. Pręterea neq; vt efficiēs cā qm̄ illā actu eſſe oportet, infinitum autē ptāte eſt. Præterea conſtat vt neq; finalis ſit, imprimis quidem qm̄ ſępe in idem veniunt forma, & finis, deinde quia finalis cauſa eſt finis, & terminus cuius eſt cauſa at infinitum

non eſt finis neq; terminum hēt, reſtat ergo vt infinitū ſub gñe cāę materialis collocet̄, qđ quidē merito fit, cū materia in priuatione verſet̄ infinitū in priuatione cōſiſtit ergo infinitum eſt, materia. Præterea cūcti qui infinitū eſſe ſtatuerūt illud velut materiam cōſtituerunt. Nā aſſeruerunt illud vel aerē vel aq̄ aut intermediū ſiue quoduis illud eſſe ex quo res gigni affirmarunt. Verum poſtq̄ hæc explicauit cæterum in calce libri dubitationes, qb. videbat̄ neceſſario ī reb. infinitū cōſtitui diluit ac pſoluit, ne inſolutæ multos hoīes cōfundāt territētq́ue, fuerit itaq; cā ac dubitōnes numero quinq;: prima erat in infinitudine tpis. Scđa ex diuiſione magnitudinū ī īfinitū. Tertia ex perēni ortu rerū. Quarta eſt qua infinitū dicebam⁹ eſſe eo quod finitum ſp oportet aliquo claudi ac circunſcribi. Quinta erat q̄ multis maxime pſuadebat infinitū admittēdū eſſe, & ea eſt q̄ ex cogitatione ſtatuit infinitum, ppea q̄ mens cogitatioq́; nūq̄ finē obtinet, neq; huic legi ſubijcit̄, vt nequeat aliquod cogitatione cōprehenſum ſp alterum quippiam aīo cōcipere ac imaginari. poſitis ergo his dubōnibus oſtēdit eas neceſſarium aliquid nō cōcludere, neque ad cōcludēdū infinitū actu eſſe neq; ſm partē, neq; ptāte. Et imprimis diluit dubōnem, q̄ fit ex penni iugiq; rerū ortu, qm̄ neq; eo q̄đ gñatio eſt ſempiterna oportet aliquod corpus infinitū eſſe, ex quo pducunt̄ ea q̄ fiunt. Nā ſi vnius ortus alterius interitus eſt, ac viciſsim interitus eſt alterius ortus, poterit vniuerſum finitum eſſe, & rerum ortus ac interitus nunq̄ deficere. quare hmōi dubō nihil neceſſarij cōcludit, hac.n. neq; vrgemur infinitum actu neq; ptāte neq; ſm partē ſtatuere. Item alia dubō minime ab id affirmari cogit in qua dicebat̄ oē finitum ad aliqnid finire. Nam hoc falſum eſt. Qm̄ ſi eadē eſſent tāgi & terminari dubio pcul oē q̄ infinitū eſſet, mox oporteret aliquod extrinſecus tāgere ac eodē circunſcribi, at mō nō idē eſt, terminari & tāgi qñquidē tactio fit de numero illorū, q̄ ad aliquid ſunt. Tangibile.n. aliquo tagit̄, qm̄ neceſſe eſt, vt tangat̄, quare tangibile, reſpectū, hēt ad quippiā aliud extrinſecus, ſed finitū ad aliud reſpectū nō hēt, ſed ad ipſum. Hoc nanq; mō finitum nō hēt relationē ad aliquid aliud. Tactus .n. eo quod tāgit aliud, dr̄, finis terminusq́; dr̄ eo, quod aliquod idē extremum hēt, quare ſi non idem ſunt hęc terminari, & tāgi, nā neceſſe eſt, vt finitum alio claudat̄ & terminet̄, & q̄q̄ nōnulla finita nō quopiam alio terminarent̄, & extrinſecus aliquod tāgant, attn̄ hæc tāgi, & terminari, eadē nō ſunt: Sed accidit finito vt tangat̄, & tāgat aliud, q̄ quidē fit, ne inane intercipiat̄. quæcunq́ue igit̄ ſuiſmet limitib. intercludunt̄ prorſus neceſſe eſt, vt ab aliquo tangant̄, ppea quod vt dicebā vacuum non eſt, ſed quæcunq; extrinſecus terminantur, oīa talia non neceſſe eſt aliquo tangi, quæcunq; igit̄ extrinſecus finita ſunt & aliquo ſunt attigua, tota dici appellariq́ue nequeunt, ſed partes vniuerſi. tangunt̄ igit̄ hæc nō qua finē aliquem hn̄t, ſed qua partes ſunt totius cū vniuerſum inane non admittat. quo fit ſi aliquod eſt proprie totum & eſt hoc, non cogit̄ alio terminari claudiq́ue, immo hoc fieri nō pōt, qm̄ non eſſe pprie totum hmōi ſe hēt ſphæra ſtellarum fixarum, q̄ finita cū ſphęra ſit oīs nanq; figura finita habeat̄. nullo extrinſecus, tangit̄, ppea quod extra ipſam nihil eſt. Itaq; hæc rō nihil neceſſarij cōcludit quo vrgeamur ſtatuere infinitū Sed neq; illa quippiā cōcludit qua dicebat̄ mēs ipſa cōcipere infinitum, qm̄ ipſa mentis cogitatiōe poſſumus cuicunq; datæ magnitudini ſp aliquid aliud extrinſec⁹ addere, & nūq̄, id faciētes, deficere, ſiquidem rñdemus, nō oportere rerum naturā aſſequi nr̄am aī cogitationē immo contrarium, opus eſt vt nr̄a mentis cōceptio vera ſequat̄ rerum naturā. Neq; n. quia pōt mens ipſa cōcipere intelligereq;, Socra. extra Athenas morari, idcirco neceſſe eſt, vt ipſe extra Athenas moret̄, neq; qm̄ animus pōt illum intelligere centum cubitis cōſtare, iam neceſſe eſt ipſum tanta magnitudine extolli qm̄ nō qcquid pro arbitrio intelligim⁹, ita euenit. Sunt qdē nōnulli demētes, qui putāt ſe maximos reges eſſe, ac toti⁹ terrarum orbis imperio potiri, quorū cogitatio maxime fallit̄ cum aliter res eueniant. Hoc itaq; mō q̄q̄ ipſe poſsim aliqd corpus in infinitū auctum eſſe intelligere, attn̄ nō oportet aliqđ tale corpus eſſe, quo pacto igitur rōnes nihil neceſſarij hn̄t ad cōcludendum in finitum. At duæ. ſ. prima & ſcđa quarum alia ex infinitate tpis infinitum ſtatuit altera diuiſiōe ſectioneq́; magnitudinum ſimul comprobat q̄q̄ aliquid penſi & conſentanei hn̄t, attn̄ nō oportet corpus tolli vel tpis auctionē in infinitum, aut ſectionem magnitudinum in infinitum, quia infinitum actu negat̄. Neq; .n. hoc mō tps eſt infinitū, vel magnitudinum ſectio probabit̄ in infinitū eo, q̄ ſimul ſit totum tp̄s, vel q̄ ſint oēs diuiſiones continui, ſed eo hæc ſunt infinita, quod per ſucceſsionē ac partem ſuſcipiunt̄, & non deficiunt, in quib. infinitum ptāte eſt, & nō actu, quare ſtatuat̄ infinitum ſubſiſtere p vnā ſui partē, & ptāte eſſe, quāobrē cum ipſe hoc mō infinitum ptāte, & nō actu & p partē, & non ſimul totum ponat ob id nullum abſurdum habet̄ neq; cogitatio aī deficit. Nam aīus neq; pōt infinitū totū ſimul intelligere, qm̄ ipſum hoc mō intelligēdo finitum poti⁹, q̄ infinitū ſtatueret. Sed ita cōcipit, qa dato quocunq; finito ſp aliquid adiūgi poſſe cōiectat quouſq; defeſſus cedat quieſcatq́; quare cōcedemus huic rōni tp̄s ptāte in infinitum augeri, ſed nō actu, & id p cōtinuo ſumit̄ eſſe finitū & nequaq̄ infinitum, cæterum ad pn̄tē textū reuertamur. At vero rōni conſentaneū eſt, vt id q̄ adiectione ſit nō videat̄ hoc mō infinitum eſſe. Id eſt cōſentaneū eſt, & conſequēs ea q̄ de infinito diſſerui m⁹ vt infinitum contineat̄, continet nāq; totū & q̄uo cōtineat diximus. Diuidunt igit̄ magnitudinē & cū oīs ſectio intra cōfinia terminoſq́; fiat merito nunq̄ deficit, qm̄ cōtētū intra terminos infinitū ſibimet in ſectiōe pbet pceſſum in infinitū. Sed adijciēdo ſp alicui magnitudini infinitum eſſe nō pōt. Nā adiectio extrinſecus fit at toti & vniuerſo adiungi quippiā nequit, q̄obrē adiectio, cū puenerit ad molē vniuerſi, merito cedet amplitudini, & qeſcet. Qđ quidē nō ſine rōne numeris tribuit̄ vt verſus minimum oſtēdat terminum. Eo q̄ numer⁹ ſm ſui minimū finit̄, finis aūt tēdētis ad extremum eſt ipſa vnitas, Verū cum verſus amplum tēdit nullū terminū hēt, qm̄ quocunq; numero accepto maiorē queo accipere. At ipſæ magnitudines ōrio mō afficiunt̄, Nā cum tēdunt in amplum, terminant̄, ſed cum vergunt verſus minimum, nullū extremū inueniunt. Cujus rei cām adducit, qm̄ vnum (quodcunq; illud ſit) indiuiſibile eſt. Itē cur numer⁹ tēdēs ad minimum, finē hēat, cā eſt, qa nihil aliud eſt numer⁹, q̄ multitudo ex vnitatib. collecta. Cū itaq; diuidēd⁹ numerus puenit in aliquod extremū ceu in ipſa vnitate ſiſtit. Nā ex quo res cōſtituit̄, in id quoq; diſſoluit̄. Et cū vnitas quatenus inſectilis ſit, merito numerus tēdēs ad minimū, nō pcedit in infinitū. Diuiſio .n. cum puenerit ad vnitatē, ſtabit. Eadem etiam de cā qnoties vergit in amplum, terminum non habet. Nam compoſitio ex vnitatibus fit. Vnde ſi nihil prohibet vt in infinitum vnitates mutuo viciſsimq́; colligant̄ ſp duplicantes eas, quæ ſumuntur, merito numerus non inuenit terminum in auctione. idipſum quoque accidit, propter naturā infiniti, quæ ineſt ſectioni magnitudinum in infinitum, quandoquidē ob ſectionem magnitudinis in infinitum, augeatur numerus. Nā cum ſectio continui ſp ab vnitate proficiſcit̄, ob id numeri extremum eſt ipſa vnitas. cum .n. vnum ens cōtinuū ſit ita diuidit: Sed q̄uo aſſerit ens indiuiſibile eſſe, q̄ quidē vnū

eſt.

eſt. Nonne dicimus aĩal vnum genus diuidi in ptêſ ſpẽs. Si.n.quatenus genus diuidiť in ſpẽs, quatenus vnum ſecabiť in plura. Similis rõ eſt de continuo. Nã continuũ vnum aliquid eſt quatenus continuum. Vnum.n.lignũ dř, vnusq; lapis. Præterea continuum, qua continuum, eſt, diuiſibile in infinitum. igitur vnum, qua vnum in infinitum eſſe diuiſibile, diuiſio nanq; cuiuſdã alterius oĩno eſt, q̃ vnius, q̃obrem ſi hæc cõcederenť, iã multa diuiderenť ac nõ diuiderenť. Rñdeo itaq; genus vel cõtinuum non mõ vnum eſſe, ſed ẽt ptãte plã. Quod.n.verũ que vnũ eſt, hoc mõ indiuiduum eſt, qm̃ ſi vnum dabiť diuidi in multa, vnũ certe in multa ſita ſecabiť, ceu genus in gña, & cubit⁹ in multos cubitos. Verũtñ vtrũque eſt ptãte multa, qm̃ gen⁹ ĩ ſeipſo cõplectiť multas ſpẽs, & continuum multa continua, qua rõne diuidiť. At vnitas in numeris vno modo vna eſt, & nullo pacto multa eſſe põt, quare prorſus inſectilis eſt. Sed fortaſsis magis tutum eſt, quærere ſi vnum, qua vnum, indiuiſibile ſit.

Numerus autem eſt vna plura, quantaue quædam. Quare ad indiuiſibile ſtetur neceſſe eſt.

Ideſt nihil aliud eſt numerus, quam vnitas ſæpe repetita & cum dicit. Et quanta quædam ponit idem pergeminationem dictorum.i.vnitates quædam quantitates ſunt. Si igitur nihil aliud eſt numerus, quã vnitates multæ, neceſſe eſt illius diuiſionẽ peruenire ad vnitatẽ, qm̃ ex quibus aliquid componitur in his ẽt diſſoluiť. Vnitas nanque indiuiſibilis eſt ceu homo vnus per ſeipſũ indiuiſibilis eſt, qui ſi in partes ſecareť nihil incommodi ſequereť, qm̃ ab his vnitatem ſuam non accipit. Si autem ſectio numeri ad indiuiſibile ſteterit, itaque illius, erit aliquis terminus cum tendit in extremum.

Duo enim ac tria denominatiua nomina ſunt, & cæterorum quiſque numerorum ſimili modo.

Quod vero numerus nihil aliud eſſe videať, q̃ vnitatũ collectio cõpoſitione ꝓbat ex noĩb. numerorũ. Nã ex trib. vnitatib. is numer⁹, tria, denominať ſiĉ ex duabus duo, & de alijs dicendum eſt: quare numerus ab ipſis vnitatibus alienum alterumq; quippiam non eſt.

Verſus autem plus, ſic vt ſemper intelligatur. Diuiſiones.n. magnitudinis duas in partes æquales ſunt infinitæ.

Cum oſtenderit numero aſcribẽdum eſſe finẽ cum vergit minimum verſus, impræſentia indicat eidẽ nullum terminum aſcribi poſſe cum tendit in amplum. ſ. cum inoleſcit, qm̃ quocunq; ſumpto numero facile maiorem intelligere poſſumus. Deinde cauſam breuiter adducit. Vnde numero ineſt actio in infinitum, & inq̃t eam eſſe magnitudinum ſectionem in infinitum.

Quare potentia quidem eſt, actu non eſt.

Si.n. numerus nunquam cum multiplicatur finẽ terminumq; habet, ſed quocunq; accepto libet maiorem, accipere pulchre diximus infinitum actu nõ eſſe, ſed ſola poteſtate, qm̃ is numerus, qui ſemper actu accipitur finitur, certusq; habeť, at auctio numeri finẽ nõ habet.

Si ſemper id accipitur multitudinem omnem exuperat definitam.

Dixit definitam pro hoc ſumptam, quacunq; igitur accepta multitudine numerus, qui ſumendus eſt excedet & non deficiet facultas ſemper maiorem capiendi.

Sed non eſt ſeparabilis hic numerus diuiſionis nec infinitio permanet. Sed fit & quemadmodum tempus, & ipſe numerus temporis.

Qm̃ ea q̃ magnitudinib. accidũt diuiſiõ ẽ ea q̃ numeris tribuunť, ob id inq̃t, qm̃ cũ numerus nequeat ſeparari. Hæc non ſunt velut diuerſa ab his q̃ numerabilia ſunt, ſed cũ natura inſeparabilia ſunt cogitatione rõeque illa ſeparem⁹. Et nõ quẽadmodũ manẽt mẽbra, & partes cõtinui, ita ẽt cũ augeť numer⁹ priores numeri manent. Sed vt tp̃s, qđ dum ſit, extat, ita & tp̃is numer⁹ ſe hẽt. Nam in tp̃e cum aliqua pars nũ p ſumiť vetus, iã receſsit, eodẽ ẽt mõ numerus ſe hẽt, qm̃ auctio eius cũ ſit, nõ exiſtit, qm̃ quãprimum ceperis numerum viginti, mox decẽ obſoleſcit, & nihil adeſt quare numeri infinitudo non manet, ſed exiſtit quatenus continuo fit.

In magnitudinibus autem contrarium eſt. Nam diuiditur quidem in infinita continuum ipſum. Verſus autem maius non eſt infinitum.

Cum numerus aliter efficiať, q̃ magnitudines, & demonſtrauit, q̃uo ſe hẽt numerus & cãs adhibuit, nũc deſcendit ad explicandum ea quæ magnitudini accidũt, qm̃ ipſa cum vergit ad minimum terminum nullũ obtinet, cum vero in maius cõtendit, terminum offendit.

Quantum enim contingit potentia eſſe, tantum & actu eſſe contingit. Quare cum infinitum nullum ſit ſenſibile corpus non contingit definitæ magnitudinis omnis exuperationem eſſe. Alioquin maius cœ'o aliquid erit. Ipſum autem infinitum non eſt idem in motu, magnitudine, atque tempore, vt vna quædam natura. Sed poſterius dicitur ob prius, veluti motus quidẽ dicitur infinitus, quia prius ita dicitur magnitudo, ſuper qua fit motus, & quæ alteratur, aut accreſcit. Tempus autem propter motum. Atque nunc quidem vtimur hiſce, poſterius autem, & quidnam ſit horum vnumquodque & cur omnis magnitudo diuiſibilis ſit in magnitudines, dicere enitemur.

Cur magnitudines non augeanť in infinitũ oſtẽdit. Et inquit ſi poſſent in infinitũ augeri, & id quod augereť foret actu infinitũ, atq neq; auctũ neq; augẽdũ in infinitum aliquid eſt, qm̃ cœlo nihil maius inueniri põt, ergo neq; poterit aliquid augeri in ĩfinitũ. Nã vt ſuperiorib. dixim⁹, in his q̃ ſiũt & intereũt nõ eſt mirũ ſi aliquod ptãte ad actũ nõ puenerit. Sed his vniuerſis q̃ natura ſempiterna ꝑdita ſunt, op⁹ eſt ad actũ puenire. Si ergo ptãte infinitũ eſſet, oportet vt oĩno actu foret, ſed cõſequẽs verũ nõ eſt: igiť neq; antecedẽs. Sed ambigeret aliquis cur ſi totius naturæ & poſſe diuidi in infinitũ nõ eſt actu in ĩfinitũ diuiſum, qm̃ ſi natura hãc ptãtẽ fecit, q̃obrẽ illã ad actũ puenire nõ ſinit. Rñdeo itaque nos minime aſſerere in ĩfinita ptãte diuiſibile eſſe, hoc .n. neq; ptãte eſt in ipſis magnitudinib. ſed ad infinitũ. Cuius igiť is actus eſt videlicet nõ deficere aliqñ id qđ diuidẽdũ eſt, quare nunq̃ deſinit. Nã id q̃ ſecať anteq̃ diuidi cepit, ptãte erat, ſed cũ iã diuidiť actu eſt. Quod ſi aliter rñdem⁹ dicẽdo eorũ q̃ diuidũt in infinitũ, actu neminẽ eſſe, qñquidẽ nequeam⁹ in infinitũ diuidere, ſed aliqñ ceſſam⁹: Hoc forte rñſum nõ admittiť, qm̃ ſi nemo ſit, qui queat actu diuidere in infinitũ hoc ꝓuenit ex nr̃a imbecillitate, & nõ ex natura rei. Etenim natura nobis hmõi magnitudines dedit vt nunq̃ ſuapte rõne ſectionẽ firmarent aboleréntq;, ſed ipſa natura tãtundẽ ſecat, q̃tum ſibi ꝓ rei opificio vſu venit ac expedit. ꝑterea natura inſtituit magnitudines diuiſibiles in infinitum vt haberet ſm̃ quoduis punctũ rectã diuidere. Itaq; quod habet magnitudines poteſtate, ſiue in diuiſione, ſiue in auctione, hoc ipſum actu habere poſſunt.

Atqui neque mathematicorum contemplationem ea ratiõe aufert quæ infinitum hoc pacto è medio tollit vt ad incrementum habeat actio ſine tranſitione. Neque enim nunc ipſo indigent infinito, neque vtuntur, ſed tantum ſolum lineam poſtulant, quantam volunt finitam.

Principia geometrica nõ negamus, dicẽtes nullũ infinitum actu dari poſſe, quaſi illi nõ liceat, q̃tum magnitudinis finitæ voluerit, capere, imo licet, cui ſi dabimus facultatẽ ſumẽdi q̃tum magnitudinis voluerit ac quęſiuerit, infinitũ actu reſpuet, neq; id amplius ei op⁹ erit.

At quantumuis aliam magnitudinem eadem diuidere ratione qua diuiſa eſt, magnitudo maxima, licet.

Pulchre hic Alex. inquit qm̃ cum Ariſt. oſtẽdit, quo infinito ad cõficiẽdas demõſtrationes ſuas geometræ, non egent, qm̃ extenſione infinitum illis opus non eſt:

Nunc explicat quo vtuntur qualeq; illis vſu venire debeat, qm̃ infinito ſm diuiſionem vtuntur. Inquit, nam quantamuis aliam magnitudinem eadem ratione diuidere queunt qua maxima magnitudo diuidi poteſt.

Quare ad oſtendendum quidem illo pacto nihil referret prorſus, eſſe autẽ ipſum, in his eſt magnitudinibus quæ in rerum ſunt ratione.

Conſtat inquit ex dictis, vt apud geometras nihil referat cum efficiunt demonſtrationes ſiue ſit infinitum ſiue non, eo modo ſit dico.ſ. ſiue extenſione infinitum ſit, ſiue non, verum prorſus in nullo alio conſtitui pōt infinitum, quam in his magnitudinibus, quę actu ſunt. Hæ autem finitæ ſunt. Sed ꝙ in his infinitum quo ad ſectionem conſtitutum ſit, hactenus conſtat.

Cum vero cauſa in quatuor ſint diſtincta, patet infinitum vt materiam cām eſſe, & eſſe quidem ipſius priuationem eſſe, per ſe autem ſubiectum continuum ipſum atque ſenſibile eſſe. Cæteri etiam omnes ipſo infinito vt materia vti videntur, Quapropter & abſurdum eſt ſane ipſum id eſſe, quod continet, & non id quod continetur aſſerere.

In his quærit in quo genere cauſæ infinitum collocetur, & inquit ipſum reponendum eſſe in genere cauſarum materialium. Nam à principio libri diximus, ꝙ ſi infinitum dabiť, oportebit illud eſſe principium, & nō proficiſcens ex principio. Et qm̃ illius eſſentia conſiſtit in priuatione, per ſe aũt ſubiectum continuum eſt, & ſenſibile: Hic oſtendit infinitũ eſſe materiã, quod quidem dupliciter oſtendit, ex natura ipſius infiniti, & teſtimonio antiquorum, Nam materia ſuapte rõne cōſiſtit in priuatione, neq; ꝓpriam hēt formam, & infinitũ conſiſtit in priuatione, ſiquidem finis ac termini cũ forma ſit, quare materia erit infinitum vel econtra. Verũ &; ſi in priuatione infinitum conſiſtit, & circa materiã verſeť attñ per ſe neq; ſubſiſtit neq; diuiſioni in infinitum ſubijciť, ſed ſenſibile corpus eſt, ꝙ per ſe ſubſiſtit, ac ſubiectum ſectionis in infinitum eſſe vr̄ qm̃ oportet actu eſſe id, qđ ſecãdum eſt. aliquo modu igiť fatemur fieri ſectionem magnitudinum in infinitum, per materiam, qm̃ cum compoſitum corpus in infinitum diuidi pōt & ſectio nequit fieri merito formæ (qm̃ illud ꝙ diuidiť ꝑ eſſet eiuſdem gñis) Neceſſe eſt ergo vt fiat diuiſio ſm materiam. Verum ſm materiam informatã quę actu aliquid eſt. Idem quoq; ſentiunt veteres quicunq; infinitum eſſe ſtatuerunt. Ex quo.n. omnia fiunt in eodem etiam diſſoluuntur, Sed infinitum alij aerem, alij aquam, alij aliquid aliud aſſerere contenderunt.

At.n. reſtat eas ſoluere rõnes quibus infinitum non ſolum potentia, ſed vt definitũ etiã eſſe videtur. Partim.n. non ſunt neceſſaria, partim veras quaſdam obiectiones alias habent. Non.n. vt generatio non deficiat: corpus eſſe ſenſibile infinitum actu neceſſe eſt. Poteſt.n. alterius corruptio, generatio, alterius eſſe, ſi infinitum eſt vniuerſum.

Inquit cæterum hic oportet cõſiderare dubõnes, q̃bus videbať infinitum non modo ptãte eſſe, neq; infinitis reb. duntaxat collocari, ſed ẽt actu, & quoddã definitum & certũ eſſe videbať. Partim quidã quia non ſunt neceſſariæ, partim quia quaſdam alias veras obiectiones hñt. Eas dubitationes inquit quib. videbať infinitũ eſſe, qm̃ earum aliæ aliquid neceſſarij nō cõcludunt ad demonſtrandum infinitum eſſe, aliæ aũt quandam veritatem tenent, quæ his minime aduerſanť quæ nos de infinito diſſeruimus. Neq;.n. vt generatio non deficiat, qm̃ non neceſſe eſt infinitum introduci, vt ſempitern' ſit rerum ortus, qm̃ & ſi vniuerſum finitum foret, generatio nihil minus ſempiterna haberetur, quandoquidẽ alterius ortus ſit alterius interitus idq́ue viciſsim fiat.

Præterea tangere atque finitum eſſe, diuerſa ſunt. Nã illud quidem ad aliquid eſt, omne enim quod tangit aliquid tangit, atque accidit alicubi finitorum. Finitum autem non eſt ad aliquid, neque fit vt quoduis ſine vllo diſcrimine quoduis tangat.

Item rõ quæ dicit, finitum aliquo ſp claudi oportere, cũ falſa ſit, nihil neceſſarij hēt. Nam ſi finitum ad aliquid terminareť, idem eſſent tangere & finem habere. At impræſentia aliquod finitũ habeť, ꝙ tñ nihil tangit tale eſt ipſa ſphæra ſtellarum fixarum, non igiť eadem ſunt tangere & terminari, ergo neq; finitũ aliquo ſp finiť. Nam illud quidẽ ad aliquid & cuiuſdã eſt. Inquit tãgere in eorũ numero collocari, q̃ ad aliquid ſunt, Nã tãgibile aliquo tangiť, & quippiã, finitũ aũt nō eſt ad aliquid. Sed q̃q̃ accidit alicui finitorũ tangere aliud, ne detur intercipiaťq; vacuũ, attñ nō eadẽ ſunt penitus tãgere & finẽ habere, alioquin oẽ finitum q̃ primum finem hēret, mox tãgeret aliud, ꝙ impñtia verũ nō eſt, vt diximus. Neq; fit vt quoduis temere quoduis tangat. Qđ id ꝙ tãgit ſit de numero eorũ, q̃ ad aliquid ſunt, oſtendit eo, ꝙ nihil quoduis tãgit qm̃ neq; quoduis temere, quoduis tãgit. Nã linea nō tãgit, ſupficiẽ neq; ſuperficies corpus, neq; vox lineã, ſed linea tãgit lineã & ſupficies ſupficiẽ. Sed neq; nr̃a rõne dũtaxat tangere, & finẽ hẽre nō idem ſunt, ſed ẽt hoc accidit ſm poſtulata petitioneq; Dem. Nã atomi.ſ. illa inſectilia delata in vacuo finita quidẽ ſunt, nihil tñ attingũt, ꝑiť accidit his qui extra cœlũ vacuũ inaneq; ponũt. Nã cœlũ finitũ eſt & nihil tãgit, itaq; tãgere, & finitũ eſſe nō ſunt idẽ. Quãobrem neque finitum ad aliquid ſeu aliquo finitur.

Atqui per abſurdum eſt intellectioni credere. Non.n. in re ipſe exceſſus atque defectus, ſed in ipſa intellectione. Nam poteſt quiſpiam vnumquemque noſtrum maiorem, quam eſt intelligere augens ipſum in infinitum. At non ideo quiſpiam noſtrum extra ciuitatem eſt, aut tantam magnitudinem quam habemus exuperat, quia quiſpiã ſic intelligit, ſed quia eſt, hoc autem accidit. Tempus autem & motus ſunt infinita, & intellectio eo non permanente, quod ſumitur. Magnitudo vero neque diuiſione neque incremento intelligibili eſt infinita. Sed de infinito quonam pacto eſt, & non eſt, & quid etiã eſt, ſatis iam diximus.

Quod neq; dubitatio q̃ adducebať de intellectione cogitationeq; infiniti nihil neceſſarij cõcludat indicat. Nō.n. in re ipſe exceſſus defectuſq; eſt, ſed in ſpẽ cogitatione intellectioneq;. Inquit nō idcirco q̃a cōciperẽ aľo q̃ſpiã pōt aliq̃ magnitudinẽ infinitã, eſſe neceſſe iam eſt talem. Neq;.n. inquit ſi mẽte tractaueris intellexeriſq; Socratẽ in infinitũ auctũ eſſe, idcirco Socratẽ talẽ eſſe oportet ac excedere ꝑꝑ intellectionem nr̃am magnitudinem trium cubitorum q̃ hēt. Neq; ſi ipſum intelligemus extra ciuitatẽ eſſe, iã oportet ipſum extra morari, qñquidem res nō ſequunť intellectionẽ, ſed potius, accidit vt intellectus comiteť ſequaturque res ipſas ſi aliquid veri obtinere debet. Verũ exactiora purgatioraque exemplaria non habent, hanc particulam (ciuitatem) ſed duntaxat extra tantam magnitudinem.i. quã homines habẽt. Tempus autem & motus infinita ſunt & intellectio eo non permanente, quod ſumitur. Quoniam dubitatio ex tpe & motu introducit infinitũ, ſed non tale quale nos eſſe demonſtrauimus.ſ. infinitum actu & ſimul.ſ. quoad oẽs eius partes ſubſiſtẽtes, qm̃ nō ſimul tp̄s infinitum eſt neq; permanet id quod ipſius ſumiť, ſed ſm partem quatenus fit, ei ineſt infinitudo. Et ſi volueris intellectione animiq; cogitatione tempus, augere neq; hoc modo naturam eius ſimul collectã in vnumq; redactã accipies, ſed ſucceſsione partium. Magnitudo autẽ neq; diuiſione neq; intellectuali incremẽto eſt infinita. Nam magnitudo diuiſione in infinitum. abit. Sed diuidi in infinita neq̃t, neq; augeri infinitũ valet, vt demõſtrauimus, eſt igiť & hic infinitũ in gñatiōe ſucceſsioneq; partium: Sed totum ſimul eſſe non pōt.

Finis libri Tertij.

LIBRI QVARTI

Phyſicæ auſcultationis

Annotationes Ioannis Grammatici.

VT autem de infinito ſic de loco neceſſe eſt naturalem ſi ſit, nec ne: Et ſi ſit, quonam ſit modo: quidque etiam ſit, cognoſcere.

HVius libri inſtitutum eſt de loco, tēpore & vacuo diſſerere. Et imprimis de loco diſſeritur, quo in loco vtitur ea etiam via quærendi qua cæteris in reb. vti ſolet. Nā prius indicat quæſtionem de loco ad naturalem neceſſario attinere, vt etiam fecit de ipſo infinito, & ferè vbiq; facit. Quod itaq; ad naturalem de loco diſſerere neceſſario ſpectet veterum multorum opinione probat.

Idem Simp. et Themiſt.

Nam (inquit) omnia quæ ſunt cuncti veteres in loco conſtitui opinantur, quod quidem probant argumento eorum, quæ minime extant. Aiunt.n. ſi non ens nuſquam collocatur, ens igitur alicubi eſt, perinde ac nihil eſſe queat, quod in loco non ſit, qui ſane (vt ex dictis ſępe conſtat) praue conuerſione vtebantur, ſiquidem deſtruendo antecedens conuerſionem per cōtrapoſitionem fecere, cum opus eſſet, vt deſtructione conſequentis conuerſionem ipſam hunc in modum haberent, ſi non ens nuſquam eſt, igitur alicubi erit ens, q̄ ratio vera eſſet. Opponuntur nanq; alicubi & nuſquā ac nullum ens, & aliquod ens. Sed quanquam illi oberrent, cū omnia quæ ſunt ſimpliciter in loco eſſe putēt, attamen naturalia corpora, de quibus naturalis agit, pſpicuo in loco ſunt. Nam cuiq; elementorum igni terræ & reliquis naturalis locus definitur, ac certus eſt, q̄obrem ſermo de loco naturali neceſſarius eſt. Pręterea ſi ad naturalem attinet de motu diſputare ac tractare, propterea quod etiam ipſius munus eſt de natura agere, Et natura principium motus, & quietis eſſe tradit, ac princeps & præſtātiſsimus omniū motuum eſt motus localis, q̄m oſtenditur in octauo huius operis volumine nullum aliorum ſine hoc eſſe poſſe, at ipſum cæteris ſublatis adeſſe, ſiquidem cœleſtia hoc ſolo motu, moueantur. Neceſſe igitur eſt naturalem etiam noſcere locum, quo primus omnium motus ſit. Nam ſi naturalis intentio eſt corpora naturalia explorare, & vnumquodque ſimplicium corporum quodā peculiari motu locali mouetur, ac ſane fieri nequit, vt naturam corporum ſimplicium cognoſcamus, ſi motus eorum naturales ignorauerimus, ac inſuper nequimus eorum naturales motus dignoſcere, niſi vniuſcuiuſque locum naturalem ad quem motus tendit, perceperimus idcirco ſi locum ignorabimus, motum quoq; ſimplicium corporum naturalem neſciemus, quo præterea ignorato, & ipſa ſimplicibus ignoratis ea etiam quæ ex his conſtant, non percipiētur, quare loci ignoratione ſimul tollitur aboleturq; naturalium rerum cognitio.

Vide Sim. qui dubitat an ſpectet ad phyſicum de loco agere cum ſit immobilis ſolum, quia eſt terminus ſaltem corporis mobilis ac mouet moto corpore, cuius eſt terminus. Eadem intro ductio eſt quod ſimplicium.

Quod quidem igit̄ ad naturalem ſpectet neceſſario de loco diſſerere hinc manifeſtum eſt. Verum (vt inquit) difficilis & ambiguus eſt ſermo de loco, primum quidem, quoniā ſi ad ea quæ loco inſunt, inſpexerimus locus ex eadem omnium natura videtur non eſſe. Nam quoties ipſi volumus de rebus enunciationes, ac definitiones afferre, ex his profecto, quæ ipſis ſecūdum naturam inſunt, eas facere colligereque ſolemus, ceu de homine dicimus. illum nanque animal rationale & mortale eſſe, & idē de cæteris dicimus. de loco itaq; ex his, quæ eidem per ſe inſunt nobis accidit diuerſa opinari. Ceu cum loco inſit circumſcribere, & definire ea quæ in ipſo collocantur, quemadmodum dolio vinum continetur, locus exiſtimabitur eſſe forma, quoniam formæ eſt terminare, ac definire ea, quibus adnaſcitur & aduenit. Rurſus cū loco hoc inſit, ſ. diuerſa corpora viciſsim recipere: Vno & eodem permanente ceu in dolio cerni licet, quoniā idem cum ſit, vini, aquæ & aliorum ferè infinitorū capax eſt, locus erit materia & non forma, ſiquidem materia vna & eadem permanens aliam atq; aliam formā recipiat: Exempli gratia æs aliquando hominis, aliquādo equi ſimulachrum recipit. His itaq; ambiguus eſt ſermo de loco. Præterea (vt inquit) nihil ſubſidij à veteribus habemus, quippe qui ab illis neq; prius recte diſcuſſum neque inuentum de loco aliquid habemus, nemo.n. illorum ſatis affatimq; de illo dubitauit, vt ꝓpe nos, quæſitum accederemus. Nam reuera initium optime inueſtigandi dubitatio eſt, in qua neq; aliquis veterum de loco, quippiam cum aliqua exquiſita cura & authoritate enunciauit, ſed quicunq; de illo diſſerunt, q̄tum dicendo diſſerendoq; aſſequi potuerunt id omne extra rei authoritatem, & admirationem dixiſſe par eſt vt credamus. Verum nonnulli locum vacuum eſſe putauere, vt imitatores Democr. Leucippi, & Metroduri. Nonnulli autem interuallum, quoddam ipſum ſtatuerunt, ij profecto omnes tantum loci explicauere, vt locus duntaxat vacuum, vel interſtitium quoddam haberetur.

Vide Sim. qui citat Eudemum dicentē aliam cauſam difficultatis de loco.

Cum igitur hæc Ariſt. dixit, aggreditur ipſam de loco conſiderationem. Et primum oſtendit locum eſſe deinde in contrarium arguit, probando eundem non eſſe, vt adductis ad vtranq; controuerſiæ partem argumentis, cognoſcere valeamus, quæ ſint argumenta de loco potiora, quæ vero minime, & quo nam pacto nobis exiſtimandum ſentiēdumque ſit de ipſo & quo nō. Imprimis ergo quinq; quibuſdam argumentis oſtēdit locum eſſe, & primum adducit̄ ex ipſa ſucceſsione corporum in eodem loco. Et inquit cum.n. aqua inerat, cedente aqua identidem aer ingreditur, & denuo cedente aere in eodē loco aliquod aliud corpus ſeſe recipit, vt etiam in ipſis dolijs euenire ſolet. Cum igitur id hoc modo ſe habet, hæc ſyllogiſmo hunc in modum cōcluduntur. Locus vnus & idem manens diuerſorū corporum atq; alterius, & alterius capax eſt: Sed quod idem ac vnum manēs atq; alterius, & alterius capax eſt id extat atq; diuerſum ab eo, quod recipit, eſſe vr̄. Nam qđ nihil eſt, aliquid recipere non poteſt, itaq; locum eſſe, hoc primo ſyllogiſmo indicat. Ex ſecundo autem non modo demonſtrat ipſum eſſe, ſed etiam oſtendit quaſdam naturales vires ac differentias ipſum habere, ſit itaque argm̄ ex ipſis corporum naturalium inclinationibus. Et inquit, vnumquodq; corpus naturale in aliquē certum ac definitum locum citra impedimentum ſuapte natura fert̄, vt leuia ſurſum & grauia deorſum, q̄ aūt leuia deorſum tenderent, vel grauia ſurſum præter naturam ac vi ducerent̄, ſi ergo aliqua ipſa natura ſurſum ferunt̄, & quædā deorſum, itaq; hæc loci diſcrimina ſupernū, & imū natura exiſtūt. Hæc nāq; ſurſū, deorſum, dextrū, ſiniſtrū, ante, & retro ſunt loci diſcrimina drīaq;, quare nō mō loc⁹ aliqd eſt, ſed ēt drīas naturales hēt, quib. quoq; nō mō potit̄, ſed ēt q̄ſq; locus vim, naturalem quādā ſibi inditā habet. Nam ſi vnūquodq; naturalē locum appetit perſpicuum eſt vt id qđ appetitur, & deſideratur ſit vnicuiq; locus naturalis. Appetitur, quatenus vim aliq̈ naturalem poſsidet, quo pacto ſane expetendus eſt, ſiquidē illius ēt ſit deſideriū. Atq; ſi quiſpiā obijceret dicendo leuia non appetere ſupernum locū neq; grauia imū, ſed cupiunt vniuerſitatē occupare, proinde ſcias, qđ ſi hoc dabitur grauia nō ſolum oportebit motu recto ferri moueriq;, ſed ēt quolibet alio motu ac itinere duci ad vniuerſitatē. Nā fieri

poteſt,vt ſit quædam ingẽs terræ moles ad aquam & ſi non ita adamuſsim grauia mouerentur recto motu itinereq;,tamen extra vniuerſitatem non exciderent.Sed cum impræſentia inclinatio ad centrum tendat, ob id motus duntaxat in rectum fit, porrò & ſi lapis in magnam ſoueam prolaberetur quamuis oblique feratur in vniuerſitatem,cum vndiq; terra contineat,tamen recto itinere mearet ac duntaxat motum rectum efficeret.Item ſi eximẽtibus, vel obliquis partibus foueæ rũperetur aliqua pars,hæc ſimiliter duceretur moueretque,hoc modo etiam cæteris omnibus grauibus inclinatio ineſt,vt ad centrum moueantur,& non ſimpliciter ad vniuerſitatem,quæ quanquam ad vniuerſitatem mouerentur,attamen in ipſam ducuntur,vt proprium locum naturalem accipere,& conſequi queant.Eadem etiam ſentimus de leuibus,qm̃ & his proprius locus naturalis eſt.ſ.concaua ſuperficies ſphæræ,lineæ ad quam rurſus recto motu contendunt, videlicet motus leuib. ineſt,vt qui æquis angulis & perpendiculo quodam fit. Habemus igitur ex ſecundo argumento locum aliqd eſſe,& ipſum habere naturales vires & differẽtias.Sunt autem differentiæ loci ſex,neciam ſunt differentiæ, ſed quoad nos & ſola poſitione ſunt. Vnde id quod modo eſt dextrum poteſt etiam eſſe ſiniſtrum, & idem quod eſt ante poteſt eſſe retro,ſi aliquis aliter,quam prius ſe

Idẽ Themiſ.

ſe conuerterit,item ſurſum,& deorſum quoad nos poſitione ſe habent,& idem pōt eſſe ſurſum & deorſum, ceu ſi quis ſupra tectum fueritis nanque habebit tectũ deorſum,qui ſi poſtea deſcenderit, tectum erit ſurſũ, vnde id quod erat deorſum ſurſum eſt.ſ.quod erat infimum factum eſt ſupernum,ſed quamuis poſitione hęc quoad nos ſe habeant,attamen in ipſo vniuerſo ſunt ipſa natura ſm motus corporum naturalium diſtinctæ, & definitæ.Deorſum imumq; locum appellamus illum ad quem ſuapte natura grauia tendunt.Surſum autem & ſupernum locum cum dicimus ad quem migrant & petunt leuia.Demonſtrat autem in lib.de Cęlo dextrũ & ſiniſtrum in vniuerſo ſuapte natura eſſe. Dextrum appellans vnde motus capit initium,vt oriens,qm̃ & in nobis id dextrum eſt vnde motus fit,ſiniſtra vero leuaque pars eſt illa quæ huic oppoſita eſt.Eadem quoque proportione ante ibi erit vbi flat boreas. Retro autem vbi notus,vel auſter ſpirat,ſi autem aliquis hæc non inficiabitur certe ſurſum & deorſum ſm naturam eſſe neceſſario dabit.Hæ autem ſunt loci differentię,quare locus eſt,& naturales differentias habet. Tertium argumentum fit ex mathematicis magnitudinibus,& inqt. Quod locus natura ſit ipſæ mathematicæ magnitudines hoc maxime indicant, propterea quod & ipſe aliq̃ poſitionem & ſitum habẽt: & alicubi ponuntur.Nã dicimus huius trianguli hanc baſim, & hunc verticẽ eſſe. Item hoc latus dextrum eſſe, hoc vero ad leuam poſitum.Verum harum magnitudinum loca ſunt quidam habitus eſſe contendit,& pro arbitrio, animi noſtri ita eas magnitudines collocamus.Vnde ſi vertero triãgulum aliam eius verticem, atque aliam baſim ipſe efficiam.ſimiliter ſi alterum poſitionem mutauero, quod quidem merito fit,qm̃ non per ſe ſubſiſtunt,ſed in ſola animi noſtri intelligentia ſunt,quemadmodum igitur ſunt conſiſtuntque in ſola animi conceptione, & non ſm naturam,ita etiam loca obtinent,ſi ergo hæc ſunt, quoad noſtri animi intelligentiam, & loca habebunt, quoad noſtram intelligentiam.ſ.eo modo loca magnitudine habebũt,quo nos intelligimus illas habere atq; eſſe.Si ergo aliqua ſimilium magnitudinum natura ſubſiſtit & natura habebit,poſitionem partiũ & loca.Hęc igitur ſunt argumenta neceſſaria & à re ipſa adducta.

Alc. & putat hoc eſſe tertiũ argumentũ in quẽ inuehitur Simp. qui hoc partẽ ſecundi argu.

Duo vltima eſſe adducta ex opinione

Sunt præterea alia duo probabilia quæ veterũ teſtimonio adducuntur.Quartum igitur argumentum fit teſtimonio illorum,qui vacuum introducunt atq; eſſe affirmant.Et inquit ſi ergo vacuum aliquid eſt, & vacuum nihil aliud eſt(vt ipſi affirmãt)quam locus corpore priuatus,ergo perſpicuum eſt locum inter ea quæ ſunt,cõnumerari.Quintum argumentum,qm̃ Heſiodus nõ ſolum locum eſſe,ſed etiam natura cæteris alijs rebus prę fuiſſe inquit,dicit.n.in theogonia, Nanq; chaos oritur primum,deinde maxima terra, qui profecto vr̃ eſſe eorum numero,qui putant nihil eſſe,quod in loco nõ ſit. Ob id igitur inquit ante omnia extitiſſe comparuiſſeque locum vt prius haberetur receptaculum omnium rerum,quod quia recepturus omnia ac in habitaculũ, omnium habendum erat,chaos appellauit.Quare inqt ſi hæc omnia ita ſe habent non ſolum natura loci eſſe videbitur,ſed etiam erit admiratione ſpectatuq; digniſsima ac rerum omnium prima quippe quæ cæteris reb. ſublatis non tollitur,ſed ipſa dempta abolitaque continuo cuncta peribunt.Nam ſi omnia in loco ſunt,& locus non eſt,neq; profecto aliquid aliud erit.Si ergo locus non erit,corpora peribunt atque nõ erunt, at nihil prohibet non exiſtentibus corporibus locum manere, Et ſi quis negabit locum tempore alias res præcedere, ſaltem ipſa natura illũ præfuiſſe præceſsiſſeq; oportet. Sic de loco ad naturalem. Vt.n. de infinito quæſiuit & ad vtranq; diſputationis partem argumenta poſuit ita facit de loco. Vnde oſtendit deinde quo nam pacto locus ſit quove non ſit,atque quid ipſe ſit.Et ſi aliquo modo eſt,quæret an per ſe ſubſiſtat, vt viſum eſt illis, qui vacuum locum,vel intercapedinem quandam eſſe dixerunt,an potius ipſe in alio ſit,vt Ariſt.vr̃, quoniã nõ eſt quædam ſubſtantia ſeparata neque per ſe ſubſiſtit. Sed,cum dicit, quidque etiam ſit.i. nunquid locus vacuum ſit,vel interuallum aut terminus continentis.

etiam Simpl. ſentit.

Simpli. prœmio.4. vult locum præcedere corpus natura & tempore natura cũ & tẽpore Simplic. dubitat cur præpoſuit, qđ nẽ quã ſit qđ ni quid ſit, ſoluit q̃a ex his q̃ inſunt inuenire definitionem ſolemus Vide.

Nam omnes ea quæ ſunt alicubi eſſe opinantur,quia id quod non eſt,nuſquam eſt.Vbi nam eſt hippocẽtaurus, aut chimera.Communis quoque maxime atque propriiſsimus motus quem lationem appellamus,loco tribuitur.Complures autem dubitationes habet quid nam ſit ipſe locus, Nõ enim idem eſſe ex his omnibus quæ illi inſunt contemplantibus nobis videtur,præterea nihil ab alijs aut dubitatum aut inuentum de ipſo habemus.

Quod neceſſarius ſit ſermo de loco ita cõmuni omnium opinione,oſtendit,qm̃ illi dicebant, quod ſi aliquid eſt,prorſus idem in loco eſſe oportet. Quare qui vult ea quæ ſunt cognoſcere,oportet etiam locum cognoſcere ſine quo illa eſſe nequeunt,& hoc veteres ꝓbant.ſ.oẽ quod eſt alicubi eſſe praue conuerſione ꝑ cõtra poſitionem vtentes. Nam aſſumunt id quod nõ eſt nuſquàm eſſe,qui & ſi vera aſſumunt praue tñ conuerſionẽ antecedẽtis faciunt,dicẽtes,ergo ens alicubi eſt.

Simp.notat illud alicubi ſignificare pōnẽ in loco & ardinis diſtinctionem. Idẽ Simpl.ſed loquitur. 2. argumentum ex motu ad locũ ꝙ Sim.ponit. Q̃ño nã valet argumẽtũ de ſtructione antecedẽtis propriorũ. Min. Concluſio.

Quod quidem locus ſit ex viciſsitudinaria corporum, tranſlatione conſtat. Nam vbi nunc eſt aqua, hic rurſus eſt aer,hinc illa egreſſa tanquam è vaſe. Nonnunquã ẽt eundem hunc locum aliud corpus occupat, qui quidem ab his omnibus quæ inſunt & mutantur diuerſus etiam eſſe videtur.Nam in quo nunc aer eſt in hoc prius erat aqua. Quare conſtat locum,& receptaculum ipſum,aliquid eſſe ac diuerſum ab vtriſque,quæ ex illo egreſſa ſunt & illum occuparunt.

Hic primum argumentum adducit quo probat locum eſſe.& primo minorem ſyllogiſmi propoſitionẽ ponit.ſ.vt locus vnus,& idem manens alterius atque alterius corporis ſit capax.Nam vbi nũc eſt aqua,hic rurſus eſt aer,hinc illa egreſſa tanquàm ex vaſe.Hic etiam locus ab his omnibus,quæ inſunt & mutantur diuerſus eſſe videtur,quibus dictis,deinde maiorem propoſitionem tu adiunge,quæ talis eſt.quod vnum & idem exiſtens alterius atque alterius corporis eſt capax, id nempe tale eſt atque ab his quæ recipit, diuerſum , quare

Textus.

conſtat

conſtat locum eſſe ali quid ac receptaculum vtriſq; q̃ recipit diuerſum. Hæc eſt ſyllogiſmi concluſio.

Praterea corporum naturalium atq; ſimpliciũ vt ignis terra ac talium lationes nõ ſolum aliquid eſſe locũ: ſed ẽt quandã vim naturalẽ hẽre indicãt. Fertur .n. unũqđ que ad ſuũ locũ: aliud ſurſum aliudq; deorſum, niſi ĩpediatur.

Hoc eſt ſm argumentũ quod fit ex inclinationibus corporum & merito rõnem exercet ĩ corporibus ſimplicibus. Nam compoſita ſecundum id ſimplex quod dominatur & ſuperat oaturalem motum habent.

Hac autem ſunt loci partes: & ſpẽs ſupra ac infra cateraq; quatuor differentia. Sunt nanq; hec dextrum atq; ſiniſtrum ſurſum & deorſum non ſolum noſtra ex parte, quoniam nobis non ſemper idem eſt: ſed fit poſitiõe: vt vertuntur: Quocirca ſape idem dextrum & ſiniſtrum eſt: & ſurſum deorſumq;: ac ante & retro. Atqui ĩ natura ſeorſum vnumquodque definitum ac certum eſt.

Vt in differentibus his loci diſcriminibus vtiſ, ſiue hęc loci partes fuerint, ſiue ſpecies vñs loci: Id profecto nihil confert ad præſentem diſputationem. Nam quærimus ouoc an locus prorſus ſit, vel ne. Verum hęc diſcrimina loci partes appellarent ij, qui locum intercapedinem quandam, vel inane vacuumque eſſe affirmant. Species autem, qui illum continent terminum nuncupant ac definiunt.

Non enim quiduis eſt ipſum ſupra: ſed quo tendit ignis & leue. Similiter & infra non eſt quoduis: ſed quo pergũt ea, qua pondus habent, ac terra.

Quod in rebus naturalibus hæc diſcrimina loci ſurſum & deorſum oon poſitione noſtraq; ex parte ſint, ſed natura ipſa definita, hinc conſtat. Nã ſi eſſet aliqua domus quæ intermedium tectum haberet, ea poſitiõe ſurſum & deorſum eſſent, ſi ignis ex ĩmo permitteret, & bolus ex ſuperno loco, certe non manerent in medio, ſed alter ſurſum meabit, alter vero deorſum ſeſe recipiet, ſi vi non impediantur nec prohibeantur, ſed iam tranſitus locum acceperint.

Quibus patet hac non ſolum poſitione: ſed poteſtate quoque differre.

Si enim plurimum inter ſe differunt ij loci. Vterque enim eſt capax, certe patet vt non modo poſitione & noſtra ex parte, ſed & potentia inter ſe differaot. Nam vterq; locus expetitur, ſupernom nanque leuia appetunt, grauia vero imum.

Indicant idipſum & mathematica. Nam & ſi in loco non ſunt: noſtra tamẽ poſitione: noſtroq; arbitrio dextrum leuamq; habent, unumquodq; nihil harum habens natura: quare ſolum earum poſitio intelligitur.

Idem Alexl. Aphro. vt ait Simpli.

Tertium argumentũ. Si hæc .n. non ſunt in loco qa non ſubſiſtunt per ſe, tñ quia ſubſiſtunt. ad noſtrã animi conceptionem mox videntur habere poſitionẽ atque locum reſpondentem ſuæ exiſtentię, dico. Llocum ſm noſtram intelligentiam, quod ſi hęc locum habent multo quidem magis naturales magnitudines, & quæ ſubſiſtunt naturalem locum habebunt ſubſiſtẽtem & & non noſtra poſitione, ſed ſm naturã. Nã vt ſe hẽt id qood eſt io loco, ita & locum ſe hẽre neceſſe eſt, ſi ergo id ꝙ locũ occupat ſm noſtrã intelligentiam eſt, certe & locus eius erit ſm intelligẽtiam, quo fit, vt ſi noſtra ex parte poſitioneq; id quod eſt in loco habetur, talis etiam erit locus eius. Itaq; ſi ea quæ ſunt alicubi natura conſtant & ſunt, locus quoque earum natura erit.

Praterea qui vacuum eſſe dicunt, locũ aſſerũt eſſe. Vacuũ .n. locus erit ſane corpore priuatus. Quod quidem locus aliquid ſit prater corpora ipſa & omne corpus ſenſibile in loco ſit: hic profecto quiſpiam opinabitur.

Hoc eſt quartum argumẽtum quod opinione veterum fit, & non neceſſarium, quemadmodum etiam eſt argumentum quintum.

Heſiodus etiã recte dicere videtur, qui facit ante oĩa chaos, ait enim. Primum nanq; chaos factum eſt, tum maxima late ſtrata fuit tellus, tanquam hiſce gignendis rebus primo receptaculum fuiſſe oporteret, quia putabat (ut multi) cuncta alicubi eſſe, & in loco.

Hoc eſt quintũ argm̃ teſtimonio Heſiodi acceptũ.

Qđ ſi ita ſit admiratione digna videbitur eſſe locus vi & poteſtas atq; omnibus prior. Nã id ſine quo aliud nihil eſt, et illud ſine alijs eſſe põt, id certo primum eſſe oportet. Locus .n. nõ perit, & ſi ea qua in ipſa ſunt corrumpantur.

Si talis eſt locus vt Heſiodus & alij ſentiunt, admiratione digoa erit ipſius loci natura. Et non modo numerabitur inter ea quæ ſuot, ſed etiam erit ante oĩa. Nam ſi abſq; illo nihil aliorum eſſe poteſt, & ipſe ante omnia extitit, conſtat ſane ipſum eſſe natura & tẽpore cæteris priorem. Nam eo ſublato cætera intereunt, & nõ econtra, omnibus alijs ademptis, ipſe tollitur.

Pro hoc uide Simplicium.

Verum ſi locus ſit aliquid: dubitatio mox fit quid nã ſit an moles corporis quadam, an alia quadam natura: eſt .n. genus ipſius primo quarendum.

Cum oſtendiſſet quinque argumentis locum eſſe, ꝓficiſcitur deinde ad demonſtrãdum quid ſit. Hoc enim eſt problema ſecundum. Sed cum quęrit quid nã ſit ducit ſermonem ad oſtendendum, prorſus locum oon eſſe, vt demõſtret (ſicut dixi) difficilem eſſe ſermonem de loco, quod ẽt facit quia argumenta ad vtranque cõtrouerſiæ partem adducta ſuapte natura mẽtem exercere exercitareq; ac rerum cognitionem exploratã nobis afferre ſoleot, quod quidem fit non modo cum ꝓblema ipſum per ſe probatum fuerit, ſed etiam cum & rationes tractantur quæ nituntur ipſum tollere. Pluribus igitur argumentis oititur tentatque opinionem de loco an ſit agitare. Quocirca non opus eſt petere adducereque rationes, quæ fiunt ad vtranque partem, neceſſarium concludentes. Hoc enim fieri nequit, ſed in ipſis ſolum expetenda poſtulandaque eſt aliqua perſuaſio & nullo pacto neceſſarij probatio atque concluſio. Quamobrem admirandum non erit, ſi nonnulla argumenta perſuadebunt. Tunc autem rationes ad vtranq; partem poteruot habere neceſſarium, quando accipiẽt ea quæ ooo inſunt rei perinde ac inexiſterent, hoc modo illa ſyllogiſmo concludentes. Incipit ergo vt dicebã diſſerere ex quæſtione quid ſit locus. Cum igitur huius quod quid eſt cognitio per diffioitiões nobis adueniat & diffinitiones generibus differentijsq; conſtituantur, idcirco inquit prius oportere loci genus inquirere. Neceſſe eſt igitur locum, vel corpus eſſe, vel quidpiam incorporeum. Prius igitur oſtendit ipſum non eſſe incorporeum, quia oſtendit ipſum neceſſario corpus eſſe. Si enim corpus qua corpus eſt, locum occupat, conſtat ſane illud ſecundum omnem ſui dimenſionem in loco eſſe qm̃ ſi corpus ſm ſolã longitudinẽ eſſet in loco, oullaq; alia eſſet, profecto qua corpus nõ eſſet in loco, ſed quatenus habet ipſam longitudinem, vel latitudinem. Si ergo corpus qua corpus locum occupat ſecundum tres dimenſiooes profecto in loco erit, quare & locus corporis capax erit triſariam dimenſus, alioqui ſi non erit trina dimenſioñe cõſtitutus, ſed velut vna aut duabus dimenſionibus conſtans, non cootinebit tres corporis dimenſiones. Neceſſe eſt igitur locum corporis trina dimenſione conſtare. Sed oẽ illud quod eſt trina dimenſione dimenſum, eſt corpus. Nam hæc eſt definitio corporis vt ſit triſariam dimenſum, igitur & locus erit corpus. Et ſyllogiſmus fit in quarto modo primæ figuræ hoc modo: locus eſt dimenſus trina dimẽſione. Et omne quod trina conſtat dimenſione eſt corpus: ergo locus eſt corpus. Hoc modo itaq; oſtendens locum neceſſario corpus eſſe deſtruit ipſum incorporeũ eſſe, ac per idem fere medium oñdit ipſum nõ eſſe corpus.

Idem Simpli.

Nam

Nam ſi locus eſſet corpus,duo corpora in eodem loco
erunt,ſed impoſſibile eſt duo corpora in eodem eſſe:er
go locus non pōt eſſe corpus.Hic aūt ſyl̃lus hypothe-
ticus in ſcđo mō ſyl̃lorum hypotheticorum eſt, q̃ de-
ſtructione conſequentis deſtruit antecedens.Sed dices
vō nam admittitur deductionem veram eſſe dico.ſ.ſi
locus eſſet corpus:duo corpora in eodem eſſent. Hoc
igitur probat ſyllogiſmo cathegorico hunc in modū,
oē corpus in loco,oīs locus eſt corpus, igiť oē corpus ī
corpore eſt,ſi ergo corpus in corpore eſt, duo igiť cor
Stoici cōcede rēt corpus p corp^a meare ac recipi. Vide Simpli.
pora in eodem loco erunt. Quod vero nequeant duo
corpora in eodem loco eſſe,hinc intelliges. Nam ſi poſ
ſet corpus per corpus recipi,vt duo corpora in eodem
eſſent,fieri poterit vt corpus maximum in paruiſſimo
recipiatur.Et vt ipſe Ariſtot.inquit pelagus in cyatho
reciperetur,& cęlum in grano milij.Pōt.n.maximum
corpus in æquales partes minimo ſecari, vt pelagus in
totidem menſuras cyathi,vt his tota moles pelagi atq;
ambitus expleať,ſi ergo poſſunt duo corpora æqualis
amplitudinis in eodem eſſe, cur igitur tria quatuorq;
ac infinita in eodē eſſe non poterunt? Quæ enim eſſet
maior aſſignatio,vt de duobus id ſentiatur,q̃ de infini
tis.Quod ſi hoc admittitur pelagus cyatho recipi po-
terit & cœlum in grano ipſius milij. Omne.n.finitum
quantiſcunque ſublatis demptisq; æqualibus finitis cō
ſumitur.Quare ſi hoc fieri nequit igitur neq; duo cor
pora in eodem eſſe poterunt. Deinde ſi poteſt corpus
p corpus recipi,oportebit ſi aqua vnius ſextarij inijce
retur īmitereturq; in vino tantę quantitatis quantā cō
tinent duo ſextarij,vt totum ipſum vinū aqua cōmix-
tum non excedat quantitatem quam cōtinebant duo
ſextarij,quamobrem eandem mēſuram totum ipſum
habebit ſicut duo ſextarij vini habēt. Nā ſi non ſolum
qualitates mutuo ſeſe recipiunt,ſed etiam ipſa corpo-
ra,ceu aqua,quæ per totam vini ſoliditatem recipitur,
non oportebit igř id quod ex duobus illis emergit ma
iorem locum occupare. Vel ſi prorſus aqua recepta p
totum vinum quod continent duo ſextarij totum ma
ius ampliuſq; efficiet oportebit id quod ex cōmiſtiōe
vini & aquæ fit,ſextariorum quatuor menſura conſta
re,ſiquidem aqua vnius ſextarij per totū vinum, quod
duobus ſextarijs continetur,diffunditur ac recipitur.
Rurſus vel econtra ſi ſextario aquę īmitteretur vinum
quod continerent æquè duo ſextarij, Cum duo ſexta-
rij recipiantur per vnum,id quod ex vtriſque emergit
vnius ſextarij menſura conſtabit, quamobrem ſi hæc
fieri nequeunt neq; duo corpora poterunt vnum & eu
dem locum occupare:qm̃ corpus penetrare corpus ac
recipi per illud non poteſt, ergo locus non poteſt eſſe
corpus.Sed neq; eſt quippiam incorporeum, vt demō
ſtrauimus,vel igitur erit prorſus abſq; dimenſione, &
ita neq; aliquod quātumuis corpus reciperet, vel vna,
vel bina dimenſione gaudebit, & ita non recipiet to-
tum corpus ſecūdum ſeipſum totum. Oportet autem
corpus qua corpus,loco potiri. Si ergo locus non po
teſt eſſe corpus neq; quippiam incorporeum, videtur
itaque locum nullo pacto eſſet,Quoniam ſi eſſet, pro-
ſecto corpus omnino,vel aliquid incorporeum eſſet.
deinde inquit quibus demonſtrauimus locū eſſe ipſiſ-
met rationibus demonſtrare poſſumus ipſum nō eſſe:
per primum nāque argumentum oſtendebatur maxi-
me locum eſſe quod erat tale.Si locus vnus & idem ma
nens plura corpora alia atq; alia recipit: Et id qđ vnū
ac idem manēs plura recipit corpora,eſt, atque ab his
quæ recipit diuerſum:Locus igitur eſt ac alterum di-
uerſumq; exiſtit ab ijs quæ recipit. Hoc eodem argu-
mento(inquit)poteſt demonſtrari locum non eſſe. Nā
quēadmodum vbi prius erat aqua,poſtea ibi vinū, vel
aer,aut quidpiam aliud eſt,ita profecto vbi erat aquæ
ſupficies ibi poſtea adeſt ſupficies vini, egreſſa aqua,
vel agere & ingrediente vino, quapropter & ſupficiei
locus erit.Nam vnus & idem exiſtens aliam atq; aliam
recipit ſuperficiem. Similiter demonſtrabimus lineæ
locum eſſe.Nam ſi ſuperficiei eſt locus conſtat ſane, vt
illius termini etiam ſit locus,dico ſcilicet ipſius lineæ.
Nam ī quo prius erat terminus ſuperficiei aquę, in eo
dem poſtea ſit terminus ſuperficiei aeris, deinde vini,
deniq; alterius,ac alterius corporis,qua ꝑpter & lineæ
tribuetur locus,ſed ſi lineæ locus datur & termino eius
aſcribetur,videlicet puncto per eandem rationem. Et
qm̃ aliquid aliud eſt locus & id,quod locum occupat,
igitur aliud quippiam erit punctum,& aliud puncti lo
cus,punctum videlicet vnum & idem exiſtēs. Sed quæ
differentia eſt inter punctum & locum puncti,nulla p
fecto eſt,neq; quiſpiam illam animo concipere poteſt.
Nam inter corpus & locum corporis aliquam differen
tiam afferre poſſumus,& ſi locus etiā corpus eſſet, qm̃
corpus qđ eſt locus qualitatis expers eſt, ſed id quod
eſt in loco,qualitate conſtat. Atqui inter punctum &
locum puncti nequimus aliquod diſcrimen adducere.
Hoc idem poſſumus dicere de ſuperficie & linea,verū
de puncto ſit ratio tanq̃ de illo in quo id patet apertiſ-
ſime.Pręterea ſi puncti locus eſt,qm̃ loci differentię p *Alia ratio de puncto.*
prijsſime duæ ſunt,ſurſum.ſ.& deorſum, quādo quidē
per has duas reliquæ quatuor habeantur, pręter quas
neque animo aliā poſſumus concipere, conſtat igitur
locum puncti aliqua harū differentia ab alijs locis dif-
ferre,igitur vel erit ex natura ſurſum,& deorſum,qua
re & idē punctum erit graue,vel leue. Nam quod ſua-
pte natura locum ſupernum occupat,id leue eſt,id qđ
imum tenet graue,exiſtit,ſed pūctum nequit eſſe gra-
ue,vel leue,ergo impoſſibile erit, vt ſit puncti locus.
At ſi puncti non eſt locus neque lineę,neque ſupficiei,
& ſi non ſuperficiei,neque corporis locus erit, ſi deni-
que corporis non eſt locus igitur neq; alicuius rei na-
turalis ac multo minus alicuius alterius locus erit.vide
tur igitur penitus locum abolendum eſſe.Hoc ſecun-
do argumento,igitur locus tollitur. Deinde inquit
ſi locus numeratur inter ea quæ ſunt, quoniam omnia
quæ ſunt,vel intellectualia vel ſenſibilia ſunt:Et ſenſi-
bilium aliqua elementis conſtant,aliqua vero elemen-
ta ſunt,ſimiliter & intellectualium alia ſunt elementa,
alia autem ex elementis proficiſcuntur, locum igitur
ſi eſt,oportet in aliquo harum rerum genere incidere,
vel ergo erit intellectuale quippiam, vel ſenſibile, &
vtrunq; aut erit elementum,vel id quod elementis cō
ſtat.At nequit locus eſſe aliquid horum, per ſenſibilia
enim dico.ſ.corpora naturalia,& elementa appello ea
quæ actu ſunt & ſubſiſtunt, quæ etiam corpora ſunt,
ceu quatuor elementa.At demonſtratum eſt,locū non
poſſe aliquod corpus dici, igitur locus non erit aliq̃d
ſenſibile,neq; vt elementum,neq; id quod ex elemen-
tis conſtat.Item neq; eſt aliquid intellectuale. Nam in-
tellectualium ſunt etiam elementa intellectualia,ſyllo
giſmorum.n.elementa ſunt propoſitiones,& propoſi-
tionum ſyllabæ,& vtraq; ſunt ītellectualia ſimiliter,&
de alijs intellectualibus quę ſubſiſtunt. Hæc.n.pror-
ſus magnitudinis & dimēſionis expertia ſunt,qm̃ neq;
lineæ,neq; ſuperficies neq; trina dimenſa dimenſione
ſunt,ſed locus ſiquidem eſt, interuallum quoddam exi
ſtit,qm̃ & eorum quæ ſunt dimenſione diuiua & for
mata capax eſt,quare locus neque erit aliquod intelle-
ctuale.ſi ergo locus intellectuale non eſt neq; aliquod
ſenſibile:Et omnia quæ ſunt,vel intellectualia,vel ſenſi
lia ſunt,igitur vř locum non eſſe numerādū inter ea q̃
ſunt.ſi aūt aliquid dixerit,quid vetat vt elemētū ſenſi *Sim. eādē du bōnē adducit prima reſpō-ſio.*
biliū rerū nō ſit corpus, cū ēt materia atq; forma ſint
ſenſibilium rerum elementa & tamē incorporea ſunt?

Reſpondeo

Rñdeo itaq; quod imprimis diceret fieri non poſſe, vt ipſum receptaculũ eorum quæ dimenſione cõſtant, ſit dimenſionis penitus expers. Deinde quia per argumẽ-

Secunda.

tum quartum demonſtrabitur vniuerſaliter nõ modo locũ non eſſe, vt elementum, ſed etiam ſecundum nullum ſignificatum principij & elementi, ipſum affirmare elementum non poſſe. Nam, cum demõſtrauit locũ, neq; elementum neq; id quod conſtat elementis, dici, & cuncta quę ſunt non modo elementa, & ea quæ elementis ſunt, ſed etiam quædam alia præter hæc eſſe videntur. Nam efficiens cã & finalis neq; elementa ſunt, neque prorſus ex elemẽtis, ſed velut principium, & velut ex diuiſione generaliſſima rerum in principiis atq; in his quæ principijs conſtant, oſtẽdit locum nõ poſſe adnumerari inter principia. Vel enim erit intellectuale vel corpus, ſed horum nihil eſſe poteſt, ita neq; principium neq; ex principijs: nunc autem nititur demõſtrare locum penitus non eſſe aliquod principium eorum quæ ſunt, neq; cauſam. Nam quatuor ſunt rerum omnium cauſæ (vt inquit) materia, forma, efficiens, & fina-

Q' locus nõ ſit aliqua cã. Vide Simpli.

lis quarum locus nulla eſt. Non. n. materia eſt, quia ex loco nihil fit, ex materia autem omnia fiunt. Item loc⁹ continet materia continetur, non igitur locus eſt materia. Præterea neque forma eſt. Nam forma perficit vniuſcuiuſq; rei ſubſtantiam & per eam vnumquodq; informatur & informatum a cæteris diſtinguitur, qua aliquid quamprimum priuatur mox interijt & corrũpitur, ceu forma ignis eſt caliditas & ſiccitas, quã ignis amittens non amplius ignis manet, ſed corrumpitur.

Eudemus locum à cõpenſo & poſtulato, ... locus, vlla ſit cauſa.

Atq ſi aliquid à ꝓprio naturaliq; loco alienũ eſſet ac exiret id nihil minus eſſet, & ꝓpriam ſeruaret formã, qñquidẽ ignis ſiue ſurſum ſiue deorſum maneat, nihil minus ignis ſit, atq; cum deorſum ſit ꝓprium locum non habeat, & tamen forma ignis non ſpoliatur neque ĩmutatur, quare neq; locus poteſt eſſe vt forma. Item neq; vt cauſa efficiens, qm̃ nihil videmus factum productumq; eſſe a loco. Præterea neq; eſt, vt cauſa finalis, quod quidem ſi demonſtrabimus pręter omnium ferè opinionem id facturi ſumus. Nam videtur eſſe velut aliquis finis & expetendus à rebus. Id enim quod capit aliquid vult illud fieri, quod capit, ceu qui cupit bonũ illud euadere optat & vult, ſimiliter qui ſanitatẽ optat hanc conſequi vult & ſanum incolumẽq; haberi & fieri auet. Sed nihil quod locum occupat locus fit; quare locus neq; cauſa finalis erit, ergo locus nulla cauſarum eſſe poteſt, ſed demonſtratũ eſt neq; eſſe aliquid quod à cã ſit productum, ergo locus prorſus nihil eſſe vide-

Dubiũ. ſolutio.

tur. Sed forſitã aliquis contra hoc ambiget, qm̃ ſi id qd̃ bonum appetit, in bono eſſe fieriq; vult, ac id quod appetit ſanitatem in ſanitate eſſe vult, ſimiliter etiam qd̃ appetit aliquẽ locum in illo eſſe vult, cur ergo nõ quẽadmodum bonum & ſanitas ſunt fines eorum quæ illa expetunt ita & locus non erit finis eorum quæ in loco eſſe cupiunt. Nimirum vnumquodq; quieſcit & ceſſat expetere amplius cũ iam loco ſuo & appetibili adhæret ac illud iam conſecutum eſt. Quemadmodum etiã mobilia ſm̃ locum moueri deſinunt ceſſantq; cum iã proprio potiuntur loco quem etiam appetebant. Quo-

Prima reſpõſio.

modo igitur locus non eſt finalis cauſa? Reſpõdeo igitur primo quod quidem iam dixi, qm̃ quæ aliquid appetunt cum aſſequuntur illud, fiunt illud vi & poteſtate quod quidem appetibile erat, ac ex illo nomen trahunt, & forſitan cum illo conueniunt nomine. Igitur id quod appetit bonum quod cum ſane aſſequutũ eſt, bonum euadit, atq; appellatur, ſimiliter qui appetit ſanitatem ſanus fit & appellatur ſanus, ſimiliter de alijs dicendum eſt. Sed de loco id dici non poteſt, qm̃ quod appetit locum id locus non fit neq; ab illo denominatur. Nam ſi qui virtutem appetit ab ea non denominatur trahatq; nomen, attamen aliquo modo illud fit ꝙ quidem & virtus eſt. Deinde reſpondeo cauſas finales in illis conſpici quorum ſunt fines, & locus alter eſt ab

Secunda reſponſio.

his omnibus, quæ intra collocantur, & nihil cõmercij cõuenientiæq; cum ipſa re habet, quare tollit dubitatio. Cæterũ Ariſt. inquit. Et Zenonis dubitatio aliquã rõnẽ & rñſionẽ q̃rit. Nã ſi oĩa q̃ ſunt locũ occupãt, vt quibuſdã vr̃, & locus eſt de numero eorum, q̃ ſunt: igit̃ locus ĩ loco erit, & rurſus ille in alio & hoc abibit ĩ infinitu. Hoc igit̃ eſt quintũ argm̃. Sextũ autem argm̃ & vltimum ponit ex his q̃ augent̃. Et inq̃t, ſi nec corpus põt eſſe ſine loco, ſiquidẽ fatẽant oĩa q̃ ſunt in loco eſſe, neque locus eſt vacuum corpore priuatũ: Nã paulo poſt id demõſtrabit̃ eſſe impoſſibile. ſ. vt locus ſit vacuum. Quid ergo dicemus de his q̃ augent̃. Qñ. n. corpus qd̃ auget̃ maius fit, huic vñ loc⁹ ſupererit cum iã oĩa plena ſint, ſiqdẽ vacuum nõ eſt. Neceſſe eſt igit̃ locum maiorẽ fieri, & ſimul augeri cũ corpore. Quo igit̃, vt vñ augebit̃ locus, difficile eſt perſpicere & cõtueri. Et ſi dabit̃ id ꝙ auget̃ maiorẽ locum cõtinere, ꝓfecto & loc⁹ maiorẽ locum occupabit, & denuo locus in loco erit. Item locus, quem occupabat, vel erat vacuum anteq̃ illud ſuſciperet, vel erat corpore plenum. Sed nequit eſſe vacuum neq; duo loca in eodem, neq; duo corpora. Reſtat itaque vt reliquum corporis quod quidem adoleuit ac corpori additum eſt non ſit in loco, quod quidẽ etiam fieri non poteſt. Si ergo corpora augentur, & locus, ſiquidem, neq; vacuum neq; corpus non exiſtẽs in loco eſſe põt, ei neceſſe erit in auctione corporum alterum horum eſſe. ergo videt̃ penitus locum nõ eſſe.

Verum ſi locus ſit aliquid mox dubitatio ſit quidnã ſit, an moles quædam corporis, an alia quædam natura. Eſt enim genus ipſius primo quærendum.

Quare & ſi locum eſſe demõſtrauim⁹, tñ ſermo de illi⁹ definitiõe, ac de eo ꝙ appellãt ꝙ qd eſt, multas hẽt dubõnes, tanquam denuo inſtandum repugnãdumq; ſit, vt rationibus probetur ipſum penitus non eſſe.

Igitur habet dimenſiones quidem tres & longitudinẽ, latitudinẽ & profunditatẽ quibus omne corpus definitur. At impoſſibile eſt locum corpus eſſe. Nam erunt in eodẽ duo corpora. Præterea ſi corporis locus eſt ac receptaculum, patet ẽt vt ſit ſuperficiei & reliquorum terminorum.

Per hęc verba tres dimẽſiões, hẽt, ĩdicat minorẽ, ꝓpõnẽ, per hęc alia. ſ. q̃bus oẽ corpus definit̃, maiorẽ af-

Aliter legit hũc tex. Ale. Vide Simpli.

fert. Erat aũt minor ꝓpõ talis. Locus trina dimẽſiõe cõſtat. Maior vero hæc, oẽ ꝙ hẽt tres dimẽſiões eſt corp⁹ ꝑtermiſit aũt cõcluſionẽ veluti ꝑſpicuã, q̃ talis erat: ergo locus eſt corp⁹. Et poſuit abſurdũ ꝙ ſequit̃ hãc concluſionẽ ꝙ qdẽ eſt cõcluſio ſcd̃i ſylli hypothetici dicẽs. At impoſſibile eſt locum eſſe corp⁹: erat aũt ſyllus hypotheticus talis, ſi locus & corpus, duo corpora ĩ eodẽ erunt. Sed impoſſe eſt duo corpora ĩ eodẽ eſſe, ergo neq; locus poterit eſſe corpus. Huius igr̃ ſyllogiſmi deductionẽ omiſit hãc. ſ. ſi locus eſſet corpus, duo corpora in eodẽ eſſent: concluſionẽ autem & aſſumptum dixit. ſ. Nam erunt in eodem duo corpora, q ſane idem eſt huic. Impoſſibile eſt duo corpora in eodem eſſe.

Eadem enim accommodabitur rõ. Nã vbi prius erãt ſuperficies aquæ rurſus ibidem ſuperficies aeris erunt. At nulla eſt differentia puncti ac loci puncti.

Eadem (inquit) ratio quam adduxit de viciſſitudinaria corporum tranſmutatione, accommodabitur etiã ad oſtendendum, quod ſi corporis ſit locus & ſuperficiei, lineæ, ac puncti ſimiliter erit locus.

Quare ſi locus ab hoc diuerſus non eſt: neque cæterorũ vllo diuerſus eſt neque quicquam eſt ipſe præter vnũquodque iſtorum. Quid enim tandem locum eſſe ponemus.

Inquit, ſi puncti locus nõ eſt diuerſus a puncto, cõſtat ſane, vt neque ſuperficici nec lineæ nec corporis

loca

loca ab illis erunt diſtincta, quomodo autem locus puncti non ſit diuerſus à puncto oſtenditur. Nam quomodo diſtabit locus puncti ab ipſo pũcto. Maior.n.eo nõ eſt, qm̃ qua parte illum excedit hac nihil eius continet, ſiquidem eius nulla ſit pars, neq; locus eſt qđ maior eſt. Quod ſi punctus eſt æqualis, erit ipſemet punctus, qui in loco eſſe dr̃, quamobrem totum quod ſit ex puncto qui locus eſt, & ex puncto qui locũ obtinet, & vnus pũctus eſſet, quandoquidem puncta ſeſe inuicẽ adæquẽt, quoniam & ſi infinita ſimul coniungerentur non efficerent totum maius. Si ergo vnus erit pũctus, locus pũcti non erit diuerſus ab eo puncto qui in loco eſt. Eadẽ etiam dici poſſunt de linea & ſupficie. Si ergo horum nullius locus eſt neque corporis erit. Nam id quod eſt in loco ſecundum ſeipſum totum debet eſſe, in loco, quemadmodum in dolio vinum.

Neque.n.elementum, neque ex elemẽtis, aut corporeis, aut incorporeis eſſe poteſt talem habens naturam. Nã magnitudinem quidem habet, ſed nullum eſt corpus. At ſenſibilium quidem corporum, elementa ſunt corpora.

Hoc eſt tertium argumentum. Dixit autẽ talem habens naturam, pro hoc eſt capax corporum vnus & idẽ manens immutabilis, & nihil conferens ad ſubſtãtiam corporum. Hoc autem dixit, propterea quod Plato videtur dicere locum eſſe materiam, quod quidem refellet confutabitq; deinceps. Quocirca inquit volentibus tueri ſeruareque veram loci intelligẽtiam, quam ex ꝓpria loci natura habemus, & non abutentibus noĩe ei⁹ difficile profecto erit afferre tradereq; quid ſit locus.

Ex intelligibilibus aũt elementis nulla magnitudo ſit.

Atqui prima fronte occurres his dictis, qm̃ materia & forma ſunt elementa non ſenſibilia. Nam compoſitum eſt ſenſibile, & tñ ex cõpoſitione ipſorum elementorum intellectualium ſit magnitudo. Sed reſpondeo hæc aliquando actu non per ſe ſubſiſtere. At ratio ſit de his elementis, quæ actu ſubſiſtunt. Subſiſtit etiam locus. Non ergo ſimpliciter de omni elemẽto intellectuali inquit, ſed de elementis, quę rerum intellectualium, ſunt elemẽta & ipſa videlicet ſunt intellectualia. Ex his igitur componentibus inquit nullam magnitudinẽ fieri, ceu ex terminis, vel ex propoſitionibus. Nam quippiam intellectuale ex his conſtitutum ſyllogiſmus eſt,

Præterea cuiuſnam rei cauſam locum, eſſe quiſpiam ponet. Nulla enim quatuor cauſarum ipſi ineſt. Neque enim vt materia eorum quæ ſunt, cauſa eſt, quippe cum ex eo nihil conſtet. Neque vt forma & ratio rerum, neque vt finis, neque mouet ea quæ ſunt.

Quoniam in probatione rationum de loco dixit locum magnam habere vim & poteſtatem, in hoc argumento vult oſtendere contrarium, quoniam nihil confert ad ea quæ ſunt. Nam ad nullam cauſarum reduci poteſt. Dixit autem per geminationem vocabulorum formam & rationem, qm̃ nihil aliud eſt vniuſcuiuſque forma, quã definitio ſignificans, quod quid erat eſſe.

Præterea & ipſa ſi ſit vnum aliquid eorum quæ ſunt alicubi erit. Zenonis nanque dubitatio rationem aliquã quærit. Nam ſi omne quod eſt, in loco eſt, patet & loci locũ eſſe, atque hoc in infinitum abibit.

Aliud argumẽtum. Inquit ſi omnia quæ ſunt locum occupant, & locus eſt de numero earum rerũ quę ſunt; igitur & ipſe in loco erit, & hoc abibit in infinitum. Nam Zenonis dubitatio aliquam rationem quærit. .i. ſolutionem & reſponſionẽ. Forſitan Zeno de hoc dubitat & deſtruit differentiã locorum qui ſunt, qm̃ funditus locum tollit vt oſtendat vnum ens tãtum eſſe. Nã locorum differentia plãe multitudinẽ rerum exhibet atq; oſtendit. Hæc autem dicimus coniectura, quoniã nõ habemus dicere plane, quid Zeno cum de hoc dubitauerit, dicere voluerit, forſitan etiam infinitum introducere voluit, qm̃ ſi loc⁹ in loco & ille alius in alio, hoc ſane abibit in infinitum quapp infinitũ eſt: Vel ſi quis velit nõ exquiſite intelligere, qm̃ Zeno hoc forſitan dixit, vt deſtrueret rõnem dicentẽ oĩa q̃ ſunt locum occupare. Qm̃ ſi oĩa, ſunt in loco, & locus inter ea quæ ſunt. cõprehendiẽ, igiẽ locus in loco erit, & ali⁹ in alio & hoc in infinitum abibit, quare ſi hoc abſurdum & impoſſe, igitur non omnia quæ ſunt locum occupabunt,

Item ſi quemadmodum omne corpus in loco, ſic eſt, & in omni loco corpus. Quonam pacto dicemus de his quæ adoleſcunt. Nam ſi locus cuiuſque neque minor, neque maior eo eſt, neceſſe ſimul cum ipſis locum augeri. Ex his igitur non modo quid ſit locus, ſed etiam ſi prorſus eſt ambigere oportet.

Extremum argumentum. Verum duas dignitates prius ſumit, primum omne corpus in loco eſſe. Hoc.n. communi conſenſu ſatebantur, ſiquidem omnia quæ ſunt in loco eſſe dixerint, aliud autem accipit velut cõſequens.ſ. in omni loco corpus eſſe. Nam locus, quo ad hoc in loco dr̃. Demonſtrabit autem deinceps non eſſe vacuum. His ergo ſic ſe habentibus inquit. Quid dicemus de his, quæ adoleſcunt. Nam id corpus quod per incrementum additur, vel non erit in loco, quod quidẽ fieri non poteſt apud eos qui locum affirmant, vel in quodam vacuo præexiſtente eſt, quod profecto confutabiẽ. Vel locus augetur ex paruo maior factus, quod etiam ridiculum eſt, quonam pacto hæc loci actio intelligi poterit. Ex his omnibus igitur inquit, non ſolum quid ſit locus inuentione difficile eſt, quod quidem ꝓpoſuit demonſtrare, ſed etiam conceſſimus pariter ad oſtendendum locum prorſus non eſſe.

Cum autem quoddam per ſe, quoddam vero per aliud dicatur, Et locus alius communis ſit, in quo corpora omnia ſunt, alius proprius in quo primo quippiam eſt. Dico autẽ ceu tu nunc es in cœlo, quia in aere es, qui quidem in cœlo eſt. Et rurſus in aere es, quia in terra es, & in hac ſimiliter, quia hoc es in loco qui nihil pluſquam te continet.

Quoniam ſuperioribus dixit ex his quæ loco competunt de ipſo idem enunciari affirmariq; non poſſe, ſed ex quibuſdam illi competentibus exiſtimari, eſſe vniuſcuiuſq; formã, & ex quibuſdã alijs mãm: Nunc aũt idipſum vult oſtendere.ſ. qũo partim materia partim vero forma eſſe exiſtimaẽ. Deinceps multis argumẽtis oſtẽdit locũ neq; mãm, neq; formã dici poſſe. Vt igiẽ oſtendat quo pacto locus forma eſſe excogitaẽ, & qũo materia, quod quidẽ cõſueuit ſp facere, modo ẽt facit, dico .ſ. quia diuerſa loci ſignificata diuidit & diſtĩguit. Qm̃ quidem locus proprius eſt de quo ẽt nunc facimus ſermonem. Item cum ſibi ſolitum ſemper ſit, vocum quæ ambiguæ æquiuocæque ſunt, differentes ſignificatus diſtinguere & ſecernere illũ, qui ſuo inſtituto ac termoni accommodatur proinde nunc idem etiam efficit, qđ quidem neceſſarium eſt ei, qui facturus eſt ſermonem de loco, ac etiam ad oſtendendum ex quibus loco competentibus videatur ipſe aliquãdo veluti forma eſſe, aliquando autem materia. Nam locus, qui cõmunior eſt nõ habet emphaſim, vt queat forma eſſe, exiſtimari. Vt igitur diſcam⁹, quot modis dicatur eſſe locus, huiuſmodi vtitur diuiſione, qm̃ cum aliquid primo ſit, aliquid vero per aliud, ſimiliter etiam locus ſe habet. Equidem aliquis eſt locus primus ac proprijſſimus vniuſcuiuſq; alius autem ſm aliud, ceu hõ dr ſenſitiuus eſſe ac mentis & ſcientiæ capax, ſed ſenſitiuus dr̃ per aliud, qm̃ quatenus animal & non quatenus homo ſenſitiuus eſt, quatenus homo autem eſt mentis & ſcientiæ capax, ſimiliter in multis alijs. Igitur & locus quidam primus erit & per ſe, quidam vero per aliud. Nam fateor me eſſe in cęlo nõ primo, ſed per aliud, cum cœlum omnia quę ſunt cõtineat. Nam ipſe in cęlo nõ ſum ſed ĩ aere, & qa aer

eſt ir ipſo cęlo, pinde & ipſe me fateor in cęlo eſſe, igiẗ per aliud in cælo ſum & non primo, ſimiẗr fateor me in aere eſſe non primo, ſed quia ſum in hac vel in hac ipſius aeris parte. Itẽ in terra aio me eſſe non primo, ſed quia ſum in hac illius parte, quę qdẽ cũ hac aeris parte me ſolum proxime cõtinet. Et is eſt primo & propriiſſime vniuſcuiuſq; locus, qui proxime vnumquodq; ſolum cõtinet & ſeparat ab alijs. Eſt igitur vt tãdẽ oĩa cõplectar proprie locus qui proxime vnumquodq; corpus continet, & econtra ſi continet vnumquodq; hic ẽ locus, quocirca (inquit) locus erit terminus. Vnde ſi locus eſt id q̃ primo vnũquodq; terminat & definit, videbiẗ ergo locus eſſe forma. Nã formæ propriũ eſt definire & terminare vnumquodq; & illud ſeiungere ſeparareq; ab alijs. Ex his ergo (inqt) videbiẗ locus vniuſcuiuſq; forma eſſe. Ex alijs autem quæ rurſus illi inſunt exiſtimatur materia eſſe. Nam ſi locus eſt aliquod interuallum & ſpacium ſeparatum magnitudinum capax, videbitur materia eſſe, qñquidem hmõi & materia aliquid indefinitum ſpacium per ſe ſit, quę definitur magnitudinum ſuperficiebus, figuris & alijs affectionib', Nam inquit ſi à ſphæra auferamus affectiones, figurã & terminos nihil aliud relinquetur in circuitu eius, q̈ intercapedo aliqua indefinita, aliquodq; ſpacium omnino ſine terminis: Hoc autẽ eſt materia ipſa mole extenſã, locus igitur hmõi aliquid eſſe vr̃. Nam eſt aliqđ interuallum per ſe figuræ qualitatiſq; expers, quod capax eſt eorum q̃ figura & qualitate formata ſunt qua ratione locus vr̃ materia eſſe, & non ſolum ob id vr̃ locus materia eſſe, ſed ẽt quia vnus & idem manens plurium magnitudinum alterius atque alterius capax eſt. Hoc enim eſt maxime proprie materiæ, & p̱p̱ hęc inquit, Plato in Timæo dixit id quod alternatim recipit & receptaculum locumq; vnum & idem eſſe. Id nanq; quod alternatim recipit apud Platonem ſignificat materiam. Si ergo materia eſt id quod alternatim formas recipit & hoc ipſum eſt receptaculum qđ nihil aliud eſſe põt q̈ locus, igitur Plato materiã locum eſſe dixit. Verum ſi in Timæo materiã aliter appellauerit ipſam nominãs id quod alternatim formas recipit, & in agraphis colloquijs .ſ. his quę in academia domiq; priuatim & publice legendo magnum & paruum ipſam vocauerit, nihil intereſt. Nobis modo ſat eſt illud id quod recipit alternatim receptaculum & locum appellaſſe. Vnde (iquit) omnes alij de loco duntaxat enunciarunt aſſerueruntq; locum eſſe. At ſolus Plato periclitatus eſt dicere quid ſit locus, dicens ipſum eſſe materiam receptaculum & locum: Ariſto. igitur (vt conſueuit) ea quæ apparent confutans merito obijcit Platoni aſſerẽti locum materiam eſſe. Verum perſpicuum eſt Platonem non hunc locum de quo nos mõ diſſerimus ac affirmamus eſſe corporum cõpoſitorum capacẽ, materiã appellaſſe, ſed quadam naturalium formarum ꝓportione locum appellauit materiam. Quoniam quemadmodum omne corpus naturale in loco eſt, ita omnis forma naturalis eſt in materia. Vt etiam ipſe Ariſ. in libro de Anima appellauit animã locum ſpecierum. Etenim inquit bene dixerunt qui animam eſſe locum ſpẽrum & mentem ſpẽrum intellectualium aſſeruerunt. Hunc igitur in modum & ipſe Plato inquit materiam locum eſſe formarum naturalium. Nam vt ſe habent ſpecies ſenſibiles vel intellectuales ad animam, ita ſe habent & formæ naturales ad materiam, & anima appellatur locus ſpecierum ſenſibilium & intellectualium, igitur & materia dici poterit locus formarum naturalium, tanq̈ earum receptrix & capax, ac id ſine quo illę cõſiſtere nequeunt. Nam aſſimiliter & quandam proportionẽ habet forma ſeparata & abiuncta cum parte, & materia cum matre. In ſemine genitali nanq; ſunt quædam rationes producendi, quæ à forma ſeparata materiæ immittuntur, in fœtu autem veluti in materia producuntur formanturq; naturales formæ ab ipſis ratonib. genitalib. & producẽtibus. Quocirca Timæus materiam matrem altricem & ſyluam receptaculumq; appellauit. Vocauit autem materiam ſuſceptiuum & ad id qđ alternatim formas ſuſcipit, tanquam id quod viciſſim omnes formas recipit, ac ſuſcipit, & duntaxat viciſſim recipit, & ipſa nullo pacto recipitur, ſed qũo etiam ipſam appellauerit magnum & paruum ſepe dixim', qm̃ illam hoc mõ vocauit tãquam capacem cõtrariorum: prima nanq; contrarietas & generaliſſima eſt quæ fit inter magnum & paruum, qm̃ & materia prima mole extenditur quantitatẽ recipiens, at in quãtitate prima oppoſitio eſt ĕm magnum & paruum. Hunc igitur in modum ex his quæ locum cõpetunt, oſtendens ex quibuſdam locum materiã eſſe videri, ex quibuſdam vero formã, deinceps pluribus argumentis demonſtrat materiam neq; locum dici poſſe, neq; formam. Sunt autẽ numero omnia argumenta octo, per primum igitur argumentum cõi rõne demonſtrat neq; materiã eſſe locum neq; formã, & hac rõne. Materia forma (inquit) à re cuius non ſeparantur: Sed locus ſeiungitur ab his, quorum eſt locus, igitur locus non eſt forma neque materia. Quod vero res ſeparentur a locis in quibus ſunt perſpicuum eſt. Nam (inquit) en in loco vbi prius erat aqua, in eodem egreſſa aqua fit aer, vt etiam videre licet in ipſo vaſe in quo prius erat vinum quo egreſſo in idem aqua ingreditur, vel aer. Etenim dolium (inquit) eſt locus tranſlatilis, eodem modo etiam locus vt vas ſe habet, vt igitur dolium non eſt materia neq; forma eorum quæ ſunt in ipſo, neq; aliud his ſimile, propterea quod materia forma & huiuſmodi ſunt inſeparabilia à re cuius talia ſunt, & dolium ſeparabile, ſic igitur dico ſentioq; de loco vniuerſaliter dici. Secundum argumentum particulari modo ac diuiſim profert. Nã eadem ratione oſtendit locum non eſſe formam, ſiquidem forma eſt inſeparabilis, locus autem ſeparabilis. Quod ẽt locus nõ ſit materia hoc modo demõſtrat, locus continet ea quæ ſunt in loco, materia autem continetur & non cõtinet, igitur locus non eſt materia. Tertium argumentum huiuſmodi eſt, locus extrinſecus ẽ rei cuius eſt locus, materia vero & forma non ſunt extrinſeca rei cuius ſunt, igitur locus neq; materia neque forma eſt. Quartum argumentum fit hoc mõ per ſyllogiſmum hypotheticum, ſi loc' eſt materia & forma, nihil duceretur ad id in quo eſt, ſed vnumquodque eſt ĩ ſua materia & forma. Et omnia feruntur ad ſua loca, igitur locus materia & forma non eſt. Idem etiam argumentum formare poſſumus per figuram ſyllogiſmi categori.i. & facere quintum ſyllogiſmum hoc mõ, q̃ mouentur ſecundum naturam, ad propria ſuaque loca feruntur, ſed nihil mouetur ad ſuam formam & materiam, igitur locus non eſt materia neq; forma. Hic autẽ ſyllogiſmus eſt in tertia figura. Quod vero nihil moueatur ad ſuam materiam & formam perſpicuum eſt. Nam mouetur aliquid ad id in quo prius non erat. At omne quod eſt, iam formam & materiam hẽt. Sextum argumentum tale eſt, in loco ſunt ſurſum & deorſum ad q̃ etiam mouentur mobilia, ſed in materia & forma non ſunt ſurſum & deorſum, locus igitur neque materia eſt neq; forma. Septimum argm̃ tale eſt ſi locus forma vel materia eſt, & materia & forma ſunt in re ipſa dico .ſ. cõpoſito, & res ipſa de loco ad locum tranſmutaẗ, p̱ſpicuum nãq; eſt vt forma & materia vna cum re moueanẗ & ſimul locum aſſequanẗ cum re ipſa, quare & locus ſimul mutabiẗ cum reb. de loco ad locum. At primum abſurdum eſt vt loca moueantur, deinde accidet locum in loco eſſe. Nam ſi conpoſitum in loco ſit,

quando

Vide Simpli. pro hoc.

Qão Plato potuit locum eſſe materiã.

quando hinc proficiſcetur alio, & compoſitum nihil aliud eſt, quam materia & forma. profecto & materia & forma in loco erunt, ſed locus eſt materia & forma igiẽ locus in loco erit. Sed reduces ſyllogiſmum ad quartũ modum primæ figuræ hoc modo, locus vel materia ẽ vel forma, materia autem & forma in compoſito ſunt, quandoquidem nihil compoſitum ſit præter formam & materiam, compoſitum ergo à loco in locum alterũ cum tranſmutatur & fit, locus igitur mutatus de loco ad locum alterum locum occupabit, ſi ergo abſurdum eſt locum loco complecti igitur locus neq; materia neque forma erit. Nam hanc ſuppoſitionem abſurdum ſequebatur. Octauum argumentum. Si forma eſt loc⁹ (inquit) quando itaque corrumperetur aqua & mutareẽ in aerem, corrumperetur neceſſario locus aquæ ſiquidem forma eſt locus. Sed quonam pacto, loci corruptio cogitari poteſt. Nam vt locus non generatur neque interijt. Item neque ſenſus tranſmutata aqua in aerem locum aquæ corrumpi interireque conteſtatur & approbat; quoniam in eodem aliquod aliud corpus ingrediẽ; ſi autem locus materia eſt, quoniam & ipſa eadem manet tranſmutata aqua in aerem, cur igitur aqua tranſmutata in aerem in alio loco fit eadem manente materia ac exiſtente? His ergo omnibus conſtat locum neq; formam neque materiã affirmari poſſe. Cæterum ſciendum eſt, quod per ſe, opponiẽ ei quod eſt per accidẽs, & primo illi quod eſt per aliud. Hic ergo id quod eſt per ſe pro eo quod eſt primo dixit. Cum igitur velit aſſimilare locum formæ eo quod locus continet & circũdefinit vnumquodq; quemadmodum & forma proinde inquit, dr̃ autem quidam communis locus eſſe, quidam vero vniuſcuiuſque proprius. Eſt autem ſimilitu-

Textus. do non communis loci, ſed proprij ad formã. Quocirca (cum autem eorum quæ ſunt quædam ſunt hoc qđ primo dr̃) quædam autem illud quod dr̃ per aliud, patet etiam vt quidam locus primus, & propriiſſimus is ſit, qui vnumquodque diuiſim continet, quidam vero per aliud & communis. Nam videmur dici in mundo eſſe, quoniam in hac vniuerſi parte ſumus, & in hac parte quia in vrbe & in ipſa ciuitate, propterea quod domi moramur & domi ſumus, quoniam in parte dom⁹ ea ſcilicet, quæ me ſolum proxime continet, quæ quidem eſt meus proprius & primus locus. Nam domus, ciuitas, & mundus non ſunt primo loca mea, ſed ſecundum aliud, domus enim meus eſt locus propter partẽ domus, quæ cõtinet me, & ciuitas propter domum, & de reliquis ſimiliter dicendum eſt.

Si ergo locus id ſit quod primo vnumquodque corporum continet ipſe terminus erit. Quare locus vniuſcuiuſq; ſpecies & forma eſſe videbitur, qua magnitudo & materia, magnitudinis terminetur. Hæc.n.cuiuſq; finis eſt. Hoc igitur mõ conſiderãtib. locus vniuſcuiuſq; forma eſſe videẽ.

Ideſt primo & proxime vnumquodq; continens, & non communis locus, ſi autem id quod proxima vnũquodque continet locus eſt, profecto locus erit aliquis terminus, quoniam terminat id quod in ipſo eſt. Huiuſmodi autem forma etiam eſt, quare videbitur locus forma eſſe, qua definitur magnitudo & materia magni-

Vide Simpli. tudinis. Hoc.n. vniuſcuiuſq; eſt finis. Verum magnitudinem dicit ipſum compoſitum quod materia & forma conſtat. Inquit igitur quoniam & forma compoſitum definitur. Nam ipſum definitum appellatur propter formam & materia compoſiti per ſe cum ſit indefinita forma terminatur. Nam (inquit) forma eſt terminus, & finis materiæ, & compoſiti, formam autẽ nunc dicere videtur id quod terminat. Etenim ſpacium cum ſit indefinitum per ſe, & prorſus termini expers terminatur & definitur à ſuperficie.

Materia autem videtur locus is eſſe quem interuallũ dicunt. Hoc enim à magnitudine diuerſum eſt.

Ideſt quatenus locus eſt, quoddam interuallum magnitudinis capax, per id videtur materia eſſe. Nã in magnitudine interuallum ſpaciumque indefinitum materia magnitudinis eſſe videtur. Nam vt materia prima eo quod aliam atque aliam formam recipit diuerſa eſſe à formis oſtenditur, licet nunquàm ſine forma ſit, pariter aſſero de interuallo, quoniam aliquãdo maior aliquando minor ſit magnitudo, merito ſubiectum eius videtur aliquod diuerſum ab ea, dico.ſ. à magnitudine ſimpliciter quæ aliquod ſpacium ſuapte ratione indefinitum eſt, quod quidem Plato vocat mobile incompoſitè inordinatèque motum. Verum hoc nunquàm eſt inuenire ſine aliquo termino & fine, & ſi propria ratione nullum terminum habeat neque finem, quemadmodum igitur hoc indefinitum interuallum quod materia eſt magnitudinum aliam atque aliam recipit magnitudinem, ita & locus cum ſit quoddam ſpacium alterius atque alterius magnitudinis capax erit, qua etiã ratione materia videbitur eſſe. Et quemadmodum ſpacium diuerſum eſt à magnitudine, ceu à magnitudine duorum, vel trium, ita etiam locus diuerſus erit ab his magnitudinibus quæ in illo, ingrediuntur.

Item eſt id quod à forma continetur, & definitur, ceu à ſuperficie & termino. Tale autem eſt ipſa materies, & id quod terminis caret.

Formatur vel (vt aiunt) ſpecificatur indefinitum ſpacium ab ipſa ſuperficie. Nam cum idem per ſe indefinitum ſit & terminis omnino carens, cum aſſumit ſuperficiem & terminum, qui eſt aliqua figuræ forma, definitur ac ſpecificatur.

Nam cum aufertur finis atque affectio à ſphæra vel pila nihil reliqui eſt præter materiam.

Finis, ideſt ſuperficies, & orbicularis figura, affectiones autem ideſt paſſibiles qualitates, ceu color grauitas, & reliqua id genus. Nam his ſublatis demptisq; reſtat, indefinita quædam moles ſine termino, quæ quidẽ materia eſt, materia autem ſiue prima ſit, vel quod melius eſt, id ꝙ quantitate extẽſum eſt, quod eſt ipſa terna dimenſium quæ per ſe indefinita & figuræ expers eſt, qm̃ nulli neque definitæ quantitati ceu bicubito vel tricubito, neque alicui iam figura formato eadem eſt. Vnde aliam atque aliam magnitudinem, & figuram recipit, quã quidam etiam cenſuerunt primam materiam eſſe.

Quapropter & Plato materiam & receptaculũ in Timæo idem eſſe inquit. Nam ſuſceptiuum & receptaculum vnum & idem eſſe dicit.

Inquit per hanc cauſam, quia videtur locus ſimilis, materiæ & Plato in Timæo inquit materiã & receptaculum idem eſſe. Receptaculum locus eſt, quapropter inquit Plato locum & materiam eſſe. Nã ſuſceptiuum & id quod alternatim formas recipit appellat materiã, vt iam dixi velut formarum alternatim capacem & ſolum recipientem & nullo pacto receptam. Diximus autem quomodo & ipſam locum appellat, quoniam ſecundum proportionem & ſimilitudinem, quemadmodum & ipſe Ariſto. animam locum ſpecierum cogitabilium, & mentem intellectualium vocat.

Et quanquam alio modo ibi ſuſceptiuũ alternatim appellat, in hiſce vero ſententijs quas non reliquit locum & receptaculum tamen idem eſſe aſſeruit. Cuncti nanque locum aliquid eſſe aiunt. Quid autem ſit, hic ſolus dicere periclitatus eſt. Merito autem ex hiſce conſiderantibus difficile eſſe videbitur quidnam ſit locus cognoſcere, an verumuis horum ſit, ſiue materia ſiue forma.

Ideſt aliter in Timæo Plato nominauit materiam & aliter in ſententijs nõ ſcriptis quas.ſ. in academia diſſerendo tractandoque publice & priuatim, ſcriptis nõ reliquit. Nam in ipſis magnum & paruum vocauit ma-

teriam vt in ſuperioribus libris Ariſt. dixit. Et nos diximus quomodo materiam appellauit magnū & paruū.

Aduerte ſummā veritatem quo ſit vt nemo ſine Plat. operib. recte Ariſ. intelligere poſsit latini ergo ſiem ſere philoſophiam & nō illa Ariſt. cōmentati ſunt.

In Timæo autē materiam appellat ſuſceptiuum alternatim propterea, quod formas alternatim ipſa recipit. Colloquia autem Platonis non ſcripta ipſe Ariſto. conſcripſit. Veruntamē locum & receptaculum idem eſſe aſſeruit. Ideſt ſi aliter diuerſoque modo appellat materiam, attamen materiam & locum idem eſſe inquit. Nā ſi materiam vocat receptaculum, & receptaculum nihil aliud eſt quam ipſe locus: Conſtat itaq; quod locus idem materiæ erit. Cæterum inquit omnium dicentiū locum eſſe nemo dixit quid locus ſit niſi ſolus Plato, q̃ dixit quid eſſet locus, quoniam ipſum dixit eſſe materiam. Verum nos diximus non talem locum Platonem, aſſeruiſſe materiam, de quo nunc ſermo eſt, ſed ſecundum proportionem, & ſimilitudinem, quoniam vt corporum locus eſt elementum, ita & materia formarum.

Nam & hæc ſummam habent contēplationem & ſeorſum alterum ſine altero facile cognoſci non poteſt.

Deinde inquit & hinc oſtendit difficilem eſſe cōtēplationem de loco, ſiue forma, ſiue materia ēt locus ſit adhuc magis difficilis eſt ſermo de loco. Nam qui illum materiam vel formā eſſe aiunt, illum reducunt ad principia, quorum contemplatio per ſe ſumma eſt & nō facilis. Et quamobrem tentamus ea ſeorſum cognoſcere q̃ ſeiungi cognitione inter ſe nequeunt. Nā materia & forma ſunt de numero eorum quæ ad aliquid ſunt. Nā materia ad formam dr̃, quoniam formæ eſt materia, ſimiliter econtra forma naturalis eſt materiæ forma.

At vero non eſt difficile videre vtrumuis horum eſſe non poſſe. Neque enim materia, neque forma ſeparatur à re. At locus ſeparari poteſt. In quo nāque erat aer in hoc rurſus eſt aqua, vicisſim aqua & aere ſibi cedentibus, & alijs corporibus ſimiliter vt diximus.

Hinc igitur refellit dicta & pluribus argumentis ꝓbat locum neque materiam neque formam eſſe poſſe. Nam materia, & forma non ſeparanẗ à re. Locus autem ſeiungitur à re, igitur locus neque materia, neque forma erit, in ſecunda figura. maiorem igitur propoſitionem tanquam perſpicuam nō probat, dico. ſ. quod materia, & forma non ſeparentur à re, minorem vero probat. ſ. vt locus ſeparetur à re. (Et inquit) in quo nanque erat aer eo egreſſo aliud quippiam ingreditur. Corporibus vicisſim ſibi cedentibus, quare ſeparatur locus à re. Hoc autem eſt primum argumentum.

Quare neque pars neq; habitus eſt ipſe locus, ſed à quaque re ſeparabilis.

Partem inquit, vt manus vel pes aut aliqua ſimilarium, habitus autem, vel vt forma ſubſtantialis, vel ſimpliciter omnis forma & ea quæ ſm̃ accidens forma dr̃. Nā accidentia tam inſeparabilia, quam ſeparabilia ſimul cum re, cui inſunt mouentur, ſimul feruntur cum re, at locus immobilis eſt, & cum re ſimul non mouetur, ſimiliter neque pars ſeparatur à re cuius eſt pars quoniam quamprimum ſeparatum eſſet, corrumperetur, quare nihil rei eſt locus, poſſumus etiam hic partem pro elemento intelligere, ceu pro forma & materia, quod quidem & magis opinor illum intelligere, vt ſit concluſio, quare neq; pars, neq; habitus pro hoc, conſtat igitur vt locus neq; forma, neq; materia ſit, & quid ipſe dico nec formam nec materiam immo nec habitus aliquis. i. neque accidens alicuius rei eſt, propterea quod locus ſeiūgitur à re quamprimum illa diſcedit, ſed accidētia vna ſimulq́; cum re proficiſcuntur & abeunt. Etenim accidentia ſeparabilia vna cum ſuo ſubiecto mouentur ac ſimul cum mobili ad locum tranſmutantur, locus autē non ſimul mouetur cum re, ſed ſeparatur ab ipſa.

Etenim tale quid ipſe locus eſſe videtur, quale eſt vas ipſum. Eſt enim vas locus qui poteſt transferri. At vas nihil eſt eius rei, quæ in ipſo eſt.

Item probat locum poſſe à re abiungi, nihil enim differt locus à vaſe, etenim vas locus eſt, qui poteſt transferri, quemadmodum igitur res ſeparatur à vaſe. (Nam vas perſpicuo alterum eſt à re quæ in illo eſt) ita dicendum eſt de loco.

Locus igitur qua quidem à re ſeparabilis eſt, hac rõne nō eſt forma, qua vero cõtinet, hac à materia eſt diuerſus.

Hic adducit ſecundum argumentum particulari modo & ſeorſum, ex eiſdem quibus prius oſtendebat, locum non eſſe formam neque materiam, eo quod locus continet, materia autem continetur.

Videtur autem id quod ſemper eſt in loco, aliquid eſſe, & extra ipſum aliquod diuerſum eſſe.

Tertium argumentum, locus eſt extra rem alter exiſtens præter ipſam. Sed materia & forma non ſunt extra rem, quæ diuerſa non eſt à forma, & materia, qm̃ nihil aliud eſt compoſitum, quam concurſus materiæ & formæ, locus igitur neque materia, neque forma eſt.

Platoni tamen dicere opus eſt, ſi parum digredi liceat, cur formæ numeriq́; non ſunt in loco, ſi locus eſt id. quod eſt particeps, ſiue illud ſit magnum, & paruum, ſiue materia vt in Timæo ſcripſit.

Obijcit Platoni. Nam ſi locum aſſerit materiam eſſe accidet etiā numeros, & formas in loco eſſe. Dixit autē numeros & formas, ex geminatione verborum idē. Si. n. materia eſt particeps formarum, & materia eſt locus, igitur formæ in loco erunt atqui neq; ipſi Platoni vr̃ formas in loco eſſe, vt etiam Ariſto. ſuperioribus dixit, quoniam ipſas formas, vult Plato ſeparatas abiunctasq; eſſe, quamobrem vel male Plato materiam locū vocauit, vel cogitur fateri formas in loco eſſe, quodq; dem illi non vr̃ aſſerendum eſſe. Sed nos ad Ariſt. reſpōdebimus, in primis Platonem non dixiſſe materiam eſſe locum formarum ſeparatarum, quas locum occupare etiam negat, qm̃ neque materia eſt particeps harum formarum, ſed naturalium. Deinde dicemus Platonem non dixiſſe huiuſmodi locum eſſe materiam, de quo nos modo diſſerimus, cum aſſeruit locum materiā eſſe, ſed ſm̃ proportionem, & ſimilitudinem, diximus etiam ſæpe, quomodo ſpecies formasve vocauit numeros, qm̃ ob id, quia numeri ſunt circunſcribentes & terminatiui earum. Item dicit, ſi parum digredi licet quia demonſtrare locum materiam nō eſſe, conſequēs erat propoſitę diſputationis, atqui dicere. Quod ſi locus eſſet materia, formæ in loco eſſent, hoc nihil ad præſentem rationem confert. ſ. ſiue formæ ſint in loco ſiue nō poteſt etiam hoc tanquam conferens ad præſentem diſputationē accipi. Nam ſi hoc abſurdum eſt. ſ. formas in loco eſſe, conſtat etiam vt nec locus ſit materia.

Præterea quomodo ad ſuum locum res pergeret ſi locus eſſet materia vel forma.

Quartum argumentum. Nam hic rurſus proſequiẗ ea quæ præcedentia ſequuntur, qm̃ interſeruit digreſſionem quam contra Platonem adduxit. Et inquit ſi locus eſſet materia vel forma nihil pergeret ad ſuum locum, qm̃ nihil fertur in ſuam materiam & formam. Nā in ipſo iā ſunt, ſed quodcunq; ferẗ ad ſuum locum, bolus glebulaq́; terræ deorſum vergit, ignis vero ſurſum, igiẗ locus nō eſt materia, neq; forma hunc ipſum ſyl̃m efficito categoricum, & habebis quintum argm̃. Oĩa feruntur ad ſuum locum, in materiam & formam nihil fertur, ergo locus neque materia, neque forma eſt.

Eſſe enim id locus non poteſt, ad quod non eſt motus, et quod has differentias ſurſum & deorſum non habet. Quare locus in talibus eſt quærendus.

Hoc eſt ſextum argumentum, ac ſimul eſt probatio argumenti quod ſuperius adducebatur ante iſtud. Eſt itaque hoc argumentum. In loco ſurſum, & deorſum ſunt,

ſunt, in materia & forma nec ſurſum nec deorſum eſt, locus igitur neque materia neque forma eſt. Illud autẽ, eſſe enim id locus non poteſt ad quod non eſt motus, eſt probatio vtriuſque argumenti. Nam ad quod non eſt motus, neque in eo ſurſum, & deorſum ponuntur, neque profecto ad id aliquid fertur, ſed in materiam, & formam non eſt motus, neque ſurſum nec deorſum, quare neque aliquid perget ad hæc, quapropter in his, quærendus eſt locus, in quibus profecto motus eſt, in his etiam ſurſum & deorſum ponuntur.

Si autem in ipſa re locus non ineſt, oportet enim ineſſe, ſi quidem locus eſt forma vel materia. locus erit in loco, mutatur enim ſimul cum re atque mouetur, & forma, & id quod terminus caret, & non in eodem eſt ſemper, ſed vbi eſt ipſa res, quare fit vt loci ſit locus.

Septimum argumentum, ſi locus eſt forma & materia, & in ipſa re eſt forma & materia, igitur & locus erit in ipſa re, cum ergo res mutabitur, ſecundum locum, i. compoſitum ex materia & forma, & ex alio loco mutatum acceperit alium locum, profecto vna cum ipſo cõpoſito mutabitur materia, & forma. Nam vbi ſunt cõpoſita, ibidem etiam neceſſe eſt ſimplicia componentia eſſe, non. n. manent ſemper in eodem locu ſed ſimul cum remouentur, & mutantur, quare ſi totum in loco ſit, igitur materia & forma in eodẽ erunt, ſed hæc ſunt locus, igitur locus in loco ſit, quare loci locus erit.

Præterea quando aqua ex aere fieret, periret ipſe locus Nam corpus quod factum eſt in eodem non eſt. At quænã eſt loci corruptio Diximus igitur ex quibus neceſſe eſt locum aliquid eſſe. & rurſus ex quibus de ſubſtantia eius quiſpiam ambigeret.

Octauum argumentum, ſi locus eſt forma, cum igit̃ aqua corrumperetur & fieret aer, corrupta ipſa forma, corrumperetur profecto locus. Quæ igitur eſſet loci corruptio non haberẽt dicere, quomodo illa eſſet. Nõ enim dicerent corrumpi ipſum, ſed in ipſo corpore facto ex aqua eſſe locum, dico ſcilicet, in aere nõ enim in eodem loco eſt ipſa, quoniam alia eſt aeris forma. Si ergo alia eſt forma aeris ab ipſa aqua, & locus eſt forma, non igitur in eodem loco aquæ aer eſt.

Poſt hæc ſumendum quot modis aliud in alio eſſe dicitur. Vno igitur modo vt digitus in manu, & pars omnino in toto. Alio modo, vt totum in partibus. Non enim totũ, eſt præter partes. Alio etiã, ceu homo in animali, & prorſus vt ſpecies in genere.

Cum principio oſtendiſſet locum eſſe, deinde cũ voluiſſet afferre quid ſit locus ſermonem deduxit in contrarium, & demonſtrauit, quod ſi voluerimus, quid ſit locus tradere, nobis prius periclitandum eſſe ne prorſus locus ſit, quo pacto ad vtranque diſputationis partem arguit. Item principio ſermonis dixit ex his quę loco inſunt idem de loco dicere accipereq; nos minime poſſe. Et deinceps demonſtrauit ex quibuſdam ipſum, videri materiam eſſe, ex quibuſdam vero formam, qđ pluribus argumentis confutauit, quoniam neque materia poteſt eſſe, neque forma. Cum igitur hæc dixerit recurrit ad oſtendendum quid ſit locus, ac ea afferre quæ ſibi videntur de loco ſentienda eſſe. Quo demonſtrato .ſ. cum quid locus ſit explicatum fuerit, ſoluentur omnes dubitationes ex quib. videbatur locum tolli, & eę præſertim dubitationes, quæ eo quod male accipiunt, quid ſit locus emergunt, ceu illæ quæ accipiunt locum eſſe, quoddam ſpacium terna dimenſione dimenſum. Sunt etiam aliæ, quæ omnino per ſe falſæ ſunt, velut illa quæ dicit omne quod eſt in loco eſſe, aut illa in qua dicitur omne ens vel elementum eſſe vel id quod elemẽtis conſtat. Vult igitur (vt dicebam) tradere, quid ſit locus. ſ. definire locum, ſed qm̃ manifeſtiora loco ſunt ea quæ in loco exiſtunt, & quæ in loco ſunt in aliquo exiſtunt, proinde vult adnumerare ſignificatus illius, qđ dr̄ eſſe in aliquo, & explicare quot modis aliquid dr̄ eſſe in aliquo. Et dicit totidem modis aliquid in aliquo dici, quot conſueuerunt interpretes afferre in commentario prædicamentorum, quanquam hic non omnes ſignificatus illius, quod eſt in aliquo, ſed duntaxat nouẽ adducat, omittit autem duos illum. ſ. quo aliquid dicimus eſſe in tempore ac illum quo aliquid in ſubiecto, eſſe fertur. Et ſimul quærit, ſi aliquod idem ſit in ſeipſo ſiue ſecundum vnum aliquem ſignificatum horũ, quos modo inquit, ſiue ſecundum aliquem alium modum. Perſpicuum autem eſt nos loqui de naturalibus de quibus modo Ariſt. diſſerit. Quærit igitur nunquid ſit aliquid in ſeipſo, aut omne nuſquam eſſe, aut alicubi. Inq̃t ergo, quoniam eſt aliquid quod dr̄ primo, & aliquid q eſt per aliud. Nam dr̄ Socrates albus non primo, ſed per aliud quoniam pars eius alba eſt. ſ. corpus, ſed neq; corpus primo album eſt, ſed ſuperficies primo alba eſt, p p quam corp⁹, & p p corpus albus eſt. Socrates igitur ſecundum aliud, & non primo eſt albus. ſimiliter Socrates calciatus petaſatuſq; dr̄ nõ primo, ſed per aliud, qm̃ pars eius calciata eſt. ſ. eo quod pro calceis induitur. Itẽ Socrates videre per aliud dr̄, quandoquidem per hanc partem vbi ſunt oculi videat. Cum igit̃ aliqua ſint primo, aliqua vero per partem, igitur primo aliquid eſſe, in ſeipſo non poteſt, ſed per aliud, & ſecũdum partem igitur illius quod dr̄ in ſeipſo eſſe aliud eſt, vt locus, & recipiens, & aliud id quod eſt in illo. Cum igitur partiũ totius altera in altera ſit hac rõne totum diceretur in ſe ipſo eſſe non primo, neque eo quod ipſum totum ſit in ſeipſo, ſed quia altera partium in altera eſt. Quẽadmodum. n. dicimus hominem ſuimet mouentem, nõ eo q totum moueat totumque moueatur, ſed quia aliqua pars eius mouet, & alia mouetur (Nam anima mouet, & corpus mouetur, quo pacto etiam dices amphoram eſſe in ſeipſa, quia pars in parte eſt. ſ. vinum in amphora) Hac igitur ratione poteſt dũtaxat aliquid eſſe in ſe ipſo. ſ. q per partem (vt dicebam) & abuſiue. Nam conſuetudo hunc ſibi aſciuit vſum, appellare. ſ. tota nomine partis, vt cum dicimus Socratem calciatum petaſatumve eſſe, vel videre, vel ſcire. Nam eo quod animus ſcit, aut oculus videt, vel pes calceo induit̃, ex parte totum denominatur. Hoc igitur modo de loco etiã dicendum eſt. Eo nanque quod aliqua partium totius in aliqua eſt, & non aliqua alia præter totum, diceretur totum in ſeipſo eſſe. Quoniam igitur vnaquæque pars animalis manus ſ. pedes, et reliquæ in toto ſunt, diceretur etiam totum animal in ſeipſo eſſe non primo (vt dicebam) ſed per aliud & improprie. Ita igitur amphora ipſa vini diceretur in ſeipſa velut in loco, eo quod pars, eius alia eſt in altera velut in loco. Eo. n. quod non eſt præter locum, & id quod eſt in loco hac rõne idem totum dr̄ eſſe in ſeipſo. Hoc igitur modo duntaxat aliq̃d idem poteſt eſſe in ſeipſo. Sed primo non poteſt neque per ſe, neque per accidens quod deinceps oſtẽdit inductione, ac ipſa demonſtratione vtens. Cæterum Alexãder adiecit alios ſignificatus illius, quod dr̄ eſſe in alio, **Quid Alex.** & eorum vnus eſt, quo ſimul entia eſſe inquit, dico. ſ. ea quæ ſeſe viciſſim attingunt ſm ſuperficies, Nã hæc dicerentur eadem inter ſe eſſe. Atqui cõſtat, vt ea q̃ ſimul eſſe dicunt̃, vel omnino vt in tpe, ſimul eſſe dicantur, vel vt in loco, igit̃ ea, q̃ ſeſe attingãt ſimul eſſe velut in loco dicunt̃. **Obiectio contra Alexan.** Nam ſuperficies quib ſeſe mutuo tangunt, ſunt pars loci continentis ipſas, quare hic non eſt alter ſignificatus illi⁹, qđ eſt in aliquo p̃ter modos enumeratos. Alter autem ſignificatus quem adiecit, nõ vtilis eſt. Dr̄. n. (inquit) in aliquo eſſe velut ſubiectũ in accidente, vt dicimus in bonis aliquem virum vel in malis eſſe. Dicimus. n. hoc modo ſubiectum in accidente.

Alio

Alio autem modo vt genus in ſpecies, & omnino in ſpeciei ratione pars ſpeciei, præterea vt ſanitas in calidis atque frigidis & omnino forma in materia. Item vt res græcorum in rege & omnino in primo mouente. Item in bono atque in fine hoc autem eſt id cuius gratia cætera ſiunt.

Nõ oportet admirari ſi dicatur genus in ſpecie eſſe, qm̃ maius ampliusq; in minori vr̃ poni. Nam gña ſunt quædam communes naturæ, quæ cum plurib. inſunt, tũ ẽt prædicant̃ de plurib. ſunt ẽt partes ſpecierum, qñ uelut in ſpecieb. exiſtentes illas contemplamur, quare ẽm aliam atque aliam rõnem & habitum eadem gña vniuerſaliora ſunt, & magis particularia. Nam qñ cũ proprijs differentijs nondum complexa atq; complicita cõſpiciuntur, generaliora ſunt, cum uero cum differẽtijs, complexa coniunctaq; ſunt, perficiont ſpeciem, & tũc ſunt partes ſpecierum. Nam definitionis hominis, dico .ſ. animal rõnale mortale, animal cum ſit genus eſt pars pp hoc igitur, ipſe dicit (alio autem modo vt genus in ſpecie) vt oſtendat ſe dixiſſe genus non quod prædicat̃ de plurib. differentib. ſpecie in eo quod quid, ſed quod eſt cum differentijs complexum cõiunctũ, ac qua pars ſpecierum iam euaſit, quocirca ſubiũxit, & oĩno in ſpẽ rõne pars ſpeciei. Nam aĩal cum fuerit pars hoĩs cõtinebit̃ in definitione eius. Item inquit, vt res græcorũ in rege. Nam princeps eſt cã efficiens rerum ciuilium, vnde & Homerus dixit hæc Iouis in genib. conſtãt, quod ẽt atteſtat̃ ipſa conſuetudo, quoniam ſæpe ſolemus dicere in principe ac rege vitam & mortem conſtitui.

Omnium vero propriiſsime id dicitur quod eſt in vaſe & omnino in loco.

Siquidem ceu duo acceperis, alterum vt in vaſe, & alterum vt in loco, ſunt profecto nouem modi illius qd̃ dr̃ eſſe in alio numerati, ſi aũt acceperis id (vt in loco) tã quã magis vĩe, exiſtente hoc particulare, (vt in vaſe) vniuerſi modi octo ſunt verum ſiue hoc mõ, ſiue illo, duo modi omiſsi ſunt, alter quo aliquid velut in tpe eſſe dici ſolet, alter quo aliquid dr̃ eſſe in ſubiecto, merito autem dixit hunc inter cęteros proprijſsimũ eſſe quo aliquid velut in loco eſſe dicimus. Nam manifeſtum eſt diſcrimen in his inter id quod eſt in hoc, & id quod appellatur in quo .ſ. inter locum, & id quod locũ occupat.

At enim quiſpiam ambigeret an quippiam in ſeipſo eſſe poſsit, an nihil in ſe prorſus ſit, ſed omnia vel nuſquã, vel alicubi ſint.

Cum adnumeraſſet ſignificatus illi⁹, qd̃ dr̃ in aliquo merito quærit, ſi quippiã idem in ſeipſo eſſe poſsit. Et ſi poteſt & dr̃ eſſe, nũquid cadat ſub aliquem modorũ quos numerauit, an alio quodam modo quippiam idẽ dicatur eſſe in ſeipſo; vel nullo pacto aliquid poſsit eſſe in ſeipſo, ſed oẽ ſiquidem eſt, vel alicubi, vel nuſquã ſit.

Hoc autem eſt dupliciter, aut per ſe, aut per aliud.

Hic (per ſe) pro primo intelligendum. Nam ſciendũ eſt per ſe opponi per accidens, & primo opponi id qd̃ per aliud appellatur, per ſe igit̃ Socrates dr̃ ambulare, per accidens aũt albus vel caluus eſſe, dr̃ aũt primo do illo, quod eſt per ſe ac de illo quod per accidens eſt, ſimiliter & id quod ẽm aliud vocat̃. ceu cum dixero Socrates vadit hoc ſane dixi p ſe & primo, Socratem autẽ dico ipſum aĩal aĩatum, & vitæ particeps, qm̃ Socrates nõ p aliud ambulat niſi quaten⁹ aĩal, ſed qñ dixero moto nauigio nautam moueri per accidens ſane id dicam & primo, per accidens quidem, qm̃ per ſe motum & id quod mouetur eſt nauigium, primo autem qm̃ nõ per aliud ſed quatenus nauigator eſt mouetur. Cum autem aliquis baculo oſtium moueret per ſe, & ẽm aliud, vel per aliud mouere diceretur, ſed cum ipſe dixero baculo mouente ianuam, album mouet ianuã iam ipſe hoc dicam per accidens, & per aliud. Equidem non ſolũ qñ mouemus aliquid per medium, per aliud & nõ primo mouere videmur. Nam faber lignarius nõ primo lignũ mouet, ſed primo ſecuris mouet illud, & p ſecurim artifex mouet lignum, ſed etiam cum ope partis, aliquid efficimus, ceu cum moueret Socrates digitum vel pedem dum dormit, diceretur ſane Socrates moueri, ſed nõ primo, immo ẽm per aliud eo quod pedem mouet, vel digitum. Quapropter neq; primo Socrates diceret̃ videre, ſiquidẽ hoc ſit primo quod non per aliud de altero prædicat̃, ſed per ſe. Si ergo Socrates eſt totũ aĩal nõ ẽm idem totum animal videt, ſed ope partis, per ſe itaq; videre diceretur Socra. licet ẽm aliud .i. per partẽ, & non qua Socrates eſt. Nam Socrates non per partem ſed ẽm ſe totum aliquid eſt, videt tñ non qua Socrates, ſed quatenus oculos viſumq; hẽt. Qm̃ ergo huic qp primo dr̃, oppoſitum eſſe ẽm aliud ſæpe dicunt, cum ſæpe per aliud dicant, tanquam idem ſit vtriuſq; ſignificat⁹. Verum ſi opus eſt vti proprijs nominibus, qñ augemus aliquid per inſtr̃m non naturale, ceu qñ moueremus oſtium baculo, tunc conſentaneum magis eſſet p aliud dicere, quam ẽm aliud, ſed qñ per partem tũc magis ꝓprie dicimus, ẽm aliud. Hæc igit̃ hactenus. Ariſt. autem hic inquit aliquid idem eſſe in ſeipſo dupl̃r fieri poſſe, vel p ſe, vel ẽm aliud, per ſe loco huius, primo, dixit. Imprimis ergo demõſtrat aliqd idem in ſeipſo eſſe ẽm aliud, deinde oñdit aliquid idem non poſſe in ſeipſo primo eſſe, & primo neque per ſe, neque per accidens.

Nam cum id in quo eſt, & id quod in illo eſt totius ſunt partes tũc totum in ſeipſo eſſe dicetur. Quippe cum & per partes dicatur, ceu albus, quia ſuperficies alba, & ſciens, quia anima rationis particeps ſcit. Dolium igitur non eſt in ſeipſo, neque etiam vinum, ſed vini dolium erit. Ambo nanque eius quod ineſt & id in quo eſt partes ſunt. Hoc igitur modo fit, vt quippiam in ſeipſo ſit.

Quoniam pacto per aliud idem in ſeipſo erit, demõſtrat, quoniam per partem. Nam eo quod totius pars alia in altera eſt, dicitur totum in ſeipſo eſſe, verũ hoc abuſiue dr̃, quoniam & conſuetudo hoc ſibi aſciuit, & voluit vniuerſa à partibus quibuſdam appoſite denominari, ceu dicimus Socratem calceatum, & Socratem album, vel ſcientem eſſe, cuius ſane pars aliqua calceo induitur, ceu pes, vel albus eſt, quia ſuperficies eius alba, vel ſciens, quoniam anima ſcit. Ita igitur & vini dolium ipſum in ſeipſo diceretur eſſe, quod pars huius totius in parte collocatur. Verum nõ requiras, nec poſtulas tu exemplum omnibus modis ſimile, qm̃ non quẽadmodum pes calceo induitur, & ita totum calceatum eſſe dr̃, partis appellatione appoſitæ toto denominato ſimiliter dicendum eſt de vini dolio. Non. n. eo qd̃ pars in ſeipſa eſt, ſic totum in ſeipſo eſſe dr̃, ſed tantum fructus vtilitatiſq; ab exemplo capias, quod ſæpe res à patre denominantur. Cum ergo & dolij vini aliqua huius totius partium in loco eſt, & non in aliquo præter totũ, quod ſit extra ipſum, ſed in illo quod in toto eſt, poterit dici, locus in loco, quocirca diceretur & totum ſiue locus, & id quod ĩ loco in ſeipſo eſſe, qm̃ aliqua pars quidem eius eſt locus, & pars eſt in loco, ſi autem idem eſt locus, & id qp in loco eſt, aliquid idem erit in ſeipſo velut in loco. Habes quoq; exẽplum huius rei accõmodatius, vt illud ſuimet mouens. Nã vt dr̃ animal ſuimet mouẽs, ita dolium vini in ſeipſo dr̃, quandoquidem ambo eius quod ineſt, & id in quo eſt partes ſunt, quarum altera diceret̃ in loco quæ vinum eſt, in quo autem, eſt locus .ſ. dolium, vinum igitur & dolium ſunt totius partes, dico .ſ. huius dolium vini, nulla igitur partium ſeorſum in ſeipſa diceretur, ſed totum (vt dicebatur.)

Sed vt primo fieri nequit, ceu album in corpore. Nam ſuperficies eſt in corpore, ſcientia vero in anima.

Cum oſtenderit, quomodo aliquid idem in ſeipſo ſit, qm̃ ẽm aliud, nunc inquit non poſſe aliquid in ſe-

ipſo eſſe primo neque per ſe neque per accidens, cum igitur primum per ſe demonſtrat. Hic primo per ſe primo intelligendum eſt. Sed cum dixit non poſſe aliquid per ſe primo in ſeipſo eſſe, ad id non amplius ſubiunxit exempla, ſed ea quæ ſuperius dixit, vbi dicere viſus eſt aliqua denominari à parte. Nã cum ſuperius dixit. Hoc modo igitur fit vt quippiam in ſeipſo ſit id eſt per partem. Rurſus exempla de his quæ per partem dominantur exẽpla ſubiũxit. Nã ob ſupficiẽ in corpore, in qua albedo eſt, corpus album eſſe dr̃ & in eo eſſe albedinẽ.

Et per hæc quæ ſunt, vt in homine partes appellationes hæ non incongrue fiunt.

Appellationes eas vocat, quib. album, & ſcĩa prædicantur de toto non primo, ſed per ſuperficiẽ, & aĩam, q̃ quidem partes per ſe non ſunt, ſed vt in hoĩe exiſtunt. Nam ſuperficies per ſe & anima quædã tota & vniuerſa ſunt, ſed vt in homine ſitæ ſunt, partes habẽtur & appellantur. Hominem autem illum dico, qui conſtat a ĩa & corpore. Quare ſi per hæc appellationes inſunt toti, & hæc ſunt partes, igitur locus à parte denominatur.

Dolium autem atque vinum cum ſunt quidem ſeorſum non ſunt partes, ſed cum ſimul ſunt. Quocirca cum ſint, quia partes erit idem in ſeipſo, ceu albedo in homine quia in corpore eſt, & in hoc, quia in ſuperficie. In hac autem non per aliud.

Si.n. pars totius eſt pars, & hæc ſunt ad aliquid, quãdo igitur ſeorſum erunt doliũ & vinũ, non erunt amplius partes cum fuerint præſertim inadæquatę, ſed cũ fuerint partes inuicẽ mutuoq; conuenientes & coniunctæ, dicet idem totum in ſeipſo eſſe per partẽ, vt vir albus dr̃ propter corpus, & corpus propter ſuperficiem. Et rurſus illius eiuſdem attulit poſuitq; exempla eadẽ.

Atque hæc diuerſa ſunt ſpecie, & aliam naturã vtraque & potentiam habent ſuperficies inquam & albedo.

Qm̃ primo in ſuperficie albedo eſt, nequis opinetur albedinem eãdem eſſe cum ſuperficie, & hoc modo aliquid eſſe in ſeipſo, modo ait hæc ſpecie, & potentia eſſe inter ſe diuerſa. Nam ſuperficies ſemper eſt ſubiectum nõ ſolum albedini, ſed etiam ipſi nigredini & omnino pluribus alijs. Albedo autem duntaxat in ſubiecto eſt, & ſimul eſſe cum contrario nõ poteſt, ſi ergo hæc ſunt inter ſe diuerſa aliud igitur in alio erit. Dixit autem naturam quoniam aliud eſt qualitas, & color, aliud vero eſt ſuperficies terminus corporis & quantitatis. Item dixit potentiam, quoniam alterum eſt ſubiectum, & alterum eſt vt in ſubiecto.

Neque igitur per inductionem conſiderantes in ſeipſo quicquam eſſe vllo dictorum modorum videmus, & ratione hoc fieri non poſſe conſtat.

Cum oſtenderit, quomodo aliquid idem queat in ſe ipſo eſſe, qm̃ per aliud, vult nunc demonſtrare nec primo per ſe, nec primo per accidens aliquid poſſe in ſeipſo eſſe. Et imprimis indicat non poſſe aliquid per ſe in ſeipſo eſſe, quod quidem oſtendit per inductionem, & per rõnem. Et primum per inductionem. Nã ſi tot ſunt ſignificatus, quibus aliquid in alio eſſe dr̃, quot ipſi numerauimus, & nullo horum modorum aliquid idem in ſeipſo eſſe poteſt igitur vr̃ vt omnino nihil ſit in ſeipſo. Nam omnes ſignificatus illius, quod eſt in aliquo, ſunt quibus aliud in alio eſt. Neq;.n. cum dicimus totum in partibus idem in ſeipſo dicimus eſſe. Nam aliud eſt totum & aliud eſt pars ipſa. Vnum .n. & idem eſt quidam habitus reſponſusq; coniunctionis connexioniſq; partium, & forma aduenit illi in partium connexione, quę ſunt plures differentes, quod quidem & per rõnem hũc in modum demonſtrat. Et inquit alia ex diffinitio recipientis & alia rei receptæ quæ in illo eſt. Nã aliter definitur locus, & aliter id quod eſt in loco. Et ſimpliciter aliud eſt id quod vocatur in quo & aliud quod dr̃ in illo, ſi ergo aliquid idem eſſet in ſeipſo, idem differentes, immo oppoſitas definitiones reciperet, & ſi exactius diligentiusq; dicere licet, aliquod idem ſm̃ idem erit ea quæ differunt & ſunt oppoſita. Nã idem recipere duas definitiones ſm̃ aliam atque aliam proprietatem põt, ceu dicimus hominem eſſe animal rationale mortale, atque animal quod recto inceſſu ambulat, verum idẽ ſm̃ idem oppoſitas definitiones recipere non poteſt. Nam locus, & id quod eſt in loco ſunt de numero eorum, q̃ ſunt ad aliquid, quæ autem ad aliquid ſunt ad minimũ, duo ſunt oppoſita, quæ etiam habent definitiones oppoſitas, ſi ergo erit aliquid idem in ſeipſo, vt dolium vini in ſeipſo eſt, id profecto accipiet oppoſitas definitiones. Et quoniam dolium eſt locus, & id quod in loco ponitur vinum, idem igitur definitionem loci & definitionem illius, quod eſt in loco recipiet. igitur dolium ſolũ erit ſimul dolium, & vinum, & econtra vinum ſolũ erit vinum ſimul & dolium, quod quis nõ videt ridiculum eſſe. Deinde volẽs opinioni fauere vt ipſam penitus cõfutet inquit, qm̃ & ſi id præcipue cõcederemus, q̃a pars in parte eſt, vtrunq; in altero eſſe ac dici, vt dici queat dolium & vinum eſſe doliũ & vinum doliumq; eſſe vinum, attamen neq; hoc mõ idem erit in ſeipſo, ſed vtrũque ipſorum recipiet, nõ quatenus vinum eſſe, ſed quatenus dolium, ſimiliter recipietur non quatenus doliũ, ſed quatenus vinũ, quare neq; hoc modo idem erit in ſeipſo, ſed aliud in alio, quod quidem indicat, quia nihil eſt per ſe in ſeipſo. Deinceps oſtendit neq; per accidens aliquid eſſe in ſeipſo poſſe. Nam videbitur forſitã, ſi aliquid idem poteſt eſſe in ſeipſo per aliud, vt queat etiam per accidens in ſeipſo eſſe. Vt autem ſequamur demonſtrationem, oportet aſſumere quid ſit ſm̃ accidens, quoniam valde breuiter & obſcure aggredit̃ demonſtrationem, ſecundum accidens igitur quippiam dr̃ habere aliquid, quod quidem alteri accidit, & illud quod ſane dicitur haberi per accidens per ſe ineſt, illi cui illud accidit, exempli gratia dicitur album per accidens moueri propterea quod motus per ſe ineſt corpori accidit autem & Socrati album. Nam ob id motus ꝑ per accidens ineſt albo, quoniam cui accidit album dico.ſ. Socrati ipſi per ſe ineſt, ſi ergo per accidens doliũ erit in ſeipſo oportebit ergo aliquid aliud per ſe in ſeipſo, ceu vinum & dolium accidens vino, vt eo quod ꝑ ſe vinum ineſt amphoræ dolioq;, & accidens vino eſt dolium, per accidens in ſeipſo eſſet. Nam aliter fieri neq; vt dolium ſit per ſe in ſeipſo. Vnde nemo exiſtimet definitionem quam diximus de illo quod eſt per accidens, ſine vlla varietate conuenire etiam dolio. Nam neque alius eſt hic modus, qm̃ aliud alteri non ineſt per accidens, quemadmodum ibi, ſed idem in ipſo eſt. Sed quęrendum eſt quo pacto in his ſeruemus id quod per accidens. Aliter nanq; ſeruari intelligentiam illius, ꝙ eſt ꝑ accidens, quam vt diximus, impoſſibile eſt. Si ergo dolium accidit vino, conſtat ſane ipſum recipi per totam ſubſtantiam vini, qm̃ ſi non recipietur per totam ſubſtantiam, ſed extremis ſuis ac terminis ſeſe tãgunt, nõ amplius dolium vt accidens inerit vino, ſi autem ꝑ totam ſubſtantiam recipiet̃, ergo corpus per corpus recipiet̃. Idem inquit in idem rõnẽ reflectemus more circuli, qm̃ denuo ipſum doliũ ꝑ ſe erit in ſeipſo. Quid ergo intererat à principio fateri doliũ in ſeipſo eſſe, vel accidere vino, q̃d amphoræ ꝑ ſe ineſt. Rurſus.n. ob vinũ ipſum doliũ erit in ſeipſo & ſic duas definitiones recipiet .ſ. loci & illiꝰ, ꝙ eſt in loco, quare neq; ꝑ accñs aliq̃d idẽ poterit eſſe in ſeipſo. Hæc itaq; dicẽs ex dictis modis illius, ꝙ eſſe in aliquo dr̃, & Zenonis dubitationẽ diſſoluit. Nã dubitauit Zeno ꝙ ſi locus eſt de numero eorũ q̃ ſunt, & oẽ quod eſt locũ occupat, ergo & locus in quodam erit, quare locus in loco, & hoc abibit in infinitũ.

Hanc

Hanc igitur dubitationem ex his modis illius, quod eſt in aliquo, quos diximus, facile diluere poſſumus. Etenim & ſi non ſit verum oẽ quod eſt, in loco eſſe tñ oẽm rem naturale neceſſe eſt in aliquo eſſe & ſi non in loco tñ ſm aliquẽ ſignificatũ illius, quod eſt in aliquo, oportebit vt ſit in aliquo, quare ſi locus eſt de numero rerũ naturalium, igiť in aliquo prorſus erit. Cum igiť multifariã dicať id quod eſt in aliquo, erit igitur locus in aliquo non vt in loco, ſed velut in ſubiecto, quo pacto, & proprie locus, dico.ſ. terminus continentis in aliquo quidem erit. Nã in corpore erit, minime vt in loco, ſed velut terminus in re terminata & finita. Itẽ ex dictis aliquid oſtendit, quod quidem ſæpe iam diximus. Nam ſi demonſtratur, ob id fieri non poſſe, vt aliquid idem ſit in ſeipſo, qm̃ altera eſt natura recipiẽtis & altera rei receptæ: Et non poteſt vnum & idem differentes diffinitiones recipere: Ex his liquet locum non poſſe materiã neq; formam eſſe. Nam quod eſt in loco, diuerſum eſt ab eo qui eſt locus, ſed materia & forma nõ ſunt diuerſæ a'b ijs in quibus ſunt, qm̃ elementa conficiunt ſubſtãtiam eorum, igiť locus diuerſus erit à materia & à forma. Textus. Cæterum ad contextum redeamus. Neq; igiť p inductionem conſiderantes.i. per inductionem & ad particularia reſpicientes, ſm nullum modorum in aliquo quos prius definiuimus ac determinauim⁹, aliquid idẽ in ſeipſo erit, ſed etiam ex ratione ipſa conſtat fieri nõ poſſe, vt aliquid idem ſit in ipſo.

Oportebit enim ambo eſſe vtrunque, ceu dolium vas & vinum, & vinum vas, & dolium ſimul ſiquidem poteſt eſſe aliquid in ſeipſo.

Inquit ſi dolium vini idem in ſeipſo per ſe, & primo fatebimur eſſe ceu totum in toto. Nam hoc modo aliquid dř eſſe in ſeipſo primo, neceſſe erit totum vt totũ definitionem loci, & definitionẽ illius, qď eſt in loco recipere, immo vtraq; erunt oppoſita ipſa. Eſt nanq; vt locus doliũ ipſum, vinũ aũt ceu id qď eſt in loco, vel ſimpř humidum, quare cum dolium vini totũ idẽ in ſeipſo erit, & doliũ cõſtat, dico.ſ. vas vinarium nõ ſolũ dolium fore, ſed ẽt vinum, pariter & vinum nõ mõ vinũ, ſed ẽt vas ipſum fictile, quapropter ſi hoc abſurdũ eſt, fieri non poterit, vt aliquid per ſe primo in ſeipſo ſit.

Quare ſi quam maxime in ſeſe ſit, dolium quidem vinum reciperet non qua vinum eſt, ſed qua eſt dolium, ſimiliter vinum ineſſet dolio, non qua ipſum dolium eſſet, ſed quatenus ipſum, atq; patet eorum rõnes eſſe diuerſas. Nã alia eſt ratio eius in quo eſt, & alia illius quod eſt in illo.

Quod quidem nos prædiximus obſcure his verbis inſinuat. Cum.n. adduxit rõnem ad abſurdum.ſ. vt doliũ eſſet vinum, & vinum non mõ vinũ foret, ſed ẽt ipſum dolium eſſet, vt ne quis dicat hoc minime abſurdũ eſſe, qm̃ vtrunq; poteſt dici & nominari vtriuſq; noĩe cum alterum in altero ſit: Nam vtriſq; eſt eadẽ vniuerſitas. Hanc igitur rõnem admittens oſtendit, hoc modo neque aliquid idem eſſe in ſeipſo, ſed aliud in alio. Et inquit, ſi.n. & quam maxime aliquis concederet dolium vinum eſſe, vt tueatur hoc modo idem in ſeipſo eſſe, ſimiliter & vinũ dolium eſſe patet, profecto vt dolium non qua vinum eſt, recipiat ipſum vinum, ſed qua illud vinum recipitur, ſimiliter & vinum erit in dolio non, qua dolium, ſed qua illud dolium recipit illud, quare vtrunq; habebit nomen vtriuſq;, ſed actionem minime, igitur rõne ſunt diuerſa. Nam alia eſt definitio eius, in quo, & illius quod eſt in illo. Conſequens igitur erat cõcluſionem hoc modo inferre, quod quidem igitur aliquid idem per ſe in ſeipſo eſſe nequit, perſpicuum eſt, quod quidem non dixit. Ex quo autem demonſtrauit, qm̃ non poteſt aliquid idem in ſeipſo eſſe, hoc concluditur, dico.ſ. locũ & id quod eſt in loco diuerſa eſſe natura. Nam aliter aſſignabis definitionem recipiẽtis, & aliter ipſius rei receptæ, quare ſi definitiones ſunt differentes, & ipſa diſtabunt atque diſſentient inter ſe, ſed differunt definitiones illius in quo & illius quod eſt in illo, ergo, & inter ſe differunt, & diuerſa ſunt.

At vero neque per accidens fieri poteſt. Nam duo corpora ſimul in eodem erunt. Etenim & ipſum dolium in ſeipſo erit, ſi cuius natura ſuſceptrix eſt idem in ſeipſo eſſe poteſt. Et inſuper illud cuius eſt ſuſceptiuum, ceu vinum ſi vini. fieri igitur non poſſe vt in ſeipſo quicquam ſit proximo, ex his quæ diximus patet.

Hic bř inquit, quocirca & obſcure, oſtendit autem nihil per accidens in ſeipſo eſſe. Nam (inquit) duo corpora in eodem eſſe accideret, & rurſus eandem repetemus rõnem, quam & de illo quod per ſe in ſeipſo adduximus, qm̃ dolium rurſus in ſeipſo erit, & vtranq; definitionem recipiet, loci.ſ. & illius, quod eſt in loco, duo igiť ſunt abſurda ſuppoſitionem ſequentia, quæ bř demonſtrauit. Nam ſi illud quod eſt naturæ ſuſcipientis, per accidens in ſeipſo eſſe põt, oportebit & illud eſſe in ſeipſo cuius eſt ſuſceptiuum & capax, ceu ſi vinum vino ineſt, inerit quoq; & capax eius per accidens vino, eo quod accidit vino quod per ſe in dolio eſt. Hac igiť ratione duo ſequuntur abſurda primum, vt corpus p corpus recipiatur, ſiquidem vino dolium accidit. Secũdo vt etiam dolium per ſe in ſeipſo ſit, quod quidẽ fieri non poſſe demonſtrauimus. Nam in vino eſt dolium, & vinum eſt in dolio, igitur dolium eſt in dolio.

Id quod vero Zeno dubitauit, quoniam ſi locus aliquid eſt, in quonam erit haud difficile eſt ſoluere. Nihil enim prohibet vt primo locus in alio quidem ſit, non tamen in illo, tanquam in loco, ſed velut quidem ſanitas in calidis, ſicut habitus, et caliditas in corpore, vt affectio, quare nõ neceſſe eſt in infinitum abire.

Siquidẽ hoc mõ dubitauit Zeno. Si loc⁹ in aliquo eſt, qm̃ oẽ qď eſt ĩ aliquo eſt, & id qď eſt in aliquo, in loco eſt, igiť loc⁹ in loco erit, ſane rõ elenchusq; facilis eſt ſolutionis. Nã quippiã eſſe in aliquo multifariã dř & non ſolũ in loco, quare nihil vetat locũ in aliquo eſſe ĩ quo nõ ſit, veluti in loco. Si aũt queadmodũ ĩ ſuperiorib. dicebať, nõ ob id qa locus ſit in aliquo, ꝓbauit ipſum eſſe illud ꝙ eſt in loco, ſed hoc argõ, qa oẽ ꝙ eſt, in aliquo eſſe oportet, cũ loc⁹ ſit de numero eorũ q̃ ſunt, ergo locus in loco erit, nõ cõfutabiť p ea q̃ nũc dicunť, ſed per illa q̃ ibi dicebam⁹, qm̃ negabim⁹, ꝓpõnẽ ſ. ꝙ oẽ ens ſit in loco. Cæterũ inquit. Nihil.n. ꝓhibet, vt primo locus in alio ſit, attñ nõ in illo veluti in loco. Dixit aũt primo hoc ꝓprie, hmõi aũt locus eſt terminus cõtinẽtis. Hoc aũt dixit, qm̃ & vas vini dř eſſe locus. Itẽ aer dř eſſe loc⁹ noſter & terra & multa alia ſic dicta loca appellãtur, q̃ ẽt in loco ſunt, ſed ſi ꝓprie acceperimus locum, in quodam erit, ceu in corpore. Nã eius terminus eſt, ſed non velut in loco, ſed potius vt affectio quædam eius.

Illud autem patet, quoniam cum vas nihil eius ſit quod eſt in ſeipſo: Nã id quod ineſt & id in quo primo ineſt ſunt diuerſa locum neq; formam, neq; materiã eſſe, ſed diuerſum. Hæc n. illius ſunt aliquid quod eſt in vaſe, materia inquam ac forma. Hæc igitur de ipſo loco ſint dubitata.

Hic (vt dicebã) rurſ⁹ oñdit ex dictis locũ neq; mãm, neq; formã eẽ. Et inqt loc⁹ nihil eſt eorũ q̃ ſunt in loco, ſed pter earũ eſſentiã eſt, ſed mã & forma ſunt elementa illorũ, in qb ſunt, dico.ſ. rerũ cõpoſitarũ, à qb. diuerſa nõ ſunt, locus igitur neq; materia, neque forma erit.

Sed quid nam ſit locus hoc modo perſpicuum fiet. Sumamus autem de ipſo quæ quidem ipſi vere & per ſe ineſſe videntur. Cenſemus itaque locum eſſe primo continens illud cuius eſt locus, & nihil eſſe rei, præterea primum locũ neque maiorem neque minorem eſſe. Item neque ob vnoquoque relinqui & ſeparabilem eſſe. Inſuper omnem locũ habere has differentias ſurſum & deorſum.

Hic deinceps cum velit tradere quid ſit locus, prius affert ea quæ communi conſenſu loco competunt. Deinde perſequitur oſtendere vnde viri moti fuere, vt ad notitiam loci peruenirent. Et cum cauſam explicat, quãdam huic theoremati, quæ illam ſequuntur adiungit, poſtremo talem de loco definitionem tradet, quæ omnes dubitationes contra locum adductas (vt inquit) perſoluat atque demonſtrauit omnia loco ineſſe, quę communi conſenſu per ſe ineſſe dicuntur. Et cauſam difficultatis de loci contemplatione pateſaciet. Prius igitur vt dicebam, quæ communi cõſenſu loco inſunt affert, quæ quatuor ſunt numero, primum quidem eſt vt contineat id quod eſt in loco. Hoc enim cuncti communi notitia tenuerunt. ſ. locum continere id quod eſt in loco, ceu dolium vinum continet. Etenim hoc quidam locus eſt, & cum locus continens non ſit aliquid ipſius rei, quæ continetur. Hoc autem Themiſtius inquit eſſe id quod ſecundo ineſt loco, quocirca tria alia affert, & quinque vniuerſa eſſe videtur dicere. Sed mihi vr̃ Ariſto. hoc totum. ſ. vt locus ſit continẽs & nihil rei ſit, velut vnum ponere, quia ſuperficies vr̃ corpus continere & totum dicimus continere partes, vnde ne videat̃ eodem modo locum continere quo totum partes continere dicimus adiunxit id. ſ. vt nihil rei ſit. Nam totum eſt aliquid partis, locus ergo cum continet nihil eſt rei contentæ, non finis terminusque nec vniuerſitas, nec affectio nec aliquid aliud. Indicat etiã Ariſt. ſe velle hoc totum. ſ. locus eſt continens, & nihil rei contentæ velut vnum accipere, eo quod deinceps velut aliud principium aſſerens inquit. Præterea primum locum neque minorem neq; maiorem eo cuius eſt locus. Hoc igitur eſt ſm eorum quæ inſunt loco. ſ. vt neq; maior neq; minor ſit locus eo quod eſt in loco, locum autem eum dico qui proximus, & vniuſcuiuſq; proprius eſt. Nam ſi minor fuerit non continebit corpus, & ita non oẽ corpus particulare dico erit in loco, ſi autem maior fuerit, poterit ſane & aliud corpus recipere, & ita non primo locus erit. Item accidet vacuum eſſe, quod quidem fieri non poſſe paulo poſt demonſtrabimus. Tertium autem eſt, quod loco competit, vt nõ relinquatur ab vnoquoq; neq; ſeparabilis ſit. Verum ſcriptura contextusve duplex eſſe fertur. Nam in hoc loco cum negatione dicimus. Item neq; ab vnoquoq; relinqui neq; ſeparabilem eſſe, alias legitur contextus ſine negatione. ſ. Itẽ ab vnoquoque relinqui & ſeparabilem eſſe, ſi ergo cõtextus iacet ſecundo modo. ſ. item ab vnoquoque relinqui ceu in multis exẽplaribus habetur de ſingulari loco ꝓxime continente, hæc inquiet, quem dicimus relinqui, ab eo quod eſt in loco atque ab eo ſeparari. Eſt. n. illud verbum, & ſeparabilem eſſe, declaratiuum expoſitiuũque illius præcedentis. ſ. (relinqui) ſi autem contextus, iacet cum negatione hoc modo (neq; relinqui) certe de omni loco ſimpliciter, & non de particulari ſingularíq; loco intelligendus eſt cõtextus. Nam locus ſimpliciter non deſeritur à corporibus, qm̃ corpus omnino in quodam loco eſt. Nã ſi hunc deſerit corpus attamen in alio quodam erit, & locum ſimpliciter non relinquet. Et aliud verbum quod ſubiungit dicens, neq; ſeparabilem eſſe, ſm hunc contextum ponitur pro hoc, & nihil rei eſt, ſed extra ſubſtantiam eius & nihil conferens ad ſubſtantiam eius. Quartum autem, vt omnis locus habeat ſurſum & deorſum, ſed non ſimpl̃r vnuſquiſque locus. Nam vnuſquiſq; locus particularis, vel ſurſum, vel deorſum eſt, ſed in oĩ loco eſt ſurſum & deorſum. Quintum etiam addũt interpretes Ariſt. ſ. vt locus ſit immobilis, quod quidem & ipſe paulo poſt addit. His ergo hunc in modum cõi conſenſu loco competentib. oportet nos talem definitionem de loco reddere quæ adductas dubitationes de ipſo perſoluat, & quæ loco videntur ineſſe competereq́; tueat̃, & pateſaciet cãm difficultatis cõtẽplationis de loco. Deinceps igit̃ quærit. Vnde hoĩes in notitiam loci venerũt, & inquit nullo alio modo, quam ex motu ad locum. Nam ſi res immobiles prorſusq; virtutis cientis expertes eſſent, nunquam in notitiã loci veniſſemus, ac nunq̃ cognouiſſemus, id qđ eſt in loco, & locum diuerſa eſſe. Nunquam. n. dici põt vniuerſum vnum continuum eſſe. Nunc aũt quia videmus res tranſmutari & alio atq; alio res duci ac pergere, ad cognitionem hanc peruenimus, vt alterum ſit capax, quod quidẽ eſt locus, & alterum id quod eſt in loco, quocirca inquit cœleſtia corpora maxime in loco eſſe conijcim⁹, ac ſuſpicamur, qm̃ & in his maxime motum localem eſſe conſpicimus. Cum ergo dicit motũ localem nos in cognitionem loci duxiſſe, numerat ſpeciẽs eius, vt clarius oſtendat id in vnaquaq; ſpecie, qm̃ hæc ſunt mutationis ſm locum cauſæ. Tres igit̃ ſunt inquit mutationis ſm locum ſpecies, latio, auctio, diminutio. Etenim quæ augentur, vel diminuunt̃ locum ex loco mutant, & ſi nõ qua tota vniuerſaq; ſunt, attñ ſm partes. Item ſm tota quanquam non mutẽt, locum ex loco, attñ vniuerſa, vt vniuerſa aliqñ maiorẽ cum augẽtur aliqñ vero minorem cum minuuntur, locum occupant, ſed eorum (inquit) quæ mouentur ſm locum, alia mouentur per ſe, alia vero per accidens & horum, quę mouentur per accidens, alia hmõi ſunt (inquit) q̃ poſſunt etiam per ſe moueri ceu nauta & clau⁹ in nauigio ac partes totius. Etenim nauta & clauus nauigij per accidens mouentur moto nauigio, & partes per accidẽs, mouentur moto ipſo toto, verum hæc quidem omnia per accidens mota per ſe etiã moueri poſſunt. Etenim partes diuulſæ à toto, vt manus, vel pes ſuapte natura queunt moueri per ſe. Nam & ſi amplius non eſt pars à toto diuiſa attamen vt ſubſtantia per ſe moueri poteſt. Atqui accidẽtia vt albedo, ſimus & ſimilia cum per accidens mouentur moto homine, per ſe nequeunt moueri, qm̃ neq; ſeparari poſſunt ab his in quib. ſunt, hæc autem adiecit, qm̃ dixit motum localem nos duxiſſe in cognitionem loci, oſtendere volens non quibuſcunq; modis mobilia ſm locum ſimpl̃r cõferre ad præceptionem notitiamq́; loci capeſcendam, ſed ſola ea q̃ per ſe mouentur. Ea vero quæ mouent̃ per accidens, quemadmodum neq; proprie mouent̃ ita neq; egẽt loco, neque nos trahunt ad notitiam loci. Cum itaq; hęc explicat, ea quæ ſunt velut in toto, ac ea q̃ ſunt velut in loco, à ſeſe mutuo diſtinguit & ſeparat, cum & multa q̃ primo loco inſunt, qui proprie locus dr̃, ceu continere ꝓxime vnumquodq; videant̃, etiam toti vniuerſoq́; cõpetere. Etenim totum continet partes quibus neq; maius neque minus eſt. Item quemadmodum ſingula ad ſua loca feruntur, ita pariter ad ſuas vniuerſitates pergunt. Deinde ut prius explicat, quis ſit proprie locus, quoniam non quia uidemus dici in mundo eſſe, mũdus eſt locus noſter, ſed quia in aere ſumus, in quo etiam eſſe uidemur, quia in hac ipſius parte proxime unumqđque continente ſumus. Hic igitur eſt proprie locus, cum itaque hoc modo ſit proprius locus, differt id qđ eſt uelut in toto, ab eo, quod eſt uelut in loco, quoniã id quod eſt in toto, eſt continuum toti in quo dicitur eſſe, ſed id quod eſt in loco nõ eſt continuum loco, ſed attiguum. Nam alter localis termin⁹ eſt, & alterum eſt id quod in loco manet. Itẽ quia id quod eſt in toto, non mouetur in toto, ſed cũ toto cietur, ſed illud quod uelut in loco eſt ſiue locus moueatur ut uas eſt, ſiue non poteſt moueri per ſe in loco. Nam quæ in orbem mouentur in ſuum locum cientur. Item humida in ſuis uaſib. ut aqua im amphorã, uel in peluim. Item locus neq; maior neq; minor eſt eo qđ continet. Sed tu dices, quo modo ſi locus continet, neq; maior, neque minor erit.

Nam

Nam continens eſt maius contento, Dico igiť, qđ ſi totum aeris corpus dixerit cõtinere renera maius erit cõtinens. Si autem non totus aer fuerit locus, ſed eius extremũ ꝓxime cõtinẽs qđ eſt ꝓprijſsime loc⁹ hoc neq; maius neq; minus erit, qm̃ ſuperficies, q̃ ambit & ſupfi cies illius, quod eſt in loco, coharent & adæquantur.

Et corporum vnumquodque ad proprios locos ſnapte natura ferri ac in his manere, aut ſurſum aut deorſum pergendo.

Hoc nõ induxit velut quippiã aliud qđ loco cõpetat ſed velut cõſequẽs huius: Inſup oẽm locum habere has dĩas ſurſum & deorſum, vel ẽt hoc adducit tanq̃ id q̃ ꝓbat hãc ſñiam. ſic.n. in locis eſt ſurſum & deorſum, vt ſingula ad proprium locum nãliter feranť. Et cum ſunt in loco ꝑter naturã res ipſæ, ibi manere nolunt, ſed affectus naturalis in proprium locum ipſa deducit, & cum locum naturalem conſecutæ ſunt, ibi manent, & ex eo non dimouentur loco, niſi vi & præter naturam.

His ſuppoſitis reliqua contemplemur oportet. Atq; enitendũ eſt hoc modo facere conſiderationẽ, vt ipſum quid, aſsignetur, quod ea quæ dubitantur ſoluat. & ea quæ loco competere videntur, competere tueatur, ac ipſa difficultatis, & dubitationum quæ circa ipſum fiunt, cã pateat. Sic n. vnumquodq; pulcherrime demonſtrari profecto poteſt.

Ideſt poſt hæc quæ loco inſunt enarrata, oportet niti cõſiderationem hoc modo facere, vt ipſum quid aſsigneť ac vt dubitata ſoluanť &c. His nanq; regulam nobis vtiliſsimã affert, quo pacto debem⁹ diffinitiones de reb. tradere. Inquit ergo oportet definitionem de loco aſsignandã hoc modo eſſe vt oĩs dubitatio contra rem ipſam adducta per ipſam tollať, & q̃ cõi cõſenſu inſunt rei, ſeruenť in ſeipſo. Itẽ vt per ipſam oſtendať, q̃ ſit cã difficultatis circa rei inuẽtionẽ, atq; quid illud ſit, quod mouet dubõnes de ipſa. Cæterum verba contextus hñt nonnihil obſcuri & difficultatis circa conſtructionem eorum, ſed ita legenda ſunt, oportet aũt eniti cõſiderationem hoc modo facere, vt quod quid eſt hoc modo aſsignetur &c. Cõiter igitur hoc modo legantur.

Primum oportet animaduertere, quoniam locus non quæreretur, ſi non foret motus aliquis ſecũdum locum. ob hunc enim cælum maxime in loco eſſe putamus, quoniam ſemper motu cietur.

Vnde in notitiam loci hoc modo venimus his quærit, & inquit, quod ex motu ad locum.

Huius autem latio, auctio, diminutio. Nam in auctione & diminutiõe fit ſane mutatio. Et quod prius hic erat id ad maius, vel minus translatum eſt.

Huius non ſimpliciter motus, ſed motus ſm locum. Quod vero auctio & diminutio ſint quidã motus, ſm locum, probat, eo quod quæ augentur non eundẽ locũ occupant. ſed interdum maiorem interdum vero minorem, cum igitur aliquid augetur, vel diminuitur, hac ratione mutat locum, vel in maiorem, vel in minorem, ea ratione ſane ſunt motus ſecundum locum.

Mouetur autem alia per ſe actu, alia per accidens. Et horum per accidens alia per ſe moueri poſſunt: vt corporis partes & clauus nauigij. Alia nequeunt. ſed per accidẽs ſemper mouentur vt albedo, & ſcientia. Hæc enim propterea mutantur loco, quod id in quo ſunt, mutatur. Atqui dicimus eſſe in cælo tanquam in loco, quia in aere ſumus qui eſt in cælo. Et item in aere non vniuerſo, ſed ob vltimum ipſius & continens in aere dicimus non eſſe

Qm̃ dixit nos perueniſſe in notitiam loci ex his quę mouentur in locum, & dixit quid eſſet motus ſm locũ, vult etiam facere diuiſionem illorum, quæ mouentur ad locum, quoniam non omnia quouis modo moueri dicta ſm locum cõferunt ad notitiam loci, vt ergo oſtẽdat quæ ſint illa, quæ conferunt, & quæ non, inquit igitur eorum quæ mouentur ad locum nonnulla moueri

Secundum at pucatum.

per ſe, nonnulla autem per accidens, confert ad notitiam loci, ſed ſolum ea quæ mouentur per ſe, veruntamen eorum quæ mouentur per accidens, nõnulla ſunt quæ poſſunt moueri per ſe, vt natura, & clauus, in nauigio, ac partes totius, quæ tamen, quia mouentur cũ toto nihil conferunt nobis ad cognoſcendum quid locus ſit. Nam mouentur ſm accidens, quemadmodum igitur non proprie mouetur, ita neque loco indigent, nõ enim ſunt per ſe in loco, quocirca neque nos ad notitiam loci perducunt. Sed quoniam nos dicimus eſſe in cælo velut in loco, ꝓpterea quod in aere ſumus, & hic eſt in cælo: Vult hic ſeparare ea quæ ſunt, vt in loco, ab his quæ exiſtunt velut in toto, ſed rurſus imprimis, qs ſit proprie locus demonſtrat. Nam cum prorſus ea commemoret, quæ velut toti inſunt, ac ea quæ poſſunt per ſe moueri, & tñ cum toti inſunt mouentur duntaxat ꝑ accidens, vult ſeparare hæc ab illis, quæ ſunt velut in toto. Nam hoc modo magis demonſtrabitur ea nihil nobis ſubſidij eſſe ad perceptionem loci capeſcendam.

Nam ſi vniuerſus aer ſit locus, locus profecto cuiuſque non erit æqualis cuius eſt locus. At æqualis eſſe videtur. Talis autem eſt is in quo quippiam primo eſt.

Quod non ſit vniuerſus aer locus, ſed finis terminusque eius quod proxime vnumquodq; continet demonſtrat ex aſſumpta prius dignitate de loco, in qua dicebatur locum eſſe æqualem illi, quod eſt in loco & illo non maiorem, nec minorẽ, ſi ergo totus aer eſſet locus, certe non eſſet, æqualis locus vnicuiq; qđ eſt in eo, ſed nũc ob dignitatẽ, ergo non vniuerſus aer locus eſt, qui ſi ẽt diceret locus noſter, parte eius diceret q̃ nos cõtinet. Idcirco inquit, vť quidem primus locus in quo vnumqđque eſt æqualis eſſe illi, quod quidem velut in eodem loco eſt. Dixit autem videtur, pro apparet & eſt.

Cum igitur non diuiſum eſt id quod continet, ſed continuum, tum in illo non tanquam in loco, ſed velut pars in toto eſſe dicitur. At cum diuiſum eſt, atque attiguum, tũ primo eſt in quodam vltimo continentis.

Cum dixiſſet quis eſſet primus locus, cæterum ſeiũgit ea quæ ſunt velut in loco ab his, q̃ ſunt velut in toto cum etiam partes videantur à toto contineri atq; totũ partibus neq; maius, neq; minus eſſe appareat: quę igiť differentia quodve diſcrimen eſt? Inquit quoniam partes totius non ſunt diuiſæ à toto, ſed illi continuæ ſunt. At ea quæ ſunt in loco non ſunt illi continua, ſed diuiſa, & eidem ſolum attigua ſunt.

Quod neq; pars eſt eius, quod eſt in ipſo, neq; maius, ſed æquale. Nã in eodem ſunt eorum vltima, quæ ſeſe tãgunt.

Inquit & finis terminusq; continẽtis neq; pars eſt illius, qđ eſt in ipſo, ſed extra illud eſt & ab illo alien⁹, itẽ neq; maior, neq; minor eſt, qđ quidẽ oſtẽdẽs ſubiũgit. Nã in eodẽ ſunt eorũ vltima, q̃ ſeſe tangunt. Ideſt ſimul & ſm idem tangibilia ſuis extremis ſeſe tangunt, ſunt aũt vltima corporũ & termini ipſæ ſuperficies. Cũ igiť ſuperficies inuicem cohærent & adæquantur, ſuperficies nanq; localis .i. q̃ locus eſt cũ ea cohærent, & adæquantur, quæ eſt illius quod locum occupat, quib. adęquatis vna fit, quare in eodem ambæ erunt, ſi autem in eodem fuerint, ergo & æquales erunt, igitur neq; maius, neque minus erit continens contento, ſed æquale.

Et ſi continuum eſt non in illo, ſed cũ illo mouetur, Sin vero diuiſum, in illo cietur, ſiue illud moueatur, ſiue non.

Alterum diſcrimen inter ea quæ ſunt in loco, & ea q̃ ſunt in toto. Inquit ergo partes cum continuæ ſint cũ toto, non mouentur in toto, ſed cum toto. Nam moto ipſo toto vna mouetur, & pars, quo fit vt in toto non moueanť partes vt in loco. At ea quæ ſunt in loco, cum diuiſa ab eo ſint, non mouentur ſimul cum loco, ſed in loco mouentur, ceu ſphęra, & aqua in vaſe vbi loco immobili circa ipſum moueť. Et ſi locus (inquit) moueať,

vt dolium, aqua tamẽn non cum ipſo, ſed in ipſo mouetur. Nam dolium non penitus eſt aquæ primus locus, ſed caua ſuperficies eius, q̃ ẽt immutabilis eſt. Neq; igitẽ manus diceret̃ moueri in toto, ſed cũ toto, neq; ea quæ ſunt in loco, cum loco moueri dicunt̃, ſed in loco, non idem igitur eſt id quod eſt in toto & id qđ eſt in loco.

Præterea cum non eſt diuiſum, vt pars in toto dicitur eſſe, ceu in oculo pupilla, aut in corpore manus. Cum vero eſt diuiſum in illo eſſe dicitur, ceu in cado aqua, aut in dolio vinum. Nam manus cum corpore mouetur, aqua autem in cado cietur.

Videtur eadem dicere. Nam rurſus eadem repetit, ſed quoniam paulo prius duplici exemplo rationes poſuit, ob id nunc repetit, vt etiam exempla addat.

Iam igitur ex hiſce patet, quid nam ſit locus. Quatuor enim fere ſunt, quorum vnum aliquid eſſe oportet, aut ſi forma, aut materia.

Vult cæterum hic explicare quid ſit locus. Nam cũ quatuor ſint (inquit) quorum vnum aliquid eſſe locum neceſſe eſt, ſi ergo demonſtrabitur locum non eſſe aliquid trium neceſſario quod relinquitur erit locus. Nã ex his quæ loco competunt, prius ducebamur ad exiſtimandum locum eſſe materiam, vel formam, vel intercapedinem quandam inter confinia extremaq; continentis cauſam, ceu interuallum inter cauã vaſis ſuperficiẽ comprehenſum, aut ipſa extrema continẽtis, vt ipſam cauam vaſis ſuperficiem. Nam qua locus continet & definit id, quod eſt in loco, atq; æqualis eſt termino eius, forma eſſe exiſtimatur. Nã vniuſcuiuſq; circũſcriptio & termin⁹ forma eſt, formam autem dico eam quę ſm figuram, & formam dr̃. ſed qua manens vnus, & idem aliud & aliud corpus recipit materia vr̃ eſſe. Nam materiæ proprium eſt aliam atq; aliam recipere formam, & ſubſtantiã. Qua rurſus locus eſt ſeparabilis, & alter manẽs vnus, & idem aliud atq; aliud corpus recipit, vr̃ eſſe ſpacium interuallumq; quoddam, diuerſum ab his corporibus, quæ in ipſo recipiuntur. Nullo.n. alio modo venimus in cognitionem, vt locus aliquid eſſet, niſi ex viciſsitudinaria corporum translatione. Si ergo locus vnus & idem manens corpora viciſsim tranſmutata recipit, & ea corpora quæ in eodem incidunt, & accedũt ipſiſmet mutuo ſunt trina dimenſione dimenſa: Neceſſe eſt vt etiam receptaculũ recipiens ipſã hmõi ſit, quare & locus erit trina dimenſione dimenſus. Rurſus qua terminus continentis adæquat̃ contento & nihil ſpacii intercipi ſinit præter corpus contentum, & in viciſsitudinaria corporum mutatione, ſtatim corpori exeunti alterum ſuccedit, vt nunquam vacuum intercipiat̃ inter terminos, locus videbitur eſſe terminus corporis. Quod vero fieri nequeat, vt præter vnum aliquid horum quippiam alterum ſit locus, hoc ſane ex diuiſione hunc in modum probandum demonſtrandũq; eſt. Qđ mutatur ſm locum, vel ſm aliquid horum in ipſo eſt, vel ſm aliquid horum circa ipſum mutatur, ſiquidem igitur ſm aliquid horum in ipſo mutatur, vel ſm materiam oĩno mutatur, vel ſm formam, ſi autem ſm aliqđ horum circa ipſum, vel ſm interuallum quod comprehenditur inter terminos continentis, vel ſm ipſius terminos. Cum igitur quatuor ſint, forma, materia, interuallum, quod comprehenditur inter terminos continẽtis: Et finis terminusve ipſius continentis: quæ loc⁹ eſſe exiſtimantur, ſed ſi demonſtrabit̃, ipſum nõ eſſe formã neq; materiam, neq; interuallum, neceſſe eſt, vt id qđ reſtat, locus ſit dico.ſ. terminus continentis. Quod quidem igitur neq; forma, neq; materia ſit, iam multis argumentis oſtẽſum eſt, & nunc commemorat. Et addit hoc, quod ſi locus vr̃ forma eſſe ꝓpterea quod ipſa eſt, in eodem terminus contentꝰ, quo neq; maior neq; minor eſt, ac ſeparatur ab eo cuius eſt forma, nihil habet, cũ forma ſit finis terminusq; rei contentæ, & locus rei continentis. Nam & ſi locus & forma continent, ac ambo æqualia ſint his quæ in eis ſunt, tñ ſi locus aeris cõtinet, finis eius eſt locus; ſed forma eſt finis cõtenti, quare locus nõ eſt forma, ſed neq; materia. Nã ſi hac rõne vr̃ materia eſſe, quia manens vnus, & idẽ recipit diuerſa corpora, rurſus tñ hac rõne à loco diſtinguit̃, q̃a de materia ipſa dicimus, quod ipſa ſit hoc aliquid. Nam quod erat ante hoc aer, dicimus fieri, aquam, ſed de loco hoc non dicimus, q̃n quidem non ſoleamus dicere locu pri⁹ extitiſſe aerem, modo aquam, immo terminum vaſis, vel interuallum, qm̃ vbi erat prius aer, nũc eſt aqua. Hiſce igit̃ & multis argumentis neceſſarijs, quæ ſuperius, adduximus, ſane conſtat, locum neq; materiã neq; formam eſſe. Quod autem neq; ſit aliquod ſpacium inter terminos continentis hoc mõ oſtendit, licet obſcuriſsima ſit verborũ ſnĩa, & niſi ſemetipſum in rõnib. de vacuo interpretatus eſſet, certe intelligi exponiq; nõ potuiſſet. Sed alij contextus intelligentiam aliter explicare nituntur. Si eſſet (inquit) locus ſpacium inter terminos continentis clauſum, cum corpus in eo ingrederet̃ reciperet̃ locale ſpacium.ſ. quod recipit̃ in loco ꝑ ipſũ vniuerſum: ſpacium corporis: Nam locus videlicet reciperet ſm oẽm ſui dimenſionem corpus, quare dimenſiones corporis recepti ac loci ſeſe mutuo reciperẽt ac penetrarent, quemadmodum igitur totum ſpaciũ loci per totum ſpacium corporis recipiet̃, ita ẽt pars loci recipiet̃ ꝑ partẽ corporis, qm̃ ſi non recipiet̃ pars per partem neq; ſane totum per totum ſeſe inſinuauerit ac receperit, ſi ergo oẽ corpus oĩsq; magnitudo in infinitũ, diuiſibilis eſt, & locus in infinitum diuidendus erit atq; corpus quare actu infinitũ erit, neq; ſolũ vnũ infinitũ immo duplicabit̃. Nã infinitũ cũ locus diuidet̃ tum etiã corpus diuidet̃, ad cuius rei explicationẽ ac dilucidationem verba exponamus. Sic.n. inquit. Quod ſi eſſet tale quid interuallũ aptũ ad capeſcendũ corpora in eodẽq; loco manẽs, infinita loca ꝓfecto eſſent, &c. Ideſt q̃n.n. aer cederet aquæ, & in eodẽ loco aeris ĩgrederet̃ aqua ceu in dolio, ꝙ quidem vniuerſa aqua in vaſe patit̃, cũ ipſa patiat̃ ipſa recipi per totũ loci interuallũ qđ vaſe comprehendit̃, idem ẽt oẽs partes aquæ in vniuerſo loco ſubibunt.ſ. ipſæ quoq; recipient̃ ꝑ partes loci, quare & ipſæ.ſ. vnaquæq; earũ ꝓpria circũſcriptione, poſitione vel ſuũ ꝓprium locum obtinebit. Quod autem Ariſto. ſubdit alterum argm̃ eſt, ꝙ tale ſit, ſi locus aquæ nõ eſt cõcaua vaſis ſuꝑficies, ſed aliqđ alterũ ſpaciũ p̃ter ſpaciũ aquæ à cõcaua vaſis ſuꝑficie cõtentũ, ꝙ quidẽ aqua ingrediẽs ꝑ ſeipſam totã recipit, cũ ergo trãſferret̃ vas, cõſtat ſane totum vas aliũ quẽdã locum recipere, cũ & ipſum ſit trina dimẽſione dimẽſum, quare ſpacium locale recipiet̃ ꝑ totum vas, quare & per aquam quæ intus iacet, ac per ſpaciũ recipiẽtis aq̃. Nam occupabit̃ prorſus aliqua pars localis ſpacij in quo amphora eſt ac aqua q̃ in dolio iacet, vñ occupabit & alterum ſpacium qđ inter cauã ſuperficiẽ amphoræ continet̃, quare tria ſpacia in eodẽ erũt.ſ. locale ſpaciũ ĩ vaſe, ſpaciũ in illo receptum, & pars loci totius amphoræ, in q̃ amphora trãſmutata eſt. Qđ ſi hæc admittunt̃ primũ accidet, vt locus in locũ migret & mutet̃. Nã cum mutat̃ amphora & ſm ſeipſam totã ſit in locali ſpacio, qđ trina dimenſione conſtat, ſpacium quod inter ipſam, comprehenditur recipiens aqua in loco erit. Et ſi poſſunt eſſe duo, & tria ſpacia in eodem ſimul, plura in eodem erunt, atque infinita. Vt autem rationem clariorẽ manifeſtioremque efficiam exemplo ipſam repetam. Sit ſextarius quidam, dico.ſ. menſura quædam ſiue ſit amphora ſiue alterius cuiuſuis vaſis mẽſura, ſi ergo ſpacium, quod inter latera comprehenditur alterum erit p̃ter corpus, quod eſt in ipſo, ceu præter aquã, ſi totus,

ſextarius iniiceret in maiori vaſe, conſtat ſane, vt etiam ſpacium locale in ſextario cõprehẽſum cum ſit trina[ſ]dimenſione dimenſum, recipiať per totã aquã ſextarij, quare etiã ꝑ profunditatẽ eius recipieť: ergo per aquã, q̃ intus manet, ac per ſpacium recipiẽs aquã, quare tria ſpacia in eodẽ erunt, quod ſi rurſus iniecero vas in dolium. ſ. in amphoram rurſus idẽ accidet & recipietur interuallum amphoræ per vniuerſa ſpacia vaſis, ſimiliter ſi rurſus amphora iniiceretur in culeum, ſpacium culei locale reciperetur per totam amphorã, & ita in infinitum, quare accidet multa loca eſſe in eodẽ ac multa ſpacia ſimul, ꝙ quidem fieri nequit. Themiſtius aũt hunc locum hoc modo exponit, ſi eſſet (inquit) ſpaciũ ꝙ per ſe naturaliter eſſe & in ſeipſo manere poſſet, infiniti loci forent. Quamobrem? q̃m ſi vas aliq̃ñ aqua vel aliquo alio corpore plenum aliquo traduceretur, quicquid tota aqua in vaſe, efficeret, idẽ quoq; partes aquæ agerẽt. Cũ itaq; tota aqua cõtinens proprium ſpaciũ, vaſe trãſlato vnã & ipſa moueť, ſic etiã vnaquæq; illius pars ſua ſpacia propriaq; obtinens mouebit vna cum vaſe. Porro cum alio fuerit delata amphora palã eſt ipſam habiturã ſpacium ꝙ inter continentis terminos cõprehenditur. Eius autem ſpacij ꝙ aqua in amphora obtinebit ẽt aquæ partes ſuas portiones obtinebunt, ſed vide tu quot in eodẽ ſunt ſpacia. Primum quidẽ eſt ꝙ obtinet aqua in amphora, dico. ſ. illud locale ꝙ inter amphoræ limites cõplectiť. Secundum autẽ eſt ꝙ continẽt aquæ partes. Nã vt totum obtinet totum interuallum, ita & vnaquæq; pars quæ aliquã partem ſpacij obtinebit. Et cum vnaquæq; ſit in loco, ac interuallum ꝙ continet tota amphora. Item & pars ſpacij quam obtinet tota amphora, in qua ẽt eſt aqua pars totius. ſ. ꝙ amphora & aqua conſtat, & huius rurſus id ſpacium ꝙ obtinent partes, quibus ſit adieceris id ſpacium ꝙ eſt amphoræ totius, vt corpus ipſa eſt, & illud aquæ, vt corpus, ac ea ſpatia ipſarum partium veluti corpora ſunt, plura nempe cõperies in eodẽ ſpacia, & cum ſectio magnitudinis habeat in infinitum, profecto & in infinitum adiectio ſpaciorum atq; cumulus abibit. Nam ſi locus eſt ſpacium, neceſſe eſt vnamquanq; partẽ in proprio loco eſſe per ſe. Nam vnaquæq; corporis pars aliquam partẽ tem ſpacij localis obtinebit. At illis qui locum aiunt eſſe continentis terminum non accidit aſſerere vnamquanque corporis partẽ per ſe in loco eſſe, immo neq; his accidit eſſe in loco per ſe, quæ ſeſe tangunt, dico. ſ. termini ſed hæc oĩa eo ꝙ totum eſt in loco per ſe, per accidẽs dicuntur eſſe in loco. Nihil. n. ipſorum proprie à loco continetur, q̃m pars continua eſt toti quæ vel prorſus non tangit locũ, vt ſunt partes in profunditate, vel non vndiq; tangit ſed parte tm̃. At locus vult totum, id ꝙ ẽ in ſeipſo continere, totũ igitur ſolum per ſe in loco eſt, & per totum partes dicuntur eſſe in loco. Illis aũt quia autumant locum eſſe interuallũ, opus oĩno eſt aſſerere partes per ſe in loco eſſe. Nã velut cubiti vlnæq; tres dimenſiones, ſi extiterint corporis dimenſiones, per tres dimenſiones loci cubiti vel vlnæ ſeſe inſinuabũt atque diffundent, quocirca & partes per partes recipientur, alioquin ſi partes partibus non recipiuntur, neq; totũ toto complecteť, & apud me nihil intereſt ſiue quis aſſeſſat ſpacium locale per corpus recipi, ſiue ecõtra corpus recipi per ſpacium loci. Nã idẽ incõmodũ ſequitur ſiue alterum per alterũ ac reliquũ per alterũ recipiatur Quare ſi vnaqueq; pars per ſe in loco eſt per ſe, & magnitudo in infinitum diuiſibilis eſt, igiť & loci infiniti erunt. Hoc igiť eſt argumentum ꝙ his continetur. Alterum deinceps argumentum ſimiliter Themiſtius interpretatur. Q̃m ſi locus eſſet ſpacium tranſlata amphora & aliquo recepta, conſtat ſane ipſam in loco ſibi adæquato recipi, quare ſi amphora vnius cubitj vel vlnæ ſecundum oẽs dimenſiones erit, certe & locus recipiens ipſum tantus erit, quare & locus inter limites ſuperficiei comprehenſus quẽ occupat aqua, aliquã loci partẽ occupabit, q̃ tota amphora nõ occupat, quare locus in loco erit, & non mõ duo loci in eodẽ erũt, ſed ẽt plures vt demonſtrauimus, ſi quidẽ ſpaciũ locale ꝙ occupat aqua, dico. ſ. interuallum inter cauã ſuperficiẽ vaſis cõprehenſum, poſtq̃ receptum eſt aqua per ipſum ſit. Nã ſi poſtquã aqua recepta eſt per illud, non amplius fuerit, certe neq; aqua erit in amphora velut in loco, ſiquidẽ locus eſt ipſum interuallum, ꝙ ſi non eſt cum aqua ineſt in amphora, accidet ẽt vt neque prorſus aliq̃ñ ſit. Nã ſi ob id quia aqua in idẽ incidit, quiſpiã dicat, non amplius idipſum ſpacium eſſe, cum & antequã eſſet ibi, quippiã aliud erat corp' in dolio, ſiue aer, ſiue aliquod alterum corpus cum nequeat vacuum eẽ, vt deinceps demonſtrabit, & aliud eſſe non poteſt, neceſſe eſt igiť vt prorſus in amphora ſit loci interuallum inter limites vaſis comprehenſum, ſi ergo neceſſe eſt, vt prorſus ſit, igitur tranſlata amphora ſimul ſpacium transfertur, & ingreditur loci parte, quem tota amphora occupauit. Quæ igitur ſint confutationes quibus tollitur locum eſſe ſpacium, ex interpretationibus contextus Ariſtot. explicatæ hæ profecto ſunt. Quot vero extra textum addunt interpretes, & quot dicerent qui tuentur, locũ eſſe interuallum, explicata textus ſententia, dicemus.

Aut ſpacium inter extrema comprehenſum.

Extrema. ſ. corporis cõtinentis, ceu ſi amphora eſſet cõtinens, ſpacium illud dicebant eſſe locum antiqui qđ inter extrema limitesq; amphoræ comprehenditur.

Aut ipſa extrema, ſi non ſit interuallum vllum præter ipſius corporis magnitudinem quod eſt in loco. Atqui patet horum tria locum eſſe non poſſe. Verum quia continet forma eſſe videtur.

Inquit ſi interuallũ ꝙ capiť inter extrema cõtinẽtis corporis nõ ſit aliud ꝑter corpus ꝙ ĩ ipſo collocať, Ceu ſi aqua vel aer eſſet, cũ neq; materia, neque forma ſit locus, reſtat itaque illum eſſe terminum continentis.

In eodem enim ſunt vltima continentis & contenti. Sunt igitur ambo fines ſed non eiuſdem. Sed forma quidẽ ipſius rei, Locus autem continentis corporis.

Dixit in eodem pro ſimul, & pro hoc mutuo adæquantur & coherent. Vnde videtur locus forma eſſe, veruntamen diſcrimen mox prodit in lucem, q̃m & ſi ambo fines ſunt, & in eodem, attamen locus finis terminuſque continentis corporis eſt, & forma eſt finis illius quod continetur, quare non erit locus forma.

Quia vero id quod continetur atque diuiſum eſt interdum transfertur eo manente quod cõtinet, vt aqua ex vaſe, interuallum quippiam eſſe videtur quod eſt inter extrema tanquã aliquid aliud præter corpus quod trãsfertur. Hoc aũt ita non eſt, ſed quoduis eorum corpus incidit quæ viciſſim tranſmutãtur, atque ſuapte natura tangi queũt.

Cauſam explicat, qua nonnulli locũ ſpatiũ eſſe putauere, ſpaciũ aũt illud dico, ꝙ capiť inter limites continentis corporis. Quocirca inquit quemadmodũ in quodã vaſe eodem manente, plura incidunt corpora, q̃m ſic videnť plura corpora eundẽ locũ occupare, videbitur locũ eſſe quoddã ſpacium diuerſum ab eo quod recipitur in ipſo. Non eſt inquit alterum ſpacium, ſed alterũ quippiam quoduis corpus quod in eo incidit. Quare non eſt aliquod ſpacium inter limites comprehẽſum præter corpus quod in ipſo introducitur.

Quod ſi eſſet quippiam interuallum quod ſuapte natura eſſet ac in eodem maneret infinita loca profecto eſſent.

Dixit autem quod ſuapte natura, propter interuallum mathematicum. Nam illud natura non eſt, ſed animi cogitatione ac ꝑceptione. Dixit ergo quod ſuapte natura pro hoc ſcilicet quod cum ſit etiam ſubſiſtit. Item

dixit maneret.i.immobile eſſet,ꝑꝑ naturales magnitudines,quas cum motu quodã omnino contemplamur.

Si enim transferatur aqua & aer, idem faciet omnes partes in toto,quod vniuerſa aqua in vaſe.

Ideſt eorum quæ mutuo ſuccedunt viciſsimq́ue cedunt,in proprijs locis, quod quidem vniuerſa aqua in toto vaſe facit,& ſingulæ partes aquæ in partibus loci efficient.Vt igitur tota aqua recipitur per totum interuallum locale,& interualla,ipſa inter ſe adæquãtur ita & partes corporis cum partibus loci idem ſubibũt, ſed cum magnitudines in infinitum diuidantur,in infinitũ igitur diuidentur corpus,& locus,quare vnus locus diuidetur in infinita loca,ſimiliter & corpus.

Item ſimul locus transferetur,quare loci alius locus erit,ac multa loca ſimul erunt.

Alterum argumentum,qm̃ ſi ſpacium quod capitur inter limites vaſis alterum fuerit præter corpus, quod in illo eſt,neceſſe erit,vt translato vaſe,ſimul etiam ſpacium transferatur,quare & locus tranſmutaret̃ ſm locum.Et qm̃ locus,qui recipit vas totus ꝑ totã profunditatẽ recipit̃,profecto recipit etiã interuallum quod intus capit̃,quare loci locus erit.Et multa ſpacia interuallaq; in eodẽ erunt,imprimis interuallum inter extrema vaſis,ſecundo corpus,quod in ipſo eſt.Item pars interualli ſuſcipientis totum vas in qđ recipit̃ pars vaſis, dico.ſ.aqua ſi ergo multa interualla ſimul ac in eodẽ eſſe poterunt,quid vetat vt infinita in eodem habeantur.

At non eſt alius locus partis in quo mouetur, cũ vas totũ transfertur,ſed idem. Nã in quo ſunt aer,& aqua,uel partes aquæ in eo mouentur,ſed nõ in eo loco ad quẽ accedunt,quẽ quidẽ eſt pars loci qui eſt locus totius & cœli.

Contra ſm argumentum hæc vr̃ obijcere,in quo cõcludebatur locũ in loco eſſe ac ſimul multa loca haberi.Nam interuallum inter cauam ſuperficiem amphoræ comprehenſum quod quidem recipiebat aquam in aliud ingrediebatur ſpacium tranſmutata amphora.Inquit igitur hoc abſurdum non accidere his qui fatẽtur locum eſſe terminum continentis.Neque n.neceſſe eſt mutato toto vaſe,vt pars eius alio recipiat̃, dico.ſ.aqua non recipiet̃ in alio loco ab illo in quo à principio erat, & cum quo mouebatur,qui ſane locus eſt concaua ſuperficies vaſis,ſed totum mox in alio loco ſeſe recipit. Nã ab altera ſuperficie aeris continetur cuius quoque pars in eodem loco eſt,qm̃ ab eadem ſuperficie continetur, dico.ſ.concaua vaſis,& non alio ab eo in quo eſt ſimul cum toto.Nam aqua non obtinet aliquam loci partẽ illius.ſ.in quo totum vas exiſtit ſed ſimul cũ toto in illo, eſt per ſe autem non eſt in alio loco ab eo in quo prius erat.Partẽ igitur appellat totius amphoræ plenæ aeris vel aquæ,ipſam aquam vel aerem. Eſt igitur pars totiꝰ amphoræ,vel aqua vel aer,cuius erat vas plenum.Nam in quo ſunt(.i.in ſuperficie cõcaua vaſis)aer, & aqua & partes aquæ in eo mouentur.Dixit autem mouẽtur ꝑ hoc ſimul mouentur.Item dixit(aer & aqua)ꝑ hoc aer vel aqua,qua plenum vas erat,igitur in loco,quẽ à principio aqua vaſis pleni pars obtinebat cum alio transfertur vas,ipſa manet,& non in eo loco in quo totum nuper translatum eſt,qui eſt pars aeris continens ipſum. Inquit autem locus eſt pars huius loci qui eſt totius cœli.Hic cœlum vocat mũdum,igitur mundani loci pars eſt locus,qui continet ipſum vas.Verum cum dicit,aer & aqua adiecit vel partes aquæ.i.neque tota aqua,neq; partes eius translato vaſe alio,aliquam partem loci quẽ vas recepit,occupant,ſed aliquo tota aqua ex prĩcipio, erat in eodem manet,ac translato vaſe alio tota aqua & partes eius loco ſuo non amouentur. Quod quidẽ adiecit iudicans id incommodum non accidere his,qui fatẽtur locum eſſe ſuperficiem, ꝙ partes actu ſint in loco, quod ſane abſurdum per prius argumentum illis accidebat,qui locum interuallum eſſe contendebant.Nam ij coguntur fateri partes actu in loco eſſe,ſiquidem mutuo viciſsimq; ſeſe recipiunt interualla ac penetrãt.qui vero aiunt locum eſſe terminum, non premuntur id fateri.quippe nulla pars totius parte ſuperficiei circũſcribat̃,quẽadmodũ circunſcribit̃ à parte interualli,quare his,qui tuentur locum eſſe terminum continentis,nullum eorum abſurdorum accidit,quę ij qui locum interuallum quoddam eſſe contendunt, fateri coguntur.

Atqui materia quoque locus eſſe videbitur, ſi in quieſcente & non ſeparato ſed continuo quiſpiam conſiderauerit. Nam vt ſi alteratur,erit igitur aliquid quod nunc eſt album olim nigrum erat. Et nunc quidem durum eſt,olim autem molle erat,quapropter dicimus, & materiam aliquid eſſe,ſic & locus per quandam talem imaginationem eſſe videtur. Verũ illud quidem,quia quod erat aer id nunc eſt aqua. Locus autem quia vbi erat aer,hic nũc eſt aqua. At enim materia.vt antea diximus, neque à re ſeparabilis eſt,neque continet,loco autem vtrunque competit.Si ergo locus non eſt quicquam horum trium neq; materia,neque forma,neq; interuallum aliquid aliud ſemꝑ præter rem qua transfertur, neceſſe eſt reliquum illorum quatuor eſſe ſcilicet terminum corporis continentis.

Cum dixerit vnde locus cogitabatur eſſe forma ac interuallum,nunc autem dicit,vnde exiſtimat̃ eſſe materia.Et inquit ſiquis conſiderauerit in quieſcente re.i. ſiquis in re quieſcẽte in loco, & non tranſmutata ab eo conceperit animo,eandem fieri & corrumpi interituramq; eſſe loco exiſtente immobili, dico exempli cauſa,ſi in vaſe aqua fuerit,qua poſtea non priuato in eodem aer ingrediatur, hoc ſane modo videbit̃ locus magis eſſe materia,qm̃ non amota re à loco in eodẽ aliud atque aliud ingreditur corpus.Nam hoc modo fit mutatio in materia forma immota ſm locum, quæ in ipſa materia eſt.Si ergo decet locũ aſsimilare materię exẽplo aquæ in amphora hoc facile ĩtelligi poterit quo circa aqua in amphora tranſmutetur in aerem, vel in quippiam aliud corpus,vt manẽte re immobili aliud atque aliud corpus in amphoram ingrediatur. Dixit autẽ(& non ſeparato)idem cum quieſcente geminatione vocabuli. Deinde cum dixit(continuo)pro exiſtẽte & cõſequente,quoniam hic non eſt proprie continuum.Cęterum inquit per quã animi cogitationem viſa eſt materia diuerſa eſſe,atque altera ab omnibus formis, quæ ipſi adueniunt,eo quod res ipſa aliquando alba,aliquãdo nigra fit atq; alia & alia forma formatur, per eandẽ vr̃ locus diuerſus eſſe ab his,quæ in loco fiunt, quare ſi res loco immobilis tranſmutatur, videbitur ſane idem materia & locus eſſe. Verum aliquod diſcrimen eſt. Nã materia ipſa fit alba,vel nigra vel homo aut equus.Locus autem hæc recipit,ſed hæc nõ fit, quapropter vſus mosq; noſter varius eſt in rebus ipſis. Nam de materia dicimus ipſam prius extitiſſe aquam, modo vero aerẽ, de loco autem dicimus, quia vbi prius erat aqua nunc eſt aer.Item quod quidem prius dicebatur,materia quidem à re inſeparabilis eſt,locus autem ſeparabilis eſt.

Atque id corpus contineri dico quod latione mouetur.

Contineri loco(inquit) ac in loco eſſe affirmo non ſimpliciter omne corpus, ſed quod ſuapte natura põt aliquando moueri,& aliquando non. Nam hoc mobile eſt,quod quidem dixit,vt complectatur ea ſolum,quę ortui interituiq; ſunt obnoxia.Nam cœlum nõ eſt mobile,ſed ſemper mobile,quapropter neque vniuerſum eſt in loco. Dixit autem latione(pro recta latione,)Nã latio in rectum fit,at orbicularis motus non latio vocatur,ſed circũlatio,igitur ſi quippiam eſt mobile ſm lationem id omnino in loco eſt, attamen econtra non ſequitur,ſi quippiam ſit in loco vt idem ſit mobile ſm lationẽ.Nã ſphæræ quæ intra ambitum octauæ acillius,

quæ

quæ aſtrorum fixorum eſſe dr̃, continetur in loco quidem ſed tamen non mouentur ſecundum lationẽ. Sed quomodo velit ſpharam non errantium ſiderum eſſe in locu, & quomodo non, ipſum dicentem ac explicantem hoc paulo poſt intelligemus. Verum rationẽ exactam perfectamque de his afferre atque conſiderare alterius facultatis erit, dico.ſ. quomodo cœlum collocet̃, vel ſecundum partes vel ſecundum totum.

DIGRESSIO.

Cæterum occaſio eſt qua nonnulla nobis diſcutienda ſunt, ac tandem videndum, ſi argumenta Ariſtot. aliquid neceſſarij concludant, per quod oſtendebatur fieri non poſſe, vt locus eſſet aliquod interuallum trifariã dimenſum.ſ. trina dimenſione cõſtans. Itaque ſi locus quem ſtatuunt eſſe ſpacium exiſtimabitur per totum, corpus qđ in ipſo eſt recipi. Et deinde illud diuidi hoc modo, vt actu infinitæ partes eius ſtatuantur, ac ipſum locum actu in infinitum diuidi, hoc ſane abſonũ prorſusq; in vtile eſt, & nihil veriſimile apud me habet. Nã & ſi locum quem aſſerunt eſſe nteruallum trina dimẽſione conſtans, corpus eſſe affirmarent, forſitan neque hoc modo abſurda (quæ prædiximus) ſequerentur. Veruntamẽ paralogiſmus facile coarguitur & refellitur, quoniam non poſuerũt antiqui locum eſſe corpus. Neque.n. idẽ dictu eſt trina dimenſione dimenſum, & corpus ſed incorporeum. Nam id propria rõne vacuũ eſſe ſtatuerũt, quocirca quid cogit vacuum vel recipere penetrareq; corpus, quod in ipſo eſt, vel recipi? penetrarique per ipſum, ac mox diuidi ipſum actu? Nam corpus recipi in vacuo nihil aliud eſt, quam ipſum implere. Itẽ ſi per corpus reciperetur vacuum, quid vrget, quaque neceſſitate impellimus, vt mox ipſum diuidi ſecarique aſſeramus cum ſit incorporeum? Nam incorporeũ cũ per corpus recipitur nullam diuiſionem neque ſectionem efficit. Nimirũ albedo caliditas, & omnes alię qualitates cum recipiuntur per vniuerſum corpus, dico.ſ. per profunditatem, latitudinem, & lõgitudinem, in eo ſane nullam diuiſionem efficiunt, quod quidem euenit non eo quod qualitates ſint, ſed quia ſunt incorporeæ. Non.n. poteſt ſuapte natura neq; aptum eſt corpus diuidi ab incorporeo, quod ſi dicerent immo quia ſpacium eſt quoddam vacuum, ob id diuidetur, his ſane reſpondeo, quod ipſe neq; hoc modo video nos cogi, vt id aſſeramus. Nam ſi ſpacium eſt trifariam dimenſum attamen omnino expers affectionis eſt, & incorporeũ, cum idipſum nihil aliud ſit quam locus vacu᷒. Quo pacto igitur id quod eſt prorſus affectionis expers, & nulla qualitate corporali, neque denſitate & raritate, neq; prorſus exemplari formaq;, neq; aliqua alia id genus, & poteſtate formatũ in corporibus diuiſionem efficiet, quemadmodum igitur ſuperficies cohærẽs ſuperficiei nullam diuiſionem efficit, immo ſi infinitæ ſuperficies inter ſe cõuenirent, neque aliquam auctionem, neque diuiſionẽ inter ſe efficerent. Eodem, etiam modo ſi lineæ infinitæ inter ſe conuenirent ſeſeq; tangerent neq; ſeſe diuiderent neque aliam auctionem producerent, ſed in eodem infinitę ipſiſmet cohærere poſſunt, cuius rei cauſa nulla alia eſt, quã hæc, quia ſunt incorporeæ. Ita etiam ſi ſpacium trina dimenſione conſtans adhęſerit alteri interuallo trifariam dimenſo, cum illud ſit incorporeum, nullam dimẽſionem, nullam affectionem, nihilque aliud efficiet, & producet. Item ſi trina illa dimenſio incorporea, & recepta per corpus, quod quidẽ dictum eſt.ſ. cohęrens corpori diuideret ipſum, eadem ſane abſurda etiam rationibus Ariſtotelis accidunt. Nã ipſe vult locum æqualem eſſe illi, quod eſt in loco, ac in eodem eſſe terminum continentis, & terminum contẽti, ſi ergo in eodem ſunt vtriq; termini, quemadmodũ itaq; totum in toto eſt, ita & pars in parte, cum igitur, magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, accidet vt infinitæ ſint partes ſuperficierum. Nã ſi non vnaquæq; pars, ſuperficiei vnicuiq; alterius cohæret neq; tota toti, erit igitur actu infinitum, neque volo dicere vt vna ſit in altera velut in loco, qm̃ & ſi non eſſet veluti in loco, attamen inter ſe cohærent, quatenus igitur cohærent, ſeſe mutuo recipiunt, quare etiam ſeſe diuident, vel ergo linea lineæ cohærere non poteſt, ſimiliter neque ſuperficies ſuperficiei, vel hæc poterũt inuicem cohærere, cur & trina dimenſio (cum ſit incorporea) trinæ dimenſioni cohærere non poterit? Nam quæ maior aſsignatio eſt, vt longitudinem longitudini cohærere admittam᷒, ſimiliter latitudinem latitudini, & non profunditatem profunditati? Etenim longitudo, & latitudo non ſunt ſine corpore, ſed ſunt in corpore, quæ tamen ſimilib᷒ cohærent, cum quidem ſint incorporeæ, ſpacium autem locale non modo incorporeum eſt, ſed etiam eſt à corpore abiunctum ac per ſe ſubſiſtens non habens eſſentiã in ſubiecto. Igi᷑ multo magis ipſum cohærere corpori poterit idipſum corpus immune ab affectione ſeruando. Nam ſi ſpacium qua ſpacium ſimpliciter alteri cohærens, mox ipſum diuideret, imprimis quidem diuiderentur à ſeſe inuicem ſpacia, deinde linea lineæ cohærens ac ſuperficies ſuperficiei idem efficerent, quandoquidem etiã ipſæ ſint ſpacia. Si ergo nihil tale his accidit, non igitur ſpacium, qua ſpacium eſt cauſa diuiſionis eſſe affirmabitur, quare neq; profunditas profunditati cohærens diuiſionis cauſa erit. Nam id eſſet placito alicuius, vt cum ſint dimenſiones.ſ. lõgitudo, latitudo, & altitudo, longitudo, latitudoque cohærentes ſeſe nõ diuidant, & profunditas profunditati cõiuncta ſeſe mutuo ſecent. Igitur non quoduis ſpacium, quod eſt ſpacium ſimpliciter eſt diuiſionis cauſa, ſed cum materia quod corpus eſt. Nam materia eſt cauſa cur formæ agant, & patiantur, illas dico quæ ſuapte natura agere, & pati omnino poſſunt. Neq;.n. contraria mutuo paterentur ſi cauſa efficiẽs, & patiens non eſſet in materia, .ſ. ſi non eſſent in materia naturales affectiones, quare ſi trina dimenſio, aut interuallum trifariam dimenſum illud locale dico, incorporeum expersq; materiæ eſt, neque producet in ipſo corpore ingreſſo & collocato affectionem, neq; ab eodem patietur. Nam ea ſola agũt, & econtra patiuntur quæ materiam habent, nihil igi᷑ cogit, & ſi vacuum reciperetur per corpus, ipſum diuidere, neq; ab ipſo diuidi. Ego autem & illud adijcio, q. quanquam locus eſt trina dimenſione conſtans corpus eſſet, neq; aliquid nos vrgere poſſe, vt fateamur cum reciperetur in ipſo loco id quod ingreditur in eo, vel cũ ipſemet locus per ipſum reciperetur, hoc abſurdum ſequi.ſ. diuidi infinitum ea quæ ſeſe mutuo recipiuntur, ſed ſequitur vel corpus per corpus recipi, quod plane impoſsibile eſt, vel alterum corpus totũ vacuum eſſe, vt hoc modo reliquum per ipſum recipi queat. Immo & ipſe Ariſtoteles dicendo corpus per corpus recipi, nunquam dixit ſequi abſurdum hoc vt corporea in infinitum actu diuidantur, ſed dixit ſequi, vt corpus maximum recipi poſſet in minimo. Item meminiſſe oportet ea, quæ ipſe Ariſtoteles dixit cõtra illos, qui rerum auctionem fieri dicebant per quædam inania meatus. Nam cum illi faterẽtur eo res augeri, quod cibus ingrediebatur illos meatus inanes, qui intra corpora manẽt, ipſe optime in illos inuectus dixit, ex hac eorum poſitione ſequi, vel corpus vniuerſum vacuum eſſe, ſi totũ per totum augeretur, vel duntaxat inanes meatus impleri, & minime fieri auctionem. Et nunquam dixit vacuum recipi per cibum, & diuidi in infinitum. Sic igi᷑ dicerent, & ij qui aſſerunt locum eſſe interuallum, quũ

Secundum argumentum.

corpus

corpus recipſuir per vacuum, implere ipſum, ac mini-
me vacuũ diuidi à corpore, quod in ſeſe recipit, ſed ſo-
lum implere vacuum, & non diuidere ipſum. Non.n.
in corpore ſuſcipitur, ſed id quod in eo recipitur corp⁹
eſt, qm̃ vacuum penitus immobile eſt, ſiquidem incor-
poreum ſit. Nam ſi eſſet corpus, cum id quod eſt in lo-
co reciperetur per ipſum, neceſſe eſſet, vt etiam locus,
cum ſit corpus per illud reciperetur. Sed cum interual-
lum propria ſuaq; rõne ſit vacuus locus ſolum implebi
tur ab eo corpore, quod in eo ſeſe recipit. Verũ ſiquis
contenderent volens vacuum recipi etiam in corpore
quod in eo eſt, nos illi id concedemus, qm̃ neq; hoc mo
do aliquid abſurdi ex rõne ſequi vr̃, vt iam demonſtra
uimus. Nam vacuũ recipietur in corpore ipſo non mo
to, ſed ſolum corpus per illud diffunditur, & in illo mo
uetur. Quod quidem igitur primum argumentum Ari
ſtotelis nihil neceſſarij cõcludat neq; aliter ſuadeat, vel
Contra ſecũdum argumẽtum. Ariſtot. verisimile quippiam adijciet ſatis demõſtrauimus. De-
inde argumentum quod ſequitur quandam perſuaſio-
nem habet, ſed celat elenchum denſitate, veruntamen
neq; ipſum omnino verum eſt. Nam illud primum ab-
ſurdum quod adducit.ſ. duo ſpacia vel plura in eodem
eſſe, non video quo nam pacto illud poſsim abſurdum
dicere. Nam ſi idem eſſe dicere corpus & interuallum,
genera ſi non poſſent duo corpora, ſimul in eodem eſſe
neq; poſſent interualla ſimul ac in eodem eſſe. At id mo
do veteres non admittunt neq; autumant. In primis er
go ſi duæ lineæ mutuo ipſiſmet cohęrere poſſunt, & nõ
ſolum duæ, ſed etiam infinitæ, ſimiliter & ſuperficies q̃
ſunt interualla & magnitudines. Quid vetat & trinam
ipſam dimenſionem.ſ. vacuum non poſſe corpori trina
dimenſione conſtituto cohærere? Nam vt incorporeæ
lineæ & ſuperficies eo, quod in corporeæ ſunt ipſiſmet
mutuo cohærere, queunt, & ſi conſtitutæ etiam incor-
poribus ſint. Ita quid prohibet ſi locus fuerit incorpo-
reus ipſum corpori cohærere poſſe? Etenim in eodem
corpore ſm idem plures inuenis qualitates, ceu in mel
le tonacem dulcem, flauam grauem, & humidam dici-
mus, quemadmodum igitur in his nihil vetat plura in
corporea ſimul, & ſm idem in eodem corpore eſſe, ita
neq; ſi ſpacium incorporeũ fuerit nihil vetabit in vno,
& eodem corpore plura interualla recipi cũ vni incor-
poreo alicuius corporis termino, alterius corporis ter
minus cohærere queat. Quod quidem igitur, & ſi con-
cederetur (cum ſit locus triſariam dimenſus) multa ſpa
cia incorporea in vno, & eodem corpore eſſe, nullũ ſe-
quatur abſurdum, abunde oſtẽdimus. Neq;.n. ſequitur
hoc triſariam eſt dimenſum, ergo eſt corpus, neq; hãc
eſſe corporis definitionem admitteremus, qm̃ ipſum
cum quippiam aliud ſit ita eſt triſariam dimenſum. Nã
corpus eſt ſubſtantia cui accidit quantitas, trina autem
dimenſio cum ſit quantitas accidit ſubſtantiæ, & cor-
pus eſt ſubſtantia, quare trina dimenſio accidit corpo-
ri. Nam corpus eſt quatenus ex materia cõſtat, qua ve-
ro quantitas corpori accidit, hac rõne corpus eſt trina
dimenſio, quæ in rõnib. contra Meliſſum plane dixit.
Quocirca probationis cauſa aſſumam vnam ibi dicto-
Primo lib. rum ſententiam, & ſi plures aſſumere poſsim, que hoc
modo ſe habet. (Atqui Meliſſus id quod eſt infinitum
eſſe aſſerit, ergo id quod eſt quantitas aliqua erit. Nam
infinitum in quantitate eſt. Subſtantia autem infinita,
vel qualitas, aut affectio infinita eſſe non poteſt, niſi p
accidens, ſi ergo ſubſtantia eſt cum quãtitate (Nam in-
finiti rõ quantitate vtitur, ſed non ſubſtantia neq; qua
litate) Plane igitur per hæc Ariſtoteles inquit quantita
tem ſubſtantiæ accidere, ſed trina dimenſio, eſt aliqua
ſpecies quantitatis, ergo trina dimenſio accidit ſubſtã-
tiæ, ſed corpus eſt ſubſtantia, corpori ergo accidet tri-
na dimenſio, ſi corpori itaq; accidit trina dimenſio, nõ
ergo triſariam eſſe dimẽſum, eſt definitio corporis, ſed
inſeparabile accidens, non ergo neceſſe eſt ſi hoc eſt tri
na dimenſio ergo corpus eſt. Verum quædam dubita-
tio rõni accidit, nunquid poſsimus ſeparare quantita-
tem à ſubſtantia. Sed poſterius hoc conſiderabimus, ne
diuagemur ſermoniſq; continuationem intercidamus.
Quod quidem igitur non ſit impoſsibile neq; abſurdũ Q̃ꝺ rõ Ariſ. nõ cogit plura interualla in eodẽ eſſe.
plura ſpacia in eodem eſſe demonſtrauimus. Verum ni
hil vrget eos, qui ſtatuunt interuallum locum eſſe, fate-
ri plura ſpacia in eodem eſſe quam duo, neq; locum in
loco fieri neq; penitus locum moueri. Neq;.n. ampho-
ra tranſlata; ſpacium quod intus recipit aquam vna cũ
amphora transferetur, ſed tota amphora totum locum
mutabit. Nam vacuum immobile eſt. Quẽadmodum
igitur ſi ſphæra ſolida quædam eſſet, quæ in aliquo im-
mitteretur tantum loci ſane impleret, quantum magni
tudinis ipſa capit, quam ſi deinde traduxeris aliquo, ni
hil vacui recipientis ipſam traduces, neq; ũc id qđ ſphæ
ræ profunditatem implebat, ſed tranſmutata ſphæra a-
liam, atque aliam interualli partem implebit ipſo inter
uallo immobili. (Nam quo pacto moueretur vacuũ?)
Sic etiam & ſi continuum non eſſet id quod eſt in loco,
ſed attiguum (vt amphora ſe habet) idem rurſus acci-
det. Nihil.n. intereſt, ſi rationem de continuo vel de atti
guo conſiderabimus, quoniam neque in attiguo eſt va
cuum quod corpore non impleatur. Quemadmodum
igitur in continua, ac ſolida ſphæra.ſ. pila, cum trãſmu
tat nulla pars vacui ĩtus manet, q̃ cõtineat partes ſphę-
ræ in profunditate, ita & ſi illam animo conceperis eſ-
ſe diuiſam, vt partim extrinſecus contineat, partim au
tem intus contineatur. (Nam hac ratione aſsimilatur
amphoræ) nihil plus ipſa tranſlata continebit quam
prius, ſed quemadmodum cum transferatur aliquo,
tunc tot ſpacium in quo erat deſeruit, & aliud imple-
bat, in quo ipſa collocabatur manente ſpacio. Ita & ſi
ipſa diuiſa foret, idem rurſus accideret. Neque.n. quia
diuideretur ſphæra alio quodãmodo impleret locum,
quam prius implebat. Neque.n. quia ipſa diuiditur, id
circo mouetur interuallũ locale, ſed alijs loci partibus
tribuuntur, qm̃ partes etiam actu diuiſæ ſunt, neq; eo
quod pars proprium obtinet locum, iam cogitur locus
vna cum ipſa transferri, ſed cum mouetur totum vna-
quæque pars quæ continebat, vacui partem relinquit
& in alio fit. ergo non neceſſe eſt, neq; locum moueri,
neq; locum in loco eſſe, neq; multa interualla eſſe in eo
dem. Nam ſemper prius loci interuallum in quo erat,
mobile relinquit & in alio ſpacio locali fit, quãdoqui-
dem corpus ſemper in loco ſit, ſolum igitur corporale
ſpacium põt in ſpacio locali eſſe, vt duo queant inter-
ualla ipſiſmet mutuo cohærere.ſ. interuallum corpo-
reum ac loci intercapedo, in qua corpus eſt, tertium au
tem interuallũ intercludi interq; mitti non poteſt, ne-
que in eodem eſſe, quandoquidem nequeant duo cor-
pora eundem continere locum, vt ſuperficies plures in
eodem eſſe poſſunt. Verum impoſsibile eſt plures ſu-
perficies quam has duas actu ipſiſmet coniungi cohæ-
rereq; videlicet ſuperficiem continentis corporis & ſu
perficiem contenti. Nam tria corpora mutuo ſeſe tan-
gere ſm idem nequeunt. Ita ſentio de interuallis loco-
rum, qm̃ quanquam plura interualla incorporea in eo-
dem eſſe queant, attamen actu eſſe non poſſunt, pro-
pterea quod neq; duo in eodem loco eſſe queunt, neq;
vacuum in vacuo. Nam immobile vacuum eſt. Verum,
ſiquis forſitan concederet vacuum in vacuo eſſe, quod
quidem ſic non eſt, cõſtat ſane vt vacuum in vacuo ita
eſſet, quemadmodum linea in linea ac ſuperficies in ſu
perficie eſt. Vt igitur ſi infinitæ lineæ ſimul eſſent non
maius totum efficerent quam illa quæ erat à principio,
ſed vna tota linea ſit, ſimiliter & ſi ſuperficies in eodem,
eſſent

eſſent ac puncta non maius illud efficerẽt in quo ſunt,
quam prius,ita ſi vacuum in vacuo fieret,ita eſſet totũ
ſicut à principio. Nam totum toti cõiungitur,ſed cum
manifeſtum ſit idem eſſe dictu vacuum & ſpacium lo-
cale,trifariam dimẽſum,igitur impoſsibile eſt vacuum
in vacuo recipi,ac locum in loco, vel moueri locũ qua
locus eſt. Quod autem his qui ſtatuunt locum eſſe in-
teruallum vacuum propria rõne alterum ab his corpo
ribus,quæ in eo recipiuntur nullum abſurdum eorum
(quæ Ariſt.concluſit)accidat, ſatis demonſtraſſe puto.
Et quod locus non ſit terminus cõtinentis demonſtre
tur hoc modo. Nam ſi id quod eſt in loco nihil aliud eſt
quàm corpus,& non per aliud quippiam in loco eſt, q̃
quatenus corpus eſt,illud autem quod eſt in ſuperficie
continentis non qua corpus in ea collocatur(Nam cor
pus eſt trifariam dimenſum,ſed id quod eſt in ſuperfi-
cie quatenus ſuperficies longitudine & latitudine ſolũ
conſtat,non poteſt eſſe triſariam dimenſum non igitur
ſuperficies eſt locus,ſed finis terminusque continentis:
quatenus continet contentum ſuperficies eſt, non igi-
tur terminus continentis,quatenus continet contentũ
eſt locus. Nam cum ſuperficies duplici(vt dixi)dimen-
ſione conſtet,non poterit in ſeipſa recipere id quod tri
na dimenſione conſtat quatenus tale eſt,quandoqui-
dem non totum vndique illud tãgeret,neq; ſuperficies
totum corpus reciperet. Nam quo pacto aliquis tueri
poſſet corporis profunditatem in ſuperficie collocari,
ſiquidem ſolum termini corporis erunt ij qui in ſuper
ficie ſunt. Item ſi locum oportet æqualem eſſe illi, qđ
eſt in loco. Nam id erat vnum inter alia commune po-
ſtulatum,certe ſuperficies nõ erit locus. Quomodo.n.
ſuperficies poteſt eſſe ęqualis corpori? Si autem aliquis
dicat,eo locũ æqualem eſſe illi quod eſt in loco, quod
locus cohæret termino contenti ac illum tangit: Scias
huic duntaxat tueri locum æqualem eſſe termino ei⁹,
quod eſt in loco,& non æqualem illi quod cingitur lo-
co,cum terminus non ſit per ſe in loco, quare ſi verũ
erit poſtulatum quod aſſerit oportere locum nõ æqua
lem illi eſſe qui eſt terminus contenti, ſed ipſi quod cõ
tinetur loco,id autẽ quod eſt in loco cum corpore eſt,
ergo locum oportet æqualem eſſe corpori,ſed impoſ-
ſibile eſt ſuperficiem æqualem corpori eſſe,qm̃ neq; li-
nea æqualis eſt ſuperficiei neq; punctum lineæ, igit im
Tertium argumentum. poſsibile eſt locum ſuperficiem eſſe. Præterea ſi opor-
tet locum immobilem eſſe,& ſuperficies cum ſit termi
nus corporis ſimul cum corpore mouetur cuius eſt ter
Reſponſio quædam. minus,impoſsibile igitur eſt ſuperficiem locum eſſe. Si
autem quiſpiam dixerit ſuperficiem quatenus loc⁹ eſt,
immobilem eſſe qua vero ſuperficies ipſam moueri,aſ
Obiectio ſero id minime verum eſſe. Nam locus eſt,quatenus ta
lem poſitionem & habitum habet erga id, quod eſt in
loco,ceu quatenus ipſum tangit,& continet ipſum. Sed
neque hoc modo immobilis eſt,quãdoquidem me ma
nente,& non alio proficiſcente, is locus qui me conti-
net dico.ſ.ſuperficies aeris,qua tangit me aer,non ma-
neat,ſed vna cum aere moueatur,& continuo alia atq;
alia aeris pars contineat me. Similiter etſi cœli extremũ
dixeris noſtra poſitione,& quoad nos locum eſſe, neq;
hoc immobile eſt,neq; ſemper eadem pars ſuperficiei
concauæ cœli eandem partem corporis quod intra eã
capitur,tãgit,etiam ſi ea quæ continentur manerent,
propterea quod cœleſtia ſemper mouentur,quare ſi ni
hil eſt immobile præter terram,non poterit igitur lo-
cus immobilis eſſe,etſi quod continetur immobile fo-
ret. Si ergo communi conceptione(vt ipſe Ariſtoteles
inquit)locum immobilem eſſe oportet,& terminus cõ
tinentis immobilis non eſt,quandoquidem ſimul mo-
ueatur cum eo cuius eſt terminus manente ipſo contẽ
to immobili,igitur terminus continentis non eſt loc⁹.

Item ſi omnis motus ſ͂m alterationẽ fit,aut ſ͂m auctio
Quartum argumentum. nem diminutionemq;,aut ſ͂m locum. Nam ipſe Ariſto
teles demonſtrauit iuxta tria prædicamenta tantũ ver
ſari motum.ſ.circa quantitatem,qualitatemq; & prædi
camentum vbi,quem vocat lationem,cuius alter mot⁹
orbicularis eſt,alter vero motus rectus appellari ſolet,
vt ipſe pleriſq; in locis determinat, quandoquidẽ in eo
dem libro videatur illum partiri in duas ſpecies,quarũ
altera latio vocatur,alia circunlatio. Et vltima ſphæra,
in orbem ducitur,igitur mouetur ſ͂m locũ, deinde cũ
tali motu moueatur,qualis igitur erit locus ſphæræ ſi-
derum non errantium,cum nihil extrinſecus ipſam cõ
tineat? Ac proinde vr̃ non recte traditã fuiſſe ab Ari-
ſtotele de loco definitionem, cum omne corpus ſit in
loco,& definitio quam ipſe affert non cuique corporũ
congruat. Vnde volentes interpretes afferre quo pacto
ſphæra ſiderum non errantium moueatur ſ͂m locum,
cum non ſit in loco potius omnia confundunt, quam
quicquam apertum dilucidumve dicãt quod perſuade
re queat. Nam inficiari ſphæram ſiderum non erran-
tium moueri ſ͂m locum non poſſunt,neq; fingere poſ-
ſunt,quo alio motu moueretur,atqui, qualis ſit locus,
ſ͂m quem ipſa moueatur,dicere neſciunt, ſed veluti ij
ſunt qui taxillo ludunt,ſiquidem aliam atque aliam ra
tionem afferant,& his omnibus quæ garriunt poſitio-
nes,& poſtulata quæ à principio Ariſt.dat petitque, ip
ſi deſtruunt ac tollunt. Etenim Ariſt.rationis imbecilli
tatem exiguumq; vigorem,obſcuris verbis aut occul-
ta ſententia cum celaſſet, ſic volentibus id perſcrutari
tradidit,vt velint ac queant rationes ad vtranque par-
Prima opinio tem cõuertere. Idcirco interpretum alij ferunt locum
ſphæræ aſtrorum non errantium eſſe ſuperficiem con
nexam curuamq; Saturni ſphæræ qui omnia fere com-
Primum argumentum. munia poſtulata de loco tollunt,quæ ſane Ariſtot. po-
ſuit,ceu hæc locum extrinſecum eſſe ab eo quod eſt in
loco,ac continere ipſum,& locum æqualem eſſe illi qđ
eſt in loco. Nam hi(cũ ita ſentiant de loco vltimę ſphæ
ræ)quo locum eſſe æqualem ei quod eſt in loco aſsigna
re affirmareq; poterũt. Deinde accidit his,qui ſic aiũt,
Secundum argumentum. aſſerere idem ſ͂m idem locum eſſe,& id quod eſt in lo-
co. Nam ſi Saturni ſphæra ſ͂m ſuperficiem connexam
eſt locus ſphæræ ſiderum non errantium,& rurſus ſ͂m
eandem ſuperficiem contentam ab ipſa ſphæra non er
rantium aſtrorum in illa eſt velut in loco, idem igitur,
dico.ſ.eadem ſphæra Saturni ſ͂m ſuam ſuperficiem cõ
nexam locus erit ſphæræ ſtellarum non errãtium & in
illa erit velut in loco. Sed quonam pacto hoc affirmare
poſſumus,vt idem ſit locus alterius quod eſt locus eiuſ
dem.ſ.quomodo poteſt affirmari, vt connexa ſuperfi-
cies ſphæræ Saturni ſit locus ſphæræ non errantium ſi-
derum,quam habet pro ſuo loco? Nam quomodo idẽ
ſ͂m idem poteſt contrarios habitus oppoſitaſq; poſi-
tiones recipere. Nam idem eſſe pater eiuſdem, & ſui-
met filius non poteſt ſeruata vera intelligentia poſitio
nis,& habitus,circa quem verſatur ratio. Quapropter
qui ita ſentiunt ſphæram non errantium ſiderum in lo
co eſſe,communes conceptiones de loco diriment:alij
igitur ſic ſentiunt, ſphæram talem in loco eſſe, alij ve-
ro continuas partes eiuſdem ſphæræ inter ſe mutuo lo
Secunda opinio. ca eſſe aſſentiunt. Nam vnaquæq; pars à partibus circũ
Primum argumentum. circa continetur,qui etiam conceſſa poſtulataq; de lo-
co demunt. Nam ipſe Ariſtoteles ſæpe dixit partes cõ-
tinui non eſſe per ſe in loco,ſed per accidens,quatenus
totum in loco eſt. Deinde quomodo oportet locum ni
hil eſſe rei,ſiquidem partes inter ſe mutuo ſunt loca.
Nam ſi vniuerſitas eſt aliquid partium,immo idipſum
quod omnibus partibus conſtat,& vnaquæque pars ad
conficiendum vniuerſitatem cõfert, igitur partes ſunt
aliquid ipſa ummet quandoquidem ad eandẽ eſſentiã
conſtituendam

conſtituendam mutuo concurrant, ſiquidem vnaquæque a vniuerſa diuulſa ſeiunctaq; periclitatur ne eſſentia priuetur, & intereat. Deinde ſi locus vniuſcuiuſque

Secundum argumentum.

partis ſphæræ ſiderum ſunt ipſæ partes, quæ circumcirca continent cum ipſæ mouentur, quales locos mutabunt? Neq;.n. partibus continentibus circumcirca ſeiūgantur, quandoquidem cœlum motum non diuidatur. Item quomodo dicemus partes cum cœlum circumducitur ipſiſmet mutuo propria loca cedere. Nā ſi partes continentes ſunt loca vniuſcuiuſque partis ſphæræ ſtellarum fixarum, & circunducta tota ſphæra recte dr̃ partes mutuo ipſiſmet locum proprium cedere, profecto neceſſe eſt cœlum diuidi, & alias atque alias partes diuerſum reſpectum, ſitum, & poſitionem ad vniuerſitatem & ad ſeipſa obtinere, quod quidem impoſsibile eſt, cum cœlum ſit indiuiſibile, Nam vrſa minor, ac polus noſter eiuſdem ſphæræ pars nūquā ſit oppoſita pars.ſ. auſter & alter polus mundi, vel alia pars alibi conſtituta, quod forſitan neq; generabilibus corruptibilibusq; rebus accidit, niſi aeri, aquæ, ac his quæcunq; ex eiſdē producta, eliquabilia ſunt, ceu aurum, plumbum, cera, & ſimilia. Non poſſunt igitur hunc in modum tueri cœlum ſm partes in loco eſſe.

Tertium argumentum.

Præterea paulo ante Ariſtoteles pluribus argumentis demōſtrauit, quod quippiā aliter eſt, vt in loco & aliter, vt in toto, ſi autem partes continentes circuncirca ſunt loca aliarum partium, igitur pars erit in toto velut in loco, igitur cœlum ſm nihil erit in loco, quomodo igitur ſphæra ſiderum nō errantium ſm locum mouetur, ſi non eſt in loco neq; ſm ſeipſam totam neq; ſm partes? Nam quod non eſt in loco, ſm locum moueri non poteſt, ſi ergo ſphæra ſtellarum fixarum ſm locum mouetur, etiam in loco erit, ſi autem in loco, & à nullo extrinſecus continetur, igitur locus non erit terminus, continentis quatenus continet contentum. Verum huius confuſionis controuerſiæq; in cauſa eſt ipſa definitio loci, qua dr̃ locum, eſſe terminum continentis quatenus continet contentum. Præterea & hinc conſtabit locum non eſſe ſuperficiē. Nam cum aliquid moueť motu recto per aliquid corpus, ceu per aerem, dicimus tranſmutato aere ab ipſo mobili ſm partem, & eidem ſuum locum cedente fieri motum, quandoquidem corpus non recipitur per corpus. Si ergo terminus continentis eſt locus, & nō eſt aliquod ſpacium inter extrema alicuius comprehēſum diuerſum ab his corporibus, quæ intus capiūtur & ingrediuntur in eo, manifeſtum eſt, cum ipſe mouebor ac proficiſcar ex Athenis ad Thebas, partes aeris ſuum locū mihi cedentes, cum motus locorū ſit mutatio, & alternatio in cōtinuo, nihil aliud mihi cedere videbiť, quam ſuperficies. Sed ſuperficies ſolæ compoſitæ, & ſi infinitæ eſſent mutuo ipſiſmet cohærēt, & totum maius nō efficiunt, quomodo igitur procedit mobile vltra? Nam ſi dicerent cum ſuperficiebus aliquod ſpacium aeris trifariam dimenſum cedere mobili, ipſo ſemper trāſlato ex interuallo ad interuallum, hoc modo accidere aliq̄ magnitudinem moueri, ceu vnius ſtadij ſpacium. Si autem ſuperficies ſolum erit id quod cedit, & ſuperficies, coniunctæ nullam efficiunt magnitudinem ſm profunditatem, quomodo igitur mobile vltro procedere ac recipi poterit. Atq; procedit & mouetur per quannimlibet ſpacium, ceu ab Athenis ad Thebas, igitur ſuperficies ſolum non cedit mobili, ſed corpus quod ipſi cedēdo transfertur, illud nanq; cedit huic quod transferť, quod à ſuo loco transfertur ac impellitur, nō igitur ſuperficies eſt locus. Quod quidem igiť locus non ſit terminus continentis ex his ſatis contueri poſſumus. Quod vero locus ſit ſpacium triſariam dimenſum diuerſum ab his corporibus quæ ipſum incidunt, ac ingrediūtur quod ſua ac propria ratione ſit incorporeum, & ſolum ſit ipſæ dimenſiones corporis vacuæ. (Nam reuera idē ſubiecto eſt vacuum & locus) demonſtretur ex deſtructione reliquorum. Nā ſi neq; materia, neq; forma, neque terminus continentis eſt, reſtat locum eſſe ſpaciū. Quod vero idem quaten' idem ſit aliquod ſpaciū omnino diuerſum ab his corporibus, quæ in illo ingrediūtur demonſtretur. Et inprimis ex eo quod paulo prius diximus, quod dicebamus corpora viciſsim inter ſe cedere. Nam ſi mobile non recipitur per corpus, & ſuperficies non ſit mobile, ſed triſariam dimenſum, quando aliquid diuidens aerem fieret in loco eius tantum profecto ſpacij cedit aer illi, quātum eſt ipſum mobile, qm̃ igitur tanta eſt menſura, quantum eſt illud quod menſuratur, neceſſe prorſus eſt, ſi aer habet decem v.g. vlnas ſoliditatis, totidem etiam receptaculum & locum eius habere. Habeat ergo & ipſum decem vlnas magnitudinis ſolidæ, quantum ſane cedet corpori, quod mouetur, id ergo cum tantum capiat molis & magnitudinis erit locus. Nam loci mutuo ipſiſmet cedunt, igitur locus eſt aliquod ſolidum, appello in quam ſolidum id quod triſariam dimenſum eſt. Mēſura autem illius, qđ eſt in loco eſt ipſe locus, quocirca æqualis ei eſt. Sed hoc clarius exemplo amphoræ demonſtrabitur. Nam ſi nō eſſet aliquod interuallum inter cauam ſuperficiē amphoræ, quod ſane aer impleret, tantum habens ſoliditatis, quātum eſt aer in ipſo, ſed ſola ſuperficies eſſet receptaculū aeris, qm̃ menſura eſt ipſa amphora, & neceſſe eſt prorſus menſuram æqualem eſſe illi quod mēſuratur, conſentaneum erit, vt aeris ſola ſuperficies capiatur, quod quidem abſurdū eſt, qm̃ aere cedente aq̄, ſubeūti aliquod ſolidum, & corpus eſt aqua quæ locū aeris occupat, metitur igitur aqua ab ipſa amphora, & tanta eſt menſura, quantum eſt id quod mēſuratur ab ipſa, aqua exiſtente ſolida, & non ſuperficie, itaque & mēſura ipſa ſolida erit. Nam ſi exploremus amphorā, & metiremur aquam, tātum amphoræ receptaculum eſſe dicentes quantum capit ipſa aqua, metiremur ne duntaxat ſuperficiem, vel quantus ſit ipſius aquæ ambitus quantaq; continentia inueſtigabimus? Nequaq̄, ſed ſolidum profecto metiremur. Quocirca non quærimus nec contendimus qualem figuram obtineat menſura, ſed duntaxat ſolidi aerem conſideramus. Cum igitur dixerimus tantum eſſe amphoræ receptaculum, q̄tum aquæ ſoliditas capit dicemus ne tantū aeris ibi eſſe, quantum erat in amphora ante aquam? Nequaquā. Non.n. per aerem aqua penetrat & recipitur & ab ipſo aere menſuratur, ſed aer ſolum cedit aquæ. Verum dicemus ne ſuperficiem amphoræ tantam eſſe, minime qm̃ metiri plana in his rebus non intendimus, nec volumus, ſed ſolida. Reſtat igitur, vt receptaculum quod intra terminos amphoræ comprehenditur, menſuret id quod intus capitur. Itaq; eſt aliquod ſpacium præter corpora quæ in eo incidunt neq; id ſane dico, vt hoc interuallum, vel ſit, vel poſsit eſſe aliquando omni corpore vacuum (minime ac nunquam id poteſt dici) ſed aſſentio ipſum eſſe diuerſum à corporib. quæ illud obeunt ac in illud incidunt, & propria rōne vacuum, nunquam tamen ſine corpore, quemadmodum materiam ſane dicimus diuerſam eſſe ab omnibus formis, tamen ipſa nūquam poteſt eſſe ſine forma. Hoc modo etiam interuallum intelligemus diuerſum eſſe ab omni corpore, ac ſuapte rōne vacuum, in quo manente immobili ſm totum & ſm partes, aliud atq; aliud corpus ſemꝑ ingreditur. equidem interuallum immobile eſt ſm totum qm̃ mundi interuallum, quod vniuerſi corpus recipit, nunquam moueretur. Secūdum partes autem, qm̃ incorporeum ſpacium & propria rōne vacuum moueri non poteſt, quare interuallum erit locus ac diuerſū à corporibus receptis. Item vacui vis vtrunque illi q rei

Vide quomodo vult. Ioan. Gram. interuallum eſſe diuerſum ab omnibus corporib. Sed non ſeparatum ab omni corpore.

Extra motum dum locus.

veritatem

veritatem perſpicere voluerit, plane oſtendet ac exhi-
bebit, dico. ſ. eſſe aliquod interuallum diuerſum ab his
corporib. quæ in eo incidunt, ac ipſum nũquam eſſe ſi
ne corpore. Cur. n. in clæpſydris, dico. ſ. in his vaſibus, q̃
appellanter apud nos arpagia (quibus aqua impletis) ſi
in fundo exiſtentibus multis foraminibus, cum eorum
orificium digito operuerimus, non exibit aqua per fo
ramina, quæ in fundo ſunt conſtituta, cum ipſa ſit gra-
uis, & tot habeat meatus & ora, ſed aeris impedimẽto,
per foramina detinetur, & in ſublimi loco ſtat p̄ter na-
turam, at cũ foramen ſuperius aperuerimus, mox aqua
exibit deſcendetq́; cum impetu per foramina in fundo
vaſorum conſtituta? Certe huius rei cauſa nulla alia eſt,
quam vacui vis. Nam cum nequeat vacuum eſſe ſupe-
rius foramine obturato, ſi aqua exierit ac deſcendet de
orſum, nullo pacto aeri patebit aditus, vt intra recipi
queat exeunte aqua. Neq;. n. ſuperius aer aditum habe
bit, ſi diligenter ſupernum os digito obturabitur, neq;
inferius cum ſint foramina minutiſsima, & aqua immi
neat foraminibusq́; adiaceat, quæ cum aerem detineat
cogatq́; foris manere, ipſa aditum inuenire non pőt. Si
mul namque egredi aquam & ingredi aerem impoſsibi
le eſt, cum igitur deorſum aqua fertur, & aer expellitur
ab ipſa vi ipſi⁹ vacui in vniuerſu naturali ſtatio fit, ſi er
go latiora eſſent foramina, & multũ aquæ ibi eſſet, aer
ſm vnam aliquam partẽ ſuperãs poſſet ſuccedere aq̃.
Deinde vero naturali impetu cum aqua alibi defflueret
cui præſto aer eſſet, tunc ſm alteram partem aqua cũ
impetu alio traducta tranſlataq́;, aer poſſet aditum ha-
bere, vt etiam fieri ſolet in vaſibus perforatis, qñ plena
ſunt, quapropter neq; vinum cum impetu exit, ſed ſen-
ſim aeris impulſu fluit deſcenditq́; ſub vas ipſum teſtã
que. Vnde ſuperius vbi uacuum relinquitur, & vinum
non eſt, conſueuerunt perforare, vt concedentibus ae-
ri ingreſſum per illud foramen factum, vinum exeat q̃-
tum vlui licet, porrò vr̄ tunc vinum maiore impetu exi
re. Vnde etiam cum aqua ſuapte natura deorſum exi-
ſtat, ſurſum mouetur attrahiturq́; ab his, qui aliquã fi-
ſtulam tibiamq́; inijciunt in eam, & per ipſam hiant ab
ſorbentq́; cochlearia. Eo. n. plerunq; aerem abſorbẽt in
ipſa tibia, qm̃ periclitatur ne vacuum intra capiatur, vn
de diuulgata vis vacui mouet aquam præter naturam,
porrò hoc modo totam amphoram exhauriunt abſor
bentq́; flectentes denuo alteram tibię partem, & depri
mentes immergentesq́; alteram extremitatem in am-
phoram, deinde per alteram abſorbentes aerem qui in
tus eſt, vi vacui ſimul attrahunt aquam quæ cum iã ce-
pit initium motus non quieſcit, quouſq; totam exhau-
riant amphoram. Hoc autem hac de cauſa fit, qm̃ poſt
ea quam præuenit aqua implendo totam tibiam, & in
ipſam curuaturam ingreſſa cepit ſm naturalem latio-
nem ferri, aer ſubire in eandem rurſus non poteſt pro-
pter fluxum ac impetũ naturalem aquæ, ac propter tor
tuoſitatem tibiæ ex ipſa curuatura prouenientem. Cũ
igitur aer ingredi nequeat, & rurſus impoſsibile ſit ti-
biam fieri vacuam continuo fit aquæ fluxus per ipſam
fiſtulam. Nam cum principium tibiæ aqua ingrederet,
& perueniret vſq; ad curuaturam fiſtulæ & alia aqua in
ferius non ingrederetur, neq; aer poſſet cogere aquam
vt impleat illam tibiæ fiſtulæq́; partem, neceſſario acci
deret vacuum eſſe, igitur vacui vis cum ſemper expleat
vacuam partem, non quieſcit quouſq; cõſumpta aqua
quæ in amphora erat inferius à principio tibia aere im
pleatur, dico. ſ. ab ea extremitate tibiæ quam immer-
gunt in amphoram. Nam amphora impletur aere p̄ os
ſuum cum continuo exijt aqua per fiſtulã, qui ſane aer
cum ingrediatur in amphoram continuo conſumpta
aqua. ſ. quantum aquæ fiſtulę imbibunt abſorbentque
tantum aeris continuo per os amphoræ in ipſam ingre
dit, extremo, & vltimo aquæ cochleario pręſto aer eſt,
qui partes inferiores tibiæ impleat in quib. nõ eſt aqua
Si ergo nihil interualli eſſet ĩter extrema clepſydræ, vel
tibiæ fiſtulæq́;, quod diuerſum foret à corpore ibi exi-
ſtente, ſua ac propria rõne vacuum, quamobrem natu
ra prohibet aquam in clepſydris ſm naturam moueri,
quando obturatum eſt os ſuperius, aut in tibijs cogit,
aquam ſurſum ferri pręter naturam? Communis igitur
omnium reſpõſio eſt, ne fiat vacuum. Sed quale vacuũ
fore putas (ò vir optime) ſi nullum aliud eſt interuallũ
inter extrema amphoræ, præter ſpaciũ aquæ? quo fiet,
vt quamprimum aqua exierit nihil relinquatur, niſi ſu
perficies concaua vaſis. Quid igitur qualeq́; foret va-
cuum? Nũquid ſup̄ficies? ſed me hercle exiſtimo te ni-
hil aliud dicere poſſe, quam plenam ſuperficiem vacuã
eſſe. Nam ſi ſuperficies qua ſuperficies eſt, quodam cor
pore impleri idonea eſt, quantum igitur capiet p̄fun-
ditas aeris, quæ ſuperficiem terræ implet? Non. n. pote-
ris determinare, quantum id ſit quod huius cubi. v. g. ſu
perficiem implet, num illius quantitas ſit vnius digiti,
vel maior, aut minor. Et quæ aſsignatio afferri poſſet?
Quod vero non poſſemus certam ac definitam quanti
tatem habere aſsignareq́;, ex his conſtat qm̃ poteſt al-
terum corpus circulare immitti quod magis & minus,
vel approximari, uel diſtare ob ipſo queat, & in differẽ
tibus diſtantibusq́; dimenſionibus cubi ſuperficiẽ cer-
te non magis plenam, quàm uacuam dicere poſſumus.
Quod uero neq; vacua, neq; plena ſuperficies eſſe q̃at,
manifeſtum etiam hinc eſt, qm̃ aſſerunt neq; vacuũ ali
quid eſſe, neq; extra conuexam inerrantis ſphæræ ſu p̄-
ficiem aliquid haberi, & rurſus cõſtat, quoniam nemo
bonæ mẽtis ſuperficiem vltimam cœli uacuam, uel ple
nam dicere poteſt. Si ergo ſuperficies eſt locus, & non
eſt aliquod ſpacium propria ratione vacuum, quæ igit̃
eſt illa uis naturæ, quæ corpora præter naturã ſæpe ciet
ne uacuum fiat, cum nullum ſit in uniuerſo ſpaciũ, qđ
periclitetur uacuum fieri? Num hoc forſitan uacuum aſ
ſentiunt. ſ. ſuperficiem non tangi aliquo corpore, tan-
quam ipſa natura neceſſarium ſit omne corp⁹ aliquod
tangere? Atqui hoc modo introduceretur omne finitũ
ad aliquid terminari, q̃ quidem falſum eſſe ſatis Ariſt.
in tertio libro demonſtrauit. Siquidem diuerſa ſint ter
minari, & tangi, cum tangi ſit de numero eorum, quæ
ad aliquid referuntur, & terminari minime. Itẽ demon
ſtratum eſt extra cœlum nihil eſſe, quare cœlũ nihil tã-
geret, & ſimpliciter (ſi non vniuerſum infinitũ) neceſ-
ſe eſt vltimam cœli ſuperficiem nihil tangere. Et quan
quam ea quæ intra vniuerſum complectuntur, prorſ⁹
aliquod tangant, attamen hoc illis inquit accidere. Si
ergo accidit his tangere, & ſi nihil tangerent profecto
nihil detrimenti eorum natura acciperet. Quod autem
hoc vacuum non ſit. ſ. corpus non tangere corpus, hinc
conſtabit. Nam ſi hoc eſſet, quomodo itaque Ariſtote.
oſtendit extra cœlum non eſſe vacuum. Nam ſi aſſerũt
vacuum eſſe ipſam ſuperficiem, quando nullum corp⁹,
tangit, certe extra cœlum vacuum eſſet, ſiquidem ſup-
ficies vltimi cœli extra ſe nihil tangat. Atqui Ariſto. ne
gat vacuum eſſe extra cœlum, igitur non aliquod tan-
gere, vacuum nõ eſt. Rurſus in hoc eſſet vacuum. ſ. cor
pus non tangere corpus, profecto in rõnib. contra va-
cuum Ariſt. oſtendere omne corpus neceſſario tãgere
corpus contendiſſet, ſed hoc ridiculum eſt. Nã quomo
do diceret non ſolum intra vniuerſum minime vacuũ
complecti, ſed etiam extra cœlum non eſſe, immo ſm
ſuam opinionem cœlum nihil extrinſecus tangit. Sed
quid multis moror, ipſius philoſophi contextus & ver
ba adducemus, quibus oſtẽditur omnes exiſtimaſſe va
cuum eſſe, ac ipſe nititur demonſtrare vacuum non eſ
ſe. Nam (inquit) qui dicunt vacuum, vt locum quendã,

& vas,

& vas,ipſum ponunt.At plenum eſſe vř, cum eam molem habet,cuius eſt ſuſceptiuum,cum autem priuatur ea,eſt vacuum.Inquit homines vacuū ſpacium eſſe volunt,in quo nullum eſt ſenſibile corpus, & cum ipſe q̄rit vacui ſignificationem,& intelligentiam quid ipſum ſignificet(inquit.)Vno quidem modo vacuum dici vř, id quod non eſt plenum ſenſibili corpore. Item ſubiungit paulo poſt.Alio vero modo in quo non eſt hoc aliquid:neq; ſubſtantia corporea vlla. Vnde ex hac definitione vř vacuum dici materiam eſſe,quo fit,vt hęc duo à vacui voce ſignificentur,quæ itaque cum dicit nō explicat,neq; inquit vacuum eſſe corpus,quando per ſuperficiem ſuam nihil tangit.Immo etiam cum obijcit vacuum non eſſe oſtendit ipſum non ens eſſe, quod reuera nomen ſignificat,& omnes intelligunt ipſum eſſe velut interuallum triſariam dimenſum in ſeipſo nullum corpus hebens.Vnde inquit & eiſdem rationibus quib. tollitur locum eſſe ſpacium,& vacuum,eſſe refelletur: Nam hoc modo idem dř eſſe vacuum,& locus. Si ergo vacuum non dř, id quod nihil tangit,ſed aliquod ſpacium in quo corpus nullum eſt: Et nullum eſt inter extrema illius vaſis,quod ſurſum attrahit aquam,& tibię interuallum diuerſum à corporibus,quæ in illud ingrediuntur,certe patet,quod ſi exierit aqua nihil vacui relinquet.Neq;.n.eſt aliquod alterum interuallum. Cur igitur natura cogit aquā præter naturam manere, vel moueri?Equidem non cogit,vt non maneat intus vacuum,tanquam aliquod interuallum inter extrema cō prehenſum ſit,quod ab aqua impleatur, ac ſi exierit aqua,& in eodem non concedat ſubeatq; aer,vacuū fieri periclitetur.Plane igitur exiſtimo his demonſtraſſe, aliquod interuallum eſſe à corporibus quæ in illo recipiuntur diuerſum,quod quidem propria rōne vacuum ſit,& proprie locus.Sed immorādum amplius eſt.Qm̄ ſi corpora quæ mouentur,& fiunt non egent extrinſecus aliquo interuallo æquali ipſis ſm tres dimenſiones, cur vtres & dolia à muſtu effringuntur vino euaporante?Atqui ſi Deus corporum opifex illis,aliquod ſpaciū, non ſubiecifſet,quod ab eorum ſubſtantia ſeiunctum, eſſet,ſed duntaxat ipſas ſubſtantias produxiſſet,quæ extremo loco nō egerent,qua de cauſa & in ipſo vtre corpus ingreſſum non ita conditum eſt, vt nullo recipiente receptaculoq; egeat.Nam ſi corpus tangit corpus,id ſane per accidens corporibus ineſt,quia vniuerſum nō eſt continuum,ſed diuiſum.Hac rōne fit,vt apud Ariſtot.alterius atq; alterius corporis alius atq; alius locus ſit.Idcirco fit vt non ſit eiuſdem locus. Non.n.ob id cęlum cōditum eſt,vt ſit locus eorum corporum quę intra ſui ambitum continentur, ſed propter ordinem eorum quæ fiunt,ac naturales vires,& inclinationes rerū accidit,alterius atq; alterius alium atq; alium locū eſſe. Si ergo accidit corporibus ſeſe mutuo tangere, & ſm eſſentiam nō egent extrinſecus interuallo quod ipſa recipiat,oportebit(vt ipſe dicebam)ventum qui in vtre, ſit tranſmutato muſto,non egere extrinſecus alio quodam loco.At nunc eget,ſiquidem vt res effringat. Qđ vero neque corpus extra ſpacium per ſe eſſe queat,neque idem ſpacium poſsit duo corpora recipere, conſiderandum demonſtrandumq; hoc modo eſt.Si nullum eſt ſpacium diuerſum præter corpora ingredientia ꝙ ipſa recipiat,per cogitationē ſeparemus ipſa intermedia corpora.Et videamus,ſi reuera ita ſe habet. Nonne ſi intellexerimus cogitauerimusq; intra cœlum corpora non eſſe,dico.ſ.terram,aquam, aerem, & ignem,qđ reliqui erit inter hunc ambitum,quam ſpacium vacuū quo.n.fit vt à centro ad periferiam vſq; corpora recta vndiq; abijciantur & tollantur. Hoc igitur per qđ corpora recta abiicimus quid aliud eſſe poterit, quam ſpacium vacuum triſariam dimenſum.Niſi quis dicat impoſsibilem eſſe petitionem,qm̄ mea ſententia hoc non ſequitur. Nam cum ex aliqua ſuppoſitione ſequeretur, aliquid,quod fieri nequit,tunc eo quod conſequens impoſsibile eſt,ſuppoſitionem negamus, & confutamus. Veruntamen rerum naturam per ſe percipiendi tractādiq; cā ſæpe ſolemus & impoſsibilia ſupponere. Nimirum Ariſt.contra illos,qui aſſerebant ob velocem reuolutionem cœli terram immobilem manere,inquit ſi cęlum cogitatione firmaremus,vbi nam moraretur. Itē deinceps in hoc libro ſeparat corpora ab omni qualitate,& omni forma,qm̄ hoc modo ipſa per ſe contemplatur.Hoc etiam modo venimus in cognitionem materiæ omnem formam ſeparantes ab ipſa,& ipſam ſolam per ſeipſam contemplantes.Itaque abſurdum non eſt, quibuſdam ſuppoſitionibus vti(& ſi impoſsibiles ſint) ad conſiderationem aliorum.Hinc.n.qm̄ nonnulli motus cœli aſsignarunt cauſam,cur terra ſtaret, propter hoc inquit Ariſt. Vt videamus, ſi reuera motus cœli cā ſit,vt terra immobilis maneat cogitatione animoq; cęlum firmemus,& quæremus,vbi nam terra ſm naturā moraretur,& quieſceret. Item Plato vniuerſi ordinis cauſam cum inueſtiget,ſm cogitationem,& cōſiderationem ſeparat mundum,& quærit quonam modo vniuerſum ipſum ſe habet per ſe à Deo ſeiunctum. Atqui horum vnumquodq; impoſsibile eſt factu,& tamen tō ope cogitationis ea quæ ſunt natura coniuncta & connexa ſeiungit,vt percipiat videatq;,quomodo vnumquodq; per ſe ſm propriam naturam ſe habeat. Hoc etiam modo ipſe igitur facio,qm̄ nonnulli negant ſpacium quoddam recipiens corpora alterum eſſe ab his corporibus,quæ recipiuntur,ſed ſolum eſſe in rerū natura ſpacium corporeum triſariam dimenſum aſſerūt, eodem itaque modo ipſe dico,qm̄ ſi hoc ita eſt, Detur mihi ſaltem intellectus cogitationiſq; ope non eſſe intra cœlum corpora. Num ergo vacuum ſpacium inter medium relinquitur?ſed hoc ꝑſpicuum eſſe exiſtimo.
Nam ſi non eſſet aliquod interuallum inter terminos, ſuperficiei concauæ cœli ſublatis per cogitationē corporibus ipſis,quæ modo ibi ſunt, termini extremaque cœli frangerentur,ꝙ quidem impoſsibile eſt, quandoquidem cœlum non ita ſe habet vt modo eſt ꝓpter corpora quæ intra illud continentur,ſed & ſi nihil foret, ſimiliter ſe haberet.Quod autem de vniuerſo contēplamur,idem de parte vidēdum eſt. Sit.n.ſphæra ænea nō ſolida,ſed concaua,conſtat ſane,vt id quod intus comprehenſum eſt,aer ſit,ſi ergo cogitauero aerem,qui intra iacet nō corruptum & ad nihil redactum,ſed in naturam terræ conuerſum & mutatum,vel in aquā: Hoc .n.impoſsibile non eſt,tunc ſane minorem locum aer, occupauit cum factus ſit terra vel aqua,eo.ſ.in quo aer prius erat,vnde ſi nullum eſſet ibi ſpacium, nihil eſſet, & neceſſario vacuum foret.Verum Themiſtius obijcit contra hoc,& dicit immo diſsilirent,frangerenturque potius æra concauæ ſuperficiei,quam corpora quæ intra continentur,vel egrederentur, vel trāſmutarentur in terra.Hoc autem vere dicit,ſed non ſcite ac perite.
Nam dico mihi(Themiſti)cur frangereť ſphæra ęnea? Num à corpore quod intra capitur,rumpereturť vt ēt vtres à vento,cum inflati ſunt ac tument,quę igitur cā frangendi æs afferri poteſt,qualiſq; alia adducenda eſt, quam illa,vt non maneat intra interuallum vacuum & inane.Enim vero & ſi natura huc non habet,ratione cogitationeq; id ſumendum eſt.ſ.non frangi æs, & cū aer qui intus manet in terram mutetur, iam cernere licet, vt ſit aliquod interuallum diuerſum ab his corporibus quæ intra continentur. Nam quid abſurdi ſequit̄,quēadmodum materiam ab omnibus formis intellectu,& cogitatione abſtrahimus,vt eius naturam conſiderem⁹ quod ſane fieri non poteſt ita & aerem comprehēſum

inter

Cur aliquādo impoſsibilia ſupponimus.

à centro ima- natur ſpa-- ... vſ ; cō ...um luna.

inter concauam ſuperficiem æneæ ſphæræ ſupponere in terram transmutari ære non fracto neque deſtructo vt videamus quid ſequatur. Atqui petitio neque extra rei naturam eſt, ſed fit ſm illam dico .ſ. hanc petitioné qua petimus paruum aerem traſmutari in terram. Sed quid prorſus vrget æs frangi, aere qui intra ſedet, tranſmutato in terram. Nam ſi non eſt interuallum intra cóprehenſum diuerſum ab eo corpore quod intra continetur, quod nam periculum imminet, vt quamprimú aer tranſmutatus ſit in terrá, neceſſario æs diſsiliat frángaturq́; Vnde praue Themiſtius illud Galeno obiecit. Nam cum ille peteret ſm ſuppoſitionem, ſublata demptave aqua ex vaſe nullum aliud corpus ingredi, vt qd incommodi ſequi poſſet, conſideraretur. Themiſtius ei obiecit, tanquam petenti id quod in quæſtione ponitur. Hoc modo itaque dicit. Sed ſtatuamus aqua dilapſa nullum alterum corpus ingredi, nonne iacebit intra ſuperficiem ſpacium ſeparatum? At Galene vir .ſ. ſapientiſsime nonne abſurda & futilis tua petitio eſt? quippe qui id petas ſupponaſq́; quod quærimus, ac in quæſtione ponitur. Nam cum nos, quæramus an ſpacium ſeparatum eſſe queat, idipſum petimus ac ſupponimus. Dicimus equidem ſpacium ſeparatum eſſe, itaque tu tibi conſtituis effingiſq́; illud ſpacium, quod volebas, id nulla ratione eſſe conueniens Hæc itaque Themiſtius contra Galenum dicit. Quod vero ſtolida hæc obiectio, ſit cuique puto compertum eſſe. Nam perſpicuum eſt, qđ ſi ſpacium eſſe lateremur, & vltra inquireretur ſi idipſum per ſe queat eſſe aliquando corpore vacuum, ꝙ quidem Ariſt. deinceps quærit, & deinde Galenus adijceret nullum aliud corpus exeunte diffluenteq́; aqua incidere ingrediq́; in ipſo interuallo, reuera id quod in quęſtione eſt, ſumere peteretq́; vř. Sed modo hoc non quæritur, ſed an ſit prorſus aliquod interuallum præter ſpacium corporale, ꝙ locus ſit corporum. Galenus autem competit exeunte aqua non ingredi alterum corpus, illud non aſſerit, quod tu Themiſti narras, videlicet ſit ſpacium ſeparatum à corporibus inter amphoram cóprehenſum: Sed petit nullú aliud corpus ingredi exeunte aqua, vt hoc modo videamus ſi ſit aliquod interuallum vel ne. Si autem penitus ſit, qm̃ exijt aqua, ſupponamus igitur alterum corpus non ingredi, accidit igitur aliquod interuallnm ſeparatum eſſe, quare ſua voce cóprehenditur ac reuincitur. Nam tu idem aſſeris, qđ nos aſſerimus .ſ. aliquod aliud interuallam eſſe quod tamé nunquam corpore vacuum eſt. Neq; .n. nos hoc dicim᷒, .ſ. aliquando manere ſpacium corpore vacuum, ſed aſſerimus illud eſſe diuerſum ab omnibus corporibus, q̄ in eo ingrediuntur, quod tamen nunquam ſit corpore vacuum, & ob id viciſsitudinaria corporum tranſmutatio, & vis vacui præſto cuiq; eſt, ne ſpacinm locale ſolum ſine corpore maneat. Sciendum autem eſt quod ea ſuppoſitio, quam ſuppoſuit Themiſtius, perinde ac aliqui dicerent hoc eſſe ſpacium locale ceu eſt ſpaciú corporeum ſine qualitatibus, prorſus extra veram rónem adducitur. Nam ſi nihil aliud foret huiuſmodi ſpacium quam corpus qualitatum expers, merito his qui ita ſentirent, & alia abſurda incommodaq́; acciderét, & illud præſertim corpus corpore recipi ac penetrari. At nos minime hoc modo ſentimus, quippe qui negemus ſpacium eſſe corpus, & aſſeramus illud receptaculum corporis, ac ipſas ſolas dimenſiones vacuas extra omnem ſubſtantiam, & materiam eſſe. Nobis etiam ponentib. talem locum aſſentiuntur omnia conceſſa, & communia poſtulata de loco. Etenim æqualis eſt maxime illi ꝙ eſt in loco, & longe magis quam terminus continentis. Item immobilis eſt (vt dixi.) Deinde nihil eſt rei, & ſeparabilis. Præterea magis continet id quod eſt in eo, q̄ terminus continentis. Nam vt ij, qui autumant locum eſſe ſuperficiem, aiunt ipſam continere, quanquam ipſa adæquetur ac cohæreat termino corporis? Ita & ſi ſpacium adæquatú fuerit & cohæſerit corpori, continebit ipſum, quo circa vacuum non recipitur in corpore, ſed corpus recipitur in vacuo, quemadmodum iam dixi. Nam ſi eſſet locus corporale ſpacium, & mearet per corpus, oporteret ſeſe mutuo ſpacia recipere ac penetrare. Sed cum locus ſm ſe ſit vacuum, nemo ipſum ꝑ corpus recipi róne ipſa dicere poterit, ſed potius corp᷒ per illud ſeſe inſinuare ac recipere, quandoquidem corpus duntaxat impleat ipſum, & non mutuo ſeſe recipiant, neq; penetrent. Quocirca neq; pars per ſe in loco erit. Nam ſi corpus receptum ab ipſo interuallo diuideretur ab eodem neceſſe foret, cum vnaquæq; pars proprio circumſcriberetur loco, vnamquanq; in loco ꝑ ſe manere. Atqui ſi nó diuideretur corpus ab ipſo ſpacio neq; interuallum per corpus reciperetur, quid cogeret partem per ſe in loco eſſe? Sed illud forſitan contra rónem aliquis obijceret, quod nos iam diximus. Qm̃ ſi locus eſt ſpacium abſq; omni ſubſtantias & materia in ſolis dimenſionibus conſtitutum, & dimenſiones ſunt q̄titates, igitur quantitas ſeparata ſine ſubſtantia eſſe poterit, ſed hoc fieri nequit, qm̃ alia prædicaméta ſunt in ſubſtantia. Si ergo impoſsibile eſt, quantitatem per ſe, ſubſiſtere ſeparatam à ſubſtantia, ergo tale ſpaciú eſſe non poterit. Ego igitur reſpondeo non oportere rerú naturam ſequi noſtras poſitiones, ſed potius ecótra noſtras aſſertiones rebus ipſis conuenire & cógruere, igitur qm̃ nos determinamus fieri nó poſſe, vt aliqua quátitas per ſe ſubſiſtat ſine ſubſtantia, iam neceſſe eſt rerú naturam ita ſe habere. Sed conſiderandum eſt etiá, qm̃ ſi eo quod in corporibus quantitatem vna cum ſubſtátia prorſus eſſe videmus ipſam ꝑ ſe ſubſiſtere, negam᷒, ne cogamur etiam fateri ipſas ſubſtantias nó per ſe ſubſiſtere, quandoquidem omnis ſubſtantia naturalis aliqua certa quantitate prorſus egeat vt exiſtat. Itaque in quauis magnitudine q̄uis forma temere ſubſiſtere non poteſt (vt in primo huius operis libro demóſtrauim᷒.) ſed caro, os, homo, & omnes aliæ formæ naturales ſubſiſtunt in aliqua quantitate certa ac definita, & ea corrupta in qua caro ſubſiſtere idonea eſt, ſimul corrumpitur, & forma. Hac róne igitur dicerem naturales formas eſſe in quantitate veluti in ſubiecto. Sed quid de q̄titate verbis cótendere oportet, quandoquidem nulla forma naturalis queat eſſe ſubſiſtere que ſine materia, oés igitur acciderent materiæ, quare magis per ſe ſubſiſtens eſſet quantitas, quam formæ ſubſtantiales. Sed quomodo hæc ſe habeant, longa diſputatione ac non exiguo tempore egent, vt recte exploratéq; cognoſcátur. Cæterum quod ipſe à principio dixi nunc etiam affirmo, qm̃ qui tollunt ipſum ſpacium, vel demonſtrent ipſum non eſſe, & rónes ac ea quæ demóſtrauimus, ſoluant, vel illa maneant concedanturq́;, ne rerum naturá tollamus, qm̃ quibuſdam videbatur affirmari non poſſe, quantitatem per ſe ſubſiſtere. Sed neque ſilentio illud prætereundú eſt, qm̃ omnia prædicamenta ſine cónexione coniunctioneq́; inter ſe non ſubſiſtunt, igitur neq; locus ſubſiſtet inter alia quæ nequeunt per ſe ſubſiſtere. Nam locus, & id quod eſt in loco ſunt de numero eorum quæ ad aliquid ſunt, quorum vnum ſine reliquo eſſe non poteſt quare propria róne locus eſt ſeparabilis à corporibus, ſed actu nunquam poteſt eſſe ſine corporibus. Et quid de quantitate ſolum diſſero, quandoquidem nullum prædicamentum ſine reliquorum, vel omnium, vel aliquorum cóplexione, & coniunctione ſubſiſtat, immo neque ipſa ſubſtantia quá per ſe ſubſiſtere poſſe fertur. Materia igitur & ſm ſubiectum dico .ſ. trinam dimenſionem, & corpus qualitatis expers quátum ad ſuam rónem poteſt per ſe ſubſiſtere, tamé

nunquam

nunquam ſubſiſtit ſine qualitatibus, ſimiliter itaque &
ſpacium localequanquam quo ad ſuam rõnem poſsit
per ſe ſubſiſtere. Nam quid vetat ipſum receptaculum
corporis vacuum eſſe, vt diximus de amphora, quam ſi
cogitauimus nullum corpus intra continere, attamen
nunquam ipſum per ſe corpore vacat. Sed vt in mate-
ria vna forma corrupta alia ſtatim introducitur, ita pla
ne de ipſo ſpacio dicendũ eſt. Nam viciſsitudinaria cor
porum tranſmutatio nũquam relinquit locum vacuũ,
ſed quamprimum vnum egreditur corpus, alterum ſu
bit & ingreditur, qua rõne nunquam ſine ſubſtãtia eſt
neq; talem quantitatem inuenire poſſumus, neque hęc
vis vacui eſt nunquam ſeparari talem quantitatẽ à ſub
ſtantia quare etiam ſeruaretur illud commune conti-
nuo dictum vulgatumq; conceſſum, dico .ſ. quantitatẽ
non ſubſiſtere per ſe ſine ſubſtantia, q̃m nunquam põt
eſſe vacuum, ꝙ omni corpore vacat, quare cũ loco quẽ
definiuit Ariſtot. nondum omnia conceſſa & poſtulata
videantur competere, & loco huiuſmodi quem nos aſ
firmamus illa competere demonſtrauimus, igiť is erit,
vere locus. Verum vnum adhuc reſtat, dico .ſ. vťr defini
re in loco ſurſum, & deorſum. Etenim quiſpiam meri-
to ambigeret inſtituto ſententiæq; Ariſt. addictus, q̃m
ſi locus tribuitur corporibus grauibus & leuibus illud
vacuum trifariam dimenſum, quod inter concauam ſu
perficiem ſphæræ lunæ complectitur, (vt ipſi dicitis) le
uia ſurſum natura ducerentur, & grauia ad imum locũ
contenderent. At quomodo in hoc ſpacio determina-
re ſurſum, & deorſum poteritis. Nam vbi & vſque quo
ſupremum locum ſtatuetis, ac vbi collocabitis ipſum
deorſum? Item ſi oportet locum habere quandam vim
naturalem per quam leuia & grauia propria loca expe
tunt, cum vnumquodque ſuæ naturæ impetu, ac natu-
rali inclinatione ad proprium locum feratur, & huiuſ-
modi ſpacium ſua ac propria ratione vacuum nullam
vim potentiamq; habere poteſt, qua nam rõne alia ad
illius partem cierentur, & alia ad alteram. Si ergo maxi
me oportet loco competere ſurſum, & deorſum, & hu
iuſmodi loco .ſ. ſpacio non competunt, ſed dũtaxat ter-
mino continentis, quatenus continet cõtentum inſunt
(vt Ariſt. definiuit) is ergo erit proprie locus. Nam cũ
meliora & ſuperiora rõnem formæ inferiorum reſpe-
ctu habeant, ſiquidem illa reſpectu ſuperiorum habeãt
rõnem materiæ, & appetit materia formam, velut fœ-
mina marem, & turpe bonum, q̃m vnumquodque eſſe
appetit, & vnumquodq; eſt quod ſuam perfectionem
recipit, quæ forma eſt, merito ignis ſuum locum natu-
ralem appetit .i. contineri à ſuperficie corporis ſphæræ
lunæ, vt ab eodem ornetur, & formetur. ornatur in quã
& perficitur ab eodem, eo quod agit & patitur. & non
aliter agit & patitur niſi quia tangit. Similiter autẽ, &
aer appetit contineri à ſphæra ignis, & ita vſq; ad extre
ma. Sed etiam ad hæc facilis eſt reſponſio. Nam eadem
rõni. Ariſt. nihil minus acciderent, q̃m ſi terminus con
tinentis eſt locus, & alia quæ continentur ab alia ſuper-
ficie aeris vel aquæ continentur, cum vnumquodq; ha-
beat magnitudinem, vel paruitatem, nobis quæſo ex-
plicent, vbi infimum locum ponemus, definiemuſque.
Nam ſi definiueris aliquas magnitudines adeo mole in
gentes, vt proxime lunæ ſphæram attingant, quæ ob id
vocentur lunæ magnitudines, ſi has intellexerimus ter
ræ continuas non eſſe, ſed diuiſas, nunquid ergo hæ di-
cerentur in ſupremo loco, vel in imo eſſe cõſtitutæ? ſed
quid aio de his? Lapides nanque qui ſupra ædificia ſta-
tuuntur, vel ea quæ circa vniuerſi centrum iacent, vel
terræ nonnullæ partes diuiſæ à toto ſunt ne in loco de-
orſum? Itaque aer ille qui ſub illis terminis comprehen
ditur eſſet in loco præter naturam, cum longe inferius
iaceat, quam corpora grauia. Et ſi non intelligerentur
illæ partes quæ altiſsimo loco cõſtitutæ ſunt diuiſæ eſ-
ſe, ſed ita compactæ, quemadmodum ſunt toti terrę cõ
tinuæ: Nunquid ergo ſuperficiem aeris continentẽ ea-
rum vertices ceu cacumina montium dicemus eſſe par
tem loci deorſum, vel nc, & hoc ad quam altitudinem
vſque durabit. Eadem etiã dicemus de loco ſupremo.
Nam qualem dicis eſſe ſupremum locum, nunquid cõ-
cauam ſuperficiem ſphæræ lunæ? Sed ſi ea ſolum eſſet,
locus ſupremus, & ea quæ ab ipſa proxime continẽtur
ſola eſſent in ſupremo loco, igitur aer in ſuperno loco,
non erit, cum ab eadem ſuperficie non cõtineatur, ſed
à ſuperficie ignis, alioquin ſi etiã ipſa ſurſum eſſet, duę
ſpecies eſſent loci ſuperni, & eodem continerentur. Et
eadem rõ eſſet de loco immo, qui vnus, & idẽ eſſet dua
rum ſpecierum .ſ. terræ & aquæ. Vnde quæ differentia
eſſet loci ſuperioris ad ſeipſum, ſimiliter & loci & infi
niti? Quid quidem igitur eædem dubitationes non mi
nus rõnem Ariſt. ſequantur ipſiq; accident hinc perſpi
cuum eſt, quo pacto autẽ hoc verum ſit hoc modo co
gnoſces. Proprie quidem in vniuerſo non erunt ſm na
turã ſurſum, & deorſum, ſed (vt ipſe inquit alias) in vni-
uerſo ſm naturam erunt orbiculatio & circuncirca, ſi
autem dixerimus ſuperius eſſe vbi circuncirca voluitur
cœlum, & deorſum medium mundi, erit quidem locus
deorſum, qui comprehenditur ſub corporibus graui-
bus, & ſurſum qui complectitur, & capitur ſub corpo
ribus leuib. Nam terminorum ſuperiora interualla &
ſpacia vi totum ſupra retinebunt, dico autem vi, pro-
pterea, quod & ſi non eſſent cõtinua toti terræ, attamẽ
ipſam vndiq; ſimul tangerent. Nam per ſimile eſt in his
lapidibus, qui inſtruendis ædificijs ſupra alijs ponũtur,
quorum poſitionem præter naturam eſſe ſatis indicãt
eorum ſciſſuræ, quippe qui abrumpi videantur tanquã
ibi maneant præter naturam appetentia ad proprium
locum ferri. Verum & ſi vnumquodq; ab ſuum natura
lem locum duceretur, attamen ridiculum eſſet aſſerere lo
cum per ſe habere aliquam vim & potentiam, quando
quidem ſingula quæ ad proprium locum feruntur non
appetant ſuperficiem. Neque .n. grauia appetunt ſuper
ficiem continentem, ſed fluxum & motum ad cẽtrum
cum ſingula appetant ordinem, quem iam ab opifice
ſunt conſecuta, cum igitur tellus vltimum locum ordi
ne obtinuit atque accepit, vt cunctis rebus ſubſideret,
& ſm locum aqua, tertium aer, quartum ignis merito
cum ab eodem ordine aliquid amoueretur & fluctua-
ret aptum alibi inſidere & eidem quadam vi non inſi-
deret ac in eius ſuperficie non eſſet, ſed ab eo ordine di
ſtaret, quem ab opifice accepit, eundem appetens mo-
ueretur quouſq; illum aſſequeretur, feruntur itaque le
uia ſurſum, non vt ſimpliciter appetant tangere ſuper-
ficiem continentis, ſed vt conſequantur ordinem, quẽ
ipſis opifex tradidit & aſsignauit. Nam tum maxime
habent eſſentiam ac ſunt, cum ſuam perfectionem ob-
tineant. Igitur locus non habet vim, qua corpora ferã-
tur ad propria loca, ſed ipſa corpora appetunt tueri &
cõſeruare ſuum ordinem. Cum igitur quatuor ſint ele
menta, & duo quidem ſit leuia, & duo grauia. Ego qui
dem (.ſ. omnino determinare) aſſero ſupremum locum
eſſe ſpacij partem quæ capit leuia, & locum infimũ eſſe
alteram eiuſdem partem, quæ capit grauia. At Ariſto-
teles non habet dicere quis ſit proprie locus ſuprem⁹,
& quis ſit infimus. Nam ſi locus ſupernus leuium eſt &
infimus grauium, & locus ſurſum eſt terminus cõtinẽ-
tis, qui quidem ſit ſuperficies concaua ſphæræ lunæ, &
ipſa duntaxat ignem proxime continet, aer certe ſur-
ſum nõ erit, vel duæ ſpecies eodem loco ſurſum potiẽ
tur, ſimiliter etiam de loco infimo, & deorſum dicen-
dum eſt. Itẽ ſi ſphæras, quæ inerrabili ſphæra & firma-
mento continentur, in loco eſſe vult, & in loco prorſus

ſurſum & deorſum ſunt, ergo & in illis erit ſurſum ac deorſum quare vna erit grauis & altera leuis, quod ſane Ariſt. negat. Quamobrem neceſſe non eſt omnino diuidere locum in ſupremum & infimum, neq; iuxta ea quæ Ariſtoteli videntur admittenda eſſe. Item quomodo non eſſet idem continens, & contentum. Et.n. pelagus (ſiquidem in loco eſt) cōtineretur à ſuperficie quæ ſuſtinet ipſum videlicet à ſuperficie terræ vna cū aere qui ipſi inſidet ac ſupereminet. Similiter autem (ſiquidem vniuerſa terra ſm ſe totā in loco ſit) contineretur ſm aliquam ſui partem à ſuperficie aquæ ea præſertim, quæ in profundo pelagi iacet, quare ſuperficies terræ erit locus aquę, & ſuperficies aquæ erit locus terræ, & idem ſm idem continebitur & continebit. At nullum horum abſurdorū accidit his, qui aiunt locum eſſe ſpatium. Sed rurſus rationi obijciunt, & dicunt quod ſi eſſet tale ſpatium propria rōne vacuum, neceſſe eſſet, vt hoc quod corporum eſt capax infinitū eſſet, qm̄ nullum terminum habebit. Nam terminus triſariam dimenſi ſuperſicies eſt, ſed ipſum non habet pro ſuo termino ſuperficiem cum ipſa in corporibus ſubſiſtat, quare ſi per ipſum vniuerſa corporea cœli moles reciperetur vſq; ad extremā ſuperficiem: Et ipſum terminus eſſe non poteſt, neceſſe eſſet, vt illud extra cœlum in infinitum recipiatur & extendatur quod quidem per ſe abſurdum eſt, ac affatim exactéque ab Ariſto. in hoc opere, & in lib. de cœlo confutatum eſt. Ego autem non video quonā pacto perſuadere queat huiuſmodi dubitatio, & quonā pacto veriſimile habere videatur. Imprimis nāq; quemadmodum tale triſariam intelligere conciperēq; animo poteſt, ita poteſt dimenſum huic ſuperficiem reſpondētem & ſimilem cogitare. Deinde ſi ſuperficiem huic reſpondentem & ſimilem intelligere conſiderareq; non poſſunt aduerſarij non ob id cogitur vacuum in infinitum extendi. Nā cum locus corporum ſubſiſtat, tantum equidem ſubſiſteret, quantum pro recipiendis mundi corporibus opportunum eſſet. Concludit nanq; corporū fines ac terminos. Nam vt ſi cōciperemus animo intra limites amphoræ vacuum eſſe, & in ipſa amphora inijcerentur diuerſa corpora non cōtinua inter ſe, ſed attigua, vt vnaquæq; pars aliquid loci intra caperet, neceſſe foret vnā quamque partem vacui corpus receptum concludere vnaq; terminare, & totum vacuum vſque ad ſuperficiē concauam amphoræ terminare omnia corpora quę intra terminantur vſque ad ſuperficiem, ita & in omni loco. Etenim vnaquæq; ſphæra partē aliq̄ vacui extra finiā accepit, & occupauit, & vniuerſum vacuum vniuerſum ipſum ac totum mundum concludit, & terminat, non ſolum terminum proprium habens. Non.n. impoſſibile eſt & huius ſpacij ſuperficiem intelligere, quēadmodum & illius partis qua intra corpora recipit & cōplectit, eſt oīno aliquis finis & terminus, ac inſup poſſumus intelligere eandem (vt dicebā) ſuperficiem vltimi corporis ſimul cum eiuſdem termino eſſe. At vero hæc nobis obijcientib. & contradicentib. Ariſ. dictis de loco quidam philoſophus rñdens dixit, qm̄ cum Ariſt. ſit naturalis de his reb. ſermonem facit, quæ cum ſunt tum ēt à natura diſponunt, eſt autem natura principiū motus, & quietis, quare ſi hoc eſt natura, igit quæcunque ſunt res naturales in ſeipſis hn̄t principium motus, & quietis, quæcunq; autem in ſeipſis nō hn̄t principiū motus, & quietis hæc neq; naturalia ſunt, quare neque de his naturalis diſputabit, cum igitur hoc ſpacium nullum in ſeipſo habeat principium motus, & quietis, q̄p pe non augeatur, nec altereretur, nec ſm locum moueat, nec gñeſ, nec intereat, quare neq; res naturalis erit, cū igit Ariſto. de reb. naturalib. diſſerat nunc quærit quid ſit locus rerum naturalium, & cum & ipſe ſit plane naturalis, merito hmōi ſpacium non dixit eſſe locum naturalium rerū ſiue ſit, ſiue non ſit. Neq;.n. ipſum eſt naturale. Vñ ſolum inuenit in naturalib. locum q ſit corporib. naturalis terminus continentis quatenus continet contentum. Ego autem rñdeo ad hæc, qđ ſi Ariſt. reuera nullum ſermonem feciſſet ſiue hmōi vacuū aliquid ſit, ſiue non, & ſolū oñdere conatus eſſet locū corporum naturalium non eſſe aliquod tale ſpacium, dico .ſ. triſariam dimenſum, argm̄ huius philoſophi forte haberet aliquid veriſimile demonſtrans, neq; Ariſt. tollere de medio hmōi ſpacium, ſed eſſe locum corporū naturalium cum & ipſe ſit naturalis. Sed qm̄ Ariſt. vbique fere, & hic & in libris de cœlo nitiſ oñdere non eſſe aliquod ſpacium p̄ter corporea ſpacia, idcirco rñſum huius philoſophi pro Ariſt. factitium & purum figmentū eſt. Deinde dicere eo quod ſpacium immobile eſt naturalem philoſophum illud ignoraſſe ac p̄termiſiſſe, propterea, qđ naturalis ſolum diſputat de naturalib. rebus & naturalia ea ſunt quæ hn̄t principium motus & quietis, plane p̄ter ea quæ Ariſtoteli videntur, hoc ſane dr̄. Nam ipſe in ſuis verbis inquit ac vult locum oīs motus expertem ac immobilem eſſe qui ſic inquit. Quocirca cū id quod int⁹ eſt moueſ atq; transferſ, vt in fluuio nauigium, vt vaſe tunc vtiſ illo qđ cōtinet magis q̄ loco. Locus autem vult eſſe immobilis. Quap p vniuerſus ſluuius magis eſt locus, quia eſt mobilis vniuerſus. Quare locus eſt finis cōtinentis immobilis primus. Et paulo ante oñdere cōtendens ſpacium non eſſe locum, ad abſurdum deduxit rōnem cum dixit. Et inſuper locus ēt transferetur. Vnde ita vult hoc ineſſe loco. ſ. ipſum immobilem eſſe velut axioma quoddam. Et merito quidem. Nam ſi locus qua locus tranſmutareſ, vel ſm ſubſtantiam tranſmutaretur, vel ſm quantitatem, vel qualitatem, vel ſm locum, ſed neque ſm ſubſtantiam mutatur, qm̄ non eſt ſubſtātia, neque ſm qualitatem, qm̄ locus potius eſt, quantitas quam qualitas, & multo magis neq; ſm locum, alioquin loci alius locus foret. Qđ vero neque mutetur, ſm quantitatem non augēdo nec diminuendo Ariſt. teſtatur. Nam velut vnum poſtulatum hoc. ſ. locum non augeri nec minui in dubitationibus de ipſo ponit. Si ergo vult locum immutabilē eſſe, non igitur ſpacium quia immutabile eſt reprobauit cōfutauitq; locum eſſe rerum naturalium, ſed quia putat oīno nō eſſe aliquod tale ſpacium, hac ratione illud demere periclitatus eſt p̄terea multæ res naturales immobiles ſunt de quib. naturalis diſſerit, ceu contra ſphærarum, & cardines mundi, ac ipſæ animæ ſm Ariſtot. præſertim immobiles motu naturali ſunt, & non ſolum rōnales, ſed etiam irrationales, quæ ſunt naturales, videlicet viræ de quibus tamen philoſophus ſermonem facit quare & tale ſpacium de quo loquimur, ſiquidē illud prorſus ſubſiſtere Ariſt. cēluit, neque eo quod immobile eſt, non eſſe penitus demonſtrare contendebat.

Videtur autem magnum quid & difficile eſſe percipere locum, tum qua partim materiæ, partim formæ ſimilis eſſe uidetur.

Cum argm̄ adduxiſſet ad vtranq; partem de loco, & dixit talem oportere de loco definitionē afferre, ac tradere, q̄ dubōnes adductas cōtra ipſum ſolueret, ac oñderet ea quæ communi conceptione conſenſuq; loco competere videntur, & cām difficultatis de ipſo indicaret cuq; dixerit, quid ſit locus, qm̄ eſt finis terminusve continentis quatenus continet contentum, nunc vult, oſtēdere & explicare ea quæ prius pollicitus eſt. Et imprimis indicat quæ ſit cā difficultatis, qm̄ in cōtemplatione eius partim materiæ, partim formæ, partim ſpacio ſimilis eſſe vr̄. Et multitudo eorum quib. ſimilis locus vr̄. confundit perturbatq; cōſiderationem de ipſo, & maxime quia vr̄ eſſe ſpacium. Nam magnam cum

hoc ſimilitudinem gerit. Etenim ſpacium videtur eſſe immobile veluti primus locus, ac idem manens recipe ac diuerſa corpora. Sed aperta & manifeſta cauſa deceptionis, eſt, quoniam corporibus connexum & adęquatum interuallum, quatenus ipſa ab alijs qualitatib. differunt, & ea quæ æqualem locum implent, vnum & idẽ eſſe vr̃, & immobile, ipſius immutatione immobilitateq́ue abſcondita celataq́; ob velocitatem viciſsitudinariæ tranſmutationis corporum, ad cuius rei opinionẽ, confirmandam confert, & conducit ipſe aer, qui multis ob partium tenuitatem vr̃ incorporeus. Nam imaginãtur vacuum eſſe locum, inter extrema comprehenſum quem aerem eſſe dicebant, cum nõ ita feriat oculos, & ſenſus, vt alia elementa. Quocirca inquit nõ modo terminos vaſis locum videri, ſed etiam omne interuallum. Nam locus eſt vacuum per ſe. Quapropter multis egemus rationibus ad demonſtrãdum aerem aliquod corpus eſſe. Quod vero ſit corpus conſtat bullarum ac ſtrepitus argumento quæ fiũt cum amphora implet̃ aqua introeunte. Atque eo, quod vi eget, vt per foramen, & os ingrediatur & deſcendat. Item ex eo, q̃m per anguſta foramina non egredit̃ aqua ab aere repulſa & impedita. Item eo argumento quod vtres vento & aere impleti ſupernatant aquæ, & illi iniecti ſupereminẽt. Præterea idem liquet ex vtrib. & dolijs quæ à muſto effringuntur, propterea, quod ventus in ipſis clauditur, ſimiliter ex alijs infinitis idem conſtat. Itaq; q̃m ſuſpicant̃, & putant interuallũ inter extrema amphoræ comprehenſum vacuum eſſe, hinc moti oẽm locum putãt eſſe hmõi interuallum. Non.n. vr̃ aliquod differre locus ab ipſo vaſe, ſed ipſum vas eſt locus translatilis, at ipſe locus eſt vas immutabile, igit̃ naturalis locus, & vas ſolũ differunt penes mobile & immobile. Et pp hoc inquit q̃ñ immobile aliquid moueretur hoc magis velut in vaſe eſſet, quam in luco, ceu in fluuio nauigium mouet̃. Nam cum ipſo fluente, ac eius impetu vna rapit̃ fluit moueturq́; nauigium. Quare aqua proxime continens nauigium magis proprie diceretur vas, quã locus, q̃m oportet locum qua locus eſt immobilẽ eſſe. At ſi oportet (vt inquit) nauigio locum tribuere, ac aſsignare potius totus fluuius diceretur eius locus, quam aqua quæ ipſum proximè continet, locus.ſ. communis, & nõ primus. Nam totus fluuius vt totum immobilis eſt, igitur magis, totus fluuius erit locus nauigij, locus.ſ. non primus, ſed communis. Verum per totum fluuium intelligenda non eſt vniuerſa aqua, quæ à fontibus vſque ad oſtia & exitum effluit, ſed illius vniuerſus ambitus & lectus in quo aqua iacet, & expanditur, quare & ſi in aere aliquid moueretur ſimul moto aere, & nõn manente, hac rõne illud diceretur velut in vaſe, & nõ in loco eſſe. Verum ſi aer eſſet immobilis, tunc idem velut in loco foret, ſiquidem oporteat locum eſſe immobilem, licet id quod eſt in loco mouere t̃. Hoc mõ itaq; cũ oſtẽdat cãm difficultatis de loco ex tradita definitiõe de ipſo, dico.ſ. ex hac, locus eſt terminus continentis immobilis, mox oñdit ex hac definitione ſeq ea q̃ cõi conceptione & conſenſu inſunt loco. Erãt aũt numero quinque, primum cõtinere & nihil rei eſſe. Secundum locũ primum non eſſe maiorem neq; minorẽ eo, q̃ cõtinet̃. Tertium oẽm locum habere ſurſum & deorſum. Quartum derelinqui ab vnoquoq;, & ſeparabilem eſſe. Quintum immobilem eſſe. Et tandem adiecit immobilẽ eſſet, q̃m ſurſum, & deorſum loco inſunt. Nam cum loc[us] ſit terminus continentis, tunc medium totius mũdi, & extremum cœli, illud.ſ. quod ſ̃m ſuperficiem concauũ ad nos proxime ſe hẽt, cõiſsima loca ſunt. Locus autẽ leuium corporum ſurſum maxime & proprijſsime vr̃ eſſe, qui ſane eſt concaua ſuperficies ſphæræ lunæ. Et locus grauium eſt medium vniuerſi deorſum. Medium autem vocat vel centrum vniuerſi, vel maxime terminum continentem terrã, qui partim aeris terminus eſt, & partim aquæ. Nam vniuerſi mediũ tellus eſt, quare, & locus continens ipſam mediũ erit, cõtinet aũt ipſam ſ̃m aliquas partes terminus aeris, vt ille q terræ proximus hæret, & ſ̃m aliquas aquæ terminus terræ cui attiguus eſt. Præterea id loco, cõpetere.ſ. immobilem eſſe. Nã locus ſurſum, ſpẽ & numero totus vt totus immutabilis eſt, q̃m etſi ſ̃m partes moueat̃, attñ ſ̃m totũ oĩs, motus expers eſt. Locus aũt imus & deorſum, ſpẽ quidem ſp idem eſt, ſed numero nõ amplius idem. Nã partes aeris, & aquæ gñabiles & corruptibiles ſunt, & non ſp ſ̃m eaſdem partes aer, & aqua tãgunt terram, verũ ſpẽ ſp eadem ſuperficies continet terram, & rurſus vt tota eſt oĩ motu immobilis. Sed cũ hæc dicit bas dñas, ſurſum & deorſum multifariã dici aſſerit, Nam dr̃ ſurſum (inquit) locus ſupremus, i. ſuperficies cõcaua ſphæræ lunę, ac ipſum corpus.ſ. quod cõtinet̃ ab ipſa dr̃. nãque totum lunæ. Deorſum pariter dr̃ vel ſuperficies aeris, vel ea quæ ſunt proxima medio mundi. dico.ſ. ea q̃ continent terram, & ipſa corpora.ſ. grauia quę ſunt in medio conſtituta. Pręterea id inerat loco, neq; maiorẽ neque minorem eſſe in illo quod eſt in loco, & hoc definitioni loci competit. Nam ſi locus eſt terminus continentis, & termini continentis & contenti ſunt ſimul. Nam ſuperficies inter ſe cohærent & adęquantur, igit̃ locus nec maior nec minor erit eo, quod eſt in loco, ſed æqualis.ſ. ſ̃m ambitum & continentiam, non.n. ſ̃m totum erit æqualis trifariam dimenſo.ſ. corpori, quapropter qui aiunt locum eſſe ſpacium, magis accommodate ſeruarent locum ęqualem eſſe illi, quòd eſt in loco. Nam ſ̃m eandem opinionem locus erit ęqualis ſ̃m omnem dimenſionem, ac multo magis ſ̃m eãdem opinionem defenderetur locum immobilem eſſe. Nam terminus continentis vna cũ corpore, cuius eſt terminus, mouetur. At ſpacium cum ſit vacuum per ſe, & non ſubſtãtia omni motu immobile eſt, quare illo modo nullus locus immobilis foret, ſed hoc modo quatenus locus eſt ſpacium, omnis locus expers cuiuſuis motus eſt. Neque .n. locum oportet eſſe ſpecie ſolum immobilem, ſed & numero. Et forſitan neque ſpecie illo modo immobilis locus eſſe poteſt. Nam ſi eſſet aliquid in flumine immerſum, quod ſtaret, deinde aqua decreſcente imminutave ſubſideret, certe aquæ ſuperficies non amplius ipſum contineret, ſed ſuperficies aeris. quomodo igit̃ non mutaretur locus ſpecie, & moueret̃, re ipſa mobili exiſtente. Sed ad hæc reſpondent dicentes non oportere ſimpliciter terminum continentis locum exiſtimare ſed terminum cum tali poſitione & ſitu qua vergit, & ſe hẽt ad contẽtum. Quẽadmodum igit̃ ea quæ augent̃ & oĩno ea quæ nutriunt̃, eadẽ numero manent eo q[uo]d eandem formam ſeruant, q̃q̃ materia refluat, difluatq́ue. Ita vnus & idem locus erit, q̃m in eadem poſitione ſeruatur contentum. At hoc valde frigidũ eſt, q̃m hoc modo accideret aliquod mobile nunquam mutare locum, neque modo huc, modo illuc concedere. Nam & ſi aer immobilis eſſet, nos tñ moueremur, & paſsim nõ nullas eius partes occuparemus, quibus neceſſe eſt eandem poſitionem habere reſpectu ipſius, ſ̃m ab eodem continemur, quare in vnó & eodem loco Socrates, cũ eſſet in foro & lyceo moraretur, igitur neque moueretur. Impoſsibile ergo eſt, ſiquidem locus eſt terminus, continentis, locum immobilem eſſe, ſed neceſſe eſt ipſum moueri, & ſi res ipſa quæ eſt in loco quieſceret, quare & ob id ſpacium locum eſſe oportet. Atqui ſi q̃ſpiam dixerit, immo locus qua locus eſt, non mouetur quoniam ſuperficies eſt, & ipſa immobilis eſt, quãtum in ſeipſa, cum etiam incorporea ſit. Reſpondeo ad hue ſuperficiem nõ eſſe ſimpliciter locum, alioquin omnis

ſuperficies

ſuperficies locus eſſet, ſed ipſa eſt locus, quatenus cótinet, quæ etiam vt continet, mutatur. Nam ſi res ipſa quæ continetur immobilis maneret, ipſa autem aliquãdo cótinet, aliqñ vero nó, vel interdum alia, & alia ſuccedit, perſpicuum eſt igitur, vt ipſa ſit tranſmutata ſimul cum corpore tráſmutato, cuius eſt terminus. Hęc igitur hactenus dicta ſint. Reliqua vero duo eorum, q̃ loco competunt. ſ. continere cum nihil ſit rei, & à corporib. derelinqui ſeparabilemq; eſſe Ariſt. non adiecit tanquam perſpicua & manifeſta. Nam ſi locus eſt terminus continentis, & ipſum continere per ſe ex definitione eius conſtabit, ſimiliter perſpicuum eſt ipſum ſeparabilem & nihil rei eſſe. Nã id quod locum occupat à loco ſeiungitur. Terminus aũt continentis non ſeiungitur ab eo cuius eſt terminus, ſed ſeparať à contento, cuius nec terminus eſt, nec pars, nec affectio, nec quicquam aliud. Verum eadem ſeruarent etiam ij qui tuentur locum eſſe ſpacium pręter hoc quo dicimus locum cótinere. Etenim ſpacium diuerſum eſt ab eo corpore, quod in eodem recipiť, & ſeparať ab eodem. Sed locũ continere vel negant, tanq̃ id loco oíno non competat, vel magis, ita ineſt loco continere apud ipſos, quemadmodum apud illos: Nam ij qui aſſerunt locum eſſe terminum continentis, quia eſt alius alicuius corporis terminus, & terminus extrinſecus continet id q̃d eſt in loco, quocirca vř plane locus continere, non reſpiciũt ad terminum, qui proprie locus eſt, ſed ad corpus cui' eſt terminus. At quemadmodum terminus qui eſt proprie locus cohæret termino, qui eſt in loco, & neque maior neque minor eodem eſt, ſed in eodem exiſtens, ipſe tamen continere dř. Ita profecto & ſpacium ſecundũ terminum ſuum cohæret termino corporis, quod eſt in ipſo, qua róne & ipſum continere diceretur. Nam quæ maior aſsignatio eſſet? quẽadmodũ .n. alteri opinioni ita & reliquæ fauere poſſumus cũ vtræq; aſſentiant terminos inter ſe cohærere per. ſ. terminũ localem, & terminum corporis, quod eſt in loco, licet alter contineat & alter non contineatur. Vel igitur de neutro termino dicito continere, vel de vtroque, cum ſint æquales.

Tum quia translatio eius quod fertur in ipſo continente fit cum quieſcit. Nam videtur poſſe interuallum eſſe aliud quoddam à magnitudinibus quæ mouentur, confert autem adhuc & ipſe aer, qui videtur incorporeus eſſe. Nõ ſolum enim termini ipſius vaſis, ſed interuallum etiam ipſum vt vacuum locus eſſe videtur.

Nam quieſcente vaſe in ipſo tranſmutať contẽtũ, ac alium atq; alium locum occupat. Verum id non ſolũ in vaſe fit, ſed ẽt in ipſo aere cótinẽte cum immobilis manet aliud atq; aliud corpus ingrediť, & ſuccedit. Cũ igitur quieſcẽs aliud atq; aliud corpus recidit, vř eſſe inter extrema continentis aliq̃d ſpaciũ p ſe diuerſum ab his ſpacijs corporeis quæ ibi recipiuntur, & ingrediuntur.

Vt autem vas locus eſt potens transferri, ſic & locus vas immobile eſt. Quocirca cum id quod eſt intus mouetur atque transfertur, ſi id mouetur in quo eſt vt in fluuio nauis, vt vaſe tunc vtitur illo magis quam loco continẽte.

Qm̃ veluti de vaſe róne exercuit & fecit, ne quis dicat ita ſentiẽdum eſſe aliquid de loco, ſicut de vaſe ꝑ hoc inquit non differre locum à vaſe, niſi quia vas mobile eſt, & locus immobilis. Vnde ẽt noía mutuat alternatim & appellat locũ vas, & vas locum, vt quæ aliquis dicturus eſſet de vaſe eadem ẽt proferat de loco, & ecótra quæ de loco ageret, eadem ẽt ſentiat de vaſe. Idcirco inquit. Et ſi non velut in vaſe aliquid eſſet, ſed velut in loco, moueretur autem hoc in quo, ceu fluuius cum nauigio, & aer cũ volatili, & maxime ſi æque cierentur tanquam vaſe vterentur continente, & non velut loco.

Locus autem vult eſſe immobilis. Quapropter vniuerſus fluuius magis eſt locus, quia immobilis eſt vniuerſus.

Ecce quod ſane principio dixit, reliquũ aliorũ de loco axioma hic appoſuit, qm̃ loco ĩ eſſe oportet hoc, & immobilẽ eſſe, & nõ moueri ſimul cũ illo q̃d in eo eſt.

Quare locus eſt terminus cõtinẽtis immobilis primus.

Ex dictis concludit & deducit, quid ſit locus, qm̃ eſt primus terminus continentis immobilis exiſtens. Dixit autem primum pro hoc (proxime cõtento, & hoc, quatenus continet) Quare & ſi vas diceretur locus tranſmutabilis, non quatenus tranſlatile eſt hac ratione locus vocaretur, ſed quatenus terminus eſt, & extremum illius, quod intus eſt, dico autem ſuperficies concaua, quæ immobilis eſt per ſe, & mouetur per accidens eo quod corpus cuius eſt terminus mouetur. Nam ſi partes, per ſe non mouentur, ſed per accidens moto ipſo toto & vniuerſo, quanto magis termini. Quare vniuerſus locus, qua locus eſt immobilis eſt per ſe.

Atque ob hoc medium cæli & extremum citerioris, circunlationis verſus nos videntur, maxime omnibus proprie ſupra & deorſum eſſe.

Hic dicit, ꝙ ea quæ cõi intelligentia, & conſenſu loco inſunt, ex definitiõe tradita de loco eidem ineſſe demonſtranda ſint. Quapropter inquit locus eſt termin', cõtinentis, & in loco ſunt ſurſum, & deorſum. Quocirca inquit omnibus vř locus ſupremus eſſe ſuperficies, concaua ſphæræ lunæ. Nam ad ipſam vidẽtur leuia corpora ferri ac petere. Et medium vniuerſi eſſe locus deorſum, quippe ad hoc ferantur grauia corpora.

Quia illud quidem ſemper manet.

Ideſt medium cœli, quod quidem eſt locus grauium corporum, ſemper autem manet, id eſt ſemper eſt immobile, licet numero muretur, ſpecie autem non.

Extremum autem cæli eodem modo ſe habens manet.

Id eſt concaua ſuperficies ſphæræ lunæ. Nam etſi ipſa ſecundum partes moueatur attamen tota vt tota immobilis eſt numero & ſpecie vna & eadem exiſtens, & ſemper eodem modo ſe habens.

Quare cum leue quidem ſit, id quod ſurſum pergit natura, & graue id quod deorſum fertur, terminus qui verſus medium continet, deorſum eſt, & id ipſum etiam medium. Terminus autem qui verſus vltimum continet ſurſum & ipſum etiam extremum vltimumve eſt.

Qm̃ inquit, eſt id quod ſuapte natura ſupra fertur, quod leue eſt, & habetur etiam id quod deorſum ducitur, quod ſane graue eſt, duplex erit ſurſum & deorſũ. Quomodo autem duplex induxit dicens. Terminus q verſus medium continet deorſum eſt & cętera. Mediũ quidem terram vocat. Terminus autem verſus mediũ, .i. continens medium, quod terra eſt, qui ſane termin' partim eſt ſuperficies aeris: ea. ſ. quæ terram tangit, & partim eſt ſuꝑficies aquæ. Similiter & ſurſum duplex, & terminus qui verſus non vltimum cœli eſt, quod eſt concaua ſuperficies ſphæræ lunæ, & ipſum extremũ. Hoc autem eſt corpus leue, dico. ſ. ignem. Hoc mõ igiť nonnulli præpoſitos contextus expoſuerunt, vt iam in contemplatione & conſideratione verborum diximus. Themiſtius autem ſic interpretatur, corporibus inquit motus fit ſ̃m naturam ſurſum & deorſum, leuia quidẽ ſurſum natura migrant, grauia vero deorſum, faciunt autem (inquit) locum infernum tria corpora ipſum medium, & ea quę circa medium ſunt. Hæc vero ſunt terra, & aer, & aqua. Nam vnumquodq; corpus graue ab his cõtineť elemẽtis vel oĩb. vel quibuſdã, ab oĩb. quidẽ (inq̃t) cõtineť, ceu lapides in fluuijs extantes. Nam hos ſ̃m quippiam terra aquæ ſubacta continet, ſ̃m aliquid aer, & ſecundum aliquid aqua. Duobus autem continẽtur gradiẽtia, & ea quæ natant. Gradientia nanq; terra & aere continentur. Natantia vero aere & aqua. Sunt præterea nonnulla quæ vno duntaxat cótinẽtur. Equidem ab aere continentur, quæ in aere ſunt, vt aues, ab

vna aqua vero, quæ ſub ea natant ceu piſces, demum à terra nonnullæ partes terræ ab ipſa diuiſæ, licet vndiq; eam attingant & contineantur ab eadem. Et hæc interpretatio accommodatior eſſe vr̃. Quidam autem medium cœli exiſtimarunt eſſe centrum vniuerſi, qui prorſus deuiant. Nam nullus locus omnino centrum eſt. Sed omnia grauia tanquam ad centrum feruntur. At nullus locus centrum eſt, ſiue locus ſit terminus continentis, ſiue interuallum inter terminos clauſum. Sciendum autem eſt quod hoc etiam loco demonſtratur locum non eſſe terminum continentis, qm̃ accideret eadem inter ſe mutuo loca eſſe. Nam locus terræ eſt ſuperficies, aq́ ipſam tangens, & aeris ſimiliter. Hæc.n. dico.ſ. aer & aqua ſunt loca terræ cum vndiq; ipſam ſm aliam & aliã partem contineãt, ſ. ſm eam ſuperficiem aeris & aquæ quæ terræ proxima eſt. Sed cum & aqua ſit de numero illorum corporum, quæ ſunt in loco, certe & ipſius erit aliquis locus, & hic non vnus ſimpliciter, quippe nõ ſolus aer tangat vndiq; aquam, ſed ſm aliquas partes aer tangit, & ſm aliquas terra: quare ſm aliq̃ partem terrę locus eius eſſet aqua.ſ. ſuperficies eius, & ſm hãc ipſam terra erit locus aquæ, quare aqua & terra ſm idem erũt ipſiſmet mutuo loca. Ergo accidet idem ſm idem locum eſſe, & id quod eſt in loco, ſi ergo hæc ſunt impoſſibilia, igitur non erit terminus cõtinẽtis locus, ſed magis ſpacium, quod intra ſe complectitur vnumquodq; corpus naturale, quod per ſe vacuum eſt, licet nunquá ſit prorſus vacuum, ſed ſemper aliquo corpore impletur in eo recepto, cuius etiam locus eſt.

Et propterea locus ſuperficies quædam, & quaſi vas, et continens eſſe uidetur.

Hæc non dicit propter ea quæ proximè dixit, ſed quonium locus eſt terminus continentis. Nam ſi terminus eſt locus plane ſuperficies erit. Et ſi vndique locus continet. Et tale ſit vas, quod vndique continet id qđ eſt in ipſo: Videtur igitur locus vaſis ſimilis eſſe.

Preterea cum ipſa re ſimul quodammodo eſt. Nam termini cum finito ſunt ſimul.

Ideſt neque eo minor inferiorque, neque eo maior. Nam ſi eſt terminus continentis cohæret termino contenti, ac illum tangit, ſed id quòd cohæret, & tangit ſimul eſt cum eo quod tangit. ergo etiam ſecundum idẽ, neque minor eo neque maior erit.

Corpus quidem igitur, ideſt in loco extra quod aliquod corpus eſt continens ipſum. Quod uero non ita ſe habet nõ eſt in loco. Quapropter etiam ſi aqua fuerit talis, partes, quidem ipſius mouebuntur. Nam alia aliam cõtinet. Vniuerſum autem partim mouebitur, partim autem nõ. Quippe ut totum ſimul locum non mutet.

Cum dixerit Ariſt. ea quæ ſunt in loco, nunc explicat ea quæ non ſunt in loco. Nam ſi locus eſt, inquit, terminus continentis, igiĩ ſi aliquid non hẽt ex ſe aliquod corpus id non eſt in loco, qm̃ nullum habebit extrinſecus continens, ceu vniuerſum non eſt in loco, ſiquidem extra ipſum nihil ſit. Nam ſi haberet aliquid extra, non eſſet proprie vniuerſum. Quocirca ſi nihil extra cœlũ eſt, quemadmodum igiĩ non eſt, neq; in loco erit. Quẽadmodum igiĩ inq̃t ſi vnũ ſolum eſſet vniuerſum, ceu aqua, quæ pro cõceſſo & comperto eſt in loco, quippe quæ diffluat, & in ſeipſa manere ſuapte natura non poſſit, ſed eget continente, & definiente partes, quidẽ eius ſiquidem eſſent diuiſę, velut nunc diuiſæ ſunt vniuerſi partes, ipſæ quidem in loco eſſent, & tñ tota aqua in loco non foret, cum neq; habeat aliquod corpus cõtinẽs extra ipſam. Ita ſe hẽt nunc vniuerſum, qm̃ cum nõ ſit aliquid extra ipſum neq; in loco erit. Sed ſi cœlum non eſt in loco, quonam pacto mouetĩ ſm locum? Inquit igitur ipſum partim moueri. Partim vero nõ, ſm ſeipſum totum quidem non mouetur, quippe nõ mutet totum locum. Nam hic eſt vniuerſi, ac totius motus ſm locũ, quando totum locum mutat in quo eſt, qualia ſunt ea corpora, quæ motu recto mouentur. Quare cęlum ſm ſeipſum totum, quemadmodum non eſt in loco, ita neque mouetĩ ſm locũ, & cum circulo moueatur, talis vero motus partium eſt. Nam in motu orbiculari totum vt totum immobile eſt, & partes ſuccedũt ipſiſmet mutuo in proprijs locis. Hæc igitur mouentur ſm locum, quibus totum moueri dr̃. Nam motis omnibus partib. & totum dr̃ moueri non primo, ſed vt dicebam ſm partes. Vnde partium locus apud Ariſ. erit vna pars alteri⁹, qm̃ vnaquæq; continetĩ ab ijs quæ circumcirca voluuntur. Nam partes ita ſe habent, vt vna ſit alterius locus, cum vnaquæq; contineatĩ circulo ab ijs, quæ circumcirca mouentur. Item vt interpretibus eius vr̃, erit locus inerrabilis ſphæræ ſm partes ſuperficies conuexa ſphæræ, quæ intra cõtinetur, cuius aliam atq; aliam partem tangunt partes ſphęrę inerrabilis, videlicet hunc locũ nobis appellantibus ſm proportionem & ſimilitudinẽ qm̃ extrinſecus non continet, ſed quatenus definitiuus eſt, quandam ſimilitudinem habet cum loco. Nam vt propriè locus vnumquodq; ſeparat ab alijs, ita & ſuperficies conuexa ſphęrę intra contentæ corpus extra ſeiungit à reliquis. Hac igitur rõne ſm ſimilitudinem locus ſphæræ inerrabilis eſſet ſuperficies conuexa ſphęrę quę intra continetur, & locus totius ſm partes. Nã hæ ſunt, quæ aliam & aliam eiuſdem ſphæræ partem complectunĩ recipiuntq́;. Quod autem de loco ſphęrę inerrabilis dr̃ idem etiam de vniuerſo diceretur. Nã vniuerſum ipſum nõ eſt in loco, quippe extra ipſum nihil ſit. Verum ſm ſuas partes in loco erit. Nã vniuerſi partiũ quæ circulo mouentĩ ſempiternæ ſunt, quæ vero ſurſũ & deorſum, generabiles & corruptibiles habentĩ. Hæc autem cum dicat Ariſt. volens clarius exponere, qũo cęlum non ſit in loco, & qũo ſit, diuiſione eorũ, q́ ſunt in loco facit. Nam eorum, quæ ſunt in loco inquit, quædã ꝑtẽte in loco ſunt, quędam vero actu, ea aũt actu ſunt in loco, quæ iam habentia circunſcriptionẽ ſeiunguntĩ à reliquis locis, potẽtia aũt ea dicuntĩ in loco, q́ ſunt totius continui partes, ſm potentiam ea dicunt, q́ cũ ſeparantĩ à toto, poſſunt eſſe in loco per ſe, & continua amplius nõ ſunt, ſed attigua, ceu ſe hẽt acervus tritici. Nã vnuſquiſq; acinus pars totius cum ſit in loco eſt, qm̃ nõ eſt continuus aceruus, ſed vnuſquiſq; acinus in propria ſeorſum circunſcriptione eſt. Rurſus eorum quæ ſunt in loco alia per ſe ſunt in loco, alia vero ſm accidens, ea aũt ſunt per ſe in loco, quæ latione mouentĩ, vel auctione, vel diminutione. Hæc autem ea corpora ſunt, quæ ortui ſubijciuntur. Secundum accidens autem moueri dicũtur omnia accidẽtia, & aĩa ſiue in corpore ſit velut in ſubiecto, ſiue ab eo ſeparata fuerit. Nã hæc nunq̃ per ſe in loco ſunt, quippe quæ incorporea ſint. Cũ igitur quatuor modis dicatĩ quippiam in loco eſſe, cœlum inter ea quæ per accidens in loco ſunt, adnumerãdum ponendumq́; eſt. Neq;.n. actu in loco eſt, ſiquidẽ à nullo extrinſecus contineatur, neq; potentia, qm̃ nunquã continebitur. Nam talia ſunt potẽtia in loco, qm̃ aliqñ poſſunt actu in loco eſſe, ſed neque per ſe cœlum in loco eſt, quoniam mobile ſm lationem non eſt. Nam id quod ferĩ totũ mutat locũ. At cęlũ in eodẽ manẽs mouetĩ ſm partes. Et motus toti⁹ nõ eſt, ſed partiũ. Reſtat igiĩ cœlum eſſe in loco ꝑ accñs. Dubitat aũt cõtra hoc Themiſtius, qm̃ qũo Ariſt. ſibime nõ pugnat & aduerſat. Cum mõ aſſerat moto ſm partes ꝑ accidẽs motum eſſe, & ſupra cũ oñderet aliquid idẽ poſſe in ſeipſo eſſe velut in loco, dixit aliquid idẽ ſm partes poſſe in ſeipſo eſſe velut in loco, ſed ꝑ accidẽs nõ poſſe, perinde ac diuerſa ſint ſm partes, & ſm accidens. Et ſoluit dubitationem dicens Ariſto. forte latius communiusq; vſum

fuiſſe

fuiſſe hoc vocabulo per accidens.ſ.pro alio. Alioq mos Ariſt.eſt ſæpe vti vocabulis ſpecierũ pro vocabulis generum, perinde ac ſit ſm aliud latius fuſiusve, quam p accidens, qñquidem per aliud dicatur de eo quod eſt p partes, ac de illo ꝙ eſt per accidens. Vel magis tutũ eſt dicere, ipſum abuſum fuiſſe nomine. nam vt ſæpe toto moto dicimus partem per accidens moueri, & cum totum in loco eſt, partem in loco per accidens, quãquam non diceretur proprie toto moto manum per accidẽs moueri, ſed per ſe quidem mouetur licet non ſeorſum, neque qua manus eſt vel ſimpliciter pars, ſed qua complicita connexaq; toti eſt. Idcirco diceret̃ magis ꝓprie non moueri primo ſed per aliud. Nam partes mouent̃ ad totius motum. Igitur (vt dicebam) quemadmodum abutentes ſæpe nomine, dicimus toto moto partem p accidens moueri, ita & partibus motis diceret̃ totum moueri per accidens non proprie, ſiquidem magis ꝓprie diceret̃ moueri per aliud motis partib. Nam quæ primo mouent̃ partes ſunt. Hoc igit̃ modo & cœlũ totum diceretur in loco eſſe non per accidens. Non.n.accidit alteri, quod per ſe in loco ſit. Talia nanq; vult eſſe per accidens Ariſt. ſed magis per aliud, omnes eius partes in loco per ſe, merito ipſi per accidens per ſe opponi inſtituit, ſed in hoc p accidens comprehendit ea etiã quæ ſunt per aliud in loco. Nam cum dicit, alia aũt, per accidens, ſubiunxit ceu anima, & cęlum, quorum aliud eſt in loco per accidens, vt aĩa, alterum autem per aliud vt cœlum. Nã oportebat ipſum cum dicit, quædã ſunt in loco potentia, & actu, ac per ſe, & per accidẽs, ẽt dicere, & quædam primo, & per aliud. At quæ ſunt primo in loco complexus eſt cum his quæ actu & per ſe in loco eſſe dixit, alia aũt quæ ſunt in loco per aliud comprehendit in his, quæ dicit eſſe potentia, & per accidens, in loco. Nam quæ actu ſunt in loco dico.ſ. non cõtinua inter ſe, ſed quæ habent propriam circũſcriptionem, primo & per ſe in loco ſunt. Talia autem ſunt, quæ latiõe mouentur (vt ipſe ait).i. quæ ſm ſeipſa tota mutant loca, quæ ẽt primo in loco ſunt, quare, & huic oppoſita.ſ. potentia in loco, & per accidens continent comprehẽduntq; in ſeipſis, ẽt illa quæ per aliud in loco eſſe dicuntur. Nam id quod eſt in potentia in loco, ceu partes, per aliud ſunt in loco, & per ſe. Nam cum totum ſit per ſe in loco, & pars ſane per ſe in loco erit, quæ autem ſunt per accidens in loco, non o ĩno & per aliud ſunt in loco, ceu aĩa vel album, quippe quæ ſolum per accidens ſint in loco. Vnde Ariſt. ob exempla comprehendit in his p accidens ea quæ per aliud dicunt̃ eſſe in loco. Vniuerſũ itaq; cœlum dicit ſm oẽs partes in loco eſſe. Nam vnaquæq; pars continet̃ ab ijs circa quæ reuoluitur & partes ipſiſmet mutuo vt loca ſunt, vniuerſum autem non eſt in loco, qm̃ ſi eſſet in loco, foret aliquid extrinſecus continens ipſum, & ita neq; totum, neq; vniuerſum eſſet, ſi quippiam contineret ipſum extrinſecus. Et ob id (inquit) omnia eſſe in cęlo dicimus, propterea quod cęlum eſt vniuerſum, extrinſecus.n. oĩa cõtinet, & in ſeipſo comprehendit. Cum itaq; Ariſt. dixit qũo cã difficultatis & obſcuritaõs ex tradita definitione loci manifeſta ſit, ac demonſtrauit oĩa quæ cõi conceptione inſunt loco per definitionem eius indicari claraq; haberi, deinceps oſtendit oẽs dubitationes, quæ cõtra locum adducebantur ex aſſignata loci definitione perſolui. Et imprimis dubitabatur, qm̃ ſi eſt locus, cum corpus ſit trifariam dimenſum, neceſſe eſt ipſum etiam trifariam dimenſum. Nam per hoc oẽ corpus definitur, quare corpus per corpus reciperetur. Si ergo demonſtratum fuerit locum non eſſe ſpacium, ſed terminum continentis, ſoluta erit dubitatio, & multo magis neq; principiũ eſſe conſtituẽnt. Rurſus dubitabatur, qm̃ ſi locus corporis eſt, etiam ſuperficiei lineæ, & pũcti locus erit, ſed reſpondet non neceſſe eſſe, vt ſi corpus locum occupet, ẽt ſuperficiem & punctum in loco eſſe. Neq;.n. hæc ſeparabilia ſunt, neq; per ſe in loco. Si.n. neq; partes per ſe in loco eſſe, aſſerimus, ſed quia totum in loco eſt ideo partes in loco eſſe dicimus, quanto magis de ſuperficie, linea, & puncto idem dicendum eſt? Nam terminus continentis totius vt totius eſt locus, minime autem partiũ ſeorſum. Itẽ dubitabat̃, qm̃ ſi locus eſt, oportet creſcentib. auctiſq; corporibus ſimul augeri & locum. Reſpõdet ſiquidem ſpaciũ eſſet locus, neceſſe foret ipſum augeri vna cum corpore per ſe, ſed quia nunc eſt termin⁹ continentis, non augebitur vna cum corpus auget̃, ꝗppe terminus non augeat̃ per ſe. Nã corporum eſt augmentum, ſed augmento illius, ꝙ eſt in loco cedẽte corpore continente vel ſm cohibitionem, vel ſm conſtrictionem, & denſitatem, termini etiam cedunt, & ita ꝗ augentur maiorem locum occupãt, quare & locus maior fit. Sed non augetur. Item qm̃ auctio corporum nõ ex nihilo, ſed per cibi ingreſſum eo tranſmutato in partes corporis fit, manifeſtum eſt, quod auctum corpus, hunc locum occupat, quem continebat cibus & alimẽtum. Qua de cauſa non neceſſe, eſt vacuum eſſe, neque aliquod corpus non eſſe in loco. Sed conſtat eos etiam hæc ipſa ſentire, qui aiũt locum eſſe ſpacium trifariam dimenſum, immo multo magis, quandoquidem corporis ſuperficies, cum maius factum fuerit id quod auget̃ & ob id corpus continens diductum ſit maior fiat, quã prius non eo, quod ipſa augeatur, ſed (vt dicebam) eo quod corpus extenditur, cuius eſt ſupficies, & ob id exiſtimatur augeri. Secundum vero alteram opinionẽ neque quædam leuis relinquitur ſuſpicio augendi locum. Nã cum ſpacium ſit ſeparabile ab omni corpore, & ob id immobile, quando augeretur corpus tantum corporis ſibi proximi ſiue aer fuerit, ſiue aqua dũtaxat expellens occupabit eiuſdem locum, ipſo interuallo prorſus immuni affectionis, & motus manente, & ita quod augetur in maiori loco fieret, loco nullam alterationem ſubeunte. Item quanquam id quod additur ei quod augetur, locum nutrimenti occuparet, quid tamen cogit augeri interuallum. Cogeretur nanque locum duntaxat ſimul augeri, ſiquidem locus eſſet forma illius, qđ eſt in loco. Nam hæc eſt illa quæ augetur, vt in libro de Generatione oſtenditur. Sed neque ſuperficiei locum eſſe oportet, neque termini corporis ſunt penitus in loco. Nam ſi demonſtrauimus partes non eſſe per ſe in loco, quanto magis neque termini erunt per ſe in loco? Quod ſi ea de cauſa putant terminos eſſe in loco, quia cohærent cur magis hoc accidet huic oppoſitioni, quã poſitioni Ariſt. Et.n. ibi neceſſe eſt terminos cohærere inter ſe. Et ſi non differt vas à loco niſi quia vas mouetur, ſed vas implet̃ ab eo qđ eſt in ipſo, ſiue ſit illud aer ſiue aqua, igit̃ & locus impletur ab eo qđ eſt in ipſo vacuus propria rõne exiſtens. At ſuperficies ſuperficiem, vel linea lineã, vel punctus punctum non implet, neque hæc ſunt propria rõne vacua, ſed ſolum cohærẽt inter ſe, perſpicuum igit̃ eſt nihil nos cogere, vt aſſeramus ſuperficiei, lineæ, & puncti eſſe locum. Hæc igit̃ hactenus dicta ſint. Præterea Ariſt. pſoluit dubitationem Zenonis. Nam ſi omne quod eſt, alicubi eſt (vt ille tulit.) Et locus eſt, igitur locus alicubi erit: quare erit locus in loco, & hoc in infinitum. Soluit ergo & hanc dubitationem. Nã inquit ſi oportet omne quod eſt alicubi eſſe, & ob id locus alicubi erit. locus quidem alicubi erit, non velut in loco, ſed velut terminus in terminato. Non.n. inquit oẽ ꝙ eſt in loco eſſe opus eſt, ſed corpus ſecundũ lationem mobile, ideſt quod ſuapte natura aptum eſt moueri & quieſcere, vt dicat id quod recto mouetur motu. Nam oẽ tale prorſus in loco eſt, ſed non oẽ corp⁹ orbiculare in loco eſt, ſed ſphæræ quæ intra cõtinent̃.

Nunc autem velut vnum continuum accipit omnes ſphæras. Conſentaneum autem eſt, & his quæ occupãt, locum, ineſſe hoc vt vnumquodq; ducatur in ſuum locum, & ibi maneat. Hoc autem probat elegãtiſsime, & acutiſsime. Verum illud prius ſumit, & inquit omne qd tangit aliquod ſm naturam & non vi, hoc ſane cognatum proximumq; illi eſt, quod tangit. Adiecit autẽ (nõ vi) merito. Nam tangit aerem gleba terræ proiecta aut ſtatuta alicubi, ſed non natura, ſed vi. Ea.n. ſeſe tangunt mutuo (vt in libro de generatione dr̃) quæ commune ſimbolum habent inter ſe. Quocirca terra tangit aquã quippe quæ habeant cõem qualitatem ſimbolam, ſ. cõſimilem ipſam frigiditatem. Aerem quoq; tangit aqua quia communem poſsident qualitatem humiditatem ipſam vel humorẽ. Item aer tangit ignem, ſiquidẽ vterque communem teneat qualitatem ipſam caliditatem. Ignis etiam tangit lunæ ſphæram, qm̃ ſm proportionẽ & ſimilitudinem hic eſt quædam conuenientia & communio, Nam ambo velocia motu & elucentia ſunt, cognata autem attigua ſunt, quocirca facilis eſt eorum ꝑmutatio inter ſe, vt in libro de gñatione dicendum eſt. Cum igitur vnaquæq; pars à ſua vniuerſitate demit̃, & ſeiuncta eſt, hanc cupit appetitq; conſequi & occupare. Nam ſingulæ affine cognatumq; & ſuam vniuerſitatem amant, quocirca etiam cupiunt eſſe & permanere. At vnaquæq; eſt, quando delata ad ſuam vniuerſitatẽ, in illa fuerit. Nam ad hanc latio, & appetitus prumouet vnamquãq; in ſuum locum moueri, quippe hæc ſit toti cognata. Sed aliquis dicet, ſi attiguum natura proximum cognatumq; eſt, & aer inſerius tangit aquam: igitur partes eius deorſum deferri oporteret. Quod itaq; aer ſit aquæ cognatus quatenus communẽ habẽt qualitatem ſimbolam perſpicuum eſt. Sed de induſtria diximus quod vnaquæq; pars præcedens & producta ducitur ad ſuam vniuerſitatem. Eſt autẽ vniuerſitas aeris, de numero eorum, quæ ſurſum ferunt̃ & ipſe magis eſt cognatus igni quam aquæ, ſed vbiq; ſeſe inſinuat, non eo quod naturam habeat, vt vbique ferat̃, ſed ꝑꝑ vacui vim, ob quam ſæpe & aqua ſurſum fertur, & in aere nõ ſeſe fundit & inſinuat, ceu patet in clepſidris. Quare & ſi tangeret aer aquam, attamen propter vacui vim tangit, qm̃ ſuapte natura ſurſum fertur. Quocirca merito inquit, & manet natura vnumquodq; in ſuo loco, cum etiam pars maneat in propria vniuerſitate, quod eſt in loco, inquit, ceu pars in toto eſt, quam.n. rõnem habet diuiſa pars ad totum, eandem etiam habet id quod eſt, in loco ad locum. Nam ceu ſiquis immergeret manum in aqua diuideret aliquam partem aquæ, eãdem etiam rationem habet id quod eſt in loco ad cõtinens ceu ſit continens aliquod totum, & contentum pars. Nam inquit continens ad contentum eſt ceu aliquod conſtitutum ſe habet ad materiam, materia nãq; aeris eſt aqua. Aer autem velut aliqua forma & actus. Equidem mutatio aquæ in aerẽ eſt gñatio (vt in libris de gñatione dr̃) & econtra aeris mutatio in aquam eſt corruptio. Vult autem materiam & formam partes conſtituti eſſe, quare aqua aſsimilatur materiæ, aer autem formæ vel conſtituto ex vtraque, materia autẽ eſt pars conſtituti, pulchre igitur dictum eſt contentum ad continens eſſe veluti partem diuiſam ad totum. Pars autem vult manere in vniuerſitate, merito itaque & vnaquæque manet in ſuo loco, id eſt in continente, & continens eandẽ rationem habet ad contentum veluti totum ad partem.

In orbem mouetur. Nam partium eſt hic locus, nec ſurſum nec deorſum mouetur. Quædam autem circulo verſantur, quædam vero ſurſum & deorſum, quæ denſitatẽ, & raritatem habent. Vt autem dictum eſt, quædam in loco potentia ſunt, quædam vero actu. Idcirco cum id quod eſt ſimilium partium continuum eſt, tum partes potentia ſunt ĩ loco. Sed cũ ſeparate atq; vt in cumulo ſit, ſe tãgũt, tunc in loco actu ſunt. Rurſus & alia per ſe, vt omne corpus aut latione, aut auctione mobile per ſe alicubi eſt. Cœlum autem, vt dictum eſt, non eſt alicubi totum, neque eſt ullo in loco, ſiquidem nullum ipſum contineat corpus.

Quærunt hic quales partes inquiat Ariſt. An partes totius mũdi, q̃ ſeſe dũtaxat tãgũt, & diuiſæ ſunt, vel cõtinuas partes vltimæ ſphæræ. Nõnulli ergo aſſerunt ipſum dicere partes attiguas & ſeſe tãgẽtes, q̃ ſunt ſphæræ, & reliqua corpora. Inquit igit̃, qd̃ totũ nõ eſt in loco, ſed partes in loco ſunt. Vt igit̃ oſtẽdat qs ſit partiũ locus ſubiũxit. In orbẽ mouet̃. Nã partiũ eſt hic locus, qui nõ dicit eo ꝙ vltima ſphæra in orbem ducit̃, idcirco ipſa eſt locus aliorũ, ſed vult oſtẽdere, ꝙ ipſa non ſit cõtinua ad ſequẽtia corpora ſed diuiſa. Propter hoc.n. (inquit) mouet̃ ꝑ ſe in orbẽ, ſed circulo moueri idẽ dictum eſt, ipſam eſſe diuiſam ab his, q̃ intra cõtinent̃, ac cõtinere ipſa, qua rõne eſt locus partiũ. Et qd̃ partes vniuerſi vocet ea, q̃ intra cõtinent̃ corpora, conſtat ex his, q̃ mox ſubiũgit. Nec ſurſum, nec deorſum mouet̃. Quædã aũt circulo mouent̃, quędã aũt ſurſum & deorſum, quæ denſitatem & raritatem hñt. Nã ſi partiũ vniuerſi quædã ſurſum cient̃, & deorſum q̃ ſane ſunt ortui ſubactæ: Et q̃dã in orbẽ mouent̃, perſpicuum eſt quod vniuerſum vocat totũ mũdũ, cuius aũt partes ſunt elementa & ſphæræ ac ea q̃ intra hæc cõtinent̃ corpora. Alij aũt intellexere partes continuas vltimæ ſphæræ q̃ ſm ſe totam non eſt in loco, quippe cũ eã nihil contineat, neq; ei⁹ vnaquæq; pars ꝑ ſe in loco ſit. cõtinuæ.n. ſunt toti, ſed neq; tota vt tota mouet̃, qm̃ totũ locũ nõ mutat, neq; partes qua partes mouent̃, quippe q̃ continuæ ſint, ſed tota partium ope mouet̃, & locus eſt partiũ, quemadmodum diximus, ſiue ſint illæ partes q̃ circumcirca cõtinẽt, ſiue magis ꝓprie ſuꝑficies conuexa ſit, illa, ſ. q̃ eſt ſphæræ Saturni intra cõtẽta, quẽadmodum diximus ſm ꝓportionẽ & ſimilitudinẽ, equidem hãc ſuꝑficiẽ Saturni ſphæræ eſſe locum totius ſphæræ inerrabilis ꝓportione nõ eſt impoſſe dictu. Nã ſeparat ipſam vndiq; ab his, q̃ intus cõtinent̃. Vnde iuxta hanc interpretationẽ ita intelligendus eſt cõtextus. In orbẽ mouet̃. Nã partium eſt hic locus. Qm̃ dixit ipſam nõ vt tota ſimul mutare locum, decebat ac cõgruũ erat dicere ſaltẽ illã mutare locum ſm partes. Dixit aũt in orbẽ mouet̃, quod quidẽ dictũ eſt hoc. Nam orbicularis motus ſm partes motus eſt, illud autem. Nam partium eſt hic locus, ꝓ hoc dixit in orbẽ & circulũ vna aliã continet. Nã cum q̃ in orbẽ mouent̃, circa ſuperficiẽ ſphæræ Saturni moueant̃ hunc locum, dico.ſ. ſuperficiẽ cõuexã ſphęrę q̃ intra cõplectit̃: ipſe dixit eſſe locum partiũ. Rurſus & alia per ſe, ceu oĩa q̃ latione, aut auctiõe mouent̃ ꝑ ſe alicubi ſunt. Inquit ferri ea quæ motu recto mouent̃, q̃ qdẽ ẽt eſſe in loco ꝑ ſe dixit. At cęleſtia non ferunt̃ ſed circunferunt̃. Nã diuerſa eſt latio, ab orbicu latione, ſiquidẽ illa ſit ſm totum mutatio, aũt ſm partes. Verum numerum octo ſphærarum vt vnũ aliqd accipit. Idcirco inqt totũ vt totũ cœlum nõ eſſe in loco.

Quo autem mouetur, hac ratione locus eſt partibus. Alia nanque partium alij hæret.

Hoc ẽt ſuperius dixit, cum tulit, in orbem autẽ mouet̃, Nã partium eſt hic locus. Et idẽ hic inqt. Quo autẽ mouet̃, in orbẽ nanq; mouet̃, quo partib. eſt locus. Nã eo quod vnaquæque cœli pars dico.ſ. octo ſphærarum mouetur, hac ratione ſemper partes exterioris & vltimæ ſphæræ ſunt locus partibus ſphæræ intra contentæ partes igitur vocat vnam quamq; ſphæram, quod quidem etiã indicat, quod ſubdit cum dicit. Alia nanq; partium alij hæret, & conſequens eſt. Nã cõſequens eſt (vt ipſe inquit in quinto huius operis libro) quod cum deinceps alicui alij eſt, tãgit ipſũ, ita ẽt ſphęræ ĩter ſe ſunt.

Extrema

Extrema autem ſphæra non eſt in loco niſi proportione & ſimilitudine, quemadmodum diximus ſm cõuexam ſuperficiem ſphæræ quæ intus continetur.

Alia vero per accidens, vt anima atque cœlum. Nam omnes partes quodammodo in loco ſunt. Circumquaque enim alia aliam continet.

Hoc habet conſtructionem cum ſuperiorib. verbis. Nam ſuperius dicẽs. Et rurſus alia per ſe, ceu omne corpus, aut lationes, vel auctione mobile. Hic contrarium huic aſsignat & affert, dicet & alia per accidens. Verum alia intermedia dicta ſunt de cœlo. Nam dicens ea quæ mouentur motu recto per ſe in loco ſunt, deinceps explicat quomodo ſe habeant ea quæ in orbem ducunſ, vt hic faceret aſsignationem contrarij, per accidẽs igitur inquit animam eſſe in loco, & cœlum totum.ſ. vt totum. Nam quia partes ſunt in loco, & totum in partib. eſt, igitur totum diceref eſſe in loco per accidẽs, vel magis ſm aliud. Pulchre aũt adiecit (quodãmodo oẽs) qm̃ nõ omnes partes proprie ſunt in loco, neque.n. vltima ſphæra proprie in loco eſt, neque partes continuæ.

Quapropter ſupremũ corpus in orbem mouetur ſolum.

Qm̃ eſt cœlum in loco, niſi vt dictum eſt per accidẽs videlicet ſm partes, ob id ẽt mouef duntaxat motu in orbem, nunquam vero motu recto. Nã quæ mouentur motu recto prorſus etiam in loco ſunt. cum igitur cœlum nõ ſit in loco, merito ſolo motu orbiculari cietur.

Vniuerſum autem alicubi non eſt. Nam quod alicubi eſt, & ipſum eſt aliquid, & inſuper aliquid aliud oportet eſſe extra ſe quod continet. At præter vniuerſum, & totum nihil eſt extra.

Cum dixerit cœlum ſm partes in loco eſſe, oſtendit ipſum ſm totum non poſſe in loco eſſe. Nam (inquit) quod eſt in loco eſt aliquid, & extra ſe habet aliquod continens ipſum, quod quidem eſt locus. Si ergo cœlũ totum aliquod eſt & vniuerſum certe extra ipſum non erit quippiam eius continentium, quoniam non foret vniuerſum. Nam extra vniuerſum nihil eſt.

Et propterea omnia ſunt in cœlo. Nam cœlum forſitã eſt vniuerſum.

Inquit verbis noſtris, quod cęlum non ſit in loco cõſona eſt vetus de ipſo ſententia, & opinio, quę dicit oĩa in cœlo eſſe. Nam ſi cuncta in cœlo ſunt, nihil extra ipſum erit, ſi aũt nihil extra ipſum, nõ erit in cœlo. Oportet.n. locum extrinſecus continere id qđ eſt in loco, deinde dicens cœlum eſt vniuerſum adiecit (forſitan) qm̃ nondum demonſtrauit extra cœlum nihil eſſe.

Eſt autem locus non ipſum cœlum, ſed cœli aliquod extremus terminus quieſcens, quo tangit mobile corpus.

Qm̃ dixit, in cœlo cũcta eſſe, ceu cœlum ſit cõiſsim' oĩum locus, Quonam pacto itaq; cœlum ſit locus adiecit, qm̃ non ſm ipſum totũ, ſed ſm terminum eius, qui intra capif, quo tangit corpus mobile.i. quod põt moueri & non moueri.i. generabile & corruptibile: Quomodo autem quieſcens ſit terminus cœli quo ad nos, quod quidem locus eſt, in ſuperioribus dictum eſt.

Et idcirco terra in aqua, hæc in aere, aer in æthere, & æther in cœlo eſt collocatus. Cœlum vero non amplius in alio collocatum eſt.

Quonam pacto omnia ſint in cœlo dicit, qm̃ non eo quod continet omnia proxime, ſed quia ipſum eſt extremum & vltimum omnium continentium.

Patet autem ex his, ſi hoc modo locus dicatur, oẽs dubitationes ſolui. Neque.n. vna cum corpore, neceſſe eſt locum augeri, neque locum eſſe puncti, neque in eodem loco corpora duo eſſe, neque interuallum quidẽ corporeum eſſe. Nã corpus quoduis inter terminos continentis eſt.

Hic ſoluit dubitationes, de quibus nos ſatis ſuperius diximus.

Sed non corporis ſpacium. Eſt etiam ipſe locus alicubi, non vt in loco, ſed velut terminus in eo quod eſt finitũ. Nõ eſt.n. in loco eẽ quod eſt, ſed tantum mobile corpus. Et fertur igitur vnũquodq; ad ſuum locum non ab re. Quod.n. deinceps, & vi non tangit, id cognatũ propinquũq; illi eſt.

Id eſt corporis capax, vel magis, non corporeum ideſt trifariam dimenſum. Nam ſpacium ſuperficies quoque ac linea eſt.

Atque ſi ſimul coniungi apta paſsione carent, quæ autem ſeſe tangunt paſsiua ſunt vicisſim atque actiua.

Quoniam videntur & partes eſſe conſequentes, ac deinceps ſe habentes, ac ſeſe tangere viciſsim, diſcrimen affert illius, quòd eſt in loco, & illius quod eſt vt in toto. Nam conueniunt vtraque quo ad deinceps ſe habentia, ac quatenus tangunt id in quo ſunt. Sed quãdo hæc fuerint ſimul apta coniungi, tunc paſsione mutua, & viciſsitudinaria inter ſe carent. Et ut pars eſt in toto. Quando autem ſolum tangerent, & tamen non eſſent apta coniungi continuaque fieri, tunc velut in loco ſunt contenta in continentibus, & actiua & paſsiua inter ſe mutuo ſunt contenta, & continentia. Differũt igitur ea quæ ſunt velut in loco, & ea quæ ſunt velut in toto, eo quod ea quæ ſunt velut in toto continua ſunt, cum ſuis totis, & ab ipſis non patiuntur nec illa ab iſtis viciſsim. At ea quæ ſunt in loco contrarium ſortiuntur quoniam cum ſint diuiſa ſolum tangunt continens ipſum, & agunt & patiuntur mutuo inter ſe.

Præterea manet quod vis non ab re in ſuo loco ſuapte natura. Etenim hæc pars toto in loco, vt diuiſibilis eſt pars ad totum, ceu cum aeris vel aquæ partem quis moueri, ita & aer ſe habet ad aquam, ceu enim materia vnum eſt, alterum vero forma, materia quidem aeris eſt aqua.

Quoniam dixit, quod non ab re, & ſine ratione vnũquodque manet in ſuo loco, quoniam cum pars ad ſua vniuerſitatem peruenit ibi manet, vult oſtendere contenta eſſe veluti partes eorum, quæ continent. Partes autem non continuas inquit, ſed diuiſas actu, clarum autem exemplum poſuit illud de aqua. Ita & aer ſe habet ad aquam, ceu enim materia vnum eſt, alterum vero forma. Nam qualem rationem habet pars aquæ (inquit) diuiſa ab ea & attigua. Hanc etiam habet aqua ad aerem, quemadmodum etiam ſe habet aer ad ſuccenſionem. Sed quo pacto eſſet pars induxit dicẽs, quoniam materia aeris eſt aqua, & forma aliqua eſt aer introducta in ipſa aqua. Eſt igitur aer, ceu aliquod conſtitutum ex materia & forma. Eſt autem & materia velut aliqua pars aggregati ex vtroque.

Aer autem quaſi quidam illius actus. Aqua namque potentia aer eſt. At aer alio modo potentia aqua, ſed de hoc poſterius agendum eſt. At temporis opportunitate neceſſe nobis fuit hæc ducere, licet obſcure nunc dictum ſit, tunc dilucidius explicabitur.

Si enim & vtraque potentia alterum eſt, attamen (inquit) non eodem modo. Nam dictum eſt in libro de generatione, mutationem ex aqua in aerem eſſe generationem, econtrario autem corruptionem. Eſt igitur aer potentia aqua, ſed velut ad corruptionem, & non in ens ducendus. Aqua vero potentia aer eſt veluti materia ad formam deducenda. Sed inquit diligentius exquiſitiuſque in libro de generatione tractaturi ſumus. Nunc enim (inquit) quantum opportunitas poſtulabat atque occaſio, hæc commemorauimus. Opportunitas occaſioque fuit, quoniam voluit oſtendere, ita ſe habere ea quæ ſunt in loco ad locum, vt ſe habet pars ad totum. Vt autem hoc oſtendat, dixit, vt ſe habet materia ad formam, ita ſe habet aqua ad aerem. Sed de his (inquit) rationem in alijs exactius dicturi ſumus.

Si igitur idem eſt materia atque actus. Nam aqua ambo eſt. Verum alterum potentia alterum actu, ipſa ſane ad aerem, vt pars quodammodo ſe habet ad eorum. Quapropter & hic eſt tactus, copulatio tunc erit, quum ambo fuerint vnum actu. Sed eſſe quidem locum, & quidnam ſit locus, ſatis iam diximus.

Si aqua (inquit) materia eſt & forma, forma quidem potẽtia, actu autem materia. Nam aquæ aer forma eſt, quando igitur fieret aer, vtrunque ſimul aliquid eſt. Quamobrem? quoniam materia eſt pars compoſiti, igitur & aqua erit pars aeris. Pulchre autem dixit, (quodã modo.) Non.n. proprie eſt pars, ſed ſm proportionẽ, & ſimilitudinem. Idcirco inquit, cum rõnem partis continet ad aerem, tangit ipſum ſm naturam, quanquã non ſit ei coniuncta. Sed quando mutaretur in aerem, tunc illi coniungitur, & proprie eiuſdem pars eſt.

DE VACVO.

Eodem modo putandum eſt philoſophi naturalis eſſe & de vacuo contemplari ſi ſit, nec ne.

Poſt ſermonem de loco aggreditur deinceps diſſerere de vacuo propter cognationem theorematum. Etenim vr̃ vacuum, & locus aliquo modo idem eſſe, his pſertim, qui prorſus vacuum eſſe ponunt. Nihil.n. aliud inquiunt vacuum eſſe, quam locum corpore priuatũ. Merito igitur poſt ſermonem de loco, ſtatim ſermonem de vacuo aggreditur. Eodem autem modo inqt, quo de loco diſſeruimus etiam de vacuo diſputaturi ſumus. Nam primum quæret de vacuo ſi ſit, nec ne, & ad vtranque controuerſiæ partem arguet, deinde communes opiniones de vacuo exponet. Verũ priuſquam ſermonem de ipſo ingreditur, & ponit rõnes introducentes vacuum, confutat veterum illos, qui male nitebantur oſtendere vacuum non eſſe, vt opem patrociniumq; ferendo quantum poſſit, ei ſermoni, qui vacuum introducit, poſtea demonſtrando nullo pacto vacuum eſſe, ne videatur in dicta cauſa, nulloq; defendente ſermonẽ & ſententiam antiquorum damnare. Anaxa. igitur (inquit) & quicunq; periclitati ſunt contenderuntque demonſtrare vacuum non eſſe, ij ne ianuas quidem rõnẽ ſua ſunt ingreſſi, quippe ij non demonſtrent id vacuũ non eſſe quod illi putant vacuum eſſe. Neq; inſtant contra vacui inaniſq; naturam, ſed illud vacuum tollunt demuntq; de medio, quod ipſi errantes aiunt eſſe, oportebat autem eos illa obiecta adducere, quæ eſſent contra eorum intelligentiam ac ſententiam, & non contra opinionem aberrantem circa vacui naturam. Nam illi ponẽtes vacuum, eſſe, putant ipſum eſſe aliquod ſpacium omni corpore naturali priuatum. Nam cum exiſtimẽt omne quidem ens naturale corpus ſenſibile eſſe, & aerem non eſſe corpus ſenſibile, quippe qui neq; ſub aſpectu, neq; ſub auditu, neq; ſub reliquis ſenſib. cadat (Nõ .n. habet manifeſtas differentias ſenſibiles) putarunt oĩno aerem nõ eſſe, & ob id aere plenum vacuũ eſſe aiũt. Congruum igitur illis erat, ſiquidem recte contra hãc opinionem inſtare voluere, illud vacuum oſtendere nõ eſſe, quod illi imaginabantur eſſe, dico.ſ. confutare ſpacium quoddam corpore priuatũ, qđ ſane non demonſtrãt. Verũ ip aer quipiã ſit, ipſi ondunt. Nã cũ implcãt quoſdã vtres vẽto & aere ondunt eos priuſq̃ vento implerentur, conſtrictos cõtortoſq; fuiſſe poſtea vero cũ impleti ſunt, nõ amplius cõſtringi contorquerique poſſe, quod quidem non accideret, niſi aer eſſet quoddam corpus robuſtum. Nam ſi vter vacuus foret, quid vetaret illum contorqueri, quemadmodum etiam contorquebatur, priuſquam inflatus eſſet. Rurſus idem oſtendent in vaſibus, quæ ſurripiunt aquam & clepſydris includẽtes aerem, clepſydra autem eſt vas quoddam, qđ habet in rectitudinem ſm diametrum foramina, cuius vnũ foramen obturantes, & demittentes ipſum in aqua oſtendunt, aquam non ingredi quod ipſum eſt iam aere plenum. Non ingreditur autẽ, quia non poſſunt duo corpora in eodem loco eſſe, ſed poſteaquàm aperuerimus foramen, tunc aqua per alterum, reliquæ aquæ cedente aere, intrabit. Atqui oſtendere aerem eſſe, nõ eſt tollere naturam vacui. Nam poteſt eſſe vacuum inſertum interſperſumq; intra aeris partes, quemadmodum ſectatores Democriti dicebant, vel ipſum eſſe extra cælum, ij ergo (vt dicebam) alia via quam per ianuam contra problema & concluſionem inſtiterunt obiecerunt que. Sed longe magis cum ratione videntur dicere, ij q vacuum autumant, & introducunt. Equidem ij qui vacuum admittunt illud quinq; argumentis oſtendere nitũtur. Primum quidem ex motu corporum ad locum. Et cum duplex ſit motus ad locum, aut ea quæ mouentur ſm tota mouentur, aut ſm partes. Secundum tota quidem, ceu illa que ab imis locis ad ſuperna feruntur, vel econtra, aut oblique, ſm partes autem, ceu illa quæ augentur, nunc igitur probat vacuum eſſe ex his, q̃ ſm tota mouentur. Infert autem rõnem ſm primum modum ſyllogiſmorũ hypotheticorum hoc modo. Si eſt motus, & non recipitur corpus per corpus, erit vacuũ, ſed motus eſt & non recipitur corpus per corpus, ergo vacuum eſt. Nam ſi motus eſt, prorſus oportet, vel ea q̃ mouentur recipi per vacuum, vel per corpus, ſi ergo p corpus, duo corpora in eodem erunt: Hoc ſane fieri nequit: Nam hunc in modum maximum corpus reciperetur in paruiſſimo. Reſtat igitur per vacuum motum fieri, igitur vacuum eſt. Et huius rationis teſtem adducit Meliſſum. Etenim Meliſſus ob id exiſtimauit ens ĩmobile eſſe, quia cenſuit non eſſe vacuum, tanquam aliter fieri motus nequeat niſi per vacuum. Meliſſus igitur deſtructione manifeſtarum rerum immanifeſta oſtendit. Nam ens & motum eſſe plana & aperta ſunt illi, qui ſenſus particeps eſt, atqui vacuum eſſe, vel non eſſe, immanifeſtum eſt, cum itaque accipiat in manifeſtum, tãquam conceſſum, & poſtulatum, ita tollit perſpicua, & cuiq; manifeſta. Si.n. (inquit) motus eſt, vacuum ſtatim prodit. Atqui vacuum non eſt, itaq; neq; motus erit. At rõne longe magis incedunt ij, qui vacuum introducũt probantes poſitione eorum quæ cõfitemur, ignotum: qui inquiunt. Si.n. eſt motus, vacuum eſt. Atqui motus eſt, ergo vacuum eſt. Sed cauſa erroris iſtorum perſpicua eſt. Non.n. perceperunt neq; ſciuerunt compreſſionem corporum.ſ. quomodo corpora ipſiſmet mutuo, cedunt. Secundum argumentum adducitur ex his, quæ mouentur ſm partes, qualia ſunt ea quæ augentur. Nõ .n. eſſet (inquit) auctio, ſi vacuum nõ eſſet. Nam auctio per corpus fit vndiq; cibo nutrimentoq; per corpus qđ augetur, diſperſo atq; diſtributo. Quonam igitur modo diſtribuitur digeriturq; cibus? Neceſſe.n. eſt vel cibum receptum per ea inania vacuaq; corporis, quæ intra ſunt conſtituta ita diſtribui per corpus, vel corpus, penetrare corpus ac recipi per corpus, quare ſi nõ ſm falſum eſt oportet primum verum eſſe, dico.ſ. vacuum corpori inſertum eſſe, contra quos Ariſt. in libro de generatione eleganter differit, qm̃ ſi fieret auctio hunc in modum ſm totum ipſum aucto corpore, accideret totum corpus vacuum eſſe, ſiquidem oporteat vndiq; cibum per corpus diſtribui, & ipſe diſtribuatur per vacuum. Præterea non fieret auctio, ſed ſolum vacuũ impleretur. Hũc igitur in modum ex motu ad locum qui totius eſt, & partium contendunt oſtendere vacuum eſſe. Tertium argumentum fit ex denſitate, & raritate corporum. Nam quo pacto denſitas fieret (inquit) niſi intra conſtituta inania eſſent cum corpus cõſtringitur. Item quomodo raritas fieret, niſi cum partes diſtant &

vacuas ſedes intermedias relinquunt? Signo autem manifeſto etiã.i. quod de vino accidere ſolet. Nam ipſum dolium (inquit) quantum vini reciperet per ſe, tñ illius iniecti in vtre vna cum ipſo vtre recipiet, quod quidẽ non accideret (inquit) niſi vacua eſſent intra vinum, in quæ conſtringitur coerceturq; vinum in minorẽ molẽ ſeſe contrahens reſtringensq;. Hoc autem de muſto ſolum accidit, non tamen de omni vino. Vnde & cãm manifeſtam dicturi ſumus latius in ſequentibus, quum ipſe perſoluit dubitationem. Quartum argumentũ adducit exemplo illius, quod accidit in cinere, & aqua. Nã ſi impleueris poculum aqua, deinde aquã tranſmutaueris in aliud vas, & implebis poculũ cinere, poſtea in eodem aqua infundes poculum, recipiet totam aquã quę quidem ipſum impleuerat antequam cinerem reciperet, quod ſane fieri nõ poſſet, niſi quædam inania & vacua his corporibus cineri & aquæ inſerta eſſent. Quintum argumentum ſit authoritate earum perſonarum, quæ dignæ authoritate eſſe videntur, dico.ſ. Pythagoreorum. Etenim ij aiunt vacuum extra mundũ eſſe qđdam infinitum exiſtẽs, quod quidem cum inſpiraretur his, quæ ſub cœlo continentur, ingrediebatur cœlũ vniuerſumq;, & rerum diſcrimen faciebat. Nam nulla cauſa ſeparationis rerum alia eſſe poteſt, quam vaccum. Niſi.n. eſſet vacuum intercidẽs ac interpoſitum prohibẽs ipſas coincidere ſimul inter ſe, ac in vnum redigi, proculdubio vniuerſum foret, vnum & continuum. Si ergo res inter ſe abiũguntur, & ſeparationis cauſa ex ipſa vacui inſerta cõnexione, igitur vacuum eſt. Præterea nec ſolum hunc modum participat e vacuo, quod extrinſecus in ipſo ingrediebatur ac ſingulis rebus ſeſe inſinuabat, ſed multo prius numeros illius participes eſſe dicebant. Etenim ipſorum ſegregationis cauſa vacuũ erat, immo fatebant penitus tolli numeros niſi vacuum eſſet. Nam cauſã ſeparationis vnitatum vacuum eſſe autumabant. Verum perſpicuum eſt, quod quemadmodum Pythagorei conſueuerunt omnia dicere per ſymbola, ita & hoc ſymbolice dicebant. Nam potentiam, quæ res ſegregare poſſet, per vacuum ſignificabãt. Nã manifeſtum eſt, quemadmodum in ipſo vniuerſo eſt, vis congregandi res, ita eſſe vim ſegregandi.

Et quonam ſit modo, aut quid tandem ſit, quemadmodum & de loco quærebatur.

Et quonam ſit modo, videlicet nunquid ipſum ſit, aliquod vacuum infinitum per ſe extra mundum, vel interſperſum corporibus, quemadmodum dicebant, qui atomos opinabantur eſſe. Nam ij autumabant in vacuo atomos eſſe ſeiũctas, inter ſe autem commiſceri, vel tãgi nunquam, quare corpora conſtare atomis & vacuo interſperſo per parua dicebant. Item nunquid ſeparabile ſit à corporib. vel in ſeparabile, deinde cum dicit, aut quid tandem ſit, ideſt nunquid ſit aliquod interuallum per ſe, nullum habens corpus naturale, vel vtrũ ſit materia corporum, vel quippiam aliud.

Etenim ſimiliter creditur, atque non creditur eſſe, ob ea quæ de ipſo putantur,

Quemadmodum inquit locus ex opinionibus de ipſo, videbatur ſimiliter eſſe, & non eſſe (Nam ad vtranq; quæſtionis partem æquæ pollentes rõnes adeo videbãtur adduci, vt non magis eſſe, ą̃ non eſſe crederet) Ita ẽt de vacuo accidit. Equidem ex argumentis ad vtranque partem adductis æque credit̃ eſſe, & non creditur eſſe. Verum non oportet, illud (ſimiliter) accipere ita exacte ac diligenter, vt plane & ad vnguem aſsimiletur fides, quæ ſumitur per argumenta de vacuo ad vtranq; partẽ facta, ei fidei, quæ habet̃ ex argumentis de loco. Sed ꝓpe quandam ſimilitudinem ſe habent argumẽta de vacuo, & argumenta de loco circa perſuaſionem, ac diſſuaſionem. Nam rationes probantes vacuum imbecilliores ſunt, quam illæ quæ locum dirimunt ac tollunt.

Nam qui dicunt vacuum eſſe, ipſum ceu locum quendam, & vas ponunt.

Quoniam dixit eodem modo ad phyſicum attinere de vacuo diſſerere quemadmodum & de loco, huius fidem per hoc induxit, qm̃ qui vacuum eſſe ſtatuunt, ipſum ponunt ceu locum & vas. Quare quæcunque de loco quærebantur, totidem de vacuo inquirẽda ſunt. Deinde copulanda hæc ſunt. Etenim, ſimiliter creditur, atque non creditur eſſe. Nam his omnibus propinquitatem theorematum, & quęſtionũ oſtendit & ſignificat.

Plenum autem videtur eſſe, quum eam habet molem, cuius eſt capax, quando autem ea priuatur vacuum eſt, quod idem eſt vacuum, plenum & locus. Eſſentia autem ipſorum non eadem eſt, ſed diuerſa. Incipere autem conſiderationem oportet accipientes ea quibus vacuum eſſe affirmant, ac ipſa quæ dicunt ij qui illud eſſe negant.

Vacuum, locus, ſpacium & plenum ſunt ſubiecto eadem, relatione, diffinitioneq; differunt. Spacium quidẽ igitur dr̃, quum ipſum per ſe conſideratur abſolute, & non in reſpectu, & locus autem cum ſuſcipit reſpectũ, ad corpus. Vacuum autem eſt locus corpore priuatus. Plenum deniq; vr̃ idem eſſe cum loco, & forſitan nihil differt. Si autem ipſa aliquomodo differre oportet, different ſane eo, quod conſideratur in loco quippiam alterum eſſe recipiens, & aliud eſſe id quod recipitur. In pleno autem ſpacium locale conſideratur velut vnum aliquid totum & materia corporis eſſe.

Et tertio communes opiniones de ipſis. Qui ergo illud non eſſe oſtendere nituntur: non id è medio tollunt, quod vacuum viri dicere volunt. Sed quod dicunt errantes, ut Anaxago. & qui hunc in modum redarguunt. Nam aerẽ aliquid eſſe demonſtrant torquentes vtres, & demonſtrãtes aerem roboris participem eſſe.

Quanquam.n. vacuum non ſit, neque aliquam naturam habeat in his, q̃ ſunt, attñ qm̃ cogitandi vis ipſum prorſus eſſe imaginat̃, dicere oportet, cur illi qui ipſum inter ea quæ ſunt adnumerant, idipſum eſſe ſuſpicant̃, ẽt explicare oportet quid ipſum ſit, ac non ſit, ceu qm̃ vr̃ ſpacium, quoddã eſſe, & locus priuat⁹ corpore, atq; velut vas nihil habẽs. Etenim đ hircoceruo, & ſi nõ ſubſiſtat, tñ quæreret aliquis, cur phantaſia illud cogitat.

Et item ipſum clepſydris includentes.

Clepſydras autem dicit, vel ea inſtrumenta, quibus mechanici ſibilos efficiunt, & alias tales voces emittũt. Vel quod etiam magis dicendum eſt, clepſydras vocat (vt ſupra dicebam) vas quoddam, quod multi nuncupant arpagium.ſ. vas quod aquam ſurripit. Hoc.n. habet orificium anguſtum, & in una parte anguſtiſsimis foraminibus perforatum eſt. Vnde dicit includentes, ſ. ventum includentes, qm̃ os obturatur. Nam quãdo vas aqua vacuum eſt, obturãtes os eius ſubmittimus infundimusq; idipſum in aquam, certe nõ impletur aqua, intercluſo aere ꝓpter cauſam quam diximus. Vel.n. nihil penitus recipitur, vel id quod recipitur exile exiguumque maxime eſt. Sed quum plenum fuerit aqua includẽtes aquam eodem modo oſtendunt aerem aliquid eſſe, alioquin cur obturantes aeris ingreſſum vetamus impedimusq; aditum aquæ, & aperientes orificium vaſis præbemus aquæ ingreſſum. Nam id nulla alia de cauſa accidit quam ob vacuum ipſum, ne poſsit eſſe. Quum igitur damus aeri aditũ, vt locũ impleat exeunte aqua, exibit, quare per vtrunq; oſtenditur aerem eſſe. Verũ magis conſentaneum eſt cũ dicit (& itẽ ipſum includẽtes) aerem potius intelligere q̃ aquam includi. Nam volebant oſtendere vacuum nõ eſse aliquod ſpacium, ſed aerem aliquid eſse. Nam ob id Ariſt. eis obijcit. Verum priore exemplo magis oſtenditur aerem eſse aliquid.

At homines vacuum ſpaciũ eſſe volunt, in quo nullũ ſit

ſenſibile

ſenſibile corpus eſt. Atque eē quod eſt, cū corpus eſſe exiſtiment, id in quo nihil penitus eſt, uacuū eſſe dicunt. Quapropter id quod eſt aere plenū, uacuum inquiunt eſſe. Non igitur id eos oſtendere, oportet, aerē, ſcilicet aliquid eſſe.

Qm̄ vacuum eſſe exiſtimant locum priuatum corpore ſenſibili. Dicit autem ſenſibile ꝓp corpus mathematicum. Hmōi aūt eſt & vacuū, trifariam dimēſum, qualitatis expers. Cum igit̄ dicunt vacuum eſſe id qđ corpore ſenſibili caret, & oē ens corpus eſſe dicunt (Nam quod non eſt corpus, nō eſſe dicebant) ob id inquit. Vacuum eſt id in quo prorſus nihil eſt. Cum ergo aer non habeat qualitates manifeſtas ſenſibiles idcirco aiūt ipſum non eſſe aliquid, ſed vacuum aeris interuallū eſſe.

Sed ſpacium non eſſe diuerſum à corporibus, neque ſeparabile, neque actu, quod quidem uniuerſum corpus ſeiūgit, ut non ſit continuum, quemadmodum Democritus & Leucippus & complures alij naturalium dicunt, aut etiā ſiquid eſt extra corpus continuum uniuerſi. Hi ergo alia uia quam per ianuam contra problema obijciunt.

Dixit autem ſeparabile pro eo quod pōt ſeparari, dico.ſ. ſpacium habens corpus, cum pōt ſeiūgi, ac eſſe vacuum per ſe, actu aūt ſpaciū corpore vacuū. Et hoc eſt vel inditum inſperſumq́; corporib. & prohibēs ipſa cōtinua eſſe, quēadmodū dicebant Democriti & Leucippi imitatores. Vel non interſperſum corporibus eſt, ſed continuum ac extra cœlum per ſe exiſtit, vt complures maxime imaginabantur, qui putarunt aliquod infinitū vacuum eſſe extra cœlum, quo pacto Pythagorei dicebant (vt iam dixi) Zenonis citienſis, quoque imitatores ita ſenſiſſe opinatosq́ue fuiſſe nonnulli tradunt.

Sed hi magis qui uacuum eſſe dicunt.

Inquit quod magis credenda dicunt, qui vacuū eſſe aſſerunt, quam ij qui contra hanc opinionem inſtant, quorum vnus extitit Anaxagoras.

Dicunt autem vnum quidem, quod motus ad locū non eſſet, qui ſane eſt latio et auctio Non n. motus eſſe videretur niſi uacuum foret. Nam fieri non poteſt, ut ipſum plenum ſuſcipiat. Quod ſi ſuſceperit fuerintq́; due corpora in eodem, poſſunt & quotquot uolueris corpora ſimul eſſe.

Cū dixerit rōnes, q̄ tollere vacuū videbant̄, & redarguerit eos, quia alia via q̄ ꝑ ianuā obiectiones faciebāt, nūc ponit eas rōnes, q̄ vacuum eſſe probant. Et prima eſt ex motu ad locum, qui cū duplex ſit, vnus quo tota vt tota mouent̄, & alter qui partibus tribuit̄, ex vtroq; motu fidem facit & inducit, & duo fiunt argumēta ex motu, primo ergo ex motu, qui toti tribuitur.

Differentia nanque dici non poteſt, per quam dictum non eſſe: Quod ſi hoc poterit eſſe ſuſcipiet minimum maximum. Nam multa parua ſunt ipſum magnum. Quare ſi fit, ut aqualia multa ſint eodem fieri poteſt, vt etiā multa inaqualia in eodem eſſe queant.

Qm̄ dixit. Quod ſi duo corpora in eodē eſſent, quotquot volueris alia in eodem poterunt eſſe, hoc probās, induxit ſubiungitq́;. Nam propoſitum eſſet aliquorum placito ac pro arbitrio vſurpatū (inquit) ſi duo quidem corpora poſſe in eodem eſſe dicerent, & non plura vel infinita eſſe poſſe contenderent. Nam quod qualeq; diſcrimen afferre poſſent, vt duo corpora in eodem collocari queant, & non plura, quippe nunc magis plenū nō ſit quia duplicatū, q̄ prius cū vnu corpus implebat. Nam tunc æque continuum erat & plenū, attñ recipere & aliud poterat, cur igit̄ nō iterū aliud, & rurſus alterū, & adeo frequēter, vt maximū corpus in minimo recipiat̄ & collocetur. Nam fieri pōt, vt maximū ſecet̄ in multa ęqualia paruo & exiguo. Quare inquit nō ſolum multa æqualia ī eodē eſſe poterūt, ſed ēt multa inęqualia. Verum inæqualia non per ſe, qm̄ non concederent, hoc qui aiūt corpus per corpus recipi ac penetrari, ſed quoniam poteſt inæquale inæqualia ſecari & diuidi.

Meliſſus quidem igitur & ex his oſtendit vniuerſum, immobile eſſe. Nam ſi mouebitur, neceſſe eſt (inquit) vacuum eſſe. At uacuum non numeratur inter res. Vno igitur modo vacuum non eſſe aliquid ex his oſtendunt. Alio autem modo, quia nonnulla alia corpora premi, & cogi uidentur, ceu dolia vna cum utribus (inquiunt) vinum ſuſcipiunt, propterea quod corpus quod denſatur ingreditur ea vacua quæ intus iacent.

Quod neceſſe ſit motu exiſtente vacuū eſſe, ex opinione Meliſſi probat. Et ille itaq; cum aſſentit rōni, q̄ vacuum tollit, mox motum de medio dirimit. Nimirū cum voluiſſet vniuerſum immobile eſſe, vna cū motu, vacuum de medio ſuſtulit, tāq̄ plane motus notitia ſtatuto vacuo ſimul & motū eripiat. Atqui Meliſſus motū omnibus manifeſtum tollit per immanifeſtū, dico.ſ. quia ſuſcipit & petit vacuum non eſſe, quo fit igitur, vt longe magis conſentaneum ij faciant, qui ex manifeſto perſuadentes ſyllogiſmo concludunt im manifeſtum

Praterea auctio etiam per vacuum omnibus fieri videtur. Nam alimentum eſt corpus, fieri vero non poteſt, vt corpora due ſint ſimul. Teſtem etiam huius id afferunt, quod in cinere fieri ſolet, qui quidem tantum ſuſcipit aqua quantum vas vacuum capit. Eſſe autem, & pythagorici vacuum dixerunt.

Tertium argumētum fit ab auctione. Eſt autem auctio motus ſm̄ partem. Nam ſi auctio fit alimento diſtributo in eo quod augetur, & alimentum corpus eſt, & totum corpus augetur per totum. Nam non pōt alimētū cedere corpori oīno, quare erit corpus in corpore. Neceſſe eſt igitur (ſi hoc fieri negt) vt aliqua inania, & vacua ſint in corpore, in quo alimentum recipitur.

Et ipſum ex infinito ſpiritu habitumq́; cœlum ingredi, quaſi cum reſpirando cœlum vacuum inſpiret attrahatque quod naturas ipſas diſtinguit. preterea quod uacuū, eſt ſeparatio quadam eorum atque diſtinctio qua ſunt deinceps collocata, quod etiam primum in numeris eſſe aiūt. Nam vacuum naturam ipſorum diſtinguere dicunt. Talia igitur & tot fere ſunt ex quibus quidam eſſe quidamq́; vacuum non eſſe putant.

Forſitan ij, qui extra cœlum infinitum aliquod vacuum eſſe ſtatuerunt, idipſum vocabant, & halitum, tāquàm idem dixerint vacuum & halitum geminatione vocabuli. Hoc igitur vacuum inquiunt ex his quæ extra cœlum ſunt, ipſum cœlum ingredi, quaſi cum cœlū reſpiret vacuum attrahat, quod quidem cœlum inſpirat, & attrahit ad ſegregādum naturas rerum, perinde ac (inquit) vacuum ſit cauſa ſeparationis rerum. Cæterū in quinto huius operis libro negat ea eſſe deinceps, collocata, quorū nullum eſt intermediū eiuſdē gñis ꝓpinquum. Vacuum itaq; (inquit) cauſa eſt eorum, quæ non ſunt continua, ſed ſeparata. Nam ipſum eſt quædā ipſorum ſeparatio, ac ſegregationis illorum cauſa.

At nos vt percipiamus vtro nam modo res ſe habeat, oportet accipere quid ipſum nomen ſignificat. Videtur autem vacuum locus eſſe in quo nihil eſt.

Ipſe in libro de demonſtratione dixit, quod cum de aliquo vocis æquiuocæ ſignificatu ſermonem facimus, prius oportere differentes ac varios ſignificatus diuidere, & diſtinguere, deinde determinare de quo illorum ſermo nobis habēdus ſit, cæterum poſt hæc problemata ingredi primum quærentes, ſi talis res ſit, ceu à voce ſignificatur, deinde quid ſit, poſtremo quamobrē ſit, ceu ſi de tragelapho ſermo haberetur, imprimis quæremus, quid eadem vox ſignificet, & ſi plures fuerint, ſignificatus, de quo ipſorum ſermo habendus eſſet, quē quidem inuenientes, deinde quæremus an ſit talis res, ceu à voce ſignificatur, & reliquas deinceps quæſtiones, tractabimus. Hunc igitur in modum hic Ariſt. cum rōnes ad vtranq; partem ponat eas.ſ. quę videntur ꝓbare

vacuum

vacuum eſſe, & eas, quæ videntur ipſum tollere, conuerſus ad exponendum veram opinionem, quærit quid ſignificet nomen vacui. Nam vr̃ eſſe aliquod ſimplex, q̃ppe quod de materia etiam dicatur, vt ipſe procedens dicit. Aliqui ergo (inquit) vacuum dicũt eſſe, in quo nihil eſt. Nam omne, q̃ eſt putant eſſe corpus, quare in quo nullum eſt corpus, hoc eſſe vacuum dicunt, omne autẽ corpus tangibile eſſe dicunt, omne vero tangibile grauitatem, vel leuitatem habere etiam tradunt, quare ex ſyllogiſmo accidit eis dicere vacuum id eſſe, in quo nullum graue neq; leue eſt. Sed ſi hoc eſt (inquit) vacuum, in quo nullum graue, vel leue eſt, punctum quoque vacuum erit, quoniam in ipſo nullum graue, nec leue eſt. At abſurdum eſt dicere, punctum vacuum eſſe. Verum hoc abſurdum accidit eis, quia non addiderũt hoc .ſ. dicimus vacuum eſſe ſpacium, in quo nullum graue neq; leue eſt. Nam etſi locum addant dicentes vacuum eſſe, locum, in quo nullum graue, vel leue eſt, tamen nihil pfecti dicunt, quouſque nõ definiuerint, ſi aſſerant illud talem locum eſſe in quo ſpacium ſit grauis; & leuis capax. Vnde (inquit) etſi vacuum definientes eſſe ſpaciũ, in quo nullũ graue vel leue eſt, ſiue ſpaciũ ſuſceptiuũ, grauis & leuis, ij euaderent dicere punctum vacuũ eſſe in alterum tamen maioris dubitationis ſcrupulum incidunt. Nam ſi hoc ſpacium (inquit) neque leuitatẽ, neque grauitatẽ haberet, ſed colorem, vel ſonum .i. ſi corpus eſſet colore formatum & ſonatile neq; grauitatẽ, neq; leuitatem habens, ceu eſt corpus cœleſte, dicunt ne aliquid tale vacuum eſſe, vel non? Deinde reſpondẽs pro ipſis inquit eos forſitan reſponſuros, quod ſi quidẽ hoc eſt vacuum, quod poteſt recipere graue & leue, q̃quam alio corpore plenum fuerit, idem tamen erit vacuum. At ſi vacuum diceretur eſſe id quod ſuſceptiuũ, eſt cuiuſuis corporis, nondum aliquod habens, tale pfecto vacuum non erit, ſed plenum. Sed inquit Ariſt. ſiue tale dicant plenum eſſe vacuum abſurdum eſt. Nam accidit idem eſſe vacuum & plenum, vacuum inquam erit, ſi vacuum illud eſt quod nullum corpus graue, vel leue habet. Plenum rurſus erit, q̃m corporeum eſt vt ſubijcitur vel coloris, vel ſoni particeps eſt, & alterum recipere non poteſt, alioquin eſſent duo corpora in eodẽ igitur idem eſſet plenum & vacuum, & diffinitionem vacui, quam ipſi tradiderunt plane tollerent dicẽtes vacuum eſſe ſpacium, in quo nullum graue, vel leue eſt. Vno igitur quidem modo (inquit) ita definiunt vacuũ, ſpacium eſſe in quo nullum corpus tangibile eſt. Tangibile autem eſt id quod grauitatem, vel leuitatem habet. Verum alij alio modo (inquit) vacuum definiũt, vt hæc abſurda fugiant, dicẽtes vacuum eſſe ſpaciuum, in quo nullũ corpus penitus eſt, neque aliqua natura corporea, qui etiam aſſerunt vacuum materiam eſſe, quippe quæ nullum corpus actu ſit, ac ijdem ſentiunt locũ eſſe materiam. Atqui materiam dicere vacuum, vel locum eſſe per ridiculum eſt, ſiquidem materia inquit nõ ſit ſeparabilis à rebus, & vacuum ſit ſeparabile à rebus. non ſic dicunt ij, qui ipſum ſuapte natura per ſe ſubſiſtere poſſe aiunt. Eadem etiam nos dicimus de loco, & quod locus, & vacuum nihil eſt rei, quæ in ipſo eſt materia autem eſt elementum rei, & quæcunque alia dicimus de vacuo & loco, quæ in ſuperioribus tractauim⁹. Cæterum quod vacuum non ſit ſpacium, in quo nullũ corpus penitus ſit, quemadmodum paulo ante dictum eſt, hoc in loco demonſtrat, vtitur autem ad tollẽdum vacuum exemplis de loco. Nam inquit quoniam dicẽtes vacuum eſſe, nihil aliud ipſum dicunt eſſe quam interuallum locale carens priuatumq́ue corpore, demonſtratum eſt in rationibus de loco tale ſpacium alterum à corporibus, & ſeparabile locum eſſe non poſſe, igitur neque vacuum erit. Nam vacuum & locus apud eos q. ita ſentiunt ſola conſideratione & reſpectu differunt vt diximus, locum inquam intelligimus eſſe, quando iá recepit corpus. Nam locus alicuius eſt locus. Vacuum autem, quando corpus nondum recepit. Deinde quia vtriſque competit ſpacia diuerſa eſſe à corporib. Etenim ex quibus venerũt in cognitionem vt locus ſit ſpacium ex eiſdem in notitiam vacui peruenerunt. Nam motus ſm locum eos deduxit in cognitionem loci. Nã eo quod videbant ea quæ mouẽtur alium atque alium occupare locum, & in eodem alia atque alia corpora ingredi, in cognitionem venerunt quod ſpacium ſit pſe aliud atq; aliud corpus recipiens. Ex eadem autem rurſus notitia vacuum eſſe ponunt. Nam cum ſit mot⁹, & corpus non recipitur per corpus, oportet vacuũ eſſe per quod recipitur mobile, cum ignorarẽt corporum compreſsionem .ſ. quomodo corpora cedũt ipſis inter ſe, cum igitur (inquit) vacuum, & locale ſpacium ſunt idem ſubiecto, & eadem cauſa ducit nos in notitiam ipſorum, quibus igitur rationibus inquit refutauimus locum non eſſe ſpacium, eiſdem etiam demõſtrabimus, neque vacuum eſſe. Nam eſſet aliquid tale vacuum, q̃n ingrederetur corpus in ipſo, ſeſe reciperent ſpacia mutuo ac viciſsim, & ſeſe diuiderent in infinita, & quecũque alia ſequerentur quæ in ſermone de loco concludebantur. Igitur & nos quibus confutauimus rationes deſtruentes tollenteſq; ſpacium eſſe locum, eiſdem redarguemus eas, quæ vacuum, quo ad propriam rõnem tollunt. Sic igitur & per ea quæ iam dicta ſunt, tollitur & confutatur vacuum. Cum autem ij, qui ſtatuere vacuũ eſſe, illud putauerint eſse cauſam motus, & cauſam eſse velut receptaculum, in quo aliquid mouet᷑: cæterũ vult hic oſtendere vacuum nullo modo cauſam eſse motus, ſecundum nullum modum cauſarum. At nos vt percipiamus vtro nam modo res ſe habet. Quoniam poſuit rationes ad vtranque partem reliquum vertitur ad inquiſitionem veri, & inquit quoniam ad percipiendum vtro nam modo res ſe habet, i. ſiue ſit, ſiue non ſit, oportet prius diſcere, ac percipere, quid ſignificet nomen vacui, an vnum aliquid, vel plura, & quæ ſint hæc.

Huius autem cauſa eſt, quod omne quod eſt corpus eſſe putant, & omne corpus eſſe in loco, & vacuum eſſe locum in quo nullum eſt corpus. Quare ſi alicubi non eſt corpus, ibi nihil eſſe aiunt. Rurſus corpus omne tangibile eſſe putant, & tale vt grauitatis aut leuitatis, ſit particeps. Accidit igitur per ſyllogiſmum, vt id ſit vacuum, in quo non eſt graue quicquam vel leue. Hæc igitur quemadmodum prius diximus ex ſyllogiſmo accidit.

Ob id (inquit) aſſerũt vacuum eſse locum in quo nihil eſt, quoniam omne quod eſt corpus eſſe aiunt. Cum igitur vacuum ſit, in quo nullum corpus eſt, & omne quod eſt corpus eſt, & vacuum eſt id in quo nihil eſt, accidit ergo ex ſyllogiſmo vacuum eſſe id in quo nullum graue, nullumq; leue collocatur & eſt. Nam ſi vacuum eſt locus, in quo nihil eſt, & omne quod eſt corpus eſt, & omne quod eſt corpus, tangibile eſt, dico .ſ. omne qđ habet grauitatem, vel leuitatem, concluditur igitur vacuum eſſe, in quo nullum graue, nullumq́ue leue exiſtit. Pulchré aũt dixit (ex ſyllogiſmo) q̃m ipſi hoc nõ dicũt ſed aiunt vacuum eſſe, in quo nullũ corpus eſt, cum autem oẽ corpus tangibile ſit, & tangibile inquit eſſe id quod hẽt grauitatẽ & leuitatem, ex dictis eorum cõcludit ac deducit illis accidere ex ijs quæ aſſerunt vacuum id eſſe, quod non habet aliquod corpus graue, vel leue.

Abſurdum autem eſt ſi punctus ſit vacuum.

Cum dixerit eos dixiſſe vacuum eſſe locum, in quo nullum graue, vel leue eſt, refutat definitionem dicens hoc modo facile ſequi, vt etiam punctum ſit vacuum, quippe & huic definitio conueniat, quoniam nihil eſt in ipſo quod graue, aut leue ſit.

Oportet

Oportet enim eſſe locum in quo corporis tangibilis eſt ſpacium.

Hæc dicit pro his oportet.n.ita definire, q locus vacuumq; eſt ſpacium corporis tangibilis, & tangibile habens grauitatem, vel leuitatem, quare locus eſſet ſpatium ſuſceptiuum grauis, vel leuis.

Attamen vacuum videtur vno dici quidem modo id quod non eſt plenum corporis ſenſibilis tactu. Senſibile vero eſt tactu, quod grauitatem vel leuitatem habet.

Quædam autem exemplaria habent plenum. Et ſi plenum quomodo vacuum. Plenum igitur pro impletur, & capax eſt corporis ſenſibilis tactu.

Idcirco & quiſpiam dubitauerit, quidnam dicent, ſi ſpacium colorem habeat aut ſonum. Vacuum ne, an non vacuum eſse.

Quod & ſi hoc modo definiunt, tñ non fugiunt abſurdum. Namſi ſpacium hoc, inquit, colorem habet, vel ſonum ſine grauitate, vel leuitate, quid amplius dicent. Vacuum ne eſſe tale ſpacium, vel ne? Suppoſitio aũtem talis nõ eſt impoſſibilis. Nã cœleſte corpus tale eſt. Nam colore formatur &; ſonũ efficit ſm pythagoreos cum mouetur, quod tñ caret grauitate & leuitate.

At patet vacuum eſſe ſi corpus tangibile ſuſcipere poſſit. Sin autem, minime.

Inquit, ad hanc rationem dicent, quod ſiquidem vacuum hoc dicis ſeparatum à corpore tangibile qđ idẽ eſt, ac ſi dicas ſeparatum à graui vel leui, & quoddam aliud corpus habens, conſtat ſane quod vacuum erit. Nam plenum hoc dicimus, quod habet grauitatẽ, vel leuitatem. Si autem vacuum dicimus, in quo prorſus nihil eſt, tale ſane vacuum non erit. Sed vtroq; modo abſurdum ſequi dicimus, vel.n. definitio vacui repellenda eſt, vel idem erit plenum & vacuum.

Alio vero modo, id in quo non hoc aliquid, neque ſubſtantia quadam corporea eſt. Quapropter quidam aiunt vacuum corporis eſſe materiam, qui quidem hoc idem aſſerunt locum eſſe non recte dicentes. Materia nanque ſeparabilis non eſt à corporibus. Vacuum autem vt ſeparabile quærunt.

Quoniam & alio modo definiunt vacuum ſpacium eſſe, in quo nullum eſt corpus, neq; corporeum aliqd, ceu qualitas, vel potentia, vel aliud quippiam naturale. Hoc modo autem, inquit, materiam vacuum & locum dicunt eſſe: ſiquidem eorum nullum actu ſit aliquod corpus naturale. Materiam vero forſitan dicit non primam, ſed eam quæ qualitate informata eſt. Qđ vero nõ eadem ſit materia loco, & vacuo multilariam demonſtratum eſt.

Quoniam autem de loco pertractatum eſt, & vacuum neceſſe eſt locum eſſe, ſi eſt priuatum corpore, ac quomodo locus ſit, & non ſit dictum eſt. Manifeſtum igitur eſt vt hoc modo vacuum non ſit.

Hic reliquum oſtendit vacuum nõ eſſe neque ſeparatum. neq; inſeparabile, primum autem inquit, qđ quibus demonſtrauimus locum non eſſe ſpacium, eiſdem etiam demonſtrauimus neque vacuum eſſe. Nihil.n. differt is locus à vacuo, niſi cogitatione & reſpectu, cũ ſubiecto eadem ſint, demonſtrauimus aũt, inquit, locũ eſſe velut terminum, vt autem aliquod idem ſpatium per ſe diuerſum à corporibus quæ ingrediuntur, non eſt, neque igitur aliquod, vacuum erit.

Neque ſeparabile, neque inſeparabile.

Separabile quidem non eſt, ceu idẽ per ſe proprius omni corpore carens, vt quidam dixerunt illud eſſe extra cœlum. Inſeparabile autem.i. corporibus interſperſum nec eſt, ceu illi dixerunt, qui atomos eſſe ſtatuerũt, cuius adiectione ad atomos ac coniunctione corpora conſtant. Vel quod quidem etiam magis cõſonum eſt qñ. neq; tale vacuum eſt, quod qdem propriã habeat naturam exiſtens ſpacium trifariam dimenſum diuerſum à corporibus, qm̃ ſemper plenum eſt. Sed ſi nos demonſtrabimus locum eſſe tale ſpacium, quod eſt trifariam dimenſum per ſe, & vacuum idem eſt loco ſm ſubiectum, conſtat, vt ſit hoc modo inſeparabile vacuũ, quod per ſe nunq̃ eſt à corpore prorſus ſeparatum, ſed ſemper eſt aliquo corpore plenum. Verũtamen alterã exiſtentiam habet præter corpora, quę ſunt in eodem.

Nam vacuũ non corpus, ſed corpus ſpaciũ volunt eſſe.

Quoniã vacuum ſpatium corporis eſt, inquit.i. corporis ſuſceptiuũ, & tale eſt ẽt locus apud eos qui putãt locũ eẽ ſpatiũ, & demonſtratũ eſt ſpatiũ loci neq; ſeparabile, neq; iſeparabile eẽ poſſe, manifeſtũ igiẽ eſt, vt neque vacuũ ſit, neq; vt ſeparabile, neq; vt inſeparabile.

Quapropter & vacuum aliquid eſſe videtur, quoniam & locus. Et per eadem ſane. Nam motus occurrit qui ſecundum locum ſit, & his qui locum eſſe aliquid præter corpora quæ incidunt: & his qui vacuum ponunt.

Quod idem ſit locus & vacuum, inquit, manifeſtum eſt, Nam ex quibus, & per quas cauſas venerunt in notitiã, vt locus eſſet ſpatium, per eaſdem ẽt venerunt in cognitionem vacui. Nam motas ſm locũ, & his, & illis extitit cã ſuſpitionis & cõiecturæ de loco & vacuo. Nã ij qui locum, ſpatium eſſe dicunt eo qđ videbant alia atq; alia corpora viciſſim ſuccedere in illo ceu in amphorã in hanc deuenere ſuſpicionem & coniecturã, ſimiliter & ij qui vacuum eſſe dicunt ad cognitionẽ vacui peruenerunt, quoniã non eſſet motus localis niſi eſſet vacuum. Non enim recipitur corpus per corpus.

Atque cauſam motus vacuum ſic eſſe putant: vt in illo moueantur: hoc autẽ tale erit, ceu locũ quẽdã eſſe aiũt.

Quod ij qui vacuum eſſe putãt, idem exiſtimẽt cauſam eſſe motus adeo vt in illo corpora moueanẽ, ideſt in quo moueantur, ex hoc etiam manifeſtum eſt, qm̃ vacuum tale eſt, quale locum ipſum inquiunt eſſe.

At nulla prorſus neceſſitas cogit: ſi motus eſt vacuũ eẽ.

Cum refutauerit vacuũ eiſdem rõnibus, quibus & locum tanquam ſpatium confutauit hic aggrediẽ oſtẽdere ipſum vacuum per ſe nullo pacto eſſe. Verũ prius rõnes quibus nitebantur nonnulli vacuum nõ eſſe demonſtrare, velut redarguere & confutare, ac oſtendere eas nihil neceſſarij habere, fuere autem quatuor, prima ex motu ad locum, ſecunda ex auctione, tertia ex cinere. Et tandem oſtendit rõnem de motu ſm locum nihil neceſſarij concludere. Erat aũt rõ hæc, ſi motus eſt, & non recipitur corpus per corpus vacuum eſt, atqui primũ eſt, ſ. motus, ergo & ſm. ſ. vacuum erit. Primum.n. inquit & ſi vacuo aliquis motus ad locum: Saltem non quicunqoe motus vt fiat, vacuo eget. Nimirũ alteratio loco prorſus non eget. Nam id quod alteraẽ, quatenus alteratur, nullo eget loco. Etenim fieri põt, vt id quod immobile eſt, motu locali, alteretur. Itẽ neque ſi motus fuerit ſm locum, mox neceſſe eſt vacuũ eſſe. Nam poſſunt partes viciſſim ipſiſmet ſuccedere, & ſua loca ipſiſmet inter ſe mutare, quæ tamen nõ egent vacuo ſpacio, ſeparato ab ipſis, quod quidem videre licet in motu locali recto, & hoc etiam manifeſtiſſimum eſt in reuolutionibus continuorum, ceu ſe habet globus tornatilis. Itẽ videre licet in ipſa aqua quæ mouetur in lebete. Nam hæc per vacuum non mouentur, quippe quę eundem cõtineant locum ſm ſuas vniuerſitates, ſed mouentur partibus propria loca mutuo cedentibus. Et quid ipſe dico de his quæ mouentur in orbem. Etenim q̃ mouentur motu recto (vt iam dicebam) eodem modo mouentur, & vacuo non egent. Nã immittens digitum in aqua ſi mouero ipſum, & ſimpliciter oĩa quæ mouentur in aqua, hæc ſane motu recto locali mouebuntur, & tñ per vacuum non mouentur: neque.n. ſunt talia inania in aqua ſeparata, qualia

ſunt

ſunt piſcium & natantium corpora in ipſa, hoc autem manifeſtum eſt, ſed aqua ſemper cedit ei quod mouet, & vtrunque pariter accipit locum alterius. Nam ſi per ſolida & renitentia corpora motus fieret, merito putarentur mobilia moueri per vacuum, propterea, quod non facile cedunt hæc. At ſi per humida motus fit dico .ſ. per aerem & aquam, non eſt neceſſarium introducere vacuum propter motum. Nam diuiſo illo per quod fit motus, & cedente ſuum locum mobili, ita motus fit. Ex his ergo argumentis, quod neceſſarium nō ſit motu exiſtēte aliquod ſeparabile vacuum eſſe, prorſus corpore carens oſtenſum eſt. Quod vero ſimpliciter non ſit, nondum ex his demonſtratum eſt. Quamobrē quō quanquam motus non fieret per vacuum, attamen ſoret alio modo aliquid vacuum per ſe ſeparatum, vt poſuere pythagorici extra cęlum, quod quidem igitur vt dicebam, motu exiſtente non poſsit eſſe vacuum ſeparatum, ſatis per hæc puto demonſtratum eſſe, quod autem neque inſeparabile ſit vacuum eo modo, quem ipſe dicebam .ſ. quod quidem propria ratione ſit ſpaciū, omni corpore vacuum, nunquam autem ſine corpore, ſed ſemper aliquo corpore plenum, hiſce rationib. demonſtratum non eſt, immo contrarium eſt neceſſariū, ex dictis. Nam quando dicimus ea quæ mouentur, non egere vacuo, ſed tranſmutari cedereq́; partes ipſiſmet, mutuo loca propria, quid aliud dicimus cedere ipſiſmet mutuo loca quam ſpacia in quibus ſunt. Verum de his affatim ſatiſque dictū eſſe in rationibus de loco exiſtimo. Secunda dubitatio erat ex denſitate, & raritate corporum, cuius exemplum erat de muſto, & vtribus. Nam dicebant ea corpora quæ mouentur, recipi in ea vacua, quæ in ipſis exiſtunt. Reſpondet igitur neq; neceſſarium, neque verum eſſe vt hoc modo fiat denſitas. Nam poſſunt (inquit) ipſa corpora denſari ac comprimi non in vacua actu, quæ intus manent, ſed compreſſis extruſiſque in ipſis tennioribus corporibus in illorum loca recipi ac meare, quod quidem de vino fieri accidit. Nam compreſsis conſtrictiſque vtribus ea ſubſtātia tennis, quæ incluſa eſt ſiue aerea, ſiue quædam alia, ceu vaporoſa, vel vētoſa, difflat & excludit, cuius modi eſt muſtum. Hac igitur ratione vinum cum denſatur & in minorem molem contrahitur, ſane recipitur ab ipſo dolio cum vtre, quod ante vtrem ac ſine illo ad ſummam implebat. Item muſtum eſt multum exhalans euaporanſque cuius rei inditio eſt ſpuma eius, quæ mouetur ab halitu, ac multum aeris intercluſum habet, ceu indicant bullæ. Cum igitur motus prohibeatur à cōſtrictione compreſſioneq; vtris aer, qui intercluſus eſt, vt diximus, euaneſcit exhauritur & difflat quo pacto vini partes recipiuntur in loco illius. Prętera ſemper aliqđ corpus tenuius cedit craſsiori, quocirca aqua denſatur aere profligato, & aer igne depulſo, ac terra expreſsis, aere & aqua. Idcirco ignis comprimi non poteſt (vt inquit Themiſtius) quoniam aliquod corpus tennius ipſo non eſt quod intus ipſum complectatur & cōtineat. Tertium argumentum erat. Si auctio eſt vacuum eſt, corpus.n. non meat per corpus, nam id quod augetur alimento recepto in ipſum & diſtributo ei, quod augetur plane accreſcere vr, neceſſe eſt igitur ſi corpus non meat per corpus, in vacuis illius, quod augendum eſt, recipi id quod auget Ariſt. igitur accipiēs prius auctionem abuſiue improprieq́;.ſ. eam omnem mutationem qua ſimpliciter ex minori mole in amplum aliquid tendit, ſic confutat rationem. Deinde oſtendit neque hoc verum eſſe, neq; dubitationem eſſe neceſſariam .ſ. quippiam neceſſarij concludentem de auctione proprie dicta, prius itaque inquit, nō neceſſe eſt omne ſimpliciter ex minori mole in maius incremētum aliquo ingrediēte in ipſo quod accreſcit fieri. Nam cum tranſmutatur aqua in aerem, maior quidem fit ex minori, quæ tamē nullo ingrediente & augente ipſam eget, quare neque per vacuum ſit auctio. Nam ob id videbatur vacuū ſeq. ex auctione, qm̄ aliquo corpore ingrediente auctionē, fieri dicebant. Ac ſi quis diceret eo, maiorem molem aquæ cōuerſæ in aerem factam eſſe, qm̄ quaſdam ſedes vacuas extrinſecus accepit, ſit vt rō Ariſt., ſane nihil neceſſarij oſtendiſſe videatur. Nam vt aqua mutata in aere ex minori mole in maiorem mutata eſt, ita & quidā alius aer in aquam mutatus in minorem molem cōtraheretur; quo pacto æque fit viciſsitudo, & reditus mutuus ad ſuas ſedes, quo fit, vt merito non ſolum de auctione proprie dicta refutet rationem quemadmodū, deinceps facit. ſed etiā de mutatione ex minori in maiorem molem, quæ fit per generationem & corruptionem. Nam in illis, quærētes modum auctionis, quo modo ipſa fieret hunc omiſerūt, quippe nullus de hoc ſermonem vſque ad hodiernum diem fecerit: Sed cum ipſi voluiſſent oſtendere vacuum eſſe, vtebantur dubitatione de auctione, qm̄ ſi fit corpus ex minori maius, & neceſſe eſt incrementum fieri aliquo corpore ingrediēte & diſtribuenre ſe per totum corpus, neceſſe erit vacuum eſſe. Ad demonſtrandum igitur vacuum eſſe varius augendi modus nihil conducit, ſed quoniam ſimpliciter eſt aliquod incrementum in eo quod maius fit, ob id neceſſe eſt hoc fieri per vacuum. Iuxta igitur hāc intelligentiam & ſententiam eorum, & hac vtitūr reſponſione & obiectione. Vnde ſiquidem dicent auctionem eſſe omnem ſimpliciter in maiorem molem accrētionem, ita confutabitur & redarguentur, ſi autem ꝓprie dixerint auctionem, contra hanc, hæc inquit. Dubitatio autem de auctione comprehendit eam etiā dubitationem, quæ de aqua in cinerem infuſa ab illis adducta eſt. Vnde communiter vtranque redarguens inquit tam rationem de auctione, quam eam de aqua infuſa iniecta in cinerem ſeipſam impedire, .i. ſeipſam vincere & deſtruere, ac ſeipſam redarguere. Communis.n. inquit cum ſit dubitatio naturalis circa diſputationem de auctione, & cum videant quatuor abſurda eſſe, quorum vnum euitare non poterant, .i. vel non eſſe auctionem, vel illam non corporis eſſe, vel corpori incrementum non aduenire, vel corpus recipi ac meare per corpus, nitebantur illi ſoluere has dubitationes, ſtatuentes vacuum eſſe. Verum ob id non perſuluerunt has dubitationes, quinimmu illas indicarunt, & ampliarūt, quare neque vacuum eſſe oſtendunt, neq; dubitationes ſoluūt. Rurſus autem quęrunt naturales vtrum auctio ſit vel non ſit. Verum auctionem eſſe pro comperto haberi neceſſe eſt. Deinde quærunt ſi corporis ſit auctio vel incorporei, atqui corpora augeri euidentia ipſa teſtaſ, quo rurſus quæriſ an id quod auget, velut materia ſit corpus, vel aliquid incorporeum. Sed hoc etiam perſpicuum eſt. Nam alimentum corpus eſt. Si ergo auctio eſt & corpus eſt id, quod augetur, & auget, & id quod auget per totum illud, quod augetur per totum accreſcat neceſſe erit corpus per corpus meare, quod quidē fieri nequit. Vndique igitur ſermo de auctione ambiguus eſt. Has igitur (inquit) volentes dubitationes ſoluere ſuppoſitionem indemonſtrabilem petiere ac poſuere .ſ. vacuū eſſe. Nam (inquit) cum ſint inania vacua, que nonnulla in corpore, alimentum in illis recipitur, & ita videntur auctionem defendere, & ea quæ auctioni competunt, dico .ſ. auctionem eſſe, & corporum eſſe aliud quod auget, & aliud quod augeſ, ac euitare hoc abſurdum corpus per corpus meare ac recipi. Sed hæc rō (inquit) ſeipſam deſtruit ac tollit. Nam illi putant, qꝛ ſi ſuppoſuerint auctionem fieri per vacuum tueri poterunt rationem de auctione, quaſi nequeat aliter fieri auctio quam ꝑ vacuum. At ipſe contrariū potius euenire

inquit,

inquit, quoniam ſi vacuum eſſet, & per illud fieret auctio, certe non prorſus auctio fieret. Nam ſi totum id quod augetur per totum accreſceret, quemadmodum conſtat, & neceſſe eſt alimentum per totum diſtribui atque diſtribui alimentum corpori non aliter (vt aiũt) quam recipi per ea vacua quæ in ipſo ſunt, igitur oportet totum corpus per totum vacuum eſſe. Nam vbi nõ erit vacuum, profecto ibi non poterit cibus diſtribui ac recipi, quare neque illud augebitur. Atqui totum id quod augetur per totum accreſcit. Igitur oportet totum eſſe vacuum, quod quidem abſurdum eſt. At ſi totum per totum & vndique non fuerit vacuum, alimentum ingrediens erit duntaxat repletio earum partium quę vacuę ſunt, & non auctio, itaque incremẽtum fieri per vacuũ nequit, quare neque vacuum demõſtrant eſſe, ſed illud ſine demonſtratione petunt ac ponunt, neque dubitationes de auctione tollunt, ſed eas pandunt ac ampliãt. Ratio autem ipſa de cinere nihil facit ad aſſeuerandum vacuum. Nam cum videatur cinis tota per totã humectari, pariter & tota aqua per totam nigra fieri, neceſſe prorſus eſt totã aquam vacuam eſſe, ac pariter totã cinerem, ſiquidem in vacua viciſsim mutuoque ſeſe recipiant. Hoc autẽ per ridiculum eſt, & ſi aqua reciperet ſe per vacua cineris, & ecõtra cinis per vacua ipſius aq̃, cur non multo prius in ſuamet vacua vnaquæque earum à principio non ſe recepit, quippe conſentaneum magis foret aquam cum humida ſit in ſua recipi vacua, quam cinerem in ipſa vacua aquæ ingredi.

Atque omnino quidem vacuum omnis motus cauſa nõ eſt. Quapropter & Meliſſum idipſum latuit. Nam poteſt alterari plenum. Deinde neque motus ad locum vacuo accommodatur. Poſſunt enim corpora mutuo ſibi cedere, et ſi nullum ſit ſpacium ſeparabile praeter corpora, quæ mouentur. Et hoc in continuorum ſicut in humidorum conuerſionibus manifeſtum eſt.

Tandem vniuerſalem & indeterminatam enunciationem refellit. Nam dicebant hoc modo ſimpliciter, ſi eſt motus, vacuum eſt. Inquit igitur putare, vel dicere vacuum eſſe omnis motus cauſam, ridiculum eſt. Nam alteratio cũ ſit motus, certe non egebit loco vel vacuo. Quapropter & Meliſſum idipſum latuit, quippe q ſtatuens omne vniuerſumque infinitum eſſe, illud prorſ immobile eſſe aſſeruit, quoniam infinitum non habet, quo moueri proficiſcique poſsit. Latuit igitur & illum hoc, quia poſſet ſaltem alterari nullo egens loco, & ita non eſſet immobile. Non ſolum autem (inquit) alterari poteſt alio loco non egens ab eo in quo eſt, ſed etiã ſm locum moueri põt, quum autem, ille de motu ſm locũ inquiat. Et hoc patet in his, q̃ in orbẽ mouent. Nã hæc in eodem loco vertuntur. Item põt aliquid moueri motu recto non exiſtente vacuo mutuo viciſsimque ipſiſmet cedentibus mobili, & eo in quo fit motus.

Poſſunt etiam corpora non ob ingreſsionem in vacuũ, ſed ob extruſionem eorum quæ in ipſis ſunt denſari. Veluti cum premitur aqua, ſic vt aer qui in ipſa eſt, extrudatur.

Quod neque ſecunda dubitatio habeat aliquid neceſſarij, vel ea etiam quæ de vino & dolio afferri ſolet, his oſtenditur. Nam poteſt denſari vinum & non in ea vacua, quæ præexiſtant, ſed in locis eorum, quæ extruduntur, & ſunt ipſius vini tenuiora corpora, dixi autem ob extruſionem eorum ex metaphora acinorum, qui compreſsis digitis iaciuntur ac extrunduntur. Acini autem proprie dicuntur acini oliuarum, & ex harum traſlatione aliarum multarum arborum.

Præterea augentur non ſolum aliquo ingrediente corpore, ſed etiam alteratione, ceu ſi ex aqua fieret aer. Oĩno autem ea ratio quæ de accretione fit, & ea quæ de aqua adducitur, quæ in cinerem funditur, ſeipſam impedit.

Tertiam rationem ab auctione reprehendit, & tandem (vt dicebam) communius latiuſque vtitur auctione, nuncupans omnem mutationem ſimpliciter in maiorem molem ipſam auctionem.

Aut.n. non augetur quicquam, aut non corpori: aut fieri poteſt, vt duo corpora in eodem ſint. Dubitationẽ igitur communem ſoluere putant, ſed non vacuum eſſe oſtẽdũt, aut totum corpus vacuum eſſe neceſſe eſt, ſi omni ex parte augetur & per vacuum accreſcunt. Eadem rõ de cinere eſt. Quod quidem igitur eas rationes facile diluere ſit: quibus nonnulli vacuum eſſe oſtendunt, patet.

Dubitatio naturalium eſt, quam ſoluere nitentes vacuum eſſe ſtatuerunt. Hanc igitur (inquit) dubitationẽ ſoluere putant vacuum ſtatuentes, attamen non demõſtrant vacuum eſſe. Non enim quia auctio eſt, vacuum eſſe oportet, ſed cauſa modi augendi inquirenda eſt. Neque enim ſtatuentes vacuum eſſe, dubitationem de auctione ſoluunt, quoniam opus eſſet, vt totum corpus vacuum eſſet, aut omnino & vndique augeatur per vacuum, vbi augeretur, quare non ſoluunt dubitationem ſuppoſito ſtatutoque vacuo. Nam ſi per vacuum quodam fieret auctio, totum vacuum erit, ſiquidem nutrimentum toti corpori ſingulisque eius partibus diſtribuatur. Eadem etiam dicimus de cinere.

Rurſus autem dicamus vacuum hoc pacto ſeparatum non eſſe, vt quidem inquiunt.

Cum oſtendiſſet rationes, quæ concludebant vacuũ eſſe, nihil neceſſarii habere: Cæterum hic vult ipſam vacui naturam tollere. Et quoniam vacuum nonnulli qui illud eſſe aſſerebant, ſeparatum eſſe autumarunt, nonnulli vero ipſum inſeparabile. Et inſeparabile vel Poteſtate, & ſuapte ratione vacuum, licet ſemper ſit corpore plenum, ceu ij ſentiunt, qui locum eſſe ſpacium dicũt, vel interſperſum corporibus, vt ſectatores Democriti aiunt, demonſtrat idcirco Ariſt. prius non eſſe vacuum ſeparatum nullum habens corpus. Et quoniam ij qui vacuum eſſe aſſerebant, ipſum motus cauſam eſſe dicebant, quippe qui non exiſtente vacuo motum tollere viderentur, proinde prius oſtendit nullo pacto vacuum cauſam motus eſſe poſſe, neque velut efficientẽ, neque velut finalem, neque velut in quo, vel per quod dico.ſ. quemadmodum dicimus nunc motũ fieri in magnitudine non ita fieri poſſe per vacuum demõſtrabit. Et prius oſtendit vacuum cauſam motus eſſe non poſſe. Nam cum vacuum omnino & vndique ſibi ſimile ſit & nullũm diſcrimen à ſeipſo habeat & videamus ea, q̃ natura cientur, differentibus varijsque motibus mota eſſe: Nam ignis ipſa natura ſurſum fertur: Terra autem deorſum, conſtat igitur vt differentium motuum, immo contrariorum eadem foret cauſa. Atqui contrariorum cauſæ efficientes ſunt contrariæ, Nam impræſentia nos, qui naturales inclinationes motuum cauſas efficientes eſſe aſſerimus, contrariorum contrarias cauſas aſsignamus, ac aſſerimus. Nam leue cauſa eſt motus ſurſum, graue autem motus deorſum. Si ergo vacuum eſſet cauſa efficiens motus proculdubio motus nõ differrent, immo tolleretur funditus motus, quoniã quo moueretur corpus in eo poſitum? Certe cõſentaneum eſt, vt quocunque moueatur & pergat, quandoquidem ſit vacuum vndique ſibi ſimile ac compar, quare ſimul ſurſum, & deorſum mouebitur ignis, & reliqua ſimiliter, quod quidem fieri nequit, quare vacuum erit potius cãſtationis, & quietis quam motus, ergo vacuum non poteſt eſſe cauſa efficiens motus. Item neque eſſet vacuũ cauſa motus dico.ſ. vt appetibile, quippe qui eadẽ rurſus ſic dicenti abſurda obijciemus. Nam motus naturales ſunt differentes, ergo & ſines diſcrepant. Vacuum autem eſt prorſus ac vndique ſibi indifferens.ſ. vbique cõſtat ſibimet ac compar eſt, cur ergo magis ignis ſurſum, quam deorſum mouebitur? quoniam vndique ſi-

nis &

nis & appetibile eſt, vel ergo penitus non mouebitur, quoniam ſibimet vndique ſimile eſt: quare vbi aliquid poteretur iam ſuum finem, & id quod appetit conſecutum eſſet, vel ſi mouebitur, illinc quocunque mouebit. Nam cur magis ſurſum, quam deorſum vel ad reliquas loci differentias. Nam (vt dicebam) vacuum vndiq; appetibile eſt, quare illud vndiq; diſpergeretur membratimq; diſtraheretur. Item de partibus eadem ratio eſt, & hoc in infinitum. Eadem autem (inquit) quæ ſane de vacuo diximus, & de loco dicere licet contra eos, q putant locum eſſe ſpacium. Nam ſi ſpacium locale idē eſt cum loco, quæ de vno dicuntur, de altero quoque dici poſſunt, quoniam ſi locus eſt ſpacium qualitatis expers & incorporeum, quomodo vnumquodq; mouebitur in ſuum ac peculiarem locum. At nos, qui dicimus locū eſſe continentis terminum, quoniam ipſum eſſe terminum naturalis corporis dicimus, in ipſo naturales vires inſedere ac immiſſas eſſe proprietates aſſerimus, & ob id vnumquodque ad ſuum mouetur locum tanquam ad cognatum & ſibi affine, ſi autem locus eſſet ſpaciū expers qualitatis per ſe cur magis huc, quam illuc mearet mobile. Neque .n. eſt aliqua differētia per quam huc magis moueatur quam illuc, itaque loci diſcrimina pcipua eſſent alterum, quod ſurſum appellatur, alterum vero quod deorſum dr, quandoquidem ſpacium ſit ſibi vndique ſimile. At nunc apud nos, qm corpora differunt, quorum fines loci ſunt, etiam ipſorū fines, & termini differunt, quibus cognata continentur. Nō .n. per ſe termini loci ſunt, velut ſuperficies mathematicæ ſed ſuperficies q in corpore naturali ſunt inſeparatæ ſunt loci. At ij qui locum ſpacium eſſe volunt, mox ipſum ſeparabile abiunctumq; à corporibus naturalibus, & ſimplicibus eſſe volunt. Nihil igitur diſcriminis erit inter ſpacium ſuſceptiuum aquæ, & ſpacium ſuſceptiuum aeris. Sed ad hæc dicerem, quod eſſe ſpacium diuerſum à corporibus naturalibus, & ſeparabile ab eiſdem ſm ſubſtantiam eorundem ſuſceptiuum & capax, ſatis in ſuperioribus demonſtrauimus. Ad hæc autem impræſentia nuncque dicta reſpondeo vacuum non eſſe cauſam efficientem nec finalem motus, neque neceſſe eſt, vt vnuſquiſque locus receptiuus, & capax corporum, aliquam vim habeat, & qualitatem. Non .n. qm bonum eſt vnicuiq; hic eſſe, vel hic eſſe, oportet ingerere aliq vim illi, in quo ſuapte natura eſſe aliquid poteſt. Neque .n. qm corpus cœleſte in orbem cōſtitutum & in circulo collocatum eſt, ac hoc ipſi bonum eſt ipſe Ariſt. profecto dixit circulum & orbem habere aliquam vim, q cœleſte corpus appetendo ſic in circulo, quandoquidē neque circulum locum eſſe aſſentiat, dico igitur nō ea de cauſa, quia hæc vacui, vel ſpacij pars aliquam vim & potentiam habet, ſic eadem pars continet corpus cœleſte, ceu extremum orbem & vltimum, ſed quia cœli natura eſt, vt omnia circulo contineat, ac omnia intra ſuos limites habeat: Cum hoc ipſi cœlo natura tribuat, merito & hoc modo locum habēs occupat. Accidit ergo non propter vim propriam ſpacij, ſed quia hoc modo cęlum ſuapte natura eſt, dico .ſ. quia omnia capit, & continet, vltimam ſphæram ſpacij partem occupare.

Se defendit cōtra Ariſto.

Quemadmodum igitur in generatione animaliū alia pars aliam quandam loci partem tangit, ſiue locus ſit terminus continentis apud Ariſ. ſiue ſit ſpacium, vt mihi vr, & ratio demōſtrauit. Ceu caput hanc ſuperficiei aeris partem tangit, quanquā actu non ſit diuiſa, & manus aliam, & pedes ſimiliter, & reliquæ aliæ id genus, partes, & tamen nemo diceret ob id terminū aeris tangentem caput habere aliquam vim diuerſam ab ea, q eſt in alia parte aeris, quæ tangit manus vel pedes cu' appetitu, & deſiderio. caput hanc aeris partem occupet, & alia pars aliquem alium terminū aeris obtineat, ſed qa caput ſuapte natura eſſe ac poni ſupra reliquū corporis aptum eſt, ſimiliter alia atque alia pars aliter, & aliter conſtitui & ordinari natura ipſa duce apta eſt ob id hoc eſt bonum animali, quo circa etiam accidit, caput tangere hanc aeris partem, & alia aliam ipſo aere ſibimet vndique ſimili exiſtente. Ita hoc de vniuerſo dico. Etenim mundus eſt, quoddam animal magnū, cum igitur bonum erat ante totius mundi conſtitutionem, corpora componentia ipſum inter ſe talem poſitionem habere, merito vnumquodque corpus talē inclinationem ac talem impetum habet, vt deſideret appetatque talem poſitionem, & ordinem ad reliqua corpora. Cum igitur hoc eidem occupanti aliquam partē ſpacij accidat, merito appetit eandem non ea de cauſa, quia illa quandam vim, & potentiam habeat, ſed quoniam vniuerſo, & vnicuique eſſe ac vltra bene eſſe, tūc bonum eſt, quando alia huic ſubacta fuerint, & alia ſuperna, & ſupra hoc conſtituta extiterint, appetunt igiē locale ſpacium non propter ipſum, ſed ob poſitionem & ordinem ad reliqua. Quemadmodum igitur (vt Ariſtot. inquit) ſi domus eſſet, quædam res naturalis, nō aliter profecto fieret, quam modo ab ipſa arte fit extruiturque. Equidem ſi regulæ tectum faſtigiumque ſuperius collocarentur, & fundamenta imo loco conſtituerentur, & parietes medium ordinē acciperēt, profecto ſi domus naturalis res eſſet tectū ſuapte natura ad hāc partē aeris & reliqua ad ſuas ſeſe reciperent, ſicut modo ſe habent. Vt igitur nunc alia pars domus aliam qdam aeris partem occupat nō ea de cauſa, quia habeat aliquam lationem & appetitū ad ipſum aerem, ſed qa domus hoc bono potitur, quum partes ipſius talem poſitionem inter ſe acceperint. Ita etiam de particularib. animalibus, & de maximo animali, quod eſt mundus dicendum eſt. Equidem ſpacium mundanum, quod etiā eſt vniuerſi receptaculum & locus, nullam ad ſeipſum, differentiam habet, ſed eo fit diſcrimen inter locum ſupernum & imum, quod corpora ipſius mundi inter ſe talem poſitionem ſuſcipiunt, quocirca etiam dicimus, deorſum id eſſe, quod in medio poſitionē habet, & recipit, ac id ſurſum quod extremum eſt & continet, ex quibus etiam loca appellamus, eam nanque ſpacij partem, quæ medium occupauit, deorſum & imū locū appellauere, eā aūt quę cęli accepit, ſurſum & ſupernum locū vocauerunt. Igiē vnumquodq; appetit cognatum ſibi (vt ipſe ēt dixit) quum ab eo ſeparatū fuerit, fertur igiē ad hoc principaliter, & cum ad hoc ferē, etiā duciē ad ſpacium quod occupat. Vniuerſitas autē cognata accepit hoc interuallum (vt diximus) propter poſitionem ac ordinem quem habet ad ipſum vniuerſum.

Plato in Timæo ſic definit mūdum. Mūdus eſt animal magnum reuera diuina prouidentia conſtitutum. In autem vide Proclum in Timæo expo nētem hoc & quid ſit mundus, vide in libro de mūdo.

Nam ſi natura cuique ſimplicium corporum aliqua latio, competat, ceu igni ſurſum, terra vero deorſum, atque ad medium, patet vacuum cauſam lationis non eſſe. Cuius igitur motus vacuum cauſa erit. Nam uidetur eſſe cauſa motus ad locum. At huius cauſa non eſt.

Quod vacuum non ſit cauſa efficiēs motus oſtēdit. Et inquit ſi vnumquodq; corpus quod ſimplex appellatur, aliq propriam lationem ſm naturam differentem à reliquis habuerit, ſane vacuum nō erit cā efficiēs motus. Nam differentium motuum oportet etiā differentes, eſſe cauſas. At vacuum ſibi vndiq; ſimile eſt, igitur cauſa naturalium motuum non eſt vacuum. Cuius igiē motus (inquit) cauſa eſſet. Nam ſi cuius cauſa maxime vr eſſe, dico .ſ. motus ad locum, & huius demonſtratum eſt non eſſe cauſam, incaſſum ſane alterius motus eſſet cauſa, quare nullius motus vacuum erit cauſa.

Praterea ſi eſt aliquid, ut locus corpore carens, quū fuerit uacuum, quoniam ferretur corpus quod in illo poſitum fuerit. Non enim ad uniuerſum mouebitur.

Oportet hoc argumentum ſeparari ab eo qd prius dicebatur.

diecbatur. Neque aliter ſeparararetur, niſi quia prius adducitur contra ſuppoſitionem, quæ dicit vacuum eſſe cauſam efficientem motus, & hoc adducitur contra illam, quæ ſupponit vacuum eſſe cauſam finalem motus. Et conſentanea eſt hæc diſtinctio & ſeparatio, quoniã ſuperius dixit, cum vnicuique ſit latio propria ſm naturam, & vacuum vndique ſibi ſimile ſit, vacuum non eſſe cauſam differentium motuum. Nũc autem inquit cum vacuum ſit qualitatis expers, quonam feretur corpus, quod in illo poſitum fuerit. Quod aũt fertur ad aliquod determinate, & definite, velut ad finem & appetibile fertur. Equidem conſentaneum eſt cum ſit propoſitum oſtẽdere vacuum non eſſe cãm motus, demõſtrare iuxta nullum modum cauſatum ipſum cauſam eſſe.

Eadem etiam rõ adducitur contra eos, qui locũ aliqđ ſeparatum eſſe ponunt, in quod fertur id quod mouetur. Quonam modo feretur id quod ibi poſitum fuerit, aut manebit. Et de hiſce differentijs, ſupra inquam & infra.

Quemadmodum rationes de loco adaptauit vacuo, ita & rationes de vacuo loco non ab re accommodat. Dixit.n. iam locum & vacuum idem eſſe ſubiecto. Nã vacuum eſt locus corpore carens & priuatus ſecũdum eos, qui putant locum eſſe ſpacium. De loco igitur inquit, ſi locus eſt ſpacium, quæremus cum vnumquodq; videamus proprium locum appetere, leuia quidem ſurſum, grauia vero deorſum, quonãmodo ſpacio exiſtente ſibi vndiq; ſimili velut ad differentia loca alia aliquo mouerentur. Nam propter quid ignis ſurſum magis ꝓgere cupit, quàm deorſum, dextrum & ſiniſtrũ. Oportet enim videre, ſiquidẽ locus eſt ſpacium, & id ſit ſibi vndique ſimile, quonam pacto ſpacium omnino habebit imum & ſupernum cum ſit vndique ſimile. Nam imum & ſupernum ſunt differentia, immo contraria.

Et de uacuo eadem accommodabitur ratio non immerito. Nã qui uacuum eſſe dicunt, locum ipſum inquiunt eſſe. At quonã pacto corpus erit in loco, uel in uacuo. Non enim accidit, cum totum quippiam corpus aut in ſeparato permanentiue loco poſitum fuerit. Pars enim ſi nõ ſeorſum ponatur, non erit in loco, ſed in toto. Præterea ſi neque locus eſt, neque uacuum erit.

Cum dixerit eandem rationem, quæ de vacuo dicta eſt, etiam loco accommodari poſſe, ſi locus ſpacium eſſe diceretur, rurſus conuertit dicens ea quæ de loco dicta ſunt, vacuo etiam poſſe adaptari, vt oſtendat cognationem & propinquitatẽ loci & vacui. Et huius rei cauſam inducit, quoniam locus & vacuum ſunt idem, quare ſimul introducuntur ac ſimul tolluntur. Et inquit. At quonam pacto corpus erit in loco, vel in vacuo. Nõ .n. accidunt, quum totũ quippiam corpus velut in ſeparato loco, & permanẽte poſitum fuerit. Pars.n. ſi nõ ſeorſum ponatur, non erit in loco, ſed in toto. Idem ꝓfecto & in rationib. de loco dixit, ſed ibi obſcuriſsime & occultiſsime dixit, hic autem longe clarius ac lucidiꝰ explicat, quo fit, vt hinc locus ille intelligatur. Hoc modo ibi dixit. Quod ſi eſſet quippiam interuallum, quod ſuapte natura eſſet, ac in eodem maneret, infinita loca profecto eſſent. Si.n. transfertur aqua & aer, idem facient omnes partes in toto, quod vniuerſa aqua in vaſe. Vt igitur dicebam expoſitionem ac interpretationem illius loci, ex his quæ nunc dicuntur, intelligamus. Qđ vero dicit, hoc eſt, fieri nõ poteſt (inquit) vt aliquid ponatur in loco, aut in vacuo, ſi locus erit ſpacium. Nam communis nunc conceptio ac ſentẽtia eſt, vt partes cõtinuorum non ſint per ſe in loco, cum totum fuerit in loco. Non.n. pars ſit per ſe in loco, niſi diuidatur ſeceſque à toto, ſed eſt velut in toto, per accidens nanq; cũ per totum in loco ſunt, dicuntur eſſe in loco. Cum igiť hæc ſit communis de illo, quod eſt in loco, conceptio, non accidit hoc, quum vnum aliquod corpus in ſeparato, & locali ſpacio poſitum fuerit, dico. ſ. non eſſe partes eius per ſe in loco. Nam interualla & ſpacia per ſeipſa mutuo mearent ac penetrarentur, quemadmodũ nanque totum corpus totum ſpaciũ obtinet, ita & vnaquæque pars ipſius ſpacij partem aliquam obtinet, & continetur per ſe ab illo. Et quod prius dixit. ſ. in ſermone de loco, quod cum magnitudines ſint diuiſibiles in infinitum, accideret locum, & id quod in loco eſt actu diuidi in infinitum, hoc autem inquit eſſe hoc mõ impoſsibile, quoniam non poteſt pars per ſe fieri in loco, niſi abiungatur à toto, & ita ſeorſum per ſe ponatur, quare ſi hoc eſt impoſsibile, igitur fieri non poteſt, vt aliquod corpus ponatur in loco, vel in vacuo. Nam vtrunque idem ſubiecto ſunt, vt diximus.

Accidit autem hiſce qui dicunt uacuum eſſe, ut neceſſarium ſi motus erit contrarium potius, ſiquis diligenter conſideret, non poſſe inquam moueri quicquam, ſi uacuũ fuerit. Nam ut quidam terram ob ſimilitudinem quieſcere putarunt, ita & in uacuo quoduis corpus quieſcere neceſſe eſt. Non.n. eſt quo uã magis aut minus mouebitur. Nã qua uacuũ eſt, non habet diſcrimen. Primum quidem igitur, quoniã oĩs motus uel ui uel ſecundum naturam ſit.

Cum demonſtrauerit vacuum non eſſe cauſam motus neq; efficientem, neque finalem, cæterum vult oſtẽdere, neque vacuum cauſam velut per quam vt inſtrumẽtalis eſt, motus eſſe poſſe, prius autem repetit dicta, & oſtendit id quod ex ſuppoſitionibus eorum ſequiť. Nam accidit his (inquit) qui vacuum eſſe cauſam motꝰ dicunt, contrarium potius, ac aliter dicere quam dicũt. Nam illi aiũt, ſi motus eſt, neceſſe eſt, vt vacuum ſit. Ex dictis autem oſtenditur ipſum contrarium, quoniam ſi vacuum eſſet, non foret motus. Nam vt quidam aiunt, terram quieſcere (inquit) quoniam vndique à ſimili cõtinetur. Non.n. aliquo moueri poſſet, cum circumcirca vniuerſum ſimile foret. Nam cur magis huc, quã illuc cieretur & pergeret, quandoquidem ab æqualitate, & ſimilitudine quolibet aliquid eodem modo impellať, & ſummoueatur, hoc etiam magis conſentaneum eſt, vt accidat his, qui vacuum eſſe ponunt. Non.n. eſt quonam magis, vel minus mouebitur, quum vacuum ſit vndique ſibi ſimile. Cum igitur oſtendat vacuo exiſtente motum naturalem eſſe non poſſe, oſtendit etiam non poſſe motum præter naturam eſſe. (Et primum hoc ꝓbat tanquam id quòd ex dictis ſequitur) deinde oſtendit ſeorſum & per ſe nihil præter naturã in vacuo moueri poſſe. Nam omnis motus præter naturam poſterior eo eſt, qui eſt naturalis. Et econuerſo ipſius naturalis. i. qui ex altera parte naturali opponitur. Neque.n. eſſet motus præter naturam, & violẽtus, niſi oppoſitus eſſet motui ſm naturam, cum ergo motus ſm naturã, in vacuo fieri nequeat, perſpicuum late eſt, vt neq; motus præter naturam fieri poſsit. Nam in quibus eſt præter naturam, in his multo prius exiſtit id quod eſt ſm naturam. Quod autem fieri nequeat in vacuo motus ſm naturam iam demonſtrauit, & denuo repetit rationem. Nam ſi non eſt aliqua differentia in vacuo infinito (inquit) neq; diuerſi motus ac differentes in eodem erunt. Nam qua dicunt vacuum infinitum, tollunt locum ſupernum, & imum, & prorſus medium ac cœli girum & extremum ad quæ motus corporum naturaliũ vergit & tendit, qua vero ipſum aiunt eſſe vacuum omnem eius differentiam adimunt. Nam (inquit) vt nõ entis nulla eſt differentia, ita neq; vacui vlla eſſe poteſt, vacuum autem eſt aliquod non ens & priuatio. Si ergo in ipſo nulla differentia eſt, neque profecto erunt motus in ipſo differentes, ſed motus naturales ſunt differentes. Neceſſe ergo eſt duorum alterum ſequi, vel vacuũ non eſſe, vel ſi eſt, motum ſm naturam tolli, aboleriq;, quod ſi vacuo exiſtente non eſt motus naturalis, neque

motus præter naturam erit. Si ergo neque motus naturalis, neq; motus pter naturam pōt in vacuo fieri, vr ergo vacuo exiſtente penitus motum tolli ac demi. Hoc igit modo cum oſtendat ſequi ex dictis, vt neq; motus pter naturam in vacuo fiat, hoc ipſum per ſe.ſ, quod nequeat in vacuo eſſe motū Ariſt. hoc modo demōſtrat. Oīs motus præter naturam vel fit ab ipſo mouente, qꝑ adeſt & cogit impulſum, ceu liquet in his quæ pellunt aliquid, vel ab eo quod abeſt diſtatq; & non tangit id, quod principium emittendi dedit ceu patet in his que iaciūt, & arcu emittunt iacula & ſagittas, ſed quæ iaciūtur vi mouent videlicet, inquit cū aer ob impetū illius, qđ iacit, circunfluat, & circunfluēdo coerceat & coercitus impellat. Nā aer à iaculo pulſus, & diffundēs ſe ad alias partes aeris, quarum vna aliā impellit eidem iaculo à tergo circunfluit, & ita ſꝑ impellit ipſum, ac eatenus fit ea reſiſtētia cōpreſsio, & circūfluxus aeris dum vis impetusq; illius qđ iacit deſinit & deficit. Vnus igit modus pter natura (inqt) talis eſſe vr. Alter aūt eſt, quo aer impulſus vna cum eo qđ iacit celeriore motu mouet, q̄ ſit latio pulſi naturalis, qua ad ꝓprium locū mouet, & ita impellit ipſum. Nam aer cum ſit mobiliſsim' mō principium ſuſceperit, longius ꝓcedit motum ſibi datū cōſeruās, & oci' mouet (vt dixi) q̄ id qđ in ꝓpriū locū fert, hac rōne igit impellēs mouet pter naturam. Cur igit duo ſint modi motus pter naturā ſm nullum modū pōt quicq̄ moueri in vacuo pter naturā. Nā vacuum neq; pōt cohiberi circunfluere & cedere, neque pōt impelli, quippe vacuum non ſit corpus non pōt igitur quicq̄ moueri in vacuo, niſi vt ea q̄ vehunt inqt talia vero ſunt ea q̄ hāt ſuum primū mouēs vna comitās, & ſequens. Verum hoc dixit per ironiā, & diſsimulādo, vt q vehunt, ceu ſunt ea quæ ab aqua vehunt, vt cū ſtipula aliqua veheret vna cum aqua. Nā hæc pter naturā mouet neq; pulſa, neq; circunfluxu & reſiſtētia aq. deducta ſed vecta & ducta vna cum aqua. Verum non proprie ſtipulæ motus diceret pter naturā, ſed magis ꝑ accidens. At neq; aliquid hoc motu pōt in vacuo moueri. Nā q vehunt per corpus vehunt & nō per vacuū, & id quod vehit oportet eſſe magis ineptū ad diuiſionem, & difficile, q̄ id qꝑ vehit, igit nō pōt aliquod in vacuo vehi. Preterea inquit vſquequo id qꝑ mouet ſtabit. Nā mō dicere cām quietis poſſum', qm̄ firmitas robur que aeris impellentis frāgit. Sed id qđ mouet in vacuo pter naturam vbi quieſcit, vel à quo firmabit: neceſſe eſt igit vel penitus nihil moueri in vacuo, vel quodlibet ferri niſi quippiam ꝑpotentius impedierit. Hæc igitur ſunt Ariſt. qui oſtendit neq; motum violentum & pter naturā poſſe fieri, ſi vacuū fuerit. Mihi aūt vr neq; hoc argm̄ habere quicquam neceſſarij. Primum quidē, qm̄ nihil abunde ſatisq; hactenus oſtenſum eſt, vt aīo nr̄o ſatisfaciat, quum inter numeratos modos motus pter naturam & violenti vnus ſit cā. Et ipſe ad hoc theorema in commentarijs octaui huius operis libri opportuna & neceſſaria dicam, cum ibi Ariſt. præſertim & principaliter de his ſermonem faciat, ac declaret, qūo ea q̄ mouentur præter naturam moueant, tn̄ nihil detrimēti & mihi erit nunc commemorare ea abſurda breuib. quæ contra hanc rōnem incidūt. Nam in ipſo aeris circunfluxu ac cohibitione circunfuſa, vel ante pulſus ab ipſo proiecto vel lapide vel ſagitta à tergo currit, & circunfluit ipſi ſagittę vel lapidi ac vndiq; coercet, & ita poſt iaculum ac telum aer factus impellit ipſum, & ita deinceps, quouſq; impetus ac vis proiecti ſeneſcat, & debilitet, vel non ante circunfluēs aer impulſus eſt, ſed aeris partes quæ ex latere circunſtant proiecto ipſum impellunt. Nā pulſa ſagitta ex ipſo aere qui vna expellitur ab ipſa corda arcus à principio, circunfluit ac ſuccedit ſꝑ aer qui circunſtat, in locum ſagittæ, qui euā pulſus ab alia parte aeris, à principio impulſi ſagittam pellit, & denuo id faciet in aerem coercitum & circumfuſum ſuccedentem ſagittæ, ac ita continuo & deinceps faciet, quouſq; faceſſat, & debilitetur ille motus impetus qui à pricipio immiſſus ac datus ei erat. Si ergo ſm primum modum dixerimus fieri antiperiſtaſin, dico, .ſ. aerem pulſum ante ab ipſo iaculo & ſagitta à tergo, & retro eidem circunfluere & coerceri vndique, & ita pellere telum & ſagittam dubitaret aliquis quid cogat aerem ſemel pulſum ante nullo repercutiēte ipſum, retro currere, videlicet poſt tergum ſagittæ, ac veniente rurſus retro repercuti & impellere ſagittam. Nā neceſſe foret, aerē trib. motib. moueri. Primo.n. oportet ab ipſa ſagitta impelli ante, deinde à tergo rurſus currere tertio à tergo repercuti. Atqui cū aer ſit mobiliſsimus, & tale principium motus acceperit, lōgius progredit, qūo igit aer à telo pulſus non mouetur ſm illud principium ſibi datum, ſed rurſus currens retro, vt fieri ſolet in bellis cum cohors à tergo ſubſidet, eandem partē aeris reflectit & repercutit, & retro currens non diſsipatur in immenſum aeris circuitum, ſed diligenter concauitatē ſagittæ ad ſignum ictumq; deſignās, rurſus à tergo currit ad ipſam & eidem continuus vel immediate hæret. Hæc igit oīno abſurda ſunt, & magis ſimilia cōmentis eſſe videntur. Item aer impulſus ante à ſagitta, conſtat ſane ipſum aliquo motu moueri ſagitta namq; continuo mouetur, quo igitur modo aer pulſus à ſagitta poterit circunfluere ſagittæ, & fieri in locum quem ſagitta occupauerat. Nam antequam hic pulſus à tergo curreret, aer qui ad latera ſagittæ, & retro iacet, mox ſubſidebit, & implebit repente locum quem occupauerat ſagitta, propter vacui vim, & his maxime aer qui retro mouetur vna cum ſagitta. At ſi quis dixerit aerē à ſagitta pulſum à tergo currentem expellere aerē circunfluentem ſagittæ, & ita à tergo ſagittæ factus in locum pulſi ſagittam pellit, maxime neceſſe eſt, non continuo ſagittam moueri. Nam antequam aer circunfluens qui iacet ad latera pelleret, conſtat ſane qꝑ ſagitta non mouebatur. Non.n. mouebit hic aer, alioquin ſi hic aer mouebat, quid opus eſt aeri pulſo ante à tergo ſagittæ currere. Quomodo autē hoc fieri omnino poteſt, niſi ab aliquo aer pulſus ante principium accepit, motus currendi retrorſum. Nam ſi omnino poteſt incidentem aerem pellere, quemadmodum nunc eū qui lateribus circunſtat, pepulit, cur non ante principium motus quem à ſagitta accepit longius hoc efficit, & nō impellit ſꝑ aerem vltro incidentem, ſed bis terve reciprocat curſus ſine cauſa mouēte. Multa igitur hic dicere ac multis refellere figmentum huius ſuppōnis poſſumus, ſed hæc tanquam ad propoſitum ſufficiant. Cæterum quo ad alteram ſuppoſitionem, quæ aſſerit aerem ex tranſuerſo & ex lateribus circunfluere, & hunc pulſum ab aere qui à principio pellebatur, & à ſagitta pellente ita ſagittam ipſam pellere, dico quod ſi aer ex lateribus non pulſus circunfluit ſagittæ, & it in eius locum, multo magis conſentaneum eſt, vt aer qui retro impellit ſagittam, circunfluat & ſuccedat in locum ſagittæ & ita ocius moueatur, quare & alius aer qui ex lateribus circunfluit hunc proximū ſagittæ mouebit excitabitq;, vt ſꝑ ſagittæ circunfluat & eādē impellat donec vis mot' à principio eidē data diſſoluat & deficiat. Hæc quidem igit cōtra rōnem quæ dicit circūfluxu & cōpreſsione aeris ea quæ mouentur vi moueri. Quo ad alteram rōnem, magis perſuadentem quæ dicit aerē à principio pulſum, ac ſuſcipientē motus initium, & celerius motum, quàm ſit naturalis latio pulſi, ita pellere ꝓiectum comitans idipſum quouſq; deficiat vis mouēdi eidem data, hæc dicenda ſunt. Verum ratio, quā dicturi ſumus, & contra rationem ſuperiorem de circunfluxu

Vide obſcure inſtare cōtra Ariſt. verum facit ſimilimū diuiſuū ex deſtructione vtriuſque partis.

Secundā pars diuiſionis.

Contra ſecūdam rationē Ariſt.

compreſsioneque aeris accommodari poteſt. Quocirca perſcrutabimur ab ijs primum, qui hęc dicunt, num quando aliquis vi proijcit lapidem & impellendo aerē, qui poſt lapidem iacet, ita cogat lapidem moueri prę ter naturam, vel potius impellens quandam vim mouē di ĕt lapidi ingerit ac largit. Si vero nullam vim lapidi, confert, ac ingerit, ſed ſolum expellendo aerem ita lapis mouetur, quid ergo opus eſſet vel lapidem tangere manum, vel arcus cordam tangere concauitatem ſagittæ, qn̄ quidem non tangendo hæc ſed firmando ſagittam in extremo ligno, ceu in quadā linea, hoc fieri poſſet. Similiter ĕt multum quippiam aeris poſt lapidē infinitis modis ipſum mouere poſſet. Et conſtat qđ quanto plus & maiore vi aer moueretur, tanto magis pellere deberet ac longius iacere telum. At nūc neq; ſi in ipſa linea non lata, vel puncto firmaueris ſagittam, vel lapidem, vniuerſus aer qui à tergo iacet cū ſuo toto motus impetu pellet ſagittā neq; lapidē, immo neq; interuallum vnius brachij ſagitta moueref. Si ergo aer multo impetu agitatus propulſusq; nō mouit telū, recte ĕt conſtare pōt, vt neq; in his q̄ proijciūt & arcu emittūt aer à manu vel à corda arcus impulſus, id ſit qđ mouet, alioquin cur hoc accidere dēt magis quū proijciens tāgit ꝓiectū, q̄ quum ipſum non tangit. Item ſi cōtinua eſt ſagitta q̄ tāgit cordā arcus; & manus q̄ tangit lapidē, & nihil inter manum & lapidem intercipitur, qualis quisve aer à tergo & retro eſſet qui moueref. Quod ſi aer qui ad latera iacet mouef, quid cōfert ꝓiecto cum ab eodē eijciaf. Ex ijs aūt, & multis alijs contueri ac cognoſcere licet ea quæ vi mouenf hoc mō moueri non poſſe, ſed neceſſe eſt, vt ab illo q iacit quædā vis mouēdi incorporea ingeraf & def illi qđ pellif & iacif. Item vel pulſus, aer non penitus confert ad hunc motum, vel ſi confert, quippiam exiguum pſtat. Si ergo hac rōne ea quæ mouenf vi moueri vīr profecto conſtat, qđ etſi in vacuo aliquis iaceret ſagittam vel lapidem, vi, & prę ter naturam hæc moueri, id multo magis accideret, & non egerent aliquo extrinſecus impellente, atq; hæc rō non in dubium reuocaref cum pro ſua confirmatione teſtem ipſam euidentiam adduceret, dico, ſ. concederetur q̄dam actionē & vim mouendi incorporeū ab ipſo proijciente immitti ingeriq; ipſi proiecto. Vn̄ oportet proijcientē tangere proiectum. Conſtat nanq; ex hoc quaſdam actiones viſibilium peruenire vſq; ad oculos ac viſum, vt Ariſt. vr̄. Nam videmus ex quibuſdam coloribus actiones quaſdam ac vires incorporeas proficiſci, & præpoſita ſolidaq; corpora colorare quū radius ſolis per colores meauerit, quemadmodum plane videre licet, quum ſolaris radius per coloratum vitrum trāſit. Nam illud corpus cui aduenit radius ſolaris incidēs per vitrum ſimiliter colorat, ſicut illud eſt coloratum per quod tranſit, conſtat igitur aduenire quaſdā actiones incorporeas ex alijs in alia. Item ſi id ꝙ proijcitur lapis vel ſagitta eſt, & id quod mouet cogit & impellit homo eſt, quid vetat aliquid proijci vacuo exiſtēte intermedio. Nam ſi modo quum corpus intermediū impediat motum corporum, quod diuidere debent ea q̄ mouenf, ipſa tn̄ mouentur, quid prohibet cum vacuū, interceptum fuerit, ſagittam vel lapidem vel id genus proijci, cū adſint proijciēs, proiectū, & receptaculum.

Vide q̄ɵ Io. Gram. defendit motum in vacuo p actionē datam proiecto & non propter aerē ſeu motum.

Et ſi ſit violentus, & eum neceſſario qui eſt naturalis competit eſſe. Quippe violentus ſit præter naturam, qui vero eſt præter naturam poſterior eo eſt, qui eſt ſecundum naturam. Quare ſi is motus non eſt, qui corporum naturalium cuique ſuapte natura competit, neque ceterorum motuum profecto quiſquam erit. At quonam pacto motus is erit naturalis, quum nulla ſit differentia in vacuo & in infinito Nam quo infinitum eſt, eo nihil infra, nihil ſupra nihil denique medium eſt, quo vero vacuum eſt, eo nihil intereſt inter ſupernum & imum. Nam vt nullius nullā eſt differentia, ſic etiam illius quod non eſt.

Qm̄ diuiſit motū in violētū & ſm naturā, & motus, pter naturā cōfert ad demōſtrādū hoc: Idcirco inquit, qm̄ ſi ſit motus violentus, erit ĕt motus ſm naturā. Nā motus violentus nihil aliud eſt, q̄ motus pter naturā. Si ergo eſt motus pter naturā, vacuo exiſtēte, oportet pceſſiſſe motum ſm naturā. Atqui motus ſm naturā nō eſt, igif neq; motus pter naturā, demonſtrat autem deinceps, qūo non ſit motus ſm naturā in vacuo. Sed qm̄ nulla ratio neceſſaria demonſtrauit motum ſm naturam non eſſe in vacuo, neq; hac rōne tolleretur motus pter naturam in vacuo eſſe. Et ipſe profecto nō aſſero vacuum actu eſſe per quod mobilia moueātur, ſed aio quod ſi vacuum fuerit, nihil vetat in illo eſſe motum.

Vacuum aūt non ens quippiam, & priuatio eſſe videtur.

Non quia nullo pacto ens ſit, ſed non ens, veluti materia, & priuatio. Nam dr̄ non ens etiam id, cui nulla in eſt forma earum, quæ eidem ineſſe aduenireque ſuapte natura poſſunt, ſimiliter, & vacuum non ens dicitur, q a in eo non eſt aliquod corporum, quod aptum eſt ibi eſſe. Item priuatio etiam non ens dicitur.

Quid dicis Io Vnde plerique falſe Ioanni impingunt.

At latio quæ natura eſt differentiam ſubit. Quare erunt ea quæ natura differunt. Aut igitur nuſquam eſt natura latio, aut ſi eſt, vacuum profecto non eſt.

Alia natura mouenf ſurſum, alia vero deorſum, quare cū differētes ſint motus naturales ĕt naturalia. i. quæ natura mouenf diſtabunt. Si autem quæ mouenf differunt, & in vacuo nullum diſcrimen eſt in quo mouenf, alterum duorum neceſſe eſt, vel motum in vacuo non fieri, vel nihil moueri poſſe ſecundum naturam.

Præterea nunc quidem mouentur ea quæ iaciuntur, eo qui pellit non tangente, vel ob antiperiſtaſim, ſcilicet per compreſsionem circumfuſam reſiſtentem, vt quidam inquiunt, aut quia pulſus aer motu pellit celeriore, quam ſit ea latio pulſi qua ad proprium locum fertur. At in vacuo nihil horum eſſe poteſt, neque profecto quicquā feretur, niſi velut id quod vehitur.

Hic ꝓbat p ſe motū, pter naturā non fieri in vacūo, dixit aūt eo, q pellit non tāgēte ꝓ hoc q̄diu mouerenf aliquo non tangēte, alioqui ſi cum expellit, tangeret ſagittam, vel lapidem, cum aūt manus expellēs inter ſe & lapidē aliq̄d aeris nō includat, vt expellēdo aerē expellat lapidem, ſimiliter neq; arcus corda inter ſe & ſagittam, ſed cohęrēt, ſuperficies ꝓijciētis & ꝓiecti mutuo inter ſe, nū anteq̄ aer retro tangeret proiectū & ita expelleret ipſum, ſit aliquis motus in lapide ab ipſa manu immediate, quēadmodū in ſagitta ab arcus corda, vel nullus motus ſit? Si ergo nullus impulſus ab ipſa manu vel corda, igif nō oportet, cū expellif lapis in locū præter naturā, ipſum impelli aliqn̄ à manu atq; ab ipſa diſtare. Neq; .n. ab impetu indito ei ferf in locum præter, naturā, neq; manus immediate ipſum mouere pōt. At mō impellitur nullo aere intercluſo inter manū & lapidem, quare ſi non intercipitur aeris quippiam, primū igif ꝙ impellit eſt manus vel corda, & aer deinde (aiūt) impulſum recipit. Si ergo penitus poteſt impulſus fieri immediate à manu: Quid vetat in vacuo, & hoc ipſum fieri. Nihil enim apud me intereſt ſi quippiā plus, vel minus per vacuum vel per corpus moueatur.

Probat intentionem ſuam de vacuo Io. ſicut ſuperius fecit & ſe defendit ab argumēto Ariſt.

Præterea nemo dicere poteſt cum motum alicubi ſtabit: cur .n. hic potius, quā ibi manebit. Quare aut quieſcet, aut in infinitū ferri neceſſe eſt, niſi aliquid potētius īpedierit.

Hoc eſt alterum argumentum, quoniam nihil mouetur in vacuo præter naturam. Ego autem dico, quod quemadmodum tu impulſum aeris cauſam motus præter naturam eſſe aſſeris, ac tandiu aliquid moueri, quādiu vis mouēdi aeri data & immiſſa ab impellēte à principio debilitef & deficiat, ita dicendum profecto

Io. defendit ſe etiā ab hac ratione.

eſſe,

eſſe, quoniam ſi quippiam in vacuo præter naturã moueretur, tandiu moueretur, quouſque debilitaretur vis mouendi à principio tradita eidem ab impellente.

Inſuper nunc quidem in vacuo eo corpora moueri videtur, quia cedit. At in vacuo talis conditio ſimiliter ſeſe, habet ex omni parte, quare ad omnem partem mouebitur.

Hoc eſt alterum argm̃ ex his quæ dicũt ij, qui vacuũ interſperſum corporibus ſtatuunt, ceu ſunt Democriti ſectatores. Nam (nunc inquit) cãm ij tradunt, cur qppiam ocius moueat̃ in aere, ſegnius in aqua, & nullo pacto in terra, oĩa quidem conſtant vacui & atomorũ cõiunctione, & cum non ſit in oĩb. ſimilis cõplexio ac cõiunctio, ſed vacua maiora vel minora ſunt in corporibus, ob id ergo in aere celerius aliquid mouetur, quia vacuæ ipſius aeris partes magnæ ſunt, impulſi ergo atomi aeris ab eo, quod mouetur, facile ipſum recipitur in vacuas ſedes & partes, quæ tranſitum moto præbẽt ac cedunt. In aqua autem ſegnior eſt motus, quippe cũ in ea ſint vacua longe pauciora & conſtructio eius diuturnior eſt. ſ. diu reſiſtit antequam cedit mobili. In terra demum, quia pauciſſimæ ſunt partes vacuæ motus nõ fit, quippe nequeant atomi denſati comprimique in vacua. Si ergo (innuit) in his hoc modo motus fit, ſi totũ eſſet vacuum, quo moueret̃ aliquid? Non. n. vna pars vacui magis quã alia cederet, cum vndiq; nihil impediat nec reſiſtat, quare quodlibet ſimiliter moueretur & pgeret. Nunc. n. alicubi pellenti cedunt atomi, cum ea q̃ petunt ſurſum, vel deorſum, vel alio moueant̃. At in vacuo omni ex parte cedente ſimiliter, ſi fas eſt dicere ipſum vacuum cedere, & nullo nuſquam impediente reſiſtenteq́; conſentaneũ eſt id quod mouet̃ quolibet moueri, & non magis huc, q̃ illuc, quod ſane abſurdum eſt, ac fieri nequit. Item ſi q̃to maiores ſunt partes vacuæ, tãto celerior motus habet̃: Si totũ eſſet vacuũ, aliquid repente & momento in ipſo moueret̃. Verũ hoc argm̃ põt etiam accipi velut continuum ſuperioribus dictis, qm̃ nunc forte poſſent reddere hanc cam. ſ. mobilia p̄ter naturam non ſimiliter ferri per totum. At ſi totum eſſet vacuum quid dicerent, vel. n. momento mouebit̃, aliquid in vacuo, vel magis quocunq; ferret̃, per hoc argumentum diceret̃, quod neq; per vacuum velut per quod põt fieri motum, qñ quidẽ nec velocitas, nec tarditas eſſent in ipſo, neq; huc magis, q̃ illuc moueret̃. Nã ſimiliter vndiq; ſe hẽt, quare ipſum potius ſequentib. copulandum coniungendum eſt, quàm ſuperioribus.

Præterea perſpicuum id erit ex his quæ dicturi ſumus, Videmus enim idem pondus corpusve duas ob cauſas celerius ferri. Aut quia id differt per quod mouetur.

Cum demonſtraſſet vacuum nõ eſſe cãm motus, neque vt efficiens, neq; vt finis, reliquum vult oſtendere, vt neq; ſit cã motus velut per quod, ſ. non ita vacuũ ſit, cauſa per quod corpora moueantur, vt nunc per aerẽ, vel per aquam fit motus corporum. Nam ſi hoc modo demõſtratum fuerit neq; vacuum eſſe cãm, neq; vacuo exiſtente fieri poſſe per illud motum ſm̃ naturã, & iam oſtẽſum eſt neq; fieri poſſe per illud motum præter naturam, igitur vr̃ vacuo exiſtente non poſſe vllo pacto, fieri motum, ſed motus eſt, igitur vacuum non erit, qđ quidem à principio demonſtrare propoſitum erat. Demonſtrat autem motum fieri non poſſe per vacuum ex inæqualitate motus. Nã motus alter ocior eſt, alter vero ſegnior & tardior. Videmus igitur (inquit) in eiſdem reb. motus inæquales eſſe, qui duas ob cãs fiunt inæquales vel eo quod differunt ſpacia, quibus fit abſoluiturque motus. Nam idem pondus per aquam motum ſegnius mouebit̃, & per aerem celerius. Item ſi idem eſſet id per quod mouetur pondus, licet non eodem modo ſe habens, adhuc motus fieret inæqualis. Nam quemadmodum per aquam mouebatur ſegnius, quia ipſa aqua difficilis eſt, ſectione & diuiſione, q̃ p ipſum aerẽ q facile diuidit̃ ac ſcindit̃, ac qa multũ tpis euolat, & conſumit̃ dum aqua diuidit̃, ita etſi idem eſſet ceu aer per qđ mouet̃ ipſum pondus, & interdum proſpero ſecundoque ſucceſſu aeris moueret̃, & interdum aduerſo oppoſito, ocius celeriusq; moueret̃ proſpero, & ſcđo ſucceſſu aeris, q̃ aduerſo, quippe cum ab eo inhibente renitẽteq; vltro ire ac pgredi impediat̃. Nam tunc ſectio fit difficilior, eo quod aer motus labit̃ ex aduerſo, ac opponit̃ & refluit. Hoc igit̃ mõ fit motus inæqualis cum fuerit idem mobile, & id per quod mouetur, non idem. Et ſi idem fuerit id per quod motus fit, & quod mouetur non idem, adhuc motus non æqualiter fit. Nam põdus vnius libræ per idem ocius deferẽ, quam pondus quod eſt dimidium eius, qm̃ maius momentum maiusq; põdus ocius celeriusq; diuidit. Et ſi idem põdus eſſet, ceu pondera duo, quorum vnumquodq; eſſet vnius libræ, q̃ tñ figuris different, vt vnum orbiculare eſſet, alteru vero planum, profecto celerius deferetur orbiculare per aerem, q̃ planum per eundem delatum. Nam quanto paucioribus aliquid clauditur angulis, tanto celerius diuidit ſcinditq́; interuallum. Quod nanq; paucioribus cõtinetur angulis, meabit in angulum, quod quidem eſt ipſum orbiculare, inter oẽs alias igit̃ celerius defertur figura orbicularis, quippe quæ in puncto diuiſionem, & ſectionem efficiat. At planum, quia multum aeris cõprehendit, ſegnius efficit diuiſionem, ceu videre licet, in obtuſis gladijs dempta eorum acutie, idcirco quanto magis aliquid orbiculare eſt, tanto etiam magis in girum volui poteſt, ceu cylindri, & eæ figuræ quæ pauciores angulos hñt quapropter ſphæra oĩum volubiliſſima eſt, quippe quæ planum tangat in puncto. Cubus autem oĩum in orbem duci ineptiſſimus difficilimusq; eſt, qm̃ magnam plani partem continet, & comprehẽdit. Hoc igitur modo, & in his quæ deferuntur orbicularia celerius motum abſoluunt̃, propterea quod minꝰ impedit̃, & comprehẽdit̃ ab aere, quod autem exiguũ eſt facilius ſcindit̃, & diuidit̃, q̃ multum. Hæ igitur ſunt cauſæ inæqualium motuum. Quocirca (inquit) non poteſt aſſignari cã per quam motus inæquales fiũt, ſi motus fieret per vacuum, qm̃ neceſſe eſt in vacuo omnia, æqualiter moueri, immo penitus non poteſt fieri motus in vacuo, quod quidem hoc modo demonſtrat. Accipit. n. duo interualla æqualia in lõgitudine, ceu aer & aqua q̃ ambo ſtadij vniꝰ ſint. Itẽ accipit vnum, & idẽ qđ per vtrunq; moueat̃, vel duo æqui ponderis, & eiuſdẽ figuræ, nihil. n. intereſt, ceu ſi duæ ſphæræ põdere auri trium librarum acciperent̃ Si ergo vna moueret̃ per aerem, & altera per aq̃, qm̃ aer tenuior eſt aqua, celeriꝰ plane altera cõficiet abſoluetq́; ſtadiũ aeris, q̃ altera ſtadium aquæ, vñ habebunt ẽt (inquit) tpa motuum eandem rõnem & proportionem inter ſe quam habẽt aer ad aquam in dẽſitate & tenuitate. Nam ſi dupla pportione aer tenuior aqua eſſet. neceſſe eſt ẽt tpa motuum econuerſo inter ſe eandẽ proportionem habere. Nam tempus in quo mouetur ſphæra per aquam duplũ erit temporis in quo mouetur per aerem, & quanto tenuiꝰ eſt illud per quod fit motus, tanto breuius eſt tp̃s ipſius motus. His igitur ita ſe habẽtibus, oſtendit motum fieri non poſſe, per vacuum hoc modo: demonſtrat autẽ, in deſcriptione & lineamento quodam & vocat quod mouet̃, a. Aerem autem, d, Aquam, b. Tp̃s vero motus, qui fit per aquam, g. Tempus alterius motus facti p aerẽ, e. Deinde accipit vacuũ æqualẽ aeri & aquæ, qđ vocat, z. Si ergo poteſt, a, moueri per vacuum, qm̃ omnis, motus in tempore fit, moueat̃ ergo, a, quodam temporis interuallo per vacuum, z. Et ſi tempus in quo mouetur per vacuum, h. Cum igitur temporis finiti ad tempus, finitũ ſit aliqua proportio, neceſſe eſt tp̃s in quo, a,

mouceretur per vacuum habere aliquam proportionẽ
ad tp̃s,in quo mouetur per corpus,ſi autem tp̃s ad tp̃s,
habet proportionem,vt inter ſe t pa ſe habent, ita ne-
ceſſe eſt,vt ſe habeant interualla, quibus abſoluiꝑ mo-
tus,& econtra quam rationem haberent ea interualla,
quibus abſoluitur motus,eandem etiam neceſſe eſt, vt
t pa habeant.Si ergo neceſſe eſt eandem proportionem
habere interualla per q̃ motus fit, & t pa, perſpicuũ eſt
quã rationem habet tp̃s motus, qui per vacuum fit ad
tempus motus,qui fit per plenum, ceu per aquam ean
dem rationem etiam habet vacuum ad plenum, ceu ſi
tp̃s decuplum fuerit in quo moueretur, a, per aquã ad
tp̃s quo mouetur per vacuum, decupla quoq; propor-
tione aqua craſsior denſiorq; vacuo erit, & vacuum de
cies tenuius erit ipſa aqua,ſed nõ poteſt vacuum habe
re aliquam proportionem ad corpus, quod quidẽ hũc
in modum probat.Nam id ꝙ excedit aliquod (inquit)
habet totũ illud quod excedit, & id quo excedit illud,
ceu quatuor vnitate excedit tria,habet igitur quatuor
tria,ipſa quæ excedit,& id quo excedit dico.ſ. vnitatẽ.
Quemadmodum igiꝑ numerus non excedit nihil neq;
hẽt aliq̃ proportionem ad nihil,alioqui ſi numerus qua
tuor excederet nihil profecto componeretur ex eo qđ
excedit,& ex eo quod exceditur, quare quaternarius,
numerus ex quatuor conſtaret, quippe his,quod exce-
dat,& ex nihilo,q̃m hoc eſt quod excedit . Quæ igitur
dr̃ia eſſe numeri quaternarij componentis ad compoſi
tum.Quemadmodum igitur ſtultum eſt aſſerere nume
rum ad nihil rationem proportionemq; habere,& ipſũ
excedere,ita ridiculum profecto eſſet dicere corpus ali
quod habere proportionem ad vacuum & ipſo excede
re ſm craſsitiem & denſitatem,alioqui,componeretur
ex vacuo,& eo quod excedit,quare aqua ex aqua & va
cuo,conſtaret,quod ſanè ridiculum eſt,igitur non põt
vacuum ad plenum aliquam proportionem habere .Si
autem ſpacia quib. mouetur mobile inter ſe proportio
nem non habent,ergo neque motus neq; t pa propor-
tionem inter ſe habebunt.Nam demonſtrauimus, qđ
ſicut ſe habent interualla per quæ motus fiunt , ita etiã
ſe habere,t pa,& econtra,vt ſe habent t pa,ita ſe habere
ſpacia quib. motus abſoluiꝑ.Si ergo nullam proportio
nem habet vacuum ad corpus,neque t ps in quo moue
tur per vacuum ad tp̃s,in quo mouetur per corpus ali
quam proportionem habebit,in nullo igitur t pe mo-
uebitur per vacuum.Nam cuiuſuis tẽporis finiti ad vni
uerſum t p̃s finitum aliqua proportio eſt,igitur in t pe,
nihil mouebitur per vacuum, igitur nihil prorſus mo-
uebitur per vacuum,quippe oĩs motus fiat in t pe, nõ
.n.habetur motus momentaneus ac ſine t pe . Hoc igiꝑ
eſt primum argumentum.Secundum argumentum eſt
tale.Si mouetur,a,in t pe per vacuum, ꝓfecto in mino-
ri t pe mouebitur,quam per plenum moueretur, ceu ꝑ
aerem eiſdem exiſtentibus interuallis, quæ diximus.
Enimuero ſi duarum horarum ſpacio moueretur in ae
re,certe in minori t pe per vacuum , mouebitur.v.g.in
media hora,ſed in hac medietate horæ, in qua mouef
per totum vacuum , aliqua etiam aeris pars ſm ꝓpor-
tionem abſoluetur,vocat autẽ partem aeris. T,accidet
igitur in eodem tempore idem moueri per vacuum &
plenum,quod quidem abſurdum eſt cum quo manet,
etiam primum abſurdum , dico,ſ. vacuum habere aliq̃
proportionem ad plenũ,quam .n. ꝓportionẽ hẽt pars,
aeris ad totum aerem,hanc ẽt hẽt totum vacuum ad to
tum aerem,q̃n & tp̃s partis aeris, & totius vacui eãdẽ
rõnem hñt ad tp̃s totius aeris,& rurſus quam rõnẽ hẽt
plenum ad plenum.ſ.pars aeris ad totum aerem , hanc
ẽt rõnem habebit vacuum ad plenum,ſ. totum vacuũ
ad totum aerem,propterea quod t pa vacui & partis ae
ris eandem rõnem hñt ad totum aerem.Sed ipſe hoc q̃

Aduerte Ariſto.dicere ridiculum eſſe, vt aqua componatur ex aqua & vacuo quod quidem ridiculum eſſe negaret Democritus qui ex vacuo & atomis oĩa conſtare putauit, quo fit vt sẽ. Ariſto. pauci momẽti ſit.

Item aduerte Democritũ dixiſſe totũ vacuum eſſe intra mundum ſed conſtare vacuo & corpore, licet vacuum extra mundum totum vacuum eſſe aliqui dicerent proinde rõnes de motib. factis in vacuo intra mũdum pauci momẽti ſunt.

dem abſurdum omittit tanquam manifeſtum,dico.ſ.il
lud eandem magnitudinẽ percurri per vacuum & ple
num in eodẽ tempore.Vt aut̃ ne quis dicat, licet in eo-
dem t pe moueretur per vacuum & plenum , attñ non
eſſent eadem interualla.Nam ſuppoſuimus quartam ae
ris partem abſolui in eodem t pe, in quo vniuerſum va
cuum moueretur.At toti aeri æquale vacuum eſt, qua
druplum igitur ſpacium abſoluebatur in eodem tẽpo-
re per vacuum,quod quidem abſurdum non eſt , cum
maius ſed tenuius in æquali t pe cum minore & craſsio
re moueaꝑ.Quocirca deinceps oſtẽdit,ſi neceſſario per
vacuũ fieret mot⁹,idẽ, æquale ſpaciũ ꝑ plenũ & vacuũ
in æquali t pe moueri poſſe,quod quidẽ fieri neqt . Nã
(inquit)ſi cogitauero intellexeroq;aliquod corp⁹ aere
tenuius hãc rõnẽ hẽre ad ipſum aerem , q̃ ſane hẽt tp̃s,
quo quippiã moueꝑ per aerẽ quod ſtatuaꝑ eſſe,E,ad tp̃s
quo aliqđ moueꝑ in vacuo,quod per,h,deſignaꝑ,v.g.ſi
tempore,e,foret quadruplum temporis,h,corpus ali-
quod aere tenuius ẽt foret quadruplum tenuius ipſo,
idẽ aũt corpus ponamus in vacuo eiſdẽ manentib.ſ.in-
teruallis,in tãto t pe(inquit)mouebiꝑ,a,per tenuiſsimũ
corpus quod collocauimus repoſuimusque in vacuo,in
quanto pars intercapedinis aeris quæ erat , t, ac quarta
pars eius mouebaꝑ.Atqui in eodẽ t pe, & prius moue-
batur per vacuũ,& nunc per tenuiſsimum corp⁹ quod
cũ vacuo eãdẽ intercapedinẽ,& diſtãtiã hẽt,igiꝑ in eo-
dem t pe eadem magnitudo,a,mouebiꝑ per plenum &
vacuũ æqualib. exiſtentib. ſpacijs,quod quidem abſur-
dum eſt,quare inquit ſuppoſitionẽ tollendã eſſe ex qua
cõcludebaꝑ abſurdum,q talis erat,per vacuũ fieri mo-
tum.Cã aũt(inquit)deductionis ad abſurdum manife-
ſta eſt.Nã cum oĩs motus fiat in t pe,& cuiuſuis t pis ad
quoduis tp̃s cum extiterint finita,ſit ꝓportio, ꝓfecto
cõſtat,quod ſi mot⁹ in vacuo fieret,in t pe fieret, & ob
tineret aliq̃ proportionem ad tp̃s alterius motus.Item
cum ita ſe hẽant ſpacia per q̃ motus elabiꝑ , vt ſe habẽt
t pa inter ſe,habebit ergo vacuum ad plenum, aliquam
ꝓportionẽ,ſed nequit vacuũ ad plenum habere aliquã
proportionẽ,quippe excedat oẽm ꝓportionem.Hinc
igiꝑ hoc abſurdũ proficiſciꝑ. Nã ſi quis dederit accepe
ritq; motum fieri in vacuo,ex hoc deduceretꝑ,vacuũ ad
plenũ aliq̃ proportionem habere , qđ fieri nequit. Rõ
igiꝑ Ariſt. ex inæqualitate eorũ q̃ mouenꝑ,q̃ fit ob inter
uallum per quod motus agiꝑ , hactenus ꝓcedit ꝓbans
q̃uo ſi vacuũ foret,non poſſet motus fieri per illud. Ve
rum cuicunq; eſſet intentio prorſus ac vndiq; aſſeq ve-
ritatem,q̃ta vis ſit argumentorũ circunſpiciat & ne eo
rum authoritate verſutia & difficultate adductus,a ve-
ro aberret.forſitan imprimis pulchrum eſt vniuerſum
ſermonẽ de vacuo percurrere ac tractare deinde à prin
cipio repetentes hoc mõ vnumquodq; argm̃ conſide-
rare,vbi aliquid veri vel falſi habeat , quo in loco nihil
veriti neq; præponemus viri opinionem ipſi veritati.

Ceu per terram aut aquam aut aerem.

Cum adducat exemplum terram accipit, non velut
per ipſam motus fiat,aut terram inquit & vocat rece-
ptaculum quoddam cænoſum & paluſtre. Vnde profi-
ciſcens ad clariora exempla aerem accipit & aquam.

*Aut quia id quod fertur differt, ſi ſint alia eadem ob
grauitatis vel leuitatis exceſſum,*

Cum dixerit cauſam inæqualitatis motũ dico.ſ.dif-
ferentiam illorum per quæ mouentur mobilia,reliquũ
modo explicat,dico.ſ.diſcrimen eorum quæ feruntur.
Nam & ſi idem eſſet per quod motus abſoluitur,& dif
ferrent pondere & leuitate ea quæ feruntur , voco au-
tem leuitatẽ leuius põdus , ceu ſi quippiam eſſet vnius
libræ,& alterum eſſet duarum & ſi per eundem aerem
ducerentur in æquali tempore inquam non deferẽtur.
Dicit deinde(ſi ſint alia eadem).i.ſi figuris non diffe-
rent.

Subtilius.

Aer.

Vacuum.

rent. Nam grauius in æquali tpe per idem ſpacium vna cum leuiore moueri poteſt, ſiquidem grauius latú planumq́; ſuerit & leuius ſphæricum & orbiculare. Verum poſſumus etiam hoc modo verba intelligere, vt quum dicit (quia id ꝙ ferẽ differt) intelligamus vel magnitudine vel figura differt, deinde quum dicit (ſi ſint alia ead) ceu ſiquidem magnitudines differrent, & figura & id ꝑ quod mouentur eadem eſſent, ſi autem figura aliqua & magnitudo ipſa ac id, ſ. interuallum per quod motus, fiunt differrent, ſic ſane motus inæqualis eſſet.

Id igitur per quod fertur cauſa eſt, propterea quod impedit, maxime quidem ſi contra feratur, minus autem ſi maneat, & magis id quod non eſt facile diuiſibile. Quale eſt id quod magis craſſum eſt.

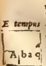
Notandum inquit illud per quod fertur eſſe cãm inæqualitatis motuũ tanq̃ impediens, impedit aũt motũ cum id moueret incõtrarium & refflueret ex aduerſo, & oppoſito modo, ceu quum aliqd vel per aërẽ ducere tur, cui venti obuiarent ac repellerent, vel aq̃ cũ econtra reflueret ipſa, aduerſo. ſ. itinere & non ſecundo proſperoq́; mobili vtereẽ, exempli cã ſi in fluuio aliquis nataret, vel nauigiũ fluxui econtrario ducereẽ. Deinde inquit & non motũ id per quod, ſed manens impedit diuidi ſecariq́;. Si aũt non diuidi eſt impedimento multo quidẽ magis impediet id quod haud facile ſcindi põt.

Pondus igitur a. per b. quidem medium mouebitur in tempore g.

Dicens, quot ſint cãæ inæqualis motus, ꝑ deſcriptiones vult oſtendere quonã pacto id interuallom ꝑ quod motus fiunt, cã ſit inæqualis motus, dicit. n. poſt hæc de moto. Vocat aũt motũ a. inquit igiẽ, moueaẽ hoc ꝑ interuallum b. & hoc ſit aqua in tpe quodam ceu in g.

Per d. aũt ſubtilius quidem illo ſi longitudine b. & aquale fuerit d. in tempore e. iuxta proportionem, impedientis corporis. ſit. n. b. aqua d. aũt aer. Quanto igitur aer ſubtilior ac magis incorporeus aqua eſt, tanto celerius a. põdus per d. quam per b. medium feretur. Habet igitur rõnem eã dem ad celeritatẽ celeritas, qua diſtat aer ab aqua. Quare ſi in duplo ſit aer aqua ſubtilior, duplo in tẽpore mediũ b. pertranſibit ad id tempus, in quo per medium. d. fertur. Et c. tempus duplum erit temporis e. atque ſemper quanto magis incorporeum minusq́; impedit, ſed facilius ſcinditur id per qđ fertur, tato magis pondus a. celerius feretur.

Sententia contextus hoc modo, & hæc conſtructio eſt: moueatur (inquit) a. pondus, quod quidem eſt id ꝙ mouetur, & feratur per d. quod ſit ſubtilius corpus, moueatur autem per æqualem longitudinem. ſ. quanta eſt longitudo b. ſit tanta etiam longitudo d. certe mouebitur iuxta proportionem impedientis. Nam in medio craſsiore motum plus temporis conſumet, in tenuiore autem minus. Vocat autem b. aquam, & d. aerem, quanto igitur ſubtilior aer ac magis incorporeus eſt, quàm ipſa aqua, tanto celerius a. mobile per ipſum. d. mediũ feretur, quam per b. quod eſt alterum medium. Nã diuidi impedit illud per quod motus fit, quanto aliquid facilius diuidi ſcindique poterit, tanto celerius id quod fertur per ipſum mouebitur. Id autem, quod facile ſciudi poteſt tenuius ſubtiliusq́; eſt, & aer ſubtilior eſt ipſa aqua tanquam in corporibus magis incorporeus, quare quanto ſubtilior rariorq́; aer aqua fuerit, tanto facilius etiam diuidetur, quare tanto celerius à mouebitur per ipſum, quàm per aquam. Quam igitur rationẽ habent magnitudines interuallaq́; inter ſe, eandem etiam habent motus, qui per ipſas fiunt, ac tempora motuũ, exempli cauſa ſi in duplo aer ſubtilior aqua fuerit dupla proportione etiam motus, qui abſoluitur per aerẽ, celerior erit altero qui fit per aquam, & tempus igitur motuum vice verſa ac ſimiliter eandem habebit proportionem. Nam duplum erit tempus motus, qui fit ꝑ

aquam ad tempus motus, qui fit per aerem. Duplo in tpe medium b. pertranſibit, vel pertrãſibit in tpe. c. medium b. vel pertranſibit in tpe. c. i. diſtantiam quam habet b. ſed in tpe c. Et ſp quanto erit magis incorporeũ minusq́; impedit, ſed facilius ſciuditur poſuit aũt hanc coniunctionem (ſed) pro hac (atq;) qm hæc æquiualent, ſi per ſubtilius (inquit) mouebitur celerius feretur, & q̃to magis incorporeus eſt, & facile ſcinditur, & propter hoc minus impedit tanto celerius per illud feretur. Textus Textus

At vacuum nullam rõnem habet ad id corpus à quo exceditur, quemadmodum neque ipſum nihil ad numerum.

Cum oſtendiſſet proportionem in motibus corporum, reliquum proficiſcitur ad ipſum propoſitũ. ſ. ad oſtendendum per vacuum non poſſe fieri motum. Nã ſi oĩs motus in tpe, igitur & motus in vacuo fiet in tẽpore, & cuiuſuis temporis ad omne tempus finitum eſt aliqua proportio. Nam tempus vel æquale tempori eſt, vel dimidium, vel duplum, vel ſexquitertiũ, vel aliquo alio modo. Vt autem ſe habent tempora motuũ inter ſe, ita neceſſe eſt, ea ſe habere per quæ motus fiunt, igiẽ vacuum ad plenum habebit proportionem, hoc nanq; fieri non poteſt. Si ergo vacuum non poteſt habere aliquam proportionem ad aliquod corpus plenum, certe neque tempus motus, qui ſit per ipſum ad tempus motus, qui fit per aliquod corpus habebit proportionem, ſed hoc eſt impoſsibile, quippe cuiuſuis temporis finiti ad omne tempus finitum ſit proportio aliqua, in nullo igitur tempore, quippiam mouebitur in vacuo, quod etiam impoſsibile eſt. Nam omnis motus fit in tempore, igitur non poteſt fieri motus in vacuo.

Nam ſi quatuor vno quidem tria, & pluribus & duo, & pluribus etiam quam duo vnum excedunt, nullam profecto rationem vlterius habent, quia nihilum ipſum excedunt. Id enim quod excedit in exceſſum ipſum, & in id qđ exceditur neceſſe eſt diuidi. Quare ipſa quatuor erunt, quacunque excedunt, & nihil.

Cum dixerit ita non eſſe proportionẽ vacui ad corpus, quemadmodum nulla eſt proportio inter nihil & numerum, idipſum oſtendit, per hæc quõ. ſ. nihil ad numerum non habet aliquam proportionẽ. & ponit exẽpla eorum quæ habent proportionem inter ſe. Nã quatuor (inquit) tria excedit vnitate, duo autem plus, quã vnitate, quoniam duo dualitate excedit. Nam vnitate excedit trinitate, nihil autem nullo exceſſu excedit, cur autem non excedat nihil per ea quæ deinceps adiecit, demonſtrat. Et nos iam diximus a damuſsim.

Idcirco neque linea punctum excedit, ſi non componatur ex punctis. Similiter & vacuum nullam & plenum rationem habere poteſt. Quare neque etiam motus.

Vt ne quis dicat, male accipiebas o Ariſto, in exemplis vacui non ens, quoniam vacuum non numeratur inter non entia ob id hæc adiecit, qm̃ non ſolum non ens nullam rationem habet ad ens, ſed neque ea quæ ſunt diuerſorum generum ac diſsimilaria habent aliquam proportionem, quoniam linea punctis non conſtat, neque linea ad ſuperficiem proportionem habet, neque ſuperficies ad corpus. Nam ſi addantur infinita puncta atque coniungantur ſimul, non efficient lineam maiorem, neque infinitæ lineæ coniunctæ efficient ſuperficiem, neque ſuperficies corpus, quippe ex his non componantur, ſed eiuſdem ſpeciei & ſimilaria ſunt mutuo inter ſe cõparanda, & habent proportionem inter ſe. Nã linea ad lineã proportionẽ hẽt, & ſuperficies ad ſuperficiẽ, & corpus ad corpus, quare & ſi vacuũ eſſet de numero eorũ quæ ſunt, qm̃ prorſus diuerſum eſt à corporibus, immo ſe habent contrario atq; oppoſito modo, ceu habitus & priuatio. Nam vacuum alterum eſt, alterum vero plenũ, attamen nullam rationem haberet ad corpus qua vacuum eſt. Nam modo quærimus ratio

nes & proportiones conſtitutionum & craſsitudinum corporum,om̃ aer tantam craſsitudinem reſpectu eius in duplo craſsitudinem & denſitatem aqua habet,cum igitur vacuum nullam talem craſsitudinẽ habeat,quonam pacto poterit habere aliquam proportionem, & comparationem ad corpora,quare neque tempus motus,qui fit per vacuum habebit proportionem ad tempus motus qui fit per aliquod corpus,quare neque mouebitur quippiam per vacuum, vt ſæpe diximus.

Sed ſi per ſu'tiliſsimum tanto motu in tanto tempore, per vacuum fertur,omnem profecto rationem exuperabit.

Inquit ſi per ſubtiliſsimum corpus in tanto tp̃e percurret talem diſtantiam ac intercapedinem, & ſp̃ cum magis tenue fiet corpus, minuetur tp̃s motus, cunctis alijs,videlicet manentibus eiſdem ac ſimilibus,ſi in nullo corpore fieret motus,ſed in vacuo,conſtat ſane tempus motus,qui fit in vacuo,nullam proportionem habiturum ad tempus motus,qui fit per plenum, quod idẽ dictu eſt,momento & ſubito mouebitur, in vacuo id quod ibi poneretur,quod dictu idem eſt perinde ac diceremus nullo pacto pōt fieri motus in vacuo. Nam in ſphæra tornatili Arati videre licet,immo in ſphæra vniuerſi.in maximo circulo aſtra quib.nonnullæ imagines aĩalium ab aſtronomis deſignantur celerius mouentur ꝙ̃ reliqua,& ea quæ ſunt in minorib. ſphæris infixa ſegnius circumaguntur,& tanta fit tarditatis proportio quanta eſt minor moles ac arctior ambitus circulorum cum quib.mouenť.Quam.n.proportionem habent circuli ad circulos,minores,ſ.ad maiores,tãto ſegnius mouentur ea quæ vna cum circulis minorib.cienť bis,quæ maiorib.ſphæris ſimul circumaguntur,atque in tm̃ ꝓcedit diminutio circulorum,& motus eorundem, quouſq; circulis,qui accipiunť in ſphæra & continentur,in arctum,& minorem ambitum redactis occurremus,in cardines, & mundi polos qui prorſus immobiles ſunt, quocirca & Aratus de ariete qui eſt in maximo circulo,dico.ſ.in circulo æqui noctiali hæc inquit. Eiuſdem & arietis vię celerimæ vt facilimæ & lõgiſsimæ circa circulum circumactus nihil ſegnius ipſa vrſa minore rotetur,quæ in paruo circulo voluiť. Veruntñ cum moueatur aeris vna cum maximo circulo ſimul in mobili minimo ab eodem in idem reuertitur,& remeat vna cum paruitate circuli diminuendo motus. Ita igitur in propoſito quantum corporis tenuitas proceſſerit, & fuerit,tantum minuetur tempus motus,qui celerior ſemper cedit & fit,ſi ergo nullum eſſet corpus,ſed vacuum omne tempus conſumeretur,& nullus eſſet motus.

Vide cōm Aſtro Zodiaci circumaguntur qui alia Aſtrafixa. Sed cām huius nō poteſt reddere ſecũdum Ariſt.licet apud aſtrologos qui nonam ſphæram & decimam ponunt quorum alij nouem ſphæras alij decẽ poſuere, tu vide Theoricã octauæ ſphæræ.

Sit enim ζ.vacuum longitudine aqua e.a.d. pondus igitur a.ſi tranſierit,& mouebitur quidem in aliquo tempore quod ſit.h.in nore vero quam ſit.e.hanc pro e.lo rationẽ, habebit vacuum ad plenum.

Cum poſuiſſet eam proportionem quæ fit in corporib.qñ per ipſa aliquid moueretur,& dixiſſet ac oſtendiſſet vacuum ad plenum nullam proportionem habere,ex quo ſequiť nullum motum fieri poſſe in vacuo id volẽs lucidius explicare,rurſus exponit per deſcriptiones motuum & eorum per quæ fiunt proportionem,& quærit ſi poſſumus ſeruare in vacuo aliq̃ talem proportionem,prius.n.cum ponat aquam,& aerem quęrit q̃d accidat,cum motus ſit in his. Nunc aũt accipiens hæc veluti conceſſa quærit qualem proportionem habeat, vacuũ ad ipſa ſi moueretur aliquid in ipſo, & petit motum fieri in ipſo,deducitq; rationem ad abſurdum.Supponit igitur vacuum æquali longitudine b.& d.i.aquæ & aeri,& inquit idem pondus.a.quod quidem mouebatur in aqua & in aere & ſi in vacuo moueretur (inquit) in quodam tempore mouebitur ceu in h. Nam vocat tp̃s quo mouetur.a.per vacuum,ipſum h.Item hoc tp̃s breuius erit neceſſario tp̃e in quo per aerem mouebať quod quidem eſt.e.Inquit ſi ergo minori tempore mouetur à pondus per vacuum quàm per aerem, habebit profecto,aliquam proportionem tempus in quo à mouetur per vacuum.dico.ſ. tempus. h.ad tempus in quo mouetur per aerem,quod quidem eſt.e.quam igiť proportionem habent hæc tempora inter ſe, eandem etiã habebunt vacuum & plenum.

Sed tanto in tempore.quantum eſt.h.in quo.d. partem aliquam qua ſit.t.à pondus tranſierit.

Secundum argm̃,& inquit in tanto tp̃e quãtum eſt. id quo moueretur per vacuum,ſtatuať autem hoc tp̃s. h.mouebitur pondus.a.per partem aliquam diſtantiæ intercapediniſq; ipſius.d.dico,ſ.aeris.Sit autem hæc intercapedo & pars in qua mouetur.t.At ſequens ex hoc abſurdũ cum omiſerit proficiſcitur ad alterum argm̃. Erat autem hoc abſurdum,in eodem tp̃e.h.vacuum,& plenum.t.pertranſiri quod quidem erat aeris pars, q̃d ſanè abſurdum eſt.Quam.n.rõnem habet.t.ad.d.dico, .ſ.partem aeris ad totum aerem,eãdem etiam habebit. z.ad.d.dico.ſ.vacuum ad totum aerem, qm̃ & tp̃s.z.& tp̃s.t.quod eſt.h.eãdem proportionem habet ad tp̃s.d. aeris quod eſt.e.& qm̃ quam proportionem habent tẽpora inter ſe, hanc etiam habent ea inter ſe quib.abſoluitur motus.ſ.ſpacia,eandem igitur proportionem habent.z.& t.ad.d.ſed ea quæ habent ad idem proportionem,& inter ſe vnam,& eandem proportionem habẽt igitur.z.quod quidem eſt vacuum,& t.quod eſt plenũ, eandem proportionem inter ſe habebunt, hoc autem abſurdum eſt.ſ.plenum ad vacuum habere eandem ꝓportionem,quam habet ad vacuum ad plenum, alioq hæc quo ad craſsitudinem inter ſe haberent proportionem.Nam ẜm hanc modo fit proportio.Equidem.t.dico ſcilicet,aeris pars rara fiebat, quemadmodum vacuum tenue rarumque eſſe cogitabatur.

Tranſierit autem.a.pondus medium in quo ζ.& ſi ea proportione differat ſubtilitate ab aere quam e. tempus ad tempus habet.

Tertium argm̃,in quo demonſtrať, quod ſi moueť, aliquid per vacuum,accidet,idẽ ſpacium plenum & vacuum ipſum pertranſiri in æquali tp̃e, hanc autem literam.z.quæ ſuperiorib.vacuum deſignabat, nunc facit Ariſt.ſignificare aliquod plenum corpore ſubtiliſsimo eandem proportionẽ hñs ad aerem,quam quidem hẽt tempus.h.quod erat vacui ad tẽpus.e. quod erat aeris.

Nam ſi corpus.ζ.in quo tanto ſubtilius quanto tempus. e.excedit tempus.h.econtra profecto pondus.a. tranſibit illud velocitate in tanto tempore,quantum eſt tempus h.ipſum.ζ.ſi feratur per illud.

Inquit ſi corpus poſitum in vacuo tanto ſubtilius aere foret,quanto tp̃s motus,qui fit in pleno excedit tp̃s motus in vacuo,econtra(inquit)profecto pondus.a.trãſibit in tanta velocitate illud,quantum eſt tp̃s. h.ipſius. z.ſi feratur per illud,i.quanto tp̃s aeris excedit tp̃s vacui,tanto econuerſo celerius.a.pondus conficiet ſpaciũ z.in tempore.h.quam.d.ſpacium.ſ.aeris. Dixit autem (econtra)qm̃ in temporibus quidem aeris tempus excedit tempus vacui dico.ſ.e.excedit.h. Nam plus temporis.e.labitur,& in motu tanto celerior ẜm proportionem fit motus in tempore.h.eo motu qui fit in e. tempore.Pulchre autem adiecit,ſi feratur, id eſt ſi prorſus aptum eſt ſuapte natura moueri per illud corpus,quod in vacuo poſitum eſt,ſi ergo huiuſmodi res ſe habet,vt ſuppoſuimus à pondus in eodem tempore mouebitur, ſecundum eandem proportionem quam diximus.

Si igitur nullum in.z.fuerit corpus,adhuc celerius mouebitur. At in tempore.h.motum erat.Quare pondus.a. æquali tempore plenum & vacuum pertranſibit, ſed hoc fieri nequit.

Duo abſurda quæ ſequuntur ex ſuppoſitione in cõcluſione

cluſione deduxit. Nam demonſtratũ eſt.a. pondus moueri in tpe,h. in tenuiſsimo corpore, quod ponit in vacuo. Suppoſitum autem ac poſtulatum eſt à principio, eandem intercapedinem, vacui per tps.h. pertranſiri: in æquali igit tpe idem pondus.a. conficiet plenum & vacuum interſtitium z. quod fieri nequit. Hoc quidẽ igit poſterius induxit, ſed ante hoc aliud abſurdũ concluſit hoc.ſ. in æquali & minore tpe idẽ mouebit, quod ſane abſurdum eſt. Nã ſi in tpe.h. cõficeret intercapedo corpore plena, cõſtat ſane quod ſi ipſa intercapedo vacua fuerit in minore tpe conficeret tranſitu. Nã hoc eſt cõſequens. Supponebatur autem intercapedinem vacuã in tempore.h. pertranſiri, idem igitur in multo & paruo tempore mouebitur, quod quidem abſurdum eſt.

Conſtat igitur quod ſi tempus aliquod erit in quo per vacuum quoduis corpus mouebitur, hoc impoſsibile accidet. Nam in tempore æquali quippiam plenum & vacuũ pertranſibit. Erit enim proportio aliqua alterius corporis ad alterum, velut temporis ad tempus.

Inquit, conſtat ex ſuppoſitione dicente aliquid moueri per vacuum hoc impoſsibile ſequi.ſ. in æquali tpe aliquod plenum & vacuum pertranſiri, & hanc rõnem repetens bꝛ probat. Nam (inquit) erit proportio aliqua corporis alterius ad alterum, ceu tpis ad tempus.i. poſſumus accipere talem proportionem corporum, qualẽ habet tempus ad tps. Quare ſi accepero tenue corpus, habens hanc proportionem ad aerem, quam habet tẽpus, in quo mouebatur per aerẽ ad tempus in quo mouebatur per vacuum, ea accident quæ diximus.

Vt ſummatim dicam manifeſta eſt cauſa huius, quod accidit. Nam motus quidem omnis ad motum eſt proportio. Nam in tempore eſt, & omnis temporis ad tempus eſt proportio modo ambo finita ſint. Sed vacui ad plenum nulla eſt proportio, quatenus igitur differunt ea per quæ feruntur hæc accidunt.

Cauſam deinceps per quam ex ſuppoſitione ſequebantur abſurda, quæ diximus, adiecit. Nam pp hoc ſeq̃batur ex ſuppoſitione vacui abſurdum, ppea quod cõcedentes in vacuo fieri motum, ſtatim concedimus, damusq́; vacuum etiam habere proportionem ad plenũ. Nam neceſſe eſt cum omnis motus ad motum habeat proportionem propterea quod omnis motus fit in tẽpore, etiam ſequi vt tps ad tempus proportionem habeat, & vacuum ad plenum. Cum igit nõ ſit proportio vacui ad corpus, quippe qui ſuppoſuimus illud nõ ens eſſe, merito ſequitur ex falſa ſuppoſitione abſurdum.

Hæc quoque eueniunt exceſſu eorum quæ feruntur.

Cum dixerit ob duas cauſas, inæqualiter quippiam moueri, vel quia differunt interualla per quę motus fit vel quia ea quæ feruntur, & mouentur differunt, ſi alia eadem fuerint, cum demonſtrauerit, itaq; ex his p quæ motus abſoluitur vacuo exiſtente fieri motum nõ poſſe, nunc vult ad reliquum proficiſci & oſtendere ex his quæ mouentur quod ſi vacuum eſſet, motus in eo fieri nequeat. Nos.n. qui per vacuum motum fieri negamus inæqualium motuum cauſas maxime naturales aſsignare poſſumus, non ſolum ex dria interuallorum per quę motus labitur & fluit quemadmodum ſuperiorib. diximus, ſed etiam ex diuerſitate ac diſcrimine eorũ, quæ mouent. Nam & ſi idem eſſet per quod motus abſoluit & fit, ea tñ quæ mouent vel pondere, vel figuris diſtarent ac differrent, ocius deferret grauius q̃q̃ ẽt eſſent figuris eadem ac conuenirent. Et cauſa patet. Nã quũ per corpus motus fiat, & id quod grauius eſt, vi ac poteſtate ſua magis diuidat, merito etiam celerius deſertur. Itẽ ſi idem pondus haberent, & figuris inter ſe differrent. Et aliud orbiculare vel acutum ſi eſſe contigerit ac aliud planum & lanæ ſimile, q̃q̃ idem pondus haberent celerius ſane acutum & orbiculare deferretur, quam planum. Nam planum multo corpore detinetur & id quod multum eſt, tardius diuellitur vel diuiditur, ab obtuſiore figura. At acuta, & orbicularia cum minꝰ corporis capiant & ferant, idcirco celerius ea quæ ſubijciuntur.ſ. interualla diuidũtur. Et hæc non ignorãt, qui artibus mechanicis addicti ſunt. Porrò nautæ plũbeis ſphæris naues appendunt vt celerius, deferãtur, & ipſas ſphæras non efficiunt planas ſed orbiculares & cõpactas, quocirca etiam piſcatores retium funibus connectunt plumbum. Nos igitur (inquit) hanc cauſam inæqualis motus aſsignare poſſumus. Sed ij qui dicunt motum fieri per vacuum, quàm cauſam inæqualitatis, motuum afferrent ac traderent. quid enim plus temporis vel motus plumbum per vacuum motum conſumeret, quàm cortex arboris & ſuber. Nam ſimiliter vtriſque vacuum cedit, immo neque cedit, quoniam cedere corporibus tribuitur, ſed vtraque ſimiliter per ipſũ meant & recipiuntur à nullo impedita, igit æqua celeritatem mouebuntur. oĩa in vacuo. At hoc fieri nequit, igitur motus in vacuo non fieret. Ij ergo (inquit) qui vacuum introducunt, ex motu ad locum putabant oſtendere vacuum eſſe. At rõ contrarium demonſtrauit, q̃m ſi eſt vacuum, motus fieri non põt. Sic ergo demonſtrauit ex motu ad locum nõ eſſe vacuum. Vnde inquit idẽ cõſiderantib. per ſe vacuũ demõſtraret, quod vere vacuũ ſit, i. vanum ac futile, nihilq́; conferens his reb. quæ ſunt. Nam cum ij, qui vacuũ introducunt & illud tanq̃ loci vſum & opportunitatẽ præbent his reb. quæ ſunt, ſic ſtatuerint ipſum, oñdit neq; hoc modo vacuum fieri poſſe, tale aũt poſtulatum prius accipit, & inquit ſi ligneus cubus in aqua poneretur tantum aquæ cederet cubo, quantus eſt ligneus cubus, ſimiliter ſi poneretur in aere, & in quouis corpore quod cederet, quum igit in vacuo poneret cubus, cæderet ne cubo vacuũ æquale magnitudinis ipſius cubi? Et qũo cederet vacuum, ſi autem non cedit cubo in eo poſito, ſed manet, tm profecto vacui ſpacium cõtinebit occupabitq́; cubus, quantus & ipſe cubus eſt, quare cubi ſpacium meabit ac recipietur per æquale ſpacium vacui, & interualla inter ſe cohærebũt & penetrabunt ſe mutuo. Nam quemadmodum (inquit) ſi non cederet cubo aqua vel aer, poſitus in ipſis per tm aquæ vel aeris recipiet, q̃tus ipſe eſt, ita ſi nihil vacui cederet æquale ſibi ſpaciũ vacui occuparet ſpaciũ aũt (inquit) à ſpacio ſm hoc idem nõ diſtabit. Na etſi ſpacinm cubi haberet qualitates eidẽ accidentes, tñ non quatenus qualitatibus impreſſus formatusq́; eſt, hac rõe in loco eſt, ſed ſolum quatenus habet dimenſionem, quare etſi ab oĩb. affectionib. ceu albedine, caliditate deſignatione figura & reliquis ſepararet, & duntaxat maneret ſpacium & ipſa dimẽſio, nihil minus in loco eſſet & ſibi æqualem vacui partem occuparet. Nam ſm nullã affectionẽ in loco erat neq; vt albꝰ, neq; vt calidus, neq; vt habens grauitatẽ, ſed quatenus hẽt dimẽſiones. Cum igit & cubus ſit in loco, ſepararet ab alijs oĩb. quæ ei nihil conferunt vt in loco ſit qũo diſtaret à ſpacio vacui quod eſt eius locus, ſi aũt nõ diſtaret à ſpacio vacui quod eſt eius locus, ſi autem non diſtabit, q̃m tam illud ſpacium eſt affectionis expers, quã hoc, cur igitur oporteret extrinſecus alterum quoddã ſpacium ambire corpora. Nam ſi vnumquodq; corpus proprium habet ſpaciũ, quid ergo alio extrinſeco, ſpacio egeret, igitur vanum eſt ac ſuperfluum ſpacium extrinſecus cum vnumquodq; in ſeipſo contineat ſpaciũ. Et ſi duo ſpacia ſimilia mutuo ſeſe reciperent & inter ſe cohærerent, cur non tria, & infinita. Item ſi vacuum fuerit, quod non diſtet ab eo ſpacio qđ in eo eſt, vacuũ igit in vacuo erit. Præterea ſi cederet cubus ſm nihil aliud q̃ quatenus ſpacium eſt, cũ & quatenus ſpacium, eſt locum ex loco mutat, &c. corpora quæ mouentur

vna ſimulque proprium ſpacium ferunt, & ſpacium ſecundum hoc idem non differt à ſpacio, videlicet, à vacuo, igitur ſuperfluum & vanum eſt intelligere & conſiderare aliud ſpacium extrinſecum corporibus, cum vnumquodque ſecum ferat proprium ſpacium. Nam ſi locus eſt ſpaciũ, & ſingula ſpacia ſunt in ſingulis ſuis corporibus non differentia ſecundum hoc à ſpacio extrinſeco, vanum itaque eſt alterum ſpacium extrinſecus circum ambire, præter id quod vnicuique ineſt. Quid.n. prodeſt & conducit ſimile in ſimili fieri. Item ſi corpora qua ſpacia ſunt alijs ſpacijs egẽt, & vacuum cum ſpacium ſit egeret quodam altero interuallo, quare vacuum eſſet in vacuo & hoc in infinitum, non igitur vacuum velut locus poteſt eſſe, ſi ergo neque loci vſum & opportunitatem præbet, neque motus eſt cauſa, immo contrarium ſi eſſet, motum tolleret, videtur igitur vacuum nullo pacto eſſe.

Cernimus enim ea corpora qua plus aut grauitatis aut leuitatis habent momenti, modo eadem ipſis inſit figura, celerius per æquale receptaculum ferri, ac ea ratione, quã habent magnitudines inter ſe. Quare & per vacuum ita ferentur, quod fieri profecto nequit. Nam ob quã cauſam celerius mouebuntur. In plenis enim id neceſſario fit. Maius enim celerius in ſua diuidit.

Nam cum idem fuerit interuallum per quod feruntur ea quæ mouentur, ac ſimilis extiterint figuræ, licet pondere inæqualia, profecto quam proportionem habet pondus ad pondus, talem quoque neceſſe eſt habere motum ad motum. Nam quanto excedit grauius, tãto celerius deferetur. Si autem figuris diſtarent, aliqđ minus graue acutum figura cum maiore pondere orbiculare ſimul inæquali tpe per idẽ ſpaciũ deferri poſſet. Idem multo magis conſentaneum eſt fieri in maiore ſecundum proportionem grauis exceſſus, & figuræ.

Nam aut iactum, aut momentum quod habet id quod fertur, aut figura diuidit. Aequalis igitur celeritatis omnia erunt. At fieri nequit. Quod quidem igitur ſi ſit vacuum contrarium accidat illius per quod vacuum probant, qui illud eſſe aiunt, ex his quæ diximus patet. Hi nãque putant vacuum eſſe ſeparatum per ſe, ſiquidem erit motus ad locum. Hoc autem perinde eſt atque ſi ſeparatum locum aliquem eſſe aſſerunt, quod fieri nõ poſſe prius diximus.

Vel enim pondere pulſus aer, ac cedẽs ſcinditur, vel figuræ acuitate cum ſit facile diuiſibilis diuiditur. Eqdem ſphæra in puncto incipit aggrediturque ſectionem. Quocirca æs, & plumbum cum plana lataq; fuerint ĩ aqua poſſunt vehi ac ſupra natare & inſidere aq̃, cum vero fuerint orbicularia, vel ad inſtar cylindri nõ amplius ſupereminebunt quanquam ipſa minus ponderis haberent quàm lata & plana. Si ergo id per quod motus fit, vacuum eſſet, profecto æqualiter omnia mouerentur. Nam quid vetaret omnia non æqualiter moueri, quum nihil ſit quod prohibeat diuiſionem, ſed fieri nequit, vt omnia æqualiter moueantur, quare & vacuum eſſe impoſſibile eſt.

Item ſi per ſe conſiderabimus id quod vacuum appellatur profecto videbitur vere vacuum. Nam quemadmodum ſi in aqua cubum quiſpiam poſuerit, tantum aqua cedet. quantus eſt ipſe cubus.

Per ſe.i. ſine motu ad locum. Nam ſuperius, qđ motus localis per ipſum fieri non poteſt, deſtruxit vacuũ eſſe, nunc autem hoc modo ipſum conſiderat, velut ſi non eſſet motus ſecundum locum. Vel per ſe dixit, qm̃ qui aſſerebant vacuum propter motum eſſe, illud ꝑ ſe ſeparatum ſtatuerunt, & ij, qui hoc aiunt, non diſſentiunt nec differunt ab ijs, qui aſſerunt locũ eſſe ſpaciũ quoddam. Quare cum demonſtratum fuerit locũ non eſſe quoddam interuallum ſeparatum ꝑ ſe, vnà demonſtratum erit neq; vacuum eſſe, pp hoc ſubiunxit, quod & idẽ ꝑ ſe ſeorſum, & nõ eo ꝙ ſimul cum ipſo interuallo locali deſtrui põt, demonſtrãdum eſt ipſum nõ eſſe.

Sic & in aere, ſed ſenſu non conſtat.

Inquit ſed etiam ſi ponatur cubus, & corpus ipſum in aere idem accidit. Nam tantum aeris cedet ipſi corpori impoſito, quantum eſt ipſum corpus. Sed quoniã ſenſus noſter non comprehendit aerem, cedere qm̃ coloris expers eſt, hac ratione cedere non videtur, ſed ſi ſenſu hoc immanifeſtum eſt, attamen ratione manifeſtiſsimum eſſe vr̃. Nam ſi aer eſt corpus, & impoſsibile eſt duo corpora in eodem eſſe, igitur oportet vniuerſum aerem cedere corpori, quod in eo collocatur.

Et ſemper in omni corpore habente tranſmutationem in quo aptum eſt ferri niſi denſetur neceſſe eſt ipſum cedere, ſiue deorſum ſit latio velut terra vel ſurſum ſi fuerit, ignis, vel in vtraque ceu aer.

Dixit habenti tranſmutationem propter magnitudines mathematicas. Hæc.n. tranſmutationem non habent quoniam neque grauitatem, neque leuitatem obtinent. Nam ipſa ſunt per ablationem, & in intellectu, & animi cogitatione verſantur. Inquit igitur in omni corpore in quo poneretur cubus, illud ſanè cubo cederet in quo aptum eſt ferri, ceu ſi in aqua poneretur, deorſum aqua cederet cubo. Nam aqua ſuapte natura deorſum fertur. Si autem in igne poneretur cubus lapideꝰ ſurſum cederet, ac locum lapidi ignis daret. Nam ſupra ſuapte natura tendit niſi impediatur. Si.n. ignis ſupra recipi non poſſet corpore ſolido prohibente tranſitum illius ſurſum, ſaltem deorſum recipiendo corpus, in eo poſitum illi cederet. Similiter & in aqua quæ ponitur in lebete non tranſmutabitur deorſum quoniam prohibetur à corpore quod ſupra ſtat & ſuſtinetur, ꝙ ſolidum eſt, quãquam vi ſupra ſter & ſuſtineatur. Illud autem quod dicit (niſi denſetur) exemplo conſtat, velut de ipſa lana. Nam hæc cum condenſatur in ſeipſam cedit quidem illi, quod ponitur in ea, quæ tamẽ nec ſurſum, nec deorſum mouetur, ſed dũtaxat in ſeipſam cõſtringitur & denſatur. Etenim aer ipſam ſuſtinet, poteſt enim ſimul cubo impoſito aer neque ſurſum, neq; deorſum cedere, ſed denſari in ſeipſum conſtrictus, verum non velut lana, ſed velut alteratus cum denſior fit. Poſtremo illud verbum (vel in vtraque dicit) ceu ſi aliquid poneretur neq; valde graue, neque valde leue, ſed veluti medium aliquomodo, quod poſſet in vtraq; facile recipi, quale eſt aer. Nam ſi in eo poneretur cubus, poſſet aer, & ſupra extruſus ac denſatus moueri & infra ſecundum eum tranſitum quem facile inueniret.

Siue quæuis aliud in ipſo ponatur.

Si ita ſe habet ſcriptura, ſane diceret de figura illius, quod in eo ponitur, quoniam idem accideret, & ſi non cubus, ſed quæuis alia figura in eo poneretur, ſi autem eſt ita, vbi eſſet, i. id quod in eo poſitum eſt quo moueretur, diceret forte aliquis quod corpus in quo ponitur cubus reciperetur in ipſum in quod id, quòd poſitum eſt reciperetur ac mearet, cum ſit fluxus momentumque illius, ꝙ intus ponitur vehementius ac magis fluere queat id ꝙ intus ponitur. Nam ſi vis illius, quod intus ponitur non vehementior eſſet ac magis ageret, neque cederet ipſi id in quo ponitur. Nam ſi id quod intus ponitur ſuapte natura ſurſum mobile eſſet, illud ẽt ſurſum expelleretur. Similiter etiã ſi ſuapte natura deorſum mobile eſſet, deorſum pelleretur. Verum illud ſuperioris textus (vel in vtraque ceu aer) non valde poſſet coaptari huic expoſitioni, vel in vtraque dr̃, tanquã hoc petendo & ſupponendo ipſe dicat, qm̃ des tu ꝙ ſit tale, ergo ſupra ac infra cederet. Item cum dicit ſuperiore textu (in quo aptum eſt ferri) reſpondet huic neceſſe eſt ipſum cedere. Item cum ibidem dicit in omni

corpore

corpore habente tranſmutationem, ſic intelligitur, id eſt in omni corpore quod aptum eſt tranſmutari, alioquin ſi penitus immobile eſſet, neque penitus moueretur in locum ipſius id, quo intus ponitur.

At hoc fieri in vacuo nequit, quippe cum nõ ſit corpus, per cubum autem æquale ſpacium vacui penetraſſe videbitur, quod quidem erat prius in vacuo, quemadmodum ſi aqua non cederet ligneo cubo, neque aer, ſed omnino penetraret ipſum.

Hoc quidem impoſsibile eſt, ſ. vacuum cedere corpori, quòd in eo ponitur, quippe cum vacuum non ſit corpus, aliquod: vt & ipſum cedat cubo qui ponitur in ipſo, igitur neceſſe eſt cubo in eo poſito vacuum non tranſmutari, ſed manere. Nam quomodo moueretur vacuum, ſi autem manet profectò, æquale ſpacium vacui quantum eſt & ſpacium cubi reciperetur penetraret per totum cubum, quare & econtra cubi ſpaciũ per ęquale ſpacium vacui reciperetur. Nam idem eſt.

Atqui cubus etiam tantam magnitudinem habet, quã tam occupat vacuum, qui & ſi calidus eſt aut frigidus, et grauis aut leuis, non minus tamen ob hoc alter eſt ab omnibus affectionibus, etiam ſi non ab illis ſit ſeparabilis, dico autem ipſum lignei cubi molem. Quare etiam ſi ab illis omnibus fuerit ſeparatus, & neque grauis, neque leuis fuerit æquale ſpacium vacui occupabit, atque in eadem loci & vacui par te ſibi æquali erit. Quo igitur modo cubi moles ab æquali vacuo differret atque loco. Et ſi duæ tales ſimul fuerint moles, cur & quoquot volueris in eodem non erunt. Vnum igitur hoc abſurdum & impoſsibile ſequitur.

Qm̃ dixit, quòd quemadmodum ſi aqua nõ cederet cubo duo corpora ſeſe mutuo penetrarent, ſic etiã qa vacuum non cedit ſeſe mutuo penetrabũt cubi ſpaciũ, & ſpacium vacui, ne quis dicat vtiq; fieri non poſſe vt duo corpora ſeſe penetrẽt ac vnum per alterum meet. vacuum autẽ non eſt corpus, qm̃ expers affectionis eſt, cum ſolum ſit ſpacium, quare non ſequitur ſi corpus, per corpus meare non poteſt, ob id iam & ſpacium per ſpacium recipi ac meare non poſſe. Inquit ergo quòd ſm nihil aliud corpora ſunt in loco quã quatenus ſunt ſpacia. Nã & ſi acciderit ei quod eſt in loco, habere grauitatem vel leuitatem, vel quaſdam alias id genus qualitates, tamẽ non quatenus id tale qualitatibus impreſſum eſt, & conſtat hac rõne in loco eſt, ſed quaten⁹ ſpacium eſt. Nam licet grauitas vel leuitas ferat ducatq́ue aliquid in loco ſuo, tamen ſm nihil aliud quippiã in loco eſt, quàm per molem. Vnde & corpora ſeſe penetrare mutuo non poſſe dicimus, non quia qualitatib. ſunt formata, ſed quia ſpacium & dimenſionem habent, ergo non poterunt duo ſpacia ſeſe viciſsim penetrare.

Per aliud ducitur quippiã in loco, & per aliud eſt in loco.

Cum igitur aliud ſit cubum eſſe ſpacium, & aliud eſſe, qualitatibus formatum, in loco nanque erit non quo quale factum ſit qualitatibusq́ue formatũ, ſed quo molem habet. Si ergo ab omnibus affectionibus qualitatibusq́ue ſeiungeretur, profectò non diſtaret à ſpacio vacui, quare ſi duo ſpacia ſimilia ſeſe penetrarent, profectò & multo plura poterunt ſeſe inuicẽ penetrare, hoc autem fieri non poteſt. Nam ſi ſpacium poſſet recipi in ſpacio ac illud penetrare, etiam corpus in corpore recipi poſſet, ac illud penetraret, qnoniam corpora ſm nihil aliud ſunt in loco, q̈ per magnitudines ac ſuas moles. Si ergo poteſt eſſe moles in mole, & alia accidentia non vetant corpus in corpore eſſe, & hoc eſt impoſsibile, igitur corpus in vacuo eſſe non poterit. Nam vtræq; magnitudines ſiue formatæ, qualitatibus ſint, ſiue non, differunt, quare ſi vacuũ ſubſiſteret, vt corpora reciperet, etiam motus fieret per ipſum, at hæc fieri non poſſunt. ergo vacuum ſuperuacaneum ac incaſſum ponit.

Item patet id cubum habere cum transfertur, quod & vniuerſa corpora habent. Quare ſi nihil à loco differat, cur corporibus facere locum oportet, præter vniuſcuiuſque molem, ſi moles ſit affectionum expers. Nihil enim cõfert, ſit tale circa ipſam aliud ſpacium ſit æquale. Ex his igitur patet vacuum non eſſe ſeparatum.

Aliud argumentum. Inquit vnumquodque corpus, quòd mouetur & tranſmutatur ſm locum, ſecum proprium ſpacium vna fert, ſi ergo in vnoquoq; ſpacium ſeparatũ ratione ab affectionibus nihil differt à vacuo, & mota corpora vna ſecum trahunt ſpacia propria atque cum illis mouentur, cur ergo egent corpora talib. huiuſmodi ſpacijs extrinſecus. Nam ſi ſpacium eſt loc⁹ & vnumquodque habet in ſeipſo proprium ſpacium, igitur vanum eſt aliud extrinſecus illi ſimile afferre ac intelligere, quippe id ad nihil ipſi conferat, quod verò hoc impoſsibile ſit, iam diximus. Nam ſi quo ſpacium eſt, vnumquodque altero ſpacio eget, & vacuum quoque eſt ſpacium, igitur & ipſum alio egebit, & hoc infinitum. Item ex hoc ſequetur vacuum in vacuo eſſe.

Aduerte quod hic deficit textus quidã quẽ legunt latini & nonnulli codices habẽt in ſimplicio ponitur ſed ipſum non legit nec exponit ſimplicius.

Sunt autem qui putant per rarum ac denſum petere, vacuum eſſe. Nam ſi rarum non ſit ac denſum, neque coire & denſari corpora potuerunt.

Cum oſtenderit non poſſe vacuum ſeparatum eſſe, nunc vult oſtedere quòd neque interſperſum vacuum ſit. Et quoniam qui vacuum interſperſum corporibus, eſſe aiunt ex denſitate & raritate corporum hoc oſtendere nitebantur: Idcirco ponit primum rationes quib. nitebantur probare vacuum eſſe corporibus interſperſum: Secundo priuſquam refellat rationes ipſorũ, oſtendit non poſſe vacuum eſſe corporibus interſperſum. Tertio demonſtrat vacuo non exiſtẽte, quod queat eſſe raritas, & denſitas, ex quibus rationes etiam, ꝑ quas probabant vacuum eſſe, confutat. Sunt igitur rationes, quibus probabant eſſe vacuum tales. Inquit. Si non eſt vacuum non eſt raritas, neque dẽſitas. Atqui raritas & denſitas ſunt, igitur vacuum eſt. Probat autem aſſumptum. ſ. raritatem & denſitatem eſſe hunc in modum. Si non eſt (inquit) raritas, & denſitas, neque corpora poterunt in ſeipſa coire & dẽſari, quippe nihil aliud ſit dẽſitas, quam ipſa corporum in ſeipſa conſtrictio, ſi autẽ non eſt conſtrictio, neceſſe omnino eſt, vel penitus nõ eſſe motum, quod quidem eſt præter euidentiam, vel ſi motus fuerit, neceſſe erit vniuerſum fluctuare agitariq́ue. Præterea vel non erit mutatio elementorum inter ſe, vel erit, etſi erit, vel fiet mutatio elementorum in ea quæ ſunt æqualia mole ac ambitu, ceu ſi tranſmutaretur, cyathus aeris in cyathũ aquæ, & aqua ſimiliter in æqualem portionem aeris, profectò quantum hic aquæ trãſmutaretur in aerem, tantum aeris alibi oportet mutari in aquam. Ariſt. igitur ſolum aſſumptum ſyllogiſmi ꝓbat, perinde ac ipſa deductio pateat. Verum vt clariorem rationem faciamus, rurſus, repetamus quæ paulo prius diximus. Si eſt raritas & denſitas vacuum eſt, qm̃ denſitas eſt conſtrictio cõpreſsioq́ue corporum in ſeipſa, & conſtricta ac compreſſa in ſeipſa conſtringunt & reſident in vacua interſperſa in ſeipſis ceu in ſpõgia, & lana, & in his id genus. Nam ſi vacua quædam eorũ, quæ denſantur partes. non denſarentur & coirent, in ſe ipſa ſeſe reciperent, ſed impoſsibile eſt corpus per corpus recipi. Item eadem de raritate dicem⁹. Nam quod rarum ſit, & maiorem molem extenditur, ſi non quædam vacua interſperſa interclusa ac cohibita dilatarentur, & hac ratione fieret raritas, accideret priuſquã rareſieret corpus in corpore eſſe. Nam partes, quæ modo locum occupant, ſi prius non erant in vacuo, certe ſeſe mutuo recipiebant ac penetrabant, immo & locũ quẽ modo occupant, oportet prius fuiſſe vacuum. Deductionem igitur ex hac intelligentia & cogitatione probabant. Aſſumptum autem dico. ſ. Atqui raritas & denſitas eſt, hunc in modum Ariſto. probat, ſi non eſt raritas,

tas,& denſitas neque eſt corporum conſtrictio,ſi autẽ non eſt cõſtrictio,vel omnino tolleretur motus rectus. Nam ea quæ recto motu cientur,aerẽ ante ſemper expellendo,vel aquam,ita mouentur,corpus igitur quod expellitur per quod fit motus & contrahitur cohibeſ-queín vacua appoſita atque imbibita,cedit locum his quæ per ipſum meant ac tranſeunt,quemadmodum ẽt ſe habet cum quidam per multitudinem ſeptam meãt. Si ergo corpora non denſantur,neque coercẽtur in vacua interſperſa,vel prurſus tolletur motus rectus. Nã quo moueretur ſi locus receptaculumque nõ exiſteret neque haberet id quod expellitur vbi cederet quod neque prohibens ei,quod mouetur aditum ac tranſitum præberet,vel ſi eſt motus neceſſe eſt inquit vniuerſum fluctuare,i. à proprijs terminis alienari atque expelli, quippe neceſſe ſit cum quippiam mouetur,corpus ante expelli,& illud deinceps aliud expellere,& hoc,vſq; ad extremum,& ita deinceps cœlum ad externa mundi expelleretur ac diffunderetur quod quidem & in piſcinis ac natatorijs accidere ſolet, qñ aliquid mouereẽ, corpus in ipſis,hoc autem dicebant,quia nondum ſciebant corporum colubitionẽm,ſ.quomodo corpora cederent. Et non ſolum ſublato de medio vacuo hæc abſurda ſequentur dico,ſ.demi raritatem & denſitatem, ſed etiam propter deſtructionem eius tolli,vel penitus motum rectum,vel vniuerſum fluctuare. Rurſus ſublato vacuo,vel penitus non erit mutatio mutua inter corpora,vel ſi hæc plane fuerit, aut mutatio fieret in his, quæ ſunt mole æquali,i,dico v.g.cum cyathus aeris trãſmutaretur in aquam,fieri aquæ cyathum ſimiliter,& aquam,tantum aeris facere,alioquin vbi reciperet maius corpus ſi non foret vacuũ, vel ſi hoc eſt præter euidentiam,quippe videat quippiam in maius corpus mutari. Nam vnde franguntur dolia & vtres à muſto,niſi quia muſtum euaporans mutatur in aerem , ac in ventum,qui quidem quoniam maior eſt eo,quod tranſmutatur dolia non potentia illum capere franguntur, qđ ſanè etiam accidit in his,quæ ſunt attigua. Sed ſi mutatio fit in corpus maius,rurſus duorum abſurdorum alterum non euadere poterimus,vel.n.neceſſe eſt, quantum hic aquæ tranſmutatur in aerem,alibi tantum aeris tranſmutari in aquam,quod quidem etiam factitiũ eſt dictu,qm vr̃ mihi nunc tantum aquæ euaporare,neceſſe eſt alibi tantum aeris tranſmutari. Et ſi plus mihi videretur,plus etiam aeris trãſmutari, vel rurſus ſi hoc fieri non poteſt,neceſſe eſt vniuerſum cœlum fluctuare,quod quidem perſe ridiculum eſt,quoniam cũ qppiam immo minutulum quoddam,ac tantillum moueretur cœlum ſuis limitibus ac locis demoueri alienarique oporteret,quod fugere volentes ſaltem vacuum ſatebuntur,immo ex neceſſitate dabunt. Nam quo cęlũ fluctuaret,equidem in corpus non poteſt, ergo in vacuum congregatum cœlo circumfuſum. Si ergo hæc omnia abſurda ſunt,certe neceſſe erit in corporib. vacuum interſperſum eſſe. Rationes igitur quibus probabant vacuum tales ſunt. Deinde oſtendit non poſſe vacuum interſperſum corporibus eſſe. Et inquit quoniá neceſſe eſt,vel ipſum magnis ampliſsimisq; partib. eſſe in corporibus,vt queat alterum corpus recipere in ſeipſo,vel diffuſum interſperſumq; eſſe in corporibus ſecũdum paruiſsimas partes,vt non poſsit corpus ingredi, in ipſis,ceu etiam ſentiunt ij,qui meatus ponunt. Si ergo vacuum foret magnis partibus conſtitutum, hoc ſane non diſtabit à vacuo ſeparato. Eiſdem igitur rationibus hoc deſtruemus, & tollemus, quibus quidem & illud tollebamus. Neq; intereſt ſi ipſi vacuum in minutas partes diuiſerint,vt fugiant eas dubitationes in quas incidebant ij,qui vacuum inſertum corporibus ponũt. Nam & ij faciunt aſſentiuntq; ſpacium ſeparatũ,ſi autem ita dicerent vacuum ex tenuibus fuſitilibusq; partibus conſtitutum corporibus interſeri,perinde ac quiſpiam diceret,inſitum infuſumq; corporibus raris, & quaſi eorum veluti qualitatem adiunctum eſſe inquit. Ariſt.& ſi ij videantur dicere,quoddam veriſimilius ac probabilius,tamen verum non aiunt. Cum autem inqt. ij qui ſic vacuum ponunt illud cauſam motus ſtatuunt, primum quidem ſciendum eſt eos aliter potuiſſe ponere ipſum eſſe cauſam motus,quàm vt efficientem. Nõ.n.velut locus,neque velut id per quod motus fit cauſa foret,quoniam in ſeipſo nõ recipit aliquod corpus, eqdem hæ cauſæ eſſent veluti finales cauſæ motus,dico.ſ. ipſi loci naturales,vel ea quib. abſoluitur ac motus fit, igitur vacuum erit apud eos duntaxat velut cauſa efficiens motus. Vnde ſic ſentiunt,qui hoc vacuũ ponunt. Nam aiunt corporale via eſſe ob vacui obiectionem & connexionem talia,ac quanto plura interſperſa fuerint vacua,tanto leuiora ſunt corpora. Inquit igitur primũ eos,qui leuitatis cauſam efficientem hanc aiunt, oportere vt dicant grauitatis aliquam cauſam eſſe. Nã oportet,quemadmodum vacuum leuibus corporibus interſperſum ceu in igne facit ipſa corpora leuia eſſe , ita & aliud quid grauibus eſſet inſertum facere ipſa corpora grauia. Deinde ſi vacuum inquiunt leue eſſe,& eo quod fertur ſurſum,ita ferri ſurſum corpora in quibus interſperſum eſt,multa ſane abſurda accident. Primum.n. quis nam eſſe motus vácui intelligeretur? Deinde accideret vacuũ in vacuo fieri,& quomodo fieri poteſt,vt ſit locus vacui,vel vacuum in vacuo eſſe. Præterea ſi q̃to aliquid rarius eſt,ꝙ dictu idem eſt,ſi quãto plura habet vacua interſperſa,tanto leuius eſt,& maiore exiſtẽte cauſa motus ſurſum,dico.ſ.vbi plus fuerit vacui ibi, plus cauſæ leuitatis eſſe conſtat,ergo(inquit)ſi totũ fuerit vacuum,id velociſsime mouebitur. ſed impoſsibile eſt vacuum moueri inquit,quod quidem eadem ratione demonſtrabitur,qua prius vtebamur,qm ſi moueretur vacuum,haberet aliquam proportionem ad plenũ, hoc autem fieri non poteſt,igitur non poteſt vacuum moueri,ſed Ariſt.ita confutat dicentes vacuum inſertum corporibus eſſe, quia ſic dicentes aſſerunt ipſum eſſe cauſam motus. At ſi quis diceret vacuum ꝑꝑ raritatem corporibus interſperſum eſſe,non tamen ipſum eſſe cauſam motus,quid dicem⁹? Dico ea quæ ſanè Ariſto.pleriſque in locis dixit primum tolletur corporum approximatio & continuatio. Deinde corporum viciſſitudinaria affectio ac conſenſus patiendi. Item tolleretur nutritio & auctio, qm ſolum eſſet vacui oppletio, & non nutritio neq; auctio,& quæcunq; alia, quæ ipſe dixit in libro de generatione contra hanc opinionem.

Vide tertio ce li.

Quot abſurda eſſe vacuũ ad hoc non eſſet cauſa motus. Vide primum libro opinion. Democriti & Leucippi illam.

Quod ſi hoc fuerit, aut motus omnino non erit, aut vniuerſum fluctuabit, vt inquit Xuthus.

Si aũt hoc fuerit.i.ſi nõ erit corporũ cõſtrictio & cohibitio in ſeipſa. Xuthus autem fuit quidam ſophiſta.

Aut in aerem æqualem atque aquam permutationẽ, ſemper oportet, dico hoc inquam modo, vt ſi ex aqua cyathi vnius fieret aer, tanta ſimul aqua ex æquali aere generetur, aut neceſſe eſt vacuum eſſe. Aliter enim nequeũt corpora conſtringi & dilatari.

Cum dicit in æquale ſemper tranſmutari aerem, & aquam,vr̃ dicere aerem,& aquam inæquales moles trãſmutari,ceu aeris cyathum aquæ cyathum fieri. At mihi non vr̃ hoc dicere,ſed quod inæqualem aquam mutatur aer,quãta erat aqua mutata in aerem, vt fiat hoc modo æqualitas magnitudinum,& viciſsitudo. Et qđ hoc dicat,ea ſane indicẽt,quæ mox adducit,ceu(inqt). ſi ex aqua cyathi vnius fieret aer,& non dixit tãtus aer fieret. Oportet(inquit)tantam ſimul aquam ex æquali aere quantus erat tranſmutatus in aqua,fieri. Deinde inquit ſi hoc non eſſet, ſed magis mutaretur in aerem aqua,

Io Gram. videtur vallens primo dicere

Ariſt. molem aq fieri molē aeris neq; credita q̄ placuit Themiſ. ſed primo dicere aquam mutari in aerem & econtra, & ita deīceps molem: l, molē. Tu vero conſidera.

aqua, qm̄ plane in corpus maius mutatur, neceſſe oīno erit vacuum eſſe in quod reciperetur corpus factum, alioquin ſi hoc nō dixit, ſed quod eſſet mutatio corporum in equales moles, vt Themiſtio videtur ſane ei ſuffeciſſet dicere, ceu ſi ex aqua cyathi vnius fieret aer tātus, & non addere tanta ſimul aqua ex aere generabiť. Nā ſi fit mutatio in æquales moles, & ſi tota aqua mutaretur in aerem, nihil impoſſibile ſequitur eundem locum continente aere, quem qdem & aqua occupabat. At cum modo dicat ceu ſi ex aqua cyathi vnius fieret aer, cur non adiecit quod tantus fieret aer, quāta erat & aqua. Atqui oportebat hæc addere ſi volebat hoc dicere, deinde & induxit ac ſubiunxit, tāta ſimul aqua ex æquali aere generetur, aut neceſſe eſt vacuum eſſe. At qui quanquam tranſmutantur in æquales moles, & ſi aqua ſolum mutaretur, nihil aliorum ſequetur, neque neceſſario eſſet vacuum, quemadmodum dicebā, quoniam eundem occupabit locum aer, quem antea occubat aqua priuſquam mutaretur. Quod quidem igitur hoc dicat planum perſpicuumq; eſſe exiſtimo ex verbis ipſius Ariſt. Hoc autem non velut conſequens tolli raritatem adduxit. Nam ex deſtructione raritatis ſequebatur motum non eſſe, vel fluctuare vniuerſum, ſed vel ſimpliciter deſtructione vacui conſequens fit, vel quia ratio duceretur ex diuiſione, v.g. vel eſt raritas & dēſitas, vel non eſt, ſiquidē ſic igiť nō eſt, ſequitur dicta abſurda, ſi aūt eſt, vel vacuū erit in qđ cōtrahunť ea q̄ dēſanť, & ex quo rara corpora expādunť ac dilatanť, immo & in quod recipitur id quod recipitur id quod extrinſecus eſt, vel ſimul neceſſe eſt aquam mutari in aerem & econtra tantum aeris tranſmutari in aquam, quod ſactitium eſſe videtur.

Alio mō format argumētum.

Si ergo rarū dicūt eſſe quod multa uacua ſeparata habet: patet ſi vacuum ſeparatū eſſe non poterit, ſicut neq; locus ſpacium habens ſuipſius, neque rarum ſic eſſe.

Hic oſtendit non poſſe vacuum interſperſum eſſe. & inquit ſi hoc pacto ponūt vacuū interſperſum corporibus, vt ſint in aliquo corpore raro quædam ſpacia talia ſeparata a corpore, vt queant in ſeipſis aliquid alterum recipere, ceu ſunt ſpongiæ meatus, quanquā aere pleni ſint, eædem rationes (inquit) adaptari poſſunt in his, quæ contra eos qui vacuum inſertum ponunt, quæ adductæ fuerunt contra eos, qui putant vacuum eſſe locum, & ſpacium ſeparatum.

Si uero non ſeparabile: ſed tamen ineſſe quid vacuū dicūt: minus quidem hoc eſt impoſſibile. Accidit aūt primo quidem non omnis motus cām eſſe vacuū, ſed eius duntaxat quo leuia ſurſum petunt. Nam rarū leue eſt. Quapropter & ignem rarum eſſe aiunt. Deinde cauſam motus ſic vacuum non eſſe, ceu illud in quo motus abſoluitur.

Ideſt ſi non fuerit ſeiūctum, ſed velut adeo ī tenues partes diſperſum atq; diſtractū, vt nequeat ingreſſ⁹ alterius corporis in eo fieri, ceu ſi cōceperis aīo quaſdā atomos orbiculares ſeſe tāgētes. Nā cōſtat has ſeſe nō tāgere ſm totā circūferentiā, ſed in puncto, ſane inter has erunt q̄dā interſtitia vacua tēuiſſima, in qbus aliæ atomi ingredi non poſſunt, quæ ſane ab illis recipi non poſſunt pp tenuitatem. Hæc autem (inquit) eſt eorum poſitio quæ quanquam minus impoſſibilis eſſe videatur, attamen & ipſa tanquam impoſſibilis refelletur.

Sed vtres mouet id ſurſum quod ipſis adiunctum eſt: quoniam & ipſi ſurſum feruntur: ſic etiam vacuum ſurſum rara corpora fert.

Inquit non ita tale vacuum eſſe cauſam motus, quē admodum dicit eſſe ſpacium cauſa in quo mouetur, ſed vt vtres habentes aliqđ graue ſummerſum in aqua pendens, vel adiunctum, qm̄ & ipſi cum in ſuperficiē aquæ feruntur & illud ſimul ferunt hoc modo duntaxat eſſet & vacuum tale motus cauſa in corporibus raris. Nam eo quod ipſum fertur ſurſum, ſane duceret & illa, quo pacto eſſet velut cauſa efficiens.

At quonam pacto latio vacui eſſe pōt: vel locus uacui. Nec uacui id erit uacuum ad quod fertur. item quā cauſam aſſignabunt qua graue deorſum fertur.

Nam ſi vacuum moueretur, neceſſario locus ex loco mutaretur, quare in alio vacuo fieret, & qđ dij boni hoc magis ridiculum eſt. Volens aūt rōnē facere q̄ magis refellat, & taxet ſic opinantes non dixit. Nā vacui erit locus ad quē ferť, ſed vacui erit id vacuū, qm̄ q ita dicebant, locum & vacuū idē eſſe opinabanť. Itē q̄ cām aſſignabunt, qua graue deorſum fertur. Nā ſi aiūt cauſam lationis leuium ſurſum eſſe vacuum, quæ igiť erit cauſa motus grauium deorſum. Nam ſi dicerent naturam grauium ſufficere ad ferendnm illa ac mouēdum deorſum, cur & in leuibus natura ſuffecit ad mouendum illa ſurſum, ne vacuo egeant. Verum Ariſt. & in alijs hanc rationem ſufficienter fecerat.

Optima ponderatio text.

In tertio cœli libro.

Item patet ſi quāto rarius quippiā magisq; vacuū fuerit: tāto celerius ſurſū feretur. Et ſi penitus vacuū fuerit id celerrime ſurſū ferri. An forſitā et hoc moueri nō pōt.

Alterum argumentum, ſi id quod plura vacua habet, ſurſum celerius mouetur, totum ſane vacuum celerrime mouebitur, ac vacuum moueri non poſſe patet.

Ratio autem eadem eſt: quoniam vt ea que ſunt in vacuo immobilia ſunt ſic etiam vacuum immobile eſſe demonſtrabitur: celeritas enim comparari non poſſunt. At cum vacuum non eſſe dicamus.

Ratione (inquit) demonſtrauimus nihil poſſe moueri in vacuo, qm̄ non habet proportionē ad plenū. Nā neceſſe eſt eandem eſſe pportionem temporum motuum qualis erat & magnitudinum, igiť accidit aliqd motuū fuiſſe momento ac nō tpe, quod dictū erat nullo pacto moueri. Eadē ēt rōne demonſtrabitur neque vacuū moueri poſſe. Nā penitus vacuum non habebit pportionē ad id quod habet vacua quædā interſperſa: quare cum illud moueretur ī tpe, vacuum omnino momento & in inſtanti mouebiť, at nullus motus eſt q non ſit in tpe, ergo vacuum non poterit moueri, & nihil intereſt ſiue ſeparatum ſit vacuum, ſiue inſertū corporibus vt ſuapte natura prorſus moueri nequeat.

Cætera alia ſunt vere dubitata ſcilicet hæc: uel motus nō erit ſi nō erit denſitas raritas ue: aut cælum fluctuabit.

Inquit & ſi vacuū eſſe deſtruximus (inquit) attā qa dubōnes aliqūo q̄ppiā veriſimile ac conſentaneū hn̄t, idcirco nō erit equū ac iuſtū has deſpicere & negligere, quo circa & ipſas repetit vt mox ſulōnem adducat.

Aut ſemper æqualis aqua ex aere: & aer ex aqua fiet. Patet.n. plus aeris ex aqua fieri. Neceſſe eſt igitur ſi corpora non premantur atq; dēſentur: aut faciat id quod habet expulſum: vt ultimū fluctuet aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat: vt tota moles æqualis ſit uniuerſi: aut nihil penitus moueatur. Semper enim cū aliquid mouetur id accidet niſi circulo circūagatur. At non ſemper latio ī orbem fit: ſed etiam in rectum. Illi ergo ob hæc ipſa vacuum quippiam eſſe dicerent.

Et hic cōſtare pōt id qđ à me paulo prius dictū eſt, q̄ nolit Ariſ. corpora mutari in æquales moles, ſed viciſſitudinē fieri. Nā cām adducēs inquit. Patet .n. plus aeris ex aqua fieri, igr̄ neceſſe eſt ſimul fieri aere mutato in aquā viciſsitudinē ac reſtōnem. Siquidem nō eſt vacuū. Item procedens vltro hoc ipſum apertius ſignificauit dicēs, aut alio in loco æqualis aqua ex aere fiat mutatq;, vt tota moles vniuerſi æqualis ſit, aut nihil penitus moueatur. Sēper.n. cū aliquid mouet id accidet niſi circulo circūagatur. At nō ſemper latio in orbem fit, ſed ēt in rectū. Qm̄ ſi oīa in orbē mouerentur non neceſſe foret aliquod horum accidere, quippe id qđ in orbē verſať non mouet locū, qm̄ ergo eſt ēt motus

in re

in rectum, igitur neceſſe oĩno eſt vel vacuum eſſe, vel aliquod abſurdum accidere eorũ quæ numerauimus.

DIGRESSIO.

Hactenus igitur rationes Ariſto. de vacuo finem habent, oportet autem nos repetentes ſuperiorem diſputationem vnumquodque argumentum conſiderare, faciemus igitur exordiũ non ex eo loco vbi cęperat Ariſto. facere ſermonem de vacuo, quoniam iam diximus ad quædam argumenta, vbi ſuis in locis occurrebant reſpõdentes, ſed ibi initium capiemus vnde cœpit arguere, vacuo exiſtente non poſſe fieri motũ per ipſum, ceu nunc fit per aerem vel aquam, quæ præſertim argumẽta ſunt ingenioſa & omnes fere perſuaſione & probatione vincunt dico. ſ. ea quæ fiunt ex inæqualitate motuum. Verum antequàm diſputationem & ſermonem incipiam, illud dicam quod quidem etiam in rationib. de loco iam dixi, quoniã hæc noſtra diſputatio ſermoque noſter non hoc vult probare quod ſit vacuum aliquod per ſe ſeparatũ, & nullum in ſe habeat corpus ꝑ quod motus fiat. Nequaquam, quoniam & ipſe fateor nullum eſſe vacuum prorſus ſeparatum à corpore perſuaſus ex vi ipſius vacui appellata atque ex multis alijs. Quocirca obiectio mea eſt contra argumenta Ariſtot. qui pro viribus nititur oſtendere, quod ſi vacuum foret, non moueretur aliquid per ipſum, ac mea lis eſt oſtẽdere, ꝙ ſi non eſt vacuum prorſus ſeparatum à corporibus, attamen eſt veluti vacuum impletum corporib. vicisſim, quemadmodum locus eſt corporum, vt etiã ſuperioribus demonſtrabimus, & nunc rõnes hoc tollentes demonſtrabimus nihil neceſſarij concludere. Primum itaque argumenta breuiter & ſummatim commemorare oportet. Inæqualitatis igitur motus corporum duæ ſunt cauſæ vna eſt, quoniam ea per quæ mouentur mobilia differunt, & ſi æqualia ſimiliaq; ſint ea quæ mouentur. Altera eſt differentia eorum quæ mouentur, & ſi vnum ac idem foret interuallum per quod mouentur. Accipit ergo primum ipſum, ꝙ mouetur, quod quidem feratur interdum per aquam, interdum per aerem, ipſis interuallis exiſtentibus æqualibus. Vnde inuenit quod ipſum longiore tempore mouetur ꝑ aquam, quàm per aerẽ, & accipit quod quam proportionem habet tempus ad tempus eandem etiam habebit, & aqua ad aerem ſecundum craſsitudinem & conſiſtentiam. Nam quanto tempus motus facti per aquã, tempus motus facti per aerem excedit, tanto etiã aqua dẽſior craſsior ac diuiſione difficilior eſt ipſo aere. Cũ igitur inquit eadem ſit ꝓportio motuum temporum, & interſtitiorum per quæ mouentur mota, ergo ſi in vacuo (inquit) eſt motus prorſus ille fiet in tempore, igitur tempus motus facit ꝑ vacuum ad tempus motus, facti per plenum aliquam proportionem habebit, igĩ & vacuum ad corpus habebit aliquam proportionem hoc autem impoſsibile eſt, quoniam non ens non habebit proportionem ad ens, igitur neque motuum tempora habebunt proportionem inter ſe. Atqui omne tẽpus finitum ad omne tempus finitum habet aliquã proportionem, igitur in nullo tempore per vacuum mouebitur, quod dictu eſt nullo pacto mouebitur, qppe nullus ſit motus in inſtanti ac ſine tempore. Item alterum argumentum patet, quoniam ſi per vacuum motus eſſet, accideret per vacuum & plenum idem ſpacium ꝑcurri, ac motu abſolui, quod ſane abſurdum eſt. Nam ſi accepero corpus ſubtilius aere, quod habeat hanc rationem ad tempus aeris, & hoc ingeſſero atque impoſuero in ſpacium vacui, ſane in tanto tempore mouebitur per tenuiſsimum corpus in quanto mouebatur per vacuum, quare in eodem tempore æquale ſpacium plenũ & vacuum motu abſolueretur, quod ſane fieri non poteſt. Hæc igitur argumenta poſuit ex differentia interſtitiorum per quæ motus fit. Atqui & ſi idem acciperemus, per quod motus fit, & ea quæ mouentur differentia, inquit rurſus inueniemus non poſſe fieri motum in vacuo. Nos. n. inquit quando in eodem ſpacio duo inæqualia, vel diſſimilia mouerentur oõ in eodem tp̃e poſſumus aſsignare cauſam, qm̃ ꝙ eſt magis graue celeri⁹ diuidens intercapedinẽ in minori defertur tempore. Similiter etiam in his quæ ſunt æquali mole & diſſimilibus figuris conſtituta accidit, qm̃ id quod multum aeris diuidit, & capit hmõi eſt planum ac expanſum, ſegnius differtur, & illud quod minus aeris diuidit & capit celerius mouetur quippe minus ocius ſecetur quã multum, ſi ergo per vacuum eſſet motus vbi nihil foret quod divideretur & cuncta erũt æqualis celeritatis. Nã cur hoc celerius moueretur, illud vero ſegnius, ſed fieri non poteſt vt cuncta æqua celeritate moueãtur, igitur non poteſt motus fieri in vacuo. Hæc igitur ſunt argumenta quibus potiſsimum ex motu tollitur vacuũ eſſe ſed in primis vltimum cõſideremus, dico. ſ. ſi poſito vacuo cuncta, quæ per ipſum mouentur æqualis celeritatis forent, quoniam hinc tollitur per vacuum motũ fieri. Illud porro etiam ſcire oportet, quod per eaſdem rationes, quibus hoc probat ipſe etiã ſuas poſitiones tollit. Nam ſi differentia motuum ſit non ſolum quia differant corpora per quæ motus abſoluitur, ſed etiam ꝓpter mobilia ipſa, ſiquidem vnum eſſet grauius, alterũ vero leuius, ſane erit quædam cauſa inæqualitatis motus etiam in ipſis quæ mouentur, & propter id aduenit hæc differentia motus, quia differunt corpora per q̃ motus fit, ſi autem hoc conceditur, etſi per vacuum ꝓfecto mouerentur, & vis cauſaq; mouendi foret diuerſa in illis, neceſſe etiam eſſet vt motus differrent, ſtatuãtur ergo duæ inæquales moles quorum vnum ſit vnius talenti altera vero ſit vnius libræ, & motus ipſarum fiat in vacuo, earum itaq; nulla ſit differentia quoad maiorem celeritatem ac maiorem tarditatem, ſed inęqualiũ erit æqualiter motus celer factus in vna & eadem natura vacui. Si ergo vacuum hoc per quod ea quæ ſunt inæqualiter fluentia æquali celeritate mouẽtur, implem⁹ aereo corpore, conſentaneum eſt, vt ipſa etiam per aerem æqua celeritate moueantur, quippe natura aeris, ingreſſa vacuum nihil tradiderit ſubſtãtiæ ipſorum neque fecerit aliquod magis deorſum mobile, & alterum minus. Nihil. n. fecit in ſubſtantiam ipſorum, neq; maiorem fluxum & inclinationem mouendi in aliquo ipſorum ingeſsit, ſed fieri non poteſt vt ea quæ ſunt pondere inæqualia in eodem æqua celeritate moueantur.

Si autem contendentes dicerent immo inęqualia ꝑ vacuum mota æquali velocitate mouebuntur, & per corpus mota inæquali celeritate mouebuntur, ꝙ profecto conſentaneum eſt, qm̃ ſtatutum eſt corpus per quod fit motus, ſolum eſſe cauſam motus inæqualitatis, cum nulla ſit differentia propter ipſa quæ mouentur. Nam quo ſublato tolleretur differentia celeritatis ac tarditatis, hoc ſane eiuſdem differentiæ cauſa ſolum erit, igitur ſolum cauſa inæqualitatis motus erit intercapedo, per quam ſit motus. Sed hoc deſtruit poſitiones ipſius Ariſt. & plane falſum cum ſit, confutatur. Nam ſi interuallum per quod motus abſoluitur, foret ſolum cauſa inæqualitatis motus, accideret profecto inæqualia corpora ſ̃m momentum mouendi, per vnum & idem corpus mota æquali velocitate moueri, cum nulla ſit differentia propter ipſa momenta & inclinationes mouendi corporum, & ſolum fiat motus inæqualis ob differẽtiam interſtitiorum, per quæ fiunt motus. At hoc plane præter euidẽtiam ſit, quippe inæqualia mota per idem interuallum inæquali celeritate moueantur, tanquam

in eis

Vide quid is dicas quoniã imaginantur vacuum ſe habere ad corpora vel materia ad formam & quoniam materia nunquã ẽ ſine aliqua forma licet ſit in potẽtia ocioſa vacuum non eſt ſine aliquo corpore licet ſit capax omnium.

Primum argumentum.

Quid dicunt contẽdentes.

Cõfutat contendentes.

in eis ſint differentes cauſæ mouendi, quæ cum ſint neceſſario differentes, ipſæ per ſeipſas differentes actiones efficient, & ſi non per corpus, ſed per vacuum mouerentur corpora ipſis ſubiecta. Item cum ipſe dixerit

Secundum argumentum Ioannis.

inæqualis motus duas eſſe cauſas ipſum interuallum, ꝑ quod motus fit ac quia differunt ea quæ feruntur, quo pacto id per quod motus abſoluitur, cauſa eſſet differẽtium motuum adiecit. Igitur per quod fit motus .i. cau

Trifariã medium eſt cã motus inæqualitatis.

ſa inquit, quoniam impedit & contra fertur, ac manet, quia eget diſpoſitione. Si ergo duæ ſunt cauſæ cur oĩa quæ mouentur non æquali velocitate moueantur, differentia .ſ. interſtitiorum per quæ fit motus, & differentia eorum, quæ mouentur, altera autem erit cauſa efficiens, quippe aliam eſſe nemo cogitaret, ſi ergo impediens cederet, nihilominus manet cauſa efficiens in his quæ mouentur motu inæquali. Nã grauitas non eſt de numero quæ habent reſpectum ad aliud, ſed eſt qualitas ipſa per ſeipſa corporibus inexiſtens. Cum igit̃ grauitas ſit cauſa efficiẽs motus deorſum, vt etiam ipſi vĩ, ſi ſpacium fuerit per vacuum per quod duceret̃ ipſum quòd mouetur, atque fuerint cauſæ motus differentes, & nullum aderit impedimentũ prorſus neceſſe eſt motus inæquales fieri per vacuum, quare etſi vacuum fuerit, non tollentur inæquales motus. Præterea, ſi ſeipſa

Tertium argumentum

corpora per ſeipſa inæqualia, quanquam non mouerẽtur per corpus, ſed per vacuum, non habent cauſam inæqualium motuum, cur pondus, aliquod vnius talenti, per aerem motum, ac pondus vnius libræ per eundem, celerius pondus vt talentum mouebitur deorſum. Nã cum ſit ſimilis ſibi aer, & corpora ipſa per ſe inæqualia ſunt, quid eſt cauſa inæqualitatis motuum. Nam vnus ac idem cum ſit aer, ipſorum cauſa debuit eſſe, conſtat igitur ꝙ fluxus & momenta corporum quorum vnum aptum eſt celerius deorſum ferri, alterum vero ſegniꝰ, hanc differentiam inæqualitatis motuum faciunt. Nã id quod magis deorſum mobile eſt, id etiam magis diuidit, alioquin quam cauſam aliam aſsignabimus, cur aer facilius ab ipſo grauiore diuidatur, quam quod habens maiorem grauitatem inclinantem, deorſum magis mobile ſit deorſum ſuapte natura, etſi per corpus, non moueretur. Equidem quod magis eſt mobile deorſum, magis etiam aerem impellit vi ſui impetus. Aer autem magis impulſus celerius cedit, quare ſi eo quod magis eſt mobile deorſum, magis diuidit, etſi nihil eſſet, quod diuideretur, nihil minꝰ eſſet magis deorſum mobile. Neque .n. maius momentum maiusque põdus, habens cum magis diuidat magis eſt deorſum mobile, ſed econtra quia magis deorſum mobile eſt, magis diuidit. Nam latio deorſum non ſequitur, diuiſionem interſtitij, ſed econtra diuiſio interſtitij ſequitur ipſam lationem, quando per corpus latio fieret, ſi ergo corpora ex ſeipſis habent hoc, vt ſint magis, vel minus mobilia, quamuis in vacuo mouerentur in ſeipſis habebunt, talem differentiam, & pertranſibit grauius ipſum ſpacium vacuum exiſtens in minore tẽpore, & minus graue in maiore tempore, non ea de cauſa, quia magis impedit, vel minus impedit medium, ſed quia eſt magis mobile deorſum, vel minus ſecundum proportionem grauitatis innatæ. Non .n. qualitates ſunt ad aliquid, neque habent eſſe in reſpectu quo nonnulla ad ſeſe mutuo referuntur, ceu ſe habent aſpectabile & aſpectus. Porrò color vt viſibile eſt de numero eorum quę ſunt ad aliquid, verũtamen color albus, vel niger aliud quippiam eſt, & minime de numero eorum, quæ ad aliquid referuntur. Non .n. eſſentia coloris per aliud eidem ineſt, ſed per ſeipſum. Nam color eſt quædã qualitas, ſic etiam grauitas & leuitas non per aliud quippiam ineſt habẽtibus grauitatem, vel leuitatem, quam per ſeipſa. Eſt namque grauitas cauſa efficiens lationis deorſum, leuitas autem lationis ſurſum, quando ea quæ habẽt grauitatem, vel leuitatem in loco præter naturam fuerint, cum ibi tunc nullum aderit impediens. Nam bolus terræ ſurſum detenta, vel in aere pendens tanquam in loco præter naturam exiſtens, non feretur certe deorſum propter impediens. Item lignum in aqua non eſt aptũ, moueri ac deorſum ferri, ſed ſupra ſtat ac ſupnatat aq̃, quoniam rarum eſt ſecundum poſitionem partium, & multum aeris habet actu interſperſum ſingulis partib. eius. Cum igitur aer nõ ſit ſuaptè natura idoneus aquæ ſubſidere, ſed ſupereminere ſuperficiei eius ꝓpterhoc lignum non defertur deorſum per aquam, ſed ſurſum detinet̃ ab ipſo aere, qui multus eſt in eo quod ſane etiã fit in ipſis vtribus qui franguntur, quare & in his cum aer ſit violentus impediens vetat ligni in aqua lationẽ, naturalem fieri deorſum, veruntamen lignum in aere fertur, quoniam vnumquodque in ſua vniuerſitate, cũ fuerit ſuapte natura non poteſt agere ſecundum momentum innatum, cum ergo aer ligno incluſus, qui eſt in aere nequeat ibi agere ſm̃ innatum momentum, igitur naturalis ligni grauitas, q̃m eſt in loco præter naturam mouebit lignum deorſum. Et q̃m aer interſperſus lignis agit, qui non eſt aptus aquæ ſubſidere, fertur ad propriam vniuerſitatem, & hac ratione lignum facit aquæ ſupereminere ac ſtare, quod quidem (vt dicebã) accidit etiam in ipſis vtribus dolijsq́;. Hoc idem indicãt ea ligna quæ denſiora ſunt, ceu buxus & ebanus. Nam denſitate ſubſtantię non habentia aerem inſertum ipſa ſurſum pellentem ac trahentem, feruntur per aquã deorſum ab ipſa grauitate innata nullo impediente, ſic ergo vndique innatum pondus ac momentum fertur, ad proprium locum per nihil aliud quam per ſeipſum niſi impediatur. Si ergo deorſum lationem, vel ſurſum lationem habent ipſa momenta & pondera inſita non per alium reſpectum ac aliam poſitionem ad aliud quã per ſeipſa, igitur cum fuerit diuerſa grauitas in corpòribus, neceſſe erit vt etiam deorſum latio, fiat non per aliud quippiam quam per eandem. Nullum .n. momentum eſt de his quæ ad aliquid ſunt. Eadem etiam dicemus de leuitate. Quod quidem igitur & per vacuũ fiat motus, & tamen non neceſſe ſit omnia æqua celeritate moueri, atque argumentum non habeat aliquod neceſſarium per quod vĩ Ariſt. probare hoc ſatis demõſtrauimus, quo demonſtrato, & prius problema ſimul demonſtratum erit, dico .ſ. ꝙ poſsit motus fieri per vacuũ in tẽpore. Nam ſi penitus velocitas ac tarditas motuũ nihil minus ſeruãtur exiſtente vacuo, & celeritas ac tarditas tempore diſcernũtur. Nam ſpacium ipſum quod ſegnius percurritur in multo tempore ac maiore abſolutum erit, ab ipſo mobile quemadmodum & illud ꝙ celerius abſoluitur in minore tempore abſoluitur, ſic patet etiam de ipſis quæ mouentur in uacuo, ſiquidem vacuum eſſet per quod motus fiebat, ipſa prorſus per illud mouerentur in tempore. Quod vero neque ea ab ſurda quæ vĩ Ariſt. deducere tanquam ſequentia ex ea rõne quæ aſſerit per uacuum fieri motum, non ſequantur, ex eadem ratione deinceps demonſtrabimus. Nam ſi corpora non ſunt deorſum mobilia per aliquid aliud quam per innata momenta & ob id maius graue in minore defertur, etiam ſi motus per uacuum fiat. Item ſi corpus per quod mouentur ea quę cientur per corpus impediens eſt eorum quæ feruntur, profecto eſt tempus, quod conſumitur in unoquoque motu ſm̃ ꝓportionem momentorum, quæ inſunt corporibus, & ſi nihil foret impediẽs, dico .ſ. aliquod corpus per quod motus fit, ceu aer, uel aqua. Nam ſi id per quod fit motus uelut impedimentum eſt cauſa inæqualium motuum, igitur naturales ut cauſæ efficiẽtes erunt. quare etſi tolleretur impediens, aliquod tempus in unoquoq; motu

ſecundum

ſecundum proportionem maioris, vel minoris momē
ti, vel plus, vel minus conſumeretur. Si autem aliquod
tempus conſumitur propter vnumquodque momen-
tum per ſe in motu, nunquàm accidet in eodem tempo
re æquali ſpacium plenum exiſtēs, & vacuum aliquod
vnum & idem pertranſire. Nam ſi aliquod ſpaciū vnius
ſtadij plenum aere abſolueretur motu, & id quod mo-
uetur non eſt ſecundum vnum & idem, nunc in princi
pio ſtadij & in fine, quippe quoddam tempus cōſuma-
tur, eadem etiam ipſa corpora quæ per ſe feruntur etſi
ſpacium vacuum foret, à principio perueniret vſque in
finem. Non.n.(vt dicebam) in eodem momento & nūc
ipſa ſunt in vtriſque ipſius ſtadij extremis. Verum con
ſumitur & aliquod aliud tempus propter impediens.
Nam tarda profecto diuiſio facit vt id quód mouetur,
difficilius feratur, quare quanto ſubtilior aer intellige-
retur per quem mouetur, tanto etiam tempus quod cō
ſumpſit in diuiſionem aeris diminuetur, etſi in infinitū
corpus ſubtilius fieret, quoniam in infinitum tēpus di-
uiſibile eſt, nunquàm tamen conſumetur quanquā cor
pus in infinitum fieret ſubtile in hoc tempore, quod ēt
id quod mouetur per vacuum ſpacium vnius ſtadij cō
ſumpſit. Sed rationem ipſe clariorem exemplis faciam.
Si lapis eſſet id quod mouet, & ipſe ī vacuo ſpacio vni'
ſtadij moueretur: Equidem eſt aliquod tempus neceſ-
ſario, quod conſumet lapis, qui pertranſit ſpaciū vnius
ſtadij, ceu hora. Si autem hoc ſpacium vnius ſtadij ple-
num aqua cōceperimus ac intellexerimus profecto nō
amplius in vna hora ſtadium abſoluetur motu, ſed ad-
detur huic & aliud tempus propter impediens, conſu-
matur itaque in diuiſione aquæ & vna alia hora, quare
idem graue per vacuum in hora moueretur, per aquā
vero in duabus horis, ſi ergo aquam extenuaueris ac fe
ceris adeo ſubtilem, vt ex ea aerem efficias, ſi aer in du-
plum ſubtilior fuerit aqua tanto etiā tempus diminue-
tur quod conſumpſit in diuiſione aquæ, erant aūt duæ
horæ, igitur in vna & ſemihora idem ſpacium per aerē
abſoluetur. Et ſi rurſus aerem in duplo ſubtilem feceris
in vna hora & quarta eius parte percurretur. Et ſi in in
finitum corpus ſubtile feceris in infinitum etiam dimi
nues tempus, quod conſumauit mobile in diuiſionem
corporis, dico.ſ. horam vnam, verum nunquam cōſu-
mabis totum vt exhauſtum exactumq́; ſit quoniam tē
pus eſt diuiſibile in infinitum, ſi autem nunquam con-
ſumabis tempus faciendo corpus ſubtile, ſed ſemper cū
motui qui fit per corpus additur aliqua pars etiam alte
ri horæ ſecundum proportionem ſubtilitatis corporis,
additur, conſentaneum profecto eſt, quód nunquàm
in æquali tempore ſtadium per vacuum & per plenum
percurretur, quippe per vacuum in vna hora mouebatur,
per corpus autem in vna & aliqua eius parte. Nam
quanto cunque intelligeretur corpus ſubtilius nunquā
corpus penitus cōſumabitur, quare nunquàm in æqua-
li tempore idem ſpacium plenum pertranſiri poterit,
& vacuum. Hoc autem Ariſt. deduxit quia tollebat ꝓ-
prias poſitiones & petitiones dico.ſ. quia tollebat fieri
motus inæquales ac differentes, & propter ipſam diffe
rentiam eorum quæ mouentur. Nam ſi ſit aliquod tē-
pus propter differentia momenta ac inclinationes mo
uendi differens, & ſit etiam aliquod aliud tempus ꝑ di
uiſionem corporis per quod motus ſit, profecto idem
ſpacium in æquali tempore nunquam pertranſibit ali-
quod plenum, & vacuum. Nam dicere in duabus horis
ſtadium per corpus percurri, & idem ſpacium per va-
cuum in vna hora motu abſolui, ceu ſi accepero tantū
corpus ſubtilius vt in duplo ſubtilius, idem ſpacium in
mediate temporis dico.ſ. in vna hora per tenuiſsimum
ſubtiliſsimumq́; corpus mouebitur. At mouebatur, &
per vacuum ipſum ſpacium mobilis, hoc autem falſum

Vide in com. 72. Auerroim qui de opinione magiſtri dicit hæreditates accidentales.

Quarta pars horæ aūt quindecim minuta, quoniam hora diuiditur ī ſexaginta minuta, & minutum in 60. ſecunda & ita deinceps vſi ab Aſtronomis hęc & calculatorib.

prorſus eſt, & præter euidentiam ipſam. Non.n. vere
accipit Ariſt. quod quam proportionem habent inter-
ſtitia inter ſe per quæ ſit motus, eandem rationem etiā
habent tempora motuum inter ſe, illud nanque quod
dicit, ea per quæ motus ſit habere proportionem inter
ſe, probabile eſſe vr̄, & rationem probationemq́; ex ſe
quæ difficultatem efficiat, nō habet, qm̄ non poſſumus
accipere qualem proportionem habeat aer ad aquam
ſecundum craſsitudinem, & conſiſtentiam, ceu quanta
menſura aere ſit aqua denſior craſsiorque vel hic aer
altero aere. Hoc idem etiam poteſt confutari ex ipſis,
quæ mouentur. Nam ſi quam proportionem habēt tē-
pora motuum inter ſe, eandem etiam neceſſe eſt habe
re interualla per quæ ſit motus, ſi vnum & idem fuerit
id quod mouetur per vtrunq́;, quoniam differentia mo
tuum non ſolum ſit circa, ea per quæ motus ſit, ſed etiā
circa ea quæ mouentur, certe conſentaneum eſt, ſi vnū
idemque fuerit interuallum per quod ſit motus, modo
ea quæ mouentur, ſm̄ momenta differant, quam ratio
nem habent momenta inter ſe, ſane habebunt etiā tem
pora motuum inter ſe, ceu ſi momentum duplum fue-
rit immediate temporis motus fiet, & ſi pondus duarū
librarum per ſpacium aliquod pedale deferretur in ſe-
mihora, & pondus, vnius libræ per idem ſpacium defer
retur in vna hora & econtra quam proportionem tem
pora habent inter ſe, eandem etiam neceſſe eſt habere
ea quæ mouentur. Hoc autem prorſus falſum eſt, & po
teſt probari melius quam ex omni demonſtratione ꝑ
rationem, ex ipſa euidentia. Nam ſi dimiſeris duo gra-
uia maxima menſura inter ſe diſcrepantia ſimul ex ea-
dem profunditate, intueri nempe poterit, proportio-
nem grauium, ſed minima quædam differentia ſit ſm̄
tempora, quod ſi non multa menſura grauia differrent
inter ſe, ſed vnū veluti duplum eſſet, alterum vero di-
midium nec differentiam aliquàm obtinebunt tempo-
ra motuum inter ſe, aut ſi habeant non ſenſibilem pro-
fecto habebunt, quanquam grauia talem non haberēt
differentiam, ſed in dupla proportione vnum ſe habe-
ret ad alterum, ſi ergo differentibus mobilibus, & vno
ac eodem exiſtente illo per quod ſit motus non quam
proportionem habent ad ſe inuicem corpora, eādem
habent tempora motuum inter ſe, & econtra non quā
proportionem habent tempora, eandem habent ea q̄
mouentur, & differunt ea per quæ motus ſit, ceu aer &
aqua, igitur non quam proportionem habent inter ſe
aer & aqua, eandem rationem habere tempora motuū
qui fiunt per aerem & aquam, neceſſe eſt, neq; quā pro
portionem habent tempora inter ſe, eandem habeāt
aqua & aer per quæ ſit motus, ſi autem proportionem
differentiæ corporum non ſequitur differentia tempo
rum, ſi ergo in duplum aliquod ſubtile acciperetur nō
mouebitur in dimidio temporis ſed in maiore, & qđ
quidem paulo prius dicebam, quanto fieret ſubtilius
corpus, tanto diminuitur tempus quod additur ex di-
uiſione corpus. At nunquam conſumitur & diminuit
ſecundum proportionem ſubtilitatis, vt diximus. Neq;
.n. in duplo ſubtile in dimidio temporis mouebit. Vn-
de ſi non quanta menſura ſit ſubtile corpus, tantum di
minuitur tēpus, & cum diminutum corpus ſubtile ſit,
nunquam conſumitur tēpus ex diuiſione corporis ap-
poſiti, per quod ſit motus, igitur nunquā in æquali tē-
pore idem ſpacium plenum & vacuū aliquid pertranſi
bit. Hoc igitur demōſtrato, & illud ſimul oſtēſum erit
vacuum nunquàm habere proportionem aliquam ad
plenum, neque ſequitur hoc ex eo, quid poteſt motus
per vacuum fieri. Quod quidem igitur nunquàm ean-
dem habebit rationem vacuum ad plenum patet, cum
neq; tempora ipſa.ſ. tempus motus facti per plenum,
& tempus motus facti per vacuū habeant ꝓportionē

inter

inter ſe, æqualibus exiſtentibus interuallis. Itē diximus non eſſe neceſſarium quam proportionem haberēt tēpora inter ſe, eandem habere & interualla inter ſe per quæ motus fit. Quod autem prorſus nullam quamlibet proportionem habebit vacuum ad plenum. Et ſi tempora motuum aliquam proportionem inter ſe habeāt, hinc conſtabit. Nam ſi diſcrimen motuum non modo fit, propter interuallum per quod motus fit, ſed etiam propter ipſa quæ mouentur, & interuallum per quod fit motus eſt cauſa temporis motus impediens. Impedit nanque craſsitudinem alicuius corporeitatis q̄ eget tempore vt diuidatur, quando ergo motus fieret ꝑ vacuum, tempus quidem conſumitur, quoniam oīs motus ſimpliciter fit in tempore propterea quod id, qđ mouetur non ſimul eſſe poteſt in ambobus extremis, immo tantundem ac tantundem tempus fit per ꝓpriū vniuſcuiuſque momentum: At per ipſum vacuum, quo vacuum eſt, ea quæ mouentur nullum tempus cõſumunt, ergo ceu per corpora mota conſumunt. Neq;.n. penitus aliqua craſsitudo talis vel cōſiſtentia vacui eſt, ceu corporeitas quædam, vt etiam egeat diuiſione, ſed ſolum ſubijcitur ei, quod fertur velut ſpaciū incorporeum & receptaculum, eidem nullum prorſus impedimentum exhibens, quomodo igitur dicere poteſt, qđ ſi per vacuū fieret motus, vacuum haberet proportionem ad plenum ſecundum craſsitudinem. Nam ſi propter corporalem craſsitudinem & partium craſsitiem aliquod tempus cōſumitur in motu, & propter vacuū vt vacuum nullum tempus conſumitur, ergo ſi tempora illud.ſ. motus facti per vacuum, & illud motus facti per corpus non comparantur inter ſe, ſed vnum ſolum tempus eſt, neque ſane vacuum comparabitur neq; ꝓportionem habebit aliquàm ad plenum. Nam ſi ea de cauſa, quia tempora inter ſe proportionem habēt Ariſto. concluſit & vacuum habere aliquàm proportionē ad plenum, quoniam demonſtrauimus quod in motu facto per corpus vt corpus apponitur aliquod tempus his, quæ mouentur per corpus, & in motu facto per vacuum vt vacuum nullum tempus additur apponiturq́; his quæ mouentur, neceſſe eſt cum tempora pleni, & vacui nullam proportionem habent inter ſe quoniam neq; ſunt omnino duo tempora, ſed vnum & idē quo fit motus per corpus, neque vacuum & corpus habere aliquam ꝓportionem inter ſe. Nam plenum & vacuū vt ſunt ſimpliciter ſpacia, ceu ſtadia, aut cubiti, habent proportionem inter ſe, quatenus ſunt per ſe ſola incorporeæ magnitudines, & quantitates ipſæ, quippe & tēpora eorum, quæ mouentur per ipſas, tanquam per tāta ſimpliciter ſpacia, proportionem habent inter ſe, at tamen ſpacium ſi fuerit corpore plenum & vacuū, amplius non neceſſe erit plenum habere aliquam proportionem ad vacuum ſecundum ipſam ſubſtantiam, craſſitudinem partiū & corporeitatem, quoniā neq; tempora eorundem motuum qui fiunt per ipſum, quaten' talia ſunt, inter ſe comparantur, quemadmodum diximus, ſed apponitur tempus cum quippiam mouetur ꝑ corpus, quatenus tale eſt. quare cum nulla fuerit ꝓportio temporis appoſiti per corpus ad aliquod aliud tempus appoſitum per quandam craſsitiem vacui, neq; ad corpus qua talia ſunt proportionem habebit. Accidit; autem paralogiſmus, quoniam volebat acceptam proportionem, quomodocunque temporis accepti prorſus inferre tribuereq́; his de quibus tempus prædicatur. Nā quia dicimus ſi acciderit duplum eſſe tempus motus facti per aerem ad tempus motus per vacuum, inquit neceſſe eſt eandem proportionem & aerem habere ad vacuum ſecundum ipſam corporalem craſsitudinem, & eſſe ceu in duplo ipſum craſsius, hoc autem nō recte aſſumptum eſt, quoniam dicerem & ego quoniā dum cōſidero hoc theorema aliquod tempus elabitur atque elapſum eſt ceu hora vna. Et ſi tempus huiuſce conſiderationis vna hora. Et dum lapis quidam aliquā diſtantiam per aquā tranſit percurritq; duæ horæ euolent ac elapſæ ſint, igitur neceſſe erit cum tempora habeant proportionem inter ſe vt etiam ea de quibus tēpus prædicatur eandem habeāt proportionem inter ſe habebit igitur duplam proportionem ſm craſsitiem, aqua ad conſiderationem, & motus ad conſiderationē, atque lapis ad Theorema, hoc autem per ridiculū eſt. Et ſi tempora ipſorum haberent proportionem inter ſe, tamen aliquis non ita inſaniret, vt aſſerat hæc etiam habere obtinereq́; inter ſe, vel idem vel aliud quoduis. Sed ipſe dico de motibus diuerſorum generum. Neq; .n. ſi aliquid in vna hora calefieret, & aliud fieret nigrū in duabus horis, vel ſi ambo nigrefierent, aliud quidē in vna hora aliud vero in duabus horis, neceſſe eſt, vt q̄ proportionem habent tempora inter ſe, ita etiam ea q̄ mouentur ſecundum conſiſtentiam & craſsitiem. neq; rurſus quoniam tempus motus lunæ habet proportionem ad tempus motus. Mercurij profecto neceſſe eſt ſphæras etiam inter ſe ſecundum craſsitiem habere eādem proportionem, vel loca in quibus mouentur. Rurſus neque quoniam tempus omnis motus recti facti ꝑ corpus ipſum tempus habet aliquam ꝓportionem ad tempus motus ſphæræ lunaris, profecto neceſſe eſt, & ea in quibus mouentur ceu aer & ſuperficies continens ſphæram lunæ ſunt, eandem proportionem habere inter ſe, vel omnino comparabilia eſſe, quippe quæ ſunt diuerſi generis (vt etiam ipſe dicit) nequeant comparari. Per hæc omnia igitur patet nō neceſſe eſſe ſi tempora quædam habent proportionem inter ſe, iam & ea quorum ſunt tempora habere aliquam proportionem inter ſe. Nam cum ſit vna & eadem natura temporis, q̄ omnem motum menſurat, & non omnis motus omni motui comparabilis ſit, quippe neque alteratio auctioni comparabilis eſt, neque id quod alteratur ſecūdum ſcientiam comparari poteſt illi quod fit album, aut nigrum, quemadmodum igitur tempora in his proportionem habent inter ſe, & tamen ea de quibus tempus prædicatur, quoniam ſunt diuerſi generis non ſunt cōparabilia, ſic etiam ſentio in propoſito, quia fateor tp̄s motus per vacuum ad tempus, quo fit motus per corpus habere proportionem aliquam, quoniam & aliquo modo omne tempus ad omne tempus finitum aliquā proportionem habet, attamen vacuum ad plenum nullam proportionem habet. Nam hæc ſunt diuerſi generis inter ſe. Argumenta igitur ex motu ad locum ſufficienter ſermo & diſputatio tractauit atque diſſoluit. Vltimum argumentum autem quo probauit Ariſt. neq; ab loci oportunitatem corporibus vacuū impleri, tanquam ex hoc accidat temere ipſum eſſe, immo neque eſſe, quippe nihil fruſtra fiat in his quę ſunt. Nam (inqt) ſi eſſet vacuum, neceſſe foret corpus poſitum in eo per tantum ſpacium vacui recipi, quantum ipſum eſt, quare inquit quoniam ſecundum nihil aliud eſt corpus in loco, quam quatenus quoddam ſpacium eſt, ſi ſeparabimus ab ipſo omnia ſecundum quæ non eſt in loco, ceu colorem & alia omnia, nihil continebitur præter ſpacium, quare vacuum à ſpacio non diſtaret neque differret, ſi autem ſpacium corporis & ſpacium vacui nō differunt inter ſe, quid opus eſt extrinſecus aliud ſpacium corporibus tribuere cum vnumquodq; corpus per ſe proprium ſpacium habeat, igitur vacuum non eſt corporibus neceſſarium. Item ſi duo ſimilia ſpacia ſeſe mutuo reciperent, etiam duo corpora ſeſe recipient. Nam corpora ſecūdū nihil aliud, q̄ quatenus ſpacia ſunt, nō poſſunt ſeſe recipere: quoniam non quatenus qualitate conſtant, & formantur ſeſe recipiunt mutuo, quippe

cum

Aduerte bonam obiectionem à ſimili.

Recte dicit immo cogitatio intellectio ſunt motus metaphorice. vide Themiſtiū, & hunc, atq; ſimplic. in lib. de anima ſtiā motus ad tertiam ſpēm vere eſt. Tempus motus lunæ ad tēpus motus Mercurij duplex vel totū ad totum & tēpus Mercurij vnum tanto lunæ ſe tein menſe. Septimo phyſicorum & ꝑ genus materiam intellectū.ſ. ſubiectū eius eius ē

cum nihil vetet plures multaſq; qualitates in eodem eſſe, ſed quatenus ſpacia ſunt, etſi penitus duo eſſe queũt cur etiam non plura, etſi ſpacium qua ſpacium eſt altero eget interuallo, & vacuum altero vacuo egebit, quoniam vacuum eſt ſpacium quare vacuum in vacuo erit.

Reſpondet.

Ego autem ad hæc primum illud quidem dico, quoniam ſi demonſtrauimus in rationibus de loco, quod neceſſarium eſt in his, quæ ſunt tale ſpacium eſſe ſuapte ratione omni corpore vacuum, quod quidem etiam locus, eſt corporum, ſtultum eſt dicere ſi in vnoquoque corpore ſpacium ſit, aliud ſpaciũ corporibus extrinſecus, tribuere vanum eſſe, quippe cum nos rerũ naturas nõ formemus, ſed quomodo ſe habent res ſtudemus eas, cognoſcere, neque cum cauſas eorum quæ fiunt non poſſumus aſsignare, eſſentiam ipſorum de medio tollere ac ipſa eſſe negare debemus, quare & nos aduerſarij vel confutent rationes ac redarguant quibus demõſtrauimus tale ſpacium eſſe, vel ſi rationes veræ ſunt, ſtolidum eſt reuera deſtruere tollereq; id quod eſt, quoniã nequeunt cauſas aſsignare, quomodo illud ſit, vel quia ea quæ videntur difficillima cognitu in ſermonem diſputationemque de ipſo non poſſunt ſoluere, perinde atque ſi aliquis non poſſet alicuius partis earum q̃ ſunt in animalia cauſam aſsignare, ipſam neque eſſe diceret, cum igitur res ſit, enitendum eſt ſoluere difficillima, q̃ accidunt in diſputationem de illo, & non propter hæc tollere naturam eius.

Præceptum quoq; Pla. eſt vt cũ habuerimus rationes bonas poteſtesq; de aliquo quib. meliores non inuenimus tandiu illis credere quãdiu inuenimus meliores.

Deinde male in idem redigit vacuum & corpus. Nam etſi à corpore omnem qualitatẽ ſeiunxeris, neq; hoc modo erit ſpacium corporeũ idẽ cum vacuo, quoniam quanquam omnem qualitatem à corpore auferamus tamen relinquetur materia mole extenſa, & corpus qualitatis expers, quandoquidẽ cõponitur ex materia & forma ſm quantitatem, vacuum autem non cõponitur ex materia & forma, quippe neque ſit corpus, ſed incorporeum, & ſine materia, ac ſolum receptaculum corporis. Si ergo ſublatis omnibus, qualitatibus à corpore nihil minus relictum eſt corpus & vacuum non eſt corpus, igitur nunquam accidet corpus in corpore eſſe, ſi eſſet corpus in vacuo velut in loco.

Obiectio.

Sed fortaſsis inquit. Si ſpacium qua ſpacium eſt in loco eſt, auferatur etiã ab ipſo materia quæ propria rõne incorporea cum ſit, neque in loco eſt, quare ſaltem hac ratione ſpacium corporis nihil diſtabit à vacuo.

Reſponſio.

Sed ſcias hunc impoſsibilia petere, quoniam nullũ eſt, corpus quod quidem in loco eſſe dicatur, & nequeat per aliud corpus recipi, quin illud ex materia, & forma conſtet. Sublata igitur materia ab ipſo mox etiam forma corporis diſcedit, & perit, quippe quæ in materia eſſentiam habeat & ſit. Quemadmodum igitur dicentes album eſſe viſus diſgregatiuum, non aliter hoc eidem ineſſe dicimus, quam in ſubiecto corpore, quod eſt, atq; quando dicimus contraria non poſſunt in eodem eſſe, tunc contraria in corporibus ſubiectis ineſſe dicimus, ceu in corpore frigidum & calidum, quæ ſiquidem extra corpus eſſe intelligemus, mox & hoc modo eorum eſſentiam vna ſimulque auferemus, quoniam ſi non velut in ſubiecto corpore contraria intellexerimus, neq; inter ſe mutuoq; pugnabunt, & ipſa eſſe ſm idẽ eſſe nihil vetabit. Nam in genere demonſtrauimus nihil vetare contraria actu eſſe, & vnam & eandem animam ſm idem eorum definitiones habere, quando quidem vna ſit contrariorum ſcientia. Et neq; albũ erit viſus diſgregatiuum non exiſtens in corpore, ſimiliter neq; nigrũ congregatiuum. Hoc igitur modo & ſi ſpacium corporeum extra materiam intellexeris non amplius in loco erit. Neq; .n. naturale corpus eſſet, neq; tale negaretur, recipi per corpus, immo neq; eſſet dimenſum niſi rõne immo penitus non eſſet aliquod tale corpus in ſubſiſtẽtia, niſi quis illud exemplar eſſe dixerit, vel rationem definitiuam, ideam. ſ. de quibus nunc minime ſit ſermo, quoniam hoc opus eſt de naturalibus reb. Neceſſe omnino igitur eſt corpus, quod dr̃ locum occupare, eſſe nihil aliud eſſe, quam naturale, hoc autem eſt compoſitũ ex materia, & forma, quod igitur cum fuerit in vacuo, vt in loco, non ſequeretur corpus in corpore eſſe. Neq; .n. corpus eſt vacuum, nec in caſſum eſt vacuum, ſiquidem ſit locus corporum. Itẽ neq; erit corpus velut ſpacium in aliu ſpacio, ſed velut corporeum ſpacium in loco, quare non neceſſe eſt vacuum in alio eſſe ſpaciu, ſiquidem nõ quatenus ſpacium ſit corpus, ſed quatenus corpus eſt, in ſpacio locali eſt. Demonſtrauimus autem & ſufficienter in rationibus de loco quod non ſequiẽ corpus recipi per corpus, ſi corpus eſſet in vacuo velut in loco.

Obiectio.

Si autem dixeris in vnoquoq; ſpacium vna moueri cum corporibus, quæ igitur eſt ipſa opportunitas tribuendi accommodandiq; externum ſpacium corporibus?

Reſponſio.

Dico ea de cauſa oportunum eſſe externum vacuum, quia corpora naturalia prorſus oportet in loco, eſſe & moueri ac quieſcere in eo. Nam fateor impoſsibile eſſe, vt fiat motus ſm locum exiſtente quodam ſpacio. Si ergo cuncti fatentur communi conſenſu corpora in loco eſſe, & demonſtrauimus locum naturalium, corporum nõ eſſe aliquid aliud quam tale ſpacium, quoniam corpus eſt id quod eſt in loco, & corpus eſt ſm. tres dimenſiones, igitur in loco eſt ſm tres dimenſiones, ſi autem hoc admittitur, & locum trifariam dimenſum eſſe. ſ. trina dimenſione cõſtare neceſſe eſt, vt recipiat trinam dimenſionem, trifariamq; dimenſum ſm tres ſuas dimenſiones quare ſi neceſſe eſt locum tribui corporibus naturalibus, & hoc communis conceptio ſententiaque fatetur, & demonſtratum eſt locum eſſe ſpacium, igitur neceſſariũ eſt tale ſpacium eſſe. Præterea demõſtrabimus vltra procedentes, neq; motum ſm locũ eſſe, hoc non exiſtente, & ſane ipſum non dico exiſtente vacuo prorſus ſeparato ac eodẽ per ſe. Hoc .n. ſæpe ſignificaſſe volui, ſed ratione propria ſeparato, & ſemper corpore pleno. Deinde dicere qđ ſi duo ſpacia mutuo ſeſe reciperent, cur non tria, reuera ſtultum eſt, quoniã neque corporeũ ſpacium poteſt per corporeum ſpaciũ recipi, neq; vacuum in vacuo eſſe, quippe vacuum immobile ſit, quoniam penitus corpus non eſt, quare ſi vacuum nõ poteſt eſſe in vacuo, neq; corpus in corpore, ſolũ autem corpus poteſt fieri in vacuo tanquàm id quod implet in eo, quod replendum eſt, igitur ſolum hæc ſpacia ſimul eſſe poſſunt corporeum. ſ. in loco, nequaquam autem tria, quoniã neq; locus poteſt eſſe in loco neq; corpus in corpore, neque in vno & eodem loco duo corpora poſſunt eſſe.

Aduerte quia iſte videbatur alludere aſſentireque ſyllogiſmo Theophraſti in ꝓlogo cum probabat minorem propoſitionẽ. ſ. quod oẽs res naturales eſſent compoſite ſine eſſent accidentia ſive p̃te pia quo ergo ponit hoc vacuum.

Quod quidem igitur nullum argumẽtorum quæ vacuum tollunt de medio, habeat concludatve aliquod neceſſarium, ſatis ſufficiẽterq; diximus. Cæterum demonſtrabimus nos primum quod & ſi vacuum eſſe ſeparatum, & omni corpore priuatum, nihil prohibet per ipſum fieri motum ſm locum. Deinde quod quidem iam dicebam, q̃ neq; poſsit penitus localis motus eſſe, niſi fuerit quoddam tale ſpaciũ, & ſi nunquam ſine corpore eſſet. Quod igitur & ſi vacuum eſſet ſpacium ſeparatum à corpore nõ ſolum impediret corpora per ipſum moueri in tempore, ſed etiã in motu eſſe celeritatem, & tarditatem, iam ex deſtructione argumentorum, quibus hoc videbatur probari, oſtenſum eſt, ſed idem per ſe oſtendere ac ſeorſum omittendum eſt. Primum igitur ſi eſt motus orbicularis, & ipſe non vnus, & idem eſt, ſed differens, quippe alia atq; alia ſphæra aliter atq; aliter moueatur equidẽ celerius, alia vero ſegnius circumducitur. Et ea quæ mouẽtur in orbem, & circumaguntur non per aliquod corpus mouẽtur, neq; .n. diuidendo aliud & aliud corpus ſic mouentur, ſed cõuertuntur in ſeipſa nullũ diuidentia corpus,

Aduerte ſphæras citra primam duplicẽ motum potiri communẽ & proprio cõi in quam celerior eſt prima ſphæra q̃ 24. horis abſoluitur curſum. Deinde ſphæra Saturni q̃ maior ẽ ſphæra illa iouis & ita deſcẽpa vſque ad lunam quoniã celerior motus hic eſt q̃ plus ſpacij ꝑtrãſit in æqua tãge vel i mĩnore ſed proprio motu videtur luna ce

aliquid

leuior quia in 27. diebus & 8. fere horis curſum perfi cit, Mercuri⁹ & Venus Sol in 365. diebus & quinq horis & 49. minutis Mars in duobus annis Iupiter in 12. Satur. in 30. & hoc ſi qui ſolum. 8 ſphæras dant ſi plures vide ab Aſtronomis & conſidera magnitudines cœlorum & forte oppoſitum vi debis etiã de motu ꝓprio.

Sphæra nanq; inerrabilis extrinſecus nõ tangit aliquid ſi ergo ſphæræ nullum corpus diuidunt, & tamen in tẽpore mouentur, & alia celerius, aliaq; ſegnius, igitur fieri motum per corpus non eſt cã vel conſumendi tẽpus in motu, vel vt ſint celeritas, & tarditas in motu, ſed qa differens eſt vis in his quæ mouentur, idcirco aliquid celerius, & aliquid ſegnius voluitur. Vnde recte putãt tẽpus omnino cõſumi in motu ſi celerrim⁹ fuerit motus in tempore qualis eſt motus ſphæræ ſtellarum fixarũ, & huius cauſa eſt ipſa forma motus dico.ſ.ea quæ efficit omnem motum eſſe. Nam impoſsibile eſt idem ſm vnum & idem nunc in alio & aliu loco eſſe. Si ergo eſt aliquod corpus motu celerrimum inter ea quæ ſunt, & nihil in ſuo motu diuidens tamẽ in tempore mouetur, per ipſam motus naturam, cur & in his quæ recto motu mouentur, & ſi per vacuum haberent motum, non ſequetur ea in tempore moueri, & habere velocitatem & tarditatem. Præterea cum ipſi demonſtrauimus, in rõnibus de loco omne corpus implere quoddam receptaculum vacuum in quo ẽt mouetur, ſi autem corpora cœleſtia cum per vacuum motum habẽt, quippe alia pars cœli aliq̃ aliam vacui partem occupet, in tempore mouentur, & habent celeritatem & tarditatẽ igiẽ multo magis quæ recto motu cientur, q̈q̃ per vacuum mouerent, in tpe mouebunt, & habebunt velocitatem & tarditatem. Nam ſi penitus cã erat vt aliquid eſſet in tpe ipſum corpus, quod in motu diuidebat, & ob id q̃ mouebant per vacuum ipſa momento & repente neceſſe erat moueri, quia nihil erat, quod diuiderent, multo magis hoc oporteret accidere motui oĩum velociſſimo, dico.ſ.orbiculationi. Nam ea q̃ in orbẽ voluunt diuidunt aliquod corpus. Sed hoc non accidit, & oĩs orbiculatio eſt in tpe, ac nullum eſt quod diuidit in motu, igit multo magis neq; in his q̃ mouẽtur motu recto hoc accidet, ſed q̈q̃ mouerent in vacuo, prorſus in tpe mouerent, & nihil eſſet quod prohiberet velocitatẽ & tarditatem in motu. Item põt rõ Ariſt. confutari ex motib. voluntarijs qui velut aĩalib. nobis inſunt. Nonne ſi vacuum foret interſtitium hoc inter cœlum & tellurẽ, & ipſe petens vellem ex Athenis ad Thebas proficiſci, repente ac in inſtãti vlla ſine mora ex Athenis Thebas profectus eſſem, at hoc ridiculum eſt, quippe idẽ ſimul ſm idem momẽtum & nunc foret Athenis & Thebis, immo ſimul vbiq;. Nam ſi forte ex Athenis proficiſcẽs in Italiam peruenire vellem, & mihi opus eſſet in inſtãti & ſine vllo tpe motu facto per vacuũ perueniſſe, igit neceſſe foret ſm idem momentum & nunc me Athenis ſimul atq; in Italia eſſe, ſi autem hoc, ẽt ſimul eſſe in oĩb. regionib. & locis intermedijs eſſe me oportebit, ꝙ ſi hoc dabitur, etiam vbiq; eſſe opus erit. ſi me cogitaueris aliquam terræ continentiam ac ambitũ peragraſſe, cur atque quomodo continuo facta ambulatione, alter celerius ambulat, alter autem ſegnius, modo ſine tẽpore ac momento ipſam ſimiliter ꝑambulauerint. Itẽ quid plus obtinet vis pollentior ipſa imbecilliore, atq; curſor ipſa imbecilli muliercula, & ſenio confecta. Si autem nihil prohibet ambulationem fieri per vacuum in tpe, & ambulatio motus eſt ſm locum, igit nihil ꝓhibet exiſtente vacuo fieri motum per ipſum. Et ſi penitus motus qui fiunt ab aĩa & vacuo exiſtente fierẽt, qd vetat & motus naturales per vacuum in tpe fieri. Verũ ſi quis vtens ſnĩa quæ dr̃ in vltimis libris ſciæ naturalis obiecerit q; rõni, & dixerit in ambulatione non ſolum quendam motũ videri, ſed ẽt q̈dam priuationem: Nã oportet alterum pedem inniti alteri & firmari: Quocirca diceret talis conſumi tẽps in ambulatione nõ ꝑꝑ motum ſed ꝑꝑ ſtationem interpollatã motu: Ego autem dicerẽ ad hũc ſtationẽ nõ eſſe totius corporis, ſed partis, motus autem totius corporis eſt continuo & ſine interpollatione factus, ſtatio aũt ſm partem fit. Nam alteri pedi ſtatio ſp viciſsim & ſucceſsiue ineſt. Quod autem non totum corpus ſtet ſed continuo moueat, hinc quoq; patet: qm̃ natura fecit ſtationẽ alterius pedis ꝑꝑ motum tutius. Nam innixu alterius pedis totum corp⁹ mouetur, cum igitur figitur & firmat pes totum corp⁹ mouet. Nam ſi totum dum pes gradum ſiſtit & ipſum ſtaret, quo mouebit. Nam continuo alter pes firmatur & ſiſtit gradum, qm̃ totum corpus ſtare in ſublimi nõ põt, quare vel neq; totum penitus mouet, vel ſimul ſtãte parte mouebit, igit non erit totius ſtatio ſed partis, videlicet alterius pedis, igit totũ mouet cõtinuo in ambulatione, & nõ pri⁹ totũ firmat, & ſtat q̈ ambo pedes ſteterint, ſi ergo cõtinua eſt nõ interpollata ambulatio igit ꝓficiſcens ex Athenis ad Thebas ꝑ vacuum ſiquidẽ momento & repente ex Athenis ad Thebas peruenit, ſimul erit ille Athenis & Thebis, hoc aũt fieri non põt, qr̃. aliquis ſm idem vbiq; eſſet. Vel ergo, non poterit, quiſpiam ex Athenis ad Thebas ꝑ vacuum moueri vel prorſus in tpe erit ambulatio. Atqui non poſſe per vacuum ambulare abſurdum eſt, qm̃ quid prohiberet, vacuo exiſtente aliquem ambulare. Nam ſi modo cum ſit corpus intermedium, & hoc nos diuidentes in ambulatione non prohibemur ire, quanto magis cum nullũ fuerit impediens nos, prohiberemur ambulare. Quid porrò eſſet prohibens per vacuum hoc ſegnius moueri, illud vero celerius. Nã cum fit motus per corpus nihil prohibet celerrime moueri, qm̃ aer facile diuiditur, quanto magis ſi vacuum fuerit intermedio non prohiberet, neq; is qui paſsim ac ſegnius ambulare incedere que vellet. Nã celerem motum forſitã impediret intermedium corpus per diuiſionem, ſed ad ambulandũ ſegnius aliqd̕ vacuum impediret? Quare ſi quiſpiã põt ire per vacuum ſegnius, & ſegnior ambulatio cõtingit fieri in multo tpe, certe conſtat quod in tpe per vacuũ fiebat ambulatio, quid ergo ſi motus voluntarius fit in vacuo in tpe, prohibet & naturalem motum per vacuũ fieri. Item hoc ex motib. ꝑter naturã & vi factis de hoc fidem facere poſſet. Nam ſi vacuo exiſtente duo quidã eſſent qui iacula arcu iacerent, & alter eſſet puer impotens, & alter fortiſsimus, deinde iaciat telum ad ſcopũ, ad quẽ puer telum iacere põt, ſi ergo ſimul ꝑuener int iacula & ſagittæ, ſimul profecto ambæ ſagittæ attingerent ſcopum & iaculum fortioris nõ ꝑueniret hęc pri⁹ attingeret ſcopum, quod ſane ridiculum eſt. Nã ſic vis robuſtior nihil conferret ad proijciendũ celerius, hoc aũt abſurdum eſt, ſi ergo quippiam plus habebit ad id quod iacit à robuſtiore vi, illud plus profecto in tempore habebit, igit in multo tempore id iaculum, ꝙ à puero iacit perueniet in ſcopũ & ſignum, ſi ergo pollentiore vi adhuc pollentiorẽ accepero, ẽt aliquid plus vigoris habebit iaculum, igit & illud plus in tẽpore fiet, igitur & illa mouit iacitq; ſagittã in tẽpore. Itẽ ſi vacuum erit, ꝓijciat lapis ꝑter naturã ſurſum, igit aliquẽ locum ceu ſtadiũ occupabit & permeabit repẽte ac momẽto. Et ſi hoc admittit, igit ſi ꝓijceret à fortiore vi, celerius ipſum locũ occupabit ac pertrãſibit ſpaciũ. At quid eſt momẽto celerius ac breuius, & ſi ſtadiũ, momẽto repẽte q; occupauit, ꝑꝑ qd nõ duo, & ſic vſq; ad ſphęrã inerrabilẽ. Sed quid hoc magis per ridiculũ eſt, quare ſi hęc abſurda ſunt, cõſtat ſane qd̕ etſi vacuũ erat in tpe, ꝓrſus motus ꝑter natura per vacuũ fiebat. Si ergo motus volũtarij ꝑter naturã vacuo exiſtẽte fiebãt in tpe, ſane patet ꝙ ẽt motus naturales fieri in tpe queant. Statuatur ponaturq; interſtitium inter cęlum & terrã eſſe vacuũ, ſi ergo à ſphæra inerrabili dimitteret lapis momẽto ad terram perueniret, ſed quid hoc magis ridiculũ, qm̃ lapis foret in motu vlla ſine comparatione celerior ipſa ſphæra ſtellarum fixarum, ſed ſi momento & ſine

Aduerte ſententiã Ariſt. eſſe in lib de Inceſſu animalium vbi dicit oẽ qd̕ mouetur indigere duplici, quieſcente intrinſeco ex extrinſeco.

Aduerte qd̕ ſi aues volare nequeant niſi pedibus aeri innitantur multo magis neque corpora & animalia terena.

Item probat ex motibus volentis.

tempore proiectum ab immo ad ſupernum locum perueniebat, vel à ſuperno ad imum, dico autem ſupernũ ſphæram inerrabilem, & imum terram, accidet in eodẽ momento & nũc lapidem eſſe ſurſum & deorſum, qđ ſane fieri non põt, quare protſus neceſſe eſt lapidem dimiſſum ex ſuperno loco per vacuum intermedium, vel penitus non moueri, ſea quieſcere per totum in loco ꝑter naturam in vacuo proiectum, vel ſi hoc rurſus fieri non põt, relinquiꝭ ergo in aliquo tempore ipſum locũ ſm naturam occupare, dico. ſ. ipſam terram. Cum igiꝭ vnum ex trib. quæ accidunt dari oporteat, vel idem ſimul eſſe ſurſum, & deorſum, vel lapidem proiectum in vacuo quieſcere in loco ꝑter naturam, vel in tpe moueri, ſi autem duo priora demõſtrauimus impoſsibilia eſſe, relinquiꝭ ergo tertium verum eſſe, quod quidem igitur & ſi vacuum eſſe, nihil prohibeat motum eſſe, & ipſum in tpe fieri, quippe nullus ſit motus ſine tpe, ſufficienter puto demonſtratum eſſe. Quod vero impoſsibile ſit vacuo non exiſtente motum fieri dicas hunc in modum, ſi namq; in motu qui fit per corpus ceu per aerem, oportet o ino partes aeris cedere ei quod mouetꝭ, ac tantam cede:e molem aeris, quanta eſt id quod mouetur, & non eſt aliquod vacuum ſpacium, ꝙ complexum ſit corpus mobilis tranſlatum, quod cedendo ei ꝙ mouetur dederit ipſi locum dum moueretꝭ, ſed aer trãſmutatus ac tranſlatus nullum relinqueret ſpacium, q̈d opus eſſet translatione ac ſucceſsiua tranſmutatione, vt aliquid cedat ei quod mouetur. Nõ.n. ſuperficies ſola cedit, qm̃ ipſa non eſt id quod mouetꝭ vt recipiatꝭ à ſuperficie loci adæquata ei ac tangens ipſam, ſuperficies autem non continet corpus neq; ei adæquatꝭ. Nam id quod mouetur ſp aliquod ſpacium ſibi æquale mutat, & hoc ſpacium vel vacuum neceſſe eſt, vel corpus eſſe, & corpus per corpus non põt recipi ac meare, igiꝭ neceſſe eſt alicubi vacuum eſſe, quod quidem ſp occupet ſpacium. Nam ſi id quod mouetur eſt trifariam dimenſum, & totum vt totum mutatur, profecto tanto loco, egebit, quantum & ipſum eſt, alioquin ſi hoc non eſſet tm aeris cedere quantum ipſum eſt, non oporteret. Sit autem. v.g. vnius cubiti id quod mouetur ſm tres dimẽſiones, igitur tanta loci regione egebit, hoc autem vacuum eſt, igiꝭ ſi vacuum non fuerit, impoſsibile eſt motum eſſe. Item ſi intellexeris aerem qui cedit ipſi mobili ex proprio loco tranſmutatum, in quo neq; id quod mouetur ſeſe recepiſſe, neq; aerem circunſtãtem in eodem ſuccedere ac incidere, quid ergo iſtud interſtitiũ aeris circunſtantis aliud eſſet, quam ſpacium vacuum in quod recipitur id quod mouetur. Sed de hoc latius diximus in rõnib. de loco. Igiꝭ ex his ẽt conſtat id quod mouetur ſm locum mutare ex alio aliud quoddam receptaculum vacuum. Sæpe autem ſignificaui ac notari volui hoc vacuum & ſi idipſum aſſero habere propria rõne ſubſiſtentiam, & circa ipſum immobile manens, aliud atq; alius corpus eſſe attñ non manere dico aliqñ extra corpus quemadmodum neq; materiam extra formam, neq; corpus extra qualitatem, & ſi propriam ſubſiſtentiam ſuapte ac peculiari rõne hẽat. Sic igitur vnũ q̈q̈ propriam habeat ſubſiſtentiam, attñ nunquam eſt extra corpus. Nam aer cum ſit humidus ac facile mobilis non permittit aliqñ receptaculum ad locum eſſe ac recipi ſed potius cedit corporibus priuſquam occupatur vacuum. Hæc igitur in tm̃ ſint ſufficienter dicta. Si quis autem quæreret, & cauſas differentiæ motuum q ſunt diuerſi per diſsimiles figuras, qua rõne cum fieret motus in vacuo celerius ſphæricum deferretur quam planum: Dicemus cum motus fit per corpora verũ eſſe quod graue æqualis ponderis ac momenti cum planũ, fuerit ſegnius defertur, quoniam detinetur à multo aere quem capit, ac quia idem graue ſegnius diuidit multum aerem. Attamen ſi motus fieret per vacuum, differentia celeritatis & tarditatis ſecundum ſolam inæqualitatem momentorum fiet, & diuerſitas figurarum ibi nullam faciet differẽtiam, ſed ſimiliter planum & ſphęricum orbiculareve cum fuerint æqualis momenti in eodem tempore deferrentur quippe nihil ſit magis vel minus impediens, ſed ſolum naturale momẽtum quod agit ad motum. Cum igitur æquale fuerit ac ſimile momentum, & nihil fuerit magis vel minus impediens, neceſſe erit æqualem ac ſimilem eſſe motum.

Nos autem dicimus ex his quæ iam poſuimus materiã vnam eſſe cõtrariorũ, caliditatis inquam atque frigiditatis, & cæterarũ naturaliũ contrarietatum, & ex ente potentia ens actu fieri. Atque non eſſe quidem ipſam materiã ſeparabilẽ, rõne vero eſſe diuerſam. Et vnam numero coloris ſi forte fuerit, & caliditatis atque frigiditatis.

Cum oſtenderit neq; vacuum interſperſum eſſe poſſe, qm̃ dubitationes quibus probabant, ſic vacuum eſſe ex raritate & denſitate corporum vñr habere aliquid veriſimilis & ꝓbabilis, vult & ipſas perſoluere, & oſtẽdit raritatem & denſitatem non fieri ſm adiectionem & interiectionem vacuorum, ad quod oſtendendũ vtitur his quæ ſunt demonſtrata in primo libro. Nam dictum eſt (inquit) cõtrarijs vnam & eandem ſubijci materiam, ceu calido & frigido, ſicco & humido, & molli & duro, & cunctis ſimpliciter cõtrarijs, atq; ipſam eſſe potentia contraria licet alia ſit ſm ſubſtantiam ab vnoquoq; ipſorum, & recipiat vtrunq; diuiſim. Quẽadmodum igiꝭ calidi & frigidi vna & eadem materia eſt, atq; oĩum aliorum contrariorum, ita autem inquit etiã corporis materia eadem eſt magni & parui. Non ſolum.n. eadem eſt materia contrariorum ſed etiam diuerſorũ, quemadmodum igitur inquit materia tranſmutata ex calido in frigidum non abijciendo aliqua calida partiũ quæ ſunt in ea, & aſſumendo extrinſecus, alia frigida ſic mutatur ex calido in frigidum adiectione implemẽtoq; à quodam eorum quę extrinſecus accidũt, ſed vna & eadem manens tota per totam mutatur ex calido in frigido, & econtra ex frigido in calidum, quippe nõ ſit aliqua pars ignis, quæ non ſit calida, ſed totus ignis per totum calidus eſt, igitur ex mutatione in frigidũ ſimiliter totum per totum mutatur, & potẽtia materię ducitur ad actum, ſimiliter in albo & nigro atq; reliquis contrarijs, qm̃ album cum fit nigrum partes quidem albi non abijcit ex quibus erat album & extrinſecus partes nigri accipit, ſed totum per totum ſimiliter mutatꝭ: Eodem etiam modo qñ ex minus calido fieret magis, calidum non abijciens aliquas partes frigidas, ſed aſſumens aliquas calidas ita intendit caliditatem, ſed rurſus materiæ mutatio fit ex potentia in actu. Quemadmodum igiꝭ hæc ſe habent, ſic raritas & denſitas ſe habebunt. Nam eadem materia cum ſit potentia contraria, aliquando quidem denſatur, aliquãdo vero rareſit, quãdo igitur ex aqua in aerem mutatur rareſit non aliqua vacua extrinſecus recipiens, ſed tota per totam ſimiliter in maiorem molem mutatur. Nam tota aqua per totam rareſit, quoniam non ſunt aliquæ partes aquæ aer, aliquæ aqua, ſed vniformiter tota aqua aer fit, quare & raritas per totum ſubiectum fit, ſimiliter etiam denſitas non abiectione vacuarum partium fit, ſed mutatione ſubſtantiæ. Nam vniformiter & ſimiliter totus aer in partibus denſatus eſt, & mutatus in aquam, & nõ eſt inuenire aliquam partem quæ non ſit mutata, & ſi dẽſitas ſit certe non foret mutatio ſimilaris. Deinde ad exẽplum clarius deſcẽdit & progrediꝭ. Nam quẽadmodum (inquit) maiori circuli circunferentia fieri poteſt minoris circuli, quippe ſemicirculus maioris poſsit fieri ambitus duab. partib. circuli minoris conſtans, quẽadmodum igiꝭ in his fieri accidit quanquam ſectiones

circuli

circuli ſimilares ſunt qñ maioris circuli circunferẽtia conſtringeret conduceretq́; in minus & fieret circunferentia minoris circuli ſiũ circunferentia vndiq; coeunte ac condenſata cohibitaq; partes quidem ſiũt magis curuæ q̃ prius, & certe non erant aliq in maiore circulo quæ non eſſent curuæ ſed rectæ quæ cum cõſtringerent in circunferẽtiam minoris circuli curuæ fierẽt, ſed ſiũ cum tota eſſet curua circunferentia maioris circuli, ipſa rurſus per totam ſiũ fit magis curua, & rurſus circũferentia minoris circuli cum fieret maioris circuli circunferentia eadem rõne extenderet. Quemadmodum igit in his remittit vel extendit curuitas nulla re in circulo deficiente aut intermiſſa, ita hoc ſe habet in raritate, & dẽſitate, paruitate, & magnitudine, quippe materiam non aſſumens aliquid contrahatur coerceaturq́;. Immo neq; per contractionem cohibitionemq́; partium & implementum vacui, ceu fit in dilatatione expanſioneq́; lanæ, ſic fit maius ex paruo, vel coeuntib. conſtrictiſq́; partib. in vacua rurſus, ex maiore minus, ſed potius quia vna & eadem materia cum ſit potentia vtrunq; ſic actu ſit, vt etiam dicebam accidere in ſuperficie circuli cum magis vel minus curua ſit. Quemadmodum aũt aliæ alias qualitates ſæpe ſequunt ceu dẽſitas frigus ſequit, vel humiditatẽ albedo, vel caliditatẽ, vel ſiccitatẽ. Ita inquit raritatem ſequit leuitas, & denſitatẽ grauitas. Ipſę igit. ſ. grauitas & leuitas prorſus ſequunt altera raritatem & altera denſitatem, quas etiá aliæ duæ qualitates plerunq; ſequunt. ſ. denſitatem ſequitur durities, & raritatem mollities. Verum non in oĩb. idem accidit vt inquit, qm̃ in ferro & plumbo hęc diſcrepant atq; diſſentiunt. Nam plumbum cum ſit denſum molle eſt ferrum vero cum ſit rarius plumbo duri⁹ eſt, quare raritatem & denſitatem vtranq; duę alię qualitates ſequunt. Verum raritatem ſp ſequit leuitas, & mollities plerunq;, denſitatem autem ſp grauitas, & durities plerunq;. Hæc autem Ariſt. de induſtria dixit, qm̃ ꝑp hoc dicebant illi rarũ leue eſſe, qm̃ rarum habet plura vacua inſerta interſperſaq́;, quippe quæ eſſent cauſæ lationis ſurſum. Quocirca ipſe inquit raritatem ſequi leuitatem, & denſitatem grauitatem, quarum quidem leuitas eſt cauſa lationis ſurſum, & grauitas delationis deorſum, quare inquit ꝙ vacuum non ſit neq; ſeparatum, neq; corporib. interſperſum ſufficienter demonſtratum eſt. Si autẽ aliquis maluerit motus ſimpliciter cám vacuum hoc appellare, is appellet grauitatem & leuitatem vacuum, vel potius materiam ipſam horum capacem inquit leuitas igit & grauitas ſunt motus corporum cauſæ, durities autẽ & mollities affectionis paſſionisve ac non affectionis potius ſunt cauſæ, quippe q̃ mollia ſunt facilius patiantur, & quæ dura ſunt, difficilius. Hæc igitur dicit Ariſt. ex quibus ſolutæ ſint dubitationes. Et ꝙ motus ſit ſine vacuo perſpicuũ eſt, quippe ei ꝙ mouetur aer & aqua cedat. Illi autem nondũ ſciẽtes cohibitionem (ac vt ita dixerim) ceſsionem corporum. ſ. quomodo corpora cederent dubitabant, quonã pacto fieret motus ſine vacuo. Nam dicebant cum aer ſp vltra ante expulſus ſit ab eo, ꝙ mouetur, neceſſario cœlum fluctuare. Relinquitur autem ſoluendum eſſe illud argũ de corporibus, quæ mutantur ex minore in maius ceu ex aqua in aerem. Dicit igit qm̃ raritas, & dẽſitas ſit ſm mutationem corporum, & non quia recipitur in vacua, qñ ergo ex aqua fieret aer, extrinſecus aer dẽſaret impulſus ab eo ꝙ ſit & impulſu denſatur, cum autem denſatus eſt minorem occupat locum, & ita neque duo corpora in eodem erunt, neq; vniuerſum fluctuabit: ſed corpus quod augeret, in loco diminuti corporis reciperet. Sed hoc mihi vr̃ magnam dubitationem habere. Nam qua rõne impulſus denſare & conſtringere poſsit, perſpicere contueriq; nequeo. Nam impulſus

Optime dubitationes.

Aduerte, tũs

mouet id quod impellit, & motus aptus eſt potius calefacere, & id ꝙ calefit potius rareſit, quo fieri põt denſitas fieri ex ipſo impulſu, immo ſane contrarium ex ratione fit, qm̃ potius eſſe cã raritatis quam denſitatis vr̃. Item in æſtatis hora cum ingens calor viget quia aer, ſubtiliſsimus eſt, quo non eſt ridiculum dicere quod aqua cum caleſit à me vaporãs, qñ vapor, vel aer fieret, impellat extrinſecus aerem & denſet illum, immo contrarium, quo non accidet. ſ. vaporem conuenientẽ cũ continente multo magis attenuari & ſubtilem fieri ab ipſa reflexione radiorum. Item in æſtate cum maxime aqua euaporet exhaletq́; & in aerem mutetur, ſi hac rõne fiebat locus aeri ex aqua mutato eo quod extrinſecus aer impellitur & denſatur, oporteb it magis aerem denſari in aqua, quippe ſm illud tempus. multum aq̃ in aerem mutet, quare aer denſior deberet eſſe in æſtate, quam in hyeme, ſi vera eſt hæc rõ, ſumit craſsities, aeris & conſiſtentia quædam hyemalis, deinde incipiat aqua ſm aeris tempus & æſtatis mutari in aerem, certe neceſſe eſt quanto plus fieret mutatio, tãto plus aerem extrinſecus denſari, quare accidet aerem eſſe denſiorẽ in æſtate quam in hyeme, hoc autem abſurdum eſt, ergo qñ aqua in aerem mutatur corpus ꝙ fit impulſu nõ denſaret ipſum extremum aerem & hac rõne locum ſibi faceret, vel ergo elementa mutantur in æquales moles, vel oportet intelligere, ꝙ quantum hic aqua mutatur in aerem, tñ aeris alibi in aquam mutetur, ſed aliud eſt impoſsibile, & aliud factitium, qm̃ aquam, cum mutatur in aerem, in maiorem molem mutari ſenſus teſtatur. Nam dolia & vtres à muſto franguntur cum vinũ mutatur in vẽtum, & non habeat locũ in dolio, & vtre. Item lignum. i. luminis extincti fumus, ac ligni fumus ſunt mole maiores ligno & oleo. Non. n. vt quidã aiũt, fumus diſsipatus inſtar pulueris maiorem occupat locum quam corpus ꝙ exhalat, nõ vt ſit mole maior, ſed velut non continuus: Hnc. n. manifeſte eſt, qm̃ non tanta eſt proportio pulueris cõgregati commixtiq́; & pulueris diſsipati, quanta eſt fumi, & ſubſtantiæ generantis ipſum. Deinde ex conceſsis hoc etiam probabimus. Vnde. n. vtres & dolia muſto plena frangerẽtur, niſi fieret ex muſtu vapor & aer qui quidem maior mole eſt, quam corpus. ſ. muſtum generans ipſum. Vnde neque conſueuerunt vtres plenos efficere, vel implere dolia muſto, vt vapor & tenuis illa ſubſtantia quæ fit ex muſto locum habeat, neq; ora doliorum perfecte cooperiunt, ſed relinquunt exitũ vapori. Hoc quoq; apertius oſtendit ex inflatione cibi. Nam cibus in maiorẽ molẽ perſpicuo inflata mutat, porrò vna molẽ & diſtantiam ventris ſentimus. Quod quidem igit non fiat mutatio corporum in æquas, moles perſpicuum eſt. Reliquum autem dicere. ſ. quod cum hic à me calefit exiguũ aquę vel olei, & ipſa euaporat, neceſſario alibi tm̃ aeris mutari in aquam factitium eſt. Quonã pacto non erit abſurdum, qm̃ cum aquæ exiguum à me calefit euaporans, totum aerem moueri vt occupet locum alibi aeris mutati in aquam. Hæc igitur hactenus dubitata ſint quouſque ſolutionem congruam inuenerint & conſequuta fuerint. Cæterum ad textum. Nos aũt dicimus ex his q̃ iam poſuimus. Ideſt ex his q̃ demõſtrauimus in primo libro, ꝙ vna eſt ſubiecta materia contrarijs, quæ cũ potentia ſit id ꝙ eſt. (Nam forma eſt id quod eſt) fit actu id ꝙ eſt, altera tñ eſt ab omnibus, quæ ſunt, dico, ſ. ab omnibus formis, licet nunquam ſit extra formam.

ſummi caloris ex cã per ſe dẽt eſſe .ſ. ſol eſt in .ſi. gno Cancri & Zenith capitis noſtri & cũ ſol radius fere perpendiculares facit quanuis tunc eſt vere æſtas, ſed ingens aliquando calor fit in menſe Auguſti ex alijs cauſis de hoc vide Aſtronomos in. qõnib. ſpąęq. vel de Ariſtot. & Auer. in libr. Methaororum vide et Auic. primo ſen. quoniã redd. aliquam cũ ingentis caloris eẽ duas calores manentẽ ſupra terram & Solem.

Itẽ & corporis materiam vnam & eandem magni et parui, quod quidem ex hoc patet. Nam quum fieret aer ex aqua eadem materia fiebat non aſſumens aliquid aliud, ſed quod erat in potentia actu factũ eſt. Et rurſus ſimili mõ aqua ex aere facta eſt: aliquãdo quidẽ ex parua magnitudine in magnam, aliquando autẽ ex magna in paruã.

Qm̃ non ſolum eadem materia eſt cõtrariorũ, ſed et corporis, et quia mutantur corpora per moles aliqñ maiora, aliqñ minora facta, inquit & vnam eſſe magni & parui materiam, quæ mutat̃ in vtrũq;. Signum autẽ huius inquit, qm̃ in mutatione corporum nihil videmus adiunctum extrinſecus, neque cum ſit maius aliquod vna factum, ceu quando aqua fit aer, neque qñando fit aliquid minus videmus aliquod diminutum.

Similiter igitur ſi & aer ex maiore fieret minor, & ex minore rurſus maior, materia eſt illa quæ potẽtia fit vtrũque viciſſim. Nam quemadmodum ex frigido calidum, & ex calido frigidum, quia potentia ambo erat, ſic ex calido fit magis calidum, nulla parte materiæ calida tunc facta, quæ non fuerit antea calida, cum calida minus erat.

Quod non ſolum quando vndique tota eſſet mutatio ſimilis hoc accidit, ſed etiam quando magis & minus calida fit & mutatur, ceu ex denſiore aere fit minor denſitas, & ex magis calido minus fit. Etenim materia hic cum ſit potentia vtrunq; mutatur in vtrunq;.

Quemadmodum neque circunferentia maioris circuli & curuitas, ſi fieret minoris circuli ſiue ſit eadem ſiue alia: pars ipſius nulla facta eſt curua, quæ non eſſet antea curua, ſed recta.

Adducit maniſeſtiſſimum exemplum. Nam minus curuum fieret maius curuum neq; extrinſecus aliquæ partes curuæ in ipſo factæ ſunt, neque erat aliquid in ipſo quod non antea nõ eſſet curuum, ſed vndiq; rectũ & poſtea factum ſit curuum, ſed erat totum ſimiliter curuum ante, & poſtea magis curuum factum eſt.

Non.n.eo quippiam minus aut magis eſt, quod deficit. Neq;.n.eſt accipere flammæ aliquam magnitudinẽ in qua albedo & caliditas non ſit. Sic igitur prior caliditas eſt reſpectu poſterioris. Obiectio. *Quare & ipſa magnitudo & paruitas molis ſenſibilis non quia accipiat aliquid materia ideo extenditur: ſed quia ipſa materies vtrunque ſubire poteſt. Quare eadem rarum & denſum eſt, & vtriuſque materia* Solutio. *vna. Atqui denſum quidem eſt graue, rarum autem leue.*

Quod etſi eadẽ circunferẽtia ex minus curua magis curua fieret, vel profecto alia circunferentia fieret alia circũferẽtia magis curua, idẽ fit atq; accidit. Neq;.n.eo quod deficit aliqd aut intermittit in ipſis circunferentijs, ꝙ prius non erat curuum, ita fit magis curuum, ſed tota ſit & prius cum eſſet minus curua, poſtea rurſus tranſmutabatur in ſingulis partibus ſimiliter, & fiebat magis curua. Nam minus curuum non eo ꝙ habet aliqua intermiſſa quæ non ſunt curua minus curuum dr̃, ſed quia remiſſæ totum per totum curuum erat.

Itẽ ſicut circuli circumferentia redacta in minus, non accepit aliquod aliud concauum, ſed quod erat inuexum redigebatur in minus: ſic & ignis, quem ſi quis accipiet totum calidus eſt, ita & omne conductione & dilatatione eiuſdem materiæ.

Eadem rurſus in his dicit. Vnde ab eodẽ textu quẽ appoſuimus, vſque ad hanc partem vbi dicit. Ita & omne conductione & dilatatione eiuſdem materiæ interpretes decipiuntur, & forte repetitio ſuperiorum eſt.

Duo.n.ſunt in vtroq; raro & denſo. Nam graue & durũ denſa eſſe videntur. & contraria leue & molle rara.

Hoc eſt continuum paulo ſuperioribus. Nam dicẽs. Atqui denſum quidem eſt graue, & rarum leue inducit inſertque. Duo.n.ſunt in vtroque, id eſt ex vtroque raro & denſo duæ qualitates ſiunt. Nam rarum comitatur leue & molle, denſum vero graue & durum.

Verum in plũbo ac ferro durum graue diſcrepant. Ex his igitur quæ diximus planũ eſt: neq; vacuum ſeparatũ eſſe.

Id eſt non ſemper grauius eſt durius. Nam plumbũ ferro grauius quidem eſt, licet ſit magis molle.

Neque ſimpliciter, neque in raro, neque potentia.

Neq; ſimplr̃, qm̃ extra corpora nõ eſt vacuum congregatum quemadmodũ aliqui putabãt aerẽ non eſſe aliquod corpus, ſed vacuũ, vel vt Pythagorei extra cœlum ipſum poſuerunt, ſed neq; ſunt in corporib. aliqua vacua magnis partibus cõſtantia in quas partes corporis rari reſidentes ac conſtrictæ totum efficiat denſius. Illud autem neq; potentia, pro hoc ponit̃ neq; vt inſertum & commixtum, vel ꝙ neq; implens loci opportunitatem, quod quidem vacuum eſt, licet nũquam ſit ſine corpore. Nã de hoc poſtremo diſputatum eſt, vbi dixit, ꝙ demonſtrabitur vacuum eſſe vt vere vacuum.

Niſi quiſpiam voluerit prorſus id appellare vacuum, quod eſt cauſa lationis. Hoc autem pacto ipſius grauis leuisq; materies, ut eſt talis, erit vacuum. Nam rarum & denſum ſecundum hanc contrarietatem effectiua ſunt lationis, ſecundum autem rarum & denſum paſſionis & nõ paſſionis, neque lationis, ſed alterationis motus.

Si quis vellet (inquit) nouare nomina, & vacuum dicere cauſam motus, is dicet materiam grauitatis & leuitatis vacuum. Nam hæc ſunt cauſæ motus, quippe ſecundum durum & molle non ſit materia cauſa motus, ſed potius vt res facile ac difficulter patiantur.

Et de vacuo quomodo eſt, & quomodo non eſt, ſit hoc modo terminatum.

Quod non ſit velut ſpacium ſeparatum à corpore, neque extrinſecus à corporibus, neque interſperſum corporibus diximus.

DE TEMPORE.

Poſt hæc conſequens de tempore tractare.

Non minus quam de prædictis attinet ad phyſicum diſſerere de tp̃e. Etenim hoc vnum eſt de his q̃ conſequunt̃ oẽs res naturalia. Et eadem rurſus via incedit de hoc tractãdo, prius quęrens, ſi eſt, vel non eſt, & arguẽs ad vtranq; partem. Deinde ea quę ſequunt̃ tradit, dico ſ. quid ſit tp̃s, & quale quod ſit. Imprimis arguit ꝙ nõ ſit tp̃s, & q̃q̃ pateat tp̃s eſſe, tñ rõnes non negligendas ponit, quibus enititur probare tp̃s non eſſe. Nam (inqt) tp̃is aliud præteritum, & non eſt, aliud futurum, ꝙ nondum eſt, quæ ſunt duæ tp̃is partes præteritum. ſ. & futurum, & horum vtrunq; non eſt, igit̃ tp̃s componitur ex his quæ non ſunt. quod aũt cõponit̃ ex his quæ non ſunt, & ipſum non eſt. Nam partes eius quod eſt ipſę et ſunt, ergo tp̃s non eſt. Item (inquit) oẽ diuiſibile & partibile, vel ſm̃ oẽs ei⁹ partes ſimul exiſtit, vel ſm̃ aliquas partes, ſm̃ vniuerſas partes ſunt ceu animalia & plantæ, ſm̃ vero partes ſunt ceu ludus, nã eo ꝙ paleſtra vel pugna, exiſtit, ludus eſſe dr̃, tp̃s autem cum ſit diuiſibile, neque ſimul ſm̃ vniuerſas eius partes exiſtit, quippe tp̃s non ſit totum ſimul, neq; ſm̃ partem tp̃s eſt, qm̃ tẽpus præteritum non eſt, neque futurum: Nam illud nõ eſt, hoc autem nondum eſt, ſi ergo tp̃s neq; ſm̃ totum, neque ſm̃ partes eſt, igitur vr̃ tp̃s penitus non eſſe. ipſũ vero nunc, inquit neque tempus eſt, neq; pars temporis eſt, quod quidem ſolum eſſe vr̃. Nam pars totũ mẽſurat, quippe quæ ſit vel tertia pars eius, vel decima, vel milleſima, vel aliqua altera qua totum metitur. At, nũc non menſurat tempus, quippe quod indiuiſibile ſit, neque tp̃s componit̃ ex ipſis Nunc, qm̃ oẽ partibile cõponit̃ ex partibilib. igit̃ nunc nõ eſt pars tp̃is, igit̃ multo magis neq; tp̃s, igit̃ tp̃s, neq; ſm̃ ipſum nunc ſubſiſtit. Hęc vero dicẽs oſtẽdit neq; nunc penitus eſſe inter ea, quæ ſunt an nomen ſolum eſt nunc, & ſubſiſtentiam non habet, probat autem hoc accipiens duas quaſdam dignitates. Vna quidem eſt, vt nequeant duo tempora ſimul eſſe, niſi vnum contineat, & aliud contineatur. Nam dicimus adeſſe nunc, annum, menſem, & diem. annum Diocletiani annum. 333. menſem quartum, diẽ decimum, ſimul igitur hæc tria tempora ſunt, ſed annus continet menſem, & menſis diem, veruntamẽ duo

tempora

tempora ſimul eſſe ceu duo dies, duo menſes, duo anni nequeunt. Secũda dignitas eſt quod omne quod prius erat, & modo non eſt, neceſſe eſt corruptum eſſe. Cum ergo vtitur in probatione his dignitatibus, probat ꝙ nunc non ſit, & nõ procedit ex diuiſione. Nam (inquit) ſi nunc eſt, vel vnum & idem eſt prius cum poſteriore & ceu vnum nunc ab æterno fluẽs, & idem ĩ p oĩb. præſens, vel aliud & aliud eſt, & ſi aliud vel permanet prius adueniente poſteriore, vel non permanet, ſed corrumpiẗ, etſi corrumpiẗ, ĩterit in quodã corrumpiẗ prius, vel igiẗ in ſeipſo, vel in alio, & ſi in alio, vel in eo quod ſibi proximum & deinceps eſt, vel in eo quod lõge ab ipſo eſt. Cum ergo quinq; ſint ex diuiſione facta ſi demõſtrabiẗ nihil horum ſubſiſtere poſſe, perſpicuũ erit nũc nullo pacto eſſe, quod igiẗ non ſit prius nunc diuerſum à poſteriore (Nam hoc membrum diuiſionis prius excercet) demonſtrat hunc in modum. Nam ſi alterum eſſet prius à poſteriore, vel prius permanet aduenĩẽte poſteriore, vel nõ permanet, ſi ergo permanet, accidet duo æqualia tpa inter ſe ſimul eſſe. At hoc fieri nõ põt, qm̃ iam poſtulauimus duo æqualia tpa ſimul eſſe nõ poſſe, niſi vnum contineat, & aliud contineatur, igitur prius nunc non permanet, cum id quod poſterius eſt aduenit ſi aũt nõ permanet, & oẽ ꝙ prius erat & mõ non eſt, id neceſſe eſt corruptum eſſe, igiẗ prius nunc corruptum eſt, ſed ſi corruptũ eſt, vel ergo in ſeipſo eſt corruptũ, vel in alio; ſed in ſeipſo corruptum eſſe nõ põt, alioqn idem ſimul erit & non erit, quod impoſſe eſt, igiẗ ĩ alio. vel igiẗ in eo ꝙ deinceps eſt, vel in eo quod lõge abeſt, in eo ꝙ deinceps corruptum eſſe non põt, quippe neq; penitus punctum ſit contiguũ & deinceps pũcto. Hoc .n. inquit ſit profecto nobis conceſſum, qm̃ idem demõſtrabit in extremis huiuſce operis voluminib. quod pũctum puncto, neq; põt eſſe deinceps, neq; momentum momento, neq; lineam lineæ, neq; ſuperficiem ſuperficiei. Et non malum erit ſi modo hoc ẽi nos demonſtrabimus ꝙ ſit impoſſe. Nam ſi forent duo momenta deinceps ſe habentia inter ſe, vel duo puncta, vel inter ſe adæquarenẗ vnum alteri ac tangerent ſe, vel diſtarent à ſe ſe mutuo, vel ẽm aliquid ſeſe tangent, & ẽm aliquid diſtabunt, ſed ſi æquanẗ inter ſe, ac ſeſe tangunt, nõ erũt duo, ſed vnum, ſi autem diſtabũt nõ erunt deinceps inter ſe. Nam ea ſunt deinceps, vt ipſe in quinto libro determinauit, inter quæ nihil eiuſdem gñis cadit. At inter duo nunc & momẽta diſtantia tp̃s intercipiẗ, & in omni tpe ſunt infinita momenta, igiẗ inter duo nunc diſtãtia erunt infinita nunc & momenta eiuſdem gñis cum illis, igitur non ſunt ipſa quæ nunc & momenta vocantur deinceps, cum diſtantia inter ſe ſint, quare neq; poterunt diſtare ea q̃ ſunt deinceps ſe habentia: ſi aũt ẽm aliquid ſeſe tangent, & ẽm aliquid diſtabunt, igiẗ non erunt impartilia, ac indiuiſibilia, igiẗ duo nequeunt ſe habere deinceps inter ſe, igiẗ ſi corrumpiẗ nunc nõ interibit in eo ꝙ deinceps eſt, ſiquidem nullum nũc & momenta ſit deinceps, ſi autem corrumpitur in eo ꝙ lõge abeſt & ſeparato, & neceſſe eſſe eſt inter hæc duo nunc intercipi eſſeq; tp̃s, ac in oĩ tpe ſunt infinita nunc, primum eſt ad placitũ & pro arbitrio dictum. ſ. vt ipſum nunc in hoc corrumpaẗ & non in ipſis intermedijs infinitis, deinde ſi corrumpereẗ in momento ſeparato accideret illud eſſe in ipſis intermedijs, infinitis momentis, ſed ſuppoſuimus prius nunc non poſſe permanere adueniente poſteriore, alioqñ abſurdum ſequeẗ, vt duo æqualia tpa ſimul eſſent, igiẗ non põt nunc alterum & alterum eſſe. Oẽs. n. poſitiones dictæ ſunt. Atq; neque vnum & idem nunc ſp eſt immo impoſſe eſt. Nihil. n. quit diuiſibile vno clauditur terminaturq; termino, ſed ad minus duobus, ceu linea duobus punctis terminaẗ. Nunc autem & ipſum momẽtum eſt temporis finis ac terminus, & tp̃s diuiſibile eſt, & eſt accipere tp̃s finitũ ceu diem, vel menſem, quare ſi tp̃s eſt aliquod diuiſibile, finitum eſt, & nullius finiti vnus eſt terminus & nũc eſt terminus, igitur non põt eſſe vnum momentum & nunc. Item ſi in ipſo tempore hæc fieri dicimus, quę in ipſo nunc facta ſunt, & vnum eſt nunc ab æterno, accidet, res Troianas fieri vna ſimul in tẽpore cum his quę modo facimus, igitur nihil alio eſſet magis antiquum ſeu nemo alio ſenior eſſet, neq; iunior, ꝙ eſt abſurdum, igiẗ neq; vnum & idem momentum eſſe põt, quare nequeipſum nunc, penitus eſſe põt. Nam ſi erat vel vnum & idem erat, vel aliud & aliud, ſed nõ põt aliud & aliud eſſe, neq; vnum & idem, ergo vt penitus non eſſe. Si ergo tempus neq; ẽm præteritum, neq; ẽm futurum, neque ẽm nunc eſt tẽpus, igitur videtur nullo pacto eſſe.

Primum autem recte ſe habet dubitare de ipſo & per rationes exteras, ſi ſit de numero eorum quæ ſunt nec ne. Deinde quæ ſit eius natura contemplandum eſt. Quod quidem igitur tempus penitus nõ ſit ex his quiſpiam aut vix vel obſcure ſuſpicabitur. Nam aliud ipſius fuit & non eſt, aliud futurum & nondum eſt, ex hiſce autem conſtat & infinitum, & quod ſemper accipitur tempus.

Inquit exteras rationes ad diſtinctionem contra rationes, quæ dicuntur auſcultatoriæ & demonſtratiuæ, ipſe nanque externæ rationes proficiſcuntur & conſtant ex opinabilibus & veriſimilibus. Diximus aũtem in prædicamentis rationes exteras, non eſſe demonſtratiuas neque adducendas eſſe & narrandas his, qui ſunt legitimi & veri auditores, ſed ad multitudinem dicendæ ſunt, ex veriſimilibus proficiſcentes.

Atqui id quod de numero entium non eſt, impoſſibile videtur participare aliquando ſubſtantia.

Subſtantia inquit. i. exiſtentia & eſſe. Nam quõ illud eſſe poteſt, quod ex his quæ non ſunt, componitur.

Præterea oĩs res, partibilis ſi fuerit, neceſſe eſt cum eſt, vel oẽs partes aut nõnullas eſſe. At tpis quod ſane partibile eſt, aliæ partes tranſactæ, aliæ futuræ ſunt, nihil eſt.

Aliud argumẽtum adducitur, quòd non ſit tempus: omne quod partibile eſt, vel omnes partes ſimul ſubſiſtentes habet vt animalia & plantæ, vel aliquas, ceu ludus. At temporis, cum ſit diuiſibile, neque vniuerſę partes ſubſiſtunt, neque aliquæ, quippe præteritum non ſit, & futurum nondum eſt, igitur non eſt tempus.

Ipſum autem nunc non eſt pars. Nam pars metitur, at ipſum nunc non metitur. Item totum conſtat ex partibus. Ad tempus ex ipſis nunc conſtare non videtur. Amplius ipſum nunc quod præteritum diſtinguere & futurum videtur, verum vnum & idẽ ſemper permaneat, vel aliud & aliud, non facile diſcerni poteſt.

Quoniam dixit tempus non ſubſiſtere ſecundum partes, & ſolum ſubſiſtit nunc de tempore, vt nequis dicat tempus eſſe ſubſiſtereque per ipſum nunc, idcirco. Nam prius oſtendit nunc non eſſe temporis partẽ. Nam (inquit) temporis pars totum metiẗ & partes totum componunt. Nunc autem neq; metitur tp̃s, neque ex ipſo nunc componitur. Deinde demonſtrabit neq; partium eſſe nunc, vtens ea diuiſione, quam diximus.

Nam ſi aliud ſemper atq; aliud ſit, & non eſt alia & alia pars tpis ſimul, niſi vna contineat, & altera cõtineatur, quemadmodum minus tempus à maiore continetur.

Vna dignitas hæc eſt, quoniam ſimul eſſe duo tempora, vel duæ partes temporis nequeunt, niſi alia contineat, & alia contineatur.

At nunc non ens, prius vero ens neceſſe eſt aliquando eſſe corruptum.

Altera dignitas hæc eſt, oportet inquam aliquid tẽporis eſſe in quo nunc deſinat, ſiue per corruptionem. ſiue non, quippe apud me nihil interſit. Nã dixit, nunc corruptum eſſe, pro non eſſe.

Ipſa nanque nunc, ſimul nō erunt inter ſe, prius autem ſemper corruptum eſſe neceſſe eſt. In ſeipſo igitur corruptū eſſe non poteſt, propterea quod tunc eſt.

Cū dixerit hęc, reliquorū adducit ꝓbationē. Eſt aūt continuatio verborum talis. Nam ſi ſp nunc aliud & aliud eſt, & conceſſum ſit nō poſſe duas partes tpis eſſe ſimul, ſi nō altera cōtineat, & altera contineaꝑ, & illud quoq; cōceſſum ſit, ꝙ illud ꝙ erat ens, mō vero nō ens, neceſſe ſit corruptum eſſe aliqñ: Profecto perſpicuum eſt, ipſa nunc ſimul inter ſe eſſe non poſſe ꝑ ꝑ primā dignitatē, & neceſſe eſt, prius corruptū eſſe, per ſcdam dignitatem. Cum igitur corruptum eſt, aliquando corruptum eſt, & in aliquo nunc, vel enim in ſeipſo, vel in alio, & ſi in alio, vel in eo, quòd deinceps eſt, vel in alio ſeparato. At vnumquodque horum eſt impoſsibile.

In alio vero nūc prius nunc corruptū eſſe non poteſt. Sit autem impoſsibile ipſa nunc ſibi hærere, vt puncto punctum.

In alio inquit in eo ꝙ deinceps eſt, & hæret. Nam de hoc cū loquaꝑ ſubiunxit: Sit impoſſe ipſa nūnc ſibi hęrere. Pōt quoque & illa particula: In alio vero nunc prius nunc corruptum eſſe, intelligi, & dici de cōſiore nūc, ꝙ neq; poſsit corrumpi in eo ꝙ deinceps eſt, neq; in ſeparato, deinde reliqua ſeorſum legere ac tractare. Et primū de ipſo nūc ꝙ eſt deinceps, eo ꝙ dicit: Sit impoſſe ipſa nūc ſibi hęrere. Verū ꝑ ꝑ hoc nō dixit eſſe impoſſe illa ſibimet hęrere mutuo, ſed ſint, ipſe dixit, qm̄ nondū hoc demōſtrauit, ſed velut demōſtratur⁹ mō petit hoc.

Si ergo non eſt corruptum in eo quod deinceps: ſed in alio, in ipſis medijs nunc infinitis profecto ſimul erit. Ac hoc fieri nequit.

Quod non ſolum in eo ꝙ deinceps non poſsit nunc corruptum eſſe, qm̄ nihil eſt deinceps, ſed neq; in nullo alio ꝙ non eſt deinceps, oſtēdit. Nā (inquit) neceſſe eſt inter duo nunc intercipi tempus, ſed in omni tempore ſunt infinita nunc, & puncta, ſi ergo in nullo iſtorū corrumperetur, hiſce omnibus coexiſteret, hoc autem fieri nequit, quoniam dicere non poſſumus, duas temporis partes ſimul eſſe, niſi contineat vna, & altera contineatur, At nullum nunc eſt contentiuum alterius.

At vero nequit idem ſemper permanere poteſt, quippe nullius diuiſibilis finiti vnus eſt terminus.

Cum confutauerit per priora alterum diuiſionis mēbrū, ꝙ nequeat aliud atq; aliud nunc eſſe, reliquum, vult ſit confutare, ꝙ non poſsit vnum atq; idē eſſe nunc, qp pe nullius finiti diuiſibilis vnus ſit terminus, ſi ergo nūc eſt terminus & finis temporis, & ipſum tempus eſt diuiſibile, qm̄ & continuum eſt, igitur non erit idē nunc.

Siue ad vnum, ſiue ad plura ſit continuum. At ipſum nunc finis eſt temporis, finitum ſumi poteſt.

Continuum dixit, cum paulo ſuperius dixerit, diuiſibile, qm̄ cōtinuum eſt diuiſibile, & diuiſibile oīno cōtinuum eſt, & qa tp̄s cōtinuum oīno eſt & diuiſibile. Ad vnum aūt cōtinuū eſt linea in longitudine, hac rōne ſolum eſt & diuiſibilis, ad plura aūt ſuperficies & corpus, ſuperficies inq̄ ad duo, corpus aūt ad tria. Vt aūt ſe hēt vnūquodq; ad cōtinuum, hac rōne ſe hēt ad diuiſibile.

Præterea ſi ſimul eſſe ſecundum tempus, et neque prius neque poſterius nihil aliud ſit quam in eodem nunc eſſe, ſi priora poſterioraue in hoc nunc ſunt, ea profecto quæ ante centies centenos annos ſunt facta, ſimul cum his erunt quæ hodierno die ſiunt, et neq; quicquā prius alio neq; poſterius erit. De his igitur quæ inſunt tempori tot ſint dubitata.

Alterum argumentum, ꝙ ſi erit vnum nunc, in eodem tempore eſſent res geſtæ Troianorum cum his, q̄ modo fiunt & ſunt, quippe vtræque in eodem ſint nūc & momento. Hæc autem ſunt contemporanea, igitur tolletur antiquius & id quod magis nouum eſt.

Quid autem ſit tempus, & quæ ſit ipſius natura ſimiliter ex his, quæ tradita ſunt, immanifeſtum eſt, et ex his, quæ paulo prius à nobis dicta ſunt. Quidam enim aiunt vniuerſi motum eſſe, quidam autem ſphæram ipſam.

Cum dixerit ab exordio quod oportet nos de tempore quærere ſi ſit, nec ne: Deinde quid eſt, & primum ꝓbauerit nullo pacto tp̄s eſſe, & ingenioſiſsime ex opinabilib. argumēta adduxerit, & probauerit nō eſſe, nō amplius arguit in contrariū. ſ. ꝙ ſit tempus, quippe euidentia ſit omni demonſtratione præſtantior. Nā dubitationes de ipſo deinceps perſoluet, proficiſciꝑ ergo ad quærēdum quid ſit tempus: Et more ſuo prius opiniones veterum falſas de tempore repurgabit. Tres aūt in vniuerſum opiniones de tempore ponit. Inquit quidā .n. tp̄s exiſtimarunt eſſe vniuerſi orbiculationem, quidam autem ſphæram ipſam, dico. ſ. corporeitatem cœli, quidam autem motum ſimpliciter. Primum autem oſtendit tempus non eſſe orbiculationem hoc modo.

Nam ſi tempus foret orbiculatio, qm̄ pars tēporis tp̄s eſt, accidet partem orbiculationis orbiculationē eſſe, hoc autem fieri non pōt. Nam orbiculatio eſt ab eodem in idem regreſſus, igiꝑ tp̄s nō erit orbiculatio. Nā ſi orbiculationem dicebant eſſe aliquod tp̄s determinatum ceu diem, vel menſem, poterit ergo pars orbiculationis eſſe pars temporis. Qm̄ autem dicunt tēpus ſimpliciter qua tempus, eſſe orbiculationem, accidet partem circumlationis non eſſe tempus, quippe circulatio non ſit pars circulationis, quare neq; circulatio erit tēpus. Item inquit ſi poſuerimus plures cœlos, equidē & plures orbiculationes erunt, tempora autem non plura, ſed vnum & idem nihil minus, quippe non eſſent plures dies, vel plures anni, qñ quidem etiam nunc ſint plures ſphæræ, & tempus ſit vnum, ſic ergo etſi eſſent cœli alij, atq; alij mundi, plures profecto eſſent orbiculationes, ſed tempus vnum. Nam ſi oēs cœli eſſent ęquæ celeritatis, menſura eorum ſimiliter vna & eadē eſſet, qp pe dies, menſis, & annus vnus & idem eſſe apud oēs, ſi autem inæqualis celeritatis eſſent, reliquorum cœlorū motus menſurarenꝑ à velociore, quemadmodum impræſentia aliarum ſphærarum motus metiunꝑ à motu ſphæræ inerrabilis. Nā ſp maius metiꝑ à minore, quippe lignum decem cubitorum metiꝑ à ligno vnius cubiti, & vlna à digito, ſic igiꝑ celerior motus aliorū eſt mēſura, quare tempus cum dimetiaꝑ hunc motum, & reliquorum oīum erit menſura. Quod quidem igiꝑ non ſit tēpus circulatio ſic oſtēdit. Quo autem neq; ipſa ſphęra ſit tempus dedignatur improbare. Nā patet hoc eſſe ſtolidum, & ſyl̄s quo vident probare tempus eſſe ſphęram, plane nihil concludit & vitioſam formam habet. Nam ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura conſicitur. Inquit in tēpore omnia ſunt, in ſphæra autem oīa ſunt ſphæra igitur tempus eſt. Primum quidem vt dicebam inutilis combinatio fit, deinde prorſus non ꝙ eſt, in aliquo, in tempore eſt, igitur aliter in ſphæra cuncta ſunt, & aliter in tempore. Nam in ſphæra cuncta ſunt, velut in loco, in tp̄e autem non vt in loco oīa ſunt, ſed aliter, quare potius concluderetur proprie non eſſe tēpus ſphæram, contrarium. ſ. quàm illi volebant. In ſphęra omnia ſunt velut in loco, in tempore autem non oīa ſunt velut in loco, igitur ſphæra non eſt tempus, vt autem illi probabant medius terminus non ſimiliter ſe habet ad extrema, quēadmodum dictum eſt, propter igitur ſtoliditatem & demētiam ipſius dogmatis & argumenti Ariſt. in ipſis non contradicit. Verum contra ipſos hæc dicere poſſumus, quia tempus habet præteritū & futurum, ſphæra autem non habet præteritum nec futurum, igitur ſphæra non eſt tempus. Item pars temporis eſt tempus, ſphæræ pars non eſt ſphæra, igiꝑ ſphęra non eſt tempus. Item tempus nunc & momento diuidit, & diſtinguiꝑ, ſphæra autē nunc & momēto non diuiditur. Itē per partem tēpus ſubſiſtit, ſphæra autem

per partem nō ſubſiſtit.Item ſphæra corpus eſt,tp̄s nō eſt corpus,ſic igitur neq; ſphæra tp̄s erit. Quod autem tp̄s neq; motus ſimpl̄r ſit,hunc in modum oſtēdit. Motus inquit in ſolo mobili eſt,& in eo in quo mouet̄ mobile,tp̄s autem nō in mobili eſt, neq; in loco in quo ſit motus,ſed vbiq; & oīa ſimiliter vnum & idem exiſtens ſequitur,igitur motus non eſt tp̄s quippe motus meus non ſit in oīb.immo neq; ſimpl̄r motus eſſe cōſpicitur, quippe nonnulla quieſcant.Secundum argm̄,motus & ſimpl̄r mutatio celeritatem & tarditatem habet. Nam dicimus alium alio eſſe celeriorem & ſegniorem, quippe dicamus motum ſphæræ inerrabilis celerrimū,tardum autem motum Saturni. At tp̄s nō habet celeritatem neq; tarditatem,igit̄ tp̄s non eſt motus. Quod vero motus habeat celeritatem & velocitatem neq; putat dignum eſſe probatione, quippe hoc ſit clarum,vt dicebam.Quis.n.ignorat motū ſphæræ inerrabilis eſſe alijs celeriorem,& poſt hūc motus lunæ, & ita alius ab alio differt velocitate & ſegnitie, ſil̄r motus aquilæ eſt, celerior motu picę.Quod autem tp̄s non habeat velocitatem & tarditatem probat per quendam tertium ſyllogiſmū ſic,celeritas & tarditas tp̄e finiuntur, ſed tp̄s tp̄e nō diffinit̄ nec determinatur, quippe ridiculum ſit dicere tp̄s tp̄e definiri,igit̄ tp̄s non habet velocitatem nec tarditatem.Non.n.eſt dicere annum eſſe ſeipſo celeriorē vel ſegniorem, vel diē die ſi acceperis diē cū nocte.At tarditas & velocitas tp̄e definiunt̄.Nam dicim⁹ motum eſſe celeriorem qui exiguo tp̄e multus conficitur,tardū autem qui exiguus eſt in magno tp̄e, igitur velox & tardum tp̄e definiunt̄.Cum igitur hiſce demōſtrauerit tp̄s neq; circulationem,neq; ſphæram, neque motū eſſe,deinceps inquit,quod q̄q̄ motus non ſit tp̄s, attamen ſine motu non eſt. Nam vna cum cognitione tp̄is ſtatim concipitur motus. Nam ſi intellexerimus tm̄ horæ, mox & tm̄ vniuerſi motus intelligem⁹,& ecōtra ſi intellexerimus tātundem motus vniuerſi, ſtatim & tantundem tp̄is vna concipiemus. Signum autē aptiſsimum eſt in vnoquoq; q̄ nobis occurrit facere. Nā ſæpe multū legentes prō ptitudine multitudinis cōſenſum & propoſitum legendi p̄terimus, & ſtatim tp̄s p̄terimus. Nā ſæpe multū dici conſumentes, arbitramur nondum aliq̄ eius partē p̄terijſſe, poſtea vero cum aīaduertimus ac ſcimus multitudinē lectionis,mox & tp̄is, longitudinem animaduertimus,& econtra, ſi primum tp̄is longitudinem ſciuerimus, ſtatim & tarditatē motus percipimus.Nā dicimus multa legiſſe, qm̄ multum diei præterijt & conſumptum fuit, item & econtra dicimus multum tp̄is præterijſſe, quia multum lectionis fecimus,quare ſi vna ſimulq; tp̄s & motus inter ſe concipiuntur,& intelliguntur,atq; vno ſublato reliquū tollitur,vr̄(inquit)tp̄s vel idem motui eſſe,vel aliquid motus eſſe,cum igit̄ oſtenſum ſit tp̄s nō eſſe motū, neceſſe igitur eſt tp̄s aliquid motus eſſe. Quærēdum igitur eſt quid ſit ipſius motus,quod cum dixerit,deinceps p̄cedit,quærens quid ſit tp̄s. Dixit autem ſuperiore textu. De his igitur quę inſunt tempori tot ſint dubitata,qm̄ ex his quæ tempori inſunt,prius mouentur dubitationes.Ex eo.ſ.q̄ habet præteritum & futurum, ac quia p̄ ipſum nunc ſubſiſtit,& adeſt atq; ex reliquis.Quid autem ſit tp̄s.Quod ipſe inquit tale eſt,qm̄ ad cognoſcendam ſubſtantiam temporis opiniones veterum de ipſo prius ſubiectæ ac habitæ nihil nobis conferunt, immo contrarium ingerunt nobis non minus ſcrupulū & occultationem non paruam de ipſo q̄ faciant dubitationes à nobis paulo prius de ipſo adductæ. Nā vt ipſæ nobis ipſius naturam immanifeſtam faciunt, ſic & dicta veterum. Nam alius ipſum aliquid aliud eſſe aſſerit,& aliud,quorum nihil vr̄ eſſe tp̄s ex cōib.de ipſo opinionibus, igit̄ natura tp̄is nobis ſimiliter immanifeſta ex dictis veterum & ex his de quibus paulo ante & nūc dubitauimus.Dixit autem temporis non ſubſiſtere aliquā partem,quod ſecundum mentem ſolum ſubſiſtit, ex q̄bus deduceretur nullo pacto eſſe tempus. Si ergo quæ tempori inſunt,nos ducunt in conceptionem & cognitionem q̄ nullo pacto ſit,multo equidem magis nos in ducunt ad ignorationem quæ ſit natura temporis.

Margin notes, left column: Anaximenes & Anaximā. der ſententiæ tpſ eſſe [illegible] partem motus & alioru̅ opiniones in quibus noſtre [illegible]. Sed in te[illegible] Plotinū de æternitate. — Aduerte hūc loqui de motu proprio lunæ de quo alias notaui eſſe quoq; dubiū ſi conſiderētur magnitudines orbiū. Aduerte dupl. eſſe diē naturalem & artificialē eē, naturalē .24. horis conſtare, artificialē autem quandiu durat Sol ſupra orizontem noſtrū, pc̄e hæc ab Aſtronomis loquitur Ioann. de die naturali. — Textus. — Textus.

Atqui conuerſionis pars tempus eſt,quoddā; cōuerſio vero non eſt.Nam pars conuerſiones eſt id quod aſſumptū eſt,non conuerſio.

Nam ſi tp̄is pars eſt tp̄s,& conuerſio tempus eſt,igitur & pars circulationis tempus erit. Sed pars circulationis non eſt circulatio,igitur tēpus nō eſt circulatio.

Præterea ſi plures cœli eſſent, motus vniuſcuiuſque ſimiliter tempus eſſet,quare plura tempora ſimul eſſent.

Alterū argm̄.Inquit ſi plures eſſent cœli,plures p̄ſecto eſſent & conuerſiones,quare & multa tp̄a,ſed hoc fieri non pōt,qm̄ vnum & idem tp̄s omnia cōiter comitatur,quemadmodum modo vnum multas ſphærarū conuerſiones comitatur, tp̄s igit̄ nō eſt orbiculatio.

Sphæram vniuerſi ob id viſum eſt dicentibus ipſam eſſe tempus,quoniam in tempore et vniuerſi ſphæra omnia ſunt,ſed hoc adeo ſtultum eſt, vt ſuperuacaneum ſit conſiderare ea,quæ ſequuntur impoſsibilia.

Quod quibuſdā viſum ſit ipſam ſphærā & cœli corporeitatem tempus eſſe,& cām vn̄ vitioſa forma rōcinati ſunt,addixit,qm̄(inquit)in ſphæra ſil̄r oīa eſſe dicunt̄,quippe cōtentiua ſit oīum & in ipſo tp̄e.Hinc.n. ex duabus affirmatiuis in ſecūda figura vitioſe concludebant tempus ſphæram eſſe.At(inquit)cōſiderare ea impoſsibilia,q̄ ex hac poſitiōe ſequunt̄,ſtultū eſt. Nos autē diximus iam ea,quæ ſequuntur ex ipſa poſitione.

Margin note: Quomodo in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis debet concluſio ſequi,vide Alex Ioann. Grā.& Auer. ptō priorū.

Cum vero motus atque mutatio quadam,tempus maxime eſſe videatur:hoc ſi ſit,conſiderandum eſt.

Cum dixerit neq; orbiculationem tempus eſſe, neq; ſphæram:Nunc inquit,quoniam vr̄ multis tempus eſſe motus,hoc inquirendum eſt ſi ſit,motus nec ne.

Mutatio igitur vniuſcuiuſque et motus in ipſo dunta xat eſt quod mutatur.

Primum argm̄,q̄ non ſit motus tempus, qm̄ motus ſolum eſt in eo q̄ mouetur,& in loco in quo motus fieret, tempus aūt non eſt ſolum in eo q̄ mouet̄, ſed cuncta ſimiliter comitatur,quare motus non eſt tempus.

Aut vbi forte eſt id quod mouetur et mutatur. At tēpus vbique eſt,et ſimiliter apud omnia.

Ideſt & in loco in quo moueretur. Nā illā diſiunctionis particulā (Aut) pro coniunctione hac (Et) poſuit.

Item mutatio quidem omnis celerior eſt atque tardior. At tempus non eſt.

Alterum argumentum motus habet velocitatem,& tarditatem,ſed tempus non habet velocitatem,neque tarditatem,igitur motus non eſt motus.

Nam tardum et velox tempore definiuntur, quippe id velox ſit quod in tempore breui magnum ſpacium tranſit. Tardum autem quod in longo paruum conficit.

Quod non ſit velox & tardum in tempore probat. Nam velox & tardum tempore definiuntur, quippe motum celerem dicamus,qui ſit multus in paruo tempore ſcilicet,qui abſoluit ſpacium magnum breui tempore,& tardum qui minus ſpacium longa mora conficit.At tempus non definitur tempore,igitur celeritas, & tarditas non ſunt in tempore.

At tempus nec vt quantum quidē eſt, nec vt quale tp̄e diffinitur. Quod quidē igitur tempus non ſit motus patet.

Nam motus ſc̄m quantum & quale tempore definitur.Secundum quantitatem inq̄ qm̄ longum motū dicimus,qui multo tempore ſit.Breuē autem qui exigua mora abſoluitur.Item ſc̄m quale dicimus celerem motum eſſe,qui multus ſit in breui tempore,tardum vero

qui exiguus ſit in multo tempore. Atqui tempus neq; ſm quantum tempore definitur, quippe non dicamus, annum anno definiri. Item neq; ſm qualitatem tp̄s tēpore definitur, q̄r. tempus nō omnino eſt celerius, vel ſegnius. Nam dies die celerior non eſt, vel ſegnior.

At nihil impreſentia inter ſit, ſi dixerimus motum vel mutationem.

Quoniam velut de mutatione rōnē exercuit, & non omnis mutatio eſt motus (Ipſi nanq; non dicebant mutationem eſſe tempus, ſed motum) propter hæc inquit nihil intereſt ſiue idem ſit motus & mutatio, ſiue non, q̄m velut ſint idem motus, & mutatio, ſic vtimur nominibus. Nam oſtenſurus eſt in ſequentib. libris, ꝙ in plus ſe habeat mutatio, quàm motus. Nā generatio & corruptio mutationes, quidem ſunt, motus autē minime.

At uero non ſine mutatione tempus eſſe videtur.

Quoniam etſi tempus non eſt motus neque mutatio, attamen ſine motu & mutatione non eſt.

Nam cum ipſi nihil mente mutamur, aut latet nos eſſe mutatos, non videtur nobis tempus fuiſſe.

Ideſt q̄ñ mouemur quidem, & mente non concipimus aīaduertimusq; ꝙ ipſi mouemur, nō vr̄ nobis fuiſſe tp̄s. Quum autem ſciuerimus animaduertimusque motum, ſtatim & intelligentiam temporis accipimus.

Quemadmodum neque hiſce acciderat, quos fabula tradunt dormiſſe apud Heroas, quam primum fuerunt experrecti. Nam coniungunt ipſa momenta prius inquā ac poſterius unumq́; faciunt excipientes medium tempus ob ſenſus occupationem, Perinde non aliud atque aliud, ſed vnum idemq́; nunc eſſet, tempus ſane non eſſet. Sic & cum lateat aliud atque aliud eſſe, medium ipſum non eſſe tempus videtur. Quod ſi tunc ſit, vt tempus non eſſe arbitremur, cum nullam diffinimus mutationem, ſed in vno, & indiuiſibili aīa manere videtur. cum vero ſenſerimus, & diffinierimus mutationem, tūc tempus fuiſſe dicimus, patet tempus ſine motu mutationemve non eſſe. Quod quidem igitur neq; motus, neq; ſine motu tempus eſt, patet.

Quandam fabulam accipit in exemplum, ferē quoſdam ægrotantes ſeceſsiſſe in ſardis ad Heroas, & curatos eſſe, & cum iuiſſent duobus diebus deinceps ſopitis ſenſibus accubarunt, deinde à ſomno experrecti, putauerunt illud tempus fuiſſe vnam horam, qua apud Heroas ſteterūt. Quemadmodum igitur illi (inquit) quos fabula inquit non animaduertentes periodos vniuerſi & circulationes quibus dormierunt, neque tempus, ꝙ ſimul elapſum erat ſentiebant, econtra non percipientes tempus, neque motum percipiebant, ſed exiſtimabant vnum & idem momentum eſſe quando dormierunt, & quando ſurrexerunt. Perinde atque non eſſent differentia nunc, ſed vnum & idem, ac tempus non eſſet. Nam quemadmodum cum videtur vnum nunc eſſe nec tempus eſſe, nec motus videtur: Ita in vno ſecundum veritatem cum fuerit, neque tempus, neque motus erit, ſi autem hoc ita ſe habet, vel prorſus inter ſe eadem ſunt motus & tempus, vel tēpus eſt aliquid motus. Si ergo demonſtratum eſt tempus non eſſe motū, igitur neceſſe eſt ipſum aliquid eſſe motus.

Quoniam quod ſit tempus quærimus, hinc ordientes ſumamus quidnam ſit ipſius motus. Nam ſimul motum & tempus ſentimus.

Quoniam (inquit) propoſitum nobis eſt inuenire q̄d ſit tempus, & ſermo ratioque hactenus declarauit tempus neceſſario eſſe aliquid motus, hinc ergo exordientes & hoc accipientes idipſum quæremus, quidnam ſit ipſius motus tempus, numquid aliqua affectio, vel accidens, vel aliquid aliud. Nam ſimul percipimus motum, & tempus. Nam repetit rurſus eandem rationem, quoniam tempus ſimul cum motu viciſsim intelligitur.

Etenim ſi tenebræ ſint, & nihil per corpus afficiamur, & motus aliquis ſit in anima, mox ſanè tempus quoddā ſimul fuiſſe videtur. Atqui cum tempus aliquod fieri videtur; ſimul & motus fuiſſe videtur, quare vel motus, vel aliquid motus tempus eſt, quoniam igitur motus non eſt neceſſe eſt aliquid motus ipſum eſſe.

Quod non ſolum percipientes corporalem motum mox in notitiam tēporis veniamus ſed etiam ſi nullos motus corporales conciperemus conſentiremusq;, & omnes ſenſus quieſcerent & anima ſolum ſuā vim imaginandi moueret: ſtatim rurſus cum tali motu tempus ſimul intelligeretur. Hoc autem eſt argumentū ad maius. Nā ita tempus ſimul cum motu intelligitur, quod quanquam extrinſecus nullum motū ſentimus cui tp̄s prorſus ſimul adeſt, & animi mutationem cū ſentimus hac rōne ſtatim tp̄s vna percipimus; Sic tp̄s aliquo modo ſimul eſt cum motu naturali innatumq; eſt. Quēadmodum ergo cum motu ſimul intelligitur tp̄s, ita ecōtra intelligentia temporis introducit notitiam motus. Nam vt dicebam ſi tp̄s animaduertimus præteritum, ſtatim percipimus magnam lectionē nos feciſſe ac diu nos dormiſſe, vel quodam alio motu nos motos fuiſſe.

Cum autem id quod mouetur ex quodam in quiddam moueatur, & omnis magnitudo ſit continua, motus profecto magnitudinem ſequitur. Quia nanque magnitudo continua eſt, ideo & motus continuus eſt.

Cum confutauerit veterum rationes, hic vult ſuam opinionem afferre de ipſo, ſed prius accipit quoddā aſſumptum, quod motus ſit continuus. Probat autē hoc in hunc modum. Inquit omne quòd mouetur ex quodam in quiddam mouetur. Hoc .n. verum eſt in omni motu, ſed etſi de omni motu hoc ſit verum, ipſe tamen exercet rationem in motu ad locum. Si ergo motus ad locum eſt ex quodam in quiddam, igitur in magnitudine mot' eſt, quippe ſi motus eſt ex aliquo in aliqd, neceſſe eſt aliquā magnitudinem intercipi, quare motus ſm locum in magnitudine eſt, ſed oīs magnitudo eſt continua, igitur in continuo motus eſt, quod autem in continuo mouetur, id motu continuo mouetur, igitur motus ſm locum eſt continuus. Eſt igitur continuum primo in magnitudine, & per magnitudinem in motu. Rurſus q̄m in continuo eſt prius & poſterius, & propter id prius & poſterius in motu ſunt. Nā vt ſe habet magnitudo ita ſe habere motum neceſſe eſt, cum igit̄ in magnitudine fuerit prius & poſteri', & in motu hęc eſſe neceſſe eſt, igitur in motu ſunt prius & poſterius, q̄m igitur non aliter venimus in cognitionem temporis, quàm venientes in cognitionem motus, & in motu eſt quædam pars prior, quædam poſterior, conſtat ergo nos ex poſteriore, & priore motus venire in cognitionem prioris, & poſterioris temporis. Nam ſi conceptione notitiaq; motus deducitur tempus, conſtat ſane vt in priore & poſteriore motu tempus ſimul capietur & intelligetur, igitur & tēporis erit aliquod prius, & aliud poſterius. Nā vt ſe habet motus, ita ſe habere tempus neceſſe eſt, quippe vnum alterum viciſsim comitetur. Verum prius & poſterius non ſunt idem cum motu. Nā ſubiecto prius & poſterius in motu nihil aliud eſt, quam motus, ſed rōne & reſpectu alia eſt ratio motus & alia prioris & poſterioris. Porrò non ſolum in motu prius & poſterius inuenitur, ſed etiam in quibuſdam alijs, ceu in numero. Nam vnitas prior eſt dualitate, & proemia præcedunt narrationem, & elementa ſyllabis ſunt priora, igitur non ſunt dictu idem motus & prius ac poſterius. Vnde in notitiam temporis ſimpliciter non venimus, quādo motum ſimpliciter intelligemus. Neq; .n. ſi alterationem ſimpliciter intellexero, vel lationem, mox ſimul intelligam tempus, ſed q̄ñ & prius & poſterius in motu intellexero, tunc tali notitia, mox vna temporis intelligentia deducitur. Nam q̄ñ

(inquit)

(inquit) prius & poſterius in motu intellexero, tunc intermedium tempus dico eſſe, quippe intelligens principium & finem motus tp̃s intercipi dicam, quare inquit ſi q̃n numerabimus motum, & dicemus aliud eſſe prius eius, & aliud ſm, tunc & tp̃s eſſe dicimus, vĩ igitur tempus eſſe numerus motus ſm prius & poſterius. Verũ tẽpus non omnis motus eſt numerus, q̃m neq; alterationis, neq; auctionis eſt ſed motus ſm locum, & eiuſdem non omnis, ſed ordinati & regularis. Nam licet tempus metiatur omnem motum, tñ primo menſurat motum ordinatum, & certum & per illum reliquos. Dies.n. hora menſis, & annus metiuntur periodum & conuerſionem ſphæræ inerrabilis, per hunc autem tempus & omnem alium motum metitur, quare eiuſdem motus tẽpus eſt numerus, igitur inquit motus non eſt tempus, ſed numerus motus. Quod autem hoc ſit tempus, oſtẽdit ex ſyllogiſmo hũc in modum; omne plus & minus numero diſcernitur, ſed plus & minus tempore diſcernitur, & hoc eſt motus, igitur tempus eſt aliquis numerus. Numerus autem cum duplex ſit, alter numerans, alter vero vt numeratus, cum etiã vrceus ligneus duplex & modius, qui velut metiens eſt, alter aũt velut mẽſuratus, quo pacto dicimus ergo tp̃s eſſe numerum, aut numerantem, aut numeratum: Inquit igitur tp̃s non eſſe numerũ numerantẽ, ſed numerum numeratum. Nam ſi numerus numerans eſt in aĩa nr̃a, & tempus eſt extra nos, igitur tempus non eſt numerans, ſed numeratus.

Nam quantus eſt motus, tantum & tempus ſemper fuiſſe videtur.

Si ergo tp̃s cum motu intelligitur, merito vt ſe hẽt motus, ita ſe habet & tp̃s, quare & ſi mult⁹ motus erit, etiam multum tempus eſſe neceſſe eſt, & ſi paucus, exiguũ quoq; erit tp̃s. Si autem paulo ante dixit, quod velocem dicimus motum qui multus ſit, in paruo tp̃e, proinde ac ſit multus motus, & exiguum tp̃s, quo non dicit contraria & ſibi non conſtat. Soluitur, quia illis verbis non dixit de motu faciente tp̃s, ſed de quouis motu: Hic autem dicit de motu faciente tempus, quod quantus extiterit motus, tantum neceſſe ſit tempus eſſe.

Obiectio.

Solutio.

Atqui prius & poſterius in loco primo eſt, quæ poſitione determinantur.

Inquit prius, & poſterius primo eſt in loco, per locũ autem in motu. Vocat autem & dicit locum magnitudinem in qua fit motus. Nam quæ mouentur ſm locũ, in magnitudine mouentur. Verum inquit prius & poſterius loci ſunt ſm poſitionem partium. Nam magnitudines ſunt de numero habentium poſitionem, dicẽs autem quæ poſitione determinantur, nõ aſſignauit oppoſitam partem, ſed quia dixit prius & poſterius in motu habere proportionem ad magnitudinem, quo non dixit prius & poſterius in motu. At ſub ſilentio illud pertranſiens intelligere permiſit, q̃ nõ poſitione ſe habet motus, q̃m motus non eſt partium habentium poſitionem, quippe prius non permaneat adueniẽte poſteriore, ſed in fluxu ſunt prius & poſterius quæ habẽt proportionem priori & poſteriori magnitudinis, & hæc inq̃t eſſe in motu, quoniam in priore parte magnitudinis, motus factus illa prior eſt, & in ſecunda ſecundus. Q̃d vero locum pro magnitudine dixerit, ſignificauit ex his quæ ſubiunxit & inquit.

Cum vero in magnitudine ſit prius & poſterius, neceſſe eſt & in motu eſſe prius & poſterius iuxta proportionẽ eorum quæ ibi ſunt.

Quod quidem ſupra dixit in loco, hic dicit in magnitudine, forte dicens huic prius & poſterius in loco primo competere .i. magnitudini. Verũ qua de cã dicimus ex magnitudine motũ habet prius & poſterius, & non econtrario ex motu prius & poſterius ineſſe magnitudini. Nam quod per motum magnitudo habeat prius,

Dubitatio.

& poſterius hinc patebit. Nam ſi in eadem magnitudine recta aliqua duo mouerentur, Vnum ex altero extremo incipiens, aliud ex contrario, profecto non eandẽ primam magnitudinis partem vnumquodq; habebit, ſed vnicuique eorum, quæ mouentur, eſt prima magnitudinis pars, vnde cœpit motum facere, quod quidem & in his quæ mouentur. Secundum naturam videre licet. Nam ſi lapis ferretur deorſum, & ignis ſurſum per eundem aerem, aeris pars alteri eſt prima, quæ reliquo eſt extrema, quare ex ipſo motu vnicuiq; definit̃ prius, & poſterius, quo igit̃ inquit Ariſt. in magnitudine primum eſſe prius, & poſterius. Dico igit̃ q̃ penitus prius & poſterius ſunt in motu p̃p magnitudinẽ, quare ſublata magnitudine neceſſario tollit̃ motus, non tñ ſi tolleret̃ motus, magnitudo ſublata foret, vt igit̃ mot⁹ eſt p̃p magnitudinẽ, ita ẽt q̃ ſunt in motu habebunt eſſe p̃ magnitudinẽ, ſed huic inſunt prius & poſterius, igit̃ & hæc habebũt eſſe per magnitudinẽ, quocirca igit̃ forſitan dixit prius & poſterius primo eſſe in magnitudine. Solutio.

At vero & in tempore prius & poſterius eſt, quoniam alterum ipſorum ſemper ſequitur alterum.

Quoniam & tempus ſequitur motum (inquit) & motus eſt in tempore, merito cum prius, & poſterius ſint in motu, & in tempore erunt prius & poſterius.

Eſt autem prius & poſterius in motu, quod quidẽ cum eſt, motus eſt ratione tamen & ipſo eſſe diuerſum eſt, & non eſt motus. Atqui tempus quoque cognoſcimus motum priore poſterioreve definientes. Et tunc dicimus fuiſſe tẽpus, cum prius poſteriusq; in motu ſenſerimus.

Hoc idem, inquit, prius & poſterius, quod quidem in motu ac tempore conſpiciuntur, ſubiecto ſunt. Nã inquit, quod quidem cum eſt, nihil aliud eſt q̃ mot⁹ tñ definitione & reſpectu ſunt diuerſa. Quemadmodum aſcenſus & deſcenſus ſunt idem in ſubiecto, quia eadẽ ſcala eſt, ſed rõne ſunt diuerſi & non ſunt ipſa ſcala, ita prius qua prius, non eſt motus, cum etiam in alijs ſit, q̃ non ſunt motus, ceu in numeris: Nam ſi abſq; motu nõ ſpeculamur. prius & poſterius. Nam animo rõne mutãcis ab hoc in hoc ita dicimus eſſe prius & poſterius. Nã ſi non mutaremur ab hoc in hoc, neq; notitiam & intelligentiam prioris & poſterioris haberemus, attamẽ alterum eſt, prius, & poſterius à motu. Nam prius & poſterius quatenus vtrunq; motus eſt, non differunt, differunt autem eo quod vnum præcedit, & alterum aduenit. Verum hæc aliquid aliud ſunt, & non motus, ſed velut aliqua paſſio motus, ſi autem prius & poſterius nõ in partibus ipſius motus acceperimus, ſed in ipſis terminis & mutatis ratio apertior erit, quoniam ambo ſunt in ſubiecto motu, quanquam ab eodem ſint diuerſa, quemadmodum puncta lineæ, & ſuperficies corporis.

Definimus autẽ ipſum eo quod aliud & aliud ipſius accipimus, & aliquod alterum intermedium ipſum eſſe putamus. Nam quando extrema alia à medio intelligamus eſſe, & animus ipſa duo nunc dicit aliud prius, & aliud poſterius, tunc & hoc ipſum tempus dicimus eſſe.

Prius (inquit) & poſterius definientes in motu, ita in cognitionem temporis venimus. Nã cum fuerit in ipſo prius & poſterius (vt diximus) q̃n hoc definiuerimus, & dixerimus aliud quidem eſſe nunc in quo cœpit motus, & aliud in quo ceſſat, intermedium ſanè horum diuerſum ab extremis hoc dicimus eſſe tempus, quemadmodum intermediũ mutatũ prioris & poſterioris dicimus eſſe motũ. Nam vt pũctis definitũ linea eſt & mutatio motus, ita & momentis & nũc definitum eſt tempus.

Nam quod definitur nunc momentisve, id tempus eſſe videtur & ſupponitur.

Cum tempus non conſtet momentis, quippe nõ ſit duo nunc quæ ſe habeant deinceps, ſed definitur & terminatur ab ipſis cum non ſit intermedium nunc ſed

tempus,

tempus, propter hoc inquit, ꝙ hoc modo ſupponitur, .ſ. ꝙ omne intermedium duorum momentorum ſit tẽpus. Nam hoc demonſtrabit in ſequentibus libris, qđ nulla magnitudo componit ex indiuiſibilibus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex mutabilib. neq; tẽpus ex nunc. Itẽ neq; latitudo ex non latitudinibus. ſ. ex lineis ſuperficies, neq; altitudo & profunditas ex non profunditatibus, dico inquam ex ſuperficiebus corpus.

Cum igitur ipſum nunc & vnum ſentimus, & non, aut prius in motu poſterius ve, aut vt idem quidem, prioris uero cuiuſdam, poſterioris ve, tempus nunc nullum fuiſſe videtur, quod neque motus, ſed cum prius & poſterius ſentimus, tunc & tempus dicimus eſſe.

Siue inquit non duo nunc ſentiamus, ſiue vnum quidem quod non fiat in priore & poſteriore quodam, nõ vr̃ nobis tempus fieri. Nam & ſi fuerit vnum nunc & intellexerimus eſſe ipſum mobile, quod interdum in alio quodam, atq; interdum in alio fit, & ita tp̃s intelligim⁹, vel igitur hoc inquit. Prioris vero & poſterioris cuiuſdam. i. in quodam priore & poſteriore factum. Nã hoc eſt ſpacium cuius in alia parte nunc fit, tp̃s eſt, vel vt accipiamus idem nunc ſubſiſtens ac manens, duas tñ rõnes recipiat, aliam principij, aliam vero termini & finis quare prioris finis & terminus, poſterioris autem principium. Hæc. n. quorum idem nũc finis & terminus eſt tp̃a ſunt. Nam quod ſimpliciter ab ipſo nunc deſinitur, tp̃s eſt. Inquit igitur ſiue duo nunc, ſiue vnum ſenſerimus, ꝙ aliam & aliam rõnem ſuſcipiat quippe nihil inter ſit, ſiue aliud & aliud ſit numero prius & poſterius nunc, ſiue idem ſit numero, & fluat tñ vt aliqñ in alio, quodam ſit, & interdum in alio, certe ſm diuerſitatem horum fit nobis tp̃is intelligentia. Si autem vnum nũc penitus ſubiecto & rõne intellexerimus, tunc intelligẽtiam temporis nõ obtinemus, quemadmodum neq; ij, qui dormierunt in ſardis, propter hoc inquit tempus, fuiſſe non vr̃, quoniam neque motus eſt. Nihil enim ꝓrogatio eſt, at omnis motus in prorogatione fit.

Hoc enim eſt tempus, numerus motus, per prius, & poſterius.

Cum dixerit quid ſit tempus, deſinit ipſum, eſt autẽ numerus, motus, verum non ipſum numerãs, ſed prius & poſterius motus numerata, hoc tempus eſt.

Non ergo tempus eſt motus, ſed quo numerum motus, ipſe habet.

Illud, ſed quo numerum ipſe motus habet, id eſt, ſed quo numeratur motus. Nam id quod eſt numeratum motus, hoc eſt tempus, non qua motus eſt, ſed qua numeratur per prius, & poſterius.

Huius quoque iudicium eſt. Nam plus & minus numero diſcernimus, Plurem minorem ve motum tempore, tempus igitur eſt quidam numerus.

Quod ſit tp̃s numerus motus. ſ. numeratus & nõ numerans. nã hoc deinceps demõſtrabit, ꝓbat hoc modo in tertia figura, oẽ plus & min⁹ diſcernit numero, aliqđ plus & minus diſcernit tp̃e, nã plurem minoremve tp̃e motum diſcernimus, igitur tp̃s eſt aliquis numerus.

Cum vero duplex ſit numerus. Nã & id quod numeratur ac numerabile, & id quo numeramus numerum dicimus, id quod numeratur non id quo numeramus eſt tempus. Sunt autem id quo numeramus, & id quod numeratur diuerſa.

Qm̃ dixit tp̃s eſſe numerum motus, & numerus multifariã dr̃, numerat quot modis, & quo ſignificatu tp̃s ſit numerus motus. Verum dicens dupliciter dici numerum tres ſignificatus dicere vr̃, numeratum numerabile, & id quo numeram⁹, ſed dicimus quod duo priores, ſignificatus pro vno poſuit, vnum in quam illius, quod actu numeratur, & alterius quod potentia numerabile eſt. Vel vt apertius oſtenderet, quid dicat numeratum, ſubiunxit numerabile, ipſum aũt eſt res menſurata, ceu decem equi, decem canes. Cum igitur numerus dicatur dupliciter, dicimus tempus eſſe numerum, vt numeratum. Dignum autem dubitatione eſt, quo nam pacto dicentes tempus eſſe cõtinuum dicamus ipſum etiam eſſe numerum, nam numerus eſt quantitas diſcreta, at impoſſibile eſt idem eſſe continuum & diſcretum. Dicimus igitur quod ſi tempus foret numerus numerans, ipſum eſſe continuum non poſſe, cum autem nõ ſit numerus numerãs, ſed numeratus, nihil ꝓhibet ſm aliud eſſe cõtinuum, & ſm aliud numerum. Nam quo eſt mẽſura motus continui, hac rõne continuus eſt, quo vero habet prius & poſterius, hac rõne numerus eſt. Equidẽ non eſt impoſſibile, neq; inconſuetum etiam cõtinuus numerum dicere, nam dicimus lignum habere decẽ vlnas, & iter habere decem ſtadia, tñ hæc continua ſunt, quæ quatenus poſſunt à nobis ſm partes diuidi, hac rõne de ipſis numerum prædicamus, quare natura de his continuum prædicatur, poſitione autem ex noſtra intelligẽtia numerus. Ruſus dubitatione dignũ eſt, qũo inquiat tempus eſſe numerum non, velut menſurantẽ ſed velut menſuratum. Atqui motum nihil aliud menſurat, ꝗ tempus, menſuram igitur motus dicit tempus eſſe. Dico igitur etiam ad hoc, qm̃ & ſi dr̃ motum tempus menſurare, attamen & ipſum metitur ab ipſa anima, & pro menſuratur tempus, & menſuratur deinde menſurat, quod autem duntaxat menſurat, & nequaq̃ menſuratur id neceſſe eſt ſolum eſſe diſcretum, & nullo pacto continuum, quare & ſi tempus diceretur mẽſurare motum nihil ex hoc abſurdi accidet rõni. Item hoc mõ dr̃ tp̃s menſurare, quemadmodum ſi duo ligna æqualia inter ſe appoſita vno mẽſurãte dicere quiſpiã ꝙ mẽſuratũ, & ipſum menſurauit appoſitum, nã quantum hoc tñ & illud hac rõne, igitur & tempus dicimus menſurare motũ, qm̃ ſimul ſunt, & ſimul extẽdunt, & ꝓrogant, quãtum igitur erit alterũ, tñ & reliquũ erit.

Dubitatio.

Solutio.

Alia dubitatio.

Solutio.

Atque vt motus alius eſt atque alius eſt, ſic & tẽpus.

Quod ſolius motus tp̃s ſit numerus, & nullius alteri⁹ oſtendit ẽt per hoc, nã (inquit) vt alius atq; alius eſt motus ſp, ita & tp̃s quod eſt eiuſdem numerus ſp aliud atque aliud eſt. Atqui oĩa alia cum ſemper eadem ſint, & numerus ſemper, idẽ eſt, quare ſi tempus aliud, & aliud ſemper eſt, & eſt alicuius prorogationis tempus, numerus, igitur ſolius motus tempus erit numerus.

Tempus autem omne quod eſt ſimul idem eſt. Nam ipſum nunc idem ſubiecto. Eſſe autem ipſius diuerſum eſt.

Simul vbiq; acceptũ vniuerſum tp̃s hoc vnum & idẽ eſt. Nam oĩs motus prius & poſterius menſurat, nõ tm̃ vt alterationis, vel auctionis, ſed prius, & poſterius eorum qui fiunt motus idem ſunt, ergo & tp̃s idem erit. Hoc tñ non amplius de motu conuenit dicere, quippe nõ ſint ſimul motus ſed alij ſunt nõ mõ numero diuerſi, ſed etiam ſpecie quidam nanq;, & ſi ſpecie ijdẽ ceu, ij quibus ſphæræ circumaguntur, attamen numero nõ ſunt idem, tñ tempus vbique vnum & idem numero, quare & hac rationem profecto tp̃s non eſt motus, ſed numerus motus. Quod autem idem ſit, & vnum vbiq; tempus probat, ex ipſo nunc & momento. Nam nunc ſm ſui naturam vnum eſt vbiq;, licet ratione differat. Nam aliter accipitur vt prius & aliter vt poſterius, veruntamen vt prius vnum & idem vbique eſt, ſimiliter etiam, vt poſterius, ſi ergo nunc eſt genitiuum temporis, & hoc eſt idem vbique, patet etiam tempus vbique vnum & idem eſſe, & natura, & numero.

Ipſum autem nunc tempus metitur, vt prius atque poſterius eſt. Et nunc tum eſt idem, tum non idem. Nam vt eſt quidem in alio, atque alio differt. Atque hoc pacto eſt ipſum nunc. Subiecto vero eſt idem quatenus vbique, eſt idem. Nam vt motus ſequi magnitudinem dicitur: hac

ratione

ratione & tempus vt diximus. Et ſimiliter punctum id quod fertur quo motum cognoſcimus ſequitur, & prius & poſterius. Hoc nanque cum eſt, idem eſt. Eſt enim aut punctum, aut lapis, aut aliquid aliud tale. Ratione vero diuerſum, perinde atque ſophiſtæ Coryſcum in lycio, & Coryſcũ in foro eſſe ſumunt eſſe diuerſa. Et hoc igitur, vt alibi, atque alibi eſt diuerſum.

A principio fuit hæc dubitatio cũ deſſerebat, an tempus eſſet.

Q̄m in ſuperioribus dubitauit circa nunc, nunquid vnum & idem ſit prius cum poſteriore, vel diuerſum: Deinde demonſtrabit vtrunq; abſurdum: Nam ſiue idẽ foret omnia contemporanea, & in eodem t̄pe eſſe neceſſe eſt, ſiue non idem, q̄m non aptum eſt ſuapte natura prius manere adueniente poſteriore, ꝑfecto neceſſe eſt corruptum eſſe, & ſiue in ſeipſo, ſiue in alio, nunc vtrunque eſt impoſsibile. Q̄m ergo hoc erat maxime cã paralogiſmi ipſa diuiſionis imperfectio, ꝑp hoc reliquum diuiſionis hic adfert. Nã prius nunc neq; ſimpliciter idem eſt cũ poſteriore, neq; ſimpliciter diuerſum, ſed partim idem, partimq; non idem, hoc autem ꝑtermiſſum fuit ob occultationem paralogiſmi. Hic autem ipſum ponit, vt ſoluat illam dubitationem, q̄m ſubſtantia idem eſt prius cum poſteriore, reſpectu autem non idem neq; rõe. Nam aliud eſt idem eſſe prius, & aliud eſt eſſe poſterius. Et quẽadmodum inquit, & ſophiſtæ aiunt alium eſſe coryſcum in liceo, & alium in foro ac rõne vere dicentes, q̄m non eſt idem, vt idem hic ſit & ibi, igitur & nunc momentumve, ſiquis vnum & idem eſſe numero dicat, cuius fluxu tempus fiat, non accidet ea quæ prius facta ſunt eadem eſſe cum his, quæ modo geruntͣ. Nam licet ſint in eodem, non tñ eodem modo ſe habente, q̄m non eadem ſunt vel ſimul ea quæ fiunt tractanturq; à coryſco in lyceo exiſtẽte, & in foro, ceu ſi hic ipſe calefieret, ibi vero frigefieret, vel aliquid tale pateretͣ. Siue ergo vnum & idem numero poneretͣ nũc eſſe, nihil dictorum abſurdorum accideret q̄m idẽ habitu, & rõne eſſe non ponitur, ſiue ſubſtantia eadẽ eſſet, prius & poſterius nõ eſſent numero idem, quod quidẽ eſt magis verum, multo magis nullum abſurdum eorũ accideret, quomodo autem ſe habeat nunc ad fieri, & corrumpi in ſequentib. libris demonſtrabit, q̄m idem, & pleraq; alia momento, & ſine t̄pe ſunt, vel non ſunt, neq; per gñationem adeſſe deducta, neq; ꝑ corruptionem in ipſum non eſſe. Cæterum veniamus ad textum. Et nunc tum eſt velut idem, nam dicens idem tũc partim idem eſſe .ſ. ſubiecto, ſed eſſe eidẽ diuerſum, ex quo (vt dicebam) dictam dubitationem ſoluit, q̃uo idem atque non idem ſit nunc oſtendit, nam quatenus (inquit) in alio & alio eſſe accipitur, hac rõne alterum, atq; alterum prius & poſterius. At accipitur in alia, atq; alia parte motus. Secundum autem hoc inquit etat eidẽ & nũc eſſe, nam momentum indiuiſibile eſt. Id autem ꝙ indiuiſibile eſt ſimul eſſe in plurib. non põt, ſed partim in eodem eſt, & partim in eodem nõ eſt, quare pulchre dictum eſt, ꝙ eſt rõne eſſe habet, quia aliud & aliud accipitur, nõ .n. eſt dicere eo quod ſimul eſt in eodem & in eodem hac rõne, & diuerſa ſunt prius & poſterius, q̄ppe eidem aliud ſit in hoc eſſe, & aliud in hoc, hac igitur rõe diuerſum eſt prius nunc à poſteriore. Cum autem dicit quatenus vbiq; eſt idem .i. ſubiecto, deinde hoc ꝓbare volens ſubiunxit. nam vt motus ſequi magnitudinem dr̃, hac rõne & tẽpus, vt diximus. Et ſimiliter punctum id ꝙ fertur quo motum cognoſcimus, & prius & poſterius in ipſo, nam dixit in ſuperiorib. motum ſequi magnitudinem, & hac rõne t̄ps ſequi, nam eo quod in magnitudine prius & poſterius ſunt & adhuc cõtinuũ etiam in motu ſunt prius & poſterius & cõtinuatio, & per motum in t̄pe, tñ quia prius & poſterius poſitione in magnitudine ſunt propterea, quia à quauis parte poterat ſumi principium, in motu autem, & t̄pe nõ amplius hoc modo, quippe in his poſsit prius fieri poſterius, ſed non econtra poſterius põt fieri prius, quẽadmodum igitur hæc (inquit) ſeſe comitantur, ita & ea q̄ ſunt productiua horum & efficientia, hoc autem ſignificauit dicens. Et ſimiliter punctum id ꝙ fertͣ quo motum cognoſcimus, nam punctum eſt magnitudinis effectiuum, quippe punctum fluens, efficiat lineam, prima autem magnitudo eſt linea, & motus effectiuum dr̃ eſſe id ꝙ fertͣ, q̄m vt fiat motus ex Athenis ad Thebas cã eſt id ꝙ fertur, ſiue homo fuerit, ſiue quoduis aliud. Itẽ vt fiat motus ex Ariete in Taurum cã forte eſt Sol, cum hoc motu moueatur, vel aliquod alterum aſtrum, hoc quoq; mobile cognoſcitur motus, q̄ppe motus ꝑ ſe ignotus eo ꝙ mouetur certe cognoſcatur, nam cæli motum & orbiculationem quæ fit ab eodem in idẽ nõ alio quodam cognoſcimus q̃ ipſo cœlo, nam eo ꝙ videmus eandem ipſius partem his fieri in ipſa orizõtis parte tñ motus elapſum fuiſſe cognoſcimus. Sic etiã nunc effectiuum temporis eſt. Nam fluxus eius efficit gñatq; motum, ſi ergo vt punctum ſe habet magnitudinẽ, & ꝙ mouetur ad motum, ita & nunc ad tempus, & punctum vnum & idem gñat magnitudinem. Nam productione plurium punctorum nõ fit linea, ſed vno fluxu. Item & id ꝙ mouetur cum vnum & idem ſit gñat motum, certe conſequẽs eſt etiam nunc cum vnum & idẽ fuerit generet tempus, quippe tempus non fiat ex multis appoſitis coniunctiſq; momentis inter ſe, q̄m nõ cõponitur ex nunc & momentis tempus, ſed vnius fluxu fit. Nam cum accipitur idem nunc prius, & poſterius tunc tempus eſt. Quemadmodum igitur id ꝙ mouetur quod quidem aliquando vnum & idem exiſtẽs eſt, q̄m vel lapis, vel homo, vel ſydus, vel quippiam aliud eſt cũ in alio atq; alio fit atq; accipitur hac rõe diuerſum eſt. (Nam vt dicebã aliud eſt Socrati domi eſſe & aliud verſari in foro) ſic plane & ipſum nunc ſubiecto & ſubſtãtia idẽ eſt priori poſterius, ſed quia alterum eſt eſſe prius & alterũ eſt poſterius eſſe, hac rõne diuerſum eſt. Exẽpli & declarationis cã vt demonſtraret, q̃uo idem dicimus ſubiecto & rõne differẽs commemorauit dictum Sophiſtarum. Nam illi accipiẽtes alterum eſſe coryſco in foro eſſe, & alterum eſſe in lyceo, transferebant hanc differentiam per accidens, & ſm̃ rõnẽ ad ſubiectũ. Nã inquiuntͣ ſi aliud eſt coryſco in lyceo eſſe, & aliud in foro, igitͣ coryſcus ipſe à ſeipſo alter eſt. At nõ neceſſe eſt ſi ſm̃ rõnẽ eſſe quippiã alterũ & ſm̃ accidẽs, iã idẽ eſſe ſubiecto alterum, q̄m & ſcala vna & eadẽ eſt cum ſit rõne diuerſa atq; altera. Nã aliud eſt eidẽ cũ ſit aſcẽſus, & aliud cũ ſit deſcẽſus, ſic igitͣ & nunc eſt alterũ rõne atq; diuerſum cum prius eſſe & poſterius, ſed ſubiecto idẽ.

Aduerte lis intelligi per aliquod alterum aſtrũ planetarum .ſ. noſtrũ terrã quoniã Planetæ ſinguli ſub Zodiaco .ſ. ſignis duodeci mouentur quorũ ſignorum q̄d libet in lõgitudine triginta gradus hẽt in latitudine duodeci verõ quæ à linea ecliptica ſex gradus. Et hoc ſit quia iſte ſolũ octo ſphæras dat vnde nõ erit alius motus in Zodiaco quã planetarum.

At ipſum nunc ſequitur id quod fertur, perinde atque tempus ſequitur motum. Nam ipſo quod fertur cognoſcimus prius poſteriusve in motu.

Cum dixerit motum ſequi magnitudinem, & tẽpus motum, & ſimiliter pũctum id quod fertur, ac deinde interſeruit rõnem Sophiſtarum, in his modo reliquum adiungit, quod nunc ſequitur id ꝙ fertur. Nam in eo ꝙ id quod fertur in priore & poſteriore quodam accipitur, & eius mutationes numerantͣ, hac rõne nunc ſubſiſtentiam habet. Quod autem nunc ſequatur id ꝙ fertur ſignificauit dicens. Nam ipſo quod fertur cognoſcimus prius & poſterius in motu. Nam vt oẽ t̄ps ſequitur oẽm motum & ſimul extenditur cum illo, ita & nunc cum ipſo quod fertur. Nam proportionem habẽt vt ſe habet id ꝙ fertur ad motum. ita ſe habet & nunc ad tẽpus, quare & alternatim & mutata proportione, vt ſe hẽt motus ad t̄ps ita & id ꝙ fertur ad nunc & momẽtũ ipſum, ſi ergo id ꝙ fertͣ vnum & idẽ eſt quũ eſt, ſiue pũctum, ſiue lapis, ſiue quoduis aliud. (Nam differt rõne in alio atque alio fieri) tale etiam nunc prorſus erit.

Argumẽtum à commutata proportione.

Prius

Prius vero & poſterius vt numerabile eſt ipſum nunc profecto eſt. Quare et in his quum o: i nunc, idem eſt. Nã prius aut poſterius eſt in motu ipſo autem eſſe, diuerſum eſt, prius nanq; et poſterius vt numerabile eſt ipſum nũc.

Cũ dixerit ꝙ prius & poſterius cognoſcimus, in motu per id ꝙ fertur, adiecit, prius vero & poſterius vt numerabile eſt ipſum nunc concludens etiam, his nunc ſeqni comitariq; id ꝙ fertur. Nam ſi prius & poſterius ſequũtur id ꝙ fertur in motu, & prius & poſterius in motu. ipſum nũc eſt (Nam quatenus prius & poſterius, numerabile) nunc ſequeretur id ꝙ fertur, & ita reliquum ꝓpoſitum introducit, dico. ſ. ꝙ nunc idem ſubiecto ſit, & rõne aliud atq; aliud. Nam dixit quare & in his pro & in ipſis nunc & momentis. Nam vt punctum eſt generatiuum lineæ vnum & idem ſubiecto, & id ꝙ fert generatiuum eſt motus, ita & nunc tpis gñatiuum eſt. i. quum nunc fuerit & ſubiecto vnum exiſtit & eſt, tunc vnum idemq; eſt, & deinde quid eſt ſubiungit. Nam (inquit) prius vel poſterius in motu qm idem prius & poſterius ſunt ſubiecto in motu, cum & in motu id ꝙ fert ſit idem licet eſſe ſit diuerſum, i. ſm rõnem. Nã in motu prius & poſterius non vt numerata ſunt, neq; vt pri9 & poſterius, ſubiectum eſt ipſis nunc, hoc aũt idem eſt cum velut prius & poſterius accideretur, & cum velut differentia motus, nunc aliud & aliud ſm rationem, qppe eidem aliud ſit prius eſſe & aliud poſterius eſſe.

Et hoc maxime notum eſt. Nam & motus ob id quod mo etur, et latio ob id quod fertur nota eſt. Nam id quod fertur hoc aliquid eſt. Motus vero non eſt.

Cum velit in omnibus oſtendere ſimilitudinẽ nunc ipſiusq; momenti ad id ꝙ fertur, hoc adiecit. Item & ꝑ ſe vtile eſt conſiderationi de tempore. Nam ab re non eſt inquit, & temporis nunc maxime notum eſt. Nam de tempore ſolum nunc & momẽtum eſt & exiſtit. Etenim motus cum ſuapte natura ignotus ſit ipſo ꝙ fert ſanè cognoſcitur. Et nũc ſequitur id ꝙ fertur, & quam rõnem habet id ꝙ fertur ad motum, eandem ẽi habet nunc ad tempus cognoſcamus, qm & per ipſum ꝙ mouetur cognoſcimus motũ. Quod vero latio cognoſcatur per id ꝙ fertur, demonſtrauit dicens. Nam id quod fertur hoc aliquid eſt, motus autem non Nam id quod mouetur ſubſtantia eſt & ſubſiſtens, motus autem non ſubſiſtit ſed habet eſſe dum ſit. Nam mutatione eius, ꝙ mouẽ eſt eſſentia eſſeq; motus. Item ſi quod mouetur eſt ſubtantia, & motus eſt actio, & ſubſtantiæ in multis ſunt clariores ſuis actionib. merito igitur noſcit motus ꝑ ipſum quod mouetur. Dicens autem. Nã & motus ob id quod mouetur, ſubiunxit & latio ob id quod fertur, vel idẽ geminatiõe vocabulorũ dicẽs, vel potius ex gñaliore & occultiore in magis ſpãle atq; apertius proficiſcẽs. Nã & in alteratione nota eſt alteratio per id quod alterat, ſit aũt & in auctione & diminutione. Verũ aptiſsime in latiõe in ipſo quod fertur, latio cognoſcitur.

Aduerte duplex genus rerum quędam ſucceſsiuum quę habẽt eſſe dũ ſiunt & quędam ꝑmanẽtes. motus ergo eſt res ſucceſsiua.

Eſt igitur tum idem id quod nunc dicitur ſemper tum non idem. Nam et id quod fertur ſic ſe habet.

Velut concluſio prædictorum hoc eſt. Nam quod demõſtrauit ſuperius, hoc velut in concluſione nunc dicit, quippe vt id ꝙ fertur ſubiecto eſt idem, habitu ſiue ro & ratione diuerſum, ita etiam nunc ipſum ſe habet.

Patet etiam nunc ipſum non eſſe, ſi tempus non fuerit, et tempus non eſſe ſi non ſit ipſum nunc. Nam quemadmodũ id quod fertur et latio ſimul ſunt, ſic et numerus eius quod fertur, et numerus ipſius etiam lationis ſimul ſunt. Eſt enim tempus quidem lationis numerus. Ipſum autem nunc vt id quod fertur perinde, atque vnitas numeri.

Cum oſtenderit tempus eſſe numerum prioris & poſterioris in motu, & hoc eſt ipſum nunc (Nam in motu prius & poſterius eſt ipſi in nunc,) non ab re concludit fieri non poſſe, vt ipſorum alterum ſit ſine altero. Nam ſi vt ſe habet id quòd fertur ad lationem, ita & nunc ſe habet ad tempus, neq; id quòd fert aliquid eſſe ac tale põt, ſi non ſit ipſa latio, & econtra neq; latio erit ſi non fuerit id quòd fert, ſic profecto & tps ſe habere ad nũc neceſſe eſt, & ſi alterum introducetur, & reliquum introduci ac eſſe oportet, ſimiliter ſi vnum tolleret, & reliquum vna tolleretur. Nam eodem modo ſe habet pũctum & linea, quippe ſeſe mutuo introducãt, ac vnum cum deſtruit ſimul & aliud deſtruatur. Nam quemadmodum id quod fertur & latio, ita numerus eius quòd fertur & numerus lationis ſe habent. Nam tempus eſt numerus lationis. Nunc autẽm vt id quod fertur ſe habet ceu vnitas numeri, igit inquit nunc numerum eſſe eius, quod fertur, & tempus numerum lationis, qnẽadmodum igit ſimul vel ſunt, vel non ſunt id quòd fertur & latio. ita ẽt ſe hẽt numerus eius quòd fertur & lationis. i. nũc & tempus quæ vel ſimul ſunt vel nõ ſunt. Verum cum dixit. Eſt. n. tempus quidem lationis numer9, decebat eum inducere atq; ſubiungere. Ipſum aũt nũc numerus, eius quòd fertur: ſed dixit nunc autẽ vt id ꝙ fertur. Quocirca verba occultiora fecit. Quomodo vero nunc ſit numerus eius quòd fertur, ſubiunxit dicẽs ceu vnitas numeri. Vt. n. in numero vnitas rurſus ac rurſus accepta numerum numeratorum efficit cum ſit ipſa indiuiſibilis, ita & nunc cum ſit indiuiſibile velut vnitas rurſus ac rurſus acceptum tempus facit, quẽadmodum igit tempus ex ipſis nunc factum menſurat motũ ita & nunc menſurat id quod mouetur, & eſt tẽpus numerus motus, & nunc numerus eius quòd fertur. Quõ autem tempus ſit numerus lationis iam dixit. Nõ. n. vt numerans ipſam, ſed eſſe habens numerando ipſam, numerat autem non quatenus latio eſt, ſed quatenus in ipſa prius & poſterius ſunt. Non. n. ipſius motus tempus eſt numerus, ſed prioris & poſterioris quod eſt in ipſo interuallum numerus eius quòd fertur nunc eſt nõ quatenus eſt id quod fertur, ſed quatenus in priore quodã & poſteriore accipitur. Nam prius & poſterius ſumpta per quæ mouetur ipſa ſunt momenta & nunc. Nã nũc quo ſol ſit in Ariete, & rurſus nũc quo ſit in Tauro erit numerus eiuſdem ſolis, tanquam in priore quodam & poſteriore fiat ibi. Sĩr & in ipſis vnitatibus numeri. Nã quẽadmodum numeramus numerum vnitate, vel ſimpliciter numerabile quod eſſet aliquid. (Nã decẽ equos & decem lapides vnitate numeramus. Nam per vnitates accumulantes ipſa numerabilia ſic numeramus vnũ quodque.) Ita & id quod fertur ipſo nunc numeramus & prius & poſteriuſque ipſius in quibus ſemper ſit aliud in alio numerantes, ceu ſol prius ſit in Ariete & poſtea in Tauro, & prius in Tauro, quàm in Geminis, & poſterius in Geminis & ita deinceps.

Aduerte quod hic non dicit tempus cõſtare momentis ſed eſſe factũ ex eo moueñto quoq; ſitu.

Aduerte motum fieri ꝑ planetarum in duodecim ſignis ſecundũ ordinem illorum.

Et præterea tempus ipſo nunc cõtinuum, atque diuiſum ſecundum ipſum nunc

Continuationis & diuiſionis in tempore nunc inq̃t, eſſe cãm, quemadmodum eſt id quòd mouetur in motu, & punctum in linea. Et enim hic rurſus vr̃ eadem ꝓpoſitio, ſed punctum potẽtia acceptum cã eſt continuationis lineæ. Continuum nanq; eſt id, cuius partes, ad vnum terminum communem copulantur. At potẽtia vnus eſt terminus, tamen ſi actu acciperetur, cã diuiſionis lineæ foret, ſed amplius vnũ non eſſet, ſed duo cum vtrunq; terminaret vnam aliquam partem earum quæ diuiſæ ſunt. Nã vnum ſuapte natura eſt per quod ſit ipſa diuiſio. Nam oportet diuidẽs, per quod diuidit, vnum eſſe & indiuiſibile, & propter quod triſariam diuiſibile ſuperficie diuiditur, quæ indiuiſibilis eſt ſm ꝓfunditatem, & ſm quod ſit diuiſio. Item ſuperficies linea diuiditur, quæ ſm latitudinem eſt indiuiſibilis. Nã diuiſio eſt latitudinis, linea deniq; puncto diuiditur, ꝙ eſt prorſus indiuiſibile. Sed quum actu acciperetur in

linea

lineæ punctum, & diuideret ipſam, tunc duo puncta fierent duarum partium in diuiſione termini. Similiter autem & id quod mouetur eſt continuationis & diuiſionis in motu cauſa. Nam quia id ꝙ mouetur continuo, & ſine interpollatione mouetur, continuus eſt motus, veruntamen ſi id ꝙ mouetur, quiete media interciperetur, tūc foret diuiſionis cā in motu. At in his q̃ ſunt ſubdita ortui interituiq́; id ꝙ mouetur actu pōt ſtare, ceu is qui ex Athenis ad Thebas proficiſceret, alicubi pōt, quieſcere at ſtare inter eundem, & reliquum abſoluere ſpacij, & ita id ꝙ mouetur ſua quiete motum ex Athenis ad Thebas ſecuit. Sed in cœleſtib. cauſa continuationis duntaxat eſt id ꝙ motu mouetur, & diuiſionis, actu nunquam, niſi ſola animi cogitatione: Similiter & nūc in tempore eſt cauſa cōtinuationis & diuiſionis, ſed ſolum continuationis ſemper actu, diuiſionis autem ſolū ſm cogitationem. Si.n. primus motus cuius primo mēſura eſt tempus, non poteſt ſtare, neq; quiete intercipi, ſanè conſtat neq; tēpus actu vnquam diuidi poſſe, ſed ſola cogitatione, dicimus nunc eſſe cām diuiſionis in tēpore. Nā hoc dies diuidimus in horas, & mēſes in dies, & annos in menſes. Quod autem nequeat tempus actu diuidi, hinc quoque conſtabit q̄m neceſſe ſoret multo prius ſtare motum, demonſtratur nanq; ꝙ oēs duo motus deinceps ſtatione prorſus & quiete intercipiuntur, & ꝙ nequeant duo motus diuiſi deinceps continui eſſe, ſi hoc autem admittitur, & inter duo tpa q̃ mēſurāt duos motus erit aliquod intermedium, quod nō eſt tēpus: Sed inter oīa duo nunc cadit tps medium, igiť tps eſt, q̄n nō eſſet tempus, quod quidem abſurdum eſt, igitur actu non poteſt aliq̄n diuidi tempus: ſed ſola cogitatione, quemadmodum diximus ab ipſo nunc diuiditur.

Hoc enim comitatur lationem et id quod fertur.

Quemadmodum tempus & nunc ſequitur cōtinuū eſſe tempus, & per ipſum nunc diuidi, ita hoc idem ſeqtur lationem, & id ꝙ fertur continuum eſſe motum ꝓpter id quod fertur, & diuidi ob ipſum. Similiter punctum & lineam hoc, ſequitur vt prius diximus.

Etenim motus et latio vna eſt ipſo quod fertur, quoniā vnum eſt et non cum eſt. Sic.n. interciperetur, ſed rōne.

Cum dixerit motum & lationem vnam eſſe, eo qđ fertur, quomodo ſit vna propter id quod fertur, ſubiūxit q̄m inquit vnum eſt id ꝙ fertur & non quū eſt. Etenim interciperetur, ſed ratione, i. ſi id quod mouetur vnum ſit, ſi autem non ſolum ſubiecto. (Nam ea particula textus) cum eſt, hoc iudicat.) ſed etiam rōne, tunc & motus vnus, cum per ſe id ꝙ mouetur vnum quidem exiſtens poſsit intercipi, ſic autem vnum erit id ꝙ ferť, ſed motus vnus & continuus amplius non erit, ſed duo motus diuiſi, ſi autem rōne ſumeret. i. vt id ꝙ mouetur. Nam ſi interciperetur non amplius erit vnum rōe, ſed duo. Nam aliud eſt ipſi cum eſt velut id ꝙ mouetur, & cum eſt velut id ꝙ quieſcit. Si ergo & rōne vnum acciperetur, tunc vnus motus & continuus erit, quod quidem eidem ineſt propter id ꝙ fertur. Sic autem & punctum ſe habens vnam efficit lineam, & nunc vnum tempus, ſi vnum fuerit punctum, & vnum nunc ſubiecto & rōne. Nam ſi duas rationes punctum ſuſceperit, & alterius fuerit terminus, & alterius principium, tunc etiam erunt duæ lineæ & punctum non erit cā continuationis, ſed diuiſionis. Si autem & rōne vnum fuerit. i. vt terminus ſolus cōis vtriſq; acciperetur, & ſi infiniti eſſent, tunc ēt linea vna erit & cōtinua. Et huius cā eſt punctū. Idem quoq; dicendum eſt de tempore & ipſo nunc.

Diſtinguit etiam hoc priorem et poſteriorem motum Atque hoc accommodatur quodam modo puncto. Etenim punctum et continuat longitudinem et diſtinguit. Nam huius principium eſt illius finis. Verum cum hoc modo quiſpiam ſumpſerit, vt vno ipſo tanquam duobus vtatur, tunc ſtare neceſſe eſt, ſi erit principium et terminus idem punctum fuerit. Ipſum autem nunc quia id quod fertur ſemper aliud atque aliud eſt.

Cum dixerit quod motus & latio ipſo ꝙ fertur vna eſt, & oſtenderit quomodo vna, quādo videlicet ſubiecto & rōne id ꝙ fertur vnum eſſe acciperetur: Nūc autem dicit quomodo eſt cā diuiſionis motus. Nam quādo ſtaret id ꝙ fertur, deinde rurſus inciperet moueri, prior quidem motus accepit finem, & ſecundus principium, & duo eſſent motus, & non vnus, hac igitur rōne id ꝙ fertur eſt cauſa diuiſionis. Atq; hoc accommodať quodammodo puncto. Diximus iam quomodo etiam punctum in linea eſt cauſa cōtinuationis & diuiſionis. Adiecit autem quodammodo propter ea quod in magnitudinibus actu punctum diuidit lineam, nunc tamē nūquam actu diuidit tempus, quēadmodum diximus, neq; in cœleſtibus id ꝙ fertur actu diuidit motum, ſed ſolum ſm conſiderationem, vt iam diximus, hac igitur rōne differrent inuicem. Et poſſet etiam propter hoc eſſe additum illud (quodāmodo.) Verum ipſe Ariſt. exponens cur adiecerit quodammodo, ſubiūgit. Etenim punctum continuat longitudinem & diſtinguit, & cætera. Nam in magnitudine & puncto idem punctū bis, acceptum & numeratum eſt, velut principium & finis & manēs. Nam cum ſic bis accipitur vt alterius ſit finis, & alterius principij, ſic numerat magnitudinem et diſtinguit at ipſum nunc non ita ſe habet. Neq;.n. permanet prius nunc, neq; poſterius, ſed ſequitur id ꝙ fertur. Ipſum nanq; ꝙ fertur in eo ꝙ aliud & aliud ſit, nō pōt permanere, quare ipſum bis accipi non pōt, igiť neque nunc manet, neq; bis accipitur ſimul vt punctum, attň duas reciperet rōnes cum vnum & idem ſit, nihil vetat. Nam ipſum nunc ꝙ diuidit diem à nocte, diei finis eſt, & noctis principium, quando (vt dicebam) diuidēs hæc tempora acciperetur cogitatione & non actu diuidēs.

Quare tempus eſt numerus, non velut eſt punctum idē principium et finis. Sed velut potius extra lineæ.

Ex dictis inquit concludamus, ꝙ cum dicimus tempus eſſe numerum, & dř numerus eo, quod numeretur prius ipſius et poſterius: Hæc autem ſunt ipſa nunc, nā ita ipſum numerum dicimus, videlicet ipſa nunc quæ in ipſo ſunt, quemadmodum punctum numerum dicimus, quando eundem bis accipimus, hoc autem eſt, q̄ partim habet rōnem finis, partim principij. Nam punctum habens aliquam poſitionem et manēs, et in re poſitionem habente et permanente ſubſiſtens pōt bis accipi. Nam non vetat vt accipi poſsit. At ipſum nunc nō poteſt bis accipi vt principium, atq; vt finis. Nam tempus in quo ſubſiſtit cum habeat eſſe dū ſit, et fluit, non poteſt bis accipi idem nunc velut et principium atque velut finis. Nam hoc modo tempus rem ſtabilem eſſe faceremus. Nā ſi huius eſt principium, et alterius finis, diuideret tps, duo tpa et totidē motus forent. At demonſtrabitur duos motus eſſe cōtinuos non poſſe, ſed prorſus quiete intercipiuntur, ſi ergo hoc in tempore fieri non pōt, igitur idem nunc bis accipi non pōt, ſic ergo non poſſunt tunc ipſa numerus eſſe, vel tempus eiſdem diſtingui, veruntň vt extrema lineæ finitæ poſſunt eſſe. Nam extrema lineæ ſunt duo puncta vtrinq; poſita, q̄bus finitur in vtranq; partem, quæ ſanè numerū habēt. Nam duo ſunt extrema lineæ finitæ, nō ita autem duo, vt idem punctum bis acceptum ſit. ſ. vt principium, et velut finis, ſed vnumquodq; habet rōnem vnam termini et finis. Ita et nunc numerus eſt non vt idem bis acceptum ſit, ſed vt aliud, atq; aliud, et in alia atq; alia parte temporis. Etenim ſic ſunt duo lineæ vt in alia parte, et alia lineæ. Verum non alio et alio ſubiecto: Nam ſic idē eſſe oſtenſum eſt, ſed quia idem in alio et alio accipitur, et vt prius atque poſterius, ceu etiam Coryſcus

alius

alius eſt in foro & alius in lyceo, licet ſubiecto idem ſit.

Et non ... partes, ob id quod diximus. Nam medio puncto vt duobus vtetur. Quare quieſcere accidet. Item patet neque nunc eſſe temporis partem neque diuiſionem motus. Quemadmodum neque puncta ſunt lineæ: ed lineæ duæ partes ... nius.

Cum oſtenderit non poſſe numerum eſſe tempus, i. ipſa nunc per quæ numeratur tempus, quemadmodũ & ipſum punctum ꝙ bis accipitur. ſ. vt terminus atque vt principium, ſed velut extrema lineæ finitæ, demonſtrat ꝙ neq; hoc modo numerus eſt velut partes lineæ, ceu ſi quis diuidens lineam, vel actu, vel cogitatione diceret ipſam numerum eſſe quatenus habet duas partes. Neq; igitur tempus poteſt dici eſſe numerus eo, ꝙ nũc ipſa per quæ numeratur, ſint partes eius. Nam nequeũt nunc ipſa eſſe partes temporis, inquit. Primum quidẽ ob ea quæ iam diximus, qm̃ ſi prius nunc & poſterius, eſſent temporis partes, quoniam hac rõne diuiderent inter ſe id ꝙ forſitan nunc eſt in oriente, & id ꝙ eſt in occidente, ſane aliquid erit intermedium diuidens hoc igitur rurſus vt duobus vtetur, quemadmodum & pũcto, quo fit lineæ diuiſio, vtimur vt duob. vno velut terminante lineam, altero velut principio, vel ſimpliciter vt duas lineas terminante, & vniuſcuiuſq; terminus eſt propria rõne, quo igitur rurſus accidet tempus actu diuidi, ob id igitur inquit impoſsibile eſt ipſa nũc partes temporis eſſe, atque nunc eſſe partes ipſius impoſsibile velut punctum lineæ. Nam nequeunt ea, quæ ſunt impartilia, eſſe partes alicuius partibilis atq; diuiſibilis. Nã lineæ partes ſunt ipſæ lineæ, ſic igitur & partes temporis ſunt tempora. Decebat autem dicere. Item patet neque ipſa nunc eſſe temporis partes, & dicit neque tempus eſſe partem motus, tempus appellans ipſum nunc. Non ipſa igitur neq; motus, cuius tempus eſt numerus neque ipſius temporis partes eſſe queunt propter ea q̃ diximus. Sed neq; ipſum tempus poteſt eſſe pars motus, cum neq; numerus denarius, qui numerat decẽ equos, ſit pars decem equorum, neque modius, ipſa inquàm menſura, pars illius tritici, quod menſuratur, eſt, poteſt quoque & per motum intelligi nõ motus cœli, vel ſimpliciter motus magnitudinis, cuius pars dicitur eſſe tẽpus, ſed ipſum nunc fluens ex quo tempus emergit, & cum tempus numerus eſſe dicitur & numerus temporis ſecundum ipſa nunc, pro nunc quidem tempus dixit, & pro tempore motum ipſius nunc.

Habebat tex tum falſum.

Ipſum igitur ... quidem finis, tempus non eſt, ſed accidit. Vt autẽ numerat numerus eſt. Nam fines illius ſunt ſolum cuius ſunt fines. Numerus autem equorum denarius & alibi etiam eſt. Quod quidem igitur tempus ſit numerus motus per prius & poſterius & continuum, cum ſit continui numerus, patet.

Ipſum nunc & terminus alicuius eſt, & nunc quo eſt finis non eſt tempus, ſed accidit tempori quemadmodum pũctum lineæ. Nam terminus accidit illi cuius eſt terminus. Vt vero finis accidit, neq; nunc eſt, ſed ſubiectum ipſius nunc. Nam ipſum nunc non in eo ꝙ tempus eſt, eius terminus eſſe dr̃, ſed in eo ꝙ numeratur p̃ prius & poſterius. Quapropter poteſt intelligi illud (ſed accidit) hoc modo, ſed accidit huic vt termino accepto nunc, quatenus autem numeratur rurſus atque rurſus acceptus, & velut prius & poſterius ſm̃ hoc eſt tempus. Nam intermedium nunc inter ea quæ ſæpe accipiunt, tempus eſt. Quod vero quando nunc acciperet vt terminus, non ſit tempus, hoc modo demonſtrat, termini, in illis ſolum ſunt, quorum ſunt fines, & ipſorum tantũ ſunt fines, & non aliorum, tempus autem cõmune omnibus eſt vnum & idem, atq; vbiq; idem, igitur ipſa nũc quatenus termini ſunt, non ſunt tempora. At in omni motu eſt tempus, quippe ſit omnis motus menſura. Nã vt numerus eſt idem in cunctis non ſolum ſimilarib. & eiuſdem ſpeciei rebus, ſed etiam in diſsimilarib. & his, quæ ſunt diuerſorum generum, qm̃ vnus & idem numerus denarius eſt in decem equis, decem aſinis, decem lignis; & in quibuſcunq; alijs quæ ſunt numero denario numerata, quæ quatenus decem non ſunt eadem, quatenus denarius eſt numerus, vnus eſt in omnibus, ſic & ipſa nunc vt numeri accepta tempus ſunt & idem vbique ſunt, ſed ſm̃ ſubiectum motus, ſunt termini. Idcirco ſi vt termini acciperentur non eadem ſunt vbique. Nam alterius & alterius motus alius eſt finis. Vr̃ etiam per hæc demonſtraſſe ꝙ non alicuius motus ſeparati tẽpus ſit numerus, ſed omnis motus ſimpliciter quo motus eſt, & ſi motus ſpecie differrent. Nam ſimiliter ſunt numeratiles. Porrò eorum motuum qui per ſe ſiunt, & ſimul habent terminos & principia, prius in ipſis & poſterius quatenus ſunt termini, non ſunt idem in omnibus, quippe alij ſint termini auctionis, & alij alterationis, & alij lationis. At quatenus prius & poſterius ſunt, numerabilia in ipſo, vnum & idem in omnibus eſt, quorum inter medium tempus vnum & idem omnes motus menſurat. Ob id. n. cum multa ſint ea quæ mouentur ſimul, & vnumquemq; motum tempus menſurat, tamen multa tempora nõ ſunt. Neq; n. tempus prioris & poſterioris in motu menſura eſt, quatenus latio eſt, vel quatenus ipſe alteratio, vel quatenus auctio vel corruptio, ſed quatenus ſimpliciter motus eſt. Neq; n. (vt dixi) quatenus terminos ipſa prius & poſterius cõſiderat, ſed quatenus ſunt ſimpliciter prius & poſterius motus, quemadmodum etiam multæ decades quanq̃ collecta ſubiecta forent diuerſorum generum, atq; longe inter ſe diſtarent vnus & idem denarius numerus menſurans eſt. Quærit autem in his Alexander quid ſibi velit hoc. Vt numerat. Non. n. eſſet tempus, inq̃t tanq̃ numerans, ſed vt numeratum eſt. Vnde reſpondet, vel textum & ſcripturam errorem habere cum loco huius numeratur, habeat hoc. ſ. numerat, vel dicit numerantur, ipſa nunc in motu, & tempus numerat ipſa. Nam per ipſa nunc fit temporis diuiſio. Etenim per ea quæ deinceps ſubiungit, vr̃ nunc accipere, vt numerum numerantem. Nam (inquit) numerus decem equorum denarius inquam & alibi eſt. Nam vt numerus numerans is & alibi ſic poteſt eſſe & minime vt numeratus. Cum igitur eſſentia temporis eſt in eo ꝙ motus numeratur, & numeratur motus per prius & poſterius in ipſo, quodquidem prius & poſterius quando acciperent vt prius & poſterius, & nõ ſimpliciter vt termini talis motus accidit ei eſſe nunc ipſa, conſtat ſane ꝙ per ipſa nũc motus numeratur, cum igitur & ipſa nunc non ſint tẽpus, ſed ipſum tempus eſt ab ipſis nunc diſtinctum & contẽtum, & ſm̃ ipſa vt iam diximus ſit diuiſio tẽporis, erũt ſanè & velut numerantia tempus, quare numerãtur vt in motu conſiderantur, & numerant tempus. Cum aũt hæc dicit concludit Ariſt. ea quæ dixit per multa ſimul definiens ex his quæ demonſtrauit. Pulchre autẽ adiecit per prius & poſterius, vt ne quis ſuſpicetur ſic tempus eſſe numerum motus tanquam ſit in eo quòd numerat illum, quoniam ipſius motus tempus non eſt numerus, ſed prioris & poſterioris, quæ ſunt in motu. Nã ſi ſimpliciter vt motuũ numerus acciperetur nõ prorſus prius & poſterius numeraret, ſed ceu quando dixero quinarium numerum motuum eſſe menſuratiuum, quemadmodum & equorum vel hominum numerum quinarium dicimus eſſe menſuratiuum. Equidem talis numerus motuum eſt numerus attamen non tempus, cum non ſit numerus prioris & poſterioris in ipſis motibus, ſed ipſorum motuum. Adiecit præterea, & continuum, quippe ſit continui motus numerus & non diſcreti. Nam in eo quòd motus numeratur ſm̃ prius, &

Aduerte.

Dubitatio Alexandri.

Solutio Alexandri.

poſterius

poſterius continua ſubſtantia temporis ſubſiſtit coextenſa cum continuitate motus. Nam cum motus nõ deficit, neque prius neque poſterius in ipſo deficiunt, quo non deficiente neque tempus deficit. Nam hoc eſt tẽpus, numerus prioris & poſterioris, quæ ſunt in motu, igitur etiam tempus eſt continuum.

Numerus aũt minimus abſolute quidẽ eſt dualitas ipſa.

Cum dixerit tempus eſſe numerum motus, & dixerit magnitudinem ſequi motum, & hac rõne tẽps motũ quare cum continua ſit magnitudo neceſſe eſt & motũ eſſe continuum, & ob hunc tempus. Quoniam contra hæc quiſpiam dubitauerit, quomodo poſsit tempus eſſe cõtinuum, & numerus, quippe cum hæc ſint inter ſe contraria: Nam tempus continuum, numerus autẽ nõ continuus, igitur tempus non eſt numerus: Nam ſi tempus foret numerus, & continuum non eſt numerus, igitur tempus non eſt continuum; Cum igitur duo ſint, neceſſe eſt alterum ſequi, aut tempus non eſſe continuum aut non eſſe numerum, ſed neceſſe eſt tempus eſſe continuum, igitur tempus non erit numerus, hanc ergo dubitationem in his ſoluit. Nam cum duplex ſit numerus, alter quo numeramus, qui eſt ille qui in animo eſt, alter autem eſt numerus numeratus, numerus ergo numerãs nequaquam eſt continuus, quippe qui ſit in anima noſtra & habet eſſe in anima. Si ergo anima non eſt magnitudo, patet etiam non eſſe continuam, qm̃ omnis magnitudo eſt continua, quare neque numerus in ipſa erit continuum. Verum numerus numeratus, qui etiam eſt tempus, partim eſt continuus, & partim numerus, quatenus quidem habet prius & poſterius hac rõne, numerus eſt, quatenus vero eſt in ſubiecto continuo hac rõne & ipſe continuus eſt quemadmodum inquit linearũ minimus numerus ſit dualitas, & quo duæ lineæ participant numero, hac etiam rõne numerantur, & minimum in numeris habent ipſam dualitatẽ, quatenus autem lineæ ſunt non amplius habent minimum, quippe cum omnis linea ſit diuiſibilis in infinitum, ita etiam in tempore accidit. Nam quatenus numeratur diebus ac noctibus, & reliquis ſectionibus temporis, hac rõne eſt numerus, quo vero eſt numerus habẽs eſſe in motu, cũ ſit continuus motus, & ipſum eſſe cõtinuum neceſſe eſt, igitur non eſt impoſsibile idem eſſe numerum & continuum & cum habeat numerus multum & exiguum, & continuum ceu linea multum & exiguum, ac ſuperficies expanſum & anguſtum habeat, numerus ergo qui eſt in anima noſtra cum non ſit continuus, dũtaxat multum & exiguum habet & minime longum & breue, verum vt numerus numeratus vt quidem numerus habet multum & paucum, quippe nos dicamus multas dies, multumq; tempus, vt autem eſt continuum habet rurſus longum & breue. Nam dicimus aliquid tractari in longo vel breui tempore. At in tempore inq̃t nõ ſunt tardum nec velox, quippe in motu ſimpliciter ſint tarditas & velocitas. Nam motuum alter eſt celerior, alter vero ſegnior. Sed qm̃ vniformis ac regularis motus tẽps eſt numerus, merito non habet velocitatem nec tarditatem tempus. Cæterum poſt hæc inquit tempus præſens vnum & idem eſſe veruntamen præteritum differt à futuro præſens tempus vocat id ꝙ adeſt ceu dies præſens vna & eadem eſt, tamen præterita altera ac diuerſa eſt à futura, quippe ipſarum ſint diuerſa momenta, & nunc. Nam alterum eſt nunc vnde incœpit dies præterita, & alterum eſt nunc vnde incœpit futura, ſimiliter etiam de ipſo, nunc in quo deſinit vtraq;. Cum igit nunc ſunt diuerſa inter ſe, etiam tempora quæ continẽtur in ipſis nunc erunt diuerſa. Nam ſi tempus eſſet numerus numerans vnum eſſet & idem, qm̃ vnus & idem eſt numerus in anima ceu numerus denarius numerat decem equos, vel decem viros, & alia omnia, tñ denarius numerus equorum alter eſt à denario numero hõminum, vel lapidum, qm̃ ſubiecta numerata ſunt diuerſa. Cum ergo tempus ſit numerus numeratus, & nõ numerans, non idem præteritum erit, futurum neq; hæc eadem præſenti, ſed erunt diuerſa inter ſe, vt diximus. Sed quamobrem nullo pacto ſunt eadem inter ſe? Inq̃t igitur quemadmodum etiam dixit, ꝙ ſpecie ſunt eadẽ, ſed habitu & ratione diuerſa, quemadmodum etiam contingit motum ipſum rurſus & rurſus fieri, & ſæpe aliquid ab eodem in idem reuerti, ac motus ſpecie eſſe eoſdem, & numero diuerſos, ita & tempora contingit eſſe eadem quippe idem vel rurſus ac rurſus ſpecie fiat, ſimiliter, & de reliquis, quæ ſane numero eadẽ nõ ſunt, ſed ſpecie. Deinceps dicit, ꝙ non ſolum tempus menſurat motum, ſed etiam econtra tempus à motu menſuratur. Nam dicimus multum fieri motum, ipſum menſurantes tempore, qm̃ multum eſt tempus, & econtra multum tempus motu menſurantes ipſum dicimus, qm̃ multus præterijt motus, quemadmodum non ſolũ amphora vino metitur, ſed etiam vinum metitur amphora. Nam dicimus magnam eſſe amphoram ipſam metientes vino, & rurſus tantum vinum eſſe metientes ipſum amphora. Item dicimus modium triticum inquã tantum eſſe menſuratum menſura, & ipſam menſuram ſimiliter dicimus modium eſſe definientes & menſurãtes ipſam tanto tritico. Equidem nunquam eſt menſura ſolum metiens triticum, vel vinum quæ econtra ab eodem non menſuretur. Nam & ſi vinum menſuraret, amphoram, & triticum modium, attamen prius menſurata ab alia menſura ſunt menſurata, quare proprie metiens eſt menſura, ſi autem vino & tritico metimur amphoram vel modium, vt indefinita adhuc & nondũ exiſtentes menſuras, quare & hæc etiam ſi proxime à vino & tritico metiuntur, tñ hæc erunt iam definita & menſurata ab alijs menſuris, quare proprie & primum metiens eſt ipſa menſura. Verum ipſe dico, ꝙ ſi etiã hic modius à tritico menſurato ab alio modio mẽſuratur, attamen ſimpliciter & veluti ſm primam poſitionẽ, & modius tanto tritico menſuraretur definireturq; & tñ triticum ab ipſo modio menſuraretur. At in temporo nunquam hoc eſt dicere, qm̃ neq; primo motus menſuraretur à tempore motus, & deinde menſuraretur ecõtra tempus, ſed ſimul inter ſe intelliguntur, quẽadmodum ea, quæ ſunt ad aliquid, quemadmodum igitur ſimul & ſm idem pater eſt pater quia à filio hoc habet, & filius eſt filius propter patrem, ſimiliter dextrum & ſiniſtrũ, ita ſane tempus & motus ſeſe mutuo definiũt & menſurãt. Nam ſi numerus eſt, tempus profecto eſt de numero illorum, quæ ſunt ad aliquid, quippe numerus ſit numerabilis numerus, & motus eſt numerabilis, ab ipſo tempore, quare motus habet eſſe tñ ab ipſo tẽpore. Nam ipſius numerus eſt tempus ſimiliter & tempus eſſe, tñ nõ aliunde accipit, quàm ex motu, qm̃ ſi nõ exiſteret motus, neq; tẽps foret, quemadmodum neque exiſtente tempore. ſ. numero motus, neq; motus eſſet. Nam motus eſt numerabilis, numerum autem dico nõ ſimpliciter qui à nobis menſuratur, ſed illum qui ineſt rebus. Nam vt decem lapides, & ſi nullus eſſet numerãs & dicens ipſos eſſe decem, attamen nihil minus eis cõpetit, decẽ eſſe ſic etiam tempus ſe habet dico. ſ. numerus motus, quoniam quanquam nullus metiens motus eſſet, attamen eis competit tot tantosq; eſſe. Nam orbiculatio ſolis ab eodem in idem decies factus quãquam nullus eſſet qui numeraret, nihil minus decies fit & eſt, talis numerus motus tempus.

Quid ipſe dicit.

Quomodo ſe habeant relatiua mõ menſura vide quinto Metaphy.

Hæc pete à Io. de Ianduno in ſuis qõnibus.

Quidam autem numerus partim eſt, at partim non eſt. Velut lineæ multitudine quidem minimus eſt. Duæ inquam lineæ aut vna: Magnitudine autem eſſe non poteſt minimus: Omnis nanque linea diuiditur ſemper. Quare

ſimiliter

ſimiliter et tempus. Numero quidem minimum vnum vel duo. Magnitudine vero non eſt.

Velut dubitatio prius perſpicua ſit, ſic inſert ſolutionem non ponens dubitationem. Mens prędictorum talis eſt. Qm̃ tp̃s eſt continuum, & dixit ipſum eſſe numerum motus, & minimum in continuo non eſt, quippe cum in infinitũ ſit diuiſibile, & in numero eſt ceu dualitas, atq; hæc videntur contraria eſſe in vno & eodem tẽpore, qm̃ tempus eſt continuum & numerus, qũo ergo inquit hæc eidem competunt. Inquit ergo numerũ ſm aliquid habere minimũ, & ſm aliquid non habere. Nã ſubiecto numerus non habet minimũ, quippe hoc modo numerus ſit continuum ceu lineæ, vel motus, tñ rõne & quo numerus eſt hac rõne habet minimum. Nam minimum ſm numerum eſt vnum, vel duo, non quia vnitas ſit numerus, ſed hoc velut ſupponendo petẽdoq́ue dixit, qm̃ ſi quis vnitatem putaret eſſe numerũ, minimus numerus eſſet vnitas. Porrò ſm aliquam rõnem neq; dualitas eſſet numerus. Nam ſi ex vnitate eſſet, & multitudo & cõpoſita ex vnitatibus, & dualitas eſt numerus. Sed tollit dualitatem eſſe numerũ hac rõne, oĩs numerus multiplicatus in ſeipſum, maior fit, q componẽs, ceu numerus tria in ſeipſum multiplicatus facit nouem, componens autẽ facit ſex, & ita de omnib. ſed numerus duo, & componens, & multiplicatus idem facit. Nam bis duo facit quatuor, & duo & duo quatuor, hac igitur ratione dualitas non eſt numerus, ſed minimus numerus eſt numerus trium.

Patet etiam cur velox quidem, ac tardum non dicitur Multum autem & paucum, & longum & breue dicitur, Quo nanque cõtinuum, longum & breue eſt. Quo vero numerus eſt, hoc multum ac paucum dicitur. Velox autem & tardum nõ eſt. Neque enim numerus quo numeramus velox vel tardus vllus eſt.

Vr̃.n. dicere, tempus non habere velox & tardum, qm̃ neq; tempus eſt numerus quo numeramus.i. numerus, qui eſt in anima, non hoc autem inquit. Nam noſtram intelligentiam non ſequuntur res, ſed numerum quo numeramus dicit numerum numeratum, ex quo quidem & tempus eſt motus inquàm numeratus. Nam hac rõne tempus numeramus, qm̃ quantus erit motus, tantum eſſe tempus dicimus, cum igitur ipſe motus nõ habet velox nec tardum, neq; tempus habebit velox & tardum. Verum poteſt etiã hoc. Neq;.n. numerus quo numeramus, intelligi, pro numero qui eſt in anima, qm̃ definimus tempus numero qui eſt in anima. qui cũ nõ habeat velox nec tardum, nec merito neq; id ꝙ definiẽ ab ipſo habebit. Nã cum numerus qui eſt in anima habet multum & exiguum, etiam tempus habebit multũ & exiguum. Sed quomodo cum numerus in anima nõ habet longum & breue, tempus habet longum & breue. Dico tempus habere longum & breue propter ſubiectum. Nam cum ſit tempus continui numerus, quippe cum ſit numerus motus, & motus ob magnitudinẽ eſt continuus, cuius eſt motus, & in magnitudine longum & breue eſt, merito igitur in motu & tẽpore erit longum & breue, propter ſubiectum igitur longum & breue inſunt tempori & non qua numerus eſt.

Dubitatio. | Solutio.

Eſt etiam idem vbique ſimul. At prius et poſterius nõ idem. Quoniam et mutatio præſens quidem vna eſt, facta vero, futuraq́ alia.

Idem vbiq; præſens. Nam vna eſt productio prorogatioq; ſm tempus præſens, attamen non eſt idẽ prius cum poſteriore, quippe termini & fines ſint diuerſi.

Tempus aũt numerus eſt non quo numeramus ſed qui numeratur. Atque hoc ſane aliud eſt prius, atq; poſterius ſemper. Nam ipſa nunc alia ſunt vt patet. Eſt autẽ vnus idemq́ numerus centum hominum centumq; equorũ. At ea quorũ eſt numerus equi ſanè et homines ſunt diuerſa.

Nam ſi eſſet tp̃s numerus quo numeramus, tp̃s præteritum & futurum eſſent vnum & idem, quippe in aĩa ſit vnus numerus. At modo tp̃s non eſt numerus numerans, ſed numeratus, quare præteritũ & futurũ ſunt diuerſa. Nã numerans idẽ eſt, ſed numerata non eadem.

Item vt motus idem vnus iterum atque iterum eſſe poteſt, ſic et tempus poteſt vnum et idem eſſe, velut annus: ver, autumnus.

Quod queat vnum & idem tempus dici ſpecie ſcilicet, quemadmodum & multi motus ijdem ſpecie dici poſſunt, his verbis oſtendit.

Non ſolum autem tempore motum, ſed etiam tempus, motu metitur, quoniam a ſeſe mutuo definiuntur. Nam tempus quidem definit motum, quippe cum ſit ipſius numerus. Motus autem tempus. Atque tempus dicimus multum et paucum motu metientes ipſum.

Quod non ſolum motum tempus menſuret, ſed ẽt motus tempus, dicit, & nos iam diximus quomodo.

Veluti numerum re numerabili numerabimus, vt vno equo numerum ipſorum equorum. Etenim numero equorum multitudinem cognoſcimus. Rurſus & vno equo numerum ipſorum concipimus. Similiter fit in tẽpore & motu. Tempore nanque motum, motu vero tempus metimur. Atque id non accidit ſine ratione.

Quẽadmodũ inqt numerũ equorũ ceu decẽ equos numero denario cognoſcimus, & hũc rurſus numero equorũ, ſic plane & in tp̃e & motu accidit, quippe ſeſe viciſſim mẽſurare apta ſint. Et hoc accidit nõ ſine rõe.

Sequitur.n. magnitudinem motus, & tempus motum, quo quanta continua & diuiſibilia ſunt. Quia nanque magnitudo eſt talis, ideo motus hæc ſubijt. Tempus autem ob motum eſt tale atq; metimur & magnitudinem motu: & magnitudine motũ. Nam ſi ambulatio multa ſit viã multam dicimus eſſe, & hanc rurſus multam ſi via ſit multa. Similiter & tempus ſi motus & motum ſi tempus.

Facit fidem quomodo tempus & motus ſeſe viciſſim metiantur, ex eo quidem ꝙ motus ſequitur magnitudinem, & tempus motum. Nam ſi vt ſe habet magnitudo, ita ſe habet etiam motus: Atque vt ſe habet motus, ita ſe habet etiam tempus, patet ꝙ ſi motus fuerit multus, tempus etiam multum eſſe neceſſe eſt, & econtra ſi multum fuerit tempus, multus etiam erit motus. Nam vt motus & tempus ſe habent viciſſim & ſeſe comitantur, quo ad diuiſibile atque continuum eſſe, ita ſanè & quo ad multum, & paucum, atq; longum & breue eſſe, ſeſe comitantur, quare vtrunq; erit menſura alterius. Nam cum fuerit alterum multum, vel paucum, vel longum & breue, & reliquum neceſſe eſt tale eſſe.

Cum autem tempus ſit menſura motus & ipſius moueri: Menſurat autem motum definiendo aliquem motum, quo menſurabit totum, quemadmodum longitudinem vna metitur definiendo aliquam magnitudinem, qua totam magnitudinem metitur.

Intentionem propoſitorum alij aliam tradunt. Et Alexander inquit ꝙ propoſitum Ariſto. & oſtendere, quomodo dicatur tempus menſurare motum, & quomodo prorſus dr̃ eſſe motus in tempore ac quomodo alia ſimpliciter dicuntur eſſe in tempore. Alij autem aiunt intentionem propoſitorum, oſtendere non ſolũ tempus menſurare motum, ſed etiam quietem, & de hoc faciunt fidem ex eo quia Ariſtot. concludendo dicit, cum autem tempus ſit menſura motus, erit & quietis menſura. Sed verius eſt dicere ꝙ de vno horum nõ ſit intentio Ariſtot. ſed de omnibus ſimul.ſ. quomodo tempus metiatur motum, & quomodo in tempore dicantur eſſe res, & ꝙ non ſolum motus tempus eſt menſura, ſed etiam quietis. Intentio igitur propoſitorum hæc eſt. Quærit autem primum quomodo tempus ſit motus menſura. Etenim habet non ab re quandã dubitationem.

Hoc modo Anaximander et Anaximenes dixere motũ eſſe tps & non tñ mẽſurare motum vicíſſim. Hæ enim ɔuolutiones ſunt tot paralleli quos efficit in duodecim ſignis Zodiaci quiſq; in ſuo gradu ſerè ſuum parallelum & orbiculationem efficit.

talionem. Nam metrum & menſura debet ac vult eſſe
eiuſdem gñris cũ eo ꝙ menſuraꝛ, qm̃ vnitate metimur
numerum, & denarium numerum equorum vno equo
metimur, & parte ligni metimur lignũ. Si ergo tps non
eſt eiuſdem gñis cum motu (Nã demonſtratum eſt tps
non eſſe motum) quõ ergo dicimus motum menſura-
ri à tpe. Inquit igiꝛ tps menſurare motum menſuran-
do aliquem motum, qui poſtea mẽſurat reliquum. Nã
definit motum vnius horæ quemuis & is poſtea men-
ſurat diem & die annum quippe dicamus annũ tot re-
uolutiones & orbiculatiões habere. Etenim duplex mẽ-
ſura, altera ſeparata, altera vero vna extenſa & ordina-
ta cum eo, ꝙ menſuraꝛ & eiuſdẽ ſpeciei, quippe lignũ,
queat cubito menſurari, ac parte ſeparata diuiſaq; reli-
quum eius menſurari põt, igiꝛ vlna ſeiuncta ac diſtin-
cta erit mẽſura, pars aũt erit menſura eiuſdem ſpeciei,
& vna ſimulq; ordinata conſtituta & certa cum ſuo to
to & ſiır de vi menſura dicendum eſt, ceu ligneus vr-
ceus, equidem dolium erit menſura ſeparata, quo ẽt lõ
ge prior eſt ea menſura in aĩa definiens & ipſum ſexta-
rium extra, tñ ipſe ſextarius menſuratus vino menſu-
rans reliquum totum erit menſura ſimul conſtituta, &
certa, quemadmodum igitur hæc ſe hñt, ita de tempo-
re dicendum eſt. Equidẽ tps eſt menſura ſeparata, pars
autem motus qua metiꝛ reliquum eſt menſura eiuſdẽ

Dubitatio pulchra.

gñis ſimul ordinata & definita. Igiꝛ eſt aliqua motus
pars, quæ primo definiꝛ à tpe, vt ſit ipſa deinde totius,
motus menſura, quem tps non primo metitur. Si ergo
prorſus aliquem motũ primo metiꝛ, cur non oẽm mo-
tum. Quõ autem prorſus definit quendam motũ, quo
poſtea menſurat reliquum, cum ſit vnus & continuus,

Solutio.

oĩs vniuerſusq; motus. Dico igiꝛ quod quemadmodũ
ſi aliquis manu aliquam partem funis metireꝛ, & deter
minareꝛ, deinde illo reliquum funem metiretur, ita &
de tempore dicendum eſt. Nam poſitione & non natu
ra aliqua pars ſeparata eſt, idcirco aliiq; alias menſuras, ac
cipiunt horarum, menſium, & annorum, ſeparata igiꝛ
aliqua parte motus, & hac primo definita à tpe dico. ſ.
à numero partis motus ſm̃ prius & poſterius, ſic reli-
quus vniuerſus motus hac parte metiꝛ tanq̃ à ꝓximio-
re, & cognatiore parte, hanc igiꝛ tps primo metiꝛ, & de
finit, & per hanc reliquum vniuerſum motum menſu-
rat, in hunc igiꝛ modum motus menſuraꝛ à tpe, & hac
rõne (inquit) motus dr eſſe in tpe quo eſſe eius menſu-
raꝛ à tempore. Verum motus non menſuraꝛ à tpe quo
ſempiternus eſt, ſed quo ſemper accipitur eius aliqua
pars certa eſſe, qm̃ velut ſempiternus non metiꝛ ab eo-
dem. Etenim prorſus aliquod in tempore duplex eſt, al
terum ſimul exiſtens cum tempore, & alterum dr eſſe
in tempore, quod habet aliquod tempus à quo eius eſ-
ſentia menſuraꝛ, quemadmodum inquit & in numero
duplex eſt, alterum ꝙ vel eſt pars numeri, vel affectio,
ceu dicimus vnitatem eſſe in numero veluti partẽ eius.
Item dicimus par & impar eſſe in numero, ſed velut af
fectiones numeri, & hæ ſunt ſimul cum tempore, qm̃
qñ numerus fuerit, & hæc erunt. Vno igiꝛ modo ſic di-
cimus aliquid in numero eſſe. Altero autem modo dr
aliquid in numero eſſe habens quendam numerũ, quẽ-
admodum dicimus decem equos in numero. i. numerũ
quendam ipſorum eſſe, quemadmodum igiꝛ duplex eſt
aliquid in numero, ita & in tẽpore duplex eſt. Etenim
numerus quidã tps eſt. Nam qñ nunc in tẽpore dicim⁹
eſſe velut partem in toto eſſe dicimus, quemadmodum
etiam vnitatẽ in numero eſſe dicimus, qñ aũt dicimus,
prius & poſterius in tempore eſſe, velut paſsiones affe-
ctionesq; in eo dicimus eſſe, quæ & ſimul cum tempo-
re ſunt. Nam ſimul cum tempore ſunt ipſa nunc & pri⁹
& poſterius. Dicimus autem rurſus in tempore, res eſſe
eo quod tempus eſt menſura ſubſtantiæ ipſarum, quẽ-
admodum etiam dicimus eſſe ſm̃ ſignificatum illius ꝙ
eſt in numero, habere. ſ. numerum, ceu decẽ equos ha-
bere numerum decem, & hoc proprie eſt in tempore,
atqui non proprie id ꝙ ſimul eſt cum tempore dr eſſe
in tempore. Nam id ꝙ ſimul eſt cum tẽpore in tẽpore
eſſe dr, quum ſimul cum tempore ſit aĩa & ipſę res vẽs
diuinæ. Nam ſi qñ eſt tempus, & hæc ſunt, ſane in tem-
pore etiam hæc eſſent, quemadmodum igitur id ꝙ ſi-
mul adeſt cum motu in ipſo nõ eſt, neq; id ꝙ ſimul eſt
cum loco in loco eſt, veluti ſunt cuncta incorporea, di-
co. ſ. Deus & Angeli, quippe non eſſet motus, vel locus
qñ non eſſent hæc, quæ tñ non ſunt in motu, neq; in lo-
co, ſic neq; id ꝙ ſimul adeſt cum tempore, dr eſſe in tẽ
pore. Nã ſi id ꝙ ſimul adeſt cum aliquo, in illo eſt, qm̃
(inquit) qñ milij granum eſt, etiam cœlum adeſt in gra
no milij, igitur foret cœlum, igitur, neq; qñ eſt tempus
aliquid adeſt, illud dr eſſe in tempore, quemadmodum
neque id ꝙ adeſt vna cum grano milij, eſt in milio, hoc
igitur non omnino eſt in tempore, cum adſit tunc qñ
etiam tempus eſt. Nam ꝙ eſt proprie in aliquo, debet
cõtineri ab illo, igiꝛ proprie in tempore eſt id ꝙ habet
tempus aliquod pro ſui menſura ceu decem, vel alium
quendam numerum dicuntur res habere, ſi autem hoc
eſt in tempore, neceſſe eſt omni eo quod eſt in tempo
re maius tempus aliquod accipi, vt & illius ꝙ ſic eſt in
numero maiorem quendam numerum accipi oportet
& propter hoc inquit, qm̃ hoc eſt proprie in tempore,
quod habet tempus ſeipſo maius, idcirco omnia dici-
mus ſeneſcere in tempore atq; cuncta corrumpere tẽ-

Dubitatio.

pus, non tamen dicimus aliquid fieri à tempore. Et me-
rito quiſpiam quæreret quomodo inquit, nos dicimus
tempus eſſe cauſam corruptionis, & generationis mini
me, & tñ ſoleamus dicere res fieri in tempore. Nam cũ
cta inquit longum & innumerabile tempus occulta ꝓ
ducit, et tempus aliquod me facit ſcire, quomodo ergo
prorſus omnia corrumpi à tempore dicit? atqui ipſe di
xit in primo libro omne ꝙ corrũpitur à contrario cor
rumpi, ſed tempus nulli eſt contrarium. Nam tempus,
eſt q̃tum aliquod. At nihil contrarium eſt quantitati.
Item tempus adeſt ſimul cũ oĩb. quæ ſunt, ſed nihil cõ-

Solutio.

trarium adeſt ſimul cum contrario ergo. Dico igiꝛ ad
hæc primum quod ipſe nõ dixit, ſicut neq; nos vllo pa
cto dicimus, res fieri à tpẽ, ſed cur magis tps corrumpe
re dicimus q̃ gñare, qm̃ tẽpus eſt magis per ſe cã corru
ptionis. Deinde gñationis vniuſcuiuſq; certa & manifo
ſta eſt cã, ceu genitor aĩalis, et præceptor ſciẽ diſcipuli,
cum igitur habeamus gñationes ipſam in aliquam cer
tam & definitam cãm reducere, propter hoc nullus in-
quit tempus gñare, ſed patrem gñare, neq; tempus do
cuiſſe, ſed præceptorem. De corruptione aũt et obli-
uione, qm̃ non habemus aliq̃ cãm certã tradere, ob id-
ipſam cãm in tempus reducimus. Verumtamen cum ha
bemus cauſam corruptionis manifeſtam, ceu ſi ab igne
domus corrumpereꝛ, ignẽ dicimus eſſe cauſam corru-
ptionis et nõ tẽpus, ac naufragiũ mortis, atq; morbum
ſæpe cãm obliuionis dicimus, et cãm ſenectutis laborẽ,
hoc igiꝛ modo et de corruptione qñ fuerit certa et de-
finita aliqua cã hanc ſtatuemus, cauſam eſſe, et non tẽ-
pus. Conſtabit igitur, hinc quoque cauſa cur tempus,
magis eſſe cauſam eorum q̃ corrumpunꝛ ſtatuamus, q̃
eorum quæ fiunt, ſi autem ea ſunt in tempore quæ ha-
bent tẽpus ſeipſis maius, merito ſempiterna, et oĩa quę
ſunt ſupra tẽpus in tempore non ſunt, quippe quæ non
habeant tempus maius ſeipſis. Et huius rei ſignum in-
quit, qm̃ neq; patiuntur quicquã à tempore. Nã ſi quæ
ſunt in tempore patiuntur, à tempore, igitur ea quę nõ
patiuntur à tpe neq; erunt in tempore, ſed ea quæ ſunt
ſupra oẽ tempus non patiunꝛ à tempore, igiꝛ talia neq;
erunt in tempore. cum autem tempus ſit menſura cum

dixerit,motus,ſubiunxit,& moueri,vel dicẽs hoc.ſ.mo
ueri,ꝙ quidem eſt(inquit)prorogans motũ & eſſe ip-
ſius,vt moueri dicat eſſe motus, vel ergo ob id dicens
motum ſubiũxit & moueri,vt nos deduceret in cogni
tionem extenſionis prorogationiſq; motus. Nam mo-
tus ſignificaret ipſam formã motus, & moueri ipſum
ſignificat ipſam motus prorogationem productionẽ-
que,cuius & tempus menſura eſt,itaque moueri eſt ex
poſitiuum,vel ponitur gratia exponendi motum.

*Atque motum eſſe in tempore eſt,atque eſſe eius men
ſurari tempore. Nam ſimul motum,et eſſe motus,menſur
et hoc eſt ipſum in tempore eſſe,menſurari ipſius eſſe. pa-
tet autem alijs eſſe id quod dicuntur eſſe in tempore ipſo-
rum inquam eſſe,menſurari a tempore.*

Inquiunt ſuperfluam eſſe hãc coniunctionem atq;.
Nam hoc modo aiunt eſſe conſtructionis explicationẽ.
Cum autem ſit tp̃s menſura motus & ipſius moueri,eſt
motui in tpe eſſe,menſurari & ipſum,& eius eſſe à tem
pore.Hi aũt aiunt rõnem aſsignari , cur ſit hoc modo
in tpe cum dicit,& hoc patet alijs eſſe id,quo dicuntur
eſſe in tpe.Nam(inquit)cum tp̃s ſit menſura motus,&
eſt ipſum motum in tpe eſſe,menſurari à tpe & hoc pa
tet alijs eſſe id quo dicunẽ eſſe in tpe.Vnde iuxta hoc ſu
perflua foret illa coniũctio(autem)vbi dicit patet au
tem.Alij autem aiunt poſt multa adduci rõnem,cũ au
tem tempus ſit menſura motus , eſt & quietis,idcirco
Sua expő. inquiunt & accepit.Cum aũt eſt,vt ſeruaret continua
tionem,qm̃ multa fuerant intermedia dicta. Nos autẽ
dicimus propter hæc oĩa ipſum explicaſſe aſsignatio-
nemq; adduxiſſe,& eſt hoc modo continuatio. Cũ aũt
tempus ſit menſura motus & moueri , & eſt motũ eſſe
in tpe menſurari ipſum à tpe,& alijs: hoc autem eſt in
tempore eſſe menſurari ipſa à tpe & ſi tẽpus erit men-
ſura motus,erit ẽt menſura quietis. Qũo autem ſit mẽ
ſura quietis cum peruenerimus ad locum ſciemus.Ipſũ
atq; eſſe eius menſurari à tpe.Cum in compoſitis aliud
Textus. ſit hoc eſſe,& ipſius eſſe,quippe aliud ſit animal,& ani-
malis eſſe.Nam animal compoſitum ſignificat , & ani-
malis eſſe forma eſt,tamen in ſimplicibus idem eſt hoc
eſſe,& huius eſſe, porro anima, & animæ eſſe idem eſt,
ac angelus & angeli eſſe,ſic igitur & motum ac motus
eſſe idem ſunt.Nam motus ſimplex eſt.

*Nam in tempore eſſe duo ſignificat.Vnum tunc eſſe cũ
tempus eſt. Alterum eo modo quo dicimus aliqua in nume
ro eſſe , hẽc autem aut partem numeri , vel affectum , &
omnino quod moueri ſignificat eſſe , aut ipſius numerum
eſſe. Atque cum tempus ſit numerus , nunc quidem ipſum
et prius & huiuſmodi cætera ſic in tempore ſunt , vt vni-
tas eſt in numero , atque par et impar. Hæc enim aliquid
numeri,illa temporis aliquid ſunt.Res autem in tempore
ſunt,vt in numero. Quod ſi ita ſit res à tempore,vt a nu-
mero continentur,quemadmodum continentur et ea à lo
co,quæ ſunt in loco.*

Vel hoc inquit ꝙ duplex eſt id ꝙ eſt in tpe,vel ꝙ du
pliciter cum aliquid dicaẽ eſſe in tpe,alterum ſolum ꝓ
prie eſt in tpe.Nam duo ſignificatus ponẽs illius ꝙ eſt
in tpe,vnum ſolum approbat,tanq̃ verum,alterũ vero
refellit.In tpe.n.inquit,vel id ꝙ ſimul adeſt cum tẽpo-
re,ꝙ quidem ẽt confutat non quia nullum eorum quæ
ſunt ſimul cum tpe non ſit in tempore , ſed quia nõ id
ꝙ ſimul eſt cum tempore hoc prorſus in tpe ſit,vt de-
monſtrabimus procedentes.In tempore igiẽ eſt(inqt)
vel id ꝙ ſimul exiſtit cum tẽpore,vel id ꝙ à tẽpore cõ-
tineẽ,quemadmodum & quædam dicimus in numero
eſſe eo quod à numero continenẽ,quod proprie ſunt in
tẽpore.Hoc autẽ ꝙ eſt ꝓprie in loco rurſus dupliciter
diuidit,vel vt affectio vel pars tẽporis,vel vt id ꝙ men-
ſuraẽ à tempore,vt dicimus res Troianas in tẽpore fie
Textus. ri.Nam in decẽ annis factæ ſunt. Alterum eo mõ quo
aliqua,& in numero ſunt,cui quidẽ aſsimilat id ꝙ pro-
prie in loco eſt,& ipſum duplex eſt,vel vt pars numeri
& paſsio vt vnitas,& par & impar,vel vt numeratum à
numero,vt dicimus decẽ equos in numero eſſe,quibus
verbis indicat ꝙ vnus ſignificatus illius quod eſt in tẽ-
pore,eſt eorũ q̃ vna ſubſiſtunt cum tẽpore.Nã eſt pars
temporis,vel affectio,dico.ſ.nunc & prius poſteriuſq;,
quæ vna ſubſiſtunt cum tempore.Non eſt.n.tp̃s in quo
prorſus non ſit nunc,ac prius & poſterius,quemadmo
dum,& cum numero prorſus exiſtit vnitas,atq; par vel
impar,& eorum quæ ſunt proprie in aliquo alterũ eſt,
vt pars in toto,& aliud velut accidens in ſubiecto,& ta
lis eſt affectio in hoc autem ſic eſt affectio. Nam vt in
ſubiecto numero impar & par inſunt,quẽadmodum in
tẽpore velut in ſubiecto prius & poſterius.Pulchre igiẽ
dicebã non oẽ ꝙ vna exiſtit cum tempore, ipſum dic e
re in tẽpore eſſe,ſed ꝙ non eſt in tẽpore eſſe,vna adeſſe
cum tempore.Nam aliquid eorum quæ ſimul ſubſiſtũt
cum tempore,profecto eſt in tẽpore,quẽadmodum di
cebam,pars eius & affectio.Porrò & ipſe dixit motum
cuius menſura eſt tp̃s,dico.ſ.motum ſphęrę inerrabilis
eſſe in tẽpore.Etenim(inquit)eſt motum in tẽpore eſſe
ipſum & eſſe ipſius menſurari à tẽpore , & quod inqt
hic motũ ſphæræ inerrabilis in tẽpore eſſe patet ex an-
tecedentib.Nam inquit cum ſit tp̃s menſura motus &
moueri,eſt ipſum motum in tẽpore eſſe ipſum menſu-
rari.At nullius alterius motus tẽpus menſura eſt q̃ mo
tus inerrabilis ſphęræ,quare & motũ inerrabilis ſphæ-
ræ dicit eſſe in tẽpore,& ſi vna cum tẽpore adſit & ſub
ſiſtat.Vñ illud nõ dixit,qa oẽ ꝙ ſimul adeſt cum tẽpo-
re non ſit in tẽpore,ſed quia non oẽ ſimpl̃r ꝙ vna ſubſi
ſtit cum tẽpore,,non ſit in tẽpore . Præterea punctum
ſimul cum linea ſubſiſtit,& ſuperficies cũ corpore mõ
hæc ſint finita, attñ in linea eſt punctum, & in corpore
ſuperficies.Sic igitur dici põt q̃q̃ tẽpus & motus ſimul
adſint & ſubſiſtant inter ſe , tempus in motu eſſe velut
in ſubiecto,atq; motum eſſe in tempore velut numera
tum in numero.Nam motus eſt numerabilis, & nume-
rus eſt tempus,cum ẽt multa quæ ſimul adſunt cum lo-
co dicanẽ eſſe in loco.Nam vnaquæq; ſphæra,& vniuer
ſitates elemẽtorum ſimul adſiſtunt , & ſubſiſtunt cum
ſuo loco,quæ tñ ſunt in loco.Itẽ vnũquodq; corp' mo
bile dico inq̃ cœleſte ſimul ſubſiſtit cũ ſuo motu, & tñ
in motu eſt.Sic igiẽ & vniuerſi motus ſimul ſubſiſtens,
cũ tẽpore,erit in tpe,velut res numeratæ in numero.

*Patet autem ꝙ non eſt in tempore eſſe, tunc eſſe,quan-
do tempus eſt,quemadmodum neque in motu, aut in loco
eſſe,ſ.quando motus locus eſt.*

Nota quia non dixit id quod eſt, quando tempus
eſt,non eſſe in tempore,ſed quòd non eſt in tempore,
tunc eſſe,quando tempus eſt,cum neque in motu eſſe,
idem ſit,cum hoc ſimul cum motu eſſe.

*Si enim in aliquo eſſe ſic erit,omnes profecto res in quo
uis erunt , & cœlum in milio erit.Nam cum milium eſt,
cœlum erit.Verum hoc quidem accidit.*

Quod eſſe in tempore non ſit eſſe tunc,cum tempus
eſt oſtendit,nam ꝙ eſt in tempore,in quodam eſt , ſed
eſſe in tempore tunc eſt,quando & ipſum eſt,igitur eſ-
ſe in aliquo eſt cum ſimul adeſt & ipſum, ſi autem hoc
eſt id ꝙ eſt in aliquo,& hoc deſignatiuum determina-
tiuumq; illius ꝙ eſt in aliquo.i.tunc eſſe quando & ip-
ſum eſt.i.coexiſtere,& ſimul eſſe,patet etiam rõnẽ con
uerti,quod quidem coexiſtit alicui, etiam tunc eſt quã
do & illud eſt,igiẽ in illo erit. Cum ergo quando miliũ
eſt,etiam tunc cœlum adeſt,igitur in milio erit cœlum.
Item quoniam tunc eſt amphora, quando & mare eſt,
igiẽ in amphora erit mare, quare ſi hæc fieri nequeũt,
non erit hoc in aliquo eſſe, eidem coexiſtere . Et no-
quis damnet conuerſionem , quoniam vniuerſalem
affirmatiuam

affirmatiuam in ſeipſam conuertere voluimus: Primũ nanq; ſciendum eſt, qm̃ niſi vtamur conuerſione, non concluderemus abſurdum hoc.ſ.cœlum eſſe in milio. Neq;.n.aliquis dabit concedetq; hoc, ſed quod oẽ qđ in aliquo eſt id neceſſe eſt adeſſe cum & illud eſt, nõ tñ coexiſtens ſimulq; ſubſiſtens cum illo, iam in illo eſt, igitur cœlum exiſtens, qñ & milium eſt, non oſtẽdit ex ratione in milio eſſe, ſed ſi fit conuerſio concluditur, nã

Conuerſio.

ſi hoc eſt in aliquo tunc eſſe qñ illud eſt, & tunc quod eſt profecto, qñ aliquid aliud eſt in illo erit, qua conuerſione exiſtente neceſſe eſt cœlum eſſe in milio, neceſſario itaq; conuertimus propoſitionem vniuerſalẽ, cum & definitio vniuſcuiuſq; in ſeipſam conuertatur, nam

Quomodo ꝓpoſitio vniuerſalis affirmatiua conuertatur in ſeipſam lege Alex. & Ioã. Gram. primo ꝑriorum.

ſi homo eſt animal rõnale & mortale, nam eſſentia hominis eſt animal rõnale & mortale, & econtra. Sic igit̃ ad propoſitum quoniam illius quod eſt in aliquo quaſi definitiuum & deſignatiuum eſſe ponitur hoc.ſ. tunc eſſe quando & illud eſt, in quo dicitur eſſe, merito & cõuertitur & ſic ꝙ eſt ſimul cum aliquo, in illo erit.

Illud autem ſequi neceſſe eſt vt tempus ſit quando aliquid eſt in tempore, & motus ſit cum aliquid eſt in motu.

Cœlum quidem eſſe cum & milium eſt, accidit.i.vnũ cum altero ſimul eſſe, quippe poſsit vnum eſſe vt cœlũ & alterum non eſſe.ſ.milium. his ergo accidit vt vnum adſit cum alio.i.cœlum & milium. Verumtñ neceſſe eſt, vt aliquod tempus ſit, qñ aliquid eſt. Si ergo quæ ſunt in aliquo ex neceſsitate coexiſtunt, & quædam eorum quæ coexiſtunt, non neceſſario coexiſtunt, igitur non omne ꝙ adeſt cum aliquo in eodem illo erit, neque igitur in quodam hoc eſt tunc eſſe, quando & illud eſt, dico, ſcilicet eidem coexiſtere ac ſimul cum illo adeſſe.

Cum igitur eſſe in tempore ſit in ipſo eſſe tanquam in numero, aliquod tempus maius omni eo quod eſt in tempore ſumitur. Quapropter omnia quæ ſunt in tempore neceſſe eſt contineri a tempore, quemadmodum & cætera quæ in aliquo ſunt, vt ea quæ ſunt in loco continentur à loco.

Nam omni quod eſt in numero eſt aliquis numerus, maior, quare & eo quod eſt in tempore aliquod tempus maius erit.

Et pati aliquid etiam à tempore, quemadmodum & dicere conſueuimus tempus conſumere, & tempore cuncta ſeneſcere, per tempus obliuiſci, ſed non didiciſſe, nec adoleuiſſe, nec iuuenem, nec pulchrum euaſiſſe.

Nam ſi omni quod eſt in tempore eſt accipere maius tempus, merito cuncta patiuntur à tempore, & ipſo ſeneſcunt. Nam cũcta percurrit & ꝓterit ac ſuperat.

Corruptionis per ſe magis eſt cauſa tempus. Eſt.n.numerus motus. Motus autem id quod eſt priuat extruditque. Quare patet ea quæ ſemper ſunt, quæ ſemper ſunt in tẽpore non eſſe. Non enim continentur a tempore, nec ipſorum eſſe à tempore menſuratur.

Octa.li. dicit motum cauſam vitæ conſidera ergo.

Quoniam motus numerus eſt tempus, & omnis motus priuat extruditq; aliquid, merito tempus erit cauſa corruptionis magis quàm generationis.

Signum huius eſt ipſa nihil à tempore pati, quoniam nõ ſunt in tempore.

Inquit ſignum, vt non ſint ſempiterna in tempore, eſt, quia nihil eorum ſeneſcit tempore. Nam ſi forẽt in tempore, profecto ſeneſcerent. Sed ſempiterna tẽpore non ſeneſcunt, igitur ſempiterna non ſunt in tempore.

Cur autem tempus ſit menſura motus, erit etiam quietis menſura per accidens. Eſt.n.in tempore omnis quies.

Diximus prius fuiſſe propoſitum Ariſt. demonſtrare, vt tempus non ſolum ſit menſura motus, ſed etiam quietis, & hoc merito, cum & omnis cognitio non ſolum formarum ſit ſuſceptrix & capax, ſed etiam priuationum. Etenim oculus non ſolum cognoſcit lumen, ſed etiam tenebras, verum lumen cognoſcit per ſe, priuationem autẽ negatione luminis, ſimiliter, & in alijs, & regula diſcernit rectum & tortum curuumq;, ſed rectum per ſe iudicat quod ipſi vndiq; ſimile eſt æquale: Curuum autem negatione recti. Vt.n.diſcernit nõ cohærens non vndiq; ſibi æquale ſimileve non affirmando, ſed negando, ſic igitur & tempus non ſolum motus eſt numerus, ſed etiam quietis, verum motus per ſe quatenus menſurat extenſionem ipſius & veluti id ꝙ cum ipſo ſimul extenditur, ſed quietis inquit per accidens. Magis autem proprium erat dicere, per aliud. Nã menſurando motum, qm̃ quantum aliquid mouetur, tñ aliquid aliud quieſcere contingit, proinde tp̃s menſurans motum, dum ipſum menſurat, hac rõne menſurat, & quietem, nam dicimus diurnam, quietem, vel annuam: qm̃ in tanto tp̃e quieuit quanto aliquid aliud mouebatur extenſione in quiete non per ſe conſiderata, ſed per aliud. Nam quia aliud fit in extenſione, & productione hac rõne quies dr̃ habere extenſionem, pulchre autem à nobis dictum eſt tempus non menſurare quietem p accidens, ſed per aliud, quia menſurando motum menſurat quietem, nam ſi per accidens menſuraret quietẽ, & per ſe motum oporteret motui accidere quietẽ. Talia n.oſtendebantur eſſe per accidens quibus inerat aliquid per accidens, nunc autem non accidit motui qes, igitur tempus non menſurat per accidens quietem, ſed neque per ſe, igitur per aliud, qm̃ menſurando motum menſurat quietem. Item inquit non ſolum tp̃s menſurat motum, & quietem, ſed etiam ea quæ mouentur, & ea quæ quieſcunt per accidens menſurat, dico.ſ.ipſas, ſubſtantias. Nam tempus menſurando motum ipſarũ & quietem hac rõne dicerentur tempus menſurare ipſas per accidens, qm̃ accidit ei ꝙ mouetur homo, vel cœlum, vel aliud quoduis eſſe, & ſi tempus motus & quietis menſura eſt, igitur quæcunque ſunt & non mouentur neque quieſcunt, hæc neq; à tempore menſurãtur, ceu centra & poli, præterea & animæ, & angeli & talia. Nam hæc ſeparantur à motu & quiete, quare neq; tempore ea menſurantur, igitur neque in tempore hęc ſint ſiquidem ea dicantur eſſe in tempore, quę ab ipſo mẽſurantur quatenus mouentur & quieſcunt. At hæc nõ menſurantur à tempore, qm̃ neque mouentur, neq; qeſcunt, igitur neque in tempore ſint, igitur eorum, quæ ſunt aliqua in tempore ſunt, aliqua vero non ſunt in tẽpore, quæ cum dicat deinceps oſtendit eorum quæ nõ ſunt aliqua eſſe in tempore, aliqua vero non eſſe, inquit igitur quæcunque eorũ quæ non ſunt impoſsibilia eſſe videntur, hæc & oppoſita his non dicuntur eſſe in tempore, ſed ſempiterna ſunt, vel nõ ſunt, ceu, quadrati diametrum cõmenſurabilem lateri vel æqualẽ eſſe vnum eſt eorũ q̃ nequeũt eſſe, idcirco hoc non dr̃ eſſe in tp̃e, qm̃ non poſſumus accipere aliquid tp̃is illius ꝙ nõ hẽt exiſtentiã. cũ igit̃ hu9 eſſe nõ ſit in tp̃e neceſſario, neq; oppoſitũ eius, ꝙ eſt in tp̃e erit, dico exẽpli grã diametrum eſſe incõmẽſurabilẽ lateri, quippe exiſtentia eius nõ ſit accipere aliquod tp̃s maius. Nã ſꝑ hoc ita & eodẽ mõ ſe hẽt, igit̃ res de numero eorũ quæ ſunt impoſsibilia, nõ ſunt in tp̃e, qm̃ neq; oppoſitũ ipſis eſt in tp̃e, dico.ſ.id quod eſt neceſſario, ſed huius exiſtẽtia ſempiterna eſt, illius aũt inexiſtẽtia. Sed eorũ q̃ ſunt, quæcũq; aliqñ eſſe poſſunt, & aliqñ nõ eſſe, hæc ſunt in tẽpore. Horũ aũt triplex eſt diſcrimẽ. Nam eorũ q̃ cõtingẽter nõ ſunt, quædã iã fuerant, & nõ ſunt, ceu Homerus: q̃dam erunt, ſed nõdũ ſunt, ceu futurũ deliquiũ Solis aut Lunæ, vel aliquid aliud ꝙ futurũ eſt, q̃dã quoq; ſunt q̃ iã fuerũt, & rurſus erũt, ceu Solẽ eſſe in Oriẽte q iã fuit in Oriẽte, & in iterũ erit, oĩa igit̃ q̃ hoc mõ non ſunt, in tẽpore eſſe dicuntur, qm̃ eſt accipere aliquod tẽpus maius inexiſtentia ipſorum tempus inquam quo fuerant. Dico igitur vniuerſaliter de his quæ ſunt, & non ſunt, quoniã quæcunq; neceſſaria ſunt, vel impoſsibilia hæc

Ex dictis igitur his ſequitur, vt ſocra. qui modo eſt magis nō eſt quia eſt accipere tempus magis, tm nō eſſe.

non ſunt in tempore. Nam illa ſemper ſunt, illa vero nō ſemper ſunt, quæcunque autem queunt eſſe & non eſſe, hæc in tempore ſunt, vel non ſunt, equidem hęc ſunt in tempore, quoniam eſt accipere tempus maius quã eſſe ipſorum in quo non ſunt, & illa non ſunt in tempore, quoniam eſt accipere tempus maius non eſſe ipſorũ quo ſunt. Sciendum autem ꝙ multi codices & libri nõ habent in hoc textu illam particulam per accidens, neque Alex. commemorauit ipſam.

Non enim velut id quod eſt in motu, ſic et id quod eſt in tempore moueri neceſſe eſt. Non enim tempus motus eſt, ſed numerus motus. At in numero motus, et id eſſe poteſt quod quieſcit.

Qm̃ dubitaret quiſpiam quomodo tempus ſit menſura quietis: Nam ſi etiam tempus ſit numerus motus, & non ſolum motus in tempore eſt, ſed etiam quies, videbitur, & quies in motu eſſe, ſiquidem quies in tẽpore, & tempus in motu eſt. Inquit ergo non quemadmodum id quod eſt ĩ motu neceſſe eſt moueri, ita & ꝙ eſt in tempore neceſſe eſt moueri. Nam ſi penitus idem eſſet motus, & tempus, neceſſe forte vt id quod eſt in tempore, mox moueretur. At modo nõ neceſſe eſt, vt id qđ eſt in aliquo, iam & illud ſit, cui illud accidit. Non.n.ꝙ ineſt dulci, neceſſe eſt & melli ineſſe, qm̃ accidit melli dulcedo, neq;.n. quod ineſt albo, pallio ineſſe vel ſucco odoreto, ſic neq; quod ineſt tempori, neceſſe eſt in motu eſſe, qm̃ accidit motui tp̃s. Nam ꝙ eſt in die non neceſſe ei eſt in orbiculatione cœli eſſe, qm̃ tp̃s eſt menſura orbiculationis cœli. Eſt.n. in die ipſum quieſcere, & certe ipſum quieſcẽs nõ eſt in motu. Sic igit̃ neq; abſurdum vel impoſſ eſt in tẽpore motum eſſe & quietem.

Non.n. omne quod immobile eſt quieſcit, ſed ꝙ caret motu, atque moueri eſt aptum, vt etiam antea diximus.

Qm̃ dixit quieſcẽs poſſe in numero motus eſſe vt ne quis dicat, itaq; centrum & poli vniuerſi, qm̃ quieſcũt, & hæc erunt in tempore, propter hoc inquit non hoc dicebam, ꝙ ſi aliquid eſt immobile, hoc põt eſſe in tempore. Nam quieſcens in tempore, & non immobile, ſed id quod aptum eſt moueri, licet non moueatur. At cardines, & centrum immobilia ſunt, non tamẽ quieſcũt. Nam apta moueri non ſunt, quare neq; in tẽpore ſunt. At quieſcens in tempore, & non ipſum immobile, quippe quieſcens aptum ſit moueri, licet, non moueatur.

Eſſe autem quippiam in numero .ſ. eſſe numerum ipſius rei quendam, et menſurari ipſius eſſe, eo ſanè numero in quo eſt, quare ſi erit in tempore menſurabitur ab ipſo.

Qm̃ dixit quieſcens in numero motus eſſe poſſe, quomodo quædam dicerentur in numero eſſe motus iterũ dico ꝙ eſt velut quidam numerus ipſorum, dico .ſ. ipſa numerari vel ſm multitudinem ſubiectorũ, vt diximus in numero eſſe decem equos, vel ipſum habere numeratum eſſe, vt dicimus bellum Troianum in numero quodam temporis fuiſſe. Nã decẽ annis confectũ fuit, cũ igitur id ſit in numero eſſe, & numerus quidã eſt tp̃s, hoc erit in tempore eſſe .ſ. habere aliquod tempus ꝙ numeret rei eſſe, quẽadmodũ dicimus res Troianas in quodã tẽpore fuiſſe, & Homerum, eo quod fuit aliqua temporis pars in qua erant. Sic igitur & quies in tempore dr̃, eſſe, quoniam eſt quoddam tempus in quo quies eſt.

Metietur autem tempus, & id quod mouetur & id quod quieſcit, qua illud mouetur, & qua quieſcit. Nam alterius ipſorum motum, alterius quietem, quanta quædam ſit metietur. Quare id quod mouetur non à tempore menſurabile ſimpliciter erit, vt quantum eſt quoddam, ſed vt motus eius eſt quatenus, quare quæcunque non mouentur neque quieſcunt, non ſunt in tempore.

Quod etiam tempus res menſuret, ceu homines, vel equos, & omnia ſimpliciter non per ſe oſtendit. Nam homo qua homo non menſuratur à tempore, ſed quatenus habet quandam extenſionem ſm ſuum eſſe, quare per ſe motũ rerum metitur, vel quietem, & per accidẽs ipſas ſubſtantias rerum, ſiue ipſæ ſint ea, q̃ mouent̃, vel quieſcunt, vel homo, vel quoduis aliud, quare quæcũq; non mouentur, neq; quieſcunt non ſunt in tempore.

Eſſe enim in tempore eſt tempore menſurari. Tempus autem motus eſt, & quietis menſura.

Quod neq; ea quæ non mouentur, neq; ea quæ non quieſcunt non ſint in tempore probat vtens tali ſyllogiſmo in ſecunda figura. Item in tempore eſt menſurari, ſed ea quæ non quieſcũt, neq; mouent̃ non menſurãtur à tempore, igitur neq; ea quæ non mouent̃, neq; ea quę non quieſcunt non ſunt in tempore, quod quidem demonſtrauit, huius aũt ſyllogiſmi Ariſt. prius ponens concluſionem cum dixerit ſuperiore textu, quare quæcunq; non mouentur, neq; quieſcunt non ſunt in tẽpore, poſuit hoc in textu duarum propoſitionum maiorẽ affirmatiuam dicentem ea eſſe in tempore quæ menſurantur à tempore, minorem autem propoſitionem negatiuam dicentem quæ non mouentur, neq; quieſcunt non menſurantur à t pe non poſuit. Verum eã propoſitionem poſuit, per q̃ ipſa eſt vera, & ex qua concludit̃, & deducit̃, hãc .ſ. Tẽpus aũt eſt, motus, & quietis cã, in qua propoſitione oportet ſubaudire hanc particulam (ſolum) Quod autẽ tẽpus ſit mẽſura motus & quietis in ſuperioribus demonſtrauit. Si aũt motus & quietis ſolum tempus eſt menſura, verum erit vt neq; ea q̃ nõ mouent̃, neq; ea quæ non quieſcunt menſurent̃ à tẽpore. Nã hoc concluditur per conuerſionem ex contrapoſitione in ſecundo modo ſyllogiſmorum hypotheticorum, ſi ea quæ menſurant̃ à tẽpore, hæ mouent̃, vel quieſcunt, ergo quæ nõ mouent̃ neq; quieſcunt, hæc nõ mẽſurantur à tempore, quæ minor & negatiua eſt ſyllogiſmi propoſitio, ex qua concludebat̃, neq; ea quæ nõ mouentur, neque ea quæ non quieſcunt, eſſe in tempore.

Patet igitur neque omnia quæ non ſunt in tempore eſſe, vt quæcunque non poſſunt aliter ſe habere. Vt Diametrũ eſſe commenſurabilem lateri.

Cum dixerit eorum quæ ſunt aliqua eſſe in tẽpore, quoniam quæcunque mouentur & quieſcunt in tempore ſunt, & quædam non ſunt, quoniam oppoſita his non ſunt in tempore, vult modo idipſum oſtendere in his quæ non ſunt, quoniam quæcunque ſunt impoſſibilia eorum, quæ non ſunt, hæc non ſunt in tempore, quæcunque autem poſſunt non eſſe, hæc ſunt in tempore.

Prorſus.n. ſi tempus, ut menſura eſt motus per ſe, cæterorum vero per accidens, patet quorum eſſe metitur, eorum omnium eſſe in quiete vel in motu conſiſtere. Quæ igitur ſub corruptionem generationemq́; cadunt, atque omnino ea quæ tunc ſunt, tunc vero non ſunt: ea in tempore eſſe neceſſe eſt. Nam eſt tempus aliquod maius quod eſſe ipſorũ excedit & illud quod menſurat ſubſtantiam.

Quod impoſſibilia non ſint in tempore ẽt per hæc probat. Si tempus per ſe motus eſt numerus, & cæterorum per accidens .ſ. earum rerum quæ motui & quieti ſubijciuntur, & eſſe in tempore eſt menſurari à tempore, quæcunq; igit̃ neq; mouentur, neque quieſcunt, non menſurantur à tempore, huiuſmodi autem ſunt, & ipſa impoſſibilia. Nam immobiliter ſe habent in non eſſendo, igitur à tempore non menſurantur, quare neq; per accidens ſunt in tempore. Nam per accidens menſurantur ſubſtantiæ ab ipſo tempore quæcunq; vel mouentur vel quieſcunt, quare quorum non eſt motus, neque quies hæc, neq; per accidens menſurarentur à tempore, quare neq; per accidens eſſent in tempore.

Cum autem eorum quæ non ſunt quæcunque continet tempus alia quidem erant vt Homerus aliquando erat, alia vero erunt vt aliquid futurorum, & tempus in vtraque partem continet. Et ſi in vtranque erant & erunt.

Eorum

Eorum, quæ non ſunt quæcunq; ſunt in tempore, q́ etiam continentur à tempore. (Hæc autem ſunt quorū eſſe maius erit tempus,) alia quidem erant, & non amplius erunt, alia vero erunt & nondum ſunt, alia deniq; erant & iterum, igitur tempus continet præterita ſm non eſſe ipſorum per tempus præteritum, quo extiterant, & futura cōtinet tps futurum, quo erit, quare maius tps eſt eſſe ac ſubſtantia ipſorum. Equidem his quę facta ſunt præteritum tempus, quo extiterant maius, ſp eſt eo quod factum eſt ſm quod ipſum non eſt, in futuris autem plus tpis eſt, quo non ſunt, quam tps quo erunt. Item in his quæ facta ſunt, & rurſus futura plus, temporis eſt, q̈ eſſe ipſorum ſecundum vtram partē ea cōtineat. Equidem plus temporis eſt eorum quæ facta ſunt, q̈ tps pręteritum quo erant, & plus temporis eorū quæ ſunt futura, quam tps futurum quo erunt. Etſi in vtranque inquit & ambo. i. ſi in vtranq; continet tempus non eſſe ipſorum & ſecundum præteritum & futurum vtraque & erant prius & rurſus erunt.

Quæcunq; autem nulla ex parte continet neq; erunt, neque ſunt, neq; erant. Sunt autem talia eorum quæ nō ſunt, quorumcunq; oppoſita ſemper ſunt, ceu diametrū eſſe incommenſurabilem coſtæ ſemper eſt, & non erit hoc in tēpore, ergo neque commenſurabilem eſſe lateri erit in tempore. Vnde ſp non eſt, quia contrarium ei eſt id quod ſemp eſt. Quorum vero contrarium non ſemper eſt ea eſſe, ac nō eſſe poſſunt, & eſt generatio & corruptio ipſorum.

Ideſt in quibus eorum quæ non ſunt ſm nihil tēpus continet non eſſe ipſorum, neq; ſm tempus præteritū, neq; ſm futurum. Hæc nanque prius non erant, neque modo ſunt, neq; poſt hæc erunt. Quæ autem hæc ſint ſignificauit dicens. Quorumcunq; oppoſita ſemp ſunt, ceu Diametrum eſſe incommenſurabilem coſtæ. Nam cum hoc ſemper ſit atque neceſſario oppoſitum huic, hoc autem eſt Diametrum eſſe commenſurabilem lateri, nunquam eſt & nequit eſſe. Vt igitur eſſe Diametrū incommenſurabilem coſtæ, propterea quod non continetur à tempore, ſed eſt ſupra omne tempus non eſt in tempore, ſic & huic oppoſitum nunquam exiſtens nō eſſe eius non habebit in tempore, quoniam vniuerſo tēpori coextenditur inexiſtentia eius.

Ipſum autem nunc continuatio temporis eſt, vt antea diximus. Nam continuat tempus præteritum. Et futurū, atque omnino eſt temporis vltimum. Eſt enim huius quidem principium, illius autem finis.

Propoſitum Ariſto. modo eſt de aduerbijs temporū differere, quid vnumquodq; ſignificet, ceu quid eſt nūc quid tunc, quid iam, quid nuper, quid olim, & quid repente. Primum differit de ipſo nunc, & inquit duplex eſſe nunc alterum minimum, alterum autem proximū. Primum ergo de ipſo nunc minimo diſputat. Et hæc inquit quæ quidem & prius dixit, ꝙ nunc & momentum cum vnum & idem ſit, etiam eſt continuationis & diuiſionis temporis cauſa. Nam cum velut cōis terminus, vtriuſq; temporis acciperetur. ſ. præteriti, & futuri, tūc differentes partes temporis per ipſum continuarentur. Nam ipſe in 5. lib. definiens continuum ſic inquit, continuum eſt cuius partes copulantur ad terminū cōem. Si ergo nunc eſt cōis terminus partium temporis, continuatio profecto temporis erit, qñ igit̃ vt vnum ſubiecto & rōne acciperet̃, dico. ſ. vt vnus aliquis terminus, cōis tunc continuatio fit in tempore, qñ autem vnum quidem ſubiecto fuerit & rōne nō vnum acciperet̃, ſed huius quidem velut finis, & alterius principium, tūc diuiſio fit temporis, queādmodum etiam ſe hñt puncta in lineis. Nam qñ accepero in linea punctum aliqđ ſm intelligentiam, ſiquidem ſimpliciter vt terminus vtriuſque lineæ idem accepero, ceu eſt & circuli centrum, cōmunis quidam terminus omnium rectarum linearum quæ ab ipſo ad circunferentiam ducuntur, tunc pūctū eſt continuatio lineæ, qñ autem acceptum punctum duas rōnes ſuſcipiet ceu ſi nos lineam diuiſam cogitauerimus, & huius finis ſit punctum; & huius principiū, tunc punctum eſt diuiſio lineæ, ſic igit̃ & de ipſo nunc dicendum eſt, ſiquidem nunc vt vnam rōnem cōis termini habens acciperet̃, continuatio erit temporis, quādo autem acciperetur velut habens duas rōnes, fit diuiſio temporis. Verū differt nunc à puncto, eo quod pūctum pōt accipi actu, & potētia, ſed nunc ſic accipi nō pōt, quippe non maneat ipſum nunc, ſed ſemper in fluxu eſt. Nunc autem quod appellat̃ platicum eſt id qđ prope nunc minimū eſt, ceu qñ venit, nos dicimus nūc, qm̃ tps eſt prope nunc minimum, ſit̃ ēt de futuro dicimus venire nunc, qm̃ hodie veniet, ſed de his quæ ante multū tps facta fuerunt vel quæ poſt multo futura erūt non dicimus nunc fuiſſe, vel nunc fore. Nam quæ facta ſunt in Troianis bellis, nunc fieri non dicimus, qm̃ multum temporis intermedij interceſsit, neq; ea quæ poſt multum temporis futura ſunt dicimus nunc fore. Ipſū autem tunc inquit tps definitum ſignificat copulatum connexumq́; ad minimum nunc pñs. dr̃ autem de præterito, & futuro, & vtroq; modo vnum aliquid hēt præſens nunc ceu tunc fuere Troiana bella dicimus, ſi contigerint ad mille annos fuiſſe, & tūc eclipſis fiet dicimꝰ poſt tot menſes. Eſt igitur ipſum tunc tps quoddā definitum coniunctum ad præſens nunc, & cum res ipſa fuit, ſi autem hoc eſt ipſum tum tps quoddam definitū ſiue præteritum, ſiue futurum, hærens coniunctūq; ad ipſum nunc præſens, minimum & nullum eſt tps actu acceptum ꝙ non ſit, tunc ſiue acceperimus ipſum de pᷓterito, ſiue de futuro, vr̃ omne tempus eſſe, finitum igit̃ tempus inquit deficiet, vel nō, & inquit ꝙ non deficiet. Nam ſi ipſum tunc terminat̃ duob. nunc, oē aūt nūc & principium eſt & finis nunq̄ deficiet tempus, ſed ſemper erit accipere tunc, quare nunq̄ deficiet ipſum tūc. Sed hoc quiſpiā non concederet nolens tempus ſempiternum eſſe, quod oē nūc accipiat duas rōnes, rōnem. ſ. principij, & eā quæ finis eſt, ſed erit aliquod nunc, qđ quidē finis erit & nō amplius principium. Probat igit̃ nō deficere tempus ex motu, ſi ſp motum eſſe neceſſe eſt (inquit) & tempus ſp eſſe neceſſe eſt, quod aūt motꝰ ſp ſit, in octauo huius facultatis volumine nititꝰ oſtendere. Verum vniuerſum tēpus magis oſtendit q̄ hoc vt in commentarijs illius libri demonſtrauimus. Ipſum autē iam eſt (inquit) proximum nūc pñti minimo ꝙ ſane vel præteriti, tēporis pars eſt, vel futuri, dr̃ autem de vtriſque. Nam dicentib. qñ ambulas, dicerem iā, propterea quod non multum abſuit à præſente nūc. Item dicimꝰ de præterito ꝙ iam iuit, nemo tñ ipſum iam dicit de tēporib. quæ longe multumq́; abſuerunt. Nam quiſpiam nō diceret iam Ilium captum fuiſſe, neq; ea q́ poſt multum tempus futura ſunt, iam fore dicimus, quo igitur diſtinguetur ipſum iam ab ipſo nunc amplo. Dico itaque ꝙ ſiue idem per vtrunq; nomen ſignificatur, vel ſi non idem ſignificatur, ſed habent quandam dr̃iam difficilem, & ſecundum quantitatem differunt, quod forte ipſum nunc amplum magis prope minimo nunc eſt quam ipſum iam. Ipſum autem nuper & ipſum eſt ꝓpe nunc, ſed ſolius præteriti eſt pars non autem eſt amplius ipſius futuri, qñ venit dicimus quod nuper, ꝓpter ea quod prope tempus pñtis nunc eſt, attamen de futuro, græcorum nullus vſus eſt ipſo nuper, nullus. n. inqt, nuper lauabo, nuper ambulabo, ſed in ſolo præterito inuenitur. Ipſum autem olim eſt (inquit) quod à pręſente longe abeſt, olim extitere geſtaq; fuere Troiana bella, quoniam à præſente per multum tempus diſtāt. Ipſum repente (inquit) dicitur id quo, aliquid mutat̃ inſenſibili tēpore propter breuitatem ceu dicimus repente fieri

Ex. 12. meta. Ecce quodlo. Grā fecit cō mentaria, in quatuor volu minibus ſub ſequentibus.

procellam, quando breui mutaretur continens, & propter breuitatem mutationem ſimul nõ ſentiremus, repente obijt exceſſitq; ex hac vita quod propter breuitatem temporis non percipimus mutationẽ ex ente in non ens, ſed velut imediate ex ipſo eſſe nõ eſſe ſcimus.

Sed hoc nõ quẽadmodum de puncto manente conſtat.

Non ita patet ipſum nunc diuidens, & continuans tempus, quemadmodum punctum manifeſtum eſt cõtinuans & diuidens lineam, cauſa autem quoniam punctum poteſt manere ideſt actu ſumi, atqui ipſum nunc

Differt autem & potentia.

Potentia inquit pro hoc ſm conſiderationem, & cõceptionem mentis, ob id & temporis diuiſio eſt ſm cõſiderationem. Nam potentia nunc non diuidit tps cũ & actu diuiſum ſit. Nunc autem vnum & continuũ eſt tempus, & intelligentia ſolum diuiſibile eſt.

Et qua ſane tale ſemper alterum eſt nunc, qua vere connectit ſemper idem.

Qua tale.i.quia diuidit. Nam qua diuidit duas rationes recipit, & rõnem finis, & rõnem principij, aliud.n. eſt ipſi eſſe finem præteriti temporis, & aliud eſſe principium futuri, quatenus autem copulat præteritum, & futurum, hac rõne vnum eſt & idem non ſolũ ſubiecto, ſed ẽt rõne. Nam vt cõis terminus vtriſq; accipit, quemadmodum ſi intellexeris duas formicas à duobus extremis lineæ motas, & in vnum aliquod & idem punctum ambas finientes abſoluenteſq; motũ, punctum igitur in qđ motus terminati ſunt cõis quidam terminus eſt, & finis amborum motuum, ſic igit & nunc niſi accepe rimus ſimplr velut duas rõnes habens, ſed velut vnam quandam eam.ſ. finis tunc eſt continuatio temporis.

Vt in mathematicis lineis. Non enim ſemper vnum eſt punctum intelligentia, nam diuidentibus aliud.

Ideſt vt in mathematicis accipimus quoddam punctum ſm intelligentiam in linea, & idem ſemper vnum exiſtens, vnum autem eſt cum accipitur ſm intelligentiam, & non ſm actum, cum vero acceperimus ipſum punctum, vt diuidens lineam, tunc aliud, & aliud, rõne accipimus, cum vero ipſum acceperimus non vt diuidens, ſed velut habens vnam & eandem rõnẽ ad vtraſque lineæ partes, tũc non ſolum ſubiecto vnum ſit, ſed etiam rõne, ſic ergo & nunc ſm intelligẽtiam acceptũ, ſiquidem ipſum velut habens duas rõnes accipimus diuiſio in tpe ſit, ſi autem velut vnam rõnẽ habens continuatio orit, verba in quibuſdã exemplarib. ſic ſe hñt, qua quidem vnum, hac rõne ſp vnum punctum.i.quatenus vnum eſt punctum non modo ſubiecto, ſed ẽt rõne, hac rõne vnum exiſtens punctum cõtinuatio lineę ſit, intelligentia autem diuidentib. ſp aliud, & aliud naſcit punctum.i.hac ratione vnum punctum aliud, & aliud facimus ratione, intelligentia diuidentes lineam.

Vnum autem & idem prorſus, ſic & nunc, hoc quidem temporis diuiſio ſecundum potentiam, illud autem terminus ambobus eſt vnitus. Eſt autem idem & ſecundum idẽ diuiſio & vnitas, eſſe non autem non idem.

Hoc eſt repetitio prioris, quod cum velut vnũ prorſus acceperimus eandem habet rõnem & continuat lineam. Eſt autem (inquit) idem & ſm idem diuiſio, & compoſitio. Nam in puncto accepto ſm conſiderationem idem ſub ſubiecto diuiſio & compoſitio. Nã idem ſm aliam, & aliam conſiderationem vel diuiſum intelligitur, vel copulatum. Et ſm idem.i.ſm vnum & idem punctum. Nam hoc eſt quod per ſeipſum vel coniungit, vel diuidit lineam aliter & aliter acceptum.

Ipſum igitur nũc hoc vno dicitur modo, aliud vero modo cum tempus huic propinquum fuerit. Dicimus enim nunc venit quia hodie veniet, & nunc venit, quia hodie venit. Ad res quæ in Ilio geſta ſunt, non nunc fuiſſe dicuntur, neque eluuio nunc ſit: quanquam tempus continuum eſt vſque ad illa, ſed quia non ſunt prope.

Quoniam eſt & nunc amplum quoddam tempus proximum minimo nunc, & ſm præteritum futurum. Neque olim facta ceu illa quæ ad Ilium geſta fuere, neque ea q̃ poſt multũ tpis futura ſunt, vt ſi fuerit eluuio, nũc fieri dicuntur vel facta fuiſſe, & ſi continuum ſit tẽpus vſque ad illa, qm̃ non eſt propinquum minimo nunc.

Ipſum autem nũc tempus eſt ad prius atque poſterius nunc definitũ, vt tunc capta eſt Troia, & tũc eluuio erat, oportet enim finitum ad ipſum nunc eſſe.

Ipſum tunc (inquit) eſt tempus, definitum à duobus nunc pſente.ſ. & illo in quo vel fuit, vel erit res ceu, tũc Troia capta eſt ante mille annos circunſcribentes tempus hoc tunc ꝙ eſt, in quo capta eſt Troia, & pñte ſilr dicimus ꝙ erit deliquium lunæ poſt tm̃ tpis, circũſcribentes rurſus tps ipſo nunc pñte & futuro, in quo erit eclipſis. Dicens aũt definitũ ad prius nunc, viſus eſt ſub intelligere & ad poſterius. Nã prius poſteriore eſt pri⁹. Prius aũt & poſterius nõ idẽ accipit, ſed in pterito tũc prius quidem eſt nunc, in quo extitit res, poſterius aũt eſt præſens. De futuro aũt econtrario prius quidem eſt pſens nunc, poſterius autem futurum in quo erit res.

Erit ergo tempus quantum quoddam ab hoc & in illud & erat in præteritum, ſi autem nullum eſt tempus ꝙ non ſit tunc, omne ſane tempus erit finitum. Deficiet ne igitur, ſiquidem ſemper eſt motus. Aliud igitur, vel idem ſæpe redibit, patet vt motus ſe habet, ita ſeſe tempus habet. Nam ſi vnus idemq; ſit & tempus idem ac vnum erit. Sin vero non ſit non erit.

Si.n. oportet finitum eſſe ad nunc præſens.ſ. dico, eſt igitur aliqua temporis quantitas definita ab ipſo præſente menſurata vſque ad illud. Pulchre igitur dictum eſt, quod ipſum tunc eſt tempus definitum, ſi autẽ nullum tempus eſt, ꝙ non ſit tunc, omne tempus erit finitum. Nam ſi ipſum tunc de omni tempore dr: Nam in præterito & futuro omne tempus eſt, in his autem eſt ipſum tunc, & tunc definitur terminaturq; igitur & oẽ tempus finitum eſt. Vnde & ambigit ſi omne tempus finitum ſit, num igitur deficiet tempus, vel ne. Nam videbitur per vniuerſum finitum eſſe & deficere, & ſi omne acceptum finitum ſit, attñ ſi motus ſempiternus eſt, cuius tps eſt numerus, neceſſe eſt, & ipſum ſempiternũ eſſe. Quod igitur inquit vnum & idem tps numero erit vel ſpecie vnum ſolum, & inquit ꝙ vt ſe habet motus, ita ſeſe hẽt & tps. Nam ſi vnus & idem motus numero eſt, & tps ſilr erit, ſi aũt ſpẽ duntaxat vnus, & tps ſpecie, duntaxat vnum, vt in ſuppoſitione rõnem deduxit. Verum aũt perſpicuũ eſt quod ſpecie ſolum vnum ſit tps, non tñ numero propter ea quod, & motus ſic ſe habet.

Cum autem ipſum nunc finis ſit atque principium temporis, non tamen eiuſdem, ſed tranſacti quidem finis, principium autem conſequentis. Vt circulus in eodem quodam modo curuum & concauum habet ſic & tempus in principio eſt ſemper ac fine. Et propterea ſemper aliud: aliudq; videtur, non enim ipſum principium videtur eſſe eiuſdem & finis. Simul.n. & per idem oppoſita numero eſſet. Nõ ergo tempus deficiet. Nam ſemper in principio eſt.

Si nunc inquit finis quidem eſt præteriti temporis, principium autem futuri, eandem rõnem haberet quã habet circulus ad conuexum & concauum. Nam ſm idem ſubiectum linea alio, & alio reſpectu conuexa & concaua eſt, ſi ergo tale eſt ipſum nunc & vnũ, & idem eſt principiũ & finis, alterius quidẽ finis, alterius autẽ, principiũ nunq̃ deficiet tps. Nam ſp illud nunc ꝙ ſumptum eſt, temporis terminus eſt, & alterius tpis initiũ. Impoſſibile.n. vnum & idem nunc eiuſdẽ tẽporis principium eſſe finem, ſic.n. ſimul & ſm idem contraria ineſſent. Si ergo tale eſt ipſum nunc, ſemper in principio erit tempus, quare aliquando non deficiet.

Ipſum

Ipſum autem iam prope eſt præſenti nunc indiuiduo pars futuri temporis. Quando ambulabis iam: quoniã prope eſt tempus, in quo ambulabis. Et præteriti temporis, quod non procul eſt ab ipſo nunc, quando ambulaſti: iam ambulaui: Ilium non dicimus iam captum fuiſſe, quia longe ab inſtanti nunc diſtat.

Quod iam pars quædam eſt vel præteriti temporis, vel futuri prope exiſtens ipſi nunc mioimo, ſi autem ꝓcul fuerit ab ipſo non iam dicitur.

Et ipſum nuper ea pars eſt præteriti tẽporis quæ inſtanti nunc propinqua eſt. quando veniſti, nuper, ſi fuerit tempus proximũ præſenti nunc. Olim autem quod longe abeſt.

Quæ ſit differentia eorum inuicem. ſ. ipſius nunc ampli, & ipſius iam, & ipſius nuper, diximus. Olim autem & ipſum quidem eſt pars præteriti temporis, attamen non eſt prope nunc minimum ſed eminus.

Ipſum repẽte dicimus quod in tpe inſenſibili dimotũ eſt.

Nam cum aliqua mutatio ex aliquo in aliquod fieret, deinde propter breuitatem temporis nõ ſentimus pariter ipſum, repente dicimus tale mutari, quemadmodum ſi ſcintilla comburens inſenſibiliter in aridis lignis ſtipuliſque collectam materiam accendat. Nam quia non ſentimus in profunditate mutationem, repente dicimus materiam ignitam eſſe.

Mutatio autem omnis natura dimotiua eſt.

Quoniam dixit dimotum eſt, & oportebat dicere mutatum, propter hoc adiecit hoc, qm̃ propter hoc dicebam dimotum eſt, qm̃ omnis mutatio dimotiua eſt.

In tempore cuncta fiunt & corrumpuntur. Vnde & alij quidem ſapientiſſimum dicebant. Pythagoricus autẽ Paron penitus indiſciplinabile, quia obliuiſcitur, in hoc rectius dicens. Patet igitur corruptionis magis eſſe per ſe cauſam tempus, quã generationis, vt & antea diximus. Mutatio nanque per ſe quidem eſt dimotiua, generationis autem, & vt quippiam ſit cauſa per accidens eſt.

Qood quidem iam dixit in ſuperioribus, idem none magis dearticulate dicit, qûo omnia dicuntur à tempore corrumpi, & narrat ꝙ veterum alij tempus ſapientiſſimũ appellabãt. Paroo aũt Pythagoreus dixit rectius enuncians affirmanſq; de ipſo dixit, indiſciplinabile eſſe tempus, qm̃ gignitiuom eſt obliuionis, ſi.n. tempus vel mutatio, quædã eſt, vel prorſus mutationis aliqua affectio, & omnis mutatio natura dimotiua eſt, merito dimotionis magis caoſa erit tempus, quam generationis, ſi aũt oĩno dimotionem priuationẽq; alicuius formæ conſequitur generatio alterius hoc eſt per accidẽs, cum motatio vt mutatio ſimpliciter dimouet tollitq; aliquid, accidit autem dimotione alicuius formæ alteram formam ſequi propter cauſam effectricem q̃ mutatione velut inſtrumento vteretur, niſi ipſa mutatio per ſeipſam conſiderata nihil aliud quam priuationẽ formæ ſubiectæ operatur: per ſe igitur eſt cauſa corruptionis mutatio, per accidens autem generationis.

Signum autem ex eo ſatis eſt, quia nihil quidem ſit niſi ipſum moueatur aliquo modo, atque quippiam agat. Corrumpitur, autem aliquid etiam ſi non moueatur, atque hanc corruptionem à tempore fieri maxime dicere conſueuimus. Verum neque hanc tempus facit: ſed hanc quoque mutationem accidit in tempore fieri. Eſſe igitur tempus, & quidnam ſit quoque modis nunc ipſum dicatur, et quid ſit ipſum tunc, quid iam, quid nuper, quid olim, quid repente diximus.

Signum autem inquit ſufficiens eſt tempus magis eſſe cauſam per ſe corruptionis, gñationis autem per accidens, qm oĩs gñationis cã efficiens definita eſt, ceu viri vir, & domus ædificator, & aliorum ſilr. Nam impoſſibile eſt fieri aliquid, quin ipſum moueatur & mutet, oẽ autem motum ab aliqua cã motrice mouetur, quare omne, ꝙ fit, ab aliqua cã, fit, ab ipſo mouente dico & mutante: quia igit̃ id, quod fit, mouet̃, & oĩs motus tẽpore menſuratur, per accidens tp̃s cã gñationis dr̃. Si q̃dem igitur eſt videre cauſam oĩs gñationis, qm̃ & moueri oĩno neceſſe eſt id quod fit, corruptionis aũt non oĩs eſt videre cauſam effectricem, ſed vel tempus ſolũ. Nam rueret domus à ſolo tempore labefactata vetuſtate, vt etiam tunica corrũperet̃, & ſimilia, & nullius motus perſpicui facti circa ipſa, ſed ſtantibus, & quieſcentibus, adeo vt nihil aliud habeat corruptionis efficere, cauſam manifeſtam, quam tempus. Et hæc quidem tanquam ad eõem vſum, & ꝙ non ſit aliquam cauſam perſpicuam corruptionis facere Ariſt. inquit, qm̃ in nullo eſt tp̃s primo corruptionis cã, & ipſe ſtatim induxit, dicens, ſed neque hanc tp̃s facit, ſed accidit in tẽpore fieri, & hanc mutationem fieri. Quæ igitur eſt cauſa effectrix corruptionis? Dicimus, ꝙ eſt materia nõ apta per vniuerſum ſub formis ſtare, non eſt autẽ apta per vniuerſum durare ſubq; formis manere, qm̃ oĩum habet potentias, & oportet ſm oẽm potentiam quam in ſeipſa habet ad actum redigi, niſi habitura ſit fruſtra inutileſq; potẽtias, ob igitur talis, vt nequeat per vniuerſum ſubijci vni & eidem formæ, quare ſecundum alias potentias ad actum reducenda eſt. Prima quidem igitur cauſa corruptionis hæc eſt. Alia autem eſſe vim eorum quæ fiunt infinitam. Nam vt auctionis metrum eſt ad quod cum peruenit natura ceſſat & ſtat, ita & inexiſtẽtiæ vniuſcuiuſq; metrum definitum eſt ad quod res cũ peruenerint, corrumpuntur, quare corruptionis effectrix cauſa eſt, nullam rem infinitæ potentiæ eſſe. Quę ſit corruptionis.

His autem hoc pacto determinatis à nobis patet omnem mutationem & omne quod mouetur in tempore eſſe & moueri.

Cum diſſeruerit de aduerbijs temporalibus nunc dubitationes, quaſdam exponit conuenientes ſermoni de tempore, prius aut quod iam dixit, nunc oſtẽdit, ꝙ oĩs motus in tempore eſt, probat autem tali ſyllogiſmo, oĩs motus habet prius & poſterius, prius autem & poſterius in tempore ſunt, igitur oĩs motus in tẽpore eſt, vel etiam ſic in tertia figura, prius & poſterius in motu ſunt, prius & poſterius in tẽpore ſunt, igitur motus in tempore eſt, probat autem vtranq; propoſitionem & minorem propoſitionem hunc in modum, omnis motus celeritatem, & tarditatem habet, celeritas & tarditas prius & poſterius habent. Nam velocius cum peruenerit in finem, prius dicimus eſſe, & tardius poſteriꝰ, igitur oĩs motus prius habet & poſterius, quando autẽ dicimus oẽm motum habere velocius & tardius nõ dicimus de ſingulari motu, ſed de ipſa ſpecie motus, ceu in toto motu ſm locum, vt totus eſt, celerius & tardius & in circulatione quædam eſt quidem velocioris motus, quædam vero tardioris motus, & in alijs ſimiliter, ſic igitur minorem propoſitionem probat maiorẽ autem ſic, prius & poſterius diſcernuntur per diſtantiam ad ipſum nunc. Nam ipſum proximius eſſe nunc, vel abeſſe prius dr̃, & poſterius, diſtantia autẽ ad ipſum nunc (inquit) in tempore eſt. Nam ſi nunc ipſum in tempore & diſtantia ipſius nunc in tempore erit. Nam diſtare ab ipſo nunc quid aliud eſt, quàm tempore ab ipſo diſtare, quare ſi prius & poſterius per diſtantiam ab ipſo nunc diſcernitur, & diſtantia ipſius nunc in tempore eſt igitur prius & poſterius in tẽpore ſunt, prius autem (inquit) & poſterius contrario modo dicuntur ſm tempus præteritum & futurum. Nam io tempore præterito dicimus prius ꝙ magis abeſt ab ipſo nunc, poſterius autem quod proximius eſt ipſi nunc, priora. n. dicimus Troiana bella ijs, quæ in Peloponeſo geſta ſunt, de futuro, autem contrario modo, prius dicimus, quod eſt proximius ipſi nunc, poſterius autem quod longius abeſt. Nam priorem dicimus in ſtomacho digeſtionẽ,

eſſe ea quæ ſit in hepate. Hæc dicens deinceps duas ponit dubitationes conuenientes, & opportunas ſermoni de tempore, vnam quomodo ſe habet tempus ad animam, nunquid ſublata anima poſsit eſſe tempus. Secũdam ponit quomodo vbiq; eſt tempus & in terra, & in mari, & in cœlo, & ſoluit prius ſecundam dubitationẽ, dicens propterea quod tempus eſt menſura motus, oĩa autem hæc mobilia ſunt, cœlum, terra, mare, cum igiẽ mobilia ſint, & motus tempus eſt numerus, menſurantur profecto & hæc ab ipſo tempore, merito igitur in omnibus his dĩ eſſe tempus. Nam ſiue mouentur, ſiue quieſcant menſurantur à tempore oĩno & motus ipſorum & quies, quemadmodum igitur dico diem vbiq; eſſe non eo quod dies conſequatur horum motum, vel quietem, ſed eo ꝙ prorſus eſt metrum motus & quietis, ita & tempus vbique dicimus eſſe. Nam dies quoddam tempus eſt, definitur autem, & eſſe habet tempus ex primo motuum, vt ſæpe diximus. Ad priorem dubitationẽ, quæ quærit quomodo ſe habet anima ad tempus, nunquid & non exiſtente anima numerante ſit tẽpus, vel non, occurrit tali modo, quoniam ſi numerus motus eſt tempus, numerus autem non numerans, ſed numeratus, & neceſſe eſt oĩno non exiſtente numerante, neq; numeratum eſſe (Nam talia ſunt de numero eorum quæ ſunt ad aliquid, dico.ſ. numerans & numeratum) cum non fuerit ergo numeratum, neq; numerus, erit, igitur prorſus neceſſe eſt non exiſtente anima, neque numerum eſſe, nihil.n. aliud eſt numerans, quã aĩa, & anima non omnis, ſed rõnalis, quare ſublata anima tollitur & numerans, deſtructo autem numerante tolleretur etiã numerabile, & deſtructo ſublatoq; numerabili demetur etiam numerus, deſtructo autem numero tolleretur & tempus, igitur deſtructa anima aboleretur, & tempus. Sed ad hæc quiſpiam dicet, quod ſi q̇dem idem erit dicere numeratile & numerum, reuera omnino neceſſe erit ſublata anima tolli numeratile, & hoc ſublato tolli etiam & numerum, & propter hoc tẽpus, at modo non eſt idem dicere numerum & numeratile eſſe, quid igitur prohibet tempus, vt quidem numeratile tolli ſublata anima, veruntamen numerũ nõ tolli cum & denarius lapidũ numerus anima ſublata, vt numeratilis tolleretur, veruntamen numerus nõ amplius tolleretur. Nam eſt lapidum denarius numerus, & non exiſtente anima. Sed ſi prorſus inquit ſublata omni anima tolleretur & omnis motus, & omni motu ſublato tolleretur, & tempus, ſiquidem tempus eſt aliqua affectio motꝰ, igiẽ prorſus neceſſe eſt ſublata anima vltiter tolli etiam & tempus. Nam anima ſublata non ſolũ motus, qui proficiſcuntur ab anima vna tolluntur, ſed etiã naturales ceu motus grauium & leuium, neq;.n. mundus amplius eſt mũdus ſublato circulari motu, tollitur autem & ipſe ſublata anima, pulchre igitur diximus qđ anima ſublata tollitur & tempus, & nõ ſolum omni anima ſimpliciter ſublata, ſed rationali, quippe ſi ea nõ extiterit, neq, irrationalis erit, ſiquidem natura prius ſit rationale ipſo irrationali. Præterea ſi demonſtratũ eſt, quod ea, quæ per ſe mouentur, antecedunt neceſſario ea quæ ab alijs cientur, quæ corpora ſunt, & ijs quæ in tempore mouentur, præſtant ea quæ ſemper mouentur, & cauſæ ſemper mouentes, quæ animæ ſunt, anteriores ſunt omnibus ijs, quæ abſolute mouẽtur, neceſſe omnino profecto his ſublatis omnem motum tolli.

Celerius enim & tardius in omni ſane mutatione eſt. Nam in cunctis ita videtur. Dico autem id celerius moueri quod prius ad ſubiectum pergit modo ſit ſecundum ipſum ſpacium & vniformem motum velut in latione ſi ambo ſuper circunferentia, aut ſuper li[illegible]ea recta moueantur & in cæteris ſimili modo. At ipſum prius in tempore eſt prius enim atque poſterius ratione diſtantia ad ipſum nũc dicimus, ipſum vero nunc terminus eſt tranſacti atq; futuri. Quare cum ipſum nunc in tempore ſit et prius ipſum poſterius ve in tempore erit.

Dicens, qũo dicit ſm omnem mutationem celerius & tardius eſſe, quod non ſm vnamquamque, & vnam numero, ſed ſm omnem mutationẽ genere, ceu in mutatione ſm locum, & circulatione, attamẽ in generabilibus & corruptibilibus celerius & tardius, & in ſingularibus videre eſt, illud (inquit) dico celerius moueri, ꝙ prius ad ſubiectum peruenit, ſubiectum dicens finem in quem motus deducitur, quod prius igitur peruenit in finem, & vniformi motu mouetur, hoc eſt celerius motum, eodem exiſtente interuallo. Pulchre autẽ adiecit & vniformem motum. Nam ſi non vniformi motu mouetur, ſed modo celerius motum, modo autem ſegnius, neq; diſcerni hi poſſunt, ceu in latione, ſi ambo ſuper circunferentia mouentur, vel ambo ſuper recto ſpacio. Nam oportet idem eſſe ſpacium non ſolum ſm quantitatem, ſed etiam ſm qualitatem. Nam ſi aliud mouetur in rectum, & aliud in circunferentia æquali magnitudine, poteſt in circunferentia motum, cũ moueatur ocius, peruenire poſterius in finem. Nam quod mouetur impeditur propter curuitatem in circunferẽtia, & planum eſt hoc ex equis certantibus, videntur.n. in curuitate ſegnius moti, ſimiliter & in alijs ceu de helice. non.n. ſimili velocitate quippiam mouetur in helicem, & in rectum. Sciendum autem quod ponens concluſionem quam ſane vult probare, propoſitiones per quas hoc concluditur non prius ponit, ſed prius vnamquamq; probat, deinde has probans ita concludit totũ ſyllogiſmum, prius autem minorem propoſitionẽ probat, ipſa autem eſt dicens in omni motu prius eſt, & poſterius, probat autem tali ſyllogiſmo, in omni motu celerius eſt, & ſegnius, ſed celerius & ſegnius prius eſt, & poſterius, igitur in omni motu prius eſt, & prius: cũ dicit celerius.n. & ſegnius hæc eſt minor propoſitio, cum autem dicit, dico autem id celerius moueri, ipſa eſt maior propoſitio, ſi autem celerius eſt quod prius mutaẽ, ſegnius autem profecto erit, ꝙ poſterius mutatum eſt. At ipſum prius. Quod autem prius & poſterius ſint in tempore per hæc probat. Nam prius & poſterius dicimus (inquit) rõne diſtantiæ ad ipſum nunc, ſi nunc eſt terminus partium temporis, igitur in tpe eſt nũc. Nam (inquit) nunc terminus tranſacti eſt atq; futuri, deinde adijcit, quare cũ ipſum nunc in tpe ſit prius & poſteriꝰ in tpe erunt, quod autem prius & poſterius in tpe ſint, nunc ipſo exiſtente in tempore, deinceps probat.

In quo nanque nunc eſt, & in hoc diſtantia ipſius nũc eſſe oportet.

Quomodo autem, nunc exiſtente in tẽpore & prius & poſterius in tempore ſint, per hæc probat, quoniam inquit in quo eſt nunc, & diſtantia quæ eſt ab ipſo nũc erit. Nam quod diſtat ab ipſo nunc tempore, ab ipſo diſtat, quare ſiquidem prius & poſterius ſecũdum ipſam diſtantiam ad ipſum nunc diſcernuntur, & diſtãtia eſt ipſius nunc in tempore, propterea quod & ipſum nũc, & prius & poſterius igitur erunt in tempore.

Contrario autem modo dicetur prius ipſum in tempore præterito et futuro. Nam in præterito prius dicimus id quod longius diſtat ab ipſo nunc, poſterius autem quod eidem propinquius. In futuro autem prius quidem quod proximius adiacet, poſterius autem quod longius.

Quoniam dixit quod prius & poſterius ſm diſtantiam ab ipſo nunc diſcernitur, indefinitum autem hoc erat, neq;.n. ſimpliciter eſt diſtans ab ipſo nunc dicere vel ꝓximius vel longius. Nã aliter hoc eſt de præterito & de futuro tẽpore, propter hoc ipſum determinatur.

Quare cum ipſum quidem prius in tempore ſit, omnẽ autem motum comitetur ipſum prius, patet omnem mutationem

tionem omnem ĩ, motum in tempore eſſe. Dignum autem eſt conſideratione.& quonam modo ſeſe habet ad animã tempus,& cur in omnibus tempus eſſe videtur, & in terra,& in mari,& in cœlo. An quod motus cum ſit menſura,tempus aliqua affectio vel habitus ſit,hæc autem mobilia cuncta ſunt. In loco enim omnia ſunt, tempus vero & motus ſimul ſunt potentia et actu. Dubitauerit autem quiſpiam,num ſublata anima tempus ſit vel non. Nam ſi numeraturum eſſe non poteſt, neque poteſt numeratile aliquid eſſe,quare conſtat vt neque numerus ſit.

Concludit nunc proprijſsimas ſyllogiſmi ꝓpoſitiones ſummatim & inquit in omni motu prius eſt, & poſterius,prius & poſterius in tẽpore ſunt,igitur oĩs motus in tempore eſt. Dignum autem conſideratione eſt, & quonam modo ſeſe habet tempus ad animã. Hic dictas dubitationes aggreditur. Hæc ſecunda eſt dubitatio. An quod motus cum ſit menſura tempus, aliqua affectio ſit. Solutio ſecundæ dubitationis, ſi.n.motus inquit habitus quidam vel affectio eſt, tẽpus cum ſit numerus eius,& omnia hæc mobilia ſunt,dico.ſ.cœlum, terra,mare,& reliqua, merito & tempus in his omnib. eſt. Quod autem hæc omnia mobilia ſint, cœlum dico, terra,mare,& reliqua,patet(inquit)qm̃ in loco ſunt, tã quam ea,quæ prorſus in loco ſunt, mox & mobilia eſſe oporteat,tandem inquit vt ſe habet vnumquodq; horum,vt in loco ſit,ita ſe habet & mobile eſſe. Nam ſi potentia in loco fuerit,& potentia mobile erit,ꝙ ſi autem actu in loco eſt,& actu eſt mobile. Similiter ꝙ ſm totum in loco eſt,& ſm totum idẽ mobile eſt,& ꝙ ſm partes in loco,& ſm partes eſt mobile. Hoc autem eſt omnino falſum,& ex his quæ videntur Ariſ.hoc patet, qm̃ ſphæræ quæ intra ſphæram inerrabilem continent ſm ſeipſas vniuerſas exiſtentes in loco, tamen non mouentur ſm ſeipſas vniuerſas. Et terra ſm ſeipſam totã exiſtens in loco tñ non mouetur ſm ſeipſam totã. Nam per partes alteratur,& ſi accidit aliqñ vniuerſam alterari, Nam quemadmodum,& ſi cunctis eius partib. genitis & corruptis non dr̃ ipſa per ſeipſam totam corrũpi,ſed ſm partes,ſic & cunctis alteratis non diceretur ſm totam alterari,ſed ſm partes, Ariſto.igitur dicens, quod locus, & motus ſimul ſunt potẽtia & actu ſimul eſſe dixit.i.ſi potentia locus eſt,& potentia motus erit, & ſi actu locus,& actu motus, & non amplius adiecit, & ſi ſm totum locus,vel ſm partes,ita & motus, ſed interpretes hoc aiunt, cum & id quod eſt in loco, ſit vel ſm totum,vel ſm partes,quare vt ſe habent, vt ſint in loco ita ſe hñt,vt mobilia ſint. Hoc quidem igiẗ in his illud vtter in loco eſſe ſtatim & mobile eſſe dicere, non intelligendum eſt tanquam ſit locus omnino cauſa motus,ſed velut ſequens oĩno id quod eſt in loco & mobile. Deinceps aũt priorem dubitationem ponens ſoluit.

Eſt enim numerus aut id quod numeratur,vel numerabile. Si autem nihil aliud eſt aptum numerare, quam anima et animæ mens,impoſsibile eſt,ſi anima non ſit tẽpus eſſe,niſi quod quando eſt ens tem, vt ſit ceu ſi fieri poteſt,vt ſit ſine anima motus.

Numerus(inquit)nihil aliud eſt quã numeratile potentia vel actu. Etenim diximus,quod numerus eſt duplex,alius quidem vt numerans,alius autem vt numeratus,& vterq; profecto vel potentia vel actu, hoc igitur in loco inquit de numero numerato quod vel eſt potẽtia,vel actu,quare ſublato numeratili tolleretur, & numerus tollitur autem numeratile ſublato numerante, quod quidem eſt anima. Nam inquit ſublata anima,ſimul tollitur tempus. Non.n.poteſt eſſe tempus ſine anima, niſi igitur ſubiectum tempori:hoc autem eſt motus,cum aũt dicit hoc,ſi fieri poteſt vt ſit ſine aĩa motus,oſtendit quod & motus deſtruitur, ſublata anima.

Ipſum enim prius, atque poſterius eſt in motu, tempus autem eſt hæc,vt numerabilia ſunt.

Qm̃ dixit,quod impoſsibile eſt tẽpus eſſe anima nõ exiſtente,ſed vel hoc qñ ens eſt tempus.i.ſubiectum tẽpori. Nam hoc apud Ariſt.ſignificat vtcunque ens, ſubijcitur autem tempori motus,hoc ipſum volebat hic rurſus oſtendere,ſ.quod ſubiectum tẽpori eſt motus. Nã(inquit)ipſum prius & poſterius eſt in motu, quatenus numerabilia ſunt,quare ſi tempus eſt id qđ prius, & poſterius ſunt,id qđ eſt ĩ motu,priore & poſteriore exiſtẽte ĩ motu velut in ſubiecto,& tp̃s ita erit ĩ motu.

Dubitauerit autem quiſpiam qualiſnam motus, tempus eſt numerus.

Dubitationes de tẽpore diuerſas à primis annectit. Et primum quod ſi tempus motus eſt numerus,multę autem ſunt ſpecies motus auctio,diminutio, alteratio, generatio,& corruptio,qualis ergo motus tp̃s eſt motus,& inquit ꝙ oĩs motus eſt numerus,qua motus ſunt non.n.quatenus auctio eſt auctio tempus eſt menſuratiuum eius,neq; alteratio qua alteratio, ſed qua vnaq̃que,harum eſt motus,hac ratione menſuratur à tempore,quare tempus eſt omnis motus menſuratiuum. Nã tanquam diſtantiam ſimpliciter vniuſcuiuſq; ipſorum metitur,quare ſm id commune ꝙ eſt in ipſis menſurãtur à tempore,non ſm ea propria,quæ competunt eis, huic autem deinceps annectunt talem alteram dubitationem,qm̃ aliqua poſſunt ſimul duobus motibus moueri. Nam in eodem hoc aliquid ſm locum cum mouetur põt aliud alterari,vel aliud quidem circulo moueri,& non recto,nunquid igiẗ duo tempora vniuſcuiuſque motus menſurati à ſuo proprio tempore ſunt, vel vnum & idem tempus plurium motuum eſt menſuratiuum,inquit igitur ꝙ vnum & idem tempus plurium motuum,qui fiunt,eſt menſuratiuum,& quidem nihil abſurdi accidit. Nam vt numerus in anima vnus exiſtẽs & idem ceu decem metitur extra denarios numeros, equorum hominum,& lapidum,& aliorum, & quemadmodum vrceus vnus & idem exiſtens metitur, vinũ & aquam & cuncta humida, propterea quod non quatale vnũquodq; ipſorum eſt, hac ratione metitur, ſed quatenus quantum aliquid eſt, ita & tempus & vnum & idem exiſtens plurium motuum æqualium & ſimul exiſtentium menſuratiuum eſt. Nam & ſi non æquales ſint motus,ſed alter maior,alter autem minor, quatenus alterum temporum eſt maius, hac rõne non idem eſt minori,& ſi æqualia autem fuerint non ſimul autẽ, neque hoc modo ſunt numero eadem,ſpecie tñ ſunt eadem ea tempora quæ & non ſimul ſunt,ceu nunc,dies, ſpecie cum die ſequenti eadem eſt. Poſt hæc querit qđ ſit metrum eſt tempus motus circularis,& vnumquodque eorum quæ menſurantur quadam vnigenea menſura menſuratur(Nam decem equi vno equo menſurãtur,& decem homines vno homine, ſimiliter & lignũ, decem cubitorum cubitali eiuſdem parte menſuratur) neceſſe eſt igitur & tempus cum ſit numerus quodam tempore menſurari,quod eſt igitur hoc tempus quod oẽ tempus metitur. Ad ſolutionem igitur hãc prius accipit illud quidem,quod iam ſuperioribus dixit,qm̃ nõ ſolum tempus motum menſurat,ſed etiam motus mẽſurat tempus,& ꝙ motuum, alij ſunt irregulares, ceu ſunt ij qui in ortu interituq; conſiſtunt,alij autem vniformes ceu ſunt motus ſphærarum,& horum,alij celeriores motu,alij ſegniores. Nam quidam ipſorum circunducitur ab eodem in idem per triginta annos,alter autem per duodecim annos, alter vero per annũ vnũ, & ita alius aliter,quidam autem eſt omniũ aliorũ ocior & notior,qui eſt ſphęræ inerrabilis & viginti quatuor horis durat,dico.ſ.eum motum qui die noctéq; circũductus eſt in idem. Cum igitur metrũ & minimũ eſt, & notum merito ab eodem motu definitum eſt tẽpus,

dico

dico.ſ.dies vna, hæc autem eſt dies cum nocte quæ eſt vnigenea menſura tpis quo oẽ tp̃s menſurať. Nã menſem dicimus.30.circulationes ſphæræ inerrabilis, annũ aũt circulationes 365.& ſimplr oẽ tp̃s multiplicatione dierũ obtinet gñationẽ, quare primo qdem motus definit minimum metrum ipſius tpis oẽ tp̃s numerať, & quemadmodum vlnam & cubitũ menſurauimus in digitales magnitudines, & alius alter hic quidem in 22.alter aũt in.24. & alter in.28.ita ſane & dies naturalis in multas partes diuiſus eſt, ceu nos illum diuidimus i.24. partes, quas horas appellauimus, ſi aũt & has eſt diuidere in infinitum, ſed ad has relatione, quẽadmodum ſemidigitale, vel tertia pars, vel decima digiti relatiõẽ ad digitum cognoſciť, & diſcerniť, ſic igiť, & ſemihora, & reliquæ partes relatione ad horam diſcernitur, tñ motus vniuerſi minimus & notus eſt ſphęræ inerrabilis circulatio cuius menſura dies eſt, quo aliqñ aliud tp̃s menſuratur, & hebdoma, & menſis, & annus, & reliquæ tẽporis partes, & propter hoc dixit, viſum eſt quibuſdã, veterum circulationem cœli tp̃s eſſe, propterea quod eadem definitur determinaturq; tempore. Nam tẽporis menſura eadem diſcerniť, & definiť, & oĩs alius motus ab eodem menſurať, ſiquidem & ipſa menſuret, & definiat tp̃s menſuratiuum motus, definitiuum igitur temporis tp̃s exiſtimarunt. Deinceps ponit ea quæ cõi conſuetudine dicunť de tpe ſequentia dictam contemplationem ſuam de tpe. Nam viri aiunt circulum eſſe humanas res, propterea ꝙ tpe menſurantur, & definiũtur principium, & finem obtinentia ceu bonæ valetudines & morbi, proſperitates, infortunia, diuitiæ, paupertates, bellum pax. Nam quemadmodum circulo quodã hæc oĩa in ſeipſa reflectunť & ſuccedunt ipſiſmet mutuo, cum igitur tempore hæc diſcernanť tp̃s circulusq; dam eſſe vr, propter hoc & ipſa circulum aiunt eſſe, ipſum autem tp̃s circulum inquiunt eſſe, qm̃ metrum eſt circulationis, & ab ipſa menſurať, quare inquit dicere, humanas res eſſe circulum, nihil aliud eſt, ꝗ dicere ꝙ tẽpus eſt quidam circulus. Dicere aũt ꝙ tempus eſt circulus, nihil aliud eſt, ꝗ dicere, quod tp̃s circulatione menſuratur. Deinde qm̃ in ſuperiorib. cum diceret ꝙ differentium motuum vnum & idem tp̃s eſt mẽſuratiuum de hoc fidem facit exemplo in numeris, qm̃ vnus & idẽ numerus ceu decem differentium numerorum eſt mẽſuratiuus ceu decem equorum, & decem hominũ, nũc vult oſtendere qũo vnus & idem numerus metitur ea quæ ſubſtantia differunt, ſimul autem tradit nobis regulam diſcernendi, per quam cognoſcimus, qñ cõiter habentia aliquod prædicatum inter ſe cõicant & cõueniunt ſm illud idem prædicatum & non differunt, ſm illud, & qñ non ſunt dr̃ia ſm prædicatum cõiter ipſorũ & inquit, quod qñquidem fuerint habẽtia vnum aliqd prædicatum, eadem dr̃ia differunt inter ſe, ꝗ hẽt ad ſeipſum & prædicatum, tunc prædicatum cõiter ipſorũ non eſt vnum & idem, qñ autem non differunt inter ſe habentia cõe aliquod prædicatum dr̃ia prædicati, vnũ aliquid & idem eſt cõiter ipſorum prædicatum, ceu inquit de triangulo & circulo prædicatur figura, ſed qm̃ differunt inter ſe triangulus & circulus, hac dr̃ia, per ꝗ diuiditur & prædicatum (nam dr̃iæ figuræ ſunt rectilinea & circularis) hac rõne autem et triangulus differt à circulo, ob hoc cõe ipſorum prædicatum non eſt idẽ, ſi.n.dr̃ & triangulus figura & circulus, ſed alia & altera eſt in ambobus figura. Nam ſi circuli prædicato.ſ.figuræ addatur circulare, & prædicato trianguli rectilineũ, aliud faciet figuram rectilineam, & aliud circularẽ, hæc autem inter ſe ſunt diuerſa, tñ ſi duos triangulos accepero.v.g.iſopleurum & ſcalenum, de his figura cõiter prædicatur, quæ vna & eadem eſt in ambobus, propterea quod non differunt prædicati dr̃ia. Nã figuræ dr̃ia, vt figuræ ſunt rectilineum & orbiculare, ſed iſopleur' .i.æquis laterib. triangulus; & ſcalę non differunt inter ſe. Nam ambo ſunt figura rectilinea, figura igiť vt dicebam vna & eadem de vtriſq; prędicať, tñ triangulus, non amplius vnus & idem de vtriſq; prædicať. Nã differunt inuicem prædicati dr̃ia, trianguli autem dr̃ia ſunt triangulus æquis laterib. & ſcalę non, his autem & duo trianguli differunt inter ſe, igiť non vnus & idẽ triãgulus prędicať de vtriſq;, regula igiť hęc eſt. Dubitaret autem quiſpiam contra hæc, dicta nanq; Ariſt. vbiq; ſunt, qm̃ qũo gñа de ſpecieb. vniuoce prædicanť, & ſi ſpẽs, differunt inter ſe prædicati dr̃ia. Nam aĩalis aliud rõnale, aliud autẽ irrõnale, attñ de hoĩe, & equo aĩal vniuoce prædicať, quare vnum & idem aĩal de ambobus prædicať, quantum igiť ad nunc dicta ſi non idem aĩal & de hoĩe & equo prædicať, propterea quod differunt dr̃ia prædicati inter ſe, neq; prædicareť de ipſis vniuoce. Forte igitur hic prædicata non vt gñа accepit, neq; ſimplr vñiora, & rõne ſeparata ab vnoquoq; ſubiectorum, qualia ſunt cõiter victa quæ oĩb. inſunt, & ĩ multis ſunt, ſed cõem ſubſtantiam habentia propria autem in vnoquoque inexiſtentia, & ea quæ ſubſiſtunt in ſingularib. ſ. de aĩali in me & in equo. Nam hæc reuera nõ eadem ſunt, quæ tñ vt gñа dicta prædicari, non hñt quandã propriã exiſtentiam, ſed rõ contemplans quippiam cõe in cunctis, vt vnum aliquid hoc conſiderat non exiſtens re vera vľiter per ſe, vt & ipſe dixit. Nam vľe inquit, vel nihil eſt, vel poſterius eſt, cum igiť conuenientiam hanc cõitatemve ceu intellectus ſeparans à reliquis quæ vna exiſtunt, ceu aĩal ab ipſo rõnali & irrõnali, mortali & immortali ſm conſideratiuunem ipſam per ſe contemplatus eſt, non exiſtentem per ſeipſam vľe appellauit, & vt vnam quandam naturam contemplatus eſt, qua rõne, & vniuoce prædicatur de reliquis, tñ ſi contemplatus fueris exiſtens in vnoquoq; aĩali ſubſiſtens, qm̃ hoc vel rõnale eſt vel irrõnale, non erit idem ſm ſubſtantiam, & vnum in me, & in equo; ſpẽs tñ hoĩs eadẽ eſt ſm ſubſtantiam Socr. & Plat. propterea quod neutram ipſorũ copulatur dr̃ia quadam ſeparante alterum ab altero. Hic igiť de cõi ſubſtantia inquit quæ ſubſtat, & in vnoquoq; ſingulari tota ſubſiſtit, cum dicit quæcunq; differunt ſubiecta inter ſe quadam dr̃ia cõis prædicati ipſorum quæ dr̃ia, vt gñri ipſi ineſt hæc non ſunt eadẽ ſm prædicatum, quæcunq; autem non differunt hac dr̃ia inter ſe in his prædicatum vnũ aliquid eſt, & ipſum ſm ſubſtantiam, ſic igiť & in decẽ equis, & decem aſinis, & decem lapidibus, qm̃ non differunt, inuicem prædicati dr̃ia. Non.n. eſt altera ſpẽs denarij numeri in equis ab ea quæ eſt in hominib. propter hoc cõiter ipſis ineſt & menſurať ipſa vnus & idẽ exiſtens, & hæc non differũt inter ſe ſm ſpẽm denarij numeri. Quare ſi menſuranť ab ipſo denario qui vnus & idem eſt in omnibus, igitur ab vno & eodem quæcunq; differunt menſurantur, dico decem equi, & decem homines, & decem lapides, & reliqua. Nam ab eadem denarij ſpecie, quæ primo habet eſſe in anima idcirco & velut numero vna accipitur cum ſubiectum.ſ.anima, vnum ſemper, & idem ſit.

Dubitatio.

Reſponſio.

Primo de anima.

Aut qualiſuis. Etenim fit in tempore & corrumpitur, & augetur, & alteratur in tempore & fertur. Quo igitur motus eſt, hac ratione eſt vniuſcuiuſque numerus.

Solutiu prioris dubitationis, quoniam motus ſimpliciter numerus eſt tempus non huius, vel huius, ſed ſimpliciter omnis motus, qua motus eſt.

Quapropter motus continui ſimpliciter numerus eſt tẽpus, ſed non alicuius.

Pulchre adiecit (continui). Nam cõtinui motus mẽſura eſt tempus, tñ ſi forent diuiſi motus & plures ceu alteratio, & auctio, & corruptio, vel lationes plures horum multitudinis tempus non eſt menſuratiuum, ſed

vnitas

vnitas in numero. Nam decem equos & decem lapides tempus uon metitur, ſed vnitas ſic etiam plures motus, vt plures uon metitur tẽpus, ſed numerus videlicet vnitas. tñ vnumquemq; per ſe velut vnum & continuũ tẽpus metitur prius & poſterius eiuſdem menſurans.

Sed poteſt nunc moueri, & aliud quorum vtriuſque motus tempus erit numerus. Aliud ne igitur atque aliud erit, & æqualia duo tempora ſimul erunt, vel non. Omne nãque tempus vnum ſimiliter et ſimul, ſpecie autem ſunt eadem et quæ non ſunt ſimul.

Hic igiſ dubitatio eſt, quod in eodẽ tpe alterius cuiuſdam moti põt quippiam aliud moueri, igiſ vtriuſq; motus tp̃s eſt numerus. an igiſ (inquit) vtriuſq; motus alter tp̃s eſt, & duorum motuum duo, & æqualia ſunt ſimul tpa, vel non, & ſoluit, ꝙ vnum eſt tempus motuũ eorum qui æquales & ſimul fiunt, menſuratiuum.

Nam vt ſi ſint 7 canes, illi autem equi, atque vtrique ſint ſeptem idem eſt numerus vtrorumque. Sic & eorum motuum qui ſimul deſinunt idem tempus eſt.

Hoc exemplum eſt, qũo idem metrum plurium eſt ſimul menſuratiuum æqualium exiſtentium, quemadmodum igiſ ſeptem equorum, & ſeptẽ canum vnus & idẽ numerus eſt menſuratiuus ſeptẽ, ita & æqualium motuum vnum & idem tempus menſuratiuum eſt.

Et ſi celerior alter forſitan eſt, alter aũt non. & alter latio, alter aũt alteratio, tamen tempus idem eſt, ſiquidẽ & numerus æqualis & ſimul ſit alterationis et corruptio.

Quemadmodum & illa menſurata non eadẽ erunt, ſed alij ſunt equi, & alij canes vna & eadẽ menſura exiſtente, ita & de tpe differentes motus ab eodẽ tpe menſurati, & ſpẽ motus, & ſi alter ſit celerior, alter vero ſegnior. Quẽadmodum ſi intellexeris in eodẽ tpe eqoũ ociſsime motum & ouem in vno die, & propter hoc in æqualium motuum exiſtentium ipſorum vnum & idẽ tempus eſt menſuratiuum vna, ſcilicet dies.

Et propterea motus quidem diuerſi ſeorſumq́; fiunt, tempus autem vbiq; idem eſt, quoniam & numerus eorũ, quæ ſunt æqualia. ſimulq́; vnus & idem vbique eſt.

Qm̃ & numerus vnus & idem vbiq; eſt eorum quæ æqualia ſunt, & ſimul fiunt, qm̃ eorũ motuũ qui ſimul & ẽm idem tp̃s fiunt, tp̃s eſt menſuratiuum, põt autem in eodem, & in terra, & in cœlo, & vbiq; moueri aliqd, propter hoc accidit vbiq; quidem eſſe tempus vnũ exiſtens, & idem, & ſi mensurata ab eadem ſeparata inter ſe fuerint, quoniam & æqualium vbique ſecundum numerum vnus & idem numerus menſuratiuus eſt.

Cum autem eſt latio & huius ſpecies ſit orbicularis, vnumquodq́; autem quodam ſibi propinquo numeratur, vnitates quidem vnitate aqua, ſic tempus quodam definito menſurabitur. Menſuratur autem ſicut diximus tempus motu, & motus tempore.

Altera dubitatio, qm̃ ſi vnumquodq; à quadam ſibi propinqua & vnigenea menſura menſuratur, tp̃s ergo à quodam ſibi propinquo tpe menſurabiſ. Eſt autem cõtinuatio ſermonis talis, cum autem ſit latio & huius ſpecies orbicularis, menſuraſ autẽm vnumquodque ab vuo quodam ſibi propinquo minimo, ceu decem equi vno equo, & centum cubitorum lignum vnius cubiti ligno, ſic igitur neceſſe eſt tp̃s, cum ſit menſura motus, quodam ſibi propinquo menſurari & minimo, cũ igiſ circulatio ſit quoddam minimum metrum motus, mẽſuraſ autem non ſolum motus à tpe, ſed etiam tempus à motu, conſtat, ꝙ à minimo motu menſuratum tẽpus id ſit propinquum metrum totius temporis, eſt autem hoc dies ipſa cum nocte. Nam hac menſuratur hebdomas, & menſis, & annus, & omne tempus, menſuratur autem vnumquodq; vuo quodam propinquo & vnigeneo, ſi. n. omnino & ab ipſo diuerſo genere primo vnũquodque menſuratur, attamen & ab vnigeneo primo metitur, ꝙ primo à diſsimilari genere menſuratur.

Hoc autem eſt quia quantitas temporis, & motus menſuratur ab eo motu, qui definitus eſt tempore.

Qũo motus & tp̃s vnum mẽſuret alterum viciſsim, dicit, quocirca inquit à tpe primo definitus motus idẽ & oĩs motus eſt metrum, & tpis. Nam ab eodem definitum tempus menſura eſt oĩs temporis, ſi igitur à tẽpore motus definitus eſt ipſeq; motus eſt menſura, & temporis, patet vt motus & tẽpus viciſsim ſeſe metiantur.

Si ergo ipſum primum metrum propinquorum omnium vniformis ſane conuerſio menſura potiſsimum erit.

Si in vnoquoq; inquit primum hoc eſt metrũ ꝓpinquorũ, eſt aũt vniformis circulatio maxime prima motus, & ipſa erit potiſsimũ metrum. Nã ab eodem definitur primum tempus, ꝙ metrum eſt omnis temporis.

Quoniam huius numerus notiſsimus eſt, alteratio quidem igitur neque auctio, neque generatio ſunt vniformes, latio autem eſt.

Duas cãs inquit eſſe ex quib. oſtendiſ circulationẽ inerrabilis ſphęrę eſſe mẽſuram oĩum aliorum. Nã oportet metrum & minimum eſſe, & notiſsimum, vtraq; autem hæc orbiculationi ſphæræ inerrabilis competunt. Etenim minima omnium & notiſsima eſt. Nam eiuſdẽ circulatio eſt dies ipſa cum nocte, quæ ſane omnib. notiſsima eſt, ſi autem & vniformis eſt, ſed non ſola (Nã hoc proprium eſt omni circulationi) At minimum & notiſsimum huic præſertim competunt.

Idcirco & videtur tempus eſſe ſphæræ motus, quoniam eodem alij motus menſuratur & tempus.

Propter hoc inquit quia circulatione ſphæræ inerrabilis omnes alij motus menſurantur ẽm dictum modum, propter hoc & viſum eſt veteribus, vt orbiculatio ſphęrę idipſum tempus ſit. Nam cum hac menſuretur tempus, ſuſpicati ſunt idipſum eſſe tempus.

Propter hoc, & conſuetum eſt dici. Nam aiunt humanas res circulum eſſe.

Communis quoq; hominum conſuetudo de hoc facit fidem, ꝙ orbiculatio ſit temporis & motus omnis menſura. Nam propter hoc aiunt humanas res circulũ eſſe, propterea quod menſurantur à tempore, & tẽpus circulum eſſe, quoniam metrum eſt circularis motus.

Et cæterarum habentium motum naturalem & generationem, & corruptionem.

Ideſt & aliorum q̃ fiunt, & corrumpiſ circulum eſſe aiunt, plantarum, aĩaliũ, metallorum, & reliquorum.

Idq́; propterea quod vniuerſa hæc tempore dijudicantur & finem accipiunt & principium, perinde atque ſi relatione quadam hoc fiat: Etenim tempus ipſum circulus quidã eſſe videtur. Hoc autem ideo rurſus videtur, quia talis lationis eſt ipſum menſura, & à tali latione ipſum etiã menſuratur. Quare dicere rerum eas quæ fiunt circulum eſſe, eſt dicere temporis circulum eſſe quendam. Hoc autẽ ideo dicitur, quia tempus menſuratur ipſa conuerſione.

Propter hoc humanas res aiũt circulum eſſe (inqt) qm̃ cuncta tempora dijudicantur. i. in tempore ſunt, & mẽſurantur à tempore, quæ ab eodem accipiũt principiũ & finem, tẽpus autem inquit circulus eſſe vr̃, quare ſi res humanæ in tempore ſunt, tempus autem circulus quidam eſt, & res humanæ igitur quidam circulus erunt, tempus autem quidam circulus eſſe vr̃ ꝓpterea quod menſura eſt cuiuſdã circuli & orbiculationis, & ipſum ab eodem menſuratur, cum menſurans tempus circulus ſit, & tempus quidam circulus eſſe exiſtimetur.

Nam præter menſuram nihil aliud eſſe videtur quod menſuratur totum plures menſuræ.

Quod rationabiliter cum orbiculatio ſit menſura tẽporis & tempus, circulus quidam eſſe vr̃, per hæc oſtẽdit, nihil. n. aliud (inquit) vr̃ eſſe id ꝙ menſuratur, quam ſæpe ipſa menſura. Nam lignum centum cubitorum, nihil

nihil aliud eſt quam ſæpe cubitus, & decem nihil aliud eſt quam ſæpe vnum, menſura autē numeri vnitas eſt, ſic igitur, & ſi orbiculatio metrum temporis eſt, nihil aliud erit tempus quam multæ orbiculationes, ſi aūt hoc, pulchre igitur circulum eſſe tempus inquiunt.

Dicitur enim recte & quòd numerus quidem idem eſſe ouium & canum, ſi eſt æqualis vterque, denarius autem non idem neque decem ∙∙la.

Qm̄ cum demonſtraret tp̄s vbiq; vnum eſſe & idem omnis motus menſuratiuum vtebat̄ exemplo de numeris, qm̄ & numerus vnus & idem exiſtens ceu ſeptē metitur, ſeptem equas, & ſeptem canes, & ſimplr oīa quæ ſunt contenta æquali numer∙∙, ꝙ id ita ſe habeat nunc vult oſtendere, ſimul aūt, & ꝙ̄ prædixi, tradit regulam. Quandoq; cōiter prædicatum de aliquibus vnū & idē in oīb. eſt, quandoq; autem non vnum. Eſt igitur inqt verum dicere ꝙ numerus ouium & equorum qui horum menſuratiuus eſt, ſi æqualia fuerint mēſurata, ceu aſini, equi, vnus eſt & idem, tamen denarius numerus nō idem (inquit) denarium numerū dicēs iam numerū cum ſubiecto, ideo & apertius faciens ſubiunxit, neque decem ipſa, ceu animalia vel ſimpliciter corpora.

Vt neque trianguli ſunt idem hij quorum alter æquis lateribus, alter inæqualibus conſtat.

Non.n. eandē definitionem trianguli ſuſcipiunt, ſic igitur neq; decem equi idem ſunt cum decem ouibus.

Et ſi figura eadem ſit, quoniam ambo trianguli.

Nam figuræ alia rectilinea, alia circularis, quare ambo rectilinea figura. Nam ambo trianguli ſuſcipiunt ipſam definitionem figuræ rectilineæ.

Eadem.n. dicuntur, quius non differunt differētia, ſed non quo differunt, ceu triangulus à triangulo differentia differt. Igitur diuerſi ſunt trianguli, figura autem non.

Ad vniuerſalem ſermonem aſcendit, regulā tradēs, quædam autem ſunt quæ ſane eadem ſunt ſm̄ prædicatum cōiter de ipſis quædam aūt non eadem. eadem igit̄ dicuntur qñ, non differrent dr̄ia quadam prædicati inter ſe, quemadmodum differunt differentia trianguli, æquis laterib. triangulus, & triangulus inæqualib. conſtans, idcirco non idem ſunt trianguli, tñ figuræ nō differunt differentia prædicati. Nam ambo ſunt figura rectilinea, propter hoc igitur vt figuræ, ambo idem ſunt triangulus æqualib. inæqualibq; cruribus conſtantes, tñ vt trianguli non idem, differunt.n. trianguli differētia.

Sed in eandem & vnam cadunt diuiſionem. Nam figura quidem talis circulus eſt, talis autem triangulus, & huiſce talis quidem eſt æqualium laterum, talis autem inæqualium, figura igitur eadem. Nam vterque trium angulorum, at triangul us non idem.

Ideſt ſub eandem particulam diuiſionis. Nam figurarum aliæ quidem ſunt rectilineæ, aut circulares, ambo igitur trianguli ſub rectilinea continētur, & rurſus rectilinearum figurarum, alia triangularis, alia aliter, vt quidem igitur figuræ, interſe non differunt, triāguli in æqualibus æqualibusq; lateribus conſtantes, nā ſub eadem parte diuiſionis, ſcilicet rectilineæ triangulus venit, veruntamen, vt trianguli non amplius idem ſunt: non.n. ſub eandem partem diuiſionis trianguli incidunt, ſed alius ſub aliam, & alius ſub aliam.

Et numerus igitur pari ratione idem eſt. Non.n. numerus iſtorum differentia numeri differt. denarius numerus aūt non idem eſt. Ea nanq; de quibus dicitur differūt hæc.n canes ſunt, illa equi. Sed de tempore quidem ipſo, & de hiſce quæ circa ipſum quidem ſunt, ad hanc autem conſiderationem quæ accommodantur, ſatis iam diximus.

Confirmaturus vniuerſaliter regulam in figuris, ipſam adaptat propoſito de ſeptem igitur canibus, & ſeptem equis cōiter quidem id quod prædicatur eſt numerus vnus & idem. Non.n. differunt inter ſe numeri differentia. Nam ambo impares, quare vnus & idem in ambobus numerus communiter exiſtens eſt menſuratiuūs ipſorū, vt tamen vterq; eſt numerus ſeptenarius, non eſt idem. Nam ſeptenarius numerus cum ſubiectis ∙rebus intelligitur, ſi igitur differunt inuicem ſubiecta, different etiam inuicem ſeptenarij numeri, ſic igitur ſe habet, & de tempore menſuratiuo motuum, nihil prohibet vnum & idem tempus quidem menſuratiuum motuum eſſe, licet menſurata differant.

F I N I S.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

Series Chartarum,

A B C D E F G H I K L M N O P.

Omnes ſunt Quaterniones, præter P Ternionem